VLASŤ.

ČASOPIS PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

Majitel, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO VLASŤ.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE,
církevní kněz.

Ročník I.

1884—85.

V ŽIŽKOVĚ U PRAHY.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (J. Zeman a spol.)
v Praze.

OBSAH ROČNÍKU I.

A) Články poučné a vědecké.

Strana

Adamec A. Křesťanstvím zachován jest národ náš, toť jeho spása. 628, 682, 724
Hakl Boh. Z posledních dob † Petra Maixnera 693
Hlavinka Alois. Trachiňanky, tragoedie Sofokleova . . . 488, 557, 614, 650
Chmelenský K. Václav Beneš Třebízský 1, 101, 170, 228, 274
Konrád Karel. Krakov 65, 129, 195
Libický J. O vyzdvihování a padání povrchu zemského 413
Mattuška Alois. Život Boleslava Jablonského . . 361, 420, 481, 552, 608, 666
Pohunek František. Různé bejlí z českého Parnasu. 22, 89, 164, 210, 257, 321, 387, 449, 513, 577, 643, 705
Sasinek Fr. V. K pramenům dějin slovanských. 1. O pannonské legendě sv. Methoda. 26, 111. — Zásluhy sv. Methoda o vzdělanosť Slovanů . . 355
Smola Josef. O pověrách 750
Škrdle Tomáš. Poměr Václava Beneše Třebízského k tomuto listu . . 7
Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid. 42, 234, 304, 366, 437, 467, 536, 591
Šmýd Tóma. Čemu prospějeme sbírajíce z lidu zbytky národní poesie 29, 107, 153, Jan Hollý a slovenčina 332, 407, 460, 527
Wildmann Fr. Dějepisné památky a pověsti v západních Čechách o cestě sv. Vojtěcha z Říma do Čech. 175. O cestě sv. Volfganga do Čech . . 754
Památné a lidu posvátné hory v Šumavě 290

B) Čtení zábavné.

Dostál Alois. Lehká země. Historická povídka 32, 79, 137
Dubec A. J. Zavedený. Z cyklu drobných obrázků „děti“ 294
Kopal Petr. Národní Tartyf, humoreska 11, 115, 178, 238, 286
Kuchlovský Ad. Zklamané sny 343
Pitra Otto. Kmotr Kohout 370, 430, 497, 563, 620, 658, 715
Špaček Václav. Vyhráno 474, 546, 601, 672, 736

C) Básně.

Čechoslav. Cesta sv. bratří do Moravy 532
Červinka Václav. Když jaro přichází 413
Drozdovič V. Templářova smrť 523, 587

Obsah.

Strana

Chod Jaromír. V Jeseni 163. Krajům šumavským 735
Kachník Jos. Cestou k Velehradu 303
Ke dni nastolení J. M. Františka hraběte Schoenborna knížetem-arcibiskupem pražským 641
Kyselý František. Česká koruna 10. Píseň zvonu 75, 133. Z kruhu legend Bílý kněz: Víra v kalich 340, 411. Anděl míru 712
Nečas Jan. Zbojníci. Legenda od X. Ignáce Hołowińského 284. Vlastenecké zvuky 419
Pakosta Vojtěch. Znělky šumavské 4, 99. Pěvcům (triolet) 7. Za Františkem Douchou 106. Jan hrobník. Vesnická povídka ve verších. Napsal Vl. Syrokomla 150, 207, 271, 329, 401, 455. Lumen Christi 359, 417. Báseň k poctě zemřelého J. Em. ndp. knížete kardinala arcibiskupa Bedřicha knížete Schwarzenberga 385. Z básní Šimona Gregorčiče: Pohled v nevinné oko 473. Veselý pastýř 473. Na břehu 474. Na štědrý večer 600. S očí 600. Z nových básní V. Pakosty: Proslov, přednesen v akademii, pořádané ve prospěch Bolzanova sirotčince 722. Škola — matka . . . 723
Petřík V. Sláva 20. Za patnáct let 227. Na Velehrad 354. Dokonáno jest (Památce V. B. Třebízského) 544
Plešovský A. O. Methodova závěť 465
Podlipský Š. Touha 472
Tumpach Jos. Dědeček 88. Počátek zimy. Napsal Jan Nep. Jaskowski . . 232 Babička 551

D) Literatura.

Anonymus. Arpád a Uhorsko. 59
Bačkovský Frant. Jak ledabylo naloženo u nás s Kollárovou „Slávy Dcerou“? 698
Bakalář-Srbecký J. M. Literární listy 313. Komenský 510
Červinka Václav J. O zdravotnictví ve škole 380. Příprava ku první zpovědi a sv. přijímání 441. Výklad malého a středního katechismu blah. Kanisia 574. Růže Sušilova 701. O kulturním významu svatých Soluňanův, apoštolův a učitelů slovanských 761
Dostál Al. Knihy ďáblovy 447
Drbohlav Vinc. Některé črty Františky Stránecké 442. Sborník Velehradský 697
Jedna učitelka. Příprava k prvnímu svatému přijímání. Od V. Macka . . 168
Hakl B. Moravská bibliotheka 190. Pastýř duchovní 383. Posvátná kazatelna 504. Mínění naše o J. Vrchlického „Julianu Apostatovi“ . . . 758
Hamršmíd Jos. Paměti o školách českých 505
Hendl Bohumír. Činnost duchovenstva moravského ve prospěch literatury za naší doby 54
Chmelenský K. Obzor, list pro poučení a zábavu 58. Duchovenstvo a sociální otázka 255. Bibliotheka místních dějepisů 313. Dědictví maličkých 314
Lašek G. J. Posvátné zpěvy Cyrillo-Methodějské 762
Meryl Josef. Ludmila, Anežka a Václav 381. Vůdce ke ctnosti a zbožnosti 440
Mikolášek V. Květy Marianské 61. Katolický tiskový spolek 315
Nedvídek Jos. Poutník od Otavy 508. Katolická mravověda 568
Petřík V. Hanuman, báseň Svat. Čecha 51, 123. Vlastenecký Poutník . . 185
Písně české mládeže 762

Strana

Pohunek Frant. Blahověst 442

Rejzek Jos. Fr. Črty kozácké 318. Z pod jarma 445. I. Počátky slovanštiny (devíti řečí spisovných) a litevštiny, II. Grammatické základy jazyka srbského čili chorvatského, III. Grammat. základy jazyka slovinského 509

Sasínek Fr. V. Grammatika jazyka staro-bulharského (staro-slovanského) 248 Sitzungsberichte der philosophisch-historichen Sektion der kaiserl. Akademie der Wissenschaften. Wien, 1855. XVII. 511. Z dějin starých Slovanů 703

Svoboda Otokar. Listy a Květy 252

Ševčík V. Dělník, Obecné Noviny 317. Grammatické základy jazyka slovinského 444

Škrdle Tom. O nalezencích v Čechách 315. Zábavy večerní 382. Les a jeho důležitosť 510. Paměti statků Opařanského atd. 572. Apoštol opuštěné mládeže 573. Farní osada Velké Popovice 575. Zevrubné Dějiny Českého Písemnictví Doby Nové 639

Šrámek Fr. Časopis katol. duchovenstva 254

Tenora Jan. Svatý Vintíř a kníže Břetislav 570, 633

Tumpach J. Z literárního ruchu v Polsku 318, 377. Slovanský Sborník . 507

Všetečka Leopold. Krassetovo desítidenní duchovní cvičení tak zvané exercitie čili Křesťan v samotě 761

Wildmann Fr. Sborník Svato-Methodějský 446. Hlídka literární . . 572 Anděl Strážný 640. Útočiště 704

Žák Em. Dějiny posvátného zpěvu staro-českého. Od K. Konráda . 187 Cyrill, časopis pro kat. hudbu 312. Valašské národní písně a říkadla . 314

E) Úmrtí.

Jan Nep. Desolda 320. František Červinka 512. František de Paula Razák. Tento nekrolog psal Fr. Pohunek 576

F) Různé.

Stanovy družstva „Vlasť“ 62. Brněnské provolání ku slavnosti Velehradské na rok 1885. 193. Provoláni pražského komitétu pro slavnosť Velehradskou 352

ROČNÍK I. ROK 1884. ČÍSLO 1.

VLAST.

Václav Beneš Třebízský.

Píše K. Chmelnenský.

Na posvátném Vyšehradě opět o jednu národní mohylu více. Dne 24. června pochoval tam národ český s mnohými slzami a v bolu velikém Václava Beneše Třebízského, na ten čas předního pěstitele povídky historické. Pravil jsem, že pochoval jej národ; ano národ jej pochoval, nebo s těmi ohromnými davy lidu českého od prostého dělníka až do vynikajícího předáka českého cítil celý národ a slzel český lid, že odešel ten, jenž otvíral mu v luzné formě historii předků jeho se všemi chybami i vlastnostmi dobrými k poučení, k posilnění, k potěšení v dobách trudných.

* * *

Kdo byl Václav Beneš Třebízský? Prostý katolický [redacted] a pouhý kaplan na Klecanech. Přátelé a známí jeho vypravují v časopisech slovy nehledanými, co všecko musil přetrpěti v životě, než stal se knězem a to nemocným knězem.

Kolébka jeho stála v chudé chýšce ve Třebízi, vesničce u Slaného, kde dne 27. února r. 1849. spatřil světlo světa. Do školy obecné chodil do Kvílic, odkudž dán byl starostlivými rodiči na gymnasium do Slaného. Poněvadž však rodiče jeho byli nemajetní, ba chudí a nemohli na byt a stravu platiti, musil malý Beneš choditi po celá čtyři léta ze Slaného domů denně pěšky a to cestou dvě hodiny dlouhou.

Roku 1866. byl přijat bezplatně za chovance kníž. arcib. konviktu a tak rodičům svým mnoho ulehčil. Než i tu neměl na růžích ustláno. Z konviktu totiž chodil do něm. gymnasia novo-

městského, kde český jeho původ a české jeho jméno často stalo se bezděčným kamenem úrazu. Avšak Beneš v trpění a strádání nebyl nováčkem, proto tiše přetrpěl všecko. Absolvovav gymnasium novoměstské byl přijat do kníž. arcib. semináře, jsa tam puzen pevnou věrou, náboženským přesvědčením a touhou státi se bratrem, přítelem a rádcem tomu lidu, z něhož sám vyšel. Ale ani tady nebylo útrap jeho konce.

Onemocněl totiž bolestným hostcem; aby se ho zbavil, byl poslán správou seminářskou do Teplic. Po vysvěcení na kněze, z čehož se radovala jen matka, poněvadž otec odebral se již dříve na věčnost, byl poslán za kaplana do Litně u Karlova Týna, kde namáháním ve správě duchovní již po roce počal chrliti krev. Musil odebrati se do Třebíze ku své matce, kde podporován jsa Svatoborem okříval pomalu, sbíraje síly k dalšímu působení na vinici Páně. Po ozdravení svém dostal se za kaplana do Klecan. O pobytu jeho v Klecanech píše přítel jeho v „Obzoru“: „Žil tu šťastně. Měl stařičkého, dobrého faráře, který ho miloval jako syna, měl zbožné, hodné osadníky, kteří k němu lnuli jako dítky, měl tu kolkolem krásnou krajinu, svěží háj, české chaloupky, viděl z okna své jizby věž sv.-Vítského chrámu, viděl dole pod strání Vltavu a za ní na skále na druhém břehu nejstarší český chrám sv. Klementa na Levém Hradci — nic nescházelo mu ku vezdejší blaženosti než zdraví.“ — Požívaje lásky svého faráře i osadníků nechtěl odejíti z obtížného postavení na lehčí, avšak čím dál tím více trpěl, ba loni o vánocích stížen byl chrlením krve, kteréžto se opakovalo zase letos po velikonocích a to tak, že na radu lékařů odebral se do Marianských lázní, kdež ostrým letošním po- [redacted] nemoc jeho se zhoršila tou měrou, že dne 20. června vy- [redacted] šlechetnou duši svou. „Jako člověk byl náš zesnulý Václav duše milá, nad míru šlechetná, ba naivní. Velkého světa neznal a nemiloval.“ Peníze, které dostával honorářem za své literarní práce, schovával a ukládal a v závěti své věnoval je počtem asi čtyři tisíce Svatoboru, jemuž byl vděčným od té doby, co v první své nemoci ode všech byv opuštěn spolkem tímto vydatně byl podporován. — Literarní historik zastaví a zastaviti se musí vždy s největším uznáním u Václava Beneše Třebízského. Za krátký čas, v obtížné duchovní správě, kterou s největší svědomitostí vykonával, jak farář jeho i osadníci svědčí, s tělem churavým a neduživým, napsal tak mnoho, že málo který z našich nejlepších spisovatelů napsal toho tolik za celý život. A to v povídce historické, která vyžaduje důkladných, předběžných studií! — —

Poohlédneme-li se po literatuře naší, vidíme sice, že mnozí u nás pokusili se v povídce neb románu historickém, ale, byť i byli podali plody dobré, buďto brzy přestali, aneb nedovedli se uvarovati jakési tendence. Tanou mi tu na mysli plody Prokopa Chocholouška, po případě i Tyla, dále J. J. Kolára, Boh. Jandy Cidlinského, Václava Vlčka, Ivana Klicpery, J. J. Staňkovského, Boh. Havlasy, Eduarda Herolda, a nejnověji Frant. Šubrta a Aloise Jiráska, kteryžto poslední důstojně zápolil o palmu vítězství s Benešem Třebízským a jenž nyní drží přední místo v povídce historické. Avšak každý ten spisovatel — a nejsou tu jmenováni všichni, kteří své síly v belletrii historické zkoušeli — obral si jistý věk, do něhož ponořil se a podával lidu českému svá bádání v rouše povídky neb románu. Tak, abych se jen některých dotekl. Boh. Janda pohyboval se ve století XV., V. Vlček v st. XV., XVI. a XVIII. Šubrt v st. XIV., XV., XVI. a XVII., ale Beneš svými povídkami a romány obsahoval dějiny Čech od času, kdy před světlem křesťanství ponenáhlu počaly ustupovati tmy pohanské, až do časů nejnovějších, Josefa II. (Bludné duše), ba až do roku čtyřicátého osmého (Z našich dědin).

Od prvního románu jeho „Pod skalami“, jenž vyšel v Mathonově bibliothéce, až k poslední jeho práci, „Ušlapán“ v Lumíru, uplynulo jen deset roků — a co za ten krátký čas podal Beneš národu svému plodů, otvírajících mu panorama do minulosti, do dějin, života, svízelů a strádání těch jeho předků! —

„Z letopisů Sázavských“ (dříve ve Světozoru pod názvem „Mniši vyhnanci“) dovídáme se o slavném kdysi klášteře na Sázavě, kde rozléhal se hlahol ku poctě Boží v jazyku slovanském, vidíme tu šlechetného opata Božetěcha a celou bratřiště sv. Benedikta, jak s důvěrou dobrého lidu českého pracují neunavně o spáse jeho duší, jak jsou mu rádci i pomocníky v životě časném. Potkáváme se s Božetěchem na cestě do Říma, kamž nese kříž na svých bedrách z rozkazu pražského biskupa, cítíme s ním tu tíhu bezdůvodného osočení a to vlastních bratří a konečně vidíme jej a všecky ostatní daleko na Slovansku, když vypuzeni byli od Břetislava II., po mnohých a mnohých utrpeních umírati v cizině s přáním všeho dobra milované vlasti.

Doba Přemysla Otakara vylíčena jest v románu „Dagmar“, smí-li se tak vypravování to jmenovati. Veliký kníže český dlouhý čas potulovati se musí po cizých zemích, unikati na půdě německé hrozící mu smrti pověstným Jindřichem Lvem, až ocituje se u polabských Slovanů, právě když poslední napínají síly, aby setřásli

se sebe jho v pravdě sveřepých Němců, kteří pod pláštěm křesťanství hubili dobrý národ slovanský. Vedle andělské postavy Dagmary (či Markety), která Dánům po boku chotě svého Valdemara II. stala se andělem a jejíž blahodárné působení Beneš dojemně vylíčil, září ovšem postava Přemysla Otakara II. a zvláště otce Dobrohosta, učitele Dagmary, který, pochopiv dobře poměry, chtěl se státi Polabanům druhým Methodějem, a tak učiniti nemožnými vpády Němců. „Dagmar“ stkví se znalostí dějin a poměrů tehdejších jak v Čechách tak u Polabanů a dýše půvabem lásky k bratrskému národu, který již vymizel z tváře země. Do téže, jen poněkud pozdější doby, spadá jiná práce Benešova, „Anežka Přemyslovna“, dcera téhož Přemysla Otakara a sestra Václava I. Zbožnosť panny z rodu Přemyslovců spojena s láskou k vlasti a národu, vylíčena tu črty opravdu tklivými, zvláště v dobách, kdy Anežka Václavovi rady udílí ku prospěchu národa.

Obě tyto práce, z nichž první vyšla v Libuši a druhá v Mathonově Záb. bibl. na Moravě, počítati dlužno k lepším pracem Benešovým, ač ovšem více poutavým dějem, věrně vylíčeným a mluvou, tak k srdci jdoucí, nežli zauzlením, jakého romány vyžadují. — — (Pokračování.)

Znělky šumavské.

(Ukázka z většího cyklu.)

1.

Jak hlavy starců s šedivělým vlasem,
nad horou hora strmí k nebesům
strážcové vážní — s čelem sterých dum,
vlasť nerozborným obejmuli pasem.

Zamlkly stojí, ale přece časem
je rozhovoří lesa vážný šum,
že líci zjasní zachmuřený chlum
a čela modrým zalesknou se jasem.

Tu zahledí se v dálku okem bdělým,
v květnatých luhů milý polokruh,
k dědinám, městům, řekám stříbroskvělým . . .

Pak sebou pohnou, zahovoří temně,
jakoby blažen druhu šeptal druh:
„Není-li rájem tato česká země!“

2.

O díky Tobě, Bože Hospodine,
za tuto zemi bohatství a kras,
z jejížto dějin zní mi těchy hlas,
že z mučednictví nový život kyne!

Můj národ povstal, žije, nezahyne,
Ty sám, o Bože, vystavěl jsi hráz,
by cizím živlům nepad na pospas,
jak kapka vody v širé moře splyne.

Tak nadšen stál jsem, v očích slzy slasti
a s horstva štítu patřil v rodný kraj . . .
Buď požehnaná, moje rodná vlasti!

Zřím města, vísky . . . v nich lid dobrý, dělný,
kol pásmo hor, jež chrání tento ráj . . .
Ó díky, Bože, mocný, nesmrtelný! —

3.

Jest v těchto horách jako v lidské duši
den čarokrásný, všude radosť, ples —
obloha modrá, vůni dýše les
a horská zřídla zpěvmo se skal kluší.

V tom na obzoru — dřív než člověk tuší,
se černý havran — děsný oblak vznes;
rachotí hromy, zuří vichrů běs
a rudé blesky ohněm do skal buší.

Tak v záři štěstí srdce lidské plesá,
však dřív než tuší zhalí slunce mrak,
a člověk v propasť běd a bolů klesá.

Leč jak se bouří jitro na ráj mění,
tak nejšťastněji vzplane lidský zrak,
kdy se byl obmyl v slzách utrpení.

4.

Chuďasa v horách bída nepoděsí,
by měl jen tolik, kde by hlavu skryl —
Bůh, který ptactvo nebes ošatil,
i naň v své lásce také vzpomene si.

Výživy zdrojem oplývají lesy,
žní jeho klas, jenž na strništi zbyl,
a kdy se v potu tváři unavil,
v poduškách mechu odpočine kdesi.

Borůvky, houby, mech a suché klesty . . .
majetkem bídy všude společným —
nesvodí v přepych, ani bludné cesty.

Kdo ví, zda velmož, jehož vozí, nosí . . .
by nevykoupil rád vším statkem svým
ten poklid duše, jejž má chuďas bosý?!

5.

Ku štěstí člověk málo potřebuje:
blankytné nebe, lesa svatý klid,
by nikdo nemoh srdce vyrušit,
kdy perly citů na nit písně snuje.

Kdo tento poklad s nebe zavrhuje,
ten nejněžnější v sobě ubil cit,
a chtěje srdci ztrátu nahradit,
Sisyfem hroudu štěstí vyvaluje.

Ó poesie, zůstaň srdci mému,
tím kouzla zdrojem, při němž mládne duch,
buď očím světlo, berlou zemdlenému!

Modlitbo srdce v lásky rozednění,
ohlase citu, kterým mluví Bůh,
úsměve děcka, matky políbení . . .!

6.

Potůček horský klidnou lesa mýtí
si prozpěvoval v jasný letní den:
„Sem, kdo jsi cestou žití unaven,
snad dovedu tě ještě potěšiti.

I na mě časem přívaly se sřítí,
a z jarých prsou slyšet pláč a sten;
leč ukaž v světě kde jest člověk ten,
jenž nezaplakal nikdy ve svém žití . . .

Jasno a mrak se na nebi vždy střídá,
za štěstím zlatým kluše strasť a bída —
ať v paláci to, nebo v salaši . . .

Jest srdce rájem, jest i pekla mukou,
osudu otěž člověk třímá v rukou,
a kam ji pustí — tam jej unáší.“

Vojtěch Pakosta.

Pěvcům.

(Triolet.)

Zanechte básní s tváří uplakanou,
jeť poesie rajských luhů květ!
Nech srdce hárá, zraky jasně planou,
zanechte básní s tváří uplakanou —
nadšení pěvce má být srdci manou,
prut, kterým z pouště luzný budí svět . . .
Zanechte básní s tváří uplakanou,
jeť poesie rajských luhů květ!

Nač hořem mříti, kdy se jaro budí,
a v srdci poupat blaha na tisíc?
Ráj nebo peklo dříme v lidské hrudi —
nač hořem mříti, kdy se jaro budí?
Jen zloba mívá zasmušilou líc,
a kdy vše jasá, tu se nejvíc nudí. —
Nač hořem mříti, kdy se jaro budí
a v srdci poupat blaha na tisíc?!

Vojtěch Pakosta.

Poměr Václava Beneše Třebízského k tomuto listu.

Sděluje **Tomáš Škrdle.**

Když jsem v Alpách pojal myšlénku, časopis tento vydávati a na přátely i známé v této záležitosti se obracel, docházela mne obyčejné z desíti odpovědí toliko jedna příznivá. A i v těchto milých dopisech stálo nezřídka mnoho pochybností, tytýž i nedůvěry, takže hlouček, který mi úplně věřil a mysl moji povzbuzoval, nebyl ani tak veliký, kolik máme u rukou prstů.

Mezi tyto poslední muže patří také Václav Beneš Třebízský. My spolu nikdy nemluvili, ale vzdor tomu panovalo mezi námi upřímné přátelství, čehož krásnou upomínkou jest mi první list Benešův, který mi do Alp zaslal.

Na základě toho jsem vyložil Třebízskému celý svůj plán o časopisu, načež mi on ve dvou dopisech odpověděl.

První list zní takto:

Důstojný Pane!

Již v roce 1873 psal jsem o podobném časopise, jakýž zamýšlíte založiti Vy, do „Čecha“ feuilletony. Ale zůstalo to tenkráte úplně nepovšímnuto. Hledal jsem je, ale nemohu to nikde nalézti. Byl bych Vám je velmi rád poslal. Později — předloním — mluvili jsme o tom často s panem prob. Štulcem i p. kanov. Karlachem. Ale vždy z různých příčin s toho sešlo. — Budete snad šťastnější, což Vám z té duše přeji. — Nevím, zda-li Vám známo, že jsem upadl do přetěžké nemoci, z kteréž se tak znenáhla — tuze znenáhla — zotavuji. Nepíšu nyní ničeho, leda tak některý ten list — nejnutnější. Nevydržím dlouho seděti u stolku. Ale na mé spolupracovnictví, dá-li Pán Bůh, spoléhejte! Také nevím, kdy budu zase moci pracovati. Ovšem že bych Vám rád napsal něco do prvních čísel. Spolupracovníků budete míti asi dosti. — Bude snad dobře, připraviti látky nejméně na půl léta, aby vždy byla zásoba, a nejen zásoba, ale také výběr.

Nejspíše bych Vám poslal nějakou povídku, ač, jak poznovu opětuji, budu-li jen zdráv. Do těch dob si snad ještě dopíšeme.

Přeje i Vám na Pánu Bohu zdraví nejpevnějšího a šťastného do Čech návratu zůstávám

u veškeré úctě

Vám oddaný

V. Beneš.

Na Klecanech, 19. ledna 1884.

List druhý:

Důstojný Pane!

Prosím Vás předkem za odpuštění, že jsem Vám k milému listu ihned neodpovídal. Odkládal jsem den ode dne, poněvadž jsem musel jezditi na výpomoc do sousední osady, kde je vikář bez kaplana a visituje vikariat, po dvě neděle.

Jednak toho byla příčinou i ta okolnost, že jsem Vám chtěl nějaký příspěveček literarní již poslati. A také jsem nemohl. Musím na nějaký čas úplně přestati ve psaní — nejen pro neduh plicní, ale i pro zrak. Sotva jsem vzal péro do ruky a začal několik neděl psáti, musím toho nyní nechati. O Vašich návrzích (t. j. o konsorciu) mohli bychom se snad domluviti ústně, až přijedete do Čech.

Po svatodušních svátcích musím však do lázní, kdež se budu muset asi 8 neděl pozdržeti — nejspíše do Marianských.

Byl bych Vám však tou upřímnou radou, bez značnější částky peněžité se do toho nepouštěti; až se sejde větší jistina. Jak pravím: nejlépe by bylo, kdybychom si o tom promluvili důkladně ústně, což bude možno, až se zase octnete v Čechách.

Pokud na mně jest, jak jsem již prvé slíbil, o literarní příspěvky, jak mile budu jen trochu zase v lepší kůži, čekati na sebe nedám.

Posledně jsem musel psáti pro velehradský jub. sborník a potom dvě práce pro Ústřední Matici a tím, poněvadž jsem chtěl býti brzy hotov, jsem si ublížil; takže nyní jedva bez obtíží napíšu list.

Zatím přeje Vám z duše všeho dobrého těší se s Vámi na shledanou

Vám v trvalé úctě

oddaný

V. Beneš.

Na Klecanech, 19. května 1884.

Uveřejňuji tyto dva listy jako pomněnku vděčnosti k muži tak vzácnému, knězi tak záhy zemřelému. Uveřejňuji je dále i z toho důvodu, poněvadž mne to velice těší, že právě Beneš, spisovatel v celém národu vysoce vážený a vřele milovaný, uznával toho pilnou potřebu, vydávati měsíčník katolický.

Čest budiž jeho památce!

Česká koruna.

Báseň **Františka Kyselého.**

V dómu šerém u svatého Víta
koruna tam chována a skryta,
slavný to a drahocenný skvost
z dob, kdy český národ ve lva rost.

Skryta jest, leč duše mé zor bdělý
stále zří ten poklad čaroskvělý;
runou dějin popsán tajemnou
koruny jev skví se přede mnou.

Skvostná tak — lesk její mluví ke mně —
ukuta jsem na královské témě,
v době zlaté Karel, otec král,
vlasti milené mě v odkaz dal.

By však nikdo nezhrdal mou cenou
a se nevěnčil mnou uchvácenou,
Karel svatému dřív Václavu
položil můj vínek na hlavu.

Z drahých, jasných Václavových skrání
nebeské mě nadchlo požehnání,
a tak mocí posvátnou můj třpyt
chrání českou vlast a český lid.

Proto nadarmo kdy skvost můj drahý
unešený od matičky Prahy
poutávala cizokrajná dál —
po mně vždy jen toužil Václav král.

Nadarmo dlaň Bedřichova klatá
loupežně se dotkla mého zlata
a je znectila skráň urvalá —
Václavu jsem věrnou zůstala.

V těžkých dobách nádhera má skvělá
nad dědictvím krále svého bděla,
divem tajemným vlast předrahou
hlídala jsem věrně nad Prahou.

Když můj národ klesal do poroby,
hlásala jsem plna svaté zloby:
Pryč ta pouta s beder, s duše rmut,
Václav králem vaším doposud!

Když pak syn můj řečí mluvil cizí,
studem plálo moje zlato ryzí:
Styď se, poctivý tvůj český král
svatou otcův řečí mluvíval!

A když ztrácel víru lid můj štvaný,
blesky metala jsem na vše strany:
Věrně, družino má, k víře stůj,
kterou k Bohu planul Václav tvůj!

A nech doba nová mornou plísní
zdravá srdce lidu rve a tísní,
nevěry nech zatápí jej proud,
já mu nedám nikdy zahynout.

Ku hrobu, kde jeho Václav leží,
volati jej budu slávou svěží,
by tu jiskrou ducha pozaplál,
jakým háral jeho svatý král.

A co nad Vltavou budu bděti,
ani peklo nezvrátí mých dětí,
neboť kříž, jenž nade mnou se skví,
vlasti mé dal věčné vítězství! —

Tyto skvoucí velkých dějů runy
mluví ke mně svaté od koruny,
a já tuším, věřím, doufám, vím,
že nás ona chrání leskem svým.

Proto po věky jsme, čím jsme byli,
vlny těžkých dob nás nepohřbily,
a když přijde bouří záplava —
koruna tu krále Václava!

Národní Tartyf.

Humoreska.

Píše **Petr Kopal**.

Kapitola prvá

seznamuje čtenáře s hrdinou.

Filipe! —

— Filipe Zeměžlučí! —

— Filipe Zeměžlučí! — Kde u všech ďasů vězíš? — Toť aby si našinec plíce vykřičel. Tedy Filipeé — Zeměžlučíí — věru div že žluč člověku nepukne.

— Hned — hned! — ozývá se hlas jako ze sklepa.

— Toť už aby hrom do toho chl . . . —

Nedořekl, jelikož volaný postranními dvířkami vcházel do pokoje.

— Co zas poroučíte, pane Floriáne Strachoto? — tázal se Filip Zeměžluč, kupecký mládenec. A kdykoliv se Filip Zeměžluč někoho na něco tázal, ať si to již byl jeho pán aneb služka, vždy vycenil na něho obě řady zdravých sice, ne však příliš pečlivě čistěných zubů. Filip Zeměžluč byl kolozubec a měl kromě toho i tu vadu ve mluvném ústrojí, že neuměl polohlásku *r* a tím méně *ř* vyslovovati, ačkoliv k tomu vždy dosti se namáhal. Tak ku př. i v této chvíli snažil se ji, byv pánem svým do třetice hlasem hřmotným volán, hodně hlasitě, skoro zlostně vysloviti: co zas po*rrr*oučíte pane Florrriáne Strrrachoto? A čím hlasitěji rrr ze svých úst vynucoval, tím více se mu ústa šířila a tím více i zuby z nich vynikaly, což vše činilo dojem, jakoby Filip Petrovič Zeměžluč opravdu zeměžluč hryzl.

Doložiti musím, že majitel tohoto jména právě přicházel ze sklepa, pod páždím a v rukou nesa asi tucet láhví vína a na maliku nakloněný plechový svícen s hořící lojovou svíčkou.

— Dej přece pozor na svíčku, vždyť mi všecko zde potřísníš. —

— Což mohu já pane Florrriáne Strrrachoto za to? — omlouval se zlostně mládenec, láhve u dveří na stolek klada. U vás aby člověk dělal desaterou službu. V jedné a téže chvíli abych byl kupeckým mládencem, sklepníkem, podomkem, běhounem — ostatně bylo by lépe, kdybyste jakožto bohatý majitel kupeckého a hostinského závodu více si všímal nekalého zboží svého, nežli honil se po schůzích, spolcích, táborech a Bůh ví kde všude. Zde se podívejte, víno v láhvích samá plíseň, a takou zatuchleninu mám hostům nalévati? —

— Nalep jen na láhve burgundské a bordóské vinětky a řekni, že tak zapáchá starobou, hosté naši houby vínu rozumějí — naváděl pán, vousy před zrcadlem si čechraje, sluhu svého.

— A rýže a kroupy a jáhly také jsou zatuchlé a plno v nich myšího trusu, potom si každá baba na mne vyjíždí. —

— Jen už nehubuj a pojď zde na krku udělat mi hezkou mašličku. —

— Tedy i komorrrnou mám býti v jedné osobě, — durdil se Filip Zeměžluč dále, načež, ruce si o kupeckou zástěru utřev jal se pánu svému upravovati červenou mašličku. —

— Rád bych věděl — hovořil pán důvěrněji — proč mi v poslední době příliš často říkáš: Floriáne Strachoto, vždyť víš, že ti r v řeči nesvědčí?

— Svědčí v řřeči nebo nesvědčí, protože váš nebožtík otec, jakožto počestný švec, jmenoval se Strrachota a proto že dali vás pokřtit Florrriánem. —

— Mlč, to mi říkáš tak jen ze zlosti. vím, že máš na mne jakousi tajnou zlosť.

— Ba mám! —

— A proč? —

— Protože již nechci déle vám propůjčovati se za nástroj k balamucení lidu, za nástroj k šizení a podvodu. —

— Mlč, mlč, hrozný člověče, — okřikoval mládence pán, rukou mu prostořeká, kolozubá ústa zacpávaje — mlč, mlč, ještě jen několik neděl — následující slova pravil hlasem přitlumeným — mlč, dokud neodvedu do svého příbytku královnu krásy, bohatství a mladosti — Miládu. —

— Dobřře! ale pak ať se mi i splní, na slovo splní, co se mi slíbilo: postoupit totiž za darmo tento krám. —

— Ano, vše obdržíš, ba ještě více, jen co já vládnouti budu na jejím velkostatku, ale za to tě můj Filípku prosím, neříkej mi Florián Strachota, víš, že jméno to ani cítit nemohu. Jaké to ošklivé, šeredné, hanebné dědictví zůstavil mi můj otec — Florián Strachota, — Strachota! — hanbou bych se propadl! — Při těchto slovech pan Florián vstal a, prudce si po pokoji rozkračuje, tloukl se pěstí do čela. — Podívej se na mne, můj drahý Filípku, zdědil jsem sice po rodičích postavu obra, postavu slona, ale jméno zajíce. Ó ty můj tatíku Strachoto, že se v hrobě neobrátíš! Proč jsi se jmenoval Strachota! —

— A což vaše žádosť za změnu jména ještě není vyřízena? Jak to místo nehezkého: Florrrián Strrrachota, krásně bude zníti: Břřžetislav Bořřživoj Všeborrrský! pan Břřžetislav Bořřživoj Všeborrrský, — opakoval hlasitěji.

— Pak si musíš ale dát překovati jazyk, abys mi svojí výslovností netropil ostudy, rozumíš? —

Filip Zeměžluč měl již jakousi kousavou odpověď na jazyku, avšak pán, uchopiv jej za rámě, popostrčil jím dveřmi do vedlejší nalevárny slovy: mně se zdá, že hosté vedle přejou si vína, salámů, ústřice, sýra, sardýnek, honem, otáčej se! —

Pan Florián Strachota, či jak sám úředně chtěl se překřtíti: Břetislav Bořivoj Všeborský byl kupcem, hostinským, sta-

rostou ve venkovském městečku Dobřenicích a kromě toho byl starostou sokolů, starostou hasičů, starostou záložny, starostou spořitelny, starostou spolku vzdělávacího a starostou ještě několika jiných spolků a konečně byl v okolí generálním jednatelem pojišťovací společnosti, kteráž měla zvučné jméno: Securitas, kterouž však lid brzy překřtil v „sekeru."

Pan Florián Stra .... či Břetislav Bořivoj Všeborský spojoval v obrovské, aneb jak sám se vyjádřil, ve slonovské postavě všecky možné důstojnosti a hodnosti celého okolí, byl jaksi středem, těžištěm všeho národního a společenského života. Sám Bůh ví, kterak mu tolik štěstí přálo. Po svém otci zdědil sice ošklivé jméno, ale mohutnou, skoro obrovskou postavu. Na širokých plecích a na krátkém širokém krku spočívala mu veliká, široká hlava a jaká to hlava, hlava tura. Mohutná, kaštanovým vousem zarostlá brada vyčnívala přes hořejší čelisť, což panu Floriánovi Strachotovi dodávalo rázu jakési neskrocené divokosti. S takou širokou, vyčnívající bradou malují se obyčejně Herodové a Neronové. Nad tupými, masitými rty z hustého lesa licousů jako nepatrný hříbeček zvedal se neveliký, nesouměrný nos, pod obočím tenounký, skoro ženský a níže jako veliký mosazný knoflík, což na jeho širokých, plných, zarudlých tvářích podivně, skoro směšně vypadalo. Pod hustým skoro černým obočím matně svítilo dvé nevelkých bledomodrých očí beze všeho hlubšího významu. Čelo bylo sice nízké, vypadalo však dosti vysoké, jelikož pleš do půl hlavy sahající mohla se za jeho prodloužení považovati. Jinak byla postava pana Floriána Strachoty, či Břetislava Bořivoje Všeborského marciální. Kdykoliv se vzpřímil, což se stávalo vždy, kdy chtěl si před světem hodně vážnosti dodati, a když obočí svraštil, oči na jeden bod upřel, dolení pysk přes hoření přeložil, ruce své na mohutných prsou založil a na půl kroku si vykročil: tu p. Florián Strachota činil opravdu dojem Břetislava Bořivoje Všeborského. A dokonce když otevřel svá ústa k nějaké národní řeči, když hlasem svým mocným zahřměl a při tom zuby zaskřípl, tu vyrůstala posluchačům na těle husí kůže. Těmto vzácným darům svého těla měl pan Florián Strachota co děkovati jakousi neobmezenou vážnosť ano i poslušnosť ve městě a okolí. Soustřeďovalť se v jeho osobě všecken národní i společenský život tehdy — asi před dvaceti lety, kdy vypravování naše začíná.

Pan Florián Strachota měl však i jiné vzácné dary, kteréž činily jej ještě vážnějším nežli dary těla, měl též značné bohatství, jež mu vynesl jeho kupecký krám a živnosť hostinská.

Nade dveřmi krámu visel jeho kupecký štít a na štítu modře natřeném, velikým písmem červeným stálo: U Tábority! A nade dveřmi hostince visela jiná, ještě větší tabule, na níž v červeném, jako krvavém poli barvou černou vymalována byla veliká, hřeby pobitá palice s nápisem: u Žižkova palcátu.

V jiném, větším městě byli by všickni lidé rozvážlivější nad takými křiklavými nápisy povážlivě kroutili hlavou a byli by si pomyslili, snad i mezi sebou řekli: má-li pan Florián Strachota zdravý rozum? Avšak občánkové v Dobřenicích byli praví dobráčkové, kteříž opravdu věřili tomu, co bylo na dotyčných dvou tabulích namazáno a měli vskutku pana Floriána Strachotu za hrdinného, nezdolného a nepřemožitelného Břetislava Bořivoje Vřeborského. Ba i toho p. Florián Strachota ve veřejném mínění docílil, že jen ti občánkové dobřeničtí a sedláčkové kolem Dobřenic pravými byli vlastenci, kteříž u něho kupovali kávu, cukr, cikorii, skořici, zázvor atd. a kteříž k němu chodili ráno na víno a večer na pivo. A kdož by se byl opovážil kupovati u jiného kupce a choditi jinam do hospody, ten byl zpátečníkem, klerikálem, ne-li dokonce zrádcem vlasti. Zkrátka p. Flor. Strachota byl vychytralým sobcem, jenž znovu zrozeného ruchu národního uměl v Dobřenicích dobře využíti. — V krámě u Tábority a v hostinci u Žižkova palcátu bylo od rána až do večera hlučno a živo. Kolozubý Filip Zeměžluč měl od rána do večera plné ruce práce. Z krámu pobíhal do pivárny a z pivárny do vinárny a z vinárny zase do krámu, všudež se zdvořile ukláněl a zdvořile cenil zuby. A pakliže některá babička namítala, že káva byla prašpatnou a cikorie časem plesnivou, tu p. Filip Zeměžluč tvářil se nemálo uraženě, vycenil zuby a pravil: kterak by možná bylo, aby u Tábority byla špatná káva a plesnivá, zatuchlá cikorie! Spíše že děvečka někam jinam zaběhla — — ale u Tábority všecko je vždy výtečným. A dal-li se u Žižkova palcátu některý host časem do vytýkání a namítal-li, že ta brynda není k pití, tu p. Filip Zeměžluč ušklíbal se až po uši a tvářil rozhorleně a skoro křičel: Žižkův palcát aby vaší hlavy nerozrazil a víno z něho aby vašeho rozumu neohnulo, toť bylo by něco neslýchaného! Víno naše čisté jest jako husitská víra, ostré jako Žižkův meč a opojné jako bratrská láska! —

Pakliže ani této husitské víře z úst Filipa Zeměžluče hosté nechtívali věřiti, tu přicházel sluhovi na pomoc pán, Flor. Strachota, a udeřiv se v mohutná prsa zaříkal se: jako Hus hrdinně umíral za pravdu, tak i já chci umírati za své nápoje. — A tak

se stalo, že všickni slepě věřili panu Flor. Strachotovi a jeho famulusovi Filipu Zeměžluči, byť i hostům nalévali sebe horší patoky a do kornoutků nasejpali piliny. Byť služebník hoden svého pána a jaký pán, taký krám.

A nejen v užších kruzích domácích slynul p. Flor. Strachota velikým národovcem, nýbrž a to mnohem více i v kruzích širších, vlasteneckých. Doma byli předce někteří; kteříž nedali se ani plným vousem, ani hřmotným hlasem, ani mohutnou postavou jeho na dobro omámiti, a tím méně kolozubým Zeměžlučem uhranouti; doma si předce časem ostrovidné sousedky zašeptly ledacos o vlastenecké nezištnosti p. Flor. Strachoty a leckterý soused významně se usmíval při pohledu na štíty: „u Tábority“ a u „Žižkova palcátu“, ba dokonce v jiných hostincích a bylo jich tam aspoň ještě deset, zjevně si povídali něco o táboritském podvodníku, jenž z vlastenectví svého dělá obchody, avšak čím dále od Dobřenic, tím chvalnější byla pověst Flor. Strachoty, kterýž uměl postarati se, aby jmeno jeho aspoň ve čtrnácti dnech jednou stkvělo se v novinách jako štědrého podporovatele všech podniků národních. Noviny konečně vřadily jej k těm výtečníkům národním, kteříž při nejbližší příležitosti budou kandidováni do sněmu zemského a to hlavně i proto, že p. Flor. Strachota slynul pověstí neohroženého hajitele nezadatelných práv své vlasti. Jednou kdysi kdosi z Dobřenic v novinách chtěl jen tak zlehounka pozmíniti se, jakoby p. Flor. Strachota nebyl tak ryzím a nezištným vlastencem, za jakého jej mnozí, ba on sám sebe rozhlašuje a jmenovitě, že jsou jeho příspěvky na podniky národní vlastně sbírky mezi členy jednotlivých spolků a též dary z pokladen spolkových, jimiž on jako cizím péřím lakotu svoji přikrývá: avšak v listárně redakce téhož listu dostal dopisovatel výtopek slovy: do Dobřenic: Hanebnému utrhači na cti vysoce ctěného vlastence Floriána Strachoty vyjadřujeme své nejhlubší opovržení. —

— Ano, nejhlubší opovržení! — křičel p. Florián Strachota a chodil s listárnou redakce od domu k domu a každého vybízel a nutil: Zde, zde čtěte to nejhlubší opovržení hanebnému utrhači na cti Flor. . . . či Břetislava Bořivoje Všeborského. Ode dne tohoto redakčního opovržení neodvážil se více nikdo v novinách vlastenectví jeho podezřívati.

Pan Florián Stra . . . či Břetislav Bořivoj Všeborský stál na vrcholi své slávy, ano i bohatství. Jen něco mu ještě scházelo k doplnění jeho štěstí a tím něčím byla bohatá a krásná nevěsta.

Pan Florián kráčel již hluboko do křížku čtvrtého, vlasy mu na hlavě řídly a kdykoliv v poslední době ráno vstával a do zrcadla nazíral, povždy ve svém ctihodném plném vousu postřehl praničemné a nekalé vousísko, někdy dvě i tři, kteréž velmi nápadně a nečestně lišily se od ostatních vousů. Pan Florián ovšem ani na chvíli nerozpakoval se, naložiti se šediváky tak, jak vším právem zasluhovaly, totiž i s kořenem je vytrhnouti a ku smrti ohněm odsouditi, avšak každého rána na místě vytržených šediváků pestřily se mu na bradě a na lících vždy jiné, kteráž okolnosť pohnula jej konečně ku hlasitému výkřiku: Floriáne, musíš se oženit — nic platno, musíš se oženit! Tento výkřik vysvětluje čtenáři spolu příčinu, proč v den, v němž povídka tato začíná, p. Florián tolik pečlivě zapletal si na krku červenou mašličku. Mašlička na krku pečlivě zapletená nezřídka zapletá blaho rodinné. Pan Florián hned z rána hleděl co nejmódněji se vyparádit. Měl plány dalekosáhlé. Musím se oženit! křičel si sám v duchu.

A týž výkřik jest příčinou, že zakončiti musíme kapitolu prvou a započíti

Kapitolu druhou,

v níž čtenáři věrná podá se zpráva o dalších úmyslech našeho hrdiny.

Městečko Dobřenice leží na silnici ku krajskému městu asi tři hodiny cesty vzdálenému. Silnice táhne se v krajině takměř rovné střídavě dědinami, úrodnými lány a listnatými lesíky. Hned za Dobřenicemi na nepatrné výšině rozkládá se nevelká sice, ale rozkošná doubrava.

Sem výletníci z městečka od jara až pozdě do podzimu putují. Listnatý lesík má v sobě vždy něco čarovného. Les jehličnatý bývá časem jednotvárný, bývá i hluchý, kdežto v lesíku listnatém ve dne v noci to zpívá a šveholí. Příchozího hned na kraji vítají lesní zpěváci. Tak bylo i v lesíku u Dobřenic. Vítali zpěváčkové příchozího, vítal jej zelený pažit pod stínem mohutných dubů k odpočinku. A dále u prostřed lesíku na světlé pláni jaký to roztomilý lesní útulek — villa, či zámeček vyhlížel červenou střechou z dubů a líp ven do širého světa! Nebyl to hrdý panský zámek u velikých rozměrech, nýbrž villa, jen tak jako pro samotáře, neb i samotářku, kteráž by s ním tuto rozkošnou samotu sdíleti chtěla. Zámeček vrouben byl hustým smrčkovým plotem, uprostřed kteréhož nalézal se malý park, z něhož vanula vůně z růží a resed. Patrno, že zámeček jest obydlen. Zajisté že

jen královna růží, královna krásy libovati si může v tolika růžích, jež kolem příbytku tohoto byly vypěstovány.

A v pravdě bylo tomu tak. Zrovna nad hlavním vchodem na altáně, hustým břečťanem a tropickými vysokými květinami zastíněném, na pohovce trůní královna mladosti a krásy — slečna Miláda Záborská, paní tohoto čarovného útulku lesního.

Sedí tam, hlavu majíc o bělostnou ruku podepřenu a v druhé ruce drží jakýsi list. Musilť právě býti dočten, jelikož o jeho obsahu přemýšleti se zdá. Naproti na zahradní sesli sedí mladá jakási společnice, z jejíhož zevnějšku nelze souditi, že by to byla služka. Zabývá se mlčky jakýmsi vyšíváním, kteréž jí však ani dost málo nepřekáželo, aby chvilkami usmívavě po své domácí paní očkem neházela.

— Ten dobrý můj strýc, druhý můj otec, píše mi zde — hovořila Miláda více pro sebe, — že mám svrchovaný čas, abych se vdala a že až koncem tohoto jara sem zavítá, ohlédne se mi po nějakém ženichu, leč bych — — zamlčela se.

— Leč bych již pro ten případ byla zaopatřena, — dokončila větu slečna Klementina, důvěrná přítelkyně a společnice slečny Milády.

— Znáš mé nitro — odvětila tato — že srdce mé dosud jest svobodné, ba že cítí jakýsi odpor proti vdavkám. —

— Odkud také zde vzíti ženicha, jenž by se pro tebe hodil, snad p. Florián Strachota? —

Místo odpovědi Miláda pohrdavě se usmála, avšak hned na to pokračovala vážně: — Snad konečně nic lepšího mi nezbude. Dobře víš, jakou závěť můj předrahý otec na smrtelném loži po sobě zanechal. Položiv stydnoucí ruku mi na hlavu a přitisknuv mne naposled ke svým zsinalým rtům pravil před strýcem, jenž mi dnes brzký příjezd svůj ohlašuje, hlasem zmírajícím: tomu tě dcero má drahá dávám za nevěstu, kdož bude nejvíce milovati naši drahou vlasť a ten dobrý, ano dobrý náš — český lid. Po těch slovích zemřel. —

Zamlkla se. Slze zatřpytily se jí v očích.

— Slyšela jsem, — přejala Klementina slovo — že umírajícím, před jichž očima zavírá se přítomnosť, otvírá se budoucnosť. Mám tudíž za to, že slova otce vašeho jsou jaksi prorocká a že dostanete se za družku života jen tomu, kdož nejupřímněji milovati bude drahou naši vlasť. —

— Snad konečně — pokračovala Miláda žertovně, — budu muset jako Porcia v „Kupci benátském“ dáti se ženichům do výhry, kdo jako Herkul větší kus vlastenecké práce vykoná. —

— Důvěřujte má drahá svému zvěčnělému otci, jenž vám zajisté toho pravého ženicha vyhledá. —

V tom zarachotil před nimi povoz.

— Návštěva! — zvolala Klementina.

— Snad ženich! — smála se Miláda. A nežli to dořekla, slezl s vozu kdosi.

— Toť p. Florián Strachota! — zvolala Klementina.

— Ach! — vzdychla Miláda.

— A s červenou mašličkou na krku! — smála se Klementina.

Obě dámy se zvedly a jaly se upravovati na sobě toaletu.

Nyní bylo by spisovatelskou povinností líčiti čtenáři všecky vnady, jimiž obě a především domácí paní se vyznačovala. Celý zjev této dojímal pozorovatele asi tak, že na první pohled neuměl povědíti, co na ní jest krásnějšího, zdaž to její veliké modré oko, v němž jevila se panenská něžnosť a spolu i ráznosť povahy; zdaž její růžová ústa, plná vděku a kouzla, i když se smála i když k vážné řeči se skládala; zdaž její naskrz souměrné čelo, nad nímž vlnily se rusé vlasy, aneb ta celá její vznešená postava, v nížto jak královna majestátně kráčela. Teprv když tyto první dojmy minuly a oko z kouzla její vděků se probralo, mohlo poněkud rozsuzovati se, co na ní jest jímavějšího. Krásu růže netvoří pouhý její květ, nýbrž i ty zelené lístky, jež ji kolem věnčí, i její štíhlý zrůst, zkrátka vše na ní patří k okouzlujícímu celku. Jar mohla Miláda čítati aspoň dvacet.

Její společnice byla brunetka, o rok neb dvě leta starší sice, ale předce dovádivější, nežli domácí paní. Obě ode školy spolu takměř srostly. Ona dcerou byla bohatého zemana, tato schudlého, ale zachovalého měšťana z Dobřenic.

Tolik jen jako ve spěchu o obou dámách, jelikož p. Florián dal se již službou ohlásiti a právě ťuká na dvéře salonu.

— Prosím, jen račte! — vítá jej Miláda. A jako Ajax statný p. Florián Strachota s červenou mašličkou na krku vstoupí krokem rytířským a na to hned s úklonami až příliš hlubokými a rukama jako ucha u krajáče roztaženýma kloboukem si břicho zakrývaje do salonu, sladounký úsměv rozplývá se z jeho úst a hlavou sem tam kývaje zašepce sotva slyšitelně: mám tu čest — — věru komická to figura pan Florián Stra .... či Břetislav Bořivoj Všeborský!

Kdežto Miláda p. Floriána blahosklonně vítala a jemu pokynula, aby na pohovce naproti ní se usadil, zdál se slečnu Klementinu jakýsi neodolatelný smích uchvacovati nad celým pana Floriána zjevem, že až šátkem ústa si musila zakrývati. Smích však, když nemohl ústy proniknouti, dral se očima, že tyto až oslzely, z čeho příchozí ještě více byl popleten.

— Vidíte, pane Floriáne, naše Klementina je vždy veselá, — jala se Miláda družku svoji omlouvati.

— O prosím — odvětil trpce p. Florián — slečna Klementina je vždy veselá, kdykoliv mne spatří. (Pokračování.)

Sláva.

Mou jizbou těsnou, odlehlou a tmavou,
kam jenom luna s tváří usměvavou
se někdy zahledí, když hvězdy pase,
jak kdyby východ vzplanul v žárném jase,
se rozvinulo světlo nevídané.
Aj, ký to div a jaké vytržení!
Nač zrak můj padne, vše se divem mění: —
ty verše, dřív tak neúhledně psané,
jež přede mnou tu na papíře leží,
se v ladné skupiny a řádky staví
a zlatem hoří, poznávám je stěží;
stůl, dříve skromný, chudobný a tmavý,
jest náhle vykládání pln a lesku
a okno úzké šíří se a roste
a křišťálem je broušeným sklo prosté
a duhy barvami hrá v slunce blesku;
ty těsné dříve, začazené stěny
jsou freskami teď skvostně vyzdobeny,
strop nízký proměnil se ve klenutí
a lustr vzácné ceny v středu visí.
Nach s drahokamy v nádheru se mísí,
v níž zrak můj zmámen utkvěl bez pohnutí.

I ohlédnu se. Aj, kdo stojí za mnou!
Zřím bohyni či vidinu jen klamnou?
Jak Mojžíš kdysi před hořícím křovím
jsem koleno, jat divnou bázní, sklonil —
jak mluvila, já veršem nevyslovím.
Jak meč by o štít jasnozvuký zvonil,

jak z polnice by zlaté zvuk se vlnil,
tak mocně její hlas mou duši plnil.
„Jsem Sláva, zavítavší v síň tvou temnou!“
„„Mluv, neboť poslouchám, o jasná paní!
já nejprv zašeptal pln ostýchání.““
Na ramě vložila mi ruku jemnou
a k oknu uvedla mne hrdým krokem. —
Co viděl jsem, já sotva stihnul okem.
Kam střecha děla se, zeď zasmušilá?
Háj vavřínů tam se zelení smavou
a prostředkem se táhla stezka bílá,
po této hrdě s ověnčenou hlavou
se vážně muži, ženy ubírali.
„Co vidíš na konci té stezky v dáli?“
„„Věř, nezřím ničehož, o jasná paní,
neb slunce záře v dálku hledět brání.““
„Jen lépe hleď, tam zlatý zámek stojí,
v němž vládnu já a blažím svoje sluhy;
zář, která rozlévá se jizbou tvojí,
jest slabým odleskem té Božské duhy,
té záře, která Pantheon můj plní!
Nuž, chceš-li, hochu, smíš mým býti sluhou!
Ti všickni, které zříš, ti budou druhy.“
„„O paní, nespokojíš mne svou duhou
a září tvá mé duše neoslní,
neb věz, nám smrtelníkům to vše hasne,
když srdce začne boleti nás časem.
Či máš tam několiko, jenž srdce léčí?““
„Jsi pošetilý, brachu, ve své řeči!“
mi řekla Sláva pohrdavým hlasem.
„„Co učiníš,““ já děl, „„kdy vlas můj zbělí?““
„Jsi v otázce své, hochu, příliš smělý!“
„„Jak ztrestáš smrť, když na mne sáhne směle?““
„Jak urážíš mne svými otázkami!“
mi řekla s hněvem na přepyšném čele.

„„O paní jasná, jdi se svými klamy
k Midovi králi, tu ti dávám radu . . .““
Než dořekl jsem, po laurovém sadu
ni stopy, jizba má zas byla tmava —
sám byl jsem tu a péro psalo: Sláva.

V Petřík.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává Fr. Pohunek.

Motto: „*Nejmilejší, ne každému duchu věřte, ale zkoušejte duchů, jsou-li z Boha.*“
(I. Jan 4, 1.)

„*Ni camaraderie, ni hostilité.*“
(M. Ch. Dejace.)

Úvod.

Hledíme-li na svět nynější okem víry a posuzujeme-li smýšlení, zásady, snahy, tužby a jednání jeho podle zásad učení Kristova, dere se nám mimovolně z rozechvělého srdce truchlivý povzdech: „Ach, v jakém věku jsme? Víra, ctnosť, nadšení pro věci nadsmyslné, vše co svatého jest a srdci drahého, vše se „trhá v prach“, proti všemu se štve, vše „se provází smíchem“ ne ani tak tím, „jenž jde v hadrech“ (Viktor Hugo; Nové B., přel. Vrchlický, str. 32.), nýbrž spíše smíchem v hladkých rukavičkách, se cvikrem na nose a v kabátě střiženém dle mody nejnovější!“

„Co pomluv, úštěpků, co nízké podlosti,
co bídných pamfletů teď mrská s drzostí
hlas, který s nebe“ (V. Hugo l. c.)

zvučel a hlas toho, jenž s nebe přišel, aby hledal a spasil, co bylo zahynulo a světlem učení svého osvítil ty, kteří seděli v stínu smrti, ve tmách bludu a břichu.

„Co pomluv, úštěpků, co nízké podlosti,
co bídných pamfletů“ metá se „s drzostí“

v smutnou tvář té, jíž ustanovila Pravda věčná přišedší s nebe na tento svět za strážkyni a hlasatelku svého učení, oproti církvi svaté, jíž mnozí za dnů našich

„ . . . . se smíchem dávají
pít houbu s hořkou žlučí“ (V. Hugo l. c.)

snad i proto, aby svým nepřátelstvím k ní dosvědčili pravdu, že ona jest pravou církví Kristovou, osočovanou, podezřívanou, nenáviděnou, pronásledovanou, tak jako Božský zakladatel její, jenž jí to předpověděl.

Že pak v době:

„kde místa každým dnem se Bohu ubírá“ (Hugo 55.)

kde „Bůh“, vládce a pán světa veškerého, se takořka s trůnu sesazuje a nahražuje „bohem“ nevědomým, bezcitným, bohem

pouze dle jména anebo bohem, „jemuž se člověk sám v sobě klaní“, — že dále v době, kde:

„ . . . . Ježíši,
jména tvého hlas slábne víc a víc“ (Hugo l. c.)

a kde za „jediné platné žití dary“ považují se:

„Mok hroznů žardělých a růží vůně,
krajinka rozkošná v hor sněžných lůně,
unylé hvězdy sladkých zřítelnic
a hedváb kštic“ (Nihilista v Čechově „Slávii“ str. 76.)

— že v době takové:

„sterými stezkami jen v náruč rozkoše
se vrhá člověk“ (Hugo l. c.)

není se čemu diviti, aniž se jest diviti tomu, že

„pro zisk vše pustoší“ (Hugo)

nebo nesvítí-li člověku více naděje na blaženosť věčnou, proto že uvěřil svůdnému hlasu, že:

„píď za hrobem je směšnou nicotou“ (Čech, „Slávie“ 90.)

a že

„názor světa starý
a dědů víru, myšlénku i snahu
čas na vždy unesl“
(Nihilista v Čechově „Slávii“, str. 77.)

vzplane v srdci jeho touha po rozkošech tohoto světa a bude se v něm tím více a tím mocněji ozývati, čím více v něm bude ubývati víry a naděje na blaženosť věčnou. „Modlou jeho bude zlato“, peníze, jakožto prostředek k ukojení touhy po rozkošech a nebude-li se mu těchto dostávati, bude mrzutým a nespokojeným a ze srdce jeho bude se dráti křik:

„Nuž kladiva se chopme bez odkladu,
ráz hřímej za rázem, jen bořme, bořme,
svět starý rozkotejme do základů“
(Nihilista v Čechově „Slavii“ 78.)

nebo dokud ten:

„dnešní svět — tu zkamenělou lež“

bouře nerozbije a nerozsápe:

„zákonů blány, komže, řízy rudé“,

dokud nezapálí:

„věže paláců a domů“ (tamže str. 89.)

nebude dobře a proto jenom:

„bořme, bořme, bořme!“

A co že jest příčinou úkazů těchto smutných, jimiž churaví a to povážlivě moderní naše společnosť? — Odpovídáme slovy Viktora Huga, jež zde — v jiném spojení budou míti též poněkud jiný smysl, než jaký do nich položil on. Množství

„planých řečníků zde běhá . . . .
— — — — — — — — —
a hází se smíchem proudem neb v krůpějích
jed v davy bouřící, a v jeho peřejích
jen nití hněv a lání“ (Nové B., 32.).

Ptáš-li se mne dále, čtenáři milý, kdo že jsou asi těmito „řečníky“, již hází zhoubný jed v menších i větších dávkách v společnosť lidskou, odpovídám ti, že jsou to přede vším filosofové. Ti mají veliký vliv na jistou dobu; ti dělají veřejné mínění, proud času, literaturu, politiku atd. Nebo je-li pravdou, co Fichte pověděl — a ten to mohl věděti — že prý totiž „jakou si kdo zvolí filosofii od toho závisí, jakým jest člověkem:“ jest rovněž tak i naopak pravdou, že člověk takovým jest, jaké se přidržuje filosofie, a jaká filosofie v té které době, takový že jest též doby té ráz i směr. Filosofie doby naší jest však pantheistická, materialistická a nejmodnější a nejrozšířenější Hartmannova pessimisticko-nihilistická, kteráž má za věc ve světě nejhorší náboženství křesťanské, za nejlepší „nic“ a jest nemravná i tam, kde se zdá mluviti o mravnosti!!

Z toho již, tuším, možno souditi aspoň poněkud na směr a ráz doby naší. Ale směr a ráz jisté doby neurčují ani tak filosofové, jako spíš zástupcové tak nazvané „literatury krásné.“ Co jsou na př. všichni celí a poloviční Kantiani oproti ohnivé a duchaplné eleganci, s jakouž kantianismus přednášel světu Schiller? Co jsou Fourier a Leroux oproti George Sandové a Viktoru Hugovi? (Albert Weiss: Apologie des Christenthums, sv. II., str. 18.) Co pro nás Hartmann a Schopenhauer oproti Vrchlickému?! — Bez básníků a románopisců neměli by filosofové tak velikého na lidstvo vlivu. Kolik pak lidí čte jejich díla u porovnání se čtenáři spisů zábavných. U nás v Čechách nečetl na př. spisy Hartmannovy a Schopenhauerovy a Darwinovy zajisté ani tisícátý člověk! Ale co filosofové v učených a obsáhlých ukládají knihách, co zahrnují v terminy a frase člověku obyčejnému nesrozumitelné, to populárisují, to činí přístupným kruhům i nejširším básníci a románopisci. Nikdo se nedomýšlej, že literatura tak zvaná krásná skrovný má jenom vliv na lidskou společnosť a význam její že jest nepa-

trný. Byl to pouze chromý učitel, jejž Athеňané, jak pověst vypravuje, stísněným Spartánům na potupu poslali ku pomoci. Ale písně tohoto muže změnily brzy průběh celé války ve prospěch Spartánů od Athеňanů potupených. Vítězství u Kortrijk připisuje básník flámský Jan van Beers básním Jakoba van Maerlant-a, otce „der dietschen Dichter". Jaké převraty způsobila v době nejnovější Rouget de Lisle-ova Marseillaise, jest vůbec známo (Alb. Weiss, Apol. II., str. 19.). Známo snad jest též, jak působily u vojště ruském za válek Napoleonských některé básně Basila Ondřeje Žukovského; a jak působily u nás na vývoj a utužení smýšlení národního písně „Kde domov můj" a „Hej Slované", netřeba ani připomínati.

Ano, mezi mocnostmi, jež nyní duševní život národů ovládají, jmenovati sluší na předním místě literaturu belletristickou, jakožto mocnost nejpůsobivější. Sbírky básní rozličného druhu, hry divadelní, romány, povídky vydávají se rok co rok v množství vždy větším, prodávají se v nesčetných výtiscích a čtou se hltavě, kdežto knihy učené zvolna jdou na odbyt a ještě méně se čtou! I denní listy musí míti nutně svoje feuilletony povídkové a románopisné a čím jsou dráždivější a pikantnější, tím milejší jsou jistého druhu čtenářům.

Belletristická literatura činí hlavní a přední část knihoven rodinných; knihy zábavné, romány a básně dávají se dárkem i na stromek vánoční. Veliká část času stráví se čtením spisů zábavných; čtení to považuje se za nezbytný prostředek vzdělávací, ano u mnohých jest čtení zábavné jediným zaměstnáním, jemuž se věnují, jediným pramenem jejich vzdělání. Ze spisů zábavných čerpají své náhledy, dle nich si tvoří svoje zásady, svou filosofii, svoje náboženství (Jungmann: die Gefahren der belletr. Lectüre).

Je-li tudíž moc literatury belletristické tak veliká, jest též veliká i zodpovědnost dotyčných spisovatelů, neboť mohou býti dle toho jak píší — buď oblažiteli, anebo škůdci společnosti lidské na dobu dlouhou. Upadne-li tisk do rukou korupce a bezbožnosti, kazí dobrý mrav a působí zmatek ve všem; všeliká poznání se zatemňují, předsudky nabývají nepříslušného jim práva a moci, talent zapomíná na své poslání a stává se pomocníkem zla; na zemi povstává jakýsi druh pekelné revoluce, víra mizí, mravy se porušují, věrnost a ctnost každá rychle hynou. „Mors et vita in manu linguae" (Přísloví 18, 21.). Nemůže nám tudíž nikterak býti lhostejným, jakého karakteru, jakého smýšlení, jakých zásad — obzvláště vzhledem k náboženství — jest ten,

jenž se chápe péra. Alban Stolz pověděl, že prý jest to požadavkem humanity, aby spisovatel psal alespoň tak, by se to mohlo čísti, v čemž mu zajisté všichni sazeči ochotně přisvědčí; ale neméně jest požadavkem humanity i to, aby spisovatel šetřil dobré a ušlechtilé formy. Nemyslíme tu ani tak na sloh jako spíše na onu vlastnosť, již má na zřeteli žalmista Páně, řka: „Vyrčení Hospodinova jsou vyrčení čistá: jsou stříbro zkušené ohněm“ (Žalm 11, 7.). Ne všichni spisovatelé rozumějí tomu, co jest čisté a cudné vyjádření se a co to znamená rudu hrubého výbuchu myšlének v slevárně přísné logiky a zdravé ethiky pročistiti; jeť k tomu třeba nejen esthetické, nýbrž i mravní něžnosti.

Proto by se měly jenom karaktery nejčistší, nejryzejší, nejidealnější chápati péra; proto by měl každý spisovatel míti obzvláště:

a) jakousi úctu ku svým čtenářům,
b) pevné zásady ethické a
c) smysl pro pravdu. (Pokračování.)

K pramenům dějin slovanských.

1. O „pannonské“ legendě sv. Methoda.

Pojednává **Fr. V. Sasínek.**

Láska a úcta k rodnému kraji je ovšem chvályhodna: avšak i ona musí míti své hranice a spravedlivou míru, nemá-li člověk zaujatostí pro místo své kolébky zaslepený pobloudit. Že se to někdy přihodí též lidem vážným a učeným, toho příkladem jest výtečný jináče slovanský dějezpytec a filolog, Bartoloměj Kopitar. Přílišnou krajanskostí jsa zaveden snažil se počátky slovanského písma, vznik slovanské bohoslužby a hlavní stan svat. Methoděje ve spojení uvésti se svojí domovinou, tím cílem, aby vděčné oko každého Slovana hledělo na hory korutanské, jakoby na slovanský Betlehem, odkud — dle jeho domněnky — vyšla celému Slovanstvu hvězda slovanské církevní i národní kultury. Tou bludicí jsa veden i sepsání nejstaršího „Života sv. Methoda“ položil do Pannonie, která byla sídlem hlavní větve tak zvaných korutanských čili pannonských Slovanů (Slovinců), a sám ten „Život sv. Methoda“ kdyby ožívl, musil by se diviti tomu nápadu, že ho Kopitar pokřtil „pannonskou legendou“, poněvadž není na něm ani té nejmenší známky pannonského podnebí. Chybu tu zpozo-

rovali již učenci a vyslovili se, arciť jen problematicky, že „Život sv. Methoda“ bezpochyby psán byl na Moravě a sice některým z jeho učeníků. [1])

Že „Život sv. Methoda“ psal některý z učeníků jeho, poznati lze z pobožného vzdychání, jímž končí svou práci a praví: „Ty pak s výše, svatá i ctihodná Hlavo, s modlitbami svými pozírej na nás toužící po tobě; zbavuj od všeho nebezpečenství učeníky svoje. [2]) A nikdo jiný nemohl tak podrobně znáti „Život svatého Methoda“, jako jeho učeník a společník v jeho rozličných osudech. — Že byl z Moravy, to jakož i věk svůj prozradil těmi slovy: „Bůh milostivý, jenž chce, aby každý člověk spasen byl a poznání pravdy došel (I. Tim. 2, 4.), za našich let pro národ náš, o nějž nebyl nikdo pečoval, k dobrému činu pozdvihl našeho učitele, blaženého učitele Methoda“ [3]). — Že by byl psal „Život sv. Methoda“ v Pannonii, to nijak není vysloveno, neb psal již po smrti nepříznivých sv. Methodovi biskupů, z kterých třetí frisinský Hanno umřel 9. října 875., a tak v té době, kde pod žezlem Arnulfovým překaženo bylo již účinkování sv. Methoda v Pannonii. — Že psal skutečně na Moravě, to poznati z jeho slov k Moravě se vztahujících: „Tím více i moravská země šířiti se počala na všechny strany a nepřátely svoje poráželi s prospěchem, jakož i sami povídají povždy.“ [4]) — Že psal za smrti sv. Methoda a v roztržkách s Němci, poznati ze vzpomenutého již vzdýchání, jímž končí „Život sv. Methoda“ a kdež praví: „Ty pak s výše svatá i ctihodná Hlavo ... zbavuj ode všeho nebezpečenství učeníky svoje, i učení rozšiřuje, i kacířství vyháněje“, kde pod kacířstvím nerozumí jiného, leč vkládání do symbolu dodatku „Filioque“. — Že pak „Život sv. Methoda“ dokončil na Moravě ještě před r. 886., vysvítá z toho, že ničeho nemá o vypuzení učeníků Methodových z Moravy; což by zajisté nebyl zamlčel, kdyby byl psal po r. 886.

Co se týče samého původce té legendy: není-liž pravděpodobno, že to byl Gorazd, kterého sv. Method odporoučel za svého nástupce? Ze samé legendy patrna je taká povaha původce jejího, jaká se shoduje s Gorazdovou. Byl Moravan [5]) zasvěcený do všech

[1]) Bielovski: Mon. Pol. Hist. I, 88.
[2]) Prameny dějin českých. I, 52.
[3]) Prameny dějin českých I, 42.
[4]) Prameny dějin českých I, 48.
[5]) Ukázal jim jednoho z důvěrných učeníků svojích, nazvaného Gorazd, řka: „Ten jest vaší země svobodný muž, dobře znalý latinských knih.“ — Prameny dějin českých. I, 51.

osudů a tajností sv. Methoda; pravý odlesk jeho v úctě k apoštolské Stolici [6]) a nepřízně k Němcům [7]), zastavatel synod a symbolu proti Němcům; povolný tomu ustanovení papežskému, aby — když si toho Svatopluk a pohlaváři moravští žádati budou [8]) — konal bohoslužbu i latinsky [9]). Byl natolik ducha skromného, že o sobě, co hodném nástupci sv. Methoda, naznačil jen ta slova, kterých o něm užil sám sv. Method [10]). Zdá se mi, že ta legenda jen proto, že vyšla z pera Gorazdova, mohla míti v církvi řecko-slovanské tolikou autoritu, že nejen daleko široko rozšířena byla v Bulharsku a Rusku, ale stala se i studnicí legend, pochvalných slov i liturgických úkonů [11]). Slovanské církvi nepřející Ginzel vřadil ji ovšem mezi nespolehlivé prameny: avšak čím dále objevují se nové a nové o sv. Methodovi prameny, tím více se potvrzuje hodnověrnost tohoto „Života sv. Methoda", což činí oprávněnou naději, že ještě také ostatní údaje této legendy novými památníky ospravedlněny a zjištěny budou.

Nacházím dvě hlavní věci, s kterými se nedovedl spřáteliti Ginzel: s uvězněním sv. Methoda a s listem papeže Adriana II. Tam to protivilo se jeho německému citu, toto jeho latinskému předsudku. O prvém naše legenda vypravuje toto: Potom pak starý vrah, závistivý dobra a protivník pravdy [12]), pozdvihl srdce (Ludvíka) vraha moravského krále (Rostislava), naň se všemi biskupy (bavorskými): „V našem území učíš." On odpověděl: „Ano, kdybych věděl, že vaše jest, mimo bych chodil: ale sv. Petra (t. j. apoštolské Stolice) jest. A v pravdě, jest-li z řevnivosti a lakomství proti starým hranicím vystupujete přes kanony, bráníce učení Božímu, varujte se, abyste, chtíce železnou horu kostěným temenem proraziti, mozku svého nevylili." Řekli pak jemu: „Hnévivě mluvě zle se potážeš." Odpověděl on: „Pravdu mluvím před císaři a nestydím se: vy však čiňte vůli svoji proti mně. Nejsemť lepší těch, kteří jsou, pravdu mluvíce, mnohými mukami života toho pozbyli." — Když mnohé řeči se vedly, a nemohli mu

[6]) Dověděv se o takových mužích apoštolský Mikuláš, poslal pro ně, žádaje viděti je, jako anděly Boží. — S podobnou úctou i na jiných místech mluví o apoštolském papeži a Ginzel má jej za šismatika!

[7]) Viz níže úryvek z legendy o uvěznění sv. Methoda: Potom pak starý vrah až . . . . biskupy.

[8]) List Jana VIII. z r. 880.

[9]) Viz výše pozn. 5.

[10]) Srovnej pozn. předešlou.

[11]) Prameny dějin českých. I, VII

[12]) Ďábel. Srovnej Zjev 12, 9. Jan 8, 55.

odporovati, řekl král milostivě [13]): „Nesužujte mého Methoda, neboť již se jakoby u pece upotil.“ Řekl on: „Ovšem pane. Filosofa upoceného jednou lidé potkavše řekli mu: „„Co se potíš?““ Dí on: „„S hrubými lidmi jsem se přel.““ O tom slově se pohádavše rozešli se, onoho však (Methoda) poslavše do Šváb drželi půl třetího léta [14]). — Došlo to apoštolského (t. j. papeže Jana VIII.) i dozvěděv se o tom poslal klatbu na ně, aby nezpívali mše, t. j. služby (Boží) všichni králové biskupové, pokud jej drží. I tak jej pustili, řekše Kocelu: „Máš-li toho u sebe, nezbudeš nás dobře“. Ale oni nezbyli sv. Petra osudu, neboť čtyři biskupové z nich umřeli.“ — Že zde naše legenda, a to až příliš mírně, opisuje pravdivou událost, dokazují listy Jana VIII., zvláště ty, které za naší doby byly objeveny v Anglii [15]). (Pokračování.)

Čemu prospějeme sbírajíce z lidu zbytky národní poesie.

Napsal kněz **Tóma Šmýd.**

Národní poesii uloženu máme v lidové (či prostonárodní) mluvě, ve příslovích, písních, pohádkách, pověstech, pověrách, národních obyčejích a zvycích a v jiných domácích zjevech a rodinných obřadech buďto pravidelně každého roku v jisté doby anebo při rozličných příležitostech konávaných.

Z pramenů těchto třeba čerpati, chceme-li poznati samých sebe a uhájiti svého zvláštního rázu a samostatného ducha národního.

Nejen národní bajesloví a dějiny vzdělanostné (náboženské i světské) z toho zdroje kulturního čerpati mohou, ale i jazyk spisovný, z odtad do sebe přibíraje vždy nové potravy, pořádem se osvěžuje a obohacuje a přirozeným spůsobem zdokonaluje a zušlechťuje.

Jesti jazyk spisovný jako mořem, do něhož se proudí a vtékají ty nejrozmanitější potoky a praménky z jednotlivých nářečí a sesílené opět odtad ve vlažívých kapkách mezi lid navracejí se vytříbené a vyhlazené.

[13]) Bezpochyby s přetvářenou úlisnosti; neboť slova jeho jsou ironií.

[14]) Rozuměj: ve vězení r. 871., 872. a do července r. 873.

[15]) Sborník Velehradský I., 287. Časopis musea král. českého r. 1881. str. 292. Prameny dějin českých. I., 48.

Proto hlavní tvůrcové nové literatury naší pojímali do základných děl svých nejen literaturu psanou, nébrž i slovo živé, mezi lidem roztroušené. Jungmann, sbíraje stavivo k velkolepému slovníku, pravil: „Slovník musí jako celou literaturu obsahovati, aby takměř ničeho v žádné knize nebylo, čehož vysvětlení by ve slovaři se nenalezalo. Linde 800 knih zlých i dobrých prošel“ (Život Jung. od Zeleného, str. 109.). Že však naše řeč mezi lidem má mnoho ještě slov, jichžto až dosud ni za našich dob ve knihách ještě nemáme, proto už Jungmann po tomto zdroji bedlivě se ohlížel a jeho přátelé a pomocníci „sbírali pilně slova z úst lidu každý ve kraji svém“. Marek zejména sebral ony četné obraty z jazyka lidu, které ve slovníku Jungmannově vytčeny jsou jakožto Turnovské (Jung. život, st. 99.), slovenská slova zasýlal Jan Kollár (st. 300) a jiní. Už dne 31. ledna 1788. odepsal mu Rybay: „Malou sbírku svou slováckých (= slovenských) slov chci nyní větší pilností rozmnožiti, abych vám jí mohl posloužiti.“

Kdybychom takto spisovného jazyka neobohacovali, neměli bychom spisovatelů dokonalých, jižby obsáhli duchem svým veškeren národ; nebo při svém povolání každý je místem obmezen a nemoha se zkušeností ostatních pomocníků vzdělávati, znal by pouze svoji okolinu, kde se zdržuje mimo rodiště. Sbírajíce však bedlivě mezi vzdáleným lidem venkovským upozorňujeme se vespolek, jak si co lid po svém pojmenoval slovem případným a jadrným a jinde zase že mu slova z češtiny staré jsou mluvou zcela obyčejnou a všední a na mnohých stranách že si zachoval slova ryze česká, jichžto jinde už neznají a slovy německými nahražují.

Že lid je živou knihou, z nížto národním spisovatelům se poučiti lze, poznali též naši sousedé, a proto z této nepřeberné studnice na obohacení svého jazyka spisovného hojně čerpali a vážili.

Známoť, že nejpřednější klassikové němečtí pouze tím nechutnou mluvu vytříbili a na vrchol klassické dokonalosti pošinuli, že do své spisby hojně přibírali z lidu samého.

Rovněž i Rusové nám ukázali, čím třeba doplňovati jazyk spisovný. Akademie nauk vydala tam slovník provincialismů ruských: „Opyt oblastnago ruskago slovarja,“ jejž doplňovala slovy ve středu lidu samého natvořenými. Aby tato práce tím lépe se dařila, měla akademie v každém okresu nějakého sběratele, který zasýlal slova a frase ze svého okresu. Krom toho

pilně vypisovali ze starších a novějších spisovatelů ruských, aby složili slovník co možná úplný.

U nás směr tento vytkl Dobrovský ještě než Jungmann svůj slovník započal spisovati.

Praví Dobrovský: „Zvláště má slovníkář dbáti, aby slov, která v klassických spisech jako v bibli, Hájku atd. přicházejí, nevynechal; toho žádá úplnosť slovníka. Čtu na př. v Hájku slovo saň; ve slovnících nestojí. Co má znamenati? Tu slušno ptáti se lidí . . . Slovníkář tedy obcuj s venkovským lidem, jehožto řeč méně pokažena jest než měšťáků. Neprohlašujme každé slovo, kterému nerozumíme, za zastaralé, vymřelé. Slova česká mají se sbírati o sobě z knih a živé mluvy a nesluší českému slovníku položiti základem latinský nebo německý, což připomínám, věda, že jeden slovníkář tak si počínal.“ — (Život J. Dobrovského od Brandla, st. 29.)

Proto i Dobrovský sám pilně sbíral pro slovník slova dialektická, hlavně slovenská (Život, st. 30.).

Též Puchmajer, jsa ještě mladíkem 24letým, sbíral z úst lidu slova v Tomsově slovníku vynechaná a napsal dne 23. září 1795 Dobrovskému: „Sbírám ode dvou let slova česká, pokud bylo posud možná, i byl jsem tak šťasten, že jsem slyšel, četl a připsal mnohá dobrá slova, jichžto se Tomsovi nedostává“ (Jung. život, st. 97.).

Za naší doby tímto směrem vydává svůj slovník neúnavný prof. Kott a jiní bedliví dělníci zase sbírají stavivo mezi lidem roztroušené opět na jiné velkolepé dílo literarné, jemuž zasvětili život svůj, jakož učinil prof. Bartoš, chtěje sepsati dílo ethnograficko-dialektické.

I dalo by se očekávati, že nyní, když máme svoje školy, střední i vysoké, tedy kněze, lékaře, správce a úřadníky a hlavně svoje učitele národní na každé jen trochu větší vesnici až i v těch nejzadnějších koutech mezi lidem dříve opuštěným, že se najde k tomu dosti hojný počet pomocníků, abychom spojenými silami vyčerpali, kde který zdroj a natěženým pokladem z lidu obecného obohatili a zdokonalili svůj jazyk a spisbu českou i vědu slovanskou. Mluvou lidu nezkaženého též i sloh a slovosled sobě vytříbíme a obrousíme z něho chyby, jimž jsme snad přivykli, jsouce vysláni na učení nepřirozeným jazykem podávané.

(Pokračování.)

Lehká země.

Historická povídka.

Napsal **Alois Dostál.**

I.

Severák se dnes divně rozhučel, až stará lípa se k zemi ohýbala a v lese sténala dřeva, troucí se dlouhými větvemi a vysokými kmeny. Slunce dávno se ponořilo v nachové obláčky a na nebi naskakovaly třpytné hvězdy. Ale sotva že se podívaly na svět, zamhuřovaly oči a ztrácely se za černé mraky, které se přeháněly oblakem.

Hrozila bouřlivá noc.

Nad střechami kroužili sokolové a hned u makovičky usedl kulich a dal se do houkání.

V husté tmě sotva blikala světla ve světnicích; jasné paprsky se šířily od okna zahradou do polí. Byla temná noc, jen západ se ještě rděl do nachova. Vítr ohýbal stromy a chumáče listí kácel do oken. Někde se tak opřel do vrat, že zasténala ve stěžejích a opora povolovala. Pak se dral plným proudem do dvora. Pes na řetězu zaskučel a schoval se do boudy. Všude pusto jako po vymření. A přece ne. —

Ve světnici v krbu přiložená louč osvětlovala čtyři valové stěny, stůl dubový, několik lavic a almárku za stolem. Praskala veselo, kdykoliv oheň přišel na místo, smolou oblité. Také v peci praskal oheň a veliká zář pohrávala si na protější stěně. Zář tato bývá dětem mnohou radostí, tajemným kouzlem.

„Jak vám je, tatínku?“

Slova ta pronesena takovou úzkostí a starostlivostí, že se i louč zachvěla a zapraskala. Jen venku stejně hlučel vítr a kulich houkal hrůzněji.

„Už mě volá“, pronesl kdosi sotva slyšitelným hlasem.

„Povídal jsem ti, Jene, abys ho sestřelil a pranic nelitoval.“

Slova ta byla výčitkou a novým rozkazem.

„Nechte ho, nechte, je mi věštcem smrti.“

„Ale, tatínku, nemluvte tak.“

„Nemohu, nemohu jinak. Vždycky jenom svatou pravdu. Vím dobře, že zde dlouho nepobudu, proto třeba záhy pamatovati na poslední hodinku, by nás nepřekvapila.“

Venku zahoukla rána a ozvěna ji dvakráte opakovala.

„Muselo-li to býti“, zašeptal nemocný.

„Tady je onen zla věštitel. No vícekráte nebudeš lidi děsiti.“ Čeledín položil kulicha na stůl a pověsil pušku. Celá rodina se sběhla ke stolu. Byli tři: matka a syn se sestrou. Nemocný otec ležel na loži. Byl mnoho zbědován, smrť si ho, jak říkáme, řádně „připravila.“ Tváře vpadlé, čelo bělostné, oči bez lesku a pysky do modra. Tak tu ležel trpitel.

Sedlák Kříž nebyl ještě tak stár, aby lety nachýlil bedra svá; dlouholetá, perná práce a namahavá, starosti a světa svízel ho přemohly a smrti za oběť si podaly. Kříž stěžoval si hned v letě, na podzim pokašlával a teď uprostřed zimy povalen na lůžko. Zima mrazivá zaklepala také na jeho slabou tělesnou schránku. Bránil se dlouho, mysle si, že překoná neodvratný zákon přírody, než nadarmo, podlehl. Člověk je jen přece slabý tvor. Z jara to šlo už s kopce. „To se ti nemohlo šelmo lépe státi,“ projevovali u stolu radosť nad zastřeleným ptákem.

„Za nic nemůže,“ zašeptal hospodář na loži. „Tím jste neodvrátili toho, co najisto se stane, co věštil tento pták.“

Sedlák mluvil temným hlasem, ale přece jistě, rozhodně. Ženské odtrhly se od ptáka a přistoupily k posteli. Byla v pološeru. Jen na stěně se leskl mosazný krucifix. Zčernal sice, ale poslední dobu se opět třpytil jako z dobrého zlata. Byl asi několikráte se stěny. Posledně stál na stole uprostřed dvou svící na čisťoučkém ubrusu jako křída, když se dal Kříž na cestu věčnosti „zaopatřiti“. A od té doby často vlhké oko jeho se podívalo na kříž, s kříže na děti a ústa zašeptala: „Jen kdybyste vy byli šťastni na světě. Ale vašeho štěstí už neuvidím. Škoda věčná. No Bůh vám bude otcem, výbornou náhradou, toho se nespuste, toho se držte pevně.“

Ve světnici propukl pláč. Dávno byl tajen vlhkýma očima, by se nemocnému nepřitížilo. Teď neodolali. Když jednou slzám dán průchod, těžko proud zastaviti. Odlehčil si, kde kdo byl. Selka zalomila rukama přímo před obrazem Bohorodičky, Lenka sklesla na pelesť a Jiří stál nepohnutě, jakoby ze dřeva byl vyřezán anebo z kamene vytesán. Socha bez života.

Bouře snášela se nad vesnicí víc a více. Po hvězdách dávno ani vidu, vítr ohýbal mladé stromky až k zemi a lípa na dvoře jen sebou zmítala. Div se nevyvrátila. Staří pamětníci se šedinami na hlavě takového „božího dopuštění“ ještě nezažili. Časem také zahlučel hrom a okna se osvětlila klikatým bleskem. „Pánbůh s námi!“

„Ale to vám povídám, ženo a děti, ať mne pochováte na sedlecký hřbitov. Už praděd tam odpočívá, otce jsem tam také pochoval. Bylo to jejich přání poslední. Ať nám lehkou svatá země!“

„Vždyť ještě ozdravíš, muži“, řekla Křížová tak pro potěchu. Ani sama svým slovům nevěřila.

„Děkuji ti, že mne chceš těšiti, ale nebude tomu tak, nepozdravím se. Je to bouře!“

Kořeny, jež lípa zapustila široko kolkolem až pod podlahu, otřásaly stavením. Blesky se již křižovaly se tří stran. Světlo louče bylo proti jich záru jako svatojanská muška.

„Bude to špatná cesta, kéž by byl šťastný cíl!“

„Tatíčku!“

Lenka se naklonila nad obličej otcův. Byla bledá, oči červené pláčem, vlasy rozpuštěné po zádech. Bílýma rukama objala milovaného otce.

„Tak, tak, děti, ke mně pojďte, však mě dlouho nebudete míti. Jiří ať hospodaří doma na statku a Lence dá slušnou výbavu, jakou měla matka vaše. Ta vám poví s dostatek. Ať se milujete, děti, a matku v uctivosti máte.“

„Slibujeme, tatínku, slibujeme.“

„Jen to mi ještě slibte, že tělo mé pohřbíte do lehké země, kde dědové moji odpočívají. Je to země svatá, země lehká, tam se to spí sladce . . .“

Kříž pozvédl oči skelné ke stropu.

„Ano tam se to bude sladce spáti . . . v zemi lehké, v zemi svaté.“ V tom se zablýsklo, až okna zazářila rudým světlem. Všicci se pokřižovali a stajili dech. Kam uhodilo? Zahlučel hrom jako by se nebesa trhala a země v základech bořila. Pak bylo ticho, děsné ticho.

Vešel čeledín. Tvář bledá, zsinalá. Sotva mohl mluviti.

„Lípa na zápraží roztříštěna od zhora až dolů k zemi.“

„Jdeme tedy spolu“, zašeptal nemocný na loži. „Však jsme byly věrnými druhy. Budete míti aspoň prkna na rakev.“

Slova ta jako ostrou dýkou do srdce.

Venku se lil dešť z nebe jedním proudem a tma byla, že by ji mohl krájeti. Nemocnému se přitížilo. Nemohl mluviti. Rozsvítili hromničku a ponořili se v tichou modlitbu.

Druhé znamení; nejprvé kulich, teď lípa na dvoře — rodinná lípa. Stálo jich tam pět a kdykoliv bouře srazila některou, přišlo neštěstí; smrť nebo jiná nehoda. Tahle byla poslední. Praděd je

sázel na památku jakéhosi vítězství. A teď ty památky, jedna za druhou mizely, zanikaly a s nimi i ti, kteří pod lipami sedávali. Však byl pod nimi chládek a údům milé pohovění!

Louč již dohasínala a nikdo jí nenahradil. Byli všickni jako v bolu utonuli. Nedivme se; otec, hlava rodiny, milovaný muž, láskyplný tatíček! Siroba přede dveřmi, opuštěnosť klepe na okno.

Teprvé k ránu přestalo pršeti. Lidé vycházeli do polí se podívat, jak bouře mnoho nadělala škody. Nebylo jí mnoho. Domů se vracel každý s novinou neobyčejnou.

„U Křížů lípa rozčísnuta, v komoře hospodář na prkně mrtev, bez ducha.“

„Tak stejnou dobou“, divili se, „inu někdy i dřevo cítí s námi, někdy mrtvá příroda citelnější necitelných lidí.“

* * *

Příroda bujným a vydatným deštěm byvši svlažena probudila se u vší kráse a velebnosti. Každá květina, setřepavši se sebe krupěje dešťové, vesele si poskočila. Omlazena. Stromy jeden květ, pole jako brčál. Vše kvetlo, zelenalo se, bujelo.

Jen u Křížů smutno, pusto a prázdno. Domácí jako stíny plížili se domem, práce všechna stála; čeho se chopili, padalo každému z ruky. Oči vlhké, z hrdla jakoby se vytratila řeč.

Na dvoře dosud třísky a větve staré lípy. Byla zdravá, že by přečkala ještě sto let a květem vonným mohla blažiti tři pokolení pořadem. Teď zničena, rozdrcena.

Jiří stál podál se založenýma rukama. Nikdy nezahálel, až dnes. Ani práce mnoho nebylo, zaseto a vše ke žním přichystáno a pak dnes by se ani práce pranic nedařila.

„Tak i ty nás opouštíš? Kolik let již jsi nás chránila před větry, kolik blažených podvečerů jsme ztrávili pod tebou?“

Jiří div neslzel nad stromem, jako večer nad otcem a byly u něho přece slzy vzácností řídkou. Někdy se i žula obměkčí.

Pak se rozhlédl dvorem, oko se mu svezlo na doškovou střechu prokvetlou mechem, na vysoký štít, ověšený kameny proti větrům bouřlivým, na stěny, ovinuté bujnou révou a do očí se mu plížily slzy. Dům otcovský a teď z toho domu se stěhuje jeden za druhým. Před rokem děd, před dvěma měsíci teta, již na statku živili a dnes otec milený. Na které střeše usedne kulich, tam jakoby si smrť udělala stan, tam kosí jako o nejlepších žních.

Jakoby na tomhle domě nějaká kletba byla. Druh za druhem tak rychle, tak za sebou, tak kvapným krokem.

Z těchto chmurných myšlenek Jiříka vytrhla Lenka. Opřela se o jeho silné rámě jako reva, když se zavěsí úponkami na větev. Ranní sluníčko nevykouzlilo červánku na tváři její, byla dosud bleda, ztrápena. Vlas dosud v nepořádku, leda že modrá stužka spjala bujné prameny na temeni.

„Zlé znamení.“

„Ba že, Lenko drahá. Zlá věštba.“

„Pánbůh s námi!“

Lenka sebou zatřásla, jako když mráz kosti projíždí a bylo přece uprostřed léta.

„Nejprve kulich, pak lípa . . . Prvá oběť již padla. Drahý otec.“

Zamlčeli se. Nad poraženým stromem kroužili ptáci. Snad pohřbena některá ptačí rodina pod větvemi. Špaček zasedl nad okap a spustil tak smutně, tak žalostně.

„Co dělá matka?“

„Tady jsem“, ozvala se Křížová ve dveřích. „Litujete lípy. Škoda jí, však co naplat. Vyrostou nové, otce vám však nikdo nikdy nenavrátí. A ty chuděrko“, obrátila se ke špačku na střeše, „přišel jsi snad o družku nebo mláďata. Inu bol nejen mezi lidmi ale i v přírodě.“

„Jiříku, tak abys došel do kláštera a poprosil, bychom tam mohli pochovati otce, když takovou důvěru má ke svatému poli tomu. Je to už jako naše hrobka. Snad nám neodeprou. Popros hodně.“

„Rád udělám a podstoupím pro otce vše — všechno.“

„Vím, že jsi hodný syn.“

Čeledín s Jiříkem pustili se do lípy, odtahali větve a hle, vespod z budky vypadlo hnízdo, z hnízda pět holátek a matka roditelka. Byly větrem strženy, větvemi zabity. Špaček nad střechou zakroužil, zapípal žalostně a odletěl.

„Také jste zakusily bol života, sotva na prahu jeho jsouce. Na někoho se ta siroba záhy žene, někoho stihne právě v době, kdy nejvíce toho pocítí.“

Slunce vyskočilo až nad střechu a ve vsi se ozval stříbrný hlas umíráčka. Zněl smutně, jakoby rozuměl srdcím lidským.

Všickni sepjali ruce, Jiří sňal čepici a pohřížili se v modlitbu za tatíčka.

„Potěš vás Pánbůh!“ zvolal soused, přes plot se dívaje ke Křížovům.

„Děkujeme za útěchu. Dej mu Pánbůh věčnou slávu!“

II.

Na hřbitově u Sedleckého kláštera kříž vedle kříže. Od toho nejskvostnějšího, nejumělejšího do nejprostšího, nejjednodušího. A hrob vedle hrobu; květy jednoho klonily se na rov druhý, že splývaly v jeden nádherný, zlatě tkaný baldachyn nad hřbitovem. Mezi přečetnými barvami zeleň — naděje převládala. Vždyť tolik a tolik nadějí vzácných uloženo v rovy ty.

A jedna všeobecná doprovázela až sem, na pohřebiště sedlecké, a ta byla, že těla nebožtíků odpočívají v zemi svaté, v zemi lehké.

V klášterské knihovně o tom popsáno mnoho stran v knize, kované na rozích, svázané u vepřovinu. Písmo sice vybledlo, ale přece lze čísti, že zdejšího kláštera bratří veliké se těšili lásce panovníků, že zvláště Přemysl Otakar o jeho zvelebení pečoval, dav ze svaté země Kalvarie přinésti několik hrstí hlíny právě z toho místa, kde Spasitel dokrvácel za lidstvo. Hlínou tak vzácnou a drahou posypán sedlecký hřbitov a veškera půda posvěcena. Proto v ní tak sladce, tak milo spočinouti. Ze všech končin Čech, ano i z ciziny, z Němec, sem pochovány mrtvoly. Na loži umírající v poslední vůli na první místo dávají psáti: „Pochovejte mě do lehké svaté půdy kláštera sedleckého“, dětem jen pod touže podmínkou požehnání udělují a pak sladce usínají.

Každému cizinci, jenž přichází si prohlednout památností klášterních, knihovník hned předloží kovanou, tlustou knihu a ukazuje písmo vybledlé. Však netřeba čísti, pater umí vše do slova a dříve vypoví zpaměti, než by byl čtenář v polovici. Pak přidává, co není zaznamenáno a jen koluje jako tradice od úst k ústům.

„Tisíce mrtvol odpočívá již na hřbitově, den co den nové přibývají, daleko široko pověst klášterního hřbitova rozšířena.“ —

„A přece hřbitov tak malý pro tolik tisíc, nikde nerozšířen?“

„To je to.“ Knihovník se usmál spokojeně a rozhovořil se. „Obyčejně potřebuje tělo lidské, by shnilo a se rozpadlo až na několik hnátů, nejméně sedm let. To přirozený rozklad. Na našem však hřbitově sprachniví tělo za deset dní.“

„Jakže? To že pravda?“

„Pravda pravdoucí. Spravedlivý člověk, který v milosti boží zemřel, devátý den obrácen v prach a popel. Proto, ač tolik ročně tisíc mrtvol na hřbitov přivezeno, přece vystačí vždycky. „Jen aby všichni spravedliví a v milosti umírající se sem dostali!“

„Jak nespravedliví?“

„Prachniví jak obyčejným řádem v přírodě.“

„Přesvědčili jste se, kopali jste?“

Pater knihovník nad takovouhle otázkou se vždycky rozlobil. Vlídná vždycky na každého se usmívající tvář zvážněla, vrásky se stáhly jako mraky k bouři.

„Myslíte, že budeme rušiti prach mrtvých z pouhé zvědavosti! De mortuis bene semper. O mrtvých vždy dobře. Dokud člověk na světě, tu lze nám po jeho svědomí se dotazovati, však když hrob se za mrtvolou zavře, náš soud přestává a duše souzena na věčnosti. To vše závojem neproniknutelným zahaleno. Tam oko smrtelníkovo nesahá.“

Po těchhle slovech cizinec skloní hlavu a přemítá, pravdou-li slova ta, nebo lží. Však pohled na knihovníka, muže sešedivělého, s tváří pevnou, okem jasným zaplaší nepříznivé domněnky a v hlavě hučí slova: „Divy Boží.“

„Když r. 1318. v Čechách panoval veliký mor, na hřbitov sedleckého kláštera odneseno a odveženo přes třináct tisíc.“ —

Tahle slova pater neříká zpaměti, ale čte je slovo za slovem, aby došel víry; ano ukazuje prstem na číslici 13.000. A pak všechny pochybnosti rozprášeny. Na věži se ozval zatím několikráte zvonek a na hřbitově bylo slyšeti: „Děkuji vám všem, kteří jste nám pomohli otce doprovoditi až na tuhle svatou půdu kalvárskou.“ —

Do kláštera se opravdu cesta ani netrhla. Nikdo již nepočítal prostých rakví dřevěných i nádherných z kovu, všem popříváno místo na půdě, v niž vkládány takové naděje, tak blahodárné účinky. Vždyť víra všeobecná, že tělo spravedlivého rozpadne se v deseti dnech a toho času bylo více lidí hodných, poctivců jako křišťál, mužů šlechetných srdcí. —

Také Jiří přednesl uctivou prosbu svoji.

Poprvé vstoupil do klidné cely s nízkým stropem, prostými stěnami beze všech ozdob, malými okny sotva tak k vykouknutí na oblohu. Opat stál vedle velikého kříže s tělem Spasitelovým v životní velikosti. Bylo mu úzko, stajil dech a sotva pronesl svoji pokornou žádost. Duše jeho byla ještě posledními událostmi do hlubin vzrušena.

„Ani jsi, jinochu, nemusel žádati,“ odpověděl laskavě opat. Byl to muž vysoké postavy, pravidelných rysů v obličeji. Spokojenosť mu zírala z tváře. Černý řasnatý šat, přepásaný bílým provazem, dodával celé postavě vážnosti a vzbuzoval úctu.

„Jak jsem řekl; pokud to bude vůlí Nejvyššího, ať na hřbitově docházejí poklidu těla smrtelníků. Pokud místa, nikomu nebráníme, zvláště tak z blízka, jako jsi ty, jinochu.“

„Neskonalé díky; přání otcovo bude vyplněno.“

„Aspoň z části.“ řekl pevným hlasem opat. „Divíš se, že snad vím, jak vás otec podělil; nikoliv, tam nesahá můj duch, ale znám poslední vůli všech hodných a starostlivých rodičů, když na loži posledním odpočívají v kruhu svých věrných, když zrak jejich těká po dětech, u postele shromážděných. Myšlénka, která všech rodičů hlavami koluje do posledního okamžiku, je ta, by děti jejich byly hodné, zvedené, kráčely cestami ctnosti. To bývá nejvroucnější přání . . .“

Jiří zakryl si tvář rukama. Byl ještě jinoch nezkušený, světem nezběhlý a nyní mu na mysl přišla všechna slova otcova. Opat mluví pravdu pravdoucí. Plakal. —

„A hleď, synu, i v téhle části vyplň poslední vůli svého drahého otce. Buď hodný, kráčej stezkami pravými, bys i ty jednou nalezl odpočinku na tomhle poli svatém jako člověk spravedlivý.“

Opat pohlédl na kříž. Byl ovinut zeleným věncem z borůvčí, na trnové koruně jenom malý modravý kvítek, jakoby byl vyrostl z krve Spasitelovy, jak báj všeobecná praví.

„Co si nyní počneš?“

„Ani sám nevím. Budu vzdělávati pole po otci, pomáhati matce.“

„Kolik máš bratrů.“

„Jen jedinou sestru. Jsme dva sirotci.“ —

„Všechnu dětinskou lásku věnujte tudy tomu, kdo vám ještě zbyl, totiž matce své, milujte ji vším srdcem, vší duší svojí, a tak jí nejlépe oslavíte poslední dny klopotného života.“ —

Na zpáteční cestě Jiří zastavil se u hřbitova. Zadíval se na spoustu pomníků na svatém poli, na hromadu kamenných křížů a hlavou mu vířily děsné myšlénky. Jinoch podepřel se o plot, složil hlavu do dlaní a zamyslil se. Srdce bušilo, hlava hořela.

Jiří slýchal o kouzelné půdě na hřbitově, viděl, kolik denně spouštěno rakví do země, ale hrubě si toho všeho nevšímal. Dokud člověk zdráv, dokud na dvéře nezaklepe zubatá kosou, málo myšlének zalétne ke hrobu.

V srdci jinochově to bouřilo. Ani nechtěl uvěřiti zázračné moci sedleckého hřbitova. Tahle myšlénka jen kmitla, jenom že tak zaklepala, křídlem se skrání dotekla. Jiří se jí ulekl, hned ji zapudil. Tolik lidí věří zázračné moci svaté země, tolik se jich

dává v ní pochovati, a všicci jsou vedeni onou neklamnou věrou, že dojdou sladkého odpočinku v půdě, již Spasitel pokropil krví svojí.

Vyšlo slunce, osvětlilo zlatým leskem řady křížů z kovů, zlacených dobře ve dvojím ohni. Jiříkovi se zdálo, že anděl míru vznáší se nad žalovištěm, že stírá slzy zármutku. Zavál větřík, zapěla u plotu pěnkava. Mladý Kříž zaslzeným okem popatřil na hřbitov. Smuteční sosny zatřásly lesklým listím. Nad hroby se blýsklo — padla rána.

Jiří se zachvěl. Pohleděl blíže. Hrobař časně z rána připravoval komusi měkké lože. Jen hlava mu časem vykoukla z hrobu a motyka se zaleskla. Na jedné straně rozdělaného rovu černá, kyprá hlína, na druhé hromady větších menších hnátů asi z deseti mrtvol.

Kříž se na vše díval s patrným podivem. Tedy přece pravda? Na věži zazněl „umíráček“ zatím asi potřetí. Hrobaři sotva stačili kopati.

„Také někoho přiváží? Dnes už nebude místa.“

Jiří se nahnul přes plot. Byl nízký, jen tak pro ohradu.

„Teprve jsem si zamlouval hrob.“

„Ani nebylo třeba. Pokud stačí země a my, rádi pochováme.“

Hrobař vyhodil poslední hrst hlíny rukama, vyskočil z hrobu a postavil se přímo před Jiříka. Byl to frater z kláštera, širokých plecí a dobrácké tváře. Do srdce Jiříkova hned se zamluvil vší láskou.

„Odkud, příteli?“

„Z Hlizova.“ Jiřík máchnul rukou směrem k severu, kde lesy věnčily malou vesnici.

„Vím, vím dobře. A koho chceš u nás pohřbiti?“

Hrobař ostrouhal hlínu z lopaty a podepřel se o široké držadlo.

„Tatínka.“

„Smutná věc. Ještě že jsi již vyrostlý a o hospodářství starati se dovedeš. Tak tak, jsme zde jako páperky; dnes mně, zítra tobě. Hle, hle zase jednoho nesou.“

„Je mi s podivením, že tak malý hřbitov tolik obsáhne denně pohřbených mrtvol.“

„Divy Boží. Slyšel jsi, do jaké ukládány všechny země. A že vše pravda, viz tam hromadu hnátů. Přímo jakoby z nich maso padalo. Kopeme stále a stále a nalezli jsme těl neprohnilých pořídku. Všude jen kosti, lebky, hnáty. Spravedlivci! Dokud

tak bude, blaze na světě. Místa, kde těla pravidelné podléhají hnilobě dle zákonů přirozených, pořídku.“

„Nespravedlivci.“ —

„Nesuďme, nebudeme souzeni. Moc Boží tak neobsáhlá jako jeho milosrdenství.“

Na věži se ozval zvonek. Hrobník sňal s hlavy, podepřel sepjaté ruce o motyku a zahloubal se v modlitbu. Také Jiřík sklonil hlavu. Do hrobu ukládali mrtvolu. Kolem muž s hloučkem sirotků — bez matky. Když bylo po obřadech, Jiřík se zvédl, podal pravici fraterú hrobaři a bral se k domovu. Šel otci zamluvit pohřbu. Věděl, že by byl na hřbitov tak proslavený přijat tak jako tak, ale pro jistotu a ze slušnosti hned z rána se do kláštera vypravil.

Vracel se pomalu, co noha nohu mine, častěji se zastavil a pohlédl zpět na věž klášterní. V hlavě mu to vířilo. Myslil na slova opatova, na hrobníka a patrný důkaz divotvorné moci sedleckého hřbitova.

„Svatá země!“ zašeptal hrobník a sklonil hlavu. Už sešedivěl ve službě. Kolika ustlal v této chladné zemi? To by mohl nejlépe povědíti on. — Ani nestačil kopati, měl dva spolubratry na pomoc. Slýchal o onom všehubícím moru, tehdejší hrobník dělal na dveřích kostnice tolik čárek, kolik do hrobu vpuštěno mrtvol. A bylo těch čar podélných i příčních tolik, že dvéře nestačily a rýha byla na rýze. Hrobník po letech počítal čáry, však nemohl býti u konce, hlava mu sklesla, oči se mu zakalily a hlavou mu táhly myšlénky děsné.

„Soudy Boží!“

Oči hrobníkovy zazářily zvláštním leskem. Radosť mu kmitla hlavou.

„Přece ještě na světě lidé spravedliví! Přece ještě není tak zle u nás v Čechách. Kdyby tomu nebylo tak, kdyby sem nosili těla nesmířených hříšníků, brzo by nebylo na hřbitově místa. Však naopak tomu. Čím více pohřbů denně, tím jakoby bylo tohle svaté pole prostrannější. Nic jinak, mrtvoly rychle setlí, byli to lidé spravedliví, poctivci. Kéž by tak bylo vždycky v Čechách!“ Hrobník zakýval hlavou.

„Kéž by v Čechách vždycky tomu bylo tak!“

Pak jakoby se vytrhl z dum, rychle se chopil motyky a šel hledat místa pro nový hrob Jiříkovu otci. Nehledal dlouho, hroby byly propadlé, znamení to, že rakev se sesula, tělo obráceno v prach

a popel. I kvítka na hrobě posychala, jakoby za hrobem mizela každá památka, jakoby hrobem dělil se všechen svazek přátelství.

„Zde se ti bude dobře spáti pod jasanem. Kdyby i zapomněli na tebe, příkrov máš pěkně zelený; kdyby nezněla modlitba z úst přátel na tvém hrobě, tenhle strom ti šepotati bude, jak na světě.“

Hrobník ani neměřil. Zaryl od oka do země a začal: „Věřím.“ Obvyklou to jeho modlitbou při práci. Nepouštěl kuliček růžence, hloubka hrobu mu byla měřítkem. Když byl hotov s hrobem v kypré půdě, říkal „Zdrávasy“ za duše v očistci. Pak poklekl v hrobě, přeříkal závěreční modlitbu a byl hotov.

„Tak teď se ti to bude líbě spáti, vystlal jsem ti lože modlitbou.“

(Pokračování.)

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

Úvod.

Roku 1883. byl jsem zatímním katechetou měšťanské dívčí školy v Žižkově. Úřad můj těšil mne velice, avšak stálé mluvení a prach ve škole, jakož i jiná zaměstnání zedrala mé slabé zdraví tou měrou, že jsem umínil sobě poprositi Jeho Eminencí, nejdůstojnějšího pana kardinala, aby mi dal po školních prázdninách místo, kde bych si mohl odpočinouti a síly tělesné opět zotaviti. Napsal jsem tedy žádosť a donesl ji osobně svému arcipastýři; přede mnou vstupoval do arcibiskupského paláce jakýsi vyšší důstojník a když tento svou záležitosť vyřídil, bylo mně předstoupiti před nejdůstojnějšího arcipastýře. Jeho Eminencí, vyslechnuv moji prosbu, dal zavolati odcházejícího důstojníka a v krátké době byla úmluva hotova.

August kníže Windischgraetz, jemuž jest Jeho Eminencí ujcem, a který v létě bydlí ve Schwarzenbachu u Išlu v Horních Rakousích, žádal na léto ku sloužení mše sv. kněze, já žádal místo a Jeho Eminencí ráčil mi je uděliti. Tak jsem se dostal do Alp.

Navštíviv na cestě do Schwarzenbachu své rodiče jel jsem dne 26. května vlakem k Linci a dostal se druhého dne do zámku. Tam jsem pobyl do 28. listopadu, načež se svolením Jeho Eminencí přijal jsem místo výpomocného kněze ve sv. Volfgangu, k jehož farnímu obvodu i Schwarzenbach náleží. V tomto městysi žil jsem do konce května 1884.

Obíraje se myšlénkou krajinu alpskou i život tohoto lidu popsati nosil jsem stále při sobě zápisní knížku, zaznamenával jsem si dojmy a všecky zvláštní úkazy v přírodě i v životě lidu, navštěvoval jsem rolníky i měšťany v jich obydlích, šel jsem časem do jejich společnosti v hostinci, na svatby, doptával jsem se na mnohé věci odborných znalců, jako zahradníků, lesníků, rolníků, a vyučováním ve škole, jakož i vůbec v duchovní správě zaokrouhlil jsem obrazy své o krajině a lidu alpském.

I. Příroda.

Na západ od Išlu rozkládá se od jihovýchodu k severozápadu krásné údolí, v jehož středu jest jezero „sv.-Volfgangské“ čili jinak „Abersee“ zvané. Údolí toto jest asi šest hodin dlouhé a nazývá se od Išlu až k Stroblu, tři hodiny daleko, údolím išelským; ostatní část až k sv. Jiljí (St. Gilgen) zvláštního jména nemá; abych však tuto krajinu při častém jmenování nebyl nucen stále opisovati, vezmu metaforicky část místo celku; budu totiž celé údolí nazývati aberseejským,*) ač tak sluje pouze jezero a malá část krajiny vedle něho na straně solnohradské.

Celé údolí, kterým probíhají dvě silnice, jest se tří stran uzavřeno horami a na straně čtvrté tvoří hranici jeho Išl.

Horstvo tamní, hledíc k jeho výšce, náleží většinou k středním Alpám a jest půdy vápenité. Nejvyšší vrch jest „Ovčí hora“, (Schafberg).

Hory tyto pokryty jsou stromovím jednak listnatým, jednak jehličnatým. Ve výši 1500 m. však přestává stromoví růsti a objevují se tam pouze malé křoviny, traviny a květiny alpské.

Posvátný, v pravdě uchvacující dojem činí na člověka toto stromoví, když je za dne pronikají paprsky sluneční. Dojem tento stupňuje se v obraz nevylíčitelný, když podvečer v létě slunce rozestře své paprsky po horách a zlatí jich velebná, v tiché mlčení pohřížená temena červenou svou září, se živou zelení lesů v mihavou hru světel a stínů splývající. Skvostný a nádherný jest tu i východ slunce — divadlo tak velebné, že dojatá duše nikdy

*) Pozn. Dr. Theodor Zelinka ve svém německém spisku: „Der Aber- od. St. Wolfgangsee bei Ischl“ praví, že se jezero původně jmenovalo „Abersee“ a odvozuje jméno to od keltického: aber, abria = ústí (řeky); později dostalo se mu od nejznamenitějšího místa na břehu jeho ležícího názvu „sv.-Volfgangské.“ Z uvedené knížky jsem také některé nepatrné výňatky ve své pojednání pojal

trvalých, oslňujících těch dojmů nezapomíná a ráda se k nim vzpomínkami vrací. Čarovný jest pohled, když v podvečer narozenin císaře pána, dne 17. srpna, sedláci na výběžcích hor mohutné radostné ohně rozdělají. Pohled na listnaté stromy alpské na podzim, kdy listy tknuty jsou již umíráním a mění barvu, tak že nabývá stromoví pestrého rázu — zde žluté, tu zelené, tu červené — pohled ten budí v člověku city elegické, kdežto zas na jaře stromy zelené mysl lidskou osvěžují a povznášejí.

Bylinstvo alpské jest velice bujné, krásné a četné; přírodopisci čítají 693 druhů alpských květin, z nichž některé živostí krásných barev člověka tak říkajíc oslepují.

Mnoho květin, které na rovině i na Alpách rostou, lépe vypadá na horách než na dolinách, některým zase lépe daří se opáčně.

V květnu a červnu, září a říjnu rostou nejkrásnější druhy.

Často se vyjímají květiny alpské jako bohatě barvený polštář, jako krásná tkanina. Ano, kde již les růsti přestává a kde se již jen nízké křoví objevuje, i tam mezi ním roste kvítí, hlavně alpské růže a proměňují v čas květu lesů prosté stráně v pole růžová.

I v zimě, v únoru a březnu, za největšího mrazu, kvete pod vysokým sněhem čemeřice černá (Schneerose), ku konci března a v dubnu objevují se již konvalinky a červený vřes (erika), který naplňuje celé lesy.

Kdyby se toho chopila důmyslná ruka a zasýlala v zimě a záhy na jaře alpské byliny do velikých měst, velice by se jí to vyplácelo. Český zahradník ve ville pražského knihkupce Tempského, která jest vzdálena ¼ hodiny od sv. Volfgangu, nejednou v zimě zašle svému panstvu do Prahy kvetoucí byliny.

Literatura o alpské flóře jest bohata; skoro každá země alpská má o své květeně nějaké dílo. — I pražský knihkupec Fr. Tempský, jenž tam každého leta ve své ville dlívá, vydal knihu: „Die Alpenpflanzen. Nach der Natur gemalt.“ R. 1879. On dával totiž květiny po Alpách sbírati a dle živých exemplárů obrazy malovati; jen v nouzi užito květin v zahradách již pěstovaných. Kdo by měl příležitosť, tuto rozkošnou německou knihu sobě vypůjčiti a krásné v ní květiny si prohlédnouti, velmi se potěší.

Scházejíce s Alp dolů na rovinu, kde se střídají lesy, luka, pole, pahorky, i tady nalézáme neméně krásných květin. V květnu všecky lučiny i stromoví naplňují krajinu libou vůní, a vyjíti v ten čas ráno neb podvečer na procházku, člověka velice občerství

Ovocného stromoví je tam všude plno na cestách, na stráních; kolem každého selského domu jsou řady stromů a některý statek stromovím ovroubený podobá se téměř zahradnímu altánu.

Avšak toto ovocné stromoví vyhlíží v údolí Abersee po žebrácku: plno mechu na něm, větve v půli zlámané, neořezané, stromy většinou zakrslé, — toť svědčí o špatném vkusu jich ošetřovatelů. Přispívá k tomu ovšem i půda, stromoví lesnímu sice velice příznivá, nikoliv však ovocnému. Ovoce jest většinou nechutné a hodí se nejvíce toliko k výrobě moštu.

I zahradnictví se zde horlivě pěstuje, ale opět bez velikého výsledku.

Přešedše hory i údolí zastavme se u jezera. Nejzazší obvod jeho tvoří věnec horský, užší romantické pahorkovité údolí s roztroušenými domy hospodářskými a na samém břehu jest na jihu, k Išlu, farní osada Strobl, na severu sv. Jiljí a na východě, u prostřed, největší místo, městys sv. Volfgang s velkolepým chrámem a zámkem, jehož polovice náleží k faře

První dvě obce patří k Solnohradům, sv. Volfgang k Horním Rakousům a samo jezero náleží z větší části k oné zemi, z menší k této.

Abersee leží 540 m. nad mořem, jest 11 klm. (3 hodiny) dlouhé a na svém nejširším místě asi 2 klm. (¾ hodiny) široké. Veliké jest 1348 ha. Největší hloubka jest 113 metrů, obyčejná v horní části 84 m., v dolní 74 m.

Do něho se vlévají dva silné potoky a z něho k Išlu vytéká řeka Ache neb Išl zvaná, která se do Travny vlévá. Vodu má zelenomodrou, a za jasného dne a klidu zobrazují se v ní celé alpské hory a lesy.

Na místě, kde jest jezero nánosem potoků nejužší, jest maják, dům to ve způsobu věže vystavený, který se o velikých slavnostech v létě osvětluje.

Celé jezero, za ticha svým klidem a za bouře svým vlnobitím, vůbec celým svým zjevem, jest velikou okrasou krajiny aberseejské. Je to jako jasné, veselé oko celé té krajiny.

Jezero sv.-Volfgangské pohltí skoro každého roku nějaký život lidský; právě den před tím, než jsem do Schwarzenbachu přijel, utopily se v něm čtyři osoby a v zimě letošního roku stěží ušla smrti jedna dívka a letos opět jsem dostal zprávu, že v něm zahynuli při koupání jeden tovaryš a bývalý jeden můj žák; tento utonul právě na tom místě, na kterém jsem se v létě často koupával.

Z minulých dob se zvláště připomíná, že tam utonuli jedenkráte všichni svatebčané. Vesnička Ried nemůže se dostati do farního chrámu ve sv. Jiljí jinak, leda po jezeře. I jezdí tudíž po lodích s pohřbem i svatbou. A tu kdysi rozjařeni svatebčané na zpáteční cestě dali se na ledě u břehu do tance a všichni se utopili. Hudebníci, kteří na břehu hráli a sebe tím zachránili, postavili tam na památku kříž.

Jiná nehoda stala se řezníkovi, jenž vedl koupeného vola. Bylo veliké parno a vůl žízní soužený skočil do jezera, řezník za ním, chytil se ho za ohon, čím vůl jsa polekán plul do vnitř jezera a pachtil se tak tři čtvrtě hodiny, až dosáhl z vody vyčnívajícího malého ostrůvku, na nějž vylezl a tím sebe i řezníka zachránil, což vše jest na kapličce, na ostrůvku vystavené, znázorněno.

Pověst vypravuje, že řezník v úzkosti slíbil obětovati Bohu tak těžkou svíci, jak těžký byl vůl a tu prý vůl při váze za tímto účelem podniknuté vážil toliko 12 liber, ale když řezník ho zabil a maso z něho na prodej sekal, vážil zase jako dříve.

Podnebí je v Alpách celkem zdravé, ale povětří časem drsné a vlhké, čímž se dostavuje u lidu časté bolení krku a děti nezřídka nemoci této podléhají.

Vítr a ticho, déšť a krásné počasí velice rychle za sebou se střídá, kteréžto změny na cizince ne dosti zdravého neblaze působí.

Z 12. srpna roku 1883 čtu ku př. ve svém zápisníku:

„Za krásného počasí jdu na procházku, v tom se však obloha zamračí — i vracím se domů pro deštník a sotva s ním vyjdu ven, spustí se silný déšť; vraceje se domů sotva že otevru dvéře svého bytu, vidím již zase pěkné počasí a slunce praží jako dříve.“

Jindy zas píši v altánku, v tom vstoupí ke mně komorník a upozorňuje mne, abych co nejrychleji spěchal domů, že kvapí bouře. Seberu papíry, běžím ke dveřím, ale než se u nich octnu, již mne zasáhne déšť.

Někdy v létě tři neděle stále prší, ne silným deštěm, nýbrž jako jemná sprcha v lázních, čemuž tam říkají — „es nieselt.“ V takové době se všecky potoky i potůčky rozvodní a jako dravé šelmy hrnou s hor oblázkové kamení, které slouží za dobrý štěrk na silnice, a trhají prsť, i odnášejí osení dál do jezera neb řeky.

Člověk se podiví, odkud se tolik vody najednou vzalo a je-li po dešti půl dne hezky, diví se jeden ještě více, kterak tak rázem se voda z malých potůčků zase ztratí.

Za dešťů jest se milo dívati na horské vodopády. Za takového počasí bývá i v létě velice chladno; lesy jsou zahaleny hustou parou, z nich vzhůru vystupující a také po údolích se plazící; z jara i na podzim se za deště pokrývají hory sněhem.

Rovněž neočekávané přikvapuje bouře. Silná bouře řádí v Alpách strašně: vítr rozmetá posečené seno neb obilí, láme stromy, déšť se leje, blesky se křižují a hrom se ozývá ráz na ráz, jakoby trhal ohromné balvany skalní a jakoby tyto balvany s ohromným rachotem a rychlostí slétaly dolů. Při některé bouři padnou oblaka nízko dolů, až k samým střechám obydlí. „Zatmělo se v samé poledne," líčil mi bouři český zahradník, „nastala tma jak v noci — nám to připadalo, jako by byl soudný den, my padli na kolena, sepjali ruce a modlili se strachy."

Naproti mně v zámku měla kněžna v rohovém bytu svůj soukromý salonek, svoji modlitebnu s oltářem. Tam bývaly po čas bouře rozžaty svíce, a klečela tam před oltářem kněžna s ostatními členy rodiny i s čtyřmi malými vnoučaty, což mne vždy tak dojímalo, že jsem odložil péro a sám se také pohroužil v modlitbu. Toť účinek moci Boží na červa země — člověka.

Lid v Alpách dosahuje věku vysokého, avšak vedle záškrtu je tam u mužů mnoho průtrží a u žen a dívek od nošení těžkých břemen na hlavě vyskytuje se nezřídka tlustý krk; vole mají ženské zřídka. Obyvatelstvo tamní jest velmi otužilé. Na cestě do školy spadla nám v zimě malá holčička s mostu do potoka. Já být tehdy ve škole, byl bych ji dal všemožně ošetřiti, byl bych býval poslal pro rodiče, jinak však pan učitel: on jednoduše poslal se zmáchanou holkou jejího bratříčka domů, 1 hodinu cesty daleko a druhého dne, když jsem měl náboženství, již tu děvče zas bylo a zdrávo jako řípa.

Za krásných letních dnů se tam nemocní velmi osvěžují a koupání v jezeře jim neméně prospívá, proč2 do Išlu hosté lázeňští z rozličných zemí a krajin po ukončeném léčení se sjíždějí, aby tu tím více okřáli a zdraví své dotvrdili.

Avšak i lidé jinak zdraví, aneb méně nemocní, neb zvláště plícemi chorobní se v Išlu, sv. Volfgangu, poněkud i ve Stroblu a sv. Jiljí usazují a zde celé léto tráví.

Od té pak doby, co probíhá solnou komorou dráha, ku kteréžto komoře i sv. Volfgang náleží, a co jezdí po jezeře Abersee parník, prochází krajinou touto mnoho cizinců, turistů.

U knížete Windischgraetze ve Schwarzenbachu, u vévody Bojana ve Stroblu, ve ville Tempského scházejí se četní přátelé

a hosté; išelští lázeňští hosté činí časté vycházky do Stroblu, do sv. Volfganga, vycházky na jezero, na Ovčí horu; cizince láká také císařská villa u Išlu a císařský dvůr, který v ní v létě přebývá — především pak Ovčí hora k sobě vábí mnoho cestovatelů, takže je v údolí išelském a aberseejském v létě velice živo; i jezero nabývá svátečního rázu, neboť vedle parníků probíhá jím četně větších, menších loděk, často velice pěkně okrášlených.

Do sv. Volfganga přicházejí cestující buď se strany solnohradské přes sv. Jiljí, aneb od Išlu přes Strobl, užívajíce buď parníku, jenž má ve sv. Volfgangu zastávku, aneb jedouce po obyčejných lodích, odkudž lépe než z parníku krásy přírodní mohou pozorovati.

Kdo jede po parníku a má nazbyt peněz, může si dáti na jednom místě z kanonku vystřeliti, kterážto rána mířená do hor činí dalekosáhlý rachot a ozvěnu v Alpách.

Ve sv. Volfgangu si prohlédne obyčejně každý chrám Páně, v něm bývalé obydlí sv. Volfganga a především hlavní oltář, jehož umělecké práci a ceně nevyrovná se v Horních Rakousích žádný jiný. Jistý Angličan chtěl prý za něj dáti milion zlatých a ještě chtěl při tom kopii jeho v kostele sv.-Volfgangském obstarati.

Hlavní však cíl touristů jest Ovčí hora. Ve sv. Volfgangu jest 30 horských vůdců, koncessiovaných od alpského spolku. Oni platí ročně do kasy spolkové dva zlaté a za to dostanou knihu, pojednávající o této krajině, návod, jak se zachovati v nemocech, které se na cestující v horách často dostavují a mimo to mají zvláštní knížku, kamž cestující zapisují, kterak byli s vůdcem spokojeni.

Tito horští vůdcové konají své práce dle řady jeden za druhým a silný z nich unese na Ovčí horu až 120 liber těžkých zavazadel.

Takovémuto vůdci se platí až nahoru 2 zl. 50 kr. a když cestující přenocují, přidají 70 kr. Obyčejně se mu přidá oběd a sice platí se v penězích, nebo on jako domácí má jídlo lacinější.

Kdo se chce pohodlněji nahoru dostati, může jeti na mezku, jichž bylo r. 1883 ve sv. Volfgangu 11. Zaplatí se tam a zpět 9 zl. a přes noc se přidá 70 kr.

V zimě upotřebují majitelé těchto tichých zvířat k vožení klád, hnoje, vůbec ke všem domácím pracem, v létě často k fiakrování a pracem polním.

Chce-li si však kdo učiniti zvláštní pohodlí, může se dáti na Ovčí horu ve zvláštním sedátku od čtyř mužů donésti, začež dá maličkosť 14 zl. a přes noc 16 zl.

Takováto nosítka nejsou v Alpách ničím neobyčejným — kdykoliv si vyšla knížecí rodina na hory, vždy byla objednána nosítka pro dámy. I v Išlu prý, když je nepohoda, dávají se bohaté paní k domácím neb veřejným zábavám donášeti.

Jednou, vypravoval mi vůdce s přídechem zlosti, nesl on a jeho tři kollegové na Ovčí horu jednoho chlapíka 180liberního; celí se spotili, a on za to neřekl prý ani děkuji a k žádné zvláštní odměně se neměl; na toho nezdvořáka že nemůže vůdce zapomenouti.

Z těchto tří rozličných způsobů vybral si našinec, když se r. 1883, dne 6. srpna, na Ovčí horu ubíral, první; ozbrojil se vysokou holí se železnou špicí, aby se mohl podpírati a kráčel na tuto obtížnou pouť. Obyčejně se cestuje večer neb ráno za chladu, ale mně to nebylo možno, neboť zbožná rodina knížecí nebyla ani jednoho dne beze mše svaté — i vydal jsem se tudíž na cestu až po deváté s dvěmi německými komorníky a jednou komornou, Češkou, slečnou to velmi vzdělanou.

Pěšina na horu táhne se nejprve lesem a na to lysými horami; s těchto jest daleký a utěšený rozhled na nižší Alpy a údolí.

Na cestě se dostane v malé pastýřské chalupě, salaši — Alpenhütte, čili obyčejně Alm zvané — občerstvení; mají tam mléko, sýr, kávu, pivo, avšak naše starostlivá Marta, komorná, předložila studenou telecí pečeni, kterou jí kuchařka v zámku pro nás přichystala, začež jsme jí byli velice povděčnými.

Ze salaše jsme sice již hotel na Ovčí hoře viděli a připadal nám velmi blízko, avšak dalo to ještě práce, než jsme se klikatinami nahoru dostali.

Tu a tam křovina, kříček, drobné kamení a balvany skalní, za vrškem ohromné vedro, na rovné stráni zas ostrý vítr, toť znak pohoří, na jehož výběžku vypíná se Ovčí hora.

Avšak ku podivu! Tráva zde všady roste a dobytek se zde až na největším vrchu pase; u samého hotelu pásli se mezkové. Na stráních je hojnosť alpských růží.

Konečně jsme po čtyřhodinném pochodu v hotelu a vidíme 19 jezer rakouských, solnohradských a bavorských a pozorujeme nesčíslné hory, z nichž se mi nejvíce líbil Dachstein, který i v létě zimního kožichu nesvleká.

Za krásného počasí je viděti také hory šumavské, Plökelstein, Třístoličnou horu, jichž však mi nespatřili, neb bylo trochu mlhavo.

Prohlédše sobě celé okolí zašli jsme do hotelu, o němž z úst samého majitele, s kterým jsem v zimě nejednou při sklenici piva sedával, více určitých zpráv podávám.

Ovčí hora, 1780 m. nad adriatickým mořem vysoká, náleží 9 sedlákům, od nichž odkoupil Volfgang Grömer, nynější majitel hostince, na nejvyšší špici 1 jitro pozemku a cestu k němu od sv. Volfgangu až nahoru.

Již r. 1842. vystavěla tu jistá vídeňská společnost dřevěné stavení, které však r. 1850. shořelo.

Roku 1851. zbudoval Volfgang Grömer, otec nynějšího, na Ovčí hoře hotel zděný, o čtyřech pokojích se 16 postelemi, jídelnou a kuchyní. Avšak Volfgang syn pustil se r. 1863—65 do stavby hotelu v rozměrech velikých.

Vápno si hasil na místě ze skal vápenitých, i kámen se daleko nenalezal, dříví však se tahalo na vrch půl hodiny cesty daleko, voda byla vzdálena tři čtvrtě hodiny a prkna i nábytek pracoval se dole, ve sv. Volfgangu. Všecku dopravní práci obstarávali mezci.

Celý dům stál 38.000 zl. Jest 11 m. vysoký, 13 m. široký, a 28 m. dlouhý; má 23 ložnic s 2, 3 až 4 postelemi, jídelnu pro 80 osob, kterážto, když jest mnoho noclehníků, se proměňuje v ložnici a spí se tam na matracích. V čas největší nouze přepouští i domácí služebnictvo cizincům svá lože a přespí leckde venku, neb na půdě, začež dostává 50 kr.

Návštěva touristů začíná v polovici května a trvá do polovice října. Průměrně tam dochází ročně 3500 osob; roku 1873., po vídeňské výstavě, bylo však na Ovčí hoře 13.000 cizinců, roku 1866., za války, toliko 900.

V památní knize jsem našel také mnoho českých hesel s českými podpisy a vedle toho psaní ve všech evropských řečech.

Z vynikajících osob byl v hotu Grömrově král Milán a celá rakouská panující rodina. Kdykoliv má v úmyslu některý člen císařské rodiny vyjeti sobě z Išlu na Ovčí horu, objedná hofmistr pro něho celé hořejší patro v hotelu; vyskytne-li se však na obloze mráček, jest po vyjížďce, Grömrovi se celé patro zaplatí, ale nesmí té noci pro císařskou rodinu najatá místa nikomu přepustiti.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Hanuman,

báseň Svatopluka Čecha, uveřejněná nákladem Ed. Valečky, jakožto XVII. číslo „Poetických besed.“.

Posuzuje **V. Petřík.**

Svatopluk Čech vydal bajku! Hříšný světe, zachvěj se před bajkou Čechovou! Nepravím to bez důvodných příčin, neboť kdo jsme četli Čechovy „Petrklíče“, víme, jaký význam chová jeho báchorka a tušíme, že nová práce jeho nebude také pouhou bajkou.

Nová báseň Čechova jest růží vykvetlou na záhonku bajky, ale růže ta má trny a to ostřejší než růže naše obyčejné. Než, toť všední a nedosti názorné přirovnání. Báseň jmenovaná jest sestrou báječné královny Maab, která však nešimrá pouze pod nosem spícího, ale kolem bdícího na kmitném povoze letí a bičíkem ze satiry upleteným nikoliv spřežení své, ale jej v líce bez milosti a slitování šlehá. Neznáme věru v literatuře naší ostřejší satiry nad satiru Čechovu.

Máme tedy novou báseň, ne sice zcela epickou, ale přece živlem epickým mnohem více prostoupenou než lyrickým; hrdinou pak jejím není ani Achilles, ani Alexander, ani Roland, ba ani don Quijot — nýbrž král opic, Hanuman, princ ze starobylého královského rodu indických opů, jichž praotec dle báje indické Ramovi, jenž byl vtělený bůh Višnu, pomáhal dobyti Lanky, tvrze obra Ravanasa, který uloupil Ramovi krásnou Situ. Na báji této založil náš básník důmyslným způsobem báseň svou. Než počneme jednotlivosti a detaily práce této rozebírati a oceňovati, nastíníme co nejstručněji celý děj za příkladem dobrých kritik.

Rek náš tedy, poslední člen věhlasného rodu krále Hanumana, byl vyrván z náručí matky, zasažené kulí evropského námořníka a zavezen do Anglicka. Tu byl oblečen v roucho vzácné, jakéž na opicích menšího druhu nezřídka vídáme, a cestoval se svým velitelem-plavcem do Francie, Vlach, do Němec, prováděje pitvorné kousky, začež se mu od obecenstva peněz dostávalo. Plavec však zatoužil po moři a přidružil se k jakémusi smělému podnikateli, jenž sebral množství umělců divadelních a vydal se na cestu do Indie, aby tam těžil. Loď stižena byla pohromou a jenom rek Hanuman, sedící na ulomeném stěžni, zanesen vlnami na břeh Indie. Byl doma. Zasedl na opuštěný prestol a svolal opičí sněm. Jsa dosud v roucho své oděn řeční k národu a dokazuje společný původ opů s lidmi vyzývá poddané, by napodobovali Evropany. Nejprve prý třeba zbaviti se ohonu, pak sobě vzíti řádnou obuv, aby dala noze ušlechtilý tvar a konečně i přiodíti

nahotu po evropsku. Návrh přes odpor starého opičáka Vindragupty přijat a král dovedl svůj národ k mořskému břehu, kam loď umělců byla vyvržena. Tuť hojnost oděvu i jiných toilletních potřeb. Národ opičí je i do jisté míry tedy zcivilisován. Král pokračuje v reformách. Ohony padnou za oběť civilisaci — jen dámám jsou ponechány. V pobořeném paláci radžů zřízeno sídlo královské, jež doplněno a vyzdobeno dekoracemi divadelními. Brzy měl národ své řečníky, úředníky, právníky, lékaře, professory, spisovatele, pěvce, malíře i hudebníky — ovšem jen dle oděvu, neboť opičí jejich vlastnosti zůstaly. Vůbec pak nescházelo národu opů nic z toho, co v Evropě král byl viděl — i dívčí ústavy byly zařízeny. — Tak zkvétala dlouho říše Hanumanova, až náhle porušil mír jmenovaný již obhájce starých řádů opičích — Vindragupta, jenž, získav si přívržence, usadil se s nimi na obrovské banyaně. Podniknuta proti rebellům výprava, kteráž by byla bez výsledku zůstala, kdyby nebyl se objevil na bojišti tigr. Ten totiž zjevem svým obě strany polekav způsobil, že se vojsko královské zbavilo obtížného odění a zbraní vojska evropského a hledalo útočiště na stromě nepřátelském, v čemž mu rovněž polekaným nepřítelem nebylo bráněno. Když se tigr vzdálil, tu bojovníci královi nabyli zase srdnatosti a odbojníky zjímali. Trest jim král prominul, ale Vindragupta odsouzen k ztrátě ohonu. Král pak slavil triumf nevídaný. — Po čase zdál se býti Hanumanu prales těsným, i zatoužil po cestě do Evropy, chtěje se domoci i souhlasu a stvrzení velmocí. Pročež se vydal ve vší slávě své na výpravu do Evropy, ale jakmile vsedl na loď, zajat jest i se svou družinou a do klece vstrčen od úskočného kupce, Němčíka Hagenbecka. Výkvět národa opů pak rozprodán zvěřincům a kejklířům.

Toť stručný obsah básně Čechovy. Děj bez odporu jest poutavý a myšlénka zcela originalní. Považíme-li pak, že báseň tato jest allegorií, podivíme se, do jakých důsledností a záhybů jest celý děj tento proveden. O „Petrklíčích“ nebylo lze nám totéž tvrditi, neboť není v nich tak dokonalé souvislosti a jednoty jako v „Hanumanu.“ V „Petrklíčích“ dává básník nebeské klíče do ruky tomu, koho chce ztepati, zde však žene hrdinu svým bičíkem satirickým od počátku děje až do konce. Tuto přednost má tedy „Hanuman“ před „Petrklíči.“ Avšak přes to, že jest hrdina jediný, cítí i jiní, kteří nejsou reky básně, šlehy dopadající na záda Hanumanova až příliš citelně. A to jest vzácnou vlastností básně naší.

Čech jest rozhodný epik a proto volí i pro satiru epiku, kteráž bývá působivější než lyrika satirická a to hlavně proto, že epika od jakživa měla více ctitelů než lyrická její sestra. Dobře tedy učinil náš básník, zvoliv ji, avšak podivně se nás dotklo, že nezřídka vystupuje ze svého zákulisí na úkor objektivnosti a promluví jako ten, kdo mluví, vytržen byv náhle ze sna. Rozumí se, že dovoleno jest již za vznešeným příkladem Homerovým básníku epickému časem osloviti svého miláčka, ale to se připouští v básni rozměrů ohromných nanejvýše třikrát, čtyřikrát. Čech oslovuje

svého Hanumana dvakráte a to ve třech strofách zpěvu III. a pak v první a druhé stati šestého zpěvu. Ovšem že jej oslovuje i v posledním zpěvu, ale toho nedbáme, neboť první a poslední zpěv považujeme a musíme považovati za lyrický proslov a doslov. Příměrnosť dvojího oslovení však ještě připouštíme, avšak rozhodně upíráme správnosť lyrických výlevů, zvolání, poznámek v závorkách, oslovení čtenářek na místech, kde to překvapuje. Upozorňujeme na vznešenou a krásami poetickými oplývající, ale nemístnou apostrofu pralesa na str. 17., jež počíná:

O pralese, ty spousto nádherná
krás, velebnosti, kouzel, hrůz i žasů,
ty pokladnice tvarů nezměrná
i barev, světel, stínů, vůní, hlasů,
jak půvabně jsi rázem procitla
dne žhavým polibkem! etc.

Na str. 39. čteme:

Teď, Brenghle pekelný svůj štětec dej,
bych z dáli zachytil ten divý rej!
Mé péro chabé nepodá než stín
té orgie, těch mumrajů a šprýmů
nad zůstalostí utonulých mimů
a pěvců, primadon i ballerin.
Jak vichří nedočkavé ruce opí
v té strakatině třpytných oděvů,
co s nimi za posuňků směšných tropí,
co groteskních tu zříti výjevů!

Z poznámek uvádíme zejména jednu na str. 42., jež zní:

(což tuto nezvratně se potvrzuje,
co učencům dnes bajkou směšnou sluje.)

Nemile působí přerušené vypravování epického děje i na str. 51. těmito verši:

Leč slyším ostrý professorský hlas:
„Meť raději před svým prahem, nedouku,
sic posvítíme řádně na ocas,
jímž prý op indický se chápe suků,
též o tvém hindostanském pralese
a jiném lecos mohli bychom říci —
jsou věci, jichž ni bajka nesnese — —“ “
Již mlčím skroušené, nach studu v líci.

Dále na str. 54. čteme:

A což ty modní lvice opičí,
kdož jejich chic a půvab vylíčí!

Než nejcitelněji se toho, kdo domníval se čísti báseň epickou, dotkne galantní omluva básníkova na str. 55, kde čteme:

Leč vidím v duchu, kterak nad mou básní
jak sněžný motýl, když se k růži nese,
zbytečně k ústkům něžná ručka pne se
— neb rtové jich i v zívnutí jsou krásni —
a slyším vzdech, jenž přes tu stránku věje:
„Na místo růží, něhy hrdličí
nám líčí šklebné tváře opičí
a ještě ztrácí slabou nitku děje!“
Ach, cítím tíhu spravedlivých hněvů.
Však usmířím je, bohdá v příštím zpěvu:
tam panýr bitvy bouřlivé se zdýmá
a proud mé bajky kataraktem hřímá.

Škoda, přeškoda, že tak krásná slova, tak jemné a elegantní věty musí býti chybou básně epické! Že obrací se básník na na str. 65. k Muse, nemáme mu za zlé, vždyť tak i jiní epikové činí, ovšem s tím rozdílem, že na počátku ji vzývají.

Konečně praví básník na str. 71. takto:

Ne, dále nechci líčit strasti různé
těch slavných pochodů, té noci hrůzné.
Chci jeviti teď věci, jež se dály
ve Vindragupty zlého hlavním staně,
to na titanské oné banyaně,
kde sídlil s lájí, která prchla králi.

Ťoť věru jsou veškeré závažnější vady, jež možno nové básni Čechově vytýkati. Menších poklesků dotkneme se za příležitosti a ku konci. Ostatnímu pak dlužno se jen obdivovati, ba mnohdy i nad krásami vnitřními i formalnými žasnouti. Vtip a humor Čechův jsou nedostižitelny. Živosť kresby je nevyrovnatelna. Jádrnosť řeči a uhlazenosť i umělosť verše jest přímo překvapující. Postupujíce od zpěvu ku zpěvu zastavíme se u každého místa, jež nad ostatní vyniká tou neb onou ze jmenovaných vlastností Musy Čechovy. (Pokračování.)

Činnosť duchovenstva moravského ve prospěch literatury za naší doby.

Posuzuje **Bohumír Hendl.**

Kněžstvo moravské rozvinulo v dobách našich utěšenou činnosť ve prospěch dobré literatury.

Není úmyslem naším, vypsati zde literarní činnosť jednotlivých kněží — to by nás vedlo daleko — my chceme toliko nastíniti, co podniknuto kněžstvem moravským více hromadně ku zvelebení katolického písemnictví.

Pominouti ovšem také musíme literaturu přesně vědeckou, theologickou, která hojně pěstitelů čítá na Moravě (kanovník M. Procházka, prof. Dr. Jos. Pospíšil, prof. Dr. Fr. Jániš, prof. Dr. Kohn a j.). Hledíc ku pracem a podnikům, o nichž pojednáme,

s potěšením říci můžeme, že se duchovenstvo moravské mnoho činí, ano že v oboru tom samy Čechy Moravou jsou předstíženy.

V první řadě vytknouti sluší veliké zásluhy řeholníků rajhradských — řádu benediktinského — o literaturu, zřízením vlastní tiskárny v Brně, která se stala semeniskem tisku dobrého. Sám sv. Otec Lev XIII. uznávaje oběť, kterou klášter rajhradský dobré věci přinesl, udělil tiskárně této hodnosti i výsady knihtiskáren papežských. Vůbec s obdivem patřiti musíme na blahodárnou činnosť řeholníkův rajhradských. Tu zase jeví se duch benediktinský, jenž hleděl vždy dle časových poměrů prospívati stejnou měrou jak církvi tak národu.

Slovutnými a činnými muži honosí se klášter tento, ať jmenujeme jen zvěčnělého znamenitého opata, Vintíře Kalivodu; Dr. Bed. Dudíka, historiografa markrabství moravského, jejž sám Lev XIII. vyznamenal, povýšiv jej na opata třebíčského; P. Placida Mathona, činného a pilného spisovatele a zkušeného ředitele knihtiskárny; P. Maura Kintra, archiváře; J. Vychodila, obratného kritika; P. Sarkandra Navrátila; P. Petra Hlobila; P. Methoda Halabalu. Péčí těchto řeholníkův vychází tamtéž:

1. Důkladný sborník řádový v jazyku německém „Studien und Mittheilungen aus den Benedictiner- und Cisterzienser-Orden", redakcí P. Maura Kintra. Založen byl sborník tento na památku 14stiletého jubilea narozenin sv. O. Benedikta 1880 a rok co rok utěšeně zkvétá. Důležit jest netoliko pro ony dva řády, nýbrž i širším kruhům jest zajímavý mnohými poučnými a důkladnými články (cena zl. 3.50, ročně 4 svazky).

2. Škola B. Srdce Páně, měsíčník věnovaný spolkům a rodinám křesťanským. Vychází již ročník 18. redakcí P. Placida Mathona a snaží se utužiti víru katolickou a vzpružiti vědomí katolické v rodinách, zaváděti zbožné spolky a bratrstva, která tolik již dobrého způsobila. Jest na Moravě oblíbena a hojně čtěna (ročně 2 zl.).

3. Květy Marianské, měsíčník, redakcí P. Pl. Mathona, hledí rozhojniti úctu k Matce Boží a povzbuditi zejména dívky a matky ku následování ctností Bohorodičky (ročně 80 kr.).

4. Zábavná Bibliothéka. Jest to jakási „Matice lidu", ale směru katolického. Zde vyšla již celá řada dobrých spisů zábavných a zároveň mravně poučných pro všecky stavy. Hodí se pro školní knihovny (10 seš. 1 zl.).

5. Asketická bibliothéka, péčí P. Pl. Mathona vydávaná, poskytuje nám hojnosť spisů, naváděj'cích ku spořádanému a ctnostnému životu, stavíc nám ušlechtilé vzory před oči. Sbírky také posud v literatuře naší nebylo.

Zajímavé jsou a všeho odporučení hodné:

a) Život sv. Františky Římské, pro naše panny, matky a vdovy.

b) Cvičba v dokonalosti křesťanské, výtečný a milý spis P. Rodriguesa, knězem Ig. Bečákem přeložený. Spis tento navádí k životu bohumilému a jímá rozum i srdce, tak že čtenáře

okouzlí. Kéž by takové spisy v rodinách našich zdomácněly, užitek by byl nesmírný.

c) Hořké umučení P. J. K., dle vidění Kateřiny Emerichové. — Spis tento se zálibou čísti bude lid náš, jenž tak rád čítával Život Krista Pána.

d) Kněžstvu zavděčila se Asceticka bibliothéka, vydáním výborného spisu P. Chaignonova, v překladu Dr. Eugena Kadeřávka, premonstrata: Rozjímání kněžská. Jest to zdroj největších radostí duchovních a potřebné útěchy a posily v povolání kněze, často velmi nesnadném.

Pro mládež studující vydán výborný spis kněze Al. Hrudičky:

e) Sv. Alois, patron mládeže studující.

Knihtiskárnou benediktinskou vydán i znamenitý spis časový:

6. Duchovenstvo a otázka socialní, něm. od Dra. Jos. Scheichera, český překlad od H. Ch. (50 kr.). Spis to důkladný, hodící se i naší intelligenci, pokud také ona si přeje, by palčivá otázka socialní ku dobru všech tříd lidstva byla rozluštěna. Spis tento, kritikou schválený, jest jaksi průpravou ku stálému vydávání listu pro třídy pracující ve směru křesťansko-socialistickém.

7. Život P. Marie a sv. Josefa, od P. Pl. Mathona. Dílo toto vyplňuje mezeru v náboženské literatuře naší a schváleno jest nejdůstojnějším biskupem brněnským. Jest nádherné, krásnými záhlavími, initialkami a obrazy dle starých mistrů opatřené. Vidíme zde obrazy Rafaelovy, Perugiuovy, Reniho, Domeniquina, Dürrera, Titiana atd. I pro místopis vlasti naší jest důležit a to zejména díl II., obsahující popsání poutních míst marianských na světě vůbec, v Čechách a na Moravě zvlášť.

8. Moravan, kalendář, redakcí P. Pl. Mathona (v obou jazycích). Jest to četba pro lid výtečná, podávající mu hojnost látky ku zábavě i poučení. Nese se duchem ryze katolickým a vlasteneckým.

Velikých zásluh dobyli si benediktini rajhradští, zejména P. Pl. Mathon, zřízením Apostolatu tisku, a tím také Čechy Moravou jsou předstiženy. Jest to spolek ku vydávání a rozšiřování laciných a dobrých knih a časopisů. Jinde kvetly spolky také již dříve; tak ku př. v Italii trvají již po kolik let a sv. Otec Lev XIII. všemožně je podporuje; ve Francii jsou nyní v plném proudu, tak v Toulouse vydává spolek tento v témdni 5 až 600 dobrých knih a novin mezi lid.

V Německu jest „Dílo sv. Františka Sal." a odbor jeho „Dílo sv. Pavla" s podobným účelem. Zvláště povšimnutí zasluhují měsíční „Zprávy" apostolatem tisku vydávané. Tam odhalují se nemilosrdně dovednými a zkušenými kritiky vady knih vycházejících. Z druhé strany uvádějí se knihy dobré a horlivě se odporučují.

Aby pak tento chvályhodný podnik také kýženým výsledkem byl korunován, třeba, by k němu co nejvíce členů a podporovatelů přistupovalo.

Jsouť pak členové:

a) zakládající, kteří jednou pro vždy aneb ve lhůtách větší částku fondu složí, ku př. 25 zl. r. č.;

b) přispívající, s ročním příspěvkem 1 zl., aneb i 50 kr.;

c) činní, kteří knihy rozšiřují a roznášejí atd.

Členové obdrží knihy, dle seznamu, buď zcela zdarma, aneb v ceně nejnižší.

Kéž nalezne Apoštolat tisku i v Čechách horlivých podporovatelů, pak v brzku bude zřejma blahodárná jeho činnosť. —

Jiný spolek ku vydávání knih jest:

Dědictví sv. Cyrilla a Methoda, jehož starostou jest kanovník Matěj Procházka. Má podobný účel, jako dědictví sv.-Janské v Praze.

Starožitnostem křesťanským na Moravě věnován jest Sborník Velehradský, vydávaný děkanem a farářem na Velehradě Jos. Vykydalem. Již vyšly ročníky 4. s důkladnými statěmi, které se ku první době křesťanství na Moravě nesou a blahodárnou činnosť sv. apoštolů slovanských objasňují. —

Poučení a ušlechtilé zábavě slouží:

„Obzor“, dvakráte za měsíc vycházející, výtečnou redakcí kněze-básníka Vlad. Šťastného v Brně. Letošním rokem dokonává sedmý rok poutě své a věru s uspokojením hleděti může zpět, neboť dostál úloze sobě vytčené. Jest na ten čas jediným belletristickým časopisem na Moravě, jenž i prodchnut jest naskrze duchem křesťanským. Milé básně, články poučné a širšímu kruhu čtenářstva zajímavé se střídají s četbou zábavnou, tak že se každým novým číslem člověk i poučí i mile pobaví. Kéž nalezne hojné podpory — jakéž vší měrou zasluhuje, aby dále vždy více zkvétal a se zdokonaloval. (Ročně stojí 2 zl.).

Nejoblíbenějším belletristou na Moravě jest Václav Kosmák, farář ve Tvarožné, známý „kukátkář.“ Sebrané spisy jeho vydává nyní papežská tiskárna v Brně (sešit à 10 kr.). Kosmákovy literární práce dýší duchem ryze národním, zdravým a dosud nezkaženým, rozdmychují v nás lásku k lidu našemu i vlasti, učí nás cítit s lidem, radovati se i truchlit s ním. „Kukátka“ jeho jsou mistrné obrazy ze života vzaté a pro život velepoučné a tak plasticky kreslené, že se čtenáři zdá, jakoby sám vše viděl i zažil.

Výtečné tyto spisy zábavné zasluhují, by i v Čechách hojně ve známosť vešly; lid by je zajisté s radostí uvítal a s prospěchem četl. —

Pro dítky vydává kněz Vilém Ambrož, katecheta v Brně, časopisek „Anděl Strážný.“ Líbezné tyto lístky jsou věru andělem, chránícím útlá srdéčka dětská před nákazou mravní, poučujíce je a ušlechťujíce způsobem věku dětskému přiměřeným. Proto těší se také Anděl Strážný lásce dítek, zejména školních, které s dychtivostí očekávají každý nový sešítek. (Ročně 80 kr.).

Rok letošní, svatvečer to velké slavnosti jubilejní (1885), podněcuje opět literární činnosť duchovenstva moravského. Ustavil

se slavnostní sbor z kněží, i řádných katolíků laiků a literarní odbor jeho usnesl se vydati:

1. Život sv. Methoda, z péra Mat. Procházky, kanovníka a

2. Poutní knížku příruční pro poutníky velehradské, jejíž sestavení na se vzal J. Vychodil, kooperator na Velehradě.

A tak přehledneme-li činnost duchovenstva moravského v pěstování literatury katolické, širším kruhům přístupné — doznati musíme, že s chvalnou pilností a horlivostí kněžstvo toto se přičiňuje, by katolický tisk pozvedlo, zvelebilo, a tak lidu potravu zdravou a vydatnou poskytovalo. Kéž snaha tato sílí a se vzmahá, pak zmohutní i tisk dobrý, a tím upevní se v lidu vědomí v pravdě křesťanské a vlastenecké. Zdař Bůh!

„Obzor."

List pro poučení a zábavu. Vydává v Brně dvakrát měsíčně Vl. Šťastný. Stojí ročně 2 zl.

Časopis „Vlast" vytkl si mezi jiným, jak známo, za účel, podporovati vsemožně literaturu katolickou a na druhé straně opět ukazovati na takové spisy, které víru v lidu podrývati se snaží. Co prvního se tkne, jest povinností naší, abychom ukázali na osvědčeného harcovníka v literatuře katolické, který blahodárně působí na družné Moravě a vítán — a to zaslouženě — jako milý společník u nás v Čechách. Jest to časopis „Obzor", který vydává slovutný a v tom oboru na slovo vzatý professor Vladimír Šťastný. Obzor vychází na sedmý rok a přečkal všecky své moravské soudruhy, zvláště „Koledu", kterou svého času vydával Fr. Bayer a po něm Večera, i „Zoru", kterou redigoval Hudec, a to již jest pro Obzor velikým odporučením. Co listy, jež zahynuly, byly co nejhorlivěji fedrovány veškerou žurnalistikou českou, „Obzor" musil se spokojiti pouhým registrováním, ano byl někdy rád, když jen toho se mu dostalo, poněvadž některé listy na prosto jej umlčovaly a umlčují.

Co je asi horlivých čtenářů listů politických, zábavných i vědeckých, kteří o pěkném „Obzoru" zhola nic nevědí a co besed, čtenářských spolků a jednot v Čechách, kde „Koleda" i „Zora", i ty ostatní listy moravské se odebíraly a odebírají, v nichž o „Obzoru" není památky, nevzpoměl-li si ho katolický kněz! A přece, jak jsme již v „Čechu" nejednou pověděli, je „Obzor" také hodnoty literarní, že se důstojně může postaviti po bok listům toho druhu u nás.

Krátký pohled na běžící ročník nás o tom poučí.

V proslovu na prvé stránce čísla prvého píše redakce mezi jiným: Malý jest národ náš a jest mu bojovati s obry. Jest mu zápasiti za život, za víru, za vzdělanost, i tu půdu po otcích zděděnou a jen prací namáhavou, svědomitou, svornou

a neúmornou lze nám pojistiti statky ty, kterých každému národu tak potřebí jest jako bylině vzduchu a světla. A pohlédneme-li na obsah „Obzoru“, musíme vyznati, že tomu programu hleděl svědomitě dostáti. Vidíme tu články vědecké a sice v první řadě tonem vážným psané články vědecko-náboženské, dokazující, že jádrem pravé vzdělanosti jest mravnost a ta že nemůže býti bez náboženství; na jiném místě totéž dosvědčuje důmyslně psaná úvaha: Bez Krista není vzdělanosti. Články vůbec vědecké podepsány jsou jmény skutečně vynikajícími, jako: Bartošem, M. Procházkou, Brandlem, Hlavinkou a to články rozmanité, zabíhající do rozličných odborů vědy. Jednou pohybují se ve filologii, po druhé v dějepisu, tu opět ve filosofii, jinde v klassicismu (Jak Plato žil) a jinde zase v kulturním životě národním (Pěstujme v lidu krasocit od Fr. Stránecké.)

Rovněž všímá si „Obzor“ ruchu sociálně-náboženského, což zvláště jest chvály hodno. Čtenáři „Obzoru“ přisvědčí nám, řekneme-li dále, že básnickými plody, které „Obzor“ přináší, často se pokochali, neboť jsou tu básně skutečné ceny a v přesném výběru. Jména samého redaktora, Pakosty, Kyselého, Jar. Tichého, Ferd. Misteckého mají pro čtenáře „Obzoru“ zajisté již zvláštní sympatický zvuk. Část zábavná vyniká původními pracemi, zvláště historickými Aloise Dostála, k němuž druží se O. V. Pitra, dále pracemi výtečného Kosmáka, Fr. Stránecké, k nimž pojí se pěkné překlady a poučné, poutavě psané cestopisy. Čím však převyšuje „Obzor“ téměř všecky listy svého druhu, jsou objektivné, duchaplné, obšírné kritiky jak básní, tak děl pouze zábavných i vědeckých, a tu dlužno vzpomenouti vedle nanejvýš zasloužilého veterána, kněze spisovatele M. Procházky, pilného a svědomitého Vychodila a šifry R., jakož i jiných. Kritiky tak důkladné a svědomité, nekamarádské nutno hledati v naší literatuře skutečně se světlem ve dne; rubriku takové ceny a hodnoty, píšeme to směle, má jedině „Obzor“. Kéž by již pro tyto i u nás hojně byl čten a to v kruzích o literaturu se interesujících Končíce těch několik čtů, které mají za účel ukázati na list skutečné hodnoty literarní na sesterské Moravě, přejeme „Obzoru“ i u nás v Čechách hojného rozšíření, jak toho vším právem zasluhuje. Podáváme v boji za život, víru, vzdělanost, řeč, půdu po otcích zděděnou, přátelskému listu bratrsky ruku.

K. Chmelenský.

Arpád a Uhorsko.

Cena 35 kr., s poštou 40 kr. K dostání u Fr. A. Urbánka a Grégra-Valecky v Praze.

Zakládající člen družstva našeho a horlivý příznivec tohoto spolku, slovutný historik Fr. Sasínek, vydal v Turč. sv. Martině nákladem vlastním historický spis „Arpád a Uhorsko“, o němž se tuto zmíníme.

Hledíme-li na Uhersko, pozorujeme, že se skládá z rozličných národů, a že zejména slovanští národové tvoří spolu dosavad jeho většinu, ačkoliv všeliké prostředky vynaložily se — a to bez výběru — zvláště v posledním padesátiletí na pomaďaření těchže slovanských národů. Tím slovanštější bylo Uhersko za časů dřívějších. Porovnáme-li dosavádní dějepis Uherska se skutečnou jeho povahou, nalezáme, že se s ní nesrovnává. Dosavadní nám Čechům předkládaný dějepis Uherska byl původně vypracován strannicky Maďary a maďarofily, kterým od dávna záleželo na křivdění Slovanům i na poli dějepisném: byl to dějepis Maďarů (?), ale né Uherska. Vděčnou věc tedy podnikl p. Sasínek, když se uvázal ku korrektuře zmotaného dějepisu Uherska. Nedávno vydal spis „Sv. Method a Uhorsko“, v němž dokazoval, že veškeří národové Uherska povinni jsou oslaviti roku 1885. tisíciletou památku úmrtí sv. Methoda, poněvadž jsou dědici práce jeho apoštolské. Spis ten byl předchůdcem nynější větší práce „Arpád a Uhorsko“. V onom spise bylo jen krátce podotknuto, že nynější hegemonný národ v Uhersku není oním, který v IX. století přišel s Arpádem do Uherska, nýbrž že je kumánským (poloveckým), který od konce XI. století vtíral se do Uherska. Tato myšlénka, pro dějepis Uherska velmi významná, je obšírně a vskutku důkladně probrána v uvedeném spise „Arpád a Uhorsko“. P. původce podává v 1. odstavci bezpečnou historickou zprávu o příchodu Arpádovu do říše Svatoplukovy, nejprv na břehy Tisy, potom na západní břeh Dunaje (do Pannonie). Tomu odporuje Maďarům oblíbený „Anonymus Belae regis notarius“: ale p. Sasínek v 2. odstavci mistrně dokazuje, že tento Anonymus popletl osoby IX. století (Almus a Arpád s osobami století XI. (Almus a Colomannus), a tak děje na konci XI. století přenesl do století IX. Skutečně to, co vypravuje Anonymus, beře-li se s touto opravou, vede k jasnému světlu v dějepisu Uherska a sice: Arpád přivedl do Uherska Uhry a Kozary z velkého Bulharska (nad černým mořem), to jest slovanské Bulhary a Kozary, a sadil je mezi Slovany v Potisí a Pannonii. Arpádovci se ztenčili, s dřevnými Slovany splynuli a konečně Kumány potlačeni byli. Kumáni, dle náboženství mohamedani (= Magari), svojí bojovností hráli hned z počátku velkou úlohu a dosáhli četných privilegií, tak že mnozí (již i sám král uherský) k jejich národnosti přistupovali. Moc Kumánů vzrůstla ještě více, když na začátku XVI. století uchopili se zásad Kalvinských a mečů odbojných proti domu Habsburgskému, tak že kumánský kalvín a pravý vlastenec bylo jedno. — Nechtějíce se dále pouštěti do posuzování spisu, dodáváme: Vezmi a čti! To však nemůžeme zamlčeti, že spis tento, ujme-li se a rozšíří, zasadí velikou ránu obmýšlené slavnosti tisíciletého příchodu Maďarů (??) do Uherska, jakož i to, že jmenovaný spis způsobí převrat i v dějepisu ve slovanské filologii; neboť vede k poznání Arpádových slovanských Uhro-Bulharů, kterých apoštolem byl sv. Cyrill a Method. A poněvadž nynější Kumáno-Maďaři osadili se mezi pozůstatky oněch Uhro-Bulharů, a převzali

mnohá uhro-bulharská slova do své kumano-bulharštiny: slovanští filologové mohou hledati v kumano-maďarštině pozůstatky někdejší cyrillo-methodějské bulharštiny. Neváháme proto všemožně odporučiti spis tento přátelům politiky, dějepisu a slovanské filologie.

Anonymus.

„Květy Marianské“,

list měsíční ctitelů Panny Marie, ročník I. č. 1—9.

Vážíce si podobného časopisu nad jiné více dovolíme si obšírněji o něm promluviti. — Úložce, vyložené v č. 1., „Kv. M.“ posud celkem dostály. Obsah, zejména v č. prvních, jest bohatý. Chvályhodny jsou články o růženci! Není tu sice souborného pojednání, avšak pilný čtenář sebere jednotlivá kvítka a uvine nebeské Královně kytici líbezné modlitby. O účelu růžence jest sice šíře pojednáno, jest si však přáti, aby bylo více věcněji. Podaný způsob hodí se spíše pro exhortu.

Příklady ze života o účincích sv. růžence budou nejúčinlivěji působiti, jakož i příklady historické, především, budou-li brány po příkladě č. 5. z dějin domácích. Studnice podobných příkladů jest dojista nepřeberná, a dějiny naše dosti bohaté, abychom uložili roztroušené příběhy, hlásající slávu Bohorodičky, na jedno místo — do „Kv. Mar.“

Zlatými zrnky v č. 2., 3. a 4. dává spisovatel pokyny pro křesťanský život, formou však méně poutavou a nejasnou!

Článek „Žena a křesťanství“ postrádá souměrnosti; za to perlou jest pojednání o „Povolání ženy křesťanské.“

Povšímnutí hodna jest rubrika „Marianský kalendář; uvádí čtenáře do rozkošné zahrady svátků Marianských, předvádějíc mu tajuplné květiny, — tajemství Marianská, postupnými slavnostmi oslavovaná!

Některá čísla jsou vyplněna ušlechtilými, zábavnými obrázky; tyto by zajisté mnohý čtenář rád měnil se články poučnými, — proto střídej sl. redakce články poučné, mariologické se zábavnými.

Z básní jest zastoupen hlavně Sušil. Neupírajíce ceny básním našeho patriarchy tážeme se přece, nemá v našem národě Maria více ctitelů — básníků?

Část obrázková jest celkem podařená.

Prohledajíce tak předložená čísla rádi uznáváme, že začátek všeho bývá těžký! Než doufáme, že i „Kv. Mar.“, podporovány hojně spisovately i odběrately, vzmohou se brzy na časopis svého předmětu důstojný! Kéž zvláště není marným hlas k duchovenstvu, by hledělo „Květy Marianské“ učiniti orgánem všech spolků Marianských! Co kde pro oslavu Bohorodičky pamětihodného se stane, budiž zasláno „Kv. M.“; ať tento list tlumočí rozsáhlou úctu Marianskou, vlastní národu českému!

Václav Mikolášek.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Stanovy družstva „Vlasť.“

A. O účelu a prostředcích.

§ 1. Účelem družstva jest, vydávati časopis belletristický, směrem katolickým pod jmenem „Vlasť“ a podporovati dobrou literaturu, jakož i spisovatele časopisu tohoto.

§ 2. Prostředky k tomu jsou vklady členů, odkazy, dary a později čistý výnos z časopisu.

B. O údech.

§ 3. Údem družstva se může státi každý dobrý katolík. Členové jsou.

a) zakládající, kteří se zaváží, složiti v půlletních lhůtách po 5 zl. dohromady 50 zl. a nežádati více kapitálu svého zpět.

b) činní, kteří se do 1. ledna 1885. zaváží, složiti v půlletních lhůtách po 5 zl. dohromady 50 zl., s podmínkou, že svůj kapital obdrží postupně zpět, až se časopis bude vypláceti; úmrtím činného člena připadají dosavádní vklady jeho družstvu.

c) přispívající, kteří složí každoročně příspěvek nejméně 3 zl. ve prospěch družstva.

Výhody členů určuje řádná valná hromada.

§ 4. Každý úd má právo rokovati a hlasovati ve valných hromadách, činiti dotazy a nahlédnouti u přítomnosti jednoho člena výboru do listin a knih spolkových, dále má právo voliti výbor; členové od sídla spolku vzdálení, nedostaví-li se osobně do valné hromady, volí výbor písemně v listě podepsaném a zavřeném, jejž zašlou předsedovi spolku; dopisy tyto otevrou se pak ve valné hromadě a hlasy v nich obsažené budou čítány jako přítomných.

Passivní volební právo přísluší jen těm členům, kteří bydlí v pražském obvodu policejním.

§ 5. Práv svých nabývá člen splacením prvé části vkladu nebo splacením příspěvku.

Práva členů zakládajících a činných trvají doživotně, přispívajících za ta léta, za něž příspěvky své složí.

§ 6. Povinnosti údů jsou: stanov, jakož i veškerých ustanovení valné hromady šetřiti; zachovávati veškerá ustanovení výboru, dokud by nebyla zrušena valnou hromadou, jakož i výroky smírčího soudu; splatit příspěvek členský, od jehož doplacení osvobozuje jen smrť, neb předčasné vyloučení ze spolku, v kterémžto posledním případu zapraví na členských příspěvcích tolik, jak dlouho byl v čase placení v družstvu.

§ 7. Záležitosti družstva řídí valná hromada, výbor a správa redakční.

§ 8. Řádná valná hromada sejde se každý rok jednou; mimořádnou svolati může výbor, kdykoliv toho pilnou potřebu uzná, aneb čtvrtina členů to žádá. Valná hromada svolá se, kde možno, ústně, jinak zvláštními dopisy a sice řádná valná hromada ohlásí se 8 dní, mimořádná 3 dni napřed. Tato však může v potřebě zvláště nutné ihned „ad hoc“ svolána býti. Valná hromada může rozhodovati o všech věcech spolku se týkajících. Jí se zejména vyhražuje:

a) vykládati a měniti stanovy;

b) posuzovati činnosť odstupujícího výboru, administrace a redakce, kdyby se tato uchylovala od účelu v § 1. vytknutého;

c) stvrzovati účty;

č) voliti společné výbor, vyjma předsedu, jehož volba se děje zvlášť. Základatel družstva, kněz Tomáš Škrdle, vyhražuje sobě doživotní vedení redakce; po jeho úmrtí, neb odstoupení, aneb, nešetřil-li by stanov a vyplývajících z nich usnešení, po jeho sesazení volí si valná hromada redaktora buď na jeden, neb na více let, neb doživotně; v případu onemocnění volí si Tomáš Škrdle dočasného zástupce ve srozumění s výborem;

d) určovati plat redaktoru, určovati výši honoráře a objem, formu, papír a cenu časopisu, jakož i knihtiskárnu, kde by se časopis tiskl;

e) tvořiti rozličné řády pro redakci, administraci, neb jiné potřebné odbory;

f) určovati, až vklady budou vráceny, výtěžek k účelům v § 1. vytčeným.

g) Valná hromada platně uzavírá, je-li přítomna pětina všech členů; nesešel-li se tento počet, uzavírají v hodině na to platně přítomní členové.

§ 9.

a) Výbor skládá se z předsedy, místopředsedy, jednatele a tří členů;

b) výbor volí se na rok a jeho členem je vždy i redaktor;

c) k úradám schází se výbor, svolán jsa předsedou, nejméně jednou za čtvrt leta;

č) schůze výboru jsou kompetentní, je-li přítomna nadpoloviční většina výboru.
Který úd nepřijde dvakráte po sobě do schůze výborové, aniž by se náležitě omluvil, pozbývá úřadu svého a na jeho místo nastupuje největším počtem hlasů zvolený náhradník.
Náhradníky volí valná hromada čtyři;

d) výbor vykonává veškerá uzavření valné hromady, určuje k návrhu redaktorovu personál redakční a administrační, i jeho plat, rokuje o tom, s kým by záhodno bylo, vlastní časopis vyměňovati a komu by záslužno bylo, předplatné snížiti, neb časopis zdarma dávati; on určuje program k valné hromadě a má právo, činiti veškerá nutná vydání.

§ 10. Předseda:

a) zastupuje spolek naproti úřadům a jiným osobám;

b) bdí nad tím, aby jednotliví údové výboru plnili své povinnosti;

c) stará se o to, aby stanovy a řád spolku se zachovával;

č) svolává výbor, řídí jednání ve schůzích výboru a družstva a sestavuje k nim pořádek rokování a sice k výborové schůzi sám, ku valné hromadě za souhlasu výboru.

§ 11. Místopředseda zastává úřad předsedy, je-li tento zaneprázdněn, aneb poděkoval-li se.

§ 12. Jednatel píše protokoly, obstarává záležitosti družstva a vede korrespondenci jeho ve všech případech, jež nespadají v obor redakční.

§ 13. Správu redakční a pokladniční vede redaktor s personálem redakčním a administračním jemu podřízeným.

C. O volbách a hlasování.

§ 14. Volby vůbec dějí se hlasovacími lístky; ostatní hlasování děje se vyzdvižením ruky; přeje-li si toho však nejméně třetina přítomných údů, hlasuje se lístky.

§ 15. Při volbách a hlasování vůbec rozhoduje absolutní většina hlasujících; však při návrzích na vyloučení úda, neb změnu stanov, rozhoduje většina dvou třetin přítomných.

D. O smírčím soudu.

§ 16. Spory osobní, vzniklé mezi členy z poměru spolkového, vyřizuje smírčí soud, do kteréhož každá strana jednoho důvěrníka ze středu údů družstva vyvolí a výbor, jemuž spor oznámen býti musí, předsedu soudu ze středu svého jmenuje. Předseda určí stranám a jich důvěrníkům čas a místo stání; nedostavění se svědčí ve prospěch strany dostavivší se. Z nálezu soudu smírčího není odvolání.

Kdyby byl výbor sám spornou stranou, rozhodne o sporu valná hromada. Smírčí soud rozhoduje většinou hlasů.

E. Zvláštní ustanovení.

§ 17.

a) Spolek přestává, má-li nejméně 7 údů, aneb když valná hromada dvěmi třetinami všech údů na tom se ustanoví.

b) Kdyby se spolek rozešel, připadne jeho jmění „Křesťanské akademii“ v Praze, a sice odboru vědeckému.

§ 18. Protektora spolku volí valná hromada.

§ 19. Sídlo spolku jest tam, kde nalezá se redakce „Vlasti.“

§ 20. Řeč česká jest jednací a český text těchto stanov jest původní a authentický.

§ 21. Spolek, stanovy a každá změna v nich podléhají zákonům o spolčování vůbec.

§ 22. Spolková sepsání a vyhlášení podepisují předseda a jednatel „Vlasti.“

VLASŤ.

Krakov.

Podává **K. Konrád.**

I.

Zvláštním kouzlem milým zaznívá jméno tohoto velepamátného města podnes v mých uších i v útrobách srdce mého, kdykoliv rozpomenu se na přátelské, ano v pravdě bratrské přijetí, jehož i mně dostalo se letos v tomto staroslavném sídle králů polských, jež uvítalo letos své hosti české tak slavným a velikolepým způsobem, tak laskavým a vřelým citem, v pravdě bratrským, že bychom cosi podobného v dějinách marně hledali [1]). A do dějin našich i polských tito slavní dnové zajisté zlatým písmem zapsáni budou. Zdálo se mi nejinak, než jako kdyby dva pokrevní bratří, kteří dlouho již se neviděli a neznali, nyní tím vřeleji se vítali a objímali. A toť přirozené; neb náležejí k sobě rodem, věrou, dějinami, a toliko matná nepřízeň zlé doby byla s to, aby na čas tyto přirozené svazky potrhala a dva bratry rozvadila. Jsou zase svoji a dej Bůh, by tak na vždy zůstali. Tomu slavnému městu a jeho bohatýrským obyvatelům z vděčnosti buď i tato skromná upomínka na památku věnována. —

Krakov! — Nejen v mém srdci, alebrž i v útrobě každého Poláka zní toto jméno tajuplným kouzlem; neb se víží k němu nejdávnější zkazky polského národa, i nejslavnější děje jeho králů bohatýrů. Tam na jeho Vavelu královském vepsány jsou tyto děje kovovým písmem do dvacet a čtyř hrobů a množství jiných pomníků, jejichžto králové a knížata, odpočívajíce tam od slávy

[1]) Čtěme na důkaz obzvláště popis oné národní slavnosti v časop. lvovském „Sztandar polski“, jehož číslo 11. (b. r.) celé jest jím vyplněno.

trůnů polských, neustávají svým milým potomkům a dědicům tuto slávu a chloubu národa stále na mysl přiváděti a k podobným bohatýrským činům a ctnostem je povzbuzovati.

Což divu tedy, že volá velký básník polský Vinc. Pol:

„Gdy chcesz wiedzieć, co to chowa
Nasza przeszłość w swojem łonie,
Jako stara sława plonie:
To jedź, bracie, do Krakova.“

Jako naše nejstarší podání národní vypravuje o důmyslném panování knížete Kroka a jeho moudrostí proslulých tří dcer Kazi, Tetky a Libuše: tak i šerá minulost polská vyplnila z nedostatku historických zpráv nejstarší děje o vzniku Krakova mythickou bájí o knížeti Krakovi, jehož dva synové zabili litou saň a ke cti a památce otce svého založili pak na tom místě město Krakov [2]). A jako o naší kněžní Libuši svědčí podání, že slynula neobyčejnou moudrostí a spanilostí mysli: podobně i polské báje staré vypravují o krásné dceři Krakově, Vandě, žijící v panenství, že panovala nepřemožděně až do hrdinské smrti své na Visle. Oběma vyzdvihl vděčný národ polský mohyly, jež, ležíce před Krakovem jako na stráži, připomínají jemu stále jeho kolébku a báječný vznik. A jako tyto dvě mohyly střeží město na východní straně, tak vyšší a mohutnější mohyla Tad. Kościuszky, hrdinského obhájce Polsky, vévodí mu na západě.

Tato mohyla, nejvyšší z nich, jež vysoko vypíná se na hoře bl. Bronislavy, nasypána byla od vděčného národa na čest jeho hrdinnému obhájci od r. 1820.—1823. nákladem 139.246 zlat. pol. Z této hory otvírá se zraku tak velikolepý a krásný rozhled kolem do kola, že jistý spisovatel polský zvolal nadšeně: „Najśmielszy pęzel zachwieje się w dłoni mistrza, pióro wypadnie z rąk poety, gdy wnijdzie na mogiłe Kościuszki, w zamiarze odcieniowania widzianych z tamtąd czarownych obrazów“ [3]). Již ve XII. století napsal o tomto kraji arabsko-sicilský zeměpisec Edrisi: Kraj ten (Polsko) jest kvetoucí a lidnatý, horami oddělený od Čech a Rusi. Jeho stoličné město Krakov má četné budovy, tržiště, zahrady a vinice“ [4]).

[2]) Jestiť podnes ve skále hory vavelské vykroužená hluboká jeskyně, již nazývají smočí (dračí.) O ní praví pověst, že v ní měl svůj brloh onen smok, jenž postrachem byl celému okolí, požíraje zvířata i lidi, až jej konečně kníže Krakus na tom místě zahubil.

[3]) Pszczółka Krakov. r. 1823. N. 21.

[4]) Viz A. Grabovského: „Kraków i jego okolice.“ 1866., na st. 6.

Avšak i Krakov utrpěl společným nepřítelem celého Slovanstva, Tatary, kteří tenkráte, kdy vtrhli také v naše žírné kraje, r. 1241. Krakov nemilosrdně sežehli. Z této hluboké rány povyléčiti a město zase povznésti snažil se král Boleslav. O tom vypravuje M. Bielski [5]), že Boleslav r. 1257., chtěje ozdobiti Krakov dobrým řádem, dal obyvatelům krakovským právo německé a ustanovil jim vojtu, by změřil ulice a náměstí, aby vše řádně bylo rozděleno. A právě od této doby počalo město vzrůstati a zmáhati se. Král Lešek pak r. 1285. opatřil a obhradil je ochrannějšími zděmi, věžemi a příkopy. Brzy potom náš český král Václav III., r. 1300. též na trůn polský povolaný, Krakov na polední straně značně rozšířil.

Obzvláště pak povznesl slávu města Kazimír Velký, jenž r. 1333. dostoupil na trůn polský. On to byl, jenž celý Krakov obehnal zdí, on to byl, jenž kázal postaviti na hlavním jeho náměstí znamenitou budovu, slavné „Sukiennice“, jež podnes jsou chloubou Krakovanů. On to byl, jenž založil mnoho chrámů Páně, z nichžto některé podnes jeho slávu hlásají. On také založil zámek Lobzóv a ohradu „Zvěřinec“ nad Vislou, které nyní již není. O něm se i říkalo, „że zastawszy Polskę ż gliny a drzewa, murowanej odumarł“ [6]). Také zděný zámek on vystavěl, kdežto posavad byl dřevěný. Za krále Jana Alberta r. 1498. byla pak vystavěna brána Floriánská s novými věžemi a řeka Rudava vedena mezi valy, od Klepař vybudované, a zdi městské [7]). (Tato opevnění byla r. 1822., kdy základaly se procházky okolo města, se zemí srovnána.) Ježto později také králové rodu jagailovského o zvelebení města dbali [8]), byl a zůstal Krakov prvním městem polským až do té doby, kdy po vymření onoho rodu dosedl na trůn Zikmund III. (Vasa), který, zdědiv také trůn švédský, přeložil proto královské sídlo své do bližší Varšavy mezi r. 1610. a 1616. Odtud hynula sláva Krakova, ježto za králem brali se i mnozí velmožové, ubývalo obyvatelstva a následkem toho upadly též obchod a průmysl ve městě.

Ještě jednou zastkvělo se větší slávou, ač jen na krátko od r. 1796.—1809., kdy stalo se po pádu říše polské stoličným sídlem zvláštní provincie. Tu ožil zase obchod, rozkvetla řemesla

---

[5]) Marc. Bielskiego: „Kronika świata“. R. 1564. na l. 263.

[6]) Długosz Hist. Polon. IX. p. 1164.

[7]) A. J. Bielski: Kron., st. 438.

[8]) Za krále Zikmunda I. (1506.—48.) čítal Krakov již na 80 tisíc obyvat., kdežto nyní jich má toliko 60 tisíc.

a přibylo tak i obyvatelstva [9]). Když pak kongresem vídeňským r. 1815. zřízena byla republika krakovská, počala vláda její dbáti též o nutnou obnovu veřejných budov, nemálo sešlých [10]). Také za našich časů povznáší se město péčí presidentů, z lůna jeho obyvatelstva volených, vždy více. I přibylo a přibývá mu mnoho nových budov, jako „Szkola Sztuk pięknych“, bibliotheka jagellonská, obnovené Sukiennice a nová universitní budova, jež právě se staví v témže slohu vladislavské gotiky, jako jagel. bibliotheka.

Avšak proto přece A. Napierkowski dokládá, že nepozbyl Krakov posud rázu starožitného města. „Ulice nelidnaté, náměstí ohromné a tiché, osamělá věž, zbytek to dávné radnice, Sukiennice ač obnovené a velké, přece pošmurné, staré kostely a v nich pomníky, jež byly již svědky přečetných vítězství, triumfů a slávy, to vše činí Krakov městem nejdražším každému Polákovi. A mohyly bohatýrů, hroby králů a pomnění, že tu vlastně jest sídlo a hrob tak velkých a učených lidí, budí city smutné, ač i blahé, a oko rosí slzu naděje a tesknoty za šťastnější budoucnosť celého národa“ [11]).

II.

Tak vedlo se i mně, zvláště tenkráte, když sestupoval jsem na Vavelu v katedrale do hrobů královských. Zdálo se mi, jako bych opouštěl přítomnosť a všecky její radosti a žalosti a sestupoval nazpět do dávné a slavné minulosti národa bratrského, který stále ještě s bolestí nezahojenou na ni vzpomíná. Při matném osvětlení vystupovaly tu ze stínů smrti a tmy ty veliké a mohutné sarkofagy královské, jež kryjí v lůně drahé ostatky největších mužů a žen polských. A v tu chvíli počaly stěny těchto pomníků kamennými a kovovými jazyky svých nápisů ke mně mluviti a ohlašovaly mi bohatýrské skutky, jimiž ti mužové slavní založili a velebili slávu jmena polského po všecky věky, počínajíce od Zikmunda Starého až do posledního hrdiny Tad. Kósciuszky.

Ještě dále, až do nejzazší minulosti, zanesla ducha mého první z těch tří podzemských krypt královských, t. zv. kaple sv.

---

[9]) R. 1787. bylo ho ve vnitřním městě toliko 9449 napočítáno.

[10]) „Najnowszy illustrow. Przewodnik po Krakowie i okol.“ p. 3.

[11]) Již r. 1791. pravil ku př. slavný dějepisec T. Čacký jako král. komisař ve správě své o Sukiennicích, kdysi slavných, takto: „To nieśmiertelné Kazimierza W. dzieło nie jest już owym znakomitym mieszkańca krajowego składem przemysłu: jest tylko sbiórem kilku kupców a kilkudziesiąt przekupniów.“

Linharta. Podle udání historických badatelů pochází tato kaple z časů prvního objevení se křesťanské víry v zemi polské, z druhé polovice X. věku [12]).

To upamatovalo mne bezděky i na našeho sv. Vojtěcha, velikého biskupa a Polanů apoštola, o němž krakovská tradice dí, že kázal jich předkům poprve víru křesťanskou na onom místě hlavního náměstí krakovského, kde podnes stojí menší kaple, jemu zasvěcená. A proto tím radostněji spočinul v té drahé kapli sv. Linharta zrak můj na skvostném sarkofagu z černého mramoru, v němž uloženy ke dni vzkříšení a věčné slávy a odplaty tělesné ostatky velkého krále Jana III. Soběského, jenž hrdinským skutkem obhájil r. 1683 u Vídně netoliko Rakouska, alebrž i celého křesťanstva proti úhlavnímu nepříteli jeho, Turku. Abych udal jména všech dvacet a čtyř králů a knížat a žen polských, jichžto ostatky v tomto podzemském tajúplném světě připomínají potomkům starou slávu jejich drahé otčiny, netřeba. Připomínám z nich kromě již jmenovaných, mocného Štěpána Bathori (1575.—86.), kterým nastala říši polské slavná doba; Vladislava IV. (1632.—48.), který šťastně válčil s Rusy; udatného Augusta II. (1697.-1733.), jenž donutil Turky, by vrátili Polsce Kamenec a celé Podolí [13]).

Však vystupme z hrobů královských na denní světlo a porozhlédněme se po té velesvatyni, jež ve svých útrobách je kryje. Jaká to sláva otvírá se zde teprve zraku našemu. Projdeme-li a prohlédneme-li tento kostel jen povrchně, shledáme již na něm, že jest to v pravdě neobyčejně bohaté, historické museum národa polského. A prozpytujeme-li zevrubně ty hojné pomníky, památky a nápisy jejich, za pravdu dáme spisovateli Ks. Jós. Olechowskému, který již r. 1787 napsal: „Bazylika ta ma tyle związku z dziejami narodu polskiego, tyle z epokami pomyślności i różnych przypadków téj monarchii: iż gdyby żadnéj nie było pisanéj historyi Królów polskich, ściany i marmury jej w większéj części poznaćby

[12]) Viz o tom učenou rozpravu prof. B. Podczaszyńského v Tovar. naukow. Krakow. 1862. v Czase N. 180 a sl.

[13]) Kterýsi německý básník, zpomínaje této zemřelé, zkamenělé slávy Polsky, zvolal:

„Giganten, rhodische Kolosse lebend,
Der Griechen Mythe riesigste Gestalten
Dies wären die gewalt'gen Königshelden,
Von denen alle Zukunft sollte melden:
So stehn sie schweigend da, versteinte Riesen,
Einst, als sie lebten, und auch heut gepriesen."

jądały.“ Toť věru veliké slovo, jehož bychom my o své královské katedrale svatovítské tak velikou měrou říci nemohli. Naše daleko předčí polskou překrásným dílem gotickým: ale krakovská předčí nemálo naši bohatostí a krásou pomníků. Vizme a suďme.

Jako svatovítská, ověnčena jest i katedrala krakovská kolem presbyteria i lodí samými kaplicemi. Jest jich osmnáct a všecky naplněny jsou pomníky, nápisy, neb deskami, na mnoze velmi drahocenného díla uměleckého. Vedlo by nás příliš daleko, kdybychom chtěli všecky vypsati. Povšimněme si nejpamátnějších a nejkrásnějších. Začněme hned po pravé straně vchodu s „kaplicí sv. kříže“, jižto založil král Kazimír Jagelloncík roku 1473. Nad tělesnými ostatky jeho vyzdvižen zde pomník z červeného kropenatého porfyru, jenž jeví na sobě překrásné a velebohaté dílo gotické. Na povrchu jeho vytesaná jest socha králova v bohatém ornátu královském a boky sarkofagu zdobeny jsou rovněž tak bohatě a krásně polovypoukle tesanými výjevy z králova života. Vše vytesáno jest z jednoho kusu. Tvůrcem tohoto překrásného díla byl krakovský sochař Vít Stvoš r. 1492., jak na pomníku udáno. Tento veliký mistr polský, jenž žil v 15. a na počátku 16. století, uměl rovněž tak mistrně dlabati do mramoru a jiného kamene, jako řezati do dřeva a rýti do mědě. O velkém řezbáři Vítovi svědčí jeho nejslavnější dílo, „które“, jak dí A. Grabovski [14]), „prócz mistrowskiego wypracowania, jeszeze i ogromem zadziwia.“ Jest to hlavní skládací oltář farního kostela Panny Marie na hlavním náměstí krakovském, velkolepé to dílo umění řezbářského. Jest 44 stop vysoký, 34 široký (rozložen-li jest). Uvnitř představuje v dole zesnutí Panny Marie u přítomnosti apoštolů; skládací postranice obsahují ve 12 polích výjevy ze života Páně polovypouklou řezbou. „Przewodník“ z r. 1603 praví o tomto arcidíle mistrově, že jest to obraz „tak čudną i sztuczną robotą, (tak divné a umělé práce), że o taki drugi trudno.“ Což divno, že Němci až do r. 1847 i tohoto slavného mistra měli za svého. Znak jeho jest: [15])

[14]) L. c. na str. 363.

[15]) Viz o něm v letošní „Osvětě“.

Však vraťme se v duchu opět do katedraly.

Patře na mistrovský pomník Kazimíra Jagell. nemálo jsem se zaradoval, shledav na jeho tvarech gotických staré známé ornamentálné tvary naší t. zv. vladislavské gotiky české, jako v lounském chrámě, u sv. Víta, na kapli královské a j. — Toto velkolepé cenotaphium mám za nejkrásnější pomník katedraly krakovské.

V téže kaplici sv. kříže postaven jest i náhrobek pol. krále Vladislava Jagelly, který prvý spojil Litvu s královstvím polským. Jest to též umělecké dílo z červeného mramoru z r. 1524. původu vlašského.

2. Kaplice nejs. Panny a 3 králův má sochu Spasitelovu z bílého mramoru od slavného mistra Thorwaldsena.

3. Nejslicnější a nejskvostnější jest „kaplice zikmundovská“, také „jagellonská“, neb i kapl. roratystův zvaná. Založil ji král Zikmund I. roku 1520., aby v ní pochována byla † manželka jeho Barbora Zapolská. Však byli pak pochováni v ní též král Zikmund sám i syn jeho, Zikm. Augusta. Zbudoval ji vlašský stavitel Bartolomeo Florentino v slohu renaissančním prací přeslicnou. Ač bohatá ozdobami, vyniká ta kaple přece dokonalým souladem všech částí a stěny její pokrývají nejjemnější řezby v karpatském pískovci tak dokonalé práce, že A. Grabowski [16]) právem nazývá ji „arcyutwór sztuki rzeźbiarskiéj i budowniczéj.“ Zde jsou postaveny též nádherné náhrobky zakladatele i jeho syna z červeného mramoru se sochami těch králů v životní velikosti a vedle nich pomník dcery Zikmundovy Anny, manželky krále Štěpána Bathori, jež tu kapli dodělala.

Velký kazatel polský, P. Skarga, pravil v pohřební řeči o ní, že sobě tento hrob sama připravila a na něm se modlívala [17]). Za tímto náhrobkem jejím vyzdvižen mramorový trůn, na němž králové se modlívali. Však nejkrásnějším stkvostem té kaple je skládací oltář. U vnitř celý stříbrný má ve 12 polích ze stříbra vykuté a pozlacené obrazy ze života Páně práce německé, a vnější desky dřevěné pomalovány jsou vzácnými obrazy z utrpení Páně práce florentinské. Tento oltář, jehož užíval král Zikmund I. v poli, jest mistrovské dílo a převzácným pomníkem zbožnosti královy. Velká báně této kaple z venku pokryta jest měděným, silně zlaceným plechem. I má pak celá kaplice tato tak velikou cenu, že A. Gra-

[16]) L. c. st. 87.

[17]) Kaz na pogrzeb Anny Jagiell.

bowski souhlasně s jinými spisovateli vece o ní, že jest „najwspanialsza i najkosztowniejsza w całej Polsce, bo nią poszczycić by (honositi) sie mogli i Włochy“ [18]). Však i lid polský miloval tak zbožného, spanilého a lidumilného krále, jenž mu dal tento stkvost, jenž robotu chlopův obmezil na jediný den v témdni a říši nemálo zvelebil, a miloval jej tak neobyčejnou měrou, že po jeho smrti „wssystka Korona prawie w żałobie przez cały rok chodziła,“ ano hanba bylo i prostému člověku vyjíti z domu bez černého obleku. V ten čas ani neuzřel jsi na pannách věnce, aniž uslyšel jsi hudby: besed, tancův přes celý rok nebylo [19]). — K názvům této kaple dodávám, že proto slula též „kaplí roratystů“, poněvadž týž král Zikmund I. při ní založil také r. 1542. zvláštní sbor či „kolej roratystův“, jimžto vymohl na papeži tu vzácnou výsadu, že smějí denně jednu votivní mši sv. o Panně Marii sloužiti a zpívati Tato kolej nabyla pak zvláštního lesku pro Polsko tím způsobem, že odchovala celou řadu hudebných skladatelů, kteří rovnali se klassickým skladatelům církevním oné doby, tak že proto tato kaple tytýž i nazývána bývala polskou sixtinou [20]). — Nemohu na konec tohoto popisu nedodati té nadšené chvály, jíž oslavil starý básník tento národní stkvost, jemuž nebylo v zemi polské rovného. Byl to Ks. Wojc. Waśniowski, jenž již r. 1645. napsal:

„Zygmunt pierwszy, król polski, czci Bogarodzice
Stroż pilny, pod imieniem téj Panny kaplicę
Taką w zamku krakowskim w głębsze podał lata.
Że ją liczyć możemy z siedmią cudow świata“ [21]).

4. Naproti kapli „najsv. Panny“ poutá na sebe oko pozorovatele krásný pomník mladistvého Vladim. Potockého († r. 1812.), pracovaný od mistra Thorwaldsena z bílého mramoru. Však tato socha, mladého vojína staro-římského představující, ač překrásná, uráží na tomto místě posvátném a náleží do uměleckého musea. Seb. Brunner právem nazval ji „heidnisch schön.“

5. K nejkrásnějším pomníkům náleží také sarkofag krále Kazimíra Velkého († 1370.). Jest to vysoký baldachin s tumbou z červeného mramoru mistrovské a bohaté práce gotické. Na tumbě leží socha králova, v ornát královský oděná. Stkvostný ten pomník

[18]) L. c. 86.
[19]) J. Bielski p. 532.
[20]) Viz dílo A. Soviňského: „Les musiciens polonais et slaves“ v předmluvě. Též mé pojednání o tom v „Cyrillu“ 1884.
[21]) Viz jeho: „Vielkiego Boga wielkiéj matky ogródek“ z r. 1645.

postavil sám národ vděčný svému dobrému králi [22]) za to, že mu dal universitu, práva a blaho. tak že říše polská tehdáž velice vzkvetla blahem duševným a hmotným, jakož i ochranou lidu.

Za pomníkem tohoto krále jest pamětný nápis Gr. Gorczyckého, ředitele zámecké kaple, „perly kněžstva“ zvaného († 1736.). Jeho skladby podnes se tam provozují.

K nejstarším částem kostela náleží „kaple mansionářská“ (Corporis Xsti.). Byla s palácem královským spojena galerií a v ní postaven mramorový trůn královský; neb v ní konávali králové pobožnost. Zde postaven jest jeden z nejvelkolepějších pomníků mocnému a největšímu králi Štěpánu Báthori, za jehož moudré vlády vzešlo Polsce jitro slavné doby.

Proto i jeho tělesné ostatky byly zde uloženy s velkou pohřební slavností nákladem obecným. — Naproti této kapli, za hlavním oltářem, stojí spanilý pomník Jana III. Soběského [23]) z černého mramoru, na němž podobizny krále a jeho manželky jsou v úbělu vypukle tesané. Vedle něho stojí rovněž takový pomník kr. Michala Korybuta. — Zvláště památný jest blízký kamenný pomník krále Ladislava Lokýtka († 1333.) se sochou královou na vrchu, a to proto, že jest nejstarší. Jeho ozdoby v bocích vynikají něžnou prostotou XIV. věku.

Není na nás, bychom zde podali výkaz všech památníků, ani ne všech znamenitých. Proto pomineme mlčením celou řadu jiných pomníků, zvláště zasloužilým biskupům krakovským zde postavených a obrátíme zřetel svůj jen ještě k jednomu — nejslavnějšímu a nejpamátnějšímu. Jest to kaple sv. Stanislava, biskupa a mučeníka. Stojí u prostřed kostela; nejdrahocennější poklad kostela též na nejpřednějším místě jeho. V nynější podobě vyzdvihl ji překrásným a velebohatým dílem renaisančním krakovský biskup Mart. Šiškovský r. 1624. nákladem 150 tisíc zl. [24]). Učinil tak z vroucí vděčnosti k sv. mučeníku, že svou přímluvou vrátil mu zdraví. Tato monumentální kaple není vlastně nic jiného, než velikolepý, vysoký, valené klenutý baldachin, který spočívá na mohutných, spěžových, pozlacených sloupech. Rohy klenutí zdobí bohatě pozlacené sochy svatých a vrch korunuje krásná, bohatě pozlacená báně. Vysoko nad mramorovým oltářem vznáší se stříbrná rakev

[22]) Viz: Naruszewicz, histor pol. tom. VI. p. 11.

[23]) Týž král daroval sem drahocenné gobelliny, jež odňal Kara Mustafovi před Vídní. Visí v hlavní lodi na zdich.

[24]) To jest desetkrát tolik, co nyní platí polský zlatý. Za touto kaplí jest pak presbyterium, jež jest takřka kostel v kostele.

s ostatky sv. biskupa Stanislava (Štěpánovského). Statečně válčil král polský Boleslav II., příjmím Smělý a obnovil moc Polsky; ale nadulo se i srdce jeho pýchou a jinými nepravostmi, od nichžto horlivý pastýř Stanislav všemožně snažil se jej odvrátiti. Však tím popudila se vášeň králova ještě více, až vzrostla v takový hněv, že neoštídal se král konečně věrného služebníka Páně i vlastní rukou při nejsvětější oběti v kostele na „Skalce" napadnouti a prokláti. Ale neposloužil si. Kletba Boží v zápěti jej stihla. Lid se zle vzbouřil proti němu, tak že bylo králi před ním prchati a ještě téhož roku 1079. bídně zemřel. Však dobrý pastýř Stanislav, jenž dal i život svůj za svatou povinnost svoji, naopak nyní doznal největší oslavy. Mrtvola jeho byla r. 1089. ze Skalky slavně přenešena do katedraly, jak vypravuje Dlugoš [25]), Bůh oslavil věrného sluhu svého četnými divy a lid všechen tím vroucněji ctil a vzýval velkého arcipastýře svého. A králové polští? — „Nieznaleźli fałszu i zdrady królowie nasi w ś. Stanisławie i nauce jego: wzięli go po śmierci do palaców swoich; bogactwy, srebrem i złotem hojnie ozdobiwszy postawili w pól kościoła grób jego, sami się około niego wkoło osadzili grobami swemi, jako dzieci około ojca i pszczoły około ula." Tak zvolal největší řečník polský, Piotr Skarga. V prostřed kostela přenesl ostatky sv. mučeníka Stanislava král Zikmund I. a uložil je ve stříbrnou rakev. A když ji vítězní Švédové uloupili, postavil tam biskup Šiškovský novou, mnohem nádhernější, a šest andělů stříbrných vysoko ji vznáší a celému národu na odiv a důkaz vystavuje, kterak ctí Bůh ty, kdož dali život za něho.

A hned vedle tohoto nejdražšího pomníku a klenotu katedraly vyzdvihli a postavili vděční Poláci nádherný pomník z kararského mramoru i nejslavnějšímu řečníku svému, ohnivému obhájci vlasti, jesuitu P. Skarga Pawęski, jenž věren jménu svému neustával toužiti a žalovati na sněmích před velmoži a králi na ty rozbroje a sváry domácí, jimiž Poláci sami pomáhali kopati hrob slavné kdysi říši své.

Však již čas jest, abychom ukončili vypsáním té slávy jména polského, jež v katedrale krakovské dlátem hluboko vryta jest do kamene i kovu. Z vylíčeného již dostatečně znamenáme, jak mnoho příčiny měl onen spisovatel polský ujistiti nás, že „kdyby psaných polských dějin nebylo, stěny a mramory katedraly krakovské z větší části poznati by je daly." Jestiť tedy ten kostel

[25]) L. c. p. 3 3.

v pravdě „polským pantheonem“, jak jej A. Grabowski (l. c.) nazývá. — Nám Čechům musí pak tato katedrala býti vzácnou i proto, že zasvěcena jest našemu velkému dědici a knížeti, sv. Václavu, a sice na žádosť české kněžny Dúbravky, zasnoubené Měčislavu polskému, jenž r. 966. přijal víru křesťanskou a založil katedralu krakovskou. Tak vypravuje otec dějepisu polského Dlugoš; [26]) však kritický dějepisec Naruševič († 1796.) připisuje dle Bogufała z XIII. stol. zbudování kostela až králi Vladislavu Hermannovi (1081.—1102.).

Když pak r. 1306. požár ten kostel zničil, počal Nankier, biskup krakovský, r. 1320. znovu jej budovati z tesaného kamene v té velikosti a způsobě gotické, jak podnes jest. Tím požárem zničeny byly také všecky dřívější pomníky králů polských.

Přehlédneme-li nyní v duchu všecky drahocenné historické poklady a pomníky polské zbožnosti bez mála ze všech věků, pochopíme, proč Polákům jest tento kostel „najpierwszym i najdroższym v całej Polsce“, jak dí A. Napierkowski [27]). Pochopíme také ono tklivé nadšení, jímžto jistý Anonymus volá:

„Spiesz na Wawel . . .! Polaku dziejów twych ciekawy,
Chcąc podziwiać pomniki dawnéj przodków sławy;
A niosąc hołd królom twym należnej miłości,
Uroń łzę przy grobowcach minionej wielkości“ [28]).

(Pokračování.)

Píseň zvonu

Báseň **Františka Kyselého.**

Znáte vy, čím ta hudba zvoní vřelá,
když zvonu hrudť se v ave rozechvěla
a vlny čarozvuků leje v sluch?
Už není to sten chabý zemských kovů,
jež oslavily dílnu zvonařovu,
v té hudbě více doslýchá můj duch.
Ó vím já, komu z jitra, za večera
zvon pozdravení volá tisícerá;
on „zdráva's“ pěje ženě lepších věků,
kdy sestoupil Bůh nejblíž ku člověku,
kdy Slovo odvěké se stalo tělem,
syn lidské dcery světa Spasitelem.

[26]) II. p. 95. Dlug. † 1480.
[27]) L. c. st. 76.
[28]) U A. Grabovského l. c. str. 72.

Slyš! ave zní . . . Ó jaký souzvuk hravý,
jak nevýzkumný, čarodějný tón!
Ó ticho, poslouchat chci bez únavy,
jak sladkou řečí mluví k ženě zvon!

Buď, ženo, zdráva — zvonu zvuk se chvěje —
a naslouchej, co píseň má ti pěje:

Čím's byla, ženo, v proudu šerých věků,
kdy nedozíral pravdy lidský zor,
kdy svítil Olymp Římanu i Řeku
a světem kypěl smyslnosti spor?
Ty ženo sladká, ať už chotí, pannou,
tys byla jenom růží pošlapanou!

Květ nejvzácnější, skromný v libé vůni,
spíš hebké poupě, polou rozvito,
kdy věků lad mu na korunce trůní,
leč vůně v kalíšku víc ukryto —
to panna jest, to pravzor Boží dcery
jak poupě porozvité do poly,
když s krásou halící tvář do nádhery
i duše skrytý půvab zápolí,
když nikdy vášně divé nezaplanou
ton cudných ňader bělí labutí,
když mysl andělskou jest perutí
a každý vzdech i slovo nebes mannou;
to panna *tvorčí*, ušlechtilá, svatá,
leč okem šerých věků nepojatá!
Byl, dívko, čas, kdy panenství květ čistý
se nesměl v taji stoudném rozvinout,
kdy lilije tvé běleskvoucí listy
rval nelítostně chtíčů dravých proud:
tys dítě byla, ale plachý hled
ssál ze soch nahých žírný věků jed,
jež v chodeb ústraní i v loubí sadů
svou odhalenou vypínaly vnadu,
a záchvatný žár sápal do okovů
tvou duši volnou, klidnou nad hladinu,
kdy zor tvůj v nahotu pad' Venušinu,
neb drzou vášeň zočil Priapovu;
tys dítě byla, ale sluch tvůj dětský
znal bohů různých vilné báje všecky,
tvé božství místo perel pravdy, ctnosti
v dar skytalo ti nektar smyslnosti;
tys dítě byla, dospívala, kvetla,
leč místo věků svatých andělem
jen bludnou duší byla's beze světla
a rozkoš otravná tvým údělem.

Slyš dále, ženo, co má píseň hlásá:
Jest blahou doba, dívčí lilije
než v kalich úplný se rozvije,
a nedotknutou jeho svatá krása;
však sladším ještě každé okamžení,
když vroucí, přelíbezné duši děví
žár lásky jinoch ušlechtilý zjeví
a v náručí si klesnou roztoužení;
tu žádoucích dvou srdcí čisté vděky
Bůh otcovsky sám pojí na vše věky.
O rajský, líbý cit, kdy děva ženou,
leč jednomu jen muži zasvěcenou
a vždy — ať rve i bída blaha květ,
neb milek štěstí kyne zlatovlasý —
s ním jediná jsouc mysl na vše časy
chce v lásce blaživé vše vytrpět.
Však božské vědomí, kdy žena matkou,
jež s touhou nikdy necítěnou, sladkou
zdroj žití dává lidstva poupěti
a v otcovo je klade objetí,
než teprv — za příkladem zlaté včely
v tůň jasnou dušinky té přelahodné
med lásky roníc k Bohu, půdě rodné —
svůj úkol velký dokonává celý.
To ženy směr, cíl, obor daleký,
té ženy tvorčí, zdatné, rovné muži,
jež po sám hrob se k choti věrně druží
a růží plnou bují na věky;
to ženy tvorčí důstojnosť a cena,
leč plísní šerých věků znesvěcená!
Byl, ženo, čas, kdy netázal se muž,
zda v srdci tvém ráj života mu zkvétá,
zda za milostnou oddáš se mu druž
a věrně půjdeš s ním až na kraj světa!
On zočil tebe líbeznu a mladu,
chtěl, zamluvil a zakoupil tvou vnadu,
on bral — ne srdce tvé — jen krásy vděk
a v útrapný tě vedl útulek.
Ach! trudný byl tvůj život, choti mladá,
když choť a druh tvůj nebyl pouze tvým,
když nevolných a bědných krásek řada
jej opoutala květem vábivým;
však teprv bolu mořem chvíle byla,
kdy vyslovil, že víc mu nejsi milá,
že krása tvoje oprchá a mizí,
a pryč tě vypudil jak děvku cizí;
a ty, jež útulně jak děcko malé
své jaro muži dala's líbezné
a doufala, že blaho neskonalé

tvé srdce v jeho srdci nalezne,
že věčně žíti budeš v ráji novém —
tys vypuzena jedním tvrdým slovem
a nikdo neobhájil ctného práva,
jež choti posvátné sám Tvůrce dává!
Leč ani matky celé svaté štěstí
tys pojati svou duší nesměla;
tys ledva touhou, bděním umdlelá
a přemožena trpkých od bolesti
v dar choti porodila lůna květ,
už na novo tvé srdce krvácelo,
když slovo soudu mrazivé jak led
z úst otcových teď ozvati se mělo —
jen slovo, na němž tkvělo děcka žití,
či kyn, zda v zhoubu má se pohoditi.
A dán li děcku žití drahý byt,
tys nepobyla nad kolébkou v bdění,
rtík jeho sladíc něhou políbení,
jak mateřský ti velel um a cit;
tvých ňader štědrým odkájeno zdrojem
jen porozkvetlo pod náručí hladkou,
už otec sám je vedl žití bojem,
a rodička — ta nebyla víc matkou.

Ach! ženo, ženo, žalostnými zvuky
má píseň hlásá utrpení tvé,
ba nelze vypěti tvé drahné muky,
ta píseň srdce proniká a rve;
jho porobenství plíseň šerých časů
v květ něžný kladla tvojí ženskosti
a darmo vyčkávala's v luzném jasu,
kdy pokyne ti hvězda volnosti.
Ty ženo sladká, ať už choti, pannou,
tys byla jenom růží pošlapanou!

Však dále slyš; teď v souhru aeolovou
se rozplyne můj bolnozvuký sten,
tvou svobodu já pozapě i novou
a požehnání tvého velký den:

(Dokončení.)

Lehká země.

Historická povídka.

Napsal **Alois Dostál**.

(Pokračování.)

III.

Na sedleckém klášteře opět se rozezvučely zvony a malý průvod bral se na hřbitov. Starého Kříže doprovázeli cestou poslední. Vdova se synem a dcerou, několik bližších přátel. Nad hřbitovem se vznášel skřivan, vysoko až u nebe chvále Stvořitele, jakoby unášel na perutích duši nebožtíkovu do sídel nadhvězdných.

Všude příroda v jarním rozpuku, každá bylinka dýchala vůni, každý strom jako hlava osypaná šedinami. Vše se probouzelo k novému životu a jen hrob jako neodvratný zákon žádal své oběti.

Když poslední zapadla hruda, když hrobník nakupil malou mohylu a srovnal kolkolem trávu a květiny, Křížové ještě se odtud nechtělo. Na téhle svaté půdě ráda by skonala, zde by se snadno a lehce odpočívalo. Mané si vzpomněla na nevysoký pahorek u svatého města, na kříž na kopci onom a matku Marii na popravišti Kalvárském. A odtamtud z onoho památného místa i tato hlína posvátná.

„Tady i mně usteleš, hochu.“

„Ale maminko, nemluvte tak“, zahovořila Lenka tak lahodným a smutným hlasem, jako když pták zašveholí nad hnízdem, k němuž se dére člověk nepřítel.

„Musíme na vše pomýšleti záhy, děti zlaté,“ pokračovala Křížová. Usedla si s dětmi pod jasan, aby si odpočali na zpáteční cestu. Zdálo se jí, dnes že poznává teprve tíži let.

„Kdybych vás opustila, sem mě pochovejte.“

Pro pláč nemohla ze sebe ani slova vyraziti.

„Maminko, nemluvte o podobných věcech. Sotva jsme jeden přestáli bol a již jako byste nás na nový připravovala.“

„Musilo-li by tak býti, vůle Páně.“

Pak se rozloučili se hřbitovem, poděkovali v klášteře a Křížová obětovala do kaple sv. Filipa a Jakuba svíci za nebožtíka. Zpáteční cesta byla dloubá; teď se ozval nový cit — stýskalo se jim. Dokud viděli otce na loži, jakž takž se potěšili, však nyní? Všude prázdnota se šklebila, všude jakoby někoho hledali a nemohli ho nalézti. Zavřel oči ten, k němuž čelily všechny v domě myšlénky, milovaný muž, laskavý otec, bdělý hospodář.

Vše se vracelo do starých kolejí. Jiří byl už dříve za nemoci otcovy jako skutečným na statku hospodářem, sám oral, sil, hospodářství vedl. Všicci pracovali jako dříve neúmornou snahou a dokud mysl byla ku práci obrácena, tesknota a bolesť umírněna všechněch; však v podvečer, když v kruhu rodinném sedali, ze vzpomínek nadarmo zatlačovaných vynořila se dobroty plná, známá tvář otcova. Nezdrželi se, zatonuli myslí v posledních událostech a na novo opakovali všechna slova, jež dobrý otec mluvil k nim, dokud byl zdráv, dokud nemocen odpočíval na loži a posledně se všemi se loučil.

Po parném dni nadešel večerní pochládek. Lípa voněla ambrou, svatojanské mušky poletovaly v trávě, hvězdy svítily a v zahradě šveholil poslední zpěvák.

„Krásně se ohlašuje jaro; chvála Bohu, máme naději v bohatou úrodu, vše se raduje a jen v nitru lidském bol a žal.“

Ponořili se ve vzpomínky. Seděli na drnovém sedátku. Soused přišel na návštěvu zarmoucených, však nemohl nalézti útěchy plných slov. Zavedl několikráte rozpravu, ale vždycky přišel na nebožtíka, „jak říkával, dělával“. Pak bylo po útěše. Ustrnuli na bolu maně vzbuzeném a nedostali se dále.

„Ještě že se mu dostalo tak krásného odpočinku.“

Jiří po těchhle slovech sebou trhl. Ani nevěděl, jak to, že mu stále a stále v mysli vězel sedlecký hřbitov se zázračnou mocí svojí. Dříve, slyše o tom, jakoby neslyšel; teď mu to vězelo v hlavě jako černá chmura a vrtalo mu to mozkem jako všekaz. Ať se vrhl na jakoukoli práci, ať byl na poli, doma sám, anebo ve společnosti domácích lidí, všude mu tanula myšlénka, jež toho času všeobecné se těšila víře, že hřbitov sedlecký pokryt zemí, přinesenou ze svaté půdy kalvarské. Tomu věřil, slýchaltě o Křižácích, kteří vše opouštěli a brali se za jediným cílem vymaniti posvátnou zemi z rukou saracenských.

Křižáci přinášeli ssebou domů trny, jimiž Spasitel byl korunován, z jezera genezaretského na památku rákos a z Libanonu dřevo překrásné.

Jak by tedy zapomněli vložiti za ňadra tři hrsti hlíny z hory Golgoty?

Když všicci již na lože odešli, Jiří ještě zůstal na záspi. Od té doby, kdy ze hřbitova se vrátil, nemohl usnouti ani jedné noci. Stále mu v uších hlučela slova hrobníkova: „Spravedliví setlí v hrobě za deset dní.“ —

Je-li to možno?

V duši Jiříkově zrodila se nejistota, pochybnosť. Nemohl uvěřiti. Přemlouval se, na paměť si přiváděl všemocnosť Boží, však nejistota nechtěla z hlavy. Trápila jinocha, mučila ho, vháněla ho jako do boje za vidinou, nejasným cílem, nedostižným předmětem.

„Za deset dní!“ Jiří složil hlavu do dlaní. Čím více myšlénky zapuzoval, tím více se hlásily, tím mocněji ťukaly.

Byla jasná noc. Měsíc svítil jako rybí oko, příjemný vanul větřík. Vše odpočívalo v hlubokém spánku. Jen pod okapem zakvikla vlašťovka ze spánku u rozdělaného hnízda. U nohou jinochových chrupal spokojeně Ořech; položil tlamu na svého pána a odpočíval. Aspoň dnes má pokoj, hlídá za něj jiný — strážce bedlivý, pán ostražitý.

Již půlnoc táhla krajinou, z Hor zazníval hlas trouby hlásného a Jiříkovi se dosud víčka neklížila spánkem. Několikráte rychle vstal, Ořech vyskočil polekán, podíval se velikým okem na pána a přitulil se k němu. „Přesvědčím se.“

Slova toho jakoby se lekly stromy, zašustěly nádherným svým šatem a setřásly hrsť květů voňavých na hlavu jinochovu, jakoby říci chtěly: „Pamatuj se, co myslíš, co děláš.“ Vlašťovka se probudila, zatřepetala křídlem, jakoby chtěla Jiříka chrániti před podobnými myšlénkami a řečmi. Jinoch se sám zděsil, co prořekl; ale bylo pozdě. Jednou pronesené slovo se uchytilo jako spár dravcův a nepustilo se.

Jiří klesl na lavičku znovu, zastřel si oběma rukama tvář a zašeptal sotva slyšitelným hlasem: „Přesvědčím se, mrtví odpustí.“ —

Svědomí hned volalo, dávalo výstrahu, však nadarmo.

Měsíc se skryl za mráček, hvězdy bledly a mušky lesklé jakoby také si ulehly někde ve křoví. V přírodě bylo ticho, srdce Jiříkovo bouřilo.

Nadešel desátý den, kdy mrtvola Křížova odpočívala v chladné zemi kláštera sedleckého. Tiše šuměly jasany nad žalovištěm, večerní chladný vítr vanul kříži, měsíc matným světlem procházel se mezi hroby. Všude ticho, klidno. Anděl pokoje stál u dveří hřbitovních.

„Až sem přívaly bouře; zde každá ruka s mečem napřaženým ať klesne, zde hlas radosti v hrdle ať uvízne, zde zášť a nenávisť ať se obrátí v lásku! Půda posvátná!“

Nade vraty blýskal se pozlacený nápis, přející pokoj a lehké odpočinutí všem, jichž těla zde uložena k věčnému spánku.

Měsíc pohrával si nápisy mosazných křížů; tu vyslal proud prudčího světla, zde sotva že blýskl, tamo stanul jak udivený poutník před obrazem mistrného díla. Snad poznal nového hosta a uvažoval krátkosť lidského života. Však ať postál zde, ať zabočil v pravo, ať v levo se nachýlil, všude týž význam kratších delších nápisů pohrobních: „Zde leží — Zde odpočívá — Zde slavného vzkříšení očekává.“ —

Poslední hrob, z večera nově nasypaný, čekal, až zazvoní hroudy na rakev a zakryjí před zrakem světa rozklad schránky tělesní. Však hroby sedleckého hřbitova skrývaly mnohem více, v jich nitru dle všeobecné víry a pověsti mocí nadpřirozenou těla spravedlivých v nepatrné době desíti dnů obracela se v prach a popel.

Vše odpočívalo klidný spánek. Kolem hřbitovní zdi vždycky smutno. Jakási neznámá tesknota uléhá nám na prsa, pospícháme rychle z místa, kde jednou složíme údy; vždyť na smrť tak snadno, tak často zapomínáme!

Než přece někdo se blíží hřbitovu. Snad to jenom stín. A přece. Slyšeti krok. Vítr asi zavál listím, plechová tabule na kříži zaskřipla. Skutečně vrzla dvířka u hřbitova.

Někdo stanul na prahu. Nohy se pod ním třásly, zuby drkotaly, oko vytřeštěno, tvář bleda, vyděšena. Odvážlivec, rušitel pokoje mrtvol uložených do posvátných hrobů!

Co jej sem přivádí? Zbloudil s cesty? Nebo chce rukou zlomyslnou sáhnouti na mrtvoly, by je obral o poslední šperk, jejž pozůstalí přátelé věnovali do rakve miláčkovi, s nímž se nemohli rozloučiti, s nímž byla spojena památka předrahá? Kdo to je? Kdo se odvažuje v tuto dobu na místo tak tajemné, takým kouzlem obestřené?

Pozdní noční host udělal několik kroků a zastavil se. Promnul si oči oběma rukama, rozhlédl se hřbitovem a opět několik udělal kroků ku předu. Zamířil k jasanu, jehož větve až země se dotýkaly, jakoby se chtěl ukryti v jejich stínu. Šlápl na zpuchřelé prkno, prasklo mu to pod nohama a rána se ozývala tichým hřbitovem. Tajemný rušitel posvátného pokoje vyskočil, jakoby byl hadem uštknut. Mžikem byl u vrat a již bral za kliku, by utekl z místa, kde byl tolik poděšen.

Však neodešel. Jakoby se mu někdo v cestu postavil, jakoby tajemná ruka mu zabránila, stanul opět u dveří a položil ruku na teplé čelo. Po chvíli šel kolem plotu stínem opět k jasanu. Bral se opatrně, vyhýbal se zbytkům zpuchřelých rakví, až se dostal šťastně ku svému cíli. Opatrně rozhrnul větve a vklouzl pod jasan. Za chvíli se vrátil a třímal v ruce motyku a lopatu. V lesku měsíčním se leskly jako vzácný kov. Od jasanu se bral na druhou stranu hřbitova. Bázeň jakoby někdo setřel s něho. Snad ono kouzlo proměny té vyřinulo se z nástrojů, jež nesl. Hrobař teprve s lopatou v ruce skutečným hrobařem, bez té člověk jako člověk s citem v srdci.

Měsíc se skryl do mraků, na hřbitově byla tma, že sotva viděti na chůzi. Však nový hrobař znal cestu velmi dobře, jakoby to byl frater Daniel z kláštera, jenž stele mnoho let mrtvolám na hřbitově. Mířil k hrobu před desíti dny nasypanému, k rovu Křížovu.

Byl obložen květinami, drnové klekátko v pravo i v levo. Hlína se trochu u hlavy slehla, jakoby se byl hrob propadl. Kolem několik nově nasypáno hrobů a u hlavy lůžka sedláka hlizovského Kříže ležela motyka, jakoby byl již určen pro nového nebožtíka. Vždyť do Sedlec nestačila cesta a Kříž odpočíval ve svaté lehké půdě deset dní a byl člověk spravedlivý!

Pozdní host pohlédl na drn přichystaný, pustil motyku z ruky, sepjal ruce a upadl v dumy, snad modlitbu. — —

„Ach ta nejistota, ta trýzeň duševní!“

Nad hrobem stojící muž chytil se za hlavu; v duši jeho to bouřilo jako ve víru vodním. Po chvíli se chopil motyky a leskem měsíčním zablýskl kov. Zazněla rána, motyka zazvonila o kámen a teď již odletovala hlína na všechny strany, jako když se vášnivec vrhne na práci nějakou vší duší, vší silou rozvášněných živlů. Motyka blýskala, rány duněly, noční duch pracoval úsilovně, s chvatem zimničním, jakoby se chtěl dokopati v této posvátné půdě kýženého štěstí. Na tváři viděti zápas duše, která tolik byla myšlénkou děsnou pronásledována, která vehnala ho mezi mrtvé na hřbitov v tak pozdní dobu noční.

Měsíc udiveně shlížel na počínání si nezvaného hrobníka. Zakabonil se, zastavil chod a zavrtěl sebou.

„Co to znamená? V tuto dobu nikdo nikdy hrobu nekope, ač Daniel vstává hezky brzo, zvláště v létě, když se již slunko před pátou na oblohu vyhoupne ve vší své kráse.“ Podivná věc.

Hrobník ustal na chvíli, pustil motyku a již již chtěl z hrobu rozkopaného vyskočiti. Byl do polovice v hrobě, kolem jehož okraje nasypal hromady hlíny na všech stranách. Jakási hrůza sáhla ledovou rukou na nočního hosta. Zachvěl se.

„Musím se přesvědčiti.“

Znovu kopal, znovu odhazoval hlínu, odkrýval před desíti dny zasypaný hrob. Proč to?

Na kláštěře jakoby pověšen byl závoj, lesy šuměly v dálce tajemně, ptactvo pělo ve hvozdech příšerným hlasem. Kukačka se smála a sova houkala výstražně.

Hlavou hrobařovou nová prolétla myšlénka: „Nech kostí svých otců, kostí předků pochovaných na pokoji, nedotýkej se drzou rukou památky svaté a nechtěj zkoumati prozřetelnosť Boží!“

Naklonil se, pustil motyku a hmatal ve hlíně. Jakoby se dotekl hada lesklého, rychle odtrhl ruku a zastřel si oči.

Měsíc vyplul právě a hrobníku tajemnému se zdálo, že tenhle lesk měsíční oslepil jeho zrak. Vzkřikl zoufalým hlasem, chtěl vyskočiti, nemohl, chtěl zvolati, nebyl s to; padl tělem do vykopaného hrobu jako mrtvola. —

IV.

Časně z rána na kláštěře zazněl zvonek vyzývající bratry ke společným modlitbám. Slunce sotva vyslalo jako posla blahozvěstného červené obláčky, jež prorážely ranní mlhu a osvětlovaly růžovým světlem vrcholky vysokých jedlí a smrků. Na kláštěře zatřpytil se pozlacený kříž a lesk jeho zářil jako maják daleko široko.

Bratří s opatem v čele shromáždili se do jednoho na vysoké oratoři, by pochválili Boha a poděkovali mu za ochranu. Všicci se rozsadili do vyřezávaných lavic, otevřeli brevíře a jen bratr Daniel hrobař klečel u dveří a vrtěl sebou jako na trní. Vždyť ho čekalo na hřbitově tolik práce! Dva hroby večer objednány na nejbližší jitro, květiny třeba zaliti před slunce východem a to vše spočívalo v rukou Danielových.

Chrámem se ozval zvučný zpěv, rozvlnil se velikou prostorou do všech kobek, ano i daleko za chrámem slyšeti latinské ranní modlitby pějících mnichů.

Sotva bylo po „Chvalách“, Daniel byl již z oratoře, ani nečekav meditací. Rychle spěchal na hřbitov. Ranní paprsky ho políbily růžovými ústy. Než co to? Hřbitovní dvéře otevřeny do-

kořán. Daniel šel pomaleji k jasanu, jehož dlouhé, země se dotýkající větve byly mu zároveň komorou na potřebné nádobí. Ale jak se ulekl, nenaleznuv ani motyky ani lopaty!

I sem by se odvážil drzý zloděj, i zde by porušiti se osmělil prach pohrobených mrtvol? A to vše by se stalo na místě tak posvátném, na hřbitově tolik ctěném, na poli nedotknutelném?

Daniel, jako dříve spěchal, tak nyní stál se založenýma rukama u zeleného jasanu. Pak se vzchopil, zaplašil všechny chmurné myšlénky. Snad někde zapomněl večer obé u vykopaného hrobu, vždyť už se mu paměť krátí starobou! Ale tohle by se stalo teprve jednou za celé živobytí. Daniel miloval pořádek.

Šel tedy po hřbitově, procházel hroby, stanul u obou vykopaných, šel i na místa, jež pro nové rovy včera označil, hledal okem pátravým, však kde nic tu nic. Snad přece někdo se obohatil motykou, jež tolik vyměřila loží, snad přece někdo ukradl lopatu, jež stlala všem stejně — na tvrdo.

V tom pozornosť hrobníkova obrácena na kupu rozházené hlíny. Již prolétlo hlavou jeho. že na hřbitov se vedrala nějaká šelma, jsouc puzena hladem. Jde blíže, přikročí k hrobu a div nepadl. Spráskl rukama. Strašné divadlo!

V hrobě ležel jinoch mezi hnáty na zpuchřelých prknech hlavou do země. Byl to obraz hrozný, děsný. Jinoch nedával znamení života. Mrtev nebo ve mdlobách.

Stařec zůstal u hrobu jako socha ze žuly, ruce mu sklesly, hlas uvázl v hrdle, oko vytřeštěně zíralo do rovu. Byl všechen strnulý, třásl se jako osyka, nohy pod ním klesaly, div nepadl.

Teď poznal dobře, co ho nutkalo z chrámu, proč neviditelnou mocí byl puzen z oratoře na hřbitov. Ale kdo to v hrobě, co tu dělal? Prvé, co se přihlásilo do hlavy starochovy, byla myšlénka, že drzou krádeží veden na tahle místa.

„Soudy Boží!“ Hrobař zatřásl sebou, jakoby smrť na něj sáhla ledovou rukou.

„Nechte prach otců na pokoji!“

Však nyní v prsou Danielových ozval se jiný cit šlechetný, lze-li zachovati tohohle člověka, přispěti mu, pokud možno, ku pomoci. Hrobař byl hned jako proměněn. Rychle se sklonil do hrobu, nazvedl jinocha a uchopil ho kvapem za pravici. Chvíli setrval v tichém mlčení. Pak se zaradoval, zpozorovav, že život dosud v bezduchém na oko těle. Obrátil jinocha tváří na horu a vzkřikl podivem.

Poznal patrně jinocha, jenž před desíti dny objednával hrob a pak pochoval do hrobu otce svého, poznal Jiříka Kříže na rově vlastního otce.

Znova zarojily matné myšlénky hlavou hrobníkovou. Proč právě Jiřík na hrobě otcově? Co tu dělal na rově v tak pozdní dobu? Tak stál, přemítaje několik okamžiků, až opět starosť, aby zachoval omdleného jinocha při životě, překonala všechny nevysvětlitelné otázky a domněnky.

Vynesl Jiříka z vykopané prohlubně, položil jej na trávu a třel travou porosenou po spáncích.

Mžikem byl celý klášter vyrušen z obvyklého klidu. Kde kdo byl, všicci se rychlostí blesku sbromáždili na hřbitově. Frater Daniel dosud byl skloněn nad jinochem, třel ho po spáncích, budil ho k novému životu. Bratří mu horlivě pomáhali. I opat pospíšil do kláštera, by přinesl vodičku z vlastní lékárny a vzkřísil omdleného.

Nikdo se netázal, co se stalo, všicci pomáhali, třeli, všem z tváře viděti úzkosť, podiv.

Posléze Jiřík dával větší a větší znamení života. Pohyboval již rukama, dýchal volněji a také vyrazil několik hlasitých povzdechů.

Daniel se napřímil a oddychl si z hluboka, jakoby chtěl říci: „Vyhráno.“ Také se, div divoucí, pousmál — hrdostí, že zachránil život lidský. Nic jinak, nebýti Daniela, kdo ví, co by se stalo. Proto bylo srdce hrobníkovo naplněno radostí.

Ostatní bratří dosud stáli jak omámeni. Teď teprve počali uvažovati zdravým rozumem, co se asi stalo. Však sami nemohli se ničeho domysliti.

Jiřík přišel úplně k paměti. Zvedl hlavu, rozhlédl se kolem a hlava mu znova sklesla. Opět se snažil rozeznati místo, kde je, však marně. Zakryl si pravicí oči a zalkal bolestně. Nic jinak, než jako člověk, který vkládal všechny tužby v cíl jakýs a pak byl sklamán a stojí nad hrobem svých nadějí.

Mniši se ulekli. Spíše by se měl svému znovuzrození, svému probuzení radovati a on lká zoufalým hlasem.

Znovu Jiřík zvedl ruku, zahleděl se k východu, kde slunce u vší kráse na oblohu vyšlo, kde zelené louky se třpytily a lesy kynuly a opět klesl — nyní celým tělem na hrob, obložený zeleným drnem. Upadl ve mdloby.

Daniel a ostatní bratří přiskočili, zvedli omdleného, opat mu přiložil k nosu lahvičku a jinoch nabýval života. Teď však

vzdychal a ruce přitiskl na oči pevně, k neodtrhnutí. Dříve se probouzel k životu těžko, s namáháním, nyní snadno; však raději by byl, kdyby se byl neprobudil, kdyby byl zůstal v hrobě na věky. Vyskočil, zalomil rukama a zvolal: „Já jsem slepý — slepý!“

Všicci couvli několik kroků od jinocha, zvláště Daniel, který Jiříka znal, s ním nedávno mluvil. Co se tu stalo?

Nejprve opat se vzpamatoval. Také se na Jiříka rozpomenul.

„Rozhlédni se, snad to jenom mlha.“ —

„Nikoliv, slepcem jsem, nevidím ničeho.“ —

„Soudy Boží,“ zašeptal Daniel tiše, že sotva bylo slyšeti.

„Trest Boží mě stihl, trest spravedlivý, trest hrozný.“

Všicci mlčeli, báli se tázati.

„Ano, mě stihl trest spravedlivý, já jsem se rouhal proti Bohu a památce svého drahého otce.“ —

„Jinochu!“ zakřikl opat Jiříka. Ale tento pokračoval, nedav se napomenutím zaraziti.

„Zkoumal jsem všemocnost Boží, nevěřil jsem moci zázračné, síle divotvorné téhle půdy posvátné, nevěřil jsem, že tahle země má do sebe moc v desíti dnech tělo spravedlivého člověka proměniti v prach a popel. To mě pobádalo, nutkalo, bych se přesvědčil, bych vyvolal hněv nebes na hlavu svoji.“

Jinoch zakryl tvář rukama a zalkal bolestně.

„Já bláhovec! Já rouhač! Dal jsem se svésti poňoukavým hlasem, naklonil jsem sluch a zrak ničemným, svůdným vidinám a hlasům, poslechl jsem. — Zvolil jsem včerejší noc. Právě tomu deset dní, co otec pochován v tomhle hrobě. Já porušil jeho prach, já znepokojil jeho hrob.“ — Jiřík plakal hlasitě.

„Však jsem potrestán příliš krutě. Slepec!“

„Trest Boží!“ zvolali nyní všicci do jednoho.

„Nikdy se ještě neodvážila,“ pevným pronesl hlasem opat, „všetečnost a nevěra lidská zkoumati rukou násilnou moc hřbitova tohoto a divotvorné kalvárské půdy. Víra byla všeobecná, každý byl přesvědčen o pravdě tolik let. Vždyť mluvily skutky, mluvily četné pohřby, sta a tisíce mrtvol sem ze všech stran donášených! Až ty teprve jsi prvý sáhl rukou na prach otců, bys vyzkoumal, zda v desíti dnech — ano soudy Boží.“

„Soudy Boží.“ —

Slunce vyšlo až nad klášter, od lesa se blížili s mrtvolou až od někud z Malína, čas ubíhal a dosud na hřbitově nebylo

hrobů pro nebožtíky. Byli uchváceni, vzrušeni do hlubin srdce, pobouřeni, litosti plni nad stavem jinochovým. Stáli kolem něho vedle rozrytého hrobu, až je na věži zvonek k životu probudil.

Toho dne byl v klášteře zmatek nad zmatek. Nikdo nevěděl, co dělá, Daniel ještě nevzal do ruky motyky a přece několik mrtvol vneseno na hřbitov. Ukládali je prozatím do márnice. Ani obvyklé modlitby nebyly toho dne v určitou hodinu.

(Dokončení.)

Dědeček.

Vidím ho posud, hlavu jako mlíko
vždy pěkně vzhůru, na rameně kosu,
za pasem toulec — kterak spěchal ráno
a volal bábu: „Honem, máme rosu!“
až zbudil mne, však vzíti nechtěl s sebou,
že malé děti nohy v rose zebou!

A když jsem křičel, klekáníčkem hrozil
a sliboval, že lusek plný šátek
mi přinese, bych hezky jenom ležel
a hodným byl, než navrátí se zpátek,
pak že mi poví též, jak žid a páni
a sedlák jezdí za humny a v pláni.

Jak jsem se těšil! sotvy jsem se dočkal;
a když jsem lusky sněd a pansky svozil
se na kolenou, vousy jsem mu tahal
i bílé vlasy, až mně prstem hrozil
a sliboval, že na mne jistě poví
to Mikuláši nebo Ježíškovi.

Dědeček zlatý! . . . U večer již zase
se nehněval a houpaje mne hebce
mně zazpíval a napovídal tolik,
až vířilo to v mladé mojí lebce,
ba bylo často pohádek tak mnoho,
že usnul jsem až v náručí mu z toho . . .

Po pansku jezdit ještě umím posud
a pohádky si pamatuji taky —
než hlava ta již dávno v zemi dřímá
a duše trůní v šedu nad oblaky,
ta duše čistá, ryzí, vždycky svěží,
ta hlava bílá, jako když se sněží! . . .

Jos. Tumpach.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

Motto: „*Nejmilejší, ne každému duchu věřte, ale zkoušejte duchů, jsou-li z Boha.*“
(I. Jan 4, 1.)

„*Ni camaraderie, ni hostilité.*“
(M. Ch. Dejace.)

a) Každý spisovatel má míti úctu ku svým čtenářům, anebo si má aspoň o nich mysliti, že sestávají — aspoň většinou — z takových lidí, jež může ctíti. Vystupuje-li kdo veřejně, musí mu nutně záležeti na tom, by před obecenstvem vystoupil důstojně. Tak i spisovatel. Stále má totiž pamatovati na to, ke komu má psané jeho slovo vniknouti, a má sobě živě představiti, že mluví k lidem v době své nejlepším a nejmoudřejším. Takovým se musí chtíti buď zalíbiť, aneb se jich musí jako soudců nestranných a vážných báti. Zvykne-li si takto mluviti ku kruhu čtenářů ctihodných a duchem vznešených, nesestoupí tak snadno k oněm zástupům, jež získati není žádnou ctí; nikdy nebude chtíti těžiť z hlouposti jiných, aniž bude kdy lichotiti vášním.

b) Spisovateli třeba jest dále pevných zásad ethických, zásad mravních a nikdy se nesmí říditi slovy německého básníka Heine-ho, jenž takto napsal: „Strom člověčenstva zapomíná tichého zahradníka, jenž jej ošetřoval v zimě, zaléval za sucha a chránil před škodnou zvěří; ale věrně zachovává jména, jež mu nemilosrdně do kůry vřezala ruka lidská ostrou ocelí a odevzdává je ve velkosti vždy rostoucí pokolením příštím.“ On ovšem nebyl takovým dobrodincem, takovým pěstitelem stromu člověčenstva; on nás spíše tím, co mu scházelo, poznávati učí to, co činí spisovatele v pravdě povolaným: mravní totiž stránku spisovnictví, ethickou zodpovědnosť talentu. Co má míti cenu pro lidstvo, musí býti ethickým a proto musí i spisovatel býti pevných ethických zásad a nepostačí pouhá rozumová jeho schopnosť, aby byl spisovatelem skutečně povolaným. Avšak mezi všemi ethickými vlastnostmi, z nichž nevyjímáme ni jediné, třeba je spisovateli obzvláště

c) Smyslu pro pravdu. Není to věc, jež by se rozuměla již sama sebou. Mnozí spisovatelé nemají tohoto smyslu pro pravdu; nejsouť pravdivi, nepoučují, nýbrž chtějí jen zářiti, překvapovati, oslňovati, píší pouze pro effekt, formulují sentence ne dle pravidel přísné logiky, nýbrž podlé toho, čeho

žádá rým, a věci svaté, věci vznešené činí předmětem nízké komiky. Ti, kdo takto činí, nemají smyslu pro pravdu. Naproti tomu spatřujeme smysl pro pravdu tam, kde se člověk nad lstí a lží světa zardívá a zmužilosť má, aby obětoval falešnou zář předsudku a klamu pravdě třebas i trpké a proti falešným bůžkům tohoto světa postavil neohroženě vlastní své přesvědčení.

Avšak toho, co tuto žádáno, postrádáme u nejednoho z nynějších našich spisovatelů; scházíť jim na mnoze smysl pro pravdu a plodům jejich nedostává se přísně logického a ethického pročištění. Tenť jest pramen, z něhož pochází tolik zla a tolik pohoršení. Nedáť se totiž nikterak upříti, že moderní naše literatura zábavná, již tu hlavně na zřeteli máme, hledíme-li na ni se stanoviska ethického, se stanoviska vážného a mravního názoru života, mnohem více ukazuje nám stránek zarmucujících, než potěšujících, a to tím více, čím vznešeněji a idealněji pojímáme činnosť literarní a ji ochotně a rádi uznáváme v její pravé hodnotě a ceně. Hledíme-li ku stránce formální, tu musíme ovšem vyznati — a rádi tak činíme —, že shledáváme veliký pokrok; avšak, je-li obsah špatný, nespřátelíme se s formou sebe výtečnější. Byť i byl tudíž básník aneb belletrista „mistrem krásné formy při obsahu nemravném“ (slova protestanta Wolfg. Menzla o Götheovi), anebo nevěreckém, považujeme jej za škůdce víry a dobrých mravů, tak jako za traviče považujem toho, kdo by nám podal jed v nádobě sebe vzácnější a drahocennější.

Nikdo si však nevykládej slov našich tak, jako bychom nekladli váhy na pěknou formu a se uspokojili dobrým obsahem knížky zábavné při formě jakékoliv. I my žádáme rovněž tak přísně jako kdo jiný, aby spisovatel pilně dbal pěkné formy, aby své myšlénky pronášel slohem úplně správným, plynným a uhlazeným, ano přiznáváme, že některé z našich spisů zábavných s výborným obsahem u mnohých jen proto nedocházejí přízně, že forma jejich méně jest dokonalá, ba někdy i dosti chatrná. Dobrá myšlénka má se haliti ve pěkné roucho. S touhou po pravdě má býti spojena snaha po kráse, a jen spisovatel, kterýž oběma — kráse i pravdě — svědomitě slouží, jest spisovatelem Bohem povolaným, jenž dle slov biblických „zlatá jablka na stříbrných podává podložcích“ (Příslov. 25, 11.).

Ale ačkoliv si pěkné, vytříbené formy velice vážíme, přece máme obsah, jak jsme již pravili, za důležitější; a právě ten se nám u nejednoho z nynějších našich spisovatelů nikterak nechce líbiti. Píšíť někteří spisovatelé tak, jako by ne-

měli žádné povinnosti šetřiti pravdy, jako by nevěděli, anebo ani věděti nechtěli, že jenom dobré jest také krásné, ano jako by domýšleli se, že pro spisovnictví žádného není soudce a pro spisovatele žádné zodpovědnosti, leda snad jen potud, pokud sáhá moc zákona tiskového.

Není to opravdu žádnou rozkoší čísti knihy nynějších našich spisovatelů, třebas byly psány pro zábavu — až na výjimky nepříliš četné. My dali jsme si práci a pročtli jsme veškerá díla našich básníků vydaná v posledním desítiletí a vyznáváme, že jsme si při čtení často vzpomněli na slova Nerudova:

„Zmatený švehol! víc žádný zpěv,
žádné v tom popěvy tklivé,
slyším jen pípnutí tázavé
a vzkřiknutí netrpělivé.“

(Prosté motivy 72.; P. B. V.)

Ano bohužel, zmateně šveholí ti naši básníci; tu slyšíme výkřik, nač že nám třeba Boha, jinde opětně bádání se s Bohem a opět jinde klnutí Bohu a podkuřování a lichocení a projevování hluboké soustrasti odvěkému jeho odpůrci. Jeden má víru a všecko náboženství za věc přemoženou; druhý opět velebí nadšeně — aspoň na oko — staré husitství a bije statečně spuchřelým palcátem do těch „vlastizrádných“ (!!) lebek katolických; třetí nachází v celickém světě všude jen samé nesrovnalosti, všude vidí jenom samé utrpení — i on strašně „trpí“ — a jeho fantasie „opijem své vlastní muky spitá vztahuje křídla dračí, lítá jak padlý anděl a jako bachantka zdivočilá“ (Vrchlický, Symfonie 112.), tak že on chudinka neví si jiné rady, než aby „křičel netrpělivě“ a hledal rychle blahé útěchy v oné „moudrosti,“ jakáž „jest ukryta v plné číši vína a jakouž skytá dívčí ret“ (Vrchlický.) Že moudrosť“ (!) tuto v nezištnosti své i také jiným vřele odporoučí, nemusíme ani podotýkati. — Jelikož však:

„jest v nitru našem něco tajemného,
co neukojíš pouhým hmoty vděkem“ (Čech, Slávie 74.),

neukojí srdce člověka odloučeného od Zdroje pravdy ani tato „moudrosť“; proto mrzí a durdí se konečně čtvrtý na veškerý život a na všechno, co s ním souvisí, a volá zoufale: než-li žíti takovýto život,

„ó raděj kuli do hlavy
neb do lahvice jed!“ (Mužík, Ballady 37.),

neboť prý jedno jest, kterou branou vcházíme v říši smrti.

(Vrchlický.)

Že jsou spisy obsahu podobného velice škodlivé, byť i krásnou byla jejich forma, a že čtení jich na lidi nezkušené zhoubně působí, nemusíme teprv dokazovati; uznávalit to již staří pohané. A nejen uznávali, nýbrž i naznačili, co bychom vzhledem k takovýmto spisům měli činiti. Tak na př. filosof Sokrates (u Platona: de republica) za záhubné považuje knihy, které budí v čtenářích falešné, neb nízké, aneb nedůstojné o bozích představy, neboť prý ničí knihy takové náboženský cit. A co radí v této příčině filosof Sokrates? — Bedlivý pozor na spisovatele a odstranění všeho závadného, neboť ku konci dialogu svého takto praví: „Kdekoli básník nedůstojné věci tohoto druhu o bozích vypravuje, tu povstaneme rozhodně proti němu, dílo jeho zavrhnem a nedopustíme za žádnou cenu, aby učitelé při vyučování užívali knihy obsahu takového.“ Za záhubné pro mládež považuje Sokrates dále knihy básnické, v nichž se falešné mravní zásady buď zřejmě pronášejí, anebo se mlčky předpokládají a tím působivěji rozšiřují. „Proviňuje-li se hrdina dramatu — neb i jiný v dramatu jednající — značnými mravními poklésky, vychloubá-li se mravně špatnými zásadami, je-li chabý, zženštilý, je-li otrokem požívavosti, pudu smyslného, lakoty, — je-li podplatný, darů žádostivý, nespravedlivý, nebo ukrutný, anebo tvrdý ku svým podřízeným, posmívá-li se bohům, neposlouchá-li vyšších a nemá-li proň básník žádných slov hany a pokárání, nýbrž líčí-li lidi takové jako obdivu, úcty a soucitu hodné: tu musí otupěti veškeren mravní cit.“ „A třebas byla,“ dí Sokrates dále, „tato díla sebe básničtější a třebas by je lid sebe raději čítal, my jich nemůžeme svým dětem dáti do rukou, byť i v jiném ohledu byla formálně dokonalými.“ Dále pak dí: „nebo čím (básnicky) dokonalejší jsou, tím zhoubnější jest jejich působení. Každý, kdo je čte (— tedy ne jen mládež! —) bude se z nich učiti býti shovívavým ku svým vlastním poklésků a převrácenostem, neboť přesvědčil se, že lidé, jež mu mistři umění ku obdivu a jako za vzory byli předvedli, takovýchto převráceností nebyli prosti. Básně druhu tohoto musíme tudíž odkliditi, nemají-li naší mládeži neomylnou býti příčinou mravní zkázy“ (Plato, de republ.).

Ano, tento starý filosof docela napsal: „I považuji to za menší provinění, někoho neúmyslně zabiti, než uvésti člověka v blud vzhledem k tomu, co jest krásné a dobré a zákonité“ (de republ.).

Co pak asi řeknou k těmto slovům mudrce pohanského z našich spisovatelů ti, již proti nim tak často hřešívají? Kde běží

o zájmy a statky hmotné, žádají zajisté také oni přísnou spravedlnosť a od toho, kdo jí nešetřil, kdo poškodil cizí majetek, žádají zevrubné zodpovídání se a náhradu škodě přiměřenou; kde však běží o statky, jež se nedají váhou vážiti a loktem měřiti, kde běží o víru, o náboženství a zákon mravní, tu si chtějí počínati dle své libosti, aniž by uznávali nad sebou zákona, soudce a pána. — Že jest otravování opiem trestuhodné, uznávají zajisté i oni, ale otravovati rozum i srdce lidu bezbožeckými a nemravnými spisy, nechtějí nikterak uznati za hřích a přece „není žádné otravování opiem, proti němuž se zákony dělají tak nebezpečné pro tělo a duši, jako otrávování života národního bezúzdným tiskem a nemravnou literaturou.“ (Dr. Linsenmann v „Theol. Quartalschrift;“ Tübingen 1883.). Že tomu tak, dosvědčují dějiny a my najdeme v průběhu této úvahy často příležitosť, bychom na doklad toho uvedli výroky filosofů a spisovatelů nejen katolických, nýbrž i pohanských a nevěreckých; souvisle pak a šíře hodláme promluviti o tomto předmětu ve zvláštním spisku, v nějž vřadíme úvahy o moci a vlivu tisku, o úkolu, povinnostech a zodpovědnosti spisovatelů, o tisku dobrém a špatném, o příčinách, proč se tisku dobrému poměrně hůře daří než-li špatnému, a konečně o našich povinnostech k jednomu i druhému. —

Že v našem písemnictví vyskytují se mnohé zjevy chorobné, přiznávají i nejedni z těch, kteří nejsou z tábora našeho. Ale horlení jejich obrací se skoro výhradně jen proti tak zvané literatuře krvavé a jarmareční, či jak my bychom raději řekli, proti krvi a mravní spustlosti podávaným čtenářstvu ve hrubé a drsné nádobě či formě; nemají však proti těmže neřestem ani slova výtky, — spíše hojnou chválu, — zahalí-li je zručný spisovatel ve pěknou, vytříbenou a lahodnou formu, čili abychom to markantněji řekli: oni horlí proti neřestem, jež „chodí v hadrech“ (Hugo) — rozuměj chatrný sloh a chatrný papír —, ale nemají ni slova hany pro podobné neřesti, když mají šat pěkně střižený dle mody a saisony, trochu zevnější uhlazenosti a dovedou zručně pohybovati se na leštěných parketách! Marně se ohlížíme mezi našimi spisovateli po nějakém Platonu, nebo Sokratovi, jenž by se vyslovil z mravních anebo náboženských ohledů proti spisu, „třebas byl svou formou sebe básničtější;“ ba spíše zdá se, jako by se u nás v jistém způsobu pěstovalo to, co navrhl kdysi, ať již do pravdy nebo jen žertem, spisovatel Jean Paul. On totiž mínil, že by se mělo utvořiti družstvo statečných spisovatelů jedněch zásad a stejných vavřínových věnců a družstvo to že by mělo tolik sehnati

prostředků peněžitých, by si mohlo držeti svého recensenta a jej slušně platiti, ovšem že jenom pod tou podmínkou, aby spisy jednotlivých členů „nestranně a přísně“ (!) posuzoval. Vskutku zdá se, jako by se tu a tam objevovaly chutě podobné, ovšem že v jiném rouše.

Čítáme rádi kritická posouzení knih druhu různého; ale když tak čteme některá posouzení domácích našich spisů zábavných, tu se nám často mermomocí vnucuje otázka: „Čím se rozeznává tato kritika od frásovité reklamy knihkupecké?“ A na rty naše, jež se mimovolně stahují k smíchu, vstoupá odpověď: „Skoro praničím, leč jen snad ještě větším bombastem.“

Abychom ukázali laskavým čtenářům, že nikterak nepřeháníme, uvedeme toho hned některé doklady. Když uveřejnil p. Jaroslav Vrchlický, (— jehož talent básnický, mimochodem řečeno, vysoko ceníme a nejednou se mu obdivujeme —), básně „Duch a svět,“ psaly o nich N. L. v čísle 14. z roku 1878 velice pochvalně, ale ještě dosti střízlivě, jako by chtěly pouze zkusiti, jak že to bude účinkovati na slavné publikum. Když však znamenaly, že po této mírné pochvale zmíněných básní zůstal národ klidným, vytáhly stavidla výmluvnosti své a v čísle 17. napsaly takto: „Vrchlický je vzácnou individualitou mezi námi. On je poetou nadšeným, poetou knězem. V pravdě drží plnou kypící číši u rtů“ (— což je u něho „Národním“ nejmilejší —) „a na jeho písních stkví se démantových krůpějí jako rosy.“ Tak N. L., jejichž české, ryzí, husitské srdce stále dokořán otevřeno jest všechněm názorům třebas i německým, jen když směřují proti křesťanství; a teď to šlo jako o závod stále výš a výš. „Lumír“ už napsal: „Vrchlického nejnovější svazek veršů „Duch a svět“ vyšel v době všeobecné rozmrzelosti; však soudíme-li z ohlasu, který tato kniha již vzbudila, nemýlíme se, řkouce, že z prvního velikého, ano rozhodujícího zápasu, z boje s veřejnou netečností k literarním zjevům vyšla jedním rázem vítězně.“ Jelikož však se zatím ozval jen slabý hlásek proti obsahu těchto tak příliš velebených básní, dodal „Lumír“ ještě pro větší effekt a spolu též pro reklamu: „kniha ta nalezla také již svých ubijců.“ Za „Lumírem“ přiběhla, jak už ani jinak býti nemůže, „Ozvěna“ a hlásala takto: „Jsme dlužni konstatovati, že opravdu dýše z každého verše jeho snaha býti opravdivým a spravedlivým, jak k lidstvu, tak k neznámé síle tvořčí, s níž naše ideály zápasí.“ A teď sebrala všecky síly své „Moravská Orlice“, aby se vznesla až nad oblaky a tam s té výše člověku nepřístupné aby velebila nový ten úkaz v básnické

naší literatuře; ale znamenajíc, že tak vysoko vzlétnouti nemůže, poněvadž ji tíží hanácké boty, svěsila křídla a vyznala skroušeně: „Nám není slov dosti důstojných, nám není barev dosti výmluvných, abychom jen stín zachytili té velkolepé božstvem dýšící poesie, těch velebných myšlének, mohutných problemův a úchvatných obrazů, jimiž sbírka ta oplývá.“ Sotva domluvila skromná „Orlice“, vystoupil na jeviště statečný „Občan,“ smekl s úklonou svoji „poděbradku“, vyzdvihl pravici, a aby ukázal, že si více troufá, než sama „Orlice,“ deklamoval nadšeně: „Jaroslav Vrchlický, vydav skvostnou sbírku lyrických básní „Z hlubin“, dobyl Parnassu českého útokem, následovavší epické básně vyvolaly nadšení a nynější sbírka jeho „Duch a svět“ tiskne mu do ruky žezlo básníka knížete. Kolik tu bohaté krásy a úchvatných myšlének! Každá tu září jako perla, každá tíhne jako orel k nevystihlé báni nebeské! .... Obsahem jsou tudíž básně tyto ven a ven výtečny. A což teprv formou!“ Tak napsal „Občan.“ — Inu ovšem, obsahem jsou básně ty výtečny, už jenom proto, že „čtoucí je nutně vniká“, jak „Šumavan“ psal, „do myšlénkového světa pěvcova, ... urve desky ze Sinaje, modlí se k neznámým bohům“ a dává do výslužby toho neznámého „Boha starého.“ — Tak se píší u nás kritiky! A běda tomu, kdo se všim nesouhlasí a ku všemu nepřizvukuje, nýbrž chce míti své vlastní mínění; ten může býti jist, že se mu dostane hojnosti epithet, jen že ne takových, jakéž v grammatice slují „ornantia“, nýbrž trochu hrubotnějších jako: „blbec,“ jehož autorem je p. Vrchlický, „obmezená hlava,“ „zotročilá mysl“, jež nemůže pojati žádné myšlénky trochu svobodnější, aneb jen poněkud hlubší neb vzletnější, „tmář,“ jenž se leká každého nového paprslku světla, atd. in infinitum. A což teprv odváží-li se, mínění své napsati! Tu se mu dostane až i té cti, že je přirovnáván k malým, hnědým, štípavým zvířátkům, o nichž se jednává — a to jen kratičce — v zoologii, když je řeč o hmyzu. Kdo tomu nevěříš, přečti si ve „Sfinxu“ páně Vrchlického, co tam stojí psáno na stránce 104.!

Z toho, co tuto pověděli jsme, sezná zajisté každý, že to není věcí příliš lákavou psáti posudky o knihách zábavných se stanoviska úplně nestranného, objektivního, samostatného, nepředpojatého, a snadno se též dovtípí toho, že jest to věcí příliš odvážnou, nechtíti šmahem a bez rozdílu odporučovati spisy zábavné, nýbrž spíše poukazovati na nebezpečí, jež s sebou pro mnohé přinášívá jich čtení. Odvážné jest to, poukazovati na nebezpečí tam, kde spatřují mnozí velikou vymoženost věku našeho, a kárati to,

co oni považují za veliký pokrok; odvážné jest to, varovati před čtením spisů, pro něž jiní nemají ani dost chvály. Ale počínáním dvakrát odvážným jest to pro kněze, jemuž se ihned od spisovatelů i mnohých čtenářů podkládávají úmysly nejhorší a činívají výčitky rozmanité, z nichž nejobyčejnější bývá ta, že prý se kněží lekají světla, že prý mají strach, aby lid neprohlédl, že prý jsou nepřátely každého pokroku, nepřátely osvěty a proto že prý by rádi uhnětli a udusili každého genia vzhůru se pnoucího. Ano, kněží se často líčívají tak, jako by oni byli těmi, kteří volají, strachujíce se moci genia:

„Jak nechvěti se! vždyť on (genius) kouzlem loudí
lid za sebou, on drtí staré modly,
květ roste v písku, kde on krokem prodlí,
on promluví a duším rostou křídla
a srdce rozpějí se, která stydla.
To nesmí býti! Nač to slovo „světlo?“
— — — — — — — — — — —
My chcem být v stínu, nač ta záře žhavá,
jež sluje pravdou; pryč s ní! příliš pálí.
My chceme šer, ať nezří svět, jak malí
jsme ve svých snahách.
— — — — — — —
A proto rychle připněte ho k skále,
sem slino posměchu, sem trní hany,
sem kříž a hranici!“ (Sfinx 106—107.)

Bráti v ochranu kněze katolické proti výčitce a podezřívání druhu tohoto, jest opravdu věcí zbytečnou a činiti tak, bylo by skoro tolik, jako přikládati jakousi důležitosť nebo oprávněnosť této výčitce, jež mohla vzniknouti jen v hlavě takové, kde úplná jest tma, anebo v hlavě zloby a záští plné. Mezi lidmi, kteří lekají se pokroku a světla, kněží katolických nenalezneš, neboť jsou služebníky onoho Boha, z jehož úst zavzněla přede vším jiným tvůrčí ona slova: „Budiž světlo!“ Jsouť služebníky onoho Krista, při jehož narození ukázalo se světlo veliké, onoho Krista, jenž sama sebe nazýval světlem a spolu pravdou, jenž poručil nám milovati světlo, choditi v světle a jenž svým učením všeobecný zahájil pokrok; jsouť služebníky církve Kristovy, kteráž nepřestává k věrným svým volati: jen pokračujte ve všech oborech lidského vědění a lidského umění, neboť jsem toho pevného přesvědčení, že žádný pokrok, byť byl i sebe větší, nemůže škoditi mému učení,

nýbrž že je každý opravdový pokrok jenom tím více ještě potvrdí a dosvědčí pravdu, že jest Bůh pán všechněch vědomostí (Moudr.), a že ani jedna vědecká pravda neodporuje zjevení Božímu, ba ani nikdy odporovati nemůže, jelikož příroda se svými zákony a moje učení od jednoho a téhož pocházejí Boha, jenž jest původcem všeliké pravdy, ať si již tato uložena jest v jeho zjevení, aneb v přírodě a její zákonech.

Kněží tudíž mohou při zjevu každého nového genia zůstati nejen úplně klidnými, nýbrž mohou s radostí pozdraviti jej; vždyť jsou to právě oni, kteří modlí se se svatou církví, aby Bůh rozum i mysli naše milostí svou osvítil a vůli naši ku vznešeným a šlechetným rozněcoval skutkům. Ale genius pravý jest něco jiného než genius zbloudilý, rovněž tak jako něco jiného jest, nésti před někým hořící pochodeň a svítiti mu na cestu a něco opět zcela jiného zapáliti mu hořící pochodní příbytek nad hlavou. Je-li tudíž pravdou, co napsal Vrchlický o „geniu“ vůbec, co však my vztahujeme jenom ku geniu dobrému a pravému:

„ . . . . on kouzlem loudí
lid za sebou, on drtí staré modly,
květ roste v písku, kde on krokem prodlí,
on promluví a dušim rostou křídla
a srdce rozpějí se, která stydla,“ (Sfinx. 106.),

jest rovněž tak pravdou, že genius zbloudilý drtí ne staré modly, nýbrž často víru a zbožnost, že kudy kráčí, nerostou květy, nýbrž usýchají kvítky krásných ctností, a když promluví, nerostou vždycky hned „dušim křídla“, nýbrž spíše klesají a duše padají do kalu hříchu a nepravostí a srdce že rozpalují se nezřízenou vášní, kteráž je trávi.

Opříti se geniům druhu tohoto, varovati před nimi, není zajisté pro kněze hanbou, nýbrž spíše svatou povinností i kdyby pro to měl býti kacéřován. „Zkoušejte duchů, jsou-li z Boha“ (I. Jan 4, 1.). Protož se ani my nebudeme lekati „sliny posměchu a trní hany“, aniž jakýchkoli úsměšků a úšklebků, jichž se nám snad dostane za slova naše, a povíme klidně bez animosity, v čem a proč asi nesouhlasíme s našimi básníky, přihlížejíce ku plodům jejich již jen se stanoviska asi takového, s jakéhož pohlížel na básnictví řecké jmenovaný již filosof Plato; z čehož samo sebou bude vyplývati, v čem s nimi tím méně můžeme souhlasiti jakožto křesťané.

Leč tu zdá se nám, jako bychom slyšeli volání: „A jakým právem odvažuješ se posuzovati díla básnická ty, jenž nejsi ani básníkem, ani filosofem, ba ani žádným spisovatelem?

K této otázce dovolíme si odpovědíti as následovně: aby někdo dovedl posouditi tu kterou báseň, nemusí nutně býti básníkem, ani filosofem, ani aesthetikem ex professo; dosti jest na tom, má-li k tomu dostatečné vzdělání a smysl pro básnictví; vždyť jest věcí známou, že i dobří básníci bývají mnohdy špatnými kritiky a dobří kritikové básníky buď špatnými aneb i žádnými. Nás pak se tato výtka tím méně týká, proto že chceme přihlížeti pouze k obsahu básní a nikoli k jejich stránce formální. A psáti konečně smí dle mínění našeho každý, kdo něco kloudného napsati dovede, třebas nenáležel mezi spisovatele z povolání.

Vímeť ovšem, že postavení toho, kdo něco kritisuje, velmi jest choulostivé, proto že se ostří úsudku jeho obrací rovněž tak zpět proti němu jako proti spisovateli kritisovanému; vejíti pak v zápas se spisovateli, má do sebe tu velikou obtíž, že je to pokolení velice bojovné, jež ničeho bez pomsty nenechá. Ale to nás nikterak nesmí lekati, neb smí-li spisovatel pronésti náhled svůj, musí i nám býti dovoleno pronésti náhled náš, a vystupuje-li básník neb spisovatel na literarní trh, nabízí-li nám ku koupi zboží své, musí taky nám jako kupujícím laskavě dovoliti, abychom jeho plody směli zkoušeti co do jejich hodnoty. Kdo pak k nám konečně přichází s úmyslem, aby nám hlásal novou víru, zvěstoval nové bohy, opravoval aneb kritisoval naše náboženství, „reformoval" církevní kázeň a církevní učení, viklal na základních pilířích řádu církevního a společenského: ten se nesmí tomu diviti, ptáme-li se ho po jeho legitimaci, posuzujeme-li jeho výroky podle zásad neomylného zjevení Božího a učení církve a prohlásíme-li jej na základě jejich za proroka nepovolaného, falešného i přes to nebezpečí, že bychom se dotkli stránky jeho srdce nejchoulostivější! (Dr. Linsenmann; Theol. Quartalschrift, Tübingen 1883.).

Ovšem že si při tom budeme počínati velice opatrně, abychom nikomu neukřivdili, podkládajíce mu úmysl, jakého on neměl, a že — řídíce se přesně vytknutým svrchu heslem: „ni camaraderie, ni hostilité" — nic závadného sice nezamlčíme, ať to shledáme u kohokoliv, ale také chrániti se budeme všelikého trpkosti, kde nám bude kárati, neboť jsme vedeni jen láskou k dobré věci. Jelikož pak, jak Joubert [1]) praví, i kritika má býti zajímava, při-

[1]) Tento znamenitý francouzský spisovatel a spolu kritik v příčině té dí: „Quelque aménité doit se trouver même dans la critique; si elle en manque absolument, elle n' est plus littéraire."

činíme se, seč budou naše síly, abychom vyhověli i tomuto slušnému požadavku.

Ku konci tohoto poněkud snad rozvláčného úvodu jenom ještě podotýkáme, že jsme jako pomůcek použili spisů následujících: Albert Maria Weiss: Apologie des Christenthums vom Standpunkte der Sittenlehre, dosud 4 sv.; J. Janssen: Zeit- und Lebensbilder; V. Vlček: Tužby vlastenecké; Jungmann: Aesthetik, a téhož: Gefahren belletristischer Lectüre; Materialismus oder Christenthum? — Dr. J. Durdík: o modní filosofii naší doby; Jaroslav Vrchlický: Giacomo Leopardi; Giacomo Leopardi: Poesie; Clemens: die Pest der schlechten Bücher; Tavares: Consideraçoes sobre as boas e más leituras, Lisboa 1876; Dr. Lad. Čelakovský: O Darwinově theorii; Dr. Friedrich Pfaff: Die Theorie Darwins und die Thatsachen der Geologie; téhož: Ist die Welt selbst entstanden oder ist sie geschaffen worden? Dr. Albert Stöckl: Das Christenthum und die grossen Fragen der Gegenwart; téhož: Die neueste Berliner Philosophie; Alfred Schüz: Philosophie und Christenthum; eine Charakteristik der Hartmann'schen Weltanschauung; Theol. Quartalschrift, Tübingen 1883; Wiener Literarischer Handweiser; Dr. Rütjes: Der Teufel und Herr Medicinalrath Karsch; Hettinger: Apologie des Christenthums; Dr. J. Durdík: O pokroku mravnosti atd. Spisy tyto jen proto uvádíme, abychom hned předem skroušeně vyznali, odkud jsme čerpali mnohé myšlénky, a abychom v průběhu pojednání nemusili mařiti místa uváděním dlouhých titulů jednotlivých děl. (Pokračování.)

Znělky šumavské.

(Ukázka z většího cyklu.)

7.

O země, krví otců zavlažená,
již hoře věky bylo údělem —
zamyšlen zírám ve tvůj horstva lem,
ó mučenice slavná, nezmožená!

Tys ona statná Makabejská žena,
již ve tvář hledět bylo mukám všem,
a s Matkou Páně stojíc pod křížem
jsi neklesnula, hořem usoužena . . .

Bolestí, útrap vidím celé moře —
vidím, jak v boji bratra vraždí brat,
jak tebe vlekou v dlouhých věků hoře.

Jak vlastní děti tobě srdce střebou,
trhají s tebe jasný slávy šat — —
cítím tvou bolesť, truchlím, pláči s tebou!

8.

„O stáří, stáří! — jak tvá tíže znaví!“
se staré jedle k jedli ozval vzdech —
„spraženy blesky, jsme jen na posměch
divákům, kteří u nás kroky staví . . .

Že raději žití nás už nepozbaví,
by v náruč měkkou údy pojal mech,
a po vůkolí sladký vánku dech
staleté šuměl zkazky naší hlavy! . . .“

„„Jak divně mluvíš!““ vedle družka vece, —
„„kdo bědoval by, ve smrť skláněl šíji,
v tom davu dětí našich na pasece!““

„Ba právě proto, nechť blesk bije, praží —
mne pocit sladký ve všech údech blaží:
— Smrť není smrtí těm, kdo v dětech žijí!“ —

9.

Já uzdu pustil oři fantasii —
spěl šerem věků a zřel o závod,
jak gigantů zde v těchto horách rod
balvany horstva snáší na své šíji.

A do pralesů, jež jim obzor kryjí,
si ruky vzmachem volný klestí vchod,
zastaví dlaní rozvodněný brod
a z tůní jezer sklonivše se pijí.

Já viděl, jak tam ve hvozd zatemnělý,
člověka zočiv, prchá medvěd schvělý
a veverkou se krčí ve stromech . . .

Já poznal, proč teď člověk hrůzou žasne,
zře vůkol vše tak velkolepé, krásné —
a mravencem se cítí v horách těch.

10.

Mrak stíhá mračno jako vojsko sběha —
háv neprůhledný krajem rozestřen;
jak v kleci pták dlím doma uzavřen,
a déšť mi v okna pokojíku šlehá.

Táborem vojska mlha v údol lehá,
kde na samotě mnohý krásný den,
zášeřím štíhlých jedlí obklopen,
jsem šťasten dlíval — ó kde kouzlo, něha? . . .

Zamyšlen sedím, a přec blaho v duši,
ač vítr kvílí, déšť mi v okna buší,
a zmítá stromy malé zahrádky.

Sním, jak bych opět v rodné jizbě seděl,
jak dítě — matce v dobré oči hleděl,
a slyšel milé její pohádky.

Vojtěch Pakosta.

Václav Beneš Třebízský.

Píše **K. Chmelnenský.**

(Pokračování).

Doba husitská, o níž u nás tak různá mínění, což zajisté pochopuje se rozháraností poměrů za tehdejší doby v Čechách, našla i v Beneši interpreta. Vidíme v povídkách jeho, jež hlavně sebrány jsou ve sbírce „V červáncích a lesku kalicha“ (vyšlé nákladem Militkého a Nováka) poslední jaksi dechy Karla IV. (pod Karlštejnem) a počátek vlády Václava IV., jenž nastupuje trůn, obklopen jsa nesvědomitými rádci, kteří mladého krále svádějí na cesty nepravé. Pohled vržený do minulosti v povídkách těch ukazuje nám jako ve fata morgana slávu otce vlasti a hned zase jitření českého lidu jako předchozí dunění nastávající bouře. Pak již rozvinuje se boj na celé čáře; lid pod štítem památky mistra Jana bojuje za svými vůdci tak, že ustupuje Zikmund, jehož někteří páni přece jen chtějí za krále, ustupují vojska křižácká, až („Jan Abatyše“) jsou u Lipan porubána vojska Táboritů a zbytky jejich rozprašují se do světa. Beneš v těch nepokojích a bitvách přece umí nalézti v srdci mladých jaro lásky a nezřídka činí ji pohnutkou, proč ten či onen chápe se meče, aby ve vřavě válečné utišil rozbouřené a láskou překypující zhrzené srdce. To

české tehdejší panstvo se všemi svými chybami i přednostmi nalezlo v Beneši dobrého ličitele; kalich český ve svých červáncích i ve svém lesku stojí tu před čtenářem a vyniká z rozvalin hradů a klášterů, vyniká v nejpřednější vřavě bitevní, vyniká i v tlukotu srdce mladistvého v první lásky báji. — — — — — — — —

Usídlil se v Čechách jen tak na oko mír, ale netrvál dlouho a nové starosti upadly na bedra pánů. Hledají po Albrechtovi krále, a jeden se jim nabízí sám („Stadický král," „Václav z Hořešovic)," jenž, zkusiv ve světě ve vojnách mnoho a mnoho a seznav ošemetnosť Zikmundovu, jemuž proti národu svému dříve sloužil, chce lidu českému nyní náhradu dáti a státi se mu spasitelem; — druhého mají mezi sebou, ve svém středu a nevědí o něm, až stařec, Stadický král, jim na něho ukazuje. Je to mladý Jiří z Poděbrad, pozdější vládce v zemi, a potomní král český slavné paměti.

Ten lid český je pořád stejný! Kdo by mu chtěl pomoci v bídě a trampotách, tomu svou lásku věnuje celičkou a hned jej stotožňuje s někým, koho od pokolení ku pokolení nosí pro dobrotu v srdci svém. V „Stadickém králi" jen tak mimochodem vystupují již čeští bratří a činí mnohému faráři pod obojí často bezsennou noc. Je tu také viděti, jak za krátký čas lid český odvykl řemeslu válečnému a jak Jiří při prvním návalu ztrácí odvahu a hrdinnou mysl, jíž předkové jeho, a to dosti blízcí, celé Evropě imponovali.

Dobu Rudolfa II., dobu to prý zlatou, vylíčil Beneš v některých zdařilých pracech, z nichž nejobjemnější je román: „V podvečer pětilisté růže," kde sám Rudolf, i co od postavy i co do smýšlení, je dovedně nakreslen.

Rožmberkové, kteří v naší vlasti hráli po věky vynikající úlohu, jsou za času Rudolfa II. na sklonku svých mužských potomků; neboť poslední jejich potomek, obklopen pověstným Fraucimorem, upadá v sítě prohnaného komorníka císařova Langa a lichva, za tehdejší doby nešťastnou alchymií podporovaná, rve mu nejkrásnější statky — listy z pětilisté růže odpadávají. Dobrodruhové vlastí, jimž mnozí čeští páni („Hynek Hazmburský", „Alchymista v haleně", „Ze zapomenutých pamětí") padli za oběť, vyssávají alchymisticky zemi, nejvíce ovšem pověrečného Rudolfa. V románu zmíněném počíná jako v mlze hnutí stavů, kteří na Krumlově shromážděni, poncjprv zraky své upírají směleji k Matyáši.

Jak hnusná, příšerná, ba přímo ďábelská byla alchymie, ukazuje malý obrázek: „Alchymista v haleně", v Lumíru otištěný.

o němž kdysi pro markantní jeho rysy vyslovil se jistý moravský kritik v Komenském, že hraničí s „krvavou literaturou.“ —

V té době u nás v Čechách strašily dvě hrozné postavy, rodné to sestry, jedna horší druhé a na hradě pražském za Rudolfa slavily pravé orgie, byly jako doma, alchymie s astrologií. Jakých se pod rouškou těchto „věd“ páchalo nepravostí do nebes volajících, to vylíčil Beneš Třebízský mistrným svým pérem ve dvou již zpomenutých pracech a v jiných ještě, zvláště v „Trnové Koruně“, která vyšla v „Dědictví sv. Janském“, v „Odolanu Pětipesském,“ tamtéž a poněkud i v „Očistě.“ „Očista“ vyšla v „Zábavné bibl. Mathonově“ na Moravě a zasluhuje již proto, že líčí právě čas bitvy bělohorské a poměry tehdejší a to způsobem svédomitým, největšího rozšíření. Během pohrobních zpomínek byla o ní, pokud se pamatuji, jedna jen, a to jako mimochodem, zmínka.

Jestliže ve spisech, ať již Benešových, či jiných z této doby, líčí se přehmaty přátel Ferdinanda II., tož spravedlivo, aby se také ukázalo, třeba jen v rouše povídky, jak si počínal král Bedřich, o němž dobře dí Beneš, že mu to krátké panování v Čechách nestálo za to, a jak si počínali ti šlechticové, kteří ho do země povolali, a jak náboženství své k vůli němu pláštěm zasmušilého Genevana přikrývali. Vedle několika málo šlechetných byla většina těch, kterým české království příliš k srdci nepřirostlo a kteří se dívali okem lhostejným na to, jak nejslavnější památky chrámové se ničily, ano, jak i hrobky králů byly zneuctěny, — kteří s hlavami sklopenými poslouchali, jak při pověstném vánočním přijímání Skultet řečí cizou do českého národa nemilosrdně buší, a jak se král usmíval jeho řeči. „A proto skláněli hlavy své až ke hrudi, aby si nemusili viděti jeden druhému do oblíčeje, a rdíti se jeden před druhým nad hanbou českého jména, nad potupou české cti. Král Fridrich poslouchal oblíbeného řečníka s úsměvem, díval se po těch českých pánech ...“ („Očista“, str. 5.).

V „Očistě“ probleskuje úcta a víra k Bohorodičce tklivým způsobem, jakož i v dobách těch vzácná stálost u víře katolické.

A proč se jmenuje historická ta povídka „Očistou?“ Na str. 152. praví Beneš: „Říkají, že na Bílé Hoře pohřebiště národa, zoufale zápasícího o svou svobodu — věděl bych nápis na pohřebiště to: Spravedlnost zvyšuje národ, ale hřích bídné činí národy. A řeknu-li to, že Bílá Hora byla našemu národu „očistou“, podivíte se nejprve, potom svěsíte hlavy, budete přemýšleti, a možná, že mi přisvědčíte. Byla to ovšem hrozná,

strašlivá očista, jakéž příklad nalezáme v národech jen porůznu. Ale kdo byl příčinou, že český národ musil vykrvácetí, že mu vyssáli všechen tuk, že ho takřka decimovali? Vezměte si do ruky dějiny, čtěte a uvažujte, ale uvažujte beze vší trpkosti k té, či druhé straně.“

Rod slavných kdysi Zajíců z Hazmburka, který v jiné práci Benešově, jednající o době slavného Jiřího z Poděbrad: „Chvatěrubský kvas,“ ještě tak velikou úlohu hraje v osudech národa, vymírá tu v posledním svém potomku, ochuzen alchymií nadobro, jako v „V podvečer pětilisté růže“ rod Rožmberků a v jiné práci rod pánů Pětipesských a jinde ještě rod Harantů.

Zdá se, že Beneš rád sahal do historie českých panských rodů, zvláště tehdá, když životní strom jejich zbaven všech kmenů a ratolestí chýlil se k vymření, což také dumný ráz spisů jeho jen zvýšovalo, ač ovšem upříti se nedá, že již sama mnohá doba života českého národa k veselejší náladě nijakž nevybízí. —

Jako v „Očistě“ vylíčena jest doba před bitvou bělohorskou a čas bitvy samé, tak jiné práce ukazují všecky svízele, pohromy, bědy až příliš hrozné, které na národ český přišly během války třicetileté, zahájené bitvou na Bílé Hoře. Jsou to, abych se dotekl jen čelnějších: „Dokonáno jest“, „Levohrádecká povídka“, „Trnová Koruna“, „Odolan Pětipesský“, sbírka kreseb „Cestou Křížovou“ (vydané knihtiskárnou Militký a Novák), některé kresby „Ze zapomenutých pamětí,“ „Černí Španělé,“ a „Děti Delakarlie“.

„Levohradecká povídka“ líčí doby po bitvě bělohorské, po osudné exekuci, kdy česká šlechta zhubena, aneb rozmetána v dálné cizině, aneb pocizáčtěna, kdy v Čechách usazovali se rodové cizé šlechty, jichž jména ani český jazyk vysloviti nemohl. Ukazuje, jak prováděla se protireformace řádem Jesuitů, mezi nimi již tenkráte nalézal se mladičký klerik Bohuslav Balbín z Vorličné. Potomek Krištofa Haranta z Polžic a Bezdružic, zasnoubiv se s dcerou hraběte Mileama jen proto, aby ušel stíhání, hyne ve válce na straně nepřátel císaře, byv vyburcován starým služebníkem svého otce, Větrovcem, ze života, v němž zapomínal, co stalo se jeho otci; byly mu totiž ukázány krví potřísněné otcovy vlasy, které ustřihl Větrovec s hlavy od trupu oddělené ve věži staroměstské. Potomek Harantův umírá na bojišti, „pomstiv“ smrť otce svého tím, že přivodil několik porážek císařským, v jejichž řadách jen na oko bojoval. Pověrčivosť nejen lidu obecného, ale i měšťanů, ba šlechty i kněží za tehdejších časů je tu vylíčena místy velmi drasticky.

Hrozné útrapy až k nevypsání a k neuvěření vypisují se ve práci „Dokonáno jest,“ uveřejněné v Lumíru z roku 1880. Co český lid musil zkusiti, jak česká země byla vydrancována a zpustošena soldateskou se všech konců světa do Čech sehnanou až k smrti, toho dovídáme se často se zatajeným dechem v „Dokonáno jest.“ Ubozí exulanti jeden po druhém hlady umírají a to často na cestách, po nichž utíkají buď z vlasti, aneb před zvrhlými vojíny kterékoli strany. „Dokonáno jest“ jsou obrazy skutečné bídy, hrozného strádání, po němž ovšem není divu, že národ náš ležel ve mdlobě dvoustoleté. A jako v pracech mnohých, tak také tu vidíme mezi tím velikým soužením pučeti kvítek lásky a slyšíme šelestiti vánek příchylnosti dvou srdcí. O štěstí však ani tu slechu a konec žalostný, „neuspokojující.“

Tu hroznou bídu lidu českého líčí dále „Trnová Koruna,“ historický román, který vyšel v „Dědictví sv.-Janském“ na r. 1881. „Trnová Koruna“ jest jednou z nejobjemnějších prací Benešových a řeknu hned, také nejlepších. Práce ta je dějem velice bohatá a koncepcí svou již tím na nejvýš znamenitá, že vyzářuje tu jako drahokam úcta a svatý zápal k Bohorodičce a děj otáčí se okolo nejznamenitějšího místa Marianského v Čechách, — Staré Boleslavi.

Nebude zajisté ani jednoho čtenáře, jenž by neznal osudů zázračného obrazu Marianského staroboleslavského a historie obrazu toho táhne se „Trnovou Korunou“ jako zlatá nit. Vidí-li tu čtenář, jak ve staroslavném chrámě Marianském jsou umístěni koně zpustlých vojínů, čte-li, jak při hýření a hraní v kostky rozléhá se chrámem bohopusté rouhání, kalí se mu oči slzami a srdce usedá hněvem a bolestí nezměrnou. Čte li však dále, jak mládí boleslavská chápe se meče a přísahá, že ho dříve neodloží, dokud milého, uloupeného obrazu nevyhledá, nevydobude a nazpět nepřinese, čte-li dále, jak ti lancoši boleslavští v tom v pravdě nekřesťanském řádění vynikají mravy jinými jen proto, že srdce jejich odkojeno jest zbožností a úctou k Marii Panně, jak bijou se statně pod heslem a záštitou Božské Panny, radostí srdce opět okřívá. Konečně obraz přinešen dívkou prostou, která mnoho vystála, než ho mohla z ležení zvrhlého Hofkircha, kde tolik rouhání snášel, zachrániti — a ve chrámě boleslavském stařec kněz na kazatelně v okamžiku, kdy neočekávaně obraz se objevuje, roní slzy, nemoha pohnutím slova promluviti, vida opět tu drahocennou památku, jíž byl vždy věrným strážcem — a lid všechen pláče radostí, intonuje píseň Marianskou se zápalem nevylíčitelným. Tu poznává čtenář Beneše, jenž prý zvláště Marianská kázaní tak dojemně kázával a vskutku napsal. (Pokračování.)

Za Františkem Douchou

† dne 3. listopadu 1884.

Tak milodechých, hezounkých a tklivých,
jak v sadě květů, jak ty, pro něž pěl,
znal povídánek — dnes se odmlčel . . .
jak pohádkáři v davu dítek chtivých,
kdy lampa hasne, přišlo spaní naň —
že hlava k prsům, ve klín sklesla dlaň,
a usnul na vždy. — Slyší velcí — děti:
„Kněz Doucha mrtev!“ širou vlastí letí.

Na jméno dítky ve knížečkách hledí,
čtou, kdo jim radosť mnohou připravil,
čtou jméno známé — čím nám Doucha byl —
což kučeraté hlavinky ty vědí!
My jedno víme, kdo ten smrti sen,
kdy národ v cizot pouta ujařmen,
kdy vůkol bolné znělo: „Dokonáno!“
mateřskou řečí v nové měnil ráno.

Známe ty muže, známe od století,
jimž skráně hloží, srdce drásal bol,
z nichž každý pravý lidu apoštol:
„Povstaňte ze sna, českých matek děti!“
v nadšení volal věštcem dávných dob
v ty kraje české, plné smrti mdlob —
brať v spánku tvrdém, druhdy velkou, slavnou,
probouzel řečí, pili neunavnou.

Tím apoštolem, jichž už počet malý,
tím věštcem lidu bohonadšeným,
od půli věku, celým žitím svým,
ač strasť a nemoc často srdce draly —
tím byl nám Doucha — chudý básník, kněz!
O že nám opět loučiti se dnes
s duší tak vzácnou, ryzí, ušlechtilou,
tak bolné ztráty želet nad mohylou! . . .

Odešel pěvec v žití lepší, nové,
jenž duchem, srdcem pro svůj národ plál, —
jež spisy šlechtil, vroucně miloval,
tam vstříc mu vyšly — dítky, andílkové
a uvedli jej v nebes věčný byt.
Leč i zde v lidu bude věčně žít,
jemuž byl v dobách trudných buditelem,
nadšeným pěvcem ve svém žití celém. *Vojtěch Pakosta.*

Čemu prospějeme sbírajíce z lidu zbytky národní poesie.

Napsal kněz **Tóma Šmýd.**

(Pokračování.)

robíraje slovenské pohádky: *a*) Slovenské povesti, Skultety a Dobšinský 1858. *b*) Prostonárodnie slovenské povesti. Dobšinský roč. I.-VIII., seznal jsem, že z těchto pokladů by každý náš řečník (či kazatel) bedlivě měl prostudovati: logický postup myšlénkový, sloh a spojbu grammatickou našeho lidu, aby se naučil řečniti svému lidu „po našemu".

Kterak zvláště sloh si osvojí a sobě ho obohacuje a zušlechťuje, kdo bedlivě sobě všímá mluvy lidové, dobře naznačuje Rutkay, řka o slovanských nářečích: „Každé nárečia zaisté je samorostlá haluz na strome Slavie, preto má nečo zvláštnieho, k celku patriaceho, celok doplňujúceho v sebe.

Strom tým je peknejší, čím viacej a rozmanitejších halúz a ratolestí má. — tak je Slovanstvo! — Kto zná všetky nárečia, ten na každú vec a záležitosť najde snadno aj viacej slov a výrazov dômyslných. Aj „termini technici" všetkých vied na tejte ceste najdú sa!" (Rutkay viera, národnosť — v Uh. Skalici, 1880, st. 41).

Sbíraje hlavně příspěvky ze Slezska, z jižní a z východní Moravy a z uherského Slovenska, uvádím zde z tohoto nářečí několik frasí, aby nazíravě každému bylo lze poučiti se, kterak ozdobně náš lid mluví. U př.:

1. Bože, ani cigánka! (= není taková škaredá, tak by nemluvila). Mor.

2. A tu ona, akoby nič dobrého netušila, len zarmucúvala a zarmucúvala sa deň po deň. Ona porodila utešeného chlapca. Kto mu bol radšej ako král? (Dobšinský).

3. Čosi kamsi prišly ovce na jednu lúku a na tej lúke tráva taká až do pása a v nej plno oviec, ale také, chudé, ako len tie chrty (Dobš.).

4. Dám ti, čo si vyvolíš, čí spasenia, či peňazí (Dobšinský).

5. Chúďa dievča richtárovo, voliak si vopchalo ruku do buďkáča a teraz nemožno mu ju nijakým činom von dostať (Dbš.).

6. Pochytili dlhočizný rebrík a niesli ho na pleciach do hory. Ale tu milý reber zavadil sa ím o každý strom a kde bola väčšia húšťava, tam už nedajbože ani sem ani tam (Dbš.).

7. Ej človiečku, zpomoc nám, ak si z Boha! prosia sa mu.

8. Otri dni ale přišiel zase vlk po boty: „Pán sused, či boty už hotové? Aha tu sú; no veru sú hodné; ej číže mi budú! (Dbš.) To som ván ja tak pripravil, abyste ma (= moje) památali, kedy ste si dali u mňa boty šíť. Len to jedno vám povedám, po skalách, po stráňach behajte v nich koľko chcete; ale do vody lebo na rosu ani raz nohou! To hľaďteže iba nám čižmárom žatva, keď v botách po vodách (Dbš.).

9. Až keď plný bol košík jahôd a plné bolo srdce šuhajovo krásou dievčaťa; siadli si obidvaja ku pokojne pasúcemu sa stádu pod tôňu konáristého buka.

10. Až keď už plný bol košík jahodami a plné bolo srdce šuhajovo láskou k dievčaťu, zasadli si pod starý konáristý buk (Dbš.).

11. Nože no, poviedala žena, ked len tak chceš, nach že ti bude (= fiat, es geschehe nach deinem Willen) (Škultety.).

12. Jde, ide, kým ide, príde ku jednomu chlapovi, čo vrchy váľal (Škult.).

13. Jdú koľko idú, prídu k jednomu člověku. (Škult.)

14. Z toho železka namiesiu troje cepí, a pôjdeme na mlatbu (Škult.).

15. Nuž a z ktorého že chcete mlátiť? opyta se pán. Kdože vás vie? Vraví zase Valivrch; my jsme ešte nikdy z dielu nemlátili t. j. za míru (Škult.).

16. Nuž dobre, keď nechceš po dobrotky, musíš po zlotky (Škult).

17. Už viem, že z vás ani pes (= že k ničemu se nehodíte) (Škult.).

18. Nikda jim pekneho slova nedala, nikda oko na nich neohrala, len sa jednostajne vadila a každý bohovitý den jich drvila a mlátila (Škult.).

19. Oni múdri, rádiby boli všetko dostať, a najmladšiemu aby ostala z koláča diera (Škult.).

20. O nedlho mu bolo veselie s druhou (Škult.).

21. Táto mi je*) sestra moja (Škult.).

22. Bylo toho nechať (= bylo třá — bylo třeba.) slez.

Ukázavše těmito nemnohými frasemi, jaké pěkné mluvě z úst lidových se přiučiti můžeme, blaháme spisbě české, že jí čerpati lze z tak hojných pramenů a nevybraných zřídel dialektických, jimiž po vlastech lid náš mluví. Pravilť už Šafařík: „Vůbec taková literatura jest šťastná a závisti hodná, které mnoho nářečí k službě stojí, nebo z každého nářečí něco dobrého vážiti a půjčiti může. Kolik nářečí, tolik pokladnic, z kterých básnictví, mluvnice, slovníky užitek a dokonalosť bráti mohou. (Šaf. Písně lidu slovenského. v Pešti 1823., st. XXIII.).

O slovníku nehodláme zde mluviti, nechť každý nazře do slovníku p. prof. Kottova a přesvědčí se sám, jak hojně obohatiti lze slovníky české a tím sloh a veškeru spisbu, přičiní-li se každý, kdo mezi lidem venkovským žije, aby ze své okoliny pomáhal sbírati drahocenné stkvosty nezkažené, ryzí mluvy lidové.

Jenom toho zde připomeneme, kterak by měli grammatikáři těžiti z lidu, aby spisovný jazyk se zdokonaloval a pokračoval, jak dí Jungmann, a též abychom se sbližovali mezi sebou, hlavně se Slovenskem a na základě tomto pak se svými sousedy v Polsce, v Rusku a na jihu slovanském.

Takovéto pomůcky, jichžto ve spisbě užívati lze, aniž by se porušily základy systematických pravideł v jazyce českém, jsou předně:

A) Zdrobněliny.

Každé nářečí oblíbilo si svůj zvláštni způsob, jímžto slova zdrobňuje a takto eufemicky a eufonicky jazyk ušlechťuje; na př. slezské zdrobnělky: děva—děvucha, děvuška. Kozel—kozelek. Kotel—kotelek. Milý—mil'utký. Dobrý—dobrutký. Málo—mal'utko. Jmen—imenek—imeneček—imeneneček atd.

Nasbíranými frasemi ze slovenčiny ukážeme, kterak ozdobně lid slovenský ve své mluvě zdrobňuje:

a) substantiva: Katka: — Katulienka. Ostroha: — ostroženka od kovára. Kousek: — Nuž daj, lež kúsťiček len, kulilinček malý, bo hladný nie som. Milá: — milenečka moja, zdravú-li ca najdzem. Sekera: — sekerenka pántok nechce rúbať duby. Mama: — Ešte vás mamučička zpýtať mám, ma-

*) Sloveso jest (3. osoby) užívají též Rusové místo míti (haben) (Srovnej Kolář, Mluvnice, str. 12. a 62.). Ku př.: Jestli u tebja, svobodnoje vremia? — dengi? Máš-li svobodný čas? — peníze?

mičienka moja, žiale ma dochodia. Hora: — ej hora, hora, zelená hora, tam z tej horenky ktosi ma volá. Anna: — preletela lastovienka cez tri dvory Annulienke do komory. Teta: — Bože živ mi moju tetušku premilú. Izba: — izbietke. Ivan: — Ivanko — Ivasenko. Sirota: — Ej nie som ja, nie viac sirotienka ubohá. Holub: — aj holúbky moje, holubence.

b) adjektiva a adverbia: Vytiahol kúsok plátna z kapsy a otrhal ho na drobulinké kusy. — Mal on jednu utešenu mladuškú dcéru. A ta dolina dlhučičká dlhá bola. — Do tej uzulinkej doliny. — Zlato nachodí sa v nich rozpustené v tenulinkých a drobných lístkoch. — Fijalôčka malulinká, drobulinká, peknulinká. Stretol staručičkého žebráka. — Mužiček môj zlaturenký. — Vyškrábal sa vám do samého samučičkého neba. — Nuž prosím ponížene pána urodzenkého. — Včera večer u nás sedel, taký pekný peknuštičký. — Oľva, oliva, listoček zlatušký, nežeň sa, šuhajko, ešte si mladušký. — Vera mi je ľúto, bude mi na veky, že sa mi nedostane Janík môj milenký. — Treba som ja treba, bledulinká bledá, preca ma mamička ledas komu nedá. — Vlasy gaštanové mâkulinké jako hodváb. — Ovial ju studenkavý vietor. — Ledvučičká ledvá sa zdržoval. — Vody tie hladulinko rozprostrené. — Nuž len teraz terazučky boli ste tu. — Naraz narazučky narástly oboum krídla. — Je jí dnesaj už trošinečku lepší (slez.)

c) slovesné zdrobnělky, jichžto však u nás spisovatelé čeští, pokud nám známo, vesměs zanedbávají.

Keď odhodil, tu pán urodzenký zakývkal ho nazpak, že vraj ešte na jedno slovo. — Tu iba prikladá, tu i tu podriemkova. — Cože mám motkať sa s každou márnou slivočkou. — Bola by vydrapila mu črevá, ale bála sa oddať doňho, lebo poznala, že ešte očima klipká. — Psíka pohladkali a pustili. — Na cestě vidí jedno pekné vtáčatko skackať. — Pohrabkáva si zřebec mladý. — Ach tie kvety, sestry šumné, tak sa vám ku mne tuľkajú, očkom milostným hovoria ku mne. —

Takovýchto zdrobnělek lze nasbírati z každého nářečí a ve mluvnici poznamenati a pak ve spisbě užívati. (Dokončení.)

K pramenům dějin slovanských.

1. O „pannonské“ legendě sv. Methoda.

Pojednává Fr. V. Sasinek

(Pokračování.)

Druhé, o čem pochybuje Ginzel, je list papeže Adriana II. k Rostislavovi i Svatoplukovi i Kocelu, v němž praví: „Oni (Cyrill a Method) pak dovědévše se, že k apoštolské Stolici sluší vaše země, mimo kanon neučiniti ničeho, nýbrž k nám přišli, svatého Klimenta ostatky nesúce. My trojnásobnou radosť pojavše usmyslili jsme si, uvážívše, poslati Methoda, posvětivše jej s učeníky, syna našeho, do zemí vašich muže dokonalého duchem i pravověrného, aby vás naučil, jakož jste prosili, vykládaje Písmo na jazyk váš, dle všelikého církevního řádu zplna i se svatou mší, to jest se službou (Boží), i křtem, jakož jest filosof Konstantin začal Boží milostí a za modlitby svatého Klimenta . . . Ten pak jediný zachovávejte zvyk, aby o mši prvé četli epištolu a evangelium římsky, potom slovansky.“

Pravosti tohoto listu papežského (psaného asi na konci r. 869.) hájí Dümmler (Archiv für Kunde österreich. Geschichts-Quellen XIII, 181 seq.) Bielowski (Mon. Pol. Hist. I, 115.) a zvláště Rački (Archiv za pověstnicu jugoslavensku IV, 281.) proti Ginzelovi (Zur Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method. Zeitschrift für die gesammte Theologie VII, 345), a to právem. Nemůže býti žádné pochybnosti, že mezi sv. Stolicí s jedné a mezi Rostislavem, Svatoplukem a Kocelem s druhé strany jednalo se o řecko-slovanskou hierarchii a liturgii; ani o tom, že bylo zhusta vzájemně dopisováno, a netrafme naděje, že se — jako listy Jana VIII. o utýrání sv. Methoda — ještě někde z tmavých archivů dostanou na světlo. Z těch — zajisté četných — listů jeden zachovala nám naše legenda, totiž vzpomenutý list papeže Adriana II. Že dřevní věk nepochyboval o jeho hodnověrnosti, důkazem jest to, že ho dle této legendy znali a použili: skladatel „Pochvalného slova“ na oba slovanské apoštoly a Nestor. Vzhledem k tomuto listu možná jest tudy jen otázka: zdaliž je to ten pravý list čili nic? Dokud tedy nevyjde na světlo original toho listu, s nímž by se porovnal jeho opis v naší legendě, jest tento opis „in possessione“, tak že nemožno ho pouhou negací odmrštiti.

Je to vážný dokument, na němž spočívá právoplatnosť kyrillské bohoslužby; právoplatnosť pocházející od římského papeže.

Co medle pohnulo Ginzela k zamítnutí hodnověrnosti tohoto listu? Ta opravdu podivínská myšlénka, že sv. Cyrill a Method, meškajíce na Moravě, konali liturgii po latinsku, a že sv. Cyrill a Method vysvěceni byli v Římě za latinské biskupy. Je to slepý skepticismus! Téměř všecky legendy tvrdí, že sv. Cyrill a Method sestavili kyrillské písmo, přeložili do slovančiny bohoslužebné knihy a již před r. 867. konali na Moravě kyrillskou liturgii. Ginzel všecka tato svědectví odmršťuje. Tak psáti dějepis, znamená přes všecky historické prameny svévolně neb zlomyslně kaziti dějepis a navymýšleti si z vlastní hlavy bájek blouznivých. Při tom však nesmíme jeho sama činiti zodpovědným za blud; převzal jej od Kopitára, který chtěje vydobýti jakési přednosti a posvěcenosti korutanské slovenčině, vyslovil, že první sv. Method až r. 870. vyzdvihl ji na oltář. Toho bludu chytil se Ginzel a z řeckých kněží, totižto ze sv. Cyrilla a Methoda, správil latiníky, dodávaje bludu Kopitárovu umělé jakési formy. Logika Ginzelova asi takto rozumovala: sv. Cyrill a Method od r. 863. do 870. konali liturgii; poněvadž v těch létech nebyla ještě povolena slovanská liturgie, konali liturgii latinskou; poněvadž na Moravě od r. 863. do 867. byli na území pasovského biskupa, bez dovolení jeho nemohli sloužiti sv. mši jinak leč latinsky, neb jinou byl by jim pasovský biskup zakázal, a lid navyklý bohoslužbě latinské, byl by se nad slovanskou pohoršil. Zde kolik důvodů (?), tolik nesmyslů. Aby ten Ginzelův kartový domeček sesul se na hromadu, dosti zavaditi o něj tímto důvodem: Rostislav přetrhl spojení s „německou říší“ a tím i s biskupem pasovským. Nebral on od něho dovolení, aby směl na Moravu povolati kněze z Cařihradu, a tito podobně nešli pro „Celebres“ do Pasova k biskupovi; jednali samostatně. Že by se byl lid, navyklý latinské bohoslužbě, pohoršil nad slovanskou bohoslužbou? — jak mohl Ginzel přijíti na tu myšlénku, když četl o Slovanech v Pannonii, [1]) že když sv. Method stal se biskupem slovanským v Pannonii, lid opustil liturgii těch kněží německých, kteří ji konali latinsky? Že by byli němečtí kněží, nad uvedením slovanské bohoslužby rozmrzeni jsouce, opustili Moravu? Ovšem a byli by jen to učinili, co učinil Rihbald a němečtí kněží v Pannonii, když slovanský lid nechal jim pusté latinské oltáře. Že by byl lid zůstal bez kněží? Ovšem, ale bez německých, ale ne bez slovanských.

Škoda, že sami nechceme rozuměti své slovanské pravdě a dáváme se poučovati cizincům a věci slovanské nepříznivcům

[1]) Anonymus Salisburgensis ap. Ginzel Geschichte der Slavenapostel. Leitmeritz, 1857. Anhang S. 5.

o svých domácích slovanských záležitostech. Dobrovský mrštil glagolici až do XIII. a XIV. století, nazvav ji plodem impostorů, a papeže, kteří vyslovili se o její starožitnosti, jmenuje oklamanými ignoranty. Slovanstvu nepřízniví učenci (?) přijali jeho nešetrný výrok s potleskem, a za těmito kulhají mnozí „ponížení služebníci“ z lůna matky Slavie, tak že slovanská Klio může si i nad slovanskými dějezpytci (?) zavzdychnouti: „Dvoje zlé učinil lid můj: opustil mne, studnici vody živé, a vykopali sobě cisterny, cisterny rozpukané, které nemohou udržeti vody“ (Jerem. 2, 13.). Pryč s takými cisternami! Vraťme se k studnici vody živé! Římsko-slovanská čili glagolská bohoslužba byla u Slovanů v Illiriku od nepaměti [2]), a Dunaj není tak široký, že by nebyla jej mohla přeplavati před r. 863. Když se glagolská bohoslužba v Illiriku dostala pod zobák německého orla a pod plášť německo-latinské hierarchie, Rostislav pomýšlel na uchránění slovanské liturgie skrze obřad řecko-slovanský a na založení samostatné — jedině s Římem spojené — církve. Nepadají-li počátky řecko-slovanské církve do apoštolování sv. Cyrilla na Moravě v letech 863—867., pak se oddáváme tmě, v které nikdy základně nevysvětlíme vznik řecko-slovanské bohoslužby a toho, že se nazývá kyrillskou a připisuje se sv. Cyrillu. — V Římě r. 868. před papežem Adrianem nejednalo se o uvedení před tím nikdy nevídané slovanské bohoslužby; Řím, který od doby papeže Řehoře I. pracoval o odstranění nelatinské a o uvedení latinské liturgie, nebyl by dovolil slovanskou liturgii, kdyby nebyla měla již od nepaměti usus v církvi. Jednalo se v Římě r. 868. jen o novou, řecko-slovanskou liturgii sv. Cyrilla [3]), ale nikoli o starou, glagolsko-slovanskou liturgii, kterou tradice připisovala sv. Hieronymovi [4]).

Žeby byl sv. Method až r. 870, stav se biskupem Pannonie, bez předběžného dovolení papežského započal slovanskou, před

[2]) Abych se nemusel vzdáliti od předmětu, srov. Sborník Velehradský III, str. 65. Slovenský Letopis. V, 1 atd.

[3]) Viz níže začátek listu papeže Adriana II., zvl. slova: . . . sicuti Constantinus philosophus divina gratia et sancti Clementis invocatione coepit. (jakož filosof Konstantin začal Boží milostí a za vzývání svatého Klementa.)

[4]) In Slavonia (meridionali) est littera specialis, quam illius terrae clerici se habere a B. Hieronymo asserentes, eam (que) observant in divinis officiis celebrandis. Epist. Innocentii IV. R. P. de an. 1248.

V zemi slovanské (Slavonia) jest v užívání zvláštní písmo, o němž duchovenstvo oné země tvrdí, že je má od Bl. Jeronyma, jeho při slavení služeb Božích užívá. List Innocentia IV., papeže Řím. z r. 1248.

tím nevídanou bohoslužbu, to tvrditi je nejen nesmysl, ale i zlomysl. Co že, sv. Method byl by se opovážil to učiniti z vlastní libovůle, tak že Jan VIII. byl by pokládal za svou povinnosť zakázati mu takou neslýchanou novotu? Zákaz Jana VIII. má jiný základ.

Když obnovením slovanského biskupství a oživením glagolské liturgie v Pannonii lid opustil německé kněze, kteří konali bohoslužbu po latinsku, a tím přinutil je k odchodu z Pannonie němečtí biskupové, těžce nesouce ztrátu desátků, vzbouřili se proti sv. Methodovi a jej utýrali: Jan VIII., aby utišen byl furor teutonicus r. 873., z opportunity radil sv. Methodovi, aby sloužil liturgii po latinsku. Ale mezi tím odporní biskupové pomřeli, a sv. Method dle zásady: „cessante causa cessat effectus“ necítil se býti vázaným tou opportunitou, tím více, že mu nebylo možno odepříti lidu oblíbenou tu bohoslužbu. V tom německé intriky na dvoře Svatoplukově pracovaly na potlačení slovanské bohoslužby vůbec a řecko-slovanské (kyrillské) zvláště, a na šíření latinismu, v té zajisté naději, že latinismus uvede Moravu do svazku s německou hierarchií a následovně i pod jho „německé říše.“ S tím úmyslem klevetil Jan, kněz z Benátek, jenž býval pletichářským poslancem Svatoplukovým, v Římě na sv. Methoda.

Jan VIII., znaje dobře zášť německé hierarchie proti sv. Methodovi, nedbal klevet, nýbrž r. 879. povolal sv. Methoda do Říma, aby se ospravedlnil. Učinil to sv. Method s takým výsledkem, že Jan VIII. nejen uznal jej za pravověrného, ale i potvrdil kyrillskou bohoslužbu [5]), tak jako ji někdy potvrdil papež Adrian II.

List Adriana II.

Ut vos edoceret (Methodius), quemadmodum rogastis, libros in vestram linguam interpretans secundum omnia Ecclesiae praecepta plene cum sancta missa, id est liturgia, et baptismo, sicuti Constantinus philosophus divina gratia et sancti Clementis invocatione coepit ... Hanc autem unam servate consuetudinem, ut in missa primum legatur epistola et evangelium lingua Romana, postmodum Slavica.

Aby vás naučil (sv. Method), jakož jste prosili, vykládaje písmo na jazyk váš, dle všelikého církevního řádu

List Jana VIII. z r. 880.

Litteras denique slaviniscas a Constantino quondam philosopho repertas quibus Deo laudes resonent, iure laudamus, et in eadem lingua Christi domini nostri preconia et opera enarrentur, jubemus ... Jubemus tamen, ut in omnibus ecclesiis terrae vestrae propter maiorem honorificentiam evangelium (prius) latine legatur et postmodum sclavinica lingua.

Potom slovanská písma od filosofa Konstantina druhdy vynalezená, jimiž Bohu chvalozpěvy se vzdávají, právem

[5]) Viz níže část listu papeže Jana VIII. z r. 880.

zplna i se sv. mší, to jest se službou Boží i křtem, jakož jest filosof Konstantin začal Boží milostí a za vzývání svatého Klementa . . . Ten pak jediný zachovávejte zvyk, aby o mši prvé četli epištolu a evangelium jazykem římským potom slovanským.

schvalujeme, a aby v témž jazyku učení a skutky Krista Pána našeho se vyhlašovaly přikazujeme . . .

Kážeme však, aby ve všech chrámích země vaší pro větší poctu evangelium (dříve) latinským četli a potom slovanským jazykem.

Shodu těchto listů nemám za náhodnou, nýbrž za důkaz, že sv. Method před Janem VIII. poukázal na onen list Adriana II., a Jan VIII., použiv ho za základ svého rozhodnutí, uznal jeho hodnověrnosť.

Ginzel ve svém předsudku zastavuje se nad slovy: „Netoliko od této duchovní stolice (Římské) prosili jste učitele, ale i od p o b o ž n é h o císaře Michala, aby poslal vám blaženého filosofa Konstantina i s bratrem, když my jsme nedospěli.“ Jakoby byl mohl — prý — papež dáti císaři Michalu praedikat: p i u s, p o b o ž n ý, vlastně dle kyrillského textu b l a h o v ě r n ý? Snad mu měl v úřední listině veřejné přiložiti praedikat s c h i s m a t i c k ý, když ještě za doby císaře Michala († 867.) nebylo schisma mezi Římem a Cařihradem?

Ze všeho, co jsem zde pravil, jasné jest, že tak řečená „legenda pannonská“ jest hodnověrný poklad pro náš dějepis. Připojím ještě jen poznámku, že bychom měli přestati jmenovati ji pannonskou,“ jakou skutečně není. Správněji by bylo pojmenovati ji buď „velkou moravskou“ aneb „Gorazdovou legendou,“ což jest pravdě podobným.

Národní Tartyf.

H u m o r e s k a.

Píše **Petr Kopal.**

(Pokračování.)

rosím, posaďte se, pane Strachoto, — pokynula Miláda hostu, jenž na Klementinu zapolené zraky upíral.

— Nemějte jí ve zlé, — pokračovala Miláda s roztomilým úsměvem, — že si vás, pane, jaksi dobírá. Právě proto ji miluju, že se rtů její plynou sladké žerty. —

— Prosím, prosím, s puškvorcovou příchutí, — dotvrzoval pan Strachota.

— Velmi znalecky! — souhlasila Klementina. Smím-li se tázati, máte též zboží takové na skladě? Zač dáváte libru? —

Panem Strachotou to trhlo. Viděl, že se přenáhlil, užívaje v saloně slova skoro nesalonního. Přese rty slečny Milády přeletěl ironicky úsměv; aby však hosta svého z rozpaků vyvedla, hleděla hovor na jiné věci převésti.

— A jak se vám ve městě vůbec daří? — tázala se. — Vypravujte nám přece, kterak prospívají vaše národní podniky, o nichž tolik chvalného slýchám. My zde na venkově ani nevíme, co se děje ve velkém světě. —

Slova tato naplnila p. Strachotu opět sebedůvěrou. Zasednuv si naproti Miládě vzpřímil prsa i bradu a jal se hlasitě, sebevědomě, mluviti.

— Ve městě? — ve městě? — tážete se, milostivá slečno, zdá se mi, že ráčila jste zde od slečny Klementiny v žertech se nakaziti. Pro Bůh, v našem městě vypadá to dosud jaksi předpotopně a věru — věru, kdyby nebylo mé maličkosti — (při tomto slově Klementina nábožně si povzdychla a hlavou soucitně kývla, což p. Strachotovi opětně koncept pomátlo.)

— Prosím, neubližujte své velikosti, — opravovala jej Miláda. — Vaše osobnosť ve zdejším okolí jesti jaksi středem, jest osou, kolem které se náš malý svět otáčí —

— a na němž oba poly věčným ledem jsou pokryty a kdež oheň plápolá toliko v středu — doplňovala Klementina zeměpisné přirovnání sl. Milády.

Pan Strachota tázavě upřel zrak na Klementinu. Jeho zeměpisné vědomosti byly příliš skrovné, než aby pochopiti uměl, kam Klementina poznámkou svojí mířila. Cítil jen, že nové žihadlo z medových úst jej bodlo, avšak nevěděl, kam jej bodlo. Slečna Miláda v téže chvíli vějířem zakryla si ústa, že nebylo znáti, zdaž činí tak, aby zívnutí, anebo smích zakryla.

— Slyším, že míníte p. Strachoto, — rozpřádala paní domácí hovor dále, — že míníte v nejbližší době svolati schůzi lidu. —

— Ano, slečno, t á b o r lidu — opravoval p. Strachota. Musíme konečně začínati rozhodněji. Vlasť naše drahá úpí v jařmu, jež na ni doby bludné uvalily, mrákoty zpátečnictví ji svírají —

— Mrákoty svírají! — opakovala Klementina nábožně se zrakoma k nebesům upřenýma.

Slečna Miláda opět vějířem růžová ústa si zakrývala a pan Strachota byl opět z konceptu.

— Máte již povolení k táboru, — tázala se Miláda.

— Věc, prosím, nedospěla dosud, abych se tak vyjádřil — p. Strachota patrně hledal slovo jakési vzletné — nedospěla — z prvních stádií vyjednávání k rozhodnému činu — tak že náš první tábor vším právem může nazvati se dítkem bolesti, vše je dosud jako v — plénkách. —

Slečna Miláda zazvonila.

— Co poroučíte, slečno? — tázala se služka.

— Přines zde panu Strachotovi něco k občerstvení. —

— Dovol, drahá, abych p. Strachotovi sama posloužila. A nečekajíc na odpověď odkvapila Klementina postranními dveřmi.

Zvonění Milády a odkvapení Klementiny bylo patrně toliko maskou, kterouž obě dámy chtěly jakési vnitřní pohnutí zakryti. Pan Strachota měl dnes rozhodně nešťastný den. Zdálo se mu, že za dveřmi, kudy Klementina odkvapila, rozléhá se hlasitý smích; snad se neklamal.

— Slyšela jsem, — vedla Miláda hovor dále, — že vláda nemíní žádnou měrou tábory trpěti a že za tím účelem byl i z našeho okresu stařičký soudce kamsi do Němec přesazen. —

— Ano, vím to, že na jeho místo dostalo se nám síly mladší, trochu říznější v osobě soudce p. Tvrdého. Nastanou nám dnové zlí, dnové pronásledování, dnové mučennictví.

— Zatím posilněte se u nás něčím k tomu mučennictví, — žertovala Miláda, v ústrety hledíc slečně Klementině, kteráž přinášela na talíři zákusky a víno.

— Věřte mi, p. Strachoto — pokračovala Miláda, — věřte beze žertu, že často již přála jsem si býti mužem, abych mnohem více pracovati mohla pro vlast. Pohlaví naše bohužel ohledy sterými na úzkou domácnost jest vázáno a jmenovitě já v mé samotě. —

— Proč v samotě? — tázal se Strachota významně. — Dovolte, slečno. —

— Prosím, připíte nám na zdraví! — pobízela Miláda, talíř se sklenkou mu podávajíc.

— Dovolím si připíti, milostivá slečno — odvětil pan Strachota, — až mne vyslyšíte.

— Připíte jen dříve, snad by to trvalo příliš dlouho. —

— Ba obávám se sám, že mne, slečno, oslyšíte. —

— Tedy jen připíte aspoň tomu dítku bolesti — budoucímu táboru — pobízela Klementina.

Pan Strachota připil.

— Slečno Miládo, — položiv sklenku na talíř pokračoval jaksi ceremoniesně, — vašemu bystrozraku neušlo, proč jsem vlastně dnes byl tolik smělým, vaše zátiší zde přítomností svojí přerušiti. —

— Míníte snad ode mne něco koupiti? — tázala se Miláda naivně.

— Nečiňte se slečno nevědomou. Ano, jsem kupec, rád bych koupil vaše srdce, vaši ruku, vím však dobře, že kdybych poklady měl celého světa, byl bych přece jen chuďasem. —

— Mluvte ke mně, pane Strachoto, bez lichocení, — odvětila Miláda vážně. — Nepřicházíte s prosbou svojí ponejprv a lituju, že vám opět nemohu dáti odpovědi nadějnější, než předešle: posečkejte, až přijede můj strýc, v jehož rukou spočívá můj osud. Znáte poslední vůli mého otce. O vašich vlasteneckých činech mluví celé okolí co nejchvalněji. Můj drahý otec určil ruku moji toliko upřímnému vlastenci, jenž by vždy hotov byl hrdlo i statky své na oltář vlasti položiti. Vy jste již tolik podal důkazů své pro vlast obětovnosti, že by s mé strany bylo nevlastenectvím, činnost vaši velice záslužnou neuznávati. Vy tedy největší, protože nejlepší nároky máte na moji ruku. Kéž by jen majitelka té ruky aspoň duchem svým tolik byla bohatou, by po boku vlasteneckého muže místo zaujíti mohla důstojně! Pravím aspoň duchem svým, jelikož věno mé, jak s ustrnutím pozoruju, každým dnem úžasně se ztenčuje.

— To snad přece ne! — vpadl jí pan Strachota do řeči.

Všecka slavnostní či námluvní nálada pojednou zmizela. Slečna Klementina stranou sedíc zraky své pohrdavě na Strachotu upřela.

— Ano ztenčuje se úžasně, — pokračovala Miláda. — Právě proto přála bych si, aby konečně ruka mužská správy panstvíčka mého se ujala. (Pan Strachota samolibě mžoural očima.) I já vlastenčím, ale po svém způsobu. Té výše u vlastenčení, jako vy páni ve městech, já chudinka dostoupiti neumím. Vy pane působíte pro vlast ve městě mezi občany, mezi vzdělanci, mně zde na venkově zbývá toliko chudina. Známo vám, že asi před desíti roky přistěhoval se sem odkudsi z Němec člověk jakýsi, jenž vystavěl si právě na hranicích mého statku továrnu na sirky. Známo dále, že před rokem začala se k jeho továrně stavěti železnice. Se všech stran hrne se množství lidstva k železnici a do továrny — a jací to lidé? Polovička mého dělnictva hospodářského sběhla mi z polí na dráhu. Továrník utiskuje mne, kde jak může. Nejen že ustavičně láká můj lid z polí do továrny, ale hledí při tom

lidem zlým, lidem hrabivým mně všemožně v lesích a na polích škoditi a mně takto všecko hospodářství znechutiti. Znám jeho tajné úmysly. Chce mne ku prodeji statku po otci zděděného donutiť, aneb, ne-li hned k tomu, aspoň všelikými úskoky k pronajmutí mých dvorů přemluviti. Přemlouvá mne do jakéhosi s ním spolku, že sám za své peníze postaví na mých pozemcích cukrovar, jehož poloviční mám byti spolumajetnicí pod výminkou, že všecku cukrovku budu dodávati jemu. Což já tomu všemu rozumím! Avšak vnitřní jakýsi hlas napomíná mne, abych cizinci tomu, jenž prý ve Vídni mocné má přátely, všemožně se vyhýbala Také on dělá si nároky na moji ruku. Je prý posud svobodný. Postavení mé je tudíž dosti smutné. A posuďtež, kterak jsem se mu vymstila!

Nahrnulo se sem lidu se všech stran všelijakého. Dětí polonahých pobíhá mi ve dne v noci po lesích a polích a nadělá škod velikých. Žasnula jsem nad strašnou jich bídou tělesní i duševní, uvažujíc, co z takých opuštěných otrhánků jednou bude. Pan továrník ve svém závodě na sirky otravuje jejich rodiče, v putykách kolem rozestavěné dráhy utrácejí lidé poslední svůj groš a často též poslední sílu těla a duše. — Co tu ročně po rodičích zbědovaných zbude opuštěných sirotků! Víte, co jsem učinila? Vidouc, kterak továrník cizinec hněte náš ubohý lid, umínila jsem si, na něm se vymstíti: vystavěla jsem pro děti našich trhanů — útulnu.

Pan Strachota chytil se za skráně.

— Čemu se divíte? —

Pan Strachota místo odpovědi spráskl ruce.

— Což je to něco zlého, vystavět útulnu a školu pro děti trhanů? —

— Ještě i školu! — zvolal pan Strachota jako bez sebe, prstem si na čelo ťukaje, jakoby říci chtěl: slečna Miláda minula se —

Obě dámy zadívaly se útrpně na p. Strachotu.

— Tedy vy pane potomče Žižkův. vy potomče táboritů — tázala se Klementina jizlivě, — nevidíte v tomto činu slečny Milády hrdinství žadného? —

— Marnotratnictví, bláznovství v tom vidím! — odvětil pan Strachota rozhorleně.

Pane, vy mne urážíte! — ozvala se Miláda bolestně.

— Ha ha ha — ha ha ha — hahaha! — smál se p. Strachota, a jako bez sebe vstal a smál se opět, až se při tom

ohýbal a za břich popadal — hahaha — hahaha — hahaha!

— Viďte, pane Strachoto! — žíhala ho Klementina, vy umíte jináče vlastenčiti! Vám vlastenčení vyneslo již aspoň padesát tisíc zlatých, vyneslo vám slavné jméno hrdiny, povýšilo Vás na rytíře s červenou mašličkou. —

Slova tato jej poněkud upamatovala, s kým má co jednati. Pan Strachota prozradil se tu bezděčně jako sobec druhu nejnižšího. Vytrysklo z něho, co jinak opatrně na dně srdce se skrývalo Sobectví toto zapomnělo na všecku povinnou úctu ku krásné pleti a jmenovitě k té, na jejíž ruku nároky dělal. Možná, že kdyby byl vychován u větším městě, byl by se záhy naučil své mamonářství chystře líčeným vlastenčením zakrývati, avšak v malém venkovském městečku bylo mu jednati s prosfoučkými měšťánky, které lze nevelkým drobtem přetvářky navnaditi.

A nyní, laskavý čtenáři, bys očekával, že po takovém beztaktním jednání pana Strachoty slečna Miláda se zvedne, hosta svého od hlavy až k patě změří a že s družkou svojí odstraní se, nechajíc nezdvořáka státi o samotě. Tak by byla snad slečna Klementina se zachovala. Byloť na její tváři znáti dílem nesmírnou rozhořčenosť, dílem i podivení, kterak Miládě lze pohledu takého netvora déle snášeti. A ku podivu, slečna Miláda chovala se zcela jinak. Zračilo se jí sice v krásných velikých očích opovržení, avšak spolu i radosť, že se jí konečně podařilo člověka toho ve vší bídnosti odhaliti.

— Prosím, pane Strachoto, — pravila po malinké chvilce zcela klidně, jakoby se bylo pranic nestalo, — prosím ještě o slovíčko.

— Prosím, prosím, jenom nic o té útulně pro děti trhanů, — svoloval pan Strachota, naproti Miládě opět zasedaje. Vypadlť již na dobro ze své námluvčí role.

Vy jste požádal o moji ruku Nuže, zde ji máte, ale pod jednou výminkou.

Pan Strachota zářil radostí.

— Výminka to ve vašich poměrech ne příliš těžká.

Slečna Klementina s nemalým obdivem na Miládu patřila.

— Vy, jakožto muž — pokračovala Miláda, — svým hrdinným vlastenectvím a svojí obětovností co nejchvalněji známý, milerád podstoupíte z lásky k dámě srdce svého hrdinství druhu u nás v Čechách velmi oblíbeného. Vy jste již pro vlasť vykonal tolik, že stal jste se starostou sokolů, starostou hasičů, starostou besedy, starostou klubu vzdělávacího, starostou záložny a spoři-

telny. Vy postavením i postavou svojí hotovým jste vůdcem lidu. Nuže, staňte se vůdcem zdejšího neuvědomělého lidu, pořádejte tábory, mluvte k němu slovy plamenými, slovy husitskými, slovy Žižky a pomozte mi s lidem svým vyhnati odtud toho cizáckého továrníka na sirky a pak skloním svoji šiji před vámi, pak vládnouti budete nejen mojí rukou, ale i mým jměním. Tohoto činu vlasteneckého na vás žádám, zde Klementina jest svědkem. Buďte rytířem, jenž princeznu a její lid z drápů draka vysvobodí.

— Slovo s to! — zvolal pan Florian Strachota. — Smím jakožto závdavek této úmluvy políbení na vaši ruku, slečno, vtisknouti?

— Až svůj vlastenecký čin vykonáte, pak nejen ruka, ale ústa má budou vám k službám. Pro dnešek — — —

Pan Strachota hluboce se uklonív hrdě jako Ajax odcházel. — Venku na chodbě zanotil si známý refrain: hrom a peklo, marné vaše — — —

— Miládo, nechápu tě, — pravila Klementina, když odešel.

— Ten fariseus! — horlila Miláda, po saloně se procházejíc.

— Bude se vychloubati, že má již tvou ruku. —

— Tím hůře pro něho! Učinila jsem ho žárlivým! —

— K čemu taký slib? —

— Chci se mu pomstíti, protože mne nevýslovně urazil, chci jej jako bídného Tartyfa před celým světem odhaliti. —

— Kterak ale? —

— Celý dnešní výjev se svým povážlivým zakončením nechce se mi líbiti, — rozvažovala Klementina.

— Sama nevím, kterak mi mohlo zakončení toto napadnouti. Ten člověk mne tolik urazil a já, držíc právě list drahého strýce v rukou a pamětliva jsouc slov tvých, že zvěčnělý otec sám bude mi u Boha přímluvcem za to, že jsem ujala se těch bídných, opuštěných robat našich trhanů, v jakémsi nadšení vypustila slova, jimiž jsem se Strachotovi na polo zadala. Věru, teskno mi je na tom světě. Ten cizinec von Schwefelblüth sedí mi jako upír na těle a ssaje mi krev, snad až dokrvácím. Jsem továrnou jeho jako obležena, utiskuje mne se všech stran; — — míní mne snad až k tomu donutiť, abych se mu vzdala na milost a stala se naposled — jeho ženou. Toť myšlénka hrozná! Ký div, že jako ten poutník, jenž na útěku před velbloudem skočil do studně a tam se zděšením na dně zřel hltavého draka, že raději velbloudu se vzdám, než abych upadla v jícen draka. — Zatím — tak aspoň doufám v Boha a v pomoc svého strýce,

zniknu nejen draku, ale i velbloudu, jenž hraje si na lva. Znám, znám jeho farizejství již dávno. —

— Dokonči jen tu hezkou báseň, má drahá — pravila se smíchem Klementina, — a učiň to jako onen poutník. Našel na kři, na němž se zachytil, čerstvé jahody a zapomenuv na vše nebezpečí na hoře i dole jal se na nich mlsati. Pusť všecku trýzeň mimo sebe, důvěřuj v Boha a pojď do lesa na jahody.

— Závidím ti, drahá Klementino, šťastnější tvoji povahu; u mne trvají nemilé dojmy déle. —

— A déle i dojmy milé. —

— Nyní dobře pochopuju onoho mudrce, jenž napsal, že žena bývá mstivější než-li muž. Nás může celý svět urážeti a my nesmíme tasiti zbraně, abychom smělce mohly vyzývati na souboj, aneb do konce jej před spravedlnost světskou poháněti. Žena, jež teprv před soudcem musí čest svoji hájiti, snižuje se. Proto nám zbývá toliko msta a tudíž jsem se zaprodala velbloudu, abych ze svého sousedství zapudila draka. V tom je moje msta, že bych si přála, aby tito dva vzájemně se pohltili. —

— Nevím, podaří-li se ti to, avšak přece jsi musila již práva svého na proti panu von Schwefelblüth u soudu hájiti! — namítala Klementina.

— Dobře máš, ale to bylo za příčinou pychu lesního jeho lidí, při čemž neběželo tak o moji čest, jako o můj majetek. —

— A dobře jsi pochodila. Nový soudce zachoval se jako rytíř. —

— Řekni raději, jako spravedlivý soudce. —

— Ale tolik mi dáš za pravdu, že to roztomilý človíček. Trochu hrdý jako španělský grand, ale při tom důstojný. Málomluvný sice, ale každé jeho slovo má svou váhu a co při něm nejkrásnějšího — — —

— Že nedá se ničím zastrašiti, — přejala Miláda řeč. — Měla jsi viděti, kterak při komisi pan Schwefelblüth sebou trhal, když soudce Tvrdý rozhodoval ve prospěch můj a kterak vyhrožoval, že bude odvolávati se až k ministru, kterýž je prý jeho příbuzným. Soudce ani slova mu neodvětil, diktoval svůj protokol dále a když Schwefelblüth stával se vždy drzejším, okřikl jej slovy: — mlčte, sice vás dám na šest hodin zavříti! — To pomohlo. A když po komisi jsem mu prostými slovy děkovala, tu — co myslíš, jaký dojem na mne učinil? —

— Taž se raději, jaký dojem ty's na něho učinila? —

— Tu zdálo se mi, jakoby zrak jeho jinak ostrý náhle se zmírnil a hlas jeho zvučný jaksi změknul. —

— Těšilo mne, slečno — pravil, dvorně se mi ukloniv — že jsem vám mohl po právu učiniti. — Věru od hlavy až k patě rytíř. —

— Taký rytíř by ti byl ovšem milejším — prohodila Klementina jen tak ledabylo.

— Je soudcem! —

— Myslíš, že není našincem? —

— Má prý co nejpřísněji naše národní snahy stíhati. Proto též starého dobráčka soudce odtud přeložili. —

(Pokračování.)

LITERATURA.

Hanuman,

báseň Svatopluka Čecha, uveřejněná nákladem Ed. Valečky, jakožto XVII. číslo „Poetických besed.“.

Posuzuje **V. Petřík.**

(Dokončení.)

V I. zpěvu, který jest, jak jsme zmínili se, lyrickým proslovem, básník způsobem roztomilým a čtveráckým a slohem nanejvýše půvabným omlouvá se z toho, že chce uvésti čtenáře až kamsi do Indie — nemůže si prý pomoci, neboť rarach pokušitel vhopkoval mu do jeskyně, načež

Zamáv čaromocným květem
a hned tisíc divných knotků,
okřídlených pitvor, gnomů,
skřítků, rarášků a šotků
před mušlí se vyrojilo,
v nížto mořští koníci
vezli píseň rozpustilou
rolničkami zvonící.

Na konci proslovu dovídáme se, že básníkovi nejde o pouhou bajku, ale o něco více, což velmi dovádivým tonem jest podáno.

Zpěv druhý, jenž uvádí nás ve prales indický, zasvěcuje nás ve slavný původ opic tam žijících a zjevuje nám osud malého Hanumana, plyne klidně, a liší se od prvního jednoduchostí formy.

Jinak se to má se zpěvem třetím, jenž líčí cesty Hanumanovy po moři a po Evropě a konečně výsledek umělecké pouti do Indie. Genius Čechův jeví se tu plnou měrou. Umělost verše s půvabem myšlénky pojí se tu v lahodný celek. Za doklad služ nám neocenitelný popis komického obleku Hanumanova:

Z jitra pán mu zřídil roucho vzácné:
Dobrodružný jevil tvar
klobouk dvourohý a chochol zářil
báječné jak víly dar;
rudý frak pln okras filigranských,
klátil párem šosů dlouhatanských
kolem fialových šaravar.

A což ona způsobnosť opova, o níž dále čteme:

Obvázav si zručně kolem šíje
bílé cípy ubrousku,
krmě krájel, pěkně na vidličku
sbíral kousek po kousku,
sklepníku frank podal velkodušně,
posléz parátka též užil slušně,
víno čistě setřev s licounků.

Úsečností odůvodněnou vyniká sloka poslední, jež líčí zachránění Hanumanovo v nebezpečenství bouře mořské.

Více šířiti se slovy dlužno o zpěvu čtvrtém, neboť zde najdeme veškeré přednosti poesie Čechovy: kresba, líčení, uhlazenosť, vtip jsou v čarokrásnou kytici svity.

Jak jsme se již zmínili, počíná zpěv tento onou apostrofou pralesa s nádherným a kouzelným líčením.

Básník ovšem přiznává se na str. 52., že vypůjčil si odněkud popis pralesa hindostanského, ale tím zásluha jeho o krásy tohoto místa není valně zmenšena.

Jak oceniti lze nám dosti plastické a mistrné vylíčení onoho množství a hemžení opic, jež zní:

Ve mračna opic bouřně rozechvělá
zdá měniti se listí banánů,
chleboňů, mangio, bangan a palem,
zdá živým ovocem se plnit valem
a všechny větve dokola se chvějí
pitvorným hemžením těl chlupatých
a sterými se šklebí obličeji.
I po lianách svislých, rozpjatých
se kupí hustě, od lesního stropu
v dol houpají se těžké hrozny opů.

Zajímavý jest též popis oděvu krále Hanumana, předsedajícího sněmu. Než mnohem poutavější jest králův Darwinovský výklad o prablízké příbuznosti člověka s opem. Tento vrchol descendenční theorie Darwinovy vykládá s podivuhodnou snadností a činí Evropě tento kompliment:

Což ach! řeč opičí se zdráhá mdlobou
vznět líčit můj, když pomním na Evropu,
vlast nejkrásnější vzdělaných těch opů!

A naráže na přírodozpytce Albionu praví:

Nedávno teprv slavný člověk jeden
to bratrství doznal, velkým srdcem veden —
a jaká bouře proti němu hřměla!

Zdá se nám, že básník sám není vyznávačem descendence, poněvadž výklad její svěřuje, abychom se tak vyjádřili, svému bláznu.

Král mluví vesměs přepjatě, leč rozumnými a oprávněnými zdají se nám tato jeho slova.

Ctít velké předky své, to dobré jest!
leč kdy tak vnuci nejzvrhlejší právě
svou směšnost sluní ve svých předků slávě,
zbabělci sami, jejich mečem chřestí,
jich velkostí se dmou jak větrem měchy:
tu mním: tak mohou chlubiti se blechy,
jež ztrpěl ve královské hřívě lev,
že lví jim krouží útrobami krev.

Slyšme jadrný úsudek králův o ohonu:

A zvrhlý vkus ať chválí sebe více
ten praničemný vzadu přívěsek:
je přírody on zjevný poklesek
a přímo ve tvář bije esthetice.

Bajka Čechova napřahuje náhle svůj bičík satirický a ten dopadá ve tvář žurnalistů. Slyšme další slova Hanumanova!

Co nahoty se týká konečně,
ó, buďme rádi, že v ten lesný taj
až dosud nepronikl všetečně
z Evropy žádný novin zpravodaj
— — — — — — — — — — —
ten kdyby debatu tak nemravnou
zde vyslechl a zdělil svému listu,
k ní přilhav mnohou črtu zábavnou,
jakt obyčejem pánů žurnalistů —
což byl by vydán v potupu a šprým
náš sněm před celým světem vzdělaným!

Podařenou karikaturou pokorného a pochlebného sluhy královského jest Ghandra gura, jak jeví se obzvláště v tomto zpěvu.

Přicházíme k zpěvu pátému, neméně zdařilému než je předešlý. Počíná velebným a stkvostným líčením oceanu, na jehož břehu vyvržen leží pestrý náklad nešťastné lodi umělců. — Upozorňujeme na originelní a velezdařilý tropus, jehož o něco dále se dočítáme — „papoušek vzduchu tulipán.“ — Fantastickému a živému líčení divadla, jaké poskytují opice v rozmanité šaty převlečené, nestačí ani slova mé chvály. Čti a suď každý sám! — Jiný šleh bičíku satirického zasahuje cestovatelé Ullon za jeho víře nepodobné a směšné líčení důmyslnosti opičí, zde zejména při konstrukci živého oblouku mostu se jevící.

Vrcholem básně nazvali bychom zpěv šestý, jenž pěje o Hanumanových reformách všeho druhu a civilisaci národa opičího. Tato část básně je „nejzlomyslnější“ a jako ze žahavek upletená.

Praví náš básník mezi jiným: Že op vrátný

„má lidských kollegů i zpurné hledy.“

Také účtů divadelních herců, jež zastávají u Hanumana listy státní, nenechal básník bez poznámky, že totiž jsou „zřídka saldovány.“

Poslyšme, jak popisuje se dvorní hostina krále opičího:

tu na tabuli spousta drahých krmí,
dort rozmanitý, paštika též z páva
a prostřed váza vzácných květů strmí.
A hosté vznešeni kol sedí slavně,
nůž, vidličku též drží zcela správně

a krájejí až radost patřit na to
ryb útvar lahodný, jenž z mísy kyne,
a vzácné ptáky pečené jak zlato,
ač na oko jen semtam nůž se šine,
neb ani opům nejde pod vous asi
chuť obarvené papírové massy —
než kdoby v osvíceném státě syt
chtěl od hostiny dvorní odstoupit!

Příliš hyperbolickým zdá se nám býti ono množství oděvů na břeh vyvrženého, neboť prý král ošatil jím veškerý národ a ještě v šatně jeho tlelo hávů skvostných na tisíce.

Nyní předstupuje básník před veškeré vyšší a vzdělané stavy. A prý v říši Hanumanově

poslancové kliduě přemýšleli
o nových daních říše, rozkvětu,
ba někteří též opponovat směli
a všichni správně brali dietu.

Král však

vždy snešení jich vyslech blahoskloně
a potom dělal, co mu napadlo.

Nemožno nám uváděti pro omezenost místa všecka ona místa velezdařilá, jež tepají úřednictvo hrubé na občany a pokorné před hlavou úřadu; právníky schytralé, protahující spory sumární a dlouhé účty svým stranám posýlající; lékaře učeně se tvářící a strachem střehoucí vnitřní úkony, professory, pedanty suché od hlavy až k patě. I spisovatelům jsou věnovány tu verše:

na kusy mnohou roztrhali knihu
a z kusů novou sestavili v mihu.

Opičení po universitách a professorech německých je též posměchu zde vystaveno. Mimo to nepravým umělcům, „opičím Gyronům," malířům-mazalům, hudebníkům špatným stať i tu věnována. Jiný oddíl platí těm, jimž „sprosté výrobky mistra krejčíře" nahražují nedostatky vnitřní. V říši opů byl prý

i blátošlapů zástup darebný —
a kdo už nijak nebyl potřebný,
ten za vládního sloužil novináře.

Na to i šviháků ve francouzském slohu přesném, s binoklem, tenkou hůlkou a fraškovitým účesem je dotknuto a konečně přijdou na mušku vtipu staromládeneckého — a to již po druhé — dámy. Neboť praví se tu o dámách opičích:

A slyše jejich štěbetání sladké,
uměl's vnímat jiných krásek zábavu,
ty známé prázdné průpovědi hladké
a hluché cizí tretky z ústavu.

Revoluce a slavná výprava králova proti rebelům jest předmětem zpěvu sedmého a nejdelšího. Zde věru „panýr bitvy bouřlivě se zdýmá." Líčení komické této války opičí nemohlo se básníkovi lépe podařiti. Děj stává se zde nejzajímavějším a směšnost hrdin neodolatelnou. Představme si děti s dřevěnými šavlemi a papírovými čepicemi do „bitvy" táhnoucí! A což jest pošetilost dětská proti pošetilosti opičí!

A tuto vylíčil nám básník tak dokonale, jakoby byl povahy opičí přímo studoval, což ostatně pozoruje soudný čtenář v básni celé. — Nepřirozenosť a nedokonalosť napodobovaného způsobu evropského válečnictví u národů východních je v tomto zpěvu výtečně vyznačena. Nemožnosť vítězství zbraněmi cizími a výhody bojování domácího ukazuje nám allegorie Čechova příliš makavě, než abychom se mohli domnívati, že jmenovitě někteří národové jižní a východní Asie dovedou vydatně se hájiti zbraní anglickou a organisací vůbec evropskou proti návalům kolonistů, skutečných Evropanů.

Mimo jiné přednosti, jako živá líčení, kresby a j. chová část tato tu i tam ostrou satiru. Tak tu čteme na př.

Již seřaděn je pěších valný šik
a slunce, hledíc kradmo v lesní hloubi,
zří poděšeno hroty dlouhých pik
a pušek otvory jak sluje z houby.
Zří s obdivem též uniformu sterou,
z nichž každá téměř barvou kvete čtvěrou,
že vypadá ten zástup opičáků
jak záhon valný nejpestřejší Flory,
malv, tulipánů, pivoněk a máků —
že zastínil by naše městské sbory.

Upozorňujeme na mistrný a lehkostí jak verše, tak i slohu vynikající popis neznámého nám a obzvláštního stromu a ten zní:

Fík indický, v němž zbojci měli skrýše,
kmen obšírný pjal do veliké výše
a spoustu silných větví, listí husté
v koš giganticky přeširoko stlal
a z dolních větví výhonky zas tlusté
jak pilíře a sloupy sesílal;
ty, v půdě kořenice, zase vzhůru
výstřelky staly a tak vůkol pně
kořání vzdušné tkalo malebně
přemnohou divně propletenou šňůru
v houšť neprostupnou, po níž ještě kolem
směs úponek se pjala sličným stvolem.
Tak celý strom byl přirozenou tvrzí.

Kyna král Hanuman k boji volá:

„Nuž, moji věrní, sáhněte již k meči!
V boj chrabrý sláva nesmrtelná kývá,
duch vzdělanosti naše zbraně světí,
dnes celá Evropa se na nás dívá.
Nuž hurrá! Na barbary! K předu, děti!“

Kdežto zpěvy IV. V. VI. a VII. psány jsou ve statech, vyniká zpěv VIII. opět jako III. větší umělostí verše a pravidelností strof. Obsahem jeho jest rozhodnutí krále Hanumana, vydati se na cesty po Evropě, při čemž dějí se vtipné narážky na výhody, které poskytnouti mohou mladým státům Paříž a Berlín — onano módní oděv, tento — důstojníky. Král nepochybuje, že velký hluk i sensací způsobí jeho zjev na dvořích evropských a tvrdí, že

— pluk mnohý po Evropě
jeho jménem bude zván;
v novinách se bude čísti,
co kde ráčil pít a jísti
královský host Hanuman.

Zpěv devátý, v němž dočítáme se smutného Hanumanova osudu, jest psán jako zpěv druhý ve slohách jednoduché úpravy. Zajetí opičího krále není zajisté bez významu politického. Ten osud, který stihnul Hanumana, lehce může postihnouti i ty, kdož snahami svými neliší se od něho. Ostatně historie posledních dob vykazuje více podobných případů. Koho asi hlavně a nejvíce měl básník náš na zřeteli při psaní své bajky, patrno jest z předposlední strofy tohoto zpěvu, jež praví:

Takový byl konec přežalostný
vznešeného podniku, jenž mohl
osvěty říš jasnou rozmnožiti
v tisíce zdárných občanů,
kteří věru dovedněj by nesli
pantalony, frak a rukavičky,
nežli pachtící se nejnověji
po vzdělání národ Japanů.

Zpěv poslední jest lyrickým doslovem. Básník vyhlédne oknem a uzří opici pestře oděnou sedět na rameni černooké Italky, jež zvoní na strakatou tamburinu ke zvukům dud. I poznává hned hrdinu své básně a dává mu následující naučení, velmi vážného významu:

Chápu bol tvůj, Hanumane;
ale poslyš, co ti pravím:
Přijdou časy, o nichž sníme
se zápalem nedočkavým,
které v širém světě shlednou
jeden kroj a jeden zvyk
a lid jeden s řečí jednou,
s krásnou řečí volapück.
Všichni budou jedno myslit,
jedno cítit, jedno robit,
uniformou vzdělanosti
jedinou své duchy zdobit;
pak i rod tvůj, Hanumane,
uzrá pro všelidství ráj
a snad pravdou též se stane
moje pošetilá báj.

Toť jsou poslední slova nové básně Svatopluka Čecha.

„Non multa, sed multum!“ řekl náš Svatopluk Čech své Muse když v oblaku zářivém snesla se k němu, přinášejíc dary vyvolenců svých. A on mezi dvěma dary: mnohoplodností a důkladností, volil rozvážlivě skoro jako Salomon. Zvolil druhý. Volbě své zůstal podnes věren a proto vytvořil díla veliké ceny básnické. Promyšlenosť látky, hloubka myšlének i citu, vybroušenosť a brillantnosť formy, střízlivosť fantasie, zkrátka pravá klassičnosť jest znakem většiny jeho děl. Jeho díla pak vůbec jsou jednak ceny trvalé, jednak vysoké ceny časové a k těmto náleží i báseň „Hanuman“. Jakožto báseň časová ovšem nemůže se rovnati hodnotou svou velkolepým epeům národním, jež vykouzlil nám přední náš poeta, avšak přece s velkou spokojeností a potěšením ji vítáme, řadíce ji k nejlepším plodům poesie české.

VLASŤ.

Krakov.

Podává **K. Konrád.**

(Pokračování.)

III.

„Główny rynek.“

Vyjdeme-li z královského hradu Vavelu, v němž jsou nyní kasárny a vojenské nemocnice upraveny, ulicí grodskou nahoru, přijdeme podle tramwaye okolo nové radnice gotické do samého středu města, na „głowny rynek.“ Toto náměstí dokonalého čtverhranu náleží k největším v Evropě. Měříť bezmála 10.000□ vídeňských sáhů a vejde se na ně 100.000 lidí. O slavnosti Božího Těla nebo růžencové Panny Marie bývá z třetiny, ano i z pola obsazeno! Neméně než dvanácte ulic vede z něho do všech končin města. I hodilo se tudíž již tímto neobyčejným rozměrem svým za hlavní náměstí netoliko Krakova, nébrž i celé bývalé Polsky; neboť právě na tomto místě odbývaly se v dávných i nedávných dobách velké, ano největší slavnosti národní. Přijímalit králové polští od r. 1320. právě zde, sedíce na trůně vedle staré radnické věže, po korunovaci na Vavelu holdování od lenních knížat, jakož i přísahu věrnosti od větších měst, jichžto zástupcové podávali králi zlaté klíče od bran městských. O jedné takové slavnosti píše St. Temberski: „Roku 1649. dne 18. ledna přibyl král Jan (II.) Kazimír ze zámku v královském rouše, znaky královské drže v rukou. I zasedl na trůně „rynku“ krakovského, potvrdil privileje městské a některé měšťany do stavu rytířského povýšil. Sotva král trůn opustil, vrhl se lid na svou kořist t. j. trůn a sukno, kterým byl pokryt, rozsápal a je sobě rozdělil [29]).

[29]) Viz A. Grabowski Kraków str. 329.

A jaký to vířil kdysi život na tomto nejpřednějším tržišti polském, život, po němž nyní zbyl toliko stín! — Tuť soustředil se v pravdě všechen obchod netoliko města, nébrž i celé bývalé Polsky, o čemž zvláště Sukennice svědčí. Tuť bylo také spatřiti typické výjevy života národního. Jeden takový obraz, jenž chudiny se týče, popisuje současný svědek jeho, M. Rey z Nagłovic, patriarcha básníků polských († 1569.), takto: „Kdo chceš spatřiti, jak se živí chudina, jdi na krakovský „rynek“; tam se nadivíš: jedna klobásy smaží, druhá kzelče (?) prodává, jiná otruby pečené s octem a cibulí, jiná s oplatkami po náměstí a po ulici běhá, jiná s věnci, jiná s květinkami a s červenou mastí (barvou) sedí. Dále jiné sedí u krup, u sledí, u másla, u syrců, u sklenic, u jablek, u žemlí, u bot, u ryb, u laku, u baršču [30]), u okurek a rozličných zahradních plodů. Kdo by se jich napočítal? Dále co jich po krámkách, pod křížem sedí! jedna s železem, jiná s plátnem, s barchenem, s hřebíky a rozmanitými přípravami, Ale kdo by si to vše zapamatoval, nepočítaje ani rozmanitých řemeslníků, kteří svou prací se živí, a vždy se živí a v dobrých šatech chodí“ [31]). K tomuto vylíčení sluší dodati, že okolo „Sukennic“ bývalo nastavěno od XVI. století mnoho dřevěných krámů, ve kterých všecko možné zboží se prodávalo. Ty však se nyní odstranily a všechen kup a prodej jejich přestěhoval se do dlouhých Sukennic.

Z národních slavností, které se rovněž konávaly na tomto hlavním náměstí, připomínáme přísahu nešťastného hrdiny T. Kościuszka r. 1794. na osvobození uhnětené a roztrhané Polsky; a nejnověji r. 1879. odbývala se zde a v Sukennicích jubilejní slavnosť nestora spisovatelů polských, J. J. Kraševského, při níž opět převeliké množství naplnilo toto kolossalné náměstí. Při té příležitosti konalo se zároveň posvěcení veliké, národní budovy „Sukennic“, která byla po požáru do toho času zase obnovena.

A co jsou tyto „Sukennice“, o nichž tolikrát již byla zmínka? Jest to veřejná budova neobyčejných rozměrů a tvarů, v nichž podnes ještě soustřeďuje se hlavní obchod města. Stojí uprostřed hlavního náměstí, jest 180 loket dlouhá, 18 loket široká a vejde se do ní na 7000 osob. Přízemek ozdoben jest gotickým klenutím, arkádami a sloupy z venčí, a dělí se uvnitř dvěma dlouhými prů-

[30]) Národní pokrm polský.

[31]) Zwyerciadło, r. 1568, in fol. na l. 111.

chody na dvé stejných stran, v nichžto jest plno krámů se zbožím všeho druhu. Hořejší patro zdobeno jest attikou vlašskou. Nynější stavba „Sukennic“ pochází z r. 1879, v němž dokonána byla obnova budovy po požáru. Však počátky její náležejí do dávné minulosti. Již král Boleslav Stydlivý kázal (asi v polovici XIII. století) vystavěti skladiště na sukna („camera pannorum), z nichžto vyhradil sobě nájemné vybírati [32]). Však nynější Sukennice postaviti dal král Kazimír V. (viz I. článek). A již za tohoto krále, „pełnym był towarów gmach ten,“ jak dí Čacký [33]): „i dziś jeszcze świadczy cele myślącego o trwałości handlu w Krakowie tego wielkiego króla.“ (Čacký, proslavený právník a dějepisec polský, † r. 1813.).

V hořejších prostranných sálech konávají se za času domácích slavností plesy, zde pořádají se výstavy, zde jest i stálá „výstava pěkných umění“ s jedné a nově založené „národní museum“ s druhé strany. Toto nové umělecké museum založili sami umělci polští, darovavše na jeho zřízení některá umělecká díla svoje,[34]) z nichžto přední jest arcidílo Siemiradzského „živé pochodně Neronovy.“ Na tomto kolossálném obraze vylíčil umělec živým štětcem velikolepou myšlénku: vítězství víry křesťanské nad pohanstvem utrpením a umučením křesťanů, jakž o tom i nápis obrazu svědčí. Hluboce dojímají ti hrdinové křesťanští na vysokých sloupech uvázaní, zaobalení a podpálení. Jak ostrá protiva jeví se v těch bohonadšených tvářích jejich, k nebi upřených, oproti zhýralým pohledům a výjevům z pohanského sešlého světa, jež jeví se nám pod „živými pochodněmi!“ O těchto pak napsal tu bohonadšený umělec polský štětcem nade všelikou řeč výmluvnějším: „Sanguis martyrum semen christianorum.“

Ještě k jednomu obrazu „národního musea“ zavedu v duchu milého čtenáře. Jest to „obrona Częstochowy“ od Suchodolského, malý sice rozměrem, ale plný živého zápalu za svatou víru a volnost uhnětené vlasti.“

Bylo léta Páně 1655. Nešťastná Polska podlehla celá vítězné zbrani švédského krále Karla Gustava. Již jen jediná tvrz Jasnohorská, kde sídlí a láskyplně kraluje nejsvět. Panna a Máti Boží častochovská, nepříteli vzdoruje. Král poslal generála Millera s 10.000 muži pravidelného vojska, by dobyl tvrze. Miller vyzval převora Paulánů Kordeckého, by se vzdal. Avšak převor, ač k há-

[32]) Viz A. Grabowski l. c. str. 30.

[33]) L. c. I. p. 107.

[34]) A u nás? —

její tvrze bylo jen na 400 schopných mužův, pomodliv se nejprvé vroucně k nebeské královně odepřel toho; neboť pevně doufal ve jméno Hospodina zástupů a Pomocnice křesťanů. . Ani on nebyl zahanben. Skvěle odráželi všeliké útoky švédské od 18. listopadu až do vánoc. Miller chvěl se již hanbou a hněvem. 8. prosince vyzval mnichy znovu, by se vzdali. Vysílená posádka již chtěla povoliti, avšak převor, nabyv nové síly ducha před nejmilostivějším obrazem Matky Boží, vzkázal pln nadšení, že toliko přes jeho mrtvolu dostanou se Švédové do tvrze. Nastal vánoční Hod Boží. Slavná služba Boží skončila. Avšak, sotva se lid od ní vracel, již rozléhal se huk děl švédských proti slibu, toho dne nestříleti. Ale ani Kordecký neustál bdíti i pro ten případ. Plu zápalu vzal do pravé ruky kříž, do levé prapor s obrazem Matky Boží a již spěchal na valy a hradby. Za ním spěchala i roznícená jím hrstka vojínů. Tento moment právě vybral si náš malíř. Jako rek stojí převor Kordecký na hradbách mezi svými rytíři, kteří jako lvové odrážejí tento nejprudší, ale již i poslední útok mocného nepřítele. A odrazili šťastně i tento; neb zahanbeni ustoupiti musili Švédové z večera, když největší jich dělo puklo a tři dni na to opustili Jasnou horu na dobro. Zvěst o tom bleskem rozlétla se po celé zemi, všechen národ znovu se tím vzmužil a povstal jak jeden muž proti vrahu vlasti. Svár přestaly, všichni, šlechta, vsi a města sloučivše se na konfederaci Tyšovické svorným zápalem vrhli se znovu na nepřítele a vyhnali jej ze země. Vlast byla osvobozena. Z vděčnosti nazývali pak Poláci od té doby častochovskou Matičku Boží na Jasné hoře „Maria zwycięzka [35]). To stalo se r. 1660. Kdož by si tu z českých čtenářů bezděky nevzpomněl na hrdinnou postavu jezuity Jiřího Plachého na pražském mostě, kdež jen krátko před tím se stejným zápalem vedl české studentstvo proti témuž nepříteli a zhoubci české vlasti? —

Z ostatních obrazů hluboko dojímají obzvláště ty, které představují scény z vyhnanství sibiřského. Nikdy a nikdež jinde neviděl jsem takového výrazu nejhlubší resignace do nejbolestnějšího osudu života zvláště ve tvářích ženských štětcem tak dojemně vylíčeného. Jinde plno zoufalosti; tady plno hlubokého, ač ovšem bolestiplného klidu duší v pravdě křesťanských. Tak působí, tak tvoří, tak blažiti dovede jedině vznešený genius umělce křesťanského! —

[35]) Viz o tom: „Krótka historya obrazu Matki Bożéj Częstochowskiéj.“ Poznaň 1882 na str. 24 a sl. — Obšírně v knize: „Pielgrzymka do Jasnéj-Góry w Częstochowie, przez Mich. Balińskiego. Warszawa, 1846.“

Kromě Sukennic poutá vlasteneckou mysl českou na hlavním náměstí zvláště kostelík sv. Vojtěcha. Vížeť se k němu podle Dlugoše toto prastaré podání: „R. 995. přibyl sv. Vojtěch, biskup pražský, do Polsky. Byv od lidu a duchovenstva s velkou ctí a radostí přijat pobyl nějaký čas v Krakově. I konával zde na náměstí při velkém sběhu lidu kázaní jazykem českým, jemuž Poláci dobře rozuměli. Tento svatý muž zůstavil po sobě u Krakovanů takovou paměť, že po umučení jeho vystavěli na jeho čest na tom místě, kde nové křesťany sv. slovem spásy sílil, kostel, který do dnešního dne o úctě Poláků k němu svědčí [36]). — Později, od r. 1223., řečníval v něm také sv. Jacek, řádu dominikánského a r. 1450. při něm kázal Jan Kapistrán, jehož ohnivé řeči latinské tlumočil lidu polský kněz [37]). Nynější budova toho kostelíka pochází z r. 1611.; obnovena byla r. 1863. Právo podací při něm náleží akademii krakovské. (Pokračování.)

Píseň zvonu.

Báseň **Františka Kyselého.**

(Dokončení.)

To podvéčer byl teplounký a vonný,
když nebes anděl v čarohravém letu
jak motýl kmitl ode hvězdné clony
a neviděný sletěl k Nazaretu;
ni nezašustla peruť rozechvělá,
jen sladká vůně zą ním šerem spěla.
A kamo letěl? Minul skvostné domy,
až na chudičký zadní města kout
jej čarovného letu nesl proud;
tu v nízkou chatu vnikl povědomý.
I stanul v síňce prosťoučké a skrovné,
leč ihned ztlumil v libém ztrnutí
šum tajuplný vonných perutí,
když zočil bytosť vnady nevýslovné.
Hle! dívenka — ó těžko slovem říci,
ba pojati jen myslí neumělou
ten prostolibý zjev, tu krásu celou,
jež svitá na čele a rdí se v líci —

[36]) Dlugosz l. c. t. II. p. 116.
[37]) Dlugosz l. c. III. 122.

hle! dívenka v šat zahalená bílý
skráň zrůžovělou v modlitby tůň chylí;
a třebas oči klopí nachýlena,
tak její lahoda jest bezejmenná,
že nebes anděl, kterýž ode věků
krás božských soubor hlídal v rajském kraji,
jak okouzlený zalekl se v taji,
když tolik božství zočil na člověku;
on, kterýž Boha slavil chvalozpěvem,
zamk' ústa před chudičké dívky jevem,
jen v skráni jeho zlatotkaný vlas
a v dlani sněžná lilije se chvěla,
až posléz odemk' ústa oněmělá
a nebes harfou naladil svůj hlas:
„Buď zdráva, Paní, plná milosti;
Pán s tebou jest: tys ženou požehnanou!“ —
Ó ký to čarozvuk! Jak vroucně kanou
ta slova síňky šerou tichostí!
A jakoby sbor duchův od nebes
v chýš chudou snášel čilý ruch a ples,
dál šumného to splývá do souhlasu,
v tůň duše děví rosnou line mannou,
zní, pěje, hřmí: „Tys ženou požehnanou! . . .“
I zachvěla se v nenadálém žasu,
však darmo uzardělá do červánků
chce vybádati myslí uchvácenou,
kdo vkročiti směl do jejího stánku
a hlasem tajemným ji nazval ženou;
když hlavěnku pak zvedla z zadumání
a zorem zářivým v před pohleděla,
aj! nebes anděl před ní hlavu sklání,
leč ona šeptem nesmělým mu děla:
„Mne ženou zveš? Jsem panna posaváde,
neb nezná muže moje srdce mladé;
snad klameš se a blahé nebes věsti
měl's na peruti vonné jinam nésti?“ —
Tak šepotajíc chýlí čelo zas,
leč andělův teď slavně vane hlas:

„Ó Maria, tys žena požehnaná,
s dcer lidských tebou sňata věků hana,
neb v lůna tvého schráně nevinné
sám žádoucný Syn Boží spočine.

Tak před Pánem tys líbezná a milá,
že Láska odvěká se uvolila
v tvém těle rozpučeti v lidský květ,
jenž odvane svou vůní bídy hnět.

A Spasitel, jenž od tebe se zrodí,
ten z prachu kletby ženu vysvobodí,
až světem zahřmí nový ples a ruch:
„Hle, z dcery lidské narodil se Bůh!“

Svět nesmí více pohrdati ženou
z pout nevolnosti k nebi povznešenou,
a proto vůlí Páně výslovnou
dcer uvolněných budeš královnou.

To blahá zvěst, již v nebešťanův plesu
z úst Boha věčného ti, Panno, nesu;
ó rci, zda v lůna tvého vonný pel
smí vhostiti se ždaný Spasitel?

Tak anděl domluvil, ba dopěl spíše,
řeč jeho zněla hymnou vítěznou;
tu zvedne Maria skráň líbeznou
a šeptem dí, ba jenom sladce dýše:
„Jsem všecka Páně služebnicí prostou;
nuž, slova tvá nechť v skutek Boží vzrostou!“ —
Tu náhle tajemných tuch záchvaty
i srdce rozchvělé jí povědělo,
že matkou jest a v její čisté tělo
skryl božství své Syn Páně počatý.
Teď teprv náplň nepoznaných věků
zjev její skryla v nadpozemský šlář,
co nejkrasšího z čtvera lidských věků,
vše divem přizdobilo její tvář:
vab dítěte, ten nevinný a hravý,
stud lahodný, jenž kouzlí děvici,
i moudrosť vážná prošedělé hlavy —
vše v libou na ní zkvetlo kytici;
leč nade všecko vznešená a celá
slasť mateřská se v jejím oku skvěla.
Pryč anděla zas vonná peruť nesla,
a Panna, jež se matkou Boží stala,
v slasť citů rajských zhřížená a kleslá
až na dno duše nebem oplývala.

A teď, má písni, hudbou nebes kůrů
pěj lidem do světa i hvězdám vzhůru,
že Slovo odvěké se stalo tělem,
syn lidské dcery světa Spasitelem;
neb za krátko zvěst hřměla od Betléma,
že z lůna Panny zkvetl Boží Syn,
jenž láskou, která jména, míry nemá,
svět trudův oprostí a tíhy vin!

I zrodil se a světem Ježíš chodil,
pouť jeho byla věků triumfem,
on s beder lidských balvan bídy shodil
a vyzlatil svět nové slávy dnem;
než zvláště tobě, povržená ženo,
jím vráceno tvé posvátnosti věno.

Syn Marie — ten teprv světu děl,
jak vzácným krásy děví cudný pel,
on duši dívčí v ňádru vášně prostém
svých nebes nazval nejcennějším skvostem;
a kdoby chtíčem neupřáhlým štvaný
chtěl nectně posvátné se tknouti panny
neb myšlénkou jen zmrhal její květ,
ten Kristem nejníž povržen a klet.
Z úst Kristových ví teprv zase žena,
že jedinou jen druží chotě jest;
že nesmí býti spona rozdvojena,
jíž nebe spjalo pásmo jejich cest,
že není muže menší jemná choť,
brž jemu rovna, v domácnosti řádné
jest kněžnou míru, která s chotěm vládne
a řídí žití rodinného loď;
teď teprv choti s mužem objetí
jest posvěceno nebes pečetí,
a kdoby bez Kristova požehnání
chtěl na se poutati choť bezbrannou,
leč v brzké chvíli pro zvadlý květ skrání
pryč odpuditi s mrzkou pohanou,
ten uvrhá ji v staré bídy scestí
a vrahem drtí její ráj a štěstí.
Však také matky, ujařmené dřív,
Syn Marie byl láskou pamětliv,
on v srdce její měkké tak a vřelé
dal tolik lahod, něhy, pokladů,
že za svět celý děcko osamělé
v tom srdci najde skvělou náhradu
to srdce děcku první školou žití,
tluk jeho věstí rajských pozdravem,
ba v nejbouřnějším světa vlnobití
jest ono zbloudilému přístavem;
jen v tomto srdci vře ta láska mnohá,
jež zvukům rodným učí dětský ret,
jež učí dítě velebiti Boha
a domov ctíti nad veškerý svět;
tož proto, kdoby dětem srdce matky
a s ním zdroj víry chvátil v dravý plen
i mateřštiny tlumil ozvuk sladký,
ten člověctvem i Bohem odsouzen.

Hle! ženo, toto všecko v Marii
ti štědře dal a vrátil Boží Syn,
on učinil tě skvoucí lilií
a požehnání vsypal ve tvůj klín;
ty nejsi více růží pošlapanou,
s níž pohanský věk stíral vonný pyl,
Pán v ženu křesťanskou tě proměnil,
byś lidstvu byla balsamem a mannou.
Nuž, zdráva buď, ty ženo povznešená,
ty sladká tresti touhy Kristovy,
však také Panna budiž tebou ctěna,
jež odňala běd ženských okovy;
a když vír zhouby tebe znepokojí,
spěj k praporu své kněžny Marie,
neb dokud ona bude matkou tvojí,
plen škůdců tvých se v niveč rozbije! —

Toť ave nebes, onen pozdrav věků,
jímž vroucně tak a vlídně ku člověku
zná hovořiti požehnaný zvon.
A víte-li, proč srdce blahem stane,
když zvábí k modlitbě rty rozhárané
ten nevýzkumný, čarodějný tón?
O proto z Kristových dob píseň zvonu
tak mocně vane zemským okrskem,
tak tklivě mluví k srdcím milionů
a jemně zachvívá jich duší dnem,
an spásy mysterií velké děje
zvuk její lidstvu vypráví a pěje,
však zvláště ženě zní a provolává,
že pouta poroby s ní odňata,
co Kristus navrátil jí Božská práva
a cenu ženy Panna přesvatá!

Lehká země.

Historická povídka.

Napsal **Alois Dostál.**

(Dokončení.)

Z kláštera rychlostí blesku letěla smutná a hrozná zároveň zvěst o večerní události. Lidé trnuli, křižovali se a spínali ruce. Práce jim padala z rukou, tváře trnuly, ústa po-
otevřena samým divením.

„Tolik let tady jsme, hned praděda jsme odnesli na sedlecký hřbitov a nikomu ani ve snách na mysl nepřišlo pochybovati o zázračné půdě.“

„Vždyť přímo z Kalvárie, z místa, kde stál kříž se Spasitelem.“

„Tak to je, když se člověk Boha spustí, pak to jde jedno s druhým.“

„Ale vždyť Kříž byl zbožným mužem, šlechetným člověkem, vždyť podobně vychovával děti své! Ani bych tomu nechtěl věřiti.“

„Pravda, pravda; ráno ho nalezli v rozkopaném hrobě otcově.“

„Není o to, že se polekal, že omdlel, Jiříka stihl trest hrozný, Bůh ho ranil slepotou a teď leží jako bez smyslu v kláštere. I na rozumu prý pomaten. Bůh to suď!“

„Tak, tak. Jak říkám: Když se člověk Boha spustí.“ —

Podobné řeči vedeny od stavení ke stavení, dům od domu, od vesnice k vesnici. Tato zpráva byla ranním pozdravem, byla posledním slovem a všechny rozmluvy končily výpovědí opatovou: „Soudy Boží,“ a někdo ještě dodal slovo soustrasti, nebo si odlehčil: „Dobře se mu stalo, proč rušil prach otců na hřbitově?“

Nejhůře bylo v Hlizově. Ráno hned pohřešili Jiříka. Myslili si, že se z rána vybral na pole, by obešel osení a požehnání svolával s nebe na role, luka a zahrady. Starostlivá matka pozorovala stranou okem bedlivým syna. Zdálo se jí, že nějak příliš zamyšlen a do sebe zatonulý. Přičítala vše smrti otcově a nynější prázdnotě v domě. Kdyby byla postřehla, co zachvívá myslí junákovou, snadno by byla zahnala všechny vrásky s čela jeho.

Čeledín přinesl zprávu ze vsi. Když jel na pole, zastavili ho, tázajíce se, je-li Jiřík doma. Nebyl. Tedy tomu skutečně tak. Vyprávěli mu částečně, co se stalo a Jan nechal koně na cestě a úprkem běžel domů. Když se vydýchal, úryvkovitě zvěstoval, že se stalo neštěstí. Z jednotlivých slov Křížová s dcerou nic jiného si nevybrali. Třásly se na těle, dorážely na Jana. Ten ukazoval směrem ke klášteru a na oči.

„Porušil prach otců, rouhal se všemocnosti Božské.“ —

„Kdo?“

„Jiřík.“

„Jiřík?“ a Křížová div nepadla. „Co se stalo mému synu? Kde je Jiřík?“

Jan jenom ke klášteru a na oči ukazoval.

Selka si rvala vlasy, plakala a lomila rukama. Nikdo se neodvážil do statku, vyhýbali se daleko. Ano i pohledy zlostné metali na dvůr, odkud stala se taková pohana sedlečkému klášteru.

„Kde je mé dítě?“

„V kláštere prý, domů nemůže.“

„Co tam dělá, proč nemůže?“

Báli se jí zvěstovati, co přinesla pověst, co hrůzou naplnilo všechny.

„Musím tam, musím.“

Selka rychle na sebe hodila lepší šat a s Lenkou pospíchala návsí k lesu a ke klášteru. Ani si nevšímala, že před ní lidé prchají do stavení, že se na ni dívají útrpnou tváří. Matka jenom myslila na syna, jemuž dle jejího zdání hrozí nebezpečí. Na nic jiného nemyslila, nic jiného jí nestálo před očima. Jen dítě, jen syn milený.

Jako furiemi štvaná, tak prchala, že jí Lenka sotva stačila. Srdce mateřské popuzovalo ji, pobádalo jen dál, jen dále ku předu, by vytrhla dítě z nebezpečí, jehož dosud neznala hloubky a dosahu.

V.

V malé klášterní cele na loži odpočíval Jiřík. Lomcovala jím horečka. Není divu, tolik dojmů, tolik událostí za tak krátkou dobu! Silná tělesní konstrukce podlehla, čelo pálilo jak oheň, Jiřík jen hořel. Hrobník Daniel sotva ho udržel na loži. Přilnul láskou k nešťastnému jinochu. Odpustil mu jeho provinění, přikryl pláštěm milosrdenství jeho chyby a poklesky a viděl jenom před sebou člověka, potřebujícího pomoci. A té mu poskytl, kolik mohl.

Jiřík mluvil zmateně. Teď viděl dosah své veliké viny. Hrozné obrazy stavěly se před oči jinochovy v nejkřiklavějších barvách, nejrozmanitějších podobách. A všechno to neštěstí doplňovala děsná skutečnost, že do smrti bude slepcem za trest, za pokutu. Jako na Kaina znamenaného budou na něj ukazovati.

„Ó Bože, Bože!“ lkal na tvrdém loži. „Jsem zničen, potrestán! Nedal jsem mrtvým pokoje, za to jsem za živa pochován. Vždyť slepota, věčné temno, horší smrti.“

„Nezoufej, jinochu.“

„Já pokoušel Boha, nejsem hoden doufati, mně odňata veškera naděje.“

„Veliké Boží milosrdenství. Nezoufej, ale doufej.“

„Ne, ne, moje vina k neodpuštění. — A matka.“

Jiřík vzpomněl na matičku, co by řekla, vidouc jej, jak se lekne, až vše uslyší. Snad již došla zvěst ta rodné vesnice, matka lomí rukama. Co řekne? Bude asi proklínati svého syna? Ó že ji takový způsobil bol!

Mladý Kříž upadl opět ve mdloby, paměť ho opustila, viděl jen tmu, věčnou tmu.

Daniel přiklonil ucho k těžce oddychujícím prsům a zakýval povážlivě hlavou. Pak namočil obkladek ve studené vodě a přiložil jej na rozpálenou hlavu. Zapomněl na hřbitov, na vše. „Dlouho, dlouho to potrvá, než se dokonale vykřeše. Soudy Páně! A co pak?“

Slepec jen aby chodil dům od domu a prosil o almužnu dobré lidi. Tomuhle jinochu by nikdo nepodal ani skývy chleba, ani vody, ale odehnali by ho od domu.

„Nejlépe, kdyby zůstal v kláštěře,“ mumlal tiše; „byl by mi právě vhod. V kláštěře bratr laik nalezne vždycky práci a slepec milosrdenství.“

Jiřík viděl stále před sebou tvář otcovu zamračenou, bolesti plnou. Prstem káravě vztyčeným hrozil a ústa, zdálo se, že se otevírají a k uším zalétala slova: „Nezdárníče, prach předků jsi drzou rukou porušil, proto zasloužený tě zastihl trest.“

Pak opět upadl v bezvědomí a mluvil zmateně.

Když slunce otočilo dráhu až na poledne, přiběhly do kláštera matka s dcerou. Byly udýchány, nemohly promluviti. Opat bolestným okem pohlédl na ně. Věděl, koho hledají. I je poznal ještě od pohřbu.

Jediné slovo mohla Křížová vyraziti a to bylo: „Jiřík?“

Ano, co se děje s Jiříkem? Na ústech opatových obě lpěly strhaným zrakem, odtud uslyší rozsudek života nebo smrti.

„Nemocen syn a bratr váš,“ řekl mírně opat.

„Jenom nemocen? Nic více?“

Lence zazářily oči.

„Ovšem že, však trochu nebezpečně.“

„Co ho bolí, co se mu stalo?“

„Nelekejte se, buď jak buď, pravdu musíte zvěděti. Jiříka jsme nalezli omdleného na hřbitově. Když jsme ho vzkřísili, nemohl nás poznati, mlha mu obestřela oči, dosud nevidí.“

Ó Bože!“ zalkala Křížová.

„Chybil váš syn, z nějaké nekalé myšlénky šel pozdě večer na hřbitov, zde rozkopal hrob otcův.“

Teď div neomdlela Křížová sama. Její dítě, její syn večer na hřbitově? Nemožno. A přece. A co tu dělal?

Opat Křížové krátce vysvětlil vše, pokud bylo třeba.

Nebohá matka váhala. Stála na dvoře klášterním jako zlomená lilie. Srdce mateřské bojovalo. Takového hříchu že by se dopustil její syn? Čím byl tak zaslepen, kdo vnukl mu takovou myšlénku nešťastnou?

Z těchto dům Křížovou vytrhla Lenka. Je to jen přece bratr a nyní trpící na nejvýš, když nemocí zlou zastížen. Křížová by se snad byla hned domů odebrala, ale Lenka jí nedala. Přimlouvala se za bratra, omlouvala jeho poklesek tolik, že matka neodolala a tak se obě odebraly do cely, kde Jiřík odpočíval.

Shledání se matky se synem slepcem bylo žalostné. Ani Daniel hrobař, který denně byl svědkem slz a výjevů smutných, nezdržel se, musil se odvrátiti a zakryti si obličej. Lenka si sedla u hlavy, složila hlavu do dlaní a plakala. Pak se jí i slz nedostávalo. Takové náhlé neštěstí ochromí člověka i nejsilnějšího.

„Co teď s Jiříkem?“

Mladý Kříž opět nevěděl o sobě, mluvil zmateně.

„Tady zůstanu — v kláštěře. Nevyhánějte mne. Zde si odpykám, čím jsem se prohřešil. Jenom mne neodpuzujte.“

Pak sepjal ruce jako k modlitbě.

„Ubohé dítě!“

Dnes opat, jakoby byl uzavřel hřbitov, nepřijímal žádných mrtvol mimo domácí osadníky. Hřbitov byl znectěn, jeho tajemná, zázračná moc poskvrněna; proto zůstává pouhým pohřebištěm sousedních vesnic. Opat byl neúprosný. Včera naposledy byl hřbitov otevřen všem, kdokoli si přál odpočívati ve svaté zemi, v lehké půdě sedleckého kláštera.

Ani Danielovy prosby nepomohly.

„Bůh byl pokoušen, proto nebude dělati žádných zázraků lidem na odiv, lidem pro posměch. Dokud věřili pevně zázračné půdě, dotud byla všem volna, nyní nikoliv. Símě, jednou zaseté, poroste, za jedním rouhačem — pochybovačem zrodí se druhý. Proto ode dneška náš hřbitov pouze pro osadníky.“ —

„Jiřík chce zůstati v kláštěře,“ oznamoval Daniel.

„Nejlépe udělá. Co se slepcem ve světě? A jaký mimo to by ho čekal ve světě osud? Byl by všech povrhelem. Ať zůstane zde. A zaměstnání jeho?“

„Bude mým pomocníkem na hřbitově. Sam si tak ze srdce přeje.“

„No nyní nebude ti ani pomocníka třeba, ale buď si. Chce-li, ať ti vypomáhá. Snad tam, kde Boha rozhněval, také jeho všemocnost usmíří. Jak mu je?“

„Horečka ho opustila, je nyní klidnější.“

„A zrak?“

„Nevyléčen. Úplným slepcem.“

V kláštěře všechno se bralo starým během. Křížová prosila syna, by se domů vrátil, chtěla povolati nejvyhlášenějšího lékaře, by navrátil mu zrak ztracený, ale Jiřík se smutně usmál.

„Mně lidská pomoc neprospěje, můj lékař tam na nebesích. Bude-li jeho vůle. Zde mi nejlépe. Ať se Lenka provdá, na statek přivede hospodáře, já se všeho zříkám. Jenom na moji duši pamatujte, by mi byl soudce věčný milostiv.“

Proti takovým důvodům byla všechna slova matčina marna. Musila povoliti. Ještě že Sedlec nedaleko a matka se mohla časem podívati k synu a potěšiti se s ním. Zůstal slepcem, vše bylo pro něj ztraceno, květnatá příroda, pole, luhy, modrá obloha, žárné slunce, slovem vše. Nikdo by byl neřekl, že oči Jiříkovy slepy, opat rozuměl mnoho vědě lékařské, prohlížel denně oči nového fratera laika, ale vždycky zakýval povážlivě hlavou.

„Pomoc?“ tázali se bratří.

„Jenom tam s hůry.“

Jiřík se vystonal úplně. Byl opět na těle zdráv, chodil s Danielem, pomáhal mu, obeznamoval se již se všemi předměty, by sám po paměti všude trefil. Bratří ho měli rádi. Už útrpnost s ním je k tomu měla. Vodili ho, rozmlouvali s ním, líčili mu vše živými barvami, ale což je to platno, když zrak obestřen chmurou neproniknutelnou?

Nový frater účastnil se společných modliteb, seděl společně za stolem, ano naučil se i přisluhovati u oltáře. Byl zádumčivý, všechnu veselost jakoby s něho smetl. O příhodě tak osudné nikdo s ním nemluvil, aby nebyly staré rány drásány. Slovem, s největší šetrností zacházeno se slepcem.

Také v zahradě vypomáhal. Sázel rostliny, sel símě, ale neviděl jejich vzrůstu, nezřel dozrávajícího ovoce. Nebožák! Pracoval vše jenom po paměti, svět měl jen ve svém srdci.

V kláštěře pomalu zapomínali na neblahý den příchodu Jiříkova. Frater Daniel složil kosti pod kaštanem, kde obyčejně skládal své nářadí a Jiřík mu vykopal hrob. Nastoupil nyní na jeho úřad úplně. Na hřbitově byl od rána do večera. Jednak kopal hroby, sázel květiny, plel, zaléval, ošetřoval — vše po pa-

měti. I rozličné druhy rozdílných barev k sobě rovnal. Když jeden smysl ochromen, nahražen smyslem jiným.

Také v Hlizově zapomněli. Na statek přišel nový hospodář. Lenka se provdala a jenom stará matka často vzpomínala na syna fratera. V klášteře byla často a proseděla s Jiříkem na hrobě otcově mnohou chvíli. Však byl také okrášlen! Nade všechny se třpytil. Od jara do podzimu byl pln květin nejkrásnějších, nejlepší druhy syn zasazoval na otcově rově. Ano i v zimě, když vše bylo kryto pláštěm sněhovým, nad hrobem vypínal se zelený kříž z břečťanu. Křížův hrob nebyl sice zdoben památníkem kamenným, anebo železným se zlaceným Kristem, ale nad rovem stál zelený kříž — umělá práce slepcova. Tak ho seřezával, rovnal, že se bylo radost na něj podívati.

Tak splácel syn otci svému.

Zde poseděla si rádà Křížová. Vidouc spokojenost synovu byla tomu skoro ráda, že nalezl v životě tichém v klášteře takový útulek; jenom kdyby nebyl býval tak smutný začátek, tak děsná minulost.

Však Jiřík se snažil napraviti, jak mohl, co zavinil. Byl zbožným a rozjímal denně, hlavu maje skloněnu na lebce na klekátku. Zdálo se mu, že slyší hlas otcův, že mu odpouští. Ukájel se nadějí, že i milosrdný Bůh —

„Synu, po domově netoužíš?“

Matka přisedla blíže k synu. Nebyl to již jinoch s tváří jemnou, okem lesklým, úsměvem na rtech; Jiřík zvážněl, každý rys ve tváři byl znamením myšlének vážných. Celá postava Jiříkova zmužněla, proměnil se ruky obratem. Z blouznivého jinocha stal se pevný, rozhodný muž s přídechem bolu ve tváři.

Křížová položila pravici na hlavu synovu, jak činívala, když sedali v podvečer pod lípou, která v den smrti hospodářovy padla rozkácenému živlu za kořist.

„Abych řekl pravdu, netoužím. Jsem zde úplně spokojen. Co mluvím spokojen? Jak bych mohl jím býti?“

„Mlč, synu a doufej u věčné milosrdenství.“

Matka pohladila syna po tváři. Ruka mateřská dovede stírati boly.

„Kdyby nebylo doufání, kdybych neměl blahé naděje, nevím, jak bych až dosud žil. Zoufal bych si. Ale modlitba mne sílí.“

Křížová si utřela slzy.

„Tedy jsem přece šťastná matka.“

„Šťastná?“

„Utíkáš-li se k Bohu, pak se o tebe pranic nebojím. I Lence se vede dobře.“

„Bylo by vše dobře, kdybych —“

Jiřík ukázal na oči. Kdoby nevěděl napřed, že frater slepcem, nikdy by to neřekl. Oči měl na pohled zdravé.

Nespatřiti rozkvetlé přírody, pestrých luhů, šumících klasů a zelených stromů, neviděti jasného slunce, hvězd třpytnatých, nezříti do tváří lidských, ale u věčné tmě se potáceti, největším trestem na světě i po smrti. Vždyť věčné i časné tresty odlučují tvář Boha Stvořitele a tyhle tresty tak mocně doléhají na duše naše.

Když Křížová odešla, byl Jiřík pokojnější. Kopal na hřbitově, připravoval lůžka chladná mrtvolám a provázel je modlitbou do země. Pro širší kruhy, pro vzdálené krajiny sedlecký hřbitov byl docela uzavřen. Nový hrobník pravidelně kopal hrob za hrobem v tomže pořadí.

Slavná pověst hřbitova sedleckého utuchla, jakoby tu nebyla země svatá, země lehká, v níž se tak snadno tisícům a tisícům odpočívalo, jakoby to nebyla půda přinesená od Kalvarie, právě z toho místa, kde dokonal Spasitel světa a v níž těla spravedlivých setlela za deset dní.

VI.

Sedlecký hřbitov — bývalé prohlášené svaté pole s divotvornou mocí — byl úplně ponechán novému hrobníku, slepému fraterovi. Kopal hrob vedle hrobu těsně podle sebe a v každém sebral lebky, větší kosti, silné hnáty. Každý kousek políbil a zanesl do kaple hřbitovní. Tam nezahlédlo lidské oko, zde byl Jiří sám a sám. Sedl na máry a složil údy upracované; založil hlavu do pravice a zamyslil se.

„Snad tak odčiním vinu svoji. Ukáži všemu světu, že skutečně tenhle hřbitov byl lehkou zemí spravedlivcům. Až budu hotov, pak složím údy k odpočinku věčnému. Jsem v polovici, dočkám-li se konce? Zdá se mi, že dočkám, že uvidím.“

Slepec se usmál sám sobě: „Uvidím. Bloude, jsi slepý na do smrti, ničeho neuvidíš.“

Opět sklesl Jiří v myšlénky: „Když ne já, aspoň jiní poznají, že pravdou vše bylo a já se rouhal. To budiž mým pokáním.“ Hrobník sáhl po růženci, nebylo ho u pásu. „Snad jsem ho ztratil.“

V tom zazvonil umíráček na věži, volaje smutným hlasem, že se blíží průvod s křížem v popředí, rakví a hloučkem věrných

přátel v zadu. Hrobař rychle zavřel kapli, jakoby se bál o své poklady a šel průvodu vstříc. Byl na hřbitově znám, věděl o každém kameni, každém náhrobku.

„Odkud?“

„Z Hlízova.“

„Z rodiště mého. A koho to nesete?“

„Přítele tvého ze mládí, druha věrného. Byl s tebou v jedněch letech.“

„Tak záhy?“

Jiří nyní teprv uvažoval, jak léta ubíhají, jak dlouho již v klášteře. Nikdy mu ani takováhle myšlénka nepřišla do hlavy, až dnes. Vždyť druh jeho byl dospělým mužem, vždyť Jiřík již na dvacátý rok v kláštěře a hřbitova překopal dobrou polovici. Ani necítil, že stárne, že křížků přibývá a přece tomu bylo tak. Zafukala čtyřicítka.

Hřbitovní kaple byla jako útulkem slepcovým. Téměř všechen prázdný čas zde ztrávil na modlitbách. Tak aspoň se domnívali ostatní bratří. Jiříka jakoby ani v klášteře nebylo. Mladší bratří nastupovali na místa starých, jimž hlava zšedivěla a oči se zavřely ke spánku, z něhož není pro tento svět probuzení. Jiří jim ustlal vedle opata a Daniela. Již překopal tři čtvrtě hřbitova, svědomitě klada mrtvolu vedle mrtvoly. Ani píď země nezůstala nedotknuta.

Mladý jeden novic Václav prohledával klášter kříž na kříž, od věže kostelní až do sklepů vlhkých. Mladá, zvědavá hlava nakukovala do všech koutů. Také hřbitovní kaple mu padla do oka. Věděl již od svých druhů, že to takořka útulkem a bytem slepcovým. Zvědavosť ho pudila nakouknouti do kaple. Plížil se jako stín kolem jasanu; lopata s motykou odpočívaly u rozkopaného hrobu. Jiří seděl pod jasanem. Modlil se růženec — po paměti.

Novic byl jist, že ho slepec neucítí. Dvéře u kaple byly pootevřeny. Na prahu ležela lebka a několik bělavých hnátů. Opatrně se ohlédl, pak sahá již po klice, dvéře zaskřipnou.

Dva zoufalé hlasy zazněly na hřbitově, novicův a Jiříkův.

Slepec jako jinoch vyskočil a mžikem byl u dveří pootevřené kaple; novic pak na prahu ve mdlobách. Hrobař odnesl omdleného pod jasan, přetřel mu spánky vlhkou travou a tak jej vzkřísil k životu. Sotva že mluviti mohl polekaný jinoch, Jiřík ho zasypával nejrozmanitějšími otázkami.

„Co pak jsi viděl, co tě tak polekalo?“

Hrobař dobře znal příčinu, ale ptal se opatrně.

„Zjevení; tisíce důlků očních, tisíce bělavých lebek.“

„Ano to bylo zjevení," chopil se slov novicových hrobař „a dávalo ti patrně na ruku, bys nebyl zvědavým, abys dal mrtvým pokoj." Poslední slova pronášel hlasem přitlumeným.

„Znal jsem jednoho člověka, jejž zvědavosť přísně potrestala a právem; hroby mají zůstati na pokoji."

„Vždyť kaple není hrobem," podotkl novic úplně vzkříšený.

„Ale je na hřbitově u prostřed hrobů, je jako jejich pomníkem. Vidíš, kdyby věděl o tvé dnešní cestě opat, byl bys trestán; pomlčím o všem, ale slib mi, že již nikdy zvědavosť tě nepovede do kaple."

„Velice rád. Byl jsem příliš polekán," sliboval jinoch.

Slepec spokojeně si přetřel čelo, uzamkl kapli na zámek a kopal tiše dále hrob ve čtvrtém, posledním oddělení.

V klášteře si šeptali, že hrobař tak trochu na stará kolena na rozumu pomaten. Jeho uzavřenosť v sebe, zachmuřená tvář nebyly by tak ani oprávňovaly domněnky bratří, jako to, že do hřbitovní kaple nikoho nepřipustil. Opat zapověděl bratřím znepokojovati „na duchu nemocného" bratra, všicci měli útrpnosť s jeho slepotou, vážnosť ku stáří a nyní soucit ke spolubratru, novým neštěstím stíženému.

Tak měl Jiřík svatý pokoj. Sedal den co den na hřbitově, stlal lůžka zesnulým na čtvrtém oddělení. Hrob vedle hrobu řadil podél úzkých cestiček.

Když došel otcova hrobu, motyka mu vypadla z ruky. Stanul dlouhou chvíli, pak se musil podepříti. Právě byl opat také na hřbitově. Slitovalo se mu starce. Byl jím opravdu. Vlas bílý, čelo vráskovité, záda sehnutá. Sestaral za čtyřicet let jako za celé století. Opat přiblížil se k hrobníkovi, položil mu ruku na rámě a řekl: „Jsi nejstarší, bratře, a tolik se namáháš. Ponech práci tuto někomu mladšímu; zastane tě velmi dobře. Vždycky to říkám, všeho mnoho škodí. Nebo ti přidám pomocníka? Můžeš si pohoviti . . ."

Hrobař jakoby se probudil z těžkého snu. Vyskočil a vztyčiv odmítavě pravici zvolal:

„Pro všechno tě, otče, prosím, jen to ne, jen to ne! Mě nic neunavuje, rád konám práci svoji, vždyť mi radostí, potěchou. Dokud živ budu, hrobařem zůstanu."

„Jak chceš; myslil jsem jenom tvé dobré."

„Děkuji ti. Hleď, vždyť jsem ještě ani jednou nepřekopal tuto posvátnou půdu. Jsem teprvé na čtvrtém dílci."

Opat potřásl hlavou. Snad přece pravdou, že Jiří šílí. Řeč se mu plete, mluví podivné věci.

„Což pak tvým úkolem celou tuto půdu překopati, na celém hřbitově nastlati lůžek posledních?“

„Ano, to mým úkolem. Ale nevím, dodělám-li díla toho.“

Znova opat zavrtěl nedůvěřlivě hlavou. Dříve než mohl odpověděti, slepý hrobař pokračoval:

„Ano to mým životním úkolem. Uložil jsem si jej sám a musím úloze té dostáti. Mnoho mně na ní záleží, jeť mým pokáním.“

Teď věřil opat do opravdy, že to s rozumem Jiříkovým není v pořádku. Pilně ho pozoroval. Zdálo se mu, že hrobař den co den něco odnáší v kutně z hrobů. Nevěděl, co by to bylo. Šperků není v zemi, vždyť nebyly na ně časy a slepec by jich ani nepoznal. Kdykoli hrobař dokončil hrob, pomalu se plížil se zahrnutou kutnou ke kapli a tam zavíral za sebou dvéře. Snad přeče nějaké tajemství. Ale vždyť je to slepý blázen. — Tak a podobně opat uvažoval, pohlížeje okem na hrobaře. Byl už nejstarším v kláštеře, pamatoval mnoho a mnoho změn, ale nedovedl o ničem vypravovati, nevšímal si kláštera a žil jenom svému hřbitovu — svému pokání.

Otcův hrob přeskočil.

Opatovi byla ta věc s podivením. Sešel na hřbitov a ptal se hrobaře, proč nekope v řadě pravidelně. Hrobař se zarazil, sklopil hlavu a na chvíli se zamlčel.

„Snad ještě mrtvola ta neshnila? Zdá se mi, že to hrob prastarý.“

„Ano prastarý,“ bezděčně opakoval hrobař, „starší než ostatní.“

„A přece ho pomíjíš.“

„Prach otců mých.“ —

Hlas Jiříkův zněl dutě, vážně, přísně.

„Tvůj otec zde odpočívá?“

„Ano, zde jsem jej uložil a . . .“ nedopověděl.

„Koho ještě?“ pomahal opat.

„Nikdo více tady neleží. Jen otec, drahý otec.“

„Nyní si mohu vysvětliti, proč jsi pominul hrob tak milý. Ale tvé pokání? Řekl jsi, že máš překopati celý hřbitov?“

„Ovšem že. Mé pokání u Boha.“

Opatovi se zdálo, že tenhle člověk má přece dobrý, zdravý rozum. Spíše minulost jeho s mnohou bolnou stránkou. Je nej-

starší, nikdo v kláštere nezná jeho života. Všechny přivítal slepý frater na prahu a všem řekl slova pochmurná: „Spolu budeme dobrými přátely, jsem zdejšího hřbitova hrobařem.“ Pak si každý slepého starce oblíbil, každý by mu býval rád vůdcem; ale hrobař znal vše po paměti, jakoby jeho zrak nebyl obestřen věčnou tmou.

Hrobař Jiří, frater slepec, chřadnul očihledě. Nějak se tratil jako bylina, jíž podťat kořen, jež nemá životní vláhy. Byla tady léta a Jiří si nedal pokoje. Na hřbitově mu nesměl nikdo kopnouti, vše sám a sám si udělal. Jiří kopal na posledním oddělení a začal poslední řadu. Tam prý leželi nejzámožnější lidé, jichž těla byla balsamována, by neshnila. I po smrti se člověk bojí rozkladu, hniloby.

Nyní častěji stanul hrobař, jsa zadumán nad prací rozdělanou. V kapli hřbitovní byl téměř ustavičně. V kláštere si šeptali, že to jde s fraterem s kopce, že ho opět napadla šílenosť. Jinak nikdo bratra veterána s bělavým vlasem a vráskami v obličeji nerušil. Měli úctu ku stařešinám.

Jenom opat bedlivým slepce pozoroval okem. Zvláště to mu bylo s podivením, že oči fraterovy nestárnou. Stále s tímže leskem, jako by mladistvý žár ještě plál mu v očích. A přece závojem neproniknutelným zastřeny — na věky.

Poslední vykopán hrob na sedleckém hřbitově a hrobař se nebezpečně rozstonal. Bratří byli stále a stále u lůžka nemocného, všeliké přání jeho věrně plníce. Věděli, že poslední hodinka hrobaři uhodila. Aspoň ke smrti nešťastnému slepci poslouží.

Opat také byl často v cele Jiříkově.

„Vím, že nepovstanu,“ začal frater tichým hlasem, když s opatem osamotněli „a proto bych měl k tobě prosbu vřelou.“

„Jen se vyslov.“

„Nevím, slíbíš-li.“

„Pokud možno, s radostí.“

„Tedy věz, otče; víš, jak jsem miloval hřbitov, co jsem se na něm napracoval, kolika lidem jsem zde ustlal. Překopal jsem celý hřbitov od začátku do konce.“

„Vím, vím.“

„Také jsem se ti svěřil, že to bylo mým pokáním. Dal Bůh, že jsem vše přestál a překonal. Však tím není ještě pokání moje skončeno. Prosím tě, dej mě donésti do hřbitovní kaple.“

Opat se všechen poděsil. Nemocen na smrť a do kaple?

„Bratře, vždyť jsi nemocen, pohoršíš si.“

„Nikoliv. Vím jistě, že umru. Prosím tě, splň moji prosbu, doprovoďte mě do kaple, vždyť jsem v ní tolik let ztrávil, vždyť jsem ji tolik miloval!“

„Nevím, nevím, jsi příliš nemocen. —“

„Nic se mi nestane. Něco jsem ti napověděl, teď vám na hřbitově vše vypovím do slova. Ulehčí se mi; věř mi, otče.“

Nebylo zbytí. Jiří, slepý frater, nejstarší úd kláštera, vynesen na hřbitov před kapli. Slunce mile svítilo, ptáci pěli, stromy se zelenaly. Kde kdo byl v kláštеře, všicci nechali práce a šli na hřbitov za slepcem.

„Moji bratří.“ počal umírající, „víte, že jsem dokonal svoji práci a tím také skončím svůj život. Tamo hrob mého otce, toho jsem ušetřil, toho se nedotekla moje motyka. Nyní ovšem — ale před lety? Co napsáno v análech klášterních, že na tomhle hřbitově země z Kalvárie, že v té lehké zemi těla spravedlivých v desíti dnech se rozpadla, to pravda pravdoucí. Já jsem jediný pamětník. Otce mi sem pochovali, já nevěřil zázračné půdě, já, poslouchejte, večer porušil hrob otcův, rozházel rov, abych se přesvědčil, zda vše pravda.“

Bratří trnuli. Nemocný pokračoval:

„Však spravedlivý soudce mě potrestal. Nedokončil jsem zhoubného svého díla, padl jsem ve mdlobách do hrobu a ráno, když mě vzkřísili, s hrůzou jsem poznal, že jsem oslepl. Soudy Boží! Za pokání jsem vstoupil sem do kláštera, překopal veškeren hřbitov, ze všech hrobů vybral lebky a hnáty a zde v této kapli nahromadil, aby viděl svět moji vinu, by poznal, že skutečně tahle půda byla svatou, z Kalvarie, kde dokonal Spasitel.“

Slepec se zvedl, vyňal klíč ze skuliny pod prahem a otevřel dvéře. Všicci se přihnuli ke vchodu a strnuli zděšeně. Tisíce důlků očních, tisíce bělavých lebek, menších větších hnátů nahromaděno ve vysokých pyramidách v tom nejlepším pořádku hlava vedle hlavy, kost vedle kosti.

„O Bože, já vidím,“ vzkřikl slepec a chopil se za hlavu. „Vidím, vidím svět, oblohu, vás — dílo své. Díky Bože, jsi mně milostiv.“ Pak klesl na zem a vypustil duši.

Na sedleckém hřbitově dosud stojí kaple a v ní oltáře, pyramidy, stěny, okrasy — vše z lebek a kostí a pověst dí, že to dílo slepého fratera, který na konec života prohlédl.

Jan hrobník.

Vesnická povídka ve verších.

Napsal **Vl. Syrokomla.** Přeložil **V. Pakosta.**

Vnaší vísce v mladém žití
jinší býval ruch:
každý uměl vesel býti,
každá dívka jaré kvítí,
junák čilý druh!

Dnes že lidem chytrosť vládne,
je to naše žití chladné,
hasne blaha zář!
Sporým květem louka zkvítá,
zakrsaly klasy žita,
zbledla lidská tvář!

V jeseni dřív aneb z jara
byly krásné dni;
v práci, v potu — mysl jará,
při zábavě — srdce hárá,
až to v krčmě hřmí!

Dnes však lidé nejsou tací,
vlažní k sklence, vlažní k práci —
vím nač stačí, vím!
Předci dělní, staří v hrobě,
vyspávají na hřbitově
spánkem odvěkým!

Půjdu k nim a na mohyle
slzou zrosím hled;
s džbánem medu k nim se schýle
pohovořím sladce, mile
s lidmi dávných let.

I.

Jak nade hroby tmavou nocí tesknou
se bludičky a meteory lesknou,
tak minulosti naší prchlí dnové
nám vždy se jeví v záři purpurové,
ač také byli zcela obyčejní,
ač stejný lid byl, i my byli stejní,
a svět i člověk měl týž osud cele;
na nebi mraky, trudu vrásky v čele,

a také někdy ranní záře milá
zaplála v srdce, mraky zaplašila
a opět v mlhách pohasnula brzy;
déšť s nebe sprchal, v očích plály slzy.
Tak se to stále na tom světě střídá:
za chvilkou štěstí v patách trud a bída; —
a přece záře minulosti zlatá
ten mrak i tesknosť zraku zastřít chvátá,
že když se mysl ponoří v ty časy,
hned srdci volněj — Bůh to suď, proč asi!
Rok dávno zašlý podivné má vnady!
vždyť v jitru mládí byl nám druhem všady,
a tam ti lidé proto jsou nám milí,
že v našem žití druhdy svědky byli
té první pouti — kdy jsme reci malí
se za neznámým cílem předbíhali,
tu za motýlky, tu za květinkami,
za vším, co krásné a co oko mámí,
za vším, co těší, srdci drahým spolu. —
Leč nyní nijak — člověk, dítě bolu,
zakusiv světa, smutně hlavu schýlí
a nešťastnějším, zmoudřev, každou chvíli;
břemeno těžké cesty dlouho nesa,
kdy síla mizí, že již skoro klesá,
a všude trní bodá jej a hloží,
zná cíl jen jeden — hrob, kde kosti složí.

II.

Jitřenko svatá mého žití rána!
tys byla chmurná, smutná, uplakána,
taková právě jak mé žití chudé,
jak dnešní den můj, zítřejší jak bude.
A přece, nevím proč? v tak nevídané
mné záři jasné vzpomínka tvá plane;
a když se vnořím v jasno oné záře,
spatřiti toužím dávno známé tváře,
i místa, kde mi vykvetla slasť mnohá,
kam však už nyní nevkročí má noha.
A často smuten oči v dálku hroužím,
po mlhovitém její modru toužím;
tam po těch střechách, kde byl život blahý,
kde známých svatyň vítaly mé prahy,
tam po tom vánku, lukách v senoseči,
tam po těch lidí pohledu i řeči,
s nimiž jsem druhdy trávil život chudý,
chléb s nimi sdílel, radosti i trudy . . .

Kdy ruce bolí práci utýrané,
kdy tepna slábne, div že neustane,
povzdechne člověk: Ach můj Bože milý!
tam bych snad opět nabyl dávné síly,
jediný pohled v tváře drahé země
stydnoucí srdce rozjařil by ve mně . . .
Ó směšní snové! vymyšlené báje!
Vždyť čas i život prošel též ty kraje:
a druhdy milou pod doškami střechu
pokryla plíseň neznámého mechu;
i stromky, jež jsem rád jak bratry míval,
v postavy jiné změnil časů příval. —
Ó co mně do nich? trudná mysl moje
v nich chtěla spatřit staré známé svoje,
leč z jejich větví cizota jen zeje;
tam dnes i vítr zcela jiný věje;
kostelní zvony zcela jinak hučí,
jeden jest puklý, druhý divně zvučí . . .
A lidské tváře? tyť jak blána bílá!
v ně každá chvíle stopy proměn vryla.
Děvuška matkou — dítku chystá lůže;
co bylo děckem — dorůstá již v muže,
co bylo mužem — dnes již hlava sivá,
co bylo starcem — v hrobě odpočívá.
Toť lidé cizí . . . neznám jich, v mé hrudi
mně pohled na ně jenom bolest budí!
Vzpomínka se mi ku vzpomínce pojí —
to nejsou oni, nejsou lidé moji!
Hluboké rýhy, vrásky v každé tváři,
snad stopy chorob, útrap nebo stáří;
hlas dívčí jindy zvonek vystříbřený,
dnes ostře zvučí z prsou mladé ženy,
hlas muže silný, jenž zněl druhdy měkce,
dnes v ústech kmeta šišlá jen a šepce. —
slyším jej, slyším, vzpomínám si v duchu,
než cizí zvuky jsou to mému sluchu.
A srdce lidská — ó jak změnila se!
Jinocha zřel jsi v nadšení a kráse,
zda dnes jej poznáš? — Jaká v duši změna,
jak samolibá, jaká uzavřena!
Viděl jsi k nebi povznešené oko,
a četl víru v srdci přehluboko,
a jaká láska v ňádru tom se kryla,
tak obětavá, vroucí, taká milá!
Leč čeho mrazem zhubiti s to není
hřích, zloba lidská, světa pokušení?
Hle již v tom ňádru i v té hlavě vládne
nevěra děsná, srdce pusté, chladné!

O jenom poslyš, jak se rouhá všemu:
své dávné víře, Bohu, srdci svému . . .
Ať mi jde s očí! já ho nechci znáti!
a já chtěl duchem jeho pookřáti! . . .
Ó kolikráte jeho pohled známý,
kdy časy dávné táhly myšlénkami,
v růžové záři, s lící usměvavou,
jak červánky se vznášel nad mou hlavou! . . .
To das, ne člověk! . . . Ó proč v děsné stíny
zahalil obraz můj mně bez příčiny
mladosti jaré, kdy se hlava chýlí,
zdroj, k němuž spěchám, že mi dodá síly,
že zoufalému srdci těchu vleje,
že dávným ohněm zas mě rozehřeje?! . . .

Ó běda! běda! bol mi srdce chvátí,
že včerejší den už se nenavrátí!
Včerejší lidé dnes už za své vzali,
časy se mění, budoucnosť se kalí . . .
Chceš zastaviti času odlet stálý?
Minulosť skoumej, ale jenom z dáli.

III.

Jest-li vám libo, na malou chvíli,
nakloňte sluchu, přátelé milí:
spůsobem starým, v přátelském kruhu,
povídku povím z domácích luhů,
kterou jsem slyšel v podání lidu,
prosté jak vznikla ve vísky klidu.
Smějte se, plačte — co se vám líbí,
chvalte, co dobré, promiňte chyby.

(Pokračování.)

Čemu prospějeme sbírajíce z lidu zbytky národní poesie.

Napsal kněz **Tóma Šmýd**.

(Dokončení.)

B) Sklonba.

Sklonba velmi se usnadní a sloh se zpříjemní, nasbíráme-li z lidu místo verbalných slov s koncovkou *íní eti ati* substantiv zkrácených, anebo dle vzoru ryba skloňovaných, například: To bude můj skon (m: skonání) slez. — Dostali jsme tři měchy kobzalí za obklíudu (m: obklizení) slez. — Dali synka

do nauky (m: učení) slez. — Úchyt neb úchytka (m: uchytnutí.) — U nás není zářídy (m: zařízení, řízení) slez. — Já to zrobnu a ty budeš mět výtyk (m: vytýkání) slez. — Zápar (m: zapaření) slez.

Místo substantiv ženských s koncovkou *yně*, odvozovaných z mužských zakončených koncovkou *el*, lze ozdobnějších slov z lidu si osvojiti s koncovkou *a*, na př.: učitel—učitelka; přítel—přítelka; těšitel—těšitelka; kazitel—kazitelka; obyvatel—obyvatelka.

Též u ženských substantiv s koncovkou *ice* užívá lid ve své mluvě koncovky *ička*, na př. orodovnice—orodovnička (slez.), tedy: přítelnice—přítelnička, panovnice—panovnička a místo *ová* též koncovky *ka*, na příklad paní myslivka (— myslivcová) slez.

Při substantivech rodu středního s koncovkou *í* (znamení) brává lid raději koncovku *o*, na př. bohactvo (m. bohactví); skúpstvo (m. skoupství); hlupstvo (m. hlupství).

V instrumentále, mluví-li se o dvou osobách, nebo o dvou věcech, lid až dosud zachoval si koncovky čísla dvojného v substantivech i v adjektivech, kdežto nejední spisovatelé, neužívají-li pro oboje čísla množného, alespoň jedno vlepí do něho s koncovkou množnou, ponechávajíce slovo druhé v čísle dvojném beze shody. — Ba lze dočísti se už i toho, že číslovka *dvě* překládá se do čísla množného, na př. v této větě: „Prvním vyobrazením člověka jest u nich kruh s dvěmi čárkami na místě očí, s dvěmi čarami, které představují nohy a s *dvěmi*, jež mají býti *rukama*.“ (Kom. 1884, str. 437.) — Ale lid mluví: přijel svýma koňma (mor.) — Oral voloma (slez.) — Šla s tyma chlapoma (slez.) — Hladeli otvorenýma ustama na Lomidreva (slov.) — Povedajú dajedni, že svojima očima videli, keď traja drakovia pribehli (slov.)

Místo adjektiv přisvojovacích s koncovkou *í* užívá lid mnohdy tvarů s koncovkou *in*, *ina*, *ino* jako Srbové: babina Glava (srb.); žabina kmotra (slov.) a jako staří Čechové mluvívali v rukopise Kralovédvorském, na př. slyše stráže volanie pastušina (str. 8.) — I zastena pláčem holubiným (str. 39.) — Umre-li glava čeledina, děti vše tu zbožiem v jedno vladí (str. 9.)

C) Číslovky druhové.

V gramatice učívá se sice, že číslovkami druhovými se naznačuje druh líčené (účtované) věci, ale při tom navykli jsme psáti a mluviti pěkně po germansku: Napsal tři žádosti. Pokračovací kurs pro dívky bude míti dvě oddělení. Mají tam třítřídní školu atd. Lid pěkně by řekl: trojí žádost — dvoje oddělení — trojtřídní školu. — Tak poví Slezan: Máme dvojo dětí — má patero dobytka, a Slovák dí: Trojo dětí má neb stará baba zlá, troje detí má: jedno chodí do školy, druhé šije bačkory, třetie sedí na kamenci. Rovněž tak jako lid náš těchto číslovek užívají Rusové, jež mluvnice Kolářová jmenuje „hromadnými" číslovkami, na př. dvoje dětej — tróje slug — tróje bratev — nás piatero dětej. (Kolář, Mluvnice, str. 51).

Proto též lidu našemu mluva tato tak utkvěla v paměti, že děti nikdy mně neodpověděly, tázal-li jsem se ve škole: „kolik" je Božích, „kolik" církevních přikázaní; ale na otázku „kolikero" ihned uměly drobné dítky odpovídati. Že v našem jazyku spisovném též těmito hromadnými číslovkami se psávalo a mluvívalo, dosvědčuje se starými náboženskými terminy v katechismu Kanisiově dosud zachovanými, které neustoupily germanismům a latinismům vetkaným do tohoto českého katechismu. Až podnes jsou tam ještě významy staré tyto: „Desatero" (přikázaní Božích) — „patero církevních." — Pravá církev se poznává po „čtveru" znamení. To „čtvero" znamení jest. — Pak „sedmero" hlavních hříchů — „šestero" hříchů proti Duchu sv. — „čtvero" hříchů do nebe volajících — „devatero" cizích. Proto navraťme se opět ku staré svoji řeči spisovné a učme se od lidu po svojemu povídati, jako naše ostatní bratř slovanská si hovoříva. —

D) Předložky.

Na označenou vícenásobného poměru místního užívá se druhdy složenin dvou i tří předložek. Nejčastější složeniny takové jsou: z pod, ponad, popod, poza, z poza, z popod, z popřed. (Bartoš, skladba. II. vyd. str. 87.). Těchto předložek lid nejhojněji užívá na mor. Valašsku, pod Karpáty a na Slovensku na př. V tom vyskočí Lomidrevo z poza dverí. — Ona vzala ponad dverí jedon meďenný prútik. — Nuž tu ona vzala ponado dvier strieborný prútik. — Vlezl popod stůl. —

E) Slovesa.

Slovesa jsou nejdůležitější a nejpodstatnější částkou mluvy slovanské a jazyka ryzího českého.

a) Proto z lidové mluvy lze přiučiti se, kterak lid všady pěkně slovesem myšlénky své vyjadřuje, kdežto spisovatelé nepřirozenou methodou vychovaní psávají abstraktnými germanismy a latinismy, hromadíce statná jména jedno na druhé, mnohdy též i bez předložek, čímž čeština se stává nesrozumitelnou a uráží ucho české a vůbec slovanské. I zde uvádíme několik příkladů z mluvy lidové na př.: Tak oni to obilia do syparni povsýpali, oblôčky i dvere dobre pozabíjali. Valivrch sa dal hneď do práce, nasnášal dreva, rozložil oheň, povesil kotel s vodou nad oheň, nasypal kaše, aj jednoho vola posekal a do kotla pohádzal, aby sa varilo.

Tu zas Loktibradák: Varíš tu kašu, varíš, a už si ju dovaril? Veru som ju, čo chceš? — Dáko len varil a z ťažka dočkával kamarátov. Títi prišli samý večer domov, a hned k nemu: No či si nám navaril? Ej navaril, navaril; môžte si len odstaviť. Nuž a tyže? Ja som chorý, ja jesť nebudem. Títo odstavia a okoštujú — a tu kaša nedovarená a maso surové. Nuž čože si nám ho lepšie nedovaril?

Sotva ho na jedno sto siah dnu zpustili, už nemilo Bohu povraz potrhával, dobre ho nepretrhol.

Princezňa sa mu nemohla dosť naďakovať, že ju od toho draka oslobodil.

Dosť sa mu ona naprosila, aby ďalej nešiel, že sú jej sestry ešte horším drakom v moci a že by tam zahynul: on sa jej odprosiť nedal.

b) Při slovesech ze staré češtiny dle vzorce: piati (přehlasované *iéti* a teraz *íti*) mluva lidová dosud zachovala věrně jadrnou formu starou, kterou slovesa tato vezdy zůstávají zřejmě srozumitelnými a nematou se s jinými slovesy stejně znějícími, jež něco zcela jiného znamenají.

Pozorujeme-li slovesa pravidelná ze kterékoli formy, všude vidíme, že kmen slovesný pokaždé v infinitivě se shoduje s perfektem.

Z řeči lidové pak přiučujeme se, abychom též při slovesech končících v infinitivě koncovkou *íti* s lidem rovněž i tento infinitiv tak utvářeli, aby infinitiv s perfektem se shodoval jako činívala čeština stará; tedy psávejmež:

piati — *pial* (ne: píti)
jati — *jal* (ne: jíti)
tati — *tal* (ne: títi)
přáti — *přál* (ne: příti)
žati — *žal* (ne: žíti)
hřáti (slov. hriať) — *hřál* (ne: hříti).
vzati — *vzal* (ne: vzíti), slez.: *vzať*, slov.: *vziať*, rus. взять.

V Čechách novější spisovatelé začínávají tvořívati tento infinitiv se Slezany ze kmenu praesentného (času přítomného):

pnouti, *jmouti*, *žnouti* (Viz Hattala mluvnica jazyka slovenského 1864, str. 118.)

K tomuto malému náčrtku na konci ještě dodávám, kterak my kněží, bedlivě li čerpáme ze mluvy lidové, posloužíme tím

české mluvě církevní.

Sbírajíce lidovou poesii nasbíráme si nejenom hojně slov a frasí, jimiž náš lid svoje náboženské názory projadřuje, a pro něž zachoval nám případný „terminus theologicus“ pro církevní mluvu českou, nébrž navykneme též hlouběji do svého lidu vnikati, lépe mu a jeho snahám i domácím jeho náboženským potřebám porozumíme, abychom snadněji p o s v o j e m u obecné zásady náboženské uměli do srdce mu vštěpovati. Aby však to se nám dařilo, třeba důkladně seznati veškeru řeč lidu, jeho obyčeje a zvyky a zastaralé názory a onen poklad starodávný, z něhož tyto názory vypučely a až dosaváde výpuky svými bujně v našich rodinách rostou. Jsou to hlavně názory mythologické či pozůstatky z náboženstva a ze zvyků a obyčejů pohanských, jež lid po svých starých zdědil a jež ústným podáním v rodině a v celém kmeně z jednoho kolena na druhé pokolení přecházejí a v národních pohádkách, v pověstech, ve zvycích, v obyčejích, v domácích a v obecních obřadech, v písních, v popěvcích, v pořekadlech a v průpovídkách atd. neustále budoucím potomkům se dochovávají.

Kterak rozličnì stavové národních pořekadel a přísloví mohou používati, pěkně popsal Dobšinský ve sborníku Matice slovenskej I. 83—85. (Srovnej vyňatek v časopise Komenském r. 1884 č. 1.). Hlavně kněz, vyučuje-li na křesťanském cvičení a na kázaní mluví lidu jako ze srdce a pochopitelně mu káže do duše, užívaje vlastních jeho výpovědí a slov. —

Zde poznamenáváme několikero sebraných průpovídek z našeho lidu, jimiž projevuje svoje náboženské názory na př. římské:

„Sit ei terra levis“ spisovatelé čeští obyčejně otrocky po římsku lidu překládávají: „budiž mu země lehká“, anebo strkají mu německou přípověď se dvěma chybama, s jednou logickou (filosofickou) a se druhou grammatickou: „Pokoj popeli jeho.“ Našemu lidu však jest duše vzácnější než popel, on též ví, že ani země ho netlačí, proto pravívá o zemřelém: „Už ho tam nic nebolí! a přává nebožtíkovi takto: „Nech mu bude dušiľahko“ (slov.), nebo: „Pán Buh mu daj radosť večnú“ (slov.), anebo: „Pán Bůh jim (mu) dej slávu věčnú“ (Mor. slez. a česky), nebo: „Pán Bůh ho tam oslav“ (Mor. slez. a česky), nebo: „Pán Bůh mu tam buď milostiv — Pán Bůh přijmi duši jeho na milosť“ (mor.) atd.

Některá jiná pořekadla: Milá ti umírá, už ju zpovědajú (mor. pís.). Jerusalemský kňaz ten ťa ospovedá (= vyzpovídá) (slov. pís.), tedy německé: Jemanden Beicht hören není po česku: zpověď slyšeti.

Nebude ti, milá, vina odpustená, čo pôjdeš na zpoved do Jerusalema (Sloven. píseň — též po slez.).

Šla z kostela od slova Božího (mor. a česky.) — Vítám vás od slova Božího (neb: slovem Božím — mor. a česky.)

To je všecko na vůli Boží (m.). Už je tam na Božím súdě = umřel (us. na Mor.) Chvála Bohu z takého času! = že máme taký čas, takou pohodu (slez.).

Jednotlivá slova dočekají se náležitého výkladu teprve, až nasbíráme z lidu zásob z každého oboru co možná největších, aby etymologa a filologa podporovalo též bajesloví, ethnografie a kulturní historie a jiné pomocné vědy. Na př. slezské: „karmáš“ nikoli není německé: Kirchmesse (t. j. Kirchweihe), ale čistě slovenský „kar“ = kar(m) s koncovkou š ve Slezsku ještě v jiných slovech hojně užívanou, jako: bereš, baroš (srovnej: Andráš, Juráš, Petráš). Karmáš ve Slez. naznačuje hody či hostiny konávané v každé obci na podzim, když už všecko mají doma sklizené z pole. (Snad původně staří Slezané svým karmášem uctívali: Živěnu). Že slovo toto pochází ze slovce: kar — karu (či pokrm), naznačuje pověstka „o karmášu Jakubčovském“: Dvě sestry nemohouce prý v Opavě na jarmarku prodati krávu, doma ji zabily a pozvaly sousedy na hostinu, a proto prý od té doby v Jakubčovicích bývá karmáš „po jarmarku opavském.“ Starý tento zvyk tam až dosavád nezrušili, ač v ostatních obcích mívají obrané jméno některého svatého, na ehožto jméno, anebo po němž karmáš obecní (t. j. mimo po-

svícení chrámové) odbývají. S tímto obecním karmašem spojují též slavnosť v kostele, že v pondělí po karmášné neděli dávají za zemřelé ze svojí obce sloužiti záduší služby Boží. A slovenské „kar“ právě znamená pohřební hostinu. —

Rovněž domýšlím se, že slovo „vánoce“ je ryze české, a nikoli z německého Weihnachten. Možná, že snad jest to stejné se slovem: velkonoce. Slabika *va* snad souvisí se slabykou *va* ve slovanském popěvku: Jano, Jano, *Va*jano; či jako v českém: *Vác*slav? Komu se podaří vyzkoumati, kdy slovo „vánoce“ poprvé dostalo se do českého slovníku a kteří Slované snad ještě toho slova užívají, anebo kdysi ve své církevní mluvě ho s námi měli, ten nalezne slovanským etymologům klíč, aby slovo toto mohli správně nám vyložiti.

Též cyrillského a staročeského slova Hospodine (Gospodi) naučíme se z lidu opět užívati jako staří Čechové ve mluvě církevní, kdežto nyní ponenáhlu už i z bible a z evangelia se vytrácí, kdežto ve spisech ostatních čeští spisovatelé psávají jen samo „Pán a Panc“, kde čtou latinské „Dominus“, anebo německé „Herr“. Lid náš však slovo „pán“ vždycky spojuje, říkaje: „Pán Bůh, Pán Ježíš a o sobě slova „pán“ nikdy neužívá ve mluvě náboženské. A uslyšíme-li v náboženské mluvě slovo „pán“ místo „Hospodin“, nebo místo „Pán Bůh“, „Pán Ježíš“, je slovo toto neúplné a pokaždé při něm v myšlénkách ozývá se otázka: „který“ pán? —

Že my čeští kněži „mši svatou sloužíme“, zvěděli od lidu a od Tómy Štítného spisovatelé snad téměř všickni, jenom někteří už, když se zapomenou, že píšou po česku, někdy ještě psávají, že „kněz mši sv. čte.“ —

Též veškera neprobraná vrstva národních pověr na nás čeká, abychom ji bedlivě pozpřebírali a z rozhrabané hromady zdravého jádra se dovybírali. Mátě lid náš svoje zvláštní zvyky, počínaje od narození až do hrobu, doma a na poli, při lidech a při zvířatech, při práci a při veselí, při porodu, při smrti a na pohřbech. Jedny soukromé (domácí) a druhé veřejné (obecné); jedny přicházívají každého dne anebo aspoň kdykolvěk, jiné do roka jenom v určitých dobách. Též důležitý pro správu duchovní je pojem lidu o právě: jaké mezi lidem ustáleny jsou názory o rodině a o jednotlivých členech rodiny, o dědictví (synů a dcer, o výměně), o prodaji a kupu, jaké mívali právo a čest v obci, v kostele atd.: úřadové, hospodářové, mládenci, panny, kterak provinilých trestávali, kterak o dopustilých smýšlívají a jakými

jmény jim přezdívají atd. — Že lid náš rád zvonem zvoniti dává, když jeho majetku na poli hrozí nebezpečná bouřka, přišlo v těchto letech tak do mody z lidu zbožného se vysmívati, že každý nedouk opovažoval se už ve veřejných listech lid z lehkomyslné pověry tupiti. Kdo však sám vyrostl na venkově a meškal s rodinami venkovskými, zná z vlastní své zkušenosti, že lid náš venkovský (snad až na nepatrné výminky) dobře ví, že křesťanu zvonem jenom se oznamuje, aby vroucně Pána Boha prosil: od hromobití a bouřky, od neúrody a hladu, a od veškerého neštěstí, zachovej nás Pane Bože! a kde by toho nevěděli, tam jich třeba poučiti, ale ne z pověry se vysmívati. — Jesti náš lid s duší a s tělem lidem rolnickým, jehož veškerý majetek jest uložen v polním hospodářství; proto kdo by mu to měl za zlé, že si ho pečlivě opatruje a oň se strachuje, aby škodou oň nepřišel, a že důvěrně Pánu Bohu do ochrany jej odevzdává a vyprošuje si Božího požehnání! Proto si též dává světiti: pokrmy, zeliny, obilí, dobytek a j. — Váže sobě Boží přírody a uctívaje z Božího požehnání uštědřené dary, cti takto samého Pána Boha, a zde o pověrách mluviti nelze, nýbrž o zvycích křesťanských; a možná, že i tu církev nejeden kultus, jejž lid zděděným zvykem prokazoval matce přírodě, posvětila, obrátivši jej ze přírody výše na samého Pána Boha, jenž jest Pánem veškeré přírody a od něhož máme všecko dobro.

Jsou ještě jiné zvyky, které lid sám vykonává v rozličných případech a nehodách, chtěje se tím zabezpečiti proti zlému, aneb domnívaje se, že tím zlé způsobí svému protivníku. Zde ukryty jsou rozmanité pověry. Hlavně ve všelikém „zaříkání“ jsou dochované zbytky názorů pohanských, jimiž se lid mnohdy až dosud spravuje. Obšírně o tom rozepsal se přehorlivý sběratel slovenský Jos. L. Holuby (viz Slovenské Pohľady 1884, str. 29—52.).

Z náčrtu tohoto lze poznati jak veliké pole dosud nevzdělané mezi lidem našim tu čeká na pracovité robotníky. Prací svou může tu prospěti každý vzdělanec žijící mezi lidem. Zvláště knězi a učiteli na vzdálené vesnici od hlučného světa odloučenému naskytá se tím přemilá zábava, kterou obohacuje si své vědomosti, poznávaje lid a zároveň pomáhá zdokonalovati spisbu národa svého, podávaje z lidu potřebné stavivo, z něhož pak dovedné hlavy a obratné ruce nádhernou budovu národní zdělávají.

Kromě zmíněných koryfeů v literatuře české neunavným vzorem nám kněžím jsou hlavně: kněz Fr. Doucha a prof. Sušil. Jungmannovi hned student Doucha příspěvky zasýlal do slovníka

a nezlenilo se toho ještě ani sklíčenému ctihodnému kmetovi; pokaždé tohoto kněze nalezali jsme mezi nejhorlivějšími přispívateli do slovníka prof. Kotta. A Sušil? — Sám jsem nedlouho před tím, než umřel, zavdal příčinu, že rozevra tobolku zaznamenal sobě vypověděné slovo „kolebina“. A kolik tisíc slov slovníky naše obdržely jenom z jeho spisů. Z jeho Písma svatého, z jeho písní a z básní, jářku: ze samých spisů Sušilových sestaviti by možno bylo slovník dosti velký. Slova, jichž Sušil užíval, bral vesměs z lidu; my však jsme jim dotud nerozuměli a mnohé místo ve spisech Sušilových našim vrstevníkům bylo temné, dokud nenabyli jsme slovníku, jenž by v sebe pojal a nám podával veškeru mluvu národa česko-slovenského. Ale Sušil beze slovníku svým duchem a neunavnou prací nás předešel, a kde jen mohl mladších k tomu povzbuzoval, aby nejen slova a frase sbírali, nýbrž i bajky a pohádky (a jiné) z lidu našeho bedlivě zaznamenávali, řka: v tom je uložena kulturní historie lidu našeho a tím se objasní bajesloví slovanské.

Na Slovensku velmi bedlivě dosud v tomto oboru svorně pracují kněží a učitelé. Abych též pilným našim učitelům v Čechách a na Moravě i ve Slezsku do tohoto díla ještě tím větší dodal chuti, zakončuji slovy, jež byl napsal p. A. P. Zátureckỳ, učitel v Březně, ve předmluvě ke sbírce slovenských pořekadel zaslaných prof. Bartošovi; píše tam: „Už v detinstve ma to nesmierne dojímalo, keď som počul dáke porekadlo vypovedať. K tomu som vše rad obcoval s ľudom naším pospolitým, tráviac s ním dľa možnosti čas pri akejkolvek jeho práci, po poli, po lúkach, besedujúc s nim pri ohníku pod holým nebom, a často i nocujúc tam, trebas nemajúc ani piaď vlastnej zeme. Bože, boly to časy čistého pôžitku!

Nespominam to tu pre iné, len preto, aby som tým našich — zvláště mladých ľudí, žiakov — upozornil, ako by zvlášte cez prázdniny miesto bezcielného sem tam blúdenia té najkrajšie služby národu preukázať mohli, sbierajúc z ľudu to, čo je pre Sborník súce (?).

A potom sa ešte i to môže povedať: kdo sa chce naučiť len trochu lepšie po slovensky písať, ten musí s pospolitosťou žiť, s ňou zaobchodiť, u nej načúvať. V jednom dopisu mi pak o sobě napsal: „Ja čo znám, znám len preto, že som dobre načúval slovám matky, výbornej Slovenky, načúval ľudu, ktorý som sprevádzal po poliach, lúkach a horách, a tak som nepotratil pud reči

materinskej.“ — Čo to toho medzi naším ľudom jest! Preto robotníkov treba mnoho. Ba ja by som práve myslel, že by sa malo vypísať isté schema, ktoré aby sa od patričných vyplnilo, a tak by nám podalo celý náš národ slovenský tak, ako je. Myslím, že by toto malo isť istými organičnými žliebkami, aby práca išla s istotou napred, od ruky. Vyvolať, menami menovať a tak zo sna vyburcovať tréba našich súcich ľúdí ku práci, a tak jim na srdce položiť povinnosť národovskú, aby sa do toho a iného lapili, lebo ti jednotlivci konečně len všetko zdoleť nemôžu. —

Národ, ktorý už zanedbal svoje národnie zvyky a spôsoby, pred tým pri prerozličných príležitostiach prejavované, ten národ je už za živa odnárodnený, trebas rečou rodnou ešte hovorí. Ovšem, keď mu už i reč vezmeš, tak si mu vzal už aj dušu, a niet ho viacej medzi živými. —

Ale či len o to ide — tú biednu dušu ratovať na toľko, aby nebola zatracená? či nejde aj o to, aby sme žili v nebesiach?!

Každý národ musí aj tu mať isté svoje nebo a kráľovstvo, musí mať svoje vlastné sviatočné rúcho, a v ňom musí hrať drama osobytné, vlastné, ako taký, a sice nie len dráma zo svetohistorického ohľadu, pre všeobecnosť, ale aj pre seba samého, musí žiť životom vlastným, lebo to je jeho sladkosť, to je jeho vlastná mať, vlastný dom. Čo že je bez vlastnej materä, bez vlastného domu? —

„Chytil som sa do milej práce:
viť veniec z kvetov ľudu môjho, —
ľud môj premilý, milujem ťa,
jest v tebe citu, umu mnoho“. —

Práci tuto máme rozdělenu na dvé: Kdo nasbírají v Čechách příspěvků z oboru tohoto, ti nechť zasýlají všecko p. redaktoru tohoto listu. — Z Moravy, ze Slezska a ze Slovenska přijdou příspěvky prof. Bartošovi do Brna; jen uctivě žádám, aby veškery posbírané zprávy, jež dotýkají se nějak života náboženského (jako jsou obyčeje při porodu, na křtinách, na úvodech, při svatbách, při skonání, na pohřbech, v dětstvu, panenstvu a mládenectvu, formule zaklínací a při pomáhání od nemoci, zvyky a obyčeje ve sváteční dni a v jednotlivých dobách ročních, úkony s věcmi posvěcenými (též které věci lid dávává světiti atd.), jakož i veškery ostatní příspěvky ze Slezska, z jižní a z východní

Moravy a ze Slovenska, napřed laskavě odesýlaly se na moje jméno: Tóma Šmýd, kurát ve Skřípově u Opavy, já pak povybíraje, čeho mi třeba pro jiné práce soukromé, prof. Bartošovi pak všecky doručím. [1])

V jeseni.

Již odkvétají údolíčka naše
a vichru pláč už probouzí se tam,
kde do nedávna z vísky, ze salaše
zpěv jarý zníval — a je sladký klam,
co ještě včera vábilo mne k sobě,
dnes hlavu klade k spánku — v tichém hrobě.

Však s hora z dola hrob ten plný květů
a nad ním táhle v žalmů ohlasu
se nesou zpěvy ptactva na odletu.
Příroda praví: Všecko do času! —
co čas, co krása, nádhera a sláva
ten list ti poví, jenž teď opadává.

---

[1]) Poznámka. Děkuje p. spisovateli za tuto výtečnou práci vyzývám čtenáře „Vlasti," hlavně mladší duchovenstvo, bohoslovce, učitele a studenty z Čech, aby mi prostonárodní písně, pohádky, pověsti, obyčeje a pověry, přísloví a pořekadla, a rozličné frase lidu venkovského laskavě zasýlali. Sám k této veliké práci nestače seřadím v širší kruh několik mladých, přičinlivých sil a rozvinu agitaci po celých Čechách za tím účelem, abychom zbytky prostonárodní poesie, pokud možno, před zahynutím uchránili. Zároveň pustíme se do zpracování materialu, který jsem v posledních dvou letech od četných sběratelů obdržel, aneb sám sebral.

Jsem ochoten každému na určité otázky, co a jak má sbírati, dáti obšírnou odpověď a jsem dále ochoten těm, kteří mi dříve něco již z prostonárodní poesie odevzdají a o to žádati budou, bezplatně zaslati „Navedení pro sběratele", kterézto knížky mám ještě 60 exemplárů.

Rovněž žádám pp. odběratele z Moravy, Slezska a Slovenska, aby v tomto směru pp. prof. Bartoše a faráře Šmýda všemožně podporovali. Mají tyto země prostonárodní poesii mnohem krásnější a bohatší než Čechy a proto tím více jest potřebí uchrániti vše, co ještě není sebráno.

Prosím pp. katechety středních škol, aby před svátky vánočními žactvo svého ústavu na sbírání prostonárodní poesie upozornili.

Redaktor.

Poslouchám, dumám, k prsům hlavu chýle
přeletám v duchu vešken žití běh . . .
Co proměnila kratička jen chvíle!
A čím dál spěji cestou úvah těch,
tím více duše okřídlená k Bohu
se ptáka letem vznáší nad oblohu.

Bůh věkověčný, pánem světa žití,
a v ruce jeho noc i slunce zář,
a zákonové ať už zjevní, skrytí
jsou dílem jeho — On jest hospodář —
jím každý rod, jím jara květ se mění —
uklánim hlavu v tichém zamyšlení.

Jaromír Chod.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

Motto: „*Nejmilejší, ne každému duchu věřte, ale zkoušejte duchů, jsou-li z Boha.*“
(I. Jan 4, 1.)

„*Ni camaraderie, ni hostilité.*“
(M. Ch. Dejace.)

Pojednání.

Slavný zeměpisec německý, protestant Karel Ritter, psal roku 1806. z Frankfurtu nad Mohanem svému otčimovi: „Co tomu říkáte, že naši nejznamenitější geniové jako Göthe — Voss, i sám Voss, básník „křesťanský“, žádnými nejsou křesťany, že jich náboženství neuspokojuje, nepřesvědčuje? Vypracují-li z bájí a klassiků řeckých nějaké nové náboženství, nevím, ale vím, že říkají, Nový zákon že už jen pokulhává za Zákonem starým a Řekové a Římané že měli náboženství mnohem krásnější a vznešenější, mnohem lidštější a pravdivější, nežli prý jest náboženství jevící se v bibli“ (Janssen, Zeit. und Lbbld., str. 15.)

Slova tohoto muže poctivce byla bohužel až příliš pravdiva. Schiller na př. neměl náboženství a mravnost mu byla pouhým prostředkem k docílení básnického effektu; vždyť učil výslovně, že prý zdravá a krásná přirozenosť mravnosti nepotřebuje, ba ani prý žádného božstva; Göthe si tropil smích z narození Kristova, z mrtvých vstání jeho a vůbec ze všeho, co jest křesťanské;

chlubil se nevěrou, posmíval se mužům majícím víru, jako na př. Lavater-ovi a nevěrecké básně a spisy své nazýval: „weltlich Evangelium.“

Tak si počínali básničtí koryfeové němečtí a napsal-li z nich který něco náboženského aneb s křesťanstvím souhlasícího, nečinil tak nikdy z přesvědčení, nýbrž jen proto, že se podal okamžitému dojmu, aneb že se mu to dobře hodilo k dosažení většího účinku. Ludvík Tieck na př., jenž psal na oko ve smyslu katolickém, vyznal výslovně, že jest nevěrcem, a August Vilém Schlegel opět pověděl, že náboženské jeho sonetty byly proň pouhou aesthetickou libůstkou, tak asi jako to bylo v době nejnovější aesthetickou libůstkou žida Auerbacha líčiti rodinný život katolíků. V pravdě však holdovali básníci němečtí, vyjmeme-li Klopstocka, Stolberga, Bedřicha ze Schleglů, Brentana, Uhlanda, Körnera a některé jiné jmén méně známých, jinému náboženství a to „náboženství čisté lidskosti.“ „humanity“, čili jinak řečeno: pantheistickému rationalismu.

V Německu však nastal v době novější mezi katolíky velmi utěšený obrat k lepšímu jak v každém oboru lidského vědění tak i v básnictví. Z mnoha a mnoha jiných zdatných básníků připomínáme jen Františka Alfr. Mutha, Dr. F. W. Helle-ho, přede všemi pak J. W. Webra, jehož „Dreizehn Linden“ dočkaly se přese všechno umlčování a podceňování a snižování se strany kritiky protestantské v době poměrně krátké 21, pravíme jedenadvaceti vydání! A to u knihy prodchnuté naskrz duchem katolickým už něco značí!

Tak v Německu; a u nás? — Kéž bychom nemusili o většině přednějších básníků našich pronésti úsudek, jaký pronesl o básnících německých zeměpisec Ritter! Ale bohužel! ač se ruka zdráhá a srdce bolestí svírá, přec musíme vyznati a napsati, že o nich platí, odečteme-li básníky kněze, s malými výjimkami v celku skoro totéž. Ano, kdyby šlo dle přání „nejpřednějšího“ z nich, musilo by snad všude ihned státi se skutkem, co odpovídá přišedší právě do pekla básník Ganelonovi, tážícímu se, „co že jest na světě nového.“ A co že odpovídá? — „Divných, ba divných věcí dožil jsem se, opouštěje svět. Cos táhne duší lidí, jako když vzpomenou si na zapomenutou melodii. Lidstvo se zbouzí a neví, čím jest, co chce, kam jde.... Duch starého světa se vrací. Péro, které včera opisovalo apokalypsi Jana z Pathmu, opisuje dnes v zimničném spěchu apokalypsi o Prometheu z Kavkazu; ruka, jež tesala včera trnovou korunu na hlavě boha Vy-

kupitele, obdivuje se, hladíc je, útlým a něžným formám soch Antinoa. Koleno, jež ohýbalo se před Madonnou, kleká před Venuší! Starý svět rázem oživuje. Jaro dýše ze zpěvů Homerových. Lidstvo dívá se trním utrpení svého v čisté modro oblohy a růže rostoucí na hrobech zapomíná pro révu bachantek .... A co divnějšího, kláštery nesou na bedrách svých ruch tento, s kazatelen jejich mluví Cicero místo Basila, Virgil vytisknul Augustina. ... pohanství se vrací" (Vrchlický v „Eloa", Mythy II. 202-203.).

Že panu Vrchlickému neděláme křivdy, připisujíce mu lásku ku pohanství a touhu po něm, dosvědčí nám on sám. Vždyť o Bohu a o všelikém zjeveném náboženství mluví tak, jako by toho všeho ani nebylo.

... „Jest Bůh?" (Mythy I. 208.)

ptá se a odpovídá:

„pad kříž, zhas půlměsíc" (Ducha a svět 115.),

„... bůh
zmizel ve přírodě" (Dojmy 161.);

ano, jde ještě dále a dí:

„Co příroda mi? co mé nitro?
mně z obojího zmizel bůh." (Symfonie 141.)

Jest tedy bez „boha"? Ó nikoli, neboť v básni na bajeslovnou Klythii praví:

„ ... sypeš v nitro moje
řeckého světa hetéry a bohy!" (Sfinx. 39.)

a dokládá, že „miluje ty staré, dobré bohy" a ještě více „ty staré, dobré" bohyně, jenom toho že jest mu líto, že „lidstva jitro" t. j. naděje v návrat ku starému pohanství stále více mizí; dí výslovně:

„Já mohu pouze skrýti tvář svou v pláči
a litovat, že lidstva jitro mizí;
a doufat snad, že čas ten přijde znova,
kdy lidstvo ... (milá Klythie ...)
zas na tvá klesne ňadra" (Sfinx 39.).

Zalétaje pak duchem „prorockým" (!) do budoucnosti dí:

„A nespočine lidstvo dřív,
když nevrátí se zpátky
a nepromění v skutek, div,
tvůj, Hellado, sen sladký!" (Sfinx 43.)

Samo sebou rozumí se, že v této touze po starých božích nezapomíná p. Jaroslav Vrchlický ani na Venuši, již ctí a velebí a jíž se klaní v podobě ženy (nudae).

Leč nechme jej opět mluviti samotného. Dočetl právě znělky Petrarkovy, jež i my jsme druhdy rádi čítávali; ale tou čistou, něžnou, platonickou láskou, jaká z nich dýše, jsa neuspokojen volá rozmrzele:

„Jak rád bych dal vše madonny a ráje
a všecko prázdné, platonické snění
za ruky stisk a jedno políbení“ (Dojmy 236.).

„Ó Madonno! ó růže! vílo!“

mluví k ženě své; (Dojmy 84.)

„pás odepnu ti třesoucí se rukou
a v svaté bázni kleknu před Venuší“

(Poutí k Eldor. 21.)

nebo:

„duch můj myšlenkami syt a mdlý vždy vidí rád
jak liliji *n. t.* tvé před sebou stát a plát“ (Dojmy 132.).

Uvážíme-li, že jsou věci druhu tohoto a mnohé ještě jiné záhubné již pro tisíce lidí, předvádějí-li se ve hrubé jenom a surové formě, jakáž nemá žádného přístupu do společnosti jen poněkud slušnější, musíme přímo trnouti nad tím, jak zhoubně působí tytéž myšlénky, zahrnou-li se ve slušnější roucho, v lahodný rythmus a zvučný rým, — nebo pak nabývají přístupu i tam a i tam se trpí, kam by se v rouše sprostém nikdy nedostaly.

Jiné myšlénky jsou opět takové, že jsouce proneseny slovy prostými a jednoduchými, ihned prozrazují, že jsou buď nepravdivé, nebo falešné, nebo nesmyslné, nebo přepjaté; ale zahaleny ve zvučnou frasi neb duchaplný sloh dovedou oklamati nejednou i zkušenějšího. Proto dí dobře hrabě Bedřich Leopold Stolberg: „Jak podivuhodná věc jesti kniha! Člověku by mohlo býti až úzko, vidí-li kterou ležeti před sebou a neví-li, jakého jest ducha; neví-li, zdali vanoucí z ní dech dechem jest života k životu, aneb dechem smrti opětně k smrti. Spíť v ní klidně a bez pohnutí, tak jako mrtví zakletí duchové, ale jak ji otevřeš, prchá ihned vížící je kouzlo a všechno hemží se bujným životem“ (Janssen, Fr. L. Graf zu Stolberg seit seiner Rückkehr zur kath. Kirche, str. 83.).

Platí-li slova tato o knize každé, je-li jenom poněkud dovedněji psána, platí tím více o knize básnické. Žádnému spisovateli, buď si on kdokoli, nevěří čtenář tak lehce a snadno jako básníkovi. I s filosofy se člověk rád hádá, jak di týž Stolberg, „nežli se dá vésti labyrinthy jejich bádaní, ale nechati se bez odporu nésti na básníkových perutích, kamkoli jej vede jeho nadšení, — v tom jsme až příliš snadno povolnými“ (v pojednání o Schillerových: „Götter Griechenlands.“). A tím svůdnějšími jsou pro čtenáře básnické plody, čím dovednější jest jejich forma. Platíť v této příčině i o jiných básnících, co pověděl německý dějepisec, protestant Wolfgang Menzel, o Göthe-ovi řka: „On dovede čtenáře učiniti svým spoluvinníkem a vynutiti mu schvalující pocit. On je lahodným a přesvědčivým všude a vždycky. Nemůžeme se ani ubrániti sladké rozkoši, jíž zaujímá veškerou naši bytosť a nás k opaku všeho toho svádí, co jsme až dosud věřili a cítili. Třebas bychom hřích a sprostotu jasně a patrně před očima viděli, on nás nutí, abychom hřešili s ním, s ním abychom byli sprostými a my mu neujdeme bez zahanbení, že jsme se zapomněli aspoň na okamžik“ (Jungmann, Gefahren, str. 49.).

Proto vším právem napomíná Stolberg obzvláště čtenáře spisů básnických: „Ne tak směle, mladý rytíři; proti kouzlu tě neochrání ani meč Rolandův, vždyť ani Herkulovi nic nespomohl páďný jeho kyj oproti kouzlům Dejanířiným! — A proč se blížíš nebezpečí ty, něžná dívko, jíž posud líbý stud na tváři se rdí?“ Nechte ať starší zkouší ono kouzlo a „on vám řekne, zda-li milý, moudrý genius spřízněné zde uschoval duchy, aneb zda-li snad škodolibý některý trpaslík s podobnými sobě vílami provádí zde svoje neplechy!...“ Proti úlisným a škodolibým duchům „nepomůže mladíku ani meč Rolandův a dívka by mohla domýšleti se, že chytá pestré ptáčky zpěváčky, již se k ní přátelsky a bez bázně blíží, co by zatím kolem skrání jejích mohli se prohánětí hnusní netopýři, trhajíce s jejího čela závoj cudnosti a barvíce do běla líbý nach studu na její tváři. Buďte tudíž opatrnými, mládenče a panno, a nevěřte skřítkům“ (Janssen, Graf Stolberg.), „neboť poesie, kteráž není věnována pravdě, leskne a třpytí se, ale nezahřívá; zpozdilci běhají za bludičkou, ta náhle zhasne a nechá je v bahně“ (týž). Je-li tudíž skutečně „úkolem básnictví, aby uvádělo do života, poučovalo mládež, jak že by měla pořádati své city, jaké že zákony měly by určovati zevnitřní i vnitřní život náš,“ jak tvrdí Lasaulx, [1]) pak nám nemůže ni-

[1]) Philosophie der schönen Künste 3. 166.

kterak býti lhostejno, zda-li obsah básně souhlasí se zjevenou pravdou, neb jí odporuje.

A co máme teprv říkati, když se básník, jako na př. u nás Vrchlický, stane tlumočníkem i myšlének podobných, jakéž hlásali v době pohanské filosofové materialističtí Leucipp, Demokrit, Epikureovci a jakéž ohřáli a dále rozpředli a rozmnožili v době novější Hobbes, Locke, Condillac, Helvetius, La Mettrie, Feuerbach, Moleschott, Büchner a jiní, s přídavkem značné části Schopenhauerovského a Hartmannovského pessimismu, a zároveň též horlivým hlasatelem mravouky takové, jakáž vyplývá z těchto systémů, mravouky, pro niž by jej i starý Pückler-Muskau zajisté vřele k srdci přivinul a bratrsky políbil?

Tato okolnost nám ovšem vysvětlí, proč že došel a stále dochází pan Jaroslav Vrchlický takové chvály u všech časopisů liliberálních, zjevných i zakuklených, proč že mu dáno již záhy jméno „básníka knížete," „básníka kněze," ač po našem skromném a mnohých jiných soudu pan Svatopluk Čech jakožto básník značně výše stojí, třebas by se o něm tolik nepsalo a nemluvilo; ale to nám nikterak nejde do hlavy, že by básně pana Vrchlického národu našemu, i když abstrahujem od všeho náboženství, jakýsi opravdový, stálý a trvalý přinesly užitek anebo prospěch, povzbuzujíce, vzdělávajíce, pobádajíce generaci mladší, aby toužila po ideálech, ba spíše bojíme se, že většina jich mladším čtenářům bude jen ku škodě.

Kdyby nás snad někdo obviňovati chtěl, že soudíme přísně, odpovíme mu, že nesoudíme ani tak přísně, jako soudil druhdy miláček liberálů Jean Jaque Rousseau, když takto napsal: „Kéž by byla většina našich spisovatelů zůstala nečinnou! lépe by bylo pro kázeň a dobrý mrav, lépe pro pokoj a klid ve společnosti. Ale tito planí frasisté hrnou se se všech stran, jsouce ozbrojeni nesmyslnými theoriemi, aby viklali na základních pilířích víry a ctnosť aby podkopávali . . . Tu tvrdí jeden, že není jiného Boha, leč jen tento svět, druhý opětně, že není rozdílu mezi zlým a dobrým, a třetí konečně, že se mohou lidé jak vlci na pustině navzájem požírati . . . Taťjest moudrosť, jížto nás učí . . . Tak tedy jděte, slavná díla, pro něž by naši otcové v prostotě své neměli smyslu, jděte a doprovoďte před naše potomky ony knihy, z nichž naše století mravní dýše hnilobou; vypravujte dějiny našeho pokroku a naší osvěty pokolením příštím. Budou-li vás čísti a nebudou-li ještě střeštěnější, než-li jsme my, pozvednou

ruce k nebesům a budou volati v trpkosti duší svých: „Všemohoucí Bože, jenž máš duchy v své moci, vysvoboď nás od osvěty našich otců, jež nám přináší smrť, a vrať nám nevinnosť, jediný to statek, jenž nás může učiniti šťastnými, jediný to statek, jenž má cenu před očima tvýma!“ (Rousseau, v pojednání o vlivu vědy na umění).

Když jsme po přečtení básní Vrchlického četli tato slova francouzského encyklopedisty, pojali jsme myšlénku napsati aspoň kratičké pojednání o poměru naší literatury hlavně básnické ku křesťanské věro- a mravouce; v myšlénce té utvrdili jsme se, čtouce v Balmesovi, že prý by se mohla napsati užitečná kniha o morálce v umění a v literatuře; a zneužívání těch nejlepších darů duševních ku svádění a porušování jiných, den ode dne větší že prý by jen ještě zvýšovalo její důležitosť [2]).

Jsme si ovšem dobře vědomi všech těch obtíží, jakéž spojeny jsou s prací podobnou, obzvláště pro toho, kdo jako my vedle slabých sil ještě jen zřídka kdy volnější má chvíli. Jest-li že však přece podnikli jsme práci podobnou, stalo se to v naději, že snad i takto něčím přispějeme ku hájení víry a dobrého mravu a že snad nějaké dovednější péro bude tím povzbuzeno a vylíčí důkladně, co povíme my dle slabých sil svých jen nedokonale, jednajíce o tom, jak že soudí naši přední básníci o původu světa, o Bohu, o andělích, o člověku, o náboženství zvláště katolickém, o nebi a pekle, a jaké že hlásají zásady mravoučné, čili zkrátka: jaká že jest u básníků našich I. věrouka, II. mravouka.

(Pokračování.)

Václav Beneš Třebízský.*)

Píše **K. Chmelnenský.**

(Pokračování.)

„Černí Španělé“ (ve Světozoru z roku 1880) ukazují, jak řád sv. Benedikta na Slovanech v českých svých členech vymírá a jak osazují klášter ten z rozhodnutí císaře Ferdinanda II. ještě za hřmění děl války třicetileté synové svatého

[2]) Dí totiž Balmes: „Podría escribirse una excelente obra con el título de moral literaria y artística. El asunto es tan útil como fecundo.. El abuso, cada dia mayor, que de las mas bellas dotes de alma se está haciendo para extraviar y corromper aumentaria la importancia de semejante trabajo“ (El criterio 290.).

*) Na stránce 102. asi v polovici ve větě. Je tu také viděti atd. slovo „Jiří“ nemá býti, auto podmět věty je pořád český lid. *Spis.*

Benedikta ze Španěl — Černí Španělé, jak jim lid přezděl pro osmahlé tváře a pro obraz Bohorodičky, který taktéž černou jevil tvář. Obrázek ten vyniká místy markantním líčením situac, zvláště když černí Španělé za odporu posledního bratra, Čecha Atanáše, osazují staroslavný klášter, aneb jak mladý Lapidár umírá u branky kláštera, kde dříve svého otce zapřel.

Episodu ze života švédského jeneralissima Bannera líčí obrázek „Děti Dalekarlie“ (taktéž ve Světozoru z r. 1876.). Zhrzená láska ještě po letech plane v Bannerovi divokou nenávistí nejen k synu té, ku které před lety byl láskou zahořel a již udusiti nikdy nemohl, ale i ke všem synům té krajiny, kde byl předmět jeho lásky — Dalekarlie — jimž poroučí hnáti beze zbraně v řadě první za hukotu děl útokem na Prahu. Čtenář cítí tu hroznou bolest s vojíny, třeba byli z daleké ciziny a bombardovali hlavní město vlasti. Vždyť mezi těmi řadami cizích vojsk tak mnozí čeští vojínové bojovali, pomahajíce udupati rodnou zemi až na umření, ovšem doufajíce také, že v řadách těch vydobudou sobě návratu do vlasti a v ní svobody svědomí. Jen ta někdy těm exulantům kmitne se v hlavě myšlénka, že snažení jejich bezúčelné, že jsou jenom nástrojem jiných a že ta pustošená země je jejich rodnou půdou, jejich vlastí. A místa podobná v Benešových pracech velice tklivě vyznívají!

„Odolan Pětipesský“ je episodní pracička z válek tureckých v době války třicetileté. Týž pán český vydav se se svým sluhou na Turky je v bitce jedné zajat a hrozně týrán od sveřepého paši, který jej dává zapřáhnouti a jím zemi orati. Konečně jest hozen do tmavého, smrdutého vězení, kde ho očekává strašlivá, zdlouhavá smrť. V zajetí tom učí se zbožnosti k Matce Boží od dcery paši jagerského, která později, vysvobodivši ho z vězení, ještě jednou, ana jest již křesťanskou, klade mu na srdce úctu k Bohorodici. Krátká tato práce, ač jedná v době války třicetileté, v které začíná, zabíhá do válek tureckých, jež ku konci téže války zase více než-li jindy Evropě hrozily. Beneš již dříve ve století 16. ukazoval, jak český lev pomáhal dvouhlavému orlu i „tenkráte, když ten již měl zobák v zemi zarytý a křídla spuštěná a seslablý byl až k smrti“ válčením mnohým. Pozoruhodný je z těch časů obrázek, z něhož jsou slova předešlá vybrána „Závěť Štěpána z Palče“ (Lumír 1882). Štěpán Paleč byl dříve jedním z nejupřímnějších přátel Jana Husi, ale později jeho největším nepřítelem a na Kostnickém koncilu největším žalobníkem. Protože nešťastnému mistru nejvíce uškodil, zavázal svůj rod, aby bádáním v písmech

a tázáním se všech fakult hleděli zjistiti, v kterých thesích že pravda, Štěpánových či Janových. Áč i Sorbonna prohlásila se pro these Štěpánovy, přece poslední potomek rodiny Štěpánovy hledal vysvobození duše téhož podle jakéhosi proroctví na rodném jeho hradě, kde tenkráte vládl Jeronym Hrobčický, jeden ze starých, dobrých šlechticů českých, kterému se tak často postava Štěpánova zjevovala a který měl dceru, jež slynula vlastnostmi, hlavně neviností, jaké proroctví v Štěpánovi vyžadovalo. Práce ta, ať pominu výstupů někde dojemných a úchvatně líčených, — čímž řadí se mezi lepší práce Benešovy, — již tím poutá naší pozornosti, že tu upomínka na mistra Jana z Husince, a to tak, že Beneš nemohl jinak, než ukázati nepřímo při vší pietě k slavnému Čechu, kde že byla pravda víry. (Lumír 1882., č. 16, str. 242.)

Obrázek tento zamlouvá se pěkným líčením povah doby tehdejší a ruchu, nebo lépe života mezi tehdejšími stavy. Čtenáře českého poutá již také tím, že vystupují tu osoby, které pro srdce naše mají zvláštní zajímavost; dovedeť Beneš někdy kratinkým a jinak ničím nevynikajícím spiskem upoutati pozornosť čtenářovu jen proto, že děj otáčí se okolo osob národu zvláště sympatických, jako v malé pracičce „Na Štítném“ (Ústřední knihovna Kobrova č. 2.), kde líčí domácí život velikého myslitele českého Tomáše ze Štítného a v němž vystupuje mladý, bystrý bakalář pražského učení — Jan z Husince, jsa na prázdninách na Štítném s mladým synem Tomášovým. Budoucí činy reformátora českého již tu jako v zárodku znázorněny. Podobně to platí o zmíněném obrázku „Chvatěrubský kvas,“ kde Jiřík z Poděbrad tak mile vystupuje. V obrázku tomto jen jako v záblesku zrcadlovém poměry tehdejší jsou dobře znatelny. —

Do válek tureckých zasáhl Beneš dále prací „Zdeněk Kaplíř ze Sulevic.“ Je to práce příležitostná, která měla ukázati, jakých zásluh dobyl si český tento pán o zachránění Vídně r. 1683., kde byl všem vším. Intriky dvorské proti Kaplířovi, předek jeho odpravený při exekuci staroměstské, našly v Beneši obratného intrepreta.

Kaplíř je postava jako ulitá a kreslená, jak viděti téměř z každého řádku o něm, s láskou; je to pravý bohatýr český, jenž lna k císaři věrností nezlomnou, neostýchá se mu říci pravdu do očí a to tak, jak srdce velí, nevyšperkovanou a nezakrytou úlisnou řečí. Výjev, kdy obrance Vídně nemocného Kaplíře navštěvuje sám jak zbožný tak hrdinný král polský Jan Sobiecki, je velmi

dojemný, ať nedím i to, že pro slovanské srdce — pýchou, pomní-li, kdo že tu Vídeň zachránil.

„Ze zapomenuté vesnice“ jest obrázek pochmurného rázu od počátku až do konce. Sedlák Melichar, jehož mladý život ukazuje mnohou temnou stránku a na němž lpí zvláště krádež monstrance, které se jako vojín byl dopustil, určil svého syna pro stav kněžský, a když tento, jsa již v semináři, knězem státi se nechce pro lásku k dceři sousedky vdovy, dá jej vlastní otec odvésti na vojnu. Syn přejde na stranu Francouzů, stane se důstojníkem a dostane se na pochodu do rodné vísky v průvodu jistého rakousko-polského knížete, který má u dvora veliký vliv. Otec, dozvěděv se o tom, nemá nic pilnějšího na práci, než syna svého úřadu jako sběha udati. Tento však na přímluvu knížete dostává milosť a usazuje se, s dívkou milovanou se oženiv, ve své rodné vísce. Ale žena mu za rok umírá. Jak jsem již napsal, je to práce smutného rázu, zvláště pozorujeme-li život na statku Melicharově, který je všem ostatním, zvláště ženě jeho a dceři, za hrozného řádění sedlákova přímo nesnesitelný. Melichar, jsa pobádán vyčítavým svědomím a vědomím, že mu skutky jeho z mládí odpuštěny nebudou, stává se, když syn z kněžství sběhl, jako zlým duchem posedlý a vzbuzuje hrůzu všech, kdo s ním musí obcovati. „Ještě že to tak šťastně končí,“ praví si mnohý čtenář a zvláště čtenářka, ale hned zas v následujících řádcích dočítá se, jak tomuto štěstí činí smrť rychle konec.

Obrázky uveřejněné ve sbírce „Ze zapomenutých paměti“ jsou rázu stejného; čtenáři jest až úzko, když jeden za druhým čte a jeden smutnější druhého; úzko je, pravím, ale čte dál, poněvadž to poutá, vábí. Poslední kresba z této práce jest „První růže“ líčící nám obrázek z pohnutého roku 1848. a illustrující pravdu, již Beneš napsal na str. 200.: „Rok osmačtyřicátý zazvonil v tak mnohé české rodině hranu tichému, spokojenému životu a tak mnohou mladou, nadějnou hlavu českou pochoval. Přišel na ten náš dobrácký lid náhle, na nebi se sotva ukázaly mráčky a ihned rozzuřila se prudká bouře. Lid se probouzel z dlouhých dřímot, ale sotva že si začal mnouti oči, protřelo mu je bleskem dunění děl a krvavá záře nad Prahou.“ I malá vesnice Květnice byla událostmi těmi zasáhnuta. Nebeských Václav, který v Praze studoval, byl na barikádách raněn, chycen a do Olomouce odvlečen, kdež zemřel po čase ve vězení. Staří rodiče a dívka milující oplakávali jeho smrť. Čtenář ponořuje se duchem do času toho a ocituje se ve Květnici jako známý, kdy čte, jak vojáci

přišli o svatodušní pondělí hledat „buřiče“ Václava a cítí tíhu tehdejší doby, jako se zase chvěje s Aničkou milující Václava, když tato zraněného v roztrhaných šatech poznává a prosícího o přístřeší ukrývá na půdě. Malinký obrázek a tak žaluplný! Václav umírá v Olomouci u vězení, matka brzy po něm a za krátký čas i nevěsta jeho a bratr Václavův nepřečkává ani líbánek. —

Doba Josefa II. vylíčena jest v objemné práci „Bludné duše“, ponejprv uveřejněné ve Vlčkově „Osvětě“ z roku 1879., po druhé, trvám, v „Laciné knihovně národní“. Děj koná se v krajině Podlesí, kde sedláci od vrchnosti cizího jazyka a její úředníků byli zle utiskováni, a aby se míra doplnila, ještě jejich jazyk v tvrdý posměch byl uváděn. Mezi lidem tu a tam počínalo již svítati, mlhy, které nad ním léta ležely, počaly ustupovati a to „zásluhou“ těch, kteří k tomu nejméně chtěli přispěti, ba kteří národ jen vydechující chtěli všelijakými patenty doraziti. Reformační nařízení Josefa II., ať nic nedím o zavádění jednoho státního jazyka, o pochovávání mrtvol v pytli a jiné ještě, vzbouřilo v lidu českém poslední doutnající jiskru a rozžehlo ji v plamen, který pálil tak, že cítili ho i v hradech a zámcích, ano až i v samé Vídni. Když do Podlesí stihlo nařízení „milostivé“ vrchnosti, aby všickni usedlíci dostavili se na hon urozeného panstva, ale jazyk aby nechali doma, tím že kníže pán nemluví ani na své psy, vyšlehl plamen v Jiřicích, kde rychtářoval sedlák Květ, poctivec od kosti a brzy se všech stran hrnuly se houfy ozbrojeného lidu proti pánům utiskovatelům. Tehdáž roznášel Refunda, o němž dlouho nevědělo se, čím jest a čím byl, mezi lid české knížky a navštěvoval rolníky na Podlesí, zvláště Květa, jehož dcera Světluška tak ráda první ty knížky čítala. V ten také čas přišel na faru v Okrouhlině kaplan, který již ve svém prvním kázaní tak divně mluvil k lidu shromážděnému, že něčeho podobného nikdy neslyšeli. Pověděl jim, že také on se narodil pod doškovou střechou, že přišel jim kázat, jak mají Boha milovati, ale zároveň i svou vlast, svou řeč a v té řeči Boha chváliti. Lnul k uhněteném lidu láskou a zaplatil ji životem. Byl totiž povolán, aby posilnil na „bojišti“ umírajícího osadníka a tam zasáhnut střelou syna Ouřadova, bývalého rychtáře v Jiřicích, který se k úřadu dotřel z té příčiny, že donášel panstvu každé hnutí svých sousedů. Mladý Ouřada domnívaje se, že kaplan miluje Světlušku a ona jeho, domnělého soka zastřelil. — Avšak stihl jej trest hrozný! Jako mrzák v nejvyšším stupni přišel do své rodné krajiny a tam spatřiv

matku svou i Světlušku šťastnu svýma dvěma dceruškami vypustil před poutním obrazem Marianským duši, činiv dříve pokání za skutek svůj . . .

Podlesákům se ulehčilo, když Pán Bůh knížeti pánu morem pohrozil a když Refunda děti jeho uzdravil, a dav se jako hrabě Kolovrat poznati prosil za svůj lid. Láska k uhněténému českému lidu tklivé provívá touto prací a celý děj se zamlouvá dobře líčenými charaktery (Květ, Kostičtář, Rozhoda, Refunda, mladý kněz, poustevník Jarolím), zvláště však dobou, neboť v té asi bylo slyšeti zase slabé dechy zubožených národa. Fara v Okrouhlici, zvláště pak kaplanka, jest líčena podle Klecanské, jak vysvítá ze životopisu a zvláště z pěkných statí, které o Beneši ve feuilletonech „Nár. Listů“ nedávno uveřejňovali dva Raisové; ano i jiné věci hodí se v této práci na faru Klecanskou. (Pokračování.)

Dějepisné památky a pověsti v západních Čechách o cestě sv. Vojtěcha z Říma do Čech.

Podává **Frant. Wildmann.**

V krajinách západních Čech udržely se ještě mnohé památky a pověsti, že krajinou tou sv. Vojtěch, biskup český, na své první cestě z Říma do Čech kráčel. Z toho vidno, jaké úcty požíval veliký svatý tento patron mezi lidem českým. — Sv. Vojtěch byl velmi přísným a horlivým biskupem a pastýřem svého národa. V pastýřské horlivosti mnohé věci ztrpčovaly mu biskupský úřad, až se mu stal břemenem nesnesitelným. Mnozí křesťané hověli totiž pohanským obyčejům, boháči chovali více žen, a trhajíce svazek řádného manželství propouštěli ženy a pojímali jiné, ano své nejbližší příbuzné brali si za manželky, a když sv. Vojtěch tomu ubrániti nemohl, raději složil se sebe úřad biskupský, jejž byl dne 29. června 983 nastoupil a vstoupil na zelený čtvrtek, dne 17. dubna 990., do sboru benediktinů v klášteře sv. Bonifacie i Alexia v Římě, kde nalezl místo útěchy, pravé nebe na zemi.

Boleslavovi II. a všem pořádným krajanům stýskalo se po svatém pastýři. Poslové národa českého vyřídili mohučskému arcibiskupu Villigisovi pilnou prosbu, aby přispěl polnout Vojtěcha k návratu do vlasti. Metropolita Villigis dal jim listy, s nimiž Boleslava II. rodný bratr Christan a kněz Radla do Říma chvátali. Ve sboru kardinálů rokováno, zdali prosbám českého národa povoliti slušno. Klášter sv. Bonifacia kladl odpor. Spor rozhodl papež Jan XV. tímto nálezem: „Dáme jim, kohož řádně hledají, ač se po dobrém otci nezvrhli; dáme jim ho, leč tak: budou-li jeho poslušni, mějtež jej s Pánem Bohem, a vydávejtež užitek stý; nebudou-li však chtít odstoupiti od starých

neřestí, tehdy ať tento miláček náš pro zachování své duše opustí stáda zlého."

Také oznámil sv. Otec plnomocníkům Boleslava II. vůli svou, aby v Čechách založen byl mužský klášter řádu benediktinského, k čemuž oni rádi svolili. Odcházejícího biskupa Vojtěcha poctil papež darem prstenu a berly.

Slzí hojně cedě rozžehnal se biskup Vojtěch se zarmouceným bratrstvem kláštera sv. Bonifacia. Pojav s sebou k dotčenému účelu několik benediktinů, mezi nimi též Radima, bratra rodného, jel zpět do vlasti v průvodu knížecích poslů. Jeli přes Německo asi do Mohuče k arcibiskupu Villigisovi, svému metropolitovi, kde se sv. Vojtěch ohlásil, že zase úřad biskupský nastupuje a dal se přes Norimberk průsmykem, u Verého (Neumarku) do Čech vstoupil, a tu na rodné půdě vlastenecké u Miláveč sobě odpočinul a na drahách milavečských, cestou dalekou jsa utrmácen usnul. Rozpustilý pastucha milávečský v nezbednosti své přiblížil se k svatému muži a zatroubil mu do ucha. Pro nezbednosť tu byl však hned od Boha potrestán; a od té doby nesmí pastucha, jako se to v jiných vesnicích pošumavských děje, když stádo shání, z trestu troubiti, nýbrž jenom praskati.

V Milávčích později na tom místě, kde sv. biskup Vojtěch byl sobě odpočinul a kde byl zneuctěn, postaven kostel jemu zasvěcený a lid pošumavský celé krajiny domažlické putuje na den sv. Vojtěcha do Miláveč na pouť, kde se ještě v kostele zpívá o události té prastará píseň k sv. Vojtěchu, která ve 14., 15., 16. sloce o události Milávečské vypravuje.

Od Miláveč ubíral se sv. Vojtěch s družinou svojí až do Lohové, nyní filiálního kostela, zasvěceného sv. Jiljí. Zde tento kostel vysvětil a v něm mši svatou sloužil. Tak zaznamenáno z dávných století ve starém inventáři kostela v Lohové. Z Lohové odebral se sv. Vojtěch k Ouňovicům, kde dosud stojí tak zvaný „svatovojtěšský kříž" na tom místě, kde sobě sv. Vojtěch s družinou zase odpočinul. Na kříži tom nalézá se obraz českého patrona sv. Vojtěcha s nápisem: „Zde sobě odpočinul sv. Vojtěch na své cestě z Říma do Čech." Pod křížem leží značně přičernalý kámen (bohatý jinorazem), který jest na vrchní straně poněkud vyhlouben. Pod ním se prýští voda i za největšího horka a sucha, ano na vyhloubeném místě vždy se udržuje voda i za největšího sucha a parna a touto vodou pod křížem svatovojtěšským vymývají si věřící, kteří tudy kráčejí, oči, aby jich nebolely a mnozí choří na oči prý zde byli uzdraveni. Národní pověst, která se dosud mezi lidem udržela, praví, že na tomto kameni odpočíval sv. Vojtěch, a aby se potomkům památka milé návštěvy jeho v krajině této udržela, vyhloubil se kámen od svatého těla jeho. Vedle byl větší kámen, kde byly dvě šlépěje sv. Vojtěcha; majitel dal jej zazdíti do svého stavení.

Odtud kráčel prý svatý Vojtěch k Poleni, kde se na hřebenu horském bitovském, nyní u kapličky sv. Blažeje, rovněž ukazuje kámen sv. vojtěšský, na němž tento světec stál a vida vypráhlou zemi za národ svůj k Bohu se modlil. V kameni tom lze znáti dvě lidské šlépěje, a kolem šlapky zvířecí. Na památku, že touto krajinou světec

tento kráčel, založena hned za dávných časů na blízku v Tetěticích kaple sv. Vojtěcha, odkud sv. Vojtěch patřil do vyprahlé krajiny úhlavské kolkolem Klatov. V neděli po sv. Vojtěchu konána bývá v kapli této pouť svatovojtěšská, kamž se schází veliké množství lidu z blízka i z daleka.

Odtud ubíral se sv. Vojtěch k Soběbořicům, (nyní k Stobořicům), kde bratr jeho Soběbor s přátely sv. Vojtěcha z rodu Slavníkovců přišli sv. biskupu vstříc. Zde na kameni stál sv. Vojtěch, slze roně, a želmal lidu českému, jej do vlasti vítajícímu. V kameni jsou vytlačeny dvě lidské šlapky, a lid krajiny té nazývá kámen ten, jejž u veliké úctě chová, „kamenem svatovojtěšským."

Od Stobořic ubíral se sv. Vojtěch s průvodem jej vítajícím a s celou svou družinou k Nepomuku, na horu později „Zelenou," zvanou, kde jej Pražané a kníže sám uvítal. Pověst vypravuje, že svatý Vojtěch, aby v modlitbách vyrušován nebyl, šel sám, průvodce před sebou maje, a tu, kde se nyní panská kovárna Vyskočilka nalézá, vyskočili prý na sv. Vojtěcha loupežníci, chtíce jej oloupiti o poklady, o nichž se domnívali, že je z Říma do Čech s sebou nese. Však vidouce svatý obličej jeho — ustáli v hříšném počínání svém, celi jsouce zděšeni a padše na kolena svá byli vlídně přijati od sv. Vojtěcha, jenž jim provinění odpustil. Na Zelené Hoře na kameni, kde jest hlavní oltář, stál sv. Vojtěch, a zříti lze jeho šlapky v kameni vytisknuté. Poláci ve francouzských válkách v ruském vojsku se nalézající s největší úctou po kolenou se šoupajíce přicházeli k místu tomuto, líbali je a šavlemi usekávali si kousky z kamene tohoto památného, aby si je přinesli do otčiny své jako drahou památku. Na místě „Štědrý" zvaném želmal sv. Vojtěch celé české vlasti, a Bůh všemohoucí na prosbu jeho udělil úrody hojné, štědré. Na místě v Lázních je v lesíku ohromný kámen, v němž celé tělo sv. Vojtěcha jest vyhloubeno. Lid, maje bolesti v zádech, válí se ve vyhloubeném kameni, aby jich na přímluvu sv. Vojtěcha byl zbaven. Zde se nalezá též pěkná kaple sv. Vojtěcha, kamž se celý rok, zvláště ale o pouti sv. Vojtěcha, veliké davy poutníků scházejí. Jest to v pěkném vysokém lese. Kazatelna bývá připevněna na stromu a lid v lese shromážděný s radostí velikou naslouchá slovům kazatelovým. Pouť tato bývá nejslavnější ze všech okolních, neb zde bývá shromážděno tisíce lidu z celých západních Čech. Místo toto na Zelené Hoře patří již osadou k farnosti vrčenské.

O sv. Vojtěchu vypravuje všeobecně pověst, že když na horu, později „Zelenou" zvanou, vstoupil, že s hory té viděl celé západní Čechy docela vyschlé, neb dle starého podání nepršelo v Čechách od r. 989, kdy sv. Vojtěch všel do Říma až do r. 992, kdy se zpět do Čech vracel. Zželelo se dobrému pastýři vyprahlé země české a zuboženého národa svého, bídou a hladem usužovaného, a protož vztáhl rukou svých k nebesům, prose Boha o slitování nad vypráhlou vlastí; Bůh vyslyšel prosby jeho, ukázal se mráček, spustila se hojná vlažička, kterouž se země zotavila. Nejspíše se zazelenala hora, na níž světec se svou družinou a s lidem jej vítajícím stál, a proto na-

zváno místo to „Horou Zelenou.“ Dosud se v chrámu Milavečském zpívá prastará píseň k sv. Vojtěchu, jejíž 17., 18., 19. a 20. sloka jedná o zázraku tomto.

Na Zelené Hoře v chrámu, kde stojí hlavní oltář, nalezá se kámen, v němž lze zříti dvě lidské šlapky, na tomto kameni stál sv. Vojtěch, žehnaje zemi české a za lid svůj se modlil. Kámen tento, zvláště šlapky, líbají lidé a poutnici a mají jej u veliké úctě v celém Pošumaví. Tak se nám udržely některé památky a pověsti o první cestě sv. Vojtěcha z Říma do Čech od pomezních hranic českých, kde na půdu vlasteneckou vstoupil, až na Zelenou Horu.

Národní Tartyf.

Humoreska.

Píše **Petr Kopal.**

(Pokračování.)

Kapitola třetí.

Filip Zeměžluč usmívá se vždy líbezněji.

Slečno Mariánko, rrračte jen poroučeti. Máme čerstvě prrraženou kávu, máme čerstvou rrýži, máme čerstvé sarrrdynky. —

— Ale dejte si pokoj, vy máte kdy co čerstvého! Tuhle jsem u vás koupila pro tatínka slanečka a do dneška mi po něm ruce zapáchají. —

— Prrrosím, dejte mi k svým rrručinkám povoněti, — odvětil Filip Zeměžluč, při čemž usmál se tolik líbezně, že mu všechny zuby v ústech bylo viděti.

— Přivoňte si raději do svého slanečkového sudu, — škádlila ho slečna Mariánka.

— Já slanečky nerad, já raději kuřátka, hihihi — zubil se opět Filip Zeměžluč.

— Potřebujete vy kuřátka, pro vás jest dost dobrý knedlík z černé mouky. —

— Ale kdybych takhle — hihihi — takové hezounké kuřátko pěkně, hezky pěkně poprosil — hihihi — prodávejte zde se mnou: cukr, mandle, rozínky, fíky, pomeranče, datle — hihihi — co byste mi, slečno Marianko, na to řekla? Hleďte, můj pán odvede si co nejdříve slečnu Miládu sem do svého domu. Vždyť vidíte, že opravuje a staví o překot a pak a pak dám já si zde firmu přepsati a bude na ní státi: Filip Zeměžluč, co tomu, slečno, říkáte? —

A slečna Mariánka, zapýřivši se až po uši, místo odpovědi stehy na zástěrce přehlížela.

— Prrrosím, slečno, co tomu řeknete? — tázal se opětně s úsměvem ještě líbeznějším.

„Slečna Mariánka“, jak ji kupecký mládenec jmenoval, byla modrooké asi dvacetileté děvče, dosti slušné, aneb jak se říká, ucházející postavy, se zdravými, plnými skoro nadělanými tvářemi, jež Filipa Zeměžluče tou měrou okouzlily, že, jak laskavý čtenář právě vyrozuměl, ochoten byl, ji co společnici života si vyvoliti. Bylať jedinou dcerou měšťanského domkáře, o němž znalci tvrdili, že „je má.“ Tato slečna Marianka, bydlíc hned naproti, přes tu chvíli dobíhala do krámu a to nejvíce tehdy, když věděla, že tam Filip Zeměžluč bývá sám, z čehož tento ne bez příčiny soudil, že ho děvče návidí. Ano i pantáta její, jakmile po městě se rozhlásilo, že p. Florián Strachota míní obchodu kupeckého a snad i hostinského ve prospěch vždy věrného služebníka se vzdáti, usmíval se na příštího majitele „Tábority“ a „Žižkova palcátu“ vždy líbezněji; potkal-li ho kde, kynul mu blahosklonně rukou, pokyvoval na něho hlavou a doma před svou manželkou říkával: tenhle Filip Zeměžluč je slušný, ano velmi slušný mladík, smeká přede mnou vždy z daleka a směje se na mne všemi zuby; k čemuž ctěná polovice dodávala: — ano slušný, uctivý to človíček, sotva že ráno vstanu a začnu přede dveřmi zametati, volá na mne z krámu: dobré jitro, ruku líbám, paní Vodseďálková. Věru takového mladíka nenajde v celém městě, naši mladí lidé — darmo mluvit, já říkám pro naši Manču jako stvořen. — Jaký div, že tato „naše Manča“ slyšíc takou chválu z úst svých rodičů o Filipu Zeměžluči nejraději kupovala u „Tábority.“ Otázka tedy, zdaž by s ním chtěla prodávati cukr, mandle, hrozínky, fíky, pomeranče, datle a vůbec všecko nejen koloniální ale i domácí zboží, k. p. sušené švestky, povidla, kmín, cibuli, česnek — — byla jejím otcem a matkou doma dávno již v jeho prospěch rozhodnuta, avšak otázka taká, ať si již předvídaná, aneb nepředvídaná, vždy do srdce děvčete jaksi bouchne, že neví, co má na ni odpověděti. Kdož ale pořekadlu: „žádná odpověď, také odpověď“, rozumí lépe, než milující vůbec a v tomto případě milující Filip Zeměžluč zvláště a že mu rozuměl, dokázal tím, že nečekaje na odpověď slečnu Marianku uchytil za tu ruku, kterou právě zástěrku držela a usmívaje se na ni co nejlíbezněji pravil co nejdvorněji: dovolte, slečno, ručinku vaši políbiti! — Nebránila mu.

— Ale podívejte se, slečno, na našeho pána, — pokračoval ihned, — račte semble ke dvířkám přistoupiti a okenkem do pokoje našeho nahlédnouti. Náš pán učí se právě řeči, kterou mu udělal p. Chlebíček, redaktor z Prahy. Učí se jí již po celý týden, učí se jí ve dne v noci, předříkává mi ji každého dne, tak že já sám ji umím z paměti, nejí skoro a nepije samým učením a přece pořád říká, že mu nechce lézti do kotrby.

Děvče popostoupilo k označeným dvířkám a nahlédlo okenkem do bytu p. Floriána Strachoty. Sotva že nahlédlo, dalo se do hlasitého smíchu.

— Bláznί ten člověk, či co? — tázalo se maně.

— Myslím, že do zbláznění nemá daleko, — odpovídal mládenec.

— Co pak to má na hlavě? —

— Hasičskou přilbici. —

— A co to drží v rukou? —

— To je palice, co ní do sudu stlačujeme zelí a čím děvečka našim vepříkům rozmačkává zemáky, víte slečno Marianko, to má býti Žižkův palcát, s kterýmž v rukou v neděli na táboře bude řečniti.

— Ale probůh, co to má na oku? —

— Zalepil si jedno oko, aby mohl znázorniti lidu Žižku. Není-li to celý Žižka, jak jej na dýmkách malují, co? —

— Jak hrozně hází rukama! a stojí před zrcadlem. — —

— Ano před zrcadlem, aby se viděl a dojem své žižkovské tváře na lid zkoušel.

— Slyštež, co to povídá. — —

Z pokoje dvířkami pronikaly kusé věty — — — a přijdou-li — vtrhnou-li na nás přes nebetyčné hradby Krkonošské vrazi, máme zde své páže — (při kterémž slově řečník máchnul levicí, jakoby někoho chtěl probodnouti) — a v těch pážích máme Žižkovo dědictví — (máchnul palcátem), — a kdyby vnikli až do našich živných krajů, máme svá prsa, — (rozhalil vestu) — a v těch prsou chrabrosť a máme své lebky (položil prst na čelo) a v těch lebkách bystrosť a um — — nuže pojďte, vy vrazi, (opíral se o palici, jakoby čekal, půjdou-li,) — máte-li chuti, dobývejte vlasti naší z našich páží, na našich prsou a od našich lebek, z nichž srší blesky hněvu! —

— Avšak nedůvěřujte příliš naší shovívavosti vy, kteříž jste se do našich živných vlastí přes nebetyčnou hradbu Krkonoš již vedrali — — — (řečník zvedl hrozebně palici, leč ihned ji zase

na zem postavil, protože zapomenuv druhou část věty musil nahlížeti do rukopisu) — — ano s hlavami krvavými budete odtud utíkati. — — Hrom a peklo, marné vaše — — — při těchto slovech p. Florián Strachota palicí o zem uhodil, že podlaha a nad ní celý dům se zatřásl a slečna Marianka se ulekla.

— Toť hrozný člověk, — pravila, — ale sluší mu to! —

— To je slečno má myšlénka! — honosil se Filip Zeměžluč.

— Jaká myšlénka? —

— No s tím Žižkou, s tím zalepeným okem a s tou palicí na tlačení zelí a mačkání vařených zemáků; můj to vynález, že jsem tu hloupou palici povýšil na důstojnosť palcátu! —

— Ale vždyť se vám lidé vysmějou. —

— Já se tomu taktéž směju, ale mému pánu to lichotí, jejž znám jako své staré boty, hihihi, nejsem já to chlapík? — chlubil se a smál se samolibě vždy více, při čemž hleděl slečnu Mariánku kradmo objati.

— To není však hezké, — kárala ho, ruku jeho odmítajíc, — že pána svého děláte před světem směšným. Víte-li pak, že pan Schwefelblüt dostal z toho tábora strach a že kamsi do Vídně ujel a že bezpochyby dostaneme sem z krajského města husary?

— Husarrry — husarrry! — cedil ze sebe Zeměžluč, to jsou hlouposti. —

Ano, tatínek to přinesl z města, protože ten pán z Prahy od redakce chodí prý již kolik dní kolem továrny pana Schwefelblüta, kdež štve dělnictvo, aby zastavili všecku další práci.

— To je p. Chlebíček! — Ten co mluví, je petrolej a co píše, je vitriol a hladu má vždycky za tři a žízně za deset. —

— A ten druhý pán z Prahy? —

— Myslíte pana doktora Sekáčka? —

— Toho s tím velikým špičatým nosem, hubenou tváří a kozí bradou. — —

— Ano doktor Sekáček, právní zástupce naší „Sekyry.“ Ten zase chodí po sedlácích a nabízí jim peníze na hypoteky na osm ze sta.

— Také čistý hoch! —

— Prosím, samí to ryzí, nezištní vlastenci, z nichž jeden vlasť nosí v kapse a druhý v hrdle.

— Ale poslyšte, pane Zeměžluči, co naše služka od služky slečny Milády ze zámku neslyšela! Slyšela, že ten pan doktor z Prahy předevčírem ucházel se o ruku slečny Milády? —

— Co, co, co o rru — rrruku slečny Milády? — rozhorlil se kupecký mládenec, — já bych tomu Sekáčkovi sekerou hlavu rozsekl. To je hezké od těch pánů! Náš pán pozve si ty pány z Prahy, pohostuje a častuje je jako vrchnosť, aby mu pomohli dělat tábor a pomohli vyhnat odtud Schwefelblüta, a oni by mu za jeho zády slečnu Miládu odloudili, to jsou čistí páni! To musím mému pánu povědĕti.

— Nedělejte žádné mrzutosti. Slečna Miláda dala se mu do smíchu a pan doktor s hanbou odešel. —

— Hodná to slečinka, věrná to slečinka, je viděti, že chce pánu svému, Břetislavu Bořivoji Všeborskému, zachovati stálou věrnosť.

— Pan doktor prý se též o panu Florianovi nehezky před slečnou Miládou vyslovil. — —

— Filipe, Filipe! — znělo volání z pokoje.

— Řekl o něm, že je velbloud, jenž na svém hřbetě nosí zlato.

— Filipe, kde pak vězíš? —

— S Bohem, má drahá, ale to mu povím, jak ho ti přátelé z Prahy pomlouvají, všecko povím. Jen aby to šťastně dopadlo, z těch husarů mám strach. To kdyby pán věděl, práskl by do bot a bylo by po táboře, po svatbě mého pána, i po svatbě naší. Rozešli se, ona jedněmi dveřmi domů, on protějšími ku svému šéfovi. A Filip Zeměžluč usmíval se za odcházející co nejlíbezněji.

— Kde zas vězíš? — domlouval Filipovi p. Florián. Honem připrav nahoře pokoj pro nového hosta. Zde mi posýlá visitku jakýsi pan Karel Bělohradský, státní úředník na odpočinku, jenž míní zde leto ztráviti.

— Státní úředník — na odpočinku — slabikoval jako pro sebe Zeměžluč, — což pak zde máme lázně? —

— Snad se mu líbí naše krajina. —

— Ano ty baráky v Dobřenicích! —

— Odkliď tam v třetím hostinském pokoji z almary starý můj frak a cilindr, aby neplodily ostudy, — poroučel pán, — dej obé některému chuďasu. —

— Proč bych váš někdejší oblek zahazoval? Snad se přece časem k něčemu hodí, ku př. do maškarního plesu, na komedii, aneb aspoň na hastroše do zelí. —

Po těchto slovech kdosi dveřmi se strany nalévárny vystrčil veliký špičatý nos s knírky a kozí bradou.

— Smím vkročiti? —

— Ah p. doktor Sekáček, buďte mi vítán. —

— Kýho šlaka, vy v žižkovském přestrojení? —

— Myslím, že řeč moje bude mnohem více účinkovati, znázorním-li v osobě své prvního Čecha — Žižku?

— Ovšem že. Nuže, pane Břetislave Bořivoji Všeborský, nesu vám dobrou, radostnou novinu. Naše cesty agitační výborně se daří. Kdežto s jedné strany pan Chlebíček petrolejnickými řečmi uchvacoval lid k demonstracím před továrnou p. Schwefelblüta, vyjednával jsem já s ustrašeným ředitelem továrny. Továrna je dnes na prodej za bafku. V několika dnech můžete se státi majitelem továrny.. Pan Schwefelblüt nechce zde ani za celý svět zůstati. —

— Není nad věrného přítele! — zvolal radostí unešen pan Florián Strachota. Ve třech nedělích vedu slečnu Miládu k oltáři a já jsem pánem na zábořském zámku a panství. — Nuže dejte se, příteli, objejmouti! —

— Přeju Vám napřed štěstí k takové nevěstě, — odvětil advokát, z objetí p. Strachoty se uvolňuje, — avšak já počítám s faktory reelními. Z kupní ceny za továrnu vymiňuju si 20% kromě toho, že vypracování kupních listin a všecka vyjednávání s úřady budou mně ponechány. —

Pan Florián hryzl si rty.

— Pane doktore, vy jste šlakovitě drahý advokát. Považte jen, že vyhnáním cizince odtud prospějete i vlasti! —

— Prosím vás, zenechte té tartyferie. Buďme k sobě upřímní. Vy jste národním Tartyfem, pan Chlebíček je národním Tartyfem a já jsem národním Tartyfem, našinec se dnes bez tartyferie neneobejde. Ah zde přichází též p. Chlebíček.

— Victoria, pane Břetislave Bořivoji Všeborský, naši vyhráli! — s těmito slovy vrazil nevelký, přitloustlý mužíček s bělavými, prořídlými vousky do bytu — p. Chlebíček. — Dělníci zejtra již zastaví práci a půjdou s námi pozejtří na tábor. Bude to impo·santní tábor. Umíte-li pak již svoji řeč? U všech šlaků, jak vy to vypadáte?

— Tak myslím na táboře vystoupiti. —

— Výborně, zde na venkově něco podobného působí více, nežli nejúchvatnější řeč — — — avšak příteli, jednu prosbu, pravou maličkost musíte mi splniti. —

— O prosím, račte jen poroučeti. —

— Jsem v okamžité nesnázi. Račte zde žírovati mi na šest neděl směnku, pravím na šest neděl. —

Strachota se ušklíbl. — Na mnoho-li zní? — 10.000 zl.! Co pak Vám, či Vás napadá? 10.000 zl.!

— Vždyť já od vás peníze nechci, nýbrž jen žiro — na šest neděl! —

— Pravá maličkosť, — hovořil advokát pro sebe, po pokoji se procházeje. Na jeho rtech pohrával si filutářský úsměv, jakoby říci chtěl: jen podpiš a také zaplať!

— Tolik já nemohu! — zdráhal se pan Florián Strachota.

— Nebude táboru, nebude stávky, nebude svatby, p. Schwefelblüt vrátí se zase domů, — pravil novinář, zívaje si při tom tolik lhostejně, jako by říci chtěl: dnes je tam pošmourno, aneb deštivo.

Panu Floriánu bylo jako na žhavém rošti. Po delších rozpacích chopil se péra a — podepsal, avšak z pod přilbice řinul se mu pot, jakoby z jákési táboritské seče se vracel.

* * *

Téhož dne večer na zámku záborském slečny Miláda a Klementina seděly na témž místě v důvěrném hovoru, kdež pan Strachota o námluvy byl se pokoušel.

— Pozejtří má tedy býti ten tábor? Věř mi, Klementino, že z něho nic dobrého netuším. Víš-li pak, že p. Schwefelblüt ze strachu prchl, jak se praví do Vídně.

— Myslím, že budete přece nevěstou p. Strachoty. —

— Raději do hrobu! — O kéž by zde byl již dobrý můj strýc. Čekám jej každým dnem. Vždyť píše, že co nevidět přijede a že míní se u nás po celé léto pozdržeti, ano praví, bude-li se mu u nás líbiti, až koho dostanu za muže — že se ke mně přestěhuje na dobro.

Věř, má drahá, stýská se mi, cítím se opuštěnou, vidím, že neprozřetelností svojí pobouřila jsem celý kraj, poštvavši toho Strachotu na Schwefelblüta. Kdož se nadál, že on pozve si štváče až z Prahy! Ach kéž by tu byl můj dobrý strýc — strýček Bělohradský, on by dojista ten prožluklý tábor překazil.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Vlastenecký Poutník,

kalendář na obyčejný rok 1885., vydaný knihtiskárnou Cyrillo-Methodějskou redakcí Vojtěcha Pakosty. Cena 50 kr.

Nebude, tušíme, od místa, zmíníme-li se hned na počátku o redaktorovi kalendáře našeho.

Redaktor Vojtěch Pakosta bez odporu náleží v řadu nejpřednějších a nejšťastnějších pěstitelů literatury směru katolického a v šik básníků našich vůbec. Z prací jeho prosaických připomínáme jmenovitě: „Jermolu," „Tmáře a osvětáře," „Z českých dědin," „V sousedství," „Na rozcestí" a jiných více, jež všecky s rozhodným se potkaly úspěchem. Povídky jeho nanejvýše jsou poučny, forma znamenita, humor nejzdravější, tendence povždy vznešena. V oboru básnictví je mistrem, zejména co do úpravy verše i lehkosti slohu. Očekáváme co nejdříve souborné vydání básní jeho. „Poutník" chová šest jeho prací.

Hned prolog „Poutníkův" k čtenářům vybásněn jest od Vojtěcha Pakosty. V pravdě podiviti se dlužno, jak originalní myšlénky vyslovuje báseň tato, neboť známo nám, jak obtížno bývá psáti proslovy, chceme-li jen trochu podati něco, co již v básních druhu podobného nebylo by bývalo vysloveno. Důmysl básníkův mile nás překvapuje.

Druhou prací jest historický článek Ekertův „Tomáš ze Štítného"; psán jest historicky věrně, vřele a slohem ušlechtilým.

Po životopise následuje povídka „Klára", překlad ze spisovatele francouzského Th. Barrau-a. Musíme bohužel vyznati, že práce tato jest nejslabší z celé encyklopedie kalendářní a divíme se, že ji místo tak význačné vykázáno v „Poutníku." Překládáme-li, překládejme práce, jež za to stojí.

Podařenou humoreskou jsou „Nehody pana Mrkvičky na suchu i na vodě" od V. Pakosty. Effektní výjevy, plné humoru zdravého a komiky, stíhají se tu ráz na ráz. Gratulujeme p. autorovi a radíme, by v tomto směru pokračoval.

Ihned zase setkáváme se s Pakostou, ale nyní opět jakožto s básníkem líbezné ukolébavky, jíž pěje matka svému dítku.

Nejcennější prací a vrcholem kalendáře „Poutníka" rozhodně jest novella „Číslo 5.," již napsal francouzsky Vicomte de Mesnil. S myšlénkou tak originální zřídka kdy se setkáváme. Práce tato směle zdobiti by mohla album prací vybraných, prací nejlepších spisovatelů. Forma nikterak nestojí za myšlénkou.

Následuje historická povídka „Vidění pana Kopidlanského", nazvaná „podivnou událostí," od Pavla Albiери. Jako větší část plodů spisovatele tohoto blíží se i tato práce do jisté míry dílu uměleckému.

Přichází na řadu článek o Velehradu s vyobrazením a mající v čele motto z básně Jablonského.

Mnohých zajímavých věcí dovídáme se z „Rozmanitostí."

Dále následuje historická črta „Boží muka" od Jana Podhaj-

ského. Jest to prostá myšlénka nabývající ceny pro své pozadí historické a básnické zpracování, jež místy se jeví.

Další článek vypisuje život i povahu zesnulé císařovny a královny Marie Anny. Chválí se zejména její dobročinnost a zbožnost.

Po čtvrté s jménem Pakostovým setkáváme se v básni „Oblaka letí.“ Básnička tato obsahuje sice jen pět slok, ale půvab její myšlénky i formy lahodný zůstavuje dojem v duši. Účinnost její zvýšuje refrain: „Oblaka letí!“

„Měchurovy kapky,“ jež bezprostředně následují, jsou opět prací Pakostovou. Jest to též humoreska a jak čteme pod titulem, skutečná událost, čemuž věříme, ale ovšem s jistou reservou.

Ihned na to čteme cestopisný úryvek „Solné doly ve Věličce.“ Věc sama jest zajímavou a slohem obratným stává se ještě poutavější.

Opět následuje báseň „Hrst pšenice“ od Syrokomly, jejíž překlad pořídil zase Pakosta. Plynností a lehkostí svou nezadá si překlad tento nic před originalem.

„Štědrý den,“ povídka od O. V Pitry, jest práce dle všeho začátečnická; myšlénka jest prajednoduchá a vícekráte na kyselo i sladko byla již strojena. Sloh ujde.

Zajímavější partii jsou opět „Rozmanitosti,“ kde zvláště vyniká odstavec „Jak žije sv. Otec Lev XIII.“

Podruhé vyskytuje se jméno O. V. Pitry. Tentokráte jsme spokojeni, neboť humoreska „První nákyp paní Líny“ je prací zdařilou.

„Vít a Vávra na besedě“ jest jakýsi komplex vtipů dobrých i známějších. Tito dva totiž dialogicky pronášejí vtipné otázky a odpovědi.

Pod titulem „Zasmějme se!“ čteme několik v pravdě originalních anekdot, ale jiné jsou již dosti známy, na př. „Naše děti“, „Po dětsku“, „Pán a sluha;“ nejlepší zdá se nám „Měl také pochybnosti.“

Přicházíme k oné části „Poutníka“, jež má za účel pouhé poučení a tu vyznati dlužno, že velmi dobré pokyny a rady dává zde kalendář náš hospodáři i průmyslníku Tolik o jednotlivostech.

Máme však ještě některou poznámku, jež směřuje k celku. Na prvním místě se to týká pokleskú některých jazykových. Zdá se nám a to nikoliv bezdůvodně, že vinou redakce zůstává zájmeno „její“ ve všech případech nesklonným. Již samo sebou znění se nezamlouvá, čteme-li na př. dat. její synu, gen. života její, instr. její štěstím, pod její srdcem a j. Konstatujeme, že gen. zní „jí“ a tvar její dlužno skláněti jako „či“ podle vzoru „dnešní“. Vytýkáme i chybné sklánění substantiv rodu žensk. ukončených měkkou souhláskou, dále nesprávné užívání přechodníků přítomn. času místo min. času (viz o „Kláře“), konečně i tvary „manželi“, „účeli“ a p. nás nemile překvapily.

Na druhém místě zmínku učiniti chceme o illustracích. Úprava vrchní desky je v pravdě pečliva a úhledna a konečně i proti titulnímu obrázku, jenž představuje podobiznu Tomáše ze Štítného, ničeho bychom nenamítali, ale obrázky v textu přímo straší svou umounělostí a nedokonalostí. Bylo by žádoucno, by nakladatelstvo příště postaralo se o rytiny úpravnější a obsahu knihy příměrnější!

Odkládáme „Vlasteneckého poutníka“ s dosti velkým uspokojením, neboť ačkoli všude a ve všech záhybech nemohli jsme pouhou chválu

pronésti, přece uznáváme a vyznáváme, že má kalendář tento mnoho předností před jinými knihami druhu tohoto a přáli bychom si, aby možno bylo nám i po druhé podobně anebo ještě pochvalněji psáti. Zatím vzdány budtež p. spisovatelům, již pro poučení lidu našeho k rozmnožení „Vlastenského Poutníka“ přispěli, vřelý dík a panu redaktoru, jenž dbalý byl úlohy své, všechna čest!

V. Petřík.

Těžkou a pro širší kruhy čtenářstva českého zajisté nevděčnou úlohu vzal na se professor a katecheta táborského gymnasia, Karel Konrád, když odhodlal se důkladně — pokud možno — prozkoumati a vydati „Dějiny posvátného zpěvu staročeského.“ Jakkoli díl I. „Dějin“ již rokem 1882. byl vydán, přece považujeme to za povinnosť listu katolického, všechny přátely posvátného zpěvu na knihu tuto upozorniti, a to tím více, že mnohý list, který zprávy a úvahy o českém písemnictví přináší, ni zmínky o díle tom až po ten čas neučinil, z příčin rovněž nám jako p. spisovateli asi nevysvětlitelných. A přec jest to dílo pro nás všechny tak důležité! Vždyť jest to u nás spis první, jímž soustavně objasněn jest původ a postup písně naší posvátné, spis, který neoplývaje nikde lacinými frasemi chvály a lichotenství, jest psán veskrz v přesné formě díla vědeckého, na základě dlouhého historického bádání; jeho jediný řádek stál mnohdy více přičinění, než-li jiného spisu celá kapitola.

Spisovatel rozdělil veškeru látku svou ve 3 doby. Nejstarší doba posvátného zpěvu sahá od počátku křesťanství až do Karla IV., druhá objímá zlatý věk Karlův a třetí jest doba literátských bratrstev.

Kniha, již před sebou máme, obsahuje první a druhou dobu dějin zpěvu staročeského. — A tu rádi doznáváme, že nejstarší perla písně staročeské, píseň sv. Vojtěcha („Hospodine pomiluj ny“), důkladně po stránce slovesné, i po svém nápěvu jest posouzena. Výsledek bádání svého o písni této zavírá p. spisovatel tím, že prvé tři verše, závěrečné „krleš“ a celý nápěv přisuzuje sv. věrozvěstům Cyrillu a Methodovi, ostatní verše za „hojnosť a mír“ v zemi, tehdáž krvavým svárem navštívené, připisuje patronu našemu, sv. Vojtěchu. I druhý stkvost našich zpěvů posvátných, píseň svatováclavská, důmyslně jest probrána. — Nápěv její, jak prof. Konrád dokazuje, vzrostl ze dvou motivů prastaré sekvence („Media vita in morte“) Notkera, mnicha a proslaveného básníka v svatohavelském klášteře, v němž nalezl zpěv církevní ten čas své nejhlavnější sídlo. Z doby první celkem 7 obecných písní kriticky jest rozebráno. Z doby Karlovy vedlé delšího pojednání o vzniku zpěvů rorátních nalezáme na 30 posvátných písní obecných, při nichž na mnoze poukazuje p. spisovatel k tomu, kterak předkové naši písně své v kostele i mimo kostel zpívajíce, dle nápěvu jejich tytýž i světské své písně národní skládali. — Přátely starého básnictví našeho, byť i nebyli hudebníky, nemálo zajímati bude literární příloha, v které otištěny jsou slohem starým mnohé písně, které až dosud ne-

známy po kancionálech starých byly roztroušeny. Podobně i snímky hudební, jež ukázati mají způsob, jakými notami v různých časech u nás se psalo, pro odborníka veliké jsou důležitosti. —

Celkem doznati musíme, že p. spisovatel, spojuje důkladnou svoji znalosť starého zpěvu církevního s bystrostí a pílí badatele neunavného, jasně v knize této — jejíž díl II. srdečně si přejeme — dokázal, že zpěv náš staročeský vypučel z jednotného zpěvu, jenž po celém křesťanstvu se rozšířil, z chorálu svatořehořského. Myslíme tedy, že kniha tato dostatečně splní úlohu svou, když jen usmíří a objasní pravdu těm všem, kteří pohrdají zpěvem slohu starého a tím kalí onen pramen čistý, z něhož všichni předkové naši bohatě čerpali, — chorál. Dej Bůh, aby píseň naše posvátná, jejíž krásu rádi nám doznávají i kritikové národů jiných, ze sna lhostejnosti probudila národ náš zpěvný k vědomí náboženskému, aby opět rozléhala se po šírých končinách nesvorností rozháraně naší vlasti posvěcená dějinami píseň sv. Vojtěcha, aby potvrdila se ještě jednou slova, o písni té kdysi napsaná, že

Čechové mír, pokoj měli,
dokudž jeho pieseň pěli:
„Hospodine pomiluj ny“.

Em. Žák.

Příprava k prvnímu svatému přijímání.

Sepsal Václav Macek, katecheta v Soběslavi. S povolením a schválením nejdůst. bisk. Ordinariatu v Budějovicích ze dne 31. května roku 1884. V Táboře 1884. Nákladem vlastním. Cena 60 kr. Dostati lze v Cyrillo-Methodějském knihkupectví v Praze.

Literatura pro kat. nauku náboženskou rozmnožena zdařilým dílem katechety v Soběslavi, Václava Macka.

Již v předmluvě shledáváme, jakou důležitosť přikládá p. spisovatel dobré přípravě ku prvnímu sv. přijímání.

Praví: „Jakou odpovědnosť uvalil by na sebe katecheta, který by bez důkladné přípravy vedl dítky ku sv. zpovědi neb ku sv. přijímání zvláště ponejprv!“

Komu by kniha tato dobře posloužiti mohla, vysvítá ze slov předmluvy: „Přítomná knížka má zvláště začátečníkům v tomto předůležitém a záslužném duchovním úřadě přispěti ku pomoci, aby, připravujíce dítky ku prvnímu sv. přijímání, nemusili látku k tomu potřebnou teprv pracně shledávati

Mimo to uvedeny jsou v předmluvě spisy, z nichž při sestavování knihy čerpáno. Jest to především kniha J. Schmitta: Anleitung zur Ertheilung des Erstcommunicanten-Unterrichtes, mimo to: J. Deharbe: Erklärung des katholischen Katechismus; L. Mehler: Beispiele zur gesammten christkatholischen Lehre; J. B. Podstránský: Výklad křesťansko-katolického náboženství; J. V. Jirsík: Populární dogmatika; Dr. Skočdopole: Příručná kniha pastýřského bohosloví; téhož Allge-

meine Volksschulkunde und Katechetik; F. Wacker: Geschichten für Neukommunikanten a j. v.

Kniha obsahující 152 stránky rozdělena jest na části dvě. Část I. str. 5—22 podává „Obecné pokyny“, jež rozvrženy jsou na čtyři odstavce; první zní:

Důležitosť prvního svatého přijímání a přípravy k němu.

Ze slov odstavce toho mluví vřelá snaha pro zakotvení dobrých úmyslů u mládeže a přejeme jen, aby každému pracovníku na vinici Páně podařilo se dosáhnouti cíle zde vytknutého. I ostatním oddílům knihy platí toto plné uznání naše.

Odstavec druhý jedná o tom,

Kdy mají dítky ku prvnímu sv. přijímání býti vedeny.

Shledáme zde, co v příčině té předpisuje sněm Lateranský r. 1215. (cap. 21), i sněm Tridentský (sess. XIII. can. 9. de ref.), dočteme se však také, jaké panují obyčeje v krajinách našich.

Odstavec třetí nadepsán:

Trvání, obsah a způsob přípravy.

Z pojednání seznáme, že délku přípravy přesně stanoviti nelze. Jestiť závislou na různých okolnostech, o nichž v odstavci stručně promluveno. Také o tom, co ve přípravu zahrnouti dlužno, různá jsou mínění, která p. spisovatel stručně uvádí. Co o účelu a způsobu přípravy p. spisovatel praví, svědčí o svědomité snaze, aby nejen v rozum dítek působilo se, ale aby i vůle k dobrému vedena byla a srdce dítek aby ušlechťovalo se.

Nemůžeme zde veškeré dobré pokyny páně spisovatelovy podrobně uváděti; jsme jisti, že kniha ta v brzké době hojného dojde rozšíření a že tudíž každý, komu na věci záleží, o pravdě našich slov se přesvědčí.

Odstavec čtvrtý obsahuje náhledy a návrhy o

slavnosti prvního sv. přijímání.

Mnohé zde uvedené dobré náhledy odůvodněny částečně různými ustanoveními synod (budějs., pražsk.), neb výpovědmi slovutných mužů.

Zde nemůžeme opomenouti chvalně se zmíniti o úplnosti uvedených citátů.

Knihy naší část II. str. 23—152 obsahuje výklady

O nejsvětější svátosti oltářní.

Část II. rozdělena na odstavců 13.

Není úkolem řádků těchto podrobně rozebírati odstavec po odstavci. Dáváme jen pravdě svědectví tvrdíce že každý oddíl svědčí o píli nevšední, aby každá stať dítkám srozumitelnou se stala a dítky poutala. Jak mnohá místa vřelostí prodchnuta neminou se zajisté účinkem žádoucím!

K dobrým vlastnostem knihy přičísti také sluší, že každý z 13. odstavců rozdělen jest na více ještě částí, ku kterýmž postupně připojovány otázky, zahrnující v sobě vždy obsah probrané stati.

Zde však dokládáme, že ponašem soudu kniha by získala, kdyby slova, jež při opakování odpovědí býti mají, vesměs vyznačena byla písmem proloženým, jak to na mnoha místech také shledáváme. Ku př. na stránce 25. jest obsah odpovědi k otázce 7. (str. 26.) písmem proloženým, u odpovědi k otázce 8. a 9. toho nenacházíme.

V odstavci II. str. 44 počínajíc uvedeny jsou poručnu výňatky z druhého katechismu od Skočdopole, kteréž knihy se v diecési budějovické a královéhradecké užívá. „Bez obtíže lze však k účelu témuž užiti dotýčných vět, jak jsou v „katechismu prvním“ téhož spisovatele, jakož i případných vět katechismu pražského“, jak sám p. spisovatel v poznámce (str. 45) uvádí.

Ku správnosti jazykové přihlíženo celkem pečlivě, jen seznam chyb tiskových mohl býti úplnějším, ku př.

na str. 23. z dola řr. 3 místo *k sobě* patrně má státi *k němu*
„ „ 81. „ pod čarou řr. 2 „ *dešť* „ „ „ *děšť*;
„ „ 96. z hora řr. 3 „ *náklonnosť* „ „ „ *náklonnosť*
a podobné.

Končíce krátkou úvahu svou opětujeme přání, aby kniha tato hojného došla rozšíření a stereho nesla užitku! *Jedna učitelka.*

Moravská bibliotheka.

Ve Velkém Meziříčí. Nákladem knihtiskárny Jana Fr. Šaška 1883.

Všelijakých knihoven máme sice dost, avšak často se v nich ledacos naskytá, což jest našemu lidu potravou méně vhodnou a přiměřenou; ale pokládáme za svou povinnosť ctěné obecenstvo upozorniti na bibliotheku, mladou sice a až dosud nevelmi četnou, ale, pokud známe, dobrou a všeho poručení hodnou. Jest to svrchu psaná „Moravská bibliotheka“, která od lonského teprv roku vychází ve Velkém Meziříčí na Moravě.

Máme z ní čísel 11, více tušíme nevyšlo; a my přečetli teprv čísel pět; ale, jak staré pořekadlo dí: „ex ungue leonem,“ z části že možno souditi o celku, musíme říci, že směr má velice dobrý, poučný, zábavný a mravný; snažiť se poučovati, baviti a mravně vzdělávati či šlechtiti.

Číslo 1. má nápis: „Z našeho lidu,“ sebrané črty Františky Stránecké. Díl I. — Ne mnoho až dosavad známo nám od ctěné spisovatelky této, ačkoli víme, že jest mnohonásobně činnou a že náleží ku lepším silám na Moravě; ale ze všeho, co od ní jsme četli, poznali jsme, že má mysl vnímavou a jemnou a srdce šlechetnou láskou planoucí ku lidu svému. „Sebrané črty“ jsou řada obrazů, sebraných z lidu; věrně líčí se tu život venkovský v jednotlivých obrazích či osobách; a jest viděti, že spisovatelka prostudovala život lidu svého dokonale; neboť zná zvyky a způsoby, ano i mluvu jeho, které v jednotlivých výrazech a frazích vhodně užívá. Ach, smutny jsou některé ty črty či obrázky; kéžby v nich lid sebe viděl; kéžby z nich ve

svůj prospěch kořistil! Šlechetné spisovatelce přejeme, by ještě dlouho byla živa a neustala ve směru svém i dále blahodárně působiti ku vzdělání a ušlechtění milého národa našeho na Moravě!

Jest-liže jsme se potěšili číslem 1. „Moravské bibliotheky", stalo se to tím více číslem 2hým, kteréž podává „Vzpomínky" od slovutného učence a spisovatele „Vincence Brandla," jehož jméno po vlastech nejvýše chvalně jest známo.

Ve „Vzpomínkách" líčí slovutný p. spisovatel své mládí za studentských let a vděčně vzpomínaje Matouše Klácela, druhdy slavného professora a vlastence na Moravě, vypisuje, jak tímto vlastencem sám k lásce ku vlasti, mateřštině a národu svému byl přiveden; jak učil ho češtině. Kdo z nás starých, kteří jsme studovali ještě před r. 1848., nevzpomínal by let svých studií německých, těch vlastenců, buditelů nejvýše zasloužilých a vlastního probuzení svého? kdož sebe v něm neviděl? Ach, toho naše mládež nezná; ona nepoznala té čisté, ideálné lásky ku vlasti, jakou sl. spisovatel krásně líčí ve svých „Vzpomínkách", a kteráž plála v srdci každého z nás! My nepoznali výletů, zábav, bálů a věnečků, my nesměli do hospod pod žádnou záminkou; a ač jsme měli méně školy než teď (týdně jen 18 hodin), a méně předmětů, za to tím pilněji čítali jsme doma a my dobře znali v letech čtyřicátých jak Čelakovského „Růži stolistou", tak Kollarovu „Slávy dceru", a nejen Rubeše a věci jiné ale také Jungmannův překlad „Ztraceného ráje." Ó kde jsou ta ideální léta! Jak lahodí našinci čísti něco takového, jako jsou „Vzpomínky"; zdáť se mu, že čte „Vzpomínky své"! A s kterakým citem hlubokým, čistým a nelíčeným jsou psány vzpomínky ty? Důkaz, že šly od srdce! Nemáme, čeho bychom doložili, leč, že si přejeme, aby každý studující jinoch tu knížečku do ruky vzal a pozorně si ji přečetl.

Dílko třetí té knihovny poskytuje práci rovněž výtečnou z péra veleznámého a vůbec oblíbeného kukátkáře P. Václava Kosmáka: „Několik obrázků z kukátka;" píše Václav Kosmák. — Příliš znám jest vdp. spisovatel a větší jsou zásluhy jeho o ušlechtění srdce milovaného lidu, než abychom my chtěli tuto něčeho ku chvále jeho přičiňovati; rozumíť se samo sebou, že, co z péra jeho vyšlo, výborné jest. Dokládáme, že se nám některé obrázky nad míru líbily; čti a nebudeš moci ani ty zdržeti se slz. Což se nám zvláště líbí, jest, že mnohovážený p. spisovatel hledí teď přesnější mluvy mnohem více, než zpočátku, kdež druhdy i s triviálními výrazy jsme se potkávali, ovšem charakteristickými, ale ne vždy potřebnými. I jeho Bůh nám zachovej ještě mnohá — mnohá léta!

Číslo čtvrté obsahuje práci z péra rovněž osvědčeného: „Obětovaný", historický obraz od Aloisia Jiráska; v ní líčí dobu z polovice 13. století, za panování hrdinského krále Přemysla Otakara II.; boj s Maďary (Kumány) nad řekou Moravou, život na hradech v době tehdejší; život mnichů ve slavném druhdy klášteře opatovickém, jejž dobře pojal a vylíčil, což se nám zvláště líbilo. I tento slovutný spisovatel a nyní přední pěstitel historického románu má péro čisté,

tendenci i mluvu ušlechtilou a můžeme jeho spisy směle i každému děvčeti odporučiti. Ostatně historický obraz ten byl již dříve tištěn tušíme ve Světozoru a jest tudíž obecenstvu znám.

Číslo páté jest rovněž od slovutného a nejvýš zasloužilého spisovatele a nyní snad nejdůkladnějšího znatele milého našeho jazyka českého, prof. Fr. Bartoše, a nese název: „Lid a národ"; sebrané rozpravy literární a národopisné.

Nejvýše zasloužilý p. spisovatel neunavně pracuje, aby zachoval zbytky čistě národního života československého, jak se jevil druhdy a snad až dosud jeví mezi naším lidem na Moravě, jmenovitě na panství zlínském, odkud pochází.

Jest s podivením, s jakou pílí neunavný p. professor vše sbírá, vše ty drobty v jedno spojuje, aby ochránil je zapomenutí již již hrozícího. Tklivo jest čísti, jak p. spisovatel žaluje, že národní individuality, t. j. zvláštní život v národě, jak tu a tam, v té neb oné krajině se jevil, čím dále více mizí; jak nový, módní duch času vše ty staré zvyky a mravy čím dále více stírá a že naši potomci nebudou ani věděti, jak ti naši dědové bývali živi, kterak u nich býval zvyk i mrav, kterak mluva, písně i kroj, přísloví a pořekadla, práce atd., slovem, všechen jejich život. Je to pravda; ta pára všecko zhltila a ty železnice a fabriky všecko vyrovnávají a vše do jedné uniformy vtěsnávají. Poesie z národů čím dále více mizí a s ní i písně, mluva a ten krásný, idyllický život. A proto třeba aby, kde kdo rozumí a může, zachytil ještě, co kde z těch drahocenných perel zachytiti se dá, a to v brzce, než vše zmizí, se přemění a v moři zapomenutí utone; nebo čas nyní letí jako parní stroj; rychle se žije a obrazy života rychle se střídají, jako obrazy v přírodě jedoucímu rychlovlakem po železnici. — Velectěný p. spisovatel úloze své přesvědomitě dostál a jeho bystrému zraku neušlo snad ni jediné zrnéčko, jehož by si jiný ovšem byl ani nepovšimnul, ani ho neviděl. I jemu voláme: „Mnogaja ljeta!"

Takto podali jsme mínění své o prvních pěti číslech „Moravské bibliotheky;" a poněvadž nejeden z našinských listů o ní velice pochvalně již se byl pronesl, neváháme ani my o ní chvalně se zmíniti a ji všemu vlasteneckému čtenářstvu s dobrým svědomím co nejvřeleji odporučiti. Snad tak s pomocí Boží podaří se nám konečně krvavou literaturu odkliditi a lid ku zdravějšímu čtení nakloniti. *B. Hakl.*

ROČNÍK I. LEDEN. ČÍSLO IV.

VLASŤ.

Provolání

ke slavnosti Velehradské na rok 1885.

Když národ veliké muže velebí, jižto veleskutky svými ducha národního osvětili, vývoji jeho novou dráhu ku spáse a vzdělanosti vedoucí ukázali a v proudu vlnobitném dějin světových loď jeho bezpečným kormidlem opatřili, zajisté ctí a velebí sám sebe a plní tím povinnosť, kterou jemu netoliko vděčnosť vlastního srdce, nýbrž i duch dějin sám ukládá. Oslavujíce důležité doby v životě mužů takových obnovujeme zároveň památku na ně a osvědčujeme, že si vědomi jsme velikosti a důležitosti skutkův od nich vykonaných, že si vědomi jsme postavení, které nám skutky ty v dějinách světových vytknuly.

Velepamátný den přijde nám šestého dubna roku 1885., kterým se naplní tisící rok od úmrtí sv. Methoda, apoštola víry křesťanské, zakladatele vědy a osvěty mezi národy slovanskými. Sémě jím a jeho bratrem, sv. Cyrillem, zaseté, zdárně se ujalo a když světec před tisícem let unavenou šíji svou skládal k věčnému odpočinku, viděl setbu bujnou, která slibovala hojnou žeň. Po tisíc let sklízeli naši předkové, sklízíme my a sklízeti budou naši potomci bohatou úrodu ze setby Methodovy, kterážto sklízeň tím hojnější bude, čím věrnějšími zůstaneme duchu, kterým světec náš předky naše zušlechťoval, a v lůno církve katolické a tím ku prameni věčně živému plodonosné osvěty přivedl. Duch ten zve nás na Velehrad, kde apoštol náš s tímto světem se rozloučil, zve nás tam zvláště r. 1885., abychom tam obnovili paměť svatého muže, největšího dobrodince národů slovanských, abychom doká-

zali, že k němu lneme touž horoucí láskou jako předkové naši, o nichž životopisec sv. Methoda praví, že v den jeho pohřbu „nesčíslné množství lidu shromáždilo se a provázelo arcibiskupa svého, plakajíce po dobrém učiteli a pastýři, mužští i ženské, malí i velicí, bohatí i chudí, svobodní i sluhové, vdovy i sirotci, jinozemci i domácí, neduživí i zdraví!“

Nuže, sejděme se tedy všichni, jižto k dědictví Methodovu náležíme, památného roku 1885 na Velehradě, abychom úctu vzdali památce svatého muže, abychom se posilnili duchem, kterým apoštol náš předky naše do dějin světových jako nové zápasníky o víru, vzdělanosť uvedl; abychom se poznali a poznajíce se obapolnou láskou a vědomím se tužili, že tak vznešený dar, kterým nás oblažili svatí věrověstcové naši, životní sílu svou zachoval celých tisíc let a že dar ten, kterýž byl pojat z ducha, na věčné časy ducha národů slovanských šlechtiti, povznášeti, síliti, blažiti bude; abychom nabyli pevné naděje, že idea Cyrillo-Methodějská přítažlivou moc osvědčí, aby brzo nadejíti mohla doba, sv. Otcem Lvem XIII. tak horoucně, tak důrazně kýžená, kde pokus několikráte již činěný, spojiti obě církve, západní i východní, opět v jedno tělo, se stane skutkem, z něhož církvi i národům slovanským blaho a požehnání vzejde.

Dáno v Brně o Božím hodě vánočním 1884.

Poznámka. S radostí uveřejňujeme toto provolání, podepsané mezi jinými vynikajícími muži také JUDr. Fr. ryt. Šromem a Egb. hr. Belcredim a jsme ochotni, v každém čísle tohoto jubilejního roku uveřejniti ve „Vlasti“ buď báseň, neb důkladné pojednání o sv. slovanských věrozvěstech, jakož i také souborné články o přípravách a slavnosti velehradské. Proto se obracíme na katolické básníky, aby nám vhodné Cyrillo-Methodějské básně zaslali; obracíme se také k slavnostnímu komitétu brněnskému a pražskému, aby sobě ze svého středu pro „Vlast“ určili jednoho referenta, který by nám čas od času v souvislých článcích podával zprávy o přípravných pracech.

Honorář může referent ponechati buď sobě, neb jej může věnovati na výlohy slavnostního komitétu pro pouť velehradskou.

Redakce.

Krakov.

Podává **K. Konrád.**

(Dokončení.)

IV.

Vědy a umění.

Sejdeme-li s hlavního náměstí podle staré věže radnické do ulice sv. Anny, přijdeme ku hlavní budově staré akademie či university jagellonské. Tať jest předním a hlavním representantem a pěstounkou vědeckého působení a snažení v Krakově, v níž Musám dobře se zalíbilo a ode dávných věků výborně se daří. Vyzdvižena byla akademie tato již r. 1364. od krále Kazimíra Vel., jenž jako soused jeho, náš „otec vlasti", velikou péči měl o povznešení lidu svého. I vypravuje o něm Naruševič, veliký dějepisec polský († 1796), takto [38]): „Když tento král zabezpečil říši své mír uvnitř a vně, opatřiv ji hrady a právy proti cizím a domácím nepřátelům, ustanovil z chvalného se sousedy (Karlem IV. a Rudolfem rakouským) závodění korunovati práce své zaštípením nauk; neb pro nabytí vyšších nauk byla mládež země nucena vydávati se do Vlach a Francie [39]). Aby tedy nemusili jezditi za hranice mařice čas, založil tento otec lidu akademii v Krakově (na předměstí Kazimířském) podle vzoru bononské a padovské. V základní listině pak vytknul jí za účel, aby byla „perlou velmožných nauk, aby vydávala muže, zralostí rady vynikající, ozdobou ctností zářící, a v rozličných vědomostech sběhlé [40]). Papež Urban V. ji potvrdil a všem ostatním na roveň postavil. Avšak Kazimír zemřel, tohoto slavného díla nedokonav. I povstala králová Hedvika, ctností a krásou proslulá, by dílo děda svého dokonala. Pohnula k tomu také manžela svého, krále Vladislava Jagellonského, jenž dostavěl novou budovu té akademie uprostřed města, nákladem a bohatým odkazem † královné Hedviky r. 1400. Čeští professorové z Prahy pomohli ji náležitě zreorganisovati [41]); papež Bonifác IX. ji potvrdil a dovolil, by také bohosloví od nynějška smělo se při ní učiti. A od té doby nastala universitě slavná doba, jež po čtyry

[38]) L. c. t. VI. p. 233.

[39]) Také do Prahy. Od r. 1367.—1400. ucházelo se v Praze přes sto Poláků, (z nich 23 Krakovanů) o hodnosť bakalářskou a mistrovskou. Viz „Slovník naučný. VI. st. 608.

[40]) Viz A. Grabowski l. c. st. 38.

[41]) V. Křížkovy „Dějiny národů slov." st. 76.

věky nezkaleně potrvala takovou měrou, že Paprocký vydal jí tuto neobyčejnou chválu:

„W ten czas slawę, požytek ta Korona miała,
Kiedy z łona téj matki godne syny brała
Do swéj rady“ [42]).

Z vděčnosti ku štědrým zakladatelům nazval pak polský národ tuto přední universitu svoji „jagellonskou“, jak podnes slove. Má všecky čtyry fakulty, ale nejsou všecky v této hlavní budově „collegium majus“ nazvané, umístěny. Tato hlavní a původní budova byla r. 1837. obnovena překrásným a bohatým dílem vladislavské gotiky, i u nás dobře a slavně známé. Zvláště nádvoří této budovy stkví se sličnou a čistou ornamentikou toho slohu, že jí neznám rovné. —

V této hlavní budově zavírá se nyní celá bohatá universitní knihovna v gotických sálech překrásné řezby a kružby, jakož i všeliké ostatní sbírky vědecké. Knihovna čítá nyní 156.589 děl, přes 4000 rukopisů, k 7000 rytin a přes 9000 kusů peněz a medalií a hojně jiných předmětů. I tvoří toto „Kollegium jagellonské“ či „majus“ krásou, bohatostí, velkolepostí budovy a sbírek souladný celek s dlouhou řadou slavných mužů, jež vychovalo celé vlasti na zdar a chválu přehojnou. Takovými byli: Vojt. z Brudzewa (Brudzewski) († 1497.), učitel Koperníkův, professor hvězdářství. Jeho dílo: „Comentaria utilissima in theoricis planetarum,“ v Miláně vydané, platilo tehdáž za nejlepší výklad soustavy planetární. A ovšem i sám Kopernik byl jednou z hlavních ozdob té akademie, která hlasem Brudzewského hvězdářství jej získala. Tam dal ze zbožnosti i na kněze posvětiti se. Jako tito mužové proslavili krakovskou akademii hvězdářstvím, ozářil ji nemenším leskem často citovaný Dlugoš v dějepisectví. Nabyltě i on svého vzdělání na této akademii, jíž pak vždy vděčen zůstal, zvelebuje její „bursy“ pro chudé posluchače. Jí také odkázal své rukopisy. Svým hlavním dílem, kronikou polskou, ve 12ti knihách latině psanou, stal se proslaveným otcem dějepisectví polského. Čechy znal z osobního vyjednávání s Jiřím Poděbradským, jež vedl z vůle svého krále. I pojal k nim, jakožto kacířům, takovou nechuť, že odmítl hodnosť arcibiskupa pražského [43]). Sepsal také „Liber beneficiorum“ na způsob našich „Libri erectionum.“ — Současníkem a soudruhem Koperníkovým na akademii byl také slavný mathematik kra-

[42]) Gniazdo, pag. 1201.

[43]) Viz „Slovník naučný“ čl. Dlugosz str. 212. sl.

kovské akademie Martin z Olkuse. Jeho dílem jest oprava kalendáře, která schválena byvši v Římě učenci všech národů, byla pak r. 1572. prohlášena od papeže Řehoře XIII., po němž proto sluje opravený kalendář řehořským či gregoriánským [44]). Na akademii krakovské nabyl svého prvního vzdělání také proslulý polský bohoslovec, jezuita J. Wujek, jehož „katol. postilla“ byla i do češtiny přeložena a jehož znamenitý překlad celé bible do polštiny byl od samého papeže Klimenta VIII. schválen [45]), pročež sluje polskou vulgatou († 1597.). — V témž věku odchovala akademie krakovská i věhlasného polsko-latinského básníka Pavla z Krosna, z jehožto školy pak vyšlo mnoho znamenitých básníků. Zemřel v polovici XVI. věku [46]). — Vyššího vzdělání na akademii krakovské nabyl také veliký satirický básník Klonovič, který † r. 1608. Byl také znalý češtiny, neboť pobyl v mládí svém v českém Krumlově. V našem pak století stal se jednou z nejslavnějších ozdob Krakova jeho biskup, vzletný básník, ryze národní a výtečný řečník J. P. Voronič († 1829.). Dále oslavili ji: J. Sniadecki, professor mathematiky a astronomie († 1830.), básník a dramatik Vežyk († 1862.), jehož půvabná báseň „Okolice Krakova“ vzbudila nemalé nadšení; pilný archaeolog Ambr. Grabowski († 1868.), námi častěji citovaný, právník A. Helcel († 1870.), literární historik Dr. Wisłocki a mnoho jiných. Vežyk, ačkoli rodinný statek jeho ležel daleko na Podlesí, přece od r. 1838. stále usadil se v Krakově; měloť proň to město zvláštní půvab právě proto, že hojně navštěvováno bývalo učenci a umělci [47]).

Slušíť dodati, že při akademii krakovské zřízeno bylo také „Towaryšstvo přátel nauk,“ které však r. 1858. zařízením vlády odloučeno bylo od ní, načež Vežyk zvolen byl za prvního předsedu towaryšstva samostatného.

Tak vál v staroslavném Krakově ve všech dobách svěží duch a ruch vědeckého snažení, jenž netoliko Polsce, alebrž i povšechnému zdaru lidstva nemálo prospěl a podnes prospívá. Nezbývá, než abych dodal, kterak tato slavná akademie stálým a živým svědkem i toho jest, že věda i víra náležejí k sobě, vzájemně se doplňujíce a potvrzujíce, tvoříce pospolu dokonalý celek v původci jich obou, v Bohu, jenž dárcem jest víry i pravé, nezkalené vědy.

[44]) Sl. nauč. díl V. st. 143.
[45]) Sl. nauč. díl X. str. 167.
[46]) Sl. nauč. díl IV. str. 1021.
[47]) Sl. nauč. díl X. str. 86

Vejdeme-li do nádvoří jagellonské bibliotheky, uvidíme po levé straně vchodu zamříženou kapli. Jest to bývalé obydlí sv. Jana Kentského, jenž býval professorem Písma sv. a děkanem university krakovské v XV. století († 1473.). Proslulť neméně svatostí života než učeností, a netoliko on, alebrž i řada jiných mužů krakovské akademie, jako: Swiętoslaw, mansionář při kostele mariánském, Isai Bonner, Stanislav Kaziměrčík a j., takže věk jejich, věk to XV., v němž litice bouří husitských ubohou zemi naši zle spustošila, stal se Polanům a také nazýván byl „felix saeculum sanctorum“ [48]). Tak plnila věhlasná akademie krakovská vůli svého velkého zakladatele, by „vydávala i muže ozdobou cností slynoucí.“

Vědecké časopisy, které se nyní v Krakově vydávají, jsou: „Przegląd lekarski,“ „Przegląd polski,“ „Przegląd literacko-artystyczny,“ „Skorowidz numizmatyczny“ a „Przewodnik bibliograficzny“ redakcí Dr. Wisłockého, jenž i správně vydal nejstarší sbírku kázaní českých.

Avšak vedle věd nalezla také krásná umění teplého útulku v Krakově od starodávna, ač ovšem nikoli ve všech dobách stejnou měrou jako v celé Polště vůbec. Vroucí přítulnosť Poláků k spasné víře křesťanské dala mnohým kostelům vzniknouti, čímž dán byl ovšem mocný podnět k rozkvětu i výtvarných umění v starém hradě Krakusově. O stavitelství, malířství a řezbářství již jsme dříve nejeden důkaz poznali. Když ve XII. století vyvinul se v Polsce sloh románský, vystavěl jím prý Petr Dunín za Boleslava Křivoústého 77 kostelův [49]). Když pak ve XIII. století zavládlo stavitelství gotické, jevily se první známky jeho i na těch kostelích polských, jež dal krakovský biskup Ivo v letech 1219—1229. vystavěti. O sto let později vyvinul se již zvláštní jakýsi odstín gotického slohu, jehožto vzorem jest mariánský kostel v Krakově. Žebra jeho klenutí spočívají na jediném pilíři uprostřed klenutí, vysoká střecha nese uprostřed vížku a štíty jeho jsou zubaté. Avšak i sloh renaisanční vnikl záhy do Polska zejména přízní krále Zikmunda I. a vlašské manželky jeho Bony Sforza. Nejkrásnějším jeho pomníkem jest kaple zikmundovská v katedrale krakovské, o níž byla již řeč. Ale pak nastal veliký úpadek veškerého umění válkami švédskými, jako v Čechách a po obnově ocitlo se ponejvíce v rukou cizinců, Vlachů a Francouzů. Nejutě-

[48]) Viz: Nowena do šv. Jana K. 1880.
[49]) Sl. n. d. VI st. 628.

šeněji kvetlo v XV. století, v němž byl krakovský stavitel Oktav. Volcner povolán i ku stavbě kostela sv.-Štěpánského do Vídně. Z té doby připomínají se věhlasní stavitelé Mikuláš a Tobiáš z Krakova, pak Petr z Krakova, jenž r. 1398. dostavěl marianský kostel. — V řezbářství na kameni i ve dřevě že nade všecky vynikl Vít Stvoš, Krakovan, již jsme poznali. Mistrovská díla zlatnictví jsou stříbrný oltář a hlava sv. Stanislava z ryzího zlata v zikmundovské kapli na Vavelu. —

Však nejlépe dařilo se v Krakově umění malířskému. Již Vladislav Jagello udržoval na dvoře svém malíře Jakuba Wężyka a ode dávna zřízen ve městě i cech malířský, jenžto spravoval se stanovami podobnými, jako za hranicemi. Také Vít Stvoš byl dovedným malířem. R. 1570. dal pak král Zigmund August malířům polským novou výsadu, jíž k starým přidal svobody nové a přísně zakázal přiváděti cizí umělecká díla do Polska, by ochránil umělce a umění domácí. Zvláštním maecenášem umění malířského byl král Zikmund III. Ale však toto umění neslo se vezdy cizím duchem, ponejvíce vlašským a francouzským, v nejstarší době i českým. Samostatnou školu polskou založiti a vychovati, to teprve v našem věku a času podařilo se geniálnímu malíři české krve, Matějkovi. A jak mocně osvěžuje a rozněcuje tato škola historického malířství polského mysli národa a zvláště učňů jeho! Jako dítky kolem otce shromažďují se kolem něho v nové překrásné budově na „Matějkově náměstí“ v Krakově, jež r. 1879. dokončena a posvěcena byla. Jako na Vavelu v katedrale mluví k Polanům zkamenělé dějiny o slávě národa, tak z historických obrazů „Matějkových“ a jiných mistrů budí v srdcích polských minulá sláva národa, štětcem oživená a zpřítomněná, stále uvědomění, ba nadšení vlastenecké. Štětcem Matějkovým výmluvný Skarga stále volá všecky třídy k národní svornosti a ohnivý Rejtan před zradou vlasti týž a týž varuje a duší zrádcovou mocně otřásá. Jak vznešený to cíl a účinek umění! — Tato „szkoła sztuk pięknych“ byla prve přivtělena universitě krakovské. Teprve řiditel Matějko oddělil ji r. 1873., by z podruží přivedl ji k živému rozvoji, jímžto nyní v pravdě se honosí.

Avšak vedle výtvarných umění kvetla v Krakově ode dávna i hudba, jakož o tom svědčí obzvláště svěží krakoviáky a kollegium roratistů. Krakoviák je starý národní tanec polského lidu na Krakovsku, provázený národními úsečnými popěvky rázu více zádumčivého než veselého. Však i naši Slováci uherští mají své

krakoviáky téhož rázu [50]). Že pak byli i Krakované ode dávna milovníci zpěvu a hudby, jako ostatní Slované, o tom hojně zpráv a svědectví podávají kronikáři polští, počínajíce od samé Dúbravky české, o níž praví, že nemohla býti bez zábav. Zbihněva provázeli k otci Boleslava III. r. 1096. bubeníci, trubači a zpěváci. A na dvorech vzácnějších velmožů i králů polských téměř po všecky věky chováni bývali sborové hudebníků, zvláště na dvoře krále Zikmunda III., pak velmožů Stanislava z Górki, Jana Zamojského a j. Ano za jejich příkladem i měšťané a zejména krakovští pěstovali a při svadbách a jiných příležitostech provozovali hudbu, a tytýž i zvláštní cechy hudebníků zakládali. V čele takového cechu v Krakově připomíná se r. 1600. Jak. Niederland [51]). Zvláště vynikajícího významu nabyl Krakov pro vývoj kostelní hudby polské, když král Zikmund I. r. 1543. založil při kapli v dómu krakovském, již vyzdvihl a bohatě nadal, sbor 10 zpěváků, nazvaný „collegium roratystův.“ Těm uložil, by denně zpívali mši rorátní. A právě tento sbor stal se pro celé Polsko důležitou školou přesné vokalné hudby kostelní. Nabyliť jeho členové takové dokonalosti, že nazývali je později polskou sixtinou a někteří řiditelové jejich vyspěli k takové výši skladatelského umění, že přirovnávají se ku klassickým mistrům Palaestrina, Vittoria, a p. [52]). Tací mistři byli ku př. Krišt. Borek († 1557.), Tom. Šádek, Mik. Zieleński a hojně jiných [53]). I měla proto tato kollej tak mocný vliv v zemi polské, že podle vzoru jejího zakládali pak i po jiných městech polských podobné sbory zpěváků kostelních. Však když padla říše, padly též Musy veškeré, padly s nimi též koleje roratistův, ano téměř vyhynuly. R. 1808. zemřel poslední probošt její a po něm nebyl již nikdo jmenován na jeho místo.

V.

Obchod, cechy, obyčeje.

Obchod polský nikdy se nezvelebil, ježto řádnému rozvoji jeho bránily mnohé obchodní výsady, které králové jednotlivým obcím a městům občas udělovali. Tak se dělo i v Krakově, kde takovými výsadami záhy soustředil se obchod polský. Vladislav

[50]) Viz je ve sbírce: „Slovenské zpevy“.

[51]) Viz: Slov. nauč. VI. 636.

[52]) Viz: Muzyka kościelna“ 1884. str. 63.

[53]) Viz: Al. Sovińského dílo „Les musiciens polonais et slaves,“ 1857. Résumé, p. 9. 10., pak A. Grabowski, l. c. st. 353.

Jagello ustanovil, že všechen obchod ze severního Německa má se bráti přes Poznaň do Krakova. Kazimír Jagellončík přikázal, by kupci uherští všecko zboží své toliko v Krakově skládali. A Kazimír Vel. již r. 1354. zakázal kupcům do Krakova příchozím, kupčiti mezi sebou, což toliko s Krakovany směli činiti. Kazimír Jagellončík dovolil centnýřovou sůl prodávati toliko o dnech trhových a to jen ve prospěch Krakova. I měli Věličťané k tomu prodeji od r. 1541. povolené čtyři lavice v Krakově, na nichžto v úterý a ve čtvrtek, jakož i o výročních trzích prodávali sůl. Poláci vyváželi nejvíce obilí po Visle do Gdánska, tak že Polska dlouho slula obilní komorou západu evropského; pak dobytek, zvláště voly. Zato přiváželi cizí kupci jemná sukna, plátno, drahokamy, víno a j. v. [54]).

Již od XIV. století slučovali se obchodníci po městech polských i v Krakově ve zvláštní bratrstva právě tak, jako řemeslníci, ano i umělci činívali. Tato bratrstva pak vymáhala sobě na králích privileje, ovšem ke zdaru svému, ale nikoliv také vezdy obchodu; nebo právě tyto privileje překážely volnému rozvoji a rozkvětu jeho. Tím stalo se, že sídlo králů a tehdejší střed říše, Krakov, povznesl se záhy k značnému blahobytu, tak že již za dlouhého a dobrotivého panování Kazimíra Vel. ve XIV. století nabyli měšťané krakovští nemalého bohatství. O tom svědčí, že Karel, markrabí moravský, obdržel r. 1343. ode dvou měšťanů krakovských značné sumy peněz, od M. Věřínka 2333 hřiven a od H. Kempniče 1000 hřiven stříbra [55]). Ano tento Věřínek, erbu Lagoda, kupec krakovský, slynul takovým bohatstvím, že když náš Karel IV. oddán byl roku 1363. s Alžbětou, vnučkou Kazimíra Vel., pohostil u sebe i krále s nemalým přepychem [56]). Toť Fugger polský. A tato zámožnosť potrvala i v XV. a XVI. století. Za panování Vladislava Jagelly, okolo r. 1430., náležel Krakov též do počtu bohatých měst hanzeatských. A za Zikmunda I. mělo město mnoho užitečných továren a řemesel s předpisy dobré správy („ordinationes boni regiminis“) [57]). Tehdáž obchod tu provozovali sami bohatí Fuggerové norimberští a domácí Turzonové a Bethmanové. O Turzonovi († r. 1509.) vypravuje Bielski [58]), že jako chudý hoch počal tavením stříbra a zemřel jako bohatý kupec.

[54]) Viz o tom více v Slov. nauč. VI. 629., a sl

[55]) A. Grabowski, l. c. st. 15.

[56]) Naruszewicz tom VI.

[57]) A. Grabowski l. c.

[58]) L. c. p. 462.

Jeho syn stal se olomouckým biskupem (od roku 1497—1540.). Jiný bohatý kupec krakovský, Mornstein, vedl obchod s Anglií a Španělskem na vlastních korábech. Tak stal se Krakov v skutku hlavním městem polským; nebo vedle obchodu vzkvétala v něm také řemesla i průmysl, rovněž tak jako vědy i umění takovou měrou, že cizí spisovatelé zvykli sobě v samém toliko Krakově viděti obraz celé Polsky. „Sola Cracovia est Polonia“ napsal r. 1586. Fr. An. Rosseli Calabri [59]).

Ale bohužel přecházel bohatý obchod krakovský a vůbec polský čím dál více do rukou cizinců, kteří se hojně usazovali v Krakově. Osedli tu záhy Němci, Vlaši, Židé, Uhři, ano i Řekové, Arménové a Peršané. Tak byl řečený Turzo rodu uherského, bohatý Jan Bonar německého atd. Proto toužil Starowolski, dějepisec († 1656.) na to, že již za jeho času, za krále Zikmunda III., „města obydlena jsou větší částí od přistěhovalců, kteří se obchodem a řemesly zabývají“ [60]). Ale nešťastné války švédské a jiné uvalily velkou pohromu i na obchod a bohatství měšťanů, po válkách pak zmocnili se čím dál více židé obchodu, a že šlechta jim přála, zmocnili se ho konečně téměř docela, nebo Poláci se mu od té doby vyhýbali, ano štítili se ho, a tak ovšem nastati musil úpadek polského obchodu doma i za hranicemi. I pochopíme teď nářek Čackého na úpadek Sukennic r. 1791: „Slawnę Sukennice, to nieśmiertelne Kazimiérza W. dzieło, nie jest już owym znakomitym mieszkańca krajowego skladem przemysłu . . . Zgoła w wspaniałym przybytku nędza zdaje się przemieszkiwác“ [61]).

Dotkli jsme toho, že i řemeslníci spojovali se v bratrstva také cechy zvané, což dělo se od XVI. století. Za dávných časů byl každý cech také zavázán, brániti město proti nepřátelům. Proto měl každý cech své kuše, muškety, hákovnice, zbraně a štíty, jež přechovával v tak zvaném maclochu, t. j. v dolní jizbě bašty, sobě svěřené. Proto vzniklo v těch časích také bratrstvo střelecké. Nyní ovšem veškerá práva, privileje a vláda cechovní pominuly. Avšak přece ještě přijímají cechové učenníky do učení, propouštějí tovaryše, jmenují mistry a obcují slavnostem úředně. Kromě toho má každý zbylý cech podnes svůj hostinec, kdež jest i kasa cechovních příspěvků a pečeť; v kostelích mají své korouhve a odznaky starších cechovních [62]).

[59]) A. Grabowski l. c. p. 17.
[60]) Slov. nauč. l. c. 639. a sl.
[61]) Viz další zprávu o tom u A. Grabowského l. c. p. 23-4.
[62]) A. Napierkowski, l. c. st. 121.

O zmíněném tovaryšstvu střeleckém dokládáme, že již v XV. století založeno bylo jakési tovaryšstvo takové, nazvané Celestát, jehožto členové, měšťané, cvičili se ve střelbě do terče. Později nadali králové i toto bratrstvo výsadami. Král Zikmund August daroval mu stříbrného kohouta, kterého pak na řetízku rok nosíval po čas střelby ten, kdo nejlepším osvědčiv se střelcem, zvolen byl proto kohoutím králem. Tento obyčej zachovává se dosud na nové střelnici, kterou si to tovaryšstvo nyní vystavělo s velikým sálem a rozsáhlym veřejným parkem [63]). —

Konečně přihlédněme ještě k některým národním obyčejům a slavnostem, jež Krakované si oblíbili. Dr. J. Szujski praví ve své knize „Historyczna wędrówka po Krakowie:" „Dvakráte do roka chodívá obecenstvo krakovské, věrno svým národním podáním, navštívit mohyly Krakusa a Vandy. Z Krakusa vítá zpěv skřivánka nad rozoraným záhonem a prohlíží si krajiny, jež probouzejí se k životu, k novému dchnutí vesny; z Vandy kochá se v oněch čarovných světlech, jež po uklizených již lanech našich jesenní rozlévá slunce. Kdo ví, zda-li to krakovské obecenstvo nechodí po stopě říše pohanské, konající jarní a jesenní slavnosť uvítání a požehnání slunce? [64]) Chodívajíť Krakované v úterý velkonoční již od nepamětných věků navštívit mohyly Krakusovy, u města ležící, nesouce s sebou cukrovinky, vejce, preclíky a j. v. To pak házejí s vrchu mohyly dolů chudým za zvuku hudby. Tento obyčej nazývají „rękawka," což prý pochází odtud, že byla ta mohyla otci Krakova, Krakusovi, po smrti na jeho hrob nasypána rukama jeho rytířstva, ku pohřbu jeho na tom místě četně shromážděného. Tak zachovávají vděční Krakované stále paměť svého zakladatele zajisté již od časů pohanských. Hora, na níž nasypána jest Krakusova mohyla, náleží k pohoří Křemenek, hor to vápencových. V tomto pohoří ukazuje lid také místo, jemuž dali jméno „škola Tvardovská." Dávné podání národa vypravuje, že prý kouzelník Tvardovský, polský to Faust, na tomto místě se radíval se zlými duchy [65]).

Jako otce Krakusa, chová Krakov u stálé paměti též bohatýrskou dceru jeho Vandu, o níž podání praví, že raději skočila do Visly a utonula, než aby se stala ženou Rytygiera, vůdce ně-

[63]) Ibid. st. 120

[64]) Ibid. 125. Slavívaliť pohanští Slované skutečně též co rok hod jarního a podzimního rovnodenní. Viz „Z dějin starých Slovanů" od V. Křížka, 1883 na str. 150.

[65]) A. Grabowski, l. c. 34. — J. S. Bandtkie (Hist. tišt. v Krakově p. 47.) nazývá jej Janem, ku F. Losiewski v kázaních 1736. Petrem.

meckého. Z vděčnosti také jí pak nasypali na hrob mohylu na tom místě, kde prý nalezeno bylo tělo její ve Visle, totiž ve vsi, odtud Mohyla zvané, míli od Krakova, uprostřed úrodných niv. Na jejím vrchu vznáší se kamenný sloup neznámého významu. Ve vsi Mohyle vyzdvihl Ivo Odrovous, biskup Krakovský [66]), v XIII. století klášter cisterciácký s velikým kostelem, jenž tam podnes stojí. —

Jiná národní slavnost Krakovanů jest tak zvaný „Koník zvěřinecký.“ Za vlády Boleslava Smělého [67]) (?) o slavnosti Božího Těla stihla do Krakova náhle zvěst, že hordy tatarské zamýšlejí přepadnouti město od Zvěřince. Z toho nastal velký poplach v lidu. Toliko jeden rybář odhodlal se sebrati hrst bojovníků a postaviv se sám v jejich čelo s praporem udeřil na nepřítele. Ostatní lidé, jak vyšli na procesí, tak postupovali, zpívajíce za nimi. Tataři, vidouce zdaleka takové množství lidu s korouhvemi, vzali do zaječích a rybář s tovaryši hnali se za nimi a nemalou porážku jim způsobili. Ano rybáři podařilo se zabíti samého chána tatarského. Vzav pak na sebe jeho kroj a dosednuv na jeho koně bral se k biskupu krakovskému, jenž jej za hrdinský čin jeho hojně obdařil. Od toho času pak vešlo v obyčej, že nejstarší člen rodiny onoho rybáře v poslední den oktávu Božího Těla přichází po procesí na náměstí, převlečen jsa za Tatara a harcuje na dřevěném koni. Z oken mu pak házejí dary. Že tento „koník“ přichází z předměstí zvěřineckého, nazývá se tento obyčej „Koník zvěřinecký.“ —

Jiný obyčej jsou „Wianki.“ Dne 23. června pod večer krouží na Visle pod zámkem množství rybářských člunů po temných vlnách řeky, a z těch pouští lid věnce všelijak ozdobené a umělými ohni osvětlené. Pak přibývá po řece od strany Bělan galeje krakovského tovaryšstva hudebného, ozdobená transparentem, praporečky, lampiony a osvětlená bengálským ohněm. Na galeji zpívají sborové písně, jež tisícerou ozvěnou se opakují a hojnými potlesky odměňují; neb tisíce lidstva pokrývají při tom břehy Visly, oddávajíce se zároveň rozmanitým zábavám. Na tento den pálívají také v Polsku svatojanské ohně. Však Krakované zapalují je o letnicích a to několik dní. Nazývají je „sobótki“. Dokládá pak Napierkowski [68]), že tento obyčej i věnců i sobótek sahá do

[66]) Týž biskup založil také kostel Panny Marie Dominikánům krakovským na místě, kde prý bývala „modlosluženbna pohanská.“

[67]) Snad „Stydlivého“ (1227—1279); „Smělý“ to býti nemohl. — „Pszczółka Krak.“ z r. 1820 st. 193. popisuje celou slavnost, dí, že to bylo kolem r. 1281 za Leška Černého. Viz: Kolberg, Lud. V. st. 304.

[68]) L. c. 126. —

časů pohanských, čemuž tím více přisvědčíme, uvážíme-li, že Krakov býval za časů pohanských hlavním sídlem modloslužby. Již dotkli jsme toho starého podání, že na místě, kde stojí jedna z nejstarších svatyň krakovských, jež byla r. 1223. ještě dřevěná, a kde nyní se nalezá veliký a krásný kostel dominikánský, stával prý kdysi kostel pohanský, leč neví se kterému bohu na čest [69]). Kromě toho odvozují historikové polští název předměstí „Stradom“ odě jména Stra, kterého Slované ctili jako bůžka větrů [70]). I dokládají, že snad Stra měl tady svůj „dom“, dům. Konečně Prušč [71]) píše, že i na tom místě, kde nyní stojí kostel sv. Salvatora, na svahu hory sv. Bronislavy, stával kdysi kostel pohanský s modloslužbou, jejž pak sv. apoštol Polanů. Vojtěch, posvětil na kostel Spasitelův. A. Dunczewski, čítaje bůžky, které staří Polané ctili, praví: „Měli božstvo větrů u Krakova. Socha jednoho, Svist zvaného, stála na Lasotné hoře (na Křemionkách), druhého, Posvist jmenovaného na hoře za Zvěřincem, kde teď stojí kaple sv. Bronislavy a níže Salvatorská [72]). P. Aigner tvrdí, že v Krakově byly svatyně Žizlily a Perota (snad Lady a Peruna). A Čacký dí, že „Dzedzilia“ byla bohyně květů (Flora) [73]). —

Jako na třetí svátek velkonoční chodívají Krakované konat slavnost po výtce krakovskou na mohyle Krakusově, chodívají druhý svátek velkonoční pouti do zmíněného kostela sv. Salvatora na Zvěřinci na památku cesty Páně do Emaus. Že k této „emauské“ pouti zvolili si právě tento kostel, má snad příčinu v tom, že právě na tomto místě konávali dávní Krakované také pohanské slavnosti, jak právě bylo řečeno. Tento kostel náleží nyní k farnímu kostelu a klášteru zvěřineckému, v němžto býval † Boleslav Jablonský proboštem Norbertýnek. Odtud pak vystupují Krakované i na horu sv. Bronislavy, navštěvujíce na ní též mohylu Kościuszkovu a oddávajíce se rozmanitým zábavám. Tak spojují památku nejdávnější minulosti s bolnou památkou pádu a zániku říše své.

Závěr.

Končíme řadu obrazů krakovských, jež náležejí k nejzajímavějším a nejdůležitějším v panorámě bohatých dějin polských.

---

[69]) Ostrowski: „Dzieje kościoła pol.“ Tom. I. p. 29. — A. Grabowski, l. c. 143.

[70]) Bandtkie: Ind. Lect. A. 1822.—23.

[71]) „Klejnoty“, p. 186.

[72]) Kalend. na r. 1759.

[73]) Viz Křížek „Z dějin star. Slov. str. 135 o Ladě.“

Nejsou ovšem všecky. Daly by se ještě nemalou řadou jiných doplniti ze staré střední i nové doby. Pominuli jsme mlčením celou řadu velkých a vzácných kostelů s bohatými pomníky a upomínkami, jakýmiž ozdoben byl hrad Krakusův hned od nejstarší doby křesťanské. Nešířili jsme slov o veliké, hluboké a vroucí zbožnosti, jíž Krakované po všecky věky slynou, tak že Mickěvič nazval proto Krakov slovanským Římem; aniž také vytkli jsme všech zásluh jejich o vědu, umění, průmysl, obchod a řemesla. Avšak co jsme podali a poznali, i to zajisté již nám stačí, bychom důležitý význam tohoto předního stkvostu v bývalé slavné koruně polské uznamenali. Rovněž i Poláci z celé bývalé říše tuto metropoli staré slávy své podnes pilně navštěvují a Krakov v úctě chovají.

Však si také Krakované na této staré slávě své nemálo zakládají a podnes i zvláštním rázem, velkodušné, bohatýrské, ale i jemné, uhlazené povahy vynikají.

A zajisté ani Čechové nechybí, tohoto-li srdce národa polského se přidrží, k němu-li opět přilnou s onou upřímností a láskou, jež přísluší po zákoně přirozeném rodným bratřím. A ve veliké rodině slovanské jsou Češi a Polané bratří, a zákon přirozený jest také zákonem Božským. O tom svědčí také dějiny obou těchto národů, neboť téměř ve všech dobách a důležitých potřebách vyhledávali vzájemné pomoci a užšího sdružení.

Čechové by si měli všímati u Poláků hlavně jejich literatury, která jest na zdravé plody v skutku „krásné“ literatury bohata; ostavme tedy kaluží a bařin západoevropských, jež nám nesvědčí, a zacházejme raději na krásné, květuplné luhy belletrie polské natrhat sobě libovonných a stkvělých lilií a růží. Však slušno nám, bychom i v jiných oborech literatury, zejména v bohovědecké, historické a právnické, pilněji přihlíželi k polským plodům a pramenům, a nikoliv jednostranně, povrchně, nebo stále toliko k západu evropskému pozírali.

„Pryč myšlénky! Hle, východ v září krásné
již teplým vánkem celuje mi hruď
a jako matný sen mi západ hasne,
tam ve mlhavé dálce. — S Bohem buď!“

Jan hrobník.

Vesnická povídka ve verších.

Napsal **Vl. Syrokomla.** Přeložil **V. Pakosta.**

(Pokračování.)

IV.

Let padesáte, ba snad více tomu,
žil ve vsi jinoch z bohatého domu,
veselý, jarý — jeden z oněch lidí,
jichž srdce ve všem jenom radost vidí;
že Bůh mu určil snášet osud krušší,
k čemu kdy přilnul, přilnul s celou duší:
ku každé práci ochotně se míval,
při pluhu vesel, kdy pot s čela splýval,
a jako k práci tak i ku zábavě
lnul s celou duší, všecky bavil hravě,
neb uchystané míval ve dne v noci
hrud' k obejmutí, ruce ku pomoci.
A proto všickni Jana rádi měli
a zaneprázdněn býval přes rok celý;
tu ten, tu jiný to neb ono žádal
a Jeník všecko ruče obstarával.
Rád měl svou vísku, jí se honosíval,
dětinnou láskou rodiče své ctíval,
měl rád svá pole, trávonosné nivy,
měl rád i potok jasný, švitořivý,
měl rád své lesy, nuzné chaty, luhy
a srdce byl by sdělil se soudruhy,
i k smrti rád měl hezké, mladé děvy,
kaplici, hřbitov, hospodu i zpěvy . . .

A touto láskou ku své rodné zemi,
byl nejšťastnějším ve vsi mezi všemi:
neb v srdci míval zvláštní pocit těchy,
kdy s lidem v obci sdílel slasť i vzdechy;
žíť s každým v shodě, míti sdílnou duši,
to jak kdy srdce dvojnásobně buší.
Tak jestli někdo ve vsi zemřel časem —
Jan jako dítě zaplakal si hlasem,
v člověku cizím, jejž dech smrti schvátil,
jak byl by otce, nebo matku ztratil;
on hrob mu kope, rakev zhotovuje,
při pohřbu žalnou píseň prozpěvuje,
a zří-li chudé nad chuďasem lkáti,
on za ně často i ten pohřeb platí.

Za to kdy ve vsi tančilo se, pilo,
za sedmou horu Jana slyšet bylo:
tu zpívá, výská, tu se v kole točí
a radosť září z modrojasných očí.
On na veselkách starosvatem bývá,
na „panské“ orat prvý přijíždívá,
sekáčem předním bývá v senoseči,
on zdatným v práci jako v žertu, řeči.
Než na tom světě podivné jsou zmatky:
tak časem v letě došlo na šarvátky,
neb malá víska o samotě byla
a s cizí půdou těsně hraničila.
Tu často soused ve příhodné době
kus louky zkosí, přiorává sobě,
neb kravky pustí na pozemek veský —
povstanou hádky, vyhrůžky a stesky;
patrná křivda, rychle se to spraví,
hned choutka: střepů nadělati z hlavy.
Ba! lecos trhne — někdy o neděli,
tu ten se schmelí, tu se jiný schmelí,
a slovo k slovu, krev se rozepění,
že na hole to dojde v rozčílení;
druhý to vidí, dlouho nemudruje,
souseda líto, kmotra líto mu je,
nuž ku pomoci! — Leč tu s druhé strany
host vyskytne se nový, nepozvaný,
a v dvojí tábor tak se rozdělíce
před hospodou se pustí do pranice.
Kdy taká rvačka — dopuštění Boží,
tu jen co Jeník rázně se v to vloží;
jen okem mrskne a, kdy jest mu zříti,
že sousedovi chtějí ukřivditi,
tu vlastní život nemá proň již ceny,
i do desíti dá se rozkácený,
a slabší straně jma se pomáhati
svou pěstí pádnou jako cepem mlátí,
mlátí a buší, lev jsa mezi všemi,
až protivníky svoje srazí k zemi:
rameny, prsy přitiskne je, dusí,
až jejich hole přeláme jim v kusy.
Zkrátka — ať v shodě, ať již při pranici,
byl Jeník vždycky prvním na vesnici.

V.

Přednosti také nedá nikdo jiný,
ji nelze koupit za číš medoviny,
leč lásky třeba, jaká srdci sluší,
mít silné tělo, silnou míti duši,

pak na vsi, v městě vtip i rozum kusý,
převahu takou posléz uznat musí.
Převaha srdce, která přízeň budí,
ni hrdopýška k pýše nepopudí,
před takou vládou všickni šíji skloní
a srdce všechněch brzy bijí pro ni;
a když se takto prvý pokus zdaří,
pak s tebou půjdou, kam chceš, mladí, staří.

VI.

I Jeník taký skvělý osud míval,
dokavád doma ve vsi rodné býval.
Leč jiný osud usouzen mu v nebi:
hejduka pánu bylo zapotřebí,
Jan se mu líbil — odvezl ho z chaty
do cizí země, někam pod Karpaty.
Líto mu bylo domoviny chudé,
ubohá víska sirotečkem bude!
Otcova ruka synu požehnala,
matička dobrá hořce zaplakala,
srdečné „s Bohem“ junáci mu dali
a dívky skrytě slzy utíraly,
některé nelze ukrýti tvář tesknou,
jiné se opět slzy v očích lesknou.
Bědují všickni — on by zoufal málem,
leč hrdý tímto rodáků svých žalem,
se srdcem těžkým, jež mu bolesť dere,
v němž vzpomínky a tužby tisíceré,
ukončil žalnou chvíli rozloučení:
dal otci, matce vřelé políbení,
zobímal hochy, děvy růžolící,
dal s Bohem vísce, chrámu se zvonicí;
pak hrdě, rázně vsednul na komoně,
a všem se ještě přívětivě kloně,
by slzy zastřel zoufalého žalu,
kozáčkou píseň zahvízdal si v cválu,
pak pásmo úvah spřádal klidně v duchu,
ký osud čeká naň v tom světa ruchu.

(Pokračování.)

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

I.

Naši básníci a věrouka.

a) Filosoficko-básnické náhledy Vrchlického o původu, trvání a určení světa.

Motto: „*In bunten Bildern wenig Klarheit,*
Viel Irrthum und ein Fünkchen Wahrheit.“ (Göthe; Faust.)

„*Ni dieu ni maitre.*“
(L. A. Blanquai.)

Otevřeme-li knihu Písem svatých, čtemc tam hned na stránce první: „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi“ (I. Mojž. 1, 1.). Pravda tato známa jest každému dítěti rodičů křesťanských, pravdu tuto hlásají více méně jasně nejstarší pověsti různých národů [1]), pravdu tuto poznává i zdravý náš rozum, jenž soudí as takto: není li ani jediného domu bez stavitele, není-li ani jediných hodin bez hodináře, pak nemohla též budova světová povstati sama sebou, pak nemohly též veliké ty „hodiny světové“, ten „orloj všehomíra“ povstati samy sebou, pouhou náhodou, nýbrž míti musily všemohoucího a nejvýš moudrého Stvořitele. Co nám takto praví prostý již rozum, musí dosvědčiti jak filosofie tak vědy přírodní, a nechtí-li vydati svědectví pravdě, musí aspoň vyznati, že v této příčině stojí před hádankou, již si nikterak nemohou vysvětliti. Co tuto praveno, dosvědčuje mimo mnohé jiné i sám Bernard Cotta, horlivý hlasatel materialismu, řka: „Nerozluštitelnou hádankou, při níž můžeme apellovati jen na nevyzpytatelnou moc Stvořitelovu, jest pro nás rovněž tak původ hmoty zemské, jako původ bytostí organických“ (Mater. oder Christtm. 50.).

Tak soudí ovšem „lebka“, v níž jest zdravý mozek a v mozku chladný rozum, k němuž nevstupují otravné páry zbloudilého srdce, by jej omámily a zakalily bystrý jeho hled. Když však se stane, že

„lebka básníka dóm děsný je a chmurný,
kde ptáků strašlivých let divě víří spurný“
(Hugo, N. B. 113.),

[1]) Viz na př. Lücken: „Traditionen des Menschengeschlechtes“ aneb Dr. Engelbert L. Fischer: „Heidenthum und Offenbarung.“

jak nám praví básníků

„všech kníže, Hugo starý, (jenž)
pod sněhem šedin žáry
všech tají vulkanů,
(a) hněv titanů“ (Vrchl. „Dojmy a rozmary“ 97.),

nemůže skoro ani býti jinak, než že vycházejí z „děsné této výhně“ „děsné myšlénky, na něž by mohl sám Satan hrdým být“ (Vrchl. Symfonie 25.), aneb aspoň náhledy a úsudky, k jakýmž by nikterak nemohl dospěti ani básník ani filosof, kdyby v jeho nitru nebylo sporu mezi rozumem a mezi srdcem.

Nedá se totiž nikterak upříti, že má srdce člověka veliký vliv na jeho myšlení a jeho úsudky a že stokrát spíše podaří se srdci přemluviti rozum, nežli se jednou podaří rozumu přemluviti srdce; ano Fichte zcela dí, „že prý system našeho myšlení jest velmi často jenom historie našeho srdce [2]).

Je-li tudíž v člověku, buďsi to již básník, nebo filosof, neb kdokoli jiný, srdce porušeno, neb žije-li tak, že vyznati musí alespoň sobě:

„pak v srdci výčitky nám často osten hne se“
(Hugo l. c. 21.),

a nemá-li v úmyslu rychle obrátiti, propůjčí rozum jeho velmi snadno sluchu každé myšlénce, třebas byla sebe zpozdilejší, jenom když bude dost slabě omlouvati jeho smýšlení aneb jednání. Filosof bude sníti o systemech, jimiž by zvrátil nemilé mu pravdy o Bohu vševědoucím a odplatě věčné, básník zahalí těžkopádné tyto filosofické sny v lehounké roucho hravé poesie, připne jim křídla a pustí je do světa jako motýly k radosti starých i mladších dětí (!), jejichž srdce stůně, a ku škodě těch, jichž srdce dosud zdrávo.

Leč vraťme se k Vrchlickému a ptejme se ho, jaký že jest asi dle jeho náhledu básníkův úkol.

„Když s nebe orel poesie
u tebe svoje skvosty skryje,
nechť vlna času výše bije,
ty hlídej lidstvu jeho ráj;
své zlaté ptáky vypusť v spěchu

[2]) „Unser Denksystem ist oft nur die Geschichte unseres Herzens“ (Bestim. des Menschen.).

na bohatých i chudých střechu,
dej sílu mdlým a slabým těchu“
(Vrchl. „Duch a svět“ 38.).

Tak nám odpovídá přední básník náš a spolu ujišťuje, mluvě o básníku opětně jinde, že:

„jen co v něm velké, pravdivé a ryzí
— — — — — — — — — — —
se zjeví v celém lesku“ („Co život dal“ 213.),

přežije věky a v kráse nevadnoucí „vždy opět se vrátí;“ ano toto snad maje na mysli touživě dí:

„jen jedné duši štěstím býti
a v smrti ruce sepnu rád“
(Poutí k Eldoradu 68.).

Ale co má činiti, by stal se „štěstím aspoň duši jedné?“ On nám vypravuje, že slyší k sobě mluviti „hlasy dva“; kterého z nich má se přidržeti, kterého z obou uposlechnouti? Jeden hlas volá:

„ . . . . . V života vlnobití
ó poutníče, když hvězda tvoje hasne,
výš k nebi hleď!
— — — — —
Ó věř jen, věř!“ (Duch a svět 112.).

Ale druhý hlas volá prý k němu ještě mocněji:

„ . . . jen příroda jest bohem,
jen v ní to zřídlo nesmrtelné síly:
kam ona svým se pluým skloní rohem,
tam vzplanou slunce (sic!), bují květ i býlí,“

(to ovšem nejhojněji, jako u básníka „filosofického“)

z nichž ani prášek v nic se nerozptýlí!
(Duch a svět 112.).

Vyslechnuv básník náš tyto dva hlasy praví truchlivě:

„vše kráčí cestou svou — jen člověk na rozcestí!“
(Duch a svět 112.).

Zdrží se i on na tomto rozcestí? bude přemýšleti jako druhdy slavný Herakles, kterou že by cestou měl se ubírati? Ó nikoli! Náš básník jest brzy rozhodnut a jako by pevně přesvědčen byl o tom, že dobře vyvolil, volá posměšně:

„Víru nech, ať svojim snům
nové ráje tvoří!
Pohár pravdy přilni k rtům,
ať duch v moře snů a dum
myšlenkou se vnoří“ (Poutí k Eld. 70.).

A co že rozumí básník náš tou pravdou, jejíž „pohár“ nám vřele odporoučí? K tomu nám ovšem nedává skoro nikde odpovědí přímých, ale nepřímých velikou hojnosť, jako na př.

„A člověk? Blud vždy bude jeho věnem,
dokud se k ní (přírodě totiž) jak k matce neuchýlí“
(Duch . . . 112.).

Básník náš však nechce za „věno míti blud“, nýbrž čirou „pravdu,“ proto se uchyluje celým svým srdcem k „matce“ přírodě a nadšeně volá:

„Jsem tvým, ó přírodo! v tvůj ether květ (sic!) můj spěje!
ó země, v hrudi tvé tkví moje kořeny!
a slunce z číše své dešť blesků na mne leje
a měsíc tichými mne z l a t í p l a m e n y!
Jsem tvým, ó přírodo! (Symfonie 106.).

Čtenář se nad tím ovšem pozastaví a bude se ptáti, kterak že mohla b l e d á ta luna, kterak že mohl s t ř í b r n ý ten měsíc, třebas i svítil, jak říkadlo dí, „jako rybí oko,“ našeho básníka „z l a t i t i p l a m e n y!“ Ale naši páni kritikáři prominou mu tuto nesrovnalosť a přečetné jiné, o nichž promluvíme trochu později, — ochotně a rádi, už jenom pro ten „obsah ven a ven výtečný!“

Básník náš tudíž „náleží přírodě“, „kráčí v jejích stopách“ (Poutí k Eld. 8.), sílu přírody nazývá „věčnou“ (Mythy I. 87.), hmotu „živou“ (Sfinx. 126.), „svatou“ (Poutí k Eld. 81.), zemi zove „matkou“, a dí, že:

„jí člověk vztýčil oltář nejprvnější,
— — — — — — — — — —
když z tmavých dral se skrejší,
ji políbil a zvolal: Zdrávas matko!“ (Sfinx. 126.).

Ano k zemi volá náš básník, jako by ji těšil:

„Vím však, matko,
že, člověk vždy se vrátit musí k tobě,
jeť pravda věčná a blud trvá krátko“ (Sfinx 128.).

I my máme za to, že „blud trvá krátko“, a proto též pevně doufáme, že i onen blud, jako by básně Vrchlického byly nejlepší,

krátkého jenom bude trvání, a že si brzy proklestí cestu pravda, že není věštcem Bohem seslaným ten, kdo nejraději opěvuje hmotu, buď si již mrtvou anebo „živou“ generis feminini, v níž mladá proudí krev, a že neběží tak příliš o pravdu a o ideály básníku onomu, jenž se k soudruhům svým odvažuje mluviti:

„když zem vás poutá, tu jste nejblíž nebi,
když nejvíc bloudíte, tu jste nejblíž cíle.“
(Poutí k Eld 100.);

ano doufáme, že přijde brzy doba, kdy čtenář básní Vrchlického zcela vážně řekne: tento básník nemá pražádné příčiny, by naříkal sobě:

„co platno zpívat v tom malátném věku,
kde nemluví už pranic ke člověku,
jen zlata třpyt, jen ziskuchtivosť podlá“ (Sfinx 100.);

nebo komu jest j e h o „poesie“, již on sám nazývá „andělem padlým“ (Poutí k Eld. 64.):

„modlitbou i požehnáním,
— — — — — — —
cílem žití, nebem, božstvím, duší“
(Poutí k Eld. 63.),

ten nebude snadno bažiti po jiném, leč po „zlata třpytu“, leč po statcích hmotných jakožto prostředcích k ukájení žádostí nezřízených. Komu je „modlitbou“, „cílem žití“, „nebem“ poesie Vrchlického, jemuž:

„krása, svět i bůh je bájí“ (Symfonie 144.)

a stvoření „snem“ (Mythy II. 10.): ten bude otrokem dvojnásobným: otrokem rozkošnictví a otrokem „ziskuchtivosti podlé.“

My ovšem přejeme obzvláště básníkovi volnosti co možná největší, ano my ji proň přímo žádáme; my nemáme též ničeho proti tomu, líčí-li nám básník i charaktery špatné, jako to činívali na př. Šenoa, Shakespeare, Waltr Scott a jiní, ano my se nad tím nepozastavíme, kdyby nám líčil třebas i ďábly, jako to učinil na př. Milton: ale toho musíme přísně žádati na básníku každém, aby nám líčil dobré jako d o b r é, ctnosť jako ctnosť, hřích jako hřích, nepravosť jakožto nepravosť, pro dobré a ctnosť aby měl pochvalu neb aspoň uznání, pro zlé a nepravosť hanu a pokárání!

Když však básník, jako na př. u nás Vrchlický a z části i Mužík, nečiní rozdílu mezi zlem a dobrem, pravdou a hypothesí

ničím nestvrzenou, když mu jedno jest „Sirena či anděl zda mu v duši zpívá, zda se Bůh či Satan oknem snů jeho dívá“ (Vrchl. Dojmy a rozmary 124.), když „pluje plachtou toho, kdo mu podá veslo“ (ibid.), když podrývá víru v Boha jediného, ano když postaviv se bez rozmýšlení na stanovisko pantheistického monismu za božství prohlašuje celou přírodu, člověka pak za část bytosti božské, básníka za boha a když pak s tohoto nevědeckého, skrz na skrz falešného stanoviska volá (dle pantheismu ovšem důsledně, nebo ten k jinému nevede):

„Ta pouta my jsme ukovali,
ať slují zákon, mrav neb čest,
jest čas, bychom je sami rvali!
Nuž, vzhůru, člověk volný jest!“
(Vrchl. Poutí k Eld. 91.):

tu musíme jeho náhledům rozhodně se opříti i přes to nebezpečí, že by nám za to bylo spíláno „hlupců, sov a mloků“, jak ráčí zdvořile náš Vrchlický nazývati ty, kdož s ním nesouhlasí. (Vrchl. Dojmy 72.)

Ale snad děláme Jaroslavovi Vrchlickému křivdu? Snad to v básních svých tak zle nemyslil? O tom nechť soudí laskavý čtenář sám.

V básni nadepsané „Kříž Božetěchův“ dává Vrchlický tomuto kajicníku setkati se na cestě do Říma s Ahasverem, jímž jest dle něho nikoli onen věčně bloudící žid z pověstí středověkých, nýbrž „duch lidský;“ tohoto Ahasvera ptá se dle Vrchlického kající Božetěch nesoucí za pokání na ramenou svých do Říma těžký kříž, jejž byl sám zhotovil:

„zde zapřísahám tebe nebesy,
hvězd nádherou i země mlčením,
své duše mukami, ó rci — jest Bůh?“
(Vrchl. Mythy I. 208.).

Ahasver odpovídá:

„Hleď do kola a sám si odpověz!
Ty Bohem nazveš onu příčinu,
jež vodí tato valná tělesa
po cestách určených;
— — — — — —
Ty Bohem nazveš onen živný dech,
jenž rozdýchá luh v máje lahodu,
— — — — — — — — — —

Ty Bohem nazveš dějin lidských van,
jenž temnem k světlu vodí národy,
— — — — — — — — — —
a pravdu máš. Jest zákon jediný,
v němž všichni žijem, jemuž poslušna
jest světloška, jež hravou pochodní (sic!)
se v trávě míhá, jako bludice,
jež rozsápaná letí prostorem.
Kde zákon tento věčný původ vzal,
zda sebou trvá v stálém přerodu,
zda vysílen kdys světy zhroutí v pád,
jimž vévodil — toť ono tajemství,
jež darmo luští orel letem svým,
svou září hvězda, člověk myšlenkou.
Zde stojíš u brány, kde poutník mdlý
v plášť bolesti svou hlavu zahališ
a čekat budeš jitro v dlouhém snu,
jenž smrtí sluje“ (ibid. 208-209.).

Božetěch nyní ptá se:

„A jak vzbuzení,
zda kyne vstříc nám novým životem,
či zničení jest všeho údělem?
— — — — — — — —
Ono tajemství
zda rozluští smrť u bran věčnosti?“

Ahasver odpovídá:

„Ó neptej se! to poznáš v smrti sám!
To dosti měj, že není zničení,
ni smrti; vše jest přechod jediný,
vše v proudu jest, vše v stálém tvoření.
Smrť pouze plachý člověk vymyslil;
i z ní nám klíčí símě života,
ne jednotlivci — ale vesmíru!“ (ibid. 209—210.).

K těmto myšlénkám našeho básníka, jež v podstatě hlásal už starý Epikur, jež básnicky spracoval T. Lucretius Carus ve svém spise „de rerum natura,“ a jichž se v době naší uchytili materialisté jako posledního svého útočiště, neřekli bychom ni jednoho slova, kdyby je básník uváděl jenom jako něčí náhled, kdyby jich častěji neopakoval a jich nevydával za vědeckou pravdu,

k níž se i on hlásí. Ale náš Vrchlický počíná si v této příčině velice radikalně; nechávat již chrabrého Bivoje takto mluviti:

„Ó Kašo, slyš, já nevěřím víc v bohy!
— — — — — — — — — — — —
jen jedno jest, ta veliká a hrozná
kol příroda, ten vesmír beze hrází“ (Mythy I. 38.).

My ovšem čteme v „Libušině soudu“ o nesvornosti mezi bratřími, jakož i o tom, že jeden z těchto rozvaděných bratří, Chrudoš jménem, přes hranice do Němec šilhá [3]) a myšlénky, jež tam ulovil, přenášeti chce na půdu českou, žádaje by mu přiřknuta byla vláda nad veškerým dědictvím otcovským podle zásad práva německého, a nikoli „po zákonu věkoživných bogóv“ vláda s bratrem společná; ale o tom nečteme ve starých památkách nikde ani slova, že by byl kdo pronesl pochybnost o jsoucnosti „bohů“, spíše vydávají nejstarší naše písemné památky pocházející z doby pohanské krásné svědectví o zbožné mysli našich praotců. Nechť si jen básník pozorně přečte Rukopis Královédvorský a bude musit vyznati sám, že jsou jeho slova, jež položil do úst statnému Bivojovi, při nejmenším velkým — anachronismem.

Z toho si však náš básník příliš mnoho nedělá, spíše popírá statečně dále všeliké božství bytující mimo přírodu, jsouc od ní nezávislé. Praví totiž:

„Ó duchu lidský,
tvé věky hřměly, vodopád;
já slyšel bouři jich, hřmění a ruch,
kde ale bůh?“ (Sfinx 140.).

Bůh?

„Zmizel ve přírodě“ (Vrchl. Dojmy 161.).
„ . . . . . zmizel v času moři,
nikdo neví, jak ho zvát,
víme jen, že žije, tvoří,
v přírodě plá, v srdcích hoří“ (Poutí k Eld. 62.),
„dech jeho ňader, větrů hovor divý,
řeč jeho hromy i zpěv ptáků snivý;
a myšlenek svých nekonečné tlumy,
tkal v bouři vod a hvozdů tklivé dumy:
— — — — — — — — — — — —
vše co běhá, plove, krouží, pádí,

[3]) tak asi jako nějaký básník do Paříže!

co letí k slunci, co se plazí v mechu,
vše roste, bují, zmírá v jeho dechu,
jím vzalo původ a v něm věčně žije.
Však nejkrásnější, čím mu srdce bije,
čím oznámit chtěl světu svoji slávu,
tluk svého srdce, lebky svojí lávu,
hle člověk! — (Duch a svět 124—125.).

Ale snad přece není básník náš takovým přítelem pantheismu či naturalismu, jak by se o něm mohlo souditi z těchto úryvků vytržených z celku, pomyslí sobě anebo řekne některý čtenář; snad jsou u něho pantheistické tyto myšlénky jenom jakousi básnickou hříčkou, jakousi štafáží a temným pozadím, aby jiné, jasnější myšlénky tím více vynikly? Jeť každa pravá báseň dílem uměleckým, tvoří jeden celek a musí též býti posuzována ve své celosti; nikdy však není kritiku dovoleno, by posuzoval hodnotu neb směr té které básně dle jednotlivých vět, jež byl vytrhl ze souvislého celku.

K této poznámce odpovídáme: Ač se nikterak upříti nedá, že se i z jednotlivých sem tam roztroušených poznámek a narážek souditi dá na směr a smýšlení spisovatelovo, máme i my za to, že jest obzvláště pro každého kritika básní přísnou povinností, aby hleděl k celku a dle myšlénky, jejíž výrazem má býti celek, aby posuzoval i jednotlivosti, obzvláště pak přísně aby hleděl k tomu, by v žádnou větu a v žádné slovo nekladl nikdy smyslu jiného, než jaký v ně vložil spisovatel sám.

Ač těchto zásad šetříme přísně, ba skoro úzkostlivě, musíme přec říci, že jest náš Vrchlický „prorokem“ pantheismu, hlasatelem „božstva,“ jež:

„jak v kolébce v hrudi naší dříme“ (Symfon. 11.),

tam se probouzí, tam teprv nabývá sebevědomí, tam „žije“ (Duch a svět 125.), tam „nejlépe svítí“ (Co život dal 30.), božstva, „jemuž pouze básník kněz jest pravý“ (Symf. 11.), ano božstva, jímž jest básník sám (Mythy II. 74.).

Vypravuje-li nám o sv. Prokopu usadivším se v lesích Sázavských, kterak, když počal káceti stromy,

„ . . . . se mu zdálo náhle,
celý kraj ten, jak jej viděl,
že jest velká bytost jedna,
velebný kmet hrůzy plný, —
jeho hlava v azur nebes

utajená — skály kosti
mohutné jsou jeho lebky,
údy hory, vous a šaty
nekonečné šumné lesy,
přepásán jest lesklým pasem,
řekou, jež se blyští v slunci:
a ten stařec (že) kráčel k němu
blíž a blíže a mluvil děsně
šumem vlny, šeptem listí,
zpěvem ptáků, hlasy lesa.
Cizinče, co žádáš na mně?
Proč jsi přišel klid můj rušit,
kácet moje mladé stromy?“ (Mythy I. 61—62.):

nevšímáme si toho, považujíce to za básnický obrat k naznačení onoho tajemného pocitu, jakýž se mohl svatého Prokopa snadno zmocniti, když přiložil ponejprv sekyru ku kmeni v širošírých lesích, kamž před ním snad nikdy neb jen málo kdy vstoupila noha lidská, ač toho nikterak nechceme tajiti, že ten, kdo uváží, kterak Vrchlický, — (ať pomlčíme o mnohém jiném, co do legendy té nikterak nepatří jako na př. odstavec V. s nápisem „Staří bozi“) — kterak díme, svatého Prokopa nechává přemýšleti:

„o přírodě, o té věčné,
neúmorné síle její,
o člověku, který neví,
odkud přišel a kam kráčí“ (Mythy I. 87.),

a kterak umírajícímu tomuto světci v ústa klade slova:

„hleďte, příroda jde spáti (sic!)
jako já a oba vstanem;
nebo není umírání“ (Mythy I. 165.):

snadno by mohl přijíti na myšlénku, že i zde pokoušel našeho básníka pantheistický nějaký rarášek, neboť dle pantheismu není žádné smrti (!), není umírání (!), nýbrž jen přechod, přerod, přeměna pohybující se nepřetržitě v uzavřeném kruhu. O tom nás Vrchlický „poučuje důkladně“ jinde. V básni nadepsané „Večery na horách“ a věnované Sofii Podlipské dí na příklad.:

„Vím, přijde noc a přijde zapomnění,
leč věřícímu (!) jsou to prázdná slova.

On ví, že krátce opět světlo zplane,
že nesmrtelnost (!) hmoty — celé žití,
hvězd krůpějemi z lůna noci kane
a nejlépe jen v duši lidské svítí“

(Co život dal 30.).

Jinde pak opět vysvětluje nám, kterak že tento vše-bůh, tento bůh-příroda čili abychom mluvili filosoficky (!), kterak že toto „nevědomé absolutní“ nevědomého filosofa [1]) dostalo se šťastně až do člověka a v něm se teprv poznalo. Že jest výklad tento ještě o něco „filosofičtější“ než výklad Hartmannův, za to nemůžeme; nebudeme jej též nikterak „trhati do prachu všednosti,“ — abychom užili vlastních slov Vrchlického, — nýbrž jej uvedeme v jeho celosti i s připojeným pozdravem básníkovým.

To „nejkrásnější“, čím nevědomý „bůh,“ jemuž jest budoucnost velkým tajemstvím a minulost pouhým snem a bájí

„ . . . . oznámit chtěl světu svoji slávu
— — — — — — — — — — — — —
hle člověk! — V jeho srdce bezdnou tůní
lesk sluncí, květů dech i lesů vůní,
svou minulost, která jest snem i bájí
svou budoucnost, jež se i jemu tají
svou bytost vložil jako v obraz malý,
ve duchu jeho živ jsa neskonalý.
Ó pozdrav tobě, tělo jeho, země!
Tluk jeho srdce buší též i ve mně,
jak v tobě ve mně bují jeho síly!
Zas v kolébku se skloním u mohyly,
na ňadra jeho složím hvězdná křídla
a vlnou klesnu v lůno svého zřídla“

(Duch a svět 124—125.).

A proč že zas klesne ten dříve nevědomý, v člověku pak k vědomí přišedší „bůh“ (!) opětně zpět v nevědomé své zřídlo? K tomu se nám dostává odpovědi, že prý jest všecko v celé přírodě jen chemický proces a

[1]) Tak pojmenoval ve své přednášce „O modní filosofii naší doby“ prof. Dr. J. Durdík žertovně Hartmanna pro jeho: „Philosophie des Unbewussten.“

„život jednotlivý, život milionů
jest jen záblesk žhavý jiskry, jež tě stráví,
aby mohla mžikem dále přelétnout!
dále jenom dále věky neskonalé
(pádí v divém letu)
věčně tvoříc, ničíc, uvolňujíc stále
a do nových zase uvrhajíc pout“

(Sládek P. B. XIII. 28.).

Náš rozum i srdce se nad tím ovšem horší a bouří, že bychom nic více býti neměli, nežli bublina anebo krystal aneb nějaká chemická sloučenina, ale náš básník, jenž jinak jevívá velikou hrdost, hned okřikuje tu naši pýchu:

„Ó nechtěj býti více
než krůpěj v prsu matky (přírody),
než částí věčné látky,
než měsíc, lesů host,
než zákmit blýskavic“ (Vrchl. Co život dal 145.).

A jako by si na tom velice zakládal, že jest jen částí té velké přírody, té „věčné hmoty“, té „věčné látky“, rovněž tak jak „mlok“ anebo „sova“ aneb kus hroudy, děkuje „praduchu“ (!), jenž „k němu mluví rozmachem větrů i vůní květů“, že „pozvednul jej z prachu všednosti,“ v jakéž asi dle našeho básníka vězí všichni ti, kdož věří dosud ne v „praducha“ v přírodě zakletého a od ní závislého, nýbrž „v Ducha věčného a nejvýš moudrého“, Stvořitele duchů a té „celé, velké přírody“ i její zákonů!

Praví Vrchlický:

„Ó praduchu . . . .
Tys pozvednul mne z prachu všednosti;
— — — — — — — — — — —
Tys ukázal mi, píseň lahodná,
kterou se chvěje hrdlo slavičí
že sestra jest mých zpěvů blouznivých [5])
a že můj duch, ta jiskra zářivá,
jest částí celé velké přírody,
jež ve přerodu stále měnivém,
jest odleskem jen věčné boží tváře“ (Symf. 70.).

[5]) „Blouznivé zpěvy!“ to se povedlo!

Ano náš básník jest tak zabrán do Moleschott-ova „Kreislaufu des Lebens“, že praví k duši své:

„Má duše, hádej, čím jsi byla,
než přišlas v tělo moje,
jest věčná ve přírodě síla,
jsou věčné žití zdroje“ (Co život dal 139.).

Kdybychom chtěli býti zlomyslnými, mohli bychom básníku odpovědíti, — a to zcela důsledně dle základních jeho myšlének, vypůjčených od Moleschott-a neb od „vědeckých“ jeho stoupenců, — že snad „duše“ jeho někdy před časem dávným „spala“ kdesi v hroudě jako latentní síla, z té že přešla chemickým procesem v kopřivy a bodlák a počala živořiť; kopřivy že sežrala husa, bodlák osel a tak že dostala se ta dosud nevědomá, dřímající „duše“ do husy a osla, v huse že počala žíti a štěbetati, v oslu hýkati, až pak po dlouhých a dlouhých potulkách říší rostlinstva a živočišstva dostala se „náhodou“ do našeho básníka, v něm nabyla sebevědomí a počala zpívati; avšak je též velmi snadno možno, že „plula vlnou“ v „posvátném“ Gangu, dřímala klidně v „čistém lotosu,“ houpala se tiše v

„ . . . . leknínu, jenž chýlí
svou zlatou k vodě misku“

(Eklogy a písně 68.),

a o němž si náš básník říci netroufá, s čím by jej porovnal u „dobré své paní“ (tamže 74.), možno jest též snadno, že zpívala tklivě v „písni slavičí“, až pak dostala se do našeho básníka a v jeho „písni promluvila bohem“ (Ducha svět 50.). Leč všechno to jsou pouhé jen domněnky; určitého v té věci nevíme ničeho, tak jako ani toho nevíme, co z duše básníkovy ještě dále bude. Vyplní-li však „matka příroda“ velice vroucí básníkovu „Prosbu“, může se toho, kdo déle žíti bude, ještě dočkati, že „duše“ jeho, abychom užili slov přírodozpytce Čelakovského“ [6]), „vývojem zpátečným“ opět bude „se redukovati“ v matku přírodu, bude v hroudě spáti, v trávě se zelenati, v kopřivě páliti, v bodláku píchati, ve fialce voněti, v ohni pláti! atd.

Nesměj se tomu, čtenáři milý, jako by to bylo nefilosofické a nepoetické! Ty ovšem snad pomyslíš sobě, že „zpáteční vývoj“ pojmem jest nelogickým a nesmyslným, tak asi jako ne-

[6]) O Darwinově theorii 12., kdež slova ta ovšem mluvena jsou ve smyslu theorie Darw. a nikoli ve smyslu Moleschottova chemického procesu.

smyslným jest „zpátečnický pokrok“, „couvající postup“, „odčítající sečítání“, „usmrcující život;“ ale ty zapomínáš, že rozum obyčejný poněkud jinou má logiku než rozum „přírodozpytce filosofického“ a že náš Čelakovský vědeckým jest přítelem Burmeisterovým, jejž nazývá přírodozpytcem „nejfilosofičtějším;“ mohl-li tudíž mluviti Burmeister s velikým pathosem o „amorfní Urformě“, což jest asi tak filosofické (!) jako mluviti o „bezformé formě“, „neokrouhlém kruhu“, „nesvítícím světle“: proč pak by nemohl náš Čelakovský mluviti opět o „zpátečném vývoji“, a proč bychom jeho slov nemohli užíti my k označení myšlénky tak velice „filosofické?“ A nepoetickým že by to bylo a že by se takých myšlének neměl chápati přední náš básník? Jen to řekni nahlas a hned si na tebe vyjede Moleschott a bude křičeti: „moje myšlénka o „věčném kruhu“ a „přerodu stále měnivém“, již jsem si vypůjčil od starých pohanů a již si opět vypůjčil ode mne slavený váš básník, stokráte jesti poetičtější, než vaše „myšlénka“ o Stvořiteli!“

My si to ovšem v tupé své hlavě nedovedeme nikterak srovnati, že by to bylo pro některý systém filosoficko-přírodnický jakýmsi zvláštním odporučením, že jest „poetický“ či vlastně vybásněný, ale tolik chápeme zatemnělým svým rozumem přec, že je to až příliš básnické (!), praví-li Moleschott ve svém „Kreislaufu“: „týž uhlík a dusík, jež berou rostliny z kyseliny uhličité, z kyseliny prsťové [7]) a čpavku, stávají se postupně travou, jetelem, pšenicí, zvířetem a člověkem, aby se konečně opět rozpadly v kyselinu prsťovou a čpavek; v tom spočívá z á z r a k „Kreislaufu“ ... Nebo toť jest ono vznešené tvoření, jehož jsme den co den svědky očitými a jež ničemu nedá zastarati, ničemu spráchnivěti, že si totiž vzduch a rostliny, zvířata a lidé všude přátelsky podávají ruce, stále se očišťují, vyvinují, zmlazují, zušlechťují, a že každá bytosť stává se jenom obětí celku či vlastně druhu a že smrť není pranic jiného nežli „n e s m r t e l n o s ť K r e i s l a u f u!“ (Moleschott, Kreisl. des Leb. 84.).

Laskavý čtenář pozná zajisté již z této ukázky, že „filosofie,“ kteráž povznáší(!!) až k i d e a l ů m č p a v k u, j e s t p r o b á s n i c t v í j a k o b y s t v o ř e n a (!) a nebude se ani dost málo diviti tomu, že náš b á s n í k f i l o s o f, jenž rád řešívá „problémy mohutné“ (!), s tak velikou přilnul k ní láskou, aniž se bude pozastavovati nad tím, že nás v četných básních uvádí rád zpět do

[7]) Dammsäure.

staré Indie; souvisíť úzce jedno s druhým, nebo naukami materialistů a Darwinistů dostalo prý se nám, jak píše náš přírodozpytec Dr. Čelakovský, „potvrzení pravdy," že člověk též s ostatním tvorstvem ač vzdáleněji (podstatně) příbuzen jest, čímž (prý) se navracujeme k posvátným n á u k á m staroindickým, k názorům a citům onoho v kulturní historii přepamátného kmene, jemuž živočich co mladší, nedospělý bratr, rostlina co krásná, ale němá a v bezvědomí spící sestra se jeví" (O Darwinově theorii 48.). Tedy vůl i oslíček pokrevní bratří naši, bratří filosofů, bratří básníků!! Tu máme tedy ten tak příliš velebený pokrok, jenž nás vede „v ý v o j e m z p á t e č n ý m" opětně tam, kde byla značná část člověčenstva už před několika tisíciletími!!

Leč zůstaňme při našem básníkovi a pozorujme, jak věrně kráčí v šlépějích velikého (!) čpavého filosofa. Kdokoli porovná druhou polovici uvedeného svrchu výroku Moleschottova s tím, co klade Vrchlický v ústa Ahasverovi a oč snažně žádá ve vroucí své „Prosbě" matku přírodu, musí vyznati, že myšlénky našeho básníka podobají se jako vejce vejci hlubokým (!) myšlénkám, jež dávno již před ním pronesl Moleschott, tento nejnevědečtější ze všech německých přírodozpytců, nad nějž vynikl co do vědeckosti (!) či vlastně směšnosti jenom snad ještě Dr. Löwenthal, jenž ve svém pojednání o naturalismu nenapsal hned v prvním odstavci ani jedné věty, kteráž by nebyla, jak říká filosof, „petitio principii" čili, jak říkáme my lidé obyčejní: libovolným, ničím nestvrzeným předpokládáním a tvrzením toho, co se teprv dokázati má.

Mluví-li totiž němec Moleschott o bezpřetržitých přeměnách a přechodech jedné „b y t o s t i" v druhou, o „stálém tvoření", jakož i o tom, že „každá bytosť stává se jenom obětí celku a že smrť není pranic jiného nežli nesmrtelnosť Kreislaufu": pěje náš Vrchlický:

„Hleď na hvězdu, jež tam se řítí v pád
— — — — — — — — — — — — — —
myslíš, že zhyne? Nemůž poznovu
žít stálý život?" (Ahasver, v Myth. I. 216.).
„Jak krůpěj zmizí země v ocean,
až doba její přijde . . . . jiné zas
nastoupí její místo — věčný kruh,
jenž sebou sám se uzavírá!" (tamže 210.)
„ . . . . . není zničení
ni smrti; vše jest přechod jediný,

vše v proudu jest, vše v stálém tvoření.
Smrt pouze plachý člověk vymyslil;
i z ní nám klíčí símě života,
nejen jednotlivci ale vesmíru!“ (tamže 216.)

Jinde opět připomíná básník náš „matce přírodě“, kterak prý „se duch jeho s duší její snoubil,“ v tomto zasnoubení „tušil věčné žití“ a jako milenec opojený láskou všecko opěvoval, cokoliv jen kde v přírodě spatřil, a konečně volá:

„Ó přírodo,
— — — — — — — — — —
zda stejnou službu, stejný čin
též od tebe smím žádat,
až bude z těla zřícenin
svou duši, tvého stínu stín,
v tvé věčné ruce skládat?“ (Co život dal 134.)

Přiznáváme se, že jsme tyto verše četli několikrát, nechtíce věřiti ani očím svým a nemohouce nikterak pochopiti, kterak že básník, jenž jinde volá:

„my roztrháme každou clonu,
my přelomíme každý vzdor
— — — — — — — — — — —
My řeknem k nebi: Tam z tvých světů,
těch sopek, sluncí, vlasatic
chcem dostihnouti každou v letu
a v ohnivou jí pozřít líc“ (Duch a svět 143.),

najednou stal se tak servilně pokorným, že neznáme podobné pokory příkladu druhého! — V Řecku prý se ovšem hádali kdesi jednou zcela do pravdy o stín oslův, jak vypravuje, nemýlíme-li se, řečník Demosthenes; též prý tam mluvívali o stínu kouře anebo dýmu, chtíce naznačiti věc bezpodstatnou, nemající žádné platnosti a ceny, ale „stín stínu“ nevynašel přec ani nejsubtilnější řecký sofista, pojem ten jesti výhradním majetkem našeho Vrchlického, jenž „jde v básních svých vždycky do hloubky!“ Leč dosti o tom; raději poslyšme, oč že vlastně prosí „matku přírodu,“ čím že mu má splatiti velkou onu službu, kterou jí prokázal v nezištné lásce své.

„Skráň moji vínkem zulíbej
i chladem lesních stínů,
mou duši zahal v mlhy rej,
ať s tebou na vždy splynu!
Tak v sobě najít boha část,
ó sladké umírání! —
hned parou letět v hvězdnou vlast,
jen to je z mrtvých vstání!
Tak etherem plout bez meze,
žít v ohni, vlně, kvítí,
být článkem v stálém řetěze,
to víc než triumf vítěze,
toť nesmrtelné žití!“ („Prosba“, Co život dal 135.):

A jakoby doplňkem k myšlénkám, jež tuto pronesl a jež nikterak nejsou novými, praví ještě v básni nadepsané „Hroby“

„miluj tu zemi, kde spí jejich těla,
snad v růži, jež svůj kalich otevřela,
jich bytosť skvostnou vůní na tě proudí“

(Co život dal 104.).

Že má náš básník ve svém přehlubokém vzdělání filosofickém jednotlivé prvky, v něž se bytosť tělesná či hmotná rozpadá, za bytosť samu, není vinou naší; nebudeme též proti moudrosti tak převeliké ničeho namítati, nýbrž jen podotkneme, že kdyby pravdou bylo, co pověděl básník v uvedených verších, snadno by si mohl některý klučina jednou po letech celého Vrchlického t. j. bytosť jeho v růži neb fialce dáti za klobouk! Jelikož však matka příroda neplodí jenom růží a fialek, nýbrž i bejlí, mohlo by se mu časem svým státi, že by v ně přešla vznešená „bytosť“ jeho a pak že by se dostal snad někam, nač nepomyslil! Nemůžeť ovšem býti jinak, než že tak hluboké přírodozpytecko-filosofické náhledy ku směšným vedou koncům a že důsledky vedené z hypothese tak „důmyslné“ rozkošně ubíjejí celou hypothesi. Dejme tomu na př., že by pravdou bylo, — jako že není —, čemu učí básník dle Moleschotta o věčném kruhu či „stálém řetězu,“ — jakou pak přednosť měl by náš básník před „blbcem“ neb „mlokem“, před „sovou“ neb oslem? Tiť by pak byli rovněž tak jak on „článkem v stálém řetěze“, a rozpadnuvše se ve svoje prvky, žili by rovněž jak on „v ohni, vlně, kvítí“; i pro ně by to bylo mnohem víc „než-li triumf vítěze“, i pro ně by to bylo „nesmrtelné žití“. Ale pro nás

za nás nechť si Vrchlický staví bytosť svou na stupeň jaký chce, nechť si chce jednou býti čímkoli, nechť si chce býti třebas jen „sicut equus et mulus, quibus non est intellectus," my mu v tom nebudem pranic brániti, jen když si svoje hluboké myšlénky nechá hezky pro sebe; ale k tomu nesmíme nikterak mlčeti, když zásady tyto pro mravný život velice zhoubné hlásá veřejně a když hypothesi tak nevědeckou a tak zpozdilou za svatou nám vyhlašuje pravdu! (Pokračování.)

Za patnáct let.

Po cestě, která od lesa se táhla
a převysokých topolů se stínem tměla,
tré dívek za ruce se držíce šlo s plesem;
jak stříbra zvuk po kraji letěl, zvonil lesem
jich čárný zpěv, že hudba lesa oněměla;
květ na ňadrech, květ ve vlasech a v lících květ.
Dnes tomu je už asi patnáct let.

Snad divno vám, proč vzpomínku tak chudou
jsem ze sna probudil — to dítko minulosti,
proč ve svůj věnec jsem i chudý leknín vpletl,
jenž nad hlubinou dávného již dětství vzkvetl?
Vždyť nevím toho sám, leč mějte na tom dosti,
že vím, co může člověk ztratit, vytrpět
za oněch dlouhých, dlouhých patnáct let ....

To všecko vím a plakal bych jak prorok,
jenž tušil, že již nevzplá slávou Jerusalem.
Neb zdá se mi, že vše, co člověk jednou ztratí,
se nikdy v kráse takové již nenavrátí,
a jako bouře zaplakal bych trpkým žalem,
když ohlédnu se v duchu ve své dětství zpět
a zřím vše změny za těch patnáct let.

Tak vidím park, soch plný, vodotrysků.
Tím kráčí žena vznešená a přebohatá
a vede stkvostně oděné a chromé dítě ...
Aj, motýl vzduchem kmitne se a dítko hbitě
se matce vytrhne, za ohnivákem chvátá,
leč matka, vidouc bělhající — pláče hned ...
Jak změnila se za těch patnáct let!

Než srdce hne se, vidím obraz jiný:
po cestě, kde se topolovým stínem stmívá,
jde zvolna jak noc žena pochybného zdraví,
tvář utrpením sešlou halí závoj tmavý;
kdys, píseň na rtech, šla tu jako dívka snivá,
dnes povzdechem se jenom chvěje svadlý ret,
neb zklamána již pláče patnáct let!

A okamžikem se zas obraz mění:
zřím známý hřbitov, na němž děd můj odpočívá,
a mezi kříži, jež se mísí v zeleň tmavou,
je v pilné práci starý hrobník s bílou hlavou
a jeho rýč se zvolna v tvrdou hlínu vrývá,
pak s lebkou žlutou hnáty vyhazuje kmet —
to tělo zde již tlelo patnáct let . . .

Ten trojí obraz osudy děv značí,
jež před patnácti jary zpívati jsem slyšel.
To dítětem jsem byl a měl jsem as šest roků;
od doby té jsem o patnácte velkých kroků
se vzdálil od kolébky, blíže k hrobu přišel,
a co jsem doved sám v té době vytrpět,
kéž nahradí mi nových patnáct let!

V. Petřík.

Václav Beneš Třebízský.

Píše **K. Chmelenský.**

(Pokračování.)

Velikož „Pod skalami“, první to práce Benešova, (jak jsem hned z počátku řekl), teprve nedávno byla po druhé vydána, a dříve nikde na venkově dopátrati jsem se jí nemohl, zmiňuji se o ní nyní, již také proto, že je to první práce slovutného spisovatele, čehož patrné známky nese. Již i řečí liší se od pozdějších spisů Benešových. Líčí boje křesťanství s pohanstvem v době, ve které Bořivoj přijme křest od sv. Methoděje.

Dílo toto je dobře založeno, poněkud rozkouskované, ale proto přece čtenáře poutá až ku konci. Objevení se sv. Ivana, jenž jako rozšiřovatel víry křesťanské mezi našimi předky dosti značnou úlohu tu hraje, velmi je sympatické. „Zprávy apoštolátu tisku“ v Brně praví v čísle 11. o této práci: Obraz za obrazem z dějin našich se nám jeví, tu klidný, idyllický, že na něm oko s potěšením spočine, tu zase bouřlivý, válečný, jenž svědčí, jak

pádný býval český mlat v ruce poctivé, tu opět jen nástin obrazu nám jinak známého, často se opakujícího v dějinách naší vlasti. Toť pravá kniha pro lid, ze které se lze učiti dějinám a lásce k vlasti a pokochati se vzpomínkou na ten dobrý, holubičí lid český v dobách prastarých."

Beneš vydal také u Mathona v Brně sebrané feuilletony pod názvem „Z klidu a víru", které dříve uveřejňoval v „Čechu", a z nichž některé, pokud se pamatuji, byly tak ostré, že pro ně list byl skonfiskován (Vypravování starého havrana). Jsou to listy kulturní, toužící na to, jak krásné zvyky předků našich hynou a nahražují se cizím pozlátkem; jinde zase pěkné něžné obrázky dychající v skutku básnickou lepostí. V malém sice rámci, ale v případné formě sděluje tu Beneš čtenáři své vlastenecké city, jak ukazují obě črty „O vzkříšení", kde v jedné touží po svornosti národní doma, v druhé parafrasuje hrozný osud, jaký stihl pobratimy na jihu.

„Ve stínech Karlova Týna" jsou reflexe historické, mocně dojímající české srdce. „Ty Karlův Týne, ty mohylo zahrabané slávy, uprostřed národa živého"....! Nejinak je to s naším lidem, toliko že tento staré roucho svléká sám a nové obléká si také sám a s tím starým že také odkládá všechno, co předky do nedávna zdobívalo i v těch nejkrutších letech, v dobách utrpení. Starý havran, s nímž se tuto ponejprv u Beneše setkáváme, patří jaksi do naší literární historie.

Tím jsem odbyl aspoň zhruba belletristické práce Benešovy jednající na půdě domácí, ač i z těch Dagmar a jiné zabíhají do ciziny. Jen ještě zmíním se o dvou jeho prácech, které pohybují se na půdě cizí, přece však slovanské. Jsou to: „Martin Puškár" a „Příšery". Martin Puškár unáší nás do bratrské Ukrajiny za hejtmanování slavného Bohdana Chmelnického. Po smrti Chmelnického byl za hejtmana uznán syn jeho Jiří zvláště na radu vojskového písaře Vyhovského, jenž měl Bohdanovu dceru za manželku, a s mladými ukrajinskými to nikdy dobře nemyslil. Chtěl mladého Chmelnického míti hejtmanem, aby nezkušeným mladíkem mohl vládnouti dle své libosti a sám státi se mohl pánem na Ukrajině. Poctivý poltavský plukovník, Martin Puškár, jehož srdce zlato, ale také jako dobrá ocel, kterou pravice jeho tak zručně vládla, ničil úklady Vyhovského, pokud mohl. Když však i bílý car uvěřil ošemetníkovi a poslal mu na pomoc vojsko, když na Ukrajinu vtrhly divoké hordy Bisurmanů, shromáždil Puškár veškeré své kolem sebe a bojuje až do posledního výdechu za volnosť vlasti

a svobodu pobratimů, zahynul čestně. Román tento jest plný dojemných scen, kterými vyzařuje přímosť a poctivosť molodců ukrajinských, že by ji těžko jinde nalezl. A ten poslední boj molodců Puškárových v Poltavě až do posledního vzdechu! Tu je viděti péro, jehož genius dotkl se dechem svým. A Chmelnického syn? „Pohledni jen na posloupnosť hejtmanů kozáckých a uvidíš rok 1660 a dozvíš se. Po Ukrajině do dnešního dne si vypravují, že je Chmelničenko živ, na vlastní oči že ho viděli pastýři nejedenkráte a slyšeli mluviti: „Já Chmelnického syn!“ Srdce jeho zmije prý ohryzá, až do soudného dne bude se mučiti a potulovati po horách. Pak prý mu teprv odpustí Bůh, že se pobisurmanil a chtěl rozbiti kostel otecký.“

„Příšery“ pohybují se na jaderském moři a jsou, abych tak řekl, episodou života pobřežního. Král Adrie, nanejvýš odvážný, mladý podloudník Kinperli, jehož matka i sestra odvedeny byly do haremu pašy jagerského a on sám též mezi Turky zaveden, z bezděčné vazby se vyprostiv začne se mstíti na lidstvu za bezpráví rodině jeho učiněná, až konečně zrazen jest svým vlastním otcem, který syna neznal. —

Tím ukončil jsem povšechně aspoň v hlavních rysech belletristickou činnosť Benešovu, ač ovšem není mě tajno, že ještě mnohé práce jeho po časopisech, sbírkách i kalendářích a jiných publikacích zůstaly nepovšimnuty. Tolik se mi však, trvám, podařilo ukázati, že Beneš vybíral ukázky své z dějin českých od prvního zavanutí křesťanství v našich krajích až na časy naše.

Dříve, než-li na některé zvláštnosti ve spisech jeho poukážu, zmiňuji se, aby činnosť jeho jevila se v článku tomto celkovitou, také o jeho nedělních a svátečních promluvách, jimž, vydav je ve čtyřech svazcích, dal název „Pravdou k životu“. Poslední svazek vyšel až po jeho smrti a jest to na něm také viděti. Ve sbírce zmíněné jsou promluvy na všechny neděle v roce, svátky a mnohé ještě příležitostné, jako k prvnímu přijímání dítek, k oddavkám, k pohřbu a jiné. Práce tyto vynikají zvláště pěknou dikcí a množstvím více méně případných příkladů z dějin všeobecných vůbec a českých zvláště, jakož i ze života slavných mužů, čímž stávají se pro kazatele pomůckou vítanou. Jinak o nich lze říci, co tak o mnohých jiných, zvláště slavného Rychlovského: Přednášeti může je toliko Beneš. Podotýkám tu jen, že některá Mariánská kázaní zvláště se mi líbila a že vůbec ve všech zračí se přísné církevní smýšlení, což pravím klidně

hlavně oproti některým jeho sentencím tu a tam ve spisech jeho položených. Díl čtvrtý je nedokonalý v řeči i uspořádání a poklesků hemží se tu malých i velkých množství, z nichž asi největší je ten, že se celá promluva z prvního svazku (str. 159.) ve čtvrtém (119 str.) opakuje a to do slova i u jiné neděle. Myšlénky v týchž skoro slovech opakují se v promluvách těchto vůbec často. Díl čtvrtý pořádal patrně již někdo cizí, jenž dřívějších svazků neznal a práce pořádání tomu nevěnoval. —

Předeslav jaksi rozbor a obsah čelnějších spisů Benešových opakuji jen, že belletristické práce jeho vskutku objímají dějiny naší vlasti od prvního zavanutí křesťanství až na naše doby. Čtenář vidí vycházeti slunce víry Kristovy na žírné kraje milované vlasti, stopuje ten boj tmy se světlem, pozoruje dále, jaký užitek vydává křesťanství v klášteřích, zvláště sazavském, kde umění a vědy stánek svůj rozbily, vidí tu Čechii lesknouti se v moci a slávě za Přemysla Otakara, jehož dítky Anežka i Dagmar ji jen zvýšují, jedna jako vzdělaná, zbožná a vlasti milovná nevěsta Kristova, druhá zanášející ji do daleké ciziny po boku muže svého.

Dále vidí v pracech Benešových klíčiti símě husitství, patří na totéž jak se objevuje na pláních vlasti naší — a konečně jak béře za své na bojišti Lipanském, jako zase hledí na boje, kteréž mají za výsledek povolání slavného Jiříka Poděbradského na trůn český; ponořuje se do dusné doby Rudolfa druhého, jíž přezděli „doba zlatá“, po níž brzy zaduněla děla na Bílé hoře, zahajující válku třicetiletou, pod jejíž tíží umíral *ten* český lid a hynul národ náš, ano utýrán k smrti ležel ve spánku smrti podobném po dvě stě let, až rozpomenul se Hospodin a povolal ho k životu novému, ku kterému než dostal se, musil prodělati svízelů a útrap druhu rozličného mnoho a mnoho, neposlední ovšem roku čtyřicátého-osmého.

Prací Benešových udává se na šedesát v rozličných pohrobních vzpomínkách, z kterýchž asi nejstřízlivější jest od professora Frant. Bílého v „Osvětě“ č. 8. r. 1884. (Dokončení.)

Poznámka. V této práci vyskytly se vinou sazeče a nedopatřením korrektora tyto nemilé chyby, které k žádosti pana spisovatele opravujeme:

Na str. 172. věta: Intriky dvorské proti Kaplířovi atd., má zníti takto: Intriky dvorské proti Kaplířovi „jejichž dobrou zaminkou byl“ předek jeho atd.

Na str. pak 173. sluší doplniti pojednání „Kdo že tu Vídeň zachránil“ těmito slovy: „Obrázek „Slepý mládenec“ líčí výjevy z války sedmileté. Jako vůbec, tak i zde jeví se pochmurný ráz časů ve válce. „Prorokování“ slepého mládence, ještě dnes po Čechách rozšířené, je zamilovanou četbou chalupníka Tomáška, jehož syn, o němž se mylně domnívá, že se utopil, stane se ve válce sedmileté, bojuje na straně pruské, skutečně slepým mládencem, a přijda domů nepoznán od svých rodičů umírá před rodnou chatou. Marnivost bohatého rychtáře je tu vylíčena tak, že kdo zná poměry našeho lidu, vidí, že ve svých přednostech i chybách je ustavičně týž.

Poměry, jež po ten čas až do roku osmačtyřicátého, jako mlhy ležely na českém lidu, hlavně v podobě poddanosti osobní, vylíčil Beneš v mnohých menších pracích a v jedné větší „Bludné duše“. Menší práce umístěny jsou ve sbírce „Z našich dědin“, která vyšla v knihovně pro český lid. Zmiňuji se zde jen o první „Ze zapomenuté vesnice,“ poněvadž dotknu se obrázku toho, až budu pojednávati o specielních případech ve spisech Benešových — a o poslední „První růže“ — to proto, že jedná v roce osmačtyřicátém, kdy v Praze houkala děla do barikád a kdy tak mnohá mladá hlava zaplatila „boj“ za svobodu celým budoucím životem.

Počátek zimy.

Napsal **Jan Nep. Jaskowski.** Přel. **Jos. Tumpach.**

Květy,
doubravy,
buďte s Bohem!
Anděl v ústrety
z půlnočních bran rohem
slovo hlásá z dálavy.
Na slovo to vše dokola
kvítí smrti neodolá,
přírody tvář se mění,
v plíseň se jí tvář halí,
neukončená
píseň zdálí
v úpění
sténá.

Hola!
slyšíte,
vidíte? — tam,
přes pole holá
mraky valí se k nám,
za nimi pak bouře lité;
prostřed bouří v majestátě
v rozpuštěném sněžném šatě
vládkyně spěje nová,
v mlze pak si dusné
značí očima
dědictví své
králová —
zima.

Běda,
kvítky vám,
máje krásy!
Mrak již hrob hledá,
trnou slunce řasy . . . .
Světla dítky, běda vám . . . .
Středem mračného nečasu
slední síla tepnu, hlasu
země — matky zaniká,
bije hrobový zvon,
tu a tam leda
havraní ston
vyniká:
Běda!

A my,
synové
vichrů hrůzy,
na věnec kde my
pro vás najdem růží,
velcí v hrobech otcové? . . .
Hrom ať zuří, vichr třiská,
nám je blaze u ohniska
koluje číš dokola;
vděk tu minulých let
píseň budí ze sna,
svěží až květ
vyvolá
Vesna! . . .

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

Před loni, na den sv. Petra a Pavla, byla na Ovčí hoře i císařová Alžběta a sice došla až nahoru pěšky, na vše se Grömra bedlivě vyptávala, večer ve společnosti, avšak při zvláštním stole, povečeřela a na Ovčí hoře noc ztrávila. Vypravovala mi pak štěbetavá holčice, která tam Grömrovy děti opatrovala, jaké že to dostal za pobytu císařové každý dary: vrchní sklepník dukát, ostatní služebnictvo také slušný peníz, ba i ona, která prý pro císařovou vlastně ničeho neučinila, 50 kr. byla obdařena.

Téhož roku byla na Ovčí hoře také arcikněžna Valerie, která se do památní knihy vlastnoručně a písmem velice krásným podepsala.

Nebude nezajímavo sděliti — alespoň mi tak vypravoval náš. kostelník ve sv. Volfgangu, který byl kdysi nejhledanějším horským vůdcem — že i Jeho Eminencí, nejdůstojnější pan kardinal kníže-arcibiskup Schwarzenberg, byl třikráte na Ovčí hoře, při čemž jej vždy provázel zmíněný kostelník.

Nejprve tam byl Jeho Eminencí jako alumnus. I vrtalo to milému vůdci hlavou, kterak by nejlépe bylo tohoto mladého knížete nazývati? Ustanovil se na tom a oslovil jej: „Hochwürdige Durchlaucht“ (Důstojná Jasnosť), načež dostal za odpověď, to „Hochwürdige“ aby neříkal, to že mu ještě nepatří. Dorazili prý pěšky nahoru za $^{7}/_{4}$ hodin.

Chůzí na Ovčí horu a tímto popisováním jsem tě, milý čtenáři, zajisté již unavil a proto zajděme do hotelu, zasedněme ke stolu, dejme si láhev piva a něco k jídlu.

Ochotný sklepník přináší láhev vídeňského ležáku, která má něco přes $^{3}/_{4}$ litru — pivo jest výborné a stojí toliko 45 kr.; předkládá jídelní lístek: polévka 20 kr., pečeně telecí a roštěná po 70 kr., salát k tomu za 20 kr., beefsteak 90 kr., kuře 1 zl. 20 kr.; malá butelka vína stojí 30—180 kr., veliká od 60 kr. až do 6 zl.

Vybéřeš-li si některá z těchto jídel a zaplatíš-li 80 kr. — 2 zl. za nocleh a připočteš-li k tomu odměnu vůdcovi, víš, co stojí cesta na Ovčí horu.

Summa summarum vzato, kdo kousek světa viděl a především lázeňské ceny jídelní v Karlových Varech, Teplicích atd. seznal, dozná, že není Grömer příliš drahým.

Živobytí dopravuje Grömrovi na Ovčí horu mezek, který, koncem dubna počínaje, denně nahoru dolů cestu koná. Z počátku se potí, často odpočívá, ale po 14 dnech kráčí bez odpočinku až k hotelu a to tak rázně, že mu vůdce sotva stačí; mezek unese do vrchu až dva centy; na každé straně míval piva čtvrt hektolitru a na sedlo se dává maso, chleb a jiné potřeby.

Choulostivé věci donášejí v košíkách do hotelu muži; platí se jim od kila.

V zimě má Grömer na Ovčí hoře dva hlídače, kteří se tam prý často pletou nimrodům do řemesla a na jelenu, kamzíku neb bílém zajíci často prý si pochutnávají.

Na Ovčí hoře se nalezá také meteorologická stanice.

Popsav Vám Ovčí horu ještě o tom se zmiňuji, jak jsme se dostali dolů. Šli jsme toliko tři hodiny, ale velice bídně; na hory se mají vzíti zvláštní měkké střevíce bez podpatků, což my ovšem nevěděli a jdouce v obyčejné obuvi zvláště na zpáteční cestě notně jsme se vytrestali. Především ubohá komorná nemohla z místa; avšak náš vůdce, mládenec to jinak obstarožný, byl o ni velice pečliv, časem i rámě jí podával, aneb za ruku vedl, takže jsem se podivil jeho starému srdci, které mu tuto galantnosť k mladé dívce diktovalo.

Abych již s přírodou ukončil, promluvím ještě o ptactvu, zvěři a rybách, které se v této krajině zdržují.

Alpy jsou plny rozmanitého ptactva; mnohá ptáčata svým libezným zpěvem cizince překvapují a velice zajímají. Kosové, káňata (Geier), sojky, malí ostřížové, jestřábové, tetřevové, výrové a jiní mají v Alpách příjemný život. Hlas výrů — jest jich tam několik druhů — za večera z počátku často mne klamal a lekal: slyšel jsem z lesa neb z houští u jezera dětský pláč — a on to hlas výra. Orlové se v těchto Alpách nezdržují. Koroptví a křepelek tam rovněž není, těm v Alpách nedědí a usadí-li je tam někdo, brzy zhynou.

I zajíců obyčejných pořídku, za to žije na výšinách hor mnoho zajíců bílých, jichž vlna se přede a slouží k výrobě teplých punčoch. Bílý zajíc nikdy s hor dolů nesestoupí.

Zajímavým zvířetem vedle srnců jsou v Alpách jeleni. Před r. 1848. byly jich plné hory a lesy, avšak když přišla konstituce,

svoboda, sedláci jich mnoho postříleli, čímž se počet jejich zmenšil. V letě jelen nikdy do doliny nesestoupí, v zimě však ho žene hlad až k lidským příbytkům, kdež dělá, hlavně na žitných polích, veliké škody. V takovýto čas mají s nimi hajní velikou potíž; jednou si chtěl hajný v noci odpočinouti a proto aby jeleny postrašil, dal do žitného pole lucernu se světlem; ale milí jelenové hajnému jako na posměch kolem světla se shlukli, sníh si odhrabali, žitné kořínky požrali a pole zle spustošili.

Před psem jelen velikého respektu nemá: loni šel mládenec s hajným do lesa, pes hajného tam vyčenichal jelena, pustil se za ním, avšak jelen v hrdosti své se na psa ani neohledl, nýbrž toliko zadní nohou třepl a psovi přerazil zadní b·hák; člověka však se bojí a jak mi vypravovali myslivci, i v čase říjení nikomu neublíží.

Honba na jeleny jest zajímavá a lesníkům dosti příznivá; honci hledí vehnati jelena na místo, obehnané se tří stran vysokými skalami a nyní dělej co dělej, jelen dobře rozestavenýmu střelcům uniknouti nemůže. Prohlížel jsem v zámeckém archivu váhu zabitých jelenů — největší vážil 120 kilo.

Na nejvyšších horách a v nepřístupných skalách se zdržuje kamzík. Při honbách jest velice opatrný a když pozoruje během nahoru nebezpečí, obrátí se a smete i honce se stezky.

Kamzík skáče se skály na skálu často 5—6 sáhů hluboko. Při skoku postaví zadní běháky v před, přední skrčí mezi zadní, podívá se dolů a skočí a ostatní za ním, neboť se jich držívá více pohromadě. Při skoku se prý kamzík nikdy nezabije.

Maso jeho mnoho chutné není, zapáchá pižmem, za to se však velice cení jeho, abych tak řekl, kamžičí srst — „Gamsbart“ — která mu roste na zádech a okolo Všech Svatých bývá nejlepší. V Alpách ženatí i svobodní selští synkové nosí ji jako okrasu za kloboukem. Tato okrasa mívá ceny až 15 zl., kdežto celý kamzík stojí 5—10 zl. Sedláky ovšem nestojí ničeho, neboť si zastřelí kamzíka sami.

I růžky kamzičí jsou vzácné. Kamzík se střílí více pro zábavu, v níž zvláště záliby nalezá Jeho Veličenstvo, císař František Josef I.

Kamzík jest proti zimě zvířetem velice otužilým a v doliny nikdy nepřichází. Zrak má slabý, za to však jeho čich jest velmi vyvinutý. Vypravuje se, že vždy jeden kamzík stává na stráži.

Stává se nezřídka, že strhne s sebou kamzíky lavina, zaobalí a pohřbí je ve sněhu.

Velice často bylo nám v Alpách hovořiti o lišce, která si tam mnoho dovoluje.

Povídali si myslivci — je-li to myslivecká latina čili nic, nevím, — že prý toto chytré zvíře koná na mladé srnčí pravidelné hony. Jedna liška prý jest na čekání a druhá jí nadhání mladého srnečka, načež se prý obě dělí o kořist.

V krajině alpské skoro každý rolník a mnoho měšťanů pytlačí. Mimo veliké hvozdy císařské a lesy vrchnostenské náleží všecky ostatní lesy sedlákům. Tam má rolník mezi 200 jochy pozemků sotva 50 jochů orné půdy — ostatní vše jest les. A tu jest jim od mladosti známa každá stezička, každý úkryt a proto by si dávali lesníci a četníci marnou práci, kdyby chtěli pytláka pronásledovati; kdyby až pytláka spatřili, v minutě se jim ztratí.

V některém selském domě jest zbraní jako ve zbrojnici.

V jezeře sv.-Volfgangském jest ryb veliká hojnost. Pozemek ten náleží z části vrchnosti, ostatek patřil dvěma osadníkům, kteří jej ženitbou srazili v jeden celek. Rybář sv.-Volfgangský, otec a syn, pěstuje umělý chov ryb a nahází každého jara do jezera na 100.000 vyvinutého rybího plodu.

Lov ryb se děje obyčejně v noci. Jezero sv.-Volfgangské jest prý pokryto na dně horstvem jako na pevné půdě a proto musí býti rybáři velice opatrni, aby o skály neroztrhali sítí. Oni sice již znají skoro celé jezero, avšak přece sobě za dne prohlédnou a upraví cestu, kde chtějí v noci sítě rozestříti.

Při lovu roztáhnou sítě mezi dvě lodi, loděmi těmi plují po jezeře, pomalu stahují a na způsob pytle spojují sítě, načež je na loď vytáhnou. Ryby půliberní a menší házejí zpět do jezera, ostatní dávají do nádržek.

Řekl mi rybář, že nejtěžší ryba, kterou chytil, vážila 68 liber a já sám viděl u něho rybu o 40 librách.

V jezeře sv.-Volfgangském jsou zastoupeny četné druhy ryb, avšak kaprů tam není. Hlavní pochoutku tvoří pstruzi, kterých i potoky horské, i řeka mezi Išlem a Stroblem v hojné míře chovají.

Veliké i také menší ryby rybář udívá a ony do Vídně, do Išlu, tyto doma prodává. Každý pátek lze dostati ve sv. Volfgangu uzené ryby.

Byl jsem s oběma rybáři dobře znám, často jsem se na lov ryb tázával a tu starému otci slovíčka v ústech zrovna sládla, když mi vypravovával o svém štěstí a o kusech, kterých ulovil, avšak jakmile přišla řeč na pytláky, celý jeho sladoučký obličej

přecházel do kysela. Hned že by takového chlapa do vody hodil, když ho ve dne s udicí a za noci na lodi ryby chytati vidí — hned že by ho tam shodil, horlila jeho rozezlená ústa; ovšem toho dosud nikdy neudělal a neudělá.

Užitek z ryb jest veliký a rybář ve sv. Volfgangu patří k prvním boháčům v místě.

Vrchnost ve sv. Volfgangu má nedaleko v nejvyšších horách menší jezero — Jezero černé (Schwarzensee), v němž mají ryby barvu černou. (Pokračování.)

Národní Tartyf.

Humoreska.

Píše **Petr Kopal.**

(Pokračování.)

Kapitola čtvrtá.

Pan Bělohradský z Bělohradů, c. k. praesident soudu n. o.

Pan Bělohradský, jakožto nový host u „Žižkova palcátu", první noc prašpatně spal. Postel, do níž ho v hostinském pokoji uložili, byla rozeschlá a proto nedůtklivě vrzala při sebe menším pohnutí, zrovna jakoby mrzela se, že z obvyklého klidu byla vyrušena. Ačkoliv v Dobřenicích po celý Boží rok vanul vždy čistý, svěží vzduch, bylo v hostinském pokoji pana Floriána Strachoty znáti zápachy přerozmanité. On totiž když cestujících nebývalo, — a nebývalo jich často — ukládal do hostinského pokoje místo hostí drobnější koloniální i nekoloniální zboží: šafrán, nové koření, květ, hřebíček, zázvor, pak i cibuli a česnek — aby prý to bylo hezky v suchu. Jaký div, že stěny hostinského pokoje do sebe nadýchaly množství těchto drahocenných špecií a že následovně ze sebe tytéž špecie i vydychovaly, což přirozeným způsobem čivy staršího pána v noci dráždilo. Však i tomuto nepohodlí byl by si poznenáhla přivykl, kdyby mu bylo něco horšího první noc nepokazilo. Hostinské pokoje na venkově, jelikož se jich řádně i mimořádně co sejpek a komor na obilí, mouku a jiné plodiny a výrobky užívá, mívají co stálé nocleháře — myši, které podle svého prastarého zvyku po celý Boží rok vždy v noci jakési věnečky pořádají, při nichž způsobem nejmodernějším z kouta do kouta se prohánějí.

Slovem, pan Bělohradský tu první noc prašpatně spal a proto i záhy vstal, okno si otevřel, a díval se do Boží maloměstské přírody na náměstí. Zde však bylo již živo. Byla totiž sobota, den to před epochálním táborem lidu v Dobřenicích. Vedle nařízení p. starosty musily všecky domy chvojím býti ozdobeny. I jelo se již před svítáním do blízkého lesa pro chvojí. Ve městečku bylo tedy záhy z rána všecko na nohou. Tentokráte i Filip Zeměžluč otvíral krám o celou hodinu dříve, jelikož brzy ten, brzy onen klučina přibíhal a poroučel si: za krejcar špagátu a za tři krejcary malých drátěných hřebíčků — víte na věnce. —

— Dobrže můj synáčku, — odbýval každého Filip Zeměžluč — zde máš za krejcar špagátu a za tři krejcary hřebíčků, jen ať mi to hezky uděláte, abyste našemu městu netropili ostudy, — — to víte, že zde bude mnoho pánů až z Prahy. —

S takovým a podobným napomenutím propouštěl kupecký mládenec své ranní zákazníky.

Pana Bělohradského tento ranní ruch v městě nemálo bavil. Byl to pán postavy dosti silné a tváří plných, přirudlých a co do stáří stál mezi šestým a sedmým křížkem zrovna v prostředku. Vlasy a kníry veskrz měl šedivé. Proto že ostatní tvář si holil a kníry pod nosem tuhou černou mastí si natíral, měl vzezření vojenské a to tím spíše, jelikož jako soudce kdes v Uhrách od roku 1850. navykl si obočí vraštěť a oči na každého přímo upírati. Pohledu takému měšťánkové v Dobřenicích nebyli zvyklí a proto i neobyčejný zjev časně z rána v okně hostinského pokoje u „Tabority“ budil všeobecnou, maloměstskou pozornosť. Kluci, běhajíce do krámu pro špagát a hřebíčky a zevlujíce na horu „na toho pána,“ smekali již z daleka čepice a křičeli: Pochválen buď Ježíš Kristus! — bylť to ještě nevzdělanci z té staré školy! — a měšťané chodíce, neb jezdíce mimo, zdáleka smekali před „tím pánem tam v okně.“

— Co to zač? — tázali se jeden druhého.

— Znáte toho pána? — tázali se Zeměžluče v krámě.

— Je již vzhůru? — tázal se tento poněkud uleknut.

— Ba že je, a jak si všecko prohlíží! —

— Prrohlíží — prrohlíží! — cenil Zeměžluč zuby, hlavou při tom povážlivě vrtě.

Vyběhl z krámu.

— Má úcta, má úcta, přeju dobrého jitra, — pozdravoval hostě.

— Dnes máte pilně na práci, — oslovil jej hlasem zvučným host.

— K službám milostpane, — odpovídal Zeměžluč, — tentokráte máme u nás něco neobyčejného.

— Ano vidím, vidím, něco neobyčejného — — hm — příteli, poslouchejte, jak jsem slyšel, přijíždí sem pošta časně z rána. Přijdou-li na mne dopisy, ať se mi dodají přímo ke mně do pokoje.

— K službám, milostpane, — odpovídal Zeměžluč, třikráte při tom se ukloniv.

— Já si zatím prohlídnu vaše město a okolí.

— K službám, k službám, milostpane. — Host z okna zmizel.

— Ano, co je zač? — opakoval si Zeměžluč. — Včera večer, když jsem ho doprovázel ku spaní, zvedl jsem z podlahy pohozenou obálku; zde, zde ji mám, nosím ji ve vestě jako zlaté hodinky. — — a na obálce je adressa: Blahorodý pán pan Bělohradský z Bělohradů, c. k. praesident soudu n. o. — — n. o. — co ta dvě písmena znamenají? — n. o.! — — Celou noc jsem na ně studoval, — zdálo se mi o nich a pořád nevím, co znamenají. To jsou tajná znamení. Vsadil bych se, že ten pán má jakési tajné poslání. — — Co tu právě chce v těchto dnech? Na jeho kufru a na ruční torbě nalepeny jsou cedule: Wien — Prag. — — Pan Schwefelblüt odjel do Vídně a tenhle z Vídně přijel. — Tohle má jakési spojení. — — Ó, já jsem po čertech chytrý chlap, mne neošidí ani takový n. o. — — Večer před spaním vyptával se mne na slečnu Miládu, na její hospodářství a na celou její domácnosť, ku př. mnoho-li má nápadníků? — Ten je mazaný! — — n. o! — Praesident soudu snad kdesi n a d O d r o u? Vždyť není udáno místo „nad Odrou.“ —

Hezkou chvíli studoval Filip Zeměžluč na adresse, ťukal se prstem do čela, hladil si nos, chytal se za bradu, popotahoval si chmýří na bradě, škrabal se za uchem, slovem, probouzel důvtip svůj všelijak, — leč tajuplné n. o. rozluštiti nemohl.

Pan z Bělohradských zatím, ruce maje v zad složeny, procházel se po městě od domu k domu a zdál se rozbitá a opršalá vrata prohlížeti a každý nápis na tabulkách studovati, ku př.: Václav Kopejtko, obuvník; Jan Cihlička, krejčí, aneb: František Řemínek, sedlář, a nejen tato jména, ale i jich řemeslnické odznaky, ku př. botu, modré spodky a hnědého koníka. Ano i u trafiky se zastavil a důkladné přehlídce podrobil orlíčka a pod ním Turka s doutnajícím čibukem.

To všecko viděl Filip Zeměžluč na své vlastní oči a pilně srovnával s adressou na pohozené obálce s tajemnými na ní písmeny: *n. o!* —

Byl by do těch písmen ještě hloub se pohroužil, kdyby byl právě dnes neměl tolik pilné práce.

Nejen že lidé přes tu chvíli do krámu pobíhali a že desaterých věcí žádali, nýbrž přivezli ještě ke všemu plnou fůru chvojí, z něhož měli plésti se věnce a guirlandy kolem „Tábority“ a „Žižkova palcátu,“ kolem oken a dveří, slovem, kolem celého průčelí domu. A na všecko měl Filip Zeměžluč dohlížeti. Pán jeho dílem že ještě dostudovával svoji táboritskou řeč, dílem že dělal štíty a nápisy na velikém žebřinovém voze, kterýmž měl se válečný vůz někdejších Husitův znázorniti, měl starostí plnou hlavu, a neměl tudíž času pohovořiti si se svým obchodvedoucím Zeměžlučem, jenž by si byl přál s ním důvěrněji o záhadných písmenech: n. o. — promluviti.

Bylo téhož dne živo i hlučno v Dobřenicích. Děvčata pletla věnce, hoši přibíjeli chvojí na průčelí domů, staří připravovali vozy a hospodyňky pekly buchty a oškubávaly drůbež ku slavnému dnu zítřejšímu. Všecko bylo v náladě co nejlepší. Tábor měl se odbývati na návrší na pozemcích slečny Milády nedaleko továrny pana Schwefelblüta, kdež p. redaktor Chlebíček, jakožto odborný znalec zařizoval tribunu a naznačoval místa, kde který spolek měl se postaviti. Téhož dne již scházeli se zvědavci z vůkolních vesnic popatřit na všecku tu slávu v Dobřenicích.

— Něco takového nebývá ani o Božím těle, — divili se venkované, stojíce před domem p. Floriána Strachoty.

— To si také myslím, — souhlasil tento. — A což teprv zítra, zítra rozzáří se Dobřenice nevídanou slávou — zítra, zítra! —

V radnici zatím sešli se hudebníci z celého okolí ku generální zkoušce ze všech kusů, kteréž zítra měli hráti. Rozumí se, že zde byla školní i mimoškolní mládež velmi četně zastoupena.

I kramáři sjížděli se jako k podzimnímu jarmarku. Perníkáři a šenkýři měli sice dostaviti se teprv zítra ráno, avšak i oni přijeli již dnes a dlužili se ve městě prkna, aby mohli postaviti a přiměřeně ozdobiti si boudy. A p. Florián Strachota, či Břetislav Bořivoj Všeborský, dokončiv všecky přípravy doma procházel se městem a prohlížel přípravy i zde. Kde zdálo se mu, že ověnčují své domy málo, nařizoval, aby je ověnčovali více. Nejvíce práce měl ovšem městský policajt — chuďas aby si byl uběhal nohy. Nejen on, ale i žena a děti jeho musily běhati do okolních míst k představeným s rozkazy, kdy a kam by měli zítra se postaviti.

Teprv o polednách vrátil se pan Bělohradský z procházky.

— Došly nějaké listy? — tázal se.

— Došly, milostpane, — odvětil Zeměžluč, několik dopisů mu odevzdávaje.

— Na všech je vždy ku konci osudné: n. o.! — šeptal si, oči na hostě pátravě upíraje.

— Zapomněli jste mi včera do pokoje dáti psací náčiní. Přineste mi nějaké, mám na pilno co psáti, — poroučel si host.

— K službám, milostpane. —

Pan Bělohradský odešel zatím do svého pokoje.

— Tak tedy věci zde se mají! — hovořil sám s sebou, na starou, uprášenou pohovku se posadiv. — Miláda byla by již zadána a komu? — Zde mému hostinskému. Jaký to člověk? Je to blázen, anebo špekulant? Možná, že je obojím. Toť zde učiněný Kocourkov! Tábor lidu, zde v Dobřenicích! Musím si toho člověka důkladněji prohlédnouti. Vstal a procházel se po pokoji.

— Čas svrchovaný, že jsem přijel. Nechtěl jsem přímo k Miládě jeti, nýbrž dříve jaksi výzvědy konati. Ha ha! my staří soudcové bez předběžných vyšetřování nemůžeme se obejíti. Děkuju šťastné náhodě, která mne, jak lid praví, se ženichem mé neteře svedla. Člověk ten zdá se mi býti učiněným komediantem. — — Ty křiklavé nápisy nad krámem a nad hospodou! — — a ten jeho sokolský kostym o všedním dnu. Všecek jeho kroj je národní, nápisy, barvy na domě jsou národní, i každé slovo z úst jeho je národní, je-li jen i jeho srdce národní? — —

O tom musím dříve důkladně se poučiti. —

— Zde píše mi mladý soudce, syn mého věrného přítele z let čtyřicátých, že dozvěděv se náhodou o mém příjezdu, ještě dnes k večeru dovolí si někdejšího příznivce nebožtíka otce svého navštíviti a jemu poklonu svoji složiti. — Je-li syn Tvrdého takým tvrdým nezdolným poctivcem, jakým otec jeho býval, pak musí z něho býti řádný soudce. Ten nenosil vlasť svoji na jazyku, jak mnozí u nás, nýbrž v srdci. Byla to povaha žulová, stavět na ni mohl svatovítskou věž. — — Zde — — rozbaliv jiný list, — dohonilo mne na cestě z Vídně psaní od Milády, v němž prosí mne probůh, abych jen co nejdříve přijel, jelikož neví si v mnohých věcech rady; je v úzkých, že má nebezpečné sousedy — jaké nebezpečné, — snad dotíravé — neodbytné nápadníky? — Nu od těch si pomůžeme a kdyby to na krásně i můj domácí pán v červené sokolské košili se Žižkovým palcátem v rukou byl. — Nadešlo

poledne. Sešlo se množství lidu do hostince, kdež popíjelo se v náladě slavnostní, popíjelo na účet zítřejšího dne.

I pan Chlebíček s drem. Sekáčkem se dostavil. Dobřenická kapela, sesílena jsouc dvěma kapelami venkovskými shromáždila se před hostincem a hrála k poctě hostí z Prahy. Kolem kapely sběhla se všecka městská mládež, kteráž hrála si, zpívala a křičela s sebou. Poznenáhla rozezvučely se u „Žižkova palcátu“ vlastenecké zpěvy, z nichž nejčastěji ozývalo se „Hej Slované“ s refrainem: hrom a peklo atd. Pan Chlebíček dával k lepšímu všelijaké vtipy, deklamováuky a kuplety z velkého města, kteréž všecky rozesmály. Hlučná zábava v Dobřenicích téhož odpůldne byla neobyčejná, přímo neslýchaná. Hudební kapely hrály jako o závod. Veselosť k večeru dostupovala svého vrcholu. Celé město s obyvatelstvem vůkolním tábořilo kolem hostince p. Břetislava Bořivoje Všeborského. Všecko všudež smálo se a zpívalo. Hudba, zpěv, křik a hovor v pestré směsi. Dnešní večer byl rukojemstvím, že zítra všecko bude ještě hlučnější a veselejší.

Leč ku podivu, proti všemu nadání ani panu Všeborskému, ani jeho obchodvedoucímu Zeměžluči právě dnes nebylo do smíchu. Smáli se sice oba, avšak smáli se jaksi kysele, ano Zeměžluč smál se tolik studeně, ba přímo mrazivě, že zdálo se, jako by jej za nehty záblo.

Když k večeru všickni: „hrom a peklo!“ zpívali, nesouzvučil ani pán ani sluha s sebou, nýbrž oba chodili na dvoře sem a tam o něčem vážně rozmlouvajíce. Zeměžluč držel v rukou několik obálek ze psaní a ukazoval pánovi adressy.

Kapitola pátá.

Filip Zeměžluč n. o. rozluštil.

— Jak povídám, — pravil Zeměžluč, tváře se při tom velmi tajemně, mé domnění mne neklame. N. o. znamená: na tajném oddělení. Ten pán přijel, ano byl vyslán z Vídně na výzvědy. To všecko spískal tam ten Němec Schwefelblüt. Husaři jsou na cestě. Všestranné vyšetřování, — hi hi — všecko vyzrazeno, — hihi! — A smál se při tom Zeměžluč tolik kysele, a zubil se při tom tolik truchlivě, že patrně bylo mu více do pláče, než do smíchu.

— Hrom a peklo! — zvolal polo šeptem Florián Strachota, v tváři jak stěna bledý, — to by bylo čertovo nadělení. A mohl jsem se toho domyslif! —

— Toho prosím domyslil jsem se já — já! — chlubil se Zeměžluč.

— Vem tě ďas s tvojí domýšlivostí! —

V tom zahrčel kočárek na dvoře. Slézal z něho soudce p. Tvrdý.

— Hihihi, nepovídal jsem to? — hihihi — jektalo to z úst Zeměžluče, jenž couvaje několik kroků na zpět ukazoval prstem na soudce. Břetislav Bořivoj Všeborský při pohledu na nově příchozího zavrávoral a byl by snad na zem sklesl, kdyby se byl na žebřinovém voze nezachytil.

— Bydlí zde, pane, praesident z Bělohradských? — tázal se přívětivě soudce Tvrdý.

Zeměžluč pokynul mlčky prstem na první patro, kamž nový host odkvapil.

— Co teď? — vykoktal ze sebe Zeměžluč.

Byli by snad oba strachy omdleli, avšak hned vedle výkřiky zpívajících: hrom a peklo, marné vaše — — — oživily v obou duchy zmírající. Nejdříve vzpružil se Zeměžluč a odskočiv do nalévárny volal hlasem přitlumeným ve dveřích: — probůh, ztište se! Soudce z . . . právě přijel, bude z toho hrozné vyšetřování, husaři jsou již zde. — Dořekl a hned zase odkvapil.

Pan Chlebíček stál právě na stole, maje ústa otevřena ku plamenné vlastenecké řeči, když byl Zeměžluč dvéře otevřel.

— Co — co — co se děje? — Jaký soudce? — tázal se zrakem vytřeštěným.

— Hrdelní vyšetřování, husaři prý obsadí město! — odpovídal kdosi.

Pan Chlebíček, nečekaje na odpověď, skočil se stolu a — zmizel v nočním šeru. A za ním pojednou vytratili se všickni z hostince; zbyl z nich toliko tabákový zápach.

Probůh, Filipe, poraď mi, co si mám teď počíti? Ach můj sladký, slaďoučký Zeměžluči, Zeměžlučku, poraď honem! — stenal na dvoře p. Břetislav Bořivoj Všeborský, jemuž strach do všech údů vjel.

— Shoďte se sebe tu zatrolenou sokolskou kazajku a tu červenou košili a tu čapku s perem, a ukažte pánům soudcům, že jste loyalním občanem, — radil Zeměžluč a dodal: ale jen rychle! — O já měl dobré, vlastně nešťastné tušení! To osudné písmeno: n. o.! Já to uhoď! Já jsem po čertech chytrý! —

Florián Strachota, odskočiv do postranního pokoje vedle nalévárny, v okamžiku se sebe sokolský oděv strhal.

— Ale do čeho se obleknu? — přines mi čamaru. — .

— Čamara není o nic lepší, než sokolská kazajka, — namítal Zeměžluč.

— Máš pravdu — ale víš co? — —

— Já bych též věděl. —

— Doskoč mi pro ten frak! —

— Já též si na frak vzpoměl. —

— A nezapomeň s sebou vzíti i cylindr. Tak aspoň ukážu, že nejsem rebellant — — a poslouchej, najdi mi někde i starou černou kravatu. —

Zeměžluč zmizel. Pan Florián Strachota se studeným potem na čele, těžce oddychuje, procházel se po pokoji.

— Čert mi byl tu komedii dlužen! — A toho všeho nese vinu ta — ta nešťastná Miláda a ti lotři z Prahy. — Ona tábor si usmyslila a ti z Prahy všecko tak paličsky navlekli. — — Já jsem zničen — — kde jsem měl jen rozum! — Avšak já všecko vyzradím — ano vyzradím a povím, kdo to všecko spunktoval. — — —

— Kde jsem jen měl oči, že jsem v tom pánu nepoznal ihned tajného zřízence vlády, jejž Schwefelblüt na nás sem z Vídně poslal! — Zeměžluč to dobře věděl. — Opravdu ten člověk není zlatem k zaplacení. —

— Jak pak ale mám před ty pány předstoupiť a kterak je osloviť? Česky, nebo německy? — — ovšem že německy, ku př. Hoher Gerichtshof — — endesgefertigter — — nikoliv, nýbrž: in tiefster Demuth Endesgefertigter — — avšak ne, Endesgefertigter píše se na supplikách — a já tu stojím sám jako živá persona — — ale jaká bídná persona! — — Kéž by tu již byl Zeměžluč s frakem a cylindrem. — — Jak pak, kdybych nabídl jim peníze? — Tací páni nejsou s málem spokojeni — — beztoho mne ti chlapi z Prahy řádně napálili. —

V tom přiběhl Zeměžluč s frakem a cylindrem.

— Já to vždycky povídám, že staré šaty nemají se zahazovati, — pravil Filip — a teď honem do fraku, páni nahoře jsou již nedůtklivi, mně se zdá, že zvonili. —

— Sem s frakem, — zvolal Strachota, šat mu z ruky vytrhnuv. Jen jest-li ho obleknu. V poslední době jsem trochu ztučněl. Nu, snad to přece nějak půjde. — Ale dříve tu starou vojenskou kravatu. —

— Půjde to, protože to musí jíť, — pravil Zeměžluč, pánu do fraku pomáhaje. —

— Třeba to v zádech trochu praskalo a v předu na břicho nedosahovalo; večer na to nebude tolik viděť. —

V malé chvíli trčel p. Břetislav Bořivoj Všeborský ve fraku

a krk mu vězel ve staré vojenské kravatě, která mu skoro až po bradu zasahovala.

— Ještě cylindr — poroučel Strachota.

— Dříve ho ještě kartáčem otřu a přitřu. — Na mou věrů, sluší vám manifik, jen pak se podívejte do zrcadla. A teď již pospíchejte nahoru k pánům, — nutkal pána svého Zeměžluč.

— Srdce mi buší jako kovářské kladivo. —

— Jen už jděte. —

A kráčel p. Břetislav Bořivoj Všeborský ve fraku a ve vysoké vojenské kravatě na krku a s cylindrem na bříše po schodech do hostinského pokoje.

Zde zatím starý pán s mladým soudcem u stolku seděl. Měli před sebou jakési mapy a listiny předloženy, a byli v jakémsi pilném hovoru pohříženi, tak že ani nepozorovali, když Florián Strachota do pokoje vkročil.

— Zde v nejbližším sousedstvu p. Schwefelblüta nechalo by se něco dělati, — hovořil p. Bělohradský, na mapu ukazuje. Teče zde potůček, jehož voda, jak vy pravíte, jest ve sporu. —

Slečna Miláda častěji již u soudu na jeho lid pro rušení držebnosti stížnosť si vedla, — odvětil soudce.

— Ano prosím, slečna Miláda všeho jest vinna, — vpadl jim ze zadu do řeči Florián Strachota a pokračoval — račte dovolit: ich unterthänigster, persönlich Endesgefertigter — —

Oba páni ohlédli se a spatřivše před sebou člověka ve fraku a s cylindrem na bříše, kterak se jim hluboce ukláněl a nezvyklou němčinu drmolil, nevěděli z počátku, co si o něm pomysliti. I dívali se brzy na sebe, brzy na Strachotu, avšak starší a zkušenější p. Bělohradský pohlédnuv významně na soudce, jaksi domýšlel se, že náhlý příjezd soudce z okresního města večer před táborem lidu domácího pána nemile překvapil a snad i k tomuto přestrojení přinutil. Mezi tím co Strachota nemotornými, němčinou doprovázenými úklonami pány bavil, měl p. Bělohradský dosti času zkušeným a bystrým zrakem svým celou situaci přehlednouti.

— Snad přece v tomto přestrojení zítra na táboře řečniti nebudete? — tázal se poněkud ostře.

— Ba nebude ani řečnění, nebude ani táboru vůbec, — odpovídal Strachota skroušeně. — Bylo to jen okamžité poblouzení návodem slečny Milády. —

— Mně se zdá, že slečna Miláda zde hraje roli revolucionářskou, prosím, pane soudce, račte to ad notam vzíti. —

Soudce Tvrdý sotva věřil zraku i sluchu svému a byl by málem dal se do hlasitého smíchu, avšak významný pohled pana Bělohradského velel mu, aby nechal Strachotu vymluviti.

— Prosím, slečna Miláda, — pokračoval tento, — je všeho vinna. Ona svedla mne slibem, že mně podá svoji ruku, podaří-li se mi svolati zde veliký tábor lidu a vyštvati odtud nenáviděného Schwefelblüta — svedla mne, že jsem propůjčil se jí za nástroj — — —

— Prosím, pane soudce, račte to okamžitě dáti do protokolu, — poroučel starý pán soudci. Štěstí, že mu přese rty sahaly kníry a že nebylo na nich znáti smích, jejž všemožně ukrýti se snažil.

I soudce hryzl si pysky, dělaje při tom, jakoby pilně psal:

Zatím nikdo z přítomných nepozoroval nového příchozího, jenž objevil se ve dveřích. Byla to slečna Miláda v průvodu Klementiny. Dovědělať se z pošty, že milý strýček její byl přijel a proto na rychlo přišla ho přivítat.

Objevila se ve dveřích s rukama k objetí strýce rozpřaženýma, avšak spatřivši zde Strachotu a co více, slyševši z jeho úst jména svého v jakémsi spojení se vzbouřením uváděti, zarazila se a zamlkla.

— Ano, prosím za nástroj slečny Milády — pokračoval Strachota s opětnými hlubokými úklonami. Do smrti nejdelší nebyl bych něčeho podobného se odvážil, jako jest tábor lidu, avšak moc lásky — — uchvátila všecky smysly mé. —

Při těchto slovech chtěla Klementina ze zadu mizerného udavače ručkou svojí ztrestati, avšak Miláda přinutila ji ku zdrženlivosti.

— Slečně Miládě je p. Schwefelblüt — vedl si Strachota svou dále — dávno trnem v oku a proto by byla ráda se ho zbavila. Ona dokonce dělnictvo jeho chtěla na svou stranu přilákati, za kterýmž účelem zřídila na svém statku útulnu a školu pro děti trhanů. Račiž jen — hoher Gerichtshof! — uvážiti: školu zařídit pro děti trhanů! — Zdaliž to není mrháním jmění a zdaliž by nezasluhovala, aby na ni uvalena byla sekvestrace? —

— Vy bídný utrhači! — vzkřikla Klementina, kteráž nemohouc se déle zdržeti, ze zadu ku Strachotovi přiskočila a pěstí mu vyhrožovala.

— Zkazila jsi mi žert, — pravila Miláda, načež ku Strachotovi obrácena pokračovala: děkuju té dobrotivé náhodě, že dopřáno mi bylo, poznati vás, pane Strachoto, v pravém světle. Je mi

nesmírně líto, že vítati musím drahého strýčka svého zde na jevišti tolik trapném. — Po těchto slovech pokročila starému pánu v náruč.

— Výborně jste se, pane Táborito, kostymoval! — smála se Klementina, Strachotu si od hlavy až k patě prohlížejíc.

— Dobře se tak všechno hodilo, — má drahá, vítal strýc slíčnou neteř svoji, na čelo ji políbení vtisknuv. — Poznal jsem aspoň největšího vlastence zde, jakož i tvého ženicha, jenž by za tebe věru — do pekla skočil! —

— Zde pana soudce Tvrdého znáš, — představoval hostě svého Miládě, — je to syn nejlepšího přítele mého z mládí. Uslyšev, že jsem zde, přijel mne navštivit. —

— Tedy ne na výslechy a na vyšetřování? — tázal se malodušně Strachota.

— A nejsou husaři na cestě? — tázal se Zeměžluč. —

— Co vás napadá? — odvětil soudce Tvrdý. — Pro takové blázny, jakým vy jste, namáhat ještě husary! —

— Filipe, ty jsi přehrozný osel! — rozkřikl se Strachota na Zeměžluče a pádil zlostně po schodech dolů.

— A vy jste přehrrrozný strrrašpytel, — křičel za pánem svým Zeměžluč.

Za dveřmi a dole na dvoře ozval se ohlušný smích lidu, jenž zvědavostí puzen vždy blíže přistupoval, aby doslechl se, co všecko u „Žižkova palcátu“ se bude díti. (Dokončení.)

LITERATURA.

Grammatika jazyka staro-bulharského (staro-slovanského.)

Sepsal B. Popelka. Úvodem a komentovanými texty opatřil Fr. Vymazal. V Brně. Tiskem Vil. Burkarta. Nákladem vlastním 1885. Cena 1. zl. 50. kr.

To jest název knihy vítané, která by však vlastně měla míti jméno „Mluvnice církevního jazyka slovanského,“ aneb alespoň „staroslovanského,“ by obsah odpovídal jménu knihy této.

Spis tento náleží dílem do dějepisu, dílem do filologie slovanské. S filologií se tak neobírám jako s dějepisem staroslovanským: proto, nechávaje filologickou část této knihy učencům k tomu povolanějším, posoudím jen její část dějepisnou, by se v této příčině dostala do rámce přiměřeného.

Nelze upříti p. Vymazalovi, který opatřil tento spis úvodem dějepisným, že si dal nemalé práce na tom; pochybil však — dle mého soudu — že si povšimnul jen výzkumů staré slovanské školy dějezpytné, ne však i nové, která předešlá mínění v mnohém opravila, zvláště od té doby, kdy se pilněji zkoumá někdejší působení sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda.

P. Vymazal mi jistě též nezazlí, když při veškeré úctě, kterou chovám k jeho slovanské činnosti, vyslovím svůj soud o jeho náhledech, které se mi v tomto díle zdají býti pochybenými.

Již první věta jeho: Jazyk, jejž tato grammatika popisuje, jest ono slovanské nářečí, do něhož slovanští apoštolé, Konstantin (Cyrill) a Method a jejich učenníci bohoslužebné knihy přeložili", zdá se mi býti vyslovena apodiktičtěji, než-li zasluhuje. Já s tou větou souhlasím jen pod tou podmínkou, přijme-li se do ní problematické „asi", poněvadž nemáme původního cyrillo-methodějského rukopisu, a ti zlomkové staré slovanské literatury, kteří nás došli, tak se od sebe různí, že jich nelze bráti za bezpečné svědky k této apodiktické výpovědi.

P. Vymazal připomíná sám hypothes (panńonské a bulharské), na kterých je založena práce Popelkova: a tak sám již a priori sdílí se mnou touž podmínku, poněvadž z hypothes nelze uzavříti žádnou výpověď apodiktickou.

Co se již samých těch uvedených hypothes dotýče, upřímně bych si žádal, aby ze zkoumání dějepisu cyrillo-methodějského docela odstraněny byly; alespoň v té formě, jak se nám i v tomto spisu podávají. Miklošič je ve svých náhledech stoupencem Kopitarovým a na tom základě, na němž jsme s pole cyrillo-methodějské literatury odstranili Kopitara, [1]) můžeme považovati i Miklošiče za odstraněného.

Co se dotýče hypothesy „starobulharské," i tato má své záhady. Je pravda, že staroslovanský církevní jazyk má známky starobulharštiny: ale svatí Cyrill a Method neapoštolovali v podunajském Bulharsku a pro toto Bulharsko nezakládali nižádné církevní literatury. Možno, že Cyrillskou azbuku a nejpotřebnější bohoslužebné knihy sestavili si již v Cařihradě; ale o sv. Písmě a jiných plodech literarních pracovali až v říši Rostislavově a Svatoplukově.

Škoda, že si p. Vymazal nepovšiml mého výzkumu, jejž jsem uveřejnil v jeho otčině, totiž ve „Sborníku Velehradském." Byl by jistě připomenul ještě i třetí hypothesy, jež dle mého přesvědčení dobude si jména historické zásady. Já obyčejně kráčím cestou takového vý-

[1]) Viz 1. číslo „Vlasti", str. 26-27.

voje věci, který se mi zdá býti přirozeným, dle filosofické zásady: „Natura nihil agit per saltum.“ Hledím se vyhnouti všem komplikacím a distinkcím a stanoviti zásady nejjednodušší dle lékařského pravidla: „Primum medium simplex.“ Vypusťme tedy vše, co se o cyrillo-methodějské literatuře chybně a mnoho psalo, a rozdělme si ji tak, jak skutečně rozdělena byla: v pole bohoslužby glagolské a kyrillské, na starou slovanskou literaturu glagolskou a kyrillskou. Obě měly kolébku v Cařihradě, s tím jen rozdílem, že jedna dříve a druhá později.

Že skutečně obě měly kolébku v Cařihradě, toho dostatečným důkazem budiž, poukáže-li se, že „Otčenášovu“ doxologii mají nejstarší rukopisy nejen kyrillské, ale i glagolské. Glagolské rukopisy jistě nedostaly doxologii tuto z latinského západu. Tato okolnosť je zároveň mocným poražením Dobrovského a jeho stoupenců, že glagolismus byl až po době sv. Cyrilla a Methoděje vymyšlen kněžími církve latinské proti kyrillčině, poněvadž Latini nebyli by trpěli onu na západě nepřijatou doxologii.

Rozděliv tak staroslovanskou literaturu na glagolskou a cyrillskou neváhám postupovati následovně: Slované v Illyrsku, kteří dle svědectví papeže Jana X. poznali křesťanství již v době apoštolské, měli glagolskou bohoslužbu a glagolské svaté Písmo od nepaměti, aniž mohu uvěřiti, že by byl později sv. Cyrill jal se obírati myšlénkou, zříditi slovanskou bohoslužbu, kdyby nebyla bývala již in usu slovanská bohoslužba glagolská. Tvrzení toto odporné jest jen těm, kteří neodvykli ještě poslouchati onen lžidějepis, který Slovanům illyrským paradoxně upírá autochtonii. Též ne s jiným než s glagolským sv. Písmem obeznámil se sv. Cyrill v Chersonu, kde apoštoloval mezi Bulhary a Kozary. [2]) Jakého dosahu bylo jeho apoštolování nad Černým mořem, dosavad není dosti objasněno; to však nám v našem bádání nepřekáží. To jistým býti soudím, že se tam obeznámil s glagolským pojmenováním azbuky a se znaky hlásek, kterých neznal v řeckém alfabetu. Pozván byv do velkomoravské říše sestavil slovanskou bohoslužbu dle obřadu cařihradského, v němž byl vychován: v slovanštině bulharské, v níž se byl zrodil, v písmě řeckém, jemuž byl navykl, doplniv je znaky glagolskými. V této formě bylo jistě působení sv. Cyrilla na Moravě a toť byl spolu začátek kyrillské literatury, a to na Moravě a Slovensku, ne však v Pannonii.

Svatí Cyrill a Method, pozváni do Říma, konali cestu nejspíše přes Pannonii a Korutansko; ale této cestě sami Kopitar a Miklošič nepřipíší asi apoštolování jejich v Pannonii a to tím méně, ana dějepisná zřídla, kteráž nikde nepřipomínají působení sv. Cyrilla v Pannonii, zřetelně svědčí, že právě tehdy při dvoře Kocelově zdržoval se arcibiskup Adalvin, slovanské bohoslužbě nepříznivý. Z toho již jasně vysvitá, že sv. Cyrill nezaložil počátku kyrillské literatury v Pannonii, tím méně v Korutansku.

Když po smrti sv. Cyrilla († 869) někdejší glagolské arcibiskupství srémské obnoveno a sv. Methodovi svěřeno bylo, neměl tento po-

[2]) Prameny dějin českých, I, 12.

koje, jehož k práci literarní velice potřeboval. Bylo-li již před tím glagolsko-slovanské biskupství latinskému biskupu passovskému a arcibiskupu solnohradskému nepříjemné, stalo se jako arcibiskupství tím nepříjemnějším a ještě více, když sv. Method slovanskou bohoslužbu oblekl do roucha písma kyrillského a tak získal Slovany pannonské pro ni, že latinské bohoslužby zůstaly bez účasti se strany lidu. Výsledek byl ten, že zpupní němečtí biskupové, sluhové německé politiky, násilně vložili ruce na sv. Methoda. [3]) Tato okolnosť buď byla neznáma nebo neuvěřitelna Kopitarovi a Miklošičovi a proto se domnívali, že sv. Method dosti času k literarní činnosti měl u dvora Kocelova. Ačkoliv sv. Method po tříletých útrapách vysvobozen byl z rukou německých, nenadešla mu doba k literarní činnosti u dvoru Kocelova, a to tím méně, ana mu kyrillská bohoslužba byla zapovězena; ano i sám Kocel umřel a Pannonie padla v oběť Němcům, tak že sv. Method, pozván od Svatopluka, přenesl sídlo své na Moravu. Z těchto okolností patrno jest, že i za doby sv. Methoda pro kyrillské písemnictví nebylo ni místa ni času v Pannonii, tím méně v Korutansku (stricto sensu), poněvadž knížecí dvůr Kocelův, kde se sv. Method zdržoval, nebyl v Korutansku, nýbrž v pannonských Starých Hradech. [4]) Jak tehdejší okolnosti, tak i dějepisné prameny svědčí, že Morava byla polem literarní činnosti sv. Methoda. Tam obstaral i kyrillské sv. Písmo.

Co do mluvy, v které sepsáno bylo právě vzpomenuté sv. Písmo, přiblížím se nyní poněkud k náhledu Kopitarovu a Miklošičovu a vyslovím novou myšlénku, jež snad odpornou bude přílišným zvelebovatelům sv. Methoda. Darmo jest; nesmím jako historik psáti proti historii a proti svému přesvědčení.

O překladu sv. Písma praví životopisec sv. Methoda, že ustanoviv dva kněží, písaře rychlé velmi, přeložil v brzku všechny knihy zúplna, kromě Makabejských, z řeckého (ОТЪ ГРѢЧЬСКА) jazyka do slovanského, za šest měsícův, počav od měsíce března do dvacátého šestého dne měsíce října. Já o věci této soudím dle přirozené možnosti i praxe a při tom pokládám se za kompetentního soudce, poněvadž jsem podobnou práci, a to úsilovně, konal po pět let [5]). Považuji to za fysicky nemožné, aby sv. Method byl býval s to, aby za šest měsícův přeložil svaté Písmo z textu řeckého bez všeliké pomůcky slovanské. Sv. Method nepochybně nejprve porovnal glagolsko-slovanský text s řeckým textem a tak porovnané a opravené jednotlivé knihy dal oněm dvěma kněžím, by je přepsali písmem kyrillským. Odtud jediné lze vysvětliti (což i p. Vymazal na více místech poznamenal), že glagolský text je starší než kyrillský, a že onen měl veliký účin na mluvu v kyrillských rukopisech.

Škoda — opět pravím — že se nezachoval kyrillský rukopis z doby sv. Methoda, bychom mohli určitě vysloviti, kterým jazykem

---

[3]) Viz 1. číslo „Vlasti," str. 28-29.

[4]) Slovenský Letopis, V. 288 — 292.

[5]) Toto sv. Písmo ve slovenčině vydá se r. 1885 na Slovensku k tisícileté památce úmrtí sv. Methoda.

slovanským psal sv. Method. Nepochybuji, že v staré mluvě moravsko-slovenské, [6]) která ovšem během tisíce let v mnohém se změnila. Rovněž také nepochybuji o tom, že pozůstalé rozličné kyrillské rukopisy mohou v mnohém představovati onu starou moravsko-slovenskou mluvu, [7]) ačkoliv nemálo podobny byly mluvě těch krajin, z kterých pocházejí. V tomto smyslu tedy i jmenovaná grammatika může se pokládati asi za grammatiku jazyka cyrillo-methodějského, jazyka staroslovanského.

Jestli p. Vymazal chce ji pokládati za grammatiku jazyka starobulharského, podpisuji mu tu směnku jen v tom smyslu, že původní staroslovanská mluva časem v mnohém změněna byla skrze poddunajské a naddunajské Arpádovy Bulhary. [8]) Zde upozorňuji slovanské filology na některá starorukopisná slova, která jen z uherské bulharštiny dostati se mohla později do kumánčiny (nynější maďarštiny): kyj, který, maď. ki, variti, čekati, maď. varni, čuždat se, divit se, maď. csudálni; ponjava, plachta, maď. ponyva, rab, otrok maď. vab, rab, debr, nížina, z něhož povstalo jméno maď města Debrecen; igo, jho, maď. iga, atd.

Fr. V. Sasinek.

Listy a květy.

Básně Vojtěcha Pakosty, vydané nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze.

Přání, nedávno ve „Vlasti“ vyslovené, stalo se skutkem. Vojtěch Pakosta vydal skutečně sbírku svých básní, plodů to na mnoze opravdu poetických. Nechceme básníkovi nikterak lichotiti, ale z příčin zcela objektivních tvrdíme, že od té doby, co zmlkla stříbrostrunná harfa Jablonského, žádný kněz u nás nepěstoval s takovým zdarem poesii lyrickou jako Pakosta. Přes to však též ukážeme Pakostovi, co sohází jeho „Listům a květům“, aby byly sbírkou úplně vzornou.

Za proslovem „Na cestu“, jenž není prost některých vad v příčině zevnějšku, následuje padesáte „Znělek Šumavských“. Číslo to ovšem trochu velké vzhledem k tomu, že opěvují všecky tyto znělky j e d e n předmět. Jsouť básně takové jako cukrovinky, které lahodí nám jen potud, pokud jich není přes míru. Ale přes to nikterak si nesmíme stěžovati, že by nás byly „Znělky Šumavské“ unavily. Básníkova hořoucí láska k vlasti, mravný cit, kouzelně půvabná kresba, ladnosť formy (a znělka pravá jest pro svou formu výtvorem uměleckým), svěžesť myšlének — to vše udržuje čtenáře až do konce tohoto cyklu v milé náladě.

Vlasteneckým citem oplývají jmenovitě znělky následující: „Naše hory“, „Rodné zemi“, „Českému lidu“, „Velké jedli“, „Na Javoru“,

[6]) Slovenský Letopis, IV, 105.

[7]) Zde připomenu jen oněch slov starých rukopisů, která dosavad na Slovensku se udržela: krepky, izba, zaklat (zabit) trst, pľuvať, Pobedím, za ucho (alapa), dosial (do seli, usque ad hoc tempus) atd.

[8]) Arpád a Uhersko, str. 14 atd.

„Bolné vzpomínky“. Tyto básně vynikají zároveň i bezvadností. „Znělky Šumavské“ obsahují perly sbírky Pakostovy. Nejzdařilejšími čísly zdají se nám býti: „Kouzla hor“, „V krásný den“, „Pod Bajerekem“, „Na Besedě“, „Staré družky“, „Kříž v lese“ a „Horská idylla.“

Z básní s tendencí mravní a náboženskou zvláštní zmínky zasluhují: „Na Javoru“, „Večerní modlitba“ a „Kříž v lese“. Tato poslední obzvláště půvabností vyniká.

Na místě tomto zmíniti se dlužno o něčem, o čem se třeba ani nesnilo básníku „Listů a květů“. Znělky totiž: „V lese“, „Zakletý zámek“ (a tento obraz jest výtečný) a více méně i některá jiná čísla podobají se znělkám jednoho z předních básníků českých. Nechceme však tvrditi, že by básník byl skutečně měl snahu napodobovati — vždyť to může býti věcí pouhé náhody. Kdo porovná jmenované znělky se znělkami „Na Javoru“ a „Ó hvězdo jasná“, přijde k onomu úsudku.

Z básní reflexivních zdařilejšími zdají se nám býti: „V samotě“ a „Štěstí básníkovo“. Poslední tři verše v básni „Co krásy v horách“ odporují zdánlivě definici krásy. Tatoť jest i beze „clony“ či škrabošky krásou. „Per aspera“ je nedosti jasné.

Tolik o jednotlivostech. Celkem pak ještě vyznati dlužno, že „Znělky Šumavské“ důstojně řaditi se mohou k nejlepším básním druhu podobného, které Heyduk, tento slavík Šumavských lesů, i jiní četní pěvci naši vybásnili. Pakosta znova dokázal, co květů poesie v mezích naší vlasti se rozvijí a dýše vůní.

„Různé zpěvy“ jest název druhé poloviny „Listů a květů“. Různosť týká se nejen obsahu, ale i formy a konečně i umělecké ceny.

Nacházíme v části této sice také čísla skutečně umělecká, vzletná, ba pravé stkvosty, avšak o celku zamlčeti nemůžeme, že jest oproti „Znělkám Šumavským“ nepoměrně slabší. Ba nemůžeme se mýliti, vyslovíme-li, že jsou to na většině Pakostovy básnické prvotiny; povolání básnické patrno jest ovšem i z čísel nejslabších. Hlavní vada zpěvů těch spočívá na tom, že básně, které mají býti epickými, trpí namnoze nedostatkem děje. V takovýchto básních i forma je slabší. Ostatně, jak jsme se již zmínili, jsou v „Různých zpěvích“ i práce velezdařilé. Jmenujeme pouze pěknou kresbu „Černé jezero“, „Vzpomínky“, píseň nejzdařilejší, dále „Sanici“ a „Oblaka letí“.

„Svatý František Borgiáš“ zdá se nám býti prvním a to dosti zdařilým pokusem o skutečnou báseň epickou. Radíme básníku Pakostovi, by i na poli epiky více pracoval.

Verš Pakostův jest celkem rythmicky správný. Umírnění bylo by žádoucno v příliš častém užívání slov trojslabičných na počátku veršů iambických.

Rýmy v první polovici sbírky jsou z pravidla správné i zvučné, avšak chatrné jsou rýmy — zve — na větve — své — zvědavé ve znělce „V slunečním jasu“. I zastaralý rým — slasti — vlasti se nalézá v znělce „Na Javoru“.

Zavíráme úpravnou knížku „Listů a květů“ s tou blahou nadějí, že další svazky básní Pakostových, které, byť i po delší době, najisto nás časem oblaží, prosty budou všeho, co jsme vytýkali a čeho málo kdy prosty jsou první knihy i největších poetů; zároveň doufáme, že zastkvějí se ještě mohutněji tím, co srdce naše i mysli opanovalo. Radíme pak básníku Pakostovi, aby ubíral se onou rozkošnou a zlatou stezkou, kterou kráčel jakožto pěvec čarovných „Znělek Šumavských“.

Otakar Svoboda.

Časopis katolického duchovenstva.

Orgán vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze. Redaktor: Dr. Klement Borový, sídelní kanovník metropolní u sv. Víta v Praze. Ročník XXV. 1884. — Nakladatelé: knihtiskárna Rohliček a Sievers, knihosklad v Praze. Roční cena 3 zl. 50 kr., v knihkupectví 3 zl.

Trvám, že nejkratší a nejpravdivější posouzení tohoto ročníku jest stvrzení, že vldp. redaktor slibu, při vydání 1. čísla: „Ku zvelebení Časopisu tohoto směřovati budou síly a práce naše“ učiněnému, svědomitě a poctivě dostál. Vždyť i v tomto právě ukončeném ročníku ukázal svoji sběhlost a dovednost v „malém mnoho a to krásného“ uložiti — a nikterak jakoby v lichocení nepřeháníme, ale právem vyznáváme, že Časopis tento pod jeho již 17letou redakcí za vědecký orgán duchovenstva považovati můžeme, ba musíme. Není odboru vědy bohoslovné, z něhož by důležitá, nová a časová pojednání se tuto nenalezala. Apologetika, dogmatika, exegese biblická, liturgika, morálka, pastorálka, právo a dějepis církevní jsou zde zastoupeny jak učenými pojednáními, tak byť i krátkými, přece vědecky podanými a odůvodněnými odpovědmi na rozličné dotazy; a jako bohatý přídavek připojeny úvahy (počtem 72,) o literárních dílech, hlavně bohosloveckých a to domácích. K poznání zevnějšího života církve katolické vůbec a provincie české zvláště, slouží „Kronika.“ Do podrobna chtíti vyčítat a posuzovat obsažená pojednání ročníku XXV. zdá se mi zbytečným a pro „Vlast“ při nynějším jejím objemu trochu „nešetrným.“ Přece však se zvláštní pochvalou a uznáním se zmiňujeme o článcích, které letošnímu ročníku jsou k ozdobě a čtenářům k užitku velikému.

Sem především patří věroučné pojednání o základní, pro život člověka vůbec a nábožensko-mravní zvláště předúležité pravdě: „že duše lidská jest nesmrtelná.“

Článek ten napsal (dříve vlastně v katolické politické brněnské Jednotě přednesl,) filosoficky hluboce vzdělaný vldp. Dr. Josef Pospíšil, professor theologie v Brně, a směle tvrdíme, že přednáška tato šlechtila by i toho největšího filosofa laika a prospěla posluchačům všech tříd a vzdělání.

Že učení o nesmrtelnosti duše jest všem národům jaksi vrozeno, vyličuje p. prof. Frant. Syllaba v ethnografickém článku svém: „O náboženssko-mravních poměrech na pevnině Australské vzhledem k domorodcům.“

Proti zhoubnému, všelijak zbarvenému materialismu nejlépe ovšem bojuje se náboženskou mravní filosofií a to křesťanskou, která vrchole svého došla v knížeti filosofů sv. Tomáši Akvinském, jehožto filosofii sám Svatý Otec Lev XIII. encyklikou „Aeterni Patris“ ze dne 4. srpna 1879 všem bohoslovcům odporučí. — Předeslav „Nástin života sv. Tomáše Akvinského a přehled spisů jeho“ vyličuje vldp. Dr. Václav Hlavatý v delším pojednání užitečnost, přednost, důležitost a význam filosofie scholastické, zvláště thomistické; my se na něho s tou vřelou prosbou obracíme, aby slib svůj, o kterém se redakce na str. 38. zmiňuje, k prospěchu česko-slovanských bohoslovců brzy uskutečnil.

Odporučujíce k přečtení ještě tyto delší články: Dra. Jana Soukupa: „Anděl Hospodinův v St. Zákoně“. — Dra. Ant. Víška: „V kolikátém roce úřadu svého messiášského zemřel Kristus Pán,“ jakož i historická pojednání prof. K. Konráda: „O zásluhách Habsburků co zakladatelů lublaňského biskupství a ochranců víry“ a téhož „O reformě bohoslužebného zpěvu a jeho hudby“; faráře Josefa Pazderky: „Církev a lichva“ a zkušeného P. Fr. Haška C. SS. R.: „O užitku sv. missií“ a P. Leandrovy: „Aforismy z pastýřského života,“ dokládáme, že tímto nikterak není vyčerpán obsah letošního ročníku, ale že v něm uloženo ještě mnoho jiných, krásných a vědeckých pojednání.

Vldp. redaktor sám uložil v přítomném ročníku 32 prací a přes 30 kritik.

Konče toto pojednání volám: hojná literární i peněžitá podpora budiž našim novoročním dárkem časopisu tak důležitému a osvědčenému!

Fr. Šrámek.

Duchovenstvo a sociální otázka.

Podle německého spisu Dra. Jos. Scheichera, na jazyk český převedl H. Ch. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně.

O spisu tomto vyslovily se naše listy co nejchvalněji a není to nijak jeho hanou, že jistá část časopisů hledí ho umlčeti; vždyť „Vlast“ a mnoho jiných spisů periodických a neperiodických rázu křesťanského sdílí s ním stejný osud.

Sociální otázka je v pravdě otázkou palčivou a musí se rozřešiti co nejdříve, ať způsobem mírným, či násilným (str. 20. tamtéž). Jmenovaný spisek pojednává o ní způsobem zcela střízlivým, jsa rozdělen na šest hlavních oddílů. V prvním ukazuje se, že i kněz svým postavením zasahuje třeba jen nepřímo do sociálních poměrů, že tedy jest záhodno, aby se o nich instruoval. V druhém dílu líčí se poměry sociální markantními rysy jak v Rakousku, tak i v jiných zemích a říších, zvláště v Anglii. Čtenář vidí tu ciframi a věrohodnými zprávami poctivých novin ukázanou tu sociální bídu v nynějším světě a z ní pocházející mravní skleslost až na nullu, — mravní skleslost, do které

jsou i děti potahovány, poněvadž i ony musí pracovati v továrnách. Ten přepych, nádhera i požitky smyslné bohatých — a ta bída hrozná pracujícího lidu, který ten přepych vidí, pozoruje, uvažuje!

V třetím dílu pojednává spisovatel o soustavách hospodářských, o liberalismu a komunismu, a ukazuje zvláště na panující dosud liberalismus, který chce lid jen vyssávati a ukájí ho — pěknými frasemi. Zlatá jsou slova na stránce 41.: „Čím více stát přidržuje se liberalismu, tím více šíří se komunismus, ano i anarchismus. Komunismus v theorii má v sobě mnoho dobrých stránek, ale nejsou k provedení. Doby prvního křesťanství dávno minuly a nemohou se vrátiti, poněvadž byly možné jen v malém hloučku lidí a to skrz na skrz křesťanů. „Úsudky mravouky odbývají náhledy liberalismu a přivádějí je na pravou míru, ukazujíce, jak chameleonsky počíná si liberalismus dle toho, jak poměry vyžadují. Zásady Lassalleovy a Thiersovy podrobeny jsou tu důkladné kritice. Principy socialistické jako physiokratů, industrialistů zvrhly se v provádění někdy bezohledností, jindy líčenou humanitou často v opak. Malthusova nauka „o přelidnění“ a jeho odstranění doplňuje se křesťanstvím a ve svých výstřednostech případně zavrhuje. Soustava společné výroby, jak ji Lassalle navrhoval, může na čas bídu zahnati a proti společenstvům takovým i morálka ničeho nenamítá. Jak daleko stát má pomáhati a svou působností zasahovati v tyto úlohy, o tom jsou mínění rozličná a spis náš illustruje následky zasahování státu do sociální otázky poměry katolíků v Německu, Belgii a Francii a přichází k závěrku, že lék na bolavou sociální ránu spočívá ve svorném působení státu a církve, největších to společenských mocí. O době pracovní, o které právě i v rakouském parlamentu se loni jednalo, jsou tu myšlénky velmi praktické a proti těm, kteří jí chtějí využitkovati ve svůj prospěch, velmi ostré.

Prostředky výpomocné, jako ochranné clo, volný obchod, podpora odborného vyučování, povznešení mravnosti, vydatná péče o chudé, jak mnozí navrhují, podrobeny jsou tu kritice a náležitě osvětleny. Cechy byly tak vykřičené, ale nebyly tak zlé, poněvadž se k nim aspoň částečně vracíme. Vybavení usedlostí jest žádoucno. V poslední kapitole: federalismus a katolicismus ukazuje se mimo jiné ústy protestanta Schaefla, že předejití revoluce a upravení poměrů sociálních bez církve a náboženství státi se nemůže.

Poněvadž duchovenstvo, jak spisek končí, má tu úlohu velice těžkou, anto nahoře se myslí, že duchovenstvo štve a bouří lid a dole zas, že táhne s vyššími, jestiť nanejvýš potřebí, otázky sociální důkladně studovati a klíčem k tomu jest právě naznačený spis.

Kniha hemží se citáty mužů znamenitých jakéhokoli náhledu a vyznání, tak že jest skutečně k tomu vhodná, aby poučila čtenáře o otázce na ten čas nejdůležitější. Čtenáři mnohému zajisté namane se přání: Kéžby podobné knížky pro lid se vydávaly slohem prostonárodním a lehko srozumitelným; působilo by to velmi dobře; mnohému „osvícenci“ otevřely by se oči, aby viděl, kde pravda a kde mam, klam a lež. *K. Chmelnenský.*

VLASŤ.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

b) Filosoficko-básnické náhledy Vrchlického a Mužika o člověku.

Motto: *„Wie mag der Schöpfer nicht in seiner Allmacht lachen,*
Wenn sich das Nichts zu Was und ihn zu Nichts will machen."
(Deista Weber.)

Písmě sv. čteme, že se spojili zákonníci a fariseové s přívrženci Herodesovými, aby Krista, kdyby možno bylo, polapili v řeči. Nepřátelé stali se přátely z nepřátelství oproti Kristu oběma společného a shodovali se v myšlénce jedné: polapiti v řeči vtělenou Pravdu a Moudrosť Boží. A od těch dob kolikrát už asi opakoval se ve světě výjev podobný! Tak si na př. v otázce o původu a trvání světa různé náhledy materialistů a pantheistů a jiných ještě —istů, žádáme-li od nich výklad podrobnější, velmi často tak odporují jak oheň a voda, ale v jedné věci shodují se všichni a sice v té, že se všichni snaží upříti osobního Boha, všech věcí stvořitele. Podobně panují též o vzniku, důstojnosti a cíli člověka mezi materialisty a pantheisty a filosofickými (!) přírodozpytci náhledy přerůzné, ale v tom se shodují skoro všichni tito nepřátelé pravdy a pravé vědy, že prý člověk není za své jednání nikomu zodpovědným než samému sobě, třebas i z něho dělali jedni „boha" a druzí opět — zvíře. Cíl jest u jedněch i druhých týž: upříti zodpovědnosť a trestuhodnosť za skutky zlé a hříšné. Více o tom všem v odstavci příštím. Nyní jen ptejme se, jak že smýšlejí o důstojnosti a cíli člověka přírodo-

zpytci a básníci naši. Tu však musíme s bolestí vyznati, že papouškují skoro až otrocky to, co hlásali materialisté a pantheisté němečtí, angličtí a francouzští už před třiceti ba až více než padesáti lety; ale při všem zármutku nad tak velikým poklesnutím ducha přece opět radujem se z toho, že myšlénky podobné nevznikly v žádném duchu opravdu českém, nýbrž že k nám byly přesazeny z nehostinné ciziny, což jest nám nadějí, že — jakožto cizácké — opět vyhynou, byť je hájil nevím kdokoli a byť je básníci třebas v sebe lepší odívali roucho. Leč přistupme k věci.

Prvotného člověka hledají naši přírodozpytci Krejčí a Čelakovský dle vzoru Darwinova a německých jeho nohsledů mezi zvířaty, čehož jim ovšem nezávidíme, neboť může každý hledati své předky, kde se mu líbí. Ano my se nad tím ani nehoršíme, spíše se obdivujeme veliké jejich víře, — (kteráž by hodna byla předmětu lepšího), — s jakouž za pravdu přijímají to, pro co nemají žadných důkazů, a cítíme s nimi opravdovou soustrast, když pozorujeme, kterak se ta jejich vědecká víra přes všecky umělé vědecké podpory přece tu a tam povážlivé hroutí, tak že až vyznávají, — jako to činí Dr. Čelakovský [1]) —, že „věda nenamítá (upřímně řečeno namítati nemůže) ničeho proti tomu, řekne-li zbožná mysl, že člověk nabyl rozumného ducha přece jenom působením Božím“, a opírajíce se rozhodně konsekvencím, jakéž vyplývají nutně z jejich praemiss, následkem rozkošné nedůslednosti v ochranu berou „zákon mravní“ [2]), ač proň v systemech svých žádného nemají zákonodárce.

My, jenž uznáváme rádi všecko dobré, ať to najdeme u kohokoli, jsme jim povděčni i za tuto skrovnou koncessi, učiněnou zákonu mravnímu, jenž jest nutným základem společnosti každé, třebas tak činili — jako Čelakovský — jenom z ohledů prospěchářské politiky, aby nezavládlo v „boji o život“ „právo silnějšího“ a národní menšiny aby nebyly pohlcovány většinami! Tak Čelakovský. Ale Vrchlický, jenž tam, kde běží o tělo ž., rád a ochotně neslýchané činí koncesse, neučiní prý Bohu stvořiteli a zákonu mravnímu koncesse ni nejmenší. On prý nezná, když upřímným chce býti, žádného „boha“ než jen přírodu oživenou „praduchem Schellingovským“, jehož „vásou“ jest prý celý svět, a žádného též zákona mravního, neboť prý jest člověk, jenž vyrostl na prsou matky přírody a „v ni se zpět vrátí“, jakožto podstatná, uvědo-

[1]) O Darw. theor. 59.
[2]) Čelakovský l. c. 60.

mělá částka „boha“ absolutně autonomním pánem veškerého smýšlení a jednání svého, sám sobě zákonem, sám sobě spasitelem, sám sobě soudcem.

O prvotném stavu tohoto člověka a o způsobu jeho života nechává nás Vrchlický ovšem v nejistotě, neboť mluví jednou o tmavých skrýších, z nichž prý se člověk konečně vydral, a po druhé opět líčí ho jako tvora velice šťastného, jenž tenkráte

„ . . . již byl dobrý,
znal sebe a žil šťastný ve přírodě,
žil se živly, žil se zvířaty v shodě“

(Duch a svět 43.)

Jak se to stalo, že člověk se živly i se zvířaty se znepřátelil a nad zvířata, dřívější soudruhy své, konečně vynikl, toho se u Vrchlického nedočítáme. Smíme-li však věřiti redaktoru Vác. Vlčkovi, jenž Boha stvořitele sice neupírá, ale po způsobu tak zvaných deistů tak jej líčí, jako by se o svět jednou stvořený ani dost málo nestaral, tak jako se nestará hodinář o hodiny a švec o boty, jakmile je prodal: spasil člověka, jenž „zůstaven byl sobě samému,“ jenom — krasocit! Píše Vlček v krátkosti takto:

„Už v ráji nacházíme pračlověka ve společnosti ostatního živočišstva, anoť rozmanitými silami a schopnostmi nejen se mu rovná, nýbrž vysoko nad něj vyniká. Praotec náš stojí na rozhraní — mohl se snadno státi jen soudruhem nižších tvorů: pak byl by duch lidský podobně jako duch zvířecí zůstával v žalostné porobě, vlastní tělo a všecka hmota byly by mu jen žalářem, ze kterého není vysvobození. Ale jako byl bůh pohlednuv na stvořený svět, usoudil, že všecky věci dobře, krásně učiněny jsou, podobně pračlověk, pohlížeje vůkol, znamenal: „Totoť jest krásno“ — a rozhodnul tím osudy všeho rodu svého.“ (Vlček, Tužby 61—62.)

Ó jaké to štěstí obzvláště pro básníky, že krásu „znamenal“ nejdříve člověk; kdyby ji byl „znamenal“ jen o chvilku dříve na př. onen křídlatý čtvernožec básníkům tak milý, nebyl by snad nyní ani jeden básník jezdil více na Pegasovi, nýbrž Pegasus na básníkovi. My se ovšem ptáme, jak že se to stalo, že krásu neznamenal ani jediný z oněch živočichů, „kteříž se člověku silami a schopnostmi nejen vyrovnali, nýbrž i vysoko nad něj vynikali.“ Ale tu zdá se nám, jako bychom slyšeli filosoficko-básnickou odpověď: Jak pak se jen můžeš tak prosaicky ptáti! Z nás toho ovšem nikdo neví; ale což jsi ještě nikdy neslyšel, že se říkává: hlupákům přeje štěstí? A pak si nesmíš nikterak mysliti, že to

šlo tak snadně; neboť člověk „dlouho asi byl v stálém nebezpečí, že bude vyhlazen od svých pozemských spoluobyvatelův, dravých totiž šelem, aneb že nazpět upadne mezi zvířectvo a v něm zanikne.“ (Vlček, Tužby 62.)

A co pak sílilo jej v nerovném tom boji a co mu dopomohlo konečně k vítězství? K této otázce odpovídá Vlček, že prý jen — krasocit, a ten prý bude (dle Vlčka) i příště vždycky jeho „spasitelem“ a nikoli víra, ani rozum, nebo při pouhém rozumu byly by prý „poslední věci člověka horší nežli první, když se počal děliti od zvířete“ (l. c. 70.). Ano náš Vlček v této příčině tak se zapomněl, že se i dovolává taky svědectví Jiřiny Sandové, kteráž zajisté nevěděla, co píše, když za prostředek oproti bídě odporučovala — „okrášlení bídy!“ (ibid.)

Ale zanechme nejen Sandové, nýbrž i zmíněných svrchu výroků redaktora Vlčka, které napsal zajisté ve chvíli slabé, a optejme se raději Vrchlického, čím že se těšil člověk v tom boji o život s dravými šelmami?

„Stvořil si boha pro slasť útěchy.“ (Symf. 21.)

Tak nám odpovídá přední básník náš, pomysliv snad sobě: mohl-li tak napsati Giuseppe Garibaldi, proč pak bych nemohl já?

A kdo pak byl tím prvním „bohem“ člověka? Zde jest náš Vrchlický, má-li pravdu říci, ve velkých rozpacích a velké nesnázi. Neví chudinka, má-li za prvního bůžka člověka prohlásiti ženu anebo zemi, a pomáhá si tím, že užívá obého promiscue, mysle snad sobě: hmota jako hmota, jen když jsou obě generis feminini; nebo, jak známo, neplatí duše ženská u našeho básníka ani tolik jako — jedna cigareta! Zde však, kde mu běží o „filosofický“ nástin vývoje člověka a jeho kultury, nazývá prvním bůžkem člověka — zemi, řka:

„Jí (zemi) člověk vztýčil oltář nejprvnější.
Ó hmoto živá! Nehynoucí látko!
Jak zajásal, když z tmavých dral se skrejší,
tě políbil a zvolal: Zdrávas matko!“ (Sfinx 26.)

Jak se ta mrtvá hmota stala živou, toho se ovšem u Vrchlického nedočítáme; ont nám jen tolik praví, že si myslí celou přírodu proniknutou jakousi nevědomou a nerozumnou „duší“, „duchem“ či „praduchem“, tak asi jako filosof Schelling, jenž si „absolutné“ představoval jako nějakou „dřímající duši světovou“, kteráž prý teprv v člověku nabývá sebevědomí. A proto též zpívá:

„Ó přírodo, na tvojí hrudi,
v tvých lesů hymně vítězné
vždy lidský duch se k práci vzbudí,
své bohy nalezne!“ (Duch a svět 141.)

A proč? Proto že prý:

„Zeleň luhů, hlasy moře,
barvy, tóny, záře, vůně
vše jest řečí, v níž duch světa
usmívá se, lká a stůně“ (Duch a svět“ 133.).

Škoda, že nám Vrchlický nepověděl, zdali se už páni pantheisté postarali o nějakého psychiatrika, jenž by vyléčil tohoto „ducha“ z jeho choroby a plačtivé nálady. Zdali tak dosud neučinili, přisvědčí nám zajisté i sám Vrchlický, že jest to od nich nesvědomité a že by zasloužili, by je básníci a filosofové na spravedlivý a spolu přísný pohnali soud a to zvláště proto, že choroby a disposice duševní rády stávají se dědičnými, a že tudíž básníci a filosofové jakožto „dědicové“ tohoto „ducha“ [3]), v něž on přechází mnohem větší měrou než v lidi obyčejné, ve velmi velikém vězí nebezpečí, by nesdědili též jeho chorobu a plačtivou náladu a pak nepsali a nebásnili tak, že by nad tím člověk ducha obmezeného zákony logickými povážlivě musil kroutiti hlavou.

Vypravuje nám totiž Vrchlický, že prý tento „duch“ celou svou minulost, celou svou budoucnost, jež se i jemu tají, a celou bytost svou vložil do člověka a v duchu jeho žije neskonalý“ (Duch a svět 125.). Ale tento „duch světa“ (Duch a svět 133.) čili „praduch“ (Symf. 70.), jenž celou „bytost svou vložil do člověka“, v duši jeho „se skrývá a s ním trpí“ (Symf. 148.), „v duši jeho nejlépe svítí“ (Co život dal 30.), jest přes všechno to dle Vrchlického přece od člověka tak příliš závislým, že by zůstal věčně nevědomým, jako by spícím neb dřímajícím, kdyby ho člověk — neprobudil. Praví totiž Vrchlický, mluvě o myšlénce, skrze niž se dle něho „duše světová“ vtěluje v člověka, že prý tato myšlénka:

„je snem a tuchou a je živým slovem,
tvor jediný, v němž bůh se stává tělem“.
(Pouti k Eld. 92.)

poučuje a napomíná:

„Bůh, myšlénka, v tvém srdci čeká,
chce v tobě vzplát — o vzbuď jej, vzbuď“
(Duch a svět 142.).

[3]) „Básníci a umělci jsou všichni jeho dědici“ (Vrchl).

Člověk nebásník a nefilosof bude míti ovšem velmi skrovnou úctu k „bohu“ takovému, jejž musí teprv člověk probuzovati k sebevědomí; ano on se bude nedůvěřivě ptáti, jak že může tento „duch“, „praduch“ či „bůh“, jenž žádného nemá rozumu, ba ani žádného sebevědomí a jejž teprv člověk jako dřímající v sobě myšlénku probuditi má, — přece rozumně a účelně jednati; — jak že může klásti ve člověka to, čeho sám postrádá, co jemu samému úplně jest neznámým, ba o čem nemá ani tušení, když až dosud platí staré axioma: nemo dat, quod non habet. (Srov. „Vlasť“ 220.)

Ale o takové logické malichernosti (!) se duch básnický velmi málo stará a my jsme již u básníků filosofických a filosofů materialistických a pantheistických takovýmto n e d ů s l e d n o s t e m zvykli. Nemůžeť býti jinak, než že ten, kdo pravdu popírá, zaplete se v odpor nejen s logikou, nýbrž i v odpor se sebou samým. Proto se též nebudem u této věci déle zdržovati, vědouce, že už Cicero napsal: „nihil tam absurdum dici potest, quod non dicatur ab aliquo philosophorum“, a raději se budeme ptáti, co že dělá tento „duch“ či „praduch“ v člověku, do nějž se vložil jako dřímající dosud myšlénka, když byl člověk tak laskav, že jej probudil? a jak že se mu asi jakožto „duchu“ probuzenému a sebevědomému v člověku vede? Dle Vrchlického zle, ba velmi zle; dobře se mu ještě na delší dobu nikdy nevedlo, tak že se musí kojiti pouze blahou nadějí, že snad přec jednou přijdou lepší časy, a že by si bez této naděje, — obzvláště kdyby četl některé básně z „Ballad“ Mužíkových, v nichž se samovražda tak „krásně“ líčí, snad zoufati musil!

Žije totiž v člověku jako nájemník, tak že mu člověk každou chvíli může dáti výpověď. Či snad povýšil jej Jaroslav Vrchlický na důstojnosť vyšší, když pravil o něm, že „dříme“ v hrudi naší jako myšlénka, již člověk teprv musí probuditi, aby přišla k sebevědomí, nabyla rozumu a žila pak teprv jakožto rozumný „duch“ či sebevědomý „bůh“ pouze a jedině v duchu lidském a skrze něj pouze a jeho prostřednictvím zjevovala se světu? Či nenapsal jednou Vrchlický sám:

„kdo silný jsi, hleď boha v sobě zmoci?“

(Staré zvěsti 22).

A co pak teprv musí vytrpěti ten ubohý „bůh“ vtělený (!) v duchu lidském skrze myšlénku, jaké boje musí podnikati, jakou sysifovskou práci konati — ovšem jenom dle Vrchlického, jenž takto pěje:

„duch lidský spoután, štván i umučený
jak Sysifus dál valí balvan svůj,
zas vazby trhá, trůny pokácí,
když mrtvo tělo, žije myšlenkou“ (Mythy I. 218.).

Ale nejenom byl spoután a štván; on musil stoupati i na hranici a sice nejednou, neboť píše Vrchlický:

„ó kolikrát už na hranici stoupal,
by hvězdné křídlo skoupal
ve pravdy etheru“ (Duch a svět 132.).

Ano tento „duch“, v němž dle Vrchlického přece „bůh“ „se skrývá“, v něm přebývá s celou „bytostí“ svou, „v něm žije“ a v něm působí, bývá i trápen hroznými pochybnostmi, neboť o něm básník vypravuje:

„a když jej život zmučí,
když pochyb démoni ret jeho kojí žlučí,
tu projde směle všecky hlubiny“ (Duch a svět 132.).

Ubohý „duch“ a ubohý ten v něm k vědomí přišedší pantheistický „bůh“, co všecko musí chudinka zkoušeti, co všecko vytrpěti! Tu jej trápí jeho vlastní život, tam jej sužují „pochyb démoni“, zde musí váleti ohromné balvany jako Sysifus, onde opět musí vzhůru na hranici, aby vykonal služby katanské na sobě samém! A kdyby aspoň na tom bylo dosti; ale tento pantheistický „bůh-duch“ či „duch-bůh“, což zde jedno jest, musí bráti na sebe i rozličnou podobu, musí se měniti jako Proteus, nikdy není celým, nikdy hotovým, nikdy ustáleným, ano on i blouditi musí, ovšem jenom dle lidské fantasie, jako věčný žid.

Proto se tomu nemusí diviti ani Vrchlický a nemusí to právě považovati za neuvědomělosť, že ohromná většina lidstva o takovémto „bohu“, jenž jest pouhým výtvorem obraznosti lidské, praničeho nechce věděti a že protestuje slavně proti všem, ať si filosofům ať si básníkům, kdož Boha míchají s věcmi stvořenými a jej snižují tak, že mu upírají i sebevědomí, dokud nepřešel v ducha lidského, čili jinými řečeno slovy: kdož Boha snižují na bytosť neosobnou a sami sebe za zosobnělé vyhlašují „bohy.“ Vždyť proti lidem druhu tohoto slavně protestoval už pohan Cicero, řečník a filosof, když takto napsal: „Deus ipse, qui intelligitur a nobis, alio modo intelligi non potest, nisi mens soluta quaedam et libera, et segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens et movens, ipsaque praedita motu sempiterno“. (Cicero, In Som. Scip.) — „Deus est, qui viget, qui sentit, qui

meminit, qui regit et moderatur, et est aeternus“ (ibid.). — „Commoda, quibus utimur, lucem, qua fruimur, spiritum, quem ducimus, a Deo nobis dari et impertiri videmus“ (Cic. „Pro Rosc. Amer.). Vrchlický to taky uznává, že onen „bůh“, jenž dle pantheistů podstatnou jest částkou ducha našeho, málo má dosud v lidstvu přívržencův, ale těší se blahou nadějí, že bude brzy jinak. Teď prý se ovšem tento duch lidský ještě dobře nezná, ještě prý neví u převeliké většiny lidí, kdo jest a čím jest, ještě prý jest ohromné množství takých zabedněnců, kteří mají za to, že jest duch náš sice vznešeným dílem všemohoucnosti Božské a že se v něm zračí něco Božského, ale proto přece že není žádnou „částí“ bytosti Božské, — jež jest nedílná a nad ducha lidského neskonale vznešená —, a tím méně že jest „vtěleným v nás Bohem.“ Leč přes to přese všechno:

„básník se neleká:[4])
neb v Antichrista báji vítá,
jen tebe d u c h u č l o v ě k a!
Co v přírodě jsi nepodmanil?
kdo můž tvé síle meze klást?
kde zákon, jenž by tobě bránil
v s v é m n i t r u n a l é z t b o h a č á s t?

(Duch a svět 95.).

Ano Vrchlický si v této příčině hraje na proroka a volá jako druhý Bileam:

„Už vidím čas a není daleký,
kdy na oltáři věčné veleby
zas rozžhaví se zápal obětný
zkad novým křtem duch bude posvěcen!
Z a s n a j d e č l o v ě k B o h a v n i t r u s v é m!
Po dlouhé pouti, dlouhém bloudění
zasvitne jemu zory paprslek
ve vlastní duši „l á s k o u“ prohřaté“ (Mythy I. 218.).

Tímto básnicko-prorockým viděním jest náš Vrchlický tak unesen, že volá jako u vytržení:

„Ó triumfe! Ó mysterium ducha!
— — — — — — — — —

[4]) A my taky ne a sice už jenom z té příčiny se nelekáme, že básník nazval tohoto Antichrista, jejž pak hned na to stotožnil s duchem lidským, „bohem lživým“, čímž patrně dává na srozuměnou, že ten duch lidský, jenž se prohlašuje za „část boha“ neb „boha celého“, nutně musí býti taky „bohem lživým.“

On přichází! Ó čiňte stezky přímé!
Ó dobou adventu je naše doba.
Jak v kolébce on v hrudi naší dříme!“ (Symfon. 11.).
„ . . . . . čeká,
chce vzplát — ó vzbuď jej, vzbuď!“

(Duch a svět 142.).

Člověče drahý, máš-li jenom kousíček lidského srdce, prokaž tomu „duchu“, jenž dříme v tvé hrudi, skrovnou tu službičku a „vzbuď jej, vzbuď“, nebo by jinak musil náš básník jako druhdy kněží Baalovi volati a křičeti, by ten „bůh“ jeho, jenž tak sladce dřímá, přece procitl! Vždyť ty ve své „zabedněnosti“ ani snad netušíš, jakou ti ten „duch“, až jen ho „vzbudíš“, prokáže službu, a nejen tobě, nýbrž všechněm lidem. Tento „duch“ lidský, až jen ho vzbudíš, bude činiti — dle Vrchlického — opravdové divy.

„Těm jedněm svěří světla pochodeň,
by cestou před ním k slávě svítili,
meč pravdy druhým v spár dá vítězný,
by obětnice bohů falešných
v prach skáceli, na uprázdněný trůn
by sedl člověk, hoden koruny“ (Mythy I. 217.).

Z těchto ukázek jasně vysvitá, že náš Vrchlický nezůstává ani o krok pozadu za francouzskými a německými atheisty, kteří neznají jiného Boha než vlastní svoje j á a jejichž pravými a přirozenými „dětmi“ jsou socialisté a kommunisté, třebas se k nim jejich otcové nechtěli hlásiti. Leč o tom jindy. Nyní jen ptejme se, jak že se asi povede lidem za vlády tohoto nového „božstva.“

Ó to prý budou v pravdě „božské“ časy. My ubožáci, kteří nemáme ducha básnického a filosofického, ovšem nevíme, co že se asi tenkrát díti bude, až — dle Vrchlického — „zasedne člověk na uprázdněný trůn božské veleby.“ Ale tu nám jako „cicerone“ ku pomoci chvátá August Mužík a ujišťuje nás, že pak bude člověk úplně svoboden a v záři této veliké nové doby

„ . . . . . že vrah se změní v bratra,
že najde starý [5]) r á j t a p o d l á l i d s k á c h á t r a, [6])
že zmizí bída, s t u d [7]), zášť, h a n b a, vášně zloby“
(Mužík, Hlasy člov. 139.).

[5]) V němž prý žil člověk — dle naturalistů — po z á k o n u z v í ř e c í m
[6]) Ó té něžnosti!
[7]) Věříme rádi; důkazů toho dost u „božských“ básníků!

Pak prý člověk této „nové doby“, jak nás ujišťuje opět Vrchlický, najde jednou meč a bude se ptáti, k čemu asi dříve tento nástroj byl a

„ . . . najde kříž a hlavu šedivou
ukloní nad ním v tuše nejisté
a zašeptá si. Bůh teď žije v nás!“
(Mythy I. 218.)

my teď

„ . . . . věříme, že boha v sobě máme!“ (Sfinx 87.)

Nám tu na mysl připadají verše Dr. Sebastiana Brunnera, jenž ve svých „Keilschriften“ pantheisty německé — filosofy a professory — takto si dobírá:

„Da reden sie von Gott in uns
Der nimmer transcendent ist,
Und alle Hörer wundern sich,
Dass Gott ein deutscher Student ist.
In achtzehn Jahrhunderten konnte erst
Die Menschheit das Alles erfahren,
Ich Glücklicher wusst' es so früh,
Schon mit kaum achtzehn Jahren.“

Pojďme však dále a ptejme se našeho Vrchlického, co že asi ten „bůh“, jejž najde člověk ve vlastním nitru svém, bude dělati. Básník odpovídá:

„On, který neví, co je smrt a mdloba,
v trůn nebes změní Promethea skálu
a nachem ráje zjasní rány Joba.
— — — — — — — — —
Ne Memnon víc, ni pustiny keř žhavý,
on člověku se lidským ozve slovem
a pouze básník bude mu kněz pravý“ (Symf. 11.).

On dříve připjatý ku skále Prometheus „teď hromem Zevse zvolá“:

„Jsem myšlenka, jíž nikdo neodolá,
kdys vbita na štít srázných skalných tesů,
jsem bohem teď, v svém klíně vesmír nesu“
(Mythy II. 184.).

A jelikož tento z brusu nový v Čechách „bůh“, pro nějž si náš básník přes Německo a Francouzsko až do staré Indie došel,

v přírodě dříme, v duchu našem žije, v nás se teprv osobou stává a jakožto „myšlénka“ od nás závislým jest, proto prý:

„nám více netřeba chvěti se jako Jobu.
On mluví stále k nám, i přísným tichem hrobů,
i smíchem kolébky, i hvězdou, růží, vlnou.“
(Poutí k Eld. 69.)

„Tu v písni Homerově světem hřímá,
a zítra v jeslích Nazaretu dřímá,
vždy velký, jediný!“ (Duch a svět 132.)

„Svět pouhá váza jest. On vůní tajuplnou,
Jej mnohý popírá a přec jej každý tuší,
byl srdcem v Ježíši, byl v Spinozovi duší“ [8])
(Poutí 69.).

„Jest ostrým hložím na Kristově skráni
a v tazích Venuše je usmívání, [9])
jest v Homeru dnem, v Lukrecovi stínem“ (Poutí 92.).

Kdys mluvil s proroky, jsa tažen stádem draků,
a s dětmi hraje teď a mluví řečí ptáků;
Dante má na čele, Jan v hrudi jeho plamen;
a Voltaire potká jej a zvedne-li přec kámen,
těm ve tvář hodí jej, jenž chtějí skrýti Ho světu
buď v mracích Sinaje, neb jeslích Nazarethu“ (Poutí 69.).

Z těchto výroků našeho Vrchlického jasně vysvitá, že se hlásí, aniž by si toho snad jasně byl vědom, k „bohu“ pantheistů čili k oné Schellingovské „absolutní duši světové“, jejímž tělem prý jest svět a kteráž prý, — abychom mluvili s P. Haffnerem, — v útvarech přírody spí a v duších lidských přichází k sebevědomí. Tento názor světový, jenž důsledně proveden, nutně musí vésti ku popírání všelikého práva (kromě práva pěstního), všech mravních zásad, všech povinností, všeho rozdílu mezi zlem a dobrem, ku popírání všeliké viny jakož i všeliké zodpovědnosti za skutky jakékoliv, čili jinak řečeno ku anarchismu a nihilismu: tento názor světa prozatím rozebírati nebudeme a jenom zeptáme se našeho básníka, čím že asi byl tento vše-bůh v Caligulovi, Sullovi, Neronovi, Catilinovi, Don Juanovi de Tenorio, v Herode-

[8]) Tohle je přec moudrost hlubokých mudrců! Pro rým dostal žid Spinoza — duši a má snad nyní — šťastnou náhodou po smrti — dvě!!

[9]) Zde nedůsledně nomin. pro rým.

sovi, Kainovi, Jidášovi, Milotovi, Messalině, Semiramidě, ve známé Karolině, vroucí „přítelkyni“ tehdejších německých výtečníků?

Tak mnohý filosof anebo professor myslí, že pověděl Bůh ví co moudrého, když řekl žákům svým: „Fetišismus jest nejnižším stupněm modloslužby.“ Ale fetišismus má ještě stokrát lepší pojem o božství nežli pantheismus; alespoň mu nepřipisuje všecky ty hříchy, všecky ty ukrutnosti, všecky ty daremnosti, všecko to bláznovství, kteréhož se dopouštějí lidé, jako to činí — pantheismus, kterýž mimo to není ani novým, neboť prý už starý Ben Akiba:

„poznal, že bůh mluvil nejen s Israelem,
že duch jeho vane v člověčenstvu celém,
že každý duch lidský v myšlenek svých květu
hořícím jest keřem, v němž bůh mluví k světu“
(Vrchl. Epické 93.).

Ano v tomto duchu lidském prý

„ . . . . . božství zjev
se míhá víc než v žhavém keři“ (Symfon. 149.),

z něhož mluvil druhdy k Mojžíšovi Bůh na hoře Horeb:

„a umělci a básníci
jsou všichni jeho dědici (Symfon. 150.),

ovšem že jenom dle Vrchlického, jenž nás mimo to ještě ujišťuje, že prý:

„teď jen v písni mluví bůh“ (Duch a svět 50.),

„jen v tónech nebo básni“ (Sfinx 88.),

a jinak prý tomu už ani nebude, leč by si tento „bůh“ zadal k Vrchlickému o koncessi, aby k nám směl mluviti ještě v něčem jiném. Že by mu ji Vrchlický ochotně udělil, o tom nepochybujeme ani dost málo; ano máme za to, že by mu ke koncessi za dobré slovo — bez „pomazanky“ — nádavkem dal ještě „výhradní privilej“ a že by snad prohlásil jakožto pontifex českých poetů alespoň urbi: Já jsem sice řekl, že teď „jen v písni mluviti smí bůh. jen v tónech nebo básni“, ale pokora a prosba jeho pohnuly srdcem mým a proto prohlašuji mocí veliké fantasie své a uvádím ve známosť všem knížatům a pánům, kněžím a laikům, měšťanům i sedlákům, studentům i žákům i taky básníkům:

„Týž Bůh [10]), jenž ráno v slunci zlatém
a večer v číši révy plál,
k nám bude mluvit štětcem, dlátem
i ve básníka oku vzňatém,
ve bouři vln i tichu skal“ (Duch a svět 144.).

My jsme už dříve řekli, že jest „bůh“ pantheistů výtvorem lidské obraznosti a proto se tomu pranic nedivíme, když jdou pantheisté na základě falešných praemiss důsledně dále a když za „bohy“ prohlašují sebe. Tak dí Viktor Hugo:

„to jistě štěstím pro básníky a reky,
jež bohy činí duch a králi rameno“
(V. H. N. B. 47.);

aby pak ukázal, jak velice jest „pravda“, co o něm napsal náš Václav Vlček, řka, že prý jest „vysokým knězem humanity evropské“ (Tužby 8.), kážícím volnost, rovnost a bratrství, zpívá nadšeně hned v následujících na to verších, jak prý je to hezké:

„být vládcem, vítězem neb pěvcem plným slávy,
v triumfu vítězném na lidské šlapat hlavy“ (l. c. 4.).

Ačkoli tento Hugo nejen po Fellazích nýbrž i po Slovanech nejednou „plivnul“, jak přiznává i Vlček, nevadí to přece našemu Vrchlickému ani dost málo, aby ho, kde může, nenápodobil, a po něm ve všem rád se neopičil, tak jako to nevadí Augustu Mužíkovi, aby opět, kde může, nekráčel v šlépějích našeho Vrchlického.

Proto se tomu též nikterak nedivíme, že po příkladu tohoto „velekněze“ evropské humanity, jenž básníky nazývá „svatými“ (na př. Nov. B. 64, 66, 114) a „božskými“ (tamže 9), ba přímo „bohy“ (47.): náš Jaroslav Vrchlický a po něm i Mužík básníky nejen přirovnávají k „bohu“ (na př. Dojmy 165; Mužík, Hlasy člov. 71.), nýbrž je přímo „bohy“ nazývají a když ne „bohy“, tedy aspoň bytostmi, jimž září kolem skrání „aureola božství“ a jejichž ústy mluví „bůh“ k lidem srozumitelněji, nežli prý „mluvil druhdy z hořícího keře.“

Tak dí na př. Jaroslav Vrchlický v jedné své básni věnované Sládkovi:

„ . . . . . jsme králi v myšlenkách
a bohy v tom jen, co jsme vytrpěli“
(Co život dal 95.);

[10]) Zde se stala pravopisná chyba, nebo „bohu“ pantheistickému velké *B* nesluší.

a když tak napsal Jaroslav Vrchlický, nechtěl ani Mužík zůstati pozadu a dal rychle do pense všechny jen možné „bohy“, řecké i římské, jež má Vrchlický jako symboly tak velice rád, i Toho, jenž „mluvil v blesku ze Sinaje;“ a pro ten případ, že by snad nechtěli vlády své se vzdáti, vyhrožuje jim vzpourou a revolucí lidstva veškerého, takto k nim mluvě:

„A přijde lidstvo říkouc: Co vaše hromy nám,
ty dnes jen děti dějí,
nám vás již netřeba, z nás každý bůh je sám
a vládne pod nebesy“ (Mužík, Hlasy 147.).

Vůbec je znamenati, že si tito naši básníci počínají čím dál tím směleji. Z počátku dávali „svatým“ básníkům kol vznešených skrání „božství aureolu“ (Mythy I. 185, Symf. 80.), pak počali o nich rozhlašovati, že prý jsou „jako bůh“ (Vrchl. o Hugovi, Dojmy 165; Mužík, Hlasy 71.), až je konečně a spolu i sebe povýšili na „bohy“ samé. (Tak činí Vrchlický mimo místa svrchu uvedená ještě: Mythy II. 74, kde „bohem“ nazývá Aeschyla a Dojmy 96, kde opět „bohem“ zove Shakespeara.)

Ty se snad horšíš nad tím, čtenáři milý, a v duchu myslíš sobě: „takové blasfemie neměly by se přece trpěti!“ anebo snad pomyslíš sobě: „kdo ví, neměl-li Vrchlický přec pravdu, když napsal v Symfoniích (149), že má v sobě duch lidský něco satanského, třebas to nebyl právě drahokam.“

Ale nehorši se, milý čtenáři; raději nám pověz, jakou že as úctu měl bys k „bohu“, jenž o sobě praví, že se dosud klaní „modle ženy“ (Vrchl. Rok na jihu 19.) a že jenom „nud. pect. fem. altare est verae deitatis“ (Vrchl. Rok na j. 69.)? Pověz nám dále, jakou že as váhu kladl bys na slova muže, jenž by ti vypravoval, že viděl obra a ten že měl „gigantické oudy, byl ohromný jak balvan neb — kus hroudy“ [11]) (Duch a svět 62.); že viděl „velrybu strašnou, jež brodila se v kalu dna a stříkala k obloze vod jasný paprslek“ (Vrchl. Epické 38.); že slyšel „mrtvých chropot v truhle“ (Symfon. 125.), „šel bez pohnutí (těla) (Sfinx 83.) a „život svůj celý ve práci spálil?“ (Mužík, Hlasy 107.).

Ty mlčíš a kýváš povážlivě hlavou?
My taky. (Pokračování.)

[11]) Oudy — hroudy; pro rým tak veliká moudrost!

Jan hrobník.

Vesnická povídka ve verších.

Napsal **Vl. Syrokomla.** Přeložil **V. Pakosta.**

(Pokračování.)

VII.

Jeník měl v dvorci živobytí blahé,
zlatem a stříbrem stkví se šaty drahé,
kabátec jemný těsně k bedrům pásá,
z chocholu čapky raduje se, jásá,
na plecích střelba, koník skáče hravě, —
ó totě služba jako ku zábavě!
Střílet ruče naučil se k cíli,
všickni jej sobě brzy oblíbili:
pán k němu přilnul ve kratičkém čase
a připojil jej ke svých střelců chase;
ti jako bratří pravici mu dali,
no, a dívky — také neprchaly.
Veselý život! ale běda, běda,
že Bůh dob zašlých zapomenout nedá,
že dnem i nocí tesknosť v srdci skrytá,
k té rodné hroudě srdcem jeho zmítá!
Vzpomínky stálé na rodinnou střechu
snad ptáček nese pod křídelky v spěchu!
Ten sladký větřík země milované,
snad k němu schválně zradný vítr vane,
by rozum zcela pomátl i vůli,
by srdce jeho rozdrásal mu v půli...
Myšlénky první s ranním vánku klidem,
posýlá nejdřív domů ku svým lidem:
Jsou-li pak živi? zdrávi? co as činí?
otec i matka, domácí a jiní?
jonáci, dívky, jak se asi mají?
a zdali na mne ještě vzpomínají?
Zda včera také bouře u nás byla
a vichřice tam stromy nezvrátila?
Snad Šimonova hruše za své vzala,
bylať již vetchá, stará, vydoutnalá...
Co s kostelní as děje se tam věží,
kdo tance řídí tam dnes při mládeži?
Zda Pavlův hafan dosud u vrat asi?
zda žije dosud zvoník stříbrovlasý?...
Ach, moje srdce divné věci tuší!
Jistě kdos zemřel — také mi teskno v duši!...

Kdy v neděli stál ve svátečním kroji,
ach! — myslil sobě — kdyby takhle moji

mne uviděli rodičové staří,
jak zdravou barvou líce moje září,
i švihák Martin zastíněn mou slávou,
by v žárlivosti pokrucoval hlavou!
A naše dévy! jak by v líci plály,
jak by se sladce na mne usmívaly!
Byť úkradkem jen, po tají a skromně,
přec ve dne v noci blouznily by po mně . . .
Běda mně, běda! lepší kabát krátký!
jen prostě šitý, z naší prosté látky . . .
neb mezi chasou v tomto dvorském kroji
cizincem byl bych v rodné vísce svojí;
bych v šatě tomto stanul v rodném domě,
i pes domácí pustil by se do mne . . .
Nechci já vaše premované šaty! . . .
pusťte mě, pusťte do mé rodné chaty! . . .

VIII.

Tak často v dálku zraky upíraje
v mlžinách hledal svoje rodné kraje;
a aby strhal tužeb zradné sítě,
myslíval sobě: — Jaké jsem to dítě!
Nech touha hněte, srdce teskní, bolí,
pán domů jíti přece nedovolí!
Co tedy činit? Jeník touhou hyne,
leč to zas mine . . . Ach už nepomine;
ubohý Jene, že to bejlí prosté
po rodné vísce tobě v srdci roste,
a že již vzrostlo pomoci ti není,
již je tam žádné ostří nevyplení!
S tesknotou tvojí jako za trest s nebe,
do rakve jednou položí již tebe!
Jsou ovšem duše, jež dovedou více,
honí se světem, stále doufajíce,
jich srdce všude sroste páskou silnou,
dnes ku vesnici, zítra k městu přilnou,
tu vzduchem letí, tu se vodou plaví,
ať zde neb jinde osud kroky staví,
jim vesnou květen, vesnou také září,
vlasť jejich všude, kde se dobře daří.
Jsou duše jiné onačejší ceny,
jež vírem žití světem rozptýleny
po svojích milých touží, hořem vadnou,
až umoudřejí a pak s tváří chladnou,
s úsměvem trpkým Nebi žal svůj sdělí
Co máme počít? tak už osud velí!
A zří-li osud že jich protivníkem,
pak nutnosť ta se musí státi zvykem.

A zvyknou sobě; — neradi neb rádi,
zahradník osud, kam chce, tam nás vsadí,
od břehů Indu třeba k Neapoli,
ať nás to mrzí, ať to srdce bolí,
v podnebí novém přivyknouti bývá.
Litva — Neapol . . . útěcha tu zbývá:
na Litvě jako v náručí jest matky,
leč v Neapoli pomeranč je sladký,
tam oliv stíny ochlazují líce
a v Litvě jenom šišky borovice.
Člověk rád nerad poddává se zvyku,
až pomerančům zvykne poledníku;
zvyk — přirozenosť: jaké tedy divy,
že mi již není v světě nad olivy?
Jsou duše jiné, hlupci potřeštění,
již rodnou chatu nad paláce cení;
jimž touhou k sosnám mizí palem krásy,
jimž pomeranče, sladké ananasy
tak nechutnají, ani nejdou k duhu,
jak šťovík, řepa domácího luhu.
Tak Litvanovi těžko radit bývá,
jenž divosti své nikdy nepozbývá;
jenž svoji chatu, bory zádumčivé
na věky chová v lásce vroucí, živé:
jenž, pomeranč kdy zlatem svým mu kyne,
po šišce sosen tesknou touhou hyne;
jenž kras a nádher dleje při ohnisku,
po pustém boru, po žlutavém písku,
jak po milence milý touhou zmírá!
Tak tesknosť srdce Jeníkovo svírá.
Na stěnách vida lesknoucí se štíty
přál sobě domek pouze slamou krytý;
bláznovství divné jeho srdcem zmítá:
on v kraji pšenky sní o snopu žita!
Škoda tě, Jene, oblečený v zlatě,
že stále toužíš po vesnickém šatě,
že kdy tě láska panská oslňuje,
zámecký přepych tebe obklopuje,
k té bídě otcův zíráš v roztoužení:
jsi ztracen, Jene, pomoci ti není!
Neboť když zánět schvátí tělo něčí,
tu nemoc taká už se nevyléčí;
lékaři dobře taký úkaz znají
a latinským jej jménem nazývají.
Jediný lék by se tu ještě hodil:
dech toho vzduchu, kde se člověk zrodil,
z domácí řeky sklenku vody míti,
neb na věky se s štěstím rozloučiti.

IX.

Loučení s štěstím! — to tvůj osud tklivý:
neboť tak brzy nespatříš své nivy.
Vzmuž svého ducha, dokud síly stává,
neb dlouhá cesta tebe očekává. —
Rok tomu skoro, co se mluví všady,
že nová vojska sbírají se v řady;
a zvěst ta letí, roste — ba už jistá,
neb také šlechta už své vojsko chystá;
tu jednotlivci, tu zas houfce v taji
do cizích končin hladce unikají!
I Jeníkův pán, podnikavý v žití,
kázal svým střelcům mundur zhotoviti:
opatřil koně, zjednal píky, meče,
a v kraje dálné vedl zástup v seče.
Jan s bodrou myslí v řadách vojska kráčí,
a když mu smutno, ano zrovna k pláči,
pomyslí sobě: „Nechť si pláčou děti,
šat nesmí voják slzou pokáleti!“
Rád odskočil by do vesničky svojí,
by otec starý požehnal mu k boji,
svěcený peníz darovala máti,
krajanům, vlasti mohl „s Bohem“ dáti,
i děvám známým ruku tisknout vřele . . .
Ale už času nezbývá mu cele:
již trubka zvučí — na koni pán sedí,
a jiskry kopyt, kam jen oči hledí.

(Pokračování.)

Václav Beneš Třebízský.

Píše **K. Chmelenský.**

(Dokončení.)

Spoň s větou: „Po jeho prácech byla jak se strany literárních podniků, tak se strany čtenářstva živá poptávka a Třebízský horlivě se snažil napořád jí vyhovovati, v posledních letech skoro se zimničním chvatem, tak že posléze nastala vážná obava jak o jeho zdraví tak o uměleckou hodnotu a výši jeho prací“, — souhlasí zajisté každý, kdo dal si tu práci pročísti a prostudovati spisy Benešovy. Je-li pravda, „co kdysi napsal pohanský mudřec a co tak často čteme za motta u knih dějepisných“ [1])

[1]) Myšlénka z jeho kázaní.

že dějepis jest učitelkou národů, byl Beneš katexochen učitelem svého lidu. Zná-li národ skutky dobré i špatné svých předků, jejich pohnutky a příčiny, dovede snáze vyvarovati se skutků zlých a činiti dobré. A Beneš ukazoval ve svých povídkách doby slavné národa i doby, v nichž národ trpěl a strádal mnoho, příliš mnoho, někdy též příčiny toho všeho a to buď zjevně aneb mezi řádky. Vzpomínám tu jen slov Jeronýma Hrobčického (Závěť Štěpána z Palče), který vida, jak ta česká šlechta krátí si čas kratochvílemi bezúčelnými, změkčilými a zženštilými, takto propověděl, pohlédaje k budoucnosti, totiž k 17. století: „Když vás vy mladí čeští páni jinak nemůžeme vyburcovati ze života rozmařilého, snad to půjde takhle. Pak by už ty vaše ruce nebyly věru k jinému, než aby ve vrchcáby hrály, kostkami házely a karty míchaly, poháry nápojem cizokrajným přetékající ke rtům zdvihaly a ke krkolomným skokům potulných komediantů tleskaly. — — — Vy změkčilci! Nejste hodni té bohatýrské krve prolité! Ale přijdou na vás časy, že se budete musiti stěhovati všickni — všickni, že vás jednoho po druhém povlékou pacholci katovi na špalek; — kdož by tu mezi vámi vydržel!“

Na jiném místě a sice v malém úvodu k „Bludným duším“ čteme lásku k lidu českému takto vyjádřenu: „Vy milé, vy prosté české dědinky! Kdoby pak vás neměl rád a kdo pak by o *tom* lidu pod vašimi krovy rád nevypravoval a neslýchal? Vy Podlešáci! Nestyďte se za ty své lesy, jen přilněte k těm statkům svým, k těm milým chaloupkám s větší ještě láskou a starý ráz své české povahy si zachovejte, aby jej dědily vašich vnuků vnukové!“ Jako zase srdce v pravdě okřeje, když v témže románu, který líčí dobu Josefa druhého — slyší hovořiti rázného vůdce povstavšího lidu na Podlesí, koštištáře Rozhodu, jenž dává svědectví, že v lidu českém dřímající jiskra lásky k drahé řeči po otcích zděděné vyšlehuje v jasný, milý plamének. „Vy Refundo, jenž jste do těch našich lesů přinesl noviny, že český lid ještě žije, že český jazyk ještě neoněměl a že když se nedáme, nikdo nám ho z úst nevyrve? Vy, jenž jste nám přinesl novinu, že v Praze už zase tisknou knihy naším jazykem, jenž jste ty knihy mezi nás roznášel, jako v čas hladu chleb! Bez Vás by nám paměť byla v hlavách vyhasla a naše srdce by se už podobalo ledu, jako když kalvodský potok nejsilněji zamrzne.“ — Jsou to slova, která jako první paprsky přicházejícího jara rozlévají se po zimní krajině, v které mrazem vše ztuhlé — a rozpouštějí ledové kůry země. V některých menších skizzách,

jak jsem již podotkl dříve, touží po míru a svornosti v Čechách; a v „Levohradeckých pomněnkách“ hřmí do duše těm, kteří se za svůj jazyk stydí, a po všem, co cizí, se pachtí. Jsou to slova až příkrá na pohled, ale bohužel pravdivá, která by zasluhovala zlatým písmem býti napsána před očima těm, kterých se týče: „Starořímské matrony vodívaly dítky své na hroby proslulých bohatýrů, starokřesťanské matky přiváděly své syny a dcery na hroby mučeníků a kam vodíte naději svou vy, matky české? U nás byla ospalosť národní skoro pod každým prahem. U nás se zahnízdila národní lhostejnosť a bujela rychleji než kopřivy. U nás rozbilo své stany sobectví a účinkovalo až běda. Pod našimi krovy drahně časů byla domovem rozervanosť. U nás se zabednili plotem, aby tam česká kniha nemohla. Na našich návsích stavěl cizák boudu, by do ní chytal české děti a jazyky jim předělával. — — Jaká by to byla radosť, aby z českých končin vypleta byla ospalosť, rozehřáta lhostejnosť, aby sobectví změnilo se v obětavosť, rozervanosť ve svornou práci, zabedněnosť v probuzení a prodajnosti aby byla hlava jako zmiji useknuta. Jaká by to byla radosť, abychom řídili se pravidlem: Dříve než cizinu, znejme vždy otčinu.“ Po skrovnu sice, ale přece nalezáme napomenutí, aby národ zůstal věren víře své. Napsal jsem již, že probleskuje víra katolická v „Očistě“ [2]) a líčí se vyznavači její jako dobří charakterové, zvláště však v „Trnové koruně“, jejíž děj má za předmět poctu Marianskou. Uvádím jen slova Damiána Slavíka, jednoho ze zelených lancochů boleslavských, kteří se dali naverbovati jen proto, aby našli uloupenou Marianskou sošku: „A my děti Staroboleslavské, my zelení lancoši, my budeme hledati na bojištích lupiče našeho pokladu, svatého obrazu; my budeme hledati rouhače, již poskvrnili naši svatyni, my jim to oplatíme, my budeme mstiteli Matičky Boží Staroboleslavské — — — A mohli byste mysleti, rodičové drazí, že by nás opustila, že by nás nechránila? My jí své životy zasvětíme, my jí věrni zůstaneme do poslední krůpěje krve.“ Ve sbírce „V klidu a víru“ jsou časté myšlénky věroučné a někdy velice případné a časové. Škoda

[2]) V ostatních, na řídké výjimky, čteme opak. Pozn. spis.

jen, že kreseb takových nemáme od Beneše více a že nejsou v tisících a tisících rozšířeny po národě; takto asi, kdy vyšly u Mathona, nejsou v Čechách mnoho známy. Uvádím jen citát jeden, který se mi zvláště zalíbil: „A opět mi napadlo, to že snad ruka Ludmilina (sv. Ludmila) nasela tu květinu v zdejší úžlabince, aby, až se jednou budou *v Čechách hádati a přít a radit skoro do krve o to, zda-li by nám bylo lépe s věrou či bez víry, zda-li bychom tisícileté dědictví mohli tak prodati za* mísu čočovice, upomenula nás ta pomněnka, co jsme *někdy bývali, když dědictví Cyrillo-Methodějské* nebylo pouze v ústech, ne v novinářských článcích, *ale hluboko v srdcích, až na dně těch věrných českých duší*, a k nevyhlazení z těch neoblomných tvrdých českých hlav.“ Bohužel, že projevy takové nalézti lze jen v pracích, které byly vydány katolickým nákladem, kdežto o ostatních tak nemožno říci, ty liší se již i tím od oněch, že slovo „Bůh“ píše se v nich malým *b*. Neznaje žádného rukopisu Benešova, kde by slovo to přicházelo, neumím říci, stalo li se to úmyslně, aneb u přepisování. Poměry časové líčí Beneš někdy velmi objektivně, jak jsem již ukázal citací z „Očisty“ o bitvě bělohorské a roku osmačtyřicátého z „První růže“ ve sbírce „Z zapomenutých pamětí.“ Čemu se však obdivovati musíme, jest, že uměl vylíčiti tolik hroznych útrap a běd jak v národě celém, rodinách i jednotlivců hlavně za války třicetileté, tak že dobře pravil prof. Šafránek ze dne 17. října o večeru Vácsl. Beneše Třeb. v Kolíně (Kolínské noviny čís. 80. roku 1884): „Probírajíce se sbírkou nadepsanou „Cestou křížovou“ divíme se a žasneme, kde že spisovatel nabral klidu a síly pověděti nám aspoň tolik, kolik toho poznáváme z „Levohrádecké povídky“, „Trnové koruny“ a „Ze zapomenutých pamětí“ — a já dodávám hlavně v „Dokonáno jest.“

Dobře praví v tom ohledu Fr. Bílý [3]): „I zcela drobná jeho práce vzbudila celý tlum představ, druhdy slzy pudila v oči, jindy nutila pěsti zatínati nad tím do nebe volajícím bezprávím a ukrutenstvím necitelných nepřátel, ale i nad porobou, poddajností — nesvorností vlastní.“

Co se týká rodinných poměrů, liboval si Beneš více v pochmurnosti; štěstím a blahem málo kdy obtočil některou rodinu. Není také divu! Za války třicetileté a vojen francouzských nebylo o štěstí v Čechách téměř ani památky, poněvadž mráz války spálil

[3]) „Osvěta“ z r. 1884 č. 8.

vždy hned kvítek blaha rodinného, jakmile jen počal klíčiti. Tím se také vysvětluje asi, že povídky jeho nemívaly téměř nikdy konce uspokojujícího pro srdce čtenářovo, a mívaly-li přec, dávka pelyňku v tom nikdy nescházela. To pokládám také za chybu a to všude tam, kde nijakž nedá se to vysvětliti z předcházejících poklesků osoby nešťastné, které by to byly zavinily. Jaký rozdíl na příklad je v konci „Bludných duší“ a „Trnové koruny!“ Po všech trampotách a souženích dochází nevinná dívka Světluška konečně pokoje v přístavu domácnosti, — štěstí a blaha ve svých dětech, ale Andělka v „Trnové koruně“, ač čistá a dobrá jako anděl a k tomu v posvátném snažení chtěla celý svůj věk vyprostiti obraz z rukou rouhačů, umírá dříve, než byla mohla státi se ženou toho, kterého milovala, hodného a poctivého Damiána Slavíka, který, ač zbožně a poctivě živ byl a měl nároky na šťastný život, přece umírá v bitvě daleko od rodného města. Ukončení „Trnové koruny“, až ovšem na nejdůležitější věc, zachránění zázračné sošky Marianské, rozlaďuje čtenáře, jenž rozmrzen a zajisté i nespokojen odkládá knihu. Osud tak nešťastný má míti přece nějaký motiv v pozadí, jako v některých pracích také skutečně jest. Již pochopujeme snáze, proč tak přísný osud stíhá mlynáře Zlatodolského v Podvečer pětilisté růže, ač i tu je pro Jiřičku zlý osud slabě motivován nestejností rodu.

Pochopujeme to sice úplně v té rozhárané a vskutku hrozné době, v jaké pohybuje se děj „Trnové koruny“, jako také víme, že Beneš sám takto nepsal, vždyť dokazuje to i děj jinak výborné Parnasie Šmilovského, abych ukázal to na příkladě známém a i jinak znamenitém. Nedá se také zapříti, že některé výjevy v rozličných povídkách Benešových jsou si podobny jako vejce vejci. Připomínám tu jen rodinu Podubcovu v téže „Trnové koruně“ a Melicharovu „Z našich dědin.“ Ti sedláci, to jejich řádění, i ty jejich manželky — jako by byli rodní bratří a sestry, tak sobě první ve svém řádění, hrdosti kruté, druhé ve své mírnosti a trpělivosti jsou podobny. Ukazují to i dále na př. rychtářové ve „Slepém mládenci“ a „Černých Španělích.“ Karaktery ty, možno-li je tak pojmenovati, jsou kresleny stejně a v pilném čtenáři děl Benešových vzbudí reminiscence při čtení jedné práce jistě upomínku na druhou. Nechci dotýkati se tu stavby jiných prací, které jsou podobné i tím, že osoba neznámá místy v působení a vědění svém zrovna zázračná až na konci povídky snímá škrabošku z minulosti své; neboť zmíním se o tom, až budu ukazovati na některé vynikající postavy Benešovy.

Kreslení krajin nalezáme u Beneše obyčejně stručné, jen tak několika rysy — do většího popisu se nepouští.

Připomínám tu jen vesnici Zapadlinu v románu: „V podvečer pětilisté růže“, kterou několika málo črty postavil spisovatel čtenáři před oči. Vesnička vskutku zapadlá v krajině jako zapomenuté, v které málo kdy vídají člověka cizího, poněvadž leží stranou všech větších a známých cest.

Ano i tam, kde se naskytovala vděčná příležitost poněkud popsati krajinu, jako ve „Stadickém králi, místo, kde Přemyslův keř se nalezá, Beneš toho nevyužitkoval, tak že zdá se, jakoby spisovatel psal pro čtenáře, kteří krajiny, v nichž děje od něho vypravované se odehrávají, musí neb mají znáti. Delší popisy krajin neb míst nějakých vůbec jsou ve spisech Benešových řídké. Obyčejně během vypravování se krátký nákres tu a tam doplňuje. Jak se o místu dříve zmíněném jedná, jest opět něco světlejší. Někdy v málo slovech celé popsání místa a to dosti srozumitelné.

„Ves Jiřice ležela v tichounké, rozkošné úžlabině. Kolem dědiny rozkládala se pole, za nimiž v širokém, podlouhlém kruhu vystupovaly tmavé lesy, jako chmurná hradba. Nivy prorývaly tu a tam louky a lučinami probíhal potok, který by stačil na dvě složení. Po březích mládly štíhlé olšiny a stárly mdlé staré vrby. V létě tu bývalo jako v ráji a v máji jako v nebi.“ (Bludné duše II.) Dosti určitý u porovnání s jinými místy je popis krajinky, kde stál Podubcův statek (Trnová koruna III.): „Asi tři hodiny od Staré Boleslavi rozevírá se krajem mírný ouval, smutný, tichý, tak jakoby tudy šla cesta do říše věčnosti. Po stranách tu a tam strmí osamělý strom, ponejvíce planá hruše, někde také kloní se k zemi stará, strouchnivělá vrba s prohnědlou zelení: Krátce, jak jsem pravil, smutný, tichý ouval.“

Četněji nalezáme ve spisech Třebízského popis přírody, buď jarní, letní, podzimní neb i zimní, jako také před bouřkou a tuto samu. V těchto úkazech přírodních liboval si Beneš často a některým, jak se zdá, věnoval píli a psal je s pietou a vzletem básnickým. —

„— — — díval jsem se do oblak. Táhly zvolna, valily se slavně, tiše bez hukotu, ale dýchaly studeně a než výdechy jejich doletěly dolů k nám, byl z nich bělounký sníh a když se těmi šedavými oblaky tak někdy prodralo slunce, zaleskl se, mžikem se rozplynul.“ — („Z klidu a víru, I. Štědrovečerní.“)

Velmi pěkný a s poetickým vzletem napsaný je popis jeseně v „Bludných duších“ VI.: „Dnešní neděle byla jednou z nejkrásnějších dnů tohoto podzimku. Krása jesenní! Je otřelá, je odkvetlá a přece vábí. Upřete jen zraky své v říjnu či listopadu po venkovské krajině, nad níž klene se nebe jako obrovský zvon z kalené ocele, zadívejte se v tu divnou žluť olšin a v hněď starých nakloněných vrb! Nad hlavami vašimi plují lehýnké, průhledné mlhy, bělounké jako týlový šat uchystaný do plesu. Slunce se dívá na Vás z toho kalně modrého nebe, jako by mu byli přes žhavé tváře přehodili závoj, aby nemohlo líbati, aby mu nebylo viděti v obličeji smích; a kolem uší letí vám tichounký větřík. Uvadlá tráva se vám u nohou zdvihá a chřestí, jakoby se ptala: zdali už čas? a zase si lehá; noha vaše ji přidupne k zemi, aby si jen dřímala a se prospala. A nechce se vám odvrátiti se od těch žlutavých rozčeslých olší a od těch polo zpuchřelých vrb s holými hlavami, od toho kalně modrého nebe, od toho zahaleného slunce, až teplý větřík mění se v půlnoční a stráněmi to začíná fučeti, že falešné zlato na stromích a na cestách se rozletuje, jako když rozhazuje báječný boháč dukáty na dračku.“

Míst, kde Beneš několika slovy snažil se popsati roční některý čas, se v jeho spisech hemží — jak ovšem ani jináče býti nemůže. —

Pěkný je také popis před bouřkou v „Trnové koruně“, jako opět ty následky bouřky v ležení zvrhlého Hofkircha. Tu skutečně, ač popis je jen několika slovy, čtenář dovede si představiti ty spousty, které příval z oblak způsobil na místě ležení vojínů, když dříve byli posměšně procesí se soškou P. M. provedli. Stůjž zde jen malá ukázka: „A neuplynulo ani čtvrt hodiny, začaly mraky mluviti strašlivou řečí, po kteréž přechází zrak i sluch a jíž se člověk chvěje mimo svou vůli. — — — Čirou tmou, jež nastala, zašlehly chvílemi blesky a obraz jaký se vždy na několik sekund objevil, nemožno popsati. Vody hučely se všech stran, jakoby řeka náhle se byla rozproudila, koně ržali o přítrž, rejthaři volali o pomoc, někteří také kleli až běda, někteří pokoušeli se zmoci na stromy, ale nohy jim upíraly služby — — — kmeny staleté vyvráceny, půda někde na sáh rozryta, zvláště v oužlabinách, tu ležel rejthar, tu jiný, nedaleko zas utopenec, jinde zas kůň s vozem rozlámaným, tu vozy s vojenskými zavazadly.“

Již proto, že povídky Benešovy mají za podklad historická fakta a to z dob, kdy fakta ta tvořila hlavně vedle sporu náboženských bitvy, dá se souditi, že ve spisech jeho najdeme také

popis boje. Trvám, že jedním z nejdojemnějších výstupů boje jest boj Albrechta Pětipěského a soudruha jeho Poplužského s Turky (v „Závěti Štěpána z Palče“). Před hrstkou veleudatných Čechů celé vojsko Mohameda ustupuje a kolem řídnoucího hloučku kupí se na sta mrtvol a ti vůdcové těch bojovníků českých, když již ramena umdlévají, jeden druhého napomíná, aby se prosekal k vůli nevěstě — Salušce, již oba horoucně milují a žádný nechce uposlechnouti. „Buď se prosekáme, nebo zahyneme, divná by to byla po útěku svatba.“ Nevím, našel-li by se čtenář, jehož oko by nezvlhlo při čtení toho, a srdce prudce nezabušilo. K popisu tomu řadí se popis boje v „Trnové Koruně“, kde umírá Damián Slavík za slávu a čest zelených lancochů, jakož i jinde nacházíme, více méně ze vzdálí, vylíčení boje (Černí Španělé“, „Slepý mládenec“), k nimž řadí se a vyniká nad ně zvláštností boj Podlešáků proti vrchnosti, v „Bludných duších.“

Charakterisování doby je u Beneše někdy vskutku případné, jak ukázal jsem citátem již dříve z „Očisty“, tak ústy Jeronýma Hrobčického v „Závěti Štěpána z Palče“, a roku osmačtyřicátého v kresbě „První růže.“

Jindy zase charakteristika doby je mlhovitá a pravda, za niž dával straně — těžko k nalezení, a to hlavně v prácech z doby války třicetileté. Často také kladl do úst osobám slova prorocká, která, jak dějiny ukazují, a i Beneš ovšem věděl, se vyplnila. Osoby takové byly obyčejně v celém svém zjevení a jednání tajemné, mnoho mohoucí a mnoho vědoucí, z nichž vždy až na konec vypravování škraboška padala a minulosť jejich se odhalovala Ovšem že i ze slov tu a tam pronešených, z jednání některého dalo se souditi na minulosť té které osoby, ale proto přece zůstávala tajemstvím, až spisovatel roušku, při příležitosti, obyčejně až u konce vypravování, způsobem pěkným sňal.

Takovou záhadnou osobou byl převozník Příbora v povídce „Pod Karlštejnem“, z kterého se ku konci vyklube kající vrah, šlechtic Perchtold, dříve královský kastelán na Dřevíči.

Stadický král, k němuž lidé z daleka se hrnuli a život proň nasaditi chtěli a jenž poměry všech krajů českých tak zevrubně znal, najednou ukazuje se jako zeman Václav z Hořešovic, jenž života zkusiv v každé snad fázi, chtěl pomoci lidu českému, za bezvládí mnoho strádajícímu. Na Jiříka z Poděbrad, když ještě myšlénka ta nikomu nenapadla, ukazuje jako na budoucího krále v Čechách. (Poněkud příliš!)

Zrovna příšerné a na nejvýš napínavé je vystoupení domnělého Štěpána z Palče, jenž duši svého předka hledá po světě, aby ji vysvobodil, ať nedím nic o pikantním a v pravdě stkvělém rozuzlení.

Pověrčivosť lidu jest tu v jasném světle. Z Refundy ve „Bludných duších“, probouzejícího lid v Podlesí ze spánku národního, roznášejícího první české knížky a konečně podněcovatele vzpoury proti vrchnosti, vyklube se pojednou hrabě Kolovrat, jako opět poustevník Jarolím ukazuje se co bývalý sloužící princezny Lucie, téže, kterou hrabě Kolovrat — Refunda, tak miloval. Při rozuzlování románu, či lépe odhalování minulosti osob, teprve čtenáři stávají se mnohá místa jasnými a děj staví se do intensivnějšího světla, jako když slunce ozáří krajinu mlhou pokrytou. Krajánek Oremus („V podvečer pětilisté růže“), jenž chvílemi zdá se býti zrovna vševědoucím a jenž potlouká se hlavně po mlýnech Rožmberkům patřících a zvláště mladého Zrinského nejednou uchrání zlého — kdož by řekl, že je to bývalý písař, který paní Evičku Rožmberkovou vřele miloval a z lásky k ní i toho se dopustil, že vydal pevnost Turkům, již Zrinský tak dlouho statečně hájil, a tohoto jisté záhubě. Mám pevně za to, že v kritické naší litreatuře objeví se jednou staf jen o těchto záhadných postavách Benešových, které poskytují vhodné pole ku kritickému rozboru a jsou k tomu lákavé. Sem patří i Niklot, kníže polabských Slovanů („Dagmar.“).

Jiné znamenité osoby, jako Rudolf II., Valdštýn, poslední Rožmberk Petr Vok, jsou kresleny i co do postavy, způsobů života, i co do charakteru jasně. Rudolf II. („V podvečer pětilisté růže“) zahloubán do astrologie a alchymie, když tyto dvě vědy se nedaří, ve své krutosti, zamlklosti a strachu před lidmi, jako by před čtenářem stál. Taktéž Valdštýn, jehož Beneš v jedné své práci dotýká se již jako mladého důstojníka, je líčen pochmurně astrologicky („Trnová koruna“), jehož rozmar má v rukou potulný Vlach, „věhlasný“ astrolog Seni. Dohady historiků dosud se rozcházejí o tom, zda-li skutečně Valdštýn kul pikle proti císaři a spolčiti se chtěl s jinými mocemi, aby zaleskla se na hlavě jeho česká koruna. Beneš ve spisech svých drží se toho mínění, že skutečně o to vyjednával. O Bannerovi zmínil jsem se dříve. Velice dojemně je líčen („Z letopisů Sázavských“) opat Božetěch. Kněze, hlavně jezovity, kreslil více méně barvami temnými („V podvečer pětilisté růže“, „Levohrádecká povídka“, „Černí Španělé.“)

Osoby v pravdě ďábelské, jako komorníka Langa, astrologa Seni, uměl vylíčiti tak, že se tomu jen diviti musíme, kde venkovský kněz nabral tak padoušských barev, aby lidi podobného rázu důkladně v řečech i jednání nakreslil. Úhořovitého Matese Thurna, jenž tak nekalou úlohu hrál v českých dějinách v 17. století, vylíčil Beneš případně. Někdy i vedlejší osoby pro čtenáře tak se zamlouvají, že pozornosť svou bezděky na ně upírá a v paměti je podržuje. Plukovník lancochů Kladivák, Damián Slavík, děkan Staro-boleslavský, sedlák Květ, bratr Athanáš, Václav Březan, archivář Rožmberský — staroch Holata, mlynář Zlatodolský jsou figurky velmi sympatické, tak že čtenář nerad se s nimi loučí, odkládaje knihy.

Hlavní osoby ženské ve svých větších pracech kreslil jako dobrosrdečné, šlechetně smýšlející. Anděl ku z Podubcova statku, která hledala obraz zázračný a při tom milovala láskou vřelou Damiána Slavíka, čtenář těchto statí již zná. K ní druží se Jelenka, („V podvečer pětilisté růže“), která za muže milovaného krev prolévá a život obětuje a umírajíc ještě radí k záchraně. Světluška Květova („V Bludných duších“), je rovněž tak šlechetná a ctnostná jakož i Bohunka („Pod Karlštejnem“); štěstím a zvláště konečným spisovatel z těchto jen jednu ovinul a to po svízelích mnohých a mnohých. Povahy jiné je Ofka Žerotínská („Jan Abatyše“) hrdá a srdce uzavřeného, tak že, než-li by dala znáti lásku k jinochu milovanému, raději stává se jeptiškou, jako též v „Slepém mládenci“ Apolenka. Kresba těchto dvou liší se podstatně od výše jmenovaných, které více méně v povaze jsou stejné, ač ovšem různí se také, ale jen v jemných odstínech.

Nepravosti až zvířecké, jež páchali smyslní vojínové obou stran, Beneš velmi často tak ze vzdálí ukazuje, a je to jedna z nejtrpčích stránek ve spisech jeho a čtenář cítí pronikající zaúpění napadené oběti, jimž obyčejně Beneš naznačoval nepravosti ty, cítí v žilách všech a je věru rád, že místa toho minul. —

Tím obraz o Beneši Třebízském je ukončen. Vím dobře, že je v mnohém nedostatečný, ale psán je s láskou k věci a vůlí dobrou. Nedostatečnosť článku toho, mimo schopnosti spisovatele, budtež hledány předně v tom, že je to první větší práce v naší literatuře, za druhé, že spisy jeho nejsou souborně vydány, za třetí, že jak mnohý čtenář si domyslil, měl tu spisovatel kněz někdy úlohu velmi těžkou.

Václav Beneš Třebízský byl na ten čas nejlepší a nejplodnější spisovatel historicko-belletristický a plody jeho z lásky k národu řečí dojemnou a často uchvacující psané budou do nejpozdnějších pokolení v národě čítány a jméno spisovatelovo v srdci lidu českého zlatým písmem, nesmazatelným vepsáno. Žel, že Pán zavolal jej tak brzy v lepší vlast! My můžeme jen toužiti, aby v kněžstvu českém našel brzy ne jednoho, ale více následovníků, neboť čím více nás bude ve vřavě literární činných, tím více prospějeme nejen vlasti a národu, ale i svaté myšlénce Božského Mistra, jehož služebníci jsme. Planým naříkáním ještě nikdo nic nevyřídil, platíť nyní hlavně slova pěvce Slávy dcery: „*Jen z ruky pilné naděje kvitne.*“

Zbojníci.

Legenda od X. Ignáce Hołowińského*) Přeložil Jan Nečas.

1.

Na horách bořiny,
v bořinách rokliny,
potůček v úpatí hor,
planina za řekou
na dálku dalekou
táhne se v černavý bor.

2.

Ve hoře prostřední
na straně k poledni
mnich Jan sám ve sluji žil.
Bratří tam chodili,
mnicha tam prosili,
Boha by na poušti ctil.

3.

Skromně se živili,
lidem se líbili,
kdo je znal, každý jim přál.
Po čase na týně
povstala svatyně,
klášter jí po boku stál.

4.

Od králů stavěná
budova zlacená
nemůže dojati tak,
jak ta, jež postěním
bděním a modlením
povstavši, jímala zrak.

5.

Za tmy tam zbojníci
na lup se strojící
překročiť hodlali práh.
K oknům se hrnuli,
pohlédli, trnuli,
všechny je obešel strach.

6.

Jasno tam docela,
uprostřed kostela
ležel a modlil se Jan.
Těžko jíť na lupy,
andělů zástupy
za stráž mu postavil Pán.

*) Polák X. Ignác Hołowiński, zemřelý r. 1855, byl rektorem duchovní římsko-katolické akademie v Petrohradě, arcibiskupem mohylevským a konečně metropolitou římsko-katolické církve v Rusku.

7.

Sotva to zočili,
na útěk skočili,
ve hvozdech vyčkali den.
Za dne si pravili:
Smysly nás mámily,
pouhé to přeludy jen!

8.

Půlnoc se blížila,
havěť se plížila —
Kostelík obemknut zdí.
A to je zděsilo,
za dne tak nebylo! —
Utekli zbojcové zlí.

9.

V ten čas Jan za šera
kráčel kol kláštera
s modlitbou na zbožných rtech.
Modlitba dovedla,
zeď že se pozvedla
před zrakem lupičů těch.

10.

Strachu se zbavili,
za dne si pravili:
V strašidla věří jen hňup!
Zmužme se docela,
kyne nám z kostela
veliký, bohatý lup!

11.

Sotva se smrákalo,
lupiče lákalo
temno zas ku chrámu jíť.
Jasno v něm viděli,
z kostela slyšeli
nábožné hlaholy znít.

12.

Mniši v chrám vstupují.
Zbojníci vkukují —
neskrotný pojal je hněv:
Čí to moc kouzlivá
kolkolem rozlívá
tajemný hlahol a zpěv?

13.

Nežli se rozšeří
vpadneme do dveří,
do mnichů dáme se dnes!
Stkvosty a klenoty
z náplně štědroty
uschová skrýše a les!

14.

Kol zdi se stočili,
ku dveřím skočili — —
Přestrach jim do krve vjel.
Kostelík dojemně
vznesl se od země,
vysoko nad nimi čněl.

15.

A kdo v něm klečeli,
tušení neměli,
kostel že s nimi se vznes'.
Zbojníci ze strachu
byli hned ve prachu,
rádi, že zakryl je les,

16.

Jedni se vrátili,
věk svůj pak trávili,
řeholní nosíce šat.
Ostatní ohavy
oddělil od hlavy
úřadem zřízený kat.

Národní Tartyf.

Humoreska.

Píše **Petr Kopal.**

(Dokončení.)

Dozvuky z tábora.

Kdybychom v povídce své směli si poroučeti, byli bychom ji imposantním tableau v hostinci pana Bořivoje Břetislava Všeborského, jakož právě bylo vylíčeno, ku všeobecné spokojenosti zakončili. Bylo by k docílení většího effektu dostačilo, aby Miládin strýc slíčnou neteř svoji upozornil na výtečné vlastnosti soudce p. Tvrdého, jenž nejen úřadem, ale i tělesnou a jmenovitě duševní statečností svojí mohl uspokojiti dosti vysoké požadavky krásné pleti: leč pohříchu i povídkáři bývají nuceni za osudem svých hrdinů neúprosně kráčeti, kterémuž osudu podlehli i hrdinové naši. Pana Floriána Strachotu byli bychom na čakaně směšného opovržení šťastně popravili; avšak tento hrdina přesmutné postavy i po své mravní popravě nepřestával strašiti. A kromě něho stanula na jevišti osobnosť, jížto bychom se byli co nejméně nadáli. Byla to osobnosť pana ze Schwefelblütů.

Druhého dne, kdy na pozemcích slečny Milády měl se tábor lidu odbývati, zavítalo do našeho městečka šest četníků se strážmistrem v čele, který se začal tvářiti velmi mrzutě, když uslyšel, že s tábora na dobro sešlo. V patách za četníky přikvapila z kraj. města celá eskadrona husarů se šavlemi vytasenými a ručnicemi ostře nabitými. I tito se náramně divili, spatřivše město v dokonalém klidu. Domnívalť se, že uzří zde aspoň deset tisíc vzbouřenců. Pan rytmistr měl rozkázáno do zámku slečny Milády půl setniny, do hostince p. Floriána Strachoty 20 mužů posádkou položiti a ostatní mužstvo po městě rozložiti a případně prostředků nejráznějších k potlačení povstání použiti. Továrna na sirky pana ze Schwefelblütů byla silnou piketou obsazena a na dostřel nesměl se k ní nikdo přiblížiti.

— Teremtete! tedy žádná revoluce! — láteřili husaři.

Pan Bělohradský, jenž, jak samo sebou rozumí se, s neteří svojí téhož ještě večera odstěhoval se do jejího příbytku, spatřiv posádku domyslil se ihned všeho toho, co asi pan ze Schwefelblütů ve Vídni u pánů ministrů vypravoval. Nařídil ihned, aby vojínové co nejstkvěleji byli pohostěni, což na velitele husarů tolik dobře působilo, že při obědě vedle slečny Milády a jejího strýce sedě

a na české kuchyni si pochutnávaje, po nadšeném přípitku na počest slíčné hostitelky dodal: to celé povstání je hlouposť, kterouž si byl pan ze Schwefelblütů ze strachu vymyslil. —

Soudce Tvrdý dostal od vrchního zastupitelstva nejpřísnější rozkaz, aby za příčinou táboru lidu podal zprávu co nejpodrobnější a aby hlavní rušitele občanské klidu vzal do vyšetřování a případně do vazby vyšetřovací.

Soudce nemeškal podle vědomí a svědomí celou tu aféru vyšetřiti a o ní zprávu podati.

Především pohnal k výslechu p. Floriána Strachotu, kterýž, aby sebe vysekal, hleděl slečnu Miládu co nejvíce zasekati. Z výslechu okolních představených nebylo lze nic podrobnějšího o jakýchsi štvanicích proti panu ze Schwefelblütů se dopátrati. Považovalit všichni celý tábor za pouhou komedii, za chvastavosť Floriána Strachoty. I bylo by snad všecko usnulo, avšak četníci po vesnicích vyzvěděli horších věcí. Zaslechli toliko něco o palič-ských řečech obou pánů z Prahy. Z okolnosti, že tábor měl na pozemcích slečny Milády se odbývati a že soudce Tvrdý toho večera před schůzí lidu zavítal do hostince Floriána Strachoty, soudil strážmistr četníků, že sám soudce u věci té není nestranným, o čemž ihned zevrubná zpráva podána byla na místa vyšší. A jak později se ukázalo, neopomenul ani pan ze Schwefelblütů za pobytu svého ve Vídni soudce Tvrdého, jakoby byl pro slečnu Miládu zaujat, vylíčiti, jelikož prý ve všech přech za příčinou rušení držebnosti, vždy v její prospěch rozhodoval. Celá tíha soudu každým dnem více ulehala na slíčnou majitelku statku a všecken právnický důmysl jejího strýce a všecky jeho známosti na vyšších a nejvyšších místech byly jaksi novou pobudkou k zakročování vždy přísnějšímu těm, jimž na hrdelní při mnoho záleželo.

Pře dostoupila svého vrchole, když soudci Tvrdému všecky soudní spisy byly odňaty a jinému soudci svěřeny. Tvrdému pak dáno na srozuměnou, že v aféře té nemálo porušil soudní nepředpojatosť a že mu bude co nejdříve přesazení z trestu očekávati. Oba: p. Bělohradský i soudce Tvrdý nabyli přesvědčení, že komusi ve vyšších kruzích všecko záleží na tom, aby aféra dobřenická všemi soudními skřipci roztažena byla na sensační process, jemuž za oběť měla padnouti slečna Miláda. Mohlo snadno uhodnouti se, komu v sousedství mnoho na tom záleželo, aby se jí co nejvíce mravně i hmotně uškodilo.

Konec všeho byl ten, že hlavně na základě svědectví Floriána Strachoty slečna Miláda pro zločin rušení veřejného pokoje od-

souzena byla na dva měsíce do těžkého žaláře, zostřeného tuhým postem prvního dne každého měsíce. Strachota odbyl si svůj strach osmidenním lehkým žalářem. Soudce Tvrdý měl opravdu z trestu býti přesazen, čemuž však vyhnul se tím, že, poděkovav se ze státní služby, umínil si živiti se na svou pěst.

Závěrek.

V hostinci „u fraku.“

Minuly tři měsíce. Aféra dobřenického táboru byla skoro zapomenuta. Lidé, nabaživše se přerůzných o ní z novin i ze soudu zpráv, hleděli si své klidné práce. Toliko pan Florián Strachota choval nešťastný tábor v živé paměti a měl k tomu zajisté mnoho platných příčin. Lid na dobro zanevřel na „Žižkův palcát“ i na „táboritu.“ Lid velikou jevil soustrast se slečnou Miládou a proto vyhýbal se i krámu i hospodě ničemného Strachoty. Hostinec i krám spustly. Filip Zeměžluč nadarmo se usmíval naproti na Mariánku, darmo na mimojdoucí služky, — ani jedna k němu do krámu nepřišla, ba ani kluci nepřicházeli za krejcar pro sirky. Pivo ve sklepích zkyslo, víno dostalo plíseň, p. Florián, nechtěl-li všecko sám vypiti, musil nápoje vypustiti do stoky. O málo lépe dělo se v krámě. Když nikdo více tam nedocházel, musilo zboží „tu i cizozemské“ za haléř vyprodati se. Veliké štíty s křiklavými nápisy byly dávno shozeny a spáleny a lid přezděl krámu: „u naraženého cilindru“ a hostinci: „u fraku.“ Obá názvy v ústech lidu příbytku Floriána Strachoty zůstaly do dnešního dne. Majitel obou závodů dříve tolik kvetoucích chodil sám a sám od dveří ke dveřím a od okna k oknu nejen jako s naraženým cilindrem, ale i s naraženou hlavou a jeho famulus, Filip Zeměžluč, vida všecky své naděje ve slastnou budoucnost se slečnou Mariánkou zničeny, smál se co nejjedovatěji na celý svět a dal i pánu svému i Mariánce na věky vále. Tak se odměňuje falešný svět! Florián Strachota styděl se světu ukázati se a proto vyjížděl si častěji přes pole do města, kde ho méně znali.

Jednoho dne na konec měsíce srpna podvečer stál u okna a díval se na Boží svět. Slyšel jakýsi jásot, jenž vynikal za hluku kočárů.

— Pojďte se, pane, podívat, — volala služka dveřmi, — slečna Záborská jede z kriminálu v průvodu svého lidu a dělníků pana ze Schwefelblütů. —

— Tak, tak! — zvolal Florián maně. A nežli se nadál, bral

se průvod vedle jeho bytu. Uprostřed zpívajících dělníků jela Miláda po boku svého strýce. Oděna byla v šedých cestovních šatech. Tváře její zářily radostí. Dělnictvo zastavilo se u domu Floriána Strachoty a zříc jej v okně státi volalo: hanba mu! Strachota zděšen od okna odskočil. K důtklivému napomenutí pana Bělohradského dělnictvo postupovalo dále. Zástup lidu vzrůstal vždy více, čím blíže k zámku slečny Milády přicházel. U vchodu do parku očekával dobroditelku svoji hlouček dělnických dítek s učitelem v čele, kterýž bíle oděnému děvčeti dal pokynutí, aby slečnu Miládu jménem školy přivítalo a jí kytici s růží podalo. Oči této utkvěly na děvčeti, kteréž na čelo mateřsky políbila a vedle sebe posadila. Avšak hned na to všecku její pozornosť na sebe upoutal — učitel.

— Pane soudce Tvrdý, kterak vy jste se octnul zde? —

— Nejsem již soudcem, nýbrž prozatímným učitelem vaší, slečno, privátní školky. Ctěný pan strýc ostýchal se vás, slečno, zarmoutiti zprávou, že předešlý učitel bezpochyby ze strachu, aby neudělal si na hoře zlé oko, zanechal dítky trhanů, vyhledav si službu jinde. Já, nemaje jako poděkovaný a řekněme přímo jako propuštěný soudce prozatím nic lepšího na práci, převzal na sebe úřad učitelský — —

— A jak vidím, — přejala slečna Miláda slovo, — vpravil jste se do svého úřadu velmi dobře, jelikož z očí dítek vidím zářiti k vám lásku. Prosím, račte si k nám přisednouti. —

— Mohu se honositi, — odvětil pan Tvrdý, do vozu přisedaje, — že moji školáčkové mne návidí. —

— A to jste mi, drahý strýče, nesdělil, v jaký nový úřad pan Tvrdý se uvázal! —

— Chtěl jsem tě překvapiti, abys na vlastní oči viděla, kdo vlasti své největší oběti dovede přinésti.

— Rozumím vám drahý, strýče! — odvětila Miláda s něžným pohledem.

— Pan Tvrdý, — pokračoval strýc, — nejen že zastával v nepřítomnosti tvé úřad učitele, ale i úřad pojezdného, správce, — všecko všudež v jedné osobě. —

A nyní ujal se slova p. Tvrdý — prosím o propuštěnou. —

— Kam nám chcete utíkati? — tázala se Miláda.

— Zařídím si svoji notářskou kancelář. Na vyšších místech konečně nabyli přesvědčení, že celý ten soud sbubnován byl panem ze Schwefelblütu a potom i přílišnou ochotou četníků a že tedy mně nemálo se ukřivdilo. —

— Ostatní povíme si doma v důvěrném domácím kruhu — pravila slečna Miláda. Mohu vás, pane, ubezpečiti, že oběť největší v celé té prazbytečné aféře přinesl jste vy, a já proto ve vězení bezpočtukráte na vás vzpomínala. Kdybyste byl počínal si tolik horlivě, jako počínají si v těchto zlých časech mnozí vaši kollegové, mohl jste udělati stkvělou karieru. —

— Proto jmenuju se Tvrdý, — odtušil mladý muž.

* * *

Pan Tvrdý hned na to otevřel v okresním městě svoji notářskou kancelář, kteráž v krátké době vydobyla si přízně vůkolního lidu. Od té doby, co byl učitelem dětí českých trhanů, vyvinul se mezi ním a Miládou Záborskou jakýsi zvláštní poměr, jenž ve třech letech na vždy utvrdil se výměnou zlatých prstenů — u oltáře.

Památné a lidu posvátné hory v Šumavě.

Podává **Frant. Wildmann.**

Šumava naše jest krásná a roztomilá; a proto když nyní do ní vede dráha Plzeňsko-Eisensteinská, tisícové cestovatelů, rodin a milovníků přírodních krás navštěvují každoročně naši Šumaváčku. Vždyť zde dosud čistá a panenská příroda vábí turisty do svých horských pásem, podobajících se řetězům, z nichž vyčnívají rozsochatí aneb kůželovití velikáni bujným šumivým lesem porostlí; mezi těmito horskými řetězy vinou se utěšená údolí, pokrytá bujným travnatým kobercem, do nichž se řinou stříbrobílé hrčící potůčky se strmých hor; jako bílé a stříbrné tkaniny vinou se v údolích bublavé potůčky, plné stříbrojasné vody, v nichž se bystří pstruzi prohánějí; po stráních hor ozývají se v létě zvonky pasoucího se skotu a zdravé vánky čistého vzduchu naplňují celou krajinu. Zde není továren, ani učmouzených komínů, z nichž by se vyvalovaly sloupy dusícího kouře — zde se ještě prohání srna a jelen v prostorách tichých šumných lesů, zde ještě ptactvo lesní svobodně pěje písně, nikým nejsouc vytrhováno, leda známým dřevorubcem. Proto sem každého roku zvláště o prázdninách více a více zavítává rodin městských, aby pookřály na čistém vzduchu, ano hostinec a pensionat páně Prokopův na Špičáku jest milou útulnou naší matičky Prahy.

Lid tichý, pracovitý žije zde ještě patriarchalně a váží sobě své přerozkošné domoviny pošumavské. Zvláště ti horští velikáni jsou mu nade všecko drazí a proto umí o nich dávné bájiti zkázky, jak se byl od svých předků naučil.

Svatobor dvousedlový nad Sušicí jest lidu pošumavskému horou posvátnou; zde se udržely nejdéle zbytky pohanstva, zde naposled teprv vztýčen byl svatý kříž. Křišťálový pramen posvátné studnice Vodolenky naposled v Šumavě napájel cudné vily a křepčící lesní panny. Zde naposled scházeli se vlchevci a zreci, modlíce se s malým zbytkem šedých starců, vráskovitých žen bohům spásám a přinášeli sem poslední své oběti — až konečně posvátný kříž vztýčen na temeni Svatoboru — a čistý pramen Vodolenčin zasvěcen Rodičce Neposkvrněné.

Dále nad Červeným Dřevem u Nýrska zdvihá své týmě k nebesům mohutná hora Jezevčí — od tamních Němců „Jezvinc“ čili Jezvinec zvaná. Hora tato oplývá tisícerými druhy vzácných květin a bylin; škoda, že sem doposud nižádný botanik nezavítal — zde by našel vzácné a hledané exempláře pro své sbírky. — V tomto oboru není památná krajina naše ještě prozkoumána.

Náš Jezvinec znám jest ještě od dávných pohanských dob našim pošumavským čarodějům, kteří doposud sem přicházejí jako jejich praotcové, by hledali byliny, jimiž by mohli lidem i dobytku učarovati aneb zase kouzlům moc odejmouti; zde hledají se léčivé byliny a jest jich zde hojnost u velikém výběru. Zvláště za večerů a nocí před tajuplnými svátky, jako před sv. Filipem a Jakubem, před sv. Janem Křtitelem, před svátky Mariánskými, za nových měsíců, a když přibývá měsíce, čili jak lid říká, „když jde měsíc nahoru“, nalezneš na hoře Jezevčí množství starých mužů kouzelníků a starých žen čarodějnic, kteří sbírají zde před východem slunce byliny, jimiž pak čarují, připravujíce rozličné masti, aneb kouzlům moci odebírají — a botanik náš novomodní by pohlížel celý udiven, jaké veliké množství bylin lidé ti znají. — S bohatou kořistí ubírají se naši mužští i ženští čarodějové do svého domova na kolik mil od Jezvince vzdáleného, kde pak hospodyním přinášejí byliny proti učarování, aby krávy hojně dojily — a když se chtějí sousedkám vymstíti, aby krávy jim nedojily, chřadly, neb jenom krev dojily — aby nemohly svrtěť — aby máslo bylo měkké atd. Naučil jsem se mnohým čarám od těch starých babiček, ale musil jsem jim slíbiti svatosvatě, že to nikomu nepovím, a že to vezmu s sebou do hrobu — avšak pověděl bych to přec ctěným čtenářům „Vlasti“, zvláště našim dychtivým čte-

nářkám hospodyním, kde mají polnost, dobytek a drůbež, kdyby naše „Vlasť“ nebyla měsíčně jenom čtyrarchová, a měla více místa, jež by též těm čarám a kouzlům popřála.

Dále památnou horou našemu lidu pošumavskému jest dvojí temenný Kouřím, „Kouřím Velký a Malý“ zvaný. Zde stávala někdy na temeni ve skále vytesaná tvrz a lid, zvláště pohlaví ženské, s bázní k hoře této přichází. Velký, černým lesem porostlý Kouřím jest lidu našemu postrachem; do něho se neodváží vejíti žádná žena. Zde se zdržují v mýtinách a v úžlabinách divocí mužíci, kteří provozují strašné ryky kolem hory, v divém a hrůzném křiku s větrem o závod tančíce. Zvláště když se strhne strašlivý vítr aneb bouře, mají tito diví mužíci strašné haloh: ryk, dunění, skřek a jásot divých těch mužíků daleko do údolí slyšeti. Matky hrozívají neposlušným dětem, že je zavedou do strašných mýtin mužíků lesních, kde již mnoho dívek strašně zahynulo; nebo jak se tam dívka jaká objeví, uchopí ji diví mužíci a s větrem o závod s ní křepčí, až duši vypustí. Sama krajina na Kouřímu jest velmi divoká a strašná, z níž zajisté i tato pověst vzala svůj počátek.

Jinou posvátnou horou našemu lidu v Pošumaví jest dvoutemenná Doubrava nad Polení, kde se rád zdržoval náš abbé Dobrovský. Na hoře této ustavičně vylézaly kosti velkého obra ze země, až konečně byly knězem posvěceny a kříž nad rovem jejich postaven; pak zůstaly v úkrytu. Zde též na hůrce „Ouňovce“ zvané pod černou buližníkovou skalou tančí „Zkaměnělá veselka.“

Za dávných časů vraceli se výskající svatebčané údolím tímto z kostela domů. Na tomto místě však radosť jejich náhle se ukončila. Šťastní snoubenci, spokojení rodiče, jásající hosté a hlučící hudebníci byli všickni najednou bořící se skalou zasypáni. Pršelo totiž, oni se pod ohromnou skálu ukryli, skála se rozpadla a je zasypala. Staří obyvatelé drslavičtí ujišťují, že viděli o půl noci, když měsíc přes blízký jedlový les do údolí na černé skalnaté balvany pohlížel, na tomto strašném místě četnou společnosť tančiti. Tanečníci s tanečnicemi pohybovali se u veliké čerstvosti, ale zůstali vždy zádumčivi a němi, tahy obličejů jejich se nikdy neměnily, neb tancovali, jsouce zkamenělí. Pohled na ně vzbuzoval žal, tichý bol a útrpnosť. Ze skalnatých rozsedlin zaznívala počas divokého tance veselá hudba pisklavých dud.

Jedno z nejkrásnějších pásem hor šumavských jest pohoří Bělče u Chudenic, jež končí Tuhoštěm u Švihova, kde snad Sámo porazil Dagoberta, krále franckého v r. 630. Vyhlídka z temene Bělče patří k nejrozkošnějším v celé Šumavě. S Bělče lze patřiti

do třech království: českého, saského a bavorského, odtud lze viděti celé západní Čechy, bývalých to šest krajů: klatovský, plzeňský, loketský, rakovnický, berounský a prácheňský. Zvláště velmi jasně možno zříti celý Český les od smrčin od Chebu a Šumavu až ku pramenům Vltavy u bažinatých Kvild. Na blízku zříti lze původní stará sídla pánů Švihovských a Černínů: Švihov a Chudenice, velkolepý chrám přestický, krásný zámek Schönbornský v Lukavicích, zříceniny Radkovic a Roupova. Dále jest viděti v dálné mlze černé věže po všecky časy věrné a oddané Plzně a zříceniny hradu Radyně u Plzence, krajinu plasskou, věže rokycanské. Třemšín se zříceninou hradu Rožmitalského, Zelenou Horu s Nepomukem. Severní kruh obzoru přerozkošné vyhlídky ohraničuje Rudohoří: zde zříti lze bazaltový vrchol „Podhory" u opatství tepelského, vyhořelou sopku „Vladař" u Chýše a „Císařský les" u Kynžvartu se znamenitým zámkem knížat z Metrnichů. Dále spatří pozorující oko v témž směru a pásmu hor starodávné zdi zámků Volfsberka a Švamberka, zříceniny Gutensteinské, sídla to starých a bohatých pánů Švamberků a Gutensteinů. Dále vidíme krajinu stříbrných a olověných dolů u Stříbra, kde Soběslav I. císaře Lothara porazil, blíže pak vidíme rovinu u Kladrub, Chotěšova a Hradce s mnohými výstavnými dědinami. K severozápadu pozorujeme kostel na vrchu nedaleko Plané, kde Šlikové své dolary razili. Nejvýše zdvihá své týmě hora, jež chová na sobě památné zříceniny hradu Přimdy, blíže zříme zříceniny hradu Hirštejna a Lysou horu, kde stojí bývalý klášter Augustianů Pivoňka. V rovině před sebou zříme věže Horšova Týna, zámeček Kanice, zříceninu tvrze Netřebu, města Domažlic, kulaté věže zříceniny hradu Ryzmberka a Hersteinu, přerozkošnou Šumavu od průsmyku u Neumarku až ku Kvildám, hrad Klenové, zámek Týnecký, město Janovice s bývalou tvrzí, město Strážov, zříceniny tvrze Opalky a zámek Čachrovský, a dále zachovalé zříceniny hradu Velhartického a krajinu klatovskou, zvláště celé město Klatovy. Z velikánů šumavských zříti lze Javor, Prsa Matky Boží, Jezerní Stěnu, Ostrý, Poledník, Brückl, Roklan, Boubín a Svatobor. S Bělce zříti lze do tří království, do bývalých šest krajů západních Čech, lze viděti dvě krajská města Plzeň a Klatovy, 400 osad, 17 zřícenin hradů a tvrzí, 7 bojišť, kde Čechové cizáky vždy zahnali a nad nimi vždy zvítězili, neb v celých západních Čechách není bojiště, kde by Čechové byli poraženi bývali.

Kdo za jasného dne temene Bělče dostoupí a pod sebou v údolích čilý život svých krajanů pozoruje, nesčíslná města, ve-

snice, dědiny, zelenající se lesy, mlhavé hory a široké úrodné nivy přehlédne, jež dobromyslný bodrý lid český pilně a spokojeně vzdělává, na nichž se nesčíslná tučná stáda pasou, nad kterýmižto přerozkošnými krajinami čistá modrá obloha jako velkolepé nedostihlé klenutí nebeské se klene, zajisté pocítí v duši své z pohledu tak přerozkošného neskonalé spokojenosti, a ústa jeho obdivem uchvácena zašepotají:

O jak jsi krásná, vlasti má,
Tys rekův našich otčina. —

a díky tobě steré, velký Bože, že jsi národ náš v tak přerozkošnou zemi uvedl.

Pohled s Bělče v krásné krajiny severo-západních Čech nikdy neunaví, aniž stane se jednotvárným. Čím více pozorovatel v ty čarovné krajiny patří, tím více poznává jejich krásu a rozmanitosť, a tím více umí pak si jich vážiti a je oceniti.

Bohužel bylo zvykem, ano modou, cestovati do cizozemska, krajiny tamní obdivovať, své krásné vlasti si však nevšímať, ano jí pohrdati. Takovým praví vlastenecký hrabě Eugen Černín, který za svého pobytu v Chudenicích skorem každodenně na týmě Bělče dojížděl a odtud svou předrahou vlasť pozoroval: „Jsou-li badateli po starožitnostech zajímavy pusté písčité pouště, v nichž před tisíci lety Alexandr Macedonský zvítězil, přivedou-li jednotvárné pusté břehy řeky Tibery mnohého až k nadšení, co máme pak my ve své vlasti české pocíťiti na oněch posvátných místech, která srdci našemu tak drahá jsou, která nám hlásají stkvělé činy udatenství, hrdinosti a lásky k vlasti našich bohatýrských předků, kteréž krajiny nejsou suchými pouštěmi, ale nejkrásnějšími úrodnými krajinami celého světa. Proto též neznám města, které by mi tak drahým bylo jako prosté týmě hory v mé předrahé vlasti, kde přítomnosť a minulosť, příroda a lidstvo pohromadě moji celou duši nevýslovnou rozkoší naplňují.“

Tak psal šlechetný vlastenecký hrabě Eugen Černín před rokem 1848!

Zavedený.

Z cyklu drobných obrázků „děti“ od **A. J. Dubce**.

Výměník Podiva jakživ málo dobrého od svých dětí po první ženě užil, a leckdy s nejstarším svým synem, v jehož chaloupce byl na výměnku, dosti příti se musil, aby mu toho

tak dosti maličkého práva výměnkářského nezkracoval. Brzy zarovnal mu koutek ve stodole svým obilím tak, že sotva tam několik mandelů mohl ukrýti, brzy přioral sobě několik brázd z otcova pole, a tak to bývalo všude. O zahrádce už ani nepovídám, protože děti hospodářovy obraly kde který plod spíše, než děd na zahrádku sobě pomyslil. A starší dvě dcery, na dolním konci vesnice provdané, přicházely otce zřídka kdy navštívit; stalo-li se však kdy tak, ohlížela se každá po jizbě, kde by se dalo co vhodně pod zástěru ukrýti. Zřejmo potom ovšem, že ku pomoci nikdy otci příliš nespěchaly, majíce výmluv při ruce vždy hojnosť. Žil tudíž Podiva s nejmladším svým hochem Vítem, jenž byl už po druhé ženě nebožce, v stálém útisku. Až pojednou se tyhle okolnosti valně změnily. Podivův syn Josef, vlastní bratr Vítův, dostudovav na gymnasiu, byl přijat do bohosloví. Když přišel Josef po prvé jako bohoslovec domů, změnili nevlastní jeho pokrevní přátelé své chování k otci na dobro. Nejmladší nevlastní sestra Josefova, od níž bylo dorůstajícímu studentovi zakoušeti nejtrapnějších útisků, kdykoliv domů zavítal, láskou div se nerozplynula, když poprvé bratra v kněžském uviděla obleku. Plakala, jak tvrdila, štěstím, že má tak milého bratra. Už zapomněla, jak jindy myslívala, když chudičký příspěvek studentovi ztrpčovala výčitkami, že všechny ostatní děti svými studiemi okrádá, a jak vší práce se odříkala, tvrdíc, že ze svých mozolů nebude leckohos dělati pánem. K otci byla potom vlídnou a ochotnou, jak ani za dětinství nebývala. A nejinak jednal syn hospodář. „Tatíčku, tatíčku," oslovoval otce vždy tak lahodně, a všude sobě starého výměníka, zvláště viděl-li to Josef, nadcházíval. Dětem svým přísně zakázal vstoupiti do zahrádky dědovy a ve stodole bylo najednou místa všude plno, jakoby hospodář ani obilí neměl.

Jindy bylo Podivovi zjednati sekáče na žně, protože na takovou práci síly mu nestačívalo; letos však hospodář všechno zastal a platu žádného nepožadoval. Starý výměník leckdy se zamyslil, jakáto asi náhlá proměna se s dětmi jeho stala. Údiv jeho dostoupil svrchované výše, když ku konci prázdnin Josefových hospodář mu nabídl sto zlatých, aby mohl Josefa znovu do semináře vypraviti a v roce časem nějakým příspěvkem mu život ulehčovati. „Ale, dítě", bránil se Podiva, „těžko ukládati na mou šedivou hlavu takový závazek. Víš, na listí stromové na podzim není potřebí velikého větru, aby kleslo dolů, a do mých šedin také snadno dech smrti může zaváti, a neodolají na dlouho." „Bude dluh u Pána Boha", děl syn dobrotivě, „vždyť to bylo

by jenom maličkou splátkou za vaše dobrodiní.“ Starý otec nad touhle upřímností zaslzel . . . Sestry pak všechno prádlo Josefovi zdarma opatřily.

Po odchodu Joseťově láska a přívětivosť maličko potuchly sice, avšak nezanikly nikdy, protože i ten nejmenší skutek byl Podivovi zárukou dobré shody a lásky s vlastními dětmi. Navštěvovaly ho častěji, a potěch do budoucnosti a slibů měly vždy zásobu pohotově. Už také laskavým okem pohlížely sestry na Víta, jemuž teprvé devět bylo rozkvetlo jar a roztrhané šaty mu leckdy poopravily. Hoch však nemohl se s nimi nikterak spřáteliti. Měl paměť příliš dobrou a hlavu ještě tvrdší a v ní myšlénky, že by jich nebyl nikdo v té dětské duši hledal. A to všechno měl od svého bratra Joseťa. V bídě a útiscích vychovaný student záhy poznal lidi — vždyť měl k tomu dobrou příležitosť, doma i v cizině, — a poznáním tím zušlechtila a zjemnila se mysl jeho měrou velikou. Což divu, že vzdaloval se rád společností, v nichž buď nesrdečnosť a přetvářka, anebo tvrdosť a nevšímavosť stálými vládkyněmi, a že utíkal se raději do samoty a vyhledával společnosti duše prosté, a tak čisté a průzračné, jako byla jeho. Toho mu poskytoval otec a mladičký bratr. Za pobytu Josefova doma sedávali v úzké jizbě výměnku Podivova tři lidé, jimž bývala jedna mysl, jeden hovor. Ačkoliv cítívali všichni jedním srdcem, přece býval v tomhle cítění malý rozdíl. Starý Podiva vnímal všechny řeči synovy jako slavné stvrzení všeho toho, co byl v životě již dávno procítil, ačkoliv sobě toho tenkrát ani nebyl tak vědom; Vítovi pak začínaly tou dobou chvíle první myšlénky.

Znáte ty doby? Doby, v nichž poprvé zašumí dětskou hlavou první, třebas nejasná myšlénka? Posud podoben byl stav duše jeho tiché hladině rybníka, jenž u paty hory se rozlévaje, jako perla drahocenná zasazen jest v okolku svěží zeleně; s hory snese se větérek a hladina ve středu maličko se vzedme, a potom roztáhnou se na ní kola zprvu užší a dále širší a širší. Tak bývá první myšlénka dítěte. Duše jeho stále po onom prvním sladkém okusu touží dále a dále. Šťastno bývá, jest-liže vždy rozněcována bývá duše jeho dobrými vánky ryzího smýšlení! Běda však, přimísí li se tou dobou v jeho rozvoj dech vášně. Potom zabouří vlny ty a divoce bijí ve svírající je břehy a buď prorazí je a naplodí zhouby široko daleko, aneb ničí se zpět klesajíce . . .

V lese, kamž tak rád Josef chodíval, aby zotavoval se po vysilujícím životě ve městě, leckdes na mezi u rozkvetlého keře plané růže, nebo v kopcích mateřídoušky, na palouku zelení až

překypujícími naskytla se příležitosť staršímu bratru, aby Vítovi pověděl věci, při nichž hochovi mysl hned údivem se nítila, hned srdce plesalo, že dech stísněným hrdlem chvílemi ulevovati musil té síle dojmů, jež nemohly se v duši směstnati. A potom chlapec přemýšlel o všem znovu mnohokráte, a když Josef odešel z domu a pochybnosť a nejistota Vítovi vzešla, bedlivě vše uschovával až do jeho příchodu, protože starý Podiva nemohl mu ani sté otázky zodpovídati. „Kdybych tak byl v mladším věku, šel by Vít za Josefem do města“, říkával sobě nejednou po tichu, „aspoň by mu tam uhodli.“ Své mínění svěřil také Josefovi. „To bude mojí starostí“, odpovídal obyčejně syn, „až jen dojdu svého cíle.“ A potom tiše spřádal bratrův osud. „Však mu zpříjemním život na studiích“, končíval tyhle myšlénky, jejichž splnění bylo v nedozírné dálce. A tam bylo ještě tma. Dobře, že bylo tak. Kdyby tam byla padla jenom jiskra, okamžikový záblesk, jakýž vrhá bouřlivé nebe do tmavé noci, byl by se Josef zhrozil . . .

Asi za měsíc po odjezdu Josefově z posledních prázdnin dostal mladý hospodář Podiva list. Písmo bylo cizí. Darmo se pídily děti jeho, z nichž už jeden dosti odrostlým byl školákem, aby list dostaly do rukou. Podiva nedal jej nikomu. Když pak večer děti v komoře ulehly, zavolal hospodář svoji ženu a sedaje s ní za stůl sděloval jí přitlumeným hlasem, že Josef na smrť jest nemocen, a že prosil soudruha, aby mu napsal tenhle list. Poručil prý poslati jej na něho, aby zvěsť ta nezničila starého otce; on prý ústně jej snáze na to připraví.

„A naše peníze,“ zabědovala žena.

„Neboj se,“ děl mladý Podiva, „snad není tak zle s Josefem, a kdyby měl až umříti, má otec krávu, a ta postačí na zaplacení dluhu.“

„Raději spíše, hleď dobyti peněz,“ radila žena, „sestra tvá má také jakýsi požadavek u otce.“

Hospodář byl na rozpacích.

„Víš, máme už kolik dětí,“ napomínala žena. Podiva slíbil jí, že se záhy o vše postará.

Druhého dne vyhledal sobě kupce, jenž k poledním odvedl jalovici z jeho stáje. Odpoledne zašel do výměnku. „Tatíčku“ oslovil výměnkáře, „vím, že letos málo jste senem zásobeni na zimu a jiného krmiva také nemáte. Po práci podzimní už všude skoro a kráva vám užitku na zimu také nedá. Vezmu ji sobě a vy z jara koupíte sobě jinou. Zaplatím dobře a uspořená píce také bude k vašemu užitku na jaro“.

„Myslíš-li, že by to bylo na můj prospěch, učiň tak“, odvětil starý Podiva. Syn znovu začal otce důvody přesvědčovati a za chvíli koupil dosti draho krávu a odvedl ji sobě do chléva. „Peníze vám dám, až budete jinou kupovati“, děl při smlouvě.

Jednal takhle opatrně. Pozdraví-li se Josef, nepadne na něho podezření, jakoby byl chtěl na otci dluh vymáhati; a umře-li, což přece v ruce Boží, má svoji náhradu spravedlivou . . .“

Když syn odváděl krávu z chléva, obrátil se Vít ku svému starému otci a tázal se: „Myslíte, tatíčku, že jednal hospodář náš upřímně s námi?“

„Bláhové dítě, jak ti tahle myšlénka mohla připadnouti na mysl, vždyť jsi přece všechno slyšel!“

Hoch vyšel ven a zadíval se z prahu ku hospodářově síni. Slyšel, jak chvatně zavírali dvéře u síně a bránku u chlévu, zrovna jakoby se ukryti chtěli spěšně s věcí odcizenou před lidmi. Hoch vrátil se mlčky do výměnkářské jizby; u hospodáře však mnula sobě snacha ruce, pravíc ku svému muži: „Ať se sestra tvá šidí jak chce, s námi už jest dobře.“ Muž ticho přisvědčil . . .

Za několik dní došla zpráva o Josefově smrti. Starý Podiva, jemuž Vít tuhle zprávu z listu předčítal, klesl bez vědomí se židle. Hoch odhodiv list snažil se k životu přivésti starého otce. Přiběhl na jeho křik také syn hospodář a přivedl Podivu opět ku životu. Jaký však byl to bídný zbytek života! Mrtvice ranila starce na pravé straně těla, jenž se třásl jako list urvaný divou vichřicí. Slzy draly se bez ustání starci z mlhou zatažených zraků. Chvílemi chtěly rty něco pověděti, však třesoucí se ústa ničila každé slovo hned v zárodku . . .

Všechno, všechno bylo zničeno! Všechny naděje pohynuly! Stařec sklonil hlavu na překřížené ruce a zdvihl ji jenom tenkráte, když Vít bolestně zakvílel . . .

Druhého dne odešel mladý Podiva s Vítem bratrovi do města na pohřeb. Byly tam dobré čtyři hodiny cesty. Jindy hoch každému keři u cesty, každému stromku veselou písničkou, nebo hlasitým hovorem s otcem vykládal, že jde navštívit dobrého svého bratříčka Josífka, a dnes šel jako bezduchý. A přece tomu dosud nechtěl věřiti. Jaký by to byl jenom život, kdyby nemohl čekati Josífka na svátky, nebo na prázdniny, jíti mu vstříc až na „holý vrch“, a za ruku ho až do výměnku přivésti. A kdo bude s ním v létě choditi? Ne, to nemohlo býti. Žel, že tyhle naděje hochovy trvaly tak kratičko. V semináři přesvědčil se o jich marnosti.

V rakvi, dlouhým věncem ovinut, spočíval Josef, a hochovi se zdálo, když poprve jej uviděl, že dosud žije; jenom byl trochu bledší a úsměv nebyl na rtech jeho jako jindy, když usmíval se skoro stále bratrově dětinné zvědavosti.

„Josífku, Josífku," děl hoch, obraceje líce bratrovo ku své tváři, „vstaň a pojď domů, tatíčkovi zle se vede." Potom šeptem dodal, těsněji ku bratrově tváři se přivinuje: „Tatíčkovi už i krávu z chléva vzali. Slyšíš, Josífku!" Hoch pohnul prudčeji bratrovou hlavou. Poznal svůj klam a prudký pláč byl toho svědectvím. Potom následovaly výlevy nejhlubší lásky, jakéž schopno jest srdce dětské vyliti z té nezkalené studánky svých citů. „Vstaň, jenom vstaň," budil bratra hoch, „vždyť nepokácejí les „pod kamencem," o nějž jsi se často bál, já to vím, povídal to náš myslivec, vstaň, půjdeme tam zase a budeme tam chodívat každý den . . ."

Mrtvý bratr nebyl přístupen dětinným domluvám. Už hoch ochraptil téměř pláčem, když podařilo se jim jej od rakve odvésti a ji na vždy zavříti. Snesli ji potom dolů, naložili na pěkný vůz a zavezli na hřbitov. Víta pevně držel mladý Podiva, aby něco nevyvedl, co by porušovalo pohřební pořádek. Hoch díval se němě na vše a nepozoroval ani, že dávno na hřbitově jsou s bratrem sami. Po stkvostné rakvi, pěkných věncích nebylo už památky. Dal se tiše a bezvládně odvésti ze hřbitova . . .

Když se hospodář s Vítem vrátili domů, seděl ještě starý Podiva za stolem. Hoch mlčky usedl proti němu.

Zatím zle hospodařily dcery v domě. „Otec prodal krávu", soudila mladší, „a proto mu neučiním újmy, vezmu-li sobě polovici píce za ten dluh, jejž mám u něho." A vzala dobrou polovici. Starší pak tvrdíc, že nejnuznéji ze všech byla z domu vybyta, přispořila sobě také kde mohla. Výměna byla zrovna vypleněna. Toho však obyvatelé její v jizbě za stolem nedbali. Hoch usnul, hlavu na ruce maje skloněnu nad stolem a starému Podivovi klesla bílá hlava těžko, tak asi ku dvanácté s půlnoci prudkým nárazem ku stěně. Prudký oddech posledního záchvěvu jeho srdce hocha neprobudil.

Dům otevřený nikdo nenavštívil té noci; vždyť by tam i zloděj byl málo našel. Až po ránu sbíhali se tam lidé, aby poslechli, jaký to křik. V jizbě plakaly obě dcery a syn hospodář se svou ženou dobrého tatíčka, jak často hlasně a pláčem provolávali. A milovali ho dle toho velikou láskou; vždyť jim oči neoschly až byl otec hluboko v studené zemi . . .

Při pořádku po smrti otcově přihlásil se také sedlák Krákora o sto zlatých, jež byl kdysi zapůjčil starému Podivovi. Děti pokrčily rameny a pomáhaly sedláku louzniti na zesnulého, jak byl špatným hospodářem. „Eh, víte, sousede Krákoro, jak se odškodníte," šeptal mladý Podiva sedláku; „vezměte sobě toho chlapce, ať vám ten dluh obdělá, než doroste."

„Ani za stravu ho nechci," děl opovržlivě sedlák.

„Obec vám na jeho výchovu bude připláceti a při vašem stolu vždy zemák pro jeden žaludek zbude." Sedlák uvažoval.

„A máte skotáka, pohunka a později i řádného čeledína."

Sedlák už byl rozhodnut. Odešel, udal všechno obecnímu úřadu, a za chvíli vedl sobě Víta domů. Chlapec neodporoval. Vždyť žil těch několik dní jako ve snu. Za několik dní Vít sedláku Krákorovi utekl a přišel do rodného domku. Výměna byla zavřena. Usedl na práh a tiše zaplakal. „Co tu děláš", tázal se nevlídně hospodář, vyšed ven ze síně, „tvůj domov už jinde". Hoch vstávaje chtěl odcházeti. „Proč jsi utekl", tázal se bratr.

„Bijí mne všichni, hospodář, hospodyně i děti, a na noc na hůru vyhánějí spat; a tam zima, jsem bez pokrývky, že údy mám na mnoha místech omrzlé."

Bratr se škodolibě usmál. „Rozmilý pantáto, to už ti rozum mohl dáti, že nebudeš u cizích lidí mazánkem a přední osobou, jíž by všechno sloužilo; časy se, holečku, změnily. A konečně, jak sobě chceš pomoci? Buď ještě rád, že aspoň máš nad sebou střechu. Lépe se ti tam spí, než někde pod vrbou ve sněhu."

„Nepůjdu zpět", rozhodl se chlapec.

„Víš, že jsi vlastně na službě u Krákory? Tatíček dlužili sedlákovi peníze a ty je musíš odsloužiti. Jdi jenom rychle zpět, jdi, tatíček neměl by v hrobě pokoje, dokud by jim mohl někdo vyčítati, že jej na tomhle světě o peníze připravili."

Hoch nedůvěřlivě pohleděl na bratra. „Ano, ano, tak tomu, milé dítě, jenom se honem navrať a odpros hospodáře svého, a buď ho nadále pilně poslušen." Chlapec odešel zpět do statku. Vědomí, že jest sedláku službou povinen nahraditi dlužné peníze, posililo jeho odvahu a dodalo mu hrdosti, že hoden jest otci něčím aspoň se za lásku jeho odvděčiti. Sedlák přivítal jej ovšem několika šlehy bičem pod nohy a vyhnal bez večeře na hůru. A tohle se často, až příliš často opakovalo. Ani čeleď hocha ne-

šetřila. Proč také? Vždyť neměl nikde zastání a křivd mu učiněných nikdo nemstil.

Bylo zimní odpoledne. Po cestách horských smetal vítr do žlabin závěje a pohrával sobě lehčími hvězdicemi sněhovými, sháněje je dokola a stranou je potom odmetávaje, keře šipkové podle cesty skláněly obtěžkané hlavy v tvrdém spánku a nepodařilo se ani havranům, kteříž jednotlivě po polích za potravou slídili tesknĕ krákorajíce, je ze spánku probuditi. Vždyť bylo do jara ještě tak dlouho . . .

Na nejvyšším bodu „holého vrchu“ stál právě hoch a pohlížel nazpět do kotliny, v níž bělaly se v dáli bílé střechy vesnice. Ruce měl zastrčeny v kapsách lehoučkého vybledlého kabátku, pod nímž se mu celé tělo zimou třáslo. Na nohou měl už přimrzlou vrstvu sněhovou, z níž vyhlédaly konce sivých hadrů, jimiž chatrné boty byly k noze upevněny.

Hoch chvíli se rozmýšlel. „Nevrátím se“, děl pak tiše a dal se do běhu dolů s kopce. Na lících, zimou bělavých, rozkvétaly během hochovi zase růže. „Půjdu požalovat Josífkovi, šeptal chvílemi chlapec, pobízeje se ku spěchu, když mu dech už docházel. A znovu zrychlil pak kroky . . .

Vít šel požalovat svému bratru. Ačkoliv pevně sobě byl umínil, že bude ve všem sedlákovi po vůli, nemohl přece slibu svého splniti. Těch strastí nebylo možno snésti. V takových trudných dnech vracely se hochu vzpomínky na zašlou minulosť dvojnásobnou silou, stavíce onen utěšený život dřívější jako protivu ku nynější bídě. Celé dny zimní proseděl chlapec jako bezduchý a vzpomínky jeho dlely v dáli u tatíčka a Josefa.

„Zavedli ho, ničemu, nadobro zavedli,“ říkával sedlák, hrubě hocha z myšlének probouzeje. Pohledl smutně vzhůru, zarazil se a konal chvíli práci, jež mu byla za stolem u peří nebo zrní vykázána a za chvíli byl zase mimo dosah světnice v myšlénkách. Pro tuhle příčinu se stav chlapcův u sedláka den ze dne horšil. Vítovi již hoře nemohlo srdce obsáhnouti. „Půjdu požalovat Josífkovi,“ usmyslil sobě jednou. Po poledni kdysi vydal se na cestu.

Tělo maje naskrz ostrým větrem promrzlé vešel chlapec do města už sám večer. Zraků jeho nemohly přivábiti osvětlené místnosti kupecké, ani výkladní skříně, plné hraček, těch nejvzácnějších. Prodíral se těsně vedle zdí, boje se, aby nebyl od někoho spozorován. Kdykoliv někdo o něj zavadil, ulekl se a spěšně kradl se dále. Pamatoval dobře, že hlavní ulicí, jíž přišel do města,

možno přímo přijíti na hřbitov. Když minul poslední lampu na rohu, oddychl sobě a pohlédl zpět. Z města vnikal k němu šum a před ním bylo ticho a temno, protože lampy u větší vzdálenosti byly od sebe. Chlapec zrychlil krok a za chvíli stanul u hřbitova. Brána byla zavřena. „Počkám," myslil chlapec, „a nepůjde-li chvíli nikdo, přelezu plot." Skrčiv se ku tlustému kaštanu pohlížel bystře na všechny strany. Nevida nikoho vylezl opatrně na černý plot a okamžikem ubíhal hlavní cestou do středu hřbitova. Věděl dobře, kde bratra pochovali. Na levo od velikého kříže u stromku, jenž měl husté chvojí. Poznal ihned hrob bratrův, vedle něhož stál nízký cypříš. Usedl těsně k cypříši a spínaje ruce obrátil je litostně ku hrobu. „Josífku, slyšíš, já jsem přišel tobě požalovat, jakým trápením mne doma souží. Chtějí mne usoužiti. I tatíčka usoužili." Lítost sevřela chlapci hrdlo, že nemohl chvíli mluviti.

„Kdybys mne tu viděl, zlatý Josífku, zaplakal bys nade mnou tuto chvíli. A tak se mi vede pořád, pořád. Hlad mne trápí ve dne a zima v noci; na hůru mne vyhnali a roztrhanou plachtu do sena mi dali..."

„Josífku, Josífku!" Hoch zabědoval hlasitěji a řečí pláčem promísenou všechny své útrapy bratru vyličoval...

Na cestě shasl hlídač lamp poslední světlo a ubíhal spěšně domů, protože seveřík dnes jaksi zuřivěji dorážel. Pod nízkým cypřišem hoch už jenom šeptal. V ústech mu vysýchalo a zrak horkými slzami se zatahoval. Sepjaté ruce rozvolnily se chlapci do klínu... Náhle sebou ve spánku pohnul. Snad že zašelestil seveřík nad cypřišem trochu prudčeji, jakoby se byl jeho větvičeк někdo dotkl. Snad byl to anděl smrti...

„Josífku, tatíčku..." Tělo hochovo kleslo hlouběji do větví cypříše... A potom hudl vítr dále stejnými tony mrazivou svoji píseň...

Druhého dne pohřbili zmrzlého chlapce, jejž našli u cypříše do jednoho rovu s trestancem, jejž podvečer přivezli na hřbitov. „Aspoň se budou zahřívati a nebude jim tam teskno," mínil jeden ze soudruhů trestancových, dýchaje do zmrzlých rukou, jimiž zahraboval hrob...

Po rozhlášení, jež vyšlo z města do krajů, a v němž chlapec byl popsán, poznali také v horské dědině, že to byl Vít Podivův. Nikde ho, myslím, nepolitovali.

„Byl zavedencem", řekl suše sedlák Krákora, „pokazil ho

otec a ještě více bratr. Kde pak v dítěti tyhle myšlénky! Vydat se za bratrem do města na hřbitov!“

„Snad mu tam lépe, nežli u sedláka“, myslil bratr hospodář Podiva; „byl by zmrzl u sedláka na půdě při té letošní zimě.“

Po takové úvaze vrátil se honem do jizby a naložil hodně dříví. Vzpomínka tahle jej vždy rozmrazila. A nejvíce snad tenkráte, když mu přinesli za několik let v zimě nejmladší dítě, jež mu z celé rodiny zbylo, mrtvé. Spadlo do rybníčku na návsi a pod ledem zahynulo.

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.*)

I.

Cestou k Velehradu.

Rok nový vynořil se z tůně času
a s rokem tím zní v širošírou dál,
zní dolinou i lesů ve chorál,
až zmírá moře divém ve ohlasu:
„Již vstaňte, děti, spějte na Moravu,
kde svatý Method ve hrob sklonil hlavu!“

I vstává lid. Kde slávské srdce bije,
kde plamen víry v národě se vzňal,
kde slovo Boží Method rozséval,
kde dosud láska k Věrověstům žije:
ku Velehradu poutníci se valí,
jak spousta vln když žene na úskalí.

Zřím Moravanů zbožných hojné řady,
zřím Poláků a Čechů statný roj,
zřím Slováků a Srbů pestrý kroj
i bratří zadunajských odrost mladý;
zřím nadšením jak všem jim tváře plají
a četné korouhve jich větrem vlají.

*) Poznámka. Pod tímto titulem budeme přinášeti v letošním jubilejním roce básně a články prosaické k uctění a oslavě našich sv. apoštolů Cyrilla a Methoda, jakož i k utužení víry Cyrillo-Methodějské.

Redakce.

Zní písní ohlas hymnem tisícerým
a povznáší se k nebes vyšinám;
hle! na blízku již velehradský chrám,
jejž zástup vítá pozdravením sterým.
Již vchází do vnitř; kolena svá kloní,
nad hrobkou Methodovou slzy roní.

A bratr k bratru oužeji se vine,
když líbá chrámu půdu posvátnou;
než rozejdou se, vespol k sobě luou —
jen jedna řeč a víra z úst se řine.
Ó by ta láska jejich stálá byla,
by víra Methodova v srdcích žila!

Jos. Kachník.

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

II. Lid alpský.

a) Vzrůst a podoba.

Zdálo by se, že čistý vzduch alpský a krajina bez továren, železnic a bez škodlivého prachu — není tam na silnicích prachu hrubě žádného — na vývoj lidského těla velice zdárně působí, avšak po tom v Alpách téměř ani stopy. Ještě jsem nikde neviděl lidu v celku tak vychrtlého, hubeného, vyzáblého a zmořeného jako v Alpách.

Děti malé a školní se úplně podobají našim českým: sedíť tam ve škole vařbuchtíčkové vedle vychrtlých, tlouštíkové vedle vyzáblých, a mezi dívkami jest dosti slušných osobiček.

Muži i v dospělejším věku podobu svou jakž takž udržují, avšak dívky a ženy mezi 20—30 rokem strašně se mění a nabývají podoby ohyzdné: vypadají jim zuby, čímž se obličej spleskne a tvář podlouhlá nabývá výrazu šeredného. Mnoho dívek má tam umělé zuby a z žen většina zubů nemá, což prý se přičítá vodě, jinak velice chutné, která se z vápenitých skal prýští.

Z jara, na podzim, i často v létě za pršek mívá lid alpský bolení v krku a na záškrt tam mnoho dětí umírá; za takové nepohody mívají dívky a ženy hlavu ovázanou bílým šátkem, což je tím více zohyzďuje; osoby takto přistrojené připadaly mi v kostele jako mumie. Snad mám více prstův u rukou, než bylo v naší osadě žen podobných Sapho.

b) Kroj.

Kroj Němkyň alpských se v mnohém podobá obleku Němkyň v severních Čechách. Na hlavě nosí černý šátek, vázaný do zadu, „na babku," který bývá až metr dlouhý a metr široký. Košile má rukávy dlouhé jako my mužští nosíme; košile na neděli má okolo ruky červený pásek, okolo krku a na rameně červené vyšívání; a na krku mají svobodné i vdané postříbřený, aneb docela stříbrný, někdy až desateronásobný řetěz, uprostřed pod bradou s bohatou a širokou přeskou, což přijde až na 30 zl.

Kolem krku mají dívky dále červený neb modrý šátek, sukně jest červená s bílými květy a fěrtoch bývá bílý, modrý neb zelený.

Punčochy nosí se bílé, z vlny zaječí zhotovené. Toť oblek dívky, někdy i mladé ženy v neděli. Je-li pěkně, jdou dívky v neděli do kostela bez kabátu.

Kroj tento, jak mi ho paní lesníková, Slovinka již několik roků ve sv. Volfgangu usazelá, líčila, jest velmi hezký a zvláště jejich zamilované barvy: červená, zelená a bílá se krásně vyjímají.

V letě ve všední dny nosí ženy i dívky na hlavě veliké širáky, takže vypadají s dlouhými rukávy u košil jako markytánky.

V letě chodily alpské děti do školy bez kabátu a tu zas mi to předivně připadalo, když měly i žačky u košil dlouhé rukávy a na hlavě slaměné širáky.

Muži i chlapci, často také dívky, nosí krátké střevíce, okované na celém okraji podešvu a hlavně na podpatku silným sekaným železem. Takové střevíce stojí 2 zl. a vydrží až půldruhého roku. Stěžoval si mi vrchnostenský zahradník do svého hocha, že mu střevíce, t. j. podešve jen rok vydržely — a chlapec v nich chodil den co den, za sucha, v dešti i v blátě. Při chůzi po horách se tato obuv velmi osvědčuje.

Někteří selští muži i chlapci nosí černé kožené kalhoty, obyčejně jelenice, které sahají toliko po koleno; jablko a lýtka jsou ve všední den nahá, v neděli však a mnohdy i ve všední den obuje sobě sedlák dlouhé šedé neb zelené punčochy a jablko přikryjí bílé povlékačky.

Dlouhý vychrtlý muž vypadá všedního dne jako drátař. Bos nechodí v Alpách z dospělých nikdo.

Někteří starší muži nosí v neděli kulaté klobouky, krátkou kazajku na zádech s vyšíváním, avšak nejvíce převládají kabáty rázu mysliveckého se zeleným obojkem.

Podobný bývá také jejich klobouk: špičatý, zelený, s úzkou střechou, s širokou zelenou pentlí, neb úzkou zelenou šňůrkou s třapcem. V zadu za kloboukem bývá peří z tetřívku a kamzičí srst. K tomu si staří mladí kladou za klobouky přírodní květiny, alpské růže.

Okolo krku si zavazují širokou modrou neb červenou mašli s velikými bílými květy a dole s třepením.

Štíhlý jinoch takto oblečený vypadá k pomilování, ale starým dědkům jsem se v této parádě smával; často mi napadala žertovná česká píseň, kterou matka má o starých „vejsadech" a parádnících zpívávala: Dej si pokoj starej: — Sedni za pekelec, modli se růženec — dej si pokoj starej.

Aby si šatů ušetřili, nosívají řemeslníci i jiní živnostníci, jakož i školní hoši modré zástěrky, sahající skoro až po krk. Hoši zdobívají na podzim své klobouky veverčími ohony.

Národní kroj alpský rádi tam oblékají myslivci, Češi, neboť tím, že jest koleno nahé, se velice usnadňuje chůze po horách tělo se mnoho nepotí.

V Štroblu žije v letě jeden francouzský vévoda, kterýž i jeho osobní myslivec rovněž chodívají ve kroji alpském.

I malé děti, vnuky knížete Windischgraetze, nezřídka oblékala hraběnka, jejich matka, v selský kroj alpský, což jim, chlapci i děvčeti, překrásně slušelo a knížecím hostem velikou působilo radost.

Malebný kroj alpský zahlédl jsem minulého podzimku také v Praze; najednou se tu vyskytl jeden obyvatel Alp, mladý to švihák, který se Pražanům náramně líbil: všeckoť se za ním obracelo.

c) Obydlí.

Domy městské vypadají jako naše, až na tu primitivnost, že tam místo zábradlí do prvého neb druhého poschodí nalezají se tlusté, silné provazy. Tato pro cizince velice směšná kuriosita bývá také ve starších hostincích.

Avšak velice zvláštní ráz mají domy selské, které se v mnohém podobají starým českým mlýnům.

Každý selský dům stojí v Alpách o samotě, obyčejně uprostřed zahrady, která není plotem obehnána; žádný dům nemá uzavřeného dvoru.

Nad hlavními domovními dveřmi bývá pavlač, střechou krytá, sloužící k sušení prádla. Uvnitř nalezá se veliká síň, kdež se v letě

jídává a růženec modlívá; ze síně vede vchod do chléva, někdy i do stodoly, do světnice a kuchyně; do kuchyně stéká voda z koryta, které se u každého domu nalezá a v němž se v zimě v letě pere prádlo.

Ve světnici podpírají strop veliké černé trámy, za nimiž jsou zastrčeny rozličné maličkosti a staré památní knihy. Stěny pokrývají pistole a ručnice a manželská postel jest v každém stavení pod nebesy. V koutě u stolu má každý selský dům oltářík.

Průčelní domovní zdi bývají ozdobeny malbami svatých, hlavně obrazem svat. Floriána a nejvíce vídati Nejsvětější Trojici, nebo křest Páně.

Na hoře, jak my v Čechách říkáme, na půdě, bývá světnice pro výminkáře a parádní světnice, v níž se nalezají lepší kusy nádobí i nábytku, jakož ve zvláštní skříni jsou svatební dary hospodáře i hospodyně, svatební fábory a věnce, jež měli jako ženich a nevěsta. V těchto památkách mají v Alpách a to i v městech velikou zálibu. Pravila mi jedna kupcová ze sv. Volfgangu, všecky tyto věci mi ukazujíc, svůj svatební věnec že by nedala ani za 1000 zl. — ten že bude míti na hlavě její dcera, až půjde ponejprv k sv. přijímání.

Starý nábytek, hlavně skříně, bývaly ozdobeny také obrazy svatých a světic Božích.

Již znáš, milý čtenáři, kroj a obydlí lidu alpského — nuže poslyš nyní, co ti budu vypravovati o jeho životě náboženském, společenském, o jeho obyčejích od kolébky až k smrti.

1.

Každý otec rodiny jest v Alpách zároveň domácím knězem. Jak jsem řekl, v každém domě jest oltářík sestavený z obrazů, u něhož se nalezají svíce a lampička, kteráž při domácích pobožnostech a před svátky Marianskými se rozžehuje.

Domácí oltářík bývá někdy velmi vkusný a v letě jest stále okrašlován čerstvými květinami.

Nejlepší našel jsem u jedné chudé rodiny; tam se nalezala socha sv. Volfganga v životní velikosti, stěny byly potaženy krásným papírem a bylo tam tolik obrazů, že to v té chudé síňce vypadalo jako v kapli. Chudá ta žena byla celá šťastná, když jsem si vše se zalíbením prohlížel a radost svou jí projevil. To vše že udělal její otec a ona že by to nedala za žádné peníze. Na tom však nebylo dost. I „Dürndl“ její [1]), moje žačka, mu-

[1]) Tak říkají všeobecně v Alpách venkovským děvčatům.

sila otevříti truhlu a ukázati mi své poklady: krásné modlitební knihy a v nich plno památných obrázků: tenhle že je od p. faráře, tam ten od milosrdné sestry Tity, tento zas od milosrdné sestry Antonie. Já si všecko prohlížel, všecko chválil, všemu se obdivoval a matce i Dürndl zářily radostí oči, že mají věci tak krásné. Toť vznešená poesie chudých lidí!

Před oltářem se konají večer denní pobožnosti, hlavně však v sobotu a před každým svátkem Marianským. V sobotu se modlívají v domácnostech ku cti Matky Boží růženec. V některých rodinách se ho modlívají každý den. V postě se modlívají 7 Otčenášů k uctění sedmi (?) ran Páně (rukou, nohou, boku, hlavy, ramena.) Za každým Otčenášem říkají: Buď pozdraven, nejsladší Ježíši, klaníme se svatým Tvým ranám na ruce pravé, na ruce levé atd. Každý Otčenáš a vzpomínka na jednu ránu Kristovu zakončuje se: a skrze přímluvu Tvé bolestné Matky Marie smiluj se nad námi. Na to se modlí Věřím v Boha a na konci k sv. Volfgangu.

Na jednom vrchu blíže sv. Volfgangu jest kostelík — Hora kalvárská, Kalvarienberg — kdež jsme v postě za hojného účastenství lidu sloužívali mši sv. Křížovou cestu ke kostelíku vedoucí posvětil vídeňský arcibiskup Milde, někdejší biskup litoměřický. V tento čas lid hojně tu křížovou pobožnosť konává.

Když bylo r. 1883 sv. Otcem pro celý říjen nařízeno modliti se růženec a litanie loretanské, modlily se je četné rodiny v Alpách doma. Pravil mi sedlák: do kostela nemohu ve všední den, a abych vyplnil, co sv. Otec nařídil, modlím se s rodinou doma. Modlitba růžence, jak ještě ukáži, jest lidu alpskému modlitbou nejmilejší.

Provázíme-li alpský lid z jeho příbytku, i tu vidíme, že v něm živá víra. Zvoní-li poledne, modlí se všickni pracující veřejně a nahlas na poli Anděl Páně. Podobně i v hostincích a to nejen ve vsích, nýbrž i ve sv. Volfgangu umlká při zvonění Ave Maria hovor a hosté se modlí Anděl Páně. Ve vsi všude a v městech tam, kam nechodí cizinci, začne modlitbu hostinský a ostatní mu odpovídají.

Lid německý v Alpách miluje více kapličky než kříže; v celém prostranném údolí aberseejském viděl jsem v polích toliko dva kříže, za to kapliček plno; kapličky ty však většinou nejsou vkusné, jak co do stavby, tak i co do ceny obrazů; co je však krášlí a cizinci milými činí, jsou květiny, které je zdobí. V každé kapličce nalezají se ve skleničkách čerstvé květiny, které pečlivá rodina celé leto obnovuje a čerstvými nahražuje. Zvláště mě zajímala kaplička u Hasenmanna, na území solnohradském. Jest sta-

věna na způsob altánku z dříví smrkového i s korou; předek byl okrášlen slavobránou, krásným to věncem a uvnitř se nalezalo 12 sklenic a 6 hrnečků, plných rozmanitých květin a alpských růží. Kapličku zdobilo 9 velikých a 8 malých obrazů — vše v harmonickém souladu.

Jede-li se po parníku ze sv. Volfgangu k sv. Jiljí, táhne se v pravo asi uprostřed cesty vysoká srázná skála — a i ta nese na sobě znaky zbožnosti: nalezáť se tam ve skále obraz Matky Boží, v životní velikosti obraz sv. Volfganga a na konci skály na nižším svahu jezerním obraz Spasitele. Mezi Išlem a sv. Volfgangem má nynější ministr Falkenhaym, pán to velice zbožný, továrnu na papír a vnitřek továrny zdobí rovněž obrazy svatých, mezi nimiž sv. Volfgang v životní velikosti.

Všecko tedy, domy uvnitř i zevnitř, kaple a stromy kolem cest vydávají na první pohled svědectví, že v údolí Abersee žije lid ryze katolický.

Těmto zevnějším znakům zbožnosti odpovídá i srdce lidu alpského, které jest naplněno hlubokou a živou věrou. V neděli spěchá všecko do chrámu sv. Volfgangského; celá ta krajina, jindy jakoby mrtvá, se v den sváteční oživuje; z údolí, s hor schází se lid na služby Boží, na jezeře přijíždějí rodiny po lodích do sv. Volfgangu, ano i s vysokých hor přicházejí v letě pastýřky, a sice ob neděli, neb jedna musí zůstati u stáda.

Chrám Páně se plní, služby Boží začínají, při nichž se chová lid co nejuctivěji; mnozí klečí, někteří sedí neb stojí, avšak při pozdvihování pokleknou všickni.

Záliba lidu ve službách Božích jest podivuhodná a vytrvalosť veliká; zůstávalať totiž v neděli a ve svátek po mši sv. třetina lidu v kostele a jdouc od oltáře k oltáři konala i dále svoji pobožnosť; žádný z nich ovšem nevynechal kaple sv. Volfganga, bývalé to poustevny tohoto-světce.

Osada sv.-Volfgangská čítá asi 1600 duší a jest velmi rozlezlá, takže nejzazší domek jest od farního chrámu vzdálen přes dvě hodiny a přece i ve všední dny bývalo na mši sv. okolo 100 osob, a v neděli a ve svátek, ať bylo hezky nebo špatně, přišel, kde kdo mohl.

Čeládky, která by do chrámu Páně nechodila, sedlák u sebe netrpí. V městečku však vlivem cizinců a novin tu a tam horlivosť již ochabuje, ale i tam jádro obecenstva hledá svoji zálibu v chrámu.

Rovněž se lid hojně zúčastňuje kázaní, křesťanského cvičení, jež se z pravidla odbývá každou neděli, a požehnání. Na Boží

Hody, prostřední svátky a v sobotu o májové slavnosti v zástupech se hrne alpský lid na odpolední služby Boží.

Ve svatém témdni jsem byl zbožností lidu zrovna unešen. Pobožnosť začíná na večer o květné neděli a trvá celý týden. Zmíněného večera se modlil lid v chrámu bez kněze tři růžence, litanie a k Pěti ranám Krista Pána. To se opakovalo i v pondělí, úterý a ve středu. Zeleným čtvrtkem začínajíc nejen že býval chrám Páně při ceremoniích četně navštíven, nýbrž před vystavenou Nejsvětější svátostí oltářní modlili se růženec od 9 hodin ráno do 9 večer, na Veliký pátek a Bílou sobotu od 6 h. ráno do 6 večer a to stále tři muži z města, po hodině se střídajíce. Nejváženější občané — starosta obce, lékař, radní, jinoši i starci, chudí i bohatí klečeli před Božím hrobem a vzdávali touto modlitbou čest Bohu i Marii jeho Matce. Za hodinu se pomodlili tři růžence, načež slavnostním tonem recitovali: Svatý, svatý, svatý Pán Bůh zástupů atd. A lid odpovídal: Sláva na výsostech Bohu atd. To se opakovalo desetkrát, načež zase lid pěl: Svatý... a oni tři mužové: Sláva atd. opakovali, kteréžto chvalozpěvy rovněž desetkrát byly recitovány a celkem třicetkrát byly pěny. Na konci modlitba k sv. Volfgangu.

Toho času byla všecka okna chrámová černým rouchem zastřena, Boží hrob, nad míru krásný, zářil bohatostí světel, k tomu ten zbožný lid — to vše mne tak dojímalo, že jsem více času trávil v chrámu než doma.

V tyto tři dni pomodlil se lid 108krát růženec.

Hojně zúčastňuje se lid také processí o Vzkříšení, na sv. Marka, o křížových dnech, na Boží Tělo, o pouti na poděkování za úrodu, hlavně však o processí májovém. Nejkrásnější bylo toto poslední a proto je šířeji popíšu.

Ve čtvrtek na Nebe vstoupení Páně r. 1884 odpoledne odbývali jsme májové processí, jehož se zúčastnilo nejméně 90% osadníků. Byl tehdy krásný den, aleje, louky i pole, kudy jsme se ubírali, nalezaly se v nejkrásnějším zelení, jezero u velebném klidu; a v této krásné přírodě vlály četné korouhve a vlnil se veliký dav zbožného lidu.

Processí zahájili veteráni a s velitelem v čele modlili se — růženec; za nimi kráčely školní děti bez vůdce, bez učitele, ale u vzorném pořádku a modlily se — růženec. Dva hoši všem předříkávali; jim následovaly dívky z ústavu milosrdných sester svatého Kříže: byly oblečeny v bílé šaty, vlasy měly propleteny krásnými konvalinkami, v předu kráčely čtyři dívky největší, z nichž

dvě nesly prapor a dvě držely stuhy s praporu dolů splývající — všecky se modlily růženec.

Za duchovenstvem se ubírali muži, za nimi ženy a dívky a tyto i oni se modlili — růženec.

Sami domácí lidé byli jako u vytržení nad tou silou lidstva a což teprve mně plesalo srdce, neboť byl to v mém kněžském životě první průvod, kde jsem viděl v tak velikém stupni živou víru a všeobecnou zbožnosť těch, kteří se processí zúčastnili.

Jak jsem již pravil, zálibu lidu alpského v modlitbě — růžence jest veliká; nejen že se ho často a rádi modlí, nýbrž ho i veřejně nosí. O pohřbech muži i ženy drží při modlitbě v rukou růženec a v neděli a ve svátek mnohá žena, hlavně dívka otočí si kolem ruky růženec barvy modré neb červené; i malým děvčatům na cestě do kostela ovinují matky kolem ruky růženec.

Ve farnosti svato-Volfgangské jest také růžencové bratrstvo, které vždy v neděli po ranní svoji koná pobožnosť.

Známoť, že si tyrolský sněm zvolil sv. Jana Nepomuckého za patrona zemského. Úcta k tomuto světci, zdá se, jest rozšířena po celých Alpách. Aspoň v Rakousích Horních jsem viděl několik soch sv. Jana Nepomuckého a ve sv. Volfgangu koná lid v oktavu našeho svatého patrona u sochy jeho pobožnosť tím způsobem, jak to v Čechách v obyčeji. I jména k uctění tohoto světce rodiče dítkám dávají.

V den sváteční se tam lid práce úplně vystříhá. Ano již v sobotu znáti, žeť to vigilie dne nedělního neb svátečního. V sobotu ve dvě hodiny se zvoní a ve čtyry přestávají najatí dělníci a řemeslníci pracovať, aby se mohli umyti, oholiti a vůbec na den sváteční připraviti.

Než-li přejdu k jinému předmětu, zmíním se ještě, kterak Jeho Veličenstvo, náš císař a král František Josef I., svojí zbožností lidu krásný dává příklad.

Ač má doma svoji domácí kapli i svého dvorního faráře a villa v Išlu od farního chrámu hodně jest vzdálena, přece jde každou neděli a svátek, pokud v Išlu meská, v 7 hodin na ranní služby Boží do chrámu farního a sice, je-li pěkně, jde pěšky, jinak za nepohody přijíždívá. Císařová Alžběta obcuje službám Božím ve dvorní kapli. (Pokračování.)

LITERATURA.

Cyrill,

časopis pro katolickou hudbu posvátnou v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, zároveň orgán „Obecné Jednoty Cyrillské.“ Majitel, vydavatel a redaktor: F. J. Lehner.

„Kde dva neb tři jsou ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ Ta potěšná slova Spasitelova tanula mi na mysli, když shlédl jsem 11. ročník „Cyrilla“ ukončený. — Nebylo mnoho těch mužů nadšených, když dp. P. Lehner, chtěje zbloudilou hudbu chrámovou na pravou zase uvésti cestu, jal se vydávati časopis pro katolickou hudbu posvátnou; a i z těch někteří neměli odvahy rázem toho šlendriána, po ariích a effektech divadelních se opičícího, z kostela vymrskati. A hle! Co bál se učiniti každý o sobě, to učinili spojenými silami. Sestoupili se v jednoty cyrillské, společně počali bejlí hudební vytrhávati, a v půdě čisté pěstili a pěstí zpěv Bohu milý, obřadům církevním případný a jich důstojný. A od počátku, majíce stále v čele svém P. Lehnera, mají svůj list: „Cyrill.“ V něm se těší a sdělují si, jak který se zdarem pracuje, v něm se vespolek radí na práci společnou, v něm si odtuší, když vzdor neb hněv v cestu se staví, v něm se dočtou, co pilný v oboru tomto pracovník-redaktor a přátelé jeho jako výsledek stálého bádání svého tam skládají, z něho vidí, jak počet jich si množí den ode dne. Časopis „Cyrill“ jest jim trvalou páskou, jež spojuje rozptýlené jednoty a příznivce hudby chrámové v celek živý, ve stále všech cyrillistů obcování.

A dobře se jim daří; počet jich stále roste. Vždyť již všechny 3 země koruny svatováclavské: Čechy, Morava a Slezsko, a všechny těchto zemí diecése mají své cyrillské jednoty. A P. Lehner o všech ví, všem přispěje dobrým slovem i skutkem účinné lásky své. Píle neúmorná, kterou při všem svém zaměstnání ve správě duchovní může p. redaktor těmto prácem věnovati, jest všeho obdivu i úcty hodna. Po 11 let zásobí již „Cyrilla“ a vedle tohoto i bratra jeho „Methoda“, v němž opět výtvarné umění křesťanské nalezá svého hlasatele, pracemi důkladnými, rozmanitými a zajímavými. Jak vesměs prakticky pan redaktor v činnosti své na poli reformy hudební si vede, jest patrno již z toho, že pilně si všímá seminářů a zde, v těch semeništích vší budoucí generace kněžské (a jistě též budoucích „rectorum ecclesiae“) vštěpuje lásku ku zpěvu církevnímu přednáškami i pilným jeho cvičením. Konalť již dvoje exercicie cyrillské v seminářích: pražském a budějovickém. O těchto s radostí píše v ročníku skončeném. Maje za soudruha svého mistra ve zpěvu chorálním člena benediktinů emauzských P. Ambrože Kienle, redaktor byl vedle ndp. biskupa brněnského duší cyrillské slavnosti brněnské, o níž rovněž nám podrobnou zprávu podává. A jak mocný byl jich dojem, o tom svědčí všechny listy moravské, jež jen samou chválu o všech, kdož při nich činni byli, a hlavně též o p. P. Lehnerovi, píší.

Přejeme dp. Lehnerovi chválu tu od srdce, jest to zasloužilá odměna za taková namáhání a tak četné oběti. A ještě po práci této neodpočinul, a již opět stará se pilně a svolává ku slavnosti velehradské, kterou letos na sesterské Moravě bude nám slaviti.

Co takto dp. P. Lehner chorálu a umělého zpěvu chrámového si všímá, pracuje P. Konrád na zúhořeném poli posvátné písně obecné. Článek jeho o Komenském jako hudebním skladateli kancionálu jest novým toho dokladem, jak starý tento paedagog i v oboru písně posvátné se zdarem pracoval. Co tu P. Konrád podává, o tom snad ani nejlepším znatelům Komenského dosud se nezdálo.

I krátký návod o čtení latiny a nadšené přednášky: P. S. Navrátila o zpěvu církevním a P. A. Kienle o liturgické a umělecké stránce chorálu, jsou rovněž články praktické jako poučné.

Konečně slušno též se zmíniti o hudebních přílohách „Cyrilla“. V nich dostává se všem cyrillským sborům skladeb vzorných, v duchu církevním psaných a to od skladatelů našich domácích. Kéž jen „mše velehradská“, již schvalně k jubilejní slavnosti na Velehradě složil mlado-boleslavský ředitel kůru, Fr. Hruška, slavně zavzní po všech místech zemí slovanských, kam svatí poslové slovanští první živé slovo učení nebeského přinesli, aby všude, v kostele i mimo kostel, po městech i ve vesnicích důstojně oslavena byla blahá památka našich sv. věrozvěstů: Cyrilla a Methoda! *Em. Žák.*

Slovutný spisovatel v oboru archeologie, topografie a historie, redaktor bibliotheky místních dějepisů, Ant. N. Vlasák, farář na Hrádku, vydal nedávno u Urbánka opět důkladnou práci, totiž „historicko-archeologický nástin okresu Dolno-kralovického.“ Nástin ten popisuje všecka místa téhož okresu, všímá si historie těch míst od nejpozdějších časů, ukazuje, čím se vyznamenávají, jaké mají chrámy, školy a národohospodářské podniky a konečně, kteří znamenitější mužové vyšli z toho či onoho místa. Považíme-li, že pan farář je 73 léta stár, slabého zraku, musíme se práci té opravdu diviti a to tím více, že i okres Uhlířsko-Janovický jest již u Franka v Táboře v tisku a o jiných spisovatel pilně pracuje. „Bibliotheka místních dějopisů“ přinesla z péra jeho celou řadu okresů, náležitě zpracovaných. Slovutný badatel chystá pro „Vlasť“ poutavě psaný článek z oboru archeologie — těšíme se srdečně! *K. Chmelnenský.*

Literární listy.

Časopis věnovaný zájmům literárním. Vydavatel Fr. Dlouhý, učitel c. k. paedagogia v Brně. Vycházejí dvakráte do měsíce; ročně poštou 3 zl. (nyní čís. o 12 str.)

Prostředek, jímž bylí literární může se státi aspoň neškodným, jest po přednosti — kritika spravedlivá a proto třeba podporovati časopisy, jež pěstují kritiku přísnou, kritiku svědomitou. Posudkův a referátů takých dočísti se lze v „Lit. listech.“ jež vydává p. Fr. Dlouhý v Brně. Ročník V. (1884.) těchto listů venkoncem uspokojí,

trváme, každého. Každičké číslo „Lit. listů“ obsahuje články o literatuře, zprávy z ruchu lit. a kritiky nebo referáty. Těchto má každé číslo průměrně sedmero; oněch má ročník zmíněný 35 od různých spisovatelů, mezi nimiž jména zvučná: Bačkovský, Bílý, Blažek, Dostál, Kodym, Popelka a j. Se články byli bychom spokojeni, vyjímajíc na str. 141. „Suum cuique!“ — Co do zpráv z ruchu lit., jež jsou nejvíce prací páně vydavatelovou, obsahují listy tyto literární novinky, zprávy časopisecké a jiné k literatuře směřující řádky; třeba také doložiti, že zprávy tyto jsou tytýž opatřeny poznámkou sarkastickou. — Kritik a referátů má ročník tento 130, ve všech jeví se cit spravedlivosti, tedy také mravnosti, a to za dnů našich v „listě,“ jenž u nás jediný věnován jest jenjen literatuře, a jejž vítr do leckterého spolku, do lecjaké ruky proto donese, že to není „klerikální“, — mnoho, mnoho znamená. Je-li kniha nemravná, špatná, je bez milosti odsouzena. — A že snahy ty bohudíky docházejí odměny, toho důkazem, že objem listů těchto rokem tímto, ročníkem VI., jest zvětšen.

Časopis ten vřele odporučujeme. *J. B. Srbecký.*

Dědictví Maličkých

slavilo loni 25leté jubileum, při kteréž příležitosti vydalo povídku z péra slavného Frant. Pravdy: „Dědictví Maličkých v Bohdalově“, v které se ukazuje, jak knížky pro mládež v duchu křesťanském psané působí v osadě mnoho dobrého a to nejen u víře a mravech, nýbrž i v křesťanské lásce k bližnímu.

Zajímavo jest, že první knížka „Děd. Mal.“ taktéž sepsána byla od Frant. Pravdy. U příležitosti té bylo mnoho škol knížkami poděleno, jak četná díkuvzdání zvláště v „Čechu“ ukazovala. Přejeme podniku tak veledůležitému co největšího rozšíření po vlastech česko-slovanských. (Viz naši „epištolu z literatur“ v čísle 265. „Čecha“ v roce minulém.)

K. Chmelnenský.

Valašské národní písně a říkadla.

Za doplněk sbírky Erbenovy, Sušilovy a Bartošovy vydal Eduard Peck, učitel ve Vyzovicích.

Utěšený směr hudby domácí, která nyní pilně si všímá písní národních, v posledních letech valně pokročil. Naši skladatelé velmi šťastně sáhli po písních lidu a dle nich vytvořili nám skladby umělé, v pravdě národní, slovanské. Tím ovšem sami uznali krásu a cenu jejich a přiznali zásluhu těm, kteří písně domácí, jež až dosud úplně sebrány nemáme, shromažďují a všemu národu přístupnými činí. Písně národní moravské a valašské daleko lépe zachovaly ráz svůj slovanský, než-li písně české a též počtem jsou ony četnější těchto. A jak mile našemu uchu zní, ví každý, kdo jen jednou slyšel zpěv jejich. Proto všeho odporučení hodna jest sbírka pana Peckova, který pilně sebral ty květy hudby národní, jež shledal v kraji svém, a tuto nám je podává.

Všechny ony písně, ať nám dosud neznámé, či jen varianty písní v sbírkách starších obsažených, jsou zajímavy i svojí notou i svými slovy. Též v říkadlech, jež ku konci sbírky své nám četně p. Peck podává, jeví se nevinný, dobrý slovanský vtip, jenž bohužel z měst našich nadobro již vymizel. Proto sbírku tuto doporučujeme všem přátelům písně a básnictví prostonárodního co nejvřeleji. *Em. Žák.*

O nalezencích v Čechách.

Příčiny veliké úmrtnosti a špatného vychování těchto dítek. Sepsal Vojtěch Franc. V Českém Brodě. Nakladatel Josef Miškovský, knihkupectví. Cena 20 kr.

Stálé politické boje a národní třenice v říšské radě a ve sněmích zemských jsou velikou závadou zdárné práci v oboru socialním.

Následkem toho nemá i žurnalistika, — nejvíce se tomu věnuje „Čech“, a „Pr. Týdeník“ — mnoho času a místa pro toto odvětví kulturního života našeho. A poněvadž směr žurnalistiky táhne za sebou obecenstvo, nevěnuje i toto patřičné pozornosti a pile bídě socialní, což zvláště s bolem pozorujeme při listech literárních, kdež se chudině, dělnictvu a jiným zubožením třídám společnosti lidské věnuje péče pranepatrná, ba skoro žádná.

My však máme za to, že jest již nejvyšší čas, aby se celá společnosť lidská, která vládne jakýmsi majetkem a chová v sobě soucitné křesťanské srdce, spojovala v družstva k účinné lásce křesťanské, jako jest ku př. spolek sv. Vincence z Pauly; my máme za to, že by rovněž i literati v žurnalistice i v jiných listech stále a bez přestání se měli touto otázkou zabývati a proto z důvodů těchto, až jen se rozhledneme po silách způsobilých, budeme ve „Vlasti“ věnovati kř. socialismu patřičnou pozornosť.

Jedna síla lit., která nás bude pracemi svými v tomto směru podporovati, jest člen družstva „Vlasť“, p. Vojtěch Franc, úředník továrny barona z Ringhofferů na Smíchově.

On koná pilná studie v oboru tomto, čehož jedním důkazem jest knížka o nalezencích, kdež nám vysvětluje péči o tyto nešťastné tvory v jiných zemích, hlavně v Rakousku a především v Praze.

Knížka jasně poučuje čtenáře o bídném stavu „pražátek“, a udává návrhy, kterak by dlužno a potřebí bylo, jejich postavení zlepšiti. Spisek tento svému čtenářstvu vřele odporučujeme a zároveň p. spisovatele prosíme, aby, jak slíbil, i pro „Vlasť“ nějaké články z oboru socialního podal. *Redakce.*

Katolický tiskový spolek

půl druhého téměř desetiletí koná pouť apoštolskou po vlastech československých. V život vstoupil v květnu r. 1870. Účelu, který si vytkl, — prospívati všemožně věci katolické, dostál stkvěle každým rokem. Ať vydal zušlechťující a zábavné povídky či články poučné a apologetické, vždy stavěl mocnou hráz proti mravní nákaze, rozšiřované

literaturou novověkou. — Vizme, jak dostál své úloze posledním ročníkem.

Číslo 1.: „Zlatá srdce.“ Obrázek z Podkrkonoší, vypravuje Jan Dolenský. — V obrázku vše prosté, obyčejné a přece velmi poutavé. Vykreslil p. spisovatel dvojí povahy z našeho lidu, jedny vynikající svou jednoduchostí a sdílnou láskou, druhé pyšné, bez náboženství, bez lásky! Ano ty dvě strany tak přikře proti sobě stojí, že tím až porušena karakteristika (Jiřík, Viktorka.) — Uměleckosť hojně jest nahražena ušlechtilou tendencí, která jako nit se dílkem vine, — ukázati různý výsledek ve výchově dítek, tu na základě staré české poctivosti, tam podle cizácké „rozšafnosti.“

Číslo 2.: „Nový svět“, obrázek ze života vesnického, nakreslil Ed Brynych — líčí prostým slohem boj liberalismu s katolicismem v parlamentě vesnického života, boj světa „nového“ se starým. Onen podléhá po pravdě, — sebe větší učenosť bez náboženství nevede k cíli! Zhouba bezbožných knih, zvláště spisů Alf. Šťastného, a blahodárnosť duchovních spolků došly svého ocenění. Jest si přáti, by obrázek našel hojně čtenářův. Zvláště budiž odporučen venkovským osvícencům, ať učí se znáti ovoce vyznání filosofa padařovského. Obsahem i formou řadí se k č. 1.

Čís. 3.: „Zázračný jazyk sv. Jana Nep.“, články apologetické, sepsal Jan Kř. Votka, T. J. — Číslem tím podal nám zasloužilý obránce úcty našich patronů českých stručný rozhled o obou zázracích, které se udály na posvátném jazyku světce J. Nep. — Směr dílka jest apologetický, hájí pravoplatnosť úcty, jakou národ českoslov. od dávných dob prokazuje přednímu svému patronu. — Poslední dobou podali veřejnosti české naši bohosl. učenci o sv. Janu Nep. více důkladných prací. Jan Kř. Votka však apologeticky po způsobu Novákově, věcně a důkladně po způsobu Borového znázornil spiskem svým jádro veškeré úcty sv.-Janské, podav ji formou časovou! Od českých „svobodomyslníků“ nežádá než zdravý rozum a zdravé oči, aby uznali ony zjevy na posv. jazyku za zázrak „pravý pravdoucí.“ Psal též pro lid věřící; jej chce utvrditi, v úctě sv. Jana více povzbuditi a proti škůdcům opásati; jej maje na mysli podal dílko své slohem veskrze srozumitelným a poutavým.

Čís. 4.: „Hradečtí obranci,“ histor. povídka od Al. Dostála — Kdo chceš přesvědčiti se o pravdivosti dějepisců středověkých, líčících zemi českou jako zemi zbožnou, plnou svatého nadšení pro víru a vlasť, přečti si hist. povídku Dostálovu. Každého bude zajímati povídka ta, psaná slohem vyšším, protkaná mnohým případným srovnáním, ubírající se bujnou obrazotvorností, pestrostí a živostí líčně. Povzbuzení tu najde každý, by po příkladě otců neustával bojovati za víru rodnou a za práva drahé vlasti. Jako vadu vytýkáme místy náhlé obraty děje.

Čís. 5.: „Z Říma do Prahy,“ popisuje Th. Dr. Karel Lev Řehák. — Pan spisov., chtěje pouze vypisovati, uvolnil si arciť pole, než i tu potřeba výběru! Ne všecko, co vidíme a zkusíme, lze předkládati čtenáři a ještě méně formou neuhlazenou! Tím vylučujeme

mnohá příliš titěrná místa. Že podobné látky velmi svádějí k slohu jednotvárnému, rádi věříme. Nicméně pro vzácné dějepisné vzpomínky a pozornosť věnovanou starým památkám, zvláště světoznámým výtvarům křesť. umění, jimiž požehnána jest Italie, odporučuje se dílko každému.

Po celkové úvaze rádi voláme se sl. výborem, kéž ocení všichni duchovní, učitelé a otcové rodin namahavou práci výboru a z lásky k sv. náboženství, základu blaha rodin a veškeré vlasti, odmění ji hojným odebíráním! *Václav Mikolášek.*

Dělník, Obecné Noviny,

(Arbeiter, Brünner Rundschau) vycházejí v Brně nákladem a tiskem papežské knihtiskárny rajhradských Benediktinův.

Otázka sociální jest nyní v plném proudu ve všech státech evropských. Všude se uznává, že jest nápravy společenských poměrů vůbec, dělnických pak zvláště nevyhnutelně třeba.

Než kdo a jakým způsobem má nynější bídě pracovnictva pomoci? Na tom právě vše záleží.

Jedni ji chtějí řešiti násilím; druzí tvrdí, že dělnictvo samo jest povoláno, aby ji rozluštilo; jiní se opět domnívají, že jenom stát jest oprávněn ji řešiti. I hlásají se za tou příčinou rozdílné nauky u věci té od vůdcův a agitátorů dělnických, kteréžto zásady jsou ven a ven proti křesťanskému učení.

Oni volají po všeobecné organisaci dělnictva a dovozují, že jen tato je může spasiti.

Proto jest jejich snahou: Jen v šíř a v dál mezi vrstvy dělnické vniknouti; všude, kde je lid pracující, založiti bašty, k čemuž jim slouží hojnosť jejich časopisů nevěreckých, které jsou redigovány pokaženými lidmi a obsahují plno hany jak na víru, svaté náboženství a kněžstvo, tak i na vše, co lidstvu jest drahým a posvátným.

A lid snadno se dá malováním větrných zámků uchvátiti v proud, v kterém je dnes valná část našeho lidu továrního nejvíce ve velikých městech.

Naproti tomu nemá katolické dělnictvo žádné organisace, žádného spojení, žádného střediska, až na ty katolicko-politické jednoty, bani časopisů, jež by redigovali muži věcí dělnických znalí, zkušení, nábožní, tlumočící zájmy a přání jejich na základě katolickém.

A toto nebezpečí, jakému vydáno jest nynější pracovnictvo, tento smutný stav majíce na mysli odhodlali se někteří mužové v Brně vydávati časopisy čtyři v české i německé řeči jak pro rolnictvo a řemeslnictvo, tak i pro dělnictvo za redakce a vydavatelství známého dp. P. Mathona, jenž s nevšední horlivostí a pečí věci této důležité a posvátné se obětoval.

Listy tyto, „Dělník i Obecné Noviny“, potkaly se ve vlastech našich česko-slovanských s radostí a s jásotem velikým a doufáme, že

podnik tento korunován bude výsledkem stkvělým, že učiní mnoho pro naše třídy pracovné a že je zachrání od zkázy všeobecné; neboť jsou to první časopisy dělnické, jež jsou na základě křesťanském položeny, obravše si za heslo: „Miluj bližního svého jako sebe samého.“

Proto přejeme podniku tomu rozšíření co nejvalnějšího, zároveň pak vyzýváme kněžstvo, aby pomahalo všemi silami při podniku tom a samo mezi lid, jejž nejlépe zná, listy tyto rozšiřovalo. [1]) *V. Ševčík.*

Črty kozácké.

Napsal Eduard Jelínek. — Sal. bibl. č. 36. Nakladatel J. Otto. V Praze 1885.

Věhlasný cestovatel po krajinách slovanských, slavista na slovo vzatý, dovedný vypravovatel — Eduard Jelínek, zajel tentokráte od „polských paní a dívek“ o krok k východu a na mohylách slavné, zpěvné Ukrajiny, na širokém Dněpru — ve vlasti Ševčenkově, sbíral květy, jež spojil v kytici stkvostné krásy a prosté něhy — složil třináct kozáckých črt. Četli jsme je většinou již po různu v českých listech, líbily se nám vždy, tím více nyní, kdy je vidíme všecky v jedné knize. Vše dýše onou starou prostotou slovanskou, jaké u nás již není, jaká u nás ustoupila cizáctvu. Odporučujeme knihu tu všem přátelům slovanské naší rodiny s nejlepším přesvědčením. Pobaví se každý a srdce okřeje. *Jos. Fr. Rejzek.*

Z literárního ruchu v Polsku.

Podává **J. Tumpach.**

Ten přátelský svazek, který jsa čím dále tím více utužován, za dob našich jak v životě politickém tak na poli literárním sbližuje stále těsněji bratrská srdce slovanských synů nám mluvou nejbližších a náboženským citem rovných, jest zajisté velikou pobúdkou, bychom si jich tak jako oni nás všímali. Neboť rozhlédneme-li se po těch nejlepších, ve všech vrstvách polského národa doma i za hranicemi rozšířených časopisech jejich, věru že jest nám se diviti, jakou to pozornosť věnují polští bratři záležitostem našim v tom kterém oboru, jaká dlouhá pojednání a články přinášejí, jak vřele psané, s jakou věcí znalostí, jak překládají vynikající výtvory literatury naší na jazyk svůj, jak váží si dopisovatelů našich (Jelínka, Krásnohorské a j.) I jest tudíž povinností naší, bychom i my se strany své alespoň tolik činili, co oni, bychom i my všímali si literatury jejich a seznamovali čtenáře své s vynikajícími plody polskými. A k tomu přispěti chce svou hřivnou i naše „Vlasť“, která jako měsíčník katolický ovšem že hlavně a na předním místě si bude všímati ruchu literárního bratrských Poláků v oboru náboženském a doporučovati taky čtenářům svým co po-

[1]) Pozn. redakce. Prosíme, aby nám tyto časopisy jako redakční exemplář byly zasýlány.

všímnutí a doporučení hodno Že však budeme přihlížeti také k vynikajícím prácem v oborech druhých na poli belletrie a poesie, netřeba zajisté ani připomínati.

Činíce již tedy tímto počátek myslíme, že nebude od místa, podáme-li nejprve ovšem jen stručný přehled mohutného toho šiřitele osvěty v lidu, činitele národního nejdůležitějšího, časopisectva polského, a to alespoň časopisů těch, jichž vždy i literární historie pilně si bude musiť všímati. Shledáváme pak, že tak jako všady, jako i u nás, dělí se i časopisectvo polské v jisté skupiny, jež se drží určitých zásad a berou se jistým směrem, jaký jasně vyzírá z celkového souhrnu prací a článků jejich. Některé z nich jsou orgány strany radikální, jiné zase pěstují racionalistickou stránku, jedny lze nazvati listy liberálními a pokroku, jiné listy konservativními. A lze tak děliti jak listy politické, tak vědecko-zábavné.

Mezi časopisy radikální, jež v kruzích mládeže a ve středních vrstvách intelligence vždy dosti nalézají čtenářů, vpočisti sluší hlavně „Przegląd tygodniowy“ a „Prawdu“, rovněž týdenník, vycházející ve Varšavě redakcí Swiętochowského.

Šířiti slov příliš o obsahu listů těchto ani nechceme, jelikož každému účel jejich vysvitne sám, podotkneme-li, že právě redaktor jednoho z nich, „Pravdy,“ p. Swiętochowski, jest i autorem dramatu „Ojciec Makary“, dramatu to, jež jest pouhým hanobením duchovenstva a to v takové míře, že nechtělo je přijati ani jedno divadelní ředitelstvo k provozování.

Daleko lepší směr má zajisté vědecký a pilně redigovaný měsíčník „Ateneum.“ Ateneum bylo založeno již r. 1877 a to i u nás dobře známým literárním historikem Spasowiczem, jehož a Petra Chmielowského redakcí vedeno posud, jakož i „Kraj“ v Petrohradě od dvou let pod redakcí Pilzovou vycházející a taktéž Spasowiczem založený. Spasowicz jest, jak známo, jedním z nejučenějších mužů v literatuře polské, a tak zajisté i listy jím založené přinášejí jen důkladné rozpravy a rozbory poesie polských veleduchů z jeho a Chmielowského péra s tím jen rozdílem, že Spasowicz více ducha a idey si všímá, Chmielowski pak formy. Jest pak Ateneum zároveň jedním z těch listů, jež pilně všímají si také literatury naší, neboť dlužno připomenouti, že ve svých „Listech z Čech“ přinášívá důkladné a svědomité zprávy z péra Dra. Gáblera.

A týž asi směr, jakým nesou se oba jmenované listy, má i nově založený časopis „Świt“ (illustrowané pismo tygodniowe dla kobiet), jehož redaktorkou jest u nás chvalně známá básnířka pí. Konopnická. Jest pak Świt jedním z těch ženských listů, jež obraly si za účel bojovati o stejné právo s muži; jen škoda, že nestoje na stanovisku Klement. Hofmanové z Tańskich, jehož třímá se posud Eleonora Ziemecka nebo Deotyma, béře se list ten pod vůdcovstvím Orzeszkowé a Konopnické více směrem racionalistickým. Naše Eliška Krásnohorská jest „Świtu“ dopisovatelkou pilnou, podávajíc ve svých „Listech českých“ vřele psané úvahy: o české hudbě, Smetanovi, Dvořákovi atd. Podobný směr a účel mají pak i druhé ještě dva polské časopisy ženské: „Bluszcz“ (red. Marie Ilnická) a „Kółko rodzinne.“ —

(Dokončení.)

Úmrtí.

Jan Nep. Desolda,
narozen 10. září 1811. ve Švihově;
† 8. února 1885.

Dne 8. února 1885. večer skonal po dlouhé nemoci P. Jan Nep. Desolda, člen konventu Praemonstrátů v Teplé. Zesnulý narodil se 10. září 1811. ve Švihově. Odbyv studia gymnasiální vyvolil si stav duchovní, chtěje všechny své síly církvi a národu svému věnovati. Byv r. 1837. na kněze vysvěcen oddal se studiu klassické filologie a byl za krátko ustanoven professorem tohoto odboru na gymnasiu v Plzni. Byl výborným učitelem a ježto po dlouhou dobu blahodárně působil, byl později jmenován rektorem collegia ústavu onoho. Tam nastoupil Desolda svou dráhu spisovatelskou, na které vytrval až do posledních okamžiků svého života Činnosť jeho vztahovala se na literaturu theologickou, a filologickou, které obohatil překlady výtečných klassiků jak církevních, tak řeckých a latinských. Mimo to vydal několik spisů původních. Hlavní díla jeho jsou tato: Překlad šesti knih sv. Chrysostoma o kněžství, mnoho řečí téhož svatého, jakož i sv. Basilia, Řehoře Naziánského a Řehoře Nissánského. Dále vydal pět knih sv. Irenea proti kacířům, sv. Tomáše Kempenského „o následování Krista“, sv. Františka Sal. „Philotheu“, Ludvíka Granadského „Vůdce hříšníků“, kardinála Wisemana „Fabiolu“, P. Goffina „Postillu“ a mnoho menších spisů. — Na vybídnutí arcib. konsistoře pražské počal Desolda vydávati bibli českou společně s Frenclem, po jehožto smrti redakci tohoto díla sám převzal a bibli výkladem opatřil. — I řečtí a latinští klassikové byli tímto vzorným knězem-vlastencem na jazyk český pilně překládáni. Vydalť Platonova Phaedona, Protagoru, Eutyphona a z klassiků církevních přeložil dílo o jednotě církevní od Cypriana. Některé z těchto spisů nedostaly se ještě na veřejnosť, ale bohdá se tak stane.

Jak pilným vzdělavatelem tohoto oboru literatury české Desolda byl, svědčí ta okolnosť, že ještě několik dní před svou smrtí dokončil a k tisku upravil díla Thukydidova, která právě vycházeti počala.

Jsa pilným pracovníkem na vinici Páně nezapomněl Desolda nikdy na své povinnosti k vlasti a národu. Ač ztrávil celý svůj život v německém klášteře, byl vždy horlivým obrancem své národnosti a svého jazyka a zúčastnil se vřele všech národních podniků, obzvláště literárních. Pro svou upřímnou povahu získal si zesnulý vážnosť nejen celého konventu tepelského, nýbrž i všech světských osob, které jej znaly.

Církev ztratila v Desoldovi řádného kněze a národ horlivého vlastence. *Čest buď památce jeho.* *)

*) Pro krátkosť času podáváme pouze nejstručnější data.

VLASŤ.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

Motto: „*Wie mag der Schöpfer nicht in seiner Allmacht lachen,*
Wenn sich das Nichts zu Was und ihn zu Nichts will machen“
(Deista Weber.)

Kdohý z našich čtenářů — těch nepředplacených — si snad pomyslil, aneb i řekl, že přeháníme, že jsme v úsudcích svých příliš přísnými, že všecko hned béřeme na vážky theologické a že vyvozujeme z výroků básníkových věci takové, jichž on nikterak neměl v úmyslu.

Že bychom všecko hned vážili na vážkách křesťanské theologie, toho nám nedokáže ani Vrchlický, ačkoli studoval jakožto alumnus pražského semináře fundamentálku; a přísně že soudíme a že se chytáme každého verše? — Výtka tato byla by oprávněnou, kdyby šlo o básníka velikosti páté, čtvrté neb třetí; ale kde běží o výroky básníka velikosti první, o výroky „básníka knížete“, „poety kněze“, tu se musí nutně užiti měřítka poněkud přísnějšího, třebas by jeho básně všecky do jedné měřítka toho ani nesnesly; nejdeť tu ani tak o básníka, jako o čtenáře méně vzdělané čili tak zvané polovzdělané, kteří každý verš kritikou tak příliš vychválených a řekněme přímo: přechválených básní za neomylnou přijímají pravdu.

Kdybychom nevěděli, že jest Vrchlický tak stkvělý talent a takový genius, jakých jest málo, a kdybychom byli po pilném přečtení a porovnání všech jeho básní nepřišli k přesvědčení, že

jest v jeho výrocích sem tam roztroušených určitý systém — třebas ne jednotný.—, nekladli bychom na slova jeho veliké váhy a zvolali bychom snad slovy Kristovými: „Otče, odpusť mu, neb neví, co činí!“ Ale takto nesmíme přijati za omluvu ani ony verše, v nichž jmenuje básníky ne příliš lichotivě „Don Quijoty ideálu, jež těkají bez cíle v lidstva tlumu a potýkají se s větrnými mlýny nerozumu“ (Dojmy 214.), tak jako druhdy střeštěný onen „rytíř smutné postavy“; jejž nám tak rozkošně a slohem mistrovským vylíčil D. Miguel de Cervantes Saavedra.

Kdyby nebyl Vrchlický, jak už praveno, tak stkvělý talent a takový genius, nekladli bychom na některé jeho výroky žádné větší váhy než na výroky „del ingenioso hidalgo D. Quijote de la Mancha“ a při citovaných tuto slovech podotkli bychom spíše jako žertem nežli do pravdy, že činí básníkům špatnou úklonu, když je přirovnává k bláznivému onomu španělskému rytíři, jenž měl ramena větrných mlýnů za „treinta ó pocos mas desaforados gigantes“, a že o jich soudnosti velmi špatně soudí, řka, že se potýkají „s větrnými mlýny nerozumu.“ Ku slovům pak oněm, jimiž básníky — svoje soudruhy — povzbuzuje a napomíná:

„ó nezoufejte, blázni nebo svatí“ (Dojmy 214.),

podotkli bychom nanejvýš tolik: že „svatí“ básníci svatými nejsou, netřeba ani dokazovati; zbylo by tudíž — dle náhledu Augusta Mužíka — jenom to první, čehož nikterak nechceme tvrditi.

Tento „nejšťastnější epigon Vrchlického“ nám totiž vypravuje, že prý, když na svět přišel, sudičky se hádaly o příští jeho osud; první z nich prý řekla, by byl bláznem; druhá, by byl žebrákem, a třetí konečně, aby prý byl:

„obé v žití najednou
. . . . žebrákem i bláznem“ (Mužík, Ballady 84.),

což prý se taky skutečně stalo:

„naplnil se vrchovatě
osudu ten hrozný trest,
neboť žebrákem i bláznem —
obé to jen básník jest“ (tamže 85.).

Ač výroky druhu tohoto nechtí a nesmí brány býti vážně, třebas byly ve vážné proneseny básni, otvírají nám přece aspoň poněkud okénko, abychom nahlédli do duševní dílny dotyčných básníků a se přesvědčili, že mnohá slova a mnohé myšlénky napíší tak, jak jim je obraznosť na mysl přinese, aniž by se tázali,

co tomu říká — rozum, jsouce už napřed jisti, že se jim od „nestranné“ kritiky české tím větší dostane chvály, čím paradoxnější bude jejich výrok a tím výše že vstoupí v očích čtenářstva „osvíceného“, jež všecko chválí, co chválí „kritika“, třebas by tomu — nerozumělo!

Leč zanechme české „kritiky“, aby se zas neřeklo, že do všeho šťouráme, a sdělme raději s Augustem Mužíkem na důkaz vděčnosti, že nám tak pádný uvedl důvod na omluvu některých výroků básnických, prostředek proti — nemilým snům, z nichž časem povstávají myšlénky a pocity pessimistické, tak že jimi trápený básník sebe i své kollegy až i „žebráky a blázny“ nazývá.

Dočtli jsme se totiž v jeho „Balladách“, že prý měl jednou velmi trapný sen; zdálo prý se mu a sice tak živě, jako by to čirá pravda byla, kterak jej honili ukrutní věřitelé a naň křičeli: „Zaplať, co's dlužen!“ — Že je takový sen velice nemilý, pozná zajisté i člověk prosaický a nebude se tomu pranic diviti, poví-li mu básník, jak počal ze strachu „šeptati modlitbičku“, ale, jelikož prý se už dávno nemodlil, brzy se spletl a místo modlitbičky „trhaná jen slovíčka breptal“ (Mužík, Ballady 44—50), až pak, vykřiknuv slova nejsvětější, ze sna se probudil. — A jaký že jest prostředek proti podobným snům? Velice jednoduchý: pilné totiž studium Hegelovské filosofie, obzvláště pak oněch partií, kteréž jednají o totožnosti či identitě pojmů; neboť dle Hegla je to zcela jedno, má-li kdo peníze anebo dluhy, žaludek plný nebo prázdný, je-li dlužníkem neb věřitelem, existuje-li neb neexistuje (Werke VI. 240; 171.), a to prý jest tak jistojistá a svatosvatá pravda, jako že jsou noc a den a v počtech plus a minus pojmy totožnými, identickými (W. VI. 76; IV. 240, 52; VI. 239.)!!

Má-li tudíž básník neb kdokoli jiný dluhů třebas padesáte tisíc, nemusí se pranic lekati věřitelů svých, jen když se vžil hezky do této Hegelovské filosofie, nebo pak nabude jistoty víc než apodiktické, že je to právě tolik, jako kdyby měl padesát tisíc v kapse!

Ty snad řekneš, milý čtenáři: takhle nesmyslně může mluviti buď jenom blázen anebo šašek pro obveselení slavného publika, a po tichu snad ještě dodáš: dobře zpívali před lety v Čechách: Hegle, Hegle, ó ty...

Milý čtenáři! Ač tak činíme velice neradi, přec ti musíme upřímně říci, že jsou tvoje náhledy poněkud „zastaralé“ a že se do našeho osvíceného století více nehodí, nebo co bývalo dříve bláznovstvím jmíno, to se teď prodává jako velká moudrosť, a Hegelovská „logika“, jež tmu i světlo, noc i den, Boha i člověka,

hřích i ctnosť, lásku i nenávisť za identické prohlašuje pojmy, nabývá i v Čechách poznenáhlu půdy, tak jako zde milého docházejí přijetí náhledy a názory filosofů a přírodozpytců německých vůbec — jenom když nestojí na stanovisku křesťanském. [1]) A ku podivu! Právě ti, kdož brojí proti každému, jenž z příčin praktických osvojuje si trochu německých slov, právě ti vštěpují nejhorlivěji milým krajanům svým a českým vlastencům, národu Husovu (!) a národu Žižkovu (!) německé názory a s nimi zároveň *německého ducha*, tak jak se jeví ve spisech různých německých filosofů, a vychvalují až do nebes toho, jehož plody tímto duchem dýší!

Zanechme však těchto nepříliš utěšených věcí a navraťme se k našemu Vrchlickému. Slavný německý básník napsal před lety:

„Wer den Dichter will verstehen,
Muss in des Dichters Lande gehen."

Tato slova však u Vrchlického neplatí, nýbrž opak jejich. Kdo chce porozuměti našemu Vrchlickému a stopovati, co as působilo na rozvoj jeho ducha, jakož i na směr jeho básnění, nesmí se obmeziti pouze na Čechy a svět slovanský, nýbrž musí ven do ciziny, obzvláště do Berlína, Paříže, Indie a starého Řecka. — Jak vznešená, okouzlující díla básnická, *díla ceny trvalé* mohl vykouzliti tak stkvěle nadaný duch, jakým je Vrchlický, kdyby se byl pohroužil v básnictví slovanské, o němž tak krásně a tak pravdivě napsal Nebeský, řka, „že jest jako zahlavením a dovršením všech předešlých" (zvláště básnictví romantického v jeho různých tvarech a básnictví symbolického, o nichž Nebeský dříve byl mluvil) a „právě proto i básnictvím vlastním a samostatným", proto že „tu duch, idee mravní, lidské, zákonem božím zvěstované obsáhle zjevují se v životě" (Vác. Nebeský.)

Kdyby se byl Vrchlický pohroužil duchem svým v básnictví slovanské a vnikl v ducha slovanských písní, mohl se státi velice snadno oním básníkem, o němž tak pěkně dí J. Dunin-Borkowski:

„Szczęśny poeta, kto was [2]) wszystkie razem
W gorącéj piersi wykocha, wypieści,
I duszę waszym nastroi obrazem,
Nie darmo wielką pieśnią zaszeleści!
Jest komu śpiewać olbrzymie powieści,

[1]) Anebo nezabíhají na pole *politické*; chvalitebnou výjimku činí tu prof. Dr. J. Durdík, jenž se opřel Hartmannovu pessimismu.

[2]) písně slovanské.

Jest gdzie wyciągnąć głos długi, szeroki,
I żagle lotu porozpinać dumnie,
Jak sęp co niebios przepływa obłoki —
Bo do téj pieśni serca biją tłumnie,
Od mórz zachodnich do północi morza
Zabrzmią jéj echem obszerne przestworza!"

V této příčině rádi chválíme Svatopluka Čecha obzvláště pro jeho „Slavii," jež na nás působila kouzlem tak mocným, že jsme čtouce ji, zapomněli skoro úplně i na — „Václava z Michalovic."

Ale náš Vrchlický přilnul ve svém básnění zcela k západu [3]), osvojil si myšlení a názory světa germánského a románského, a proto též vane z největší části jeho básní duch zcela nečeský a neslovanský; úplně slovanským a, bychom tak řekli, specificky českým není náš Vrchlický ani v oněch básních, jež jsou látkou svou skrz na skrz české. Platíť o tomto básníku našem jistou měrou to, co napsal Nebeský o Byronovi a spisovnictví francouzském doby novější, řka: „Jemu (Byronovi) nikdy nejde o mravní idey, nikdy vlastně o záměry lidské; to již mu byla vytřená, vyšlapaná cesta; on se musí zalesknouti něčím novým a neobyčejným a proto vždy a všude mu jde o to, aby v nejneobyčejnějších, nejvymyšlenějších, nejpodivnějších a protivných položeních představoval jednání a vítězství ducha. Jest to náramná hrdosť, ano Byronovo básnictví jest opravdová apotheosis svéhlavství, dobrá prorozervance, lidi podivné a zoufalce, neale pro ty, kterým svítí jasnější hvězdy. Když ale možno oddáliti se od cesty ideí mravních, třebas i ne s úmysly nectnými, jak to o Byronovi nikterak jistiti nechceme, když jen na vystavení neobyčejnosti, novosti a svéhlavství záleží: což bude již nyní po strhnutí do tohoto proudu novějšího, neobyčejnějšího a originálnějšího nad protivy všech těch ideí, které někdy umění a jmenovitě poesii svítily, nad protivy ideí mravních člověčenstvo vedoucích a ustavičně vésti majících!?"

„Nevázanosť úplná jak ve kruhu rodinném tak v obci, spuštění se náboženství a zůstavení ho, dle slov běžných zběři pověrčivé, za to ale vyvýšení požitku každodenního a rozkoše za modlu svrchovanou, úplná pohodlnosť života, . . . tak zvaná emancipace žen, láska smyslná atd. to jsou nyní originální idey písemnictví a básnictví západu spravující!" (Nebeský.)

[3]) nebo i do Indie a Starého Řecka dostal se jen přes „západ", o němž napsal už Ludevít Štúr, že prý — „hnije".

To jsou ale též bohužel idey, s nimiž se potkáváme v básnictví Vrchlického, od něhož se dostává z francouzských básníků a spisovatelů největší chvály těm, kdož v tomto ohledu nejdále zaběhli, nejvíc pobloudili; ano když našel u některého z těchto „Koryfeů“ báseň tak „zbožnou“ (!), že by u nás přes všechnu mírnosť zákona tiskového přece ještě propadla konfiskaci, volá pln bolesti: „Žel, že u nás nemožná!“ [4]) jako by ještě na tom dost nebylo, co nám už „zbožného“ a „velekrásného“ přeložil i napsal.

Či může snad básník ještě dále jíti, než-li jde náš Vrchlický, když člověka, najmě básníka, prohlašuje za „boha“ (ve smyslu pantheistů) a když z této falešné these vydávané ovšem za pravdu praktické též vyvozuje důsledky? — Nepovídá nám tím ovšem nic nového, nebo všechno to řekli už před ním filosofové kmene germánského a románopisci a básníci francouzští, tak že tu platí slova Göthe-ova:

„Wer kann was Dummes, wer was Kluges denken,
Was nicht die Vorwelt schon gedacht?“ (Faust, II. Th.)

Ohřívané knedlíky jsou prý dobré, ale ohřívané bludy nestojí za nic, a mimo to není, jak praví Schuler, [5]) každý tvor přežvýkavcem.

Nám se to nelíbí ani dost málo, jelikož to odporuje pravdě, čteme-li na př. u Bedřicha ze Schleglů, že prý jenom genius, jenom filosof, jenom umělec, jenom básník je pravý člověk, z něho že mluví božství, on že je pravým knězem; a když to čteme ohřáté opět u Vrchlického, tu by se nám to snad mělo líbiti? — Nám se to dále pranic nelíbí, učí-li otec nejnovější filosofie německé, že prý je člověk jedině osobou a proto prý též sám sobě cílem a jediným předmětem, k němuž prý se vztahují veškeré jeho povinnosti; [6]) který člověk rozumný mohl by tudíž od nás žádati, bychom se radovali, že náš Vrchlický a jeho epigon blud tento ohřáli a nám jej v básnické podali formě? Či snad nás učí Vrchlický a Mužík něčemu jinému, když pějí takto:

„Jak mohu v letu zastavit svou ódu,
jež neustále v Helladu se vrací, [7])
— — — — — — — — — — — — —
kde tento život byl sám cílem sobě?“ (Dojmy 37.)

[4]) V referátě o Richepin-ovi v N. L.

[5]) Ve spisku: Gibt es denn wirklich ein anderes Leben? str. 15.

[6]) Viz: Kuno Fischer Geschichte der neueren Phil. 1860. IV. 246.

[7]) Zde připomínáme jen mimochodem, že může Vrchlický děkovati Bohu, že není v starém Řecku; on ví snad proč, a neví-li, dozví se to od nás.

„srdce ubohá, jež dávno stlela v hrobě,
se probudí [8]) a budou žít jen sobě“ (Mužík, Hlasy 139.).
„v hrudi cítili jen blaho, rozkoš pouhou,
v svých slzách smáli se a sobě jenom žili.“
(Mužík, Ball. 99.)

Čteme-li u berlínského filosofa Hartmanna: „Ty, kdož jsi Bohu odcizen a zlým svědomím trápen, nepotřebuješ více od žádné zevnější vykupitelské magie doufati spásu svou, vždyť máš hledané smíření s Bohem bezprostředně — ve vědomí nezničitelné s ním identity“ [9]), zasmějem se této berlínské moudrosti, jež má proti sobě svědectví všeho lidstva, kteréž, cítíc v srdci hlodající vinu, vždycky hledalo smíření s božstvem pokáním a oběťmi. Náš básník nejpřednější, jenž se v době novější, — poněvadž je to opětně v modě, — tak rád zabývá věcmi indickými, ví zajisté dobře, jak hrozné bývalo mnohdy pokání u starých Indů a starých Peršanů; četl též zajisté o smírných obětech u starých Egypťanů a o tak zvaném „kriobolium“ neb „taurobolium“ u starých Římanů; [10]) snad četl také u starého Seneky, Tacita a jiných, kteráž vyznávají, že se člověk sám z viny nikterak nemůže vyprostiti, nýbrž že potřebuje spomocníka svatého a nevinného. Proto snad uzná sám, že není dobře následovati filosofa Hartmanna a že ten jeho „člověk:“

„ . . . u nové doby prahu
jenž stojí s povznešeným čelem,
myšlenkou svítí na svou dráhu,
by sám byl sobě spasitelem“ (Symfon. 148.),

velice bloudí a se marně namáhá. Ano Vrchlický nám snad i přisvědčí, že si nezíská o lidstvo žádných zásluh ten, kdo k němu takto volá:

„a kdo tvým soudcem? Vlastní srdce tvoje!
— — — — — — — — — — — — — —
a kdo tvým soudcem? Vlastní žití tvoje!
Ó myšlenko! zda tolik trudů třeba,
bys v srdce lidské sklenula si mosty?
Však žiješ, z této lebky mojí
jsi z varu lávy vzletla! Žiješ, žiješ!

[8]) při svitu nové doby totiž!
[9]) Phaenomenologie des sittl. Bewusstseins 819.
[10]) Více o tom v části II.

Mnou lidstvu dána na trůn jeho bohů,
ba co víc platí, na trůn jeho srdce.
— — — — — — — — — —
Zřím v budoucnost, kdy jediná ty velká
šťastného lidstva budeš náboženstvím!
— — — — — — — — — — — — — —
Ó blažený věk, bez šperku a zdoby
kdy vzejdeš lidstvu, jako mně jsi vzešla.“ (Symfon. 63 — 64.)

Či snad myslí přece básník náš, že si tím získá jakousi zásluhu, když nás ujišťuje, že cítí v srdci myšlénky této „jasnou pravdu“? Ó to by byl věru velice na omylu! Srdce lidské jest sice dobrým advokátem, ale špatným, nespolehlivým, strannickým soudcem, a kdo by se nelekal jiného soudu nežli soudu vlastního srdce, ten by vůbec žádné bázně neznal a platilo by o něm slovo Zschokkeovo: „Kdo nezná bázně, hrůzu působí.“ Lidstvo, jehož „náboženstvím“ byla by myšlénka, že jediným soudcem člověka jest jeho srdce, podobalo by se stádu lačných vlků anebo tygrů; bylo-li by šťastné, to nechť posoudí Vrchlický sám. My mu jen připomeneme slova Hume-ova: „Ti, kdož se namáhají, aby zatarasili lidem vyhlídku na život budoucí, — (a tudíž i na posmrtný soud) —, nejsou ani dobrými státníky, ani dobrými občany“ (Essais and Treatifes . . .), — a slova státníka Machiavelli-ho „Není smutnějšího znamení, svědčícího o úpadku země, než-li viděti, že se opovrhuje službou boží“ (Discorsi).

Víme ovšem už napřed, že jsou slova naše u Vrchlického jako by hrachem házeným na zeď; nebo kdo postavil se na stanovisko pantheistické, ten, jsa důsledným, nemůže ani jinak, než že člověka na roveň staví Bohu, ano v jistém smyslu nad Boha samého. V tom jsou si všickni pantheisté rovni a náš Vrchlický nám nepovídá myšlénkově pranic nového, nýbrž jen opakuje, co už před ním jiní pověděli na př. Hartmann, modní filosof, jenž radí člověku, by v sobě pěstoval „mravní“ pýchu, ovšem že pouze se stanoviska neobmezené autonomie, neboť prý „pak zmizí majestátnosť božského zákonodárce“ a tudíž i soudce, „když člověk ví, že jest s Bohem svým jedno a totéž,“ (l. c. 820.); ano tento berlínský filosof napomíná i taky k „zbožnosti“ slovy důtklivými: „Ty, jenž jsi pohřížen ve vír tohoto světa, dej si říci, že jsi bohem sám, a pak přestane lhostejnosť tvoje k Bohu.“ Tohoto „zbožného“ (!) napomenutí apoštola „nevědoměho“ uposlechl ochotně přední básník náš a napsal překrásný (!) chvalozpěv na

Boha, nové „Te Deum“ — tak totiž nadepsal tuto báseň svou. — Ty se diviš, milý čtenáři? I nediv se a raději poslyš, kterak náš básník velebí tohoto „nového boha svého.“

„I myšlénka, jež tobě rouhat zdá se,
zas velebí tě, nebo ve svém vzdoru
zas tvojí silou svrchovanou plane,“

tak píše náš básník ve „Zlaté Praze“ Ottově z r. 1885. č. 7.! To jest přec náboženství, viď, milý čtenáři? I rouhání jest v něm „bohoslužbou“ a „velebením“ bytosti Božské; veliký hřích skutkem nejšlechetnějším!!

Ó jak „pravdu“ (!) měl redaktor Václav Vlček, když napsal v „Osvětě“ a pak v „Tužbách“ svých: „podnes je každá skutečná báseň kusem náboženství.“ (Tužby 64.) K u s e m n á b o ž e n s t v í byla by tudíž dle Vlčka i zmíněná báseň ve „Zl. Praze“; nebo že jsou básně našeho Vrchlického „skutečné básně“ a každá z nich „opravdovým dílem uměleckým,“ o tom nás už dávno poučila „kritika.“!!

Kam, pro Bůh, dospějeme, až nauky našeho Vrchlického nesvědomitou, hříšnou kritikou vychvalované v studující mládeži, jíž se spisy tohoto básníka od mnohých tak vřele odporoučí, počnou nésti ovoce? Co bude pak té naší m l á d e ž i ještě svatým a ctihodným? (Pokračování.)

Jan hrobník.

Vesnická povídka ve verších.

Napsal **Vl. Syrokomla.** Přeložil **V. Pakosta.**

(Pokračování.)

X.

Vhlomozu, v krvi, jak by svět už hynul,
tehdejší život v samých válkách plynul.
Diktator Gallův hromovými slovy
zadeklamoval světu epos nový:
za výrazy si obral valné čety,
a z houfců skládal světoborné věty,
taktem svých prsou armádu svou tužil,
za papír k básni půli světa užil.
A každá věta, každá hláska smělá,
jak mysl Tvůrce mocně světem chvěla,
a v prsou lidských oheň rozdmýchala,
neb o velikých věru věcech psala:

Vylíčil Rómu krvavými tahy,
Alpského horstva přibral strmé svahy,
navštívil staré pyramidy svaté,
Německou zemí prošel po dvakráte,
hřbet Pyrenejí proťal pískovcových!
A lidstvo plno nadějí jsouc nových,
kdy ony črty zkrvavělé zřelo,
za písmo Boha samého je mělo!
Toť obyčejná byla cesta v mnohém,
kterou se Titán ten stal polobohem:
než velká báseň krvavého hesla,
myšlenkou svou se k výši nepovznesla,
jenom že dala větší rozměr k pýše,
a pýcha Božské dílo nenapíše,
nechť bledší barvou slova přioděje,
či bouří střelby vzduchem rozechvěje.

XI.

Jid pevně věřil v poloboha svého,
a miliony vojska válečného,
u něho stojí, hodina co mine;
o závod letí, kam jim jenom kyne,
a vírem schvátí, kde proud jejich stane,
mohutní, rostou v síly nevídané. —
V krajinách cizích nebe neznámého,
Jan statně válčil vedle pána svého:
hrdinsky vstoupil se svým zdatným lidem,
na hrozné pásmo horstva pod Madridem;
a udatností že předstihnul druhy,
gardistou starým nazván pro zásluhy;
že vůdcové si mužstvo jeho chválí
vojenský křížek dostal u Alhaly;
v Rakouské zemi na Vagramské pláni,
vojensky pokřtěn — ranou meče v skráni.
Než vyhojil se — opět v řadách voje
do Hispanie v nové kráčí boje,
kde jasnou září stále nebe hoří,
kde hojnosť zlata, blaze v štěstí, v hoři,
kde k slávočinům půda taká vhodná,
kde nejkrásnějších dívek země rodná,
leč tesknou mysl z reka tváři bledé
válečná vřava zahnat nedovede.
V čas odpočinku, kdy spí soudruhové,
a váleční je kolébají snové,
o boji, plenu, nebo o zábavě —
jinačí snové v Jeníkově hlavě:
ač rytířsky mu buší srdce v těle,
on o své vísce snívá noci celé,

za zvuku polnic, bubnu válečného,
vynáší se před ním obraz vísky jeho:
Tichounký slyší zvonek na klekání,
skřivánka slyší zpívat píseň ranní,
slyší, jak rybka vymrskla se v brodě,
slyší, jak ladí housle na hospodě
spí na podlaze, v dáli, ve cizině,
a blažen ve snu o své domovině!
Snad někdo řekne, to věc povědomá,
Jeník as nechal svoji milku doma.
Ne! srdce jeho dosud volno všady;
opustilť vísku ještě příliš mladý;
a ve vsích cizích — kdež by možno bylo,
by se též hezké děvče narodilo?
Rád míval dívky doma v tance reji,
však nepřilnul tam k žádné horoucněji.
Milenka jeho — ó ta zcela jiná,
a nazývá se: dálná domovina,
s tím vonným vzduchem, stříbrojasnou vodou,
s tím lidem, kaplí, lesy nad hospodou,
s přástkami svými, svými besedami,
s blankytem jasným, nebem pod chmurami.

XII.

Pět roků slouživ, mnohé přestav boje,
zachoval Jeník dávné srdce svoje,
stále v něm obraz svojí vísky míval,
stále o domku svého otce sníval:
zda jej kdy spatří? kdy a jak se vrátí?
Snad Bůh se přece ráčí smilovati,
již srdci milé probleskuje ráno:
vojsku v ty strany jíti přikázáno,
an podmanitel k nejvyšší spěl slávě,
byltť osmistý a dvanáctý rok právě.
Císařský orel zavlál křídly svými,
nad štandárami Korsickými,
na sever, východ perutěmi mává,
a dvanáct plemen jako vroucí láva,
řítí se, syčí, oddychuje parou,
pobořit chvátá pevnosť Kremlu starou.
„Rychlostí blesku ručej v dálku spěje,“
(tak onu dobu popisují děje.)
„Želva by mohla závoditi s námi!“
Durdí se Jeník, — bodá ostruhami
i uzdou clumá, koně pobádaje:
„Aj tamo Němen, tam už rodné kraje,
aj větrové již tam s té strany vanou,
již spatřím svoji vísku milovanou!

Ó jak se všickni sběhnou, vítajíce,
jak otci, matce zlíbám dobré líce!
Povím jim, povím, kterak jsem se snažil,
kde všude byl jsem, co jsem viděl, zažil —
ó kterak žasnou, kterak se mi diví!
Ó Bože, Bože, jsou-li jenom živi?
Jsou-li pak zdrávi? jak se pořád měli?
anebo snad už na mě zapomněli?!

XIII.

Již přešli Němen — dorazili Kovna.
Jeníka blaží radosť nevýslovná,
že srdce z prsou může vyletěti:
„Již domů mil jen něco ku dvaceti . . .
Toliko dvacet, ó jak jest to málo!
vždyť tisíc mil mne dříve dělívalo
od mojich milých . . . prchnu před četami!“
A znova bodá koně ostruhami;
leč potlačuje mrzkou choutku zrady,
neb přísný zákaz opustiti řady:
což kdyby jej jak zběha zastřelili . . .
„Zemříti nyní! . . . Bože, Bože milý!
když jsem už skoro u domácích sadů!
Ne! nepředjedu, neopustím řadu:
tak osud káže, tak to stav můj velí . . .
jen kdyby stále zvolna nekráčeli,
lezou jak raci, proč tam přední stráži
zrychliti kroky vůdci nepřikáží? . . .“

(Pokračování.)

Jan Hollý a slovenčina.

Napsal **Tóma Šmýd.**

Část I.

Roku 1885. připadá stoletá výročnice, kdy světlo Boží uzřel Jan Hollý, proslulý básník slovenský, jehož poctili čestným jménem: „s l o v e n s k ý H o m e r.“

Adjektiv: „s l o v e n s k ý“ je eufemické slovo rovněž jako statné: „s l o v e n č i n a.“

Nepraví se v Uhrách nikdy: „slováčtina“ nebo „slovácký,“ po „slovácku,“ nýbrž: „slovenčina, slovenský, po slovensku.“

Odepsalť mně přítel ze Slovenska: „Tedy si dovoľujem napísať Vám list po slovensky (nie po „s l o v á c k y“, lebo na to sa hneváme.“) — To na Slovensku se považuje za jakousi urážku

nebo snižování, rovněž jako Moravané se obrážejí, když v Uhrách jich nazývají na Slovensku obvyklým jménem: „Moravčík, Moravčíci.“ —

Též Ant. Kotík poznamenává o tom v překladu „Pipinovy historie literatur slovanských“ str. 439, že přídavného jména „slovácký“ Slováci uherští nemilují, slyšíce v něm jakousi potupu, i užívají tvaru „slovenský.“ Přídavného „slovácký“ leda ještě na Moravě doposud se užívá o moravských Slovácích.

Na Uhersku slova: Slovensko, slovenský, slovenčina odvozují se z národového jména: Sloven či Slovän, přehlasovaného ze „Slovan.“ Tak píše Hodža vlastní jméno národové ve své čítance r. 1860. na str. 236 a 262: Slováci či Sloveni, Slovák (muž), Slovenka (žena), na str. 229. („Dobruo Slovo str. 85.).

Sloven (Slovän) přehlasované ze Slovan je na rozdíl Slovenů krajinských: „tych čo tam sa menujů „Slovinci.“ (Hodža Dobruo Slovo 32.) Ze kmenového substantiva „Slovinec“ odvozuje se pak: „Slovinsko, slovinčina a přídavné „slovinský“.

Popisujíce tudiž Jana Hollého, velkého pěvce slovenského, činíme to nejen z vděčnosti v jubilejné době Methodějské za to, že Hollý nám sepsal přepěknou „Cyrillo-Methodiadu“, ale míníme též dopomáhati, aby seznalo i mladší pokolení tohoto muže, jemuž v době křísící se literatury československé náleží čestné místo hned vedle Kollára.

Život Jana Hollého popisovati jsme mínili s některými doplňky dožádanými, ale z jeho vrstevníků už asi málo zbylo nám jich na živě. Proto kam jsme na Slovensko o radu se obraceli, nedošlo buďto nižádné odpovědi, anebo upřímní vlastenci odpovídali jen ostýchavě. Jeden praví: „Obšírný životopis J. Hollého neznám. My Slováci sme na životopisy mužov našich velice chudobní. Hollého životopis máme jedine ten od J. Viktorina. A veru by to bola krásna vec zasvätiť 100 r. narozeniny Hollého; no, za terajších časov a okolností neviem, či z toho niečo bude, aspoň: či by to dôstojne stať sa mohlo.“ —

Druhý mu přisvědčuje podobně a odpisuje: „Jako náš národ slov. oslávi našeho Hollého pamiatku, to Vám pri našich krušných pomeroch určiť nemôžem. My nemáme žadnej slobody, sme spútaný a opuštený l'ud od celého sveta. Veď my nemáme ani jednoho statkára, ani magnáta, a že žijeme, jedine milosrdenstvu Božiemu pripísať nám načim.“ —

Životopis J. Hollého podávají:

„Básně J. Hollého z r. 1842 sv. III. Časník z r. 1856. Concordia z r. 1858. a Naučný Slovník (pod slovem: Hollý.)“

Menší jsou v rozličných časopisech jako ve Slovesnosti r. 1873 str. 9. 91; ve Vlčkově: Literatura na Slovensku r. 1881 st. 34.

Též zmiňuje často J. Hollého Rudolf Pokorný ve spise: Z potulek po Slovensku v Praze 1883 — 84, hlavně na str. 34. 35. 247. 249. 259. 275. 276. 287. 288.

Pypin historie literatur slovanských (přeložil Kotík) díl II. st. 455 ssq.

Nejdůkladněji však Hollého popisuje Josef Viktorin v Pešti 1863., jehož se tu hlavně držíme. Z tohoto popisu nalezá se otisk na knize: Slovenská čítanka, sostavil Emil Černý diel II. v B. Bystrici 1865. st. 394.

Veškery spisy zde proto udáváme a jich věrně citujeme, abychom usnadnili robotu pracnou těm, kdož by někdy chtěli sepsati rozsáhlé dílo o životě a spisech J. Hollého.

Život Jana Hollého.

Jan Hollý narodil se dne 24. března r. 1785. „na Búroch“ (viz Šemberovu mappu „Velké Bůry — S. Mikuláš“) v Prešpurské stolici u Šaštína, proslulého místa poutnického na Slovensku nedaleko hranic moravských a rakouských.

Z národní školy domácí dostal se do škol do Skalice a do Požúna (Prešpurku), kde dokonal gymnasium.

Roku 1802. vstoupil do arcibiskupského semináře ostřihomského zařízeného v Trnavě. Tam studoval dva roky filosofii a čtyry leta bohosloví. Roku 1808. dne 20. srpna byl na kněze vysvěcen a stal se kaplanem v Pobědíně, kde meškal do 22. prosince 1811.

Tam v duchovní správě tohoto mladého kněze potkala veliká nehoda, která potom až do smrti velmi mu život ztrpčovala.

Maje totiž odpravovati služby Boží též ve filialném kostele na Středě, musil nejedenkráte vrchem na koni brodívati se zalétým pastviskem, hlavně když tálo na vesno a kdykolvěk voda vyléla.

Tak umáčen a při studeném počasí tam vykonával neráz obřady církevné, z čehož úplně přestydl a se zachladil.

Z mokroty této a zachlazeniny zapravil se mu potom hostec (jinak suché lámání nebo dření) do nohou, který po celý život ho trápil, a hlavně v poslední době, než umřel, velmi trapných bolestí mu nadělal.

Roku 1811. přeložen byl na kaplánku do Fryštáku a r. 1814. stal se farářem v Madunicích na Váhu. (Viz na jihu od lázeňského místa Píšťan).

Šembera na své mappě správně jmenuje toto místo; ve své literatuře však II. 1868. st. 257. nesprávně píše: Jan Hollý, farář Mladunický, básník slovútný. Kdyby po česku tak slulo toto místo, lid by Bernolačinou hrubé l, jež nejen na Slovensku na mnohých místech, ale i na Moravě v některých obcích vyslovuje se jako „eu," vyjadřoval v tomto slově: „Muadunice. Místní toto jméno však nepochází ze slova: mladoň, nébrž ze slova: „Mad-u-m (přehl. mäd = čes.: med-u-m), od něhož máme i na Moravě osobní jméno; Mada-y-m. Místní „Madunice" je tedy po česku: „Medonice" —

V Madunicích Hollý „všecek život svůj strávil v tichém ústraní skromného povolání svého na selské farce" (Pypin str. 456.)

Že farka tato nebyla výnosná, sám naznačuje, začínaje takto psáti báseň „Na Imricha Štvrteckého":

Imrichu, ty krásnej všelikú máš hojnotu lichvy,
Štvormi zrábáš pluhmi zem.
Najmnožšá bohaté ti plodí dóchodky majetnosť,
Že všech naháňá zisky stran.
L'ahko ti byť štedrým a nevinnej odmenu ctnosti
Z tol'kého brávať nádbytu —
Mne Zmok nechce hoveť, vážnejšé nechce bohatstvo
Ťažkým sypávať náručím;
Len skrovná od Stvorca daná je mi ze všeho částka
Len štyrmi brázdím volmi zem. (Vikt. spisy st. 424.)

Tu mezi prostými rolníky na této své farce žil Hollý životem naskrz jednoduchým, řekli bychom, že velmi jednotvárným. Dozor na skrovnou svoji hospodárku svěřoval lidem jiným, sám pak, když časně ráno si odpravil služby Boží a obkonal ostatní povinnosti ve správě duchovní, věnoval se potom výhradně jen svým basnicem a práci spisovatelské; neboť nemoha milému národu udělovati hojných darů a podpor z majetku hmotného, uvzal sobě, že na náhradu za to chce alespoň duchovou hřivnou přispívati na oslavu mileného národa. Na to opět poukazuje, když v básni hore započaté dále takto tam pokračuje!

Skúpý hojnejšú odpírá lásku potrebným
Svedčiť ku bratrom dostatek.
Však za to dobrotivá mňa za svého pomastila věštca
A zdvihla nad l'ud Umka výš.
I vlastným prvňého duchom spevavosti nadýchla.
Nové Slovákom pesne zneť.

Bych slavného si tak nadobýval ména památku
Stálú u pozdních aj vnukov.
Tehdy celého nedá mna do černej, keď sa přiblíží,
Nevyhnutelná smrť hroble.
Roznášať sa budem po krajinských pestovan ustách,
Kde Váh, kde ostrý buble Hron,
I kde preohromné do nebeskej výšky hrdými
Temenmi Tatry obíhajú;
Též kade nad Moravou a hučácou prúdami Lábou
L'udné sa mesta pyšňajú.
Ba všem, keď vatšá vzájemnosť prijde k Slovákom'—
Jaku už prichádzá vítaná —
Aj Visla, aj široká v toku Volga, i Dráva i Sáva
Mňa s mými znať budú spevy. (Vikt. spisy st. 424 — 425.)

Proto na spisbě Hollý svoje jméno si zakládal, jako by se už tehdáž byl mu zjevil vzácný výrok proslaveného biskupa Strossmayera, jenž praví: „Jméno literárné má větší cenu, než-li všecko bohactvo světské.“ —

Pro milou músu a svoji práci spisovatelskou Hollý rád odříkal se zábav, které by ho byly rušivě od započaté práce odtrhovaly.

Popisuje to v básni: „Na Ondreja Kišáka,“ kde píše:

Bratre, nadmítaš mi, že rád sa hlučných
Od l'udí ďalím, veselého schádzek
Spolku výstríhám, do tichého tol'ko
Hája chodívám.

Však vedeť máš sám, že tu vždycky vatší,
Než v jakých kol'vek naporád radostných
Zábavách bývám, a pri mej si lepšej
Umke volívám.

Som čo chcem. Buď král zverených starosti
Poddaných vidím — — —
Buď radec prostred schromáždených na
Snem bratov — — —

Včul sedlák pustý obracám na juncoch úhor; — — —
Včul pasák tučné sem i tam po hrudných
Ovce trávníkoch, bradaté po chrastách
Kozky obvádzám, a milý z dutej hlas
Píšťale vábim.

— — — — — — — —

Všetko som vposled, čo sa len mi ľúbi.
Kdež' v jakých schódzkách, kde jakých ve spolkoch
Tol'ko byť vládám a naráz si vácej
Môžem hovívať

Nad to v rozkošném zmyselné pre pesne
Mlíči slávívať sa budem, zakáď len
Postojí Balkán, i zakáď slovenský
Nezhyne národ.
(Vikt. spisy st. 421 — 422.)

Mlíč (či Mlieč) byl rozkošný háj u Madunic, jejž i Šembera na své mappě naznačuje. V háji tomto rozprostíral své konáry mohutný dub starý. Pod dubem tímto Hollý celé léto sedával a svoje básně pod ním tam skládal. Doma ve světnici psával jenom v zimě a když nastalo nepříjemné počasí osuhlé. Rozkošný tento háj opěvuje ódou složenou „Na Mlíč“, v nížto na konci sám dokládá, že tam zvětša spracoval svoje spisy básnické, řka:

Sem ty každý deň mňa do svého lóna,
Mlíču, vábíváš nečuté Slovákom
Pesne spívávať, jakové milostná
Káže mi Umka.

Kéž by len v tol'kej mohly skvieť sa, v tol'kej
Nad druhé predčiť spevy kráse: kol'kou
Sám ty skvíš, kol'kou nad iné sa všetky
Háje vynášáš!
(Vikt. spisy str. 409.)

A když ódou „Na dub“ opěvuje v háji tohoto mohútného starce, jemuž lesáci a drvaři darovali ještě i potom život

„Keď celý skúpou ocel'ou na zem háj
Mlíča upadnul!“

přeje sobě, aby jako dub tento kraluje ostatnímu dřevu v lese, rovněž i on mezi básníky ve svém národě stal se básníkem proslulým a vychýreným, an zpěv svůj zakončuje těmito slohami:

Stoj mnohý len vek, zelený vždy starče!
Jak si, tak víťaz povetrí a treskom
Hrozne žúrácích všeliké premáhaj
Útoky bleskov!

Než mne, zaslúžím-li to spívajúcí
Pod tebou veštec, sklonenú ze výšky
Niž haluz poschýl' a novým ovíňaj
Rád čelo vencom. (Vikt. st. spisy 411.)

L'udovít Štúr s rozčilenou nadšeností rád vypravovával, jak rozkošný pocit prochvíval prý jeho srdcem, když ráz přijda do Madunic navštívit Hollého, mohl prý nepozorován z daleka pozírati na velebného kmeta, jak sedě pod dubem konáristým sepisuje tam svoje básně: Zďaleka pomedzi stromovie naňho patril, jak svoju bielošedivú vážnu hlavu dohora pozdvihujúc rozmýšl'al, a nato nápady svoje na papieri naznačoval; a všetko to pod ho-

lým nebom v úplnej len štebotom ptáctva alebo šustotom ľahunkého vetríka pretrhovanej tichosti jarného a letného času krásnou prírodou otočený! (Černý čítanka st. 395. Viktorin. spisy st. VIII.)

Aby ve svém „Mlieči“ neustále mohl pro národ líbezně pracovati, Hollý nechtěl prý ani velké fary hospodářské přijati, aby mu starosť hospodářská nepřekážela ve spisbě.

Též sám o tom se zmiňuje v ódě „Na Jozefa Ščasného“, v níž lahodně popisuje vesnu ve svém „Mlíči“ na jaře probudilou a na konci pak dokládá:

Tu v tol'kých lahodách, v tol'kej sa kráse tešácí
Už nebudeš sa divif,
Rozlúčif že s ním i pre vatšú inde majetnosť
Som sa dokonca nedal.
Tu slavská teba aj rozpálí Umka a prudším
Ku spevu zažne duchom. (Vikt. spisy st. 420.)

Hollý byl srdce velmi dobrého, pravý to Sloven, v němžto lsti nebylo. Ke každému býval přívětivým a ochotně úslužným. V domě své milé hosti s proslulou pohostinností národa slovenského mile vítával a po slovensku úslužně pohostíval. Lakotného skrblíka útlé srdce jeho z té duše nenávidělo. A tyto své city projadřuje v ódě: „Na lakomca“ (Vikt. spisy st. 428.)

Rok 1843. byl Hollému velmi osudným rokem, jenž připravil ho i o faru.

Dne 3. května vyšel u souseda oheň a zaraz chytla se i fara. Hollý v této jarní době právě zase sklíčen ležel bolestmi zastaralého neduhu hostcového. Nemoha sebou ani hnouti nebyl s to, aby sám se zachránil, až teprvé, když silný mlatec přichvátal, odklidil ho z fary do kostela. Než i kostel se vzňal, a Hollý octl se v nové nebezpeči. Několika odvážným mužům však podařilo se tu přece, že mohli ještě v čas ho zachrániti, nežby shořel na škvarek. Avšak i tato pomoc mu přišla pozdě. Oheň ho už tak popálil, že Hollý z opáleniny této těžko onemocněl a hlavně očím uškodila mu na tolí horoucná páľava, že zrak jeho od této doby už nikdá úplně se mu nevyhojil. Tato nehoda žalná učinila Hollého pro duchovní správu neschopným a ze příčiny této bylo mu odejíti z fary, kde téměř 30 let byl zdárně úřadoval.

Zároveň ani ve spisbě od té doby nebylo mu lze už ničeho znamenitého podnikati.

Neštěstí ubohého lidomila a obětavého vlastence pronásledovalo až do smrti. A tak i Hollý plnou měrou zakusil slovenského

pořekadla: „Slovák pre svoju dobrotu vychádza na psotu!“ —

Že měl pouze skrovnou farečku, která sotva jednoduché obživy na každý den mu skýtala, a že pro milý národ chtěje pracovati, neměl kdy shánětí se po mamonu vezdejším, že i z těch skrovných příjmů s upřímnou srdečností slovenskou své milé hosti rád uhostíval a národ svůj všemožně podporoval, zůstal nyní zcela opuštěným na holisku.

Nemaje vlastního majetku nemohl nyní chorý a nedužívý kmet ctihodný z té bídné, vykázané mu pense kněžské vyžiti. A tak se stalo, že slovútný a vychýrený pěvec slovenský odkázán byl na lidské milosrdenství.

Nad opuštěným, zuboženým Homérem slovenským slitoval se dávný jeho přítel, k němuž Hollý dne 1. července 1843. odebral se do výslužby na Dobrú Vodu (viz na mappě Šemberově na jihu pod Myjavou a Březovou.) Tam do fary ze přátelské ochoty ho přijal jeho spolužák Lackovič, farář Dobrovodský.

V Dobré Vodě zastaralý hostec čím dál více ho trápíval a zrak pořádem oslaboval, až i doslábl a Hollý konečně na ostatek svého záslužného života docela oslepl.

Píšeť o tom jeho přítel Viktorin: „Z jasene 1847., keď som ho navštívil, bol už celkom oslepnutý. V malej, tmavej, chatrným náradím zaopatrenej izbici v posteli chudobnou perinkou zakrytého, osamotnelého našiel som velebného starčeka. Tvár jeho patrne sa vyjasnila, keď som mu hlbokú poklonu, jakožto slávnemu patriarchovi slovenskému, i v mene iných Slovákov vykonal, a o najnovějších literárnych pohyboch slovenských, o ktorých len čiastočnú vedomosť mal, vypravoval. Neviem, zdáliž náhodou alebo zvestovaním radostných zpráv tehdajšieho literárneho života slovenského spôsobeno, dosť na tom: lámanie údov na ten čas prestalo, a on bol v stave postel' opustiť a so mnou sem i tam prechádzať se po izbe svojej.“ (Černý čít. st. 397. Vikt. spisy XI.)

V bouřlivém roce 1848. dobrovolníci maďarští slušně ušanovali šedin tohoto kmeta ctihodného, choť jsou i samému faráři Lackovičovi vyhráželi.

Od počátku r. 1849. Hollý z lože už ani nevstával, leže sklíčen bolestným hostcem, a ač byl úplně slepým, na svůj osud si nestěžoval, zůstávaje trpělivým stradatelem až do posledního výdechu.

Konečně dobrotivý Hospodin se smiloval a vyprostil ho z trapných bolestí dne 14. dubna 1849., právě toho dne, kdy maďarský sněm v Debrecíně prohlásil republiku. (Pokorný z Potulek st. 34.).

Smrť jeho opěvuje Martin Medňanský, farář v Beckově při Váhu ve svých spisech: Poesie Dušana Savy Pepkina Turč. sv. Martin 1876 sväz. I. na str. 53. touto kratičkou upomínkou:

Večne opustils nás pevče ľubý,
Aj stíchly tvoje nežné spevy,
Stíchly tvojej lutne výlevy;
Aj neslýchať viac spev tvoj cherubý.

Ktož nám teba pevče slávny vzbudí?
Aj kto duši našej uleví?
Kto skrotí búrne žitia zlevy?
Keď tvoju lebku hniloba hubí.

V dušách našich tvoja duša žije,
Ač kosti tvoje v zemi ležia,
Však potomstvo veniec tebe vije.

Nuž spi večne spánok ty blažený,
Bystrého u Váhu pobrežia,
Sláva tvoja nikdaj sa nezmení.

(Pokračování.)

Víra v kalich.

Z kruhu legend „Bílý kněz“ od **Frant. Kyselého**.

Blíže Santen klášter osamělý
ční v noc hlubokou jak duchů hrad!
posvátný tu mír, jen Norbert bdělý
v tiché kapli nezatouží spat,
s oltáře naň kyne svíce dvojí,
vážný mnich jej v mešní roucho strojí.

Ustrojen on s tváří zasmušenou
pod Kristův se kloní mrazný kříž,
jenž tam vlhkou upoutaný stěnou
klidně pne se v šerou klenby výš,
a zde porozjímav drahnou chvíli
tíhu duše teskné Bohu sdílí:

„Pane můj, tys kdysi žárem blesku
pronikl mé duše ledný stín,
a já stoupil v novou žití stezku,
na rtu pravdy zvěst a v dlani čin;
v Santenách jsem toužil svatě žíti,
ale snahy mé se v trosky řítí.

Sotva mě tam k chrámovému sboru
těsněji řád kněžský připoutal,
hnusná plíseň duševního moru
chvátila mě v otravný svůj kal,
viděl jsem, jak v rozkošnictví lichém
kněží nebe hyzdí bujným pychem.

Proto mocí posvátného boje
staviti chtě duší zmar a plen,
hřměl jsem, kázal; z trapného však znoje
nezbyl mi leč utracený sen,
až se všeho vzdávám přemožený,
co kdy poutalo mě na Santeny.

Pudí mě mor onen zkázoplodný
ostaviti život bez ceny,
líných kněží sbor i dům svůj rodný,
dětství pomněnkami věnčený,
a radš uleviti lidstva bolu
na trnitých cestách apoštolů.

Vděčné dílo, touhy nebesáhlé
volají mě v nový žití proud,
leč strach přede zlobou světa náhle
do mrazivých upřahá mě pout
a sem k tobě vede v trapné chvíli,
bys dal duši odvahy a síly.

Pane můj, hle! pro tu oběť svatou,
k níž se chystám s hrudí plamennou,
sejmi posléz bídu vrchovatou
s duše mé i kleslých ramenou
a v zdar nové, těžké světem pouti
víře v tebe nedej uhasnouti!“

Vypověděv Bohu touhy teskné
z vroucného kříž pustil objetí,
s tváří jasnou, jak když jitro bleskne,
chvátá k přežádoucí oběti;
vlídně kynou ozářené stěny,
on už nad oltářem rozechvěný.

Obětuje — zdvihá Boží tělo,
zrak mu vlhne tichou radostí,
na všecek bol srdce zapomnělo,
duše letí k nebes výsosti —
a což teprv hoří na dno čistá,
když se chystá přijímati Krista!

Přežehnal se, požil tělo Páně,
zlatého se chopí kalicha,
než co pojednou mu blednou skráně
a co v modlitbě ret utichá?
V kalichu, hle! jakés klubko tmavé
svatou krví hemží se a plave.

Norbert utajil dech nad kalichem
přichýliv jej blíže ku svíci;
hu! tu vzhůru skvrnovitým břichem
s nožek spoustou ježem strmící
velký, netvorný a jedovatý
pavouk potácí se v nápoj svatý.

Mžikem splaskne v proužek načernalý,
mžikem v plný uzel nadme se,
nožek spoustu v hustý chumáč balí
a zas na vše strany roztřese;
hu! jak děsný pohled na netvora!
V tom — smích divý rozpoutal se s hora.

V novém úžasu kněz hledí vzhůru,
do výklenku v okno kulaté;
na novou zrak padá na nestvůru,
ježí hlavu, čelo rohaté,
sám — Bůh s námi! — s úšklebnými rysy
nad oltářem ďábel z okna visí.

Zafuněl a začpěl sirným dechem,
jazyk vyplazil — kus plamene,
drápem zašimral se nade slechem,
vytřeštil z řas oko zelené,
v úsměchu pak škodolibým hlasem
mluvil k Norbertu, jenž trnul žasem:

„Bláhový, ty sporným ducha letem
toužíš odvrhnouti bídy prach?
Ty chceš otřásati širým světem
nepošinuv stéblem v Santenách?
Marně duch tvůj víry vlajku tyčí,
v zárodku má dlaň tvé dílo zničí.

Netvorem, jejž právě do kalicha
přivábil jsem mocí tajemnou,
důvěra tvá v Boha planá, lichá
pokořena bude přede mnou;
tenkrát z osidel, jež vtip můj strojí,
nevybavíš bludné duše svojí.

(Dokončení.)

Zklamané sny.

Vzpomínka, již věnuje památce přítelově **Ad. Kuchlovský.**

Krásný den zářijový na sklonku. Slunko již nad samými horami, jakby se rozmýšlelo, má-li jim vtisknouti na čelo poslední políbení, aneb ještě chvilku se kochati v jejich kráse. Tou dobou blíží se k borovému lesu nedaleko pohorské vísky několik hochů. Snad rokují o věcech vážných, čehož důkazem zdá se býti volný jejich krok a pohyby. Poslechněme!

Věřte mi, hovoří jeden z nich, jenž poutá pozornosť všech ostatních, již nemohu se ani dočkati té chvíle, až tatíček mne zaveze do toho města na gymnasium. Tam poznáme přece jinších věcí, nežli tady u nás! Ty vysoké domy, ta veliká okna a za nimi všeho, až oči přecházejí, všude tolik pánů a vojska, tolik lidu a kočárů — to je jinačí, než u nás! Ano, jak pravím, já se toho nemohu již ani dočkati.

Což o to, odporoval druhý, hezky rostlý hoch s vysokým čelem a havraním vlasem; ale to není hlavní věcí, proč půjdeme do města. Naši tatíček mi pořád povídají právě opak, abych prý nehleděl tam běhání a nezůstával státi hodinu u každého krámu, knihy pak aby mi ležely v prachu. Mám prý se jen hodně učiť, abych jim dělal radosť a když dobře projdu, že mi dají ty stříbrné hodinky, co máme v truhle schované po stařečkovi. A já se také budu učiti, hanby jim neudělám, dodával sebevědomě.

A myslíš, Frantíku, že já ne? odseknul první, patrně uražen.

To já nepovídám, bránil se Frantík; bývals doma mezi prvními, budeš i tam. Ale já jen chtěl říci, co povídají naši tatíček, víc nic?

Takto se v míru ještě hádka skončila, když vkročili do lesa. Bory šuměly dnes nad jejich hlavami tak tajemně, jakby se rozpovídaly o příštích jejich osudech. Nesnadno těm zvukům porozuměti, nesnadno! Ale srdce jim naslouchá přec tak rádo, jakoby tušilo obsah té jejich němé mluvy. A tihle hoši, jakby teprv dnes ponejprv jim rozuměli; kráčeli ještě vážněji, mlčky vedle sebe . . .

Po chvíli, když bylo již slunko za horami, vraceli se ke vsi. —

O čem snili ty poslední noci pod otcovskými střechami, když skláněla se nad každého z nich matička s modlitbou na rtech za svého miláčka, jenž tak brzy již měl se odebrati od ní do světa zlého, neznámého — nevím! Ale vím, že tyhle sny, nad nimiž bdí dobrá matička, ty nejkrásnější a kdo jednou je prosnil, že vzpomíná na ně rád a nejednou!

II.

Uplynulo osm let. —

Z hochů stali se jinoši, plni mladistvého nadšení. V mlhavé dálce ony doby, kdy těšili se s dětinnou naivností na ony divy, které chová veliké město za nádhernými okny, ve skříních výkladních, na ony davy lidstva, které vlní se v pestré směsi širokými ulicemi, na všechny ty věci a zjevy, které dovedou upoutati prostou mysl dětskou. Poznali za ten čas z vlastní, draze nabyté zkušenosti nejednu temnou stranu tohoto valného života společenského, jeho přednosti i vady. A společnosti té dle sil by mohli prospěti a v ní samostatného místa zaujati, uvažovali v posledních již prázdninách gymnasijních, jaký zvoliti sobě stav, jenž schopnostem a povaze jednotlivců z nich byl by nejpřiměřenějším . . .

Jářku, Frantíku, již jsi se rozhodl? ptal se jednoho dne sedlák Zaoral svého syna. Syn, mladík to štíhlého vzrůstu, s bílým, vysokým čelem, s růměnci na přibledlých lících, s temným, sotva vypučivším chmýřím na hořejším rtu i na bradě zahleděl se po téhle otázce do otcových zraků jak mohl nejvroucněji.

Tatíčku půjdu do Prahy, chci studovati na professora. Jest to mým nejvroucnějším přáním, neb jsem poznal, jak krásné to povolání a jak obzvláště v dobách nynějších pro náš národ a jeho příští osudy velmi důležité. Znám vaše dávné přání, ale vyhověti mu nemohu, nebyl bych šťastným ve stavu, v němž si mne přejete jednou spatřiti. Viďte, že mi odpustíte, že se na mne nebudete proto horšiti?

Otec chvíli neodpovídal. Byl sice na tohle synovo rozhodnutí připraven již od své ženy, ale dojalo ho přece. Mlčel, jako by čekal, že syn slova tato ještě odvolá. Vida, že čeká marně, přemohl se, ač bylo znáti v jeho obličeji bolestné zklamání.

Nebudu se horšiti, nebudu! — Ale budeš-li nešťasten, mně viny nedávej. Volil jsi svobodně, nechci tě nutiť k ničemu, abys mi snad někdy proto — neklnul!“ —

Obrátiv se kvapně ucítil na mozolovité ruce vděčné políbení. Dítě umíněné, matko, ač jinak hodné. Ale nutiť ho nebudu, dělal bych si z toho svědomí až do nejdelší smrti, kdyby pak mou vinou byl nešťasten. Dejž jen Bůh, aby došel štěstí, hovořil po chvilce ku své manželce, když jí sděloval, s jakou u Frantíka pochodil.

Dejž to Bůh, bychom se na něm dočkali radosti, dodala tato, patrně, že jiné zprávy nečekala. Svěřilť jí Frantík všechno již na začátku prázdnin, doufaje, že matičku nejspíše nakloní svým zá-

měrům, ona pak otce. A naklonil také! Naplakala se ovšem potají dosť a dosť, neb i její naděje byly takto zmařeny; před manželem však se syna zastávala, předstírajíc, že si to Frantík snad ještě rozmyslí! Ale nerozmyslil si toho, otec se poddal, že toho ani takhle nečekala — proč by se ona horšila? Frantík, dítě její jediné, a znáte to srdce mateřské! Desetkrát oklamáno odpouští znovu a miluje dále láskou snad ještě větší, obětavější! — —

A Frantík? — Na hořejším konci dědiny statek jeden, před jehož okny zahrádka, v ní malé záhonky, plné resedy, macešek, růží, že až kolik kroků daleko cítiť libou tu vůni, a prostřed záhonků s konvou v ruce dívka, jejíž líčka jako tyhle růže, jejíž zraky, jako z těch macešek ty nejtemnější. K zahrádce zabočil téže chvíle Frantík — snad tušíte, s jakou zprávou a komu?

III.

Po roce byl jsem ve svém rodišti, právě o Vánocích.

Naše víska v říze sněhové, za vískou bory s hlavami osněženými a když se rozhovoří, mníš, že to slyšíš kmeta stříbrovlasého, jenž vzpomíná na dávné mládí. — Ubíral jsem se jednou odpoledne cestou vedle nich, naslouchaje tomu jejich hovoru. Vzpomínal jsem též. Na mysli tanulo mi ono odpolední, kdy ubíralo se tudy před devíti lety několik hochů — i já byl mezi nimi. Jak jen čas ten uplynul! Jak nás rozloučil! Druzi v dálném světě, zřídka o nich slyšeti, jen s jedním jsem si dopisoval častěji, s Frantíkem Zaoralů. Ale doby poslední ani od něho žádné zprávy. Kojil jsem se jedině tím, že má snad mnoho práce a proto těšil jsem se tím více na shledanou s ním doma. A shledali jsme se! — —

V útulné, příjemně vytopené jizbě bílá postel odestlaná, vedle postele Frantíkova matička, oči její pláčem rudé a na posteli — ó krutá změno! Ani jsem ho málem nepoznal. Místo růží na lících bledé květy pohrobní, černý vlas vyjímal se tak zlověstně na bledém čele a jeho vpadlé oko dřímalo klidně pod temnými řasami. Ztrápená jeho matička mne němě přivítala, kynouc mi, bych usedl vedle postele, prosíc zároveň, abych počkal chvilku, než se nemocný probudí. Sama vzdálila se tiše ze světnice.

Nelze vypsati, jak mi bylo té chvíle. Bolesť i trapná nejistota zmítaly mým nitrem, když zahleděl jsem se v ty bledé líce, naslouchaje slabému, těžkému jeho dechu. Chci se rozhlédnouti po světnici, bych zaplašil alespoň poněkud palčivou tu tíseň a můj zrak utkvěl na rozevřeném denníku, jenž ležel vedle

lůžka na stolku Frantíkově. Nahlédnu do něho — shora datum dne předešlého, pod ním řádky, z nichž tuto podávám některé na objasněnou smýšlení přítelova:

„Žijeme v době důležitých převratů. Co dříve posvátno bylo statisícům, prostému lidu i vzdělancům vůdčí hvězdou všeho konání, víra totiž a mravní přesvědčení, to považuje se nyní zbytečným a drzou nohou bývá šlapáno. — — Národ náš zavrhl autoritu církve a dospěl tím až na pokraj — záhuby, úpadku! Zda povede se mu lépe v dobách našich, když zřekne se víry, která jedině uchovala jej od osudu, jakýž stihl sbratřené kmeny polabské? — Kdo může, kdo má tu spomoci? — Učitel na školách středních a vysokých! Jeho svatým úkolem, poučovati mladý dorost národu, budoucí to naději a oporu vlasti, z dějin národa jak vlastního, tak i cizích, jak účinkovala ta ona událost, ten onen převrat v dějinách lidových na další jeho vývoj a osudy, poukázati na rozličné příčiny a jich výsledky a na příčiny i poměry dob našich, které podobným svým utvářením podobné připravují výsledky. — Jaké tu vděčné pole činnosti, v následcích tak blahodárné skýtá učiteli — historie! — — A což život nynější společnosti! Jak třeba tu poučovati nezkušené mysli nadějného dorostu, po vzdělání toužícího! Jak třeba jej nabádati ku práci, k samostatnosti, pomáhati pěstiť pravé povahy, jimž byla by práce poctivá potřebou životní a nikoliv pouhým prostředkem, jímž by se domohli snáze bezstarostného zaopatření! Jak třeba tu rozněcovati mysli mladé k nadšení vytrvalému a nikoliv jen okamžitému, jakéž činů záslužných zroditi nedovede. — — Málo nás, národ náš nečetný, proto třeba, by každý z nás byl mužem dokonalým, mužem celým, k čemuž působiti může se zdarem učitel pravý, nadšený!... Ó kýž brzy již tu doba, kdy i mně bude popřáno, k rozkvětu milené vlasti takovéhle činnosti zasvětiti své skrovné síly navždy, navždy!“ —

Sotva jsem dočetl, nemocný se probudil, pohlíží na mne všecek udiven — již vztahují se ke mně jeho ruce, siným rtem znějí mi slabě vstříc vroucí slova na uvítanou. —

Smutné to bylo shledání, jakého jsme se nikdy nenadáli
Pro Boha, pověz, co se ti stalo? táži se nanejvýš rozrušen.

Přílišné namahání prý tím vinno, pravil lékař. Rostl prý jsem rychle, prsa má nemohla se náležitě vyvinouti, počal jsem brzy po letošních prázdninách chrliti krev tak silně, že musil jsem ulehnouti; když jsem z prvního návalu poněkud se vzpamatoval, bylo mi jeti domů, cestou však se rány plicní znovu ote-

vřely, přišel nával druhý, mnohem silnější, nežli první. Teď mi však nápadně již ulevilo!“

A proč jsi mi nesdělil o tom ani slovíčka?

Nesměl a nemohl jsem! Také jsem ti chtěl uspořiti starostí zbytečných a proto jsem nedovolil ani jiným, aby ti co psali.

Tedy ti již lépe, poslední doby že ti značně ulevilo?

Ulevilo, věř, ulevilo! Až se tomu sám divím, čím ta náhlá změna!

Po těch slovech klesl patrně unaven do peřin. Nechtěl jsem ho dále obtěžovati otázkami jinými, jichž mi tolik, tolik tanulo na mysli, vida, že škodí nemocnému každé další rozčílení neb rozmluva.

Již odcházíš a mne tu necháš samého?

Frantíku, odpusť, rád, od srdce rád bych zůstal, ale nesmím, z lásky k tobě nesmím. Považ, jak ti škodí hovor a dnes jsi již nad obyčej unaven. Přijdu co nevidět, zatím buď jen veselé mysli, nerozčiluj se více. S Bohem, na brzkou shledanou!

V mé ruce zachvěla se jeho slabá, studená pravice, že jsem se zalekl. — Sotva již pohovoříme si spolu jako jindy tak otevřeně, sotva odhalíme sobě ještě jednou všechny ty luzné sny a nadšené tužby, to všechno, čím srdce naše bila, když jsme se tak spolu procházeli v prázdninách za krásných večerů!..

Takto jsem vzpomínal po včerejší návštěvě. Nad mou hlavou šuměly zas ty bory tak vážně a rozzvučely se tak smutně pojednou, jakby to pěly mému příteli píseň pohřební. —

A za mnou ozvaly se ve zmrzlém sněhu rychlé kroky.

Tos ty, Aloisie? Kam tak na spěch?

Přede mnou stanula nejstarší dcera ze statku, před jehož okny po celé léto v zahrádce s malými záhonky plno kvítí a růží, a mezi záhonky dívka — však ji znáte! Ale byla dnes smutná, oko plno nepokoje, jen na tvářích dvě růže, na tuhle mou otázku vykouzleny — studem.

Nehorši se na mne, zašeptala, že odvažuji se semhle za tebou. Viděla jsem tě jíti ku Frantíkovi a ráda bych zvěděla, jak se mu daří. Navštíviti ho sama nemohu — však znáš ty lidské řeči, celá ves by o tom věděla ještě téhož dne!

Ochotně jsem jí vyložil všechno, obav svých oprávněných jí ovšem nezjeviv, pozoruje zároveň, jak slova má na ni působí. S výkladem u konce, obrátil jsem náhle jinou.

Víš-li pak, Aloisie, že tě Frantík skutečně má rád?

Té otázky se zalekla.

A kdyby i pravdivá nebyla tvá domněnka, já bych jej přece měla ráda a nezapomněla bych na něho nikdy, děla, na chvilku se zamyslivši.

I kdyby zemřel?

Pak tím méně. A víš, co bych učinila? Úmysly jeho, jeho snahy byly by pak snahami mými, po čem on tak vroucně toužíval, hléděla bych vykonávati já, ovšem že, pokud by to mé slabé síly ženské dovolovaly!

Zahleděl jsem se na dívku překvapen. Věděl jsem dobře od Frantíka, jak vnímavou ona jeho žákyní, jak snahy jeho vychovatelské hluboké zapouštějí kořeny do něžného jejího srdce, věděl jsem, že horlivou jest čtenářkou knih, které jí Frantík zapůjčíval, pečlivého dbalý při tom výběru knih vhodných, ale takového nadšení jsem u ní neočekával. Více však ještě mne překvapilo, že i plán již má sosnovaný, jehož jsem z neurčité její výpovědi sice neprohlédl, ale tušil částečně.

Ty že bys se uchopila jeho díla? Jak to možno? On chtěl se věnovati výchově žáků na školách středních a ty bys chtěla převzíti jeho záměry? Nebuď bláhovou!

Ó nejsem! Což pak jen dorost na školách středních potřebuje řádného vychování, a děti na školách obecných neb měšťanských nikoliv?

To ovšem jiná, ale přece i takhle pro tebe nemožno, dodal jsem, v domněnce své zklamán.

Že nemožno? Ústav pro učitelky vždy mi otevřen, třeba tomu již rok, co ukončila jsem osmou třídu dívčí školy ve V . . . Ani nevíš, jak jsem tomu teď povděčna, že mne tam otec dal cvičiti, když jsem vychodila školu doma!

Byl jsem odzbrojen.

Odpusť, Aloisie, toho jsem se do tebe nenadál. Zůstaň jen věrna tomuto úmyslu, tak dokážeš nejlépe lásku svou k tomu, jenž zásady ty v duši tvou vštěpoval, tak zachováš nejlépe čestnou památku jeho posvátných snah i za hrobem, k němuž bohužel, nemá již daleko!

Pro Boha, co pravíš? Vždyť jsi z počátku mluvil o nemoci jeho zcela jinak, že mu již lépe, že mu již valně ulevilo! A teď — ó nezatajuj přede mnou ničeho, dovedu se ovládnouti, mluv, mluv otevřeně!

Nelhu, Aloisie, ulevilo se mu skutečně! Ale víš, že před bouří vichr na chvíli ustane, přírodou že zavládne klid, jakoby bouře pojednou chtěla se utišiti? A tak i s nemocným! Když na

blízku již bouře poslední, která sklátí strom jeho života, přečasto dříve, nežli nadějné květy mohly se rozvinouti, nežli mohly dozráti v utěšené plody činů šlechetných: tenkráte uleví se nemocnému, že se zdá, zdraví dřívější jakby se chtělo vrátiti!

Další má slova přerušila, štkajíc, zklamaná dívka.

Tedy přece pravdou, co tušila jsem již na počátku jeho nemoci? Tedy přece to všechno byly jen klamné přeludy a sny mládí? Ó by raději byl poslechl svých rodičů a dle jich přání vstoupil do semináře! Snad to trest Boží na mne, že chtěla jsem si osvojiti, co náleželo dle Jeho svaté vůle Jemu!?

Teď propukla již v hlasitý pláč. Počal jsem ji těšiti, domněnky její vyvraceti. Ale čím jsou všechna slova útěchy proti tak nenadálému, tak bolestnému zklamání? Všechny hrady luzných snů boří se rázem, čím srdce zabývalo se tak rádo, mizí a rozplývá se v dálce bez naděje, nikde sílící útěchy, nikde útočiště. V takých okamženích uleví si srdce naše jedině slzami, a nejhůře prý, když ni těchto se nedostává! —

Však s Aloisií bylo jinak. Jí zbývala památka drahá, odkaz vzácný toho, jehož tak vroucně milovala — jeho nadšené tužby. Nebylo mi tudíž vítanější myšlénky, jíž bych zoufající přítelkyni byl mohl té chvíle potěšiti, nežli vzpomínka na vlastní její slova, jen před několika okamžiky vyrčená.

Aloisie, pamatuj přece, co jsi děla před chvilkou: Úmysly jeho, jeho snahy byly by pak snahami mými, po čem on tak vroucně toužíval, hleděla bych vykonati já... Nyní naskytá se tobě k tomu příležitosť, když po jeho smrti nebude nikoho, mimo tebe, kdo chtěl a mohl by alespoň z části vykonati, čeho jemu, bohužel, nepřáno!

Slova ta zpomohla. Aloisie se vzpřímila, potlačujíc bolestné slzy, jež se jí draly ze zarmoucených zraků, zahovořila odhodlaně: Ano, chci splniti, co jsem před chvilkou slíbila, chci pracovati, seč mé síly budou. Frantíkovy snahy nesmějí zůstati bez výsledku. Tak nejlépe dokážu, jak jsi pravil, svou lásku k němu, byť i za hrobem. Vědomí to bude mi posilou, úmysly jeho mojí útěchou, neboť mluviti bude mi z nich vždy jeho šlechetná duše!...

Teď se odmlčela. I já stál mlčky, dojat jejími slovy. Blízké bory zašuměly, za nimi druhé, třetí, až hlučelo to celým lesem, jakoby si vyprávěly, že mezi lidmi posud nejedno srdce ušlechtilé, ale tohle té nešťastné dívky jako nejčistější křišťál. Naslouchal jsem těm jejich hlasům, až mne probudil hlas jiný, bolestně se zachvívající.

Frantíka tedy již neuzřím, ač bych tak ráda ještě naposledy pohleděla do těch jeho věrných očí, jemu ještě jednou stiskla ruku, jako tehdy, když se mnou se loučíval, odjížděje z prázdnin?! Navštíviti ho nesmím, abych snad neurychlila příchodem svým jeho posledních okamžiků! — Ty však můžeš k němu jíti, k tobě se obracím: vyřiď mu pozdravení moje, pověz jemu mé záměry, zda-li je schvaluje, a řekni mu, že na něho nikdy, nikdy nezapomenu! — —

V několika okamžicích zmizela dívka ve statku na kraji vesnice, nad níž, když jsem se vracel nazpět, počínaly se usmívati první hvězdičky. Ó by ony věděly, že tam touže dobou v tiché komůrce srdce jedno žalostí usedá, zlatými slzami by nad ním zaplakaly!

IV.

V naší vísce bylo smutno.

Zvony vyzváněly truchlivě a zároveň radostně, že mohou svojí dumnou hudbou doprovoditi k blaženému odpočinku srdce šlechetné, v němž dřímalo tolik krásných, posvátných snah...

Pohřební průvod ubíral se vážně zasněženou cestou ku hřbitovu. Za rakví kráčela Frantíkova zoufalá matička a nešťastný otec, za nimi ostatní přízeň. Před rakví řady družiček v bílých šatech, mezi nimi nejposlednější — ubohá Aloisie! Byla bledá, s černých vlasů splýval jí na šíj svěží myrtový vínek, zarosené její zraky upřeny k zemi. —

Nevěsta hrobu, ozvalo se mimoděk v mém nitru, když jsem ji takto viděl v bělostných šatech se zeleným vínkem ve vlasech, jakoby šla k oltáři. A její ženich? — — Za chvíli odpočíval klidně v zemi, vykropené vodou svěcenou a sterými slzami svých drahých, milovaných bytostí. Však jeho duše shlížela se sídel blaženějších na zemi, prosíc u trůnu Svrchovaného, by odplatil mileným těm srdcím co nejštědřeji ty drahé, vzácné — slzy lásky!

* * *

Nedávno navštívil jsem v pohorském městečku svého přítele. Vyšli jsme si za letního odpolední procházkou do blízkého háje. Pojednou zavzní nám vstříc veselý smích a křik, ples a zpěv, řinoucí se ze četných hrdélek dětských jásavou ozvěnou. Uprostřed háje spatřili jsme na prostranném trávníku, obemknutém štíhlými jedlemi, bory a smrky veselé roje dítek. Stranou na trnovém

sedátku ve stínu borů uzřeli jsme slečnu, k níž vinulo se ustavičně několik dětských hlaviček, k níž vzpínalo se tolik útlých ruček s rozličnými kvítky a hračkami, že nestačila téměř vyhověti všem jejich dotazům a žádostem, tu poučiti, tam něžně napomenouti, tu pocelovati, pochváliti, tam vlídně prstem pohroziti neb pokynouti.

Naše slečna učitelka, vysvětluje mi přítel. Věř, pravý to anděl, dětí druhá matka, posel míru v nejedné rodině, upřímná, a při tom skromná vlastenka, nevšedně vzdělaná, a příkladného přesvědčení náboženského, dodává ve své nadšené chvalořeči.

Přiblížili jsme se ku slečně, uctivě ji pozdravivše. Vstala, pohleděla na nás uzardělá — jaké překvapení!

Aloisie, vy zde?

Pokynula nám stranou do háje. Divíte se tomu? — Plním jen Frantíkovu závěť — tamhle můj nad vše drahý odkaz, ukazovala na dítky.

Než povězte, co vás sem přivedlo, smím-li se ptáti?

Jedu se podívat zase jednou po letech do svého rodiště, a cestou jsem se stavil zde u svého přítele!

Domů že jedete? — Pozdravte tam mou rodnou vísku a pomodlete se i místo mne na rově svého bývalého přítele! — S Bohem, odpusťte, musím ku svým dítkám! — —

Podala mi ruku na rozloučenou a již kvapila ku svým svěřencům, bych neuzřel těch dvou slzí, které se jí vkradly při dávné vzpomínce mimoděk do očí... Zpáteční cestou vysvětlil jsem příteli všechno.

Šlechetná duše — srdce zlaté, přisvědčil mému vypravování. Kéž máme takových jen více!

Ale nikoli s podobnými osudy životními, opravil jsem jeho přání.

Toho nepravím, odvětil. Ale kdo ví, zda právě tato trpká životní škola neučiniła z ní ženu, jejíž památka potrvá u nás dlouhá léta u vděčné paměti!

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

II.

Katolici, Čechové!

Nejdůstojnější Biskupové čeští společným listem pastýřským ze dne 22. února b. r. vyzvali věřících, aby se súčastnili slavností, kteréž na Velehradě Moravském u hrobu sv. Methoděje před 1000 lety zesnulého konati se budou.

Katolíci, Čechové! My zajisté ochotni jsme uposlechnouti hlasu nejdůstojnějších vrchních pastýřů svých, ochotni jsme díky vzdáti za nesčetná dobrodiní, jichž se nám působením sv. bratří Cyrilla a Methoděje dostalo.

Souvěrci naši Moravští nás pozvali a my se srdcem radosti plným vyhovíme tomuto pozvání.

Kéž krajané naši slovanští i němečtí toutéž měrou v poutích na Velehrad se súčastní; neboť ač oba slavní světcové tito vším právem nazývají se apoštoly Slovanův, mají nicméně i katolíci němečtí v Čechách podstatnou příčinu, aby je ctili jako muže, jimž obzvláště děkovati sluší, že náboženství naše svaté v drahé vlasti naší vrch obdrželo, že příslušníci obou jazyků stali se dítkami té samé svaté církve katolické.

Kéž synové obou národův, úzce sdruženi jsouce, nad hrobem sv. Methoda Boha chválí a za to prosí, aby páska křesťanské lásky vždy pevněji a něžněji všechny obyvatele milé vlasti naší spojovala.

Celý tento rok jubilejní bude se na Velehradě konati spůsobem slavným. Obzvláště následující slavnostné oktávy mají tvořiti vrchol slavnosti a sice od 6.—13. dubna na památku úmrtí sv Methoda, od 5.—12. července jakožto v oktáv výroční slavnosti církevní sv. Cyrilla a Methoděje a posléze od 15.—22. srpna v oktáv Nanebevzetí Marie Panny, jížto chrám Velehradský jest zasvěcen.

Jest žádoucno, by pouti z Čech nekonaly se všechny na jednou, nýbrž aby na celý rok se rozdělily a střídavě z různých krajin vlasti podnikaly a to zejména od měsíce května až včetně do srpna.

Čas, kdy pouti z Čech se podniknou a ze kterých míst vyjdou, později oznámíme.

Aby se však pouti ty všeobecně možnými staly, bylo od všechněch ředitelstev železných drah k naší žádosti poskytnuto značné slevení cen jízdních. Slevení toho účastným se stane každý poutník Velehradský, vykáže-li se legitimačním lístkem vydaným od nížepsaného komitétu. Taktéž bude dle možnosti postaráno, aby každý poutník měl příležitosť, opatřiti sobě přístřeší a potřebného občerstvení na Velehradě aneb neprodleně zpáteční cestu do Čech nastoupiti. Velmi žádoucno jest, aby se po celých Čechách nalezli horliví mužové, kteří by jako jednatelé s námi ve spojení vešli a se v příčině upravení vlaků poutnických z té které krajiny s námi dorozuměli.

Úkolem těchto jednatelů bude obzvláště, aby poutníkům legitimační lístky opatřili a přibližný počet těch, kdož různých vlaků poutnických súčastniti se chtějí, nám záhy oznámili, abychom zavčas jak o nutnou dopravu tak o hmotné opatření jakož také o návrat poutníků postarati se mohli.

Bližší vypsání cesty, kterouž z různých končin vlasti naší na Velehrad dostati se lze, a čeho jinak v příčině pouti na vědomí uvésti zapotřebí bude, oznámíme svým časem buď prostřednictvím veřejných časopisův aneb i zvláštním ohlášením.

Kdokoli si nějakého vysvětlení přeje, kdokoli radou i skutkem snahy naše podporovati zamýšlí, račiž dopsati nám pod adresou: „Komitét pro slavnosť Velehradskou, v Praze č. p. 365—III.“ a my ochotně všelikému přání vyhověti dle nejlepších sil se vynasnažíme.

Končíme heslem: Vzhůru na posvátný Velehrad! Bůh žehnej jubilejní slavnosti svato-Methodějské!

V Praze, v únoru 1885.

Z komitétu pro slavnosť Velehradskou.

Karel hrabě Schönborn,
předseda.

Th.-Dr. Klement Borový,
I. místopředseda.

Karel Ervín hrabě Nostic,
II. místopředseda.

III.

Na Velehrad.

Ej, prapor rozviňme již se zlaceným lvem
a vzhůru, přátelé, jen vzhůru spějme, vzhůru
též jednou na východ! Proč stále směřujem
jen k západu! Hle, jak plá východ na azuru!

To slunce východní již před tisícem let
se v růžích vyhouplo nad Vyšehradu valy,
tím sluncem zářivým byl Method, svatý kmet,
a slova paprsky, jež blaho rozlévaly.

Zřím jasné peruti, jež na sever i jih
se šíří v daleku jak oblak na obzoru . . .
To orel Svatopluk, jenž v zlata ručejích
se snáší velebně nad Velehradskou horu!

Ha zříte zjevy ty, jak oba kynou Vám?
Zda v srdci slyšíte, jak zve vás mile, tiše
kraj onen daleký i vrch i jasný chrám
i zvonů stříbrohlas, vzduch, jenž z té strany dýše? . . .

Ó druzi, pospěšme tu svatou zlíbat zem,
neb každý kámen tam je svatý i list stromu
i květy sedmikrás na stráních kolkolem —
těch kytku přinesem si na památku domů.

Sloup lásky plamenný k těm výším vedliž nás!
Jak oblak za jitra, když pozdvihá se z luhu,
my na vrch stoupejme, jejž zlatí slunce jas
a nad nímž minulost pne sedmibarvou duhu!

Tam němě osloví nás celých tisíc let
— a všickni na srdcích jich ucítíme ruku —
„Kdo otce Vaše tak jak Method blažil, kmet?
Kdo z knížat vyrovnal se slávou Svatopluku?“

A kmeta vlídného hlas v duši zazní nám,
že mocně zaplesá nám chvějné srdce v těle,
a v šeře uzříme, jak stoupá k výšinám
stín reka knížete k nám s hvězdou jasnou v čele . . .

Ó ctěme památku a jména mužů těch,
jichž požehnání i těch, jichžto lesk a sláva
nás učinily tím, čím v přítomných jsme duech,
z té úcty velikosť zas nová vyplývává!

Nuž prapor rozviňme! A dubna kouzelník
nám zatím vykouzlí na lípách ratolestí,
své květy jaro dá, vlasť uznání a dík
a srdce vzpomínku, jež blaží, nebe štěstí!

V Petřík.

IV.

Zásluhy sv. Methoda o vzdělanosť Slovanů.

Letos uplynulo tisíc let nad hrobem sv. Methoda, apoštola Slovanů, do kterého vložili jej na Velehradě dne 6. dubna r. 885. My proto vděčně rozpomínáme se ne tak na hrob, který konec učinil jeho osobnímu účinkování, jako na jeho veliké dílo, které konal, než se uložil k odpočinku hrobovému. Pravím „veliké dílo“, maje zřetel k minulosti, v které účinkoval.

Není mým úmyslem jednati zde o jeho náboženském, nýbrž jen o jeho literárním a národním účinkování, a to zvláště z příčiny té, že rozličné jeho životopisy málo si všímají jeho činnosti na tomto poli.

Dle zásady: „Protivy vedle sebe položené vzájemně se objasňují“, mám za potřebné krátce nakresliti stav literární a národní osvěty té doby, v které objevily se na obzoru Slovanstva dvě krásné hvězdy od východu, ss. Cyrill a Method. Nečiním to tím úmyslem, jako osočovatelé středověku, by tak zlehčili církev: ale jen proto, bychom se přesvědčili, že naši tito dva oslavenci byli skutečně muži epochálnými.

Osočovatelům, kteří ustrkují na církev té středověké doby, dá se lehce odseknouti: duchovenstvo-li činilo málo, světští n i c. Školy byly obmezeny jen na biskupské domy a kláštery mnichů, kde se jen chuďas připravoval k duchovnímu a mnišskému stavu, ale ne šlechtic [1]), který byl hrdý jen na Venuši a Bachuse, na meč a luk. Byl-li vydán jaký zákon o škole, vydán byl jen v synodě biskupů a opatů, ale ne v parlamentech knížat a šlechticů. Sám císař Karel Veliký spřátelil se s pérem a grammatikou až

[1]) Non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios adgregent sibique socient. Capit. Aquisgran. a. 789. c. 70.

tehdy, když byly ruce jeho od meče unaveny, a to jen na neústupné doléhání Alkuina († 804.). Církev byla jediná, která se starala aspoň o takové vzdělání, jaké bylo nevyhnutelně potřebno k vedení duchovní správy a k hlásání evangelia. Již r 589. sněm v Narboně zakázal biskupům vysvětiť někoho za jáhna aneb kněze, nepoznal-li litery, dokládaje: „Na co bude v církvi Boží, nebude li vycvičen ku čtení?“ Sněm v Nivhince r. 772. ukládá biskupům, aby při každém kathedrálním chrámu byl učitel, který by cvičil mládež ve čtení a zpěvu při obřadech. Sněm Cáhenský r. 789. rozkazuje [2]), aby se zřizovaly nižší školy pro chlapce; ti nechť se při rozličných školách klášterních neb biskupských učí žalmům, notám, zpěvu, počtům, mluvnici. Avšak ať mají katolické knihy dobře upravené, poněvadž často, když Boha zbožně o něco žádati se snaží, v knihách nedobře složených špatně o to prosí. A v jednom kapitulári Karla Velikého aspoň tolik se žádá od kněze, by to, co má v chrámu lidu říci, dal si napsati skrze jiného učenějšího a nedovede-li lidu více pověděti, ať mu řekne: „Čiňte pokání, neb se přiblížilo království nebeské.“ Stalo-li se co za doby Alkuina a Karla Velikého, to opět kleslo, když je Pán odvolal do věčnosti, tak že papež Eugen II. r. 826. přikazoval: aby metropolita neučeného biskupa, biskup neučeného kněze aneb jahna napomenul k vyučení se, a dotud, pokud neprokáže způsobilosti, odstranil je od vykonávání bohoslužby, poněvadž prý z mnohých stran dostal zprávu, že tam není ani učitelů ani péče o literní umění. Lev IV. r. 855. žádá, aby, není-li učitelů svobodných umění pro lid, aspoň ať neschází učitelů sv. Písma a církevní bohoslužby. Při takovém zanedbání školy není divu, že jedno examen ordinandorum r. 802. požaduje, by vysvěcenci dovedli učiniti rozdíl v modlitbách mezi singularis a pluralis, mezi masculinum faemininum genus; není divu, že — jak praví jeden dějepisný pramen — byli biskupové a kněží dřevění [3]), jimž nešlo o vyučování lidu, nýbrž jen o desátky, které je lidu zošklivovaly [4]).

[2]) „Ut scholae legentium puerorum fiant; psalmos, notas, cantus, computum, grammaticam per singula monasteria vel episcopia discant. Sed et libros catholicos bene emendatos habeant, quia saepe, dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant.“

[3]) Omnes pene ecclesiae in illo episcopatu (Pataviensi) erant ligneae, et nullo ornatu decoratae, imo ipsi earum presbyteri, ut ita dicam, lignei erant — penitus ignari „Miserere mei Deus“ pro Canone, „Attendite“ pro Passione legebant. Vita b. Altmani ap. II. Pec. I, 123.

[4]) Esto praedicator pietatis (in Pannonia), non decimarum exactor. Decimae, ut dicitur, Saxonum subverterunt fidem. Alcuinus. Erben: Regesta Boh. I, 5.

Co se týče ohledu národního, je pravda, že dle příkladu sv. Augustina [5]) jedno capitulare (lib. VI. c. 185) Karla Velikého nanaléhalo, aby nikdo nebyl ustanoven za kněze, který není s to, aby učil v řeči lidu; avšak přece velmi slabé bylo to národní vzdělání, když synoda Turonská r. 813. jen biskupům přikazuje, aby měli francouzský a německý překlad homilií sv. Otců; ale od kněze toliko žádá, aby znal vyznání víry a modlitbu Páně nejen latinsky, ale i v řeči národní. Je pravda, že Karel Veliký dal sbírati heroické písně, které však biskupové zakázali; že pracoval o německé mluvnici a měsícům i čtyrem větrům dal jména německá [6]), a že pořídil r. 876. Otfried německý výklad evangelia: ale o nějaké větší literatuře německé v dějepisu není ani stopy, neboť Ulfilův gothský překlad nikdo nepočítá k překladu německému, poněvadž mu Němec právě tak jako jiné cizí řeči nerozumí.

Nebylo-li postaráno o národní vzdělání vlastní, tím méně bylo péče o Slovany, kterých, když vedle sladkého jha Kristova nechtěli se dáti zapřahnouti do jha německého, nenáviděli [7]). Aby se naučili aspoň korrektně přečísti, co si napsali [8]), když se lépe nenaučili mluvě slovanské [9]), o to jim nešlo; hlavní věcí byly desátky [10]).

Již z tohoto stručného vyobrazení jest patrno, že v té době, v které ss. Cyrill a Method vystoupili na dějiště, světští téměř nic, duchovní málo, ale přece něco činili a činiť se snažili pro osvětu mezi Němci: jen Slovan měl zůstati ve tmě.

Co, měl zůstati ve tmě? Nikoliv. Jako slunce na obloze stejně svítí všem národům, tak měla osvěta svitnouť i naddunajským Slovanům. I k těmto pravil Pán: „Budiž světlo! A učinil Bůh dvě světla veliká.“ (I. Mojž. 1, 3 a 16), kteráby svítila

[5]) Patrologiae series latina ap. Migne. Parisiis 1864. XCIX, 27.

[6]) Vita Caroli M. ap. Migne: Patrologiae latinae Tom. XCVII. 52.

[7]) Winedi, quod est foedissimum et deterrimum genus hominum. S. Bonifacius. Erben: Regesta I, 2.

[8]) Sclavonica scripserat verba, et eos Kirieleison cantare rogavit, exponens eis huius utilitatem. Qui vecordes hoc in malum irrisorie mutabant Ukrivolsa. Chron. Thiet Bielowski: Mon Pol. Hist. I, 249.

[9]) Sermonem exhortationis ad populum frequenter in Ecclesia ipse (Godescalcus) fecerit, ea scilicet, quae ab Episcopis vel Presbyteris mystice dicebantur, cupiens slavicis verbis reddere planiora. Helm. c. 20.

[10]) Erben: Regesta I, 3. Omnes Slavi (Cyrillo-Methodějští křesťané v Čechách a na Moravě) dent decimas sicut caeteri Christiani, et ad hoc bannis constringantur. Syn. Mog. a. 1022.

Slovanům. Byli to ss. Cyrill a Method. slovanští bratři ze Soluně (Te-Salonike), východní kněži z Cařihradu.

Aby rozrazili a zapudili tmu, která ležela zvláště na naddunajských Slovanech, účinkovali dvojatými paprsky: školou a písemnictvím.

Vedle chrámu zakládali školy, aby Slovan osvícen byl nejen poznáním pravé víry a dobrého mravu, ale i literním uměním. Chrám a škola byly páskou svornosti spojené jako matka s dcerou, aby vychování školské mělo na sobě křesťanský ráz, by Slovan nebyl jen civilisován pro svět, ale i pro království nebeské.

Sv. Cyrill, jsa obeznámen s písmem glagolským [11]), ale navyklý písmu řeckému, toto podržel a dle povahy slovančiny rozmnožil, zachovav názvy abecedy glagolské [12]). Tak se stal původcem nového písma slovanského [13]), známého pod jménem cyrillštiny, a tak od abecedy počalo se vyučování školské.

Sv. bratří hned po svém příchodu na Moravu r. 863. zakládali nižší školy, ve kterých vyučována byla drobná mládež počátečnému umění, a vyšší, ve kterých připravovali odrostlou mládež buď ku kněžskému, buď k učitelskému, anebo k občanskému úřadu, tedy pro církev a vlast. Mládež vyšší školy dle tehdejšího trivium a quadrivium cvičila se nejen ve zpěvu a v slovanském jazyku, ale prostřednictvím tohoto i v latině, ba i v řečtině, aby jí možno bylo nejen konati bohoslužbu ve slovanském a latinském jazyku, nýbrž i použíti knih řeckých a latinských a překládati je na slovanský jazyk [14]). Že ne-li výtečné, aspoň dostatečné bylo vychování školské, poznati z toho, že v Římě neváhali vysvětit odchovance ss. Cyrilla a Methoda na kněžství a jáhenství [15]). Po smrti sv. Cyrilla (14. února 869.) svatý Method pokračoval v díle školském, tak že při své poslední hodince (6. dubna 885.) po boku duchovních pohlavárů zůstal značný počet učeníků [16]), ačkoliv již města a městečka opatřena byla nejen kněžími, ale i učitely. [17]).

Že toto slovanské školství zasáhlo i do Čech, nejen samo sebou se rozumí, ale potvrzují to i historická svědectví o sv.

[11]) Prameny dějin českých I, 12.

[12]) Sborník Velehradský III, 53. Jagič: Archiv für slaw. Philologie. Berlin, 1881. S. 164. & 191.

[13]) Noviter inventis sclavinis literis. Anon. Salisb. de convers. Carantanorum.

[14]) Slovenský Letopis. V, 299.

[15]) Prameny dějin českých I, 35.

[16]) Prameny dějin českých. I, 78, 90.

[17]) Prameny dějin českých. I, 48.

Prokopu, který nabyl slovanského vzdělání ve škole Vyšehradské [18]), a o sv. Václavu, který nejen pod střechou své báby, sv. Ludmily, ale i v Budči se učil knihám slovanským a latinským [19]).

Čím je škola pro mládež, tím jest písemnictví (literatura) pro dospělé. Sv. Cyrill nejen s bratrem svým již před tím přeložil do slovančiny bohoslužebné knihy, ale i mnohé jiné buď napsal aneb na slovanský jazyk přeložil [20]). Příkladu jeho následoval i sv. Method, sebrav nejen po něm pozůstalé písemné památky, ale přeloživ též sv. Písmo (kromě knih Makabejských), nomokanon a mnohé knihy sv. Otců [21]).

Tak rozkvetlo školství a písemnictví slovanské na Moravě a Slovensku, v Čechách, v Polsku a Rusku: ale nepřízeň lidská pošlapala květy a osvětu slovanskou zahášela barbarstvím pod škraboškou kultury. Dlouho to trvalo, než u nás na zbořeninách oné slovanské osvěty pozdvihla se západo-slovanská a latinská.

Fr. V. Sasinek.

V.

Lumen Christi.

Báseň Vojtěcha Pakosty.

Ladem věků duch můj letěl,
přes propasti, přes pralesy —
šlehy blesků, vichrů běsy,
nocí tesknou, prázdnou světel
letěl, stenal: „Bože svatý!
co tu vůkol zrak můj vidí,
ký sen hrůzy, děsný, klatý
tíží kraje, tíží lidi . . .
hromy s lesy hučí v chvění:
„Rozednění! rozednění! . . .“

Duchem toužným kraj svůj milý
hledám, volám: „zjev se zraku!“
Nad propastí z divých mraků,
jež mi vůkol obzor kryly,

[18]) Prameny dějin českých. I, 349, 361. Cnf. Vita s. Procopii ap. Mabilonium.

[19]) Prameny dějin českých. I, 128

[20]) Prameny dějin českých. I, 21, 51.

[21]) Prameny dějin českých. I, 21, 28. pozn 6. Vlasť r. 1885. str. 250.

padá těžká noci clona.
Hledím dolů — ó toť ona,
země česká, vlasť má drahá,
moje srdce, záře blahá!...
Ona, ona! — ale běda,
supem lačným hrůza bledá
do srdce mi spáry vťala,
až má duše zastenala:

„Ach to nejsou moje nivy,
s městy, hrady, dědinami;
nikde pohled lesa snivý,
nikde potok švitořivý,
lány, hory s dolinami,
na nichž bělostnými šaty,
děvic kynou veské chaty,
klenby chrámů štíhlých věží,
kapličky a kříže v poli ...
ó to není vzduch můj svěží,
duše kvílí, srdce boli!“ —

Na horách se ohně nítí,
z hájů plaché znějí zpěvy,
vidím muže, ženy, děvy,
děti zřím — v háv noci skryti,
žertvy pálí, písně pějí,
bohům svým se uklánějí!
Dřevu, hlíně, zřídlu, stráni,
hromu, blesku, záři ranní
obraz Tvůrce, tvorstva sláva, —
člověk — hold své pocty vzdává.
Slyším ryk a v plachém reji,
vodopádu, bouře hlasem,
dévy s rozpuštěným vlasem,
pod lípami, v luny jasu,
v náruč mužů přivinuty,
v pouta bludu, vášně skuty
při divokém hodokvasu
tryzny slaví, tančí, pějí ...

Slzou bolnou zrak se zkalil. —
V tom, jak by se obzor halil
růžnou září od východu,
lesy šumí: „Svítá, svítá!“
Z noci stínů duše vítá
blahé jitro mého rodu ...

Slunka svitem, oním běsem,
dvou tam bratří jasných zorů,
zjev se zaskvěl na obzoru:
mužů s lásky znakem v tváři,
spásy kříž jim v rukou září,
a jich slova luhem, lesem,
tichým vánkem, bouře vzruchem,
v rodné kraje letí vzduchem:
„My vám světlo Krista nesem!...“

(Dokončení.)

Život Boleslava Jablonského.

Sepsal **Alois Mattuška.**

Předslov.

Že život básníka našeho Boleslava Jablonského byl klidný a nehlučný, jsou ze příčiny této pro biografii B. Jablonského jen skrovné, velmi nepatrné prameny na snadě. Nebylaf působnosť básníkova extensivní, aniž tak tvořivá, aby po sobě četných stop v jistých útvarech lidské společnosti zanechala, než zcela jednoduchá, jak toho básníkův soukromý život kněžský a školský s sebou nesl. Mimo to styk Jablonského s okolím a jeho jednotlivci byl právě tak skrovný a rázu soukromého, že ve věci naší od něho přispění valného očekávati nemožno. A k dopisům-li zření obrátíme, lépe se nám nepovede. Jsouť listové Jablonského, jichž on nebyl žádným zvláštním milovníkem, na mnoze pro nás ceny jen podřízené.

Tím více tedy budiž mi dovoleno vděčně zmíniti se o vzácných příspěvcích a pomůckách, jichž se mi k vypsání života Boleslava Jablonského dostalo od vážných příznivců, většinou osobních přátel básníkových. Tak zejména zvláštními díky jsem zavázán důstojným pánům: Aloisu Matoušovskému, děkanu a vikáři v Dolanech, Františku Danešovi, děkanu a č. kanovníku na Peruci; slovútným pánům Antonínu Vrťátkovi, bibliothekáři mus., Jaroslavu Pospíšilovi, knihkupci a spisovateli, Voj. Náprstkovi, Antonínu Rybičkovi, dvornímu radovi a spisovateli ve Vídni, Eduardu Jelínkovi, spisovateli; vysoce důstojným pánům Václavu Štulcovi, básníku českému a proboštu na Vyšehradě, Justinu Koblasovi, podpřevoru a novicmistru na Strahově; konečně vzdávám díky p. Aloisu Tupému, synovci básníka Boleslava Jablonského, za svěření rodinné korrespondence a poskytnutí všech ostatních zpráv rodinných.

Rovněž za povinno mám předem se zmíniti, že v životopise vzdávám se mimo některé výminky úplně vší titulace osob ještě žijících, což budiž laskavě ku vědomí pojato.

Co se týče methody, jíž jsem se při práci své řídil, přihlížel jsem v prvních dvou částech prostě k životu básníkovu a to především jeho vnějším proměnám, kdežto v části třetí, kdež jednoduchý a stejnoměrný život básníkův vypsati nám jest, snažil jsem se vylíčiti hlavně povahu Boleslava Jablonského, tu zásadu paedagogickou na mysli maje, že životopisy mužů slavných mají v nás předem rozněcovati cit pro dobro, pravdu a krásu, tři to hvězdy, jež na obzoru idealního života svítily od jakživa všem dušim po ušlechtění svém i všeho lidstva bažícím. I nemám toužnějšího přání, než aby ušlechtilá bytosť pěvce našeho zaujala cele mysl mládeže naší a z této aby nám povstalo mnoho — nových Jablonských!

Kéž bude čten životopis básníkův od čtenářů s takovou láskou, s jakou jest jméno Boleslava Jablonského v srdcích národa českého zapsáno!

Mládí Boleslava Jablonského.

(1813—1837.)

I.

„Dnové rajští — zlatověcí dnové!
kam jste prchli, dnové mladosti!
kdežto srdce, prázdno žalosti,
pocítilo denně slasti nové?

Básně B. J. str. 191.

1. Básníkovo dětství.

Asi dvě hodiny od okresního města Jindřichova Hradce, poslední to bašty národnosti české na našem jihu, rozkládá se městečko Kardašova Řečice. Vzdáleno jsouc všeho ruchu světa moderního, jakýchž sebou všude dráha železná, továrny a za nimi v patách vlekoucí se rozsáhlé obchody přinášejí, postrádá také všech prostředků, zřízení, bez nichž četná a na stavy různá společnosť ve velikých městech obejíti se nemůže. Kardašova Řečice jest město chudé a tiché. Práce, jíž obyvatelstvo život svůj udržuje, jest skoro vesměs jednoho druhu — práce tělesná. Není zde větších úřadů, vyšších škol, není zde vojska, aniž čeho jiného, čím město se oživuje, a tak vládne Řečicí neobyčejný klid a den po dni uplývá beze změny. Je to skutečně venkovské zátiší, a byť ne právě půvabné nebo okolím svým po

etické, přece zajímá nás příjemným a útulným svým zevnějškem. Tak jest dnes, tak bylo většinou i dříve.

Historie nikdy nezavadila o toto místo. Bylo by tedy zcela neznámým, kdyby dvě zvučná jména v literatuře české nebyla mu zjednala pověsti a slávy. Již Šimon Lomnický učinil řečickou školu památnou tím, že býval jejím rektorem. A na začátku století našeho, když se počal buditi národ český ku vědomí, a vyskytla se potřeba nevyhnutelná, aby mysl vzkříseného národa vonným dechem písemnictví krásného osvěžena byla, vydala ze sebe k úkolu tomuto Kardašova Řečice slavného básníka Boleslava Jablonského.

Básník Boleslav Jablonský čili vlastním jmenem svým Karel Eugen Tupý byl prvorozeným synem Karla Tupého, majitele hospodářství a mlýna v Kard. Řečici. Dům, který otec básníkův držel a obýval, nalézal se v ulici Hradecké s číslem 117, maje v pozadí rybníček zvaný „Kuchyňka“, jehož vodou žene se dosud „mlýnek“, jmenovaný tak pro své jedno toliko složení. Dům tento rozdělen byl dvorem na dvě stavení, z nichž jedno sloužilo zájmům hospodářským a druhé tvořilo řečený „mlýnek“. Rod Tupých byl ode dávna držitelem tohoto statku, kterýž poskytoval majetníkům jeho výživy nejen dostatečné, nýbrž na poměry malého města velmi slušné, takže Karel Tupý, otec básníkův, mohl vším právem slouti zámožným mužem. Jsa stár 27 let oženil se s 16 letou venkovankou Kateřinou Nedomovou ze Pleší, vesnice to na půl hodiny od Řečice vzdálené. Z manželství toho povstalo pět synů a jedna dcera, z nichž Jablonský byl nejstarším, dostav po otci na křtu jméno Karel.

Ve stavení prvním rodného domu, kdež nalézala se pod okny malá, úhledná zahrádka, narodil se Karel Tupý dne 14. ledna roku 1813.

Ostatní dítky Tupých byly po řadě: František, Martin, Jan, Anastasie a Jakub. Nejstaršímu z těchto Františkovi dostalo se hospodářství s onou polovicí domu, kde se básník narodil, poněvadž Karel dán byl na studie. František prodal brzy tuto hospodářskou polovici domu, koupiv sobě mlýn pod vesnicí Žďárem [1]). V prodaném domě vystřídalo se několik majetníků, až konečně r. 1881

[1]) František Tupý přišel r. 1853 o své značné jmění tím, že mu povodeň vzala celý mlýn v Pluhovém Žďáře a zničila takto všecek jeho majetek. Od těchto dob žil v poměrech skrovných a zemřel roku 1884 dne 12. ledna, přebývaje v Kard. Řečici, v 65. roce činného, na mnoze velmi strastiplného žití svého. Zemřel v chudobě, avšak v poctivosti.

zakoupen byl obchodnicí paní Feiglovou, sbořen a na jeho místě nový, jednopatrový, prostrannější dům vystaven. — Druhý díl otcovského domu „mlýnek“ obdržel druhý bratr Martin, avšak ten zřekl se ho za jistých podmínek ve prospěch nejmladšího Jakuba, jelikož následující po něm bratr Jan byl již dříve zemřel, jsa hochem devítiletým. „Mlýnek“ nalezá se rovněž v rukou již asi čtvrtého majetníka, jsa úplně přestaven a změněn, vyjímaje přední část, obsahující obydlí.

Ku Karlovi (Jablonskému), jakožto prvorozenému synu, obrátila se největší pozornosť a péče rodičů již v nejútlejším jeho mládí. Povahy rodičů silně působily na vychování Karlovo. Jisto jest, že vlastnosti jejich dědil a že rozdílné stránky povahy otcovy i matčiny v sobě spojoval. Otec vynikal přísností, opatrností a rozvahou, kdežto matka překypovala citem, dobrotou, láskou a něžností srdce mateřského. Tak železná i spolu měkká ruka vedla hocha na onu cestu střední, po níž potom on dospěl šťastně k cíli, kterým na věky zapsáno jméno jeho do srdce národa českého. Nepřikládáme nikterak důležitosti nebo nějakého významu známkám Karlovy dětské povahy, jako by snad budoucí povolání a slávu jeho předpovídati měly; nicméně nelze upříti, že děcko přirozenou náklonností k věci, zaměstnání a povolání tomu či onomu vedeno bývá mnohdy silou neodolatelnou a to jest ono samostatné vyvíjení dětského života, jímž se ono od povahy a vůle rodičů liší, a čím ono nabývá zvláštností svých nebo jak říkáme své individuality. Karel již v útlém věku svém jevil rozhodnou zálibu v pracech duchovních, naproti tomu práci hmotné jakéhokoli druhu co možná se vyhýbal, ba za ni se styděl. Tak praví se o něm, kterak úzkostlivě schovával na pastvě bič za záda, kdykoli od některé váženější osoby měl býti spatřen a z tohoto proň „nečestného“ zaměstnání usvědčen! Ve čtení knih, učení se a vůbec ve věcech školy se týkajících největší zábavu svoji nalezal, sbíraje knihy, kde se jen dalo a čítaje v nich s pílí nevšední. Otec i matka s potěšením pozorovali tento směr vývoje svého dítěte, poněvadž v domácí jich radě pevně již bylo ustanoveno, že stane se jejich Karel knězem. Otec, spatřuje ve stavu tomto vrchol lidského štěstí, o jiném nechtěl nikdy ani slyšeti a rozhodnuv se, že dá syna svého studovati „na pána“, nečinil toho s úmyslem jiným, nežli že chtěl míti z něho osobu duchovní a myšlénka tato srostla s vědomím jeho tak nerozlučně, že tvrdošijnou neústupností svojí provedl, oč usiloval. Karlovi činila vůle rodičů největší potěšení, tak že hlavní a nejoblíbenější hračkou jeho bývalo, mohl-li doma za kamny

„mši svatou sloužiti“ a hráti si na kněze. Nevěděl tehdá, že právě s tímto stavem bude mu podstoupiti jednou prudký zápas. Rodiče vedli Karla ku všemu, čeho jen ku stavu duchovnímu jest třeba. Jejich zásluhou to jest, že sobě hoch tak záhy ctnosť oblíbil a všech těch vlastností si osvojil, jež nám ve své nesmrtelné knize Moudrosti hlásá. Ctnosti, v nichž jest nám Jablonský vzorem, nikdy v životě jeho změnám podrobeny nebyly. Ty stejny jsou v životě jeho dětinném, jimi vyniká jako muž a stařec. Karel byl poslušen rodičů svých tak, že i největší oběť hotov jim byl přinésti — své vlastní štěstí, a to jim také v oběť přinesl. Byl mírný, tichý a pokorný, každému úslužný a zase tak rozšafný a milý, že se tomu chlapci každý chtěj nechtěj podiviti a jej sobě oblíbiti musil. Ačkoliv měl ve věku chlapeckém povahu vážnou, přece nebránila mu tato, aby veselosti, ano neobyčejné veselosti úzdy nepopustil, jsa povždy jasné, dobré mysli, tak že bylo se na něho radosť dívati, s jakou rozjařeností on ve společných hrách dětských se bavíval a přece mezí slušnosti nikdy nepřešel. Po celý čas dětského života svého byl Karel zdráv a silného, správně vyvinutého těla.

O nějakých počátcích vlastenectví Karla Tupého v Kardašově Řečici nelze nic určitého říci. Zdá se, že náklonnosti k zemi rodné a jejímu jazyku, propukávala-li již v něm nějaká, nabýval ze čtení knih českých a též ji dědil po svém otci.

Do školy začal Karel choditi ve svých necelých 6 letech. Farní škola řečická sestávala ze dvou tříd a vyučovalo se v ní pouze česky [2]). Tuto školu navštěvoval Karel od roku 1819 až do roku 1825, a to prvou třídu po tři léta za tehdejšího podučitele Hynka Vraného, druhou pak třídu po tři léta za učitele Jana Čapka; katechetou byl Matěj Paták, kaplan řečický. Učitelé Karlovi, zejména Čapek a Paták, ano i farář řečický Matěj Polák, jenž byl zároveň biskupským vikářem okresu kamenického (nad Lipou), nejednou o Karlu Tupém veřejně se prohlásili, jakými vlohami a schopnostmi hoch vyniká. Co se týká školní návštěvy, prospěchu v učení, pilnosti a mravném chování Karla Tupého, o tom příznivá svědectví na určito jsou postavena [3]).

[2]) Škola tato přestala roku 1842, načež stala se 3třídní. Dnešního dne dostoupila již 5 tříd. Stavení školní, do něhož Jablonský chodil, sbořeno roku 1861.

[3]) Pravdivou zprávu o prospěchu a pilnosti Karla Tupého na škole řečické podal nám ochotně p. Fr. Čapek, učitel v Kard. Řečici, syn učitele Jana Čapka a spolužák Karla Tupého.

První muž, který větší pozornosť nadějnému chlapci věnoval, a zření svého od Karla Tupého nikdy více v životě svém neodvrátil, stav se jemu druhým otcem a vroucím přítelem, byl katecheta jeho Matěj Paták, rozený Písečan. Důstojný tento kněz, užívaje často na svých kratších cestách povozu otce Karla Tupého, obeznámil se s ním takto lépe a poznav ze školy nadání jeho syna, jakož i vůli otcovu dáti ho na studie, přičinil se ze všech sil, aby otce v úmyslu tom utvrdil. Právě když Karel řečické škole odrůstal, přesazen byl přízuivec jeho Paták za faráře do Stadlce (v Táborsku) a tu s radostí přivolil otec, aby vzal syna jeho na další vychování s sebou. Karel Tupý, jsa stár 12 let, odebral se s pěstounem svým Patákem na faru Stadleckou a tu počal se prvně od něho učiti němčině z té příčiny, že měl dán býti na studie do sousedního města Jindřichova Hradce, tehdá z větší části německého a že na školách tamních vyučovací jazyk byl německý. V Stadlci ztrávil Karel pod otcovskou péčí a ochranou Patáka, který jemu i počátky latiny vštěpoval, jeden rok, načež odbyv z němčiny zkoušku v Písku, vypraven byl na gymnasium do Jindřichova Hradce. (Pokračování.)

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

Zvláštním podivením naplňuje Čecha obětavosť lidu alpského pro vlastní chrám a církevní účely. Dary neb odkazy na mešní roucha, na ozdobu chrámu jsou tam na denním pořádku. Ohlásí-li farář oběru na missie v Americe, Africe, na dóm v Linci, na sv. hrob v Jerusalemě — tu přináší oběru všichni, kteří jsou v chrámu: po obětování skládají oběru muži, po pozdvihování ženy a sice každý dvakrát, na obou stranách oltáře; matky neb otcové si vodívají s sebou malé děti až k oltáři, tam je vyzdvihnou do výše a děti kladou samy oběru na oltář. Viděl jsem děvečku, která měla měsíčně služby 3 zl., klásti na jedné straně oltáře desetník a na druhé 2 krejcary.

Jako zvláštnosť uvádím — a duchovním správcům k následování odporučuji — že se ve sv. Volfgangu koná třikrát do roka oběra pro chudé.

Vedle oběry vybírají peněžní dary každou neděli a svátek, při requiích a jiných mimořádných slavnostech kostelní výborové

— Zechpröbste — vážení to občané, z čehož se zapravují malé věci chrámové, takže v Alpách každý jen trochu horlivý farář může si důstojně vyzdobiti chrám Páně.

Tito zechprobsti, ve zvláštní pláště odděni, nám vždy nesli nebesa, když jsme k požehnání neb k velké přenášeli z milostného oltáře sv. Volfganga Nejsvětější k oltáři hlavnímu. V Horních Rakousích bývá totiž každý den jedna a sice farní mše sv. — Segenmesse — a v neděli obě slouženy před vystavenou Nejsvětější sv. oltářní.

Dříve o velkých processích kráčívali tam měšťanosta a radní v bílých zvláštních pláštích za Nejsvětějším, nyní však se to již více neděje.

Jako nápadnou zvláštnost uvádím, že se v Alpách před požehnáním s ciboriem neb monstrancí nikdy nezpívá: Chleb s nebe dal Jsi nám o Pane atd. Jedině o svátcích — ne o nedělích — zapěje kněz přede mší svatou, než udělí požehnání (když přijde kněz s Nejsvětější k hlavnímu oltáři, udělí lidu požehnání) „Tantum ergo Sacramentum“ a po velké obrácen s monstrancí k lidu „Genitori genitoque“, kteryžto chvalozpěv kůr dopěje. Ještě také podotýkám, že si tam lid zřídka kdy dává za mrtvé neb na zvláštní úmysl sloužiti tichou mši sv., nýbrž chce míti vše slavné: requiem zpívané anebo — Amt — zpívanou mši sv. v rouchu barvy denní.

Zvláštní lásku jeví lid alpský ku svátosti pokání a oltářní. Několik se jich tam zpovídává týdně, vždy po sobotním požehnání, několik měsíčně, obyčejně však jdou rolníci ku správě Boží do roka třikrát; kdo by méně než třikrát k stolu Páně v roce přistoupil, tomu říkají sedláci, abych to dle českého přísloví řekl, že je „beran“ — „lutrisch.“ V čase adventním jde ku zpovědi veškeren lid selský — hospodář, hospodyně, děti i čeleď — a většina lidu městského, v čase však velikonočním přistupuje ku správě Boží každý domorodec.

Týden před časem velikonočním koná duchovenstvo buď v rozličných rolnických domech, neb ve školách a doma v chrámě s lidem přípravu k svaté zpovědi — Beichtlehre a sice zvlášť pro jinochy, zvlášť pro panny a zvlášť pro ženaté. V témž pořádku přistupují osadníci k velikonoční zpovědi a k stolu Páně. Tento den jest pro ně velikým svátkem, v němž křížem stébla nepřeloží. Muži i ženy se vystrojí co nejskvostněji, ruce si ozdobí snubními prsteny, i synové a dcery a čeládka ty nejkrásnější šaty sobě vyberou a všemožně se ozdobí.

Pondělí po Bílé neděli jde k velikonoční zpovědi městská honorace — Burger — purkmistr, radní, výboři a vznešení měšťané se svými manželkami. Páni jsou černě oblečeni, v cilindrech, paní jejich se objeví v šatech nejkrásnějších a většina z nich má na hlavě pozlacený čepec — Goldhaube — který se podobá kyrysnické helmě a jehož cena se páčí až na 30 zl.

Podobnou parádu vyvinují ovšem i četné občanské kruhy v Čechách při církevních ceremoniích a slavnostech, ale srdce jejich bývá při tom často studené, chladné — ne tak v Alpách. Ne tak v Alpách, pravím, neboť jsem nahlédl do srdce skoro veškerých osadníků sv. Volfgangských a i tam, kde se mi zdálo, že asi panuje chladnosť k Bohu a sv. víře, našel jsem ve zpovědnici mnoho vřelosti, skroušenosti srdce a pravé lítosti nad hříchy spáchanými. Pravým obdivem a nevýslovnou radostí mne naplnila zpověď městské honorace, z níž se všickni u mně z hříchů vyznávali.

Také řídící učitel přistoupil v čase velikonočním k stolu Páně, ano i tři občané tamní, kteří se po celý téměř rok službám Božím vyhýbali, nezanedbali zpovědi velikonoční.

Každý poenitent obdrží po své zpovědi od kněze zpovědní cedulku a odevzdá ji — někteří se tomu již vyhýbají — v sakristii, při čemž si kostelník na zvláštním archu jméno jeho zapíše a za to dva krejcary obdrží. Tímto zařízením nabývá farář vědomí, zda-li všickni osadníci svou velikonoční zpověď vykonali.

Poenitenti vydrží v chrámu tak dlouho, až jsou obě mše sv. u konce, což trvalo někdy ráno od pěti hodin až do devíti.

Na to jdou kajicníci k společnému snídaní do hostince, po něm se ubírají na horu Kalvarii, modlíce se po cestě křížovou cestu neb růženec. Pak jdou na hřbitov pomodlit se za zemřelé.

V 11 hodin zase v hostinci společně obědvají, načež se v poledne do chrámu ubírají a tam konají u každého oltáře zvláštní pobožnosť, načež někteří čekají na požehnání v postě denně odbývané, většina však z přespolních se ubírá odpoledne domů a nese domácím darem zpovědní chleb — Beichtbrod — housky to mlékem a máslem zadělávané.

Chudí ovšem nejí v hostinci, doběhnou se najísti domů, ale zas brzy zpět do sv. Volfgangu přicházejí, aby pobožností nezanedbali.

Chudší rodiny ve sv. Volfgangu jedí doma, ale mají lepší jídlo; obyčejně jí ten, kdo má zpovědní den — Beichttag — zvlášť a dostane hovězí polévku, maso i pečeni — ale domácí občané zámožnější hodují, když mají Beichttag, rovněž v hostinci.

Burger v jednom hostinci snídali, v druhém se svými paními obědvali a v třetím zas jen páni sami večeřeli.

Dá se ovšem mysliti, že se některý schmelí, ale bylo jich toho roku jen asi pět.

Také dítky školní mají v určitý den, v sobotu před nedělí bílou, Beichttag. To je tam již obyčej starodávný; já toho však nevěděl, farář mne na to neupozornil a tak jsem s přípravou nebyl hotov a zpověď jim odložil, což těm malým bylo ovšem velikým pohoršením. Avšak, dozvěděv se o tom, zase jinak jsem jim to nahradil. Tam totiž v diecési linecké, jak o tom později šíře promluvím, jest škola od kostela úplně oddělena, kněz od učitele úplně odtržen, takže tam kněz při sv. přijímání nepoužívá zákonitého ustanovení, aby měly dítky celý den prázdno — ráno je asi v 6 hodin vyzpovídá a na to jdou po sv. přijímání do školy. — Abych tedy dětem radosť učinil, upozornil jsem pana učitele na toto ustanovení, dali jsme dětem prázdno, což jim způsobilo velikou radosť, neboť byl tehdy překrásný jarní den.

I děti se nábožně zpovídaly a děvčata, která šla prvně k sv. přijímání, měla hlavu ověnčenu a v ruce držela hořící svíci.

Také děti po způsobu starších společně snídaly, společně se modlily na místech, jak již řečeno a mnozí zvláště hoši v poledne si dali v hostinci porci a po způsobu alpském s čepicí na hlavě se notně nabaštili a pivem žízeň zapíjeli.

Zašel jsem si schvalně do hostince na toto své žactvo se podívat a viděl jsem, že jest po jejich tváři rozložena zvláštní tichá radosť a že mnohému sálala z očí hrdosť — vždyť měli Beichttag.

Toť se rozumí, že bylo všecko nastrojeno jen což a že děti domácí jedly zvláštní jídlo a při zvláštním stole.

V ten den dávají rodiče dětem 40—50 kr. na útratu.

Největšího hmotného užitku z této velikonoční slavnosti mají hostinští a pekaři; ale i chudé děti staví se na cestě k hoře kalvárské a dostávají od kajicníků dárky — Beichtkreuzer.

Hledíc ke způsobu zpovědi, lid alpský se zpovídá nejen pokorně a skroušeně, jak jsem již pravil, nýbrž i důkladně a důmyslně. Obyčejné prosté stařeny a starci probrali ve zpovědi celý katechismus, pokud se k jich předmětu vztahoval: uvedli druh hříchů a probírali jeho části, uvedli přikázaní Boží, pak církevní, napřed všeobecně, pak specielně. Některá zpověď byla tak logicky promyšlena a přednesena, že mne naplnila obdivem. Příčinou toho jest ovšem častý cvik se strany duchovenstva i kajicníků.

A jak velikou důvěru má lid ku knězi! Všecky své domácí záležitosti, spory zpovědníku se přednesou a kněz žádán o rozsudek; a dle rozsudku jeho se téměř veškerý lid řídí. Touto důvěrou lidu k duchovenstvu vyrovná se ve zpovědnici mnoho, co se u nás odbývá před porotou a jinými soudy, tato důvěra má veliké, blahodárné následky pro společenský život a národohospodářské poměry lidu alpského.

Ku konci této stati udávám počet kommunikantů v chrámu Páně sv. Volfgangském, jak mi jej udaly milosrdné sestry sv. Kříže, které pro farní chrám hostie dodávají. Roku 1883 bylo kommunikantů v lednu 200, únoru 250, březnu 1050, dubnu 300 a odtud do 10. ledna 1884 — 3500 = 5300. K tomu podotýkám, že bylo mezi nimi asi 250 cizích poutníků a že žijí v místě tři milosrdné sestry, které třikrát týdně Tělo Páně přijímají. Ostatní jsou domorodci z osady s 1600 dušemi.

Když byla před několika roky ve sv. Volfgangu missie, přistouplo z 18 farností, z nichž se lid do sv. Volfgangu dostavil, 6000 lidu k stolu Páně. (Pokračování.)

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vítězslav Pitra.**

I.

Na Česko-Dubské věži odbila již hodina třetí s poledne. Vedro bylo nesnesitelné, vždyť srpnové slunko zná prohřáti vzduch i zemi až radosť. Na velikém lánu poblíž panského dvora pracovali robotníci v potu tváři. Sekali žito. Hoj, veselo jest o žních, veselo v poli, veselo v srdci! Žnec zapěje si píseň od srdce, plnou rozmaru, plnou důvěry, plnou lásky a těžké klasy žitné šumí a chřestí, jakoby spolu pěti chtěly. Nemohou. Škoda. Čas žní jest časem veselosti, žertu. Na poli jeden zpěv, jeden smích. A jak jde práce od ruky! Sekáč položí mžikem řad, ba ještě si zavýskne, kosou nad hlavou zatočí a rázem leží na sta stebel jemu u nohou.

Na panském poli Česko-Dubském veselosti nebylo. Ženců i sběraček bylo dosti, pracovali pilně, až jim pot stružkami s čela a tváří se řinul, ale po zpěvu ani památky. A jak by taky? Stálť jim za zády panský dráb, postrach všech robotníků, a na srdci hlodal jim červ starosti. Měli také svou půdu, svá role, své klasy zlatavé, i na jejich poli volalo žítko hlasitě po kose — ale marně.

Nemohli ho požiti, nemohli; panský dráb je vedl již pátý den na robotu. Žita a ječmeny dozrály — panské šlo předem. Kterak dostanou sedláci robotníci své obilí pod střechu? Na západě vystupovaly na obloze mraky. Páni svážou za sucha, ale sedláci! S potem na líci se řinoucím mísila se mnohá slza, slza bolu, strasti, starosti, dusíc zpěv, dusíc však ý propuk radosti, veselí. Ba ani řeč nešla proudem. Jen tu a tam nějaké slůvko, vzdech, i zaklení, a zase ticho, rušené toliko zněním kos, šelestem klasů a někdy hrubou nadávkou drábovou. I ti ptačci pomlkli, jakoby cítili s nešťastnými, usouženými robotníky.

U Dubu robotili dnes sedláci takměř z celého panství. Byli tu Višečtí, Vratislavští, Mostečtí, Heřmaničtí, Rovenští, Uhlířovičtí a jiní, bylo jich kolik set. Blížili se k silnici od Hodkovic, kde rozsáhlé žitniště končilo. Na silnici zdvihl se v dáli prach a v něm kmitl se černý stín. Jezdec. Co asi nese? Dobrou či zlou zvěst? Sedláci byli posledním časem nemálo přestrašeni. Přicházelo ť od Boleslavi takových poslů bez počtu a každý přinesl nějaké nařízení od Vídeňského dvora. Bylo jich jako hub po dešti. Zdejším robotníkům nebylo dobře, zvláště Višečtí nemálo cítili tíhu roboty, jíž dědové jejich neznali. Chtěli se z ní vymaniti po dobrém, nešlo to, po zlém — ba, od těch čas jim bylo ještě hůře. Vrchní na Českém Dubě tiskl je krutě, nemilosrdně.

Vida Boleslavského jezdce šel dráb až k silnici, aby první věděl, co se asi přihodilo, proč tak kvapně přijíždí. Zastrčiv karabáč za pas posadil se na okraj silnice, napjatě zíraje v dálku. Jezdec blížil se rychle, již — již byl zde. Znali se s drábem. Byli kdysi spolu u téhož pluku, v téže setnině. Jezdec stanul.

Buď zdráv, Mikuláši! zvolal jezdec; zastavuje a cásaje unaveným, zpěněným koněm.

Pán s Tebou, Jene. Kam tak spěšně?

Do zámku.

Neseš Noviny?

Nesu, Mikuláši, a jaké! Budete míti opět trochu práce.

Přinášíš novinu zlou?

Ba zlou, drábe, zlou. Prusové obsadili Stráž i Hlubokou. Bylo mi objeti celý Ještěd až k Hodkovicům, abych se sem dostal z Liberce.

Co že pravíš? hrozil se dráb.

Pravdu pravdoucí. Jedu právě se vzkazem k urozenému panu vrchnímu. S Bohem!

Jezdec uháněl po silnici dále k zámku. Drab žasnul. Robotníci postavili kosy, zahleděli se jeden na druhého a — zaplakali. Obilí nedostanou domů, Prusové je zničí. Dobře, že bylo malý kousek jen požiti a svázati, pak byli volni. Spěchali domů. Snad přece za celou noc něco porazí, svážou, svezou.

Jezdec dorazil do zámku. Hodiv úzdu přikvapivšímu vrátnému žádal, aby byl ihned uveden k panu vrchnímu. Tenkrát byl vrchním na Českém Dubě pan Jan Janotík z Adleršteina. Pan Jan stál právě v kanceláři pln hněvu a bouře. Nebylť již po ránu v dobré chuti a včera odpoledne nemálo se pohněval. Jemu, všemocnému vladaři na statcích: Českém Dubě, Vísce, Frýdštejně, jemu že by se odvážil Vratislavický rychtář cos takového odpověděti? Jemu? Rychtář? Ten chám? Pan vrchní měl sto chutí vrhnouti rychtáře Brázdu do klády. Včera celé odpoledne a dnes celý den měl zkažený. Že nemá tedy rekrutů! Co je panu Janovi po tom? Musí míti! Zní tak rozkaz a punktum. Vypukla totiž toho času, r. 1778., opět válka Rakouska s Pruskem. Jarním verbováním sehnalo se sice něco vojska, ale vůdcové Rakouští žádali vojska více. Bylo tedy třeba, aby se mocí vojsko sehnalo. Pan vrchní napsal všem rychtářům, kolik z každé vesnice se musí odvésti mužů, rychtáři ať se starají. Včera přišel rychtář Brázda do Dubu. Pan vrchní byl ještě doma, vyspávalť po obědě. Rychtář čekal, až se milostivý pán probuditi ráčí a pak na povel páně Janův vešel.

Co dobrého, rychtáři?

Urozený a vzácný pane, před čtyřmi dny došlo mne nařízení, abych sehnal dvacet rekrutů. Urozený pane, nemožno sehnati ani pět, ba, ani pět.

Rychtář mluvil skroušeně, tím skroušeněji, čím větší bouře se na čele pana vrchního stahovala. Pak vrchní upřel hněvivý zrak na Brázdu, jenž se chvěl jako list.

Rychtáři Brázdo, jak že stojí psáno v rozkazu?

Dvacet rekrutů musí býti sehnáno ve třech dnech za obec Vratislavickou. Tak stojí psáno, urozený pane.

A kdo je povinen dvacet oněch rekrutů sehnati, kdo, rychtáři, he?

Já, urozený pane.

Já, já, dobře, rychtáři, on! A proč je nesehnal, proč? Má jich jen pět. Kde jsou ostatní? Či chce, abych mu je vyjmenoval?

Známť já je, znám, znám všecky, vždyť za mého rychtářování dorostli. Ale nyní jich není — ani jednoho.

Není? Kde že jsou?

Pryč. Utekli ze vsi. Hledal jsem, slídil, domlouval rodičům — nevědí o nich. Utekli prý. Nemám jich, urozený pane, nemám. Pět jsem jich přivedl. S velkou námahou jsem jich tolik sehnal. Pět, urozený pane, více nemohu.

Aj, aj, rychtáři, nemůže? Mám mu pomoci? Poručil jsem dodati dvacet rekrutů, ať jsou do čtyřadvaceti hodin zde!

Brázda sklonil hlavu, poškrábal se za uchem, smáčkl beranici ještě víc a podívav se po straně na pana vrchního, zamručel: Nebudou! Pan vrchní slovo to zaslechl. Víš, laskavý čtenáři, co znamená říci panu vrchnímu do očí: nebudou? Pan Jan stáhl silně obočí, svraštil čelo a postavil se zpříma, velitelsky před rychtáře, metaje tisíc blesků z očí na chvějícího se rychtáře. Ha, ten chám! čeho se odvažuje! Vzdorovati? Jemu, všemohoucímu pánu, jemu že smí někdo říci: nebudou? Pan Jan se strašně rozlítil.

Že nebudou? Opovažuješ se, selský hřbete, odmlouvati mně, pravím, mně? Ještě z tebe ten duch vzdorovitý nevymizel? Však tomu není dávno, kdy jste mne chtěli přepadnouti, násilí mi učiniti, mne utlouci. Nepovedlo se vám. A tenkrát byli hřbeti všichni pohromadě a teď že nebudou? Tenkrát jste se dobře sešli, uradili, spojili, přede dvěma lety bylo vás, Vratislavických chlupáčů, šedesát a dnes jich není dvacet? Ať tě již zde nevidím! Zítra s večera přivedeš dvacet rekrutů, jinak je budeš, cháme, shánět v okovech. Slyšels? A nyní táhni!

Urozený pane! zvolal plačky Brázda, jemuž se již železa před očima černala.

Táhni! Pryč mi —

Poníženě, na kolenou prosím jen za malé ještě slyšení! Rychtář klesl před vrchním na kolena. Tato poníženosť pana Jana trochu umírnila.

Rychle tedy!

Přivedl jsem jich, urozený pane, pět sem do Dubu. Ještě dvacet k těmto pěti bylo by pětadvacet. —

Ano, pětadvacet! A nebude-li ostatních dvacet zítra zde, pocítíš prvé, než ti železa navléknu, pětadvacet ran.

Pan Jan se odvrátil, Brázda klopýtal ze dveří.

V panu vrchním vřela krev celé odpoledne. Takto se již dávno nerozhněval. Cítili tak všichni, s nimiž se setkal. I v noci se mu o Brázdovi, ničemném chámu, zdálo, což nemálo dobrému rozmaru bylo na ujmu. Pan vrchní byl druhý den ještě v zlosti. A teď se mu namanul Stenička, ten přemudrovaný, domýšlivý

písař Stenička. Už jednou, před třema roky, chtěl pana Jana poučovati, dnes opět. Pan Jan chtěl celý příval hněvu spustiti na ubohého písaře, když vrátný oznamoval posla.

Čeho sobě žádá?

Přináší zvěsti, žádaje za bezodkladné milostivé slyšení.

Ať vejde!

Celý upocen a zaprášen vešel posel. Pozdraviv sdílel s panem vrchním smutnou novinu. Prusové! Pan Jan zbledl.

Vrátný! Dbej o posla, ať se mu dostane občerstvení. V okamžení osedlej koně. Beneš pojede do Rádla. Až bude kůň osedlán, ať si přijde Beneš pro list, jejž ponese.

Pan Jan odešel, aby napsal veliteli husarů list. Chvěla se mu ruka. A jak by ne? Prusové zde — a páně Janovy žluťáčky? Ne, ty v ruce Prusů padnouti nesmí.

2.

Asi dvě hodiny od východního úpatí Ještědu rozkládá se vesnice Vratislavice. Za nynějších dob má přes hodinu délky, v čase však, kdy naše povídka jedná, byly Vratislavice menší vesnicí, čítajíce asi 150 čísel. Stavení jsou od sebe oddělena a mezi jednotlivými domky jsou zahrady a louky, tak že se zdá, jako by domky ty z luk vyrůstaly. Na jižním konci vesnice stojí statek pěkný jako panna. Vše spořádáno, vybíleno, vymyto, nikde prášku, nikde pavučinky. Okna statku pěknou poskytují vyhlídku na Ještěd, ode dveří otevírá se rozkošný pohled údolím Nisy.

Dvéře se otevřely a na prahu stanul majitel statku kmotr Dvořák, asi padesátník, prostředního vzrůstu, svalovitých rukou a přívětivého obličeje. Usmíval se skoro neustále. A proč by se neusmíval, vždyť je sto korců dobře vzdělaných polí i pět tisíc na hotovosti pěkná věc, jež může vykouzliti na líce sedlákovo neustálý úsměv. Kmotr Dvořák byl po rychtáři Brázdovi nejbohatším sedlákem. Peněz měl dost a dost, starostí málo, žil tedy spokojeně blaženě. I Baruška, pečlivá družka jeho, hleděla mu život osladiti. Ještě před pěti lety se nadřel až do úpadku, dnes však má statnou podporu v synu Františkovi. František dělal otci samou radost. Dobře a bohabojně jsa vychován pamatoval si přikázaní Boží a byl podporou, úlevou stárnoucího otce.

Dvořák se vždycky usmíval, ale dnes mu do vesela nebylo. Vyklepav dýmku nacpal znova, zapálil a šel volným krokem přes dvůr, neustále si něco bručе. Zahnul kolem stodoly, otevřel vrata výjezdu a starostlivým, pátravým okem se rozhledl krajinou.

Přiloživ pak obě ruce k ústům zavolal až se stavení otřáslo: Frantíku! Frantík sekal na poli ječmen. Zaslechnuv své jméno položil kosu a spěchal k otci.

Co byste rád, pantáto?

Frantíku — byl tu kmotr rychtář.

Frantík se zarděl jako nebe večerním červánkem. Všecka krev hnala se mu ku hlavě.

Kmotr rychtář? Co chtěl, pantáto?

Hochu, přinesl zlou novinu.

Frantík zbledl. Snad by rychtář — —. Ne, nemožno. Vždyť se rychtář nikdy zle o něm nevyslovil, neměl nikdy ničeho proti tomu, že Frantík chodí za Verunkou, a dnes by mu nebylo vhod? Proč? Či není Frantík nejbohatšího sedláka syn? Nedostane statku? Co tedy sem rychtáře přivedlo? Myšlénky toho druhu bleskem se křižovaly ve Frantíkově mozku.

Vezmi kosu a přijď do světnice, pohovoříme si. Věc je důležita.

Frantík nešel, nýbrž letěl na pole a zpět a dohonil otce ještě ve dveřích. Zasedli za stůl. Kmotr Dvořák postavil dýmku do kouta a jal se hovořiti:

Byl tu kmotr rychtář. Víš, proč sem přišel?

Nevím, pantáto.

Inu, hochu, přišel s nepěknou. Je to, je. Co se člověk nastará, dětí nahlídá, co se s nimi nahmoždí, pro ně nalopotí a když by jich mohl nejlépe užiti, bác — máš po radosti.

Ale, pantáto, povězte mi přece, co rychtář chtěl!

Inu chtěl, chtěl. Není ti hochu pomoci, musíš pryč z domu Seber svých pět švestek, matka ti něco jídla naváže do uzlíku a pryč, pryč odtud. Přišel s nedobrou rychtář, ale — —

Pantáto, prosím vás, netrapte mne. Jest mi jíti pryč. Proč? Proč? Snad k vůli Verunce?

Ba, ba, Frantíku, k vůli Verunce.

Frantík byl bled jako stěna. Tedy přece mu jí rychtář nedá! Chtějí je od sebe odděliti, roztrhnouti. Sejde s očí, sejde s mysli. Bloudí, ve Frantíkovi se mýlí.

Pantáto, prosím vás pro všecko, proč mi nechce rychtář Verunku dáti?

Kmotr Dvořák se ze svého zamyšlení probral. Udiveně pohlížel na Frantíka.

Bláznís? Kdo pak ti řekl, že ti rychtář Verunky nedá?

Vy, pantáto, jste se vyjádřil právě před chvílí, že mi jest odejíti k vůli Verunce —

Vždycky jsem ti, Frantíku, říkal, abys neposlouchal loktem, ale ušima. Já jsem tak řekl, možná, ale věc má jiný háček.

Nemá tedy rychtář ničeho proti naší lásce?

Nemá, synku, nemá, pracuje spíše k tomu, abyste se za sebe dostali. Proto zde právě byl.

Frantíkovi se obličej vyjasnil jako májové jitro.

Dobře jste, pantáto, věc navlékl, chtěje mne postrašiti. Povedlo se vám! a Frantík se smál, až se skla v oknech chvěla.

A vyčkal's konce? Víš již, co rychtář chtěl?

Frantík nevěděl, z hlasu otcova však poznával, že dobrého asi nic.

Povězte mi tedy, pantáto — —

Kmotr rychtář dostal dnes odpoledne nařízení, aby do tří dnů sehnal dvacet rekrutů, rozumíš, Frantíku, dvacet rekrutů.

Frantík se zarazil. Tedy na vojnu mu jest jíti, opustiti otce, matku, Verunku, snad nikdy více se nevrátiti — o Bože!

A kmotr rychtář, pravil Frantík hlasem úzkostí se chvějícím, kmotr rychtář si pro mne přišel?

Ne, hochu, nepřišel, ale zvěstoval mi, co se děje, abys zavčas se ukliditi mohl, rozumíš?

Frantík vyskočil, jakoby jej pružinou vymrštil. K Rambouskovům? zvolal.

Ovšem, přikývl Dvořák.

Byla již tma, když Frantík zaťukal na okno Verunčiny komůrky. Čekal chvíli, ozve-li se Verunka, ale čekal marně. Již chtěl odejíti se srdcem bolným, když se za ním ozvaly kroky.

Pochválen buď —

Až na věky! ozval se příchozí — Brázda. Vítám Tě, Frantíku. Vejdi, vejdi k nám jen na chvilku, na postání, ale hned musíš pryč, aby Tě nikdo neviděl.

Frantík vešel. U stolu seděla Verunka, hořce plačíc. Objali se, posadili se k sobě.

Františku, měj se na pozoru. Mám jakousi předtuchu, že se Ti přihodí nějaké neštěstí. Kdybys měl umříti — Františku — já — já bych — nemohla — déle žíti. Pláč přerýval její slova.

Však ještě neumřel a ukryje-li se ve Svijanském lese u Rambousků, tam neumře.

Jdu tam, kmotře rychtáři, a jakmile bude volno, vrátím se. Než však odejdu, jedno mi, kmotře, povíte, povíte upřímně. Dáte mi pak Verunku?

Čas věru nevhodný jsi zvolil k námluvám. Hleď nyní raději, aby tě nikdo nelapil, a pak, nu, pak se ukáže —

Kmotře, neřeknete-li mi hned, na čem jsem, neuteku. Dáte mi Verunku?

K čemu Ti toho nyní třeba?

Řeknete-li, že mi ji dáte, poletím, abych se skryl, Kdybyste mi ji však nechtěl dáti, půjdu rovnou cestou do Dubu a dám se na vojnu. Co mi život bez Verunky?

I dám Ti ji, dám, jen hleď, abys již byl za humny.

Frantík stiskl rychtáři ruku, políbil Verunku a hajdy ku Svijanskému lesu. (Pokračování.)

LITERATURA.

Z literárního ruchu v Polsku.

Podává **J. Tumpach.**

(Dokončení.)

Než všechny tyto tři ženské listy převyšuje daleko „Kronika rodzinna“ vycházející redakcí paní Borkowské. Směr ryze katolický jeví se ve všech ročnících a mnohé články v něm uložené jsou důkladnými odpověďmi na hypothesy Darwinovy. Odyniec, Deotyma a celá dlouhá řada jiných byli a jsou spolupracovníky listu toho. — Týž směr konservativní a katolický sledují ostatně i četné listy jiné. Jmenujeme jen některé, jako je: „Biblioteka warszawska“, „Niwa“. „Przegląd katolicki“, „Przegląd powszechny“ „Przegląd polski“, „Rola“; z politických: Wiek, Słowo, Kuryer warszawski, též polský „Figaro“ zvaný atd. Jest to zajisté mocný a zároveň spořádaný šik. Hlavní jádro tvoří ovšem „Przegląd katolicki“ a s ním před rokem pouť nastoupivší „Przegląd powszechny.“ Przegląd katolicki vychází již od roku 1863. redakcí Nowodworského, tedy plných 21 let, a za ten čas získal si obranou zásad katolických zásluh velikých Przegląd powszechny vstoupil pak do života teprve loni. Vychází v Krakově jednou za měsíc redakcí Morawského (S. J.) a přinesl v prvém tomto ročníku svém články velmi důkladné, jak náboženské, — (O rozvoji víry, Tomáš Aquinský a nynější filosofie a j.) — tak historické a zeměpisné — (kníže Metternich, Chorváté v Dalmacii: důkladný, Ze střední Afriky, Neuenburg v Kurlandsku a m. j.) — mnohé důkladně psané úvahy časové, (o slavnostech Lutherových v Německu, úvahy o stavu obecném ve Francii), z filologie pak Kalinův článek: „o měkkých hláskách v staro-

polském jazyku" atd. Zvlášť pěkně a vědecky psány jsou rozbory kritické (též o Velehradském sborníku), dopisy (mezi nimi z Čech). Mnohé tuto psané čerpáno z něho. — Przeglądu polského (vychází již 18 let), měsíčníku, redaktorem jest hrabě Tarnowski. Zvláště loňským rokem vystoupil šlechetný směr listu toho, neboť loňský sešit, srpnový, věnován zcela jen třistaleté památce Kochanowského, přinesl práce předních spisovatelů polských.

O Niwě (čtrnáctidenníku redakcí Godlewského) a Bibliotece warszawské (měsíčníku redakcí Plebanského, plných čtyřicet let již vycházejícím) táž platí chvála. K nim pak druží se i nedávno založený list Rola, jenž rozebíraje hlavně otázky židovské třímá se stanoviska Rohlingova. Před rokem pak počal vycházeti i pro Mazory katolický list v Ostrodě. Jméno jeho „Mazor", křesťanský týdenník pro polské lidi. Tištěn jest švabachem a redigován Sembrzyckim. Kéž utvrzuje mezi tamními Poláky lásku k rodné mluvě.

A ještě povšimněme si alespoň některých neméně důležitých listů pokroku pracujících.

Jest to na prvém místě veliký polský illustrovaný týdenník „Klosy" (red. Plug) a dále „Tygodnik illustrowany" (red. Jenike), kteréž přinášejí v každém skoro listě vedle zdařilých podobizen i pěkné životopisné články vynikajících mužů domácích i cizích, a z péra E. Jelínka časté dopisy z Čech (o českých kavárnách atd.). Pokřosie však zabarveno bývá duchem liberálním. A takový asi duch vane i politickými časopisy: Gazeta warszawska, Gazeta polska, Kuryer codzienny a j.

Mají pak Poláci ještě více jiných a jiných listů (Czas, Echo, Wiek, Przewodnik bibliograficzny atd.), mají i četné bibliotheky, vydávající pro lid laciné a dobré spisy původní i přeložené, jako jest: Bibl. Mrówki, Książecki dziesięcigroszowe atd., ale o všech těchto byť jen krátce se rozhovořiti nedovoluje nám úzký náš rámec; doufáme ostatně, že i z krátkého tohoto přehledu utvoří si již každý jasnější poněkud pojem o časopisectvu polském a jeho směru. Vidnoť z toho zajisté, že duch katolický v Polsku má za našich dob ještě hezkou řadu bojovníků statných a nadšených, že těch ctitelů Panny Częstochowské je posud šik mohutný!...

Přistoupíme tudíž dále k tomu, bychom zmínili se několika slovy o hlavních spisech náboženských o sobě v posledních dvou letech vydaných. O dílech belletristických přinášejí zprávy a úvahy všechny naše časopisy, náboženských všímáno si však pramálo nebo zhola nic. Proto učiníme tak my.

Tak jako u nás zastoupena i u Poláků v náboženském oboru nejčetněji literatura kazatelská. Měliť Poláci a mají posud kazatele výtečné, a podle toho dá se ovšem již napřed souditi, že i práce ty rovněž jsou znamenity. Na prvém místě dlužno ovšem jmenovati vždy Petra Skargu, jehož veliký význam v literatuře charakterisují nejlépe slova biskupa Woronicze: „Chceš li se státi politikem, čti Skargu; chceš-li se státi historikem, čti Skargu; chceš-li se státi řečníkem, čti Skargu; chceš-li se státi svatým, čti Skargu." Největší měrou dogmatických či lépe dogmaticko polemických těch kázaní Skargových

vydány posud ve Lvově tři svazky, a je tištěno druhé toto vydání podle originálního textu z r. 1595., jsouc i opraveno i doplněno. Doporučovati kázaní Skargova nebo snad promlouvati ještě o jejich důležitosti, bylo by zbytečno. U nás jsou ostatně mnohá jeho kázaní dobře známa; nalézají se v překladu hlavně ve „Slov. kazatelích."

Též „Mowy parafialne" Tom. Grodzického vydány loni v Krakově v II. vydání. Kázaní tato vyznačují se hlavně jadrným podáváním dogmatických a morálních pravd; na některé neděle a svátky je jich po dvou, pro půst pak a advent po čtyrech.

V Przemyślu pak vyšel první svazek kázaní kněze Leona Pastora, jež založena na thematech krásných církevních písní a zpracována slohem populárním hodí se knězi jako působivé promluvy k lidu, a nebýti té formy, byly by spolu nejkrásnější zábavou a domácí lektirou lidu — Kněz Antoni Chmielowski vydal minulého roku ve Varšavě kázaní hnězdenského arcibiskupa St. Karnkowského „o dvojakim Kościele chrześciańskim" (církev Kristova a chrámy křesťanské), opatřiv je spolu životopisem autorovým.

Literatuře kazatelské nejbližší jsou spisy asceticke, rozjímání a p. V literatuře polské objevil se na tomto poli velmi pěkný a užitečný spisek: „Rozmyślania majowe o tajemnicach Różańca N. M. P." od Josefa Krukowského. Leč nejsou to pouhá rozjímání o tajemstvích sv. růžence, nýbrž jsou rozesety v knížce té i velmi pěkné úvahy časové a, co zvláště spisek ten zajímavým činí, přidány jsou i případné příklady ze života. Druhým takovým dílem jest pak spisek ascety Zęczyckieho „De mediis conservandi spiritus", autora to podobného již díla: „De meditationibus rerum divinarum recte peragendis". Spisek tento zajisté zlatou jest knížkou pro každého, komu na zachování dokonalosti záleží. Neboť autor sám, jsa nadšeným milovníkem Kristovým, zajisté že jen nejlepší radí prostředky „ad virtutes initio vitae spiritualis acquisitas postea conservandas et augendas." — L. F. Karczewski vydal tohoto roku v překladě polském „Dyalogi czyli rozmowy historyczne" napsané papežem Řehořem Vel. a obsahují zprávy o životě osob svatostí vynikajících, jakož i hovory o nesmrtelnosti duše, jež míval Řehoř papež s důvěrníkem svým Petrem, hovory to prodchnuté hlubokou vérou a milou prostotou, jež přeloženy již i do četných jiných jazykův evropských, i do řečtiny ba i do arabštiny. — Drem. Kętrzińským publikovány „Vitae et miracula sanctorum Poloniae patronorum Adalberti et Stanislai" a Drem. Semkowiczem „Vitae et miracula ss. Hedvigis et Annae, ducissarum Silesiae." Obě tyto publikace, jsouce pouze jen otisky díla: „Monumenta Poloniae historica," vynikají hlavně kritickým uspořádáním, jelikož je vydavatelé upravili svědomitě podle všech zachovaných originalů minulých věkův, a jsou zajisté i vzácným příspěvkem k historii církve v Polsku.

Na poli církevního práva objevil se v právě v minulých letech v Krakově důkladný a cenný spis Dra. Pelczara „Katolické právo manželské a poměr jeho k občanskému právu v Rakousku, Prusku a království polském." Spis tento vyšlý z péra spisy svými

známého spisovatele církevního — („Pius IX.“, „Země sv.“ atd.) — vyplnil v písemnictvu náboženském v Polsku citelnou mezeru, neboť důkladného spisu takového Poláci postrádali. Przegląd powszechny referuje o něm s velikou chvalou, praví mezi jiným toto: „Tak dobry towar sam się poleca; podnieść jednak muszę treściwe a jędrne i potoczyste wystowienie i przedstawienie rzeczy, czystość języka, głęboką wiedzę, i pracę poważną a nie po dyletancku przedsięwziętą“, a dále dodává, že zůstane spis ten, látku tak důkladně probravší na dlouhou dobu v rukou duchovních a pobídne snad i jiné, aby pole to literatury úhorem ležící pilněji vzdělávali.

Jiným velmi důležitým zjevem jest i spis Dra. Kopyciińského „O svátosti pokání“ zpracovaný dle zásad sv. Alfonse. Neboť tak právě jako církevní právo měla i theologie morální v Polsku velmi málo vzdělavatelů; na ústavech theologických užíváno posud jen spisů cizích. Professor Kopyciński učinil však šťastný počátek. Spis jeho pečlivě zpracovaný jest a bude vždy velmi dobrým a užitečným jak pro bohoslovce, tak pro zpovědníky; jen ještě jasnější přehled při díle tom a spis Kopyciińského byl by dílem klassickým

A jiné mnohé zjevy náboženské literatury bylo by lze ještě uvésti. Jest to ku př. Dębického: „Nieśmrtelność człowieka jako postulat filosoficzny przyrodoznawstwa,“ spis to ne sice beze všech vad, ale šlechetnou tendenci mající, dále „Objasnienie do ksiąg o nasled. Christa“ od Siemieńského, kdež autor dokazuje, že jest vskutku Tomáš Kempenský původcem oné „Zlaté knížky o násl. Kr.“ a nikoli Gersen; takovým jest dále Stochowského spis: „Krótki zarys historyi kościola katolickiego“ a mnohé jiné a jiné, o nichž by záslužno bylo promluviti, nepočítaje v to četné důkladné články v časopisech uveřejňované. Než prozatím jest se nám spokojiti s krátkým tímto přehledem; příležitostně však poohlédneme se po poli literárním v Polsku zase.

O zdravotnictví ve škole.

Časová rozprava od Fr. A. Kodyma, učitele v Horičkách. Nákladem G. A. Bibusa v Telči na Moravě.

Malá knížtička to co do rozsahu, avšak obsahu předůležitého. S mravenčí pilností snesl spisovatel všecka vynesení ministerstva, školních rad, výroky lékařů o tomto předmětu, a nad to ještě z vlastní zkušenosti přispěl velmi trefnými poznámkami k rozluštění této otázky. Jako stromeček v špatnou, nepříznivou půdu přesazen hyne, zakrní a uschne, tak i dítko v nezdravé půdě zahrádky — školy, — musilo by při útlém, slabém, nevyvinutém ústrojí těla zahynouti tělesně — a ovšem zároveň i duševně. Na poloze, opatření, úpravě školy spočívá tedy zdraví celého budoucího pokolení. — Jak škola zařízena býti má, aby útlému zdraví dítek byla přiměřena, mistrně vylíčil spisovatel svrchu řečeného spisu. — Jest důležito, by budova školní stála na místě suchém, vzdáleném bahnišť, hnojišť, stojaté vody, hřbitovů, opodál veřejné cesty, kudy mnoho vozů jezdí.

Z vlastní zkušenosti můžeme potvrditi výrok p. spisovatele, že hliněná (kachlová) kamna jsou zdravější než litá, udržujíce stále mírné teplo, kdežto kamna železná náhle se rozpalují a nesnesitelným horkem naplňují učební síň, pak zase rychle vychladují; toto rychlé střídání se temperatury nemůže ovšem býti užitečno zdraví dítek. Nad to pak vystoupení z takové přetopené světnice na studený vzduch jest nejjistější pojistkou na — plicní katarh a podobné pěkné nemoce. — Jako pstruhu třeba čisté, pramenité vody, tak člověku čistého, zdravého vzduchu; potřeba tedy nutná vždy po vyučování okna otevříti, by čerstvým vzduchem byl zkažený nahrazen; víme, jak těžko vyučovati poslední hodiny (3 a 4), kdy vzduch dýcháním tolika dítek zkažen; tělo i duch zmalátní. Dítky nemají seděti shrbeně; bývá to příčinou zkřivení páteře. — Nemoc našeho století jest krátkozrakost; příčiny její jsou rozličné. špatné osvětlení a držení hlavy při čtení a psaní, drobné písmo, titěrné ženské práce ruční atd. Staré přísloví: Čistota půl zdraví osvědčuje se: ve škole, na oděvu, obuvi, těle, školní budově atd. Přetěžování mládeže nepotřebným učením má za následek seslábnutí mozku, rozrušení čiv ano i duševní nemoci. Tělocvikem sílí se svaly, zpěvem prsa. V čas nakažlivých nemocí přestaniž vyučování, každá škola budiž podrobena aspoň měsíčnímu dozoru lékařskému. Co praví spisovatel o „kouření a požívání líhovin od dítek“, jsme ochotni vše podepsati; i u nás zajisté neškodil by zákaz podobný onomu, jakýž vydala krajinská rada v Lüttichau: Osoby, které nejsou 16 let staré, nesmějí na veřejných místech kouřiti Viděli jsme sami chlapce sotva škole odrostlé pyšně se nadýmati s doutníkem v ústech, ano znám jest nám příklad, že kouřil chlapec 7letý a do školy přišel, zapáchaje dýmem tabákovým jak starý kuřák. — Buď hloupí a nerozumní, aneb bídní rodičové učí předčasně dítky požívání líhovin — a opilství . . . Jest to smutné — ale pravdivé a veřejní úřadové měli by nad takovými rodiči bdíti. — — Toť hlavní myšlénky ze spisku Kodymova. Celkem vyznati dlužno, žeť rozprava tato vskutku časová a přejeme jí četného rozšíření mezi všemi přátely a vychovately dítek, duchovenstvem, učitelstvem i rodiči, jimž na zdraví dítek záleží.

P. Václav J. Červinka.

Ludmila, Anežka a Václav.

Ludmila, list pro křesťanské matky. Ročník 9. Anežka, list pro křesťanské panny. Ročník 6. Václav, list pro křesťanské jinochy a muže. Ročník 5. Vydává Dr. Antonín Skočdopole v Budějovicích. Cena jednotlivého ročníku i s pošt. zásylkou 1 zl r. č.

Jest to úkaz svého druhu v české literatuře jediný, že jak ženy, tak panny, tak muži čeští sami si vydržují a udržují časopisy, že mají listy své v pravém smyslu slova. — Redaktor zmíněných tří listů řídí se tou zásadou: „Vy ženy, panny a mužové křesťanští, zásobujte si své listy sami plody ducha svého, já jen práce vaše srovnám v celek.“ A zásada ta osvědčuje se dobrou. V každém sešitu snesen jest bohatý obsah v ladný celek, četba vybraná, strava pro duši zá-

živná. Připouštíme rádi, že některé články ať náboženské, ať vychovatelské, ať poučné nezamlouvají se slohem prostým, takovým asi, jako bývá v „slohových cvičeních“ školních, leč to právě jest přední a výbornou vlastností všech tří listů.

Soudíme — a snad aspoň poněkud právem — že lépe jde matce české, jinochu a muži českému, obzvláště pak panně české k duhu „čtení“ z péra matky, jinocha i muže a obzvláště z péra panny české, lépe než přerůzné „básně“ i prosy našich „také-spisovatelů“ a „básníků“. Ti zajisté většinou valnou povrhše příkladem tichých našich geniů „vešli do chrámu písemnictva českého a počínali si tu asi tak, jako před sto lety francouzští revolucionáři v chrámech pařížských — — — a jali se chrám ten měniti v pantheon pohanský“ (Obzor r. 1885. str. 2.). Na takových vzorech nevzdělá se mladý svět, vždyť v přemnohé té práci není ani zrnka pravdy, ani špetka krásy, jak dokazuje převýborně Fr. Pohunek v těchto listech.

Přese všecku stručnosť, jaké v kritice šetřiti třeba, nelze nám neuvésti obsahu jednotlivých těch „listů“ aspoň takto:

Ludmila sdílí s matkami křesťanskými články vychovatelské, poučné i výstražné (n. p. „Bita vlastní metlou“); pokynutí vzácná z domácnosti pro domácnosť, stati náboženské plny jsou pravé zbožnosti, jíž zejména žena křesťanská se honosí; povídky ze života, i ty nejkratší, bez vniterní ceny nejsou; zkrátka, čtoucímu „Ludmilu“ dostává se toho přesvědčení, že rodina, svěřená Bohem péči matky-dopisovatelky „Ludmile“ — šťastna býti musí.

Anežka baví prostými povídkami panny české, pěstuje lásku k rodičům, oddanosť k Panně svaté, ošetřuje články poučnými a dopisy četnými pečlivě ba až úzkostlivě něžnou lilii nevinnosti svých čtenářek.

Václav vede jinochy a muže křesťanské ku knihám zábavným bezvadného obsahu, zaznamenává běžné události světové, poutá výběrem článků poučných, jmenovitě historickými úryvky. Vypravováním pak prostým ze života rodinného čerpaným osvěžuje velmi ducha čtenářova a nahražuje jinou dražší četbu úplně i důstojně.

Není pochybnosti, že i letošní ročníky za minulými bráti se budou zdárně, jak nám za to ručí jméno vydavatelovo.

Josef Mergl.

Zábavy večerní.

Ročník VI. Číslo 1. Redaktor V. Pakosta. Nakladatel knihtiskárna Cyrillo-Methodějská.

Nový nájemce této tiskárny p. V. Kotrba, vydal letošní „Zábavy večerní“ v lepší než dosud zevní úpravě a druhým počínajíc číslem, jak mi sdělil, bude je tisknouti také na lepším papíře, z čehož se jen radovati můžeme.

První sešit přináší práci redaktorovu, povídku pod jménem Dolorosa. Nečetl jsem všech povídek p. katechety Pakosty, ale dle těch, které jsem seznal, tvořil jsem si úsudek, že tento nad míru pilný a velice plodný spisovatel více vyniká v oboru básnickém než pro-

saickém. Avšak seznav obsah Dolorosy s radostí vyznávám, že p. redaktor můj úsudek touto velice zajímavou a velice cennou prací daleko přestihl.

Nešťastného sirotka Dolorosy ujme se šlechetný občan pražský Šedina, vychová ji a takřka na vrchol štěstí přivede, v tom však šlechetný tento muž zemře s neplatnou pro dívku závětí, čímž Dolorosa na výši slávy přivedená vždy více a více klesá v chudobu, až ji nalezne Dr. Kalina v tom bytu, odkud ji Šedina jako malého sirotka odvedl. Dr. Kalina vezme dívku k sobě, jeho matička ji ošetřuje a když se Dolorosa uzdraví, vyjasní se poněr těchto dvou šlechetných srdcí, která se již dříve milovala a jež zlolajná ruka od sebe odtrhla.

Děj jest založen na širokých rozměrech, pojímá v sebe mnoho osob, které tvoří v povídce harmonický celek a jehož středem jest od počátku až do konce Dolorosa. Vše se otáčí okolo této osoby, ale způsobem tak rozmanitým, tak poutavým, tak milým, že čtenář s napjetím a zálibou sleduje celý děj až ku konci a s uspokojením odkládá knihu, vida, že nešťastná Dolorosa přec dojde štěstí a že ty, kteří jí ublížili, zasloužený stihl trest.

Četl jsem pozorně a pilně Dolorosu, neboť jsem to činil ne pro zábavu, nýbrž pro tuto kritiku a tu s dobrým svědomím řadím tuto Pakostovu práci a sice jak do originalnosti látky a myšlének, tak i do provedení k nejpřednějším belletristickým prácem tohoto druhu v literatuře české. Jediné, co bych vytýkal, jsou baronka a sestra její Leokadie; ty dle mého skromného úsudku nejsou se stanoviska psychologického zcela přesně podány. Gratuluji p. spisovateli k tomuto dílu a vyslovuji přání, aby i ve „Vlasti“ práci podobné ceny uveřejnil.

T. Škrdle.

Pastýř duchovní.

Časopis kněžstva česko-slovanského. Ročník IV. Za pomocí mnoha duchovních bratří rediguje Dr. Mikoláš Karlach, sídelní kanovník Vyšehradský. V Praze. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (J. Zeman a spol.) 1884.

Vedle „Časopisu pro katol. duchovenstvo,“ který zastupuje vědu bohoslovnou v národě česko-slovanském vedle „Blahověsta“, listu čistě církevního pro duchovenstvo i lid, a vedle „Posvátné kazatelny,“ kteráž pěstuje pouze homiletiku, vznikl před 4 roky nový časopis theologický, zvaný „Pastýř duchovní“.

Myslilo se, že neobstojí, anebo že bude oněm na škodu; ale existuje a onyno listy, tušíme, nejen ničeho neutrpěly, ale snad ještě získaly. Důkaz, že život církevní se probouzí, a že by všecky tyto listy čím dále více zkvétati mohly, kdyby všickni duchovní nejen sami je podporovali, ale, jmenovitě „Blahověst“, i mezi lidem šířili, jak v pravdě zasluhuje.

„Pastýř duchovní“ rozdělil původně činnost svou na pole tři: část homiletickou, katechetickou a vědeckou. Částí kate-

chetickou uvedl novou část vědy bohoslovné v časopisecký náš život, kteráž na ten čas u nás málo byla pěstována a téměř ladem ležela. I uvítána ta věc od mnohých s potěšením; hlavním pracovníkem tu byl dp. J. Doležel, osvědčený katecheta v Moravské Ostravě.

Avšak již po 2. ročníku tato část zanikla; za to potkáváme se nyní v časopise tom s částí novou, asketickou. I ta jest nám vítána; přispívát k osvěžení ducha zbožnosti a oddanosti Bohu jak u kněze, tak i skrze kněze u lidu. Jeť dojista svrchovaná toho potřeba, by v tomto čase materialném duch obětovnosti křesťanské lásky a hrdinných ctností byl probuzen.

Bychom pak již ku jednotlivostem přešli, chová tento ročník v 1. části, totiž homiletické, kázaní nedělních na všecky téměř neděle roku církevního 42; svátečních 19, vyjma pondělí velikonoční, a tu jest osnova vzadu; řečí příležitostných 15, rozmanitosť v nich veliká; mezi těmi nalézáme i kázaní na dušičky, kteréž po našem zdání náleží ku kázaním svátečním, neboť „památka všech věrných duší“ jest dojista svátek církevní, byť ne zasvěcený, tedy polosvátek, ale ročně se vracející a tudy řeč ta mezi příležitostnými nedobře jest umístěna; posléze osnov, někdy velmi kratičkých, jest 10.

Co se obsahu řečí těch týče, jsou na neděle adventní od p Dra. a kan. Lenze více rozjímání, než řeči homileticky vypracované, po způsobu jeho spisu „Mariologie“; ostatní jsou veskrz řeči duchovní vypracované, kratší neb delší, formou i obsahem důkladné, jedna nad druhou vynikající, jichž všeliký kazatel s prospěchem užiti může. Zastoupena v nich dogmatika i moralka, a v řečech příležitostných rozličné případnosti v životě obecném a církevním. Cykly jsou dva: O kříži, řeči postní (J. Smělý) a o Bohu nejvýš milosrdném a spravedlivém (Rud. Horský.)

Část II., asketická, poskytuje úvah počtem 7, z péra kompetentního řeholníka z tovaryšstva Ježíšova, P. Jos. Svobody, jichž možno ku zdokonalení vlastnímu i jiných užiti.

Třetí část je vědecká. V té zastoupen jest všeliký téměř obor vědy theologické. Z prací uvádíme zvláště předůkladné pojednání Dra. a kanov. Ant. Lenze: „Učení Petra Chelčického o Eucharistii“, na základě jeho spisů a učení katolické církve; pak vynikající články historie církevní P. Jos. Svobody S. J., jakož i praktické odpovědi p. redaktorovy na otázky redakci přiložené.

Po pojednáních vědeckých následuje kronika církevní a obsahuje statí čili zpráv 8.

Z toho všeho patrno, že Pastýř duchovní všímá si doby i potřeb času, což jest hlavním účelem časopisu; záleží na nás duchovních, jichž jest kolik tisíc po vlastech česko-slovanských roztroušených, aby všecky naše dosavadní listy nejen se udržely, ale čím dále více zkvétaly, což dojista jest možno, bude-li vůle všech rovná, t. j. dobrá.

B. Hakl.

ROČNÍK I. DUBEN. ČÍSLO VII.

VLASŤ.

✝

Jeho Eminencí ndp. kardinál arcibiskup

Bedřich kníže Schwarzenberg,

primas království Českého,

zemřel dne 27. března 1885.

Byl knížetem — Svým rodem, srdcem, duší . . .
velkým a slavným, před Nímž čelo věk
v hold úcty sklání, srdce láskou buší,
a po stoletích plane díků vděk;
byl knížetem — tou zářnou hvězdou zjevů,
jimž Pantheon své brány otvírá . . . .
leč právě tím, že slavným tak, dnes v zpěvu
žalostí slovo na rtech umírá!

Z Dunajských břehů k Praze zvěst ta letí,
ji krajům kvílí nočních vichrů žal:
že anděl smrti chladné ve objetí
to srdce vzácné věčným spánkem jal. —
„Velekněz mrtev!“ s dómu v metropoli
té zvěsti ohlas k stu se věžím snes,
zní od Šumavy do Krkonoš holí:
„Osiřel Sion české Církve dnes!“

Ó děsná pravda, jíž se oko kalí,
a srdce nechce, nechce uvěřit, —
by zjev ten jasný, k Němuž pozírali
jsme s úctou dítek — palladium, štít . . .
ta chlouba Církve, vlasti Vojtěchovy —
ten v těle svěžím vezdy svěží duch,
náš Bedřich! — od nás zašel v domov nový,
v tom srdci zlatém dozněl žití vzruch! . . .

Ó dozněl na vždy! Žezlo lásky, míru,
jímž vládnul, padá z rukou zemdlených,
a prvý kněz a přední z bohatýrů
jen chudý křížek třímá v rukou svých.
Dožil tak slavně! — Jak Svůj život celý,
jen Bohu v oběť vzácnou posvětil,
dnes na týž oltář, jako pastýř bdělý,
nám v oběť přines klenot vlastních sil.

Dožil, leč žije! — Jako na prestolu
v noc bídy žalnou sluncem lásky plál,
odloživ pouta pozemského dolu,
duch v krajích lepších hřivnu mzdy své vzal;
vzpomínkou žije v ubožáků davu,
již neutlumí tíhou desky hrob,
v svém kněžstvu, lidu, Církve na oslavu
žít bude, žehnán, do všech příštích dob.

Za noci jednou, věků nad popelem,
až nápis zbledne, vrytý ve mramor,
přitmělým dómem s povznešeným čelem
zástupům žehnat vstává duchů sbor:
a v čele jejich, v hávu purpurovém,
velebný — v skráních ctností diadém —
jde kníže Bedřich, neutlumen rovem —
věhlasem záře příštím věkům všem.

Vojtěch Pakosta.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

původu náboženství napsali už racionalisté celé haldy knih a uložili v nich o této věci na sta domněnek a směšných náhledů. K nim se přidružil — snad nevědomky — redaktor Vlček, když přednášel „v Pražské Měšťanské besedě dámám“: „Náboženství jest u všech národů nejstarší básní. Počátkové umění jsou zároveň počátky lidského náboženství... Básník-umělec vtěluje v dílo své obraz boží, který jest v nitru jeho, jest sám tvůrcem krásy (!)... obraz tvůrcův, jejžto člověk sobě (z počátku) učinil, byl dětinsky nedokonalý... nejstarší plod poesie národní, náboženství, co nejvzácnější poklad chováno bylo od pokolení za pokolením“ (Vlček, Tužby 64.).

Že by hověl Vlček zúmyslně tendenci protináboženské neb protikatolické, toho nikterak nechceme tvrditi, spíše vyznáváme ochotně a rádi, že patří k oněm ne příliš četným spisovatelům, kteří se snaží míti na zřeteli mravní, vyšší, šlechetné cíle, a nezatajíme k jeho pochvale ani toho, že jsme mu nejednou při čtení spisů jeho z plna srdce dali za pravdu a z nejedněch jeho výroků se radovali. Ale v uvedených svrchu výrocích (a ještě i některých jiných) znamenati jest velikou zmatenost, tak velikou, že se divíme, kterak že mohl Vlček něco takového přednášeti a pak ještě dvakrát — v „Osvětě“ a „Tužbách“ — otisknouti!

Správněji napsati měl redaktor Vlček asi takto: Básnictví bylo za nejstarších dob úplně ve službě náboženství; prvními básníky byli kněží. Umění děkuje vznik a vývoj svůj rovněž náboženství. Jako není básník tvůrcem krásy, nýbrž pouze tvůrcem něčeho krásného, tak není též tvůrcem náboženství, nýbrž nejvýš tvůrcem něčeho náboženského. Obraz, jejž měl člověk o Bohu, tvůrci svém, byl z počátku mnohem vznešenější a dokonalejší nežli později v době pohanské. (Viz na př. Fischer: Heidenthum und Offenb.; Waitz: Anthropologie der Naturvölker.)

Nevěří-li Vlček nám, snad uvěří aspoň Wocelovi, jenž takto napsal: „Musíť v duchu lidském nejprve vzniknouti touha náboženská a obrazotvornosť toužení takové hlaholem básnickým projevuje.“ Písemné důkazy, kterak náboženstvím umění se budí a zvelebuje, vyskytují se již ve starém zákoně, počínajíc od pouhého kamene, jejžto Jakub na onom místě postavil, kde se mu ve snách Jehova ukázal (I. Mojž. 28, 12.), a od hromady kamení na znamení smlouvy mezi Jakobem a Labanem udělané (I. Mojž. 31, 46.) až na přeskvostnou archu, která se v II. knize Mojžíšově 25. kapitole obšírně popisuje.“ (J. E. Wocel.)

Uvedené svrchu výroky Vácslava Vlčka, jež jsme vyňali z jeho pojednání „o krasocitu“, kde se až tak zapomněl, že ku snížení víry před krasocitem a rozumem tato slova napsal: „aby pak se (člověk) ku svědomí tomu (že jest totiž, ač Bohu podoben, ve stavu prabídném) nedostal, byl dobře obedněn kletbami, mučidly inkvisicí, hranicemi, peklem jak na zemi, tak po smrti.“ „Odříkávaje katechismus o svém podobenství s bohem, nebyl sobě člověk hrubě svědom bídného stavu svého“ (přednášeno dámám, tištěno v „Osvětě“ 1871 a v „Tužbách“ 1879 str. 67!); — uvedené tyto výroky, jak jsme už pravili, jsou nám důkazem, jak i muž dobré vůle z „rozličných příčin“ velice může pobloudíti. Věru, neškodilo by ani Vlčkovi, — ať o jiných úplně pomlčíme, — kdyby si vzal do ruky „katechismus“ a nestranný dějepis alespoň tenkrát, když chce psáti o víře a věcech křesťanských a o tom nespravedlivě osočovaném středověku, aby nepodkopával toho, co sám jinde dobrého a krásného napsal! Leč dosti o tom; vraťme se raději k našemu Vrchlickému, jenž nás poučoval, kterak prý jest člověk „sám sobě cílem“, „sám sobě spasitelem“ a taky sám svým jediným soudcem, — a prorokoval, že v těchto myšlénkách, jež prý se stanou budoucím „náboženstvím“, lidstvo bude šťastným; optejme se ho, zda-li on sám, jenž tyto myšlénky už přece v srdci chová jako „jasnou pravdu“, skutečně jest šťastným?

My bychom očekávali, že ano; ale chyba lávky. Není šťastným, nýbrž nešťastným, tak že naříká, že prý „jde žitím jako na popravu“, že prý i on, básníků kníže, básník „božský“, „bůh“ žitím: „jde dál jak osel přeubohý,“ právě tak jako jiní,

„a drsný osud, co přeludy jej vnadí,
těžkou hůl mu vrhá mezi nohy“ (Dojmy 232.);

ano on přiznává se, jak prý v smutných těchto myšlénkách duch jeho ptal se:

„ó v jaký asi všehomíra kout
jest hozen míč, jejž zemí jmenujem“,

na němž jest:

„člověk . . . mušky bídnější“ (Symfon. 21.),

a jak prý po této otázce živě:

„cítil již, jak hřívou potřásá
lev — věčnosť ve snu, v bdění zoufalství!“ (l. c. 22.).

Tu máte tedy šťastného toho básníka „boha“, tvůrce „krásy“, jakož i tvůrce „nového náboženství!“ Sám vám povídá, že je tak šťasten, jako by kráčel na popravu, šťasten až k „zoufalství,“ a mnohem šťastnější nežli on, jenž svou poesií přece „v nebe hřmí“, že jest malá muška!

My se jen divíme, že nám za příklad větší blaženosti, než jaké na zemi požívá člověk, neuvedl zvířátek, na něž se odvolává v příčině této „filosof“ Hartmann. Možná, že stalo se tak jenom z té příčiny, že jsou to zvířátka nepoetická. Jednoho z nich pomineme úplně mlčením, ale o druhých se přece zmíníme, aby čtenářové naši věděli, jaká se v Berlíně prodává a u nás kupuje moudrosť. — Po dlouhé úvaze o blaženosti malého zvířátka, jehož jméno se v slušné společnosti nevyslovuje, přichází Hartmann k tomu výsledku, že prý suroví a nevzdělaní národové, ano že prý vůl i štětináči, v něž dle Odyssey (10, 237.) zlomyslná Circe proměnila prý lidi, za mnohem šťastnější a blaženější pokládáni býti musí, nežli člověk civilisovaný. — On by to snad rád viděl, kdyby všichni lidé klesli až pod zvíře, ale nahlíží jako „moudrá hlava“, že je to přece jen věcí nemožnou, a tudíž jen radí, aby prý se děti seznamovaly co možná důkladně se životem zvířat „als dem unverfälschten Born reiner Natur!“ Proto snad stkví se též i tam kdesi v Číně v knihovnách školních Brehmův „Život zvířat“, aby se už ta čínská mrňata učila býti „rein natürlich“ a mohla si jednou zazpívati:

„Uns ist hier ganz kannibalisch wohl,
als wie fünfhundert S . . . n“ (Göthe, Faust I. Th.).

Přisvědčujeme jak Hartmannovi tak Vrchlickému, že by byl člověk mnohem nešťastnějším než zvíře kterékoli, kdyby (— nač oni ovšem nevzpomínají —) nebylo života budoucího. A proč? Zvíře dosahuje hned svého štěstí [1]) svrchovaného; žijeť pro okamžik, včerejšek ho netrápí a zítřek neleká. Člověk však

žije, abychom tak řekli, více v budoucnosti nežli v přítomnosti; budoucnosti platí největší část jeho myšlének, jeho tužeb a přání, a úplného štěstí, úplné blaženosti nenalezá ve světě nikdež a v ničem, nebo kdyby i vyplněna byla všecka jeho přání a všecky tužby, počaly by se v srdci jeho ihned ozývati přání a tužby nové, tak že by byl přec „i nejlepší život obtížný a tvrdý“, jak dí dobře Burns, „kdyby člověku nebylo zaslíbeno mnohem více.“ Právem tu volá Young (Kvílení, noc 7.): „Jak? Jest snad nebe dobrotivější ku stádům tvým, než k tobě samému? — Ó nikoli! tvoje pastva jest mnohem bohatší, ale — vzdálená!“ Krásně dí v této příčině Schiller:

„Es ist kein leerer schmeichelnder Wahn,
Erzeugt im Gehirne des Thoren,
Im Herzen kündigt es laut sich an:
Zu was Besserem sind wir geboren,
Und was die innere Stimme spricht,
Das täuscht die hoffende Seele nicht.“ (Gedichte.)

Ne méně krásně píše Cicero: „Mýlím-li se ve své víře o stálém trvání duše, činím tak úplně rád a dobrovolně, a nikdo mi nesmí, dokud živ budu, útěchyplný tento „blud“ vzíti.“ Posměšně pak ještě dodává: „A nebudu-li po smrti, jak za to mají malí filosofové, ničeho více cítiti, dobrá; pak se též nebudu musiti báti, že se mi budou mrtví tito filosofové pro můj „blud“ posmívati“ (De senect. cap. XXIII. ad fin.).

Neprávem nazývá se tudíž Vrchlický „synem zmaru“ (Dojmy 149.); neprávem dí:

„vždyť jdeme všichni stejně k zhynutí“ (Mythy II. 126.)

a nemá příčiny, aby volal jako poloviční zoufalec:

„Nač tady kříž a tam zas půlměsíc?
Nač sny a tuchy kraje lepšího,
když v srdce hloubi [2]) všem jest psána smrť?“ (Symf. 21.)

Odpovídáť mu pohan Seneca slovy těšivými: „Den, jehož se lekáš jako posledního, bude počátkem dne věčného; odlož

[1]) Pěkně dí v této příčině Chateaubriand: „Les animaux atteignent surlechamp à leur suprême bonheur: un peu d'herbe satisfait l'agneau, un peu de sang rassasie le tigre. La seule créature qui cherche au dehors et qui n'est pas à soi-même son tout, c'est l'homme.“ (Génie d. chr.).

[2]) Ó nikoli! právě v srdci lidském ozývá se hlas: život! život nekonečný! život blažený!

břímě; k čemu to všechno milovati, jako by to bylo tvé? Vždyť jest to jen šat ... Jednou zjevena budou tajemství tohoto světa, vyjasní se temno a jasné světlo obklíčí tě" (Ep. 102.). A nevěří-li Vrchlický ani Senekovi, uvěří snad aspoň francouzskému svobodomyslníku Rousseau-ovi, kterýž praví: „Smrť není nikterak cílem života, nýbrž spíše začátkem onoho života, jenž nikdy nebude míti konce" (Emil III.) a kterýž mimo to Voltaire-ovi napsal jaksi nevrle: „Přichází mi to velice za těžko, že musím nyní, když jsem z Vašich spisů dlouho útěchu a posilu čerpal, k tomu přijíti poznání, že mi to všecko opět béřete ... Ne; já jsem v tomto životě příliš mnoho trpěl a proto očekávám život budoucí. Celá metafysika se všemi svými sofistickými důvody nepřiměje mne k tomu, abych pochyboval jenom okamžik o nesmrtelnosti duše a blažící prozřetelnosti." (Lettre à M. de Voltaire.)

Ač bychom mohli na potvrzení pravdy, že duše lidská jakožto bytosť sebevědomá po smrti dále žije, (kromě výroků Písma sv.) uvésti ještě na sta svědectví mužů znamenitých, neučiníme tak, aby se nezdálo, že chceme teprv dokazovati pravdu tak jasnou, kteráž se ozývá v srdci každého, kdo člověkem jest, i v srdci toho, kdo ji popírá, a tudíž i v srdci básníkově, třebas i volal:

„ . . . . jediné, co člověku zde zbývá,
jest rozkoš zhynutí, cit v kterém splývá
jak malá krůpěj v moře věčnosti!" (Mythy II. 38.)

Víme ovšem, že jde náš Vrchlický ještě mnohem dále a že, patře na př. v duchu na hroby, takto k nim volá:

„Jste propastí, kam život-proud se řítí,
by zanik v tůni, která „nic" nám sluje"
(Co život 101.),

ale my mu nikterak nevěříme, že by to myslil upřímně a do opravdy, třebas by i nazýval tuto myšlénku, kteráž může vzniknouti jen v hlavě člověka zoufalce anebo toho, kdo si chytře na zoufalce hraje: „jistotou," „pravdou" „slavící konečně triumpf nad modlami a pochybnosťmi" [3]); bývá ť lidem druhu tohoto, kteří nejednou pessimisticky píší a optimisticky žijí, příliš „drah jich životek", než aby si přáli úplné zničení. Jejich pessimismus, jejich zoufalosť jsou pouze v myšlénkách, pouze na papíře, nikoli však v srdci; jejich pessimismus jest prostě: vylhaný [4]). Do pravdy

[3]) Viz jeho přednášku: Giacomo Leopardi str. 28.

nebral svůj pessimismus ani Leopardi, ač měl k tomu, jsa sklíčen chorobou nevyléčitelnou a nedostatkem, tisíckrát více příčin nežli náš Vrchlický a ačkoli volal jako pravý zoufalec v básni: „A sè stesso“:

„Teď na vždy odpočineš
mdlé srdce moje. Poslední blud zmizel,
jejž mnil jsem věčným[5]). Zmizel. Vím to v lkání,
mně sladkých klamů zhasla
ne pouze naděj, ale také přání.
— — — — — — — — —
— — — Pouze trpká nuda
jest život náš, nic více; svět je bláto.
Ty utiš se a zoufej
teď naposled! Jiného nepřál daru
nám osud vyjma smrť. Nuž zhrdej sebou
i přírodou, tou děsnou mocí zmaru,
jež v taji všemu zhoubu strojí věčnou,
i tou nicotou[6]) všeho nekonečnou“ (Přel. Vrchl.).

Že ani Leopardi, jak jsme už pravili, pessimistické tyto a podobné jim myšlénky nebral do pravdy, uvěří nám zajisté i sám Vrchlický a to tím spíše, jelikož sám o něm doznati musil, že „byl pln víry v srdci“ [7]), a to víry náboženské a že očekával smrť jenom „od Boha“ a že, cítě blížící se konec svého života, prosil všecky, otce, matku i bratry, aby „poručili jej Bohu“, jak Vrchl. doslovně přeložil, místo správnějšího: aby „modlili se za něj k Bohu.“

Jak mohl Vrchlický nazvati Leopardi-ho „největším pohanem devatenáctého století“ [8]), toho nechápeme, leda že bychom přijali za pravdu, že našemu básníku neběží ani tak o pravdu, jako o myšlénku, ať je si jakákoliv, a myšlénce že mnohdy obětuje i taky lepší přesvědčení své, jako činí na př. když z pronesené jednou věty, že „život-proud zaniká v tůni, která nic nám sluje“, vyvozuje všecky praktické důsledky, velebě rozkošnictví

[4]) Více o tom v části II.

[5]) V originale stojí: „Perì l'inganno estremo, ch'eterno io mi credei,“ což bychom my oproti Vrchlickému, jenž přehlédl slovíčko „mi“, přeložili as takto: Zmizel blud poslední, (blud) že jsem domýšlel se býti věčným.

[6]) V originale: vanità.

[7]) l. c. 24.

[8]) l. c. str. 6.

jako pravé nebe (— „Mohamedovo?“), smyslné požitky a jako finale, když přišla omrzelosť, i snad — samovraždu!

To všecko bylo by ovšem odůvodněno, kdyby smrť skutečně celému našemu životu konec činila, kdyby nás uvedla ať si již v Hartmannovo absolutní „nic“, aneb v „nic“ relativní některých jiných „velemoudrých“ mužů filosofického národa. Tvrditi však něco takového může jenom ten, kdo nemá buď všech pět pohromadě, anebo se musí života budoucího lekati a báti. Kdyby byl život náš cestou k „ničemu“ či jak Vrchlický dí: „cestou v nic“ (Duch a svět 8.), k čemu by pak byly všecky naše práce, všecky naše tužby, všecky naše snahy, všecky naše oběti? Kdyby byl život náš cestou k „ničemu“, bylo by nejlépe vystříhati se všeliké práce, všeliké námahy, všelikých obětí. Kdyby byl život náš cestou k „ničemu“, byl by nejlepší život ničemů [9]). Kdyby byl tento obtížný život náš cestou k „ničemu“, bylo by nejlépe nenaroditi se, aneb co možná brzy — zemříti (s kteroužto myšlénkou potkáváme se už u pohanských materialistů [10]) a ne teprve až u Mužíka, (Ballady 63—65), anebo užiti, co se užiti dá, a pak zemříti jako — samovrah! Kdyby byl život náš cestou k „ničemu“ aneb kdyby se lidstvo této myšlénky do pravdy chytilo, vypadalo by to ve světě asi tak jako v „Balladách“ Mužíkových, kdež se to jen hemží nešťastnou láskou — proto že smyslnou, hříšnou —, vraždami (v jediném „Honu“: tři!), zoufalstvím a — samovraždami, jako v tom „nejkrásnějším“ (!) románu krvavém! Dle Vrchlického vykonal by takový samovrah ten nejvznešenější čin, jaký jen člověku vykonati možno, jenom že by musil skočiti vždy do moře, o čemž náš básník takto napsal:

„ . . . . svůj hrob v tvém lůně koralovém
si najít, kolébán být věčna dechem,
toť větší los, — než lidmi že se zovem“
(Dojmy 200.).

Tohle je přec ohromující moudrosť [11]), při níž se jenom tomu divíme, že náš básník, dřív než-li napsal „hluboce promyšlené a procítěné“ tyto verše, neskočil na dno mořské. Kdo ví

[9]) Werden wir ein Nichts, dann ist die beste Lebensphilosophie die des „Taugenichts,“ Schuler l. c. 11.

[10]) myslíme tu pessimismus jako systém a nikoli jako okamžitou náladu mysli.

[11]) Patrno, že toho nenapsal nikdo z těch, o nichž pěje Vrchlický, že „váží svět váhou svého nerozumu!“ (Sfinx 12.)

však, co by se bylo nestalo, kdyby tam místo vody byly samé Najady s koralovými rtíky, o nichž jednou napsal, že „všecky dohromady neschladí jeho žáry“; ale žraloci nejsou Najady a voda — chladí!

My, jenž neschvalujem takových „skoků“, třebas by je člověk vykonal „v návalu vznešených básnických ideálů“ (!), jsme tomu rádi, že náš básník nejednal jako „dobrý učítel“, jenž, čemu učí, názorně ukáže a sám napřed činí. Ale co se zde životem vleče, smrti neuteče. To ví i básník (jenž si ovšem smrť myslí značně jinak než-li my), a proto pěje:

„ . . . . přijde čas, ó věčnosti,
a duch můj, kámen omšený,
se svalí bez vší ozvěny
na dno tvých němých toků!“ (Co život dal 90.)

Zde jen kratince upozorňujeme na to velepřípadné, ani dost málo nekulhající připodobnění: „duch — kámen omšený — se svalí.“ Ale — pardon! vždyť to napsal Vrchlický a česká kritika to už dávno schválila. Zapomeň tudíž, milý čtenáři, na poznámku naši už k vůli Vrchlickému, jenž má „zapomnění, duše opium“, tak velice rád, že je až prosí:

„Buď stále se mnou, ať ten žití kalich
mne neotráví sladkostí ni žlučí,
tvé matce, věčnosti, než klesnu do náručí,
skráň skloním na dno moře proměn stálých“
(Co život dal 151.),
„a vlnou klesnu v lůno svého zřídla“ (Duch a svět 125.).

A víš, milý čtenáři, čeho si náš básník, jehož „duše — réva svět blaží chladem svým a hvězdy nadšením“ [12]) (Symfon. 106.), ještě dále přeje? Ó slyš, ustrň a div se! Týž Vrchlický, který přeložil nám z Viktora Huga v pravdě děsnou báseň o „děsných asketech“ (N. Básně 134.), nežádá sobě pranic jiného, než co by přál si „nejděsnější“ ze všech asketů — tak zcela opravdický asketa budhistický, neboť takto volá k matce přírodě:

„ó přírodo! tak věčně na tvém lůně
bez žalů, naděje, bez tuch a rozmarů
chci spáti věčný sen, má duše jen jak vůně
ať letí ze květů a jak blesk z pohárů!“ (Symf. 106.)

[12]) Tohle je opět moudrosť! Duše Vrchlického blaží hvězdy nadšením! Co pak asi ty hvězdy v nadšení tom dělají? — Věru, nebylo by divu, aby samým nadšením nezačaly tančiti „kalamajku!“

Proto nosí už teď celou tu velikou a hroznou přírodu v nadšené hrudi své, k ní lne, ji opěvá, s ní chce „navždy splynouti“, aby:

„až přijde pro něj chvíle umírání
. . . . lehčeji moh' v d i v é m r o z t o u ž e n í
na ňadra matky s jasnou klesnout skrání,
j u ž v s o b ě s p l n i v n o v é n a r o z e n í“
(Rok na jihu 43.),

splynuv totiž — aspoň v myšlénkách — s matkou přírodou už před smrtí, neboť, jak Hartmann dí, jest (prý) smrť bolestnou jenom pro toho, kdo se nepovažuje s přírodou za jedno, ale pro toho, kdo se s přírodou za jedno považuje, jest prý smrť pouhým tichým přechodem „in das geliebte All“, do něhož prý už vlastně za živa přešel!

Soudný čtenář zajisté už poznal, že náš básník „splněným v sobě novým narozením“ nemyslí nic jiného než-li úplné splynutí s přírodou, kteráž dle jeho pantheistického názoru jediným jest „božstvem“, jehož „částí“ jest člověk, obzvláště básník, kterýž prý jedině, jak jsme slyšeli, „pravým jest člověkem.“ V „povznášejícím“ tomto vědomí volá básník náš:

„Tak najít v sobě boha část,
ó sladké umírání! —
hned parou letět v hvězdnou vlasť,
j e n t o j e z m r t v ý c h v s t á n í
Tak etherem plout bez meze,
žít v ohni, vlně, kvítí,
— — — — — —
toť nesmrtelné žití!“ (Co život dal 135.).

Tak vidíš, milý čtenáři, jakou velikou a pevnou „víru“ má náš Vrchlický; ačkoli náleží celý „přírodě“, ač nechce býti více „n e ž č á s t í v ě č n é l á t k y“ (Co život dal 145.), přece věří pevně i z mrtvých vstání i život budoucí (!)! A jaký život, jaké z mrtvých vstání! My se jen obáváme, že jest v této příčině velikým optimistou. Domýšlí se totiž, že poletí hned parou „v hvězdnou vlasť“, že bude „plouti etherem bez meze, žíti v ohni, kvítí“, zapomínaje na to, že matka příroda nečiní rozdílu mezi básníkem a nebásníkem po jejich smrti, a že by mu tudíž dle j e h o víry pantheistické mohla uchystati zvláštní z „mrtvých vstání“ a zvláštní život, ne sice „v ohni, vlně kvítí“, ale v tvorech živých, tak že by si místo citovaných svrchu veršů mohl též zazpívati:

„Ob uns die Würmer so oder so,
Ob früh ob spät zernagen
In Würmern werden wir auferstehn
An den heiligen Ostertagen“ [13]),

což by snad bylo dle pantheistické jeho theorie pravděpodobnějším.

A v skutku zdá se, jako by se Vrchlický klonil nyní sám k tomuto náhledu; alespoň pěje nejnověji v básni nadepsané „Nirvana“ mezi jiným takto:

„Tam zapomenuv, žes byl stvořen,
u cíle staneš zápasu,
a budeš jako v zemi kořen,
jenž nezná změnu počasů.
Však je-li vnadidlo to marné,
hra stará znova začne zas,
dál trpět život v muce žárné,
co atom, buňka, květ a klas,
až v člověku zas zatracenému [14])
se probudíš zpět k vědomí
a poznáš, bol že tvým je věnem,
kruh, jenž se nikdy nezlomí!
Co zbývá ti? Jen v resignaci
to břímě věčné dále nést“

(Lumír 1885, č. 7. str. 97.).

Nám zdá se tu, jako bychom slyšeli mluviti berlínského Hartmanna, jenž odsoudiv přísně pessimisticky tento nynější svět, kde prý člověk v ničem ani dost malého nenachází štěstí, tak z hola v ničem, ani v pokroku ne, tak že mu konečně pranic nezbude, než aby zatoužil po navrácení svém „in das Nichts der reinen Potenz“ (Philosophie des Unbew. 6. Aufl. 757.), po návratu svém do stavu úplné bezcitnosti, absolutní bezbolestnosti, pokoje, klidu a spánku věčného nerušeného ni nejmenším snem čili zkrátka: po návratu svém do absolutního „nevědomého“, z něhož

[13]) Dr. Seb. Brunner ve svém: Nebeljungenlied.

[14]) A přec dovede i Vrchlický vypravovati o svém velikém na zemi štěstí, o štěstí jakého se zatracencům jistě nedostává. My o tom pomlčíme, v čem že našel štěstí tak veliké, že mu bylo tak nevýslovně blaze, „jak druhdy dávno, dávno když nestvořený spal v bezdné tůni na otcovské Pana hrudi“ (Duch a svět 68.). My chudáci nevíme mnohých věcí, ale náš básník ví, i jak mu bylo, když ještě nebyl!

se znenáhla k vědomí vyvinul, po návratu „in das Nichts — Nirvana.“ (Hartmann. l. c. 736. 749.)

Ale ani tam prý nebude ubohý smrtelník úplně bezpečným, neboť prý je to (Hartmannovo) „bezvědomé“ tak hrozně nevědomé, zabedněné a hloupé, že se ani ve stavu vědomí (v člověku) praničemu nepřiučilo, ničeho si nepamatovalo, nenabylo žádné zkušenosti a proto prý není, dí Hartmann dále, vyloučena možnosť, že osudná tato h r a se všemi svými přívěsky započne zas znova (l. c. 797.). — Co tu zbývá člověku než tupá resignace?

Jak viděti, vpravil se náš básník v pessimistické názory Hartmannovy velice dobře. — Když však byl už návštěvou v Berlíně u Hartmanna, měl se zastaviti také u professorů Thomsona a Helmholtze a ti by mu byli zároveň s Clausiem a mnohými jinými pověděli, že je Hartmannův „věčný kruh“ přijatý od Heraklita z Ephesu, hájený D. Straussem, Herbertem Spencerem, Büchnerem, Moleschottem a mnohými jinými materialisty a pantheisty, tak hrozně a nemilosrdně pošramocen a pohmožděn, že ho nezachrání ani Dr. Du Prel! Jmenovaní svrchu mužové — liberálové to od kosti — byli by mu řekli: „všecko vezme konec! tomu nás učí nezvratně — věda! Die Entropie der Welt strebt einem Maximum zu“; a náš V r c h l i c k ý by si byl jejich výroky doplnil už sám třebas takto: „vezme-li všechno jedenkráte konec, musilo to míti jednou začátek; dojdou-li jednou veliké ty hodiny světové a zůstanou-li v nich všechna kola státi, musily býti jednou nejen zhotoveny, nýbrž i nataženy .... Ale kým?“ .... Snad by byl konečně toho jemu neznámého „někoho“ skutečně našel a byl by řekl i taky Mužíkovi: „Bratře; já byl dosud horlivým přívržencem „věčného kruhu“, „stále měnivého přerodu“ a ty též, neboť jsi zpíval ještě nedávno:

„Děl život jí (smrti): „Každý, i Bůh sám jednou
tvůj musí ničivý podstoupit kruh.
Však z tebe zas jiná žití se zvednou.
Ten zmaru a plodění věčný ruch,
toť zákon, toť vesmír, toť síla, toť Bůh!“

(Mužík; Lumír 1885, str. 75.)

„Zanechme toho už; jsouť to náhledy vědou přemožené a zastaralé, dobré dost „pro tmáře a lidi zpátečnické.“ A mluviti, bratře, o věčném „zákonu“ bez zákonodárce bychom nesměli ani před Rousseau-em, nebo by nám řekl: „Kde pak jste viděli kdy jaký zákon, jehož nedal žádný zákonodárce?“

Jest však už čas, abychom tento dlouhý odstavec ukončili. Vrchlický jednou napsal:

„Ach, umění jest přísné! Sen, jenž chtíčem
a vášeň jest, která se stává katem,
a stejně vraždí pérem, štětcem, dlátem,
dej mu své srdce, ono vezme duši!“ (Co život dal 56.),

čímž chtěl asi říci, že umění stává se chtíčem, vášní pobádající člověka k ustavičné práci, v níž hyne konečně tělesný život jeho. Máme za to, že se nemineme s pravdou, když slova jeho poněkud pozměníme a jim též jiný podložíme smysl, řkouce: Ach, umění jest mnohdy hříšné a stejně vraždí pérem, štětcem, dlátem; dej mu své srdce, ono vezme duši, zohaví ji hříchem a uvrhne tě v záhubu časnou i věčnou.

Nebude snad tudíž škoditi, připomeneme-li „božským“ básníkům a těm, kdož jim věří, i jiná slova našeho Vrchlického, slova, jež položil v ústa Mohamedovi mluvícímu ku zástupu takto:

„Má duše, bratří vystoupila ze mne
tak bídná, ubohá a otrhaná,
jak bude státi kdys před soudem Pána,
by připomněla mi, že červ jsem pouze“
(Staré zvěsti 24.).

Budouť i jejich duše ne toliko ve snách, ale skutečně státi jednou „před soudem Pána“ a to Pána onoho, jemuž oni v básních svých upírají božství, slávu a čest jemu patřící. A tento Pán nesoudí provinilce, jako je soudíval král anglický Vilém Ryšavý, jenž prý měl před učeností takový respekt, že za jeho vlády každý zločinec, jenž před soud postaven byl, uměl-li jenom čísti a psáti, mohl se odvolati na privilej učených a žádati o milost. (Weiss, Weltgeschichte II. 1088.)

Kdyby „božští“ básníci byli tak šťastni, že by si Boha, před jehož soudem přes všechnu svou „božskost“ jednou státi budou, mohli udělati dle tohoto vzoru, pak by k jejich štěstí málo scházelo. Ale náš Bůh — a to je ten jedině pravý Bůh, Bůh nebes i země, Bůh velikých i malých, Bůh básníků i nebásníků — „nepřijímá osob“ (Job 34, 19.), „aniž se ostýchá něčí velikosti“ (Moudr. 6, 8.). Tento Bůh jesti tak vysoko povznesen nad všechny veliké a tak hluboko stojí pod ním básníci i nejgenialnější, že před ním mizí všeliký rozdíl mezi pozemskou velikostí a maličkostí, vznešeností a nízkostí. Z jeho úst vycházejí tak úplně bez všeho obmezení strašná ona slova: „Běda vám, kteří jste moudří

ve vlastních očích svých a sami před sebou opatrní“ (Moudr. 5, 21.)! Nečiní též žádného rozdílu, když hrozí: „Běda, kteříž říkáte zlému dobré a dobrému zlé: kladouce tmu za světlo a světlo za tmu“ (Moudr. 5, 20.).

Nechť předstoupí pak před tohoto Boha „božští“ básníci a nechť řkou jemu: Jak pak můžeš nás, „duchy silné“, se slabými, nás genialní s nevědomými na jeden stavěti stupeň? Chceš nás opravdu posuzovati tak jako slepé, nevědomé sprosťáčky? — Odpověď k této otázce jest už dávno vyrčena a sice nikoli ve prospěch „silných a genialních“; neboť stojí psáno: „Kdybyste slepí (t. j. nevědomí) byli, hříchu byste neměli, ale nyní pravíte: Vidíme! (proto) hřích váš zůstává“ (Jan 9, 41.). Vy se chlubíte mocí a silou ducha svého, ale právě to jest pro vás okolností přitěžující, nebo: „mocní mocně muky trpěti budou“, „silnějším silnější nastává trápení“, přísnější soud a trest (Moudr. 6. 7. a 9.). — Kdo více obdržel, od toho bude též více žádáno, až všechněm bez rozdílu jako hlas hromu zavzní v uších slova: „Zaplať, co's dlužen!“ Tenkráte bude božským básníkům, neobrátí-li se, dokud ještě čas, stokráte hůře, než když se jim zdá, že je tímtéž slovem pronásleduje krutý věřitel! —

Nikdo se však o nás nedomýšlej, že chceme nám nemilé výroky básníků poráželi Písmem. Toho věru není zapotřebí; dostačíť tu úplně obyčejný rozum. Učinili jsme tak jenom proto, že se i básníci materialisticko-pantheističtí — ano i náš Vrchlický — dosti často uchylují k Bibli pro — myšlénku.

Řekne-li nám tudíž Jaroslav Vrchlický neb kdokoli jiný, že mluvíme jako v kázaní, ale „božští“ básníci že se těchto slov Bible, jíž „nevěří“, „jelikož nevěří v zjevení“ [15]), nikterak nelekají, odpovíme mu úplně klidně, že se těmto věcem žádný z oněch „božských“ nikterak nevyhne a jim neujde, dokud rozum lidský zůstává rozumem, kdyby utekl třebas do Indie; neboť by tam uslyšel slova Rig-Vedy o budoucím vzkříšení: „vezmi opět tělo

[15]) Giacomo Leopardi; v kterémžto pojednání Vrchlický takto napsal: „nikdo nevěří v dogmata středověká; nikdo nevěří v mythologii, bibli, jelikož nevěří v zjevení.“ (Str. 33.) Z toho viděti, že lehkomyslněji nepronáší snad nikdo svých myšlének než-li Vrchlický. Kdo mu dal právo, aby mluvil ve jménu lidí všech? Socrates non est humanitas; Vrchlický není celé lidstvo, aniž veškerého lidstva tlumočníkem! Mimo to si měl Vrchlický, když již mluviti chce o Bibli, dogmatech a zjevení, ze svých theologických studií pamatovati aspoň to, kde se po „věřiti“ klade třetí pád, kde čtvrtý a kde čtvrtý s předložkou v! Poučiti se může o tom v každém katechismu, anebo i ve spisech „Mistra Jana Husi“ str. 7. kap. VI. „Co jest věřiti.“

znova v síle kvetoucí"; uslyšel by tam mluviti o soudu a o smutném osudu těch, kdož přestupovali zákon, rušili věrnosť, bohů nectíli atd., neboť je dle Rig-Vedy: „sžírati má Agni ostrozubý nejpalčivějším ohněm" (Fischer, Heidenth. u. Offenb. 101.); a v takovémto „ohni plát" nelíbilo by se snad ani Vrchlickému. Utěče snad takový „božský", jenž ve svých spisech i samého Boha na soud pohánĕl, do staré Persie? To asi sotva; neboť by tam od něho žádali, aby podepsal: „věřím z o d p o v í d á n í s e p o s m r t i, z mrtvých vstání a nové tělo" (Kh. Av.); věřím, že „zjevil Ahura nejlépe vědoucí, ž e b u d e o d č l o v ě k a p o j e h o s m r t i ú č e t ž á d a t i" (Yç. 32, 6.) a že „ti, kdož za živa nebyli čisti, po smrti nebudou míti v ráji podílu", nýbrž „půjdou na místo husté tmy, na místo nejhorší, plné utrpení" (Vd. 3, 119; Fischer l. c. 154.—160.). Nebude-li míti ještě na tom dosti, ať jde do Babylona a Assyrie a uslyší tam o zmrtvých vstání, soudu posmrtném, o pekle, „z něhož žádného není vyjití", věci takové, že mu bude zrak i sluch přecházeti a že mu zajde chuť jíti ještě do starého Egypta, kde prý se každý člověk hned po smrti své dostaviti musil před hrůzyplný soud Osirisův! — A soud dějin — i literárních — také něco platí.

D o u š k a. Řekne-li snad někdo, že píšeme příkře a bez náležité úcty ku spisům básníka tak velikého, odpovíme úplně klidně: že k daleko největší části básní Vrchlického skoro žádné v srdci svém nechováme úcty, není vinou naší, nýbrž vinou toho, kdo je tak vybásnil, že se nám nikterak nemohou líbiti, ač všecko v pravdě krásné s radostí vítáme, nechť si to napsal básník kterýkoliv; nepatřímeť ku čtenářům těm, již se dají klamati vybroušenou formou, třebas by obsah pravdu a dobrý mrav políčkoval! Že pak neumíme psáti o věcech, s nimiž nesouhlasíme, tak elegantně a tak uhlazeně jako Vrchlický, jenž má přes tu chvíli v ústech jen „slinu" [16]) a jenž odpůrcům svým nespílá jinak než „hlupců", „sov a mloků" (Dojmy 72.) a „podlých blbců" (Sfinx 118.), toho nám tušíme čtenářové naši nebudou nikterak pokládati za hřích, obzvláště když jim ku konci této stati podáme na ukázku převzácnou „perličku" z nejnovějších plodů tohoto našeho „básníka knížete", „poety kněze." Vzácná tato perla českého básnictví má nápis „Kritika" a vyznívá v tyto úchvatné verše, jež prý jsou básníkovou žhoucí modlitbou:

[16]) na př. „slina posměchu", „slina záští", „podlých blbců slina" Sfinx 107, 112, 118.

„Bože, jenž jsi Androklovi lvem (sic!!) vytáh trn z nohy,
vyndej slámu kritikovi a trus ptačí z hlavy,
neb on vždy jen slintá, žvaní, tam kde básník zpívá!“

Tak napsáno v matičce Praze „poëtou kněžem“ a vytištěno ve „Květech“ roku 1885, sešit březnový, strana 321.!

Básník náš chtěl patrně títi do živého nepohodlnou sobě kritiku, ale poranil — jenom sama sebe, neboť — jak trefně pověděl Göthe: —

„Der Pfeil des Schimpfes kehrt auf den Mann zurück,
Der zu verwunden glaubt!“ (Pokračování.)

Jan hrobník.

Vesnická povídka ve verších.

Napsal **Vl. Syrokomla.** Přeložil **V. Pakosta.**

(Pokračování.)

XIV.

Konečně vojska k Vilnu dorazila.
Jak černá chmura tesknosť zahalila
Jeníka čelo — tajně šepce slova:
„Již jenom osm mil jsem od domova . . .
Leč kdo ví, jaké monarch chová plány?
snad pochod změní zcela v jiné strany?
V pravo? či v levo? . . . Bože dobrotivý!
což by pluk minul moje rodné nivy?
Ves moje v levo — právě v tomto směru . . .“
Leč mysl vládců zahalena v šeru
jak mysl Boží, tajná, nepojatá,
jich právem slovo, vůle jejich svatá.
A Jeník víckrát, v stálém rozechvění
se pána tázal. jaké nařízení
z tábora přišlo? — Tajno však i pánu,
pluk kudy hne se, kdy a v kterou stranu.
Konečně došla zpráva zdrcující:
„Pluk jízdy dá se v pravo po silnici;
nech za dvé hodin vojsko pohotově.“
Co tu se dálo v duši Jeníkově
nesnadno říci . . .

Od domácí nivy
zas odhání jej osud nepříznivý!
Již blízkostí se její duše chvěla.
Teď dlouhá léta, nebo věčnosť celá

zas odloučiti může nešťastného
od míst, k nimž stále spějí touhy jeho!
Již prchnouti chtěl — hanba prchnout z boje,
vojenská kázeň má též práva svoje;
kdo dal se cestou toho přesvědčení,
již nepodlehne v žádném pokušení;
srdce mu puká, temnosť halí oči,
leč jako padouch z řady nevybočí.
„Neprchnu podle!“ řekl Jeník k sobě,
jak mrtvý svěsil v sedle ruce obě,
popatřil v levo, tam kde jeho niva,
a mysl trudná, mysl zoufanlivá,
se s vánkem větru u domova staví:
„Zůstaňte živi! zůstaňte tam zdrávi!“

XV.

Nech tobě poví dějepisu čteny,
nech stařec poví o hůl podepřený,
o strašných vojích, jež se krajem brali,
naději, postrach všude vzbuzovali —
kde zvítězili, kde jsou poraženi?
Možajsko, Smolensk nedá rozluštění.
Zeptej se ohně, sněhu, ptej se vody,
kam že se děly měst a vesnic rody?
na bojovištích ptej se suchých kostí,
u Chvaly ptej se v nebes výsokosti.
S tesknotou v srdci, se svou ranou v čele
Jan sdílel s pánem všecky strasti vřele;
vítězný, slavný, leč i žalostivý
je osud vedl na domácí nivy,
u Moskvy, kdy se bitva rozzuřila,
pánovi kule ruce urazila;
Jan odnesl ho z válečného hřmotu
a zachoval ho takto při životu.
Pak s láskou v srdci, s trpělivou lící
jej přes půl roku hlídal v nemocnici.
Když trochu lépe bylo mrzákovi,
tu Jeníkovi nastal úkol nový:
Na nuzném voze, v selském přiodění,
jak pán, tak sluha, oba zubožení,
jeden i druhý, jak hrob tichý — chorý,
jeli se ukryt za Karpatské hory;
v chvat veliká je poháněla píle . . .
do vísky Jana měli jen dvě míle;
leč chtíce býti rychle za horami,
nesměli času mařit oklikami.

Jen kdesi v krčmě, z pola vypálené,
se s mužem sešli z vísky oželené;
ten vypravoval jako krajan pravý:
že všickni živi, že jsou všickni zdrávi,
jenom že otec Jeníkův již v hrobě,
jenom že matka stená ve chorobě,
jenom že ve vsi nepřátelé byli
a několik tam domů vypálili,
že ten už ženat, nebo ta se vdala,
zvonice stará že už za své vzala;
ostatně všecko jak to dříve bylo —
v Janově vísce nic se nezměnilo.

Na vojně Jeník časté tuchy míval,
o smrti známých, o požáru sníval,
a srdce jeho, ano v letech květných,
doznalo takých útrap bozpočetných,
již otupělo; plakat nelze zhola;
„Bože můj, Bože," jenom časem zvolá,
„buď vůle tvoje ve všem, vždy a všude,
o já to tušil, jak to jednou bude!
Otec můj mrtev, matka k smrti stená,
a víska pro mě na vždy uzavřená!
Ó bych tam pouze hodinku směl dlíti,
a požehnání matky vyprositi,
hrob otcův spatřit, zočit známé líce,
navštívit zbytky rumů ze zvonice!
Leč není času!" — Dále pospíchali;
pán cestou slábne; bouře již se valí.
Jimž Vagram, Madrid klestil k slávě stezku,
dnes pozbaveni veškerého lesku,
s mrzáckým tělem, v duši zoufajíce,
se toulat musí ze vsi do vesnice,
a že jest vojnou všecko v bídě, v psotě,
dnes putovati musí o žebrotě.
V Karpatské hory šťastně dorazili:
dvůr jindy slavný, všecek zasmušilý,
dnes žalostivě vítá svého pána:
zarostla cesta, rozbita jest brána,
nádvoří tiché, prázdno všeho ruchu,
komnaty plny úmorného vzduchu,
neb čeleď dvorská plna rekovnosti,
ve vojně kdesi složila své kosti.
Pán tady s Janem pozůstali sami,
a bavili se svými vzpomínkami;
zbylať jim jedno poraněná těla,
bolesti v duši, oslavená čela.

XVI.

Jan jako vždycky po domácím kraji
jen slzy roní, zármutek svůj tají
leč vrátiti se? uchraň, dobrý Bože,
toť jak by v srdce vrážel dýky, nože!
vždyť odměna mu zde též uchystána:
hříchem by bylo opustiti pána.
Janovi zvyknul ve své kruté muce,
podat mu jídlo nesmí jiné ruce
než Jeníkovy — škoda jest ho, škoda!
Kdo nakrmí ho? kdo mu nápoj podá?
kdo pot mu setře, kdy jej v tváři moří?
kdo o slavných s ním bojích pohovoří? —
Leže jak Lazar na bolestném loži,
let třicet čekal pokyn vůle Boží.
Po třicet roků do poslední chvíle,
jak vlastní matka, nelituje píle,
jej na bolestném lůžku Jeník hlídal
a různý spůsob úlev vymýšlíval;
krmil jak děcko, bavíval jak děcko,
oblíbiv si jej v světě nade všecko,
nad vlastní život — ano, ku podivu,
nad svoji vísku, nad domácí nivu!
Neb do své vísky nešel by již domů,
nebyl by vzácným tam už pranikomu;
zde však že služby třeba ubohému,
jej pouto lásky přivinulo k němu
hned nebylo mu věcí tuze milou,
pak k němu přilnul, přilnul takou silou
že oběť tato nutností se stala
a k nové lásce srdce pobádala.
Taková shoda nastala v jich duši,
že pomyšlení svého pána tuší;
i bez lékaře, srdcem pozoruje,
zda bolesť větší, neb se umenšuje,
zda pán se zbudil, nebo dosud v snění.
Ó takým sluha obyčejný není!
Neb kdyby sluha ctil tě sebe více,
a každé přání vyčetl ti z líce,
tvé zvyky poznal během dlouhé služby,
přec neuhodne bolu ni tvé tužby
a neoznámí dlouhé ve chorobě,
bude-li lépe, nebo hůře tobě,
zda bol se menší, nebo vzrůstá trýzeň?
Ó chceš-li zkusit lásku nebo přízeň,
ni korce soli, ani díže chleba,
leč utrpení k také zkoušce třeba!

Kdo s tebou cítil v bolesti a trýzni —
křivdil bys jemu, zkoušeje ho v přízni;
svěř jemu směle život svůj i zdraví:
ten věčně věků jest tvůj přítel pravý!

XVII.

Tak v službě lásky, blaha s klidnou tváří,
dočkal se Jeník klopotného stáří.
Leč cestou žití čekaly naň všudy,
jen opuštěnosť, jenom bol a trudy.
Pán přeubohý v hrobě složil kosti
Jan, jenž mu sloužil s takou příchylností,
jenž vlastní život vléval v nitro jeho,
svým duchem sílil duši ubohého
se roznemohl; — již se za to mělo,
že duch opustí vysílené tělo:
neboť když pána v hrobku ukládali,
půl Jeníka s ním tehdy pochovali,
půl mysli soudné, nad to chtění všecko,
že byl jak slabé, opuštěné děcko.
Tak stonek chmele, chorý, zakrsalý,
kdy lidé jeho oporu mu vzali,
uvadá, hyne, jako by jej hoře
zžíralo tesknou touhou po opoře!
Strom chorobný se o tyč podepíral,
Jan oporou sám svému pánu býval:
bol srdce zžírá, život jemu krátí,
že nemá komu službu prokázati,
že nikoho už v světě nemá k sobě,
jehož by hlídal, krmil jako robě!
Dle postavy i tváři otupělé,
zdá se, že Jeník ztrácí rozum cele:
Bledý jak příznak, ponuře se dívá,
rukama máchá, k sobě hovořívá,
provádí bitvu, čety do řad staví,
písničkou milou z dávných dob se baví,
tu jak by střílel — tu se v hlavě kříží,
že v černé oči Hispanek se hříží,
že tamních krajin nebe nad ním plane . . . .
až u jiného předmětu zas stane:
Útokem žene, jaté vězně vodí,
o pomoc volá, že se sněhem brodí,
tu opět s pánem po cestách se plouží,
tu ubožáku za nemoci slouží,
tu s pohřebními ubírá se davy,
pak stěžuje si na bolesti hlavy . . .,
že v ní cos šumí, buší, jako by v ní koval . . .
Již šílenství se příznak dostavoval,

kdy přepjatostí nitka rozumová,
se přetrhne a nespojí se znova.
Leč v tomto šumu, bušení a vřavě,
se jiné čivy budily mu v hlavě.
Jako kdy ševel s dalných stromů splývá,
jako kdy slavík letní nocí zpívá,
a tento ševel i ta píseň sama,
jest taká milá, dojemná a známá,
taková právě, jako echa vzruchem,
znívala druhdy rodné země vzduchem.
„Ano . . . to vánek domácí jest nivy,
to skřivánek jest, posel přívětivý,
tam šelest sosny, tamo plané hrušky,
tam šalmaj z lučin zvučí u pastušky,
tam vozy skřípou, s obilím se klatí,
tam známé psíky slyšet zaštěkati,
vůz tarský hrčí po drsnaté dráze . . .
Bože můj, Bože! ó jak jest mi blaze!
ó jak jsi dobrý, Otče můj a Pane,
že slasti vracíš vlasti milované!“
Pokleknul Jeník, v slzách rozplývá se,
a rozum jeho vrátil se mu zase:
jen láska k vlasti, k rodné vísce jeho,
dovedla vzkřísit ducha stísněného,
zahřáti ňádro vznětem dávné písně,
kajicník skončil tresty své i tísně.
Pán jeho mrtev — co jest po tom komu,
kdyby se nyní k stáří vrátil domů?
Lidé se diví, odkud taká změna?
odkud ta mysl svěží, omlazena?
odkud ten klid a výraz líce zdravý?
proč již sám s sebou více nerozpráví?
Pookřav zcela neměl více stání,
odešel, nedav nikde s Bohem ani;
myslí, že chodí po žebrotě v kraji,
a vzpomínky naň v dvorci zanikají.

XVIII.

On zatím s vakem, nadšen vroucí touhou,
podniknul cestu víc než sto mil dlouhou.
Měl něco peněz; ale neleká se,
že padne v ruce zákeřnické chase,
neb úctou k stáří všude Slovan slyne.
Zajde si na noc, v krčmě odpočine,
a časně ráno, sotva kohout pěje,
rychlostí ptáka dále cestou spěje. (Dokončení.)

Jan Hollý a slovenčina.

Napsal **Tóma Šmýd.**

(Pokračování.)

Jak byl chudobným životem žil Hollý na světě, tak i po smrti chudobný byl též jeho pohřeb. Jen koliksi katolických farářů z nejbližší okoliny a něco málo věrných ctitelů tenkráte mohlo se dostaviti, aby národního pěvce zvěčnělého na pohřebě odprovodili ke hrobu.

Podle zevnějšku byl Hollý postavy vysoké, zrostu silného, tváře růžové a vezdy přívětivé. Čelo bylo vysoké a vyjasněné, oko bystré a zkoumavé. Bytovala v něm duše ušlechtilá, srdce útlé, zcela slovenské, nadchnuté láskou pro cnosť a pro dobro a upřímně milující ten zubožený svůj národ, z něhož se byl zrodil.

Tato ušlechtilá jeho povaha ryze slovenská vyzírá všude z jeho děl nám zanechaných.

Ušlechtilou jeho povahu charakteristicky pak naznačili potomstvu jeho rodáci na pomníku šesti řádky nadepsanými na východní straně. (Viz níže nápisy na pomníku jeho.)

Pomník J. Hollého.

Dne 15. dubna 1850., když nastala prvá výročnice od smrti J. Hollého, sezval Viktorin některé ctitele a přátely jeho na poradu, aby na hrobě jeho se umluvili, kterak by třeba bylo zaříditi na ten účel na Slovensku nějaký výbor, jenž by postaral se o slušný pomník. Touže dobou vyzývaly též noviny obecenstvo k témuž účelu.

Když pak roku 1853. Viktorin se dostal do Budína, utvořili tam výbor stálý, který se Hollému o pomník postaral a dne 11. května 1854. národ slovenský s velikou slávou svému národnímu pěvci na hrobě krásný pomník postavil.

Dostavil se k této národní slavnosti veliký zástup lidstva ze všech krajů a z veškerých vrstev obyvatelstva slovenského.

Napřed v kostele byly služby Boží a potom se posvětil pomník na hrobě.

Po církevních obřadech promluvil napřed Viktorin jmenem zařizovacího výboru, a po něm pak řečnil Palárik o zásluhách spisovatelstva národního vůbec a vyložil, čím hlavně J. Hollý byl národu slovenskému. Po řeči Palárikově zpívala se tato píseň Lúdevitem Štúrem ku slavnosti této schválně složená:

V dobrovodskej stráni
Vysoká mohyla,
Nad kým že sa nesieš,
Koho si pokryla?

Leží v lône mojom
Ten váš všetkých milý,
Spevy jeho sladké
Všetkých vás pojily:

Tu tá jeho vážna
Schýlila sa hlava,
Tu leží pokrytá
Slovákov oslava!

Neskrýváš mohyla
Len ostatky jeho
Tie spevy sa nesú
I z hrobu nemého:

A s nimi zalieta
I to bystré oko,
Tou našou rodinou
Ďaleko, široko!

(Její nápěv viz: Vikt. spisy st. XIV.)

Pomník Hollého je pyramida pískovcová vysoká 13′ 4″, poprska Hollého pak na něm 3′ 4″:

Z jižné strany je hlavní nápis krátký takto:

JAN HOLLÝ
narozen 24. března 1785. — zemřel 14. dubna 1849.

Na sever velikými literami:

SLAVNÉMU BÁSNÍKOVI
postavili
vděční rodáci
1854.

Na východ:

Hluk netěšil světa mä v samotách som Mlieča sedával,
Byl majetok mi celý: k národu láska, Bohu.
Prespěvoval veľké a žalostné som dni Slovákov,
Ospěvoval vábne jich nivy, lúky, pole.
Odpočinok v Dobrej samotách mám zas Vody chladný,
Rád z toho, len že ležím v národa lône milom.

Na západní straně:

Údolím berieš kdo sä dobrovodským,
A z našich si strán, a synom Slovákov,
K vršku sem sä sblíž, tu ležím, pobudni
Chvíľu tu só mnom.

Dávne si predkov děje tu pripomni,
Zkázu jich hroznú, okolím sä vábnym
Obzri na vôkol, na mojej čo harfě
Zavznělo hlasnej.

Nad hlavním nápisem na pyramidě označena: víra, naděje, láska a na vrcholu na knihách trónuje poprska J. Hollého. Poprsku zrobil v Pešti slovenský umělec Ladislav Dunajský.

Založená „Matice slovenská“ přijala pomník J. Hollého ve svůj majetek (Pokorný z Potulek st. 259.) a Matici věnoval Viktorin též i sádrovou vzorku té poprsnice, aby spolek tento zachoval ji národu slovenskému.

J. Hollý spisovatelem.

Už v Trnavě na studiích Hollý započal spisovati rozličné básně drobné.

Potom stana se v Pobédímě kaplanem zvětša překládal básně ze starých klassikův a hlavně zabral se do Virgilovy „Aeneidy“, jižto zde započal a potom na kaplánce Fryštacké dále překládal, a kromě toho ještě menší básně spracoval.

Rok 1814. stal se rozhodným pro jeho budoucí dráhu spisovatelskou, když dostal se na faru do Madunic, kde po celé léto v utěšeném Mlíči básníval.

Jak přeložil Aeneidu, vypracoval potom z dějin domácích doposud ještě nikým nezpracovanou epiku v původní básni:

I. Svatopluk.

Víťazská báseň ve dvanásti spevoch, sepsána v časoměrných hexametrech.

Ohéral o něm dí: „Po té (Aeneidě) duch jeho obrátil se k vlastenskému dějepisu, vyvolil sobě z nejkrásnější periody Slovákův velko-moravské říše „Svatopluka“ za hrdinu veliké básně epické ve 12 zpěvích (čas. Mat. mor. 1876 st. 113.)

Touto 12ti zpěvnou básní Hollý vstoupil do řady nejčelnějších pěvců slovanských (Vlček liter. slov. st. 36.)

V básni této vyjevil Hollý svoje svěží mohútnosti duševné, ježto báseň tuto byl napsal ještě v úplně jarém věku svém.

Započínaje veliký úkol sobě uložený básník napřed vroucně vzývá Umku svoji, aby mu přispěla na pomoc, pročež zazpíval:

Spívám, jak hroznú Svatopluk na Karolmana védol
Vojnu; i jak víťaz, seba aj svój od jeho vlády
Oslobodiv národ, nepodlehlý stal sa panovník;
A zmužilých vel'ké založil král'ovstvo Slovákov.
Umko milá, jestliž' mne si v mých kedy prispela pesňách,
Včul najvác prispej na pomoc; tebe všetki ti dobre
Známi sú bojové.....
Tehdy ma už ponadchni; mysel' tvým zjasni mi svetlom,

A všelikú rozplaš tmu, abych tak hodne o týchto,
Od žádného ze všech posaváď až veštca nereklých,
Prospevoval pótkách, a Svatopluka z mrákot i smutnej
Vazby na kráľovskú hodnosť a na prestol uvédol.

(Vikt. spisy st. 3.)

Hlavní idea této básně je veliký boj Slovanstva s Němectvem. Vystupují tu charaktéry i kolísavé i rozhodné, vylíčeny tu bitvy plastickou názorností, objeveno, kterak lesť a podvod, násilí a ukrutenství cizáků neméně přispívalo k pádu Slovanstva, než-li nevěra, váhavosť a zráda domácích, i samých vůdců, slovem: dějinné momenty doby Svatoplukovy živě tu vylíčeny řadou velikých historických obrazů, kde v pestrých skupeních vynikají postavy Svatoplukova, Rastislavova, Slavimírova a j. k rozvinu děje nad jiné přispívajících osob. Vroucí vlastenectví a žal nad osudem Slovanstva dýše z celé básně (Vlček liter. slov. st. 36—37.)

Ve zpěvu V. srovnej (Viktor. spisy st. 57—60), kterak malebně tam Hollý popisuje, jak Slováci, t. j. obyvatelé velko-moravské říše, odevšad ze všech stran se hrnou obhajovat ohroženou svoji vlasť, že až:

„Od spevu zní povetrí, pukajú sa od ohlasu mračna;
Od noh zem dupotá; a šerý, sa na výšku točácí,
Prach vstává, i celé od kúravy oblaky hustnú."

Ve zpěvu XI. popisuje: když Černobog proti Slovákům se svými zloduchy se spiknul, aby jich zničil, jak tu sv. Cyrill u Otce nebeského se přimlouvá za svoje vyučence, Slováky:

„Tol'kú zlosť, tol'kú nešlechetných pyšnotu smelcov,
Otče, poniž, a slušnějším potresti karháním;
I zlocha a všelikú odbojnú sberbu do pekla,
Do smolných bahnišť a bezednej zvrhni prepasti.
Nech dolu tam búrá; a Slovákom jakožto novotným
Vyznavačom stálé ve pravej daj víre trvání;
A všeliké od nich strojené klamy, podvody, šálby,
I všeliké tajné i zjavné úklady odvrát.
Prispej též na pomoc hroznú včul pótku vedúcím,
A slavné premilostne udel' víťazstvo; i takto
Od cudzého učiň nazatým poddanstva slobodných.

(Vikt. spisy st. 129.)

Na konci pak šťastný výsledek Svatoplukova boje, jímžto vydobyl samostatnosti sobě a svému národu, Hollý opět připisuje mocné u Boha přímluvě sv. Cyrilla.

„Vševládný tenkráte Otec, všehomíra Panovník,
V nadhvezdných bydlách ku Cyrillovi takto vyrekne:

Nábožný sluho mój! včul tá dostúpila chvíl'a,
V nejžto už ostatňá vyplní tvej prosby sa žádosť,
Včul mnohoúdatný Svatopluk Britwalda samého
Vodcu zrazí, a konec všelikej dá vojne. — —
Tak slavné vposled Svatopluk víťazstvo dosáhna,
Oslobodí sa i sám, i své od podlehy l'udstvo,
A vlastnej krvné pripojáci národy berle,
Údatných veľké založí kráľovstvo Slovákov."

(Vikt. spisy st. 154.)

Ze Svatopluka zřejmě vysvítá, jak vřele Hollý miloval svou vlasť a ten svůj národ, z něhož se byl zrodil, a že byl vděčným synem matky Slávy a že ctíval vroucně svatých věrozvěstův a prvých učitelů slovanských. (Pokračování.)

Víra v kalich.

Z kruhu legend „Bílý kněz" od **Frant. Kyselého.**

(Dokončení.)

Budeš li teď kalicha zdroj píti,
jistý hrozí žití tvému zmar,
bez prodlení v žilách tvých se vznítí
jedu pavoučího smrtný žár
a tak pavouk nepatrný, malý,
vše, co stavíš, podvrátí a svalí.

Nebudeš-li píti, milý brachu,
teprv na svou duši pamatuj,
maje více před mou hrozbou strachu
než-li víry v zlatý kalich svůj;
před peklem tak staneš zahanbený,
před nebem však bez víry a ceny.

Nuže, pij či nepij, zkoušky těžší
nemohl jsem vybádati líp;
jestliže tě půtka s ďasem těší,
uhlídám, zda překonáš můj vtip!"
A jak na kořisť už jatou v síti
na Norberta zloduch okem svítí.

Lekem ztrnulý a bez naděje
na mysli kněz váží pekla vzdor,
jenom ruka s kalichem se chvěje,
na pavouku zděšený tkví zor;
za ním nehnut, s usmalou tváří
klečí mnich, jenž slouží při oltáři.

Náhle myšlénka jak jiskra blesku
duši Norbertovu oživí,
oko ze tmy beznadějných stesků
vyšle vzhůru pohled zářivý
a z úst šepot důvěřivý vane:
„Krev tvá zničí ďasovu moc, Pane!“

Znova zlatý kalich vzhůru nese,
vroucně klade na prahnoucí ret;
hnusněji teď pavouk chví a dme se,
ale Norbert uzavřel svůj hled,
až pln víry v Kristovu krev svatou
vypil nestvůru tu jedovatou.

Sotva u víře tak odhodlané
požil jed i Boží krve zdroj,
rajská vůně na rtech jeho tane,
v nitru tichne divý hrůzy boj;
a co čelo nad kalichem kloní,
tajemný hlas jeho duší zvoní!

„Pouze věrou nezvratnou a ryzí
do poslední žití krůpěje
pochyby a ducha boje mizí,
hrudí nebes mír se rozleje;
víry té když světlo tobě svítí,
můžeš bezpečně tmou světa jíti!“

Po slov těchto zvuku čarotklivém
Norbert horoucí vzdal nebi dík;
od ďasa však zmoženého divem
rozlehl se hrůzyplný ryk,
ohonem tam šlehl ode stropu,
a jen dýmu zříti šerou stopu.

Klidně svatou mši kněz dokonává,
když pak z kaple vyšel živ a zdráv,
právě z růží smavé jitro vstává,
rodný kraj se šatí v zlatohlav:
ale Norbert divem uchvácený
neobrátil očí na Santeny.

Všeho všady zanechal tu chvíli,
vyšší zvoliv apoštolův los;
v cizí kraje pudem obří síly
dal se nohou pevnou, chud a bos,
a víc netoužil, než lidstvu chvatem
cestu k ráji vyrovnati zlatem.

Když jaro přichází.

Velkonoce — z mrtvých vstání . . .
všechno jasá, všechno plesá
i to ptáče nad hnízdečkem
veseleji hvízdá z lesa.

Velkonoce — z mrtvých vstání . . .
oživla i pupa šedá
a z ní krásný, čilý motýl
k životu se bujně zvedá. —

Velkonoce — z mrtvých vstání . . .
včelka svoji píseň bzučí —
a vod rozpoutaných vlny
mohutný žalm temně hučí. —

Velkonoce — z mrtvých vstání . . .
je tak milo, teplo — světlo
lučinami na tisíce
pestrých kvítků porozkvetlo . . .

Velkonoce ve přírodě
a Tvé z mrtvých vstání, Pane —
vše nám jasnou pravdu hlásá,
že i člověk — z mrtvých vstane!

P. *Václav J. Červinka.*

O vyzdvihování a padání povrchu zemského.

Popisuje **J. Libický.**

Málo věd tak šťastných, které dovedou podati stati, jež v každém, i v tom, jemuž pochodeň osvěty rozžata nebyla, vzbudily by ušlechtilou zálibu, živý interes, jako geologie. Ano geologie jest ta poutavá věda, která strhuje tajemný závoj z předhistorické minulosti naší země, ukazuje nám ve skalách, v těchto listech historie zemské, obrazy živých svědků v dobách, kde člověka ještě nebylo, podává ukázky změn na povrchu země naší, k níž cele jsme vázáni, jak dobře pěje píseň mor.: „Ze země jsem na svět přišel — na zemi jsem rozum našel, — po ní chodím jako pán, — do ní budu zakopán.“ —

Velikých změn utrpěla zajisté země vyzdvihováním a propadáváním celých krajin i velkých částí pevnin. Jisto jest, že v severních částech moře atlantického neb v oceanu indickém, kde nyní bouře lodi pohřbíti hrozí v lůno mořské, tam že v dávnověkosti rozkládaly se pevniny. Příčiny změn těchto jsou různé a dosud nedosti známé. Jest to především činnosť sopečná, která náhlé změny vyvolává, dále vtahování se vody do vnitř země, různá teplota vrstev skalních v dobách rozdílných, krystallický vzrůst a vyluhování podzemní hmoty.

V krajinách sopečných, kde se činnosť vulkánů čas od času jeví, lze vždy klesání neb padání půdy očekávati a bývá obyvately břehů pozorováno. Břeh se buď moře vzdaluje aneb bývá zaplaven. Měna teploty, která v krátké době vrcholy sopek sněhu zbavuje, jak v krajinách podnebí teplého na Kotopaxi neb v krajinách studených na Islandě zříme, má zajisté veliký vliv na roztahování vrstev skalních. Území, v němž činnosť sopečná častěji se jeví, více podrobeno jest proměnám, než krajina, kde teprv po staletích sopka činnosť svou prozrazuje. Pallason vypravuje, že při otřesení země, jež předcházelo katastrofu lisabonskou, ve vůkolí St. Savinu ohromný balvan skalní, jenž málo ze země vyčníval, daleko z místa svého byl odhozen a hned dutiňa tím povstalá vyzdvihující půdou vyplněna. Francouzský geolog Dolomieu s námi sdílí, že náhlým nárazem podzemním byl dům i s vůkolní krajinou blíže Cosseleta na 150 kroků zanešen a tu na vyvýšeném místě úplně neporušen státi zůstal. V polovici minulého století, po výbuchu sopky Temantaya, jak Humboldt vypravuje, vyzdviženy byly na Kanarském ostrově Lancerote dvě jehlancovité čedičové skály v téže podobě, jak je dnes spatřujeme. Mohútné vyzdvižení břehů v dlouhém pásmu událo se v Chili, jež v letech 1822. a 23. podrobeno bylo mocnému zemětřesení, jmenovitě 19. a 20. listopadu r. 1822. bylo tak silné, že opakoval se náraz každých 5 minut; břeh vyzdvižen tím až na 4′.

Nejlepších dokladův střídavého klesání a padání poskytují zříceniny chrámu Serapise v zátoce neapolské. U břehu stojí tři mramorové sloupy, každý z jednoho kusu vytesaný; do výše 12′ jsou zcela hladké a úplně neporušené, nad to pak 9′ posety jsou dírkami, které utvořily vrtavé mušle, v středozemním moři dosud žijící, jejichž skořápky v některých otvorech se nacházejí. Na podlaze chrámu jest několik kusů sloupů, které jsou částečně od těchto mušlí navrtány, neporušené části uchráněny tím, že sopečným tufem a pískem byly zanešeny. Slavný anglický geolog Charles Lyell po důkladném ohledání všech okolností soudí takto: Mosaiková podlaha, která as v 80. r. před Kristem byla kladena, nalézala se as u výši 12′, na konci prvního století pak jen as 6′ nad nynější hladinou, ve 4. století klesla ku nynějšímu povrchu. Největší snížení, jež 19′ obnášelo, stalo se nepochybně při výbuchu Solfatary ke konci 12. století Vystoupení dělo se znenáhla, mocné bylo roku 1538. při výbuchu sopky Monte Nuovo, kdy celé pobřeží se zdvihlo. Babbage domnívá se, že při stavbě tohoto chrámu vrstvy spodní větší měly teplotu; nenáhlým ochlazením se stahovaly, tím

povrch se nížil a že, když nového přírůstku tepla, snad sousedícím vulkánem se jim dostalo, se roztahovaly a chrám do nynější výše vyzvedly. Případ takového zvedání neb klesání v dobách historických není jediný a hned v sousedstvu poukazuje Babbage na šestý sloup mostu Caliguly v Puzzuole, kde u výši 4′ nad hladinou stopy vrtavých mušlí jsou znatelny. Mezi Puzzuoli a Leucrinským jezerem nalézají se pod vodou římské silnice, taktéž jedna blíže zámku Bajä. Silnice s troskami římských staveb pod hladinou nalézá se blíže Sorrenta a na ostrově Capri jest jeden z paláců Tiberia pod vodou. Nehledě k důkazům, jež patrny jsou na dílech lidských, že nestejně zvédala a klesala místa v zálivu Neapolském, ukázal Babbage na úskalí proti ostrovu Nisida, kde u výše 32′ nad hladinou četné dírky mušlí jest viděti. Střídavou tuto změnu skalních vrstev hleděl Babbage vysvětliti různou jich teplotou, opíraje se o to, že přibývá teploty ku středu zemskému, kamení teplem že se roztahuje, hlína a látky jiné za téhož stupně se smršťují a že vodivosť tepla nestejných vrstev jest rozlična.

Opustmež čarokrásný záliv Neapolský a obraťmež zrakův svých po jiných zemích naší zeměkoule a to na předním místě ku poloostrovu skandinavskému, který zvolna a tiše v době historické se zvedá. Již před 150 lety soudil Celsius, fysik švédský, že hladina severního moře a Baltu klesá, naproti tomu anglický geolog Playfair poukazoval k tomu, že náhled Huttonův, vystupování totiž země pravděpodobnějším býti se zdá, přece však přijat návrh ten, až Leopold von Buch r. 1807 nezvratně jej dokázal. Roku 1834. ukázal Lyell na znameních, jež v r. 1820. při normalní hladině a úplném bezvětří byly vytesány, že krajina severně Stockholmu as o 4 palce byla vyzdvižena. Murchison soudí, že Švédsko severně od Solvitsborgu stoupá a jižně klesá, jak četné důkazy nasvědčují. Nilson uvádí blíže Scanie skalisko, jehož vzdálenosť od moře Linné r. 1749 určil a v r. 1836 již o 100 stop břehu bylo přiblíženo. U Trelleborgu a Scanöru při značném odlivu patrny jsou silnice pobřežní, které snížením pod hladinou mořskou zmizely.

Podobně i v městě Malmö nalezeny stopy silnice 8′ pod povrchem půdy, která bývá nyní při silném větru zaplavena. V moři utonulá Vineta, zatopené lesy na břehu Baltu, na východních březích Anglie a Bretagně, trosky tvrze za císaře Claudia vystavené, jež viděti lze na dně mořském blíže Harlemu, nasvědčují patrnému snižování krajin. Podobně i západní část Gronska k Davisově zátoce se snižuje. Dán Chr. Pingel shledal, že ve fiordu Igalliko

na 60° 43′ sev. šířky dům na skalním ostrůvku postavený nyní úplně jest pod vodou, že základy skladisk r. 1776. založené jsou pouze při odlivu viditelny a kůly, které u vesnice Fiskenassu (63° 4′ s. š.) k upevnění lodí sloužily, pod vodou se nalézají. Vypravuje dále, že žádný tuzemec — jsa poučen zkušeností — nestaví domku blíže břehu mořského. — Klesání Gronska odpovídá vyzdvihování Labradoru a Nov. Founlandu, jehož pobřežní mělčiny korábům stávají se nebezpečnými, kdežto před lety plavbě překážek nečinily.

Jižní část Evropy jest též podrobena stálému stoupání, jmenovitě Sicilie, Korsika, Sardinie, jižní břehy Francie a Italie. Že severní Afrika a část Sahary jest vysušeným dnem mořským, nebude popírati nikdo; množství soli mořské a zbytky tvorů dosud v moři žijících dostatečným jsou toho důkazem. Podobně as. vyzdvižením jižní části Ruska přerušeno bylo spojení moře ledového s mořem Černým. — Darvin na své cestě kolem světa (1831 až 1836) zkoumal koralové ostrovy jižního moře a indického oceánu a seznal, že útesy koralové do výše jsou vyzdvihovány, aneb že ostrovy stále se menší a v moře zapadají. Výsledek bádání jeho postaven na základě tom, že zvířata (polypi), jichž dílem jsou ostrovy tyto, jen v určité hloubce pod hladinou žíti mohou. —

Rozhlédněmež se konečně po vlasti naší a zjevným stane se nám úkaz vyzdvihování půdy zemské. Jen tento úkaz vysvětliti nám může spousty říčného písku v středních Čechách, jako na Letné, u Pankráce, u paty Žižkova, Řípu, v Bydžovsku a jinde vysoko nad hladinou nynějších řek. V úkaze tom spočívá také změna řečišť, jež často bývá pozorována. Pátráme-li, v kterém směru se povrch dílů světa od doby třetihorní změnil a dosud mění, shledáme, jak D. Peschel dokázal, že pevniny k severu a západu přibývá, k východu a jihu mizí. V době třetihorní vyzvedlo se celé severní Rusko, Sibíř asijská i Čína. V Asii sahalo moře v době té k jezeru Baikalskému. Že dosud Sibíř od řeky Leny až k úžině Behringově se zvedá, jest výzkumnými cestami dokázáno, kdežto v moři jižním a indickém se ponořily celé pevniny.

Účinky, s jakými zvédání půdy zemské souvisí, jsou ohromné. Kdyby se vyzdvihování rozšířilo na plochy dosti malé, tak že by spojení moře Středozemního s mořem Atlantickým bylo přerušeno, jakých následků by vyvoláno bylo! Nejen že by tu změna v živočišstvu moře Středozemního nastala, nýbrž i poměry obklíčujících je zemí zcela jinak by se utvářily. Výpary moře Střed. jsou mnohem

větší, než přítoky řek, tak že proud z moře Atlantického z jedné a z moře Černého z druhé strany udržuje rovnováhu. Kdyby tedy mořská užina na Gibraltaru byla zvednuta, stalo by se na mnohých místech dno mořské souší, niveau moře by se změnilo, rychlosť ústících řek jakož i proudu v Dardanelách byla by mnohem větší. Mezi Sicilií a břehem africkým vystoupily by dvě pánve a ústí Dardanel tvořilo by mohútné skalní prahy, přes něž by se voda valila. Pohled na mapu dostačí, bychom poznali, jak důležité změny udály by se na velikých plochách lokalním zvednutím půdy; tak ku př. uzavřením moře baltického neb červeného, kdež v prvním případě množství vody přítoky ústícími větší jest než výparem se ztrácí, kdežto v případě druhém výpar vody nahražen není řekami. Jak zcela jinou tvářnosť vzaly by na sebe nynější pevniny!

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

V.

Lumen Christi.

Báseň Vojtěcha Pakosty.

(Dokončení.)

Šumným lesům dech se tají,
řeky s luhy v rozhovoru
ztišily se, naslouchají;
ticho v háji, v temném boru,
i rej divý hodokvasů,
k svatých věšteů umlk hlasu,
tichou plání, luhem, lesem,
zvučí: „Světlo Krista nesem!“
A to světlo, Bohem vzňaté,
již se šíří, temnosť plaší,
s hradu tvrze ku salaši
letí, hárá! . . . V záři zlaté,
v hájích, nivách drahé vlasti,
zmlkly tryzen chorovody,
divé reje, tance hody . . .
střemhlav klamů do propasti,
kde té záře jas se vznítí,
dav se mrzkých model řítí. — —

Světlo ducha, dcero nebe,
díkem, plesem z noci stínů,
pozdravuji, vítám tebe,
jež v mé drahé vlasti lůně,
opustivše domovinu,
vzňali Bratři ze Soluně!
— — — — — — —
— — — — — — —

Sadem květným duch můj letěl,
s usměvavou Vesny tváří,
nad nímž slunce pravdy září;
a co na obloze světel
nocí letní, tolik ctností,
ve svém lůně vlasť má hostí!
Vidím chrámů klenby smělé,
kaple bílé, kříže v poli,
luhy, háji po vůkolí
slyším chválit Spasitele.
Robě zřím, jež, ve náručí,
matka Krista znáti učí;
vidím mládce, vidím děvy,
ctností velkých jasné zjevy
v míru, v lásce jasným zorem,
plane každá veská chata,
co jí Kristus stal se vzorem,
ctnostmi září Matka svatá.
V palác skvělý, v propasť bolů,
v chmurnou líci, k bídy stolu,
v žalář temný, k chorých loži,
vidím spěchat dceru Boží —
tvář jí svatou láskou plane;
krůpěj těchy v pohár kane
strastí, bídy, kam jen vkročí . . .
Blahem vlhly moje oči,
zře své vlasti slavné děje,
zkvetlé setbou Methoděje . . .

V tom se před zrakem mi stmívá,
jak kdy náhle slunce hasne . . .
Zřím, jak s výše slávy jasné
jakás ďasů rota divá
oznak spásy, světla těchy,
pychem, zimničnými spěchy
vášní, zlobou i lstí hadí,
trhá, tlačí do pozadí,
světlo s kříže tlumí, plaší,
z hlubin staré modly vznáší.
Bolestí jsem zastřel zraky.

Tu jak slunkem mizí mraky,
vlasti mojí na obzoru —
zřím zas bratry jasných zorů:
láska svatá plane v tváři,
v rukou kříž jim spásy září,
u jich nohou v záři, klidu,
vidím, — s děckem matku z lidu,
růži svěží nad poupětem,
jež své robě lásky retem
vinouc něžně do náručí,
Boha-Krista znáti učí.

K útěše v mé duše hoří,
muži svatí zahovoří:
„Dokud žena z chudé chatky,
o Kristu své učí robě,
dokud žijí české matky,
nezhynete v žádné době!“

Světci náruč rozestřeli,
unikali mému zraku,
až tam jasném ve oblaku
zaniknul mi zjev jich skvělý.
Znikli — východ obzor zlatil,
já se blažen z pouti vrátil.

VI.

Vlastenecké zvuky.

Ku slavnostem Velehradským napsal **Jan Nečas.**

Zní z Velehradu zvony mocných tónův,
v jich hlahol buší srdce milionův.
Zve Moravěnka, hostitelská země,
své bratry k sobě: „Sejděte se ke mně!“
Již jdou:

Čech napřed, soudruh otužilý,
pak Polák povždy přívětivě milý;
ač potají mu někdy slzy kanou,
přec zápalem mu jasné oči planou
a důvěra mu z pohledu se prýští,
jímž směle zírá v temno doby příští. —
Rus mohutný, syn severního chladu,
se blíží též, a nezůstává vzadu,

neb mnoho zmůže vědomí své síly.
I Slovan z jihu k Velehradu pílí,
jenž doma zpíval, o hrdinech bájil
a handžárem svých průsmykův si hájil.
Tak rodina všech Slovanův se tvoří;
ba přibudou i bratří ze zámoří
a řeknou hrdě: „Čechové jsme rodem!“
Všem Velehrad jest jasuplným bodem
a víry majákem, jenž světla mocí
se rozezářil nad pohanskou nocí.
Hle! jaký ruch a pestrota vždy svěží
a jásot vůkol velehradských věží,
jichž zvony teď tak veleslavně zvučí
a ve svět širý hlásají a hlučí,
že nad Slovanstvem zjasnilo se ráno.
Jest ve přírody velké knize psáno,
že semínko, jež dvacet věků spalo,
z tmy pyramid jsouc vyneseno, vstalo
a bujným stéblem pak se zelenalo.
Teď noha naše v svatých stopách spěje.
Nuž tedy, bratří, z hrobky Methoděje
si sejme lásky símě ještě spící
v hruď přítulně se k sobě schylující
a zlatým písmem zapišme si slova:
Co zničil svár, to svornosť staví znova!
Buď Slovanstvo jak duha v pestré kráse,
jež září všem a všechny vede k spáse!

Život Boleslava Jablonského.

Sepsal **Alois Mattuška.**

(Pokračování.)

2. Studie Karla Tupého v Jindřichově Hradci.

Gymnasium jindřicho-hradecké, na něž se roku 1826 na podzim třináctiletý hoch Karel Tupý ubíral v průvodu pěstouna svého Matěje Patáka, skládalo se v době té, jako všude jinde, ze šesti tříd, tvořících dvě oddělení: nižší a vyšší. Oddělení nižší obsahovalo v sobě čtyři třídy, vyšší pak pojímalo zbývající dvě třídy poslední, nazývané všeobecně humanitními.[4]) Budova gymnasijní byla domem nárožním, obrácena jsouc čelem

[4]) Toto složení středního učiliště hradeckého pozměněno bylo roku 1850., kdy přidána byla k šesti dosavadním třídám i sedmá a rok na to (1851.) konečně osmá, ve kterémžto tvaru trvá gymnasium až do dnes.

svým k hlavnímu kostelu, levým bokem svým tvoříc jednu stranu ulice Školní a zadem svým vyhlížejíc na náměstí jindřicho-hradecké. Učitelský sbor gymnasia hradeckého složen byl takto: ředitelem čili praefektem gymnasia byl člen řádu praemonstratského ze Želiva Ignác Sekoušek, jemuž podřízeni byli čtyři professoři. V prvních třech třídách (parvě, principii a grammatice) vyučoval Mdr. Skalický, ve čtvrté třídě (syntaxi) supplent Karel Hrubý a v posledních dvou třídách humanitních (poesii a rhetorice) Karel Dubský. Katechetou byl Fischer.

K praefektovi Sekouškovi uchýlil se Paták se svým svěřencem Karlem Tupým a dal jej zapsati do „parvy", načež vyhledal mu byt u pekaře Römische v Klášterské ulici. [5])

Karel Tupý, jsa nakloněn mnohem více učivu abstraktnímu než vědám realním, oblíbil sobě filologii, kdežto k mathematice, děje- a zeměpisu měl nechuť. V náboženství a mravech stkvěl se před žáky ostatními, jsa v nich povždy eminentistou, což s úkolem jeho studií dobře se shodovalo. [6])

Učitelé Tupého byli vesměs mužové ryzí a vlastenci upřímní, kteří důvěrně se svými žáky obcovali, je povzbuzovali, radou i různými pokyny na pravou cestu uváděli. Nejsvědomitěji počínal si Karel Hrubý, jemuž šlo především o to, by povahy, smýšlení a schopnosti svých žáků vyzkoumal, a pak mysl jednoho každého dle individuality jeho již ve mládí, dokud ještě nejlepší kyne příležitosť ku vzdělání se, k jistému určitému cíli obraceti hleděl. Muž tento dobyl si převelikých zásluh o prospěch národa českého,

---

[5]) Domek, v němž pekař Römisch bydlel a kde Tupý po celou dobu svých studií přebýval, byl později přestaven a na jeho místě nalezá se nyní v Klášterské ulici dům p. Bitnerův

[6]) Laskavostí zesnulého ředitele chlapecké školy v Jindř. Hradci, Fr. Rulla, dostalo se nám opisu tří vysvědčení Tupého z posledních let jeho studií, pročež obsah jejich tuto podáváme: Syntax (IV. třída. Rok 1829-30. Zapsáno 25 žáků): Mores: E, Religio: E, Lingua latina: adem., Arithmetika: adem, Geographia-Historia: adem., Lingua graeca: adem. Poesie (V. třída. Rok 1830—31. Zapsáno 18 žáků.): Mores: adem., Religio: E, Stylus: 1, Arithmetika: adem., Geographia-Historia: 1, Lingua graeca: adem. Rhetorica (VI. třída. Rok 1831—32. Zapsáno 14 žáků.): Mores: E, Religio: adem, Stylus: adem., Arithmetica: 1, Geographia-Historia: 1, Lingua graeca: E. — Co se týče hudby, není nám nic určitého známo, i musíme přestati na tom, co nám Jablonský sám o sobě pověděl: „Hudby byl jsem sice velikým milovníkem a učil jsem se jí skoro na všech nástrojích, ale na žádném jsem to pro nestálosť daleko nepřivedl."

jemuž odchoval celou řadu pilných a šlechetných pracovníků [7]). Karel Hrubý má veliký význam v životě Karla Tupého, neboť on nahradil mu v Jindř. Hradci dosavadního výborného pěstouna jeho Matěje Patáka, jsa tedy druhým z těch, kdož učinili nám z Karla Tupého — Boleslava Jablonského.

Karel Tupý ovládán byl zvláště v mladších svých letech přebujnou fantasií a neobyčejnou citlivostí. Procházka v širé přírodě byla mu zřídlem největší potěchy a rozkoše. Tu dýchal volněji a srdce jeho i duch překypovaly blahem, láskou ku všemu stvoření a úcty plným obdivem děl Božských. Blouznivá mysl jeho nalezla ukojení svého teprvé v poesii. Čítal neustále básně německé, jichž se jemu jakožto studujícímu škol německých v hojné míře dostalo, až sám roznícen jsa smělým duchem svým začal básniti (vlastně řečeno cizí básné napodobovati), ovšem německy.

Seznav tedy Hrubý v Tupém mladíka nevšedního nadání a vida, že on vlohy své jazykem německým pěstuje i předvídaje, že by mohl mladík tento národu českému někdy vydatně prospěti, nemeškal získati jej matce české. Pravili jsme sice dříve, že Tupý již v dětinském věku svém lnul k jazyku českému, avšak nelze v tom spatřovati nějakého popudu vlasteneckého, nýbrž třeba vysvětliti zjev ten pouhou nahodilostí poměrů a nehledati v tom nějakého již jasného vědomí nebo přesvědčení národního. Tomu také nasvědčuje ta okolnosť, že Tupý, přišed do Jindř. Hradce, města tenkráte ještě z větší části německého, a studuje na německých školách zcela přispůsobil se poměrům těmto, chovaje se k oběma národnostem, české i německé, stejně netečně a lhostejně. Avšak Hrubý slovy vřelými roznítil v Tupém i ve všech studujících péči jeho svěřených lásku k věcem národním, vyložil jim stručně běh literatury české, čítal jim příklady ze Slovesnosti Jungmannovy a pilně půjčoval knih českých, jež choval ve své sbírce. Od té doby byl Karel nadšeným Čechem. Tupý nezapoměl do posledního okamžiku této zásluhy učitele svého, ano ještě krátce před smrtí svou vzdal bývalému vychovateli svému veřejný dík slovy těmito: „Karel Hrubý, který přišel k nám z Prahy a který se později vystěhoval do Ameriky [8]), byl prvním, jenž nám otevřel oči a se-

[7]) Z žáků Karla Hrubého na gymn. hradeckém jmenujeme mimo Jablonského znamenité spisovatele české Fr. Douchu, Fr. Pravdu (Hlinku), V. Filípka, Fr. Rulla a j. v.

[8]) Karel Hrubý vystěhoval se z Čech roku 1832. do Ameriky a byl pak ve státě Ohio (v sev. Americe) professorem na Miomi-Universitě v Oxfordě. Zajímavo jest, že Hrubý přežil svého žáka Tupého, který již také byl

známiv nás poněkud s literaturou českou, roznítil v srdcích našich lásku k věci národní [9]). — V roce 1829., ve čtvrté třídě latinské, nalézají se počátky Tupého vlastenectví [10])

Všímavosť Hrubého nesoustředila se však na jediném Tupém; nacházeli se v téže třídě ještě jiní rovněž čilí mladíci, kteří s nemenší horlivostí vsáli do sebe povzbuzujících řečí svého professora, jenž jim byl spíše přítelem nežli učitelem. Zimního času vodíval je při krutém mrazu na vršek svatojakubský nad městem Hradcem pozorovat hvězdnatou oblohu a tak se poučovati i obdivovati velikosti a kráse světa. Z přátel svých uznával Tupý za nejvěrnější dva: Václava Filípka a Aloise Matoušovského. První z nich, Filípek, byl o rok starší Tupého, narodiv se roku 1812. ve Veselí n. Lužnicí a druhý, Matoušovský, byl synem učitele z Lidmaně. Tito dva věrní druhové Tupého sdíleli s ním všecky jeho sympatie a život svůj národu rovněž posvětili.

Ježto supplent Hrubý vyzýval žáky své, aby sobě sami ukládali slohová cvičení, zvláště řeči obsahu moralního, k vlastnímu přednášení, použili této rady Tupý a Matoušovský, oba jsouce vedeni touhou státi se jednou kněžími a tedy kazateli a jali se pilně skládati řeči obsahu náboženssko-moralního, kteréž pak jeden druhému v kobce osamělého kostela sv. Jakuba v lesíku nad Hradcem přednášívali a kritisovali Také do bytu svého u pekaře Römische často sezval si Tupý kollegy a jim, stoje ve dvoře na

starcem, zemřev 10 měsíců po jeho smrti v polovici ledna roku 1882. Zpráva o slavném a velikolepém pohřbu velikého básníka českého Boleslava Jablonského osladila Karlu Hrubému zajisté poslední hodiny jeho života, jenž v události té mohl spatřovati také kus své práce!

[9]) Viz Nerudovy „Divadelní táčky“, večer první. Myšlénku tuto nalezáme ostatně také proslovenu a to v doslovném znění již v autobiografii Jablonského v Jungmannově „Historii literatury české“ r. 1849.

[10]) Když po více než třiceti letech Boleslav Jablonský do J. Hradce zavítal, zaznamenal vzpomínky své na město, v němž probuzen byl jeho cit vlastenecký, v těchto verších:

„Slavné sídlo Jindřichovo —
panno zaklená v pohádce!
zde jsem zaslech první slovo
o své velké, slavné matce.

V tvojích stěnách rozšířilo
jinošské se srdce moje,
zde se nejprv ponořilo
v nadpozemských slastí zdroje.

Odtud mistrů tvojich pečí
odnesl jsem kořisť dvojí;
zde jsem, učen cizou řečí,
naučil se kochat svoji.“

špalku, řečníval. Při tom míval ten obyčej, že si vždy obvázal bílým šátkem krk. — K tomu a podobnému cviku v řečnění dostalo se Tupému a Matoušovskému do rukou hojně učebných latinských knih od Jesuitů zpracovaných, kteréž je tak zajímaly, že se usnesli po odbytí šesti latinských škol žádati za přijetí do noviciatu Jesuitů v Tarnově.

Co k nerozlučné jednotě Tupého a Matoušovského nejvíce přispívalo, to byla jejich obapolná chudoba. Byli oba velice nuzní a právě tato chudoba je úže pojila, neboť byli po studentsku bratrsky živi, majíce vše společné [11]), a připravujíce se společně ku zkouškám, při čemž Matoušovský v bytě Tupého každoročně mnoho nocí ztrávil. Že Tupému na jeho studiích v Jindř. Hradci s nedostatkem často velmi tuhým bylo zápasiti, mohlo by nás překvapiti. Avšak toho vinu nesl otec jeho, jenž na syna svého, ač s ním jakožto žákem vynikajícím nad míru byl spokojen, přece jaksi nerad a velmi skrovně přispíval, ano praví se, že „zaprážka,“ kterouž jemu matka, mnohem jsouc starostlivější a ochotnější vyhověti synovým potřebám, na polévku do Hradce nosila, byla dosti důležitou částkou jeho stravy po celou dobu studií. Karla si oblíbila matka nejvíce ze všech dětí a on jí lásku tuto splácel vřelou oddaností. Podpora z domova zajisté by Tupému k uhájení existence nikterak nebyla postačovala, kdyby si nebyl sám vypomáhal hodinami. Chtěl-li však dosáhnouti dle tehdejšího zvyku vysvědčení o své schopnosti za učitele soukromého, musil poslouchati na hlavní škole přednášky učitelů a ředitele Jana Hřebeského [12]).

Když překročili Tupý a Matoušovský do třídy páté (čili do 1. třídy humanitní „poesie“) a nový professor jich Karel Dubský zvěděl o úmyslu obou vstoupiti do řádu jesuitského, jakož znaje schopnosti a vlohy jejich, zrazoval je od předsevzetí takového, řka: „Chcete-li působiti jakožto učitelé mládeže nebo lidu, zůstaňte jenom ve světě, ve vlasti, a zde učinkujte buďto již ve

[11]) Veledüst. pan P. Hlinka, spolužák Tupého, vypravuje o jeho šetrnosti anekdotu, kterak on sobě starý svůj kabát obrátil a přešil, což mu u kollegů zjednalo ještě větší slávy a obdivu nežli že verše psal.

[12]) Od školního roku 1811. až do roku 1848. hospitovali na král. hlavní škole a vyučováni bývali každého roku čekatelé učitelství, kteří po odbyté zkoušce s prospěchem dobrým obdrželi vysvědčení co výpomocní učitelé neb co farní učitelé buď pro německé buď pro české školy. Však nejen čekatelé učitelství, ale i studující, zvláště z tříd humanitních, navštěvovali přednášky učitelů a ředitele, aby dosáhli vysvědčení o své schopnosti k soukromému vyučování.

škole nebo na kazatelně.“ Mladí přátelé upustili tedy od prvního svého úmyslu, umínivše si, že vstoupí do semináře. —

Karel Dubský dotvrzoval své žáky v tom, čeho od Hrubého získali; probíral s nimi Hankovu mluvnici a půjčoval jim k opisování znělky z Kollárovy „Slávy dcery,“ působě tak hlavně na Tupého, kterýž je pilně opisoval a deklamoval, a tak se stalo, že opustiv první svůj záměr řečnický, vrhl se s celou zálibou na básnictví. S horlivostí nevšední čítal oblíbené tehdá Gessnerovy idylly v překladě Jana Nejedlého a tato měkkosť Gessnerova prostého idyllismu zaujala celé srdce citlivého Tupého. Četl též básně Mathissonovy a Jungmannem převedenou do češtiny Chateaubriandovu „Atalu,“ jejíž mocná fantasie, velikolepé popisy přírody a lahodná mluva překladu nemálo přičinily k formalnímu ušlechtění vyvíjejícího se básnického ducha Karla Tupého. Ve směru tomto velmi Tupému prospělo, že prostřednictvím professora Dubského dostal k vyučování dítky plukovního lékaře, kterýžto velmi vzdělaný pán půjčoval jemu ze své knihovny básně Schillerovy a jiné; později však, aby nemusil stále se dlužiti, koupil sobě Tupý sám za svou krušnou úsporu celé dílo Schillerovo, jež právě toho času v jednom svazku v Gothě vyšlo a knihu tuto jako kněz svůj brevíř (tak žertem říkával) všude s sebou nosíval. Toho času začal Tupý samostatně básniti, a to nejprve některé idylly dle Virgilových, pak též některé milostné znělky. Nelze zapříti, že tu zejména duch Heine-ův na mysl mladého básníka působil a jemu za vzor sloužil [13]).

Zatím naskytla se Karlu Tupému příležitosť vystoupiti jakožto básníku i veřejně. Roku 1832. když posledním již rokem Karel Tupý studia svá v Jindř. Hradci odbýval, pořádána byla v den 16. května slavnosť k poctě ředitele hlavní školy Jana Hřebeského, jenž téhož dne jmeniny své slavil, a tu za přítomnosti učitelů, mládeže školní, dvaceti studujících a několika čekatelů učitelství přednesl Karel Tupý báseň na Hřebeského, sám ji složiv. Tuto veřejně přednesenou báseň, pominutím dřívějších pokusů Tupého, lze nazvati první básní Boleslava Jablonského. Ona také jakožto prvotina mladého básníka zapsána byla vlastní rukou Jana Hřebeského do pamětní knihy obecné školy hradecké str. 33 č. 120. Báseň, ze kteréž začátečnický duch Tupého jasně vyzírá, začíná slovy: „Hle! jaké to libé zpěvy, jakový to slavný

[13]) V sebraných básních Bol. Jablonského nalezáme jednu takovou báseň dle Jindřicha Heinea vzdělanou. Jest to „Poutnice“ na str. 199.

ples! Věncemi se krášlí děvy, střelbou rozléhá se les [14]) . . .“ Od této doby znám byl Karel Tupý již i ve městě jakožto mladý, nadějný básník.

Prázdniny, kteréž Karel Tupý v domovině své Kard. Řečici trávíval, zažil povždy nad míru vesele a šťastně; neboť byl tu rád vídán, ba toužebně vždy očekáván, poněvadž bodrá jeho mysl, nelíčená srdečnosť, touha po ušlechtilých zábavách a nevšední záliba v divadle činila jej oblíbeným a to vše tvořilo již tehdá ony známky jeho povahy, které nedovedla ani cizina, ani povolání, ani pokročilý věk a nemoc úplně setříti. Karel Tupý plál již jako student horoucí touhou po divadle a tak tyto dva směry — básnictví a divadlo — současně vzmáhaly se v duši roztouženého mladíka. V Jindř. Hradci pěstoval své vlohy básnické, v Kard. Řečici zase, když tam byl na prázdninách, hověl své divadelní touze. Jeho přičiněním zařízeno bylo v Řečici studentské ochotnické divadlo v hostinci „u Nekutů,“ jež bývalo vždy obecenstvem naplněno, ano poctěno i horlivými návštěvami vrchnostenských úředníků knížete Paara s rodinami. Tupý hrával všecky úlohy: milovníky, komiky — vše, čeho právě se potřebovalo. Divadelním recensentem, ovšem že jen privatním, neboť kritiky jeho pouze ústní bývaly, byl vyšší studující, právník, jakožto znalec představení z divadla ve velkém městě. To byla první divadelní škola Tupého. Druhé dostalo se mu ve vesnici Stadlci, kdež u faráře Patáka

---

[14]) Celá báseň zní:

„Hle! jaké to libé zpěvy,
Jakový to slavný ples!
Věncemi se krášlí děvy,
Střelbou rozléhá se les,
Hudba souzvučně se vine
Nade Lvovu vlasť
Ze slovanských srdcí kyne
Rozkoš, kyne slasť

Tebe, Nepomucký, slaví
Dnes český obyvatel,
Jak tě vrhl do Moldavy
Václav — hlásá kazatel! —
Tvůj, o Vesno, od té chvíle
Sličný kvete Máj,
Vltavský co jemu mile
posvěcen byl kraj.

Já pak Tebe dvojnásobně
Dne požehnaný slavím;
Známť též muže nápodobně,
Jejž miluji, jejž i ctím.
Na něhož mne ples úsvity
připomíná Tvé,
Jehož v srdci mocné city
Budí jméno ctné.

O bohdejž v blahosti květů
Dlouho ještě vlasti česť,
Městu slasť, užitek světu,
Kmenu plodný můžeš nést!
Stříbrné co Labe vlny
Vážně se vinou,
Rozkoše ať Tobě plni
Dnové uplynou.

Karel Tupý,
žák II. třídy humanitní.

také prádniny své trávil. Tu pomocí čilého Patáka zřízeno bylo ochotnické divadlo v hostinci „u Marků“. Hlavní personál sestával z Tupého, učitele Hájka a sládka Špindlera. Přečasto vzpomínal si pak Tupý na to pohnutí mezi obecenstvem, když ho učitel Hájek, postava to obrovská, v dvouhře biblické „Kain a Abel“ k zemi porazil.

Karel Tupý byl štíhlý, veliký a hezký jinoch, skalopevného zdraví. Sousedé řečičtí obdivovali se mu, zvláště zámečtí říkávali rodičům jeho, že mu ho závidí, poněvadž ve všem vyniká jak schopnostmi, tak postavou i chováním se ve společnostech. Proto již tehdá požíval neobyčejné přízně u dam, jsa mimo to i výborným a náruživým tanečníkem [15]).

Když měl Karel doma o prázdninách v práci hospodářské vypomáhati, nerad to činíval, říkaje, že se ta práce pro něho nehodí, on že bude panem páterem. Hovoře s rodiči svými mluvil často v rýmech, což se otci i matce líbilo, neboť oba spatřovali v ostrovtipu svého syna spůsobilosť jeho k vyšší důstojnosti.

Zatím přichýlily se studie Karla Tupého v Jindř. Hradci ke konci. Po „rhetorice“ nastala Tupému a Matoušovskému doba rozhodnutí, kam by se měli na další studia filosofická (t. j. do nynější septimy a octavy) odebrati. Byla to doba pro ně, chudé studenty, dosti kritická. Na štěstí ujal se jich professor Dubský, jenž jim radil, aby se vydali na filosofii do Prahy a sliboval jim pomoci svými přímluvami u některých dobrodinců v Praze. „Hoši!“ pravil k nim, „mám o vás starosť, abyste z bídy nešli k Františkánům (k nimžto hradecké gymnasium každoročně nemalý kontingent dodávalo), jen nechoďte na žádné lyceum filosofii studovat, nýbrž uchylte se na universitu; já to zkusím, zda-li by vám moje doporučení ve hmotných poměrech něco prospělo.“ Tohoto návodu svého professora uposlechli opětně Tupý, Matoušovský i Filípek a opustili roku 1832. město Jindř. Hradec, aby po prázdninách vydali se na cestu do Prahy a rozmnožili tam počet mladých vlastenců.

[15]) Možno zmíniti se o náklonnosti Tupého k jedné dívce v Kardašově Řečici, s níž se tento poněkud důvěrněji seznámil. Jsa milovníkem lesních procházek chodíval častěji do blízkých lesů za rybník Cikar, kdež bydlel další příbuzný, nadlesní Krumpholz, maje dceru Petrušku a té se Tupý koříval, však poměr ten, kterýž ostatně láskou nazývati nelze, netrval dlouho.

3. Karel Tupý na filosofii v Praze.

Praha za prvních třiceti let devatenáctého století může býti předmětem velezajímavých studií. Dá se v ní stopovati onen směr idealní lidského ducha a lidského snažení, kterého by nynější svět praktický tak rád popřel a smazal. Šlechetné snahy vážených a vzdělaných mužů, prostých zájmů osobních, kteří sebe samých, štěstí svého a své rodiny zapírajíce, odmítají všelikou touhu po vyniknutí v úřadech a svém postavení, své vlastní dobro, pohodlí a osud v šanc vydávají pro zájmy celku, pro blaho celého národa, jemu své srdce, svou mysl věnují, snášejíce plni důvěry ve zdar své věci trpělivě strasť a bídu, pronásledování a opovržení, úštěpky a pohanu za tuto svoji dobrovolnou oběť — snahy mužů těchto jsou neodčinitelné faktum, důkaz věčně stkvělý a dosti výmluvný proti všem materialistickým námitkám náhodnosti, sobectví a pudu. Dokud bude národ český mezi živými, dotud bude hlásati doba tato, co národ český od poroby uchránilo a ze mdloby vzkřísilo, to že byly čisté, ryzí snahy — idealní, a co národu hrob pod nohama kope, to že jest nedostatek směrů tohoto. — Ještě krátce před rokem 1830. nezištné úsilí několika upřímných mužů bylo tajné a tiché. Každý z nich pracoval po většině sám, takže zdálo se, jako by měli všichni cíle rozmanité; ale ty významně na sebe pohlížející tváře při vzájemném se potkání, jež sobě vespolek rozuměly, znamenaly tolik, že pracují všichni k cíli jednomu, že mají před sebou úkol společný — probuzení národa. Cíl veliký a vznešený, pracný a nebezpečný — a přec vykonán několika jednotlivci! Mužové ti byli si vroucími přáteli a tvořili jednu duchovní rodinu. Přední jména těchto tichých buditelů národa jsou: Šafařík, Kolár, Palacký, Čelakovský, Hanka, Hněvkovský, Kinský, Jungmann, Klicpera, Marek, Turinský, Macháček, Chmelenský, Polák, Kamaryt a j. Ale stav literatury české, kteráž hlavním byla prostředkem ku vzkřísení národnosti české, nebyl tehdá ještě valný. Literatura jen živořila v prvních pokusech svých a nemohla se vznésti k bujnému, svěžímu vzrůstu, síle a samostatnému životu. Nebylo tehdá také časopisu tak dobře zřízeného, aby stal se pojítkem všech spisovatelů a básníků a tak snahy vlastenecké dály se až dotud jen porůznu, rozptýleně a nesjednoceně.

Teprve po roce 1830. stal se v literatuře české rozhodně příznivý obrat vzniknutím dvojích středisek národních pracovníků; roku 1831. založením „Matice České“, musejního to orgánu, zjednáno středisko pro důkladné práce literární a kulturní a téhož

času povznesly se časopisy „Jindy a Nyní“, „Čechoslav“, „Česká Včela“, kdež soustředila se veškerá mladá generace spisovatelská. Tak vyvinul se najednou čilý ruch a hlavou jeho byl vynikající vlastenec a učený spisovatel Josef Jungmann, professor na gymnasii staroměstském a potomní praefekt téhož ústavu.

Zvláštního významu a důležitosti nabyl v rozkvétající literatuře české časopis „Jindy a Nyní.“ Redigoval jej od roku 1828 pilný spisovatel Jan Hýbl, avšak nehrubě se mu dařilo; občas vyšel jeden půlarch s nějakým bídným obrázkem a již časopis tento domíral. Tu ke konci roku 1832. počalo se mezi pražskými vlastenci mluviti, že prý hynoucí časopis „Jindy a Nyní“ nabude nového tvaru a že se ho ujme nový redaktor, jenž jej povznese k čilému životu. Pověst tato nabývala víry, ježto již dříve stalo se podobného něco s časopisem „Čechoslavem“, kteréhožto obnoveného listu v čelo postavil se Langer s Tomíčkem a Frantou. I říkalo se, že Langer také časopis „Jindy a Nyní“ obnoví, což ovšem zjednávalo budoucnosti listu toho pěknou naději. Langer svými Kopřivami a Selankami dobyl si již dobré pověsti a tudíž jméno jeho zaručovalo zdar literárního podniku.

Ale brzy jméno Langerovo přestalo se vyslovovati a na jeho místě počalo proskakovati tu i tam jméno mladého muže, dosud méně známého, jenž prý redakce časopisu „Jindy a Nyní“ se ujme; jméno to bylo: Josef Kajetán Tyl.

Za jeho redakce stal se časopis „Jindy a Nyní“ útočištěm všech mladých literátů. Tyl byl jejich hlavou a oni kupili se důvěrně kolem něho, podrobujíce se jeho vlasteneckému vedení. Byli to probudilí studenti, jichž počet příchodem nových kollegů rok po roce z venkova do Prahy na studia filosofická přicházejících se množil, a o nich platí slova Jakuba Malého, právě jednoho z té družiny Tylovy, jenž o členech její dí: „Každý jinoch zajisté, který vřelou láskou přilnul k národu svému, v očích světa opovrženému, přinesl tím oběť nemalou, neboť, vymknuv se takořka z obecných kolejí, vydával se vědomě útrpnému politování jiných, jako člověk, jenž nemá svých pět pohromadě, aneb o kolečko více; musil odříci se naděje na někdejší lepší postavení v životě, slovem, musil se takořka posvětiti věci, již podporovati si byl zvolil za cíl svého působení.“ Stateční mladíci venkovští dovedli si brzo po svém příchodu do Prahy vyhledati Josefa Kajetána Tyla, jeho přátelství si získati a ke hloučku ostatních vlastenecky smýšlejících kollegů se přidružiti. (Pokračování.)

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vítězslav Pitra.**

(Pokračování.)

3.

Roku 1777. zemřel bezdětek vévoda bavorský Maxmilian Josef. Jednalo se nyní o to, kdo zdědí po něm vévodství bavorské! Nápadníků bylo několik a každý dovozoval právo své rodokmenem, tu po meči, tu po přeslici. Bylo lze již předem znamenati, že spor o tak důležité dědictví se skončí krvavě. Byl by ten i onen krásnou zemi bavorskou pro sebe rád získal a poněvadž byli sokové o sobě slabí, ohlíželi se po spojenci, po příteli, jenž by jim za slušnou náhradu dopomohl k dědictví. Hlavním a nejvíce oprávněným dědicem byl Karel Theodor, kurfiřt Rýnské Falce. Nastaly zápletky neobyčejné a ku většímu ještě zmatku vmísil se v záležitosť Josef II. Učinil tak proti vůli matky své Marie Terezie. Sotva že totiž Josef před matkou se o tom zmínil, že míní Bavory získati Rakousku, narazil na nepředvídaný odpor. Marie Terezie dobře tušila, že spor ten po dobrém se neskončí, že bude třeba obětí na statku i životech, proto hleděla syna svého odvrátiti od úmyslu, jenž Rakousko, válkami s Bedřichem pruským tak již seslabené, v nové zavésti mohlo zápletky. Než Josef II. matky své neposlechl, doufaje, že věc po dobrém se vyřídí. Pevného jsa přesvědčení, že kurfiřt Karel Theodor jedině jest oprávněným dědicem, odeslal k němu diplomatického jednatele. Vše se nad očekávání dobře dařilo. Josef II. uzavřel záhy s kurfiřtem smlouvu, dle níž Karel Theodor Rakousku odstupuje Starobavorsko. Smlouva byla podepsána a Josef II. spěchal cele rozradostněn k matce, aby jí pověděl výsledek jednání. Starobavorsko je pěkný kus země a Rakousku bylo by přibylo nemálo síly a moci. Myslilť Josef II., že dostane se mu takto snadným způsobem náhrady za ztracené Slezy. Ale jásal předčasně Karel, vévoda Falcko-Zweibrükkenský, hlásil se o domnělé dědictví, uváděje, že Karel Theodor neměl práva postoupiti Josefu II. zemi, jež jemu dědičně náleží. Kurfiřt ovšem smlouvy nezměnil, císaři se také nepodobalo, aby výhodné a správně nabyté země se vzdal, a Karel byl by odešel s nepořízenou. Než v nouzi vzpomněl si na někoho, jenž se práv jeho jistě zastane a ochotně proti císaři mu pomůže, vévoda šel k Bedřichovi II., králi pruskému. A nešel

nadarmo. Bedřich zaslal okamžitě do Vídně protest a vyjednávání počalo. Vlekouc se již skoro rok nevedlo k cíli. Spor se musil rozhodnouti mečem. Bedřich si přispíšil a vtrhl na rychlo do Čech. Císař spěchal vojům svým v čelo a zaujal u Jaroměře a Hradce Králové výtečné strategické postavení, očekávaje nepřítele. Poněvadž pak Prusové i průsmykem Žitavským do země se drali, odeslána část vojska k Liberci.

Údolí řeky Nisy oživlo. Kam's pohlédl, všude voják, všude veselo, všude hlučno. V Proseči rozložili se Chorvaté, ve Vratislavicích pěší vojsko a husaři pluku Vurmserova. Vojáci rozdílu mezi mým a tvým mnoho nedbali, ale za to též mnohý stříbrňák a zlaťák zakulil se do dubové truhlice zdejších občanů. Zvlášť v Proseči, kde Chorvaté zpěvem svým a národním tancem, jenž celé davy zvědavců shromažďoval, bavili, bylo veselo. Sedláci jim přivykli. ne tak matky. Však viděly na vlastní oči a slyšely chvíle každé, co ti vojáci vyváděli! A děvčata byla po nich jako potrhlá. Byli hezcí hoši, vysocí, veselí, smělí, a něco takového se děvčatům u hochů vždy líbí. Starostlivé matky se o své dcerušky bály. Ký div! Došly si tedy na rychtu. Rychtář Řehák si umínil, že dívky napomene, zastraší. Na rychtě byla muzika. Sešlo se vojáků i děvčat dost a dost. Když byli všickni v nejlepším tanci, vešel rychtář, nesa cosi šátkem zakrytého. Došed střední jizby stanul a jal se takto hovořiti: „Slyšte mne, vy dívky malé i velké a dobře pamatujte si řeč moji!“ Rychtář strhl šátek a udiveným zrakům objevila se stará, opelichaná, huňatá beranice. Co s tím rychtář chce? Nikdo ani nedýchal. Rychtář pokračoval: „Pohleďte na tuto beranici a slyšte, k čemu jsem ji určil Ono děvče, jež se s některým vojákem zapomene, bude veřejně touto čepicí korunováno!“ Jizbou rozlehl se nekonečný smích. Za půl roku korunoval rychtář první a jedinou dívku z vesnice — svou dcerušku [1]).

Rakouské vojsko rozložilo se na vrchu Stráži předním a odtud až k Uhlířovicům hlavním a zadním vojem. Leželo tu již od června. Dne 12. srpna r. 1778. zavzněl ležením a vesnicí třeskot trubky. Vojáci, po vsi roztroušení, na rychlo se sběhli, uchopili, kde co bylo a vyklidili Stráž. Od Liberce blížil se silný voj Prusů pod velením generala Podjurského. Vojsko couvlo až k Hodkovicům a k Rádlu. Od toho dne hospodařili ve Vratislavicích Prusové. A jak hospodařili! Sedlákům naskakovala husí kůže, slzy žalu a bolesti tekly potokem. Pracně s polí svežené obilí zmizelo,

[1]) Vyňato z Pamětnice Prosečské z r. 1778.

zásob nebylo, drůbež pobita, dobytek uloupen — hrozno bylo sedlákům robotníkům. Co počnou, čím se budou do budoucích žní živiti? Veselé obličeje Prušáků ryly ještě hlubší vrásky v strastiplná, uhnětená čela sedláků. Bylo zle, až běda. A jak si poroučeli! Ber, kde ber, jen dávej! Po prvním návalu odešli Prusové ze vsi a rozložili se táborem na Stráži. Vratislavští oddychovali volněji, doufajíce, že Prusové odtáhnou na čisto. Mýlili se. Prusům se u Liberce líbilo znamenitě.

Sedláci scházeli se často na rychtě. Brázda, jako skoro všichni rychtáři té doby, měl hospodu. Bylo tak jeho výsadou, výhodou. Odpoledne odtáhli Prušáci a večer sešli se Vratislavští na rychtě v plném počtu. Za velkým dubovým stolem usedli radní a nejváženější sedláci, u ostatních stolů půlláníci, čtvrtníci, domkáři a chalupníci. Ký div, že se sešli! Srdce jejich bylo přetíženo, čela zachmuřena, bolesť lomcovala nitrem, bylo jim třeba, aby si postěžovali, se vymluvili. Spadneť člověku polovina bolu se srdce, může-li jej s někým sděliti, na něčí prsou se vyplakati. Sedlákům dvojí bolesť ryla srdce, přítomnosť Prusů a tvrdosť vrchního.

A jak že ti, rychtáři, urozený pán pravil? Otázal se soused Bečka Brázdy.

Ba, pravil, kmotře, pravil. Do čtyřadvaceti hodin pětadvacet rekrutů. Sežeň, kmotře, sežeň! Odkud vziti? Není jich. Kdo byl, prchl před Prusem. Či nalezneš v celé vsi jediného mladíka, nalezneš, kmotře?

Nenaleznu, rychtáři. Utekli. Dobře tak, že v čas se vyhnuli bílému kabátu.

Dobře, kmotře, dobře, odvětil rychtář. Tobě se snadno řekne. Máš syna. Kdybych já měl hocha k vojně schopného, srdce by mi také zaplesalo, že ujde zmrzačení, zabití. Nemám hocha. Ale v srdci mém žal. Vám dobře jest, kmotři, ale já?

Rozuměli rychtářovi. Synové jejich po lesích, v úkrytu, na svobodě, rychtáři však navlekou pouta.

Věř, rychtáři, až se urozený pán dozví, proč hochů není, nedá tobě pout. Však nemá srdce z ocele.

Nemá, Bečko, nemá? Byls na kanceláři se mnou? Viděls hněv a zlosť, s jakou urozený pán se na mne obořil? Neviděl. Kmotři, trpím za vás za všecky.

Uznávali tak všichni, litovali rychtáře, ale bezpečnosť synů, krve vlastní jest nad blaho, nad bezpečnosť rychtářovu.

Půjdeme s tebou, rychtáři, my, radní a konšelé, a povíme urozenému pánu — — —

Konšel Říha ještě nedořekl, když před rychtou zastavil vůz a v malé chvíli se rozlétly dveře. Vešel pruský důstojník. Sedláci zbledli. Už jsou tu zas. Bože náš, ještě není těch běd a útrap dosti?

Kde je rychtář? ozval se spurným hlasem důstojník.

Zde. Čeho sobě žádáte?

Přivezl jsem sedmdesát mužů nemocných. Okamžitě se jim vykážou byty, čisté, pohodlné, sice běda vám. —

Ještě téhož večera leželo v jizbách sedláků Vratislavických sedmdesát nemocných Prusů. Rychtářovi dáno mužů pět.

4.

Frantík Dvořáků prchal do tmavé noci. Opouštěl domov svůj, opouštěl otce a matku, opouštěl svou Verunku. Cesta šla do vrchu, ale Frantík toho nedbal. Spěchal, seč síly byly. Frantík byl hezký hoch. Rostlý jako jedle, bledých kadeřavých vlasů, modrých očí, upřímného pohledu, byl miláčkem Vratislavických dívek.

Cesta ubíhala mu rychle. Hlavu maje sklopenu neohlížel se ani v pravo, ani v levo. K čemu také? Zná cestu dobře a trefí po paměti i v této čiré tmě. Jemu kroužily v hlavě myšlénky jiné, než na cestu. Radostí zajásalo mu srdce, že dostane Verunku, svou drahou, milovanou Verunku. Maloval si v duchu budoucí své štěstí. Viděl Verunku, kterak po jeho boku hospodářství vede, jak svým úsměvem síly mu dodává dvojnásob, kterak spolu hovoří, pracují, kterak statku jeho pílí a Verunčinou spořivosti přibývá — Frantík ponořil se cele ve své štěstí, jež mu v neštěstí tak rázem zazářilo. Za těch myšlének ubíhal rychle, ale sil ubývalo. Chtěl si odpočinouti. Tma je a nikdo ho nepostřehne. Usadiv se na kámen vzpomínal opět své Verunky, kterak jí pověděl, že ji má rád, vzpomínal na ten den, kdy první polibek vtisknul jí na rty tak chvatně, jako by se bál trestu. Láska jejich byla nezkalená až .... ne, tato vzpomínka vzbouřila v něm všechnu krev. Zafal pěstě a oko jeho zaplálo.

Asi před půl rokem byl rychtář Brázda volán k panu vrchnímu do Českého Dubu. Jednalo se o ustanovení robot. Před třemi roky r. 1775. vydala Marie Terezie známý robotní patent. Sedláci patentu nerozuměli. Domnívajíce se, že jim bude dána úplná svoboda, byli zněním patentu, jímž se sedlákům sice na robotách slevilo, ale robot nezrušilo, nemálo sklamáni. Roboty potahem zůstaly, jen ručních sleveno s třetiny, někde i s polovice. Patent vydán v obou řečech, přibit v Dubu v předsíni vrchnostenské kan-

celáře na zeď a do každé rychty posláno po výtisku. Vratislavští sedláci čítali patent pilně. Podezřívajíce vrchnosť již dříve, že jim Haisterský list svobod neprávem uzmula, domnívali se nyní tím spíše, že patent není pravý, ale že vrchní v Dubu pravý patent zničil a tento sedlákům podstrčil, aby se zdálo, že jim ulehčeno. Po celém panství to kvasilo, až sedláci mocí vtrhli do Dubu. Byli však vojskem obklopeni a trestem určeny jim roboty tužší. Po dvouletém děsném otroctví nařízeno vrchnostenskému úřadu Dubskému, aby sedlákům dle císařského patentu byly roboty změněny.

Vrchní Jan Janotík z Adlerštejna nerad se nálezu podrobil, ale musil. Svolav rychtáře všech vesnic na kancelář vyložil jim, oč jde, ponechav jim na vůli, aby si volili, chtějí-li robotovati dle starého řádu před r. 1775, či dle císařského patentu. Sedlákům bylo nyní zle. Co voliti? Co jim bude k lepšímu? Těžko se rozhodnouti. Pan vrchní jezdil od rychty k rychtě. Horlivosť ho jistě nehnala, doma však, kde se smýčilo, drhlo, bílilo, nebylo lze vydržeti, neboť rozmar paní vrchní nemálo byl smýčivý a na duši páně Janově nalezena mnohá pavučina, jež čistoty milovné ručce urozené paní neušla. Pan vrchní poručil tedy vždy po snídaní zapřáhnouti a jel do některé vsi, kde sedláky vyslýchal, o čem se uradili. Na svých cestách zavítal jednou po ránu do Vratislavické rychty. Ten den byl pan Jan velmi roztržit. A jak by nebyl! Tolik síly neměl, aby odvrátil oči od Verunky rychtářovy a přikoval je na Dvořáka, Mezníka, Kohouta, Kobosila, Říhu a jiné sedláky, již se ku „řízení“ dostavili. Pan Jan měl za mlada krasochuť velmi vytříbenou — dokázal tak na své paní nejlépe — a do dneška jí nepozbyl. A rychtářova Verunka byla děvče, jež zraky upoutalo, upoutati musilo. Štíhlá, rychlá jako srna, pěkná jako májový kvítek — pan vrchní se do ní zadíval, div, že ji pohledem nezhltil. A což ta očka. Jako prohlubně. Kdo se do nich hezky zpříma, upřímně podíval, hlava se mu zatočila. Pan vrchní se do těch očí hodně upřímně podíval, ale hlava se mu přece nezatočila. Byl již na takové motanice trochu stár. Ale Verunka se mu líbila náležitě. Však neviděl daleko široko tak spanilé dívky. Frantík, který místo otce robotu si voliti měl, seděl jako na trní. Postřehlť on záhy pohled vrchního a v srdci jeho začal syčeti had žárlivosti. Frantík měl Verunku z té duše rád, ale láska jeho vzplanula v posledním čase v náruživosť. A ta jej často zaslepila. Však již s Verunkou nesměl nikdo ze svobodníků ani vlídného slůvka pohovořiti, nechtěl-li si Frantíka proti sobě popuditi. Frantík se o Verunku bál, a strach ten poháněl jej mnohdy k činům nerozumným.

Pan Jan byl toho dne velmi laskav, což Frantíka pobuřovalo ještě více. Jistě se tak děje k vůli Verunce. Frantík byl pevně o tom přesvědčen a oka s vrchního a své milky nespustil. Dokud se pan vrchní spokojil pouze s pohledy, nebylo ještě tak zle, ale Frantík dočkal se věcí horších. Když sedláci s vrchním o robotě se smluvili a vše řádně bylo sepsáno, zasedl si pan vrchní mezi ně — i to bylo Frantíkovi nápadným, že si pan Jan tolik zadal a rešpektu nedbal, — rychtář přinesl chléb, sůl a nějaký zákusek a Verunka pivo. Kterak chutnalo panu Janu to pivko. Ani nedovolil, aby mu je Verunka postavila na stůl, nýbrž vzal sklínku sám z její ruky a ruku podržel také. Pěkná ručka, kulatá, bílá.

Máť on, rychtáři, hezkou dcerušku. Kterak jí říkají?

Verunka, urozený pane.

Verunka. Pěkné jméno a Verunka sama ještě pěknější. Nuž tedy první doušek na zdraví Verunky.

Pan vrchní se napil a podal Verunce sklínku, aby si připila. Jaká čest! Té se dosud žádné dívce selské nedostalo. Verunka se zapýřila. Nechtěla se napiti. Ona, vesnická, prostá holčice má píti ze sklínky pana vrchního!

Nu, nu, jen se Verunko napij. Hezkým děvčátkům i já rád připiju, pravil pan Jan.

Verunka omočila rty a jen jen planouc postavila sklínku na stůl. Pan vrchní ji vzal za bradu.

A máš již také nějakého hocha, Verunko?

Verunka se sice dosud na pana vrchního nepodívala, ale při této otázce zabodla zraky tak pevně do podlahy, že by je byl nikdo odtud neodvrátil

Pověz, holka! Máš hocha?

Nemám, uklouzlo jí, ale lhala. Však se také zarděla až nad čelo.

Nemáš? Aj, aj! Ani nemám chuti, abych ti věřil. Podívej se mi přímo do očí a poznám hned, mluvíš-li pravdu.

Verunka pozdvihla trochu zraky, hned však je sklopila a otočivši se ubíhala rychle pryč, studem jen hořic. V prsou Frantíkových burácela zatím zlá bouře, žárlivosť. Frantíka přešel zrak i sluch. Okem ztrnulým pohlížel na smělce, jenž jeho Verunky opovážil se dotknouti, ba po líci i pohladiti. Být to selský synek, Frantík by mu dal na pamětnou svalovitou pěstí, že by mu laskominy na vždy přešly. Ale toto je urozený pán!

Když pan vrchní odjel a sedláci se rozešli, zůstal Frantík s Brázdou na rychtě.

A co ty, Frantíku! zvolal rychtář. Sedíš zde jako vařená buchta, slova nemluvě.

Frantík se probral z myšlének.

Ba sedím, kmotře rychtáři, sedím. Však jsem měl raději utéci, aby moje oči byly neviděly.

Co viděly, hochu? Prosím tě, jak vyhlížíš? Máš kolečka v hlavě zmotaná? Co ti je?

Rychtáři, kmotře, viděl jste jej? Frantík vyskočil z lavice tak prudce, že rychtář dva kroky couvl.

Koho?

Urozeného pána.

Co pak jsem slepý krtek?

A viděl jste, kterak Verunku bral za ruku, hladil po tváři?

Nu, a co na tom?

Co na tom? Verunka je hezká, zalíbila se mu; víte, co udělal pan Jiřík Zdechovický rychtářově dceři?

Jsi bloud, hochu. Trochu jsi přebral. Jdi a vyspi se na to, ono se ti to vykouří.

Ale Frantík nešel. Mluvil do Brázdy tak dlouho, až jej přesvědčil, že pan Jan má záměry nedobré. A žárlivosť roznítila jeho fantasii, že rychtář až ztrnul, když mu Frantík pohledy vrchního líčil. A Brázda, ač muž rozvážný a bystrý, uvěřil též, když pan Jan třetího dne opět přijel a po Verunce se poptával. Tehda Verunka doma nebyla a pan Jan od těch čas se ve Vratislavicích neobjevil. Frantík se o Verunku bál, hlídaje ji jako oko v hlavě. A teď ji musí opustiti. Co se s ní zatím bude díti? Má jíti dále. Má se vrátiti? Půjde-li dále, kdo bude chrániti Verunku? A vrátiti se? Vezmou jej na vojnu a bude ještě dále vzdálen, kdežto zde je na blízku, moha za noci se podívati, co se doma děje. Půjde dále. Vstal. Jak se však nalekal, spatřiv před sebou státi muže. Poznal jej, když jej muž ten oslovil.

Frantíku, tys?

Jsem, Vojto.

Kam jdeš?

Utíkám před vojnou.

Však já také. Zaměřil jsem do Svijanského lesa k Rambouskovům. Dobře, že jsme se sešli. Byli jsme tam již jednou spolu, budeme i po druhé. Aspoň bude veseleji.

Bude, Vojto, bude. Spěšme však dále, neboť noc již zde a nám ještě valný kus cesty jest uraziti.

Není na spěch. K lesu je několik kroků a tam jsme jisti. Jsem znaven a musím trochu údům pohověti. Sedni ještě na chvíli.

Posadili se vedle sebe.

Rozloučil jsi se s Verunkou? tázal se Vojtěch.

Pravda! A ty? Jak je s Anničkou?

Zle, brachu, zle. Kmotr Kohout na mne nějak škaredí. Nevím, co bych mu byl křivého učinil.

Však mu Tvá láska k Anně nebyla nikdy příliš vhod.

(Pokračování.)

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

Velmi charakteristickou známkou pastorace v Alpách jest návštěva nemocných se strany duchovenstva. To kladou tam chudí i bohatí kněži za přísnou povinnosť, aby je v nemoci navštívil, potěšil a zvláštní k tomu účelu předepsané modlitby z ritualu nad nimi se pomodlil. Vedle toho nemocní často se vyznávají z hříchů svých, posilňují se svátostí oltářní a tak s Bohem smířeni jsouce pokojně v Pánu umírají.

Zvláštního, abych tak řekl, posvátného rázu dodává celé krajině aberseejské místní světec, sv. Volfgang. Bylo to r. 982., když se veliký biskup řezenský, sv. Volfgang, do této krajiny uchýlil, na vysoké hoře, Falkenšteinu, se usadil a tam v krásném údolíčku bohumilý poustevnický život svůj trávil. Když se mu však toto místo znelíbilo, vzal do ruky sekeru, mrštil jí s hůry do údolí a kam dopadla, tam se usadil a novou poustevnu a vedle ní oltář sobě vzbudoval; zde chtěl tráviti celý život svůj, byl však od lovce vypátrán a do Řezna na svůj biskupský stolec zpět uveden.

Na obou místech, kde sv. Volfgang žil, nalezají se chrámy, — onen na hoře Falkensteinu jest malý, opuštěný, sešlý, ke skále vystavený a náleží solnohradské farnosti sv. Jiljí — tento, sv. Volfgangský, jest mohutný a krásný. V něm na skále se nalézá dosud bývalá poustevna sv. Volfganga i oltář jeho a množství

poutníků z H. Rakous, Solnohrad a Bavorska putuje do chrámu tohoto. Poutníci přicházejí do sv. Volfganga přes Falkenstein a nesou s sebou na tuto horu, přes půl hodiny cesty do výše, kající kameny — Busssteine — které pak na jedno místo ukládají. U města je očekává kněz, načež za hlaholu zvonů ubírají se do chrámu, slavnostně recitujíce chvalozpěv „Svatý, svatý, svatý“ atd. způsobem, jak jsem to již při popisu sv. těhodne vyznačil. Většina z nich se zpovídá; přišlo jich někdy 200 až 300 k sv. zpovědi, bylo to pro nás dva kněze práce do únavy, ale při tom také plno radosti: lid hornorakouský, solnohradský i bavorský a tento v největší míře, objevil se mi tu s pevnou věrou, blahou nadějí a horoucí láskou k Bohu v takovém stupni, jako lid domácí. Co to dá někdy porotě práce a co to stojí peněz, než se vynese rozsudek nad bankrotářem a hle, my jsme celou věc vyřídili s jedním bavorským obchodníkem, jenž se tohoto podvodu dopustil a mně se z něho kajicně vyznal a za radu žádal, jak by vše mohl, jsa opět mohovitým, napraviti, za jedinkou hodinu! Přál bych tak mnohému, který si v hospodě a doma tropívá smích ze svaté zpovědi, aby byl půl leta knězem na poutnickém místě ve krajině u víře zachovalé a myslím, ano tvrdím, že by již nikdy nevyšel z úst jeho posměch na sv. pokání.[1])

2.

Poznali jste lid alpský z této šlechetné stránky, jeho lásku k Bohu a Církvi sv. Velebím ještě u lidu tohoto svornosť; málo kdy povstanou mezi nimi soudy a menší věci, hlavně nesvornosť mezi manžely, vyrovnávají se na faře — žalují se na faře a smíří se na faře.

Pochoval jsem jednu ženu, o níž mi pak bylo řečeno, že žila s mužem v stálém sváru. Muž jí všemožně soužil, když mu však pohrozila farářem, že si povede u něho stížnosť, vždy ulevil. V jiné rodině se rvali neustále, až jedenkráte vztáhl muž na svoji Xantippu nůž a poranil ji. Žena vyskočila oknem ven a poslala — ne pro starostu obce, ne pro obecního strážníka a tento měl přece zbraň — ona volala na pomoc faráře, a ten také honem k nim spěchal, aby spor urovnal.

[1]) Pozn. Prodavači sv. obrázků v čase poutnickém měli mnoho obrázků s českými nápisy neb na druhé straně s českými modlitbičkami, což však poutníkům pranic nevadilo: kupovali šmahem obrázky buď české, buď německé a odnášeli je do svého dalekého domova.

Chválím dále u lidu alpského, že se zřídka kdy dopouští krádeže, a stane-li se přec, vztahuje se k věcem nepatrným. Tam nejsou zahrady ohraženy, a okolo cest je stromoví dost, ale ani děti, ani velcí na cizí ovoce nesáhnou. Vzíti si kousek dřeva v lese aneb zastřeliti si srnečka, jelena neb kamzíka se tam jako mezi českým lidem za hřích nepovažuje. Tam jsou i domy ve dne v noci otevřené, nářadí polní leží přes noc na polích, dříví jest složeno vedle cest, vedle neuzavřených domů, ale nikdo se ho netkne. Aby tam někdo byl okraden neb oloupen, o tom ani slechu. V osamělých horách a lesích, kde se živé duše nenalezá, možno jíti úplně bezpečně každé doby denní i noční. Doma plno zbraní, ale nikdo se nezastřelí, aniž koho jiného střelnou zbraní usmrcuje; vůbec násilná smrť objevuje se tam jako bílá vrána. Aby si někdo dům zapálil a tím sobě na nohy pomohl a společnosť assekurační ošidil, o tom se alpskému rolníku ani ve snu nezdá.

Toto jsou zajisté krásné vlastnosti a mnoho jich tu pohromadě, avšak jedna veliká skvrna lpí na lidu alpském a to jest: nemravnosť. Vypravovaly mi osoby domorodé a hlavně Češi tam usazelí, že se mládež obojího pohlaví téměř bez výjimky a to již v 16. ano v 15. roce oddává tomuto hříchu a mnozí neustávají v něm i po svatbě. Dívka, která nemá známosti — Bekanntschaft — jest u druhých v opovržení. Duchovenstvo proti této nákaze horlivě pracuje, ob čas se odbývají missie; v H. Rakousích je na rozličných místech křesťanský spolek pro dívky, které se několikráte v roce scházejí a s nimiž se pak vždy odbývají třídenní exercicie, t. j. náboženská rozjímání a cvičení — ale vše to jest jakoby hrách na zeď házel — tato morová rána trvá dál a v ničem se neumenšuje. Přemýšlel jsem o tom, kterak lid tak hodný a zbožný, jenž skoro všecka přikázaní Boží a církevní zachovává, toto jedno tak přestupuje! I přišel jsem k výsledku, že tento hřích v Alpách tak zobecnělý ztratil u lidu váhy a ceny a za veliký přestupek se nepovažuje; analogii nám poskytují některé krajiny v Čechách, kde krade chudý bohatý v panském lese dříví, soušky i dřevo zdravé a za hřích to nepovažuje, ba ani se z toho nezpovídá.

Ač nerad, neboť velice miluji alpský lid, musil jsem přece dáti tyto řádky na veřejnosť, sic bych jinak byl posuzovatelem jednostranným, nespravedlivým. (Pokračování.)

LITERATURA.

Vůdce ke ctnosti a zbožnosti.

Pokynutí a naučení mládeži křesťanské od Monsignora Segura. — Dle převodu německého zčeštil Jan Dobrý, církevní kněz diecése budějovické. Nákladem benediktinské knihtiskárny v Brně. Stran 324 v 16°. Cena 80 kr.

Česká literatura pro mládež množí se stále a honosí se dosti velikým počtem spisů dobrých, jimiž ctnosť vštěpuje se, jimiž se šlechtí mravy té budoucí síly i chlouby národa českého. A ty zásady i pravdy, jakými spravují se nebo aspoň spravovati se mají spisovatelé zábavné i poučné literatury pro mládež, snesl druhdy a v ladný uspořádal celek Francouz Segur a vydal s titulem „Vůdce ke ctnosti a zbožnosti."

Výtečná pokynutí ve knize té složená na jazyk český převedl kněz Jan Dobrý.

Do rukou mládeže dostane se ve spisu tom pokladnice perel čistých, zásoba zrnek granátových ceny veliké. „Vůdce" psán jest v dialogu a má 2 oddíly a přídavek.

I oddíl obsahuje ve 2 knihách navedení k nábožnosti a učení o pokušení a hříchu. Středem celého žití dětského jest sám původ pravdy a ctnosti, Ježíš Kristus, k němuž dítko vždy a všude zřetel obraceti má. Ze 23 odstavců prvé knihy vyniká 14. „o pokoře" a poslední 23. Kniha druhá „o pokušení a hříchu" vyniká rovněž bohatstvím myšlének krásných i pravdivých. Tak na př. praví spisovatel: „Je-li špatná kniha jed, který najednou se pozře, tož jsou špatné noviny jed, kterýž se přijímá po kapkách a tudíž tím lépe do těla vniká" (str. 108.).

II. oddíl rozdělený ve 3 knihy vede dítě křesťanské ku zbožnosti modlitbou, pokáním a sv. přijímáním.

Naučení „jak se modliti máme" nejdelší jest, jak toho vyžaduje již sama potřeba modlitby.

Přídavek pak, obsahující modlitby dětské i pro dospělé vnímavosti přiměřené celku nikterak není na ujmu.

Jakkoliv spisovatel ve „Vůdci ke ctnosti a zbožnosti" pokynutí dává mládeži křesťanské, přece kniha ta i pro dospělé není bez ceny. Rodičové, učitelové, vůdcové a vychovatelé mládeže křesťanské vůbec z knihy té čerpati mohou poučení potřebná i prospěšná.

Obzvláště katecheta nalezne v knize „o pokušení a hříchu" mnoho příkladů a pokynů, jimiž zejména přípravu neoconfitentů vyzdobiti může; tak poukazuji k odstavcům téže knihy: 10., 11., 13., 14., 16. I pro neocommunikanty vybrati lze dosti vhodných poučení z 3. knihy II. oddílu.

Pro svoji výbornou stránku praktickou budiž „Vůdce“ odporučen všem katolickým křesťanům, všem čtenářům „Vlasti“, kteří více méně vesměs jsou skutečnými, povolanými „vůdci mládeže“.

Dp. Dobrý, podjav se práce té, postavil převodem do češtiny Segurova „Vůdce“ na čestné místo vedle „Vůdce hříšníků“ od Ludvíka z Granady, jejž byl zčeštil a r. 1868. ve sv. Janském Dědictví vydal † Jan Desolda.

Knihu tuto doporučil druhdy sám † biskup Jirsík, blahé a požehnané paměti, a k doporučení tomu dodávám vlastní slova Segurova: „Čti to velmi pozorně, neboť .... jde tu o umění zbožnosti, kteréž jest uměním největším, bez něhož všecka ostatní nic platna nejsou“ (str. 154.). *Josef Mergl.*

Příprava ku první zpovědi a sv. přijímání.

Sepsal Jan Doležel, professor náboženství na vyšších školách reálních v Mor. Ostrave. Dílu I. cena 35 kr. Dílu II. cena 60 kr.

Když kraj celý sněhem zapadl, jest nejtěžším úkol toho, kdo první opět cestu má najíti a prošlapati; podobně i spisovatel, jenž první v jistém oboru počne pracovati, má úlohu nesnadnou, obtížnou a však tím záslužnější. Takovou práci podnikl svými katechetickými spisy chvalně známý spisovatel Jan Doležel, vydav svrchu psané dílo, jakýchž jsme velice postrádali, neboť kromě nedávno vydaného výborného spisu dp. V. Macka v Soběslavi, neměli jsme posud nic podobného a kdo, zvláště z mladšího duchovenstva, chtěl dítky ku sv. zpovědi a sv. přijímání důkladně připraviti, musil návod k tomu čerpati ze pramenů cizích. Tomuto nedostatku hledél spisovatel odpomoci a mladšímu duchovenstvu jakous rukověť podati, aby vědělo, jak při tak důležitém a nad celou budoucností dítka rozhodujícím posvátném aktu vésti si má. Již úvod svědčí a hlubokém a opravdivém přesvědčení spisovatele, o jeho nesmírné lásce k nesmrtelným duším dítek a zajisté vřelosť, s jakou za dítky se přimlouvá, nezůstane bez účinku na čtoucího. Spisovatel hledí nás poučiti, jak máme vyučovati dítky těmto sv. pravdám a tajemstvím vážně, ale při tom zajímavě, poutavě, aby nabyly o celé věci jasný pojem a uvádí k tomu cíli množství velmi případných příkladů a podobenství. Suchopárné vykládání a neporozumění by u dítek vzbudilo dlouhou chvíli, omrzelosť, netečnosť; tomu hledí spisovatel zabrániti svou milou, příjemnou řečí.

Jediné, co bych si dovolil vytknouti, jest, že pan spisovatel, zrcadla zpovědní úplně zavrhl. — Jsouť mnohé dítky tak slabého ducha, že by bez podobné pomoci — aspoň z počátku — býti nemohly. Taktéž nemohu souhlasiti s tím, aby dítko méně pilné neb méně hodné bylo n ě k o l i k r á t e od sv. přijímání odstrčeno; tím bychom ničehož nenapravili, naopak možná zatvrzelosť, nenávisť v srdci dítka vzbudili a bylo-li by dítko náhodou chudých rodičů, povstalo by z toho veliké pohoršení —; více pořídíme laskavostí. — V díle druhém

příliš obšírně pojednáváno o mši sv. a mnohé věci uvedeny, o kterých možno jinde pojednati, jako ku př. o růženci; tím kniha příliš vzrostla a se zdražila, což jejímu rozšíření, jakéhož jí z celého srdce přejeme a jakéhož zasluhuje — vadí. Vším právem klade spisovatel důraz na moment apologetický, jako v díle II. str. 4, 59, 78, 101 atd. — Kéž by i jiné partie katechismu podobným výborným způsobem byly spracovány; složíť v knize takové každý spisovatel zkušenosti své a blaze nám, můžeme-li ze zkušeností jiných k prospěchu dítek i sv. náboženství těžiti. Budoucně probereme Výklad katechismu od prof. Jakuba Procházky z Brna. *P. Václav J. Červinka.*

Některé črty

od Františky Stránecké. Libuše XV. čís. 4. 1885.

Stráneckou známe z různých prací v rozličných časopisech umístěných. Nyní vystoupila samostatně s črtami a to vesměs dobrými, že těžko rozhodnouti, která je lepší; každá má svou stránku dobrou, každá tají v sobě nějaké kouzlo. Stránecká přidružila se k tomu hloučku spisovatelů, kteří látku ku spisům brali z víru života venkovského. Jsou to zvláště Tyl, Božena Němcová, Hálek, Ehrenberger, Pravda, Karolina Světlá, Kosmák a j. Vypravuje prostě, uhlazeně a poutavě. Každá z prací jejích vyniká hloubkou a znalostí poměrů venkovských, i přírodu dovede vylíčiti do nejjemnějších odstínů (ve Facíru). Formou vládne znamenitě, z motivu prostinkého vykouzlí rozkošný obrázek (Prostonárodní lék). Do vypravování mísí zvyky a obyčeje venkovské, což dodává črtám jejím ceny trvalé. Nás potěšilo nejvíce, že celou knihou vane duch čistě křesťanský, duch zbožných, dobrých venkovanů — tak že mysl čtenářovu zušlechťuje a povznáší. Děj hledí též tak zakončiti, aby mysl udržela stále v bodré náladě; hyne-li některý hrdina, stává se to ze šlechetnosti, nikoliv úmyslem samovražedným (jak pohříchu teď zhusta se to v spisech stává).

Přejeme pí. spisovatelce k další dráze literární nejhojnějšího zdaru. *Vinc. Drbohlav.*

Blahověst.

Hlasy katolické. Majitel: František Srdínko, síd. kanovník v St. Boleslavi. Redaktor a nakladatel: Dr. František Krásl, metropol. kanovník.

Bez hluku, bez reklamy, tiše a vytrvale působí Blahověst už pětatřicátý rok. A za ten čas co v něm uloženo prací všestranně dobrých, vzdělavacích, poučných i zábavných! Pro kolik spisovatelů stavu kněžského byl za ten čas Blahověst první školou, kdež počali zkoušeti ohebnosť péra svého neb sílu křídel svých! Tak tomu bývalo a tak jest tomu namnoze i nyní. Ano díme přímo, že by nejeden z nynějších i dřívějších spisovatelů katolických snad nikdy byl nevstoupil na pole literární, kdež dosti čestné zaujímá místo, kdyby nebylo Blahověsta, kterýž nás skoro každým rokem znáti učí nové literární síly.

I v ročníku právě minulém, 34., jenž přinášel tak jako všecky ročníky předešlé: duchovní řeči nedělní, sváteční i příležitostné, básně a písně, obrazy ze života a články dějepisné, pojednání a úvahy, čtení zábavné a církevní kroniku, — nacházíme vedle nám už známých starších i mladších spisovatelů, jichž všech jsme napočetli přes pětadvacet, i spisovatele, s nimiž se tu setkáváme ponejprv, ovšem s tím přáním, abychom se s nimi setkávali častěji.

Pracemi homiletickými přispěli mimo jiné: Dostál, Dusil, Ekert, Eybl, Hakl, Ježek, Seyvalter, Svoboda atd.

Do části zábavné přispěli povídkami vedle pilných a nadaných literátů našich Dostála („Provinění“, historický obrázek) a Františka Vacka („Za soumraku kalicha“,) ještě Drbohlav, Ráž, Rejzek, Šrámek. Básně jsou až na některé výjimky poměrně slabší. Tím však nechceme nikterak říci, že by snad byly bez ceny, nikoli, mají cenu svou; ale jenom tolik chtěli jsme naznačiti, že prosodicky psané, rýmované řádky nemusí proto býti už pravou básní.

Z části poučné, kamž mimo jiné přispěli pracemi Eybl, Janovský, Mráček, Tkadlec, Svoboda, Tenora, Vacek, — zamlouvali se nám obzvláště práce dvě, snad i proto, že jsme touž látku propracovali taky sami. První z těchto prací jest pojednání velmi pilného spisovatele J. Pazderky, faráře v Kateřinkách u Opavy, nesoucí název: „Ostříhejte soboty mé“, kdež p. spisovatel pověděl jasně a správně takořka vše, co se o tomto předmětu — o svěcení totiž neděl a svátků — vůbec říci dá. Druhá pak práce, již jsme četli se zvláštní zálibou, jest: „Moudrost ze života pro život“ od pilného spisovatele J. B. Podstránského. Jest to vlastně překlad poslední části Balmesova proslulého díla: el criterio“, nesoucí v originale název: „el entendimiento práctico“, upravený, jak p. spisovatel výslovně podotýká, podle překladu německého. Uvážíme-li, že překlad německý zhotoven jest opět podle překladu francouzského a nikoli dle originalu, nebudeme se tomu diviti, že mnohé myšlénky nejsou podány tak přesně, jak je napsal Balmes. Tím však nechceme činiti výtky ani nejmenší p. spisovateli, spíše chválíme dobrý jeho úmysl a za práci jeho jsme mu upřímně povděčni. Ale toho se zde chceme dotknouti alespoň kratince, neboť nám to již dávno na mysli tane: Nebylo by lépe, kdybychom se díla slavných mužů kmene románského učili znáti v rouše jich původním a ne teprv v rouše, do něhož je oblékl některý německý překladatel? Vímeť ze zkušenosti, jak těžko bývá překladateli podati věrně myšlénky originalu ano i některé jednotlivé pojmy tak, aby v překladě měly týž obsah i objem jako v textu původním; o to však hlavně běží v díle vědeckém. Nebylo by tudíž na čase, aby se theologové a mladší kněží hleděli seznamovati ten s tou, jiný opět s onou řečí nejen slovanskou nýbrž i románskou? Práce věnovaná tomuto předmětu přinesla by jim a skrze ně i jiným v době poměrně krátké hojného užitku. Mají na př. i Španělové tak důkladná theologická díla vědecká, o homiletických ani nemluvě, že by sloužila ku cti literatuře každé. Spisovatelé apologetičtí dosud žijící — Orti y Lara, Mir, Gonzalez a mnozí jiní těší se i za hranicemi země španělské pověsti nej-

chvalnější a spisy jejich překládají se do franštiny, němčiny, vlaštiny i angličiny.

Doufajíce, že tato kratinká slova naše, jež nám diktovala jenom láska ku věci svaté, nezaniknou úplně bez ozvěny, přejeme Blahověstu hojného rozšíření po všech krajích českých a hojné podpory se strany spisovatelů starších i mladších. *Frant. Pohunek.*

Gramatické základy jazyka slovinského.

Sepsal František Vymazal v Brně, nákladem K. Vinklera.

Lze-li koho skutečně a v pravém toho smyslu slova nazvati panslavistou, — ne však v tom směru, jak se toho užívá od nepřátel Slovanstva, — tož sluší název ten po přednosti p. Fr. Vymazalovi, zasloužilému spisovateli v Brně.

Kdo sleduje, byť i povrchně, utěšený rozvoj a rychlý běh literatur slovanských vůbec, české pak zvlášť, musí doznati, že k nejpilnějším spisovatelům a pěstitelům v oboru slavistiky náleží p. Fr. Vymazal. A věru i nám jest otevřeně říci a stkvělé mu dáti svědectví, že si získal o vzájemnosť slovanskou spisy svými zásluh velikých a platných.

Nebudeme vypočítávati všechny jeho spisy slavistické ani do nějaké kritiky o nich se pouštěti, alebrž chceme toliko několik slov říci o nejnovějším jeho spisku, o g r a m a t i c e s l o v i n s k é.

Ze všech jazyků slovanských dbáno u nás nejméně jazyka slovinského. Příčina toho hlavní jest ta, že tato literatura takměř ještě posud spala, že byla málo vzdělávána a pěstována. Avšak jest nám s radostí konstatovati, že i tam nyní již hodně svitá, že učinili v literatuře již i Slovinci pokrok poměrně dosti velký.

A z této příčiny, nehledíc k mnohým jiným, zasluhují Slovinci, abychom s nimi se vždy více sbližovali.

První pokus učiněn již vydáním slovinské gramatiky p. Frant. Vymazalem, jemuž za to vzdáti musíme dík povinovaný.

Knížka tato obsahujíc 125 stránek počíná krátkým úvodem o Slovincích a jejich jazyku a literatuře, jakož pak o písmenech a výslovnosti slovinské, jíž jen mluvením se možno přiučiti.

Z malé stati té jest již vidno, s jakou pílí o dílku tom pracoval a jak obezřetně si umí p. spisovatel počínati. Rozvrh celé gramatiky jest velmi praktický, vhodný a pěkný.

Napřed probírá s l o v e s a ve všech třídách a časích, počínajíc od slovesa býti a přidává hned za každým odstavcem kratická cvičení s maličkým slovníčkem, jak to činí též Dr. J. Sket ve své německo-slovinské gramatice. Potom zrovna přechází k p o d s t a t n é m u j m é n u a k přídavnému, kterážto část se nám zdá býti až příliš stručnou, jelikož jedním vzorem nelze nabyti jasných vědomostí o skloňování jmén podstatných, jež dle různých kmenů různé odchylky mají. Tak to učinil Dr. Sket. Velice zajímavá a důkladná je stať o zájmenech, zvláště dobře rozlišována jsou zájmena tázací a vztažná. Pak následují číslovky, příčestí, předložky a spojky, o nichž rovně každý, kdo si

část tu přečte, dobře a snadně poučen bude. A končí svou gramatiku doplňky syntaktickými, jichž nutně opravdu bylo třeba

Valnou část spisku zajímá „Slovinské čtení“, obsahujíc některé bájky a povídky, ukázky z Písma svatého a lehké, krásné básničky s vysvětlivkami.

Jak již praveno, gramatika tato jest velice pečlivě a prakticky sestavena a hodí se dobře jak pro studující tak i pro učitele, vůbec pro každého, kdo chce poznati jazyk bratrů našich slovinských.

Zvláště pak kněžstvo nemělo by i v tomto vzhledě nečinno nebo lhostejno býti; neboť mimo to, že jsou Slovinci Slovany rakouskými, jsou též horlivými a zbožnými katolíky, majíce mnohé důležité církevní památky psané svým jazykem *V. Ševčík.*

Z pod jarma.

Básne Svetozara Hurbana Vajanského. Poetické besedy č. XX. V Praze 1884.

Psalo-li se kdysi, že Slovač je naší klenotnicí — platí to až dosud. Dříve Kollár, Holý, Štúr, Šafařík — v dobách novějších Botto, Sládkovič, Hvězdoslav a Vajanský obohatili literaturu naši česko-slovanskou stkvosty nevídané krásy — pravými perlami.

Takovou je i „Z pod jarma.“ Malá knížka, rozdělená ve dva díly: „môj ľud“ a „moje túžby“ — málo v nich básniček, ale každá z nich drahokam, každá z nich jiskra zářící, jako by právě vyletla ze srdce plného ohnivé lásky k týrané Slovači.

Ty Bože, ladvie, srdce moje znáš,
oj, vyslyš moju modlitbu, ó Pane:
daj ľudu môjmu žatvu hojnú, skvelú,
i naplň škrýň i stodolienku celú!
— — — — — — — — —
— — — — klakám na tú pôdu dnes,
oj, požehnaj ju, Bože, hojným zdarom
— — — — — — — — —
preč besnej otravy ty plný sud,
preč pijavico úlisná a smädná!
Daj ľudu môjmu, Bože, užiť dary,
K ním pripoj svetlo svojej božskej tvári!

Tak pěje básník na počátku, tak se modlí za svůj „dobrý lud“, jenž „dřímá“, jehož „v Tater ubočinách, za pluhem, v chatě jarmo tlačí vaz“, jenž ale přece zpívá:

Já som pyšný, že som Slovák:
moje plemä ladné,
sto millionov duší čita,
nad polsvetom vládne —

který chlubí se směle před celým světem, že jeho jazyk zvučí:

jako spevy archanjelov,
jak šum morskej vlny —

Celá Slovač se tu shlíží jako v zrcadle; týrání lidu, surovosť Maďaronů, slavná minulosť, trudná přítomnosť, naděje v lepší časy — vše podáno satirou, allegorií i balladou ve formě krásné a umělecké.

Krásně se čte „Malý drotař“, „Dosť“, zvlášť milá je „Králova perla“; „Božie hody“, „Samson“, „Priadky“ jsou knížce jen ku ozdobě. Čti každý, kdo jen můžeš a uvidíš ten veliký rozdíl mezi básníky našimi a mezi básníkem slovenským. Neváháme říci, že „Z pod jarma“ je nejlepším číslem „poetických besed“ a že až asi na tři převáží všecky svojí krásou i hodnotou. *Jos. Fr. Rejzek.*

Sborník Svato-Methodějský.

Nákladem „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“ jako podíl pro členy téhož Dědictví na rok 1884. V Brně 1884.

Jako naše Dědictví sv. Janské, tak v posledních letech omladlo a sesílilo se „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“ na Moravě. Dříve podávalo členům svým jen slabé kalendáře, nyní však již po více let vydává dosti objemné a co do obsahu výtečné knihy, tak že s radostí nelíčenou pohlížíme na rozkvět tohoto Dědictví, ale též i na zmahající se život katolický. Právě na rok 1884 co jubilejný podíl pro své údy vydalo Dědictví toto knihu veliké ceny: „Sborník Svato-methodějský,“ sepsaný od rozličných spisovatelů. První jest slovutný Dr. Matěj Procházka, jenž co nástupce Sušilův drží v pravici své jako otec veškerého tamního duchovenstva pochodeň křesťanské osvěty na sesterské Moravěnce. Podává obšírný život sv. Methoděje. Bohužel jsouce nepřátely osočováni a souženi ani jsme sobě těchto velikých věrozvěstů našich nevšímali, ano sem tam mnohý nepřítel náš roznášel domněnku, že oni snad ani nebyli římští pravověřící kněží — že snad byli šismatiky — rozkolníky — až teprvé k tisícileté slavnosti r. 1863 obhájili jich Dr. Bílý a náš probošt vyšehradský Václav Štulc, vydavše obšírné životopisy těchto našich největších dobrodinců. Od té doby počala se úcta k těmto věrozvěstům v národu československém, ano po celém Slovanstvu, valně šířiti, a to zvláště když Panonská legenda seznána za pravou a jejím písatelem arcibiskup Gorazd, nástupce Methodějův — když v Londýně objeveny listy papeže Jana VIII., kde odhaleno mučennické utrpení sv. Methoda, jakož i kterak otcovsky se jej svatý Otec u tyranských biskupů německých zastával. Konečně encyklika „Grande munus“ nynějšího sv. Otce Lva XIII. prohlásila naše věrozvěsty za veliké svaté celé církve. Tři ročníky sborníků Velehradských podaly o nich mnoho látky, a taktéž Durdíkovy „Dějiny Moravy.“ Na základě těchto a jiných nových pramenů dějepisných sepsal proslulý Dr. Matěj Procházka obšírný životopis sv. Methoděje. Pan spisovatel uvázal se v úkol svůj nejen se vzácnou horlivostí a důkladností, nýbrž i s pravou pietou k největšímu dobrodinci Slovanstva. Nejenom sleduje život jejich blahočinný, nýbrž udává topografické události, uváděje místa, kde doposud zachovala se památka mezi lidem o jejich působení. Takové památky zachovaly se po celé Moravě, ano i v poněmčených krajinách, v Čechách i Polsku. Zvláště sleduje pan spisovatel osudy slovanské liturgie v zemích česko-slovanských daleko do středověku a mnoho velezajímavých nových zpráv nám objevuje. Dále, aby čtenáři porozuměli tehdejšímu životu národa

česko-slovanského, dosti obšírně objasňuje slovanskou zádruhu. V líčení nepřátel sv. Methoda uvádí nám i mohutnou postavu Svatoplukovu a ukazuje, jak mravně vysoko stojí veliký apoštol Slovanův nad panovníkem tímto! Do vypravování vloženy jsou velmi příhodně zdařilé básně Vlad. Šťastného. Druhá část „Sborníku" jsou životopisy sv. patronů českých od prof. J. Procházky, aby čtenář seznal veškeré působení této svaté brati.

Velmi příhodná v knize této jest povídka od zesnulého Václava Beneše Třebízského „Cyrillka na Hané", kde nám předvádí v Pánu zesnulý spisovatel život bodrých Moravanů za dob sv. Methoda, jak s ochotou učení Kristovo přijímali a jaké pletichy němečtí kněží, zvláště zrádný Viching, ku zkáze Moravanů bodrých kuli. Velevítaná jest všem členům „Posloupnosť biskupů a arcibiskupů olomouckých od r. 1063., sestavená od slovutného badatele našeho archiváře Brandla. Jest to stručná historie církevní v době pomethodějské až na naše doby a též přidána jména biskupů brněnských. Vhodnější knihy údům Dědictví Cyrillo-Methodějského ani se dostati nemohlo, ano i učencům musíme říci: tolle et lege (vezmi a čti.)! *Fr. Wildmann.*

Knihy ďáblovy,

časová povídka pro náš lid. Napsal Václav Špaček, řídící učitel. (Urbánkovy knihovny pro lid sv. III. Cena 20 kr.)

Proti krvavým románům napsáno vážných rozprav velmi mnoho. by ostří jejich jedu, vražed a necudnosti bylo poněkud otupeno, pro lid však, který nerad k vážným článkům sahá, jenom po povídkách se ohlédaje, nebylo výstražných hlasů i tímto směrem v české literatuře mimo kratičkou črtu z péra Pakostova v Zábavech večerních. Václav Špaček, chvalně známý spisovatel pro mládež a pro lid „výstražných povídek", pochopiv měrou plnou zhoubu Trachtových výrobků, ve způsobě poutavé povídky ukazuje následky čtení krvavé literatury.

Krejčí Zámota v Pozdálově byl horlivým čtenářem, dlužil se knihy ve škole, na faře; Jeník pracovitým rodičům předčítal. V tom přišel „kolportér" a nabídl panu mistru „knihu s barevnou obálkou": Zápisky starého kata, román ze 17. století od pana Nimmhra z Prahy, „který je křesťan, katolík a upřímný Čech." K románu dostane Zámota dvě krásné premie, Ježíška a Marii za příplatek 50 kr. na každý obraz. Následuje ukázka jednoho sešitu, v němž podáno hlavně, jak podobné romány jsou tištěny. Na řádce slovo, dvě, tři a hned nová věta, nový řádek. Zámota se nejprvé podivného a dosud neslýchaného čtení ulekl, ale brzo pozornosť jeho napjata strašným dějem a když byli v nejlepším, nebylo sešitů. Kdo neodebíral by dále, by zvěděl, jak to dopadlo?

U Zámotů kupovali romány a následky se ukázaly v brzku. Pan mistr méně pracoval, roztržitě, Jeník se kazil, na nic jiného nepomýšleje, než na krvavé děje. Za „Katem" přišla „Čertova svatba", „něco o Pánu Bohu". Stesky na Jeníka se množily a Zámota musil Je-

níkovi knihy odebrati. Ale ten si dovedl jinak opatřiti četbu zábavnou. Do města dochází pro látky, je tam „Zápůjční knihovna“ a Jeník, zpronevěřiv svěřené peníze, vypůjčil se „Ďáblovu ženu.“ Četl tajně, vsál do sebe jed a účinek jeho? Jan sahá násilnou rukou na vlastního otce, přichází o rozum a končí sebevraždou.

V povídce té zmínka o jakémsi spolku, který skupoval krvavé romány, jehož členem byl pan farář a Zámotu vytrhl z tísně kolportérovy. Myšlénka ta byla by výborná. Také vhodně ukázáno, jaké premie dávány k románům: rámy z hlíny a na plátně přilepen obraz papírový. Ve vlhku záhy vezme zkázu. Celý děj líčen názorně, hodně vypukle, by vynikly zhoubné následky, nesvědomitosť knihkupců a dotěravosť a schytralosť kolportérů. Sloh prostý, jednoduchý, mluva správná. Na konec přidán „seznam knih ďáblových“ čtenáři, „abys věděl, čeho se máš varovati, i abys se jich varoval, za to tě snažně prosím.“

Adriena, milenka královského syna. Barbora Ubriková. Bílá paní a poslední rytíř z Hohensteina Car Ivan Hrozný a jeho doba. Cikánská princezka a bratří z pekla. Císař Josef II. a krásná zpěvačka. Černý Beneš aneb: Bratrovrah a palič. Černý Ivan aneb: Pomsta zrazeného milence. Černý papež aneb: Jezovitské pikle u dvora Marie Terezie. Červený Beneda. Ďáblova žena. Hadži Loja a černá Sultánka. Hrabě Bohumil Kaminski aneb: Nevinná oběť tajných banditů. Hrabě d'Amoral. Hrabě Egmond a spanila Klárka. Katova dcera aneb: Proklatá věž a její hrůzy. Katův pacholek Kláštery křesťanstva. Kněžour. Kněžourské zrcadlo. Král loupežníků Rinaldo Rinaldini. Král moře a spanilá Senta. Králova milenka. Krásná kajicnice. Krásná Srbkyně aneb: Mučírna pod harémem a její hrůzy. Krvavá Bosna aneb: Ukrutnosti Mohamedánů. Krvavá svatba aneb: Mořský loupežník benátský. Krvavý týden svatodušní. Křesťanova přísaha a židova kletba. Lichvářská rodina čili: Tajnosti hraběcího domu. Lukrecia Borgia, pověstná travička lidu. Marietta. Milenka králova. Mrtvá ruka. Nevěsta pekla. Nevinný odsouzenec čili: Hrůzy galejního otroctví. Oběti náboženského fanatismu. Papež a jeptiška. Papeženci. Papežka Johanna, nazvaná: Papež v sukních. Papežova dcera Papežův syn a krásná židovka. Papežská čarodějnice aneb: Mrtvá nevěsta a nepřátelští bratři. Pražský kat. Prorok. Prst zločince. Pytláci čili: Tajnosti starého hradu. Rinalda, banditova nevěsta. Rocambolo, galejní otrok. Rocambolo, hříšná turkyně. Rocambolo, klub srdcových kluků. Rocambolo, nové tajnosti pařížské. Rocambolo, provaz oběšence. Rocambolo ve vězení. Rosza Szandor, král loupežníků a paličů. Skalní duch aneb: Tajné zločiny hraběnky z Warburku. Sňatek s mrtvolou aneb: Šibal nad šibala. Spanilá Srbkyně. Střelec kouzelník čili: Tajemství čertovy rokle. Syn papežův. Šedý dům. Tajemná nevěsta. Tajemný šlechtic. Tajemství hrabat Rabenekův. Tajemství knížecí rodiny z předešlého století. Tajemství zpovědnice Tajnosti inkvisice. Tajnosti klášterní hrobky. Tajnosti klášterů neapolských. Umrlčí ruka. Urození bídníci. V saloně a na galejích. Vězen v andělském hradě. Vídeňský kat. Vůdce cikánů a jeho schovanka. Zákeřníci ve fraku a v kutně. Zakuklený princ aneb: Pařížská náměsíčnice. Zhejralec čili: Oběť nevinnosti. Znamenaný Vaněk. — Zvláště oplzlého obsahu jsou: „Nana“ a „Dekamerou.“

Spisovatelé a překladatelé těchto krvavých románů jsou: V. Bambas, B. Černý a L. Moravský; nakladatelé pak: S. Bensinger, Alois Hynek, J. Schalek, K. Trachta a E. Weil v Praze, Fr. Neubert ve Slaném, E. Vybulka v Novém Strašecí a na Kladně, Buschak et Irrgang a Fr. Karafiat v Brně a Czali ve Vídni. *Alois Dostál.*

VLASŤ.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

c) Básníci a — Bůh.

Motto: *Bůh, je-li, jeho soud mne nepoleká.*“
(Vrchlic. Sfinx. 94.).

„*Dios!... si; pudiera ser; no contradigo;*
Si es un Dios razonable, que lo haga,
Que al fin nada tendrá ver conmigo.“
(Selgas, v satyrické básni: El signo XIX.) [1]).

O Bohu psávali básníci starší s největší pietou slovy co možná nejvzletnějšími, nejvelebnějšími, a rozmnožujíce tak čest a slávu Boží, množili a šířili i čest a slávu svou. Či nerozšířil ruský básník Děržavin slávu jména svého nejenom po celé široké Rusi, nýbrž, co více jest, po celé Evropě ano i v Asii obzvláště svou velebnou „ódou na Boha?“ A že sláva jeho zasloužená jest, přisvědčí každý, kdo si ódu tu — obzvláště v originale — pozorně přečetl. Či to není mohutná, velebná poesie, když pěje básník:

„Proudotokem časů věkověčný,
Bez podoby ve třech božství osobách,
Duchu všudejsoucí, všejediný,
Trůne bez místa i bez příčiny,
Jehož nepostihne žádný tvora duch,
Jenž to všecko sebou naplňuje,
Oživuje, tvoří, ochraňuje,
Nepojatá bytosti, ty sluješ — Bůh?“ (přel. Kamaryt.)

[1]) Viz: Ciencia cristiana, Madrid 1882, Tom. I. 471.

A P. Preradović neublížil zajisté taky slávě své, když vyjmenovav stručně a přesně vlastnosti Boží, k naznačení Božské svrchovanosti nad prostorem i časem a nade vším tvorstvem ještě toto dodal:

„ . . . . Um si nad ume sve,
Vječnik vremena, car neizmjernosti,
Desnik udesa! Tebi nema
Para ni druga, ni premca, niti

Takmaca: jedin ti si za sebe u
Svemiru bitnik, a sva druga bivad
Pram tebi su proške, što tek
Tvom se na suncu vide, da jesu!“

My alespoň máme pevně za to, že to není chybou básníkovou, když mu s radostí můžeme přisvědčiti: ano, takový jest Bůh; jinak si jej ani mysliti nemůžeme.

Jiný básník slovanský opětně napsal:

„Bóg — Swiat — Słowiaństwo — Polszcza — Ukraina —
W pięć strun mej gęśli pięciorakie dźwięki:
Tak bo mnie matka wyprawiła syna!
— — — — — — — — — — —
Bóg! — Na wiek wieków cześć Jemu i chwała!“
(Bohdan Zaleski v básni: „Kwinta w mej gęśli.)

Že pak sláva tohoto básníka, jenž bývá s chloubou zván „slavíkem ukrajinským“, ani dost málo neutrpěla tím, že se v básních svých opět a opět vracel: k Bohu, Slovanstvu, Polsce, Ukrajině, doznává i básník náš český, když o něm pěkně a spolu pravdivě takto píše:

„Jak starý štěp, skráň jehož stříbrem zkvětla,
rozpínáš větve hojně obtěžkané,
z nichž písní manna v slovanský svět kane
a v srdce naše tekou proudy světla.
— — — — — — — — — — —
. . . . srdce tvé jest skvoucí démant ryzý.
A také světlo z něho kol se prýští,
že těm, jež jednou stihlo jeho plání,
zář idealu z duše nevymizí.“ (Vrchl. Co život dal 166.)

Tak jest. Kdo má smysl pro poesii a přečte si z Bohdana Záleského třebas jenom „dumky a šumky“, musí vyznati, že jest v nich zdravá, pravá poesie, květ i jádro.

A což konečně — abychom nehromadili více příkladů — Alessandro Manzoni? Nezaložil a neutvrdil veliký tento Ital slávu jména svého obzvláště svými zcela v duchu křesťanském psanými zasnoubenci" (Promessi sposi) a svými „Posvátnými hymnami" (Inni sacri)? Tím že byla škola básnická, jejíž hlavou Manzoni se stal, „terčem příkrých útoků se strany básníků moderních", nezmění se na ceně básní jeho ani dost málo. Že „unylosť, věřící oddanosť a klid školy této" moderním básníkům prosáklým více méně filosofií nevěreckou nikterak nebyly po chuti, či jak dí Vrchlický, — aby hned naznačil subjektivní svoje stanovisko, — „po chuti býti nemohly" (Poesie italská nové doby str. 32.), tomu se nedivíme ani dost málo; spíše bychom se tomu divili, kdyby jim přestala býti po chuti poesie Viktora Huga, jenž od básniček plných zbožnosti učinil „pokrok" až ku bezbožnosti, až ku sprostému rouhání se Bohu a zlehčování každého positivního náboženství [2]).

Ze spisů tohoto slaveného básníka, jehož hvězda prý však, jak nás ujišťoval kdosi v „Politice" (pod čárou), před hvězdou Zolovou bledne a zapadá, učíme se znáti cestou nejkratší, jaký obrat vzala v době novější veškerá skoro poesie poměrně jenom s řídkými výjimkami. Bude jí to k užitku a ku prospěchu? My bychom o tom pochybovali. Když řeka vystoupila z vykázaných jí přírodou mezí, nezúrodňuje vždy luhů a niv, jimiž protéká; mnohem častěji hubí je a ničí, neb aspoň poškozuje a znečisťuje vlastní své řečiště. Podobně asi působí poesie, kteráž strhala vykázané jí pravdou a krásou hranice a meze. Že „strhání hrází všech" vědě ani umění nikterak neprospívá, vidíme jasně na filosofii odtržené zcela od víry, na filosofii, kteráž má býti jaksi korektivou všech věd ostatních.

Od sebevědomého: cogito, ergo sum (myslím rozumně a proto jsem) až k zoufalému: ignoramus et ignorabimus (nevíme a nebudeme nikdy věděti) jest zajisté hrozný skok a tento skok hrozný učinila moderní filosofie, proto že úplně zamítla víru.

Jak mnohoslibně začala tato moderní filosofie Cartesiem! A přec měla už v sobě zárodek smrti. Spinoza, jenž volal: „všecko jest hmota", zbudoval, jak známo, celý systém svůj na definici, jakouž o substanci podal Cartesius; nepozorovalť, že se nachází ve hrozné contradikci in adjecto, považuje substanci a absolutné

[2]) Viz na př. jenom jeho: „Religions et religion" anebo jeho „Kontemplace".

za pojmy totožné. Moderní filosofii byla tím zasazena rána smrtelná, jejímuž jitření a rozžírání se nezabránil ani Kantův kriticismus, ani Schellingův objektivní idealismus hlásající oproti Spinozovi, že „všecko jest duch“, aniž který jiný bezbožecký systém. Filosofie popírající osobního Boha klesala a klesala, zabíhajíc z jedné výstřednosti v druhou, až klesla tak, že hloub už ani klesnouti nemohla.

Člověku jest až úzko, když pozoruje, kterak věda, kteráž chlubila se, že si všecko vysvětlí a všemu porozumí bez osobního Boha, po tolikeré a tak veliké práci podnikané v směrech nejrůznějších konečně chtíc nechtíc musí vyznati, že vlastně nic neví, nic . . . právě z těch věcí, na jejichž rozluštění nejvíc záleží. Ale zároveň zmocňuje se člověka i jakási nevole, když pozoruje, kterak že tato filosofie za pravdu přijímá věci ničím nedokázané, ba čiré nesmysly, jenom aby nemusila uznati osobního Boha. Pravíme tak na základě přiznání, jakéž učinil nejeden z přívržencův moderní této filosofie. Věru, v této příčině měl nevěrec a ramenář Voltaire [3]) úplně pravdu, když takto napsal: „V každém systému, kterýž Boha připouští, jest nám překonati některé obtíže, ale v systémech, již Boha vylučují, musí člověk polýkati nesmysly.“ (T. 40.)

Dle našeho mínění bylo by záhodno, ukázati na místě tomto a sice výroky mužů učených, již nejsou nikterak z našeho tábora, ba na mnoze proti nám nepřátelsky stojí, jak nevědecky, ba jak nesmyslně počínají sobě jak nevěrecká filosofie, tak vědy přírodní, pokud se opírají o filosofii čili pokud bývají filosoficky spracovávány, když mluví s pathosem o věčné hmotě, o věčných zákonech, o přerodu stále měnivém či věčném Kreislaufu, a když odvozují ústrojné z neústrojného, živé z neživého, duchovné z hmotného, dokonalé z nedokonalého, vědomé z nevědomého, rozumné z nerozumného.

Ačkoli však máme z tohoto oboru dobré látky zásobu hojnou, musíme přece od provedení zmíněné myšlénky upustiti obzvláště proto, aby naše beztoho už dlouhé pojednání přes příliš nevzrostlo a čtenáře konečně — neomrzelo. Snad nám bude jednou popřána příležitosť podati do „Vlasti“ zvláštní pojednání o zmíněném předmětu. Prozatím uvedeme na doklad slov svých jenom vyznání du Boys-Reymondovo. Tento berlínský přírodozpytec dělá velmi rád

[3]) Viz: W. Kreiten: „Voltaire, ein Charakterbild“, 2. Aufl. 1885.

i taky filosofa, je však tak upřímný, že poví všecko, co ví i co neví. A jaké že vyznání činí tento muž? Především vyznává, že jest ze zásady proti Bohu a že jistou vědeckou hypothesi čili theorii — jako mnozí jiní s ním stejně smýšlející — jenom proto přijímá, aby nemusil uznati Boha; ale při všem tom podržel německý tento přírodozpytec přece ještě tolik smyslu pro pravdu, že zcela upřímně a bez obalu i taky to vyznává, což mnozí jiní z jeho tábora celou spoustou frasí zakryti hledí, že totiž bezbožecká filosofie i vědy přírodní vylučující Boha právě tam, kde běží o zodpovídání otázek ze všech nejdůležitějších, otázek základních, otázek takových, na nichž filosofie i vědy přírodní mnohem větší měrou spočívají, než-li správné čtení a psaní na abecedě, — nutně musí vyznati: ignoramus, toho nevíme.

Takovýchto „nevíme“ vypočítává du Bois-Reymond, do jehož „Begriffswelt-u“ prý Bůh „nepassuje“, sedm. Dle tohoto vyznání bezbožecká filosofie:

1. neví, v čem záleží podstata hmoty a síly;
2. neví, jak vznikl pohyb [4]);
3. neví, jak vznikly bytosti organické a jak povstal život [5]);
4. neví, jak povstalo „zdánlivě zúmyslně účelné zařízení celé přírody.“ („Die anscheinend absichtsvoll zweckmässige Einrichtung der Natur“);
5. neví, jak vznikly a vznikají pocity smyslové;
6. neví, jak povstalo rozumné myšlení;
7. neví, co že by měla odpovědíti k „otázce o svobodné vůli.“

Toto vyznání učinil du Bois-Reymond ve své řeči, již činil v berlínské akademii věd v zasedání uspořádaném na počest památky Leibnizovy.

Kdo by si tu nutně nevzpomněl na knihu zapečetěnou sedmi pečetmi, o níž mluví Písmo? Věru, těmto mudrcům cest celá příroda knihou zapečetěnou sedmerou pečetí, z nichž ani jediné ne-

[4]) Totéž dosvědčuje Bernard Cotta, materialista, řka: „Každým spůsobem jest pro nás první popud (Anstoss) každého rotatorického pohybu rovněž tak nevysvětlitelný jako prvopočátek všech věcí. Jest to jeden z oněch momentů, kde stojí zpytatel před nepochopitelnou příčinou, před hranicí poznání, za niž se odváží jen víra — v Stvořitele.

[5]) I Bronn vyznává: „I pro první organickou bytosť Darwinovu jest vždy ještě osobního úkonu stvořitelského zapotřebí.“ Naděje skládaná v systém Darwinův jej oklamala, proto dodává jaksi mrzutě: „a je-li jednou nutným úkon stvořitelský, pak se nám to vidí býti lhostejným, zabýval-li se první úkon stvořitelský jenom jedním anebo statisíci druhy!“

mohou odlomiti. Co činí tudíž? Pozorují okem bedlivým a zkoumají desky, měří svědomitě jich délku a šířku, ale obsah knihy, jenž psán jest pevnou rukou bytosti vyšší „písmem čtitelným“, jest jim tajemstvím. Z celého obsahu veliké této knihy přírody nedovedou správně přečísti při všem úsilí, při všem namáhání a při všech jinak často velikých vědomostech svých — ani jedné věty.

Filosofové druhu tohoto, kteří při vší nevědomosti své právě v těch věcech, jež jsou základem veškerého řádného filosofování, přece opět mluví o absolutním lidském vědění, by zajisté lépe učinili, kdyby svou filosofii „pověsili na hřebík.“ Vždyť jim o vědu spočívající na přísné pravdě beztoho nejde, nýbrž jenom o vymýšlení různých theorií, by se mohli obejíti bez Boha; to však se jim nikterak nechce dařiti, neboť narážejí při každém skoro kroku na otázky takové, jež si nedovedou nikterak vysvětliti bez působení osobního Boha. Ale předpojatosť aneb snad i zášť jejich oproti Bohu jest tak veliká, že než by uznali jeho svrchovanosť, raději polykají čiré nesmysly anebo vyznávají: nevíme a nebudeme nikdy věděti, čili jak Schuler krátce pověděl: „Lieber als für Gott erklärt man sich für bankerott.“ [6])

Z toho patrno, že poesie, kteráž následuje nevěreckou tuto filosofii a na jejím základě buď jenom jakési slepé a nevědomé božství uznává, jakéhosi praducha nevědomého a nerozumného aneb pojem božství zcela upírá a Bohu se rouhá, na bludné a křivé nachází se cestě ku škodě své vlastní a ku škodě mnohých čtenářů.

Zde však prohlašujeme proti té neb oné možné námitce určitě a jasně, že toho na básnících nikterak nežádáme a nikdy též žádati nebudeme, aby psali básně „nábožné“, aby psali o Bohu a o náboženství; ba i to vyznáváme, že jim nebudeme činiti výtky ani nejmenší, když se o Bohu a o náboženství ani nezmíní. Ale toho na nich smíme právem žádati, aby nepsali básní b e z b o ž n ý c h, básní rouhavých, proti-náboženských a proti-křesťanských; k tomu nebudeme nikdy mlčeti! (Pokračování.)

[6]) „Der Pantheismus gewürdigt durch Darlegung und Widerlegung von G. M. Schuler str. 115.

Jan hrobník.

Vesnická povídka ve verších.

Napsal **Vl. Syrokomla.** Přeložil **V. Pakosta.**

(Dokončení.)

XIX.

Za měsíc Jeník, štěstím oplývaje,
s návrší spatřil svoje rodné kraje;
a jako poutník odolá jen s těží,
Jerusalemských kdy dostřelne věží,
by na tvář nepad — taká divná síla
Jeníka přímo k zemi porazila.
Zasmál se, vzkřiknul, sladké slzy roní:
„Ach, to má víska! ach, to oni, oni!
ach už jsem u nich, již jsem přišel k cíli!
ó Spasiteli! ó můj Bože milý! . . .“

Povstává, hledí, žal mu v duši padá:
„Kde naše chata? Aj, tam stromů řada!
Otec i matka v hrobech pod lipami . . .
leč starší bratr! příbuzní a známí! . . .
A kdež je kaple? chata hlídačova?
hospoda jiná . . . a jak pěkná, nová! —
Tam koně pasou — neděle čas milý,
kam Řehořův se poděl koník bílý?
Jistě ho prodal — o jak chybil . . . škoda:
byl to kůň bystrý . . . a krev není voda . . .
Kde se tu vzaly tyto mladé hrušky?
kde hruše stará, jež tam u pastušky
samotná stála druhdy na pahorku, —
ó co v ní ptactva hnízdívalo v horku! . . .
Já bídný člověk! . . . Bože umučený!
jaké tu změny! jaké divné změny!
Kde staré olše, jež tu jindy stály,
kdo podťal kmen, kde čápi hnízdívali? . . .
Obilí nízké a jak jest ho málo . . .
a jindy po pás mi až dosahalo! . . .
Potok se zúžil — v cestách bláto všady . . .
mne nešťastného, co to vidím tady!
Kde moje víska, stromky, moje strouhy? . . .
Jeník se zachvěl — a zas plný touhy
ku zemi klesnul, bolné slzy leje:
„Ach duše moje tady neokřeje!“

XX.

Šel do hospody; — tam, že svátek právě,
jest hlučno, živo jako o zábavě:
Děvčata, hoši . . . pravda to, či snění?
tu ani jedné známé tváře není! . . .
„Ó lidé dobří!“ (ptá se ostýchavě),
„jste-li pak zdejší? aneb jen v mé hlavě
tak zdálo se mně?“ —

— „„A kdo vy jste asi?““
vesnických hochů ozvaly se hlasy.
„Jsem Jeník Skiba — neznáte mne v chvatu?
na konci ve vsi mívali jsme chatu . . .
Kde moje chata?“

„„Ty jsi podnapilý:
zde Skiba žádný nežil, brachu milý.““
„„Jak pak že nežil?““ — jiní odvětili —
„„já slýchám, že zde Skibové kdys žili,
leč vymřeli už. — Poli nad hřbitovem,
se ještě podnes říká „na Skibovém;“
teď jsou tam lada.““

„Kde jest Šimon Žloba?“
„„Ten dávno mrtev; jeho synové oba
u studně bydlí, tam v té nové chatě,
tam právě stojí, snad je dosud znáte.““
„Neznám těch tváří! . . . a kde Sekyra je?“
„„Ten dosud žije, zvolna umíraje:
v starobě život změřen na hodiny!““
„Ten nejmladším byl z naší omladiny,
a jak rád tančil!“ —

Tu smích nemá mezí:
„„Vám, stará vojno, něco v hlavě vězí!
Již deset roků chuďas jak kůl v plotu
o berlích chodí po vsi na žebrotu.““
Umlknul Jeník — z velikého bolu,
dal sobě sklenku, posadil se k stolu,
a že své známé dobře v mysli chová,
na hochy, dívky doptával se znova.
Leč každou chvílí propukne smích nový,
neb dávní lidé, známí Jeníkovi,
buď vymřeli už, nebo odsud vyšli,
a nikdo ve vsi na ně nepomýšlí,
a z oných děvčat, jež ho druhdy znaly,
sotva dvě staré babky pozůstaly.

Otázky další Jeník stlumil v duši
krev v jeho ňadru horoucněji buší,
vyklopil sklenku, sklíčen myšlénkami:
Tu sami bratři, příbuzní a známí,
jej neuvítá žádný úsměv vlídný!
„Ó Bože, Bože, jak ten život bídný!“
Tu jeden soused věku obstárlého,
od konce jizby přišel k stolu jeho:
„Hoj, starý brachu! nač se trudy mořit?
musím si s vámi blíže pohovořit.
Zda do opravdy naši písku znáte?
či, jak tam praví, na cestu se ptáte?
Leč pozoruji ves vám povědoma,
neb znáte jména jak byste byl doma.
Vy že jste Skiba, který? z které chaty?
Již dávno odtud?“

„„Již rok čtyřicátý.““
Tu mládež znova do smíchu se dala:
„„Ve jménu Otce . . .““ čela znamenala.
„„Šílený člověk! již ho paměť klame,
myslil, že najde všecky svoje známé!
Tam Petr žebrák s Martou tančí právě!
Pohleďte, brachu, jak jim to jde hravě!
Ó Marta dneska první tanečnicí!““

Tu starý Jeník skroutil vousů kštici,
pohladil bradu, udeřil v stůl bílý,
až na něm všecky sklenky poskočily,
z úst od Slavkova zahřměl rozkaz pádný:
„Teď konec žertům! nejsem cucák žádný!
Koho z vás stisknu — Bůh mu odpusť hříchy
pak přestane si z Petra tropit smíchy!
On (jest-li pravda) na nohu jest chromý;
vy mrzáci jste zjevní, povědomí,
mrzáci v hlavách!... Kdo se Martě směje,
na pěstě zvu ho — ať si mne jen přeje
To bylo děvče počestné a pěkné!
kdo mi to upře, ten mě nezalekne,
zmohu jich deset!...“

Mládež všecka zbledla.
„„Ten dělá, jak by hnidovka naň vsedla!““
zamručel jeden — druhý opět dodá:
„„Považte, kmotře, krev že není voda!
Snad jest to pravda, oč mu právě běží,
že stará Marta byla děvče svěží.
Nechme to platit, když už jinak nechce . . .““

Když celá obec takto zticha šepce,
Jan utřel slzy, než mu s očí sletí,
a dopiv řekl:

„O vy děti, děti!
neznám vás věru, neboť nejste moji.
Zde dnes už víska zcela jiná stojí.
S vašimi dědy dobře jsem se znával,
s vašimi otci, píval, tancovával —
k nim nyní půjdu . . . Hola, kdo chce zlato?
kdo na váš hřbitov dovede mě za to,
a ukáže mi v země hlubokosti,
kde vašich otcův, vašich dědův kosti!
K nim jest mi jíti, svými vzpomínkami
je pozdraviti jako starý známý.
Ať v jejich uších slova má jim zvoní,
a Jana Skibu poznají hned oni!
Na jejich slávu připiti mi třeba.
Hoj, hospodáři, dej sem medu, chleba . . .
dej chleba, soli jako předci staří,
že všickni noví ve vsi hospodáři
na chlebě, soli dosud účasť berou . . .
Já přišel do vsi s touhou tisícerou,
a ješto všickni moji známí, milí,
obydlí nová v rakvi vyvolili,
půjdu k nim s darem — jak se k známým chodí . . .
hoj! na váš hřbitov kdo mě doprovodí?“
A dukáty dva z měšce vyndat chvátá.
Leč nikdo z obce nedotknul se zlata,
jen jeden soused řekl, dopiv plaše:
„„Já ukážu ti staré hroby naše.““
A Jeník zmládnuv, jarý, všecek jiný,
vzal láhev vodky, láhev medoviny,
a za průvodcem, kříž kde cesty značí,
na hřbitov chvátá, co mu síly stačí.

Doslov.

Nocoval na hřbitově a hned za svitání,
do vesnice si vyšel, po známých se shání
leč ze všech jen dva starce choré našel s těží,
a jen dvě ženy staré — druhdy děvy svěží,
při nich se zotaviti doufal v této chvíli,
leč ony tak jak víska též se proměnily:
život ovál jich duše chladným dechem stáří,
ač dosud hovornými — nic jich nerozjaří:

čas vtíská jim svou pečeť, v srdci rozdmychuje
žár sobectví, jak v líci vrásky zůstavuje;
Jeník, jenž znal jich duše květy obsypané,
jenž s počátku se těšil, že v nich život plane,
kdy zřel, jak tělo, duše bídně zakrsaly,
rmoutil se, že též ony živy pozůstaly.
Živými na vždy zhrdat umínil si všemi:
svět jeho, jeho víska dávno v chladné zemi!
Najal si byt a denně, sotva den se rdívá,
z lůžka se rychle vzchopí, jídla nesháníva.
Zajde si do hospody, láhev medu koupí,
by lidem, kteří v lásce nebývali skoupí,
připil na jejich hrobech. — A tak denně z lidí
jej ten zas onen bloudit po hřbitově vidí;
a tlupa dětí, která před ním prchávala,
hrobníka Jana jméno přezdívkou mu dala.

Týž kabát stále nosí, hlavu k zemi chýlí,
Jan hrobník každodenně chodí na mohyly,
před kříži poklekává, medovinu lije:
„To mému Řehořovi! Nech můj Blažej pije!
Řehoři, zpomínáš si? Tys byl chlapík čilý!
jak ministranty víno z konvičky jsme pili?
Ó tebe jako bratra miloval jsem vřele,
a tebou připijím zde na zdar víse celé;
ty rozdělíš se s bližním o poslední mžikem,
máš ale jednu chybu — že jsi záletníkem,
že miluješ, Řehoři — smlčeti to stěží,
jinochy jako děvy — a to nenáleží.
Běží tu o dvě babky — odpusť, bratře zlatý,
buď pouhý klam to srdce, nebo bolesť ztráty.
Já nezamýšlím znova bych se zamiloval!“
Tu Jeník máchnul rukou, hlavou přikyvoval,
přešel a opět jinde nad hrobem se sklání:
„Blažeji! Neslyšíš mě? Máš to tvrdé spaní!
Tys vojákem chtěl býti — žár ti v očích blyští,
ty chtěl jsi viděť vojnu, jak tam kule svišťí!
Hleď, já byl v Hispanii, viděl kruté seče,
v Smolensku, Němcích byl jsem — všude kde krev teče!
Víš to? Ó jakáž hrůza! Člověk mnoho snese,
v důvěře v Boha, v účel, pro nějž bojuje se!
Obyčejné to kule ... fičí ... trefí ... mijí,
leč toho, kdo se vrátil s nezlomenou šíjí,
jak vítají pak věnci, křížky, oslavami!
Blažeji! ... škoda, škoda, že jsi nebyl s námi!
Zde trochu medoviny přinesl jsem tobě:
leč pravda, ty jsi mrtev — Jeník zavdá sobě.
Nastaly jiné časy! kde se skrýti láji:
hrobníkem všickni lidé mě zde nazývají!

Než co mám sobě počít? Prchám lidské zloby,
můj domov, kostel, krčma — to jsou vaše hroby,
i u mne v srdci hřbitov — jsem jak mrtvol všady,
ký tedy div, že raděj scházíme se tady,
než bychom ruku živých tiskli ve své dlaně,
oni se stydí za nás — styďme též se za ně!“

Tak ode hrobu k hrobu pije, truchlí, plesá, —
pak rozpláče se, — pláče — v náruč spánku klesá, —
na noc se vrací v chatu — zítra bloudí znova
leč rok od smrti pána blíže u hřbitova,
s pohárem našli tělo — věčný spánek spalo,
v poháru ani kapky medu nezůstalo,
nic tedy po šílenci lidé nezdědili:
leč přece ten Jan hrobník — zjev tak roztomilý.

Jan Hollý a slovenčina.

Napsal **Tóma Šmýd.**

(Pokračování.)

Tyto svoje city uložil potom ještě do jiné básně, v níž to oslavuje oba apoštoly slovanské a kteréž dal jméno:

II. Cyrillo-Methodiada,

víťazská báseň v šesti spevoch. Napsal ji v letech 1832—1835.

Opěvuje a popisuje v básni této všecko, co byli způsobili svatí Cyrill a Method v národech slovanských, a vypravuje o jejich životě počna od té chvíle, jak Rostislav jich povolal na velikou Moravu až do té doby, co v Římě byli oba vysvěcení na biskupy pro říši velko-moravskou. Započínáť Hollý tu pěti takto:

Prospevujem, jak vyprosení z Cárihradu bratri,
Konštantín a Method, ku tatranským došli Slovákom;
Jak márné po celej vyvrátili krajne modlárstvo,
A všeliký národ v kresťanskej pravde i božském
Zákone vycvičený spasiteľnej získali víre;
Jak též obvinení slavskému a od seba chrámom
Nadstavenému dané povymáhali obradu právo.

(Vikt. spisy st. 161.)

Na Slovensku rodí se nám nejen výteční pěvci, ale i neúnavní sběratelé slovenského bájesloví a obyčejů mezi lidem nám dochovaných. Proto i v tomto oboru Slovensko nám dalo hlavy

velmi důmyslné; byltě i Šafařík, jenž vydal „starožitnosti slovanské“, sám rodem Slovák. A z Hollého Cyrillo-Methodiady poznáváme, ze zpěvu třetího a čtvrtého, jak výborně Hollý už tehdáž, když poučovati se ještě nebylo lze z rozličných pomůcek, znalý byl bájesloví slovanského, o němž k této básni ještě i různo byl psal, chtěje, aby čtenářové ji lépe porozuměli. (Srovnej níže „Vydané spisy pod č. 4.) Na začátku zpěvu IV. (ve spisech Vikt. sv. I. st. 193.) vypočítává jména všech uctívaných bůžků slovanských, jejichžto modly po Slovensku a na Moravě jsou káceli a rútili sv. Cyrill a Methoděj; oblažujíce lid slovenský spásnou naukou křesťanskou a zakládajíce všude chrámy, ve kterých se odpravovaly služby Boží jazykem slovanským. Vposled Konstantin zostane v Nitře a Method na Velehradě.

Ve zpěvu pátém opěvuje, jak závisť bavorská „podparchá kňazstvo na bratrov.“ Byli obžalováni v Římě, „že bratri neslušné blúdy po krajne učá, a slavský po kosteloch obrad nadstavujú.“ S Rastislavem oba se rozloučili králem a vyučených mládenců, na úřad kněžský súcích vezmouce ponáhlají obá do Říma, aby tam ze svého apoštolování počet vydávali.

Ve zpěvu šestém popisuje: jak v Římě vyznali víru a obhajovali služby Boží slovanské, a papež Adrian slovanskou jejich bohoslužbu potvrdil „a oboch na vlastný biskupov úrad posvatených na zad ke Slovákom odešle.“ — Tím se zakončuje celá jeho báseň. — Úskalí, jež hrozilo zde básníku — knězi, libujícímu si z pravidla v mravokárném, didaktickém a dogmatickém využitkování látky k tomu tak vděčné, Hollý vyhnul se s uměleckým vkusem, zřetel svůj obrátiv jediné k momentům čistě historickým a plastickým (Vlček liter. slov. st. 38.) K básni této zároveň popsal Hollý též život ss. Cyrilla a Methoděje, aby se jí lépe porozuměti mohlo. —

Okolo roku 1836. Hollý sepsal nový a zároveň též ostatní svůj veliký epos:

III. Sláv,

víťazská báseň v šesti spevoch.

V básni této Hollý opěvuje: s jakou hrdinskou myslí bojovali stateční otcové a jak po rozmanitých vojnách konečně zvítězil praotec „Sláv“ (otec Slávů či Slovákův), když potřel cizince čudské, na lup a vraždu do krajin slovenských poslané.

Sám udává obsah celé básně, když hned ze začátku započíná prozpěvovati:

Vyspevujem, jak Sláv pribehlych do vlasti na lúpež
A strašný l'udu mord záhubcov na hlavu potrel,
I svých od hroznej tak ochránil zkázy rodákov.
Umko, na tatranském bydl'ácá sídle, čo každú
Najlepšej pamatáš a ve svej máš príhodu mysli!
Aj včul zas prispej na pomoc, keď o dávno zabudlých
A z vedomosti vyšlých zaumínil som si na srdci
Prospevovať bitkách, i hlavné otca našého
Pozdnejším známé učiniť víťazstvo potomkom,
Od neho sa zvúcím a slavné méno deďácím.

(Vikt. spisy st. 231.)

Touto básní Hollý epiku svoji zakončil. Prvé místo z těchto epických básní „Svatoplukovi" se připisuje, jehož některé části nebyly by nehodny pěvce Ztraceného ráje, ani Osvobozeného Jerusalema. V něm Hollý osvědčil se zároveň, jak dovede kořistit z podání národního (Vlček lit. slov. st. 39.)

IV. Selanky

svoje psal Hollý vedle Cyrillo-Methodiady od roku 1832—1835.

Vlček dí o nich (ve slov. lit. st. 40): Jeho selanky nejsou ony přecukrované, nepřirozené, nepravdivé kresby, jež přílišně idealisujíce život pastýřský i sám ten prostý lid, v poesii staly se nemožnými od té doby, co zdravý vkus vyžaduje pravdivého realistického líčení za prvý schod k umění. Hollému pastýři se svým životem jsou jen stafáží k utěšené malbě přírodní, která v selánkách jeho je momentem hlavním.

Selanky Hollého Viktorin vypočítává dvacáteru jednu:

1. Slavín, 2. Jaroslav, 3. Hlasislav, 4. Slávomíl, 5. Vodný muž, 6. Pasy, 7. Kráska, 8. Lubko, 9. Čestislav, 10. Polislav, 11. Sláv, 12. Svadebná peseň, 13. Horislav, 14. Hojka, 15. Vyvolávání jara, 16. Unoslav, 17. Milidruh, 18. Chválko, 19. Miloslav, 20. Vitoslav, 21. Spasitel'. Starý posuzovatel dí o nich: V almanachu Zoře sděluje Hollý idylly, libou jsoucí odlikou prostého způsobu života u synův podtatranských. (Čas. Mat. mor. 1876 st 114.)

V. Žalozpěvy.

Od roku 1837—1840 vyhotovil Hollý své žalozpěvy, rozličné ódy, a metrický „katolícky spevník." Je pak jeho žalozpěvů desatero:

1. Umka a básník, 2. Plač matky Slávy, 3. Plač matky Slávy nad Vratislavom, 4. Plač matky Slávy nad synami Svatoplukovými, 5. Plač matky Slávy nad synami odrodilými, 6. Sťažování

Mojmíra, 7. Naríkání Rastislava, 8. Lúčení Svatoboga Svatoplukoviča, 9. Na smrť Aleksandra Rudnayho, 10. Na smrť Jura Palkoviča.

Žalozpěvy Hollého jsou práce velice zdařilé. Veliký básníkův bol nad lidem jeho, neštěstím, odrodilstvím jej užírajícím úplně oprávněný, nepůsobí dojmem zmalátňujícím, nýbrž povzbuzuje a povznáší. (Vlček liter. slov. 40.)

Mezi nimi nejvýbornější perlou je žalozpěv: 2. Plač matky Slávy, 4. Plač matky Slávy nad synami Svatoplukovými, 5. Plač matky Slávy nad synami odrodilými a 7. Naríkání Rastislava.

Plačeť matka Sláva:

Neb kdo by netrúchlil? Kde která nenaríkala matka?
Keď ju tak hrozný jak mňa tu potkal osud.
Ejhľa dobrých na svet dala som pod Tatrami synkov; — — —
Než včul jak by z očí horké sa mi kapky neľály,
Keď z ních už tol'ké ve hrobe časti ležá.
Kdež' moje armorské, kde na britském ostrove nekdy
Bydľáce, kdeže sú Réna a Belgska deti?
Kdež' ty, čo nad Sálou, čo na ďal'ších Láby pomedzách,
Čo v Braniborsku aneb tam ve Pomorsku žily?
Kde zmužilí Sorbov kmenové, kde Bodrici a Vilci,
I starodávnejších zástupy Vendov iné?
Kam pošli zástupové, čo po všetkém bývali Grécku,
Kam ti, čo až v menšej Azii sídla mali?
Zahrabaným večná pozavírala drímota vička,
A zbyvše na krutých národy prešly vrahov.
Nišť ani z vyhlavených tu i tam nepozostalo vácej,
Len rék, mest a samých názvy nekol'ko dedin.
— — — — — — — — — — — — — — — —
Než čo do tak hroznej ubohých zahrúžilo bídy?
Dobrota jích vlastná záhubu ťáhla na nich.
— — — — — — — — — — — — — — —
Že vlastnej l'udskú merajucí rovnoty rovnosť
Mysleli, jak dobre mňá, tak dobre mnívať iných.
Mysleli, jestli ku ním spravedelnosť, jestli porádný
Mír zadržá, že pokoj mať sami vždycky budú.
— — — — — — — — — — — — — — —
Predca ma tá jediná trúchlú vždy kojivala nádej,
Tá jediná horkú láhčila čáka bolesť:
Keď sa svet osvítí a nemravná prestane hlúposť,
Mému že vác nebudú národu krivdu činiť.
Svet sa už osvítil, nerozumná prestala hlúposť
Predca sa mému krutá národu krivda činí.

(Vikt. spisy st. 372—375.)

Plač matky Slávy nad synami odrodilými detakto:

Sotva mi od jedného mokré schnú nárekу líca,
Už ke druhému nová príčina kvíľu volá.
Nad vami zas tu musím ubohá já Sláva rodička,
Odrodilí synové, horko na srdci plakať.
Že k človečenstvu přišlí za svú haňbíte sa matku,
K cudzím, čo mňa potrieť chcú, utekáte vrahom;
A mňa tupiť, v zlý žart a ohavný posmech uvádzať;
Ba špatnou zlorečiť smíte mi ešte hubou. — — —
Ach, vtedy som dobrá a potrebná bývala vždycky,
Keď som vás na mojích dojčila prsmi rukách!
Keď som vás na kolíske milou uspávala pesňou,
A predňé žvatlať dávala v usta slova.
Keď som náležitú peč o súcú chóvu, o živnosť,
O šťastí a samé len vaše védla dobré,
Tenkrát za vlastnú ste sa nikdy nehaňbili matku,
Od cudzích ste ľudí vždycky ubehli ke mne. — — —
Než včul už odchování a svému ku místu privedlí,
Keď vác potrebnej pestovateľky není . . .
Za vlastnú sa nenávídenú haňbíte rodičku,
A k nadutým rúhať jej sa bežíte vrahom.
To hľa za ostudné vyslúžila som si chování,
Ten vďak, tu krásnú odplatu za mzdu berem!

(Vikt. spisy st. 382—383.)

V žalozpěvu 7.: „Naríkání Rastislava“ opěvuje zpředu, jak vrtkavé jesti štěstí, volaje:

Šťastí, ach šťastí! jak divno ty s ľudmi nakládáš!
Jak hry a nezbedné z nich sebe žarty robíš — — —
Já som bol kráľom, ne ze tvej však prízne a lásky,
Než vlastné mňa na tú zdvihnuly cnosti vysosť — — —
Než včul všetko slepé naopak si prevrátilo šťastí,
A z veselej smutnú zles' mi zahúdlo peseň.
Som zo kráľa vazeň, som z tak možného chudobný,
Z tak slavného slepý víťaza podrobenec.
To preto všetko, že som krajanov svých voľnotu hájil,
A v cudzém nechcel jím krky járme nechať — — —.

(Vikt. spisy st. 389.).

Rastislav, král oslepený pak z ciziny po svých krajanech a po své vlasti touží, naříkaje:

Nespatrím ani už slavná teba, krajno tatrancov,
Nespatrím ani vás, tak mne Slováci milí.
Jakživ nezhľádnem veľapevné hradby Devína,
Jakživ nábožný otče, Methode, teba.
Tak ďaleký od vás a ode všeho lúdstva našého
Rozbídný povedem v závore tejto život.
Sem trúchlého těšiť neprijdete nikdy, Slováci,
Mój ani keď zemrem nesprovodíte pohreb.

(Tam doma kdybych byl na Slovensku, ač slepý:)
Aspoň bych dýchal ve slovenském vol'no povetří,
Aspoň bych krajanov tam hlas a pesne očul.
Darmo je však; nebudem ve slovenském vol'no povetří
Dýchať, aniž krajanov tam hlas a pesne slyšať
Len tu musím trápiť sa v ukrutném tomto žaláre,
Žádostný až hosť smrť mi odejme život.
(Viktorin, spisy st. 391—392.)

Žalozpěvem 10: „Na smrť Jura Palkoviča, kanonika ostrihomského“, opěvuje Hollý velikou ztrátu neúnavného spisovatele slovenského a přeštědrého mecenáše, jenž svým nákladem podporoval mladou spisbu slovenskou, jehož ubohému národu slovenskému neúprosná odňala smrť, ale dodává básník:

Však ne celý pominul, ne se všetkým do hrobu klesnul;
Smrť vzala len smrtné a k čomu právo mala.
Ostatním ale tým, čo boží prednášalo obraz,
Tam kde čeká hojná odplata slávy letel.
Tam veselý zástup navnuklých od Boha věšťcov,
Tam vítá ho Cyrill, tam brat i rovne Method — —
Kol'ko je, kol'ko potom verných sa nal'ézne Slovákov:
Tol'ko mu pomníkov stáť bude v srdci jejich.
(Viktor. spisy st. 404.)

Juro Palkovič hlavně tím podporoval Hollého, že svým nákladem počínaje od roku 1824. vydával jeho spisy v Trnavě, kdež vycházely: „Nákladem istého Literaturi slovenskég Milovňíka“, jak se naznačuje dole při spisech jeho vydaných. (Pokračování.)

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

VII.

Methodova závěť.

První vánky s jihu vanou přes Moravu,
první lístky z větví vypínají hlavu,
travka dechem jara začíná se chvěti,
skřivan s prvním zpěvem jaru v náruč letí.

Ale Moravané vánků nevítají,
žalosť v obličeji, slzu v oku tají;

druh jde vedle druha, nepohlédne ani,
aby nevypukl v hlasné bědování;
druh jde vedle druha beze slova, bledý —
vždyť se otec Method loučí naposledy.

Na bělounkém loži stařečkova hlava,
bílý keř, jejž jabloň květem osypává;
s bělounkého lože Method, otec milý,
k mileným se žákům naposledy chýlí,
naposledy chabé pozvedává dlaně,
aby drahým žákům žehnal jménem Páně,
naposled se chýlí, aby v díku mnohém,
po nich Moravanům všem dal vroucí: „S Bohem".

Všecky žehná žáky. Gorazd jenom zbývá,
jenž tu sloupem kleče, slzí nevylívá,
jenom hořký bol se jeho tváří chvěje
o dobrého otce, světce Methoděje.

Pakli krutá žalosť srdce náhle schvátí,
balvanem naň lehne a tvář zledovatí.
Tak tu klečel Gorazd, bol jej němý svíral,
a jak slunko na zem, tak naň Method zíral
a ret jeho šeptl jako vánek v kvítí:
„Pojď sem, Gorazde můj, chci tě ještě zříti!"

Gorazd přiklekl a bolesť teprv nyní
z hrudi Gorazdovy vyrazila síní.
Gorazd zaštkal hlasno, když mu vetchou dlaní
otec Method dával svoje požehnání.

Slabotou se chvěla ruka Methodova,
když mu žehnal, tichá mluvě při tom slova:

„Zůstavuji tobě drahé Moravany,
jimž jsem otevíral věrou nebes brány,
zůstavuji tobě, bratře, bratry tvoje,
hleď, by nepoklesli zpátky do příboje,
hleď, by nepoklesli do příboje bludu;
nad vámi já v Bohu ruku držeť budu;
až mne povolá Pán do nebeských říší,
snad mé vřelé za vás prosby neoslyší.
Buď tu za mne, bratře, vůdcem Moravanů,
voď je neunavně čistou věrou k Pánu,
a když příboj vzteklý pěnu na tě hodí,
zachytni bezpečné Petrovy se lodi,
zachytni se kotvy, kterou Řím ti skytne,
on jen zachrání tě v loďce nerozbitné —

Svatými vás pouty svaté město víže:
neskaleným leskem posvátného kříže,
věrou bez poskvrny, jako démant ryzí,
láskou oteckou, jež nikdy nevymizí,
tělem Klimentovým, poutem čarné síly.
V Římě leží také Cyrill, bratr milý,
který v smrti ještě na bolestném loži
poroučel vás mně a mocné ruce Boží —“

Oddechl si Method vysílený řečí;
kolem nepohnutě žáků řada klečí,
nejblíž loži Gorazd, smutně hlavu chýle,
diví světcovy se lásky mocné síle.

Oddechl si Method, povztýčil se v loži:

„Ve všech prácech mějte požehnání Boží,
ve všech prácech mějte lásku k svému lidu,
nedejte mu nikdy upadnouti v bídu;
milujte se, bratří, láska pevnou hrází,
úkladů jež sítě nepřátelských kazí;
milujte se, bratří, láskou k Římu lněte,
tam jen vaše spása, blaho vaše kvete,
tam jen pramen čistý, pramen křišťalový
víry Kristovy“ — a s posledními slovy
hlava světci klesla, klid mu popial líce —

Moravo, jsi sirá, otce nemáš více!

Moravo, jsi sirá, ale odkaz skvělý
světcovy rty v dechu posledním přichvěly,
přichvěly ti odkaz veleskvělý Říma,
který křídloma tě zastře obrovskýma,
který zastíní tě před bouřnými časy,
a tvé dítky dobré bídě vyrve, spasí.

A. O. Plešovský.

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

3.

Přistupuji k jiným způsobům života, jakož i k obyčejům v údolí Abersee.

Při křtu tam zvláštních slavností nemají. Nápadno jest, že alpské matky, selky i měšťanky, dětí svých samy nekojí, nýbrž krmí je všelijakými kašičkami a cumly; cumlů jest v každém domě

mnoho a děti jsou na ně tak uvyklé, že i v 4., 5. roce běhají kolem domu s cumlem v ústech.

Dětský věk má v Alpách málo her a zábav. Často jsem děti při hrách pozoroval, aneb se na ty věci ptal, ale nikdy jsem ničeho zvláštního neviděl a neslyšel. O dětských písních, popěvcích, neb říkadlech při hrách, jimiž se honosí slovanští národové, v Alpách neuslyšíš. Ale jednu zvláštní krásnou slavnosť mají děti alpské přec a sice o květné neděli. Na ten den každá matka všecky svoje děti i nemluvňata co nejlépe vystrojí a jde s nimi do kostela; z venkova, z daleka, mají-li koně, přijedou, nemají-li, jdou pěšky třeba 1½ hodiny cesty. Roku 1884. byl na květnou neděli krásný den a tudíž jsem viděl v parádě celou osadní omladinu. Se všech stran se hrnul lid s dětmi do chrámu; hocha bez palmy jsem neuviděl: mnohý z nich si držel mámu za sukni, by se mu neztratila a při tom si kráčel dlúhým krokem ve vší pýše a hrdosti; jinému musil otec držeti v půli dlouhou palmu, aby mladého hrdinu nepovalila, ale to jeho česť docela nic neuráželo; palmu přec nesl on a na to byl hrd. A byly to palmy, milí braši: Dlouhé pruty, obyčejně více pohromadě, jsou na hoře okrášleny větvičkami jalovcovými a buď jeden prut neb všecky ve způsobu stromu rozvětvené ozdobeny jsou na hoře krásnými červeno bílými jablky, ve způsobu růžence jako desátky jedno vedle druhého navlečenými; celý vršek jest ozdoben červenými fábory. Což divu, že tato skutečná krása i dospělého jinocha; ba i starocha alpského uchvacuje a jemu nemenší než dětem radosť působí. Tak ku př. jeden sedlák spojil uměle 27 silných palem a zbudoval z toho strom ohromně vysoký, který si přivezl po lodi přes jezero a na nějž se v chrámu s největší rozkoší díval. Při církevních obřadech postaví se všickni s palmami k oltáři, což vypadá jako krásný vlnící se háj. Myslivecký kroj jinochů, krásně vystrojené děti na rukou rodičů, maličká selská děvčátka v červených květových šatech, to vše celé skupině nemalé dodává krásy. Myslil jsem tehdy, že budu sloužiti „velkou“ jako nějaký kníže-arcibiskup uprostřed umělého háje, ale má radosť netrvala dlouho — jakmile byly palmy posvěceny, hrnula se aneb odnešena byla celá mladá generace z kostela ven.

Hru s červenými vejci provozují tam děti tak rády jako jsme to u nás konávali. Okolo sv. Jana Křtitele — bei Sonn'wend' — chodí školní hoši od domu k domu s dřevěnými ručnicemi a kde možno s čákou jako vojáci; provádějí rozličná vojenské cvičení, za čež dostávají peněžité dary.

Hlavní radosť nastává dětem v zimě. Také jsme rádi klouzávali a také jsme v zimě neznali jiné lepší radosti nad tuto, ale což je to vše proti Alpám. Tam jest v sklouzání a jezdění po saňkách mezi dětmi taková náruživosť, že si je i do školy berou a jako my s dřeváky dělávali tak si ony sáňky v síni neb před školou do řady staví. Na cestě ze školy domů buď táhne jeden druhého, aneb kde to jde na sklop, jede každý sám, velikou hrdosť pociťuje, vyjede-li setrvačností až na druhý protější vršek.

Až jsem se někdy zalekl ve škole, vida v takovém množství u hochů rozjizvené a potlučené tváře, ale z toho si oni pranic nedělali, to patřilo k věci. Na procházkách jsem vídal děvčata, jak s malými dětmi, která chovala, konala krkolomné jízdy po sáňkách s hůry do hlubiny, avšak toho si rodiče nevšímnou, ba samy ty malé chované dítky jako by v tom již radosť pociťovaly: nezapláčou a nedutnou, byť se i s chůvou do sněhu svalily. S naruživostí ještě větší věnují se dospělejší hoši hře: házení po ledě — Eisschiessen. Buď na ulici, neb na silnici, aneb na řece položí si kámen za cíl a k tomu háží dřevem dole plochým, okovaným a na hoře s držátkem a kdo nejblíže ku kameni dohodí, vyhrál. Tuto hru provozují hoši školní, jinoši dospělí, sedláci, měšťané ano v uzavřených místnostech i učitelé a kněží a to mnohdy s takovou vytrvalostí, že hrají při měsíčku, neb za tmy při světle, až do půl noci. Někteří v největším mrazu, aby volněji mohli hráti, svlekou si kabáty a háží ohnivě, aniž by tím nějakou nemoc sobě ulovili. Eisschiessen — jest specificky alpská národní hra.

Jak to v zimě na jezeře vypadá, z vlastní zkušenosti udati nemohu, neboť roku 1883—84. úplně nezamrzlo; slyšel jsem však, že tam bývá za velikých mrazů čilý, veselý život, sedláci že vozí přes jezero potahem klády a dříví a bohatší vyjíždějí si na sáních po ledě do sousedních osad.

I dospělá mládež nemá zvláštních her a slavností. Musik tam bývá po řídku. Pravidelně se odbývá musika na podzim, když pastýřky přiženou stádo s hor a jmenuje se — Almtanz.

Poslední masopustní neděli mají zábavu dřevaři z císařských hvozdů — kaiserliche Holzknechte (ráno mají veliké služby Boží — Dankamt.) Čas od času scházejí se chasníci — Burschen — na hory do Alm, jeden z nich hraje na harmoniku a druzí při tom s pastýřkami tančí. K jídlu přinesou jinoši s sebou chléb, Sennerinen dají uspořené čerstvé máslo a pekou — Schmorn. Na sv. Jakuba — Jakobifeier — dostaví se na hory do Alm

i sedláci a selky a vesele se tančí a hoduje. Toto jest prý zbytek pohanské slavnosti.

Tance tam mají tři: Ländler, Steirer (my mu na jihu Čech říkáme: Steidisch) a Schleiniger (čerstvý). Popsati tyto tance, by tomu každý rozuměl, se mi nedá — já tu spletenici slovy jasně vyjádřiti nedovedu — to se musí viděti. Tanečnice se točí před tanečníkem a on, drže ji volně za ruku, aby se před ním otáčeti mohla, za ní poskakuje. Hudba hraje alpské národní písně a tanečníci časem si dupnou, zavejsknou a v jistých intervallech provázejí hudbu národním zpěvem, což se mi při tom nejvíce líbilo. Byl jsem také na městském bále, který dávali veteráni a tu jsem viděl podobné tance jako ve vsích. Připomínám, že se veteráni toho dne, co měli zábavu, dostavili ráno v parádě do chrámu a měli — Amt.

Hudba jest v Alpách v plenkách: na svatbách drnkají čtyři houslisté a při bále hrají dvoje housle, viola a basa.

Ve sv. Volfgangu jest také hudební kapela, činí se, seč může, ale když tam přijdou čeští šumaři, jsou proti nim domácí hudebníci jako stín proti světlu.

Slýchával jsem také často o krásném hraní pastýřských šalmají, ale těch okolo Išlu málo slyšeti, to se děje více v horách, kde pasou stáda pastýři — Mannsbilder. — Někdy však přece jsem zaslechl na večer s hor tuto hudbu: hrával to nějaký bursch, který šel navštivit své milé. Hudba ta se tak líbezně po horách i po dolinách rozléhá, že by ji člověk poslouchal do noci. Rovněž i zpěv se v Alpách málo pěstuje. V chrámu mimo kůr nezpívá nikdo, venku leda že burschi sobě někdy zapějí a na horách Sennerinen mnoho křičí a hulákají, ale málo kdy sobě krásně zazpívají. Ne že by neměl národ německý v Alpách pěkných písní, naopak některé jejich písně jsou nad míru dojemné a ušlechtilé, ale lid přece nezpívá, není to v jeho povaze. Příroda tak krásná a velebná, ano úchvatná a mládež v ní nezpívá — není to v její povaze a — což je mým osobním náhledem — nemá k tomu čisté duše, čisté mysli! Zpívati po alpsku národní písně, tomu se říká: jodeln a alpský národní zpěvák sluje Jodler. Jejich písně se velmi podobají našim českým dudáckým. Jejich Jodler toť náš dudák, jejich jodeln — toť české: dudati.

Nemaje více co psáti o národních obyčejích a povaze alpské mládeže přikročuji k popisu alpské svatby.

Po druhé prohlášce odbývá se v hostinci přátelský oběd, jehož se zúčastňují oba snoubenci, jejich rodiče, bratr neb jiný

příbuzný nevěstin a družba, tlampač, který sluje v Alpách — Lodmann. V pondělí na to zvou ženich, bratr, neb není-li ho, nejbližší příbuzný nevěstin a lodmann na svatbu; v rukou nesou krátké červenými fábory ověncené hole, za kloboukem mají kytky — Buschen. Když vstoupí do domu, promluví družba takto: Tento přítomný ženich a počestná nevěsta N. N. uzavřeli ve jménu Nejsvětější Trojice Boží vstoupiti v stav sv. manželství. Na to jsou pohostěni: předkládá se jim rosolka, med, máslo s chlebem. Zváni bývají obyčejně jen příbuzní. V sobotu odpoledne před svatbou dováží se k ženichovi nevěstin statek — Brautschaetze. — Ženich jede pro nábytek sám, nevěsta jede zpět s ním a dává čeledi dary. V pondělí před svatbou přinesou přátelé nevěstě čerstvé ověnčené máslo, načež se pekou koblihy, vaří se rozličná jídla a tančí se. Podobně se děje u ženicha, kamž se opět sejdou přátelé z jeho příznĕ. Slavnosť ta sluje — Buttertragen a tanec — Buttertanz. Svobodní snoubenci sobě darů nedávají, vdovec však dává nevěstě šaty a vdova ženichovi košili a šátek na krk. Ráno o svatbě jde lodmann k ženichovi a zařizuje tam kytky, jeho žena pak — Kranzelbinderin — jde strojit nevěsty. Ke každé straně dostaví se dva hudebníci, načež se tancuje a snídá. Bohaté rodiny v městě dávají snídaní v hostinci Před odchodem z domu rodiče snoubencům požehnání nedávají, toliko matka pokropí nevěstu svěcenou vodou a udělá jí na čele kříž.

Venkovští svatebčané sejdou se do hostince v tom místě, kde jsou oddavky. Z hostince si dojde lodmann s ženichem pro faráře neb kaplana, pro toho, který oddává — při velikých svatbách pro oba. Lodmann obtočí knězi krásný zelený věnec s bílými fábory kolem levé ruky a vedou si ho do hostince ke svatebčanům. Nyní se hne průvod ku předu: v první řadě kráčejí houslisté, za nimi jde duchovní, v levo maje ženicha, v pravo starostu obce neb mládence — Brautführer (je to buď bratr nevěstin, neb někdo z příbuzenstva). Na to se řadí za nimi svědci, jinoši a posléze ženatí muži. Za těmito jde nevěsta s družičkou — Kranzeljungfer — a s jednou vdanou ženou — Mitbraut; svobodné dívky a za nimi vdané ženy uzavírají průvod.

Při velikých svatbách, když jsou oba kněži pozváni, vede si farář v průvodu do kostela ženicha a geistlicher Herr, t. j. kaplan neb kooperator, vede nevěstu. Před oddavkami se čte z ritualu k snoubencům řeč a sice k bohatým i chudým.

Po oddavkách slouží se „velká“ — Brautamt. Snubní prsteny i ti nejchudší z města i ze vsi dávají sobě. Z kostela do hostince

opět provází kněz svatebčany, načež nevěsta a družička tančí samy, bez tanečníkův — Brauttanz čili Ehrentanz, což se rovněž popsati nedá.

Při každé svatbě se děje stolování v hostinci a co jest při tom nejlepšího, každý svatebčan si musí jídlo pěkně zaplatiti sám. S hostinským bývá vždy již smluvena cena a platívá osoba jedna jak druhá za jídlo bez nápoje 2 zl. až 2 zl. 50 kr.

Novomanželé, učitel a kněží neplatí ničeho. V mezerách mezi jídlem se tančí, z čehož jest vyjmut ženich, jenž vůbec toho dne tančiti nesmí. Čas od času vybírají hudebníci zpropitné a po stolování přijde jedna kuchařka z kychyně s velikou fábory ověnčenou lžící a vybírá rovněž zpropitné. Na to činí lodmann řeč — Danksagung —: vysvětluje důležitosť stavu manželského, napomíná manžele, aby stav svůj zachovávali, jménem manželů děkuje hostem za poctu, kterou jim prokázali a žádá je o dárky pro manžele, na čež pro ně hosté peníze sbírají. Teprve nyní smí přijiti matka nevěstina do hostince, jakož i ostatní nepozvaní. Mezi hodováním se obyčejně nevěsta „ukradne“ — někdo z hostí ji odvede do jiného hostince, za ním přijde hudba, mnozí svatebčané a pijí tam víno i pivo. Řád musí zapraviti mládenec — Brautführer, který to propásl, že mu nevěstu ukradli. Po osmi dnech jdou novomanželé a jich rodiče zase do hostince na „dobrou vůli“ — Obraich. Věna tam rodiče dětem svým mnoho nedávají.

(Pokračování.)

Touha.

Tam na té skále, nebi blíž,
když hvězdy zplanou na obloze,
jak rád bych ve snů zlatém voze
se vznesl v čistou světla říš,
výš od světa, kde tolik trudů,
kde tolik smutku, tolik bludů.

Tam na té skále v jitří čas
což rád bych duši zasmušilou
jak z archy holubičku bílou
vysýlal v nebes nach a jas
výš od světa, kde tolik trudů,
kde tolik smutku, tolik bludů.

Štěpán Podlipský.

Z básní Šimona Gregorčiče *)

Překládá **Vojtěch Pakosta.**

Pohled v nevinné oko.

Neklop oči nesměle,
můj něžný, dobrý anděle,
mne neboj se a sedni blíž,
své oči do mých očí zhřiž!

Jeť tolik něhy v očích tvých,
že celé nebe září z nich,
a mně tam v jejich jasném dnu
plá všechno blaho zašlých dnů.

Zpomínky budí krásných chvil,
kdy jako ty já šťasten byl;
z nich mládí mého září skvost,
kdy jsem byl strastí, bolů prost.

A připomíná luzných let,
kdy sadem květným byl mi svět,
a mysl děckou každá báj,
zanesla v dávný lidstva ráj.

O zničen, zničen ráj těch let,
mně nelze, nesmím vkročit zpět,
zamčena brána jako hrob,
pryč navždy kouzlo zlatých dob.

Leč ač ten ráj mně uzavřen,
a z dálky smím naň hledět jen,
kdy hledím ve tvých očí jas,
já v nich své nebe vidím zas.

Srdce mi v prsou zatouží,
kdy v dávné dny se pohrouží,
v ten zašlý ráj, v ten zvadlý květ —
o zlaté kouzlo zašlých let!

Veselý pastýř.

Se zahnutou v ruce holí,
za kloboukem horský květ,
na horách i dole v poli
při stádečku můj je svět.

Oj zde na té slunné výši
jsem já pánem sám a sám,
rozhled, vonný vzduch co dýši
za bohatství nezadám.

Nikomu zde nejsem v cestě,
nikdo není v cestě mně,
o zda jinde, v hluku, městě,
žije kdo tak příjemně?

Veselé vždy čelo mívám,
jasný vezdy je můj zor,
vesele si houkám, zpívám,
až se chvěje stráň i bor.

*) Kněz-básník Š. Gregorčič zaujímá za přítomna mezi slovinskými básníky přední místo. Podáváme ukázku z jeho sebraných básní: „Poesie“ 2. vyd. Lublaň 1885, jež v rouše českém Vojtěch Pakosta k tisku chystá.

Nech tam jiným pestré kvítí
štěstí sype v žití vír,
já chci jenom v horách žíti,
zde jen štěstí, zde jen mír.

Při stádečku v jarém plesu,
zazpívám si na horách,
slasť svou sdělím pláni, lesu,
jak jsem šťasten, jak jsem blah!

Ó já hůl svou sukovatou,
raděj žezla králů mám,
za korunu cáří, zlatou
kytky s hlavy nezadám!

Na břehu.

Na břehu stoje v moře zřím:
Pode mnou divý příboj vln
do skály pere zášti pln
a k nebi dme se mlhy dým.
Ve tvář mi stříká spousta pěn
od skalních stěn;
leč jak ta skála,
v příboji stálá
též já se nehnu, vlny vám,
vzdoruje bouři vytrvám!
Kdy osud krutý vzedmuv vlny výš,
dotírá na mne jak na skálu v moři;
neb hrdý duch se nepokoří:
Osude týrej, naplň bolů číš,
zdrtit mě můžeš — ale nezničíš!

Vyhráno!

Povídka od **Václava Špačka.**

I.

Nad Borčany rozkládá se ještě noc, a obyvatelé tiché vesničky, jsouce zemdleni celodenní prací, hoví si ještě ve klidném spánku. Potrvá ještě chvíli, než bude svítati.

V Dohnálkově statku již vstali, dříve než jindy. Není však slyšet ani zpěvu, ani hovoru. Všichni domácí jsou zamlklí a zaražení; chvílemi docházejí do komory na zadním konci stavení, kde jest viděti v okně světlo, zastavují se, vycházejíce ven a tiše spolu hovoří. Když objevily se po chvíli na východě ranní červánky, vyšel z komory hospodář a zaměřil přes dvůr ku stavení,

kde byly ovčín a stáje. Ve střeše byl vikýř a k tomu byl přistaven žebřík. Dohnálek postavil se k němu a zavolal vzhůru: Jakube! Nikdo se neozýval.

Jakube! zvolal hospodář silnějším hlasem. Zase nic.

Jakube, vstaneš-li pak? zavolal hospodář, vystoupiv asi do polou žebříka. Na půdě ozvalo se: Co? Vstávej — budím tě již po druhé — hned ať jsi dole! Počkejte, mě se zdála numera. Že tě — nestydo! horlí hospodář. Zdají se mu numera! Pojď dolů, povídám, matka ti umírá.

Na půdě ozval se šramot, a po malé chvíli objevil se na hořejších stupních žebříka mladík napolo oblečený. Cože jste povídal? tázal se, dolů sestoupiv. Jakube, máš-li pak jen trochu rozumu a citu, pravil hospodář. Pojď rychle do komory a na numera nemysli. Matka by s tebou ráda promluvila — snad naposledy.

Hospodář vrátil se po těch slovech zase do komory, a Jakub šel za ním. Bylo ještě šero. V komoře stála na chatrném stole hořící svíce; při stěně stála postel, na které ležela žena na smrť bledá, těžce oddychující. Bylo viděti, že ne tak stáří, jako bída a soužení hlodaly na celé bytosti trpící ženy — matky Jakubovy. Vedle postele klečela dívka asi dvacítiletá, tiše plačíc. Kromě ní byly ještě v komoře hospodyně a čeládka. Jakub přistoupil k matčinu lůžku. Byl zrostlý mladík silného těla, obličeje nikoliv nepřívětivého; ale bledosť pokrývající jeho líce a vpadlé oči, snivě, ano skoro tupě a netečně v prázdno hledící, neshodovaly se s celkovým výrazem obličeje, činíce jej nepřívětivým, téměř odporným.

Než-li nemocná k synovi promluvila, ozval se na dvoře zvuk zvonku. Přicházel duchovní, by posilnil umírající na cestu do věčnosti. Všichni přítomní vyšli ven, a když byla nemocná se vyzpovídala a přijala Tělo Páně, vstoupili zase do vnitř a modlili se s knězem za její spasení. Když duchovní byl odešel, pokynula nemocná synovi, by přistoupil k ní a pravila slabým hlasem: Jakube, cítím, že se musím s tebou rozloučiti. Mám o tebe starosť, velikou starosť; Jakube, pamatuj vždy a všude na Boha — měj také na paměti osud nebožtíka otce. Neměli bychom takovou bídu, kdyby — však víš dobře, co chci říci. Jakube, pamatuj na to. Nemocná požehnala synovi chvějící se rukou a pravila přítomným, že by ráda promluvila ještě soukromě s Terinou.

Všichni přítomní se vzdálili z komory; jenom dívka, která byla prve klečela u postele, zůstala u nemocné.

Zatím bylo se rozednilo, a domácí chápali se práce; jen Jakub odešel do zahrady, podepřel se o strom, jak činíval, kdykoli myslil na numera a pohlížel tupě k zemi. Asi po půl hodině spatřil přicházeti Terinu. Jakube, pravila dívka plačíc, matka nám již umřela. Jakub zůstal chvíli jak ohromen; pak odkvapil do komory a spatřiv matčinu mrtvolu zalomil rukama a počínal si jako šílený.

II.

Před lety nikdo nebyl by se nadál, že Slídová, Jakubova matka, zemře v Dohnálkové statku téměř jako žebračka. Ještě před šesti roky nazývala statek ten svým, a jejím dětem nezůstalo po ní ani krejcaru. Osud, jaký již mnohé potkal a potkává, pomyslí si mnohý. Ovšem, ale osud rodiny Slídovy byl v nejedné příčině zajímavý. Nebožtík Slída usadil se v Borčanech asi před šestnácti lety. Terezce byli tehdá čtyři roky, Jakubovi bylo pět let. Nynější Dohnálkův statek byl právě na prodej, a Slída jej koupil. Zaplatil jej téměř úplně, zůstav dlužen jenom několik set zlatých, což bylo na statek pravou maličkostí. Byl však Slída prazvláštní člověk; lopotil se každý den od rána do večera, a přece nemohlo se o něm říci, že by byl dobrý hospodář. U Slídů mívala čeládka zlaté časy: hospodář pracoval více než-li čeledín, neboť litoval ubohých těch lidí, kterým bylo sloužiti za nepatrnou roční mzdu. Slída platil čeládce z celé vsi nejvíce a zakládal si na tom, když ho chudí lidé chválili. O posvícení neb o svátcích byla čeládka Slídova podělena značnými dary, a přišla-li matka navštívit do statku syna čeledína nebo dcery děvečky, neodešla zajisté s prázdnou. Mnohý by se domníval, že měli u Slídů nejhodnější čeládku, ale bylo právě naopak: jejich čeládka bývala obyčejně lenivá. Hospodář ji zkazil sám přílišnou dobrotou a povolností. Někdy ovšem také se rozlobil a čeledína nebo děvečku vypovídal, ale dal se vždy snadno uprosit a lenochy ve službě podržel. Do hospody Slída zřídka kdy docházel a vešel-li tam, pil velmi málo. V posledních masopustních dnech neb o posvícení vystrojil obyčejně čeladce „bál“, nejsa proti tomu, by pozvala si do statku druhy a družky. Jakkoliv o „bálech“ hrával u Slídů jen kolovrátkář na svůj kvikavý nástroj, byly přece takové zábavy dosti drahé pro množství hostův; ale Slída nepočítal. O posvícení nemohl Slída ovšem zůstati doma a vešel také do hospody mezi sousedy. Vešel vážně. V hospodě rázem utichl hluk, ale hned ozval se jásot. Hudebníci spustili zamilovanou Slídovu píseň „Za vodou, za vodičkou“, vědouce, že to nebude zadarmo. Každý

spěchal Slídovi připít. Ale vy byste mně pivem ulili, říkával pantáta. Vždyť vás tak málo kdy zde vidíme; zněla odpověď. Neví-dáno, kdybyste se jednou mezi námi opil! Však pantáta tak neučinil. Posadil se za stůl mezi sousedy, a kdo mu ještě nepřipili, tlačili se k němu. A za nimi stál hospodský; věru, kdyby mu byl někdo řekl, že mu vytekl ve sklepě sud piva, nebyl by se hnul ani na krok; poslouchal, jak pantáta Slídův opakoval: Šenkýři, tomu nalejte tři mázy, pomohl mi jednou vytlačiti vůz — tomu čtyři, pracuje u mne každé léto — tomu pět, půjčil mi ve městě peníze, když jsem je zapomněl doma atd. A když každý pantátu chválil a jeho dobrotu do nebe vynášel, řekl pantáta najednou: Šenkýři, celá hospoda pije na můj řád! Zámožní sousedé, nechtíce způsobiti Slídovi útrat, odcházeli brzy domů; však byl účet i bez jejich přičinění dosti veliký, ostatní se o to postarali. A Slída sám nepil, nýbrž díval se se zalíbením na veselí přítomných.

Každý pocestný, ano, každý tulák u Slídů přenocoval a se nasytil a vymyslil si pohádku o nějakém neštěstí, které prý ho postihlo, pantáta se nad ním ustrnul a daroval mu i něco na penězích.

Není divu, že byl Slída daleko široko znám jako velmi „hodný“ člověk; ale nikdo se také nepodiví, povíme-li, že mnohdy celou úrodu Slídova statku pohltily dluhy u hospodského, u řezníka, u kupce a jinde, a že i dluh na statku značně vzrůstal. Ale Slída, jakoby toho nevěděl, byl neustále štědrým a pomáhal každému, kdo přišel. Ani manželka jeho nebyla opatrnější a manžela nekárala.

O minulosti Slídově nebylo Borčanským ničeho známo. Jednou však šel vesnicí cizí řemeslnický tovaryš, který bezpochyby z nedostatku práce živil se žebrotou, a byv u Slídů hojně obdarován zašel do hospody. Zdejšího Slídu dobře znám, pravil za řeči k hospodskému; ten člověk měl štěstí, vyhrál na los třicet tisíc. Pak se od nás odstěhoval, nikdo ani nevěděl, kam.

Rozumí se, že ještě téhož dne věděly celé Borčany, jak Slída nabyl svého jmění. A podivno: zprávou tou ubylo mu vážnosti. Chudí měli se k němu sice jako dříve, protože jim pomahal, ale zámožní sousedé počali se ho stranit a říkali: Za krátký čas uvidíte, jak nabyl, tak pozbyl. Proroctví to se vyplnilo. Slídová brzy poznala, že jim majetku úžasně ubývá, a počala manželu domlouvati. Uposlechl jí a staral se, by mu jmění zase přibylo, ale jak? Nabyv jednou jmění značnou výhrou, do-

mníval se, že ho může nabyti zase. Na losy nebylo peněz, a Slída uchýlil se — k loterii. Ostatně počínal si jako dříve. Tak přidružily se k posavadním nové zbytečné vydaje, které pohlcovala loterie. Slída nebyl tentokráte šťasten, ale přece sázel neustále, sázel víc a více, domnívaje se, že na loterii výhru vynutí mnohými sázkami. Sklamal se, ubohý; sázel až dosázel.

Po desítiletém pobytu Slídovy rodiny v Borčanech měl býti její statek prodán ve dražbě, ale nejen statek, i peřiny, nábytek a šatstvo — tolik bylo dluhů! Slídová mohla si oči vyplakat, ale její manžel zdál se býti lhostejným. Pokojně díval se na dražební výkon a několikráte prohodil k manželce, když některý kus nábytku byl prodán. Podívej se, matko, nebyl bych se nadál, že se za naše staré haraburdí strží takové peníze. Většinu nábytku koupil Dohnálek, který stal se také vlastníkem Slídova statku.

Když bylo vše prodáno, a ve světnici zůstalo jen málo lidí, prohodil Slída: Bude zde skoro vše tak, jak bývalo za nás, matko, jen se podívej! Ale Slídová viděla, že překáží .... vzala děti za ruce a chtěla s nimi odejíti .... kam? Nevěděla sama. I Slída měl jíti. Rozhlédl se po světnici — pak přistoupil k Dohnálkovi a pravil nejistým hlasem: A což nás, hospodáři, nás jste nekoupil ....? Slzy mu stály v očích, a rty se mu chvěly, když tak promluvil. Dohnálek pohleděl naň rozpačitě. Dám vám zadní komoru, pravil po chvíli. Můžete v ní zůstávati, dokud vám bude libo. Jakub a Terezka mohou u mne sloužiti. Pán Bůh vás pozdrav, řekl Slída. I já vám budu pracovati, jen dopřejte útulku mé ženě a dětem.

Slída přestěhoval se s rodinou do zadní komory. Dohnálek zapůjčil mu něco starého nábytku a dal postaviti v komoře plotnu. Slída byl spokojen; pracoval novému hospodáři tak neunavně, jako pracoval jindy sobě, a děti pracovaly také, seč byly. Dohnálek nepotřeboval čeládky.

Slída mohl býti s rodinou z výdělku slušně živ, kdyby byl šetřil. Nebyl však šetrnosti zvyklý a již jí nepřivykl. Každý krejcar zanesl do loterie, doufaje neustále, že vyhraje. Marny byly manželčiny prosby, marny hospodářovy domluvy. Uvidíš, matko, že vyhrajeme, říkával ženě a hospodáři obyčejně odpovídal: Což, hospodáři, jste snad se mnou nespokojen? Dělám, co mohu. Ostatního si nevšímejte, já již jiný nebudu. A sázel neustále; mnohdy časně ráno běžel do města a večer pracoval do noci, by vynahradil, co ráno zameškal. V den loterního tahu musil býti ve městě, kdyby

šídla byla padala, ale vždy vracel se smutně. A nezdar ve hře rozněcoval jeho vášeň víc a více.

Slída se vůčihledě tratil, vždyť téměř nejedl a nespal; nežil světu, nežil rodině, žil jenom svým číslům, kterých měl stále hojnou zásobu. V mysli jeho rodily se nové a nové řady „numer“, když spal i když bděl. Jen kdyby byl měl peníze, kdo ví, na kolikerá čísla byl by každého téhodne vsadil. Myšlénka, že přece ještě vyhraje, ano, že vyhráti musí, neopouštěla Slídu ni na chvíli; manželky a dcery si v poslední době příliš nevšímal, ale s Jakubem míval dlouhé hovory, jejichž předmětem byla loterie. Pověděl mu, jak nabyl před lety jmění a seznámil jej s tajnostmi snáře a učil jej seřaďovati čísla. Uvidíš, Jakube, že zbohatneš, říkával synovi; já se toho snad již nedočkám, ale věř, že zbohatneš. Jen sázej, ale chytře, měj bedlivý pozor, jaká čísla kdy vyšla. Vidíš, já schovávám pečlivě všecky reškonty, a pro případ, kdyby se mi ztratily, zapisuji vyšlá čísla do zvláštní knížky. Měj pozor, Jakube, by se ti ty věci neztratily, až umru — budou tvým dědictvím po otci, nikomu jich nesvěřuj.

Syn poslouchal otcova slova jako evangelium; viděl sice, že otec značné peníze prohrál, ale to ho neodstrašilo, by nenastoupil dráhy, po níž ubíral se otec. Vždyť otec před lety vyhrál, ovšem na los, ale mnozí vyhráli i v malé loterii, proč by nemohlo podobné štěstí i jeho potkati? Jakub se nerozmýšlel a stal se věrným stoupencem otcovým.

Bylo mu osmnáct let a stal se u hospodáře čeledínem. Otec nemohl již konati těžkých prací. Terina byla děvečkou. Hospodář umluvil s nimi mzdu a vyplácel každému, co mu náleželo. Jakub vydělával pouze na loterii, otec docházel do města, a Terina pomáhala z výdělku matce.

Ani Jakub nedal si od hospodáře raditi; co k němu mluvil otec, mělo u něho větší váhy Za nedlouho stal se mu život nejasným snem, jako se stal otci, a v obličeji jeho počaly se jeviti stopy vášně a probdělých nocí, tupost a zasmušilost. Ničemu nevěnoval pozornosti než loterii, každou práci vykonával jako stroj.

Slídová se roznemohla a každý hádal, že se již nepozdraví. To vyburcovalo nešťastného muže ze sna, ve kterýž uvrhla jej loterie. Kdyby se bylo něco podobného stalo před lety, Slída byl by zapřáhl do bryčky a dojel do města pro lékaře. Vše byl by obětoval, aby byla manželka zachráněna. Však kdyby bylo zůstalo vše tak, jak bývalo před lety, Slídová byla by bezpochyby nestonala, neboť jen zármutek a bída zničily její zdraví.

Slída rozběhl se do města, ale k lékaři nešel. Vešel do krámu, kde byla loterní kollektura. Chtěl vsaditi, jmenoval čísla. — Za kolik krejcarů? tázal se kollektant, který Slídu dobře znal, a sedl, aby mu napsal reškontu. Kolik? Zlatý, desítku — jak chcete. Až vyhraji, dojedu pro doktora. Poznají, že Slída ještě není žebrákem. Kollektant zadíval se na Slídu. Kde máte peníze — ukažte! Peníze? Peněz nemám, snad mohu vsaditi také jednou na dluh; dosti peněz jsem vám již nanosil. Kollektant vystrčil Slídu na ulici. —

Ty — ty jsi mne o všecko připravil, mluvil Slída, pohlížeje na plechového orla, který visel nade dveřmi krámu. Máš dva zobáky — těmi pohltil jsi mi celý statek. A nyní na dluh nechceš? Nechtěj, neprosím se, však můj Jakub přece vyhraje! Lidé se sbíhali, dívajíce se na pomatence.

Ženo, nechtěli mi vsaditi na dluh, řekl Slída manželce, když přišel domů; ale nedělej si z toho nic, Jakub vyhraje, až bude míti peníze.

Dohnálkovi zdálo se již dávno, že rozum Slídův není docela v pořádku; nyní nebylo o tom pochybnosti. Slída nebyl však již dlouho živ a předešel manželku na věčnosť. Jakubovi odkázal reškonty a zápisní knížku, do níž byl zaznamenával po několik let vyšlá loterní čísla.

Nikoho zajisté nepřekvapí, že Jakub stal se po smrti otcově hráčem ještě náruživějším, způsobila to hlavně slova ubohého pomatence, kterýž umíraje předpovídal synovi jistou výhru. Jakub neměl šatstva, neměl ničeho; veškerá jeho mzda padla loterii za oběť. Nadarmo káral jej hospodář, darmo prosila a napomínala jej Terina, by dbal na sebe a slitoval se nad ubohou matkou. Jakub nevšímal si ničeho, a Terina živila matku sama.

Ale když uviděl na bídném loži mrtvolu matčinu, zmocnila se ho nevýslovná bolesť. Že nedočkala se, ubohá, až by byl vyhrál! Pak byl by jí život všemožně zpříjemňoval. Že by byl Jakub cítil výčitky svědomí, nemůžeme říci. Nebyl si vědom, že se proti matce dlouho prohřešoval; vždyť měl upřímnou vůli učiniti ji šťastnou, a že za prostředek k tomu zvolil hru v loterii, nepokládal ani za zlé, ani za nemoudré! (Pokračování.)

Život Boleslava Jablonského.

Sepsal **Alois Mattuška.**

(Pokračování.)

Na sklonku roku 1832. přibyli do družiny Tylovy tři mladí vlastenci z gymnasia jindřichohradeckého — Karel Tupý, Václav Filípek a Alois Matoušovský. Příchod do Prahy a první poznání všeho toho, o čem byli přátelé tito až dosud jen snili, působily na ně tak mocně, že dojmy tyto zůstaly jim povždy v mysli, ba dojmy ty byly jim tak posvátny, že nám je i písemně zachovali. Karel Tupý (Nerudovy Divadelní táčky) píše: „Bylo to náhodou v neděli, když jsme se octli před divadlem stavovským. Hrálo a zpívalo se právě: „Alína aneb Praha v jiném dílu světa.“ Vstoupili jsme. Jaký to pocit! My byli v Jiříkovu vidění. Nadšení moje nedosáhlo nikdy ještě takové výše, jako v ten den. Vše báječné, vše ideálné! Přál bych si z celého srdce, aby nové české divadlo učinilo někdy na každého do Prahy přibylého studujícího dojem

---

Opravy k Životopisu Bol. Jablonského.

Po vydání VII. čísla „Vlasti“ obdržel redaktor t. l. dopis od slovutného spisovatele Fr. Pravdy, v němž se některá udání v životopisu B. Jablonského opravují, což zde za souhlasu spisovatele, p. Al. Mattušky, uveřejňujeme:

Na str. 424. stojí dole pod čarou: „P. Hlinka, spolužák Tupého, vypravuje o jeho šetrnosti anekdotu.“

Hlinka nebyl spolužák Tupého, nýbrž byl čtyři léta za ním, a když Tupý roku 1830. vstoupil do třídy páté k professorovi Dubskému, vstoupil on teprv do první k professorovi Královi, Němci, který byl právě přišel do Jindřichova Hradce na místo supplenta Hrubého. Hlinka tedy byl malý študentík naproti velikému študentu Tupému, nežil s ním v žádném spojení, ale znal ho, jako ti mladší vždy ty starší znají, a obdivoval se mu, a pozdravoval ho se svými kollegy chlapci, když slyšel, že si obrátil a přešil starý kabát, což mu u nich ještě větší vážnosti zjednalo, než že verše psal, jakému umění oni asi nerozuměli.

Na str. 422 také dole pod čarou praví se: „Z žáků Hrubého na gymnasiu hradeckém mimo Jablonského jmenujeme: Douchu, Hlinku, Filípka, Rulla a j. v.“

Hlinka nebyl nikdy žák Hrubého, neboť přišel do Hradce roku 1830. když byl Hrubý právě z Hradce již odešel. Rull také jeho žákem býti nemohl, byl‘ jen rok před Hlinkou, tedy v první třídě, když Hrubý ve čtvrté za žáky měl Tupého, Filípka a j. Doucha v Hradci nebyl a tedy ani on nemůže se za žáka Hrubého vydávati.

takový.“ Václav Filípek, jenž sepsal později životopis Tylův [16]), vypravuje v něm zase dojem, jaký učinil na něho první pohled na shromáždění proslavených českých vlastenců v kavárně u Ritzenthalů v Celetné ulici (č. 564), kdež mnozí básníci a spisovatelé měli stánek svůj ke společnému hovoru: „Ještě se dobře pamatuji na okamžik a jeho dojem, když jsem tam ponejprv vešel a opodál u stolu se usadiv, slyšel od přítele, jenžto mi šeptal: tamo u toho stolu vzadu jsou; ten s tou bílou dýmkou je Čelakovský, ten co tak živě mluví, Chmelenský; tam ten, co se právě tak hlasitě zasmál, je Franta, vedle něho Tomíček . . . Já tam hleděl

---

Na str. 421. psáno: „Řediteli Sekouškovi podřízeni byli čtyři profesoři“ a jmenují se tito: MDr. Skalický, Hrubý, Karel Dubský a katecheta Fischer.

Professorů bylo v Hradci 6, pro každou třídu jeden, 4 postupovali se svými žáky vždy z první až do čtvrté třídy, a 2 z páté do šesté, a byli, jak se jim říkalo, učitelové třídní, Klassenlehrer. Hrubý nebyl se s Skalickým na gymnasiu, nýbrž byl po něm supplentem, a spolu s ním na gymnasiu vyučovali: Unschuld, Kopetz a Schreyer v nižších čtyřech třídách, Dubský a Winter ve dvou vyšších, a katecheta Fischer ve všech.

Tupý měl v Hradci za professory jen Hrubého, — nebyl-li napřed ještě také pod Skalickým, — a pak Dubského. A Hlinka měl za professory jen Krále, který přišel na místo Hrubého, a pak také Dubského. Tupý byl u Dubského v humanitních třídách, páté a šesté, poesii a rhetorice, roku 1831. a 32., a Hlinka roku 1835. a 36., a s ročníkem, v němž byl Tupý, zacházel Dubský tak přísně, že v poesii a rhetorice nikdo nebyl praemio donatus, a že v poesii ze 17ti žáků — 18tý tentamen non subiit — 7 mělo dohromady 18 dvojek a 11 jednušku e moribus. Tupý, Filípek, Matoušovský, Fiedler, Herrmann, Miška vynikli nad druhé a Tupý dostal vysvědčení, jaké ve „Vlasti na str. 421 pod čarou správně so uvádí.

Professor Dubský nejmenoval se Karel, nýbrž Jan, přišel později do Prahy a tam umřel co jubilovaný professor německého malostranského gymnasia 20. února 1885, tedy letos, v stáří 92 let. Matoušovský, věrný přítel Tupého z gymnasia, žije posud a je farářem v Dolanech u Klatov.

S Tupým seznámil se Hlinka blíže, když oba již byli kaplani, Tupý v Radonicích a Hlinka v Kvílicích, a vykonal s ním v tom čase cestu na Milešovku.

[16]) Filípek stal se brzo intimním přítelem J. K. Tyla, jehož ryzí povahu a duševní schopnosti nejlepší měl příležitosť poznati. Proto také sepsal jeho život („Josef Kajetan Tyl, jeho snažení a působení. Životopisný nástin od Václava Filípka“), v němž přítele svého takto charakterisuje: „Tyl žil jen vlasti a pro vlasť, sám na sebe takměř zapomínaje, a krásnými schopnostmi svými a neunavenou horlivostí svou znamenitě přispěl k rozkvětu národnosti. On uvedl takměř nový, čilejší život v literaturu naši a proklestil širokou dráhu pokroku národnímu.“

ostýchavě a s jakousi úctivostí. Chmelenský byl jako rtuť. Čelakovský vypadal s tou svou dlouhou sádrovou dýmkou jako vtělené flegma; mluvil málo, když ale promluvil, bylo pozorovat, že to bylo něco rázného aneb dle lehkého úsměchu, jakýž kolem úst se mu zachvěl, něco štiplavého, ostře pronikavého, bylo poznati, že zřetel celé té malé společnosti k němu se obrací a že jej takořka za svou hlavu považují.“

Tupý a Matoušovský odkázáni byli ve hmotných poměrech svých na rekommendace professora Dubského. Ale bohužel! doporučení ta neměla žádoucího výsledku a tak ubozí přátelé stáli ve velkém městě bez pomoci, bez rady. Tupý, na mysli již kleslý, pravil v resignaci k příteli svému: „Pojď, nechme toho všeho, a dejme se ke kapucínům.“ Ale na štěstí ještě v čas přišla pomoc z domova od rodičů Tupého na několik dní a v krátkosti se strany Matoušovského, mimo to pak přímluvou některých vážených kollegů dostalo se jim několik hodin k soukromému vyučování, ač velmi laciných, pak prostřednictvím knížete Taxisa, jenž s nimi veřejně studoval, podpory dostalo se jim od spolku k podpoře soukromých chudých a za opisování explik Herbartovce professora Exnera vydatnější odplata.

Tupý, Matoušovský a Filípek v Praze pohromadě se neubytovali, nýbrž rozdělili se takto: Tupý a Matoušovský najali si nejlacinější byt u tkalce na Karlově náměstí v hostinci „u Palmů.“ Byla to podkrovní světnička, kteráž ani kamen neměla. Aby tedy obyvatelé její za zimních večerů zimou mříti nemusili, odhodlali se přebývati až do 8 hodin večer v Klementinu, kdež se ve vytopených posluchárnách neobligatní předměty přednášely, v den prázdnin pak v bibliothece. Po přednáškách dopoledních chodívali ku „třem divým“ na povětrnou polévku a v 8 hodin večer ubírali se do bytu svého; neztrácejíce při vší bídě své humoru a vtipu žertem říkávali si po cestě, že si jdou domů na „quatembrovou večeři.“ Václav Filípek ubytoval se v bytě samého Tyla, ve vojenském domě na rohu truhlářské ulice, kdežto roh nynějších nových kasáren se vypíná. Dopoledne byl Tyl v úřadě, někdy i odpoledne. Avšak tu ve Filípkovi nalezl pilného pomocníka a dovedného zastance. Pracovali a překládali spolu: kde přestal Tyl, začal Filípek a naopak.

Na studiích v Praze sešel se roku 1832. hezký počet nadějných jinochů českých z Prahy a venkova, z nichž mnozí pláli nejvřelejší láskou k vlasti a brzy mezi nimi vyvinul se důvěrný poměr přátelský; byli to jinoši, jejichžto jména dnešního dne s úctou

národ český vyslovuje a k nimž jakožto k předním mužům svým vzhlíží. Z jičínského gymnasia dostavil se do Prahy Frant. Lad. Rieger, mladý literát a horlivý vlastenec (nar. v Semilech r. 1818.), z gymnasia německo-brodského přišel humorista Frant. Jaromír Rubeš (1814. v Čížkově), z gymnasia slanského Alois Pravoslav Trojan (1815. ve Slaném.) Z akademického gymnasia pražského byli tu Antonín Strobach (1814. v Praze), Jos. Boj. Pichl (1813. v Kosoři u Prahy) a Václav Štulc (1814. v Kladně.) S těmito nadšenými studenty setkali se a seznámili na filosofii mladý náš básník Karel Tupý, dobrý humorista Václav Filípek a statečný vlastenec Alois Matoušovský, rozmnoživše tak počet literárního kruhu studentského, k němuž se ihned přidružili.

Studia filosofická dělila se na logiku a fysiku. Školním rokem 1832—33. studoval Tupý logiku a zde měl za professora náboženství křižovníka Jakuba Beera, pozdějšího velmistra řádu křižovníkův s červenou hvězdou; professorem filologie byl Antonín Müller, jenž po smrti Klarově obdržel stolici klassické filologie. Jsa opravdovým ctitelem též jazyka českého všímal si bedlivě všech nových zjevů a pokroků v literatuře české, zvláště vážil si Čelakovského, jehož ohlas písní ruských s kathedry vykládal. Přednášel též esthetiku (od r. 1826.) a to tak zajímavě, že přednášky jeho navštěvovali nejen studující, nýbrž i dospělí odborníci jiného zaměstnání. Professorem fysiky byl Werzín a professorem historie Josef Linhard Knoll, jenž právě roku 1832. z Olomouce přišel za professora dějepisu obecného a rakouského do Prahy a hned rok na to r. 1833. zvolen za děkana fakulty filosofické, později konečně za rektora university. On nabádal posluchače své k prácem historickým a básnickým, pořádal veřejné deklamace a konal s nimi vycházky na místa přírodní krásou anebo historickými upomínkami zajímavá. — Z předmětů neobligatních poslouchal Tupý s Matoušovským historii filosofie u professora Frant. Exnera, který rovněž roku 1832. jmenován byl řádným professorem filosofie na universitě pražské. Učenec tento jak povahou tak vědomostmi svými stál v očích žáků ve veliké vážnosti, ježto poutavými a důmyslnými přednáškami dovedl vdechnouti do srdcí všech posluchačů lásku k filosofii a jednotlivým jejím odvětvím. Dále poslouchali u professora Müllera esthetiku, u Nejedlého českou mluvnici a literaturu, někdy i dialektiku; posléze pro ohřátí se chodili na oekonomii. Matoušovský s celou duší svojí přilnul k dějepisu filosofie, kdežto zase Tupý jakožto básník zamiloval si přednášky

Müllerovy o esthetice. Professor Müller předčítal jim časem celé episody z Cida a mnohé básně Camoënsovy s velmi krásným výrazem a pravým přízvukem.

V čas zkoušek probděli chudí soubydlitelé celé noci, při světle studujíce. Karel Tupý míval největší strach před Presslem. Tehdá totiž nuceni byli posluchači filosofie, kteříž od školního platu osvobozeni byli, z přírodopisu (pro platící posluchače byl to předmět neobligátní) tak jako z řádných předmětů zkoušku podstoupiti. Vědu přírodopisnou (botaniku, zoologii a mineralogii) přednášel professor Bořivoj Pressl velmi obšírně a důkladně; v zoologii takořka pytval každého živočicha. Kdo ve zkoušce neobstál, musil školné zapraviti. Avšak Tupý jako básník nenalezal v suchopárných pro něho přednáškách Presslových žádného zalíbení. Při zkoušce vytáhl sobě otázku: popsati anatomicky skelet lišky. Bez uleknutí odpovídal hbitě až ku podivu a dosti dlouho. Když ustál v řeči své, řekl Pressl: „To všecko jest lež, vy jste se ničemu neučil, dostanete dvojku!“ Na to Tupý: „Milostpane, prosím Jich, dají mi jedničku, já bych musil platit školné a nemám ani haléře, já se budu za ně modlit.“ Ale Pressl: „Modlete se jen sám za sebe,“ odvětil, „vy toho více potřebujete nežli já!“ Však dvojky Tupý přece nedostal.

Zatím jméno Karla Tupého vyskytlo se v časopise „Jindy a Nyní“, čímž vystoupil v Praze prvně na veřejnosť. Ještě v prvním půlletí roku 1833. podal Tylovi do jeho listu dvě básničky ve slohu prostonárodním, jež uveřejněny byly pod společným názvem „Písně Karla Tupého“. Nadpis jedné (první) písně zněl „Andulka a Vltavinka“, druhé „Mysliveček“ a jsou obě básně tyto prvními tištěnými plody Karla Tupého [17]).

Roku 1834. proměnil J. K. Tyl časopis „Jindy a Nyní“ v „Květy České“ (později prostě „Květy“,) listy zábavné pro všeliký stav. — „Květy“ vycházely o jednom archu každého té-

[17]) První tři sloky písně „Andulka a Vltavinka“ zní:

A. Wltavo, ach řeko má,
Wltavinko!
Pozastaw se vodo má,
Má wodinko!

V. Cobys ráda Andulko,
Andulinko?
Wyjev mi to, ctná děwo,
Ctná děwinko!

A. Pověz mi, ach, co dělá
Můj Janaussek
Zda-li na mne zpomíná
Ten zlataussek?
a t. d.

hodne ve čtvrtek expedicí knihkupce J. H. Pospíšila v Liliové ulici; a sem tedy docházel si každý čtvrtek Karel Tupý pro vyšlé číslo, jakož i všichni ostatní přispěvatelé a tak scházela se v expedici „Květů" veškerá mladá generace spisovatelská. Václav Filípek vystoupil ve 4. čísle „Květů" se článkem „Divotvorný klobouk". Tou dobou počal vynikati na poli básnické literatury právník Karel Hynek Mácha, jenž první své pokusy, kterých vlastní svou přísnou kritikou nezničil, uveřejňoval v časopisech „Čechoslovanu", „Večerním Vyražení" a též v „Jindy a Nyní." pak ve „Květech". S tímto mladým, nadaným básníkem seznámil se Karel Tupý, ač jinak podivínství jeho nemohl přivyknouti. „Byl to člověk", praví o něm Tupý, „libující sobě v neobyčejnostech. Potkal jsem ho jednou v tuhé zimě na ulici v bělavém plášti oficírského kroje s červenou podšívkou a v bílých letních pantalonech." Tupý navštěvoval jej s některými přátely v obydlí jeho rodičů na „dobytčím trhu", kdež on čítal jim své povídky „Křivoklát" a „Cikáni." Uveřejniv povídku „Křivoklát" ve „Květech" obrátil jí na sebe nevšední pozornosť. —

Druhým rokem filosofie, totiž ve „fysice", kterouž navštěvovali Karel Tupý a Alois Matoušovský roku 1833—34., najali sobě zároveň se dvěma jinými kollegy chuďasy na uhelném trhu světničku u jednoho uzenáře v té naději, že domácí pán u veliké nouzi za ten kousek uzeniny počká. Avšak při tom chovali se dosti kavalírsky; vzalit sobě do bytu zdarma kollegu Aloise Jelínka (narozen v Prčicích roku 1812.), jehož svým podruhem a poslem jmenovali, při kteréžto funkci on se starým pláštěm po svém zemřelém otci přiodíval. Jelínek se od svých „pánů" více neodtrhl a sdílel s Tupým a Matoušovským společný osud. Karel Tupý nemohl existence své tehdá udržovati spisovatelstvím tak jako to činil soukromým vyučováním, neboť tehdá honorářů ještě nebylo. Jediný redaktor dostával něco málo od nakladatele listu, jako na př. J. K. Tyl dostával za redakci „Květů" asi 4 zl. stříbra. K jakýmsi honorářům pro přispěvatele přišlo to teprve později, kdy zároveň povstaly honoráře divadelní (dříve nedostával autor divadelní za práce zcela ničeho, ať za překlad ať za práci původní) [18].

Karel Tupý a Matoušovský nezameškávali zatím příprav ku svému povolání, poslouchajíce zvláště velmi rádi výborné duchovní

[18] První honorář zavedli několik let potom sám Tupý s Ant. Vrťátkem při almanachu „Vesně."

řečníky. Tu stalo se jednou, že o slavnosti toleranční u Augsburských řečnil kazatel z Jeny. Přátelé tedy nemeškali dostaviti se ke kázaní, avšak musili státi za lavicemi dámskými, kdež seděla před nimi jedna dáma, všecka jsouc napuštěna pižmem a to oba mladíky až do mdlob přivedlo. Když pak Tupý domů přišed sobě na to domácí paní stěžoval, pravila tato: „To vás Pán Bůh trestal, že jste šli k těm beranům.“ Od té doby Tupý na taková kázaní nechodil. Tehdá počal právě hýbati myslemi vlastenců ruch divadelní a ten zaujal také celou bytosť Karla Tupého.

Roku 1834. nastoupil ředitelství pražského stavovského divadla Stöger a tu české hry nedělní čím dále tím více klesaly, ačkoli v nich mimo ochotníky též stálí herci (Grabinger, Šmiler, Hamatner a zpěváci Podhorský s chotí, Strakatý a j.) vystupovali. Smutný tento stav českého dramatického umění přiměl některé vlastence české, že umínili sobě divadlo české z podruží divadla stavovského vymaniti. V čele snahy této stál opět Josef Kajetán Tyl, jenž s pomocí Amerlinga, Ditricha a jiných mužů sestavil divadelní společnosť. Hlavní starostí ochotníků bylo vyhledati místo pro divadlo a tato věc působila jim největší obtíže. Konečně po dlouhém hledání a po dlouhých obtížích nalezli vhodné místo v bývalém klášteře Kajetánském na Malé straně v ulici Ostruhové pod zámeckými schody. Kdež aby se ochotnická společnosť zprvu vycvičila, začalo se dne 27. července 1834 hráti soukromně a takových soukromých her bylo celkem šest. Společnosť cvičila se přes půl roku, nežli dostala se k veřejným hrám. Karel Tupý, ačkoliv s celou duší přilnul ke snahám a činnosti ochotníkův, nemohl k personálu divadelnímu přistoupiti, poněvadž se studia jeho chýlila ke konci.

Karel Tupý počal ku konci svých studií pojednou lekati se své budoucnosti. Měl vstoupiti do theologie. Tak jako dříve radostně říkával každému, kdož se ho na to ptal, že bude knězem a kdykoli přišel na prázdniny domů, kázával ve světnici na židli, že všichni doma plakávali [19]) — tak nyní myšlénka, že bude knězem, netěšila ho a srdce jeho naplňovala tichým bolem, starostí a lítostí, a proto po skončených studiích filosofických roku 1834. jen ztěžka a po tuhém boji vnitřním, jsa poslušen vůle rodičů svých, odhodlal se vstoupiti do studií theologických. Právě tak Matoušovskému nebylo lze mysliti na světská studia. Nastala tedy

[19]) Vypravuje služka Anna Slámová, která tehdá v domě Tupých v K. Řečici sloužila.

oběma přátelům otázka, do kterého semináře mají žádosť podati. Do budějovického, kamž oba patřili, nebylo snadno pro veliký nával kandidatů se dostati, pročež rozhodli se zkusiti, zdaž by nebyli přijati v pražském klášteře premonstrátů na Strahově, kdežto byla cesta otevřena k professuře i ke správě duchovní. Podavše žádosti za přijetí i se soudruhem svým Aloisem Jelínkem, byli všichni tři přijati do král. kanonie strahovské roku 1834. od direktoria, které po smrti zemřelého tehdá opata Benedikta Pfeifera vládu drželo. (Pokračování.)

Trachiňanky, tragoedie Sofokleova.

Po stránce aesthetické rozebírá **Al Hlavinka.**

Úvod

„Neráčíte, příteli milý, vlakem si zajeti s námi do P.... do divadla?“ otázal se mne onehda přítel Hledirád Letný. „Nikoliv, alespoň ne hned, snad až se proberu z milých i nemilých dojmův. Ovšem, nyní jest v modě jezditi do divadla, a proto já, mívaje časem své choutky, chtěl jsem něco uviděti a zkusiti, čeho se člověku nedostane každý den. I zajel jsem si do divadla hezky daleko, do země všemu světu milé, do země bohatých a bujných bájí — do Hellady. Athéňané jsou velmi hovorni, a zdá mi se, že jsem tuto chybu trochu podchytil od nich. Proto, jest-li Vám milo, hotov jsem sděliti se s Vámi o nejlepší část své zkušenosti. Takto alespoň bez námahy a útrat, bez nichž není cesta, zvíte vše ve vlasti — ve „Vlasti“. Bude však potřebí připomněti napřed některých věcí, abychom se pak snáze oznali v řeckém divadle.

Vzdušný povoz v okamihu mne zavezl několik set mil na jihovýchod a unesl bezmála půl třetího tisíce let zpátkem do minulosti. Měl jsem tam tedy jen takořka s hráze do rybníka. Obloha čím dále pěkněji se usmívala a jasnila a přecházela až do temnomodra. Podnebí ovlažované chladem blízkého moře bylo až milo mírné, mně severanu poněkud horké. Sotva se oko odvrátilo od památné roviny marathonské, stanul jsem na místě. Asi 10 000 domů, větším dílem z nepálených cihel, střechy ploché i šikmé, úzké klikaté ulice, několik nádhernějších budov veřejných a chrámů, po přednosti na příkré skále hrdá Akropolis se stkvostnými propylajemi z pentelského mramoru, vše to jako velmi volným pásem

obepjato hradbou Themistokleovou, jež má asi 4 míle cesty v obvodu a jest prolomena 14 branami: toť Athény.

Divadlo athénské na jihovýchodním svahu hradu Akropole jest bezpochyby první divadlo v Řecku. Před časy bylo tu divadélko jen ledabylo sroubené z lešení a sedadel dřevěných. Když však stařelá budova se sroutila, bylo za finanční správy Lykurgovy postaveno ozdobné divadlo kamenné, do něhož směstnalo se 25—30 tisíc diváků. Stupňovitě se zvedající sedadla do polokruhu, každý zadní pás o něco výše než přední, jsou zasazena do svahu Akropole. Konce polokruhu jako tětiva spíná úhledný palác, a před ním neširoká podlouhlá rovinka — dějiště. Hlavní branou paláce vstupuje na jeviště hlavní osoba dramatu, obyčejně to osoba knížecí, pobočními branami vstupuje služebnictvo, s levé strany dějiště přicházívají osoby z města, s pravé pak strany poslové z daleka. Mezi dějištěm a hledištěm jest necháno místo sboru, jenž zpěvy, tanci a reji děj dramatu sprovází, doplňuje a spojuje.

Herci mívají natvářky rysův ostrých a větší než obyčejné tváře, na ústech jim bývají násadky, aby při značných rozměrech divadla i zdaleka dobře bylo rozeznati tváře a doslechnouti slov. Na chodidlech mají kothorny, vysoké to střevíce nebo jen podešve, jež pevně jsouce přitaženy k noze řemením, dodávají osobě z blízka rázu nadlidské vznešenosti, z daleka pak hoví zákonům perspektivy. Úlohy žen hrávají muži.

Divadlo jest nekryto. Od vedra slunečního chráníva se obecenstvo klobouky o širokých skyvách, od deště pak a jiné nepohody plášti.

Hry divadelní bývají jen v ustanovený čas, a třeba několik dní za sebou. Paní-li také obcují hrám divadelním, na jisto pověděti neumím. Snad obcují, ale jen kusům vážným, tragoediím. Možná, že při řecké rychloživosti a lehkomyslnosti již záhy opadne mravnosť soukromá i veřejná, a že pak budou se dívati také velmi nevázaným, podle našeho citu hrubě nestoudným komoediím. Sedávají prý v části divadla zvláštní, od sedadel mužův oddělené.

Hry bývají ve dne a počínají hned po ránu. Hrává se každý den kusů několik, zpravidla tři nebo čtyři, spojené v tak řečenou trilogii nebo tetralogii, jež souvisí myšlénkou i dějem. Posléze dává se tak říkajíc „na chuť“ nějaká komoedie. Ale před nějakým časem začal prý tam slovutný básník dramat, Sofokles, novou modu. Začal prý na kolbišti divadelním zápasiti ojedinělými dramaty, podávaje po třech nebo čtyřech dramatech, jež nemají do

spolku ani myšlénku ani děj. Čí básně jsou uznány za nejlepší, básník bývá vyznamenán první cenou.

Hry trvají téměř po celý den, pročež obecenstvo v divadle po chuti pojídá a popíjí. Domácím donášejí pokrmy z domů otroci, přespolní a chudí sami si donášejí hned z rána nějaký zákusek. Když se hraje, bývá v divadle dosti ticho. Jen při komoedii bylo by nesnadno zadržeti hlasitý smích a jásot a všelikou rozvernosť. Pochvala se dává na jevo hlučným potleskem a jásotem, nelibosť hvízdáním a hřmotem. Obecenstvo jest vzhledem ku svému jazyku velmi jemného sluchu i vkusu. Proto herci velice jsou bedlivi správné a zřetelné výslovnosti, anoť obecenstvo každou chybičku postřehne a přísně kárá. Inu, na mne jistě si nenařikali. Jsem syn chladného, rozvážlivého severu, a s tou špetkou řečtiny člověk aby byl potichu. Proto byl jsem jako pěna, beztoho hned po mně poznali „barbara“. Ostatně mají tam také nepříliš hezký způsob, že v divadle rádi některému diváku, mají-li naň s kopce, ustrojí hlučnou kočičinu. Žádá-li obecenstvo, aby se opakovala ta ona stať, jež se mu nad jiné zalíbila, dovolává se jí křikem αὖθις (opět, da capo). Mezi výstupy diváci, jak se komu zachce, přicházejí i odcházejí. Sluší ještě připomněti, že se do divadla platí vstupného 2 oboly za sedadlo. Trvá-li slavnosť déle, platí se více.

Když jsem tam byl, hrálo se mnoho tragoedií, několik dní za sebou. Mezi nimi také tragoedie „Trachiňanky“. Jen že Vám do dneška nepovím, kdo ji sepsal. Ale pořád se mi zdá, že sám mistr Sofokles. Člověk mezi těmi Řeky přece nebyl jako doma, i zapomněl jsem se dobře pozeptati. Škoda přeškoda! jak snadno mohl jsem ukliditi mezi filology a vůbec přátely řeckého dramatu ostrý spor, čí vlastně jest ta tragoedie.

Dramatická díla Sofokleova, pokud se nás dochovala, byla vezdy předmětem veliké pozornosti, a literatura o nich, bať o každém zvlášť, dorostla značných rozměrův. O žádné však tragoedii Sofokleově doposud tak málo se nejednalo a tak malé jednoty se nedojednalo, jak o „Trachiňankách“. Za hlavní dvě příčiny lze stanoviti, že předně drama toto méně snad než které jiné Sofokleovo se hodí za četbu školní a tak jest jaksi s cesty i mužům jinak povolanějším. Za druhé, že někteří vážní a uznaní znalcové antické literatury se nepříznivě pronesli o tomto dramatě, nazývajíce je až i prací povrchní, ledabylou, nezralou a slabou, bať ani jí nepočítali za původní dílo Sofokleovo.

Z výtek, jež se činí „Trachiňankám“, jsou některé tak vážné a do věci pronikavé, že by se právem, kdyby se osvědčily, mohlo

o tragoedii pochybovati. I nebudiž od místa výtky tyto ohledati, důvodnosť jich obádati a přiměřiti tragoedii ku theoretickým pohledávkám antické tragoedie vůbec: slovem, pomoci u nás opálati otázku, jest-li tragoedie „Trachiňanky“ právem Sofokleova [1]).

Základní báj dramatu.

Než se dáme do rozboru některých otázek, sluší položiti antický mythos, jejž si byl básník za látku dramatu obral.

Hrozný bůh říční Acheloos ucházel se zprvu v podobě býka, pak svinulého třpytivého draka, posléze v postavě muže s býčí hlavou, o dceru Oinea, krále to v Pleuroně v Aitolii, o krásnou Deianeiru. Avšak i Herakles thébský, syn Diův i Alkmenin, stal se jejím záletníkem; i nezbývalo leč rozhodnouti silou. Tuhý souboj dopadl ve prospěch Herakleův, a Deianeira, jež potaji v srdci mu přála, s radostí se stala jeho manželkou. Brzy po té ubírali se do Tirynthu, aby se tam ujali dědictví po Amfitryonu. Došli řeky Euenu. Herakles se probrodil, ale Deianeiru za mzdu přenášel Kentaur Nessos, jenž v těchto místech domoval. Uprostřed proudu chtěl jí ublížiti, ale Herakles, pustiv naň nechybný šíp, ranil ho na smrť. Umíraje Nessos poradil Deianeiře, aby si vzala něco krve kolem rány ssedlé, tou že si udrží stálou lásku Herakleovu. Deianeira uschovala ji, nic nepomyslivši na zrádu, že krev jest jedovata od šípu, v krvi Hydřině smočeného.

Zatím nastaly Herakleovi práce, jež mu bylo podstoupiti u mykenského krále Eurysthea, tak že málo kdy zavítal k manželce a dětem do Tirynthu. Vykonav tam uložené práce uložil si pomstiti se na Eurytu, králi v Oichalii, za urážku, již mu byl kdysi učinil. Urážku otcovu pomstil na synu jeho Ifitovi. Když totiž Ifitos, hledaje stopy po kobylách svého otce, vstoupil na sráznou stráň, shodil jej Herakles do propasti. Pro tuto zlomyslnou vraždu potrestal jej Zeus jako druhdy Apollona, jenž uhodiv bleskem do Kyklopa zabil i syna Diova Asklepia; za trest byl odsouzen sloužiti lidem (srovn. Eurip. Alkestis). Zeus tedy potrestal Heraklea tím, že jej zaprodal na celý rok do služby lydické královně Omfale. Deianeira hledala s nejstarším synem Hyllem pomoci a ochrany u Keyxe v Trachině, městě to blíž horstva Oity v Thessalii. Byltě Keyx s Herakleem ve svazku pohostinstva.

[1]) Doklady z dramatu brány jsou z výborného překladu P. Durdíkova; doklady pak z Aristotelovy Poëtiky jsou podle P. J. Vychodila.

Z ostatních dítek Deianeiřiných některé zůstaly u Alkmeny v Tiryntě, jiné se odebraly do Théb.

Patnácte měsíců před svou smrtí, tedy o něco dříve než nastoupil robotu u královny Omfaly, Herakles dal Deianeiře starou tabulku jakožto závěť παλαιὰν δελτίον, na níž byla napsána věštba jeho života řka, že za patnácte měsíců „bude sproštěn všeliké strasti.“ Nařídil jí, aby se považovala za svobodnu, nevrátí-li se do té doby. Pak nastoupil robotu u Omfaly. Vykonav tu všecky práce vypravil se s vojskem na krále Euryta, aby se na něm pomstil, že mu dříve kdysi nechtěl dáti své dcery Ioly v manželství.

Kterak básník báj dále rozpředl a na drama upravil.

Drama počíná v době, kdy robota Herakleova u Omfaly docházela konce, tedy v době, když od posledního odchodu Herakleova jižjiž ubíhalo oněch patnácte měsíců, a Herakles měl býti „navždy zbaven všeliké trampoty.“

Výstup první (prologos 1—93.) Deianeira vystoupí a plna zármutku a zlého tušení žaluje věrné pěstounce, kolik již starostí a strastí podstoupila od té doby, co se stala manželkou Herakleovou, a že ani nyní netuší nic dobrého, jmenovitě co zvěděla o té staré věštbě. Pěstounka radí, aby poslala syna Hylla se ohlédnout po otci. Hyllos však zatím již zvěděl, že otec po roční robotě u Omfaly obléhá město Oichalii. I vydá se na cestu za ním.

Výstup druhý (parodos 94—140) Po žalobě Deianeiřině vstupuje na jeviště chor, sbor to mladistvých dívek a přítelkyní Deianeiřiných, jež uslyševše o její starostech, prosí vznešeným chvalozpěvem boha slunce, an všecko vidí a ví, aby zjevil Deianeiře, kde prodlévá a jak se má manžel její Herakles. Pak těší Deianeiru, že Herakles jakožto syn boha stojí pod jeho ochranou. Ostatně i po této žalosti nastane prý radosť:

„Však bol i slasť — to medvědí
hvězda kruhem točíc se
všem střídavé stále dává.“ (129—131.)

Výstup třetí (epeisodion první 141—204.) Deianeira pozastýskne si mladým přítelkyním, že Herakles snad sotva se vrátí, neboť prý se s ní loučil, jako by ho již jakživa neměla spatřiti. Teď právě prý vypršel vyměřený čas, a proto se obává velikého neštěstí.

V té vkročí na jeviště posel s radostnou zprávou, že se Herakles vrací vítězem. Právě prý dorazil do města posel, náčelník

vojska, Lichas. Však prý Lichas sám hned přijde. On že uslyšev na náměstí zprávu pospíšil si „a tím si vdék zjednal i zisk nějaký“ [2]).

Zprávou touto jest Deianeira vzrušena ze hlubokého žalu ku svrchované radosti. I pozývá sbor dívek k veselému zpěvu.

Výstup čtvrtý (stasimon prvé 205—224.) Chor zapěje stasimon rázu hyporchematického, jež jest ději i rozloze věcí vhodným koncem přiměřeno.

Výstup pátý (epeisodion druhé 225—496.) Sbor umlkne. Na jeviště vstoupí vojevoda Lichas a pozdraví Deianeiru. Za ním vstupují na jeviště ve válce zajaté ženy. K hojným otázkám Deianeiřiným po Herakleu odpovídá Lichas, že se s ním rozešel u Kenaia, kdež prý se Herakles zastavil, aby Diovi obětoval za dar vítězství. Deianeira lítostivě pohlédne na zajaté ženy. Oko jí utkví na Iole, jež nad ostatní vynikala důstojností a krásou. I přistoupí Deianeira k ní a přívětivě se jí táže, čí jest a odkud a jest-li vdaná či svobodná? Iola mlčí [3]).

[2]) Tomuto poslu jest v dramatě skrovná sice vyměřena úloha, ale předůležitá: v jeho dvou zprávách jsou zahrnuta dvě největší překvapení, dva náhlé obraty. Jedna zpráva jest radostna, že Herakles vrací se vítězem, druhá rozněcuje v srdci Deianeiřině jiskru žárlivosti, jež, rychle se vznítivši ve plamen, zachytila v záhubu Deianeiru i Heraklea. Posel dobře smýšlel, ale dobrý úmysl se zvrhl v opak, jak toho žádá Aristoteles v Poëtice X.: „Posel přijde, že potěší a zbaví strachu, zatím však oznámiv opak způsobí.“

[3]) Iola mlčí — vždyť není jiné porady než mlčeti, anyť již tři mluvící osoby jsou na jevišti, Deianeira, Lichas a posel; aby více osob než tři mluvily, ještě nedopouštěla dramatická oekonomie Sofokleova. Mlčení Iolino jesti však velmi výmluvno. Zcela dobře zajisté jest psychologicky odůvodněno, aby někdo hořem takořka oněměl, jmenovitě v tomto případě, kdy měla Iola proč štítiti se ba nenáviděti manželky toho, jenž jí zabil otce a způsobil tolik strastí. Takto básník velmi jemně, dovedně a dojemně se ustřehl nedostatku, „ne quarta loqui persona laboret.“ Uvedením Ioly na jeviště básník položil si úlohu ještě v jiné příčině zvláštní, nesnadnou, ale velmi působivou a vděčnou. Iole totiž osudem připadlo býti prostředečnou příčinou nastávající tragické viny Deianeiřiny, a přece měla jí býti získána přízeň obecenstva tak hluboká, aby vedle soustrasti s Deianeirou se udržela celým dramatem, anoť na konci jest jí potřeba. To však měla Iola spůsobiti rázem a ani slova nemluvíc. Proto ji básník staví uprostřed kvílících žen vážně klidnou a hořem jako němou. Ihned padne Deianeiře do oka, i otáže se jí: „Ó přenešťastná! kdo jsi ty, tak mladinká? ale nedostavši odpovědi táže se Lichy: „Kdo matka její? který otec? ó pověz! té mi líto ze všech nejvíce, neb vidím, že si nejmoudřeji počíná.“ Proto básník také dává jí býti mladinkou, krásnou a urozenou. Praví ve v. 379..: „Ba leposkvoucí na pohled, rodem svým.“ Zvláštní však působivosti nabývá krása, když se s ní

Nemohouc Deianeira od Ioly nabyti zprávy táže se Lichy. Lichas odpovídá neurčitě a vyhýbavě. Deianeira pošle zajatkyně do domu, Lichas odejde za nimi. Na jevišti zůstala jen Deianeira a posel. Tento človíček více mluvný než rozmyslný praví Deianeiře, že Lichas jí neřekl čiré pravdy. Vždyť pak prý dobře slyšel, an Lichas v městě vykládal shluknuvšímu se zástupu kolem Ioly, že jest to dcera královská z Oichalie; že Herakles, protože mu jí otec Eurytos nechtěl dáti za manželku, rozvalil mu město a jeho zabil. „A teď přichází, jak vidíš sem, a domů ji ne bez úmyslu posýlá, a ne jak otrokyni; to si nemysli!“

Zpráva tato pronikla srdce Deianeiřino z nenadání a hluboce. I táže se družek, co si má počíti a umíní si, že se pozeptá samého Lichy. V té již Lichas vykročí z domu s otázkou, co že vzkáže Herakleovi. Deianeira se ho důrazně táže po Iole, ale Lichas tvrdí, že jí nezná a že víc neví, než co již řekl. V té však vskočí mu do řeči posel a vytýká mu, že zapírá, co byl lidu v městě řekl, že Iola jest dcera královská. Posel onen dotírá naň slovy tak dobře položenými, že Lichas nevidí si jiné rady leč přiznati se, že ji slyšel nazývati Iolou a že jest dcerou oichalského krále Euryta. Aby však se zbyl další chytré dotěrnosti poslovy, prosí Deianeiru, by jej odtud odeslala.

Zatím Deianeira si umínila jinakým způsobem vylouditi tajemství. Začala mu přívětivě domlouvati, že nemá příčiny, aby jí zatajoval pravdu; že jest skvrnou na cti svobodného muže, jest-li usvědčen ze lži; že ona zná moc Erosovu, jenž „i bohy ovládá dle vůle své;“ že věci již beztoho utajiti nelze, neboť „děl mnohým jsi to, mnozí povědí to mně“; že jest shovívava a že ani Iola nemá se čeho báti, „neboť jí jsem litovala, spatřivši ji, nejvíce, že krása její zahubila život jí“.

Těmito vroucími slovy roztála ledová mlčelivosť Lichova. I vyznal, že z dobré vůle, aby jí totiž nezarmoutil, chtěl jí zatajiti pravdu. Prosil, aby Iolu zachovala v milosti. Oba vstoupí

---

sdruží líbeznosť, jako v tomto případě. Předstupujeť tu krása jakožto slabá, opuštěná nevinnosť, bez pomoci a ochrany, jako by důvěřovala v naši sílu a pomoc, a všecka ponořena jsouc v hoři a strasti takořka vyzývá nás za pomoc, potěchu a soustrasť. V tom-li záleží líbeznosť, snadno jest uznamenati, že jest údělem jmenovitě věku dětinného a pokolení ženského. Tak potvrzují se slova básníkova:

„Mächtig ist ob allen Mächten
einer Jungfrau stilles Weinen.“
(Weber, Dreizehnlinden XIII.)

do domu: „však do domu teď pojďme, bys, co vyřídit máš, vyslechnul a dary, jež by darům rovnaly se tvým, bys přijal též.“

Výstup šestý (stasimon druhé 497—530.) Chor oslavuje všemocnosť lásky, anať „veliké vždy si odnese z půtky Kypris vítězstvo.“ Vpletena jest vzpomínka tuhého zápasu Herakleova s Acheloem, z něhož Herakles, nabyv síly z milostného pohledu nevěstina, vyšel vítězem.

Výstup sedmý (epeisodion třetí 531—632.) Deianeira vstoupí na jeviště, aby si postěžovala svůj bol družkám. Všecka jest zachvácena žárlivostí a teprvé teď vylévá proudy zbouřených citů, jež byla Lichovi opatrně zatajila. V Iole poznává nebezpečnou sokyni. V tom se rozpomene řeči Kentaurovy a ssedlé krve. Otáže se družek, co tomu říkají.

Přední družka nemá co namítati, má-li jen sama k tomu činu jakou důvěru. Deianeira: „Tak má se to s mou důvěrou: já tuším jen, však zkouška ještě vykonána nebyla.“ První družka: „Však ze skutku vše znáť máš; neboť domnění tvé, že co znáš, jest bez pokusu, liché jen.“ Deianeira: „Však záhy dovíme se toho.“ Již jí nezbývá času na rozmýšlenou, an Lichas vychází z domu. Deianeira poprosivši družek, aby nikomu nezradily, co se stalo, odevzdá Lichovi zapečetěnou krabici s oděvem a přikáže mu, aby ho nikdo neoděl leč Herakles, a to jen při oběti v den slavnostní: tak prý zaslíbila bohům za jeho šťastný návrat Aby také vyřídil, kterak vlídně uvítala Iolu. Ze slov těchto zračí se důvěra v čarovný účin léku a naděje k vítězství nad sokyní.

Výstup osmý (stasimon třetí 633 – 662.) Sbor družek zapěje radostnou píseň, že brzy přirazí vítězný Herakles; však „odtamtuď ať jde touhy pln, jak opověděl Nessos“

Výstup devátý (epeisodion čtvrté 663—820.) Družky náhle ustanou ve zpěvu, neboť v tom, puzena jsouc zlými potuchami, Deianeira vyběhne z paláce a vypravuje, co se tam právě přihodilo. Chumáček vlny, jímž potírala obětní roucho krví Nessovou, zahodila stranou do horka paprsků slunečních. Tam se vlna teplem vzňala, a pěnivé bubliny vystupovaly odtud. V tom jí napadlo, nestane-li se tak, až Herakles oděje se rouchem při oběti; zpomněla si, že ona krev zajisté byla jedovata; teprvé teď poznala, že Nessos zajisté jen proto jí tak poradil, aby se na Herakleu pomstil. Bázeň se jí tou měrou zmohla, že stanovila u sebe: „jest-li onen zahyne, i já touž ranou dokonám s ním zároveň. Neb s pověstí zlou žíti nelze snésti té, jež nade všecko cení šlechetný svůj rod.“

Přední družka těší a radí, aby doufala, že „při poklescích, nespáchaných z úmyslu, jest mírný hněv;“ ale Deianeira odpovídá: „To může říci — nikoli kdo účasten jest zla, než koho žádná svízel netíží.“

V té se vrátí (v prologu v. 86. „Nuž, půjdu, matko!“) vyslaný Hyllos Tušení Deianeiřino splnilo se strašnou skutečností. Hyllos ji viní ze vraždy manžela a otce. Vypravuje, kterak Herakles právě chtěl obětovati, když vrátil se Lichas. Všecek prý potěšen radostnou zprávou z domova a pěkným rouchem, hned se jím oděl. Sotva však přistoupil ku plamenům, zachvátily jej ukrutné bolesti. „Tu na Lichu si nešťastného zavolal..., tam, kde jest ohbí kůtek, chopiv za nohu jím v skálu mrštil mořem kolkol obteklou.“ Proklínal prý Deianeiru a rozkázal, aby jej donesli domů. Již prý jest na blízku.

V němém hoří ponořena stojí tu Deianeira jako strnulá. Pak odchází, ani slova nepronesši na svou obranu [4]).

Výstup desátý (stasimon čtvrté 821—862.) Hyllos odejde, aby otci upravil postel. Zatím sbor zapěje stasimon, ani netuše, jak strašnými myšlénkami v domě se zabývá Deianeira. Sbor dívek vidí v tom všem plniti se dávnou věštbu. Vykládá ji, že slovy „Herakles bude sproštěn všeliké strasti“ nic jiného se nepraví, leč že umře, a to ještě dnes, neboť „jak by mohl on uviděti druhého slunka svit?“ Deianeira prý zatím „v bolu sténá krutém, a teď asi hojných slz čerstvou rosu rozlévá“ [5]).

Výstup jedenáctý (epeisodion páté a vložený kommos 863—946.) Děj spěje k vrcholu a k rozuzlení. Z paláce zazní

[4]) Že Deianeira mlčí, děje se z příčin psychologických a na sesílení dramatického dojmu. Jako Iole, tak i Deianeiře bolem se zarazila řeč. Při jemné její povaze mnohem pravdivěji jest, že ji tak tvrdá slova vlastního syna spíše k tichému zármutku pohnula než ku hlasité žalobě. Klidná tato resignace mnohem účinnější jest než hlučný nářek, jenž by se byl ostatně docela ztratil vedle křiku Hyllova a řevu Herakleova. Tato tichá zapadlosť do žalosti dává divákú tušiti cosi zlého. Tak co moudrým smlčením zjeví, osvědčí mistra. Že pak Deianeira odchází, také z několika děje se příčin. Předně: Až potud byla hlavní osobou, rekyní, protagonistou dramatu Deianeira. Po ni má však úlohu vzíti Herakles, jehož brzký příchod Hyllos již oznámil. Za druhé, básník nesměl dopustiti, aby zuřivý Herakles ji zasypával nadávkami a klením.

[5]) Zajisté hluboce a psychologicky pravdivě pojato! První mocný nával bolesti tou silou ji pojímá, že ji oněmuje; znenáhla se bolesť rozvolňuje a rozplývá v slzy. Ve slovech sboru: „Však sudba se blížíc velikou kletbu a zlé úklady odkrývá“ připravují obecenstvo k novému obratu: ku smrti Deianeiřině.

bolestný výkřik. V tom již boční branou vyběhne zděšená stařena s nářkem a zprávou, že „již odešla tou Deianeira cestou, všech jež poslední jest ani nohou nehnuvši“ [6]). Družka po družce ze sboru dotazují se jí, jak by ani nebylo lze zprávy té pochopiti. I dá se pěstounka v obšírný výklad. Deianeira prý bloudila po domě naříkajíc, že jest osiřelá, opuštěna, od vlastního syna pohaněna, načež zašedši do ložnice žalostně plakala a se světem se loučila. Pak uvolnivši

„zlatokuté spínadlo,
kde na ňadrech jí tkvělo, potom odhalí
bok veškeren i levý loket. Tu já hned
co stačila jsem, úprkem jsem běžela
a synu té to hlásím, jež to strojila.
A zatím, co já k němu spěchám a s ním zpět,
již spatřujeme, mečem že jest dvousečným
v bok pod srdcem a pod bránicí bodena.
To uviděv syn zalkal; poznalť ubožák,
že skutek ten svou prchlivostí způsobil,
byv pozdě zpraven od domácích, bezděčně
že zvěrem byvši svedena to spáchala.
Tu neustával bědovati nešťastný . . .“ (Pokračování.)

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vítězslav Pitra.**

(Pokračování.)

Nebyla, Frantíku, nebyla? A kdo mne z počátku vždy zval do statku? Kdo mi Anničku takořka nabízel, kdo? Nebyl to Kohout? Chodíval jsem tam často, velmi často. Máme se s Anničkou rádi, a jak rádi. Těšili jsme se na to, až budeme svoji. Tu kmotr náhle proti mně vystoupil, namlouvaje Anničce, že prý jsem lenoch, ničema, který se o hospodářství nestará, že prý by byla se mnou nešťastna, že bychom to dotrhli až na žebráckou hůl, a podobně jí mluví. Proč? Kdo mu co takového napískal? Nepracuju? Nedru se více, než náš čeledín? Může mi kdo vytýkati lenosť? Nemůže. Tedy! Myslím, že mne někdo u kmotra pomluvil. Ale kdo? Těžko dohádati. Nepopudil jsi nikoho proti

[6]) Dobře píše P. J. Vychodil n. m. z. str. 23.: Prolévání krve a vraždění právem udává Aristoteles za nejsilnější pathos; ba na jevišti Hellenům bylo až příliš silné a ne tak oblíbené jak u nás: raději dávali o vraždách a pod. jen přinášeti zprávy. Zda-li ἐν φανερῷ tuto značí „na jevišti, jak obyčejně se vykládá, z kontextu následného nikterak nevysvítá; spíše = zjevně, skutečně vykonané, patrně provedené.

sobě? Nikoho. Srovnávám se s každým, nikomu ani stébla přes cestu nekladu. Hm! A co doma? Nesesvářil jsi se s macechou?

Vojta se zarazil. Pravda, Frantíku. Toto mne nenapadlo. Sesvářil. Ale holubičí povahu bych musil míti, abych se nedopálil. Jsem beze žluče, Frantíku, jsem? Nejsem! A ublížiti si nedám! Statek je můj a ona si v něm vede, jako by byl její. Však již nejsem ani synkem ze statku; jsem čeledínem, pouhým čeledínem. Můj tatík, Bůh mu dej lehké odpočinutí, nedobře se o mne postaral. Jí, té poběhlici, té naduté krůtě, dal vládu a vlastní krev na tak dlouho odstrčil. Až prý mi bude třicet roků. Do těch čas ještě daleko, velmi daleko; celé čtyři roky. Ale uplynou také. Dočkám se té blahé chvíle a pak jsem v statku já pánem, já budu poroučeti. A kdyby se celá ves vzbouřila, Annička bude na mém statku selkou. Vojtěch a Frantík, nedlouho poseděvše, ubíhali dále k Rambouskovům.

5.

Kmotr Kohout stál na dvoře svého statku. Statek Kohoutův sousedil po jedné straně se statkem Mezníkovým, po druhé s Bečkovým, naproti pak přes cestu byla rychta. Kohout byl jedním z menších sedláků. Za starých časů tvořily statky Kohoutův a Mezníkův hospodářství jedno. Později udělány statky dva. Na větším statku zůstal Mezník, menšího dostalo se Mezníkově dceři, jež se za Kohouta provdala. Nynější hospodář byl ještě dlouho na houbách, když se vše tak přihodilo. Rozdělení i zápis vtělen v pozemkové knihy a určeny řádně meze obou statků. Kohoutův statek měl asi o dvacet korců výsevku méně než Mezníkův. Otec nynějšího hospodáře byl člověk řádný, jenž si svého hleděl a také statek zvelebil. Pracoval do únavy, shromáždoval, spořil a čeho se mu nedostávalo na výměře, to nahradila dubová květovaná truhla, v níž se stříbrňáků lesklo za několik tisíc. Měl jediného syna Jana, jemuž statek odevzdal, sám se na výměnek odebrav. Dlouho se odpočinku netěšil. Pán Bůh jej k sobě povolal a mladý Jan dědil i peníze. V Janovi probudila se záhy nemalá dávka prostopášnosti. Peníze brzo promarnil, honě se po rozkošech a zábavách, jichž mu blízký Liberec hojně poskytoval. Kohout byl také ženat. Z manželství toho pošlo děvčátko, jež v pátém roce zemřelo. Kohout, tehda ještě bohatý sedlák, přijal podruhova sirotka do domu a od té chvíle byla Annička dcerou Kohoutovou. Žena jeho, vidouc marnotratnost mužovu, namáhala se všemi si-

lami, aby nahradila, co muž promrhal, až se udřela, upracovala. Kohout ovdověl. Annička zatím dorostla v pannu. Když již tolary všecky vyskákaly, když již nouze na dveře statku klepala, vzpamatoval se hospodář — k čemuž smrť ženina nemálo přispěla —, zanechal marnotratnictví a od té doby lakotil. Však se často stává, že člověk z výstřednosti jedné upadne do druhé. Srdce jeho bylo nyní všem šlechetným citům nepřístupno. Nejmilejší zábavou a potěšením Kohoutovým byly peníze, jeho láskou, jeho radostí byla lakota, jeho štěstím stříbrňáky a zlaťáky. Neměl srdce pro chudinu, neměl srdce pro vlastní krev, pro příbuzné. V prsou jeho byl kámen, tvrdý jako ty jeho tolary. Zatvrdil se k lidem i k Bohu. Za dřívějších let dbal málo o Pána Boha, nemaje pro samé radovánky času, nyní na něho a na jeho sluhy zanevřel, zlé svědomí takto udusiti, umlčeti hledě. V srdci jeho byla čirá tma. Jen jeden paprsek někdy srdce rozehřál, v srdci poněkud rozsvítil, ale i toto světlo bylo kalné, rmutné — láska k schovance. Miloval ji, ale láska ta vypučela spíše ze srdce vypočítavého, než jemného, cituplného. Kohout byl lakomcem naskrz, bylo tedy těžko, aby v srdci jeho cit šlechetný nalezl útulku. Miloval Anničku, doufaje, že bude mu prostředkem ku zvětšení statku. Miloval ji láskou podlou.

Kmotr Kohout stál na dvoře svého statku. Rozhlédnuv se kolem zaměřil ku postranním dvířkám, jež vedla ze dvora do polí. Hlavní vrata byla zavřena a po stranách byly vchody vedlejší, aby nebylo v statku stále do kořán. Kmotr Kohout dobře si zapamatoval slova staré Kaňkové, že v ten statek bída se usadí, kde mají vrata stále do kořán otevřena. Nerozuměje přísloví tomu bral je slovně a pilně zavíral přední i zadní vrata statku. Vyšed úzkými dvířkami ze statku stanul v poli. Zadíval se na tři stohy obilí, jež se za stodolou pyšnily. Byla letos úroda hojná. Ani neměl ve stodole místa a proto musil složiti pšenici a oves do stohů. Nejprvé znaleckým okem zkoumal jejich velikosť, čítal, kolik mandel tam asi složeno, ač dobře věděl, jsa skládání přítomen a počítaje každý snop. Až vymlátí poveze do mlýna, ostatní nechá na sýpce. Obilí málo platí, málo by utržil. Počká. Však ono stoupne. Možná, že někde potlouklo, že bude sháňka po ovse, vždyť je vojna a ovsa je pro koně třeba. Prodá dobře. Má pěkný oves, jako zlato. Viděl již v duchu stříbrňáky, jak je do truhlice hrne, oko jeho zalesklo se žárem, jejž jen náruživosť plodí a ruka se mimovolně sevřela, jakoby tiskla peníze.

Pozdrav vás Pán Bůh, kmotře sousede! Kohout se ohlédl, kdo jej zdraví — Mezníková. Vyšla si také. Za posledních čas

stávalo se častěji, že se náhodou sešli, že Mezníková náhodou v tuže chvíli vyšla ze statku, jako Kohout. Mezníková byla žena vynášivá, chlubná, hrdá, vysokomyslná. Nebožtíka Mezníka vzala si jen proto, že bude selkou. Lásky k němu neměla. Mezník brzo litoval, že se ženil. Poznalť, že si vzal draka za ženu. Usoužila jej. Umíraje nechtěl jí zlé odplatiti zlým a v poslední vůli ustanovil, aby žena jeho až do té doby, kdy syn jeho Vojtěch z prvního manželství dosáhne třicátého roku, na statku svobodně hospodařila. Pak přejde statek na Vojtěcha. Nebylo jí vhod. Chtěla býti paní, úplnou paní a Mezník takto ji zkrátil. Kterak by jí slušelo míti celý statek. Na Kohouta dávno již pomýšlela. Znala jej, že je dobrý hospodář, že mnohý tisíc uložil, mimo to se měli za mladých let nějaký čas rádi. Musí jej uloviti. Snadno by se jí povedlo, kdyby jí nestál v cestě Vojtěch. Až Vojtěch převezme statek, nezbude jí mnoho, jen přínos, jenž na statku jest pojištěn a ten není velký. Mezník si ji vzal z lásky, nehledě k tomu, mnoho-li má jmění. Měl sám dost, nebylo mu tedy třeba po jmění se ohlížeti. Přínos její nevelký a na výměnku mnoho ku svému jmění nepřičiní, zvlášť proto ne, že Vojtěch ihned uvede novou hospodyni, Anničku. Mezníková Vojtěcha nenáviděla, domnívajíc se, že jest štěstí jejímu na závadu a nenáviděla i Anničku, Vojtěchovu milenku. Často, přečasto přemýšlela o tom, jak by Vojtěcha odklidila. Až bude Vojtěch pryč, dá Annička málo starostí. Jest jen schovankou. Dá se jí několik grošů, nějaký baráčník si ji vezme a statek Kohoutův spojí se se statkem Mezníkové. Však nemá Anna ani práva požadovati více, než službu děvečky.

Kohout zpozoroval snahu Mezníkové a těšil se z ní nemálo. Z obou statků bude jeden jako druhdy a ten jeden bude jeho, Kohoutův. Jaká to slasť! Ale Vojtěch? Kam s ním?

Pozdrav vás Pán Bůh, kmotře sousede! — Dejž tak Pán Bůh! Také vás pozdrav! odvětil Kohout, kráčeje Mezníkové vstříc. Podali si ruce. — Máme to letos pěkné žně. — Pěkné, kmotra, pěkné, však již dlouho takové nebyly. —A obilíčka dost a dost. Je jako rákos a samou tíhou až k zemi se ohýbá. — Ba právě, obilí dost Ale málo platí. — Bylo ho loni málo a platilo více. Vyrovná se to. Sklidili jsme loni o polovici méně. Prodáme-li letos dvojnásob, stržíme přece více, než loni. Ovšem, ovšem, ale za tak bídnou cenu prodati? Nemožno, kmotra, nemožno. Člověk se musí obáněti vší silou, aby byl trochu jen slušně živ a má-li trochu toho obilí, nesmí je za půl darmo vyházeti. Počkáme, až připlatí. — Toho se,

kmotře, tak brzo nedočkáte, leč až z jara a to není jisto. Do těch čas by vám je na sýpce pokazil pilous. — Nepokazí, kmotra, nepokazí! Přehodí se každý týden dvakrát, třikrát a bude po jaru jako med. Máte již úrodu všechnu doma? Mám, kmotře. Bylo ale nějakého dření. Vojtěch s čeledínem pracovali po většině za noci, vždyť bylo tolik práce na panském. Vše uzrálo kvapem a dráb hartusil, že musí býti panské nejprvé doma. Člověk si věru ani své vlastní nemůže obdělati. — Pravdu díte, kmotra. Jsme otroci. Dřeme se na cizí, potíme se na rozmařilosť jiných. Kdyby dni robotní byly naše, hezká část by ročně vyšla. Takto však jsme okrádáni, utlačováni, nemáme ničeho, jsme žebráci. Ani sousta kalého si nelze dopřáti. Vše je drahé, nesmírně drahé a odchová-li si člověk nějaké to kůře, kachnu, husu, líto mu jí, aby ji zabil a sám snědl. Drahé jídlo. Brambora, černý knedlík, kyselo musí se jísti a ještě toho mnohdy není. — Nenaříkejte, kmotře, jako byste neměl ani stébla, ani zrnka obilí, ani prášku mouky. Vám dobře jest. Jste pánem ve statku, hospodaříte pro sebe, pro svou potřebu, pro své k stáru ulehčení. Ale já? — Však vy, sousedko, také proti sobě nejste. A byla bych bloudem, kdybych proti sobě byla. Komu hospodařím? Jemu, tomu cizáku, jenž tátu obalamutil a mne o statek připravil. Mně, Mezníkově ženě, náležel celý statek a ne-li celý, tedy aspoň polovice. A Mezník? Bůh mu to odplať, čím se na mne provinil. Mne odstrčil, dav všecko Vojtěchovi.

Věřím rád, že poslední vůle nebožtíkova málo vás potěšila. Hezký statek, hezký, pravil Kohout, pošilhávaje chtivě po sousedním stavení. Škoda, že není váš, že v něm bude jiný pánem, než vy, kmotra! Mezníkovou bodlo u srdce. Kohout toho lituje, že ona není paní. Proč? Vzal by si ji a oba statky byly by spojeny a ona selkou, největší selkou ve vsi. A co kdybych já přece se stala paní celého statku? Kohout se na Mezníkovou podíval, z očí jeho vynikl blesk a ústa se pootevřela, jako by již spolknouti chtěla statek Mezníkové. Ona paní?! A proč mu tuto otázku klade? Kdyby se stala ona paní, co že bude potom? Pak bude Kohout pánem. Přitočí se k ní, vezme si ji, vezme si její statek. Jak se však stane paní? Vždyť Vojtěch tu a toho nemožno snadně ukliditi. Kdyby snad Mezníková násilím .... Ne, nemožno. Kohout se zděsil. Ale vypočítavosť vrátila mu brzo chladnou rozvahu. Kdyby snad i Mezníková Vojtu ... ani nechtěl domysliti, tak černým zdál se mu tento skutek, kdyby jej ... i zabila, tajně zabila, uschovala, aby mrtvoly jeho nikdo nenalezl, pak by byla ona i se statkem jeho. Ona? Vždyť by byla vražednicí! Hu! Ale ona by byla

vražednicí z lásky k němu. A pak — Kohoutova tvář se zachmuřila jako den podzimní — vyjde-li vražda na jevo? Kohout se zarazil. Nová myšlénka zaplašila chmůry a obličej jeho vyjasnil se jako den jarní. Vezme si ji hned. Jakmile mu řekne, že jim Vojtěch není v cestě, ihned se vezmou, ve svatební smlouvě se výslovně podotkne, že žena dědí po muži a muž po ženě a pak děj se co děj, jemu bude při tom vždy ziskno. Kdyby i na krásně úřady se dověděly o té vraždě, zatknou ji, Mezníkovou. Jemu nemožno vytýkati ničeho; on jest úplně nevinen, on ruky nepřiložil, k vraždě neradil, nenabádal. Učinila tak sama, sama i odpyká. Zabila pastorka, úřady ji za to pověsí na šibenici a Kohout bude dědíti po své ženě. Spojí se oba statky v jeden — jak blaze bylo mu při tomto závěrku. Ale musí opatrně. Vy paní statku? A co Vojtěch? Však se pro něho nalezne místo, aby mi v cestě nestál.

Vím, kmotra, že jste jej chtěla nadehnati verbířům. — Chtěla, chtěla, kmotře, zahovořila kmotra prudce, roznítivši se do ruda samým hněvem, že se ji plán nepovedl. Držela jsem jej doma, hlídala, aby mi nepláchl, aby, až vojenští přijdou, byl doma. Hoch je rostlý jako jedle, pro vojáka jako stvořen. Těšila jsem se již na to. Ve válce tolik nebezpečenství; jak snadno mohl by přijíti o život... Prchl mi přece. Pozoroval asi moje nástrahy a utekl oknem zadní komory právě v okamžiku, kdy verbíři vcházeli do dvora. Byl ten tam.

A vrátil se zase, aby vás dále mořil. Ale včera a dnes jsem ho ani okem nespatřil. Kde jest? Prchl opět, neboť rychtář shání dvacet rekrutů.

Tedy ho nezabila. Krásný sen Kohoutův se sbortil. A kterak mohla říci, že bude paní? Co zamýšlí? Jaký má plán? Kohout byl celý pomaten. Jen aby něco prohodil, aby řeč nestála, aby na něm nebylo znáti sklamání, děl: Víte, kmotra, kam utekl? Vím, kmotře, vím. Předešle jsem nevěděla, dnes však vím. Prchl s Františkem Dvořákovým do Svijanského lesa k hajnému Rambouskovi. Odkud to víte? Čeledín rychtářův sdílel s Dvořákem, že oba hoši se šťastně dostali v bezpečí.

Hm, tedy prchl? Prchl, kmotře, prchl, ale ne tak daleko, abychom ho nemohli stihnouti.

Kohout vyvalil na kmotru oči, nevěda, co by slova ta znamenala. Mezníková však ukula již plán. Jednalo se jen o to, nebude-li pracovati na darmo. Musila nabyti jistoty. „Divíte se, kmotře, divíte mým slovům, není-li pravda? Dříve však, než vám

další povím, jedno se vás zeptám. Mezníková sklopila oči, nabrala prsty zástěrku, pošinula hlavu na stranu a tichým, samou libostí prodchnutým hlasem tázala se Kohouta: Proč jste, kmotře, prvé pravil, že škoda, že nejsem paní na statku?

Kohout takměř zkameněl. Hnala na něho útokem. Má jí povědĕti, nemá? Poví-li jí hned, sdělí ona s ním svůj plán. Je-li vražedný, může kmotr ihned ustoupiti, říci, že spolupůsobiti nebude. Stálo by jej život. Je-li však plán méně nebezpečný?! . . . — Statek Mezníkové usmíval se na něho tak přítulně, tak líbezně, že nebylo možno odolati. Inu, kmotra, pravil jsem, pravil. A co bych nepravil? Bývalo jindy jinak. Oba statky byly jeden jediný a na obou jeden jediný pán. Myslil jsem si, kmotra, že by mohlo býti zase tak, zase, kdybyste byla totiž paní statku.

Mezníková jásala v srdci. Kohout chce, chytá se podávané ruky. Bude jeho, Kohoutovou. A kterak to kmotře?

Vidíte, kmotra, kdybyste byla svou paní, co by tu překáželo, aby oba statky se spojily v jeden, když bychom se v jedno pojili my dva? — A vy byste, kmotře, proti tomu nebyl? — Já? Ne, kmotra, jen kdybyste vy chtěla. — Nu a kdybych řekla, že chci? — A Vojtěch?

Mezníková měla Kohouta v pasti, nebylo tedy třeba skrývati se s plánem. Hleďte, kmotře, bylo by krásno, kdyby oba statky se spojily, já však jsem slabá žena a nemohu sama výborný plán svůj provésti. Je mi třeba pomoci. A kdo mi může lepší pomoci poskytnouti, než vy? Nelekejte se, plán můj je jednoduchý. Vím, kde jest Vojtěch. Vy, kmotře, půjdete zítra do Rádla, kde táboří naši vojáci. Ohlásíte se u velitele a povíte mu, že dva hoši, hezcí, statní hoši, se ukrývají ve Svijanském lese u Rambousků. Velitel tam pošle vojáky, ty chytí Vojtu i Františka a odvedou je k vojsku. Až bude Vojta jednou u vojanských, tak brzo se nevrátí, ba snad zahyne. Namluvíte jim, že prchl, že je rebellant, oni jej postaví do prvního ohně — vy dvě věci vykonáte na jednou. Pomstíte se na rychtáři, neboť Verunin hoch bude též tam a spojíte oba statky v jeden. Vrcholem pak bude naše štěstí, až budeme svoji.

Kohout radostí nad výtečným plánem objal Mezníkovou kolem pasu. Udělám tak, udělám; aby pak nic našemu štěstí nevadilo, postarám se i o Annu.“ Rozcházeli se. Na rozchodnou vtiskli si vřelé políbení. — Políbení dvou ďáblů. (Pokračování.)

LITERATURA.

Posvátná kazatelna.

Časopis kazatelský, vydává Beneš Method Kulda, sídelní kanovník na Vyšehradě s mnohými spolupracovníky. Ročník dvacátý prvý. V Olomouci 1884. Sklad Bedřicha Grosse.

Posvátná kazatelna vzala na sebe úlohu, býti pomůckou a příručkou duchovenstvu, zvláště ve správě duchovní pracujícímu. List tento již od více než dvaceti let vydává (jestiť letos ročník již 22tý) neunavný a horlivý kněz a vlastenec a spisovatel na slovo vzatý, vdp. kanovník vyšehradský, Beneš Method Kulda, kterýž i jinak, jmenovitě svým rokem církevním, postaral se o to, by kazatelé mohli čerpati odtud příklady a měli pevný podklad, zvláště o svátcích svatých, jmenovitě o poutích.

Ve 21 ročnících kteraká zásoba slova Božího! jaká rozmanitosť látky ze všech oborů vědy theologické! jaká rozličnosť ansarum dicendi! t. j. námětu ku kázaním a řečem všeho druhu! Naskytáť se knězi příležitosť přerozličná, aby mluvil, a víme, že pastýř duchovní promluviti má, kdy vhodná příležitosť se mu naskytne; lid si toho přeje, toho žádá. Ano, kněžstvo jest stálým učitelem lidu, stálým a prvním vzdělavatelem národa, a proto dojista, ne málo, ale velmi mnoho na tom záleží, jací tito kazatelé čili učitelé národa jsou; a proto má Posvátná kazatelna úlohu dojista důležitou a dosti nesnadnou.

Avšak říci musíme, že stkvěle plní úkol svůj, že docela dobře měřiti se může s periodickými spisy téhož druhu jiných národů a jmenovitě, co nastoupila druhé dvacítiletí, jako by jí síly a mladistvé svěžesti přibývalo; dělníci hrnou se jí se všech stran Tak nalézáme v ročníku loňském (21) prací, t. j. delších kratších řečí duchovních, 217 od 40 kazatelův.

Mezi těmi zvláště vynikají a zasluhují na prvním místě jmenovány býti řeči liturgické vdp. Eduarda Brynycha, professora pastýřského bohosloví v Hradci Králové, který vůbec jest znám kazatelem výtečným a řečníkem veleslovutným, vždy hotovým a připraveným, který nejen že jasně věc podává, ale rovněž tak i ku srdci a citu mluví a to mluvou plynnou, pěknou, srozumitelnou a téměř naskrze správnou.

Podal v tomto ročníku řečí 52, veskrze liturgických; v prvních 7 promluvil o bohoslužbě vůbec, pak vykládá zevrubně a ve všech její částech mši svatou, střed a chloubu našich služeb Božích, se vším, co k ní náleží.

Všech těch krásných řečí může kazatel s dobrým prospěchem užiti, a pan professor prokázal dojista duchovenstvu, zvláště mladšímu, tou prací svou velmi dobrou službu, zvláště z toho stanoviska, že řečí liturgických velmi pořídku máme ve své homiletické literatuře a přece známo, jak velice jich jest třeba. Mnohý si služeb Božích proto málo váží, že jich nezná; vyložme mu je, ukažme jejich krásu, hlubokosť a vznešenosť jejich významu, a hned bude jináče.

Druhý, který nejčetněji zastoupen jest, a to výklady na všecka evangelia (52), jest vdp. Emanuel Doležal, jubilejní kněz a děkan minický. Výklady ty jsou velmi pěkné, krátké a praktické.

Jiní pak hlavnější spolupracovníci jsou: na slovo vzatý, dávno chvalně známý kazatel, který i tiskem mnoho prací svých vydal, František Bartoš, bisk. vikář a děkan v Jilemnici; pak poděbradský p. vikář a čestný kanovník, Dr. Leopold Kotrbelec, pak p. redaktor sám, a mnozí jiní, celkem 40.

Z kázaní svátečních jsou tu mimo obyčejné svátky zasvěcené řeči: na svatého Josefa (Pecháček), sv. Jiří (Ermis), sv. Prokopa (Polanecký a Papoušek), sv. Máří Magdalenu (Rychlík), na slavnosť Porciunkule (Papoušek), povýšení sv. kříže (Rošický), slavnosť sv. růžence (Dr. Lenz), posvěcení chrámu (Košťál) a j.

Řeči příležitostné poskytují výběru rozmanitého, z něhož vynikají zvláště kázaní postní „na Kalvarii“ od Fr. Bartoše, a pro nynější dobu čtyři řeči praktické o povinnostech křesťanských čeledínů od P. Klementa Markraba, faráře v Družci.

Posvátná kazatelna jest kazatelský měsíčník; loňským ročníkem nastoupila novou 20letou pouť svou; my jí přejeme, by i toto druhé 20letí slavně ukončila; a jest naděje, že čím dále tím více zkvétati bude, protože se hlásí nové a svěží síly a mladých dělníků přibývá. Hleďiž jen každý přesnosti a ryzosti jazykové, bychom i po té stránce všem jiným listům a časopisům slušně po boku postaviti se mohli, ano bychom i nad ně vynikali a je předčili, a proto nebuďtež mluvnice, brus a skladba jazyka posledními knihami ve knihovně naší. *B. Hakl.*

Paměti o školách českých.

Listář školství českého v Čechách a na Moravě od roku 1598. do 1616. s doklady starší i pozdější doby, vydává František Dvorský. V Praze, péčí Matice Komenského, nákladem Urbánkovým, prvních 7 sešitů à 45 kr.

Z příčin na snadě jsoucích má se zálibou u nás pěstovaná věda historická přese všechen svůj vývoj posud málo soustavných prací o dějinách národní vzdělanosti a dějiny českého školství. prvé, nezbytné podmínky a měřítka vší vzdělanosti také nemohou vykázati se příliš dlouhou řadou svých pěstitelů. Po našem vědomí pracovali u nás o dějinách českého školství Tomek v Musejníku 1845. rozpravou „Paměti o školách českých z rektorskýeh let Martina Bacháčka“ a Fr. Zoubek

svými články „O školách čtrnáctého století“ — Mus. 1880 — a „Školy za náboženského různověrství v Čechách“ v Osvětě r. 1880. K pracím těmto přistupují nyní svrchu psané „Paměti“ Dvorského. Všechny tyto rozpravy i s dílem tuto uvedeným jsou a mají býti průpravou pro historii českého školství, na kterou, má-li býti úplná, bude nám ještě nějaký čas čekati. Dílo Dvorského považujeme za rozhodný krok ku předu, za ovoce práce zajisté mnoholeté, za publikaci v literatuře naší toho druhu snad jedinou, podávající nám zřetelný obraz přední stránky kulturního života českého před více než půl třetím stoletím.

Sedm od roku 1882. na světlo vyšlých sešitů obsahuje nejvíce listy Mr. Bacháčka českým a moravským městům, kromě toho i jiné v obor školský hledící dopisy a zprávy, vedle bohatých poznámek o školách v jednotlivých městech, pokud spisovateli jenom možno bylo jich se dopídíti.

Imposantní budova českého školství řízená starou stranou pod obojí, kdy všechny školy venkovské, obecné i střední, pražskou akademií byly spravovány, byla věru s to, by svou praktickou sjednocenosti dobře vedla všechen národ po dráze křesťanské vzdělanosti a mohla také vítězně čeliti novým školám katolickým, řízeným otci řádu jesuitského, kdyby sněmující stavové kromě slova a dobré rady také trochem peněz jí byli pomáhali. Ale tak, když kollej sama hrozila spadnutím, když o studujících na kolleji starý zasloužilý primator z Draholeyle říkával, že nelze, aby byl k něčemu, kdo tři léta v kolleji strávil, když mistři nejučenější vyučování akademického se vzdalovali, z těch pak, kteří zůstali v kolleji, nejeden také říkal Aristotelovi „pane“, ale zasedlačil v Michli, řídě tam pro výživu professorů polní hospodářství, když pro nevázanosť mravů a chudobu učení na akademii studující se jí vyhýbali, nebyla akademie s to, by zastala úkol svůj, býti jasnou hvězdou všemu národu a odtud její úpadek u porovnání se školami jesuitů, kteří ne tak učební osnovou, jako spíše veřejnými výstupy a lepší kázní katolíkům i nekatolíkům se zamlouvajíce, hojný počet žactva akademii i jiným školám odloudili, ačkoliv i chování se žactva škol katolických nemohlo vždy zváno býti vzorným.

Při vší převaze jasné stránky akademie dočísti se můžeme i druhé, probírajíce jednotlivé listy Bacháčkovy, jenž tu chválí, tu kárá, vyhrožuje, odvolává neb nějakého pobožného mládence dosazuje a městským pánům radům poroučí. Stejně zajímavé ba mnohdy důležitější jsou bohaté historické poznámky spisovatelovy. Při vší úctě před soukromým, křesťanským životem českých bratří nesouhlasíme s poznámkou na str. 72., že jednota jejich „nejčistěji hlásala slovo syna božího“ a vylučujeme z toho, co na str. 20. za účel do Čech uvedených jesuitů jest udáno, by Ferdinandovi „proti národnosti české bojovati pomáhali.“

Malomocnosť staré zákonem uznané strany pod obojí proti cizáctví z Němec k nám se deroucímu, malomocnosť strany katolické a nedostatek katolického kněžstva, širší a širší pole, po kterém rozpínal se německý lutheranismus a kalvinismus na úkor uznaných ná-

boženských stran v Čechách a úspěchy jesuitů proti kacířství v Němcích byly příčinou, proč konsistoř hořejší za jesuity u Ferdinanda se zasazovala. Již roku 1558. zařídili si Němci v Kadani pokoutní školu německou, tak že katolický učitel český u arcibiskupa na to žehral (str. 412), a že radové čáslavští roku 1657. za českou řeč se styděti ráčili (345), věru že nebylo asi zásluhou jesuitů, nýbrž těch, kteří u nacionálního lutheranismu a kalvinismu dožebrávali se pomoci, otvírajíce mu české dvéře do kořán. *Josef Hamršmíd.*

Slovanský Sborník,

stati z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života. Ročník III. Red. Edvard Jelínek.

Slovanský Sborník dokonal již třetí rok své pouti po vlastech slovanských, hlásaje stále s plným vědomím zvučné to heslo, jež si byl na štít vepsal: „Poznejme se!“ O důležitosti Slov. Sbor. zde promlouvati slovy snad hledanými, bylo by marno; důležitosť tu uznává každý, a psáno a mluveno pak o ní již velmi často, hned prve než Sborník do života vstoupil, a od těch dob stále a stále. My chceme zde poukázati k tomu, že Slov. Sborník důležitému tomu úkolu, jaký na se vzal, a jejž splnil svědomitě po obě dřívější léta, dostál loni ještě svědomitěji a měrou rozsáhlejší než dříve, jak přesvědčuje nás o tom pohled v bohatý obsah ročníku tohoto, tak že jest si věru přáti, by prostá slova naše a pouhá fakta byla mu vřelým doporučením i u veliké většiny čtenářů „Vlasti“. Nebude zajisté od místa, uvedeme-li na důkaz svědomité oné práce Slovan. Sborníka to, že všímáno si ho pilně ve všech časopisech našich, a co více, i zahraničních, že Sl. Sborník proniknul již hezky daleko, že odebírán i universitami cizími (ruskými a p.), a že četné stati a články jeho překládány na jazyky jiné. Jeť každý ten ročník jeho věru svědkem, jak hezký kus práce vykoná se tak rok od roku na tom rozsáhlém poli bádání slovanského a jak stále více a více pravdou se stává to heslo Slov. Sborníka: „Poznejme se!“

Slovanský Sborník přinesl pak v minulém ročníku svém, jenž jest třetím pořadem, celou řadu článků výborných, psaných spisovateli věci znalými a proslulými. Setkáváme se tu s Menčíkem, Perwolfem, Grabowskim, Chalupou, Herbenem, Voráčkem, Jelínkem (Pravda), Klímou atd. atd., jichž články důkladně a svědomitě psané týkají se všech větví slovanských národův a spadají hned v obor historie, hned v obor národopisný, bajeslovný, literarně a kulturně historický. Abychom tu jen některé uvedli, jmenujeme veledůkladnou a zajímavou stať Perwolfovu o slovanských osadách, rodech, obcích, stavech a státním zřízení, nebo Kościatkowské „Šlechtu na Litvě“, Grabowského a a Kaizlovy zápisky z cest, nebo Menčíkův historický článek „styky rodu habsb. s Polskem a Ruskem do r. 1510“, Chalupův článek o Saltykovu-Ščedrinu a m. j. Jako velmi vzácný příspěvek k dějinám kulturní a literární historie uveřejněny dopisy Šafaříkovy k Maciejowskému. Kromě toho přinesl Sborník četné ukázky z nejnovější poesie slovanské ve zdařilých překladech, vybrané povídky jako ukázky slo-

vanské belletrie, důkladné rozhledy po slovanské literatuře, úvahy o zjevech její nejdůležitějších, adressář spisovatelův atd. Krátce, Slovanský Sborník dostál své úloze měrou plnou a sám sobě doporučením jest tudíž nejlepším.

Slov. Sborník úkol svůj vyplnil a proto nutno, bychom i my vyplnili povinnosť svou, totiž abychom přijali jej upřímně a ochotně a razili mu znenáhla cestu i tam, kam vniknouti má, ale kam posud nevnikl. Nebudeť práce ta marná, jak výsledek ukáže. Jeť a bude Sborník ten ve svém směru vždy mocným činitelem slovanské vzájemnosti a práce. *Jos. Tumpach.*

Poutník od Otavy,

časopis věnovaný zájmům českého jihu.

Na českém jihu krásná, minulostí slavnou proslulá máme města, jež ve přiměřené od sebe ležíce vzdálenosti v jednostejné téměř jsou severní šířce. — Jindřichův Hradec, Tábor, Písek, Klatovy jsou jména jejich. Ve všech městech těch jsou střední školy buď oboje buď v jednu spojené. Tábor má i vyšší, Písek a Klatovy nižší školu hospodářskou. A přece od několika let do veřejného mínění českého puštěno slovo okřídlené, že český jih se zanedbává, ba že zanedbán již úplně. Ani prý jmenovaná města na jihu českém, ba dle „Národních Listů“ ani samy Budějovice ve snahách národních a pokrokových rovnati se nemohou českým městům severním; obce pak venkovské na českém jihu svědčí prý o zakrnělosti duševní, jež prý příčinou jest hmotného nedostatku — chudoby.

Slovo to okřídlené v listech českých nad potřebu častěji do veřejnosti vysýlané zlehčilo český jih tou měrou, že i Praha i kraje severní s opovržeností o nás na jihu českém zvykly si souditi a pohrdavě s námi mluviti. — Zdá se pak, že zvláště Písku veškeré, ať zasloužené ať nezasloužené potupy podílu dostává se největšího. I Klatovští i Táborští i Jindřicho-Hradečtí jakés takés těší se milosti, snad i přízni u veřejném mínění; ale my Písečtí nedocházíme nikde u nikoho žádného pardonu: my Písečtí všem Čechům ostatním nehybnými jsme lenochy v zájmech národních, v národním hospodářství zpátečníky zapeklými; vůbec údem těla národního strnulým.

Toho nepříznivého, ač nikoli v plné míře zaslouženého veřejného mínění se rozpomenuvše četní vzdělanci písečtí usnesli se, že vydávati budou pro zájmy českého jihu čtrnáctidenník „Poutník od Otavy“, jímž by pracovali čtverým směrem: 1. „Poutníkem od Otavy“ má se buditi a tužiti národní vědomí v Písku a v okolí ve všech vrstvách obyvatelstva; 2. národní hospodářství a pokrok ve správách obecních má se zdokonalovati; 3. zprávy o nových plodech literárních podávati; 4. veškerá činnosť národní, pokrok hospodářský, život spolkový, řádná správa obecní mají býti po zásluze zvláštními zprávami oceňovány, by těmi zprávami veřejné mínění zvláště v Praze bylo upozorňováno, co se u nás v Písku a v okolí děje; tím pak má se též nepříznivý, z veliké části nespravedlivý soud o českém jihu vůbec, o Písku pak zvláště znenáhla vyvraceti a napravovati.

Tentě účel „Poutníka od Otavy“, jejž založilo družstvo několika mužů vlastenců. Redakci vzal na sebe starý harcovník národní V. V. Janota, jenž, zredigovav 7 čísel, odevzdal pro chorobu svou redakci síle mladší, panu Lad. Burketovi, řediteli hospodářské školy písecké; ale spolupracovníci zůstali všichni časopisu věrni a směr nezměněn i za nové redakce a nového tisku. — Náklad listu ze zvláštní obětavosti vlastenecké vede pan Rudolf Dvořáček, lékarník v Písku.

„Poutníka od Otavy“ vyšlo do 1. května 9 čísel; každým číslem svědomitě pracováno ku cíli vytčenému a to patrně stále obratněji a rozhodněji. — Ku konci budiž podotknuto, že by „Poutník od Otavy“ zasluhoval většího rozšíření a vydatnější podpory hmotné, než jaké se posud těší. *Jos. Nedvídek.*

I. Počátky slovanštiny (devíti řečí spisovných) a litevštiny. II. Grammatické základy jazyka srbského čili chorvatského. III. Grammatické základy jazyka slovinského.

Sepsal František Vymazal.

Myslili jsme před nějakým časem, že nás chce pan Vymazal seznamovati s bratrskými jazyky slovanskými mluvou cizí — dnes však vidíme, že tak činí po česku, za čež mu upřímně děkujeme. Když vydával jako listové přílohy k „Obzoru“ a k „Zoře“ svá „slovanská čtení“, toužili jsme po tom, aby je vydal v jedné knize a k nim přidal trochu četby — touha naše splněna vydáváním „Počátků slovanštiny.“ Přítel a opravdový milovník bratrských našich jazyků vidí zde v krátkém přehledu aspoň základní a hlavní věci, jichž třeba ku čtení a porozumění staré slovenštiny (sic!), ruštiny, polštiny, srbštiny, bulharštiny, slovinštiny, maloruštiny a slovenštiny uherské (sic!) (slováčtiny.) Ani na litevštinu, jazyk to ze všech indoevropských slovanštině nejpříbuznější, nezapomněl. Na konci jednotlivých řečí přidány jsou menší články; proč u maloruštiny jsou jen kratší věty, nepochopujeme. Není to pěkné, bychom i v Čechách měli Malorusy za něco špatnějšího — to nechejme Rusku a v Haliči některým Polákům.

Kdo by chtěl důkladněji poznati nářečí jiho-slovanská, ať jen směle sáhne po „Grammatických základech jazyka slovinského“ a „jazyka srbského čili chorvatského.“ Po přečtení těchto knih bude moci čísti chorvatsky, srbsky i slovinsky a sice najde pro počátek dosti vybrané četby na konci knih těch; plných sto stran zaujímají pěkné články prosaické i básnické; nesrozumitelné významy a tvary jsou vysvětleny pod čarou.

Měli jsme už mluvnici těchto jižních nářečí v „Jiho-slovanské Anthologii“ od Křížka, ale pravidla mluvnice té — ač výtečné — nedbala tak praktického užití, jako nacházíme ve spisech Vymazalových.

Schází nám jen mluvnice maloruštiny a lužičtiny, i ty nám pan Vymazal dojista pořídí a pak mu budeme povděčni za to, že můžeme se naučiti všem slovanským jazykům doma, z mluvnic psaných po česku.

Jos. Fr. Rejzek.

Komenský.

Týdenník vychovatelský. Vydavatel František Slaměník. Poštou ročně 6 zl. V Olomouci na Dolním nám., čís. 50 n.

Zdá se, že na Moravě delší čas lze se udržeti nanejvýš oněm časopisům, jež určeny jsou nějakému stavu. Měliť jsme pro všechny stavy „Hvězdu“, „Besedu“, „Koledu“ a „Zoru“, ale všechny tyto listy záhy zvadly. Mezi časopisy moravskými, které jsou pro jistou třídu lidí, jest učitelský list „Komenský“ (ročník již XIII.!), týdenník vychovatelský, věnovaný učitelstvu našemu, jakož i přátelům školství a milé mládeže naší, jehožto vydavatelem jest zasloužilý pan František Slaměník v Přerově.

Směr, jímž putuje vlastí naší časopis tento, rozhodně nutno chváliti: rázně jednati, kde toho třeba, ustoupiti, není-li naděje na výsledek dobrý, probouzeti ospalé, zmužilosti a vytrvalosti dodávati těm, kdo malomyslní . . . . . Co tkne se výchovy, zná pan vydavatel zásadu: Osvěta, vzdělanosť jen na základě mravnosti, náboženství přinese nám svobodu, svobodu pravou. — Podle výroku arciučitele Komenského: „Co jedna matka zkazí, nenapraví ani sto učitelů“, pracuje pan vydavatel o tom, aby učitel i kněz svorně poučili lid, že základem výchovy mravné, šťastné, po přednosti je domácnosť, najmě matka, příklad rodičův. Jaká rodina, takové bývají dítky, taková obec, takový stát. Z toho: má-li škola skutečně pokračovati ve výchově rodinné, třeba, by směl učitel užívati těchže práv na žákovstvo jako rodiče: buď odměňovati nebo někdy trestati, má li slovo jeho u dítek rozhodovati, má-li učitel ve škole zachovati kázeň, bez níž výchova nemožna.

„Komenský“ založen byl slovutnými pány Janem Ev. Kosinou a Janem Havelkou. Prvým redaktorem byl sám spoluzakladatel J. Havelka, za jehož redakce ročenky „Komenského“ nazvati lze perlami ve spisbě české. Pozbyv vůdce tohoto voděn byl „Komenský“ více méně po cestách neschůdných, až konečně ujal se ho nynější pan vydavatel, jenž opět přivedl „Komenského“ na dřívější cestu.

„Mnohá léta!“ volajíce „Komenskému“ končíme řádky tyto: Jako „Vlastí“ poučiti a pobaviti se může každý učitel, tak i „Komenským“ každý kněz. Mnoho srdečného zdaru l á s c e v z á j e m n é, která „sílu, štěstí, slávu nese!“ *J. M. Bakalář-Srbecký*

Les a jeho důležitosť.

Napsal Josef Dumek, člen rady zemědělské království českého. Třetí vydání. Nákladem spisovatelovým.

(Vyznamenáno na mnohých hosp. výstavách prvními cenami a státními stříbrnými medailemi.)

Slovutný tento spisovatel zaslal nám jako redakční exemplář 6 spisků (Chov vepřového dobytka — 6. vydání. Vrba. Pěstování a zužitkování její — 3. vydání; Louky a pastviny — 5. vydání. Právní neb zákonné vady dobytka — 4. vydání; Čokoládová jídla od Hanny Dumkové — 2. vydání), z nichž jsem zatím přečetl onen nahoře udaný.

Dumek po předmluvě pojednává povšechně o lese, na to o jeho správě, dobré i špatné, přechází k osevání, vysazování a pěstování lesa až do té doby, kdy možno drva porážeti. V části, abych tak řekl druhé, popisuje stromy lupenaté (lépe bylo by říci listnaté) a jehličnaté. Celé pojednání jest psáno jasně, srozumitelně, takže mu i rolník nepatrně vzdělaný porozumí. Ohledně slohu bych si dovolil upozorniti pana spisovatele, by spojkou „jest“ tak často vět nezakončoval. Věta zní líbezněji a zvučněji, je-li zakončena slovem dvou- neb víceslabičným.

Josef Dumek, jak všeobecně známo, jest muž v oboru svém vysoce vzdělaný Avšak vedle hlubokých vědomostí a neunavné lásky ku svému předmětu vyniká zvláštním talentem řečnickým: jeho přednášky jsou živé, květnaté, poutavé. Jest to tedy pro naši vlasť velikým štěstím, že muže tak slovutného ustanovila zemědělská rada hospodářským kazatelem pro království české.

A rovněž stejným štěstím jest to pro náš katolický rolnický lid, že jest Dumek mužem ducha křesťanského, což téměř ve všech přednáškách dává na jevo. On tedy rozebírá otázku socialní se stanoviska křesťanského a tím jest pro nás katolíky mužem nad míru drahým a milým. Protož upozorňuji duchovenstvo, aby řiditele Dumka za souhlasu občanů neb ve spojení hospodářských spolků do svých krajin často zvalo, jeho snahy všemožně podporovalo, v skutek uvádělo, spisy jeho osadníkům odporučovalo a mezi nimi je rozšiřovalo. „Vlasť“ také, jak se rozumí samo sebou, povždy vykoná svoji povinnosť k muži tak vynikajícímu a vzácnému. *T. Škrdle.*

Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Sektion der kaiserl. Akademie der Wissenschaften. Wien, 1855. XVII.

Slovan ani neví, kde jej podkopávají, tak že často jen náhodou přijde na krtka, který, neznaje aneb zaznávaje slovanské slunko, ve tmě pracuje, a k tomu dle známého „Ignotos fallit“ ještě v „učeném“ světě obdivován bývá.

Ve spisu svrchu podaném na str. 216. počíná článek od prof. Bollera: „Zur magyarischen Etymologie,“ jehož uveřejnění vídeňské cís. Akademii věd věru není na čest, ani na důkaz vědeckosti; poněvadž skutečně „ignotos fallit, notis est derisui.“ Je pravda, že kdo nezná maďarštiny a slovanštiny, ale při tom vidí umělecké nakupení etymologického materialu, přijme náhled etymologa i na patrnou ujmu slovanštiny. Tak jest to bezpochyby i s jmenovaným článkem Bollera. Dosavad jsem jen to věděl že Maďaři (= Kumáni) při etymologii procházejí Asii i Afriku, aby v rozmanitých mluvách hledali kořene maďarského slova, ačkoliv ho mají pod nosem u Slovanů: ale že tak činí též Němci, poznávám na Bollerovi. Čisté-slovanská slova, která Maďaři vzali ze slovanštiny, hledá v mongolčině, ostjačině, turčině, finčině atd., a to — jak se praví — až za vlasy.

Maďaři (= Kumáni) až na konci XI. století usadili se mezi Slovany a to jako národ kočovný: tedy ne Slované od Maďarů, ale

Maďaři od Slovanů, jako od staršího a vzdělanějšího národa evropejského, učili se.

Přistupme již k věci. Dle Bollera: bár (obgleich, welcher, -e, -es immer) csinál (činiti, thun), haszon (chosen, Nutzen), kasza (kosa, Sense), bárány (baran, beránek, Schafbock, Lamm), szán (saně, Schlitten), kulcs (kluč, klíč, Schlüssel), parancs (poručení, porąčení, Befehl), vár (starosl. váriti, čekati, warten), báj (báj, Liebreiz), varázs (vraže, Zauber), hódol (holdovati, huldigen) pochází — prý — z ural-altaiských nářečí; jen na str. 393. opravuje kulcs ze slovanštiny.

Když tak s čistě-slovanskými zachází, co pověděti o těch slovech, která jsou vzata s nějakou přeměnou ze slovanštiny? Taková jsou: i-mád-ni (mod liti, beten), kérk-edik (krk hore nositi, pyšniti se, sich brüsten), pajtás, vlastně bajtárs (boj-tovaryš, kamerad), ajang (zajikati se, sich scheuen. in der Rede stocken), arasz, vlastně araszt (harst, hrsť, Hand voll, Spanne, palma), csekély (z koncovky ček, gering, sehr klein), görbe (gorbatý, hrbatý, krummer, buckeliger), hajt (z výkřičníku haj, haj! treiben), özvegy (rozvedice, vdova, Witwe), szilárd (silný, starker), bajusz (vous, Schnurrbart), vászon (vosnova, osnova, Leinwand).

Nacházíme-li tedy mezi 118. slovy 12 čistě-slovanských, 12 dle kořene slovanských, k tomu ještě i betü z alfa-betu, zůstává pro professora Bollera jen 93 slov maďarských (= kumánských) k vysvětlování z ural-altaiských nářečí.

Podal jsem toto jen na důkaz, jak bychom měli si všímati rozličných vědeckých publikací, bychom kritickým prutem poklepali po prstech rozličným „učencům“, kteří Slovanům křivdí.

Fr. V. Sasinek.

✝

V neděli, dne 19. března t. r., zemřel ve svém rodišti v Poříčanech u Českého Brodu po trapné nemoci, zbožně do vůle Boží odevzdán, velice pilný a nadaný filolog, supl. professor

FRANTIŠEK ČERVINKA,

člen družstva „Vlasť“.

Pohřbu, který za velkého účastenství na tamnější hřbitov se odbýval, zúčastnil se také za družstvo „Vlasť“ redaktor tohoto listu, Tomáš Škrdle, a bratr zemřelého, jednatel družstva a administrator „Vlasti“, Václav Červinka.

Odpočívejž v pokoji!

ROČNÍK I. ČERVEN. ČÍSLO IX.

VLASŤ.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

c) Básníci a — Bůh.

Motto: *Bůh, je-li, jeho soud mne nepoleká.*“
(Vrchlic. Sfinx. 94.)

„*Dios!... si; pudiera ser; no contradigo,*
Si es un Dios razonable, que lo haga,
Que al fin nada tendrá ver conmigo.“
(El siglo XIX).

Věk víry prý už minul a věk nynější, v němžto my žijeme, jest prý věkem vědy, kdež prý víra napíná ještě poslední slabé síly své, aby uhájila svoji existenci; ale marné prý jest její namáhání, neboť prý zanikne ve věku příštím, ve věku to umění, jehož červánky již prý se ukazují; ano už nyní prý jsou dílny umělců:

„ . . . . . chrámy
pro příští věk, až víra klesne v rumy.“
(Vrchl., Sfinx 114.)

My, kteří se o svou víru katolickou, kteráž i dle svědectví zapřísáhlého svého nepřítele, ostrovtipného radikála Taine-a [1]),

[1]) „Toujours la difficulté de gouverner des démocraties fournira des partisans au Catolicisme; toujours la sourde anxiété des coeurs tristes ou tendres lui amènera des recrues; toujours l'antiquité de la possesion lui conservera des fidèles“. A dále doznává, že prý věda moderní proti víře katolické ničeho nepořídí, jelikož prý tato nejen hluboké má kořeny, nýbrž i nutnou jesti potřebou. Boj proti víře prý namnoze víru jen upevní a Macaulay prý neměl nepravdu, když pověděl, že víra katolická trvati bude ještě tenkrát, až z Paříže a Londýna budou jen zříceniny. Viz: Bougaud: Le Christianisme et les temps présents I. str. 16—17.

vždycky bude míti dosti vyznavačů, — báti nemusíme, my se těchto a podobných laciných frasí vypočítaných na lapání hejlů nelekáme ani dost málo, dobře vědouce, že pravda nemůže býti zničena, kdyby se i svět v rumy obrátil, čili abychom s básníkem mluvili:

„Život i smrť v jedno splynú,
Svet z ničeho v nič sa ztratí:
Cnosti ducha co vyvinú,
To sa k Bohu svôjmu vrátí!
Priestor i čas sa rozpadne,
Svety kolaj svoju ztratia:
Ale pravda svetmi vládne,
Pravdu veky nepodvráťa!“ (A. Sládkovič.)

Proto též nebudeme zmíněných svrchu frasí vyvraceti, nýbrž jen podotkneme, že by se věk náš spíš nežli věkem vědy mohl nazývati věkem negace, věkem oposice fakciosní proti všemu nadsmyslnému, věkem švindlu a šarlatanismu i na poli vědeckém [2]), věkem, na nějž se hodí slova básníkova:

„Zmatek točí krajin běh i lidí,
Duch má závrať, srdce uvadlo,
Ba, ó nové světa divadlo!
Sám už sebe rozum nenávidí:
Se svobodou válčí nesvoboda,
Pravda sluje nyní neštěstí,
A ctnosť řídne jako stará moda;
Nejhorší pak ta je chyba věku,
Že, ač cítí osten bolesti,
Nemoc tají a smích činí z léku“.

(Kollár, Slávy dcera.)

Ano smích si tropí namnoze náš věk ze všeho, co nadsmyslné, nadpřirozené jest, ze všeho, co nemůže okem viděti, rukou hmatati, loktem měřiti, váhou vážiti, a když ne právě smích, tedy aspoň o tom pochybuje. Že ani básnictví choroby této prosto není, nemusíme tuším dokazovati; praviť nám to básník sám, když takto pěje:

---

[2]) Nikdo neupře, že se vedralo na pole vědecké mnoho lidí nepovolaných, kteří jsou pravé vědě jenom překážkou, mnoho lidí takových, kteří by při své ohromné fantasii spíše mohli býti románopisci nežli filosofy a přírodozpytci a kteří nedostatek vědeckého bádání nahražují spoustou planých a lichých frasí a mimo to ještě pomocí reklamy — hlavně novinářské — takový tropí hluk, že proň ony řídké chvály hodné muže opravdové vědy takořka ani slyšeti není.

„Tak též v mé dumy doba moje tyčí
se jako fantom krytý věků plísní;
v mé duši moře pochybností klíčí“
(Vrchl. Duch a svět 10.).

Odolá básník tomuto pokušení? či se dá snad unésti proudem doby? My bychom doufali, že nepodlehne, aspoň ne tak rychle, obzvláště když slyšíme, kterak ptá se:

„Co doba naše chce, kam pluje?
Kdo odpoví? — Zde utuchne i snění“
(Vrchl. Duch a svět 123.).

Ale naše naděje ve stálosť básníkovu klesá a ochabuje, když čteme další jeho otázky:

„jest pekla pal?
jest věčnosť a jest nebe?
můž' duše zničit sebe?“ (Vrchl. Dojmy 89.)

Rozpomene se snad v posledním ještě okamžiku na vznešený svůj úkol a napne křídla obraznosti své a křídla ducha svého, aby se vznesl k jasným výšinám vznešených ideálů? Ó nikoli! není jeho zvykem, by rozpjal perutě své, vznesl se k výšinám nad prach a bláto této země a letěl jako královský orel i proti větru. O to se ani nepokouší; spíše svěšuje mohutná křídla svá a pluje pohodlně s davem po proudu, neboť vyznává:

„Já dítě rodu, který pomijí,
chce žíti a své bohy zabijí.
hle Řím i Olymp, vše báj pouhá —
Pan zmizel již, kříž pad', zhas' půlměsíc —
co hledat máme a v co věřit víc?
jen v kolos roste naše touha.

A roste čím víc bořímе a již
nám padla v srdce, usedla tam níž,
jak hrozný polyp storamenný,
jest bohem tam, — mře hlady, žádá jíst —
Ó zoufalství!“ (Vrchl. Duch a svět 115.)

Jaké přímo do očí bijící, křiklavé nesprávnosti dopouští se tu básník, mluvě o „padlém kříži a zhaslém půlměsíci“, o zaniklém totiž křesťanství a vyhynulém už mohamedanismu, čili krátce řečeno: o vymizení všeho náboženství, o tom pomlčíme, to nechať si vyřídí s nestrannou historií. Ale na to se ho přece otážeme krátce, co že hodlá činiti, když sám vyznává, k jakým smutným

koncům vede nevěra a jak nešťastným činí člověka popírání toho, co nám slibuje a čím blaží víra.

On nám odpovídá, ale skoro tak, jako by už skutečně zachvácen byl zoufalstvím, o němž byl mluvil; nebo jako šílenstvím zachvácený lodník odhazuje veslo, nedbaje ni v nejmenším blížící se bouře a osudu lodě, tak odhazuje slavený náš básník všelikou naději v život budoucí a volá pohrdavě:

„Ten úpis rájů příštích metám v plamen;
svůj mozek znám a rozpjetí svých ramen,
být velkým pouze člověkem mně stačí;
hrst hlíny své rád jednou zemi vrátím,
v té myšlénce, že v hmotě když se ztratím,
můj syn nepůjde k světlu přes bodláčí" (Vrchl. Sfinx 95.).

„Zem objímám, s ní žiju, s ní se snoubím,
jak svlačec s kamenem. Výšinám a hloubím
jsem příbuzný, já mluvím ku životu;
jak na svou matku já se dívám v hmotu,
zkad všecko vzniklo a kam všecko klesne!"
(Vrchl. Perspektivy 122.).

Jindy ovšem bývalo i taky u básníka zcela jinak, neboť sám vyznává:

„Byl čas, kdy mladé duše vznět
mně rozdýchal na smavý květ" (Vrchl. Symfon. 142.);

ale tento čas trval jen kratinko, neboť prý záhy vymizela již, jak sám vyznává, ze srdce jeho víra, s věrou prchla naděje ve život lepší a blažící radosť, v srdci víry prázdném rozhostila se trapná prázdnota a omrzelosť, jež básník přenáší i ve svět zevnější, když takto pěje:

„teď ale prázdný je mi svět
a hnusná jeho moudrosť všecka.

Ó jaké probuzení děsné!
ó jaká propasť sklamání,
do které duše náhle klesne,
stržena spárem zoufání!
S tvou nicotou tvůj válčí vzdor,
svět, lidé, srdce tobě cizí
a pravdy báje v mlhách mizí. (Symf. 142.)
Ó promluv, pověz, kde tvůj bůh!?
Leč mlčel bor a luh byl němý" (Vrchl. Symf. 143.).

Člověk jal prý se hledati Boha ve všem a všude, ale marné prý bylo — na štěstí jenom dle Vrchlického — všecko jeho pátrání a hledání, neboť pěje básník:

„Ať blíže Gangu ve podzemní skrýši,
ať v obelisků a pyramid výši,
ať v třpytném květu hořícího hlohu,
ať v slunci, jehož východ světlaplný,
svým zpěvem vítal v hudbě trub a rohů,
ať v báji řecké tušil jeho sílu,
ať Panem les, a vílou plnil vlny,
ať v dřevu kříže, v symbolice Nilu,
ať v askési se v hlubiny snů ztrácel,
vždy hledal boha — vždy se s prázdnem vracel.
A v této snaze prosté, zbožné dítě,
on nevěděl, jak zamotal se v sítě.“ (Vrchl. Symf. 166.)

My věru taky nevíme, jak že se mohl básník do tak chatrných zamotati sítí, jež mu naléčil mělký skepticismus, že snížil člověčenstvo, hledající Boha, smíme-li tak říci, na starou bábu z pořekadla známou, kteráž všecka shrbená v hustém lese hledala svou nůši, již měla na zádech, a ač přes tu chvíli zachytila nůší o suk neb o větev, přece jí nikterak nemohla nalézti. Kdyby náš básník z hustého lesa pochybností svých pohlédl vzhůru k výšinám nebes a nehleděl stále s hlavou sklopenou jenom na úzký pruh země před sebou, přestal by zajisté hledati Boha, ne, — jak dí básník — „aby hledal sebe“, nýbrž aby vyznal s pohanským mudrcem Ciceronem: „Quid potest esse tam apertum, tamque perspicuum, cum coelum conspicimus, coelestiaque contemplati sumus, quam esse aliquod numen praestantissimae mentis, quo haec regantur?“ (Cicero, de natura deorum) a snad by ještě dodal s tímtéž mudrcem: „Deum agnoscimus ex operibus ejus“. (Cic., Tuscul.)

Leč poslyšme dále, co že dělal ten básníkův člověk, když hledaného Boha nikde nenašel.

„Rozerván a pohnut *v* myslí bolnou
on nechal boha a šel hledat sebe!
To druhá cesta v závratném tom víru,
však zdali vede k ráji ztracenému,
zda s cílem jejím najdem bránu míru,
to ještě v tmách; — však něco v lidstvu žije
tak vytrvalé jako vlna dravá,
— — — — — — — — —

to něco v proudu dějin, v proudu věků
lká, mluví, volá, hřímá ke člověku:
Vstaň, poznej sebe, ty že's pánem světa,
že v nitru tvojím lepší nebe zkvétá,
než to, jež bájil's v svatém roztoužení . . .“

(Vrchl. Symf. 167.)

Že v srdci člověka, jenž Boha zapřel a ve všem všudy jenom sebe hledá, „lepší nebe zkvétá, než to, jež bájil ve svatém roztoužení“, dokud v Boha věřil, jak dle básníka ujišťuje člověka to neznámé n ě c o, jež bychom prostě nazvali hlasem lidské pýchy, — o tom pochybujeme velice velmi, spíše máme za to — a soudíme tak na základě vyznání mužů nevěrců ve světě proslulých, jakož i na základě smutných úkazů, jichž se čím dál tím víc jeví v době naší — spíše máme, jak praveno, za to, že srdce bez Boha prázdné jest a pusté, že v něm nezkvétá ani opravdové štěstí pozemské a ráj a nebe teprv ne, nýbrž spíše peklo, nenasytná, neurčitá touha, rozervanosť a neuspokojenosť, jež vedou člověka často až k zoufalství; a v této příčině máme na své straně aspoň jedenkráte i samého básníka, jenž o bezbožci správně takto napsal [3]):

„Strh oltáře a zhasil jejich plamen
a pravil k sobě. „konečně jsem volný,
co můž mi dáti modla, obraz, kámen?
L e č v t o m už p o c i t u c h v á t i l j e j b o l n ý,
strom pochybnosti v srdci mu tam klíčil,
kde víry vysch' mu pramen“ (Sfinx 139.).

A jinde opět dí, že v srdci bohaprázdném „prázdno zívá“ a touha stálé rostoucí že se tam uhostila „jako hrozný polyp storamenný“, že žádá „nasycení“, že ho však nikde a v ničem nenachází a vede člověka konečně — k zoufalství.

Ano Vrchlický nám v uvedené básni dost dobře naznačuje, co že bývá často nevěry příčinou, řka:

---

[3]) Zde připomínáme jednou pro vždy, že Vrchlický nejednou zkazí celý dojem své básně několika posledními řádky, buď že zakončí velice ukvapeně aneb že dá básni v řádkách posledních docela jiný smysl a směr, než jaký čtenář v z počátku očekával; tak učinil i v básni této, s jejíž zakončením nesouhlasíme.

„Když člověk cítil, že mu pevně noha
tkví v zemi, kde jen otročiti musí,
v jho když spjal živly, když zřel' jeho vloha
jak stihla hvězdy v tajné jejich dráze[4]):
tu zapomněl, jak hlína hrobu dusí
a silou tura strhal všecky hráze
a pravil: Nač mi boha?" (Vrchl. Sfinx 139.).

Že však Vrchlický přese všechno to, co tuto napsal, věrou v Boha pohrdá, proti ní se na mnoze nepřátelsky staví a o sobě vyznává, že ji „už záhy ztratil", bylo by nám hádankou, kdybychom nevěděli, jak divnou logiku má lidské — srdce.

Doufáme, že by se ani Vrchlický nestavěl nepřátelsky proti Bohu a že by nejednal jako onen „člověk", jenž „vyhnav Boha ze srdce i lebky":

„dále hnal se jako dítě chtivé,
jež hračku, aby, co v ní, zřelo, zláme,
a všude hledal svoje štěstí lživé" (Sfinx 139.),

kdyby byl Bůh takovým, jak on jej vylíčil ku konci této básně, řka:

„však jeho bůh, jejž vyhnal ze své lebky
i ze srdce, jež každý přelud klame,
stál u hrobu, stál dětské u kolébky
a odpouštěl jak dříve." (Sfinx 139.)

Ano, jakéhosi „boha" slabého a dobrého, jenž by vše odpouštěl, jakéhosi „boha" mimosvětového, jenž by o svět nedbal, oň se nestaral, naň se jen tak někdy z nudy a dlouhé chvíle lhostejně díval, aneb jakéhosi „boha slepého" a tak dobráckého, že by si všechno líbiti dal; takového „boha" připustila by i nevěrecká filosofie. Proti jsoucnosti „boha" takového neprotestovali by ani básníci, byť nevěřečtí, už jen proto ne, že by v něm měli pro své básnění ve všem povolnou a se vším spokojenou figuru a loutku. V „boha" druhu tohoto věřil by i Vrchlický a tím spíše Sládek, ačkoli vyznává, že — nevěří, když v básni věnované Františku Tilšerovi takto pěje:

„Já nevěřím v tu kněžskou víru,
jež mozky tiskne do prachu
a radosť nebes, pekel síru
lže bláznům v ples a k postrachu.

[4]) Jak se tyto dva verše srovnávají s veršem předchozím, kdež jest řeč o stálém člověka otročení, tím nechť si čtenář hlavy neláme!

Té vaší pravdě duchem líné
já směle ve tvář udeřím:
je řemeslo to jako jiné! —
Nevěřím." (Sládek, Jiskry na moři 76.)

Po těchto verších páně Sládkových byli bychom zůstali zajisté celí zkoprnělí, kdybychom byli nečtli okamžitě dále:

„Já nevěřím v co zvete vloha,
— — — — — — — — — —
ni v poctivce ni v neznaboha,
jenž ďáblu slouží nocí, dnem
V ty vaše počty víry nemám,
jež měří bezdnou světů báň,
to děcko neodrostlé plenám" (Sládek ibidem 77.).

Možná, že si Sládek při citovaných svrchu verších myslil, že jakmile „směle udeří ve tvář té pravdě kněžské" zbraní tak pádnou, všecka „kněžská" víra bude na padrť a po kněžích že více nebude ani památky. Ale nastojte! Země se točí i po této ráně obvyklou svou kolejí dále, ta kněžská víra nevymizela a kněží jsou také dosud na světě, třebas se netěšili veliké přízni našich básníků. Báseň páně Sládkova není tudíž tak příliš nebezpečnou, jak by se mohlo na první pohled zdáti. Všímněme si jí poněkud blíže.

Víra katolická čili jak básník něžně pověděl „víra kněžská" „tiskne" prý „mozky do prachu"; my ovšem nevíme, mnoho-li jest mozku k tomu zapotřebí, aby člověk napsal něco takového o víře oné, z jejíhož lůna nejženialnější, nejvznešenější a nejšlechetnější vzešli duchové, — o víře oné, kteráž, abychom s Bossuetem mluvili, vedle hájení víry a dobrých mravů za nejsvětější a nejvznešenější úkol svůj a slávu svou považuje hájení rozumu proti nevěrou a sofistikou rozpoutanému nerozumu: ale tolik víme, že k nevěře a skepticismu není zapotřebí žádného příliš bystrého rozumu, nebo popírati, vzdorovati, zapírati, říkati: „ne", „nechci", „nevěřím", dovede již každé nezvedené dítě. Zove-li tudíž básník víru katolickou pravdou „duchem línou", platí tato důtka tisíckráte spíše nevěře, kteráž pro lenost a pohodlnost v myšlení a bádaní raději se vleče prachem této země, než aby napjala trochu mozek svůj a povznesla se k jasným výšinám. Že by pak „víra kněžská" lhala, toho jí nedokáže ani Sládek do nejdelší smrti; ale ten důkaz bylo by snadno provésti, kterak skoro všichni od-

půrcové víry více méně lhou a přes tu chvíli náhledy své mění, čímž sami dokazují, že pravdy nemají. A třebas byla konečně pravda spočívající na přísně logickém myšlení poněkud zdlouhavější než-li fantasie, má do sebe přec tu velikou výhodu, že kráčí bezpečně i taky tam, kde rychlá fantasie nehorázné dělá kotrmelce. A kotrmeleček udělal i Sládek, když „udeřil ve tvář" víře katolické, čili jak dí „kněžské" pádným veršíkem: „je řemeslo to jako jiné", jelikož slovy těmi nepřímo naznačil, že i taky básnictví náleží k řemeslům, proti čemuž my, vyjmou-li se oni básníci, kteří pějí volně, tak zcela od srdce jako:

„ . . . pjeva slavuljak
u zelenoj šumici
na tananoj grančici" (z národ. písně srb.),

ničeho ovšem nenamítáme; neboť se skoro zdá, jako by psali někteří básníci básně své na zakázku po řemeslnicku, dnes Bohu a zítra ďáblu pějíce.

Nepíšeť však Sládek proti víře vůbec, jak by se zdáti mohlo z uvedené básně, jen ta „víra kněžská" není mu po chuti, čili vůbec víra, kteráž se opírá o články věroučné. Soudíme tak z básně, jejíž nápis jest: „Básník a svět", kdež takto pěje:

„Ve vaši slasť, ve vaši strasť,
ve vaši siroty muky
on (básník) víru leje lidskosti
a vy své věrouky!

Po jedné druhé z vašich věr
z Bohů dělá si bůžky,
však básník je všechny provléká
nitkou perlové stužky.

Po perli perla odpadá,
navléká perla se nová:
však v jedno pojí všechny je
ta prostá lidskosti slova."

(Sládek, „Ze života". P. b. XIII. 113.)

Básník náš ovšem není ani prvním ani posledním, jenž myšlénky tyto pronáší. Tak zvaný humanismus bez určitého vyznání náboženského, ano humanismus čistě nevěrecký, jenž s humanitou či pravou lidskostí čili lépe: lidumilností nic nemá společného,

a jakás tolerance druhu zvláštního ke všemu náboženství, ať se jeví ve formě jakékoliv, jenom ne ve formě katolictví, čili přímo řečeno: lhostejnosť ke všemu náboženství vůbec a nepřátelství proti náboženství katolickému: toť bylo již vyznáním německých básníků doby starší; myšlénky druhu tohoto vtloukali do veršů již Gleim a Voss a mnozí jiní. Že jim při jejich veliké toleranci čili při „provlékání" a spojování všech náboženství v náboženství „lidskosti" čili humanismu nešlo vlastně o žádné náboženství, nýbrž jen o „nit perlové stužky" čili prosaicky: o lhostejnosť a netečnosť ku náboženství každému a o nepřátelství proti vyznání katolickému, při čemž se jejich slavený humanismus osvědčoval býti velice nehumanním, jest známo každému, kdo se jen poněkud zabýval studiem literatury německé. Zde stůjž jen toto. Jeden básník pěl:

Ich hass' den Bruder nicht.
Ist es nicht einerlei,
Ob ich am Grünen mich,
Er sich am Rothen freu'?"

Professor Voss opět zpíval:

„Der Jude, Christ und Hottentott
Verehren alle Einen Gott".

I „tatík" Gleim byl všecek pln této tolerance, o čemž svědčí obzvláště jeho strašně nudný „Halladat", nemotorná to seškvařenina různých náboženství natřená špetkou indické moudrosti. Ale týž Gleim byl proti katolicismu takovým zaujat nepřátelstvím, že napsal o Stolbergovi, jenž se stal katolíkem: „Kdyby se byl stal vrahem neb loupežníkem, odpustil bych mu to, ale že se stal katolíkem, toho mu neodpustím!" Jak zuřil proti hraběti Stolbergovi pro jeho přestoupení ku katolicismu velice „tolerantní" ctihodný professor Voss, jest vůbec známo. A literární historik německý, profesor Kurz, jenž humanismem takořka překypuje, počíná si jako posedlý, kdykoliv mluví o něčem katolickém, tak že název, jejž mu dal Dr. Seb. Brunner, nazvav jej profesorem „der wüthenden Literaturgeschichte", nikoli není přehnaný. Uvážíme li, že na základě této knihy přednášívalo se tu a tam i na gymnasiích v Čechách trochu té německé literatury a že, jak nám aspoň sděleno bylo, na universitě v Praze (před rozdělením) každý kandidát profesury, jenž chtěl dosáhnouti approbace k vyučování jazyku německému, dobře musil ku zkoušce prostudovati literární dějiny

profesora Kurze, onoho Kurze, kterýž napsal: „Die Poesie hört dort auf, wo der Katolicismus anfängt“, nebudeme se tomu diviti, že nacházíme i u nejednoho ze spisovatelů a básníků našich při vší toleranci ke všem vyznáním a při všem blouznění (aspoň na papíře) pro skostnatělý starý husitismus ne-li nepřátelství, tedy aspoň jakousi nechuť a předpojatosť proti vyznání katolickému. Leč o tom někdy jindy. (Pokračování.)

Templářova smrť.

Smutně svítí zlaté Boží slunce,
smutně hledí s blankytného nebe
na krajinu pustou, jednotvárnou.
Kamkoli jen oko vzhlédnout může,
všude jenom písek aneb kámen,
hladký kámen aneb lesklý písek;
ani stéblo zakrsalé trávy,
ani lístek větrem zavanutý
se mezi tím žlutě popelavým
kamením a pískem nezelená,
a tím rozžhaveným vzduchem ani
zlatokřídlá muška nezabzučí.
Mrtvo je a dusno v poušti Syrské ...

* * *

Sám a sám tím pískem jezdec klusá,
mladý, štíhlý jako horská jedle.
Hlavu kryje zlatá jemu přilba,
ve jejímžto hrotu zaostřeném
vetknut chochol červený a bílý;
s beder vlaje plášť mu sněhobílý,
a na jeho levé půli rdí se
kříž červený jako vlhká krůpěj
čerstvé krve na labutím křídle.
Prsa halí krunýř postříbřený,
po boku mu pádný meč se houpá,
a zlatými ostruhami bodá
oře svého k rychlejšímu spěchu.

Černý komoň těžce poklusává,
horkem velkým sotva nohy vleče,
podkovou se o kamení smeká,
smutně toče hlavu k svému jezdci.

Mladý templář v sedle vztyčuje se,
v sedle skvostném, vkusně vyšívaném,
a na všechny strany obzírá se,
bílou sobě zastíraje rukou
svoje bystré, jasnomodré oko,
zda by někde stín nějaký spatřil.
Dlouho bloudil zrakem po kamení,
po kamení, třpytícím se písku,
až konečně přec, co hledal, našel:
na obzoru spatřil palmu štíhlou,
rozloženou svými ratolestmi
jako vějíř nad pažitem kyprým
i nad studní plnou vody chladné, —
pravý div to v této mrtvé poušti.

Trhnul templář uzdou vyšívanou,
oř se vzepjal a, co oko mžikne,
zarazil již pod zelenou palmou.
Rytíř skočil se třemene na zem,
pustil uzdu koni zemdlenému,
sám ulehl na trávník si bujný,
přilbu složil vedle sebe na drn,
ze studánky dlaní vody nabral,
svlažil rty své a vypráhlé hrdlo,
potom shrnul s čela vlasy rusé,
v prsténcích mu na krk spadající,
hlavu opřel o štíhlý kmen palmy
a díval se, kterak komoň černý
uškubává porosenou trávu . . .

Oko hledí, a duch jinde bloudí . . .

Zastřelo se slunce tmavým mrakem,
ven vylétnul z mraku sivý sokol
jako šípka z napjatého luku;
vzduch zafičel pod úderem křidel,
a jak sokol na palmu se spustil,
haluze se všechny rozhoupaly.

Mladý templář ze snění se probral,
křídlatého poznal sokolíka,
pokynul mu bílou svojí rukou
a promluvil k němu zvučným hlasem:
„Vítám tebe, sokole můj sivý,
vítám tebe v této smutné poušti.
Blízko-li je tvoje skalní hnízdo,
nebo z dálky někam cestu měříš?“

Odpověděl jenom sivý sokol:
‚Děkuji ti, jinochu můj dobrý,
děkuji ti z upřímného srdce
za tvůj pozdrav v této smutné poušti.
Není blízko moje skalní hnízdo,
ale z dálky přes řeky a moře
cestu měřím ku svým rodným bratrům,
rodným bratrům, jasným sokolíkům,
bytujícím v troskách Babylonu.‘

Mladý templář opět zahovořil:
„Neviděl jsi na té svojí pouti
nikde zemi, pravý obraz ráje,
kolem které na všech čtyrech stranách
hory strmí k hvězdnatému nebi?
Stříbropěnné potoky a řeky
šumí skrze promodralé lesy,
skrze nivy a travnaté louky,
kolem polí, na nichž zlaté klasy
hluboko se k zemi uklánějí.
Uprostřed té požehnané země
na dvou březích řeky stříbrolesklé
překlenuté obloukovým mostem
leží město slavných bohatýrů,
jemuž rovna není v celém světě;
město krásy věčné, velkolepé,
město bílých palácův a chrámů,
jichžto štíhlé zaostřené věže
hrdě k slunci s nebe zářícímu
pozdvihují svoje zlaté kříže.
Nad tím svatým, stověžatým městem
nádherné dva bílé hrady trůní.
Znáš-li zem tu, sokole můj sivý?!

Sivý sokol křídly zatřepetal
a radostným hlasem odpověděl:
‚Znám tu zemi, jinochu můj dobrý,
znám tu zemi, je to moje rodná,
a co jen se od svých bratří vrátím,
nikdy více z ní již neodlétnu.‘

„Poslyš dále, sokole můj sivý.
Na pomezí této rajské země
v tmavém stínu zeleného lesa
ukrývá se čedičová skála.
Příkrá stezka ovroubená mechem
vede po ní ku mohutné tvrzi,
uzavřené trojí pevnou branou.
Vysoko nad rozčeřenou řeku,

točící se kol do kola tvrze,
vysoko nad zádumčivé sosny
i nad duby tisíce let staré
vypíná se do všech osmi rohů
věž žulová, zkamenělá hvězda.
Nad cimbuřím, v samém středu jeho,
volně vlaje prapor v Božím vzduchu;
z růžového hedvábu je utkán,
a na něm je vyšit jemnou rukou
šedý sokol k letu rozepjatý.
Vichr bouří — sosny, duby láme —
prapor vlaje klidně na své žerdi...

‚Roztruchlil jsi, jinochu můj dobrý,
roztruchlil jsi srdce moje věrné.
Na té věži, skamenělé hvězdě,
vyvolil jsem útulek a skrýši
pro své dítky i pro svoji družku,
družku svoji, jasnou sokolici.
Stýská se mi po rodině mojí.‘

„Mně též, bratře. Veselo v té tvrzi?“

‚Neveselo v lesní bílé tvrzi.
Tak je všechněm v srdci lítostivém,
jakoby již mladý dědic hradu
věčný sen spal pod zelenou travou.
Nezhynul on, mladý orel lesní —
kříž si připjal na plášť sněhobílý
jediný syn matky roditelky,
milý přítel panny růžolící,
a odejel z domu otcovského
bojovati proti nevěřícím
za kříž svatý v zaslíbené zemi.
Žehnaly mu na těžkou pouť jeho
stará matka, mladá Bohumila,
a když zmizel jasným jejich očím
v temném stínu zádumčivých sosen,
objaly se ženy opuštěné,
objaly se, hořce zaplakaly
a svoje si potěšily srdce.
Vrátily se ve tvrz osiřelou
a teď žijí spolu osaměle
jako když se dvé hrdliček plachých
tulí k sobě v uzakrytém hnízdě.
Stará matka, věrná roditelka,
ušlechtile dožívá dny svoje:
chlebem živí, šatem přiodívá
lid chudobný se všech konců světa,

a v tom velkém stesku svojí duše
nenaříká, nelká, nebědуje,
ale prosí Boha všemocného,
aby Vojtěch, syn jejího srdce,
slavně válčil proti nevěřícím
za kříž svatý v zaslíbené zemi.

Bledé poupě, něžná Bohumila,
vdovou není, jako vdova truchlí.
Často stoupá vzhůru na cimbuří,
zamyšleně hledí v ony kraje,
kde se pyšní svatý Jerusalém,
a když sejde s mramorových schodů
do komnaty k ustarané matce,
hlavu klade do jejího klínu,
ke rtům tiskne ruce skostnatělé,
trpce vzlyká, nad svým srdcem pláče.'

Mladý templář rukou přejel čelo,
bledé čelo, bledší ještě líce,
a naklonil hlavu k prsům mužným...

Sokol tiše rozepjal svá křídla,
pozdvihnul se do modrého vzduchu,
výš a výš se nesl ku obloze,
až se ztratil v oblakové dálce. (Dokončení.)

Jan Hollý a slovenčina.

Napsal **Tóma Šmýd.**

(Pokračování.)

VI. Básně rozmanité

složil Hollý:

1. Na Umku. 2. Na Mlíč. 3. Na dub. 4. Na Antona Bernoláka. 5. Na Jura Palkoviča. 6. Na Jána Derčíka. 7. Na Josefa Ščasného. 8. Na Ondreja Rišáka. 9. Na Jura Obermayera. 10. Na Martina Hamuljaka. 11. Na Imricha Štvrteckého. 12. Radostník na jar. 13. Na Kohúta. 14. Na zlého básníka. 15. Na lakomca. 16. Na hlavy. 17. Hlas Tatry. 18. Na slovenský národ.

Nejedna z nich národním a ethickým významem svým jest pozoruhodna, tak na př. Na slovenský národ, Na Antona Bernoláka, jiná opět dýše roztomilým humorem jako: Na zlého básníka a j. v. (Vlček liter. slov. st. 40.) Úryvky z některých těchto básní podali jsme už na začátku [1]).

[1]) Pozn. Od nešťastného roku 1843. Hollý už nebyl s to, aby ještě dále mohl pracovati a novými spisy obohacovati slovenskou spisbu. Proto

Vydané spisy Jana Hollého.

Spisy J. Hollého vycházely dílem samostatně, dílem v časopisech, hlavně v almanachu „Zora.“ (Viz Viktorinovy spisy st. XX—XXI.) Bylať „Zora“ orgánem účastinárského spolku M. Hamuljakem a A. Othmayerem roku 1834. v Pešť-Budíně založeného, jemuž dali jméno: „Spolek Milovníkov řeči a literatury slovenskej“, jehožto údem byl též J. Hollý. (Viz Pokorný z Potulek st. 275—276.) Spolek tento vedle Zory vydal potom též i básně Jana Hollého ve čtyřech svazcích. (Srovnej níže rok 1841 až 1842.) Vycházely v samostatných sbírkách spisy J. Hollého pořádkem tímto, jsouce zprvu švabachem otištěny:

1. Rozličné Báſňe Hrdinſké, Elegiacké, a Lirické z Wirgilia, Teokrita, Homéra, Owidia, Tirtra, a Horáca. Preložené od Gána Hollého. S predſtawenú Prozodiú. — Nákladem iſtého Literaturi ſlowenſkéj Milowňíka. W Trnawe, Witlačené u Gána Krſt. Gelinka. Roku 1824. (Na osmerce stran L., 86.)

2. Wirgiliowa Eurida. Preložená od Gána Hollého. Nákladem iſtého Literaturi ſlowenſkéj Milowňíka. W Trnawe, Witlačena u Gána Krſt. Gelinka. Roku 1828. (Na osmerce stran 294.)

3. Swatopluk. Wítazſká Báſeň we dwanáſti Spewoch od Gána Hollého. Nákladem iſtého Literaturi ſlowenſkéj Milowňíka. W Trnawe, u Gána Krſt. Gelinka. Roku 1833. (Na osmerce stran 212.)

4. Cyrillo-Metodiada. Wítázská Báseň w šesti spewoch od Gana Hollého, Arcibiskupstwa ostrihomského Kňaza. S pripogením Žiwotopisem Swatích Cirilla a Metóda, gako též Bágoslowím pohanskích Slowákow, a Wiswetleňím ňekterích Slow. W Budíne, Literami Král. Univers. Tlačárně. 1835. (Na osmerce stran 166.)

5. Úplně sebrané spisy jeho vydal spolek milovníkov reči a literatúry slovenskej roku 1841—42. s tímto nápisem:

Básně Gana Hollého Widané od Spolku Milowňíkow Reči a Literatury Slowenſkég. We štiroch Zwazkoch. W Budíne Literami Král. Uher. Univers. Tiskárne. M.DCCC.XLI—XLII.

(Na osmerce.) Svazek I. měl podobizu Josefa Belánského, biskupa, stran VIII., 262. Svazek II. stran IV., 258. Svazek III. měl podobizu Jana Hollého, stran XII., 400. Svazek IV. stran XII., 424.

Metrický zpěvník otištěn byl v díle III. tohoto vydání a zároveň i různo sám o sobě roku 1842. a 1846. (dvakráte).

6 Jubilejného roku 1863. Hollého přítel Jos. Viktorin znovu vydal jeho spisy s nápisem:

Jána Hollého Spisy Básnické, So Životopisom A Zprávou o Pomníku I Spisech Jeho. Sporiadal A Vydal Josef Viktorin. Tretie, Opravené Vydanie. V Pešti. Sklad knihkupectva: Lauffer & Stolp. 1863. Při tom nalezá se též podobizna J. Hollého a pomník tu vyobrazen i poprska sádrová.

---

ve výslužbě na Dobré Vodě pouze dokončil svůj rýmovaný „Katolický spevník“, jejž už dříve měl započatý a rozpracovaný.

V této sbírce Viktorin uveřejnil všech šestero (sub I.—VI. vyjmenovaných) děl, jimižto Hollý svoje jméno byl proslavil a zvěčnil. Vydal pak Viktorin tuto sbírku z té příčiny, že tenkráte spisy J. Hollého vytištěné roku 1842. už byly úplně rozebrány, a „že už úplných 20 rokov vyrástlo nové pokolenie slovenské, ktoré čuje sice mnoho o Hollom a jeho spevoch výtečných, no tieh len málo, až primálo zná, bo mu i pri najlepšej vôle zaopatrif si jích príležitosf posial' chybovala.“ (Viktorinovy spisy st. XXIII.)

Nyní pak po druhých 20 letech i tato sbírka Viktorinova je zase úplně rozprodána, a proto by na Slovensku ji znova vydati měli, aby též dorůstající nové pokolení české s Hollého spisy seznámiti se mohlo, jemuž přejeme, čeho přál Viktorin svou sbírkou mladině slovenské, když zakončuje: „Už pri prvom a viac ešte pri druhom vydaní básne Hollého podstatne dopomáhaly k národniemu upovedomeniu hlboko upadlých krajanov našich: nech vykonávajú teda opakované túto úlohu svoju aj v pokolení novom. — A preto šfastlivú púf, l'úbe piesne slovenské, do príbytkov Slovákov tatranských Národ, ktorý sa sám neopúšfa, nebýva opustený.“ (Viktor. spisy st. XXVII.) [2])

Posudky

posbírané o spisech Jana Hollého.

Ze spisů J. Hollého i Čelakovský roku 1852. přibral do sestavené knihy: „Česká čítací kniha pro třídy vyššího gymnasium“ na str. 344. úryvek z hrdinské básně „Svatopluk“, a na str. 349. idyllu „Jaroslav.“ A Pokorný dokládá, že Jan Hollý jest jediný, jemuž dostalo se jedinému ze slovenských básníků té cti, přijatu býti do našich českých an-

[2]) Pozn. Hollý sám spisoval pravopisem Bernolákovým, a hlavně díla jeho pomáhala Bernoláčinu zvelebovati a rozchýrovati. Té doby však (roku 1863.), když Viktorin spisy Hollého vydal, měli na Slovensku už i Štúrovčinu upravenu a nahraženu nynějším pravopisem Hattalovým. Pravopisu tohoto i nové Viktorinovo vydání tam se přidržuje, kde mu nevadila v tom časomíra (quantitas syllabarum) básníkem v Bernoláčině užívaná.

Hlavně opět zavedl *y*, jehož Bernoláčina neužívala, berouc všady pouhé *i*, a změkčujíc tedy háčkem zbytečným před touto hláskou tvrdé souhlásky: *d*, *l*, *n*, *t*.

Kromě toho Bernoláčina užívala též liter (na př. *g*, místo *j*), jakých dříve míval též neupravený pravopis český.

thologii a čítanek (z Potulek st. 34.) Doufáme však, že kromě Hollého v těchto knihách učňové naši „v původině“ brzo čítati budou též ostatní převýtečné básníky slovenské, jimžto Holly razil dráhu.

Básně Jana Hollého skutečně i neslovenští kritikové v Čechách a na Moravě i na Rusi posuzovali příznivě tvrdíce, že jsou to skutečná díla básnická, v nich máme uloženy poklady nehynoucí, ale prý jejich antická forma, vzatá ze starých klassiků, nevyhovuje oblíbenému vkusu nynější poesie, a též nedokonalá Bernoláčina prý vadila, že nevnikly nejen v širší literárné obecenstvo slovanské, nýbrž ani v samo domácí měrou žádoucí. (Vlček liter. slov. 41.) Antickou formu těchto básní omlouvají však tímto výhovorem: Vnější spůsoba Hollého básní byla plodem jeho vychování: vzdělav se na klassicích přejal šmahem formu klassických epopejí Homérových, Virgiliovy a Klopstockovy: básně své dělil na „zpěvy“, a veršem jeho byl hexametr s pentametrem, někdy i jiné metrum klassické. Ale jakkoli byla umělá a ve formě zastaralá poesie Hollého, došla přece uznání obecného jakožto projev celoslovanského i domácího národního vlastenectví; stejně ji uvítaly obě strany vlastenců slovenských, jak katolíci tak i protestanti. — Holý stal se básníkem národním. (Pypin hist. II. st. 457.)

Šembera o básních J. Hollého prohlašuje: „S těmito dvěma výtečníky (Kollárem a Čelakovským) týmž časem co soupeř jako v závod vešel Jan Hollý, skladatel epopejí Svatopluka, Sláva, a Cyrilla a Methoda, též tklivých elegií a jemných selánek, kteréžto básně proniknuty jsouce veskrz národním duchem slovenským, neméně úpravnou formou jsou výtečné, ač dialekt trnavský, jehož v nich užito, rozšíření jich nemálo byl na závadu. (Šembera literat. II. 264.)

Jungmann zase o Hollém dí: Od roku 1790. Bernolák a po něm někteří, mezi nimiž farář Jan Hollý chvalně vyniká, psali v Nitranském podřečí. (Jung. liter. 359. a na str. 384. č. 337.) pak dí: „Nejlepší dílo ze školy Bernolákovy.“

K. Šmídek cituje tuto kritiku Ohéralovu z roku 1840: „Jako Kollár, jest i krajan jeho, Jan Hollý, prvním básníkem, jen že nemá jako Kollár takové bohatosti myšlének a jeho svěží živoucnosti. Klidná a prostá mysl, elegická roztklivělosť cudnosti ve smýšlení i jednání, prostonárodní spojování myšlének označují

výplody Hollého, objektivní forma u vyličování dějův má do sebe ráz jakési epické rozvláčitosti — —.

Hollý, katolický farář v Madunicích, Ostřihomské arcidiecesy, píše slovensky, kdežto Kollár, jakož uherští protestanté vůbec, užívá českého jazyka spisovného. Jestiť to překážkou valnějšího rozšíření jeho spisův. „Avšak tím, že se tu básník opírá o živel národní prvotné síly, vlivem cizenstva dosud nedotknuty, a že živel tento podporován jsa převládající touhou po užším spojení, má se druhdy amalgamovati s jazykem českým, *může získati jenom řeč i literatura česká.*“ (Časopis Mat. Mor. 1876 st. 113—114.)

V nejnovější době pak Rud. Pokorný, navrátiv se ze svých potulek po Slovensku, Jana Hollého nazývá prvním slovenským epikem, velikým pěvcem slovenským. Před zvukem jeho slovenského varyta zatichly české písně (i. e. básníků slovenských), nemohouce se povznésti pro obtíže jazykové jako volná, pracně neskládaná píseň domácí. — *Po Janu Hollém*, jenž zůstavil svému národu kromě překladů z klassiků řeckých a římských i skvostné hrdinské epos „Svatopluk“, bohatou, na pěkné výjevy „Cyrillo-Methodiadu“, vítězné epos „Sláv“ a j. v. básní menších, *rozezvučely se lýry básníků mladších* (z Potulek st. 287—288.)

My pak Hollého život záslužný a milenému národu věnovaný zakončujeme těmito vzácnými slovy, jež Jan Botto byl sepsal „na blahú pamäť Sládkovičovi († $^{20}/_{4}$ 1872), řka:

L'ahko bedárov vyplatí tento svet,
čo žili márnej hrude,
hmyz to — dnes je, zajtrá ho niet:
no kto národu žil, s národom žiť bude!
„V hrude diamant nezhnije!“ — — — —
A raz, dá to Bôh dobrý, svitne aj ten deň tretí:
v Pantheon Slávy sberú slavných si otcov deti:
tu vzkriesený v národe začneš svôj život nový,
a on hovoriť bude sladkými Tvojmi slovy!

(Spevy Jána Botto, v Praze 1880. st. 145.)

(Pokračování.)

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

VIII.

Cesta sv. bratří do Moravy.

Že Soluně kráčí z rána
Konstantin kněz s Methodějem,
s nimi žáci. Knihy nesou
neobvyklou řečí psané
neobvyklou při mši svaté —
řečí slávskou milozvukou,
Klimenta též drahé kosti,
drahé církvi, drahé Římu,
jež Konstantin na své pouti
po Chazarů dálné zemi
nalez' v tichém, pustém hrobě,
který moře omývalo
vlnou šumnou, stříbropěnnou . . .

Kolem ptáci písně pějí
zvonivé jak třpytné perly,
v květech rosa plane v duhu,
která z chmurných očí stekla
noci — ženy stenající.
Ještěrka se na kameni
jasně leskne pod paprskem,
udiveně očka točí
na cestu, kde spěšné kroky
bosých nohou zašelestí;
květy září přenádherně,
na nichž v letu usedli si
motýli a zlaté včely.
Opojivá vůně prýští
z nich se plným, hojným tokem,
a ten větřík čtveračivý
roznáší ji po krajině
zářivé a usmívavé . . .

Noci tři a tři dni kráčí,
až do země přijdou cizí,
do Bulharů žírné země.

Před městem, kde sídlel Boris,
Boris, kníže slavné, mocné,
ale dosud pod pohanským
těžkým bludem stenající,
zastavili rychlé kroky.

I děl Method Konstantinu:

„Milý bratře Konstantine,
povím tobě smutné zvěsti!
kníže Boris v bludu tone
z bludu toho vyjít nechce.
Když mne vyslal cář náš jasný
s bílou blanou kdysi k němu,
s bílou blanou, drobným písmem
popsanou a zavinutou
hedvábnou to, lesklou nití,
mluvil jsem mu o Ježíši,
o Bohu i o křesťanech,
ale nechtěl pokřestit se.
Půjdem k němu oba ještě
a ty rtoma výmluvnýma
— vím, že krašší řeč ti tryská
ze hrudi a ozdobnější —
naučíš ho ctíti Krista!“

Konstantin mu odhovořil:

„Milý bratře Methoději,
bratře milý, věrný druhu,
půjdem' k cáru Borisovi,
přečteme mu oběť svatou
ve slovanské, zvučné řeči,
aby poznal krásu všecku,
jež se kryje ve křesťanství,
aby vybřed' ze svých bludů.“

Vešli v město, s nimi žáci,
kteří nesli knihy psané
slávskou řečí, milozvučnou
a Klimenta svaté tělo,
přišli k cáru Borisovi,
pěkně se mu poklonili
a pak začal zase Method:

„Jasný vládče, Bůh náš dobrý
posýlá nás opět k tobě,
abys jeho zalíbil si,
zanechal svých model němých,

slibuje ti nebe za to,
v kterém tisíc světel plane,
tisíc hrdel zvučně pěje:
„Sláva, sláva na vysosti!“
v kterém vše se zlatem leskne
ověnčeno květinami.
Nechceš-li však poslechnouti
jeho sladká, milá slova,
v peklo tebe plné ohně
srazí jeho ruka hněvná;
pláč tam, sten a skřipot zubů.“

Jemu vece zase Boris:

„Věřím tobě, muži dobrý,
ale naši bozi staří
na nás by se rozhněvali,
těžké doby seslali by
v říši, nad níž mocně vládnu.“

Na to zase Method znova:

„Mýlíš se, vždyť nejsou živi,
jsou to jenom modly němé,
které ani nedští s nebe,
ani sucho nedávají,
ani sladkým plodům vzrůstu,
ale v peklo vedou lidi,
v kterém sten a skřipot zubů.“

Hlavou kývá kníže Boris:

„V peklo, peklo! Jaké peklo?
kde je sten a skřipot zubů?“ —
Vykresli mi tedy peklo,
ukaž, jak tam bída mnohá
všude dásně jedovaté
šklebí a jak slzy tekou
z očí lidí povyhaslých!“

„Dobře!“ — praví zase Method —
„vykreslím ti tedy peklo,
jak má ruka neumělá
dovede s pomocí Boží!“

Do komnaty dovedli ho,
v níž se paprsk slunce směje
na stěnách tak čarodějný.
Připravil si Method štětec,
připravil si všecky barvy:
černou, zlatou, purpurovou,
a se chopil chutě díla
pro slávu a pro čest Boží.
Zavřel pevně všecky dvéře,
aby nikdo nerušil ho —
a než zase přišlo jitro,
na stropě už dokonáno
bylo dílo v hrůzné kráse.

V rudém žáru, jenž plál zlatě,
procházel se sem tam satan
se šklebivou, černou tváří,
s šilhavými divě zraky,
s vidlicí v své kleté ruce,
s ocasem a zlými spáry.
Kolem něho hejno ďáblů
křepčilo a tancovalo
děsivý smích na rtu rudém
a šlehali hříšné duše
železnými pruty, z kterých
tisíc jisker vylétalo
ve vířivém, žhavém roji
jako sršně podrážděné.
Kolem stromů, na nichž plody
zrály, jimiž svedl Evu
satan kdysi, první ženu,
Adama též, lesklí hadi
s rozštěpeným, krvorudým
jazykem se ve spirálách
zakroužených ovíjeli
a svou slinou jedovatou
pálili též hříšné duše,
které zřely přehltavě
po plodech těch stromů kletých.

Podivil se Method dílu,
jež dlaň jeho neumělá
dokonala k chvále Boží;
zavolal si potom cáře.

Přišel Boris, hrůzou strnul,
obličej si rukou zastřel,
stenal, chvěl se jako děcko
před otcovou přísnou tváří
a pak slovem úzkostlivým
k Methoději zahovořil:

„Pokřesti mne, muži dobrý,
pokřesti, ať tam ten satan,
jenž se na mne nyní směje,
nezchvátí mne děsným spárem,
ať ten had mi neovije
se kol těla ve spirále,
nerozmačká moji duši
kotoučem svým a svou slinou
nepostříká jedovatou!“

Radoval se z také řeči
Methoděj i s Konstantinem
a chválili Pána Boha.
Pokřestili rádi cáře,
všecky jeho věrné sluhy,
kteří též řeč takou vedli
před pohledem děsuplným;
některé své žáky milé,
nechali mu k poučení
k službě Boží — a pak dále
s ostatními zas se brali
k Rostislavu do Moravy ...

Ale nešli krajinami
Němců, kteří lačným okem
po zlatě se ženou křepce
a za zlato prodávají
milost Boží nepřebranou,
Slovanů šli krajinami,
vlídných, dobrých, pohostinných,
kteří všude chleba, soli
ochotně jim podávali
po zděděném, dávném zvyku,
až vysoké hory, Tatry,
jejichž vrchy ve blankytu
koupají se ve oblakách,
okem shledli na obzoru.
Vstříc jim vyšel kníže Kocel
se družinou, vládce země,
Rostislavův přítel věrný.
Přivítal je vlídným slovem:

„Vítáni mi buďte tady,
víry zbožní hlasatelé,
vítejte mi, dobří kněží,
po jazyku rodní bratři,
vítejte mi ještě jednou
a vejděte pod mou střechu,
pod mou střechu nenádhernou.
Otevřeny vždy vám dvéře
budou moje, všecky jizby;
odpočiňte si tu u mne,
jste už jistě unaveni
dlouhou cestou, velkou poutí!

Konstantin mu na to vece:

„Nejsme jinak unaveni,
neunaví služba Boží,
však tvým krásným pohostinstvím
nesluší se pohrdati.
Vejdeme tož pod tvou střechu,
okusíme chleba, soli,
ale dlouho nebudeme
požívat, co Bůh ti skytnul.
Čeká na nás úkol velký.“

Dva dny jenom zdrželi se
u knížete u Kocela,
požívali jeho darů,
jež mu dala ruka Boží
vždycky hojná, vždycky štědrá,
důvěrně s ním rozmlouvali
a pak zase na Moravu
dál se brali chvatným krokem,
až pak přišli k Velehradu,
zkad Rostislav mocně vládl
nad Moravou, krásnou zemí,
požehnanou, žírnou, plodnou.

Slavně byli přivítáni!

Vstříc jim vyšel zástup lidu
s lící zlatou, usmívavou,
v středu sám jel kněz Rostislav
v rouchu skvostném, přenádherném
na svém koni sněhobílém
jenž se celý třpytil v zlatě.
Kolem něho bohatýři
v krásných protkávaných řízách
perlami a drahokamy,
s vousem dlouhým, okem bystrým,
s vážnou tváří, vážnou skrání,
kol níž vlas se vinul rusý
padaje níž na ramena
ve prstencích tisícerých.
Před nimi pak drobným krokem
děvušky se mladé braly

jako zástup andělíčků,
jenž se snesl náhle k zemi . . .

Rostislav bod' oře v boky,
až se vzepjal, předjel všecky,
a pak počal zvučným hlasem:

„Toužil jsem už po vás tuze,
toužil jsem a Boha prosil,
by vás brzo k oblažení
mého lidu do Moravy
přived' šťastně mocnou rukou.
Nerozumí cizozemec
slávské řeči milozvučné,
nerozumí také Slovan
Němců řeči drsných zvuků,
nemůže v ní chválit Boha!
Ale slávským porozumí
milozvučným, jasným zvukům,
dovede v nich Boha chválit,
že se Jeho tváře zardí
radostí a usmíváním,
že zaplesá Jeho srdce,
jež vše láskou obejímá,
že Slovany zalíbí si
zasype je dobrodiním. —
Vítáni mi buďte tedy
na sídle mém Velehradě,
vítáni mi buďte znova!“

Poklonili se mu pěkně
Konstantin i snivý Method,
poklonili všickni žáci.
Zalil se jim slzou pohled
nad srdečným uvítáním,
nad upřímnou, sladkou řečí,
nad důvěrou převelikou.
A pak jako jedním hrdlem,
jedním srdcem odvětili
Konstantin i snivý Method:

„Rádi jdeme, kam Bůh volá,
chceme věrně sloužit Jemu,
jako tobě, učit lid tvůj
umění i vzdělanosti
k slávě Jeho, k velké slávě
všeho lidu slovanského
něžné mysli, holubičí!“

Usmíval se, hlavou kýval
Rostislav, s ním bohatýři,
zavýskl si lid, když slyšel
příbuznou řeč proudit se rtů
nových, milých věrozvěstů,
která divné kouzlo lila
do hrudi a ňader, srdce . . .

Obrátil se průvod zpátky,
k Velehradu bral se cestou,
v předu dívky drobným krokem
jako zástup andělíčků,
v středu zase kněz Rostislav,
kolem něho bohatýři
s vousem dlouhým, bystrým hledem
mezi nimi s žáky svými
Konstantin šel s Methodějem,
Klimentovy kosti nesli
drahé Římu, nesli knihy
neobvyklou řečí psané,
neobvyklou při mši svaté,
řečí slávskou, milozvukou;
a v té řeči píseň pěli
Konstantin i snivý Method,
všickni věrní jejich žáci,
která jako hlahol zvonů
po Moravě šíř se nesla:
„Hospodine pomiluj ny,
Jezu Kriste pomiluj ny!“

A než došli na Velehrad
jasným hlasem pěl Rostislav,
kolem něho bohatýři
i dav lidu nesčíslný
hlasem jako hlahol zvonů:
Hospodine, pomiluj ny,
Jezu Kriste, pomiluj ny!“

Čechoslav.

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

4.

Život společenský jest v Alpách dosti vyvinut; sedláci spolků, vyjma hospodářské a veteránské, se nesúčastňují a majíce doma v rozlezlých vesnicích hostinců pořídku, také ve všední dny se nescházejí, ale za to v neděli a ve svátek a vůbec když mají — Kirchtag, rádi si do hostince zajdou a k pivu vařené droby a játra, chudí sýr a chléb zakusují. Zvláštní druh housek se tam nazývá: Wecken. Sedláci i mnozí měšťané rádi si k pivu připijí kořaličku, buď rosolku neb hořkou. Když jsem se jim při tom smával, velmi si to přichvalovali a i mne nutili, jen abych se tomu také učil, to že jest velmi chutné. V každém hostinci jest víno, ale z pravidla špatné a drahé. I pivo jest drahé (půl litru 8 neb 9 kr.) a špatné, takže měšťanosta ve sv. Volfgangu, který má pivovár, letním hostem své pivo předkládati nesměl. Mně se pivo jejich s příchutí smoly z počátku z duše protivilo, ale pak jsem mu přivykl a chutnalo mi jako v Praze plzeňské u Sochůrků. Špatné pivo bývalo a jest asi v celých Alpách, neboť sám zvěčnělý náš arcipastýř, kardinál kníže arcibiskup Schwarzenberg připomenul, když mi v Alpách místo udílel, na dobré pivo abych se netěšil.

Zvláštním způsobem pěstují společenský život ve sv. Volfgangu měšťané — Burger; oni se každý večer scházejí k besedám v jiném hostinci a drží Bürgertag; i sami hostinští chodí jeden k druhému na Bürgertag. Zařízení to jest pro hostinské velmi praktické a spravedlivé. Ve společnosti vidí kněze rádi mezi sebou a z jeho návštěvy se těší. Hostinský, přinášeje hostem pivo, dbá starého zvyku, aby dal každému sklenici s obrazem jeho sv. patrona aneb s obrazem znázorňujícím jeho povolání: „Gangovi“ dá se sv. Volfgang, „Hislovi“ sv. Matěj, „Sepovi“ sv. Josef; myslivci mají na víku sklenice jeleny a mně dávali sklenici s těmito znaky: na víku byl vymalován oltář, s něho splývala modrá štola; na oltáři byl kalich a symboly víry, naděje a lásky; okolo oltáře se pnul a nad ním se skláněl bujný plný klas — znázorňoval chléb, v levo byla ovinuta vinná réva — znázorňovala víno.

V zimě se baví v Alpách zvláštním originelním způsobem: hostinský koupí od řezníka, neb od domácího, jenž zabijí, prasečí

hlavu, krásně ji umyje, zelenou chvojí ověnčí, položí na stůl a rozešle pozvání po městysi, načež se večer hosté sejdou, nastane loterie a s dychtivostí se očekává, kdo vyhraje. Hosté se při tom vesele a příjemně baví, hostinský prodá slušně piva a na prasečí hlavě vydělá loterií mnoho peněz. V karty, kuželky i kulečník si tam také rádi zahrají, ale ve všem, i v pití udržují dosti slušnou míru a svornosť.

Jiná podivuhodná slavnosť odbývá se také v zimě.

Sv. Volfgang dostává ze solné komory v Išlu ročně 120 centů soli [1]). Z toho připadá na obyčejný dům 55 liber a pro Burger — jest jich 22 — po 220 librách. Farář, učitel a — porodní bába dostanou darem od občanů také asi 30—40 liber. Mimo to obdrží občané na hotovosti 112 zl. a za to musí v dobrém stavu udržovati most u Išlu.

V pondělí po neděli quinquagesima jdou Burger ráno za zvuků hudby do chrámu a mají tam — Bürgeramt. Na to sejdou se odpoledne k valné hromadě, by seznali stav jmění a sůl rozdělili; každý z přítomných dostane ze spolkového jmění za 20 kr. preclíků a ty všecky rozdělí se dětem z celého městyse, by pamětlivy byly práva, jakého sv. Volfgang od solné komory požívá [2]). Sedláci soli nedostávají.

Před velikými svátky sedláci z pistolí, ručnic, ano až z hmoždýřů budoucí den oslavují; o vánocích okrašlují v domácnostech obrazy zimolezem, pekou zvláštní chléb — Kletzenbrod — jejž každému příchozímu předkládají, ale hostin štědrovečerních jako my v Čechách tam neznají: my měli na faře obyčejný postní oběd a večer kávu.

Při potkání se lid zdraví: Grüass Gott (Pozdrav Bůh) a při rozchodu: Behüte dich Gott (Bůh tě ochraňuj), což však oni vyslovují krátce a rychle: Füht dich Gott! Pochválen buď Pán Ježíš Kristus říkají jen před sv. zpovědí, aneb děti ve škole, při slavnostním oslovení společnosti neb vyššího církevního hodnostáře; tuto však ke Gelobt sei Jesus Christus dodávají: und seine liebe Jungfrau Maria (a jeho milá panna Maria).

---

[1]) Pozn. V Išlu samém dostává každá hlava zdarma 12 liber soli. Kolik má hospodář v domě osob, i služebnictvo v to počítaje, tolikrát obdrží 12 liber soli.

[2]) Pozn. Podobný způsob panoval prý kdysi při kladení mezníků v Čechách; ke každému mezníku vzali kluka, tam mu hodně vyprášili, by sobě pamatoval, kam byl mezník položen.

Konec všech slavností lidských jest pohřeb. Smrť v Alpách nemá té děsnosti, jako v krajinách u víře vlažných. Častou návštěvou kněze a zbožným přijetím svátostí umírajících, v úplné odevzdanosti do vůle Boží umírá lid alpský; nikdo kněze od sebe neodhání, od sebe neodmítá, naopak celým srdcem po něm touží a s Bohem se smiřuje a to jest důležitá okolnosť, která charakterisuje povahu lidu alpského: v slabých dobách, v mládí, Boha často uráží, zarmucuje, ale jakmile nastane důležitý okamžik života jeho, zvedne se z prachu všednosti a umírá v milosti Boží.

Zemřelé dívky v městysi oblékají se bíle, v „gai"), t. j. ve vsích, odívá se mrtvola dívky červenou sukní a bílou zástěrou. Kolem čela kladou se jim věnce.

Selkám se dával dříve do hrobu jejich svatební šat, nyní se těla zemřelých mimo mrtvoly dívek odívají černým rouchem.

Večer před pohřbem sejdou se do domu smutku přátelé a známí, na venku, v „gai", kde kdo může, a drží u mrtvoly stráž — Todtenwache. Mrtvola v rakvi dá se do prostřed světnice, okolo ní se rozžehnou svíce a na to se přítomní modlí tři růžence, litanie a k pěti ranám Krista Pána, čili jak tam říkají: modlí se fünf Wunden. Po modlitbě se v gai zpívá. Na to se přítomným předkládá u sedláků sýr a chléb, v městysi chléb a pivo. Někteří, hlavně blízcí příbuzní, drží až do rána stráž u mrtvoly. V den pohřbu sejdou se ráno přátelé a pozvaní a je-li funus z bohatého statku, snídají, což sluje: Todtenzährung, neb Todtenmahl. Při pohřbu v zimě v letě, při jakékoliv nepohodě, mají muži hlavy obnažené, všickni mají kolem ruk obtočený růženec a modlí se jej za zemřelého. Dívku nesou k hrobu družičky, jinocha mládenci, ostatní dospělí muži.

Při pohřbu z města drží ženské v rukou rozžaté svíce. Ať byl pohřeb chudý, bohatý, bylo na něm lidu hojně, což se mi vždy velmi líbilo. Při hrobu liší se tam trochu církevní obřady od našich českých, z čehož připomínám jen tu nápadnosť, že béře kněz na konci obřadu do levé ruky vysoký dřevěný kříž a modle se, mrtvolu v hrobě žehná. Po obřadech církevních obrátí se hrobník k lidu a jménem zemřelého prohlašuje: Nejvroucnější dík všem za tento průvod, při čemž vždy po alpsku volal místo: allen sämtlichen-allen samentlich.

III.

Rolnictví, řemesla, obchod, průmysl.

Hlavní výživa alpského rolníka spočívá v lesnictví a dobytkářství. Luk a polí málo má a v celé té krajině, co jsem byl, nalezal se toliko jeden sedlák, který mohl něco obilí odprodati — ostatní buď jen že vyšli aneb si chléb kupovati musili.

Hospodářství jest tam v stavu primitivním; pluhy ohromné, brány těžké, vozy veliké a při tom ten nezpůsob, že zapřahují koně s volem a to i ti sedláci, kteří mají pár koní i pár volů. Říkával jsem jim, že jsou horší než židé, kterým takovýmto potahem pracovati sám Mojžíš zakázal [3]).

Obilí tam žnou srpy a nechávají při tom vysoké strniště, kteréž se, když se obilí nahrabe, znovu seče a za řezanku slouží — práce to zdlouhavá a jen tam možná, kde je tak málo orné půdy. Seno a otavy sekou za rosy i bez rosy, časně ráno i za vedra. Kup nedělají, nýbrž odpoledne osení toliko trochu dohromady shrabou a druhý den seno berou; tím se v kůpách píce nezapaří a často jim shnije. Málo který z nich vozí seno domů, většina rolníků má na lukách seníky, kamž píci ukládají. Mají-li strachu před deštěm, dávají seno i jetel na vysoké žerdě, což jest sice praktické, ale zase velice zdlouhavé: než oni to množství kůlů do louky neb pole zarazí a píci na ně dostanou! Jedna anglická dívka, touristka, která trochu žvatlala německy, srdečně se těmto vysokým panákům smála, když jsem jí, co to znamená, vysvětlil. Obilí se mlátí jednoduchým zahnutým dřevem. Dost jsem se za mlada obilí cepy namlátil a dovedu to dosud, ale mlátit po alpsku, t. j. tlouci ohnutým dřevem do obilí, ani čtvrt hodiny bych nechtěl. Brambory hnojnými vidlemi vyhrabují — zkrátka jsou tam v hospodářství mnoho a mnoho po zadu. Často tam musí pole v luka a louky v pole obraceti, jinak by prý půda ztrácela na úrodě.

Stelivo poskytují rolníkům listnaté stromy a sice v hojnosti dostatečné. Polnosti i luka má každý hospodář pohromadě a každý pozemek jest plotem ohražen; zvláště pečlivě ohražují louky k pasení koní, kdež koně po celou noc nechávají.

Na podzim dělají četní rolníci z ovoce svého mošt; nejprve sekají ovoce v korytě jako my řípu pro dobytek, načež je dají

[3]) Pozn. I Němci u Karlových Varů milují tuto nepřirozenost a docela jeden farář spřáhl tam koně s volem k vyvážení hnoje.

do lisu, kterýž má na dně tři stružky a v pobočných prknech otvory, jimiž mošt do nádoby stéká. Na to vlévají mošt do sudů a buď jej pro sebe ponechávají aneb prodávají. Čím starší, tím lépe chutná. Rolníci alpští chovají mnoho koňstva.

Pověděv tímto něco o hospodářství vracím se k lesům, které poskytují rolníkům i měšťanům závažnou část obživy; les dává majiteli dříví, pastvu, stelivo i trochu píce. Rolníci neb měšťané tam mají 60—100 jochů lesa, ba některý sedlák vlastně poměry svého lesa určitě ani nezná, takže v poslední době při nové výměře k pozemkové dani koukali jako hloupí, když inženýr tomu onomu kus lesa ubral a jinému ho připsal: divili se tomu oba. Dříví jest dosti, ale nemá veliké ceny; čím výše na hory, tím lepší kmeny, ale i tím tu obtížnější jest, dostati je dolů. Nejlépe to ještě jde, teče-li a je-li rozvodněn horský potok — tu se pouští dříví dolů po vodě a při kubičném metru stojí taková doprava toliko 5—10 kr. Za jiných poměrů se dříví oloupe a pouští se dolů celé kmeny, při čemž se nejednou celé dřevo na třísky rozbije; tato doprava dříví stojí od 46 kr. až do 2 zl. Dole v lese stojí metr měkkého dříví 1 zlatý až 1 zl. 50 kr., tvrdého 1 zl. 30 kr. až 2 zl.

Pro obtíže uvedené hnije v lesích, hlavně vrchnostenských a císařských, mnoho kmenů; pařezů ani v dolině nikdo sobě nevšíme, ty musí zub času se světa sprovoditi.

Dříví skupují obyčejně velkoobchodníci. Kmeny se porážejí v zimě v letě a za tuhé sanice odvážejí je sedláci buď do města, neb k továrně, k pile, k mlýnům a k jezeru, po němž se blíže k Išlu plaví. Když jest v zimě nejvíce závějí a nejvíce mrzne, tu jest na horách nejživěji; mnoho dřevařů a mnoho sedláků nalezá při tom výdělku. Dřevaři vydělají denně 80 kr. až 1 zl. 20 kr., rolníci potahem 2 zl. až 2 zl. 50 kr.

Ve hvozdech císařských mají dřevaři vystavené zvláštní dřevěné boudy, kdež si za dne vaří a v noci spí; oni totiž zůstanou v lese po celý týden, při čemž se jim počítá pondělní dopoledne na cestu do lesa a sobotní odpoledne na cestu z lesa domů, aniž by se jim co ze mzdy strhlo. Dříve dostávali císařští dřevaři pensi.

Druhá a to nejhlavnější výživa pro rolníka jest dobytkářství. Každý rolník má na horách ve svém lese veliké pastviny, kdež se dobytek od polovice května až do polovice října úplně vyživuje. Pastviny ty, Alm zvané, jsou dvojí: vyšší a nižší — Hoch- und Nieder-Almen. Na oněch se pase v červenci a srpnu, na

těchto v ostatním čase. Také se stává, že má více rolníků jednu velikou Alm společnu; Ovčí hora ku př. patří, jak již řečeno, devíti sedlákům. V takovémto případu se řídí každý dle svého práva — Triebrecht — které mu zaručuje jistý počet dobytka na společné Almě pásti. Majetníci takovéhoto pozemku volí ze sebe na rok jednoho, který sluje Ansager a jenž ode všech daně vybírá, úřadu odvádí, dříví prodává a dle Triebrechtu mezi ně rozděluje, o studně na Almách se stará a pasačkám vykazuje čas od času směr, kam mají dobytek pouštěti, by všecku pastvu najednou nepocuchal.

Již záhy z jara počíná býti dobytek v chlévě nepokojným, trhá sebou a řve a tím na jevo dává, že chce na Alpy; pročež, jak jen tomu počasí dovolí, vyhání se dobytek na hory a sice netoliko dobytek hovězí s malými telátky, nýbrž i ovce, kozy a koně, hlavně hříbata. Doma se ponechají toliko jedna dvě krávy a jeden potah. Než-li se dobytek na hory vyžene, dá se mu chléb posypaný svěcenou tříkrálovou solí. Veškerá péče o dobytek svěřuje se jedné děvečce, ženské to obyčejně již letnější a v hospodářství dobře obeznalé.

Středištěm všeho jest dřevěná chalupa — Alpenhüte, zkráceně Alm zvaná (a dle ní v širším smyslu sluje celá pastvina), v níž se nalézají stáje pro dobytek, síň k práci, komora ku spaní a sklep. Vedle Alm i v největší výšce jest studně a u ní koryto, v kterém se dobytek napájí — vody bývá povždy hojnost; mimo to jest kolem Alm veliký ohražený trávník — Mahad — který se hnojí a na němž se žne tráva k dojení. Dívá-li se člověk z doliny na hory, vypadá zelený Mahad jako oasa v poušti. Ovce nechává pasačka, která sluje Sennerin, neb Almdürne, neb Almerin, celé léto venku bez ochrany, kozy, koně a ostatní dobytek vypouští na jaře a na podzim ráno z chléva, v letě však ho za dne zavírá a u večer na pastvu vyhání, neboť jest v Alpách takové množství much, že by dobytek za parného dne venku nevydržel.

Každá pastvina jest dřevěným plotem ohraničena a proto Sennerin, vyhnavši z chléva dobytek, více se o něj nestará, nýbrž jde po své práci: ráno tluče máslo, dělá sýr, odpoledne shání po lese k dojení trávu. V každém stádu jest jedna obyčejně veliká kráva, která má na krku zvonec a sluje Braut neb Glokenkuh. Tato kráva zná výborně hlas své velitelky a proto když Sennerin na ni mocným hlasem zavolá — ona prý zpívá zvláštní píseň a volá při tom: Kuathi, kuathi — Glockenkuh se zvedne, běží

domů a ostatní dobytek za ní. I tam, kde jsou pastviny společné a kde se často dobytek smísí, zná Glokenkuh dobře hlas své pastýřky a dobytek hlas svého zvonce, takže při volání z dvou dobytčat vedle sebe se pasoucích jedno se zvedne a jde domů, kdežto druhé se dále klidně pase. Tak mi to bylo ve společnosti více měšťanů tvrzeno. Dobytek veliký i telata velmi opatrně lezou po horách, že se tomu člověk až podiví; někdy však spadne kus do srázné hlubiny a zahyne. Koně se dávají jen na ploché Almy. V sobotu snáší Sennerin s hor dolů máslo v nádobách dřevěných, které jsou zevně červeně omalované; na jednom místě tvoří malba kříž. Nahoru béře s sebou potraviny. Takovéto věci nosí ženské na hlavách.

Spadne-li se stráně dobytče a zabije neb potluče se, aneb pojde-li nějaký kus, žene se celé stádo na podzim domů beze vší slávy; zůstaly-li však všecky kusy bez úrazu, tu se veškeren dobytek ověnčí: honící býk, někdy i Glokenkuh, mají za rohy velikou kytku — Buschen — ostatnímu dobytku se ověnčí rohy a čelo papírovými fábory barvy zelené, bílé, červené a v této slávě sestupuje dobytek po horských stezkách dolů. Doma i kluci si ověnčí klobouky a slaví se hostina Ohrausch zvaná. Někdy však na jaře i na podzim zastihne pastýřky na horách sníh a nesleze několik dní. Pro takovéto případy jsou rolníci zaopatřeni senem, které na Alpách v letě posekli a v Almách ukryli.

Na podzim běhají po horách četní kupci, kteří velikou část dobytka skoupí a pryč odvedou. Ostatní dobytek pase se pak dole na lukách a polích až do zámrzu.

Za svoji práci smí si chovati Sennerin na horách dvě až tři ovce neb kozy, každý týden mimo to co sní, náleží ji polovice v jednom dni navrceného másla, dále má 30—40 zl. služby, plátno a slouží za to ještě v zimě u sedláka.

V mnohých domech se modlívají po celé leto po večeři před domem neb v síni růženec na ten úmysl, aby stádo jejich nepřišlo na horách k úrazu. To činívají také některé Sennerinen.

V celku vzato nestojí si alpští sedláci zle; oni se živí stravou jednoduchou, do města málo chodí a životu rozmařilému se tam nepřiučují, židů tam nemají, čímž živnosti na buben nepřicházejí — zkrátka není tam velkého bohatství, ale ani ne veliké chudoby a náhlé schudnutí docela ne. Líbilo se mi, že všude sedláci i jejich čeládka ve 4 hodiny svačí, v ten čas že i tažný dobytek vypřahují a něco k žrádlu mu předhodí; líbilo se mi dále,

že rolníci a vůbec i řemeslníci v sobotu dříve práci ukončují, se myjí, holí a tak na den Páně se připravují.

Řemesla a obchody tam u velikém rozkvětu nejsou, pročež hledí si každý vedle své živnosti ještě jiného zaměstknání: horský vůdce jest v zimě krejčím, kolářem, hotelier váže v zimě knihy, obuvník má obchod v kolonialním zboží, poštmistr byl zároveň hostinským, domácí pán jest ševcem, krupařem, hostinským. Nejvíce ještě mají práce zednící, truhláři, kteří zhotovují také lodě [4]) a mlynáři, kteří pekou chléb pro celou krajinu. Sedláci alpští hochy své řemeslům učiti nedávají; často jsem je k tomu napomínal, ale oni ani slyšet; zvláště jsem domlouval jednomu chudšímu rolníku, který měl dětí na kopy, aby dal některé na řemeslo, ale on vždy zakroutil hlavou a odpověděl, že je dá raději na službu k sedlákům.

Vedle obchodu v dříví a dobytku mohli by sedláci alpští mnoho vytěžiti z vápna. Jejich hory jsou vápenité, ale oni si toliko čas od času vypálí něco vápna pro potřebu a o to ostatní se nestarají. V celé krajině jest jediná továrna, v níž se vyrábí hrubý papír a která patří ministru Falkenheinovi.

Dle toho, co jsem dosud o hospodářství, řemeslech a obchodu řekl, vypadalo by to v údolí Abersee s lidem bledě, kdyby nebylo jiných příjmů a pramenů výživy. Než co se tuto nedostává, nahražuje se jiným způsobem. Lázeňské město Išl a v něm císařský dvůr konsumuje mnoho potravin a tím obchod celé krajiny zpružuje. Vedle toho bydlí u jezer alpských v letě mnoho šlechty a vůbec letních hostí; ve sv. Volfgangu specielně nachází se průměrně 300 letních hostí, něco je jich také ve Stroblu a ve sv. Jiljí. Lázeňští hosté išelští konají do Stroblu, do sv. Volfgangu, na jezero sv. Volfgangské, na Ovčí horu časté výlety, mimo to proudí celou krajinou mnoho tisíc cestovatelů, přijde mnoho poutníků, takže chudí sbírají houby, červené jahody a brusiny a draze prodávají a posluhováním si také hezký groš vydělají; domácí pronajímají draze byty, sedlák prodává draze máslo, vejce,

[4]) Okolo sv. Volfgangského jezera nalezá se pro zábavu neb pro jiné životní potřeby 150 lodí; největší stojí 80 zl. a unese až 70 centů, menší přijdou na 15—18 zl. a jedna unese 10—12 centů. Lodě pro zábavu jsou ozdobné, jiné z obyčejného nebarveného dřeva. Na velkou loď vejde se až 60 osob. Kolem celého jezera jsou kryté baráky, které slouží za přístaviště pro lodě. Každý téměř statek má svou loď a lid domácí, i malé školní děti, dovedně a svižně jezero projíždějí. V letě jezdí po jezeře parník.

mléko, dobytek a řezník ještě dráže maso; majetníci lodí za půjčování vydělají sobě od jedné tolik jako domácí za byt a což kormidelníci a horští vůdcové!

Jako všude v lázních, tak i tu se cizinec nemilosrdně dře; kilo telecího masa stoupne v letě až na 1 zl. 20 kr., žejdlík smetany byl prodán za 40 kr.[5]).

V zimě ceny sice o něco klesnou, ale nepatrně, takže běda tomu, kdo v letě ničeho nevydělal, aneb komu jest žíti z placené služby. Z této, tuším, příčiny se tu, ač je tak zdrávo a příjemno, žádný pensista neusazuje. (Dokončení.)

„Dokonáno jest".

(Památce V. Beneše Třebizského.)

„Jest dokonáno!" — veliká to věta,
neb velký byl, jenž přede tváří světa
ji umíraje první děl,
a o čí smrti takto mluviť sluší,
ten musil božství parslek mít v duši,
jak Ty jsi, Beneši, jej měl.

„Jest dokonáno!" Hlava k ňadru klesá
a divy její letí na nebesa,
zkad deštěm zlatým sprchly tam,
a srdce vyhaslo, jež láskou vřelou
pro miliony plálo i vlasť celou.
Kdo nahradí tu ztrátu nám?

„Jest dokonáno!" Bez vlády se sklání
ta ruka drahá, která požehnání
jen posýlala v šíř i dál,
a tělo k odpočinku v zem se vrací,
jsouc unaveno nadlidskou tou prací,
již, Beneši, jsi vykonal....

V tu půdu posvátnou, v niž v době dávné
svůj našly hrob ty památky vše slavné
a zázrakové bájných dob,
my těla snášíme, jež reků byla,
než osudu je pokácela síla,
jak Vyšehradu témě, v hrob.

[5]) Měl jsem všecky ty horrentní ceny za potraviny poznamenané, ale nemohu je nyní najíti. Jen to připomínám, že se mi tam náramně divívali, když jsem vypravoval, zač možno dostati v Praze oběd, neb večeři — to prý jest láce.

Tam spáti synu dálných končin vlasti
co tedy značí? Myslí lidu vlásti,
i když je tělo prachem již,
po smrti věčné žíti — ve paměti
a učiti i blažiť po staletí.
Ty, Beneši, tam také spíš!

Spi blaze na velebném Vyšehradě,
hrob Tvůj buď velkým v hrobů velkých řadě!
Kéž vichr divý úcty pln
ni kvítku na Tvém rově neporaní,
ni bouře neporuší Tvého spaní,
ni hukot Vltavinych vln!

Spi sladce! Onou stezkou k štěstí zlatou,
již ukazoval jsi nám s láskou svatou,
my dovedem snad jíť již dál,
a půjdem dle Tvé rady neustále,
až přijdem pod strom Stadického krále,
o kterém tak jsi krásně psal.

Spi lehce! Až se splní sny Tvé blahé
a všecko, čeho přál jsi vlasti drahé,
ples potomků Tvůj splaší sen,
že řekneš, s Vyšehradu české kraje
jak ozářený gigant obzíraje:
„Jsem s národem svým spokojen!“

Hle, jedno žití měl jsi v chorém těle
a přece věnoval jsi nám je cele,
své mládí či svůj celý věk!
Jak, ubozí, my se ti odměníme?
My srdce máme jen, v nichž láska dříme —
tu tedy od nás přijmi vděk!

* * *

Ó přijmi, přijmi, duchu ozářený,
mou píseň jako haléř chudé ženy,
vždyť nemám též nic více sám
než srdce mladé a v něm lásku prostou,
a ta je keřem, na němž růže rostou,
z nichž verše tyto uplétám.

Jsem ctitel velikého Tvého jména,
a lauru, jímž je skráň Tvá ověnčena,
chraň Bůh, bych kdy Ti záviděl;
leč, odpusť, jedna věc mě přece bolí:
Že nebesa mi toho nedovolí,
bych vlasti jak Ty sloužiť směl!

Ach, jasný oblak padá od blankytu,
tak bělostný jak sníh ve slunce třpytu,
teď slyším cos jak křídel ruch:
aj, labuť povznáší se nad mou skrání,
již vím, to odpuštění nesa sklání
se ke mně, Beneši, Tvůj duch . . .

V. Petřík.

Vyhráno!

Povídka od **Václava Špačka.**

III.

Pohřbu chudé ženy súčastnilo se málo lidí; i z těch mnohých, kterým byla před lety se svým manželem mnoho dobrého učinila, dostavili se málo kteří, neboť lidé na dobrodiní obyčejně brzy zapomínají.

Kdo by byl Jakuba a Teriny neznal, nebyl by řekl, že jsou děti jedněch rodičů: Terina byla slušně oděna a prolévala slzy nelíčeného zármutku u hrobu matčina, Jakub jak obyčejně byl otrhán a pohlížel tupě před sebe. Minul týden; Jakub zapomněl na svůj zármutek a vzpomínal opět na loterii. Terina nevzpamatovala se posud, a zdálo se, že ji žalosť utrápí. Chřadla vůčihledě. Nu, Terino, mínila hospodyně, pláče mohla bys již nechati. Co ti pomůže! Kdybys dnem i nocí plakala, matky nepřivoláš. Jen jí přej věčného pokoje — vytrpělať ubohá dosti, však víš lépe než já, co zkusila. Jsi děvče k světu a proto neztrpčuj si zbytečně život. Co tam, to tam! Zapomeň, a bude dobře. Jinak promluvil hospodář s Jakubem. Jářku, Jakube, co vlastně myslíš? Vyhlížíš jak otrapa, chodíš, Bože hříchy odpusť, jako pitomý. Co z tebe bude? Terině i nám děláš ostudu. Lidé mohli na tobě o pohřbu oči nechati. Není to hanba? Nač vlastně myslíš? Pro matku netruchlíš, to vím. — Tohle mi, hospodáři, neříkejte! zvolal Jakub a pohleděl na Dohnálka. Aj, dí překvapený hospodář, toť jsem tě asi hrozně pohněval, že jsi promluvil. A nemám snad pravdu? Kdybys byl měl jen dosti málo synovské lásky, byl bys o matku se staral a neztrpčoval jí posledních dnů života. Podívej se na Terinu — věru, jako by nebyla tvou sestrou. Ale hluchému darmo kázati. Dokud nezanecháš loterie, budeš hluchým ku každému slovu. Vzpamatuj se a nerozhazuj peněz, jichž nemáš nazbyt. Pamatuj, že nebožtík tvůj otec i rozum prosázel a přece

nevyhrál, a nenásleduj tedy jeho příkladu. Však s tebou jest ještě hůř. Nebožtík otec, dej mu Pán Bůh nebe, pracoval až do umdlení, dokud byl zdráv. A ty — nejsi k ničemu. Povídám ti, Jakube, že by tě jiný u sebe nevytrpěl, a nenapravíš-li se, nebudu tak bláhový, abych tě zadarmo živil, pamatuj si to! Avšak co řekli hospodář a hospodyně, bylo hrachem hozeným na stěnu: Jakub myslil na loterii neustále, a Terina plakala, kudy chodila. A ke všemu počal i hospodářův syn Toník věšeti hlavu.

Zdá se mi, pantáto, že jest u nás všecko nazpátek, promluvila hospodyně kdysi k hospodáři, když byli ve světnici samotni. Proč nazpátek? Inu, je zde jako v klášteře, nikdo ani nemluví. Jakub nemluví nikdy, a Terina — Bůh ví, co myslí! Pravda, nedá si říci, ale Toník, náš Toník se mi nelíbí. Cože — Toník? zarazil se hospodář a div nepustil dýmky z úst. Inu, právě Toník, dí hospodyně. Chodí již po celý týden jako zmámený; což vy, mužští, ničeho si nevšímáte; je li na poli a ve stodole všecko v pořádku, o jiné nedbáte.

Člověk má plnou hlavu starostí, jaký div? Toník tedy — snad si béře také k srdci neštěstí. Hospodář se sám při svých slovech zarazil. Terezčino, chceš říci? pravila hospodyně. Ano, nemýlíš se. A Toník všímal si Teriny i dříve, a já jsem nevěděla ničeho. Dohnálek přešel několikráte po světnici a mnul si čelo. Z toho nebude nic, pravil, musí to vzíti konec. Smýšlím právě tak, řekla hospodyně. Terina jest sice řádná holka, a my máme, chvála Bohu, dosti jmění, ale — Ten její rod, chceš říci, že? Máš pravdu. Nebožtík Slída — Jakub, aspoň ten hoch kdyby byl jiný, ale tak! — Terina bezpochyby Toníkovi nadbíhá? To by bylo krásné! Musí ze statku i s Jakubem, a to hned! Nepřenáhli se, pravila hospodyně, soudíš o Terině neprávě. Toník nadbíhá jí, nikoliv ona jemu. Nediv se, vždyť jest mladší než ona. Kam dal ten chlapec rozum? křižoval se Dohnálek. A co máme tedy dělati? Zatím nezjevíme nikomu z nich, co víme, dí hospodyně, ale budu míti na ně bedlivý pozor. Zdá se mi, že Terina sama chlapci se vyhýbá. Nebude-li si jí všímati, může děvče zůstat u nás, vždyť proti ní ničeho nemáme. Jinak ovšem nemohla by zde zůstati. Tím byla zatím věc ukončena, a Dohnálek si oddechl. Věděl, že jeho panímáma vypořádá vše lépe než on. Ostatně se na statku po několik neděl nic nezměnilo kromě toho, že hospodyně Terinu a syna bedlivě pozorovala.

Byla neděle. Hospodář vyšel odpoledne se synem do polí. Terina poklízela ve světnici. Hospodyně čekala na návštěvu ně-

kolik sousedek. Což ty, Terino, nepůjdeš mezi děvčata? prohodila. Chodíš neustále jako ztrápená. Pro mne není na světě radosti, panímámo. Holka, holka, zase pláčeš a nemáš proč; věru, nepochopuji tě. Vždyť je tomu již dosti dlouho, kdy matku ti pochovali. Nevím, nevím, co ti vlezlo do hlavy. Skoro bych tě měla v podezření. V jakém? tázala se Terina. Inu, nutila se hospodyně do žertu, takhle dělávají děvčata, když jim láska nedá pokoje. Zdá se mi, že jsem uhodla, doložila, pohlížejíc na Terinu, která v obličeji jen hořela. Toť ovšem zlá nemoc, zvláště jsou li v tom nějaké překážky. Panímámo, promluvila dívka pevným hlasem, nevím, jest-li vám o mně něco známo v té věci, ale vězte, myslila-li jsem na někoho, nebo myslil-li někdo na mne, že z toho nebude nic, a že nikomu z toho nevzejdou mrzutosti. Panímáma div nepustila talíř, který držela v ruce. Tak neslyšela ještě Terinu mluviti. Slova „nikomu z toho nevzejdou mrzutosti" svědčila zřetelně, že dívka se dovtípila, nač hospodyně svou řečí naráží. Dohnálková nemohla chvíli ani promluviti, cítila, jak se zarděla v obličeji, cítila se býti zahanbena svou děvečkou. Inu, vždyť — povídám, Terino, nechtěla jsem tě pohněvati — nemysli toho o mně, pravila. Co by v tom bylo divného, kdyby — jsi děvče k světu — mnohá selka se ti nevyrovná. Těmito slovy panímáma málo napravila. Terina vzpomněla snad, že byla také kdysi dcerou ze statku, a smutná upomínka vynutila jí slzy z očí. Jest mi tě věru líto, pravila Dohnálková srdečným hlasem; dovedu pochopiti, jak ti jest. Ale zanech pláče, Terinko, a poslechni; choď mezi děvčata, potěšíš se, zapomeň na smutné myšlénky. Terina poznávala, že hospodyně se nepřetvařuje. Pohlédla na ni vděčně, ale promluviti nemohla.

Když poklidila, vyšla ze světnice. Hospodyně přes tu chvíli vyhlédala na dvůr, uvidí-li Terinu odcházeti do vsi, ale nespatřila jí. Terina odešla do komory, kde si ulevila pláčem. Zdálo se, že se ani neupokojí; teprv asi po hodině vyšla z komory a kráčela volným krokem do zahrady za statkem. Den byl krásný, a v zahradě bylo milo poseděti. Terina hledala samoty, byla jista, že v zahradě nikoho není. Kdyby byla vyšla do polí, snadno mohla s někým se setkat a po tom netoužila. Sklamala se, v zahradě ležel pod košatým stromem Jakub a spal.

Terinu pojala tesklivosť, když ho spatřila. Jak vyhlížel, ubožák! Spal tvrdě, probděv bezpochyby celou noc. Ani v kostele nebyl, nemaje slušného šatstva. Nejedl od rána; když ho v poledne budili, řekl, o jídlo že nestojí, by jej nechali spáti.

Terina se přemohla a přistoupila k Jakubovi. Sehnula se k němu, odhrnula mu s čela vlasy a zadívala se v jeho obličej. Z očí vyřinuly se jí slzy.

Jakub se probudil a pohlédl jako vyjevený na dívku. Proč pláčeš? tázal se. Co děláš, Jakube? pravila, stírajíc slzy s lící. Co dělám — vidíš, odvětil Jakub. A co mám dělati? Ani v kostele jsi nebyl — nebyl jsi v něm již od smrti matčiny. A ještě tenkráte tropili si lidé ze mne smích! řekl Jakub. Mohu za to, že nejsem boháčem, že nemám drahých šatů? Nemůžeš ovšem za to, že nejsi boháčem, řekla dívka; ale že nemáš ani svátečních šatů, tím není nikdo jiný vinen, než ty sám. Jiní také slouží a přece nemusí se styděti, mají-li jíti mezi lidi. Při práci jsou veseli, v noci klidně odpočívají, neděli věnují Bohu a svému zotavení. — A ty? Chodíš, jako kdyby nebylo v tobě ducha, celé noci probdíš a v neděli se povaluješ. Jaký to život vedeš, Jakube? Budeš-li tak činiti stále, dožiješ se konce života, nevěda ani, že jsi žil, a celý tvůj život bude pouhým snem. Pohleď jen vůkol sebe: celá příroda těší se ze svého života — a ty, rouháš se Bohu! Jakub ani nepromluvil. Pomýšlíš-li někdy na budoucnosť? pokračovala dívka. Kdyby tě hospodář propustil ze služby, co počneš? Nikdo jiný by tě do služby nepřijal, každý tě má za lenocha a za blázna; z celé služby nezachováš ničeho a co máš nyní na sobě, je tvým celým jměním. Sázíš do loterie již několik let a co z toho máš? Hanbu, mrzutosť a bídu. Jakube, zanech toho; nevyhraješ, jako nevyhrál nebožtík otec. Pamatuj, v jakou bídu jsme upadli jeho vinou, pamatuj na matčina slova. Terina se zamlčela; viděla, že Jakub slzí. Podivno, že byl dnes trpěliv; jindy by byl podobných slov neposlouchal, byl by buď odešel, nebo by byl pohlížel tupě k zemi, nevěda, že někdo k němu mluví.

Odpusť mi, Terino, pravil. Uznávám, že máš pravdu. Nežádej, abych úplně zanechal hry v loterii; dal jsem do ní již mnoho peněz, a nebožtík otec mne ujistil, že vyhraji. V jeho slova důvěřuji. Ale poznávám, že jednám nerozumně, dávaje do loterie každý krejcar. Je-li mi výhra souzena, pak mne zajisté nemine, i když vsadím jen jednou na každý tah, a to po několika krejcarech. Pak mi zbude aspoň tolik, abych mohl opatřiti si oděv. A proč nechceš hry docela zanechati, když víš, že tím mnoho peněz utrácíš? Byl bys mnohem spokojenější. Nemysli tak, Terino, zdá se mi, že bych neměl docela žádné radosti; těším se, že vyhraji, a nestane-li se to, vsadím opět a mám zase naději. A kdybych vyhrál, rozdělil bych se s tebou, věř mi.

To jsou marné naděje, Jakube. Vždyť jiní také nesázejí a jsou spokojeni — mají jiné radosti.

Ale já bych neměl, věř mi, Terino, že ne. Zvykl jsem loterii příliš. Ale buď bez starosti, ode dneška budu na sebe více dbáti, uvidíš, že jsem tě nepřelhal. Buď mi nápomocna. Nemám ani krejcaru, mzdu jsem vybral od hospodáře na dlouhý čas napřed. Půjč mi peníze, Terino, nemáš-li, však ti hospodář dá, požádáš-li ho. Koupím si oděv, abych ti nedělal hanbu. Nemohu, Jakube, nemohu, pravila dívka. Jest mi starati se o budoucnost; kdyby mne hospodyně vypověděla, kam bych šla? Kdo ví, zda-li bych nalezla hned jinde službu. Jsem úplně opuštěna, nemám nikoho na širém světě.

Co to mluvíš? dí Jakub. Slibuji ti, že se napravím a že nebudu tolik utrácet a ty mi snad nevěříš? Obáváš se, že bych ti nesplatil, co bys mi půjčila? Nech mne tedy! Zůstanu jakým jsem, sám sobě jsem lhostejný a tobě mohu také býti, nechceš-li mi pomoci. Nemluv tak, Jakube, pravila dívka. Nejsi mi lhostejný, byli jsme spolu vychováni, ale nyní nadešla doba, kdy jest každému z nás sama o sebe starati se. Dala jsem ti dobrou radu, ale více nemáš práva na mně žádati; nemáš práva, opakuji, Jakube, neboť věz, — že nejsem tvou sestrou.

Jakub se vzchopil a postavil se před dívku. Jeho obličej zbledl, ale hned zase zarděl se hněvem. Tedy jsi se mne odřekla, nechceš mne již nazývati bratrem, abys neměla z toho hanby? A to jsi mi přišla dnes povědít? Proč vyrušuješ mne ze sna, jak nazýváš můj život? Jakube, nečiň mi křivdy, řekla dívka, Neodřekla jsem se tě, ale tvou sestrou nebyla jsem nikdy, jakkoli sama jsem toho nevěděla. Jsem dítě cizí, nalezené, a byla jsem vychována s tebou od tvých rodičů. Matka tvá zjevila mi to, když umírala; věř mi, Jakube, Bůh slyší, že mluvím pravdu.

Jakub zůstal chvíli jak ohromen. Zíral na Terinu, jakoby pochyboval, že ho neoklamal sluch. A přece slyšel dobře, nemámil ho přízrak. Terina stála skutečně před ním, pohlížejíc naň vážně zaslzenýma očima.

Terino, pro Bůh, opakuj, co jsi řekla, není možno, bych tomu uvěřil. Nejsem tvou sestrou, Jakube, mluvila jsem pravdu.

Jakub zbledl jako stěna a pravil po chvíli chvějícím se hlasem: Pak ovšem jsme si úplně cizí, a já nemám práva ničeho na tobě žádati. Děkuji ti za dobrou radu, Terino, s Bohem! Jakub odtrhl se od Teriny, vyběhl do zahrady a ubíhal přes pole ku blízkému lesu. Darmo volala dívka za ním; Jakub neslyšel. Terina odešla do komory a setrvala tam až do večera. (Pokračování.)

Babička.

Když na zápraží sedávali večer
děd s babičkou a hovořili spolu,
já neposeda vždy se z zadu přikrad'
a s hlavy strhl plachetku jí dolů,
oči pak jemně zakrývaje dlaní,
„kdo je to asi? hádej!“ — volal za ní.

Ona pak moji kučeravou hlavu
zlíbavši sobě uložila v klínu,
že bylo mi jak andělům, když hebce
v objetí dřímou v rajských palem stínu,
a zraky její jako strážné hvězdy
tak divně na mne hledívaly vezdy.

Já s vlasem hrál si, který hezky zřídle
jí čelo kryl a padal kolem šije,
a dětsky ptal se babičky, zda všechněm
ve světě stříbro také hlavy kryje,
či jenom jí, že tak je hodná ke mně,
mně hračky dá a hladí vlásky jemně?

Ona — já tenkrát nerozuměl tomu —
mně potom vždycky vyprávěla ráda
o práci, která štěstí tvrdí rodné
a hlavy za to stříbrem obepřádá,
mé ruce ve své v jeden mozol slité
tisknouc a čelo na své vráskovité.

A při tom k sobě vinula mne těsně,
jakby se o mne — hlava zlatá — bála,
srdce jí tlouklo, a v tom zraku chabém.
bohatá slza pod brvami stála,
až, líbaje ji, sliboval jsem v pláči,
že pracovat chci, co mi síly stačí.

Pak do postýlky zanesla mne teplé,
přikryla tiše, modlila se se mnou,
a políbivši udělala křížek . . . . .
To v dětství roušku zahaleno jemnou
já vidím posud, pamatuji sobě,
ač dávno dřímá babička má v hrobě . . . .

Jos. Tumpach.

Život Boleslava Jablonského.

Sepsal **Alois Mattuška.**

(Pokračování.)

4. Noviciat Karla Tupého v klášteře strahovském.

Při rozkošných vršinách zeleného Petřína spočívá nad Prahou klášter praemonstratův, dle místa, na němž se rozkládá Strahov a dle založení svého Sion zvaný. V klášteře tomto zvolen byl dne 7. října 1834. za představeného čili praelata od duchovních bratří svých Jeronym Josef Zeidler, Moravan, který narodil se v Jihlavě dne 5. listopadu roku 1791., po odbytých studiích gymnasialních a bohosloveckých stal se doktorem theologie, načež svěřena mu stolice professorská při universitě pražské a později od fakulty filosofické jmenován čestným doktorem filosofie, pak r. 1830. stal se děkanem fakulty theologické a brzy potom rektorem university. Jeroným Zeidler vynikal mimo vysoké postavení své v řádu praemonstratském [20]) též působností politickou na říšské radě.

Za vladaření Jeronyma Zeidlera na Strahově počali odbývati svůj noviciat Karel Tupý, Alois Matoušovský a Alois Jelínek. Vstoupili do řádu dne 27. září 1834., ztrávili v klášteře tři neděle jakožto kandidáti v obleku civilním a po té dne 19. října v místnosti kapitulní oblečeni byli v bílé roucho řeholní. Při tom obdrželi od opata klášterní jména: Tupý Eugen, Matoušovský Josef, Jelínek Ivan. Noviciat, který dnem tím se jim otevřel, jest doba, rok a den trvající, v níž jest novic předmětem zkoušky, zda-li schopen je státi se údem společnosti řeholní i sám sebe zkouší a pozoruje, zda-li stav, jemuž se věnoval, nepřesahuje sil jeho [21]). Duchovním otcem, rádcem a učitelem noviců jest novicmistr (magister novitiorum), jehož hlavní úlohou jest prozkoumati povahu, duševní schopnosti i vady svých svěřenců, jakož připravovati je k budoucímu jich povolání návodem k životu řeholnímu,

[20]) Roku 1869. sešli se v Praze opatové praemonstratských klášterů z celého Rakouska a utvořivše kongregaci, zvolili sobě za předsedu strahovského Jeronyma Zeidlera. Hned pak na to zvolen byl Zeidler za generalního opata celého řádu praemonstratského, kterážto vysoká hodnost před tím dlouho byla neobsazena.

[21]) Účel noviciatu vyjádřen jest ve stanovách klášterních slovy: „Datur unicuique annus, per quem probat, atque probatur.“ (Dává se každému rok, aby v něm sebe zkoušel a zároveň byl zkoušen.)

výkladem brevíře a pěstováním všelikých ctností, hlavně poslušnosti a pokory, jakéž pro stav řeholní nevyhnutelně potřebí. V době, kdy Tupý odebral se na Strahov, byl novicmistrem učený muž a lidumil, Jan Bapt. Stoppani, věku již pokročilého.

S Tupým, Matoušovským a Jelínkem stejný den do kláštera vstoupil a stejný den v roucho řeholní oblečen byl mladý hudebník a zpěvák Jan Martinovský, který obdržel jméno klášterní Michael. On narodil se ve Mělníce dne 12. dubna 1808. a přijat byl do kláštera strahovského již jako osvědčený skladatel hudební a znamenitý varhanista. Jeho jemný cit a vřelá mysl vlastenecká připoutaly k sobě ihned nadšeného ducha Karla Eugena Tupého. O Martinovském praví životopisec jeho Zvonař, že „skládal české písně a sbory již v čase, kdy mu ještě žádné uznání vstříc nekynulo, aniž vyhlídky měl, že snažení jeho o zvelebení českého zpěvu stkvělým výsledkem bude korunováno. — V původních skladbách jeví se co jemnocitná povaha; písně jeho jsou utěšená kvítka, vypučilá z ryze české mysli; vládne v nich pravdivosť a jistá přímosť, pro kteréž vlastnosti k srdci mluví. V nápěvu i harmonii jsou jednostejně zajímavé, i rovnováha mezi harmonií a zpěvem jest v nich dobře zachována; v mnohých jest průvod malebný. Veršované i prokompované jeho písně mají v sobě mnoho krásných tahů a svědčí bohatému zřídlu jich původce.“ V Martinovském nalezl Eugen Tupý poněkud náhradu za ztracenou činnosť svoji ve světě, a z obcování s ním vyvinulo se mezi nimi vřelé, upřímné přátelství.

Škola a modlitby klášterní zaměstnávaly dosti novice, takže jen v nemnohých prázdných hodinách mohli se vědeckým či uměleckým zábavám věnovati. Tu pak Eugen skládal básně, Michael melodisoval písně, Josef s Ivanem zase zkoušeli se v překládání některých zlomků z Xenofonta a Plutarcha na jazyk český. Tehdá přeložil též Eugen z němčiny Försterovo „Navedení k generalnímu basu“ a vydal i překlad tento tiskem u Jana Spurného roku 1835., takže sluší spis tento za první veřejnou publikaci Jablonského považovati. Jest vydán ve formátě quartovém, čítaje 28 stránek a paragrafů 99. Eugen Tupý pokusil se ve spise tomto položiti základ k české terminologii hudební, a proto v závírce podává malý slovníček hudební. Významy tvořil si a překládal Tupý dílem sám, dílem přijal vytvořené již odjinud, při čemž ovšem sebral i taková slova, která silně na snahu překládání názvů po způsobu pověstné methody Šimkovy upomínají. Tak na př. „alt“ přeložen jest tu ve „výšehlas“, „tenor“ ve „vlado-

hlas", „quinta" v „pátice" a p. Spis rozdělen jest na 5 oddílů, z nichž v prvním jedná se o „škálách, intervallích a pohybováních", ve druhém o „prvním akkordu původním a jeho odvoděných", ve třetím o „druhém akkordu původním a jeho odvoděných", ve čtvrtém o „akkordech ostatních", v pátém o „ještě některých potřebných známostech". (Sign. spisu t. v univ. bibl. 54. B. 151.)

Zatím také Michael Martinovský vystoupil na veřejnosť se sbírkou písní „Šestero písní jednohlasých s průvodem piana", obsahující 4 písně původní a 2 přeložené. Do této sbírky pojal Michael dvě písně Eugenovy, a to původní „Sliby" a přeloženou „Tužbu". Že však skladatel melodie své propůjčil písním přeloženým, toho ostře vytýká jemu Chmelenský v „České Včele", pravě: „Pan Martinovský jest již druhý skladatel vlastenecký, jejž na této dle našeho soudu nepravé dráze nalézáme. První byl náš vzácný krajan p. Vašák a čím podařenější jeho kvartetto: „Všecko, co je na zemi, co v povětří žije", tím více litujeme, že nic jiného není než přeložení staré německé písně „Alles, was die Erd enthält, was die Luft umgiebet". Vlastenečtí skladatelé volte jen vlastenských básníků původní písně, takové oživujte jenom nápěvem ducha hudebního, nebo jen tímto spůsobem se jim a národu zcela zavděčujete" [22]). Naproti tomu čestně pronáší

[22]) Chmelenský zajisté právem stěžovati si mohl na vadu nepůvodnosti v české literatuře tehdá dosti velikého místa zaujímající. Avšak vadu tuto vysvětliti dlužno ne tak vinou básníků a spisovatelů, jako spíše dobou a literárními poměry. O této otázce velmi vhodně píše Karolina Světlá („Z literárního soukromí" v „Ženských listech" 1880. čísla 4.): „Seznámivši se s literaturou českou vřele jsem ocenila její básníky, nedostižné tlumočníky národní poesie Čelakovského a Erbena, okouzlujícího Máchu, nadšeného Vocela, jemnocitného Jablonského atd., ale prosaisté čeští docházeli u mne mnohem menší obliby. Shledávala jsem v nich tolik reminiscencí na spisovatele jinojazyčné, a to nikoli jen spisovatele prvního řádu, jako na př. Auerbacha, podle něhož jsou v jistých pracích celé výjevy nejen padělány, nýbrž i celé stránky opsány, ale i na hvězdy druhé a třetí velikosti, jako na př.: Van der Veldeho, Blumenhagena, Tromlitze a j., kteréž jsou našemu pokolení asi již zcela neznámé, že jsem se skutečně někdy do opravdy při čtení rozhorlila. Teď ovšem soudím jinak a nahlížím, kdyby oni spisovatelé se nebyli obětovali, podávajíce nám, jak leckterý z nich, zejména poctivý Filípek mi sdělil, práce svoje se srdcem stísněným, neb byli si svých nedostatků a snad i plagiatů dobře vědomi, zdaž by bylo mohlo u nás vůbec cosi belletristického vycházet? Musili chtějíce nechtějíce vytvořiti literaturu, o niž v první řadě se jednalo, a v druhé řadě teprve o hodnotu plodů

Chmelenský svůj úsudek o líbezných melodiích písní původních, zvláště o Tupého písni „Slibech“, kterak „pozoruhodna jest něžnosť a zvláštní lehkosť a zachování rázu národního.“ Z písní „Zastaveníčko“ a „Dovtipný milý“ vyzírá čistý duch národní.

Mezitím co Tupý s Martinovským od ruchu vlasteneckého a literárního ze středu Prahy odloučeni jsouce, český zpěv, hudbu a básnictví na vrchu Sionu spolu pilně zvelebovali, pracovali úsilovně dole v Praze čeští ochotníci divadelní k otevření a zahájení veřejných her. Však nežli to se státi mohlo, bylo třeba prvé vymoci dovolení ke hrám předně od úřadu, za druhé od ředitele stavovského divadla. Do žádosti ochotníků připojilo se, že výtěžek her věnován bude ústavu pro chudé a přidal se seznam herců v pořádku, jak následuje: Jan Tomíček, soukr. učitel, Jan Vogl, knihkupecký, Karel Silbrnagel, dilettant, Vilém Burksdorf, učitel anglického jazyka, Václav Filípek, soukromý učitel, Jan Kaska, statista, Jan Vürbs, malíř; panny: Anna a Marie Rožmitálská, Magdalena a Anna Forchheimová a Marie Šomková. Za správce divadla jmenován byl Josef Kajetán Tyl. Povolení přišlo z obojích míst hlavně přičiněním otců chudých farní osady svatomikulášské a pak Falka, ředitele stavovské kanceláře, takže po šesté soukromé hře dne 22. února 1835. dávala se ponejprv veřejně ve prospěch ústavu chudých Klicperova fraška „Žižkův meč“. Před početím hry přednesl J. K. Tyl obecenstvu hojně shromážděnému proslov, který on sám sepsal. Eugen Tupý dostával o pokrocích divadla tohoto zprávy od Tyla, který jej časem na Strahov navštívil, avšak nemoha se ku své nemalé žalosti snah těchto súčastniti, těšil se toliko básnictvím a podával své plody Tylovi do „Květů“, přispívaje i drobnými zprávami do rozmanitostí.

jejich. Podobně píše Jakub Malý („Naše Znovuzrození“ část I. str. 18.): „Až do roku 1830. literatura česká v pravém slova smyslu jen živořila, nevykračujíc hrubě z oboru populárního písemnictví pro nejnižší vrstvy lidu. Snahy její nenesly se vysoko, přestávajíce na formálním následování cizích vzorů; poněvadž pak celé vyšší vychování mládeže bylo německé, němčina ve všech oborech veřejného života panující, národ německý na ten čas v zenithu své literární slávy, což divu, že vzory brány od Němců? Celá tehdejší belletristika česká byla téměř výhradně překladem z němčiny anebo veršováním à la Bürger a Schiller; překlady z angličiny a francíny byly vzácnými výminkami. Literatur jinoslovanských na ten čas ještě sobě velmi málo všímáno. Ducha samostatného rázu ostře vytknutého literatura česká ještě neměla: netvořila ještě zvláštní individualitu mezi literaturami novověkými; byla holou slupkou bez jádra.“

Rok noviciatu ubíhal dosti rychle. Ve škole prodělávali mladí novicové vedením představeného svého pravidla řádová a učili se hebrejštině. Novicmistr strahovský, Jan Bapt. Stoppani, byl důvěrným přítelem Bernarda Bolzana a byl mu také ze všech přátel jeho svojí učeností a vřelou láskou k bližnímu nejpodobnějším. Stoppani měl zvláště vyvinutou sílu a bystrosť paměti; oné dovedl diktovati třem písařům najednou z paměti, aniž při tom ptáti se potřeboval, kde kdo z nich psáti přestal. Rovněž tak o jeho dobrém srdci mnohá pověsť chvalitebná se vypravuje. Chodívaje každodenně v určitou dobu za strahovskou bránu na procházku neopominul napřed zajiti do provisoriatu, kdež sebrav hrsť klášterních peněz nic na jich hodnotu se neohlížeje do kapsy vstrčil, aby je venku rozdal mezi chudé, kteří už v houfném počtu na něho čekali, vědouce, kdy půjde na procházku.

Tento dokonalý kněz a učenec záhy spozoroval, že jednotvárný život klášterní Eugena a Josefa netěší, a jsa toho přesvědčení, že každý stav ve společnosti lidské dobrým jest, jestliže v něm povinnosti řádně se plní, sám radil jim, aby raději jinou dráhu dle svého přání a chuti volili, řka: „Kdo má schopnosti a dobrou vůli pro vlasť a národ pracovati, má k tomu lepší příležitosť ve světě nežli v kláštеře“ [23]). Hlavně pak Matoušovskému dával to na srozuměnou, řka: „Vy se obíráte mnoho historií filosofie, nevím, jak to srovnáte s regulí klášterní!“ Tupý, Matoušovský a Jelínek počali o řečech a naučeních Stoppaniho hlouběji přemýšleti, čímž ovšem duch klášterní v nich ochaboval. Rok noviciatu nachyloval se ku svému konci a nastala doba rozhodnutí. Jednomyslně rozhodli se klášter opustiti a zapsati se na universitu: Tupý s Jelínkem ke studiím právnickým, Matoušovský k lékařským. Jednoho dne zdvihli se mladí přátelé a jak pověsť klášterní vypravuje, prošedše klášterní zahradu až ke zdi oddělující zahradu od Petřína, přeskočili ji, by se více nazpět nevrátili. Tak stalo se, že Tupý, — Matoušovský a Jelínek, nedokončivše noviciatu, z řádu praemonstratského vystoupili. (Pokračování.)

[23]) Možná, že J. B. Stoppani měl také vliv na vystoupení J. Hanuše z kláštera strahovského roku 1832., jenž tam noviciat ztrávil. Hanuš i potom jakožto vystouplý novic ku Stoppanimu docházel, uče se od něho hebrejštině. — V upomínku na rok svého noviciatu a za příčinou vyjevení své vděčnosti k bývalému novicmistru svému vydal Hanuš spis: „Píseň písní. V domnělé a aesthetické její podobě staré uspořádal J. Hanuš. — K vděčné památce nezapomenutelného svého učitele Dra. J. Stoppaniho roku 1831. a 1832. v královském opatství Praemonstratském řeholních kanovníků na hoře Sion v Praze.“

Trachiňanky, tragoedie Sofokleova.

Po stránce aesthetické rozebírá **Al Hlavinka.**

(Pokračování.)

Výstup dvanáctý (stasimon páté 947—970). Sbor družek žalostně opěvuje nešťastný osud Deianeiřin a Herakleův a přeje si, aby byl brzy sproštěn pohledu na toliké neštěstí. Dává se tím návěstí, že děj spěje ku konci.

Výstup třináctý (exodos 971—1278). Několik mužů přináší na nosidlech Heraklea spícího. Prostřed jeviště se zastaví. Stařec napomíná, by ho nebudili. Hyllos však bolem zkřikne, Herakles se zbudí, proklíná Deianeiru a prosí Hada, by skončil jeho bolesť. Uvažuje a líčí své strasti a žádá si ztrestati Deianeiru. Odhalí prsa, ale zpomene si bývalé své síly a udatnosti, i počne znovu soptiti hněvem a pomstou. Hyllos mu vyloží, kterak se vše přihodilo, a že Deianeira „bez úmyslu zhřešila". Že Nessos ji k tomu svedl, aby si čarovným lékem, jeho krví, zachovala lásku Herakleovu.

Teď se mu rozbřesklo, že co se děje, děje se podle starodávné věštby, a že jeho života již jest na mále. Žádá si viděti matku Alkmenu a dítky, ale jsou odtud vzdáleny [1]). Teď poznává, kterak jest rozuměti oné věštbě, že nezhyne někým živým nýbrž mrtvým, a tím zajisté že jest Nessos; také prý „sproštění trampot" jistě nic neznamená leč smrť. Pak prosí Hylla, aby jej dal upáliti na Oitě. Přikazuje mu také, aby si vzal Iolu za manželku. Odnášejí Heraklea, jenž dodává si srdce k poslednímu činu.

Na konci pěje se v anapaistech o spletitých cestách osudu, jehož moci nikomu nelze zniknouti.

Potud drama. Však obrazivosť athénského obecenstva ostatek doplnila si sama. Bylo jim známo, že Herakles byl po smrti přijat mezi bohy. Sám Sofokles činí jej ve Filoktetě poslem bohův. Toť bylo Athéňanům známo a milo, neboť oni byli první, kdož počali jej za boha uctívati [2]).

[1]) Tak se vyhnul básník nové scéně žalostné a zbytečné, ode hlavního děje odlehlé. I v této umírněnosti zračí se stopa dramatického mistra. Při osobě Herakleově bylo potřeba dobře vytříbeného vkusu a veliké opatrnosti, aby ji udržel v mezích krásna. S této-li strany pozřeme na tuto stať tragoedie, ihned připadne na mysl úloha, již si položili sochařové Laokoona. Však ani tu ani tam nebylo překročeno mezí krásna, jakkoliv pathos dostupuje té výše, že by vyššího stupně antický názor ani nedopustil.

[2]) Tak básník Trachiňanek, zasadiv své drama do mythu, štěpoval poesii na poesii a vsadiv je do báje národní, vsadil je do půdy upravené a vděčné a učinil tak zadost své povinnosti i snaze vlastenecké.

Charaktery osob. Tragická vina.

O první úlohu (protagonisty) dělí se v tomto dramatě osoby dvě, Deianeira a Herakles. Deianeira jakožto rekyně dramatu počíná děj a repraesentuje jej, až v exodu jej převezme Herakles.

V Deianeiře zobrazena jest povaha milující manželky. Jako v Antigoně se zračí ideal lásky dětinné k rodičům, v Euridice, manželce Kreontově, ideal lásky materské k dětem, v Elektře pak ideal lásky sesterské: tak v Aiantě a v našem dramatě položen jest příklad lásky manželské. A. Capellmann [3]) charakterisuje lásku těchto čtyř sofoklejských žen slovem, nazývaje Tekmessinu lásku trpivou, Antigoninu vzdorovitou, Elektřinu nenávistivou a Deianeiřinu žárlivou.

Deianeira jest samá něžnosť a šlechetná obětivosť. Jen taková jest pravá povaha ženy, podle Aristotelovy Poetiky XV.: „Nesvědčí ženě býti mužnou a násilnou.“ V ní chtěl básník ozřejmiti nejen moc lásky, ale i ženu ve své lásce uraženou, jíž při vší dobrotě srdce se v takové chvíli nedostává rozvahy klidné a chladné, mysli lahodně uspořádané a ladného spolupůsobení všech duchovních sil. To chtěje básník ukázati ukázal také, kterak žena puzena jsouc vnitrnými vášněmi jedná nedosti opatrně a zamýšlejíc cosi dobrého způsobí něco zlého. Tak vznikají příhody hrozné a strastné. Aristoteles v Poetice XIV. dí o tom: „Popatřme tedy, jaké příhody jeví se hrozny nebo strastny. Takové skutky nemohou býti leda mezi přátely na vzájem; — když ve přátelství úrazy se vyskytnou, k tomu třeba prohlédati.“

A. W. Schlegel [4]) nazývá Deianeiru lehkomyslnou. Však co z toho? Aristoteles dí v Poëtice XV.: „Poněvadž pak tragoedie jest napodobou lepších než my, třeba následovati dobrých malířů; vždyť i oni vypodobujíce přece krásněji kreslí: tak i básník, napodobuje prudké i lehkomyslné i ostatní podobné letory, má je vylíčiti zušlechtěny.“ Při Deianeiře jest něco lehkomyslnosti, ale nebýti takto zušlechtěné lehkomyslnosti a postaviti na místo její skeptickou vypočítavosť až do nejzazších konců, pak není možno ani provinění, ani — tragoedie. Lehkomyslnosť Deianeiřina zůstává v mezích žádané zušlechtěnosti, a tím jen nový doklad podává se o dokonalosti této tragoedie.

Deianeira jest mysli vroucí, ale jasné a rozvážlivé: když však se jí zasadí rána tak hluboká, že ve vlastním domě se má děliti

[3]) Gymn. Progr. Koblenz 1843.

[4]) Vorles. über dram. Kunst u. Lit. 1817.

o lásku manžela s cizinkou, mysl se jí zakalí. Nicméně i tu rozmýšlí a radí se družek. Čas kvapí, nebezpečí a žárlivosť vzrůstá, — Deianeira nechá se strhnouti k činu nedosti prozřetelnému, — a v tom jest její tragická vina.

Tragická vina jest nutnou pohledávkou antické tragoedie, ne však tragoedie moderní. Tragoedie antická, jakož vůbec pohanská, vyrostla z půdy citu přirozeného, a ten žádá, aby „padlo oko za oko, zub za zub.“ Vzhledem ku mocnostem vyšším žádal cit spravedlnosti alespoň toho, aby trest byl jak tak zaviněn, třebas provinění stalo se z usouzené nezbytnosti. „Podle toho tragickým naznačiti lze každý strastný osud zaviněný, kdež pak pokuta není v souměru s vinou, tuto daleko převyšujíc, čímž vzniká v útrobě diváků soustrasť a bázeň, soustrasť s tragickým hrdinou, bázeň vzhledem k našemu osudu“, dí mistrnou stručností a jasností Kosina-Bartoš. Takto tedy jest tragická vina jen jakýmsi lidským odůvodněním osudu, jenž spravedliv jsa ale nemaje nic nad sebou a sám jsa nade vším, nedopouští vnějších důvodů, an sám sobě jest důvodem.

Proto nelze připustiti domněnky Gruppovy, že právě v nezaviněném utrpení a v nevinné smrti Deianeiřině jest pravá poesie. Toť naprosto popíráme. Ani přirozený ani aesthetický cit starého věku pohanského toho nenesl. Vždyť pak sám Spasitel trpěl a umřel, že dobrovolně vzav na se vinu světa, stal se „beránkem, jenž snímá hříchy světa.“ Teprve jeho smrtí nastal onen hluboký obrat názoru světového, že nevinné utrpení neuráží citu, anoť se pevně věří, že nevinný trpitel nepodléhá, nýbrž vítězí a pozbývaje cizí zlobou i života zde, nabývá ho na onom světě. Když tedy moderní tragoedie dopouští nezaviněný tragický osud reka (jako Emilie Galotti), toho jedinou příčinu jest hledati ve hlubokém světa názoru křesťanském, třebas by drama ani slovem se ho netklo.

Odtud netřeba, jak dobře dí dr. Ant. Stára v „Obzoru“ r. 1882. č. 13., [5]) aby právě rek dramatu něčím se provinil; žádá se toliko, aby v dramatě vůbec nějaké mravní provinění se vyskytlo, které i reka strhuje v časnou záhubu, budiž on sám při tom vinen či nevinen. Moderní aesthetikové, poněvadž se vyhýbají zúmyslně vítězným ideám křesťanským, mermomocí požadují vinu u reka samého. Však Aristoteles byl by se svého hlediska zavrhl nejlepší tragoedie moderní. Nechať tedy naši aesthetikové vysvětlují

[5]) Poukazujeme důtklivě k tomuto velezajímavému článku „O tragické vině“.

velikého pohanského kollegu Aristotela z něho samého a nechají ho státi kde stojí, ať zbytečně se nenamáhají jej smiřovati s našimi křesťanským světa názorem získanými hlubšími ideami mravními. Toť zavádělo od časů Lessingových do velikých zmatků.

Tolik nejen Gruppovi a těm, kdož s ním jsou zajedno, ale i těm, kdož „se snaží též Aristotela do své kazajky vtěsnati.“ — Ostatně Gruppe sám se poráží, řka o několik řádků níže, že Deianeira klesá pod tíhou vlastních výčitek. Byla-li nevinna, cože si měla vyčítati? Básník sám na několika místech patrně se zmiňuje o její vině: bez úmyslu zhřešila (1123), toužíc po dobru jen, chybila (1136); i sbor jí činí jemnou výtku: jest nutno skutků strachovat se hrozivých (723), a jinde. Nevina tragického reka z kořen se protiví slovům Aristotelovým v Poëtice XIII.: Předně jest na bíledni, že ani ctnostní mužové nesmějí objeviti se ve změně ze štěstí v neštěstí, ani ničemové z neštěstí ve štěstí, ani zase docela špatný ze štěstí v neštěstí upadnouti — podobná soustava by obsahovala cos lidumilného, ale ne soustrast ani bázeň, ana totiž prvá pojí se k nešťastníku nevinnému. Zbývá tedy někdo mezi oběma prostřední. Takový pak jest, kdo ani ctností a spravedlivostí nevyniká, ani neupadá v neštěstí pro špatnost a ničemnost, ale pro nějaký poklesek, jsa ve velké slávě a blahobytu.

Deianeira se provinila a smyla vinu; ale i Herakles se provinil, an byl původcem viny její tím, že jí poslal do domu sokyni; protož i jeho stihne trest. Vina Deianeiřina, ať by nebyla tak velika, jako třeba zpupnost proti bohům v Oidipu králi, přece jest vinou takovou, že připočte-li se k této vině ἁμαρτία slepě přísný osud εἱμαρμένη, mohla býti na ni položena i smrť. Konrád Schwenck dí o tom ve spise o Antigoně [6]): „Jakkoli by se zdála taková vina nepatrnou proti těžké provině nebo zločinu, v oboru mravnosti jest každá vina velika, a tím právě se dochází nejsilnějšího dojmu dramatického.“ S tohoto stanoviska počítá Trachiňanky za skvělé dílo. Ostatně sama bytosť tragoedie toho žádá, aby pokuta nebyla souměrna s vinou, nýbrž aby ji daleko převyšovala.

Vina Deianeiřina plyne z jejího nitra, ze samé povahy. Tak jest přirozeně odůvodněno i její smíření, smrť. Buď čestně a šťastně žíti — nebo si učiniti smrť: bylo zásadou pohanských Hellenův. Praví Deianera (719—722):

[6]) Gymn. Progr. Frankf. a M. 1842.

„Však stanoveno, jestli onen zahyne,
i já touž ranou dokonám s ním zároveň.
Neb s pověstí zlou žíti nelze snésti té,
jež nade všecko cení šlechetný svůj rod.“

Tato zásada, samovraždou skončiti život znectěný a nešťastný, ono hrozné „patet exitus“, plyne z kalného antického názoru světového, jenž v základních rysech byl melancholický. Z hlubin světa pohanského duní jakýsi temný základní akkord jako táhlý nářek nad jakousi vinou spáchanou, nesmířenou. Odtud jest základním tonem tragoedií Aischylových pyšná, ale zoufalá vzdorovitosť proti jakési jen tušené, nepoznané všemocnosti, základním tonem tragoedií Sofokleových jest tichá, beznadějná resignace, Euripidových pak chabá, nemužná zoufalosť. Ať nikoho nemýlí ony okamžité, až zběsilé výbuchy radosti, vzbuzené opojením a vilností při rozmanitých slavnostech: tragoedie pojímá život hlouběji, v samých základech, a ten jest u Řeků melancholický, ať nedíme v nejzazších koncích — zoufalý. A zcela přirozeno tak. Pohanům nebylo ještě dáno vyšinouti se duchem nade všelikou tíseň a strasť života, obrátiti zraky a povznésti mysl k Tomu, jenž tak miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, a jemuž tento Syn nás naučil říkati „Otče náš“.

Z toho jasně jde na jevo, že samovražda a její příčiny, vzpoura proti Bohu a zoufalosť, i na jevišti se z kořen protiví názorům a zásadám světa křesťanského. Jen bludný, na pohanských základech založený názor aesthetiky otírá samovraždu ze zvrhlosti a uličuje ji na čin svrchovaně vznešený, jako třeba učinil Bedř. šlechtic Schiller: „Co může býti vznešenějšího než hrdinská zoufalosť samovraha?“ — Tragická vznešenosť křesťanská právě v tom záleží, aby hrdina v těžkých strastech osvědčil svou mravní sílu tím, že raději všeliké podstupuje strasti, než by hříchem urazil Boha a jemu se zprotivil nebo zpronevěřil. Tito, ale jen tito jsou oni veleduchové, k nimž strasti se táhnou jako k horám bouřlivé mraky; jen o pevných, nebetyčných hor témě se lámou. Kterak neskonale vznešenější jest zjev křesťanského mučenníka nad onoho bídného sketu, jenž jakmile naň dolehne jaká strasť, ve zbabělé udatnosti sahá si na život. Jak pravdivá to slova:

„Est facile adversis in rebus spernere vitam;
Magnus revera est, qui miser esse potest.“

Po smrti Deianeiřině přejímá hlavní úlohu Herakles. Heraklea předvésti na jevišti v úloze tragicko-vážné byla práce ze dvojí příčiny choulostivá. V úloze této spíše než kdy jindy hrozilo

nebezpečí, aby se nestal onen osudný krok s tragiky ku komice. Byl‘ Herakles osobností, již prostonárodní podání stáhlo si hezky nízko, tak že směl si Euripides dovoliti ve svém dramatě Alkestis předvésti jej obecenstvu jakožto sprostého pijana, jehož pojídavosti a vysychavému hrdlu obecenstvo ani nemohlo se nadiviti. Ovšem Athéňané měli o něm pojem poněkud lepší, ale právě v tom, že jej uctívali jakožto heroa, byla druhá nesnáz, neboť Herakles jakožto heros unikal jaksi soustrasti lidské, an byl nad lidskou strasť povýšen.

Při tom bylo básníku i pečlivě dbáti, aby neporušil soustrasti, již byl u diváků zbudil ku Deianeiře, a přece měl protivné snahy jejich uvésti na jasný souhlas. Všem těmto požadavkům vyhověl básník venkoncem dobře. Již tím, že dává donésti na jeviště Heraklea spícího, jakořka ulomil hrot nedočkavosti těch, kdož se připravovali ke hlučnému, rachotnému jeho příchodu. Teprve když se probudil a ucítil bolesti, propukl ve hněv; tu bylo potřebí slušnou měrou povoliti, neboť Athéňan a vůbec Řek nedovedl si při takové mysliti Heraklea úplně klidného a mírného.

Ani že Herakles se předvádí obecenstvu jakožto rek skrušený, až plačtivý, není u Řeků nic neobyčejného ve dramatě. I tragoedie Filoktet a Niptra zakládají se na myšlénce, že bolesť i reky poráží.

Otfried Müller vytýká Herakleovi, že dověděv se od Hylla, kterak Deianeira chybila jen z lásky k němu, ani slovem na smířenou se o ní nezmiňuje. Tato námitka, ať by dobře snad připadala na naše nynější názory, kdy důstojnosť ženy jest na roveň postavena mužově, a nezná se antický názor o heroech, nikterak nepřipadá na ony doby a jmenovitě ne na Heraklea, jehož jemninké omluvy jaksi divně by se byly poslouchaly. Přece však ze samého dramatu jest zřejmo, že Herakles uslyšev, kterak se vše přihodilo, a kterak se plní vůle vyšších mocností, uznává a mlčky odpouští. Ne nadarmo dí Hyllos: „I tvůj by hněv se změnil, kdybys všecko znal“ (1134). Od těchto slov již ani hněvivým slovem se nedotekl Deianeiry. Že mysl jeho se změnila v mírnosť, lze poznati také z toho, že si přeje přede smrtí spatřiti ještě svou rodinu, matku totiž a dítky. Ostatně celé drama jest tak zosnováno, že mysl divákova čekala odpuštění Herakleovo Deianeiře; Hyllova změna mysli dávať již předem očekávati, že u Heraklea nebude jinak, jmenovitě když se za Deianeiru přimlouvá ten, kdož jí sám byl prudce lál. Slovem, Herakles ubírá se na Oitu smířen s manželkou a klidně nesa krutého osudu tíhu — a divák očistěný ze strázně nabývá zase pevné půdy. Toť patrně methoda Sofokleova. (Pokr.)

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vítězslav Pitra.**

(Pokračování.)

6.

Na vrchních na Česko-Dubském zámku byli po obědě. Pan Jan Janotik z Adleršteina, jeho paní a písař Stenička vstávali od stolu. Jan měl dobré bydlo. Na Českém Dubě byl pánem neobmezeným. Panství bylo klášterní, vrchnost sem nejezdila a tak měl pan Jan zlaté časy. Měl plnou moc a také jí užil. Byl si své moci vědom a objemný bříšek a černé jiskrné oko dodávaly mu vážnosti a přísného vzhledu. Sedláci se ho báli. Dělal s nimi obyčejně málo cavyků. Kdo nechtěl skloniti šiji, seznámil se s kládou anebo s arestem, byť i rychtářem byl. Pan Jan se dnes náležitě naobědval. Přijel domů s hladem obrovským. Byl v Jeřmanicích, kde se sedláky projednával robotu a při takové práci člověk vyhladoví. Chutnalo mu výborně. I písař jeho, Josef Stenička, nemalý cítil hlad, ale při stole neslušelo se mnoho jísti. Stenička by byl snědl aspoň třikrát tolik, ale nesměl. Proto byl také tak hubený, že se nikdy do syta najísti nemohl. Měl u vrchního stravu výtečnou, co mu však po dobrotě, když je toho málo. Pan vrchní říkal, že je Josef jako louč a proto že mnoho nepotřebuje a paní vrchňová se tím při dělení řídila. Dojedli, dopili, vstali od stolu, pan Jan mrsknul rukou dvakrát v povětří, jako by se po mouše rozháněl, což mělo býti křížem, paní Aurelie skočila ukazovákem od čela ke rtům a k prsoum, písař Josef se náležitě pokřižoval, políbil paní vrchňové uctivě ruku, poděkoval se vrchnímu za oběd a chystal se k odchodu.

Počkal, Josefe! Jsme utrmáceni, zemdleni, třeba nám posily. Mimo to mám s ním důležitou rozmluvu. Vypijeme ještě sklenku. Písař Josef stanul celý ztrnulý. On, písař, má píti s panem vrchním ještě sklínku! Josef nebyl u pana vrchního příliš v lásce. Pan Jan o něm říkával, že má o kolečko více. Asi před třemi lety odvážil se totiž Josef pronésti před panem vrchním své mínění o zlepšení lesního hospodářství. Pan Jan nemálo jej tehdy pokáral a dlouho všelijak jej pro to týral. Nyní ovšem už na věc zapomenuto a pan Jan často řídil se radou písařovou, jenž chytře náhledy své panu vrchnímu v ústa kladl, nesmírně jej při tom chvále. Písař Josef byl čilý, bystrý člověk, jehož pan Jan co chvíli potřeboval. Dnes opět chtěl se ho otázati na ledacos, pozval jej tedy na kousek rozprávky a trochu vína.

Pan Jan nalil Steničkovi a jal se hovořiti. Tak, tak, Josefe, pil. Víno je dobré a žízeň velká. Napotili jsme se, než jsme s těmi chámy přišli ku konci. Vrchnost je ještě celé pokazí. Dokud sedlák pláče, my se smějeme. Až se budou sedláci smáti, bude nám do pláče. To si, Josefe, pamatoval. Zlaté pravidlo! Byl v přádelně? Byl, urozený pane.

Dobře. Také jedno nadělení z Vídně. Co se mohlo letos lnu uspořiti! Myslím, že pan vrchní ředitel divně asi oči otvíral, když musil tento rozkaz psáti. Kolik loket již natkáno? Když jsem odcházel z jizby, bylo právě dvacet.

Dvacet. Málo! Steničko, myslím, že on řádně nedohlíží. Dvacet. Proč dráb jich ku práci nenutí? Není možno, urozený pane. Všecky holky pracují pilně. Přadleny se činí dle sil svých i tkačky. Ale pro stavy není dosti příze.

Není? zvolal pan Jan. Není dosti? A proč ne? Proč se pilně nepřede? Není přadlen.

A kde jsou? Byly čtyry a ty stačí. Jsou již jen tři.

A kde je čtvrtá? hněval se pan Jan. Je nemocna. Která? Šimkova Mařka z Uhlířova. Tak, čím dál, tím hůř. Nejlepší přadlena se nám rozstůně a ve stolku opět nový upomínací list o plátno. Kdy byla posledně v práci? Předevčírem.

Proč mi to včera neřekl, proč? Steničko, on je osel. Snad po celém světě by musil hledati druhého takového, jako je on. Do věcí, po nichž mu nic není, stále se plete, ale čeho si všimnouti má, to jeho zraku ujde. Co teď? Chtěl jsem urozenému pánu vše oznámiti již včera, ale urozený pán neráčil býti celý den doma.

Hm! prohodil pan Jan, uznávaje, že Josef je v právu. A co rychtářova, ještě nepřišla? Dosud ne, urozený pane.

Dnes je třetí den, dnes musí rychtář Brázda přijiti. Kdyby však zapomněl — však je v arestu ještě místa dosti. Potřebuju jeho dcery nutně. Výtečná přadlena, jak jsem slyšel. Doufám, že rychtář již pro ty rekruty žádosti mé vyhoví. A teď něco jiného. Byl včera v lese? Jest dříví skáceno? Byl jsem tam, urozený pane, a vše jde dle rozkazu. Myslím však, že dříví bude málo, neboť jest nám ve čtyrech nedělích odváděti dříví i do Mladé Boleslavi. Urozený pán by dobře učinil, kdyby naříditi ráčil, aby se vše při jedné práci vykonalo. Potom máme mlácení, setí — —

Dobře, dobře, ať se tedy porazí více, mnoho-li třeba. A co „na Pláni“, nekradou? Kradou, urozený pane, kradou dosti. Těžko

jim však zabrániti. Dříví je drahé, vždyť ta vojna tolik toho zhltí.

Drahé, drahé. Co nám potom? Ať se starají. Lacinějšího není. Chtěl jsem si osměliti urozenému pánu něco navrhnouti, ale vím, že bych si hněv urozeného pána přivodil.

Aha! Už zase mu sedla na mozek motolice. Jen ven s tím, ať ta moudrost nezahyne ve tmách jeho hlavy. Písař Josef pozoroval, kterak se pan Jan usmíval. Byl patrně v dobré chuti. Nálady té chtěl užiti stůj co stůj. Stenička byl jenom písař, ale lesnímu hospodářství rozuměl výborně. Četl pilně, vzdělával se, měl bystrý zrak a rozum na pravém místě a tak záhy odkryl mnoho chyb a vad, jež po léta již lesy hubily, lecos vypátral, co panství i lidu by bylo s prospěchem. Již před třemi roky pokoušel se o to, aby pana Jana svému plánu získal, přimlouvaje se, aby pařezy v zemi se nenechávaly, ale dány byly lidu za darmo a do nabyté půdy nové stromky se sázely. Tenkrát špatně pochodil. Snad dnes lépe se mu povede, kdy pan vrchní v tak dobré je míře.

Nu, hovořil, hovořil, já se na něho zlobiti nebudu, věda již předem, že to nic moudrého nebude. Můj ty Bože, vždyť i nemoudří lidé musí býti na světě!

Urozený pán ráčí věděti, že je velká nouze o dříví. Lesů sice stojí dost, ale dříví je přece drahé proto, že se ho mnoho spotřebuje. Lid chudý nemá svých lesů, jest tedy odkázán pouze na to, aby si z panského nějaké dřevo odnesl. Koupiti si nemůže. Je těžko, bolestno, ubožáka takého trestati. Chce býti také živ; chce topiti, vařiti, chce v zimě údy skřehlé rozehřáti a přece nemá kouska dříví, nemá stromu, jejž by mohl poraziti a se zásobiti. A koupiti? Je mu možno při této drahotě? Potrvá-li válka přes zimu, jaká bude potom cena dříví? A kdo tím nejvíce utrpí? Panské lesy. Lidé budou krásti o přítrž.

A k čemu máme hajné, he? Za každým stromem, urozený pane, by musil státi hajný a co by zde jednoho chytal, kácelo by mu dvacet na druhém konci. Kdyby si lid vzal dříví suché anebo vyspělé, nu, škoda je, ale není tak veliká. Lidé ti však nemají času, aby velkou porazili sosnu. Mladé dřevo je slabší, jsou dříve hotovi a tak nejen, že dříví mizí, ale i podrostu není, lesů ubývá, ubýti musí.

Hm, toť pravda. A zná on nějaký způsob, jak by se tomu dalo odpomoci? Nevím, smím-li urozenému pánu skromné a pokorné své mínění přednésti.

Mluvil, mluvil. Vidím, že dnes moudře hovoří. Na našem panství jest mimo dříví ještě hojnosť paliva jiného, lacinějšího.

Pan Jan se smál, až se ohýbal. Jiné palivo! Ha, ha, ha! Prosím jej pěkně, on je blázen! Palivo, jiné palivo. Kde je? Co může se jiného páliti než dříví? Či myslí on uhlí? A z čeho se dělá uhlí, ne-li z dříví? [1]) A pan vrchní se smál, až se okna otřásala. Stenička se zamlčel. Vždyť jsem věděl, že se nic moudrého v jeho hlavě neurodí. Nu a jaké je to palivo, he? Pověděl přece, ať řeč svou dokončí. Urozený pán ráčil se slovům mým zasmáti z domnění, že míním, uhlí. Nemíním. Je zde ještě palivo jiné.

A to by bylo? Rašelina.

Panu Janovi vypadla dýmka leknutím z ruky. Sotva dechu popadaje krčil se do kouta, měře, kudy by nejlépe utekl, kdyby jej Stenička chtěl polapiti. Pan Jan měl pevně za to, že se jeho písař zbláznil, úplně zbláznil. Rašelina! Pan Jan slova toho, co živ, neslyšel. A to že by bylo k topení? Vždycky si myslíval, že to s tím přemudrovaným písaříkem nedobře skončí a ejhle! on je již blázen. Utvořil si slovo, nové slovo. Pan vrchní se tentokrát samým strachem neodvážil ani zasmáti se. Kdyby se Josefovi vysmál, snad by jeho zuřivosť rozlítil. Je s ním sám a než by kdo přišel, dávno by jej ten blázen mohl zaškrtiti. Přisvědčí mu, chytře se pozeptá, co asi tou rašelinou myslí, aby poznal, jakého stupně písařovo šílenství dosáhlo. Rašelina. Znamenitá myšlénka, Josefe, znamenitá. A kde ta rašelina roste? Na „Bažinách," urozený pane, ale neroste tam, nýbrž musí se kopati ze země. Stenička se na dobro zbláznil; to bylo jisté. Ještě štěstí, že je tichý blázen. Ze země se vykope. Co pak se ze země kope, než hlína a kámen? A tím že by se dalo topiti? Mám kus rašeliny v kanceláři. Kdyby urozený pán ráčil se chtít na vlastní oči přesvědčiti, jak pěkně hoří, učinil bych zkoušku. A to je kus země? Ano, kus země vytvořené ze dříví. Mohli bychom hned rašelinu v kanceláři zkusiti.

Pan Jan by byl s písařem nyní do kanceláře nešel ani za celý svět. Musí se ho nějak zbýti. Dobře, Steničko. Zkusíme jeho rašelinu s večera. Nyní bych si rád trochu pohověl. Stenička se poroučel, mna si venku radostí ruce, že urozeného pána svému náhledu získal. Sotva byl písař za dveřmi — a urozený pán věděl, že jde do lesa — vyskočil pan Jan a spěchal do kanceláře. Pod

[1]) Uhlí kamenné nebylo tehda zde ještě známo.

stolem písařovým ležel kus černé hmoty. Pan Jan ji nazdvihl — dříví! hodil kousek do kamen, zapálil — hoří. Věru, Stenička není blázen. A to že by se dělalo ze země? Musí tomu přijiti na kloub. Upokojen, že jeho písař se rozumem nepominul, vrátil se do pokoje a ulehl na pohovku. Oči se mu mimovolně zavřely, již usínal. V tom vešel uctivě, s poklonou až k zemi, dráb.

Co je? obořil se na něho vrchní, jsa mrzut, že jej ze spánku ruší. Vratislavický rychtář poníženě žádá . . .

Ať vejde! S jakou asi přichází? Brázda vešel. Poníženě ručičku líbám, urozený pane. Pán Bůh rač dáti zdraví.

Děkuju, rychtáři, děkuju, jsem, chvála Bohu, zdráv. A on? Inu, zaplať Pán Bůh, zdraví by mi ještě dobře sloužilo. Rychtář se nemohl ani dost vynadiviti, jak vlídně s ním pan vrchní dnes rozpráví. Kráčel k Dubu, celý se třesa. Čím blíže přicházel k zámku, tím větší byl jeho strach, tak že mu až zuby drkotaly. Měl přivésti dvacet rekrutů a nevedl ani jednoho. A pak . . .

Tak, tak, rychtáři, zdráv? Doma všichni zdrávi? Všichni, urozený pane.

Panímáma také? A Verunka? Obě zdrávy.

Nu, a s jakou přichází, rychtáři? Proč nepřivedl s sebou Verunky? Pan vrchní očekával přadlenu a rychtář jí nevedl. Nemůže přivésti, nesmí. Je otcem jejím a dítě své nikdy nezaprodá. Ubohý vrchní! Netušil, kterak o něm rychtář smýšlí. Však mu ani na mysl cos takového nepřišlo. Potřeboval dcery rychtářovy, proslulé přadleny, nutně a tím podezření rychtářovo, Frantíkem vzbuzené, ještě sesílil. Když totiž Brázdu v návalu zlosti tak krutě vyhnal, uloživ mu přivésti ještě dvacet rekrutů, poznal, že se přenáhlil a že Verunku nyní asi sotva získá pro přádelnu. Chyba ta musila býti napravena. Pan vrchní poslal druhý den po vyhnání rychtářově drába s rozkazem, aby se okamžitě dostavil na kancelář. Rychtář nevěděl, co by rozkaz znamenal. Šel. Pan Jan seděl tehda v besídce a kouřil. Dráb uvedl rychtáře k němu.

Potřebuju jeho služeb, rychtáři, pravil pan Jan, přívětivě se usmívaje, jako by se včera nebylo ani chumelilo. Urozený pán ráčiž poroučeti a stane se. Nesliboval předem, dokud neví, co chci. (Pokračování.)

LITERATURA.

Katolická mravověda

pro sedmou školu gymnasijní; sepsal Th. Dr. Jan Procházka, katecheta při cís. král. gymnasii ve Mladé Boleslavi. Schválena Nejd. bisk. Ordinariatem v Litoměřicích dne 17. listopadu 1884. č. 6132. — V Praze, tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. 1885. Nevázaná za 90 kr.; vázaná za 1 zl. 5 kr.

Důst. pan spisovatel knihou „Katol. mravověda" snažil se dosti učiniti 1) vysokému nařízení cís. král. ministerstva kultu a vyučování, aby pro sedmou třídu gymnasií českých pořízena byla náboženská učebnice vhodnější od K. Martinovy, překladem M. Procházkovým; 2) vznešeným intencím sv. Otce Lva XIII., aby sv. Tomáše Aq. a j. církevních učitelů posud nevyčerpaných spisů v nynější theol. literatuře hojně se užívalo; a 3) svému na str. 58. ad 3. pronesenému výroku, po němž vydatným jest prostředkem, jímž lze víru uchovati a rozhojniti, mimo jiné „důkladná známosť sv. náboženství. Úžasná nevědomosť náboženská jesti, prý, smutnou vadou věku našeho."

Ad 1) K. Martinova „Katol. mravověda" přeložená a spracovaná vdp. M. Procházkou jest příliš rozsáhlá; čítáť ve posledním vydání svém 222 stran v 8". Jest tedy co hodinu vyučovací ze knihy té průměrně učiteli propracovati ve škole a žákům doma pak v paměť vštípiti skoro 3 stránky. Tolik zmoci s hojnou a nesnadnou látkou jiných předmětů septimánům s nemalým jest napjetím. Odtud ono vys. nařízení cís. král. ministerstva kultu a vyučování. Důst. pan Th. Dr. Jan Procházka svědomitě snažil se té vadě knihy vdp. M. Procházky odpomoci. I podařilo se mu látku velmi hojnou obsáhnouti 158 stránkami; ale stránky jeho knihy non sunt numerandae, sed ponderandae. Mají co hodinu propracovány býti asi 2; avšak neváhám pronésti mínění, že i učitel i žák na těch dvou stránkách po každé dosti míti budou. Praktický učitel ovšem pomůže si snadno. Jak všeobecně známo, nebývají žáci každého roku v septimě stejného nadání, stejné pilnosti a stejné přípravy. K tomu učitel přihlížeje z drobného tisku v knize, někdy méně, někdy více žákům na paměť se učiti uloží; sám však vykládaje, málo toho bude směti pominouti mlčením.

Právě drobný tisk knihy J. Procházkovy chová v sobě perly učení křesťanského, jež bádavému duchu, kterýž každoročně některým aspoň septimánům bývá vlastní, budou pokladem vzácným. — Látku všecku pan spisovatel směstnal v 57 paragrafech; kniha vdp. M. Procházky §§ má 145, tedy o 88 více. Kterému učiteli milejší jsou §§ kratší, nechť všimne si, že in margine dvěma, třemi slovy naznačen obsah textu, a tím § jest vhodně na podporu přehledu a paměti rozčástěn. Tudíž ani v té příčině knize výtka činěna nebudiž. — Důst. pan spisovatel intencím vys. cís. král. ministerstva kultu a vyučování vyhověl, zkrátiv rozsah učebnice obsahu neubrav.

Ad 2) Pan spisovatel, jak sám v předmluvě dí, o s v ě ž i l učebnici svou myšlénkami velikých filosofů scholastických zvláště pak sv. Tomáše Aq., a tím právě vyniká kniha jeho. — Mládež, kterou míváme v septimě, žádá důvodů pádných, nezvratných, rozumem, zkušeností i auktoritou Boží podepřených: a kniha dp. dra. J. Procházky přehojně jich podává. — Citáty scholastiků, filosofův a písma sv. jsou velmi vhodně a v pravé míře voleny, a dobře jich užito v původním textu latinském. V tomto směru dostál pan spisovatel intencím svatého Otce Lva XIII. dokonale, což knize jeho na cenu jest velikou.

Ad 3) „Smutnou jest vadou věku našeho úžasná nevědomosť náboženská“ dí pan spisovatel; a není, kdo by tomu nedával, že naši samozvaní vzdělanci v náboženské vědě jsou nad pomyšlení většími ignoranty. To na mysli maje dp. spisovatel se vzornou pílí spracoval stati za našich časů zvláště důležité; zejména všeobecná mravověda všecka, nauka o víře, nevěře, lásce, modlitbě, postu a o jiném na jevo vynáší, že pan spisovatel z úmyslu bedliv byl důkladnosti zevrubné. Ku některým naukám krásné přidány jsou úvahy na povzbuzenou; jinde námitky vhodně se vyvracují, pochybnosti po sobě nezůstavujíce. Kromě mnoha jiného doporučuje se v té příčině: na str. 5. „Pojem zákona věčného“; na str. 20.—21. „Námitky proti rozdílu mezi člověkem a zvířetem“ z kořen se vyvracují; na str. 51. § 19. podává se nový, velmi zdařilý rozvrh mravovědy zvláštní; na str. 60. následky nevěry se vyčítají; v § 53. důkladně o bratrském kárání, o dobrém příkladu, pohoršení se pojednává. — Panu spisovateli podařilo se látku spracovati s takovým zdarem, že kniha jeho dojde uznání a obliby u všech soudných čtenářův, a zvláště odborní znalci v ní si zalíbí.

Po stránce slohové, gramatické, lexikalní a hláskoslovné „Katol. mravověda“ dp. dra. J. Procházky jeví znamenitý pokrok. Sloh jest veskrz po česku správný, gram. pravidel šetřeno bedlivě, i hláskosloví dokonale dbáno; (průzevu úzkostlivě vyhýbáno.) — Naskytlo se pouze toto: Na stránce 7. v poslední stati za „k l a d n ý“ snad by bylo užiti terminu „d a n ý“; tak i na str. 8. v řád. 14. z dola. — Na stránce zajisté 58. v § 22. ad 1. užito slova „k l a d n ý“ opakem „z á p o r n ý.“ Ovšem i latinského „p o s i t i v u s“ užívá se též v dvojím tom smyslu, ale v češtině snad toho uhýbati. Str. 17. ř. 8. z dola za „*t. j.*“ snad by dobře bylo „j e s t.“ — Jako na počátku pan spisovatel měl po celém spise přestávati na pravidlu daném v Bruse komis. str. 194. Pozn. 2, tedy na př. na str. 26. ad. 4. za „n e o d s t r a n i v“ mělo býti „n e o d s t r a n ě“ a tak i jinde potom. — Str. 47. za „z ní“ bylo opakovati „z p ř í l e ž i t o s t i“, aby „z ní“ nebylo jmíno o vůli. — Str. 70 řád. 18. s hora za „o b u d i t i“ bylo užiti „b u d i t i“, neb „o b u z o v a t i“, ježto není ve stati té užito sloves končících. — Str. 68. ř. 12. s hora a str. 72. ř. 21. s hora za „k l a n í“ budiž „k l a n ě j í.“ Viz Brus str. 20. ad 5. b. — Str. 68. ř. 8. s hora za „k l a n ě n í“ budiž „k l a n ě t i s e“ dle Brusu str. 77. — § 34. za „D o d a t e k“ chtí míti někteří „d o d a v e k.“ — Str. 114. ř. 17. z dola chybou tiskovou za „n a-

stane“ jest „nestane.“ — A to jest vše, co se mi namanulo čtoucímu.

Panu spisovateli mohu blahopřáti, že sepsal dokonalou mravovědu; důst. pánům kollegům doporučuji pak spis ten z přesvědčení.

Jos. Nedvídek.

Svatý Vintíř a kníže Břetislav.

Poměr jejich dle básně i pravdy. Napsal **Jan Tenora.**

Vytýkává se našim některým básníkům, zejména pak Vrchlickému, že uchylují se téměř výhradně pro látku k básním svým do roztodivných zemí, jakoby jim vlasť naše žádné vděčné látky neposkytovala. Pokud výtka taková oprávněna jest, a je-li nám skutečně litovati toho, že si látky pro své básně z ciziny berou, nechceme sice rozsuzovati, nezdá se však, že by to pro nás bylo s velikou škodou. Vždyť víme, že když přece někdy oberou si za látku něco z vlasti naší, z našich dějin, kterak ji umějí básnicky zpracovati a kterakých „licencí“ si dovolují. Doklad toho? Daleko zabíhati nemusíme, vizme na příklad, kterak chopil se látky o sv. Vintíři a kterak ji zpracoval básník, který sám za úkol poesie vyhlašuje, aby hlídala lidstvu jeho ráj, a aby sílu dala mdlým a slabým těchu! Míníme báseň „Zpověď“ (sic!) od Jaroslava Vrchlického uveřejněnou v prvním čísle „Lumíra“ roku 1884. a nyní ve sbírce básní „Perspektivy“ zvané. Napřed slyšme obsah:

Kníže Břetislav musí odvésti císaři do Řezna daň. Nemoha již více odkládati jede ke hranicím. Dospěli k hvozdům sněhem zavátým; tam bylo viděti jen zbytky stop. Kníže, jehož darmo družina zapřísáhla, pustil se v tu šeř a šel po stopách směle až přišel do skalní sluje. Jaká podivaná! Jemu vstříc na loži se svíjí divný muž. „Zrak z důlků těká plaše, jak dravec z brlohy“, „chvějící se pak ruka vous škubala i vlas a ve zlykotu, lkání hlas úpěl a se třás'.“ A kníže s nahým mečem v záři ohně ve středu sluje stál, jak veliký anděl vstoupal by v město dobyté. Kmet však uzřev ho vytřeštil zraky, skočil s lože, vlas sobě škubal, pěstí se v hruď bil, na kolenou se smýkal ke knížeti, sepjal ruce a žaloval: Pět dní že již umírá ďábly štván a týrán; ani posty, ani trýznění těla mu však nepomohlo; s Jidášovou skvrnou na duši v tůň pekla že byl již stržen, až teď Bůh posýlá mu jako anděla knížete, jenž zpověď jeho vyslyší. Knížeti tážícímu se po jméně divného toho starce nezjevil je, nýbrž padnuv na kolena, bil čelem půdu a jal se zpovídati: Vyznával knížeti, že před léty, byv z vlasti vyvržen, sem odešel, tu že našel mír, oddech, klid, a lid že byl k němu jako k otci. Než ďábel zlata že ho zaslepil, a že když císař vtrhl přes hranice, nabídl se mu vésti kol záseků českých jeho voj. A tak že zradil zemi, jež mu úkryt dala, a pozdě teprve že toho pykal. S hrůzou poznává kníže, že to Vintíř. Než tento pokračuje: Vedl Němce, avšak snažení jeho hříšné cíle chybilo. Němci byli na hlavu poraženi, císař pak sám a několik pánů jeho ukrylo se ve sluji Vintířově. Tam v nouzi a bídě ztrávil Vintíř s císařem kolik dní. Páni poslaní do kraje na přezvědy nevrátili se více, až konečně i císař vida nezbytí oblékl Vintířův šat a Vintíř zas jeho, a tak šťastně císař z hvozdu vyváznul. Císař na rozloučenou ještě Vintířovi řekl: Později nebo dřív nás provedeš, a Bůh dá, že líp do českých niv. A tak se i stalo. Císař důmyslem a vtipem Vintířovým proniknul až ke Praze a zemi vzal ve služebnosť. — Tu však již kníže hněvem zmožen trhl sebou a křiknul: Dost! Ty podlý, bídný zrádce, tvé štěstí, že jsi kmet, žes bezbranný a chorý, — o budiž věčně klet! A Vintíř zas: To byl jsem! Dlouho jsem to pykal a marně. Nikde jsem pokoje neměl, přišery noční mne trápily, přeludy pekelné. Dvakráte přišli posli od Řezna, jich měšec cinkal zlatem. Já kláštera ve Fuldě měl býti opatem. Avšak odřekl jsem; císař biskupskou berlu

dával — já chtěl však klidný sen. To ovšem nemohl císař dáti. Já v mukách žil a propadl jsem peklu již! Teď pak vítám tebe, ty smrti cherube, vezmi všecko, hoď mne rázem v pekelných potvor shluk, jen konec tomu žití, jen konec těchto muk! A zaúpěl a zaštkal, padl k nohoum knížete jak poraněná šelma, když leze z doupěte! „Stál dlouho nad ním kníže v myšlénkách a něm: Jak žil jsi bídně, šeptal, tak bídný konec vem. Sníh zasypej tě tady, tě zakryj mech a keř, tvé zatracené tělo si roznes lesní zvěř! A duši, duši — —, umlk, zpět k svému lidu šel.“ Nikomu nic nepověděv jel druhého dne dál a na jeho skráni trud jako mračno stál.

Co o básni této říci? Chybou největší, že celá ta báseň jest, abychom se tak vyjádřili, velikou „poetickou licencí“ a že není v ní téměř ani slovíčka pravdy.

Pomiňme však zatím všeho ostatního, a uvažujme, co pravdy jest na výtce nejhlavnější, kterou básník sv. Vintířovi činí, že totiž byl zrádcem naší vlasti. Než nestojí tu pan Vrchlický sám, i jiní neostýchají se vytýkati sv. Vintířovi, že zneužil hanebně pohostinství, jehož mu Čechové v zemi své popřáli, a rovněž nerozpakují se nazývati ho i zrádcem vlasti. Právem-li však všichni tito tak činí, pokládáme za svou povinnosť probrati a zprávy o sv. Vintířovi, vztahující se na účastenství jeho v bojích mezi Němci a Čechy, pokud možno vysvětliti a poměr jeho ke knížeti Břetislavovi objasniti.

Napřed však dlužno se tázati, na jaké prameny se odvolávají ti, kteří vytýkají sv. Vintířovi, že zradil vlasť, a o jaké zprávy se opírají? Snad mohou říci, že řídili se dle Palackého. Slyšme tedy, kterak Palacký vypravuje k roku 1040., když pomezní hvozd český zvučel válkou mezi králem německým Jindřichem III. a knížetem Břetislavem a když na jevišti válečném vystupuje v popředí i sv. Vintíř. „V zákopech Čechové dosáhli ouplného vítězství, potřevše v boji nejudatnější muže vojska nepřátelského a zajavše veliký počet jiných, takže málo Němcův zachovalo se outékem, ku kterémuž německý pou stevník Vintíř, v okolí onom bydlivší, ukázal jim cestu. — Mezitím, any tyto věci na západu se dály, bojováno na severu země české ještě bez prospěchu. Vojsko Míšeňské již bylo plenilo zemi od Chlumce až ke Hnévínu mostu. Tam tedy pospíšiv si Břetislav, utkal nepřátely dne posledního srpna, i přinutil je ustoupati, když jim i zde tři čelní páni, Gerold, Radulf a Buko, zahynuli. Další boj přetrhl poustevník Vintíř, nesa markrabím od krále zprávu o porážce jeho a rozkaz, aby neprodlévajíce opustili Čechy.“

Avšak „roku 1041. v též letní době. na těchže místech a pod touže správou, jako v loni, dostavilo se opět dvoje vojsko německé, jen že tenkráte ještě hojnější a silnější a pod vůdci již mnohem prozřetelnějšími. Naučením bezpochyby Vintířovým, (an v Šumavé již po třidcet let poustevničiv, znal všecky její prosmyky a zakládal byl sám stezky na mnohých místech) vojsko Jindřichovo překročilo tenkráte hranice české na jižnějším než-li v loni místě, kde jich méně pilně ostříháno; i obšedši tudíž upevněná Čechův stanoviště, dostalo se beze vší ztráty do vnitř země.“ — A v poznámce na toto se vztahující praví ještě Palacký: „Ačkoli písemní z věku tohoto památky, jsouce ještě vždy příliš chudé, nemluví o Vintířově takovémto přičinění, nelze však nedomýšleti se o něm, považíme-li, kterak tentýž Vintíř již rok před tím Jindřichovi ku pomoci se propůjčoval, an

i Jindřich sám již v listině 17. Januar. 1040. dané o něm praví: „idem Guntherus pro meritorum probitate amicabiliter usus est nostra familiaritate.“ [1])

Palacký tedy nenazývá sice přímo sv. Vintíře zrádcem vlasti, avšak mluvě o takovémto jeho se přičinění ve prospěch Němců zajisté nepřímo z téhož jej obviňuje. Nezdá se nám však, že by tomu tak bylo, jak Palacký vypravuje. Odůvodniti to se pokusíme v řádcích následujících.

(Dokončení.)

Hlídka literární.

Zprávy apoštolátu tisku. Vychází začátkem každého měsíce o jednom archu za redakce P. Pl. Mathona, tiskem benediktinské knihtiskárny v Brně. Předplácí se ročně 1 zl.

Potřebovali jsme nevyhnutelně spravedlivého kritického listu, který by nám bez ohledu na spisovatele nově vycházející knihy posoudil, buď odporučil aneb nás od nich zradil. S novověkou literaturou naší vedeno mnoho švindlu. Každý chtěl psát a každý knihy tisknout. Proto překládáno mnoho nekalých škvárů z cizích jazyků — mnohé smeti přeloženy na jazyk náš, ano mnoho škvárů a smetí sepsáno a to vše pak všude bylo vychvalováno, ano s dotíravostí ke koupi nabízeno a říkáno, že není vlastencem, kdo nic z toho nekoupí. A všecky tyto české kritiky naše o časopisech a knihách katolických se ani nezmínily, jako by katolické české literatury ani nestávalo. Proto založil loni podnikavý P. Pl. Mathon kritický list „Zprávy apoštolátu tisku, věnovaný zájmům křesťanského písemnictví“, jehož název změnil letošního roku v „Hlídku literární.“ List ten jest velmi dobře redigován. Přináší nějaké články literární a pak krátké „Posudky“ všech redakci zaslaných a nově vyšlých časopisů a knih. V posudku udá krátký obsah, vytkne chyby spisovateli i tiskařské a pak buď knihu odporučí aneb zavrhne. Kritika v posudku jest spravedliva, nehledíc na osobu lidskou. Proto list ten jest každému vítán, neb při rozsáhlém rozmnožení literatury naší není možno vše čísti a sobě úsudek o nových plodech učiniti. „Hlídka literární“ však nám podá spravedlivý přehled a rozhled v literatuře naší české, zvláště katolické. Proto list ten nanejvýš odporučujeme již pro důležitosť a láci jeho. *Fr. Wildmann.*

Paměti statků

Opařanského, Podbořského, Dobronického a Stadleckého, sepsal Josef Hejna, farář v Drahově u Veselí n. Lužnicí. Cena 60 kr.

Tato velmi objemná kniha popisuje, pokud to panu faráři z pramenů sebrati aneb ze zkušenosti podati (byl‘ farářem v Opařanech) možno bylo, poměry udaných statků; popisuje tvrze, zámky, panské rody na nich usazelé, vesnice, pojednává o poměrech farních, školských a z jistých dob velmi zevrubně o poměrech hospodářských. Spis tento podává málo zajímavého pro cizince, ale za to velmi mnoho poutavých zpráv pro lid domácí, který se tu dočítá, jak se v jistých dobách vedlo jeho předkům, jak vypadala dříve jejich vesnice, kým a jak

[1]) Palacký Dějiny vyd. 1862., díl I. str. 307, 308.

byla celá jejich krajina spravována. Dle mého skromného zdání by to bylo cenu spisu velmi zvýšilo a zájem pro něj také u širšího obecenstva budilo, kdyby byl pan spisovatel na konci zevrubně popsal, pokud paměť lidská sahá aneb prameny písemné se o tom zachovaly, staročeský kroj a způsob života i obyčeje tamního lidu a zmínil se také o jeho prostonárodní poesii.

Ku konci přeji panu faráři z celého srdce, aby práce jeho mezi těmi, pro něž jest psána, hojně se rozšířila a bedlivě byla čtěna. Pan farář Hejna působil dosud na třech velice malých farkách, ale on vzdor svým skrovným příjmům bohatě katolické písemnictví podporuje, ročně mnoho peněz na knihy vydá, mnoho knih mezi lidem rozšířil, po stěhování s velikými výlohami spojeném zakládajícím členem našeho družstva se stal a nyní výtěžek ze svého spisu neponechává sobě, nýbrž věnuje jej fondu k postavení nového hlavního oltáře v drahovském chrámu Páně. Přeji mu tudíž upřímně, aby účelu svého dosáhl a ve svém poutnickém chrámu krásný oltář zbudovati mohl.

Tom. Škrdle.

Apoštol opuštěné mládeže.

Dle rozličných pramenů vzdělala Barb. Pazderníková, učitelka na měšťanských školách smíchovských. Cena 50 kr.

Kniha rozkošná, jakých málo ku čtení — prostý kněz Jan Bosko a obrovské činy jeho v oboru socialním! Obyčejný vlašský kněz a on uchvacuje mládež, že na něm všecka její láska spočívá; chudý kněz a on zřizuje kaple, chrámy, on otevírá školy, vyučuje náboženství, umění literním, hudbě i zpěvu; on živí, šatí a zaopatřuje opuštěnou mládež a nezřídka obyčejným prácem se podvoluje — dříví štípá, boby přebírá, brambory loupá — jen aby chudé děti nasytil.

Veliká protivenství se mu staví v cestu, ale mohutný duch jeho ničeho se neleká a buduje veliké dílny pro všecka řemesla, v nichž jeho chovanci dle zvláštních pravidel pracují a kdež se i tiskárna nalezá; z řad opuštěné mládeže vybírá schopné jinochy, ti se vzdělávají a pak jako kněží neb učitelé působí v duchu mistra svého a rozšiřují dílo jeho jako missionáři salesšti daleko za hranice Italie, takže se nyní v Italii, Francii, Španělsku ano až v Americe nalezá více než 150 salesských domů a chová se v nich přes 90.000 dětí a mladých dělníků. Člověku se zdá, že to čte čarokrásnou báj a ne skutečnosť — nevytvořilť celí národové tolik, co jediný Bosko. Děkuji tudíž slečně Pazderníkové, že nám tuto okrasu církve předvádí v rouše českém a děkuji zároveň komitétu pro dívčí ochranovnu (ve spolku českých učitelek v Praze), že věnuje čistý výnos spisu tohoto ve prospěch ochranovny pro zpustlé dívky, t. j. že tím pracovati chce ve smyslu Boskově. Vincenciané — a je nás již hezká garda — čtěte pilně v knize této, čtěte ji častěji, abyste měli stále před očima vzor katolického lidumila a především abyste jej následovali v lásce, jaká nás má ovládati, když chudinu navštěvujeme, neb poučujeme, neb káráme.

Tom. Škrdle.

Výklad malého a středního katechismu blah. Kanisia.

Vzdělal Jakub Procházka, professor katechetiky v Brně. Díl I. Cena 1 zl. 20 kr.

Mezi tím, co sousedé naši mohou vším právem honositi se celou řadou výborných výkladů katechismu a biblické dějepravy — chceme jmenovati pouze v celém bohosloveckém světě známá jména Gruber, Mey, Mehler, Deharbe, Ehmig, Schuster, Schmidt, Zenotti atd. — leželo u nás toto odvětví ladem, vyjmeme-li pěkně vykládaný katechismus Podstránského, a zvláštním způsobem sestavený katechismus Markrabův, kat. Tomkův, výtečný výklad biblické dějepravy prof Skočdopole, jakožto základu vyučování pravd náboženských, a jiné menší tu a tam po časopisech roztroušené aneb ve zvláštních spisech vydané výklady některých částí katechismu. Teprve nyní, kdy ve všech odborech věd nový, našemu národu přiměřený, individuelní rozvoj počal rozkvétati, začíná i česká věda bohoslovecká u nás utěšeně se rozvíjeti. Protož vítáme s velikou radostí podobné zjevy literární, obzvláště jsou-li ceny tak nevšední, jako kniha svrchu řečená. Co se týče způsobu vyučovacího, užívá pan spisovatel methody rozborné (analytické.) Máť ovšem i methoda souborná své přívržence a to vším právem; mnohdy dodéláme se právě touto methodou výsledků, jakých analysí bychom nedosáhli a domníváme se tedy, že by snad bylo také dobře někde této upotřebiti. Nicméně však i když pan spisovatel tuto poslední zavrhl a jedině rozborné se přidržel, musíme vyznati, že při výkladu katechismu mistrně si počínal. Otázkami vždy upozorní dítky na pravdu, kterouž vysvětliti chce; pak teprv následuje výklad. Jest-liže dle slov sv. Augustina „narratio“, „vypravování“ jest nejdůležitejším způsobem katechetického vyučování, vším právem také p. spisovatel na akroamatickou formu větší klade váhu, než na heuristickou (takové užívá skoro výhradně Ehmig) a dialogickou. Avšak aby katecheta zvěděl, zda dítky vysvětlenému porozuměly a povzbudil je k samostatnému přemýšlení i k pozornosti, klade vždy na konci žactvu otázky, v nichž se vypravované opakuje. Takto pokračuje pan spisovatel v celé knize. Příklady jím uvedené k vysvětlení pojmů a pravd náboženských jsou dobře volené, trefné. Sloh knihy jasný, jádrný, někde snad až příliš rozvláčný. Co jedině litovati musíme, jest, že jest tento výklad spracován dle katechismu Kanisiova, který ovšem vedle přemnoha nepopíratelných předností má také své temné stránky a zajisté v mnohém nad něho vyniká náš pražský katechismus svými jasnými definicemi. Musíme litovati tedy, že v církevních provinciích česko-moravských až dosud jednota katechismu zavedena nebyla. Výklad katechismu pražského doufáme časem vydati a prosíme starší a zkušenější dpp. bratry, by nám příspěvků svých, pomoci a rady neodepřeli.

P. *Václav Jindřich Červinka.*

Farní osada Velké Popovice.

Pamětihodné zprávy o ní sebral a svým milým osadníkům podává Jan A. Sedlák, kandidát doktoratu bohosloví, farář. V Brně 1885. Tiskem knihtiskárny Rajhradských Benediktinů. Nákladem vlastním. Čistý výnos věnován na zvelebení kostela.

Knížka tato jest velmi pečlivě sestavena a podává hojně zajímavého materialu pro osadníky p. farářovy a v druhé části, dějiny místa, i pro toho, kdo není z farnosti Velko-Popovické. Mohu ujistiti pana faráře, že jsem jeho spis s velikou zálibou četl.

Bylo by si přáti, aby katolické duchovenstvo v tomto směru více pracovalo — máť matriky, často i pamětní knihy doma po ruce, do místních neb blízkých archivů přístup snadný a do Prahy zajeti neb odtud obdržeti zpráv také možno: jest tedy potřebí jen dobré vůle a píle k takovéto práci (u mnohého ovšem za nynějších poměrů, které se však již brzy změní, také volného času). A možno očekávati, že se takovýmito topografickými spisy více duchovenstvo zabývati bude, neboť pomalu budou působiti v četných farnostech naší arcidiecése vychovanci Lehnerovi, kteří od něho nabývají v pražském semináři právě těch vědomostí, (přednáší jim o křesťanském chrámovém stavitelství a vodě je po znamenitých chrámech prakticky je o způsobu a ceně staveb poučuje), jichž k takovýmto prácem nezbytně potřebí, o nichž však starší duchovenstvo v semináři nižádného poučení nenabylo.

Tom. Škrdle.

†

František de Paula Razák,

čestný kanovník kollegiatní kapitoly sv. Václava v Mikulově, hlavní farář u sv. Mikuláše v Praze, čestný rada kníž. arcib. konsistoře, kníž. arcib. notář, kníž. arcib. dozorce škol obec. českých i německých v Praze na Starém městě, v Karlíně, v Žižkově, v Olšanech a Vinohradech, duchovní rádce sboru městských granátníků, člen družstva „Vlast“ atd.

zemřel dne 19. května 1885.

Ačkoli přinesly o tomto vzorném knězi a jeho pohřbu skoro všecky listy vycházející v Praze dost obšírné zprávy, máme přece za to, že nám čtenářové „Vlasti“ nezazlí, když jim zde podáme aspoň krátký nástin jeho života a jeho působení, přihlížejíce obzvláště k tomu, o čem jiné listy pomlčely.

Zvěčnělý narodil se dne 23. října 1820. v Šárce Nebušické, kdež měli toho roku jeho rodičové, chudičcí to lidé, najatou zahradu ovocnářskou; ale v rodišti svém nepobyl novorozenec ani celé dva dny, neboť se s ním jeho rodičové, hned jak byl pokřtěn, odebrali do Prahy, kdež měli svoje stálé bydliště a sice na Karlově. Zde též navštěvoval

obecnou školu; teprv jako hoch dvanáctiletý počal choditi do školy německé ku Piaristům, kdež měl z počátku veliké obtíže s němčinou, jež však po dvouleté úsilovné píli vítězně přemohl a stále se pak držel mezi žáky nejprvnějšími.

Záhy byl učiteli odporučován, aby pomáhal spolužákům slabším, z čehož měl velkou radosť obzvláště proto, že bude moci alespoň něčím přispěti rodičům svým.

O studiích svých na gymnasiu u Piaristů vypravovával nebožtík často a pisatel skromných těchto řádků jej poslouchával rád, jelikož jako piaristský žák některé z jeho bývalých učitelů nejen osobně znal, nýbrž i sám ještě za učitele měl, jako na př. Michaela Lišku a dosud žijícího Prokopa Dvorský-ho. Nejčastěji ovšem vzpomínal na Dvorského. A Dvorský byl také skutečně učitelem, na nějž žádný jeho žák do nejdelší smrti nezapomene. Tak pevně utkvěl každému v hlavě!

Odbyv studia gymnasialní i theologická s prospěchem výtečným kaplanoval František Razák kratinký jenom čas na Zbraslavi, tři a půl roku v Líšnici a pak plných pětadvacet let v Praze u sv. Haštala, u sv. Jindřicha a u sv. Mikuláše, tak že byl kaplanem úplných 29 let, z čehož viděti, jak „spravedlivé“ jsou stávající u nás poměry patronátní a jakým je to pro kněze „velikým štěstím“, když se stane kaplanem v Matičce Praze!

Jako kněz byl zvěčnělý v povolání svém velice horlivý, na kazatelně, ve zpovědnici i v úřadovně neúnavný; i požíval též i jako kazatel i jako zpovědník pověsti v Praze co nejchvalnější. Každé své kázaní měl pečlivě vypracované a napsané písmem velice úhledným až do těch nejmenších podrobností; význačnější věty i slova jednotlivá podškrtával různě inkoustem buď černým, červeným neb modrým, což svědčí o veliké jeho pilnosti a svědomitosti, s jakouž se připravoval ku každému kázaní. Svědčí-li však zevnější úprava jeho kázaní o veliké píli a svědomitosti co do přípravy, jest obsah jejich krásným svědectvím o vytříbeném, velmi dobrém vkusu a soudu kazatelově. Vůbec byl zvěčnělý mužem práce, mužem pilnosti právě mravenčí, čehož svědectvím nejvýmluvnějším jsou vzorně, v pravdě krásopisně psané matriky, elenchy za dlouhou řadu let, knihy nadační a vůbec všechny úřední knihy hlavní fary sv. Mikuláše, až na knihu memorabilií, do níž snesl vše, čehož se jenom kde o farní osadě Mikulášské dopátrati mohl.

Kostel a farní úřad byly takořka celým jeho světem, neboť společností a zábav nemiloval. Z Prahy nevyjížděl ani ku přátelům nejdůvěrnějším; ale rád býval, když jej někdo z přátel, obzvláště bývalých spolužáků, v Praze navštívil. — Zásluhy, jichž si zvěčnělý vydobyl ve správě duchovní, byly též uznány a pokud bylo lze odměněny. Nyní jest, jak doufáme, Bůh jeho štědrým odplatitelem, neboť žil zbožně a zbožně v Pánu zemřel. *Frant. Pohunek.*

Čest budiž jeho památce!

VLASŤ.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

c) Básníci a — Bůh.

Motto: *Bůh, je-li, jeho soud mne nepoleká.*“
(Vrchlic. Sfinx. 94.)

„*Dios!... si; pudiera ser; no contradigo,*
Si es un Dios razonable, que lo haga,
Que al fin nada tendrá ver conmigo.“
(El siglo XIX.).

o krátkém odbočení ku Gleimovi, Vossovi a literárnímu historiku Kurzovi, jež jsme učinili v článku předchozím, vraťme se opět ku básníkům našim.

Jaroslav Vrchlický sice pověděl, jak jsme už slyšeli, že se ptal boru i luhu, kde jeho „bůh“, ale že nedostal žádné odpovědi; napsal též, že člověk, ačkoli prý všude a:

„vždy hledal boha, — vždy se s prázdnem vracel“
(Symfon. 166.),

že:

„síla víry; která divem zemi s nebem spíná,
teď jen pouze mluví v světě z tvarů Perugina“
(Co život dal 170.);

ano on i bez obalu vyznal:

„a hůř, v mém srdci — běda — není boha!
Tak pusto tam, jak na daleké pláni
bych na darmo měl čekat na svitání“ (Poutí k Eld. 76.):

ale přes všechno to přece nechce býti úplně bez „boha“, neboť pověděv, že „v srdci jeho není boha“, ihned pokračuje:

„Kam dojdu, nevím, ale strach mne jímá;
vím, že v mém srdci podivný taj dřímá,
pro nějž i bůh se odcizuje duším! (Poutí k Eld. 77.)

Nemá-li však, jak sám výslovně dí, v srdci svém „boha", musí tam míti alespoň modlu čili bůžka:

„neb srdce lidské musí modlu mít,
před níž své úcty pálí kadidlo."
(Vrchl. Mythy II. 130.)

Před jakou pak modlou pálí kadidlo slavený náš básník, nemusí čtenář dlouho hádati; vysvitáť to jasně z valného počtu jeho básní. Aby pak čtenář v příčině této ani v nejmenší nezůstal pochybnosti, dí básník výslovně, že prý „na oltáři jeho poesie až dosud skví se modla ženy." Je-li vyznání toto upřímným, tož básníka srdečně litujeme, nebo soudíce dle slov jistého velkou učeností proslulého muže, jenž pověděl krátce: „stal-li se člověk nepodobným Bohu, vymýšlí si boha podobného sobě", musili bychom nutně míti za to, že jest náš básník mužem zženštilým, a toho nikterak nechceme připustiti. Spíše máme za to, že „modla ženy" srdce básníkovo neuspokojila a neuspokojí, že ji svrhne s trůnu a že bude hledati „boha" jiného. Ale co mu dodá nadšení a síly a vytrvalosti, aby našel vhodného pro sebe „boha?" Nic jiného než polibek ženy, neboť vyznává, mluvě k manželce své:

„Co dotkly se mé rty tvé svaté (!) hlavy,
zřím klidně v onen jícen tmavý,
kde život vře, ...
zde lásky dost mám, abych našel boha,
jenž volá mne ve stisknutí tvé ruky"
(Vrchl. Co život 50—51.).

Dosud ho sice ještě nenašel, leda in nud. pect. fem., ale doufá, že se mu to jednou přece snad poštěstí, když takto pěje:

„Pojď, duše, teprv teď se modlit budem [1]),
ty dcero pohanských a zašlých světů,
ty včelo vonných na Hymetu hlohů.
Víc nezbude nám v tom poznání chudém,
jen stále výš, jen k rozmachu a vzletu,
snad přece dojdem k neznámému bohu."
(Vrchl. „Malovaná okna" ve Zl. Praze, str. 67. r. 1885.)

[1]) Když totiž už všichni zbožní věřící z chrámu odešli.

Až dosud tedy básník náš neví — aspoň ne určitě —, kdo a jaký že jest ten nový jeho „bůh", a nějaký Pavel, jenž by jej toho „neznámého boha" znáti naučil, taky k němu dosud nezavítal. Ale snad toho „boha" svého najde a pozná jednou přec, až jen dospěje „k rozmachu a vzletu". Prozatím však nezbývá mu jiného, než „modliti se k neznámému bohu" (Mythy I. 185.), těšiti se brzkým jeho příštím, chystati mu skvělé uvítání a nadšeně volati:

„Nuž zvedejte se chrámy, obelisky,
trofeje minulosti! — Den jest blízký!
Dnes moře nedělí nás, nýbrž váže,
a mléčná dráha s Oriona sponou
jest řasnatého roucha pouze clonou,
zkad bohů neznámých nám kynou páže" (Sfinx 96.).
Ó padejte jen žhavé meteory!
Rtem vaším kýs bůh neznámý zem líbá
a ona vydá nový květ i tvory;
vždyť „život, život!" všehomírem hučí."

(Duch a svět 128.)

Zde pěje náš básník, že prý „život, život!" všehomírem hučí, ačkoli jinde zpíval, že prý „v srdce hloubi všem jest psána smrť." (Symfon. 21.) Důslednosť jest vůbec nejslabší stránkou našeho básníka, nevyjímaje ani náhledů jeho „filosofických", tak že bychom vzhledem k některým thematům skorem říci mohli, že jest důsledným v nedůslednosti, v boji proti náboženským pravdám a pak ještě v něčem! Ale se žádným pojmem nezachází básník náš tak nešetrně, tak neuctivě a při všem tom ještě tak nedůsledně, jako s pojmem „Bůh". Tu horuje pro „staré bohy a bohyně" řecké a římské, jinde je opět dává do pense a hledá jakési neznámé božství; tu líčí Boha jako mrzouta, jako slabocha rozumem i vůlí, jinde opět — s Mužíkem — jako tyrana, jenž hřeší na člověku, a na dovršení veškeré této nedůslednosti i jako žebráka, jako bytosť závislou od milosti básníků, jež staví nad Boha, když takto píše:

„Vás[2]) člověk trpící má zapotřebí,
bůh bez vás v svém by nevyznal se díle.
Skryt ve oblaku bůh tu pozor dává,
jak zatřesou se světy na vahadle,

[2]) básníků totiž.

on jednotlivé tony rozeznává
a vzpomíná si na anděly padlé!
Na mezích každé člověčenstva doby
vy vztyčíte mu velká strážná světla
— — — — — — — — — —
Vy nejkrásnější z lidských dcer a synů
mu předvádíte na zápraží k ráji,
by nemnil, že jsou lidé řady stínů,
a celé jeho stvoření že bájí"

(Vrchl. Poutí k Eld. 100.).

V nejvyšších dvou třídách gymnasialních čítávali i vykládali jsme různého druhu básně — české i německé. Jednou stalo se, že při výkladu poslední sloky neveliké básně německé professor náhle vstal, čtverácky se pousmál a pravil k jednomu z vyvolaných před lavici žáků: „A nyní N. napněte obraznosť svou, seberte rozum svůj a povězte nám, co že si as básník při těchto verších myslil?" — Žák napíná rozum i obraznosť svou, láme si hlavu, hádá sem a tam, my ostatní činíme taktéž, ale ani jedna z našich odpovědí neuspokojila pana professora, muže to hlavy velice bystré. I počali jsme už domýšleti se, že snad básník verši těmi řekl něco příliš moudrého, seč naše mozky, ač už nebyly tak příliš mladé, ještě nejsou. Professor vida velikou naši nesnáz šelmovsky se usmíval a konečně pravil: „Ale, ale, což jest to tak těžké? — Básník pranic nemyslil; nebo kdo myslí, nemůže tak psáti!"

Tato upomínka ze studentských let zakmitla se nám jenom tak v mysli, když jsme četli svrchu citované verše Vrchlického. — Jaký to „vznešený" pojem o Bohu! Co to as stálo našeho básníka práce a namáhání, nežli se povznesl mohutným „rozmachem" perutí ducha svého až k idealu „boha", jenž se na vlas rovná „bohu" Kamčadalův, blbému Kutkovi!! — O tomto „bohu" svém bájí totiž Kamčadalové, že prý je velmi hloupý, tak hloupý, že je i ten nejhloupější z nich mnohem chytřejší a rozumnější; ani baviti prý se neumí a kdyby prý ho nepokoušela alespoň občas malá bílá myš, snad prý by stále dřímal a na svět se ani nepodíval. Proto ho též nectí a o nic neprosí; ano oni prý domýšlejí se, že mu způsobují v pravdě „božskou" radosť a velikou prokazují milosť, když si tak někdy před ním zarejdí a zaskotačí. Toť zajisté „vznešený" o Bohu pojem!

A povznesl se přední náš básník v zmíněných svrchu verších jen o píď výše? Nelíčí v nich Boha jako bytosť rozumem obme-

zenou, kteráž by bez pomoci básníků ani svého vlastního znalá nebyla díla? Nelíčí v nich Boha jako bytosť duchem obmezenou, kteráž teprv zapotřebí má strážných světel básníků, aby nezbloudila? Nelíčí v nich Boha jako blbce, jenž na své stvoření teprve tím býti má pamatován, že mu básníci předvádějí výkvět synů a dcer lidských? Nelíčí dále Boha jako bytosť zapomněnlivou, jíž teprv básník připomínati musí, že se „stará země až dosud vznáší v hloubi prostoru", když takto píše:

„či vlastní srdce moje vzletlo k nebi
a zatoužilo po své první vlasti
a ptákem vzlétlo, by jak růže bílá
na ňadra boha kleslo, v zlatý oblak
jenž zahalený dřímá ukolébán
svých světů nekonečnou harmonií,
a vzpomnělo mu tichou svojí vůní,
že posud v hloubi prostoru se vznáší
dceř jeho nejdražší, již v lásce stvořil
a zapomenul, stará, svatá země?" (Co život 156.)

Nelíčí dále Boha jako mrzouta nevědomého, „jenž znaven věků jednotvárným sledem" hrozně se nudí, v nudě své pro zábavu tvoří hvězdy, jež by z dlouhé chvíle opět rád rozbil, kdyby mu jenom „plání" jich vyzradilo, kde že asi jsou, když zpívá takto:

„Bůh znaven věků jednotvárným sledem
vás [3]) Nekonečnu do kadeří vetkal
nad vedrem palem i nad polů ledem.
By jeho zrak se s vaším pláním setkal,
teď řek' by jistě novou nudou jatý:
nač míhá se tam dole ten prach zlatý?"

(Vrchl. Dojmy 204.)

Pěkně děkujeme za takového „boha", jenž by svému dílu nerozuměl bez básníků, bez oněch básníků, jež pohanský filosof Plato úplně vyloučil ze svého „státu", považuje jejich působení celkem za škodlivé. A že starý Plato básníkům tak příliš nekřivdil, připustí snad i náš Vrchlický a to tím spíše, jelikož sám praví, že když prý na ně Bůh s výšin nebes hledí:

„vzpomíná si na anděly padlé" (Poutí 100.),

[3]) hvězdy.

na bytosti bystrého ducha a vůle převrácené[4])! Pěkně děkujeme za „boha“ takového, jenž „ukolébán svých světů harmonií“ sladce „dřímá“ a jenž by se snad ani neprobudil, kdyby mu básníci „na zápraží k ráji“ nepřiváděli občas „nejkrásnější z lidských dcer a synů,“ by se na ně podíval a se přesvědčil, že lidé nejsou pouhými stíny a svět že není ještě pouhou bájí.

My zde nebudeme pátrati po tom, jakým asi způsobem dostanou se básníci s „nejkrásnějšími z lidských dcer a synů na zápraží k ráji;“ to jest výhradně jejich starostí. Ale té otázky dotkneme se krátce, co že by as člověku prospěl takový „bůh,“ jak nám jej velice „důmyslně a ženialně“ vylíčil náš Vrchlický, a jakou bychom k „bohu“ takovému chovati mohli úctu?

Věru o „bohu“, jak nám jej zde vylíčil přední básník náš, mohli bychom užiti skoro oněch slov, jichž blasfemicky užil Viktor Hugo o Bohu vůbec, když v básni nadepsané: „Nač chcete boha?“ takto píše:

„Ach, černý zástupe, chceš boha? Ale k čemu?
— — — — — — — — — — — — —
Kdes v sférách trůní bůh; když tedy chceš jej míti,
pak vědět musíš dřív, co s ním máš učiniti!
— — — — — — — — — — — — —
nuž tedy ty jej chceš, proč? pro nic, ...
— — — — — — — — — — — —
jen z nudy, nad hlavou bys pána slyšel hřmíti,
bys něco přece měl, když zachce se ti klíti“
(V. H. N. Básně; přel. Vrchl. 133—134.).

Že se nemýlíme, tvrdíce že by „bůh,“ jak nám jej vylíčil Jaroslav Vrchlický, žádné u lidí nepožival úcty, dosvědčuje básník sám, když takto píše:

„Ty praduchu! Slyš, ptám se tebe,
co dát mi můžeš? Všecko mám,
znám přírodu a znám i sebe,
dost na zemi mám, nech si nebe,
v boj živlů vždy jde člověk sám!“
(Duch a svět 34.)

[4]) Jako nesouhlasíme hned s každým výrokem našeho Vrchlického, tak s ním nesouhlasíme úplně ani zde, dobře vědouce, že jest mezi básníky a básníky veliký rozdíl, tak jako vůbec mezi lidmi, a že vedle básníků, již působí zhoubně obzvláště na mládež studující, jsou i básníci vší chvály hodní, praví to věstci.

Ač jsou tyto verše smělým vyzýváním bytosti božské, tož doufáme přece, že „praduchem“ nehnou a světem neotřesou, jelikož jsou co do myšlénky skoro jenom opakováním otřepaných již veršů německých:

„ . . . Was brauchen wir fürder des Herrn?
Mag im Blauen er thronen, wir gönnen's ihm gern;
Doch die Erd' ist für uns, wir sind Könige drauf,
Lasst uns schwelgen und glüh'n, sie bescheert uns vollauf!

Že by však náš básník, nahlédnuv marnosť počínání svého, v odboji a vzdoru proti Bohu ustál, toho od něho neočekáváme, vědouce dobře, že vzdor a odboj proti božstvu považuje takořka za básníkův úkol, když v básni věnované „malé dívce, jež illustrovala jeho verše,“ takto rozumuje:

„Ó drahé dítě, jestli na tvé skráni
zář této hvězdy [5]) svítí v plném jasu,
tu v mladém srdci její mocné plání,
i s bohy musíš vejít do zápasu!“

(Rok na jihu 120.)

To je hrdinství, ráznosť a statečnosť, viď, milý čtenáři? Ještě však rázněji než-li Vrchlický řinčí břitkou šavlí (ovšem že jen brkovou) August Eugen Mužík, když za úkol básníků prohlašuje:

„Ten dávno ztracený ráj dobývati zpět,
a bohy slávou zpilé
na spravedlivý soud všech věků pohánět,
rvát poklady jim zbylé!
Nechť soptí hněvem svým a blesky lidstvu v strach,
my nastavíme čela,
jich střely rozbijí se o ně, klesne v prach
ta pýcha jejich celá. (Mužík, Hlasy 146.)

Že nám ani ve snu nenapadá, bráti v ochranu staré „bohy“ pohanské, ať si již římské nebo řecké, nemusíme teprv připomínati. Jestliže však přec pozvedáme tuto hlasu svého proti Vrchlickému a Mužíkovi, činíme tak ne k vůli starým „bohům“ pohanským, již byli pouhou smyšlenkou lidskou, ale proto, že se za nimi skrývala přece (ač zpitvořená) idea božství, na kteroužto ideu útokem ženou naši básníci, vyzývajíce v boj stará pohanská božstva všecka úhrnem a hrozíce jim strašným pokořením [6]).

[5]) poesie totiž.

[6]) Jediná Afrodita těší se přízni obzvláště našeho Vrchlického.

Hugo jednou napsal: „Kde náboženství, jež trochu nerouhá se?“ a ve svém „náboženství čisté (!) lidskosti“ narouhal se Bohu až do sytosti. Lidé menší než Hugo, již také blouzní o jakémsi „novém světa náboženství,“ ačkoli dosud sami nevědí, co že by as za toto „náboženství příštích dnů“ měli prohlásiti, — domýšlejí se, že hlavní zásadou tohoto „nového světa náboženství“ musí býti bezbožnosť a rouhání se Bohu. Ano zdá se, jako by někteří měli za to, že nadání, důmysl, ostrovtip nemohou se ani jeviti jinak než-li rouháním se bytosti svrchované. Poslyšme jenom našeho Vrchlickéko, jenž takto rozumuje:

„Jsou bytosti dvě mocné, každá král
ve hrudi lidstva spolu v stálém sporu,
ku hvězdám jedna touží dál a dál,
druhá se mlčky halí ve plášť vzdoru.
Jdou stále chvatem sobě v zápětí,
kde jedna žehná, tam se druhá rouhá;
mír vzplane, až si klesnou v objetí:
Ahasver myšlénka a Kristus touha“

(Duch a svět 129.).

Dle našeho básníka jest tedy podstatným znakem „myšlénky“ vzdor a rouhání se čili odpor a boj ustavičný proti Bohu; a tento boj prý trvati bude tak dlouho, dokud se Bůh s „myšlénkou“ nespřátelí, čili, jak básník jinde naznačuje, dokud se Bůh a Eblis (= ďábel-representant myšlénky) spolu nepolíbí, dokud si Kristus a věčně bloudící Ahasver neklesnou v objetí! Kdyby se však Bůh s „myšlénkou“ nechtěl spřáteliti, bude prý boj trvati tak dlouho, dokud nebude Bůh s trůnu svého svržen a dokud „myšlénka,“ „jíž nikdo neodolá,“ nezasedne „na trůn božské veleby.“ To, zdá se nám, povědíti chtěl básník, když v básni nadepsané „mythus o víně“ o Prometheovi, jejž považuje za zosobnění myšlénky, takto pěje:

„On (Prometheus) cítí již to křídlo netopýří [7]),
jak cloní skráň mu, tu kolébku světů,
zkad blýskavicí u zázračném vznětu
se usmálo a orlem k nebi vzletlo,
to nebes dítě, myšlénka a světlo!
Již cítí hlad a cítí svoji bídu
a drzosť bohů, stará pouta lidu . . .
ví, místo Zeus, že má říkat jarmo“

(Vrchl. Mythy II. 178.),

[7]) Křídlo supa Jovišova.

proto bohům vzdoruje, trpí, strádá, až konečně „hromem“ Zevse volá:

„Jsem myšlénka, jíž nikdo neodolá!
Kdys vbita na štít srázných skalných tesů
jsem bohem teď!
Pryč! z cesty Zeve, bozi buďte stíny!“

(Mythy II. 184.)

Nemluvme o tom, že jest toto stálé opěvování a velebení „myšlénky“, to věčné ohřívání podobných si myšlének o „myšlénce“ skoro až směšným, tak že, kdo neví, že jest Vrchlický básníkem tak štědře a bohatě nadaným jako málo kdo, skoro by mohl do mýšleti se, že se mu buď myšlének nedostává aneb že neumí ty myšlénky, jež má, vhodně „nasytiti,“ a že se mu snad vede jako poutníku, o němž pěje Sládek:

„Na poušti večerem rudého za soumraku
vrávoral poutník písku žhoucím žárem,
hlad myšlénky rval srdce jeho spárem
a žízeň touhy hořela mu v zraku“

(Sládek, Na prahu ráje 62.),

při kterýchžto verších můžeme si mysliti: buď že měl onen poutník hlad na myšlénku, aneb že měla hlad jeho myšlénka, jsouc obsahu prázdna, což jest v podstatě skoro jedno. — Leč nemluvme o tom, ale na to zeptejme se dotyčných básníků určitě a vážně, zda-li myslí upřímně a do opravdy, že se myšlénka, obzvláště myšlénka hluboká, nemůže jeviti jinak než rouháním se Bohu a že tudíž rouhání se Bohu znamením jest důmyslu aneb aspoň znamením volného a samostatného myšlení? Náhled tento byl by as tak pravdivý, jako kdyby kdo řekl, že jen to dítě jeví ostrovtip, jež rodičům spílá a jim vzdoruje, a že jen ten člověk svobodně myslí, jenž na všecko hubuje a všecko napořád odsuzuje. — Či myslí snad ti, jichž se týče, že jest Bůh nějakým tyranem, jenž, aby člověka ve stálé udržel porobě, v ustavičné ho chce držeti temnotě, aby nepřišel k sebevědomí, nepoznal moci a síly ducha svého a Boha snad konečně s trůnu nesvrhl? Nám se aspoň zdá, jako by někteří hověti chtěli této domněnce; či máme snad jinak rozuměti veršům Mužíkovým:

„Bůh trůní mračný, ledový
a když se člověk jemu vzpírá,
hned ve pekelné okovy
jej na vše věky uzavírá.

Však sám též nebyl mocen dost,
by bez pout, jež jak štít jej kryjí,
před duchem, jenž byl bázně prost,
zachránil svoji tyranii? (Hlasy člověka 135.)

Kdyby se Bůh člověka báti musil, byl by ho nestvořil; kdyby se musil lekati síly a moci lidského ducha, byl by dal člověku nanejvýš snad duši zvířecí, a kdyby vládl nad lidmi jako tyran, jenž hned každého, kdo se mu protiví, „ve pekelné zavírá okovy," nerouhal by se mu už ani jediný z nynějších básníků „svobodomyslných," jelikož by už dávno všichni do jednoho spoutáni byli, když ne tuhými „okovy pekelnými," tedy aspoň zákony neúprosné logiky, jež oni nazývají svěrací kazajkou. Že však jsou dosud živi a zdrávi a že mohou mysliti „úplně svobodně" i bez pravidel šosácké logiky, jest nám důkazem, že Bůh není takovým, jak oni jej líčí, nýbrž spíše dobrým, všemocným a věčným pánem a otcem; nebo otec laskavý nerad trestává a pán, jenž věčný jest a svrchovanou moc a sílu má, o niž se nebojí, může s trestem čekati, může shovívati až k době příhodné, ba až k době oné, kdy mu provinilec sám vběhne do rukou. — Či myslí snad konečně důmyslní básníci, že nemá Bůh nad tvorstvem moci ani takové, jakou má řemeslník nad svým výrobkem, a že se mu tudíž bez bázně a strachu mohou rouhati? Toho náhledu snad přece nejsou; vždyť vyznává i Sládek:

„V své nevyzpytné touze ku Tvé výši
hledíme my a jako kyklopi
ve vzdoru vrozeném Tvou dobýváme říši —
Ty zpět nás v propast srážíš!" (Sládek, Jiskry 28.)

Když tedy Bůh není ani slabochem, ani tyranem, aniž rozumného smýšlení lidského nepřítelem, proč se mu přec rouhají někteří z básníků? — Sládek odpovídá, že prý za to nemohou, neboť pěje:

„Kdo může za to?
že i ten výkřik náš už nudí lidi
a naše modlitba nevnikne nad oblohu, —
že v prsou máme trn a nenávidí
z nás jeden [8]) vše! — že rouháme se Bohu —
— — — — — — — — — — — — —
Kdož pak může za to?"
(Na prahu ráje 59.)

[8]) Unser einer!

Tak vidíš, milý čtenáři; důmyslní básníci prý za to nemohou, že nenávidí vše, že rouhají se Bohu! Co tomu říkáš? — Prosíme tě snažně, nehorši se nad tím a nehněvej se na ně, spíše jich polituj, nebo lidé, kteří za své řeči a skutky *nemohou*, jsou opravdu — k politování. (Pokračování.)

Templářova smrť.

(Dokončení.)

Rozlehl se dupot tichou pouští.
Mladý templář hbité povyskočil,
meč vytasil z vykládané pochvy
a pohlédl svojím orlím okem
na planinu kolem rozloženou,
zasypanou třpytícím se pískem.

Tlupa jezdců ozářených sluncem
uháněla na koních malých
rychleji než okřídlený vítr
opodál od rozložité palmy.
Dlouhá roucha sahala jim k patám,
kaftany to světle zelenavé,
utáhnuté červenými pasy,
a jich holé, snědolící hlavy
turbany se leskly zelenými;
po bocích jim houpaly se šavle.

Černý vraník zvětřil svoje druhy,
rychlonohé plémě Arabie,
a vítal se po bratrsku s nimi,
po bratrsku silným zařičením.

Jezdcové se všichni zarazili,
v ostrém běhu zastavili oře
a své holé, snědolící hlavy
obrátili v onu stranu pouště,
odkud hlas ten k jejich sluchu vniknul.

Vítr zadul — plášť templářův zavlál,
a na něm se kříž červený zaskvěl.

Zasvítily oči snědých jezdců,
jako oči lva se svítí ve tmě,
když uvidí kořisť pro své drápy;
skrčili se na koních malých,

vytasili zakřivené šavle,
v modrém vzduchu jimi zamávali,
„Allah“ vzkřikli ze jestřábích hrdel
a hnali se jako rozdrážděné
hejno sršní pod zelenou palmu.

Mladý templář vztýčil rusou hlavu,
zavolal si na milého koně,
vyšinul se v sedlo vyšívané,
ovinul si uzdu kolem ruky
a napřáhl meč s obou stran ostrý,
by uvítal nevěřící Turky.
Jako loďka uprostřed vln mořských,
tak utonul templář v davu Turků,
ale jeho meč s obou stran ostrý
vysoko se blýskal v jasném slunci,
odrážeje i dávaje rány
v pravo, v levo, do předu i na zad.
Mnohý Turek na zemi se svíjí
pod kopytem dupajících koní,
mnohá šavle damascenské práce
o krunýř se zláme postříbřený,
ale v boji jeden proti mnohým —
totě jelen uštvaný psů smečkou.
Ruka slábne, jedna rána stačí —
a meč ostrý z ruky na zem padnul.
Zařičeli Turci snědolící,
zavýskali rozjařeným hlasem,
že jim kořisť více neunikne,
neboť lehko zabít bezbraného.
Chutě stiskli ve svalnatých pěstech
svoje břitké zakřivené šavle,
a již rytíř poroučel svou duši
Hospodinu, Bohu všemocnému,
když tu vůdce snědých Moslemínů
po turbanu znalý sněhobílém,
po turbanu a po bílém péru,
zlatou sponou k němu připevněném,
velitelsky všechněm kynul rukou,
aby šavle do svých pochev skryli.
Uposlechli Turci snědolící,
ustoupili, kolo utvořili;
v prostřed kola zůstal mladý templář,
mladý templář s vůdcem Moslemínů.
Vůdce projel rukou šedou bradu,
projel bradu a pak zahovořil:
‚Slyš, křesťane, Mohamed můj svědek
Nespatřil jsem ještě bohatýra,
aby mladý, skoro ještě dítě,

tak se bránil šavlím mojich Turků —
a přece již vous můj sešedivěl!
Jako že jsem Mehmed Ali paša,
vlastní bratr cara Saladina,
jemuž klaní veškerá se země:
tys hrdina nad hrdiny všecky!
Jen mi líto, že bojuješ pro kříž,
bez radosti hubíš pro něj život,
mladý život radostí všech hodný.
Jakou radosť kříž ti dáti může?
Opusť, synu, tuto chudou víru,
zapři Krista, uvěř v Mohameda,
a daruju tobě život milý,
učiním tě váženým a slavným,
učiním tě pašou janičárů,
jejich pašou, velikým vezírem,
prvním po mně, druhým po sultánu!'

Mladý templář ani brvou nehnul.

‚Dám ti palác nevídané krásy,
od základů až po střechu rovnou
celý bílý, celý mramorový,
o jakém jsi jistě nikdy nesnil.
Kolem dvora, jehož vodojemy
vystřikují libovonné pršky,
dvacet skvostných komnat rozloženo,
po pěti vždy na všech čtyrech stranách;
hedvábnými oponami všechny
rozděleny jedna ode druhé,
a koberce z vlny angorové
přikrývají dlažbu mramorovou,
nad sofami, křesly z aksamitu
po bílých jsou rozvěšeny stěnách
pádné meče, zakřivené šavle,
jatagany, dýky nabroušené,
zlaté přilby a vypuklé štíty.
V každé jizbě skříň je drahocenná:
v jedné zlato a ve druhé stříbro,
ve třetí jsou perly bez poskvrny;
modrý safír a červený rubín,
žlutý topas a zelený smaragd,
i démantu hlatě průsvitavé —
zasazené do stříbrných nádob,
do stříbrných a do zlatých číší —
uzavřeny v ostatních jsou skříních.
A když vzhlédneš křišťálovým oknem,
vůně oliv a citronů žlutých,

pomorančů, granátových jablek
zavane ti dechem svojím ve tvář.
Sto otrokův a otrokyň dvě stě
budou čekat na tvé pokynutí.‘

Mladý templář ani brvou nehnul.

Zamračil se vůdce Moslemínů,
dlouho hleděl zrakem pronikavým
v modrojasné oči templářovy,
pak se zasmál, drsně zahovořil:
‚Dráže asi prodati chceš víru!
Mohl bych tě jedním hnutím ruky
odpraviti v propasť zavržených,
anebo tě chrastícího pouty
uvrhnouti v žaláře noc věčnou
mezi krysy, ještěry a hady
a já vlastní slibuji ti statky,
kterých jsem si těžce dobyl mečem
na vítězných poutích Saladina!
Co chci za to? Věc až k smíchu lehkou:
proroka bys vzýval a ne Krista!
Ty však asi rád bys cenu větší!
Nuže, dám ti největší svůj poklad,
Fatimu ti dceru obětuji,
Fatimu, tu růži Moslemínů,
Fatimu, to srdce moje milé
a mých šedin útěchu tu věrnou.
Střežil jsem ji okem starostlivým,
bych ji vydal jenom bohatýru,
jakovým jsem tebe nyní našel.
Ona tobě život bude krášlit,
jako slunce okrašluje zemi,
na jaře když obsypá ji květem,
a ve stínu vonných cedrů slavík
i zamčené v lidské hrudi srdce
jednu píseň pějí, píseň blaha‘ . . .

Odmlčel se vůdce Moslemínů,
odmlčel se, na odpověď čekal,
ruku vloživ na svůj kindžal ostrý.

Mladý templář uzarděl se lehce,
vypjal hlavu, hrdě zahovořil:
„Proklatá je, Turku, tvoje víra,
křesťanu se za kříž umřít sluší.“

Lesklý kindžal projel modrým vzduchem,
zabodnul se v krunýř postříbřený,
ze krunýře krev se vyřinula,
mladý templář s koně na zem spadl . . .

* * *

Zas je ticho v Syrské smutné poušti.
Na trávníku pod zelenou palmou
leží templář ve své krvi mladé;
mužná prsa více nedýchají,
a vyhaslé oči hledí k nebi,
jehož modro slabě zelenavé
mezi listím palmy prokmituje.
Věrný vraník k němu hlavu kloní,
hlavu kloní, snad že slzy roní.

V. Drozdovič.

Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid.

Popisuje **Tomáš Škrdle.**

(Dokončení.)

IV.

Školství a vzdělání lidu.

Jest všeobecně známo, že se nevedl nikde tak tuhý boj o školu jako v Horních Rakousích. Z počátku vedli sice všickni biskupové oposici proti nynějším zákonům školním, ale pomalu ustoupil jeden za druhým, jeden za druhým opustil Rudigiera, ale ten stál jako skála. Roku 1884. přišla o tomto předmětu řeč na faře v Išlu a tu jsem slyšel z úst samého zvěčnělého biskupa lineckého slova: dosud si ještě žádný biskup nechválil, že se vzdal oposice. Vedle zásad neohroženého biskupa přispěl k oposici hlavně také hornorakouský zákon o školních radách, který, jak mi můj farář pravil, nedovoloval knězi v školní radě o ničem jiném jednati a hlasovati leda o náboženství. Po vydání školního zákona svolal biskup Rudigier k sobě všecky děkany (vikáře) své diecése a na té schůzi bylo usnešeno, že se kněžstvo žádné školní rady nezúčastní. Následkem toho kněz sobě ve škole odbyl náboženství a více o ni nezavadil a o nic se tam více nestaral; rovněž zase učitel dětí ani ku sv. zpovědi, ani na processí nevedl a přišel-li děkan na visitaci, v kostele se neukázal.

Tento poměr trval také u nás ve sv. Volfgangu, kdežto za jezerem náš solnohradský soused, farář, byl předsedou místní školní rady, vedl všecku úřední korrespondenci a téměř celou školou vládl.

Avšak biskup Rudigier nevedl toliko trpné nečinné oposice, naopak jeho hlavní činnosť směřovala stále ku školství a k opravě školních zákonů, a také mu již loni vláda učinila ústupky a mezi jiným nařídila, aby, kde si toho duchovní správa přeje, vedeny byly starší děti školní v neděli odpoledne na křesťanské cvičení.

Dostav sněm horno-rakouský do svých rukou a svou epochální řečí v afeře Rohrwekově obrátiv na sebe v této záležitosti pozornosť celé Evropy byl by soudem nad Rohrwekem oddělil učitele křesťanské od těch, kteří se staví příkře proti církvi a náboženství a byl by tyto zatlačil do pozadí a byl by oživil horlivé a zpružil netečné katolíky a nepřímo svým sněmem a přímo svými poslanci v říšské radě byl by působil dále ku změně zákonů školních, avšak tu povolal jej Pán do života jiného. Mnohému z nás vytryskla z oka slza nad smrtí jeho, ba sám mocnář bral živé účastenství na jeho nemoci a vyslal k pohřbu svého zástupce.

Býti všickni rakouští biskupové Rudigiery, byl by boj o školu již dobojován — toto tvrzení bych podepsal svou krví [1]).

---

[1]) Pozn. Každého roku zavítal zvěčnělý Rudigier na svátek císařův do Išlu a sloužil tam pontifikální služby Boží, načež byl pozván k tabuli císařské. Roku 1883. spojil s touto návštěvou také biřmování, které se konalo v neděli, dne 19. srpna. Bylo to již dávno mojí touhou spatřiti Rudigiera a proto jsem spěchal do Išlu. Přišel jsem zrovna na jeho kázaní, které trvalo celou hodinu. Myšlénky hluboké, krásné, pro obyčejný lid až trochu těžké. Po kázaní sloužil pan biskup pontifikální služby Boží, načež posnídal, k biřmovancům promluvil a po skončeném biřmování opět biřmované oslovil. Při obědě pan biskup mnoho řečí nenadělal, za to však kněžstvo bylo plno šprýmů, žertů a veselí a nenuceně sobě vypravovalo své kousky seminářské. Když jsem byl Jeho Milosti představen, pravil žertovně: Jetzt müssen wir böhmisch lernen (nyní se musíme učiti česky) a na to rovněž žertovně dodal: der liebe Gott verlässt keinen Deutschen, wenn er nur bischen böhmisch kennt (Pán Bůh Němce neopustí, umí-li jen trochu česky.) Dále mezi řečí řekl: Zde běhají věřící za biskupem, aby je biřmoval, ale v Čechách že musí běhati biskup za věřícími, aby se dali biřmovati. Avšak když si mne i pan farář išelský dobíral a tomu se smál, v Čechách že bývají i starci biřmováni, obrátil se p. biskup ke mně, abych p. faráři odpověděl, že je to jinde ještě hůře. V X— a ndp. biskup jmenoval místo — když prý byl zvolen biskup a kanovníci se

Nastíniv poměr školy k církvi v Horních Rakousích vypíši své zkušenosti ve školách tamnějších. Ve farnosti sv. Volfgangské jsou dvé školy: domácí a venkovská čili Gaischul. Tuto jsem převzal, jsa ještě u knížete, a 1. září vypravil jsem se do školy. Vesnice Russbach, v níž se tato škola nalezá, leží v krásném údolí, obklíčeném se tří stran lesy a vypadá velmi romanticky. Ale za to hrozně neromantická byla škola i její děti a mám-li všecko říci, nejméně romantický byl pan učitel. Zaklepám, vstoupím a děti zdraví: Pochválen buď P. J. Kristus. Pozdrav Bůh, pane katecheto! (Grüass Gott, Heirr Katechet!)

Poděkuji, představím se panu učitelovi, promluvíme několik slov a on odchází, což se mi zas líbilo, neboť jsem nevěděl, jak se s těmi dětmi shodnu, t. j. budou-li ony rozuměti mně a já jim a nešlo-li by to dobře, nerad bych býval, aby to byl slyšel pan učitel. Po krátké promluvě prohlížím si děti a vidím, že jsou hrozně špinavé a roztrhané: hoši i děvčata. Děti, povídám u vší vážnosti, až budoucí hodinu přijdu do školy, bude míti každý nehty ostřihané, nohy umyté, ruce a krk čistý a hlavu učesanou; nařizuji vám, abyste řekly matkám, by vám oděv poopravily a tak roztrhané vás do školy neposýlaly. Některá děvčata klopila oči, jiní se na sebe potutelně dívali, jako by říci chtěli: divný to člověk, jaké novoty to od nás žádá!

Na to jsem přednášel a srozuměli jsme se: já už alpskému přízvuku a dialektu trochu přivykl a děti si navykají ve škole správné němčině. Druhou hodinu přijdu do školy a mimo asi pěti byly zas všecky zamazané. Tak vy tak, pomyslím si, nu uvidíme. Vedle školy bylo u pumpy dlouhé koryto: marš tam ke korytu — jeden pumpoval vodu a druzí si musili míti ruce, nohy, obličej a nesměl mi žádný vkročiti do školy, dokud nebyl umyt. Třetí hodinu byla děvčata již krásně učesaná, lenivým klukům se k čistotě pomohlo zas u koryta a pomalinko panovala u nich vzorná čistota. Ty maličké z první třídy mi pak vždy, jakmile jsem do školy vstoupil, ruce ukazovaly, na všecky strany obracely a radostí plesaly, když jsem je pochválil. Hůře mi to šlo s čistotou ve škole: pod lavicemi a po škole vůbec ležely kusy jablek, hrušek,

mu představovali, ptal se jich, jsou-li již biřmováni. Ku konci hostiny zvedl se p. biskup a pronesl přípitek místnímu p. faráři, začež tento gentelmann políbil Jeho Milosti ruku. Na své kněžstvo byl Rudigier přísný, ale vychoval a seřadil si je dle srdce svého v mohutný šik. Na svých cestách visitačních měl obyčej navštíviti měšťanostu a přední úředníky.

prachu všady skoro na prst, tabule v oknu rozbitá a v ní hadr — prach a broky, pomyslím si, tohle jest pořádek! Čekám, že někdo zamete, okno spraví, ale ono kde nic tu nic. I dopálím se jednou a řeknu to panu učitelovi, on si slova má vzal k srdci, dal zaměsti, okno spraviti — a druhý den tady inspektor. Jak se pak pan učitel radoval! — Děti mi tam činily dosti velikou radosť, ale co mi tu radosť kalilo, byl pan učitel: hezky učil, ale velmi často se opíjel, po hospodách v noci na lavici spával a nejednou okolo osmé, když měl býti již ve škole, potácel se teprve okolo Schwarzenbachu, odkud měl domů ještě $^3/_4$ hodiny. Byl zadlužen na maděru, celé krajině a nejvíce dětem pohoršení dával, každý na něho huboval, ale žádný proti němu nezakročil. Už je tam několik let a bude-li tam ještě několik, natropí v obci mnoho zkázy.

Druhá škola byla v městysi a chodily do ní také děti z jedné vesnice solnohradské. Tam vyučoval muž řádný, s nímž jsem brzy, ač jsme se v náhledech trochu rozcházeli, uzavřel upřímné přátelství, které trvalo až do mého odchodu. Pan farář si na tuto školu hrozně naříkal: nic prý se mu to neučí, děti prý jsou surové, rozpustilé, drzé, raději že káže a všecko jiné dělá, než jíti do školy, pročež mi ji s největší radostí odevzdal. Poradil jsem mu, aby mne při poslední své hodině dětem vylíčil jako katechetu nad míru přísného. Vcházeje pak sám ponejprv do školy dělal jsem obličej velice přísný, každého jsem si mlčky pronikavým okem prohlížel, na to jsem si sedl za stolek a na děti spustil: Tedy jsem viděl už ty darebné, drzé děti, které pana faráře tak zlobily, nu uvidíme, budete-li tak dále pokračovati. A nyní jsem na ně spustil, své požadavky jim přednášel a stále hrozil a časem i rukou o stůl udeřil. Po krátké přednášce jsem jim něco málo na budoucí hodinu uložil a přísně přikázal, aby to každý uměl, že budu zkoušeti. Druhou hodinu volám jednoho, druhého, třetího, čtvrtého, pátého a on žádný ani ústy nehne; ptám se tu a tam, a on neumí žádný ani slova. Jeden asi čtrnáctiletý kluk docela, když jsem ho vyvolal, ani nevstal a sedě odsekl mi: já nic neumím. Na to se tě prozatím neptám, odpovídám, umíš-li co, čili nic, nýbrž pouze volám: pojď ven. On sebou zas ani nehnul. I ty lotře, pomyslil jsem si a kluka z lavice vytáhl a rákoskou jsem mu jich nasolil, co se do něho vešlo. Mimo to jsem zavřel všecky děti po škole a to jsem opakoval třikrát po sobě, tak že pomalu děvčata a za nimi chlapci povolovali, se učili, začež byl každý nad míru pochválen, dobrou známku dostal, a netrvalo to ani dva měsíce, byli jsme nejlepší přátelé a už jsme jimi až do

konce mého vyučování zůstali. Do dnes s radostí vzpomínám na tuto školu! S dětmi těmi jsem také konal zkoušku v kostele před děkanem išelským. Byla to jeho první děkanská (vikariatní) visitace.

V Horních Rakousích má přes 40% škol polodenní vyučování: ráno jdou do školy děti dospělejší, odpoledne menší; toto vyučování začíná ve 12 hodin, neboť se tam obědvá z pravidla v 11 hodin. Učiteli je tímto zařízením velmi přitíženo, neboť má denně 6 hodin. Toto zařízení se mi nechce nikterak líbiti: dětí k pasení není potřebí, k práci, hlavně ti menší, se nehodí a tak lenoší a zvykají si darebáctví. Lépe celý den učiti a zkrátit dobu návštěvy školní, než-li takto čas ubíjeti. Země i obce tím mnoho ušetří, neboť místo dvou se všude vydržuje učitel toliko jeden.

V sobotu mají školáci prázdno, za to musí jíti do školy ti, kteří byli v 13. neb 14. roce od návštěvy školní osvobozeni. Hoši v těchto letech mohou se již učiti řemeslům.

Vedle školy veřejné jest ve sv. Volfgangu také dívčí klášterní škola pro ruční práce. Ústav tento založila hraběnka Falkenhaynová, choť ministrova, a povolala tam milosrdné sestry sv. Kříže, které se dodělávají výtečných úspěchů. Práce jejich žaček kupují četní letní hosté a osoby vysoce postavené. Mimo školu mají ve svém domě také dětskou zahrádku, horlivě pěstují zpěv, konají s dětmi vycházky do přírody a dospělejší dívky často hrávají divadlo. Krásou přednesu, gestikulací jejich žákyň byl jsem nad míru překvapen, ale ještě více jsem byl udiven ve škole, shledav, že ty nejvýbornější herečky byly ve škole nejhloupějšími žákyněmi. Ústavu velmi prospívá polodenní vyučování školní: když jdou do školy národní dospělá děvčata, jdou do školy klášterní malá a odpoledne naopak. Děvčata lnou k sestrám velikou oddaností a na štědrý den jsou z divadelních výnosů a klášterního jmění četně obdarována: chudá děvčata dostanou obyčejně celý oblek, bohatší jen něco.

Představenou kláštera byla sestra Tita, osoba to již v letech, ale plna čilého ducha. Z počátku mi byla sestra ta dosti nesympatická, ale čím dále jsem její energii v ústavu a její působení mimo ústav seznával, tím více jsem si jí vážil. Řád milosrdných sester sv. Kříže nemá přísné regule, sestry mohly si vyjíti k večeru na procházku a představená Tita často si mimo to doběhla k sousedkám neb známým na slovíčko, avšak sotva se otevřelo jaro r. 1884., ztahovaly se nad ní mraky nepřátelství a msta lékařů a jiných nepřátel div že ji nezahubila. V krajině alpské

řádívá často difteritis a mnoho dětí této nemoci podléhá. Avšak od té doby, co přišla sestra Tita do sv. Volfgangu, nemoc sice nepřestala, ale úmrtí dítek se téměř o polovici zmenšilo: bylať Tita polovičním doktorem a hledíc k difteritis vynikala nade všecky tamní lékaře; její lék proti této nemoci pomohl téměř vždy a léku toho lékaři neměli a neznali. I utíkal se každý z osady k sestře Titě, brali s ní radu i v jiných nemocech a ona radila, pomahala, bděla v noci u lůžka nemocných a tak vryla v srdce osadníků hlubokou lásku a úctu k své osobě. Matky jí s pláčem děkovaly, že jim dítky jejich před smrtí zachránila. Toto působení bylo trnem v oku domácímu lékaři, vlastně packáři, který vedle svého umění také holil a vlasy stříhal. Tento člověk, který mnohdy podstaty nepatrné nemoci nepoznal, zahořel záští proti sestře Titě, k němu se přidal lékař okresní, ti stále na sestru sočili a žalovali, až zemská vláda v Horních Rakousích žádala matičný klášter v Linci, aby sestru ze sv. Volfgangu odstranil. Z osobní zášti povstaly proti Titě i jiné osoby, kterým se zdála býti málo nábožnou — i ty v mateřinci sočily a udávaly, tak že přišel od vrchní představené rozkaz, aby Tita správu kláštera jiné sestře odevzdala a do Lince se odebrala. Zpráva tato celou osadu ohromila a sestru bolestně zarmoutila. Lid se jitřil proti jejím nepřátelům, tak že tito ani z domu vyjiti nemohli; lid se radil, jak možno, sestru zachrániti, bylo telegrafováno. psáno do Lince k vrchní představené, já sám se písemně za Titu přimlouval, ale nic na plat, musila pryč: zášť a msta zvítězila. Odjezd její byl velmi tklivý: plakaly děti ústavu, plakaly matky jejich — mnoho lidu sešlo se ku klášteru a loučilo se s nešťastnou dobroditelkou jejich; městské paní jí kytice a bouquety podávaly, vůbec bylo to loučení nad míru dojemné a tklivé. Druhého dne přijela vrchní představená z Linze; přijela, jak mi pravila, schvalně o den později, obávajíc se, že by jí byl lid sestry Tity nevydal a že by byla prosbám lidu vyhověti musila. Hned se k ní dostavily deputace měšťanů, za nimi deputace dám, sestru Titu obhajovaly, velebily, blahořečily a zpět žádaly. Došel jsem k ní také a ostře jsem jí vytýkal nespravedlnosť, jaké se dopustila na sestře Titě — řekl jsem jí, že má nejen právo rozkazovati, nýbrž i povinnosť spravedlivě své poddané soudit — ale všecko nic platno nebylo — sestra Tita byla pro sv. Volfgang ztracena.

Když jsem jel z Alp domů a v Linci se asi dva dni zdržel, navštívil jsem sestru Titu. Avšak v klášteře mi bylo řečeno, že jest nemocná a že se zdržuje na venkovském klášterním

statku. Pršelo jen lilo, ale vzdor tomu spěchal jsem s klášterním sluhou čtvrt hodiny za Linec, abych nešťastné Titě vyřídil pozdravy a sdělil jí, s jakou láskou a lítostí na ni ve sv. Volfgangu vzpomínají. Tita byla velmi chorobná, žalem jako zničená; poslouchala s radostí všecky pozdravy a zdálo se mi, že jsem ji tím vším potěšil a duši její posilnil. Toť osud, toť odměna dobrodějky lidstva, sestry Tity.

Lid venkovský většinou jiného nečte, leda knihy náboženské a časopisy katolické. Působením Rudigierovým a katolického časopisu Linzer „Volksblatt" a horlivého duchovenstva přišlo a rozšiřuje se mezi lidem mnoho knih a v městech mnoho novin katolických. V místě se obyčejně nalezá jeden obětavý sběratel, knihy docházejí na faru, farář v neděli ohlásí s kazatelny, že jsou tu ty a ty knihy, načež si lid ku sběrateli dochází a knihy si u něho vyzdvihuje. Tím, že lid často na faru přichází, k duchovenstvu má důvěru, může horlivý kněz rozšířiti mnoho vzácných belletristických, poučných i politických časopisů a dobrých knih, čehož všeho má hojná literatura německá veliký výběr.

Avšak i liberálové nejsou nečinnými a své časopisy i knihy všemožně hledí rozšiřovati. Mezi lid jejich spisy málo sice vnikají, avšak v městech a na místech, kde letní hosté přebývají, židovsko-liberalní listy se žádají a odebírají a konservativní zatlačují. Letní hosté, ponejvíce Vídeňáci, nechají sice v Alpách mnoho peněz, ale zároveň zavádějí tam luxus ve stravě a oděvu, lehkomyslný život a rozsévají mezi lidem mnoho nevěry a náboženské lhostejnosti. Oni si z toho prostého alpského lidu a z jeho zbožnosti smích tropívají, v kostele, vejdou-li tam, drze se chovají a vůbec všude svou nevěreckou kulturu na odiv staví. Oni i listy jejich sice s alpským lidem hned tak nehnou a jeho víry brzy nezviklají, neboť jeho náboženské vzdělání jest veliké a náboženské vědomí pevné, ale škodí přec. Vždyť i kapka časem vyhloubá kámen!

V.

Čechové v Alpách.

Nenadál jsem se, že by až tak daleko a v takovém množství do krajiny išelské Čechové docházeli, aneb tam usazeni byli. V letě se tam čeští kramáři zrovna hemží: obyčejně přijede celá rodina, všecko je to otrhané, vyzáblé, ušpiněné; nezřídka jsem viděl a slyšel na procházkách, jak se to mezi sebou hádá a haštěří. Z počátku jsem se k nim hlásíval, s nimi si pohovořil, avšak tu byli hned drze dotíraví, takže jsem si jich pak ze zkušenosti více nevšímal. Lepší druh živnostníků tvoří šumaři, dále řezáči a kmínaři z Moravy, pláteníci ze Slovenska.

Z usazelých Čechů byli ve sv. Volfgangu dva tovaryši, městský písař, dva lesníci, jeden s celou českou rodinou, a jeden lesní adjunkt. Česky umí také majetnice panství, baronka Malovcová a její společnice.

Dále v osadě první úředník ministra Falkenhayna, jenž tam má továrnu a hospodářství, jest Čech, i celá rodina jeho česky hovoří. U knížete Windischgraetze, který sám česky neumí a jehož chof dosti špatně naší řeči rozumí, většina služebnictva jsou Češi. Zámecká kuchařka, „Frau Marjánka", jinak než česky nehovořila, i kněžna s ní musila vše po česku vyjednávati. A musila-li Frau Marjánka přec německy hovořiti, činila to po svojemu, časoslova šla vše na en, ku př. já chci také jiti = ich auch gehen. Českého zahradníka má ve své ville také B. Tempský, knihkupec pražský. Manželka zahradníkova dosti pěkně hovoří německy, ale pan zahradník, přišed do Alp, neznal německého slova. Už se trochu vycvičil, ale dosud jest mu to jedno, řekne-li: „das Ochs, der Kuh, aneb die Wort. Toť se rozumí, že jsme se my Češi navštěvovali a já zvláště u zahradníků ve ville Tempského zažil utěšených chvil. Oba manželé jsou dobráci a malé děti se vždy již na mne těšily a svým dětským povídáním radost mi působily. Tam jsem byl týdně dvakráte pravidelným hostem.

Ku podivu, všude, kde třeba ukázati dovednost v práci, způsobilost k úřadu, nalezají se Češi na předním místě V Išlu jest žandarmerie ze samých Čechů a v Solnohradsku — řekl mi to tamní jeden četník — jest prý mezi četnictvem 70% Čechů. Avšak jednu vadu — a ta jest v Alpách znatelnější než v Čechách — mají Čechové v cizině usazelí: téměř všichni jsou u víře vlažni, o chrám nedbají a přijímání svátostí zanedbávají

Mám také milou z Alp upomínku, že jsem tam česky zpovídal, Tělo Páně podal a popelec udělil.

Domorodí Němci, hlavně ti, co čtou katolické noviny, proti nám zášti nemají. Lid obecný vůbec o nás ničeho neví, zrovna tak jako mnoho selského lidu v Čechách nezná ničeho o lidu alpském. Mezi kněžstvem jsem také v celku proti národnosti naší nenávisti nepoznal; naopak vyslovil se ke mně sousední solnohradský farář, muž to velmi rozšafný, velice pochvalně o národu českém a obdivoval se naší činnosti v oboru vzdělavacím; a išelský pan děkan mne vyzval, abych zadal o jurisdikci a Čechy v jeho osadě usazelé česky zpovídal.

Lid tamnější, který byl ve světě, hlavně vojáci, lecos dovedou česky říci a rádi se mi tím pochlubili; kněžstvo zas stykem

s českými alumny v lineckém semináři také lecos z češtiny pochytilo a když jsem byl v Išlu na faře u oběda, byla řeč skoro jen o češtině, Z 12 čtyři kněži něco z češtiny znali, jeden docela i česky zpíval. Pan děkan se pořád na to a ono vyptával a hlavně si chtěl pamatovati svůj titul: já jsem venkovský farář. Tento pán jest svou postavou, podobou i pohyby velice podoben našemu zvěčnělému arcipastýři, kardinalu arcibiskupu Schwarzenbergovi, jest dokonale mocen jazyka francouzského, vyučoval náboženství vnučky arcivévody Albrechta, z nichž jednu loni v tyrolských lázních svátostmi umírajících zaopatřil a jest i u dvora osobou velmi oblíbenou. Prohlašovalo se také po smrti Rudigierově, že se stane biskupem lineckým. Jediné, co jsem poznal, ostře si proti nám vyjel jeden horno-rakouský děkan a ten byl rodem z Čech, z Krumlova.

Vzdělanější třídy společenské, které čtou liberální noviny, začínají však již proti nám pláti hněvem, žijíce v té klamné domněnce, že z jejich daní zřizuje stát české ústavy vzdělavací. Ubožáci! Nechat tak 50 let země alpské platit státní daně bez království českého, brzy by vystřízlivěly!

Také jeden slepec, který v krajině alpské hrává na citeru, když na mou žádosť zahrál českou hymnu — a hrál ji výtečně — posměšně ke mně pravil: ta musí nyní býti hymnou rakouskou.

Velikou a neocenitelnou službu prokazuje národu českému vídeňský časopis Vaterland, který se čte ve vysokých kruzích vojenských i civilních, hlavně mezi rakouským německým klerem, jenž ho dostává v snížené ceně. List tento je přísně katolický, přísně rakouský a národu našeho se zastane vždy ochotně a rázně. Jeho vliv sahá i za hranice a ony pro Slovany a specielně pro nás Čechy sympatické články, jež jsem četl v Germanii — pokud jsem ji četl — musíme přičítati vlivu Vaterlandu, jakožto hlavnímu representantu katolické rakouské žurnalistiky.

Tím končím své zápisky o krajině alpské. V druhém ročníku „Vlasti“ popíšu dům nezhojitelných v Linci, který jsem si tam na své cestě z Alp prohlédl a o jehož zařízení mi podali zakladatelé jeho podrobné zprávy. [2])

[2]) Pozn. Pojednání o národních písních alpských, o pověrách, o bájesloví, pohádkách jsem musil vynechati. Mám sice nějaké písně opsané, mám i nějaké pragnostiky, ale nic celkovitého. K takovémuto studiu jest třeba delšího pobytu mezi lidem. Pokud jsem tak trochu tuto záležitosť přepatřiti mohl, zdá se mi, že jest v tomto oboru lid alpský chudý.

Z básní Šimona Gregorčiče.*)

Překládá **Vojtěch Pakosta.**

Na štědrý večer.

Na štědrý večer touhou schvělá,
pod horu dívka odběhne,
by osud příští vyzvěděla,
v hlubinu vodní nahlédne.

Ve vlnách luny svit se chvěje,
chvěje se srdce v dívčině,
hned blažena, hned bez naděje
upírá zraky k hlubině.

A hle, tam na dně usměvavý
jí obraz vzplanul z temných řas,
jenž hlasem sladkým dívce praví,
že blízko její svatby čas!

Já k jezeru si zajdu taky,
až svaté noci vzplane zář,
tam snad se zjasní temné mraky,
jež dosud halí nebe tvář.

Tam nakloním se k vlnek zdroji,
poslouchat budu touhy pln,
ne příští svůj — leč vlasti svojí,
bych osud poznal z tajných vln.

Kdy vzejde štěstí mému kraji?
kdy jemu vzplane spásy den?
Co spatřím ve vln skrytém taji?
Já doufám, — ale s bázní jen!

Soči.

Krásná jsi, bystrá dcero hor,
jež v loktech svých tě vyhýčkaly,
kdy průzračných ti hlubin zor
běs temné bouře nezakalí; —
krásná jsi, dcero hor!
Děvicí horskou s výšin v luh,
se miháš přes lučiny;
a čistá jsi, jak horský vzduch,
a zpěvná jsi, jak písně vzruch
pohorské omladiny —
krásná jsi, dcero hor!
Rád zírám ve tvé vlny bodré,
v ty vlny čilé, jasno-modré:
kdy temná zeleň horských řas,
a klenba nebe v stříbrojas
jejich se ponořila;
ty z rosy nebes blankytných,
ty z rosy hor těch průsvitných
jsi svoji krásu pila —
krásná jsi, dcero hor!
Tys mně tak známa, povědoma,
kdy z horských doubrav šumíš v spěch,
jak poselkyně od domova,
mně pozdrav nesouc znamých všech —
Bůh tebe síliž v horách těch!..
Milou a zvučnou pějíc dumu,
vesele křepčíš ve vln šumu,
v té tíši stinné hor a chlumů!
Proč ale, čím jsi pláni bližší,
se tvoje živá radosť tiší?
Smutně se vineš a též časem
bolestným sobě vzdycháš hlasem?
Snad s horami se loučíš s bolem,
s kolébkou vln svých, lesů stíny,

*) Druhá ukázka ze sebraných básní slovinského pěvce-kněze, Š. Gregorčiče, jež v překladu českém Vojtěch Pakosta k tisku chystá.

či tušíš, co tu hrobů kolem,
hrobů slovanské domoviny?
Ó dvojí věru bolesť máš!
Tím bolem, kdy tvé zraky hasnou,
velkou se slzou být mi zdáš,
ač jenom slzou — přece krásnou!
Krásná jsi, bystrá dcero hor,
jež v loktech svých tě vyhýčkaly,
kdy průzračných ti hlubin zor
běs temné bouře nezakalí!
Než, běda, jako rota vrahů,
hrozí ti divý bouře plen;
přikvačil s příkrých horstva svahů,
již kraj tvůj žírný ohrožen,
jemuž svých proudů skytáš
vláhu —
ach blízko, běda, snad ten den!
Nad tebou oblak jasná tvrz,
kol tebe kule sviští z těsna,
a krve déšť, a potok slz,
a blesk a hrom — ó bitva děsná!
Ty tolik mečů nám pak zkalíš,
až v rudý proud se krve zhalíš,
našinců krví sycena,
a krví vrahů zbrocena!
Pak zpomeň rady, Soči hbitá,
již tobě vřelé srdce skytá!
Až jednou vodstva přívalem,
se nadme obľak tvojích lem,
vod proudy v tvého horstva klíně
a vodstvo květné na planině:
pak strhej hráze v pomsty soud,
vystup a v strašný zpěň se proud!
Nevrať se v meze břehů svých,
nech hněv tvůj jako polem snopy,
cizáky, země lačné stopí
v propastech vln tvých zpě-
něných!

Vyhráno!

Povídka od **Václava Špačka.**

(Pokračování.)

Hospodyně byla téhož dne všecka roztržita: hovor se sousedkami nebavil jí tak, jako jindy. Byla ráda, že brzy odešly. Za to čekala tím touženěji na hospodáře. Konečně se ho dočkala; přicházel sám, neboť sám byl Toníka vybídl, aby se podíval mezi chlapce. Však jsem se něco načekala, uvítala hospodyně manžela, když vešel do světnice. Nedějí-li se nyní zázraky, pak se zajisté již nikdy díti nebudou. Co pak se stalo?

Inu, nevím věru, jak do toho; víš-li pak, že Terina není Jakubovou sestrou? Dohnálek pootevřel ústa. Není Jakubovou sestrou, opakoval po chvíli. A Jakub?

Inu, Jakub není tedy jejím bratrem, to se rozumí samo sebou. To vím, ale čí jest Jakub, a čí Terina — jest on Slídův, či jest ona Slídova? rozkřikl se chladný jindy hospodář a chopil manželku za rameno. Pro Boha tě prosím, co se s tebou děje? zvolala polekaná Dohnálková. Terina není Slídova, řekla jí to nebožka matka — či vlastně ne matka — na smrtelné posteli. A proč se zlobíš? Mluvíš tak podivně — připadá mi, jakobys dělala si ze mne dobrý den. A kdo ti to pověděl? tázal se po-

kojněji. Slyšela jsem, když Terina sama Jakubovi to povídala. Ale — Tedy jsi je poslouchala? Náhodou, jenom náhodou jsem vyšla ven; slyšela jsem na zahradě hovor a šla jsem se podívat, kdo tam je. Byla to Terina s Jakubem. Ale povídám ti, divy, pravé divy se dějí. Měl jsi tu holku slyšeti! Takto málo kdy promluví, ale k Jakubovi mluvila jako kněz, až se z toho rozplakal. A považ jen — slíbil jí, že se napraví. Tak moudře neslyšela jsem ho ještě mluviti — zázrak, pravý zázrak, povídám. Nu dej Pán Bůh, aby si umoudřil, dí hospodář. A což Toník? Vždyť snad byl s tebou? To vím, a po celé cestě na mne nepromluvil. Ale Bůh ví, že si dnes nemůžeme rozuměti! Povídala jsi, že ho budeš pozorovati. Či tak! Ano, pozorovala jsem ho, a můžeme býti bez starosti. Ostatně bych nyní, když jsem Terinu zevrubně poznala a vím, že není Slídova — Není Slídova, není Slídova, opakoval hospodář, přecházeje po světnici — tedy bys proti tomu snad ani nebyla — ne? Ha, ha; a víš, čí jest? pokračoval, zastaviv se před manželkou a klada prst na čelo. Matko, matko, co mluvíš — nemohla by býti z horší rodiny, než byla Slídova?

Když Toník přišel po chvíli domů, tázala se ho panímáma, nebyl-li tatík v hospodě a nepil-li mnoho? Ale Toník jí řekl, že otec o hospodu ani nezavadil. Panímáma se tomu velice divila.

IV.

Jakub se od té doby velice změnil. Zůstal sice zasmušilým, jako byl dřív, ale nebýval již hluchým ku každému slovu hospodářovu. Všímal si více práce a dokazoval svědomitým přičiněním, že si služby v Dohnálkově statku váží. Hospodář vrtěl nad tím hlavou, ale byl potěšen, že Jakub zabočuje snad na lepší cestu. Ostatně zůstalo ve statku vše při starém; Dohnálek, když po několika dnech s manželkou rozmlouval, sám se srdečně zasmál, že se na ni v neděli pro nic a za nic tak „fantil.“ Byl zase jako jindy klidný. Toník byl zamlklý jako dřív, a Terina se rovněž nezměnila, vyhledávajíc více samotu nežli společnost.

Dohnálek se velice podivil, když Terina po krátkém čase ho požádala, by jí vyplatil ze mzdy částku za uplynulou dobu, a možno-li, něco napřed. Podíval se na ni, jakoby pochyboval, že k němu opravdu mluví Terina, a když mu ani nepověděla, nač peněz potřebuje, a jen se zarděla, divil se ještě více. Nicméně dal jí, čeho žádala. Ale když Terina nazejtří peníze zase přinesla, žádajíc Dohnálka, by jí je opět uschoval, tu hospodář, opíraje se

oběma rukama o truhlu, v níž míval uschované peníze, dlouho vrtěl hlavou.

Jakub se choval k Terině lhostejně. Dovedl sedět u stolu naproti ní, aniž na ni pohleděl nebo promluvil. Hospodář si jich nevšímal. za to hospodyně oba bedlivě pozorovala, a Toník činil totéž, ačkoli věděl, že matka přes tu chvíli na něj pohlíží.

Dohnálková se v duchu na Terinu mrzela, že se chová k Jakubovi tak cize. Bylať vychována od jeho rodičů, neměla by zapomínati na dobrodiní, které jí prokázali. Myslilať hospodyně, že se Terina s Jakubem tehdá na zahradě v něčem nepohodla, že sama zavdala mu příčinu ku hněvu, jen aby se mu odcizila. Jak řečeno, mrzela se proto na ni, ale nemohla se odhodlati, by jí domluvila.

Jakub sázel nyní do loterie zřídka kdy. Vyčkal, až uplynula doba, za kterou měl vybranou mzdu, a pak požádal hospodáře, by mu vyplatil zase něco napřed. Bylo to právě v tu dobu, kdy také Terina o peníze žádala. Dohnálek nejevil veliké chuti. Nač potřebuješ? tázal se. — Na šaty, pantáto.

Na šaty? Tolik ti nemohu dáti, Jakube. Ale ty bezpochyby mnoho nežádáš, viď? Takhle zlatku —

Zlatku — snad žertujete, pantáto? Za zlatku nedostanu ani kabát z pytle ušitý.

Což chceš opravdu na šaty? — Vždyť vám povídám, že si je chci koupiť.

O tom nepochybuji, vece hospodář vážně, ale chceš bezpochyby dříve vsadiť, a jakmile nevyhraješ — či, jakmile vyhraješ, chtěl jsem říci — hned poběhneš ke krejčímu.

Vidím, že si mne dobíráte, řekl Jakub, ale nerozlobíte mne. Tentokráte nebudu sázeti; nejprve půjdu ke krejčímu. Zbude-li mi něco, pak ovšem si vsadím.

Máš dobře, žes mi to pověděl: dám ti tolik, aby ti nezbylo. Pojď, doložil hospodář, otvíraje truhlu; Terininy peníze jsou právě na vrchu, dám ti z jejích. — Z Terininých? Nemáte-li právě jiných, pantáto, nechci ničeho.

Jenom si zase nyní ty mne nedobírej, dí hospodář. U nás, chvála Bohu, není tak zle, bych nemohl dáti čeledínovi několik zlatých. O Terinu se nestarej; ale ostatní peníze mám vespod a nerad bych všecko přehrabával. — Vždyť vám rozumím, ale nemáte-li kdy peněz hledati, nechci ničeho.

Dohnálek zadíval se na Jakuba. Bláznís? — Jak myslíte, ale Terininých peněz se nedotknu.

Tohle — tohle je skutečný Babylon, odlehčil si hospodář. Měj si tedy jiné! A dal Jakubovi, zač byl žádal.

Po čtrnácti dnech žasly celé Borčany, že Slídův Jakub šel po dlouhé době zase do kostela a že má nové šaty. Terina o něj bezpochyby pečuje, mínili lidé. Může Jakub děkovati Pánu Bohu, že má takovou sestru. Jenom Dohnálková věděla, že Jakub sestry nemá, a Terina že o něj pramálo pečuje.

Jakub dbal nyní mnohem víc o sebe, ale mezi chasu nikdy nešel. Nejraději býval o samotě jako Terina, a jí se nejvíce vyhýbal.

Míjel podzim, a blížily se radostné vánoce. Jinde se na ně těšili, u Dohnálků těšil se na ně málo kdo. Mladí lidé věděli, že i jim Ježíšek něco nadělí, jak činíval každého roku, ale pochybovali, že by dávky ty mohly přinésti jim spokojenosť, které všichni postrádali. Nadešel štědrý večer. U Dohnálků byla světnice jasněji osvětlena. Hořeloť na stole několik voskových svíčiček. Dohnálek byl vážnější než jindy. Když hospodyně připravila večeři, povstal a pravil: Dočkali jsme se zase štědrého večera, nevíme však, budeme-li ode dneška za rok také pospolu, jako jsme dnes. Vloni bylo nás více. Bylať mezi námi také vaše matka, Jakube a Terino. Stěží se sem dovlékla z komory, ale přišla přece. Dnes není již mezi námi. Pomodleme se za ni a za všecky zemřelé, jako sami si přejeme, by lidé po naší smrti modlili se za nás. Slova hospodářova byla nelíčená, srdečná, a přítomní nemohli odolati pohnutí. Hospodyně stírala si slzy, Terina hlasitě štkala Náhodou snad pohleděla v tu chvíli na Jakuba a viděla, že i jemu lesknou se slzy v očích. Na Jakuba působil Terinin pohled téměř kouzelně. Bylo mu, jako by dívka až do srdce mu viděla, a jeho nitro cítilo se zajisté dotknuto tím pohledem. Zachvěl se citem dosud nepocítěným, a blaho posud nepoznané naplnilo jeho duši. Nemohl odvrátiti zrakův od Teriny, která stála před ním, potichu se modlíc; v jejím obličeji jevila se pravá zbožnosť, v očích leskly se slzy. Jakub vídal Terinu od maličkosti, ale nikdy nedíval se na ni tak, jako nyní. Zdálo se mu, že se všecka změnila, ale teprve dnes, ano, teprve v této chvíli, že opravdu není hoden, aby ji nazýval sestrou, že je ctnostnější, vznešenější než on. Jakub sám sebe nepochopoval, proč zdá se mu býti Terina v této chvíli jinou než jindy, a zase mu připadalo, že byla vždycky takovou, ale že toho neviděl, ničeho vůkol sebe si nevšímaje. Neslyšel, že hospodář nábožně se modlí Otčenáš, a teprve když ostatní poznamenali se křížem a pozdravili se vespolek slovy: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ a „Dej Pán Bůh dobrý večer,“ — vyrušil se ze svého

zadumání. Vzpomněl na otce a na matku, pomodlil se nábožně a poslední zasedl ku stolu.

Při večeři nikdo nepromluvil; každý obíral se myšlénkami, které v něm vzbudila slova hospodářova. Hospodyně první započala hovor. Přinesši každému vánočku, ořechy a jablka, pravila: Krájejte jablka na příč, byste zvěděli, dočkáte-li se ještě štědrého večera. Lépe Pána Boha nehněvati, mínila Terina. Dobře máš, dí hospodář, pověra jest pověra. Nevěříme tomu, ale kdyby někdo z nás nalezl v jablku křížek, nebylo by mu zajisté veselo, a zkazil by si snad celý večer.

A také bys měla, Terino, slévat olovo, bys poznala, za koho se vdáš, pravila hospodyně. Není potřebí, již vím, koho dostanu, žertovala Terina, a Jakubovi bylo, jako by ho byl k srdci bodl.

Aj, aj, koho pak dostaneš? divila se hospodyně. Toho, který dostane mne, smála se Terina.

Podívejme se, divila se Dohnálková, kdo by se nadál té odpovědi do takového svatouška? Ale máš dobře, že jsi mne konečně uposlechla: co pojde člověku z neustálého zármutku a pláče!

Hospodyně přinesla potom vánoční dárky: Terině veliký vlněný šátek, Antonínovi stříbrný řetízek k hodinkám a Jakubovi pěkný klobouk. Ten již můžeš míti na svatbu, pravila. Tak, tak, a kde je rozmarina? tázal se Jakub.

Hle, hle, jak jest Jakub nedočkavý, pravil hospodář. Ale mám z vás, děti, radosť; jenom ty, Toníku, nebuď neustále jako zmoklá slepice. Těší mne, Jakube, že jsi nabyl trochu rozumu. Někde jest každoročním obyčejem, že děvečky a čeledínové o vánocích „vandrují," a já jsem ti to také sliboval. Dobře, že se tak nemusí státi: nerad bych ten obyčej ve svém domě zavedl, a kdybychom tak mohli každý rok o štědrém večeru spolu seděti, měl bych opravdu radosť. Jen pořádek, přičinlivosť a šetrnosť, milé děti: tyto ctnosti jsou základem štěstí. A svorni buďte vždycky: vy dva nemáte již rodičův, ale náležíte oba k naší rodině. Nerad bych, abyste se rozešli, každý do jiné služby; nebuďte si cizími a hleďte býti vždycky pospolu.

Jakub zahleděl se na Terinu; též ona pohlédla na něj, ale zardévši se hned zase sklopila oči a jala se skládati šat, který jí hospodyně darovala. Jakub se za chvíli zvedl a poděkoval hospodáři a hospodyni. Měl dáti „štědrého večera" studni a chtěl si vše připravit, aby mohl jíti na půlnoční. Šel do komory uložit nový klobouk. Věru, hospodyně měla pravdu, mohl by si jej nechati na svatbu, byl pěkný. Jakub se naň dlouho díval, když jej

ukládal do truhly, a pravil sám k sobě: Kéž by tak mohlo býti. Vhodiv do studně kousek ořechu, jablka a vánočky, vracel se zase do světnice. V tom otevřely se dvéře u síně, a Terina vyšla ven.

Nezapomeň jim říci, aby hodně dojily! volala za ní hospodyně ze světnice. Vždyť jim nesu hodně mnoho „štědrého večera!“ odpovídala Terina, zavírajíc dvéře. Tu ji někdo uchopil za ruku. Byl to Jakub. Nehněvej se, jestli jsem tě polekal, pravil. Co dáš mně štědrého večera? Kdo ví, jestli se Terina skutečně lekla; ale srdce jí mocně tlouklo, a ruka se jí chvěla. Co mi dáš štědrého večera? opakoval Jakub.

Co ti mohu dáti? pravila. Nechceš ode mne ničeho. Nabízela jsem ti pomoc, nepřijal jsi jí — ani dotknouti jsi se nechtěl mých peněz, když ti je hospodář dával místo jiných. Řekla jsi, že jest každému z nás o sebe se starati, že nemám práva od tebe něčeho žádati, pravil Jakub; chtěl jsem ti dokázati, že o mně křivě soudíš, a že si dovedu pomoci sám. Nežádám tvých peněz, Terino, nežádám ničehož — ale když pomyslím, že bys chovala se ke mně vždy tak cize jako nyní, zdá se mi, že bych nemohl být ani živ. Nemohu ti vysloviti, jak mi jest. A kdybys měla se ke mně jako dříve, dokud jsi se domnívala býti mojí sestrou — bylo by mi to málo. Chci, bys náležela jen mně — nikomu jinému. Nerozumím ti, Jakube, zašeptala dívka. Nechceš mi rozuměti, pravil Jakub a stiskl jí vášnivě ruku. Terino, vím, že si Toník na tebe myslí, a ty snad myslíš na něj také. Nemůžeš pochopiti, jak mi bylo, když jsem tě viděl včera s ním mluviti; jen mi nezapírej, viděl jsem vás. Nezapírám, Jakube, ale křivdíš mi. Nemám svobody a nemohu si ho všímati; dlouho zdráhala jsem se vyjeviti mu, čím jsem vázána. Když mi však nedal pokoje, pověděla jsem mu to. Neobávej se, že by si mne nyní ještě všímal. Nerozumím ti, Terino, řekl Jakub. Nevím, čím bys mohla býti vázána ve své svobodě. Byla jsem nucena Tonikovi to říci, pravila dívka; tobě nemohu však to pověděti, Jakube, nežádej toho. Buď však jist, že můj závazek tobě v ničem překážeti nebude. Jakube, prosím tě, setrvej na cestě, po které jsi počal kráčeti, sice bys mne učinil velmi nešťastnou. Záleží-li ti na mne jen dosti málo, setrvej v dobrém. Terina se zamlčela pláčem a ruka její se chvěla. Jakub se nemohl déle zdržet a přitiskl dívku k sobě. Nebránila se mu, ale štkala hlasitě. Terinko, pro Bůh, co činíš, co se ti stalo? řekl Jakub. Učiním ti všecko k vůli, jenom neplač. Mnoho mi na tobě záleží, vážím si tě více nežli sebe. Jsem blázen, zpo-

zdilec, nejsem tě hoden, ale budeš-li jen ty chtíti, stanu se jiným — k vůli tobě. Terinko, neopouštěj mne, víš, co řekl hospodář? Máme býti vždycky pospolu, buďme Terinko, já budu šťasten. Buď — mojí ženou. Terina vytrhla se mu z objetí, jako by se byla těmi slovy vzpamatovala. Co jsi řekl, Jakube? pravila. Nemysli nyní na takové věci. Ještě neminul rok od smrti matčiny. Bůh ví, že jsem dnes na matku nejvíce vzpomínal, řekl Jakub, ale kdykoli vzpomenu na matku, nemohu nemysliti na tebe. Řekni mi jen, mohu-li se těšiti, že budeš mou, více nyní nežádám; pak budu spokojen a budu čekat, až sama uznáš vhodnou dobu. Jen mi nyní odpověz.

Snad, Jakube, zašeptala dívka; vše záleží na tobě Budeš-li žíti tak, jako v poslední dobu, buď ujištěn, že tě nezavrhnu: jsem zavázána vděčností tvým rodičům. Jakub objal vášnivě dívku a políbil ji. Ona se mu však vymkla z náručí a odkvapila.

Nemohl vejiti do světnice, neboť byl tak rozechvěn, že by to byl každý na něm zpozoroval. Zahleděl se na hvězdnatou oblohu; bylo mu, jako by každá hvězda naň se usmívala. Celý svět zdál se mu býti rájem, v němž byl on nejšťastnějším tvorem.

Zdá se mi, že Jakub hledal rozmarinu, řekla hospodyně, když Jakub vešel do světnice. Což rozmarina, prohodil Jakub; dříve bych musil se ohlédnouti po nevěstě. I Terina vrátila se za chvíli, ale dřívější veselost ji opustila. Byla vážnější než jindy. Toník také nemluvil, a hospodář i hospodyně nemohli se dosti nadiviti, kde nabral Jakub dnes tolik veselosti.

Před půlnocí zahlaholily na Borčanském kostelíčku zvony, zvouce zbožný lid na půlnoční. Hospodyně zůstala s Antonínem doma, ostatní spěchali do chrámu. Jakub nebyl již dávno tak pobožným, jako dnes. Poznal, že se skutečně rouhal dřívějším svým životem Bohu, jak mu byla Terina tehdá na zahradě řekla. Klečela nedaleko před ním, jsouc pohřížena v modlitbu. Snad se modlí také za mne, pomyslil si Jakub a pomodlil se také za své i za její blaho.

Terina, když přišla z chrámu, poklekla ještě v komoře před obraz ukřižovaného a dlouho se modlila. Velikou oběť vyžádala jsi si ode mne, šlechetná ženo, za dobrodiní mně prokázané, zašeptala, skončivši modlitbu. Pros za mne Boha, bych mohla vykonati, co jsem ti slíbila, ku svému i k jeho štěstí.

Antonín a Jakub celou noc probděli, každý obíral se však jinými myšlénkami. Jakub pohlížel vstříc štěstí, Antonín viděl před sebou budoucnost pustou, prázdnou vší naděje i radosti.

(Pokračování.)

Život Boleslava Jablonského.

Sepsal **Alois Mattuška.**

(Pokračování.)

5. Právnické studium Karla Tupého v Praze.

Zpráva o vystoupení Karla Tupého z kláštera donesla se do rodiště jeho Kard. Řečice a tu nastala matce Karlově úloha těžká: připraviti na nemilou tuto zvěst přísného a prudkého otce, před nímž pravda hned se nezjevila, nýbrž dlouho se s ní otálelo; zvěděv pak konečně, co se stalo, vzplál hněvem a nesmírně jsa rozčilen zvolal: „Na oči ať mi kluk nechodí — do jehly niti mu nedám!“ A hned napsal synovi do Prahy list, který svědčí o vysokém stupni podrážděnosti otcovy, nechtějícího Karla více znáti. „Velebný pane synu!“ oslovil v listě tom prostoduchý otec svého syna, jehož velebnosti duchovní přese všechnu rozhořčenosť a zlobu proti němu ctil, „já slyším, že jste vystoupil z kláštera. Nevěřím tomu, ale je-li to pravda, tedy se neopovaž více na oči mi přijíti, Ty....“ Naproti tomu dobrá, mírná a prozřetelná matka, když prvně o činu synově se dověděla, přijala zprávu tu zcela klidně, řkouc: „Buď Pánu Bohu poručeno, snad to tak má býti, nechť se tedy děje vůle Boží!“ Všemi silami pak přičinila se, by hněv otcův zmírnila, konejšíc ho slovy, že se už Karel neztratí a že ty peníze, které on na jeho vzdělání vydal, dobře jsou uloženy.

V této době přinesly „Květy“ jednu z větších básní Tupého, dle národní báchorky zpracovanou, pod názvem „Tři zlatí vlasové“. V básni této stal se silný krok ku předu v básnických skládáních Karla Tupého. Vše, co až dosud byl napsal a co v časopise „Jindy a Nyní“ a ve „Květech“, ročnících 1834., 35. a 36. uveřejněno, jsou prvotiny, na mnoze pouhé pokusy, dílem nedokonalé, dílem teprve k dokonalosti vyspívající. Proto také básník, vydávaje po několika letech sbírku svých básní, pojal do ní z oněch prvotin svých jen některé a ty ještě přebásnil. Teprve básní „Tři zlatí vlasové“ vyspěl Tupý k síle a svěžesti, k plné moci prostonárodní lahody. Báseň psána jest v sedmi odděleních, jichž názvy jsou: 1. Krásná Rudmilovna. 2. Přepadnutí. 3. Cesta k moři. 4. Cesta přes moře. 5. Velikán Zlatohlavec. 6. Návrat. 7. Shledání. „Tři zlatí vlasové“ patrným jsou svědectvím vlivu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského na vyzrávající básnickou produkci Tupého. Není pochyby, že Karel Tupý jediné studiem těchto pa-

mátek staročeských poesii svoji ušlechtil; že se jich jakožto vzoru přidržel, bylo šťastným znamením pro jeho talent básnický, neboť oblíbiv sobě způsob staročeského básnictví pro jeho ráznou a vyspělou mluvu, živé popisy přírodní a lehký rythmus básnický, vymanil se v brzku ze vlivu cizího, by stal se prostonárodním, samostatným básníkem českým [24]). Báseň „Tři zlatí vlasové“ rozhodla básnickou dráhu Karla Tupého v jeho prospěch. Ona byla v obecenstvě českém radostně přijata a jméno básníkovo učinila oblíbeným i všeobecně známým. Když tak zraky všech vlastenců na něho jakožto na velmi nadějného mladého muže se upíraly, pozapomněl na domácí nevlídné poměry a věnoval se dosti vesele studiu práv, ne sice, že by ho studia právnická nějak zajímala a těšila, nýbrž aby jen něčeho přichytiti se mohl.

Tímto krokem vešel na cestu plnou útrap a nedostatku všeho druhu. Jeť známo, že doba následující jest nejsmutnější v životě básníkově, pokud se hmotných poměrů týče. Otec zklamán jsa ve svých pevných nadějích, že bude míti syna knězem, na smrť se rozhněval, nechtěje o dalším jeho podporování ve studiích ani slyšeti. A slovu svému věrně dostál. Tak byl Tupý odkázán sám na sebe a musil existenci svou udržovati nejkrušnějším způsobem, ano praví se, že i po nějaký čas zabýval se v českém Museu vycpáváním ptáků, což mu zjednalo u přátel jeho na Strahově přijmí „Vycpavač ptáků.“

Tupý ubytoval se tehdáž na Příkopech ve starém historickém domě „U černé růže“ [25]) a to u nádvorníka v malém stavení na dvoře se nalézajícím zároveň se třemi svými přátely, mladými literáty a humoristy — Václavem Filípkem, Františkem Hajnišem a Rubešem, kteřížto zaměstnáni bývali toho času psaním „Palečka.“ Václav Filípek, jenž na světě neměl jmění

[24]) Přečetná místa ve „Třech zlatých vlasech“ upomínají na sloh staré národní poesie české. Hned první verše zaznívají mile po spůsobu vypravování v „Libušině soudě“:

„Aj! kdož tamo s oné výše,
s pavlanu tam se zlatého,
kdož to zírá jarním jitrem,
zdoben rouchem šarlatovým,
rouchem perlami posetým
drahými kameny?

Dcera jest to Rudomila,
Rudomila polabského,
kupce slavna po všech vlastech,
bohatšího nad bohy.“

[25]) Dům tento (853-II.) náležel od roku 1391. mistrům, bakalářům a studentům pražským až asi do r. 1679. Od r. 1849. až do r. 1868. umístěna byla v něm beseda měšťanův pražských.

žádného, leda v chudobné kleci kanárka, kterýž ho zpěvem svým těšíval, pamatoval na tohoto kanárka mnohem více než-li na sebe. Když pak za příčinou stavby nového domu mladí literáti od nádvorníka vystěhovati se musili, neměl Filípek ihned ještě nového bytu a musil u svých přátel nocleh hledati. Než odešel, dal své skrovné věci i s kanárkem v kleci do suchého sudu na dvoře a že neměl tehdáž peněz, musil i kanárek jeho jíti o hladu spát. Avšak druhý den již časně z rána byl Filípek, jenž si několik grošův od přátel byl vypůjčil, na dvoře u sudu a dal dříve svému milenému kanárku koupeného semence než sám se nasnídat šel. Tato anekdota může nám zároveň vylíčiti obraz bídy a nouze, v níž byl tehdáž Tupý i se svými přátely pohřížen. Nicméně starosť o chléb nebyla nikterak na závadu národní a literární činnosti Karla Tupého, ba právě v těchto dobách velmi mnoho pro vlasť českou vykonal; jest to především horlivá snaha jeho o zvelebení českého divadla, kterouž dlužno dle zásluhy oceniti.

Personál českého divadla v domě Kajetánském za řízení Tylova obsahoval tyto osoby: slečny Broulíková, Anna Forchheimová (Rajská), Magdalena Forchheimová (Skalná), Františka a Ros. Krupinská, Nikolajová, Rožmitálská; paní Šemerová a j. Z mužských Filípek, Hajniš, Kaška, Kolár, Kopecký, Kröpfl, Mácha, Malý, Pichl, Püner, Sabina, Sák, Silbernágl (Stříbrný), Šemerer (Stránský), Trojan (Frant. Břetislav), Tupý, Tyl, Vet, Vürbs, Vopršálek, Zap. Česká představení těchto ochotníků jsou hlavním a snad prvním momentem, kterýž v Praze němectvím skrz na skrz prosáklé opět české národnosti na nohy pomáhal.

A proto všichni ti ochotníci, jimž nadání hereckého bohudík se nenedostávalo, povždy zůstanou nám vzorem čisté, nezištné lásky k národu, příkladem v heroickém sebezapření, v posvěcení svého nadání a obětování veškerých svých sil utištěnému lidu českému. Tupý hrál pod jmenem „Vostrý“, a Filípek pod jmenem „Líp“.

Tupý pro svůj tehdá chudobný zevnějšek hodil se za representanta mnohé osobnosti v Klicperových veselohrách. V kuse „Hadrian z Římsu“ přivtělil Tyl úlohu titulní Karlu Tupému pro jeho hubenosť a chorobné vzezření, což jest v knize předepsáno. Rovněž hladem zmořeného básníka českého Ladoně v „Žižkově meči“ představoval Tupý velmi dobře. Avšak jednu vadu měl Tupý jakožto herec, příliš slabý hlas totiž, což výsledku jeho snahy bylo poněkud na závadu. Místnosť divadelní bývala přeplněna obecenstvem, v němž slovútní tehdáž vlastenci, přední učenci, spisovatelé a básníci čeští nejčastěji byli vídáni. Klicperova

fraška „Žižkův meč“ při prvním veřejném představení došla rozhodného úspěchu, takže týž kus často byl opakován, jakož vůbec Klicperovy veselohry opanovaly všechna tehdejší jeviště česká po celé vlasti. Jednou také přijel Klicpera do Prahy, když se právě dávalo nové jeho drama „Loupež.“ V kuse tom vystoupil četný personál, v něm i Tyl a Mácha Tupý měl úlohu poustevníka a Klicperova dceruška představovala ztracené dítě. Dne 10. září 1835. ve čtvrtek o druhé hodině odpolední byl J. K. Tyl žádán, aby uspořádal nějaké představení, že je v Praze slavný básník Jan Kollár a že by si toho přál toužebně; a již v 5 hodin hrála se u Kajetánů veselohra Klicperova „Dobré jitro.“ Jan Kollár, jenž právě vracel se z Němec, veza choť svou „Mínu“ do Pešti, velmi příjemně se hrou pobavil, neboť snaha nadšených ochotníků líbě se ho dotekla, takže po skončeném představení vystoupil na jeviště a děkoval hercům za zábavu a ochotu.

Nesmíme opominouti též zmíniti se, kterak Tupý ještě později vystoupil několikráte na stavovském divadle, načež po nějakou dobu propůjčoval se Štěpánkovi za napovědu a tím nemalou službu jemu prokazoval, neboť nebývalo tehdá mnoho herců a zvláště napovědů jazyka českého znalých.

Kromě divadla účastnil se Tupý v domě Kajetánském i jiných zábav ušlechtilých, kteréž na rozvoj života společenského nemalý měly účinek. Byly to masopustní merendy přátelské, z nichž první zařídil Tyl r. 1835. [26]). Připravila se v prostranném obydlí Arbeitrově. Vstupného platili mužští 4 zl. víd. čísla, za to však bylo všechno občerstvení potom zdarma. Některé pozvané dámy přispěly dobrovolně koblihami, punšem, šunkou a jinými dary k vyčastování přátelské společnosti, která se ovšem jen z užších kruhů vlasteneckých skládala. Zábava byla rozkošná. Řeč mateřská ozývala se v přátelském nenuceném hovoru a když se potančilo, zpívány vlastenecké a milostné písně, jednotlivě i ve sborech; také různé společenské hry a jiné kratochvíle se provozovaly. Byla to dle svědectví Filípkova a Pichlova zábava tak milá a srdečná, jakoby v ní měli podíl samí bratří a sestry, členové jedné rodiny, kteří vespolek se milujíce radují a veselí se. Společnosť byla vybraná; vedle mladého světa vlasteneckého byli přítomni též někteří starší spisovatelé v sličném kruhu dám. Někteří chtěli s půl noci domů se vrátit a za tou příčinou si také vozy objednali. Vozy však musily dlouho po dvanácté, ba až do rána čekati. Tak těžko bylo se zábavou se rozloučiti. Při odchodu každý z hostů

[26]) Viz Turnovského: Život J. K. Tyla.

Tylovi upřímně děkoval a srdečně ruku tisknul. Po celý rok se o milé té zábavě mluvilo, a když nový masopust se blížil, ozývalo se přání, aby opět cos podobného se uspořádalo. Tentokráte vyhověla s velikou laskavostí touze vlastenců paní Neureuttrová, davši k sobě na vinici Hrabovku pod Žižkovem sezvati společnosť českou k taneční zábavě. Všechna úprava byla ovšem skvostnější a zábava dosti příjemná, avšak účastníci pohřešili loňské upřímnosti, srdečnosti a nenucenosti. Bylit ve společnosti také někteří nováčkové. Mezi dámami byla též dcera bohatého statkáře z venkova a ta se divila, že také na bále smí se mluviti česky!

Zábav podobných dáváno toho a následujících roků ještě více v jiných domech a každou zábavou šířil se kruh vlastenců. Tyl, Pichl, Tupý, Filípek a Rubeš byli duší těchto zábav, kteréž byly základem a vlastním počátkem českých bálů 1840—1847.

V době této byl Karel Tupý blažen, jsa stále u veselé náladě. Ve společnosti Václava Filípka, který již také v literatuře české jakožto dovedný spisovatel vynikal a jiných přátel svých navštěvoval někdy hostinec buď u „Sladkých“ buď u „Šturmů“ na uhelném trhu, kdež bývalo nad míru živo a hlučno při pronikavé hudbě; i bylo milým hleděti na Tupého, s jakou zálibou tu při ryzí chmelovině na shromážděný „národ“ pozíral [27]). Spolužáky ve studiích právnických byli mu Václav Vl. Tomek, Václav Svoboda, Šohaj a nový věrný přítel pro celou další dobu Ant. Jaroslav Vrťátko. On narodil se dne 29. května 1815. v Nových Benátkách nad Jizerou a roku 1827 začal studovati v Mladé Boleslavi a již tehdá osvědčil se býti znamenitým filologem, cviče se v překladu hlavně z jazyka řeckého, kterému již v principii z vlastní píle učiti se počal, na jazyk německý. Právě tehdá vyšel tiskem český překlad řecké Chrestomathie, čemuž nemálo Vrťátko se divil, že se také může do češtiny překládati (takové bývaly poměry národnosti a jazyka!), avšak okolnosť ta přiměla ho k tomu, že se na základě překladu onoho cvičiti počal v překladech z řečtiny do češtiny vůbec. Vrťátko prostudoval jako gymnasista mnoho klassiků řeckých, které se ani ve škole nečítají a došel v převádění míst řeckých do češtiny takové dokonalosti, že hbitě překládal při zkouškách, ať mu professor předložil Homera na místě kterémkoli. Podobné experimenty dělány pak s ním při návštěvě školního inspektora. V ohledu národním byl však Jar. Vrťátko pozadu; mládež tehdejší neměla knih ani časopisů jako nyní, by

[27]) Tak nám pověděl p. Jar. Pospíšil.

se něčeho dověděla o národních poměrech a literatuře, a proto Vrťátko na gymnasii z literatury české ničeho nevěděl, až teprve když roku 1833. přišel do Prahy a tu k družině Tylově se přidal zdokonalil se také v jazyce mateřském a jal se velmi pilně přispívati do „Květů“ básněmi, povídkami, články literárně historickými a kritikami. Roku pak 1835. vystoupil ve „Květech“ s obranou Vlčkova českého překladu „Domácích nauk“ Hesiodových proti přísné kritice Čelakovského. Spřátelivše se Vrťátko s Tupým jakožto právníci stýkali se den co den a tu neustále hovořili spolu o jazyku českém, mívajíce přečasto o něm půtky rozličné. Karel Tupý byl neobyčejný purista jazyka českého a veliký theoretik tak jako vůbec život jeho celý nesl se za samou theorií. Po příkladu Vrťátkově, kterýž s nevšední oblibou a podivuhodnou důkladností oddával se studiu filosofie [28]), jal se Tupý také studovati filosofii, avšak hluboko v ni nevnikl, došed jen povrchního v ní přehledu. Jsa však při tom rozhodným antiherbartistou potýkával se s Vrťátkem a tak jejich obapolné rozmluvy bývaly často velmi vědecké. Na právnických přednáškách professora Schnabela, kterýž byl člověkem dobrého srdce, avšak velmi suchopárný, psával Vrťátko při jeho výkladech o přirozeném právu novelly na čtvrtky, na které již sousedé jeho — Češi — dychtivě čekali a kdykoliv jednu čtvrtku dopsal, již mu ji Šohaj ze zadní lavice vytrhl, aby si ji přečetl. Českých posluchačů bylo tehdá jenom 10 a ti tvořili opposici proti celému posluchačstvu; ptal-li se ku příkladu professor posluchačů svých, přejí-li si přednášku v jinou hodinu, přivolili němečtí pražští synkové, jsouce rádi, že si budou moci vyjíti ve čtvrtek odpůldne na procházku na Letnou, avšak tu venkovští (Češi) jednohlasně a hlučně ozvali se proti tomu, takže professor Schnabel, vida opposici celé lavice, pokrčil ramenoma, řka: „Nelze, pánové, ničeho dělati, když si toho kollegium nepřeje.“

Ku konci prvního běhu udělal Tupý u professora Schnabla zkoušku z přirozeného práva. V té době však obestřelo se jasné čelo jeho chmurnými mraky: ve druhém běhu byla statistika, kdež třeba bylo pamatovati sobě čísla a toho se Tupý bál, i počal býti smuten, že zkoušek neudělá; k tomu pak neustále docházely ho z domova zprávy, že příbuzenstvo jeho zarmouceno jest pro vy-

[28]) Ant. Jar. Vrťátko vyniká mnoholetým studiem filosofie řecké, zvláště Aristotela, jehož nejpřednějším znatelem mezi Slovany nazýván býti může.

stoupení z kláštera strahovského a zvláště otec že od hněvu neupouští. Když pak v máji přišel Karel domů a ničeho s sebou nepřivezl nežli to, co měl na sobě, ostatní pak šatstvo a prádlo v Praze prodal, hrozně proti němu otec láteřil. I měla matka Karlova a sestra jeho Anastasie, o niž Karel již ve mládí byl pečoval a v době prázdnin i literárně ji vzdělával, co dělati, by kypící hněv otcův poněkud utišily. Anastasie, jsouc jediným děvčetem, požívala otcovy zvláštní přízně, takže na něm vždy a všeho vyžádati si dovedla. (Pokračování.)

Trachiňanky, tragoedie Sofokleova.

Po stránce aesthetické rozebírá **Al Hlavinka.**

(Pokračování.)

Obracíme se k jiné výtce. Více než čím jiným urazili se někteří čtenáři „Trachiňanek“ přáním Herakleovým, aby Hyllos pojal za manželku Iolu, tutéž Iolu, již otec byl miloval, a když Hyllos se brání, že ho nutí hrozbou kletby. Jmenovitě Bergk považuje takové zakončení dramatu za nedůstojné Sofoklea a tedy za čísi vložku. O této výtce rovněž platí, že nesmí se s oka spustiti rozdíl názoru křesťanského od pohanského. V době, kdy se snášelo s citem, aby syn, třebas nevědomě, přece z vůle vyšších mocností, pojal za manželku vlastní krevnou matku (Oidipus král), nebo aby se Acheloos o Deianeiru směl ucházeti v podobě býka a což toho jest více: v té době zajisté nebylo proti zákonům ani vytříbeného citu, — a to tím méně v báji a na jevišti, — když syn měl pojati za manželku tu, k níž dříve láskou se obrátil otec. Ostatně nikde v dramatě není zmínky o splněném poměru Heraklea a Ioly. Herakles dal tento rozkaz Hyllovi, jižjiž na cestě jsa s tohoto světa mezi bohy, a tím již mizí jeho bytosť lidská a poměr ku Iole. Iola musila se státi manželkou Hyllovou, neboť z nich měl podle staré báje pojíti panovnický rod dorský, Herakleovci. Této báji ani tak slavný dramaturg jako Sofokles nesměl se zprotiviti. Báje básník rušiti nesmí. Aristoteles v Poëtice XIV. píše: „Přejatých však bájí porušovati nelze; jemu však samému třeba vynalézati a podaných správně používati.

Ostatně jest svadba Hylla s Iolou žádoucným doplněním a okrouhlením dramatu, anať Iola zjevem na jevišti získala si hlubokou soustrasť u obecenstva. Nemohlo jí tedy býti jen tak beze

zmínky pominuto. Kayser [1]) správně o tom rozumuje: „Jisto jest, že básník Iolu, tuto nevinnou původkyni záhuby obou manželů, nemohl jen tak umlčeti: i její osud měl býti přiveden k určitému významnému konci. Však nelze si té věci mysliti jinak a lépe, než ji podal básník. Tak mohla býti uchráněna, aby nepykala za cizí vinu. Ale jen syn jí mohl býti, čím jí neměl býti otec. V tomto ovšem přispěla básníku na pomoc báje, podle níž byl Hyllos skutečně manželem Ioliným; přispěl mu však i způsob tehdejšího manželství, podle něhož směl se někdo oženiti s ἀδελφὴ ὁμοπατρία: k tomu přece jak tak lze přirovnati zasnoubení syna se ženou, jež vlastně byla určena otci. Ostatně ani ve v. 1225. není vysloveno, že Iola pozbyla panenství, a Hyllos nebrání se sňatku z jiné příčiny, leč z té, že měl Iolu za vinnou původkyni všeho neštěstí.“ Jakmile Hyllos poznal vůli otcovu, a že otec není na ni rozhněván, ačkoliv neštěstí nejvíce jeho se týkalo, tratí se i jeho hněv a bez nucení stane se jejím chotěm. Měl pak také Hyllos jaksi napraviti, co byl zavinil otec tím, že jí zabil otce a ji zavedl v zajetí. — Takto jemné rozlišování připadá méně na antickou dobu pohanskou, jako spíše na rozvilou a přesně vyhráněnou mravnosť křesťanskou. Proto budiž Sofokles i v tomto dramatě měřen měrou náležitou.

Nevšecko, co se snášelo s mravním citem antickým, srovnává se také s citem křesťanským, daleko ušlechtilejším. Mravnosť anticko-pohanská vznikla na základech přirozených. Avšak málo co se u nich zachovalo v přirozené původnosti. Co bylo jen poněkud lze zkaziti, bylo z ďábelské zloby zkaženo. Zločiny a neřesti i proti přírodě jako vředové boule se vyrážely na životě anticko-pohanském, a to tak četné, že se otřely z nepravosti a byly počítány za obyčejny. Jen velmi málo kteří vyššího rozhledu mužové uměli ještě správně rozeznávati. Proto nemístno jest a nesrovnává se s pravdou, aby přehorliví humanisté kde kterou vznešenou dokonalosť, již zplodilo křesťanství, směle přenášeli na věk pohanský a takto uličovali nedokonalosť pohanskou na dokonalosť křesťanskou.

Ostatně Iola snad ani podle názoru moderních ženichů nebyla „špatnou partií“: byla urozena, krásna a mlada, i nelze pomýšleti, že by bylo potřebí Hylla až tak litovati, jak za potřebí uznával Bergk a j. Baf ani beze věna Iola nebyla, neboť Herakles rozvaliv jejímu otci město, zajisté s prázdnou neodešel v dobách, kdy válečný lup se počítal zrovna za cosi velmi čestného. Tak

[1]) Jahrb. f. Phil. sv. 71, str 229.

tedy „praktický rozum“ si může alespoň s části doplniti, co se nehodilo říci na jevišti, neboť zajisté i za těch dob měšec v poesii byl věcí přece jen velmi prosaickou.

O úlohu deuteragonisty se dělí Hyllos a Lichas. Oba znamenitě přispívají ku zapletení děje, a úmysly docházejí účinův opačných. Lichas zatajil pravdu, ale jak hrozné následy má jeho chyba z dobrého úmyslu. Hyllos, aby potěšil matku, vydal se do světa za otcem. Dostal se na křižovatky osudu a prohřešil se proti matce. Poznal omyl a vinu, ale pozdě. Vinu napravil lítostí a přímluvou za matku u otce. Hyllos zasahuje do děje také z jiných příčin, o nichž více, až bude řeč o jednotě děje.

Všecky tyto charaktery činí zadost pohledávkám Aristotelovým v Poëtice XV.: „Co však do povah, čtyry jsou věci, ku kterým třeba prohlédati; jedna a přední, aby byly dobré; druhá přiměřenosť; třetí pravdivosť; čtvrtá pak důslednosť.

Posléze úlohy tritagonistův, totiž pěstounky, posla a starce, jsou sice velmi podřízeny, ale k celku velmi potřebny, jmenovitě úloha poslova.

Jednota děje, času a místa v dramatě.

Podstatnou pohledávkou dramatu antického byla jednota děje, času a místa. Nejdůležitější jest jednota děje, anyť jednoty místa a času jsou téměř jejími průvodkyněmi. Ani která osoba nebo čin, ba ani slovo nemá býti zbytečno, — vše má u všem k jednomu tíhnouti cíli, ku hlavní osobě. Hlavní osoba něco chce; koná; ocítá se v nejistých, pořád hlouběji; obrat (hlavní). Konec se vynoří, blíží; marno se mu vzpírati; již nastal.

Kterak se však mají věci v našem dramatě, kdež v poslední části hlavní úlohu na se béře po Deianeiře Herakles, tedy osoby dvě? Není tu porušena základní pohledávka tragoedie o jednotě osoby a děje?

Někteří, jako A. W. Schlegel, G. Hermann, Succo [2]), aby uhájili jednoty osoby, nedbají děje, jejž repraesentuje Deianeira, kladouce Herakleovu smrť za hlavní předmět dramatu a Heraklea za hlavní jeho osobu. Proti nim, jako Jakob [3]), Hamacher, Capellmann [4]), Thudichum tvrdí, že nikoli Herakles, ale Deianeira jest hlavní osobou.

---

[2]) Introd. Soph. Magdeb. 1829.

[3]) Quaest. Soph. Vol. I. Varš. 1821.

[4]) Allgem. Schulzeitung. Berlin 1832.

Ani sama Deianeira, ani sám Herakles není rekem dramatu; tudíž ani osudy Deianeiřiny ani Herakleovy o sobě nejsou dějem dramatu, nýbrž těsně souvislé osudy obou manželů činí jakožto děj o sobě okrouhlý a jednotný jednotu tragoedie. Zdá se, že sám básník poukázal k tomu, an tragoedii nepojmenoval, jak přece bylo zvykem, ani po Deianeiře ani po Herakleu, jako Schlegel rád byl by učinil, ale že ji nazval po sboru dívek Trachiňanek, jenž obojí části jest společen. Že společný osud Deianeiřin a Herakleův činí děj naší tragoedie osudové, právem uznamenali Schneidewin, Thielemann [5]), L. Oxé [6]) a j. Tento dí: „Utriusque conjugis temeritatem quanta quamque gravia insecuta sint mala, quomodo uterque morte luat mira quadam arte tota hac tragoedia expressum vides; quare etiam duas personas principales in scenam prodire nobis persuasum est.“

Nad tím tedy kritikové se pozastavovali nejvíce, že tragoedie tato nekončí smrtí Deianeiřinou, čili že nekončí strázní (πάθος, to jest πρᾶξις ὀδυνηρὰ ἢ φθαρτική), jež vzniká po poznání (ἀναγνώρισις), jako třeba Elektra, Oidipus král, Oidipus na Koloně, ale že jako v Aiantě neb v Antigoně děj po smrti hlavní osoby vede se ještě asi o 300 veršů dále. Ovšem pak v Aiantě nikdo nemůže upříti, že děj dramatu po smrti reka otáčí se jen kolem jeho mrtvoly, a v Antigoně bylo potřebí, aby idea, již Antigona až do úpadu zastávala, byla přivedena ku platnosti a čestnému vítězství.

Jen naše drama jest po hlavní peripetii na oko upřílišeně a zbytečně dopřádáno, jako by básníku nebylo šlo o nic jiného, než aby drama doplnil na slušný počet veršů. Jest-li však tragoedie tato Sofokleova, kterak se mohlo státi, aby mistr v tragoedii nad mistry, ὁ τραγικός, jemuž sám velikán Aischylos v podsvětí podav pravici chtěl postoupiti čestné křeslo, tak těžce byl se provinil proti přední vlastnosti dobré tragoedie, a porušil jednotu a celistvosť děje?

Již tedy vizme, kterak souvisí děj po smrti Deianeiřině s dějem předešlým, a jest-li onoho potřebí k řádnému zakončení a očistě. Především rádi dáváme, že přední, daleko větší část tragoedie, až po smrť Deianeiřinu, jest provedena umělečtěji, jakož i, jak dí Schneidewin, že naše drama nikdy neučiní dojmu tak ulitě celistvého a ladného, jak ostatní jeho zachovalé tragoedie:

[5]) Ueber die Trach. d. Soph. Merseburg 1843.

[6]) De Soph. Trachiniis, Kreuznach 1851.

než že by epilog rušil celkový dojem, že by byl jen jako přilepen, nelze připustiti.

Předně: Deianeira jest rekyní dramatu, smí-li se tak nazvati osoba, jež ve dramatě nejvíce jedná, a v níž děj jako v ohnisku se sestřeďuje. Bez Deianeiřiny náruživosti zastavil by se děj dramatu jako stroj bez pružiny. Deianeira jest tvůrkyní děje, — a přece nikoliv ona sama, i Herakles. Z Heraklea vychází příčina té náruživosti, k němu se následy vracejí. Činnosť Deianeiřina jest jako do stežejí zasazena v činnosť Herakleovu. Snahy jsou protivny, křižují se, každá osoba zamýšlí své, — ale nad nimi se vznáší nezměnný zákon, přísná, slepě spravedlivá εἱμαρμένη, jež jejich snahy vede ke konci jednomu. V tom jest jednota děje tohoto dramatu.

Dále: Kdyby drama bylo skončeno smrtí Deianeiřinou, nebyl by básník ke mnohé otázce odpověděl, nebyl by dovedl úplné očisty u obecenstva. Děj dramatu podobal by se vodometu, při němž viděti sice paprsek vody hnáti se vzhůru, ale nikterak ho neviděti padati, a přece dožaduje se toho přirozený zákon tíže. I v našem dramatě dostoupil děj a tím i soustrasť s Deianeirou vrcholu v okamžiku smrti Deianeiřiny, a celé drama by takořka viselo ve vzduchu, kdyby básník nebyl vzbuzených citův a dojmů zase svedl se srázné výše k obyčejné náladě. Slovem, tragoedie by neměla očisty (κάθαρσις).

Protož nebylo jinak, než aby Herakles přišel na jeviště, anoť se k jeho příchodu tytýž ukazovalo. Herakles měl přijíti, aby své choti nevinnou vinu zvěděl, jí odpustil, a ve všem, co se stalo a stane, poznal i uznal vůli a vládu vyšších mocností. Herakleu bylo také rozhodnouti o budoucím osudě Iolině, jíž byl básník zjednal soucit všeho diváctva. Posléze měl Herakles obecenstvu otevříti rozhled po své šťastnější budoucnosti a tím vrátiti mysli vzrušené ladný klid. Básník dává Herakleovi dobrovolně se rozhodnouti ku smrti, a tak obě věštby jak o čase tak o způsobě smrti docházejí splnění. — Tyto věci připřásti k osudům Deianeiřiným vyžadovalo mnoho opatrnosti a dovednosti: však i tu osvědčil mistrnosť básník, „qui nil molitur inepte“, a dobře dostál slovům Aristotelovým v Poëtice VII.: „Třeba, aby báje dobře sestavené nikoli ledakde se začínaly aniž l e d a k d e p ř e s t á v a l y.“

Mimo Heraklea ještě jiné osobě bylo vystoupiti na jeviště, aby obecenstvu složila účet ze svého jednání: H y l l o s. Za živobytí matčina neprohlédaje osnovy osudu vinil matku ze vraždy

manžela i otce, proklínal ji a dohnal ku samovraždě. Po její smrti však poznal svou těžkou vinu a slzami u mrtvoly a pak i přímluvou za ni u otce došel odpuštění jak matčina tak u obecenstva. Hyllova vášnivá kletba mění se v slzy a ve prosbu za ni u otce rozvášněného: toť byly dojmy tak hluboce pojaté a pravdivé jako mile mírnivé, jichž ovšem mistr jako Sofokles nesměl minouti mlčením.

Jako tedy jednoty děje, i jednoty času dbal básník velmi bedlivě. Zajisté ne bez příčiny položil na několika místech pokynutí, že Herakles ještě téhož dne zemře co Deianeira. Jsou to slova Deianeiřina: „Však stanoveno: jest-li onen zahyne, i já touž ranou dokonám s ním zároveň"; pak Hyllova: „Věz, že jsi svého manžela, že mého, řku, jsi roditele zavraždila toho dne;" pak slova sboru: „Jak by mohl on uviděti druhého slunka svit?" Ještě jinde napomíná Herakles syna, aby jižjiž položil jej na hranici, než zachvátí jej nová bolesť. — Tak stalo se zadost slovům Aristotelovým v Poëtice V.: „Tragoedie co nejvíce hledí býti o jednom oběhu slunce, nebo málo se odchylujíc."

Tolikéž zachována jest jednota místa, třebas Aristoteles nikde toho nepřipomněl, anať téměř v jedno spadá s jednotou času. Hlavní děj koná se v Trachině před královským sídlem, a co se děje jinde, o tom postačí podati zprávu. Ostatně od Trachiny k Oitě nebylo daleko.

Jsou-li Trachiňanky dramatem samostatným?

Sofokles, jak o něm zaznamenal starý lexikograf Suidas, upustiv od trilogické a tetralogické skladby Aischylovy, počal zápasiti jednotlivými tragoediemi, podávaje ku tragickému zápasu tré nebo čtvero dramat, jež nesouvisely ani ideou ani látkou.

Tudíž otázku, jsou-li Trachiňanky dramatem o sobě, bude lze odbyti málem. Tragoedie tato svým začátkem, obraty a koncem jest okrouhlý, o sobě skoncovaný ladný celek, pravé to Aristotelovo ὅλον. Aby jí kdo od počátku do konce dokonale porozuměl, netřeba se mu ohlédati ani po předchodném, přípravném dramatě, ani se nenamítají otázky, nesrovnalosti a záhady, jež by si byl básník položil řešiti až ve příštím dramatě. Trachiňanky nejsou článkem dramatického kyklu ani trilogického ani tetralogického, alebrž tragoedie ojedinělá, samostatná.

Schmidt [7]) soudí o tom: „O Trachiňankách snad netřeba ani slovem se zmíniti, neboť Schöll pokoušeje se jim vykázati místo

[7]) Symbolum philologor. Bonnensium.

ve skladbě trilogické, nemyslil to do opravdy, ba ani nesplnil, co přislíbil. Praví sice, že drama pokračovací jmenovalo se Iolaos, ale nelze tak uznati, neboť drama, o němž se činí zmínka ve scholii k Aristofanovým „Rytířům“ V. 498. a u Polluxe X. 39. slulo Iokles. Právem by snad kdos vytkl Trachiňankám tu a tam jaké nedopatření, než nikdo jim tak snadno nedokáže, že by děj jejich nebyl dokonale skončen, nebo že by komu bylo potřeba tragoedie předchodné a přípravné, aby některým dovodům ve dramatě porozuměl.“ (Dokončení.)

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vítězslav Pitra.**

(Pokračování.)

Pan vrchní vyfoukl několik umělých kroužků do vzduchu a spustil: Ja, ja, rychtáři, je to bída. Dříve bývalo lépe, ale nyní vše našince pronásleduje. Vše nám šlo jako hračkou, poslední čas však se mi vše protiví, příčí. Nic nejde podle mého výpočtu. Poklasný mi zemřel, dcera jeho přijde s matkou ku příbuzným do Uhlířovic a tak jsem na holičkách. Obě byly dobré přadleny; práce jim od ruky jen lítala. A právě nyní, kdy je nejvíce práce, odejdou mi obě. Nemohu je přece zadržeti, dav dříve svolení ku sňatku. A na hůře leží celé svazky lenu a ve stolku houfná nařízení, abych na rychlo dal zhotoviti plátna celé balíky a poslal do Vídně. Kterak mi možno? Čtyry naše přadleny práci nestačí, je mi tedy třeba ruky zručné, aby vše bylo v brzku v pořádku. Ohlížel jsem se sem i tam, hledal, ale dovedné přadleny, jaké mi třeba, jsem nenalezl. Až nyní. Povím mu, kdo jest. Je to jeho dcera Verunka. Poptával jsem se na ni a všude slyším samou chválu, že je hodná, zbožná, pracovitá, dovedná. Žádám jej tedy, rychtáři, aby mi sem Verunku na čtyry neděle poslal. Jakmile budeme s plátnem hotovi, půjde Verunka zase domů. — Urozený pane!

Vím, vím, co chce říci. Ruka ruku myje. Služba za službu. Přivede-li mi Verunku, odpustím mu rekruty a Verunce dám za práci náhradu. A nebude-li, urozený pane, děvče chtíti.

Dávám mu tři dni na rozmyšlenou. Dnes jest středa — v pátek večer mi poví své rozhodnutí. Buď Verunku, nebo dvacet rekrutů. Rychtář Brázda kráčel domů se sklopenou hlavou. Bylo

v ní bouřno a myšlénky jako blesk za bleskem křížovaly se v té bouři. Hanebník, tam tedy směřují jeho plány. A on, otec, měl by za dvacet rekrutů a za mrzkou mzdu prodati čest své dcery? Nikdy! Co se mu stane, nepřivede-li dvacet rekrutů? Zavrou jej, dají jej do klády, bude snášeti muky, útrapy ale nechť, dcera jeho bude zachráněna. Neprodá jí! Bude trpěti, ji kryti, aby neupadla v spáry dravcovy a pak teprv, když ji jinak zachrániti moci nebude, pak poví milostivé paní vrchňové. Přišed domů svěřil se nejprvé ženě a pak dceři. Obě propukly v pláč. Verunka nepůjde za žádnou cenu. Rychtář je utvrdil v odporu, raději vole snášeti všecky strasti, než vlastní vinnou zničiti duši Bohem mu svěřenou. Když dnes rychtář k Dubu kráčel, chvěl se. Zvolil si muky sám a přece se chvěl. Tíhy ulevilo až tehda, když rychtář vroucí modlitbou se posilnil.

Nu, s jakou přichází, rychtáři? Proč nepřivedl Verunky s sebou? tázal se pan vrchní nedočkavě.

Nechtěla, urozený pane. — Nechtěla? Oko páně Janovo se zajiskřilo. Proč nechtěla? Nevím. Tolik však vím, že by jí nikdo žádnou mocí z domu nedostal. Přijde však později? Nepřijde. Že nepřijde? Že nepřijde? Nechce, urozený pane. Ha, nechce! A kdo tím vinen? Ty, ty, cháme! Měl jsem jen jednu žádosť na tebe a té jsi mi nesplnil. Verunka nechce! Ty nechceš, ničemo, ty jsi ji přemluvil, abys mne pozlobil, mi uškodil, aby celé látro hromů na mne se svezlo.

A rekruti? — Nemám jich. Drábe, zavřeš Brázdu do arestu na dva dny, dav jej dříve na hodinu do klády veřejně na nádvoří. Ať si všichni vezmou z něho příklad, kterak já trestám ty, již rozkazů mých nedbají! Rychtář Brázda seděl v desíti minutách v kládě. Co vytrpěl, nelze vypsati. Dívali se na něho, posmívali se mu, tahali jej, hanobili, rychtář ani nevzdechl. Sevřev pevně rty polykal namáhavě slinu, již mu bolesť v ústa vehnala. Trpěl pro přelud, pro podezření, na němž ani zrnka pravdy nebylo, a jež vzbudila vášnivá, nerozumná Frantíkova láska.

7.

Jihovýchodně od Vratislavic, asi hodinu cesty vzdálena, rozkládá se vesnice Rádlo. Táhnouc se po vysočině dostupuje uprostřed nejvyššího bodu, odkud volným svahem dále se šíří. Na vršku ve středu vesnice stojí filiální kostelík. Rádlo je přifařeno k Rychnovu. Kostela toho zde dříve nebylo. Asi r. 1724. postavil na svůj

peníz jakýs občan z Rádla v rodné vísce své zvonici jednoduchou, jak ji ve většině vsí, kde není kostela neb kaple, nalezáme. Vysoký trám nahoře rozštěpený, malou pokrytý stříškou, to byl základ kostela Rádelského. Později vystavěl zbožný onen občan kapličku. Odkazy, příspěvky a přičiněním P. Michálka kaplička zvětšena a povstal malý kostelík, jenž r. 1829. věžními hodinami a druhým zvonem byl okrášlen. Vesnička Rádlo nebyla nikdy bohatá. Ležíc na vysočině ode všad vysokými horami a velkými lesy obklopené byla odloučena od celého světa a to tím spíše, ježto u vesnice, ba ani na blízku není řeky ani potoka. Obyvatelstvo živilo se skrovným dílem polařením, většinou tkalcovinou a punčochářstvím. Bylo tak ve všech horských vesnicích, tedy i v Rádlu. Lid byl zbožný, dobrý, nezkažený, důvěřoval v Boha a Pán Bůh ho neopustil. Neměli sice bodří Rádelští žádných paláců, ani nebetyčných domů, ale v dřevěných, slamou pokrytých, místy již vetchých chatkách sídlil mír a spokojenosť. Měli málo, ale přece dosti, byli chudí, ale chudoba jich netísnila. Posteskli si sice také někdy, zvláště tehda, kdy do Jablonce neb do Dubu nesli přízi, kde po ledačem zatoužili, na ledačem oči nechali, ale smutku bylo na mále, na krátce. Těšili se tomu, že mají aspoň živobytí. Mnoho pro své žádosti nepotřebovali. V Rádlu žili za větrem. Tu a tam nějaký klep proběhl vsí a ten by se tam byl nedostal, kdyby jej byl dráb na rychtě nepověděl. S ostatními si dráb nezadal, byli robotníci, ale rychtáři pověděl mnohou novinu. Rychtář sdělil se sousedy a novina proletěla brzo celou vesnicí. Než však došla konce, tam k bukovinám, neměla na sobě ani kouska původního šatu. Tak ji přestrojili. Že ovšem i zde nesvár domácí mír někdy zkalil, není divem. Je tak všude. Ráje není nikde. Sousedé se porovnali, musili. Byli na sebe upoutáni. Jedinou rozkoší byly přástvy, k nimž se staří i mladí hojně scházeli. Vyprávěly se pohádky, mluveno o hospodářství, o dobytku, o dětech, o tom i onom a někdy i o vojně. Starý Dlouhý, vysloužilý granátník, znal výborně vyprávěti o svých „felcukách“ za sedmileté války a z dob Loudona. Děti, slyšíce o vojácích a rozličných taženích, hrávaly si často na návsi, svádějíce pravidelné bitvy.

Jednou za jasného letního dne hráli si právě Rádlovští kluci na vojáky, nápodobujíce vyprávění Dlouhého o dobytí Bělehradu Loudonem. Nanesli několik kamenů větších, pak menších, vystavěli věž, postavili se do kola a bác, bác, střelba na pevnosť začala. Kubík Řídkých hodil právě velkým kamenem, věž se na-

klonila, přiletěl kámen druhý, vyslaný dovednou rukou Trousilova Honzíka a Bělehrad se kácel. Hoši spustili nehorázný jásot, jak jej Dlouhý při dobytí Bělehradu popisoval. Vrhli se na zničenou tvrz, aby ji znova vystavěli a znova dobývali, ale tentokrát jí nedostavěli. Rozprchli se, jako když do vrabců střelí. Za nimi objevila se totiž nevídaná nestvůra. Na koni muž s červenými spodky, se širokým palašem, s lesknavou čapkou, celý vousem zarostlý. Děti se ho lekly a mžikem byly doma, nemohouce první chvíli ani slova promluviti. Jak se bodří Rádlovští lekli, když se vlastníma otčima přesvědčili, že mají ve vsi vojáky! A jaké vojáky! Husary! Nejprvé jich přijelo pět a pak — pak se celá ves samými husary červenala. Byli Vurmsrovi. Husaři byli většinou Maďaři. Obyvatelé báli se jich tak dost, což když ještě na ně zahřmělo „Teremtete“ — a zavznělo často, neboť lid jim nerozuměl — tu bylo lkání a nářku bez konce. Husaři se utábořili v blízkém lese. Však tam dosud říkají „Na výpalkách“, kteréž jméno od četných ohňů strážných i táborských vznik vzalo. Vurmsrovi husaři byli hoši jako blesk. Malí koníci jejich jen lítali a každý husar seděl na koni, jako by s ním byl srostl. Prusové je znali již z války sedmileté a báli se jich jako ohně.

Bylo po polednách. V táboře bylo neobyčejně živo, vše spěchalo k stanu velitelovu. A jak by nespěchali, když získali nové kamarády, dva juny, jak pověst pravila, rostlé jako jedle, silné, zdravé. Ve stanu velitelově stáli dva selští hoši se svázanýma rukama, s hlavou sklopenou. Oko velitelovo spočinulo na nich se zálibou. Byli asi stejně velcí, stejně staří, dle všeobecného úsudku statní jako lvové. Srdce se na ně smálo. Takovou kořist již dávno neučinili. Však je selský synek český rostlý jako panna, pro císařského muže zrovna stvořený. Naši dva zajatci jsou staří naši známí, vždyť Frantík Dvořáků i Vojtěch Mezníků se nám již objevili dříve. Velitel poklepal oběma na rameno, pochválil jejich pěknou postavu a poručil, aby jim oblékli husarský stejnokroj. Hoši zbledli. Chtěli vojně utéci a neutekli. Nejprvé rozvázali ruce Frantíkovi. Frantík plakal, plakal hořce. Bolest nevýslovná rozrývala jeho srdce. Když však ucítil ruce volné, když se provazy rozvázaly a Frantík mohl rukama vládnouti, tu vynořil se mu teprv osud jeho v barvách nejčernějších před duševním okem. Byl chycen. Zda právem? Musí býti vojákem. Vojna bude prudká, husaři jdou vždy do nejhoršího ohně první, snad zasáhne jej kulka, zabije jej, on nespatří otce, matky, Verunky. Frantík vzkřikl. Ne, ne, jí nespatří, jí, pro niž žije, k vůli níž

prchl, jí, své drahé, milované Verunky. Ó Bože! Frantíka zmocnila se zoufalosť. Nepomyslel, že nepřemůže svých věznitelů, nepomyslel, že v táboře jich sta, kteří jej chytí, neviděl, neslyšel, nemyslil na nic, než na otce, a na Verunku. Jako lev vrhl se na oba své strážce, pádnou ranou pěstí svalil oba k zemi a již byl ze stanu. Ale dále nemohl. Tam byla hlava vedle hlavy. Chytili jej po druhé. Bránil se, bil, kousal, kopal, ale marně. Svázaného na nohou i rukou přinesli do stanu velitelova. Velitel, muž zkušený, utišil již mnohokrát prudkou krev, však ji zkrotí i nyní.

Jsi v mé moci, pravil, a tvé vzpírání ti málo pomůže. Vložil jsi ruku na císařské muže. Víš, jaký na to trest? Smrť. Zastřelte jej! Slova ta pronikla Frantíkovi až do kostí. Zastřelen, zastřelen má býti. Ve vojně každého nezabijou a zde smrť jistá, odloučení od otce, od Verunky jisté, neodvratné. Zůstane-li vojínem věrným, snad přece vyvázne, snad jej Matka Boží bude chrániti, snad opět spatří Verunku — —

Ó pane, pane můj — smilování! Budu vojákem, budu věrně sloužiti. — Od té chvíle byl Frantík husarem. Vojta nevzdoroval, maje na příteli příklad, kam by vzdor vedl. Frantíka i Vojtu oblekli v husarský šat a předvedli veliteli. Slušelo jim náležitě. Hned vřaděni do čety a strážmistru nařízeno, aby pilný měl na ně pozor. Naši hrdinové byli v téže četě, jako oni vojíni, již je zajali a přivedli. A mezi těmi — bylo jich šest — byli dva Češi. Seznámili se vzájemně a Frantík začal s nimi hovor. Musil zvěděti, kdo jejich úkryt vyzradil. A Hořina, jeden z Čechů mu pověděl. Dnes ráno, tak jal se Hořina vyprávěti, došel před ních stráží nějaký sedlák. Stráže jej zadržely, tázajíce se, co zde hledá.

Jdu k veliteli, odpověděl muž. A co tam? tázal se strážmistr.

Nesu mu dobrou zvěsť. Pah! Tak by mohl každý mluviti. Jakou zvěsť? Pověz předem mně a uznám-li, že tvá zvěsť dobrá, pustím tě, či lépe, dovedu tě k veliteli. Poznám-li však, že jsi lotr, tam na stromě se budeš za čtvrt hodiny houpati.

Sedlák pohlédl ustrašeným zrakem na strom a chvějícím se hlasem pravil: Nesu vašemu veliteli zprávu o dvou mladících, již před vojnou prchli. Jsou pověstní buřiči a já vím o jejich úkrytu. Nelžeš? tázal se strážmistr sedláka, ostře se na něj podívav.

Nikoliv, pane. — Pojď tedy.

Bleskem rozlétla se ležením zpráva, že sem dorazil nějaký posel. Každý byl zvědav, co asi nese, s jakou přichází. Kolem stanu velitelova shromáždilo se prve, než strážmistr se sedlákem

přišel, několik set mužů. Sedlák kráčel středem mezi námi. Stál jsem v první řadě a viděl jsem jej dokona.

Pověz, pověz, brachu, jaký byl. Popiš mi osobu jeho. — Neskákej do řeči. Povím celou udalosť a zároveň ti jej vymaluji.

Jen rychle, rychle! nutil Vojta. Že byl kdo z Vratislavických bylo jisto. Ale kdo? Koho chtěl vlastně zničiti? Frantíka? Sotva. Jej, Vojtu? A kdo by byl? Komu překáží Vojta? Ha! Matka: Jiný o útěku jeho tak záhy z rána nevěděl a byť i věděl, neznal mimo matku nikdo místa úkrytu. A koho matka poslala? Vojta hartusil na husara, aby povídal, ten však zapaloval zvolna tříšťkou dýmku. Nu, nu, jen ne tak prudce. Však vidíš, že mi stará dodělává. Musím jí dáti jiskry. Tak, teď hoří. Nazlobila se mne už dost a dost, ale mám ji přece rád. Když jsme se totiž jedenkrát s Prušáky sekali na maso, bylo to tuším letos z jara —

Dobře, dobře, Hořino, o tom až jindy. Nyní vypravuj o tom sedlákovi! — Ah tak! O tom sedlákovi! A kde jsem přestal?

Jak došel ku stanu velitelovu. — Dobrá. Byl tam dlouho, hoši, dlouho a když vyšel ze stanu, zářil obličej jeho radostí. Byli jsme zvědavi, co as přinesl. Z daleka nebyl, ale byl statný, důkladný. Postavy nevelké, asi prostřední, kaštanových, tu a tam již prokvětalých vlasů, pod nosem kníry, něco obrůstu na líci, na bradě však hladko jako na klouzačce, na hlavě beranici, žluté brslenky, krátkou kamizolu modravou, v ruce hůl, v ústech dýmku kořenovku, toť onen sedlák. Znáš jej ty, či ty?

Těžko dohádati. Oblek taký nosí u nás skoro každý a vous, nu, vous má tak seříznutý sedláků mnoho. Jiného znamení nevíš? Hořino, prosím Tě, pověz, nevíš? Vojta byl v strašném napjetí. — Znamení! Znamení! Hm, kdo si takové věci všimne. Ale darebák nějaký byl jistě. Z očí mu dobrého nic nezíralo a jeho šev divně se na svět šklebil.

Šev? A kde měl ten šev? vyhrkl Vojta. — Na čele, brachu, na čele, od levého oka k pravému vzhůru. Věř mi, vyhlížel jako Jidáš.

Vojta vzkřikl. Ten šev! V celé vsi nemá nikdo švu na čele, jen jeden jediný sedlák — Kohout. Frantík uhodl také! Věděli, kdo je zradil, ale nevěděli proč. Ten Kohout! Však se Vojtovi často zdálo, že macecha po Kohoutovi pošilhává — kdyby tak Kohouta byla navedla, aby se Vojty zbavila?

A co dále? tázal se Frantík. — Když odešel, vybral velitel šest nejsilnějších mužů a poslal je do Svijanského lesa k Ram-

bouskovům. Tam jsme vás nalezli. Co se dále stalo, víte. Jste oba husary a u sta hromů, špatné řemeslo to není. Však pocítíš radosť nevýslovnou, až napřáhneš, palaš zasviští, dopadne a Prušák se ti bude válet pod nohama Hoj, hoši, dobře je na vojně a v poli lépe, než v kasárně na pryčně.

Co tak hovořili, přišel husar se vzkazem, aby nováčkové okamžitě se dostavili k veliteli. Co jim asi chce? Bylo již pozdě na večer, když naši hoši vycházeli ze stanu velitelova a s nimi veškeří husarští důstojníci. Ulehli a sotva se rozbřesklo, sotva den nastal, bylo asi sto husarů na koních. Frantík a Vojta byli v čele. Nesedělo se jim právě krásně. Nezvyklí jsouce jízdě koňmo drželi se oběma rukama hřívy, by nespadli, když sjížděli s vrchu od Rádla k Vratislavicům.

Mezi Rádlem a Vratislavicemi byl tehdáž dlouhý a hustý les. Husaři jeli zvolna úvozem, opatrně se ohlížejíce krajinou a pátravým zrakem houštinu pronikajíce. Dojeli konce. V údolí pod nimi rozkládala se vesnice. Frantíkovi a Vojtovi zabušilo srdce. Že v tomto šatě se do vsi vrátí, toho se nenadáli. Výprava tato byla výsledkem včerejší úrady ve stánu velitelově. Velitel se totiž dověděl od Kohouta, že ve Vratislavicích jsou pruští marodéři. Jsa chlapíkem podnikavým užil našich známých, nakázav jim, aby jim nejlepší a nejkratší cestu ukázali. Přepadnou je nepřipravené, schytají — a sedmdesát Prusů je pěkná kořisť. Ujednáno, vykonáno. Kdo byl raděj tomu, než naši hoši. Však se jim nejednalo tak o Prusy, jako o cosi jiného. Na rychtě prý je jich pět a Verunka musí býti mezi nimi. Hezká je, ký tedy div, kdyby se některý Prus do ní nezadíval. Frantík se zachvěl a s ním Vojta, vzpomenuv své Anny.

Ve Vratislavicích byli lidé již tu a tam vzhůru, ale vojáci ještě spali. Jen na stráni byla hlídka a ta také oči přimhouřila. Tryskem vyrazili husaři z lesa a již to šlo s větrem o závod ku vsi. Hlídka se probudila, zvuk trubky zavzněl vzduchem na poplach, rozléhaje se celou vesnicí. Touže chvíli, kdy trubač dal znamení výstražné, válel se v krvi. Hořinův palaš mu rozťal lebku. Na rychtě byli Prusové ještě v tvrdém spánku.

Brázda byl v Dubu zavřen, o čemž se pověsť bleskem celou vsí roznesla. Pověděl jim dráb s úšklebkem až ďábelským. Prusové věděli o tom a užili nepřítomnosti hospodářovy náležitě. Ženské zastrašili snadno, sklep byl otevřen a vojáci pili, až se hory zelenaly a jim hlavy se zamotaly. Nyní vyspávali po včerejší

pitce všichni. Sešlit se na rychtě do jednoho. Jen jeden cídil koně, maje jeti do Liberce — byli totiž sami koňáci — na dvoře rychty. Říkali mu Hauser. Když se třesk trubky rozlehl, vyběhl Hauser ze dvora. Zbledl. Rakouští husaři pádili ku vsi. Než se kdo nadál, byli zde. Hauser vskočil na kůň, přikrčil se až k jeho hlavě a ujížděl úvozem od rychty do polí v opáčnou stranu bez kabátu, bez přilby, beze zbraně. Co mu po těch věcech, život je dražší.

Husarům se podařilo úplně. Chytili všechny až na Hausera, jenž jim upláchl. Měli jich devětašedesát, mezi nimi tři mrtvé. Jeden z nich byl onen trubač, druhý spadl leknutím z půdy a zlomil vaz a třetímu posvítil na věčnost Hořina.

Když totiž husaři do vesnice vrazili, nastal všeobecný poplach. Pod kostelem byl statek Doubravův a tam byl také Prus na bytě. Ten chtěl prchnouti. Tu se od někud vzal Hořina. „Stůj!“ křičel Hořina, ale Prus nestál. Spoléhaje na rychlost svého koně uháněl vsí dále. Což byl však Prus proti Hořinovi: Brzo zavznělo Prusovi za samými zády hromové „Stůj, nebo tě zabiju!“ Prus nezastavil, Hořina udeřil a hlava Prusova ležela na cestě.

Prusové spoutáni a četa asi padesáti husarů vedla je do zajetí do Rádla. Naši hoši zůstali zpět; Frantík na rychtě a Vojta . . . .

Verunka vídala Frantíka vždycky ráda a srdéčko jí vždy hlasitě poskočilo, kdykoliv se k ní přiblížil, ale dnes by jí byl stál pohled na něho skoro život. Dobře ještě, že se rychtář asi o deváté hodině domů vrátil. Těšil ji on i Frantík. Frantík říkal, že velitel pevně má za to, že k bitvě nedojde. Vždyť se prý již potloukají půl roku světem a dosud bitvy nebylo. A nebude. Marie Terezie šetří krve svých poddaných. To Verunku poněkud utišilo.

Frantík se odpoledne vrátil s druhy vesel do Rádla. Přesvědčil se, že mu je Verunka věrná. Jen kdyby byl mohl Kohouta nalézti doma a pak — ten ubohý Vojta.

(Pokračování.)

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

IX.

Křesťanstvím zachován jest národ náš — toť jeho spása.

Napsal **A. Adamec.**

Aj, kdož nezná světel oněch jasných,
Jimiž první jaro z východu
V písních zavítalo libohlasných
Slovanskému všemu národu?

J. Soukop.

Pozorujeme-li dějinný vývoj národa našeho v předešlých dvou desítiletích, znamenáme zajisté především, kterak nejvíce tu vyniká ruch cyrillo-methodějský. Již v letech šedesátých konaly se po celé vlasti naší a namnoze též v jiných zemích slovanských v chrámech, klášterech a školách, v městech a obcích i ve spolcích všeho druhu přípravy k důstojné oslavě tisícletí cyrillo-methodějského v roce 1863. Četné zakládány byly společnosti a matice k náležitému upravení a zvelebení kolébky spásy naší, posvátného Velehradu, kam zvláště se obracely mysli a zraky všech se štědrými dary. Na Moravě a v Čechách, mezi Slováky, Slovinci a jinde vznikala bratrstva pod ochranou a jmenem našich sv. bratří ku vděčné památce a poctě velkých oněch apoštolů; v Bulharech pak aspoň z části provedeno sjednocení s církví katolickou a rovněž u Srbů aspoň chystáno, ač nezdařeno. Svého pak vrchole dospěl ruch ten v roku třiašedesátém. Odevšad z vlasti naší ubírali se zbožní poutníci k Velehradu v četných průvodech, všude zdobeny chrámy a oltáře, všude v písních, z řečnišť, z kazatelen i v slavnostních pastýřských listech biskupů nejen československých, ale i polských a jihoslovanských zaznívala slavná jména Cyrill a Methoděj a slaveny jich zásluhy. A Velehrad zaskvěl se ve své svatyni po stoletém téměř spuštění novým leskem, první opravou a ozdobou. A nejen na Velehradě aneb snad jen na Moravě, nýbrž po celé vlasti československé, jakož i v ostatních zemích slovanských, v Brně a v Olomouci, v Praze, v Báňské Bystřici, v Budyšíně i v Poznani, v Lublani, Celovci, Záhřebě

Oseku i Djakově, ano i ve staroslavném věčném Římě, středu křesťanstva, konány byly na památku tisícletou skvělé průvody a velkolepé slavnosti církevní i národní. Stolice římská otevřela na oslavu jubilejního toho roku poklady duchovních milostí bohatými odpustky. — Jen Rusové opomenuli slaviti rok 1863. a slavili velkolepě, zvláště v Petrohradě a Moskvě, teprv tisícletou památku úmrtí sv. Cyrilla dne 14. (26.) února 1869.

Rok 1863. byl spolu i velikou oporou a pákou ku probuzení našeho národa: tu sestavováno jednoty a spolky náboženské, politické, čtenářské, pěvecké a zábavné, tam zakládáno záložny a spolky hospodářské, tu a tam zase četně zřizovány byly knihovny školní, farní a obecní, ano i naše přední střední školy české na Moravě kladou podnět a původ svůj do doby té! A ruch ten neutuchnul ani později; vždyť zajisté známo jest, kterak tímže způsobem i dále stavěno na položených základech nové budovy našeho národního probuzení i církevního uvědomění zvláště na Moravě, kterou Čechy v obojím tom směru již dříve daleko byly předstihly. A zvláště účinně působily tu pouti, které se zápalem co rok větším od kněží i lidu všech vrstev konány jsou na posvátný Velehrad. Již od let šedesátých, ba padesátých, odchováno na Moravě celé nové pokolení kněžstva v národním duchu cyrillomethodějském, a znenáhla odbývány na Velehradě každoročně zvláště o prázdninách hromadné schůze kněží i bohoslovců moravských, českých i slovenských. A schůze ty vedly posléze k užšímu sdružení bohoslovců i mladších kněží téměř ze všech ústavů československých sic jen mravním, duchovním, ale pevným spojením ve společné práci a horlivosti na národu i církve roli dědičné v „Růži Sušilově“ — v duchu Sušilově; byl‘ Sušil na Moravě předním vychovatelem mladého kněžstva v cyrillo-methodějském duchu národním. A nábožensko-národní ruch ten cyrillomethodějský docházel všude ohlasu i podpory. Jakáť povstala po vlastech našich radosť, kdy i sv. Otec Lev XIII. oslavil znovu naše sv. věrověsty, ustanoviv roku 1880. encyklikou „Grande munus“ ze dne 30. září, aby svátek sv. Cyrilla a Methoděje nejen jako dotud ve vlastech našich, ale po všem světě křesťanském církevně, totiž zvláštními hodinkami breviáře a sv. mší dne 5. července byl svěcen. Známy jsou ty veliké projevy díků celého Slovanstva za tu oslavu, známy ty velevýznamné pouti římské ze všech aspoň katolických zemí slovanských. Nebo‘ činem tím obrátil sv. Otec Lev XIII. zvláštní zřetel svůj k národům slovanským a podal patrný důkaz, že hotov jest vynaložiti vše, aby usku-

tečnilo se vroucí přání všech šlechetných srdcí, by opět spojili se všickni ti různí kmenové slovanští v jednotě svaté víry a lásky Kristovy.

A co medle jest příčinou celého toho ruchu neobyčejného, který tak blahodárné nese ovoce? Příčina jest dvojí, velezávažná. Slavilyť roku 1863. naše vlasti, slavila církev, slavily vědy a umy slovanské velikou národní a církevní památku tisícletou. Nebořť právě bylo uplynulo tisíc let, co svatí bratří solunští, Cyrill a Methoděj, na žádosť věhlasného panovníka moravského Rastislava pro česť Boží a z lásky k člověčenstvu vkročili ve krásné naše rodné kraje se zákonem Božím v jedné, s osudím křestním v ruce druhé, přinášejíce evangelium míru a lásky a víru spasení, přinášejíce základy slovanského písemnictví, osvětu a vzdělanosť, nesouce národu našemu vzkvět, moc a blahobyt, ano podávajíce mu nový život a spásu časnou i věčnou. Rok 863. byl závažný onen moment v životě národa našeho, jenž uvedl jej na dráhu novou, pravou, jenž rozhodl o jeho bytí a životě. Sv. bratří, Cyrill a Methoděj, svou blahodárnou křesťanskou naukou, kterou přinesli, stali se ohniskem a středem dějin národa našeho, a to právě v důležité době vzmáhající se jedinovlády, v době přechodu z vetché slovanské rozdrobenosti a nepodřízenosti k ústrojnému státnímu celku. Co asi bylo by stihlo národ náš, kdyby nebyli k nám právě tehdy přišli svatí bratří solunští a jazykem lidu vlastním a srozumitelným v míru a lásce právě apoštolské nebyli mu hlásali křesťanskou nauku spasení? Zda byl by uniknul osudu, jakému propadly slovanské kmeny severní.

A letos roku 1885. slavíme druhou velikou církevně-národní památku tisícletou. Jestiť tomu právě tisíc let, co sv. apoštol a první biskup náš, sv. Methoděj, dokončil apoštolský úřad svůj, když byl velikou část svatého života a působení svého národu našemu věnoval. O květné neděli roku 885, rozloučiv se na Velehradě s kněžstvem i stádcem svým jako otec s milenými dítkami svými a poznamenav svého nástupce, odebral se, jak byl předpověděl, třetího dne na to, dne 6. dubna, na věčnosť, aby obdržel apoštolskou korunu slávy věčné a stal se s bratrem sv. Cyrillem, jenž ho před 16 lety svou smrtí v Římě do nebes byl předešel, naším přímluvčím a mocným ochrancem.

Abychom však tím více význam a v pravdě spásonosnou působnosť našich blahověstů i přinešené od nich křesťanské nauky u národu našeho poznali, dlužno předeslati stručný nástin tehdej-

šího stavu a různých osudů sousedního Slovanstva vůbec, a pak našich předků zvlášť. Zajímavoť zajisté porovnati dějinný vývoj Slovanů zvláště polabských a národa našeho; snadno pak jest domysliti se, jaký osud mohl stihnouti i náš národ, kdyby nebyli naši sv. věrověstové přinesli předkům našim křesťanskou víru způsobem apoštolským a v čas právě příhodný.

I.

Kde jste se octly milé zde bydlivších národy Slávů,
Národy, jenž Pomoří tam, tuto Sálu pily?

J. Kollár.

V sousedstvu národa germánského, v Poodří, Polabí a na Dunaji, sídleli po zániku velmoci římské slovanští kmenové Bodrci, Lutici, Srbové lužičtí a Milčané, kmen československý, Slované panonští a korutanští čili Slovenci, pak Srbochorvaté a Braničevci, a na jihovýchodu poslovanělý kmen Bulharů. Byli to — jako vůbec Slované — kmenové pokojní a mírumilovní, bezelstní, v tichu orby a hospodářství pilní a nad míru pohostinní. Ale také zase u nich zavládaly starodávné ony vady národů slovanských, nejednotná nesvornoť a záliba v cizotách, jaké bohužel až dosud ukazují se též u nás na škodu naši; nenávisť, svády a půtky různily je netoliko na vzájem od sebe, ale též od ostatních východních kmenů pobratimských. Ducha státotvorného neměli, by se spojili v jednu celistvou mocnou říši; všeliké spolčování bývalo jen na okamžik, nanejvýš k obraně. Nad to nalezaly se posud v pohanství. — Náboženství staroslovanské prvotné stejného původu se staroindickým zakládalo se na poctě zosobněných sil přírodních. Věřili ť původně v jednu mocnou životní sílu všepronikající, v jednoho nejvyššího boha, stvořitele a zachovatele světa, působce světla i blesku, od všehomíra rozdílného. Později pak různou síly té působnoť v různých bozích si představovali a zosobňovali, i lidské potom podoby a vášně jim připisujíce, až ponenáhlu celý rodokmen božstva si vytvořili. Tak byl jim Perun (Jupiter) bůh nebes a blesku, Triglav (ve Stětíně) bůh nebe, země a podsvětí, Svantovít bohem války (— někde byl zase Svarob, jinde Svantovít [v Arkoně] nejvyšším bohem, pánem nebes, a syny jeho slunce a oheň —); Radhošť (v Retře) jako Merkur poslem božím, Živa (Ceres) bohyní úrody, Lada (Venus) bohyní krásy, Vesna bohyní mladistvého života a Morana (Hekate) bohyní smrti, Chlipa (Salacia) pak bohyní manželství. Mimo to

prokazovali poctu menším bůžkům a duchům, jako „Bohům“ (dobrým), Ďasům (genii), „Běsům“ (zlým, daemones), Skřetům (penates) a různým vilám a rusalkám, polednicím (dryades) a liticím (furiae), pak plivníkům, vodníkům, upírům a vlkodlakům. Bohy své ctili staří Slované vedle domácnosti ponejvíce na horách a skalách, u pramenů řek, v lesích a zvláště v hájích posvátných. „Tamo otčík (hlava i kněz rodiny) dáváše krmě bohóm, tamo v súmrky jim dával jiesti, tamo k nim hlásat (chvály) chodíváše,“ tam chovali jim ku poctě krahuje, výry, vlašťovky a jiné posvátné ptactvo. Tak aspoň to bylo dle Rukopisu Královédvorského u našich předků. U jiných zvláště pak polabských kmenů slovanských stavěno později bohům chrámy tytýž velkolepé s modlami (Arkona). Již svým pohanstvím byli Slované mohutným sousedům křesťanským jako sůl v očích, skytajíce jim tak podnět a příležitosť k výbojům. Vládli pak tehdy na západě nad Franky i Germany výteční mužové dynastie Karolingů, vynikající prohlédavým rozumem a silou charakteru, vítěznou bojovností i státním věhlasem. Když pak korunováni byli na císaře římské, jali se pokládati sebe za nástupce světovládných římských panovníků a majíce též zřetel k církvi, dali se vésti ideou onou o dvojím meči a dvou hlavách křesťanstva: že jako jsou papežové duchovními vládci křesťanstva a hlasatelé slova spasitelného, tak císařům přísluší světská vláda nad celým křesťanstvem a ochrana i podpora slova Božího. Za povinnosť si tudíž kladli křesťanství chrániti a mocí i vlivem svým všemožně šířiti. Idea ta v náležitých mezích svých zajisté vznešená a blahodějná získala císařům četné stoupence a podporu hmotnou i mravnou. Tak stali se nepřemožnými. Ale císařové vlastně frančtí a pak němečtí brzo počali zneužívati postavení svého v církvi. Místo aby láskou ku pravdě vedeni nezištně podporovali klidné šíření blahodárné nauky křesťanské na severovýchodě slovanském, užívali jí za prostředek množení světské moci a vlády vlastní. S křesťanstvím ukládali na pohanské sousedy své jho podrobenosti politické, s blahověsty evangelia míru vysílali vojsko, aby zrovna vybíralo poplatky a daně a ukládalo roboty. Toho brzo bylo zakusiti i polabským Slovanům, u nichž zvláště jen velmi pořídku a pozdě pravým způsobem apoštolským nauka Kristova hlásána byla: tu od sv. Benna, biskupa míšenského (1066—1106) v Lužici, tam v Bodrcích od sv. Vicelina, biskupa stargradského († 1154) a od Bruna, kněze stargradského 1156, onde pak v Pomořanech od horlivého Otty, biskupa bamberského († 1139). V sousedních pak Prusích apoštolovali nej-

prvé dva mučenníci: náš sv. Vojtěch † 997 a sv. Bruno z Querfurtu † 1009. Sobecké však ono šíření nauky Kristovy úplně odporovalo duchu jejímu, a není divu, že pokojní, ale spolu svobody a samostatnosti milovní Polabané ne tak blahodárné náuce, jako spíše jhu a odvislosti politické, ne tak blahověstům křesťanským, jako spíše vojsku francko-německému všemožně odpírali. Mimo to byla velkou závadou křesťanství u Polabanů i hluboce zakořeněná, pochybováním dosud nezviklaná, prostá důvěra a příchylnosť ke starým bohům, podporována na severu mocnou oporou úplně vyvinuté a ustálené modloslužby. Mělť Polabané pro modly své velkolepé chrámy (Arkona), ano i jakési hierarchické zřízení církevní a stálé kněžstvo, jež opatrujíc chrámy a místa posvátná, konajíc bohoslužbu a oběti (třeby, žertvy a tryzny), zkoumajíc a hlásajíc vůli božskou pěstovalo a zachovávalo věrně zděděné náboženství. Ale bohužel, pokud Slované nepřijali křesťanství, nebylo pro ně míru a spásy ve křesťanské již tehdy Evropě. „V pokřesťanění záležela oné doby životní otázka všech národů slovanských.“ (Palacký.)

(Pokračování.)

LITERATURA.

Svatý Vintíř a kníže Břetislav.

Poměr jejich dle básně i pravdy. Napsal **Jan Tenora.**

(Dokončení.)

Sv. Vintíř rodem byl Němec, pocházel ze vznešeného rodu, příbuzen byl prý i se sv. Štěpánem, králem uherským. Dlouho byl u dvora císařského, jsa ctěn a vážen. Poznav však, že vše jest marnosť, uchýlil se na počátku XI. století do kláštera Altašského, odkud pak zabral se v hustý hvozd pohraniční mezi Čechami a Bavorskem a osedl tam jako poustevník. Tam prací a modlitbou sloužil Bohu v samotě, ve společnosti jen několika bratří. Tak miloval samotu, jak dosvědčuje současný Arnulf, [1]) že když docházeli

[1]) Bon. Piter: Thesaurus absconditus S. Guntherus. Brunae 1762., pag. 44.

k němu příchozí s dary, obávaje se, aby nebyl množstvím lidu zabavován, odešel hlouběji do hvozdu, a to tam, kde jest nyní v Čechách Dobrá Voda. Tam mu donášeli chléb z kláštera, a to byl také všecek styk jeho s Němci za dlouhá léta. V samotě té pak vystavěl si kostelík založení sv. Jana Křtitele, který posvěcen byl roku 1019. biskupem pasovským Berengarem. Tam pak žil sv. Vintíř životem poustevnickým, aniž co o něm slyšeti až roku 1040. Známe z roku toho listinu, o níž také Palacký se zmiňuje, kterou Jindřich III. potvrdil zboží kláštera Rinchnachu, založeného sv. Vintířem. Vypisuje se v listině té, že za krále Jindřicha II. bohatý šlechtic Vintíř dobrovolně se tohoto světa odřekl a do kláštera Altašského vstoupil; tam pak po nějaký čas pobyv s požehnáním od opata Gottharda a se schválením královým zašel do pustiny Nordvaldu a ji pilně vzdělávati počal; tam si také vystavěl kostelík a s několika bratry z řádu sv. Benedikta tam obýval. Když pak císař Jindřich zemřel, potvrdil císař Konrád Vintířovi zboží, které tam získal; po smrti pak i císaře Konráda že se dostalo Vintířovi přátelství krále Jindřicha pro osvědčené zásluhy jeho a t. d. [2])

Žádný zajisté nemůže se diviti tomu, proč sv. Vintíř císaře Konrada žádal za potvrzení zboží klášterního. Bylo to vůbec tehdy zvykem, a z toho zajisté nikdo nemůže ještě dovozovati, že by svatý Vintíř důvěrně obcoval s dvorem německým. Dlužno tedy přede vším míti zřetel ke slovům těmto posledním Jindřicha III.: „Vintířovi dostalo se přátelství našeho pro osvědčené zásluhy“ („Guntherus pro meritorum probitate amicabiliter usus est nostra familiaritate“). Co se jimi vyrozumívá? Možno hned tvrditi, že by se svatý Vintíř králi Jindřichovi ku pomoci propůjčoval, tak jak z toho Palacký dovozuje? Dle našeho zdání nikterak to z těch slov nevysvítá. Připomenuli jsme již, že sv. Vintíř nade všecko oblíbil si samotu, aniž s kým ode dvoru se stýkal. Letopisec, jenž psal život sv. Vintíře, zajisté by mlčením nepominul něco tak znamenitého, jako by

---

[2]) Slova listiny té jsou: Magnifico Henrico regnante nobilis quidam Guntherus dives, terrenarum rerum mundialia sponte deseruit, ac sub potestate Deo digni Godehardi Abbatis Altahensis monachicae conversationi se inseruit. Hic in monasterio aliquamdiu laudabiliter conversatus, divino instinctu heremi secreta concupivit. Ergo a praedicto Abbate accepta benedictione consentiente Regis Henrici collaudatione, heremum Nordwald intravit, hancque non otiosus Heremita colere coepit, Divina siquidem gratia cooperante in eadem heremo ecclesiam construxit, et hanc in honorem S. Joannis Baptistae per Pataviensem Episcopum Perngerum, consecrari impetravit, ibique Fratres Regulam S Benedicti observantes subrogavit: Henrico itaque Imperatore defuncto, atque Conrado Imperii regimine functo licentiam accepit, in idipsum ab eo cartam etiam regalem obtinuit, quae bona inibi ab eo acquisita, et acquirenda sibi confirmavit, ipso etiam beatae memoriae Conrado parente nostro vita excedente, idem Guntherus pro meritorum probitate amicabiliter usus est nostra familiaritate etc. Piter l. c. p. 60.

bylo vylíčiti styky sv. Vintíře s dvorem německým, a zajisté by poukazoval na to, v jaké tam byl svatý Vintíř vážnosti, a jaké služby králi prokazoval. Avšak o něčem takovém se ani slovem nezmiňuje. Dlužno pak také považiti, v čem by se svatý Vintíř Jindřichovi III. k službám propůjčovati mohl? Měltě Jindřich zajisté dosti stvůr, jimž běželo o přízeň jeho a kteří ve všem mu po vůli byli, tak že sotva mu bylo uchylovati se k sv. Vintířovi, aby mu tento služby nějaké prokazoval.

Spíše tedy lze vykládati slova ta v listině krále Jindřicha ve smysl tento: Král potvrzuje přátelsky zboží kláštera Rinchnachu, protože si zakladatel jeho sv. Vintíř toho zásluž ným svým životem a skutky i prácemi svými zaslouži l. V celé listině se totiž vypisuje, kterak si Vintíř jako poustevník Bohu mile vedl, a proto i slova tato slušně se vztahovati mohou k zásluhám, jichž si Vintíř životem svým u Boha dobyl. Než ovšem také připouštíme, že zásluhy Vintířovy spočívaly nejen v tom, že Bohu nábožně sloužil, nýbrž i to že se mu za zásluhu počítalo, že lesy mýtil, stezky zakládal, krajinu schůdnější činil, a tím obchodu napomáhal. A že i to se za zásluhu sv. Vintířovi dobře pokládati mohlo, nikdo snad nebude upírati.

Než kterak dále vykládati jest, že sv. Vintíř v boji krále Jindřicha s knížetem Břetislavem Němce podporoval a jim byl na ruku? Popírati toho nikterak nebudeme. Sv. Vintíř Němcům poraženým pomáhal; byl to však skutek l á s k y k ř e s t a n s k é. Jest lidskou povinností zabrániti neštěstí a záhubu druhého, když může. Žádá to tak již přirozený cit. Naopak krutostí největší by bylo, kdyby sv. Vintíř díval se nečinně na záhubu tolika životů lidských, kdyby, pomoci jim moha, nepomohl, přispěti jim moha, nepřispěl. Vojsko české vítězstvím opojené zajisté nešetřilo poražených, utíkajících a hledících jen jak by vyvázli. A že tu sv. Vintíř krajanům svým pomáhal a jim cestu ukazoval, nikdo za zlé mu vykládati nemůže. Vřeť každému srdce po jazyku svému, a sv. Vintíř byl Němcem. Kdo to všecko uváží, zajisté neshledá, že by sv. Vintíř nějak nečestně jednal. Přáti si pak, aby všichni Němci, kteří tehdy válkou navštívili Čechy, byli od vítězů pobiti, byla by jen krvelačnosť, kterou by ani nejhoroucnější vlastenectví ospravedlniti nemohlo. A toho si zajisté ani sami vítězové nepřáli; nepřátelé dostali na pamětnou a na tom bylo předkům našim dosti. Vždyť dovedli předkové naši nejednou poraženým tak velikomyslně odpouštěti.

Po boji tom byl sv. Vintíř poslán od krále Jindřicha k druhému vojsku německému, aby ustálo od boje a ustoupilo domů. Že to poselstvo podstoupil sv. Vintíř, věříme rádi. Ano nerozpakovali bychom se tvrditi, že ochotně poselstvo to na se vzal, i že sám králi radou byl, aby rozkázal vojsku svému ustoupiti; neviděl zajisté rád sv. Vintíř prolévati krev, když naděje vždycky kynula, že strany sporné pokojně mír mohou vyjednati. A Čechové uspořili si aspoň práci.

Po roce přišlo vojsko německé zase do Čech. Vtrhlo sice tenkráte po stezkách, které sv. Vintíř založil a proklestil, ani však je-

diný pramen nemluví o tom, že by byl tehdy sv. Vintíř Němcům do Čech cestu ukázal. Nesluší se tedy, aby se to na sv. Vintíře svádělo. Znalť Němci sami zajisté tehdy již dobře ty stezky, poněvadž po nich minulého roku utíkali, a ty jim zajisté dobře v paměti utkvěly. Konstatovati tedy již slušno, že tehdy sv. Vintíř nikterak účasti neměl na vpádu vojska německého p ř í m o ; n e p ř í m o ovšem měl, poněvadž cesty ty proklestil, ale z toho ho obviňovati, bylo by směšno. To by věru nesměla ani jediná stezka proklestěna býti přes hory a lesy české do zemí sousedních, aby jen po ní někdy nepřátelé do Čech nevpadli. Tím tuším jest záležitosť ta odbyta.

Než jak soudilo se po Čechách o sv. Vintířovi? Byl pokládán za zrádce? Nikde ani nejmenší viny se mu nedává a všude se chválou nejvyšší vynáší. Netřeba se odvolávati ani k listině knížete Břetislava dané desátého dne po smrti sv. Vintíře, kde se praví, že byl Vintíř knížeti Břetislavovi křestným otcem, a kde se sv. Vintíř „beatus" nazývá, poněvadž jest listina ta podezřelá. Slyšme však slova krále Přemysla Otakara z r. 1260. Praví v listině jedné k opatovi břevnovskému Martinovi: „Z úcty k muži přenábožnému bratru Vintířovi v Břevnově, pro jehož zásluhy všemohoucí Bůh mnohé zázraky působí těm, kteří ho v rozličných potřebách vzývají... tobě „terram cocorum" ve vsi Kuromrtvech... dáváme" [3]). A Heřman opat altašský v listině k papeži Alexandru IV. z r. 1261. praví o králi Přemyslu Otakarovi: „Zářící časté zázraky svatého muže (Vintíře) opět mysl slavného krále českého Otakara i veškerého lidu krajiny té vzněcují a nabádají, aby ke slávě Boží a k utvrzení víry křesťanské za kanonizaci tohoto svatého pokorně prosili" [4]). — Toto snad dostačí. Když i sám král z rodu Přemyslova, potomek Břetislavův, usiluje, aby byl Vintíř kanonizován, nejlepším jest to důkazem, že památka Vintířova byla ctěna, a že nikomu ani na mysl nepřipadlo, aby snad jej měl za muže, jenž zradil Čechy za času Břetislavova. —

Pokusili jsme se dokázati, že vytka nejhlavnější, která se činí sv. Vintířovi, jakoby byl zrádcem vlasti, bedlivě-li vše uvážíme, nikterak není odůvodněna a že sama rozpadá se v niveč. Teď pak zdá se nám, abychom se zase vrátili k básni Jaroslava Vrchlického výše uvedené a uvažovali, pokud i jinak s pravdou souhlasí.

Podivná věc! Kdo báseň tu čte, zajisté si myslí, že aspoň nějakou legendu za podklad má, v kteréž se smrť Vintířova a shledání se jeho na loži smrtelném s knížetem Břetislavem vypravuje podobným

---

[3]) Ob reverentiam Viri Religiosissimi Fratris Guntheri in Břevnov, pro cuius meritis Omnipotens Deus multa operatur miracula in diversis necessitatibus ipsum implorantibus... terram cocorum in villa Curomirtvi tibi (Martino Abbati) conferimus. Piter l. c. p. 63.

[4]) Coruscantia igitur crebra miracula Sancti Viri (Guntheri) Serenissimi D Ottocari inclyti regis Bohemie, et totius populi regionis illius animos iterum excitant et inducunt, ut ad gloriam Dei et corroborationem fidei Christianae pro canonizatione huius Sancti Reverendissime Paternitati Vestrae preces supplices porrigantur. Piter l. c. p. 64.

nějak způsobem, tak jak to Vrchlický vypravuje. Avšak nikoliv! Není žádné legendy, dle které by způsobem takovým, jak to učinil, zpracovati mohl básník smrť sv. Vintíře. Než ovšem, co by se „osvícený“ básník XIX. století o takové malichernosti staral! Co na tom, že legenda o sv. Vintířovi zcela jinak o tom vykládá? Vždyť básník si přece dovoliti může nějakou „licenci!“

Než stojí to snad za přirovnání, bychom k básni té přirovnali legendu vyličující nám zevrubně smrť sv. Vintíře, která ze XIV. století pochází, a kterou učený Bonaventura Piter uveřejňuje v „Životě sv. Vintíře.“ Život pak tento psán jest v Čechách a od Čecha, jenž upřímnou radosť měl z vítězství knížete Břetislava nad Poláky. Vypravuje pak o smrti sv. Vintíře a kterak se s ním kníže Břetislav shledal, v tento smysl:

Jednoho dne vyjel si kníže Břetislav na lov jako obyčejně. A když družina jeho sem a tam se rozjela, aniž co ulovila, najednou objevil se jelen podivuhodné velikosti, jehož sám kníže s velikou rychlostí pronásledoval. A tu jelen jakoby utíkaje zaběhl velice rychle kamsi do lesa a tam stanul bezpečně, jakoby ho nikdo nepronásledoval.

Na to kníže se zadívav chvíli, maje při sobě jen jednoho panoše, za jelenem se hnal a jaký a jak veliký jest, pilně zkoumal; když pak maličko se rozpakoval, co by činiti měl, uslyšel náhle s nebes hlas jasný, an k němu takto hovořil: Břetislave, svým toužením chabým nehledej vždycky, které jsou úradky Boží, nýbrž spěš uvažovati s pokornými věci pokorné, které tobě a tvým potomkům ku prospěchu budou; neboť v tomto místě skrývá se poklad Boží, tobě druhdy velmi milý, nyní však i v časy budoucí všem, kteří ho zbožně hledati budou, žádoucí, neboť psáno jest: Jakož Otec můj působí, tak i já působím. Pročež ve všem tom, cožkoli služebníci moji na tomto světě působí, nepomýšlej na jejich, nýbrž na Boží působnosť. — To kníže s úlekem poslouchal a jsa jako ohromen sotva se probral a vzchopil; rozhlížeje pak se dokola, uzřel náhle v samé šíré pustině z daleka potůček svěží trávou obrostlý a jako vůní jakousi oplývající, a na tom místě shledal kámen podivné velikosti, a nad ním celičku z prostého dříví sroubenou, libou vůni vydávající; a tu již sám s jediným panošem se stráně sestupoval, ač s bázní; poznamenav se však svatým křížem rychle tam vstoupil, aby poznal, co se tam asi skrývá. A hle, uzřel starce se ctihodnými šedinami a s obličejem zářícím jako anděla Božího na loži jako na modlitbách, a úžasem velikým jsa pojat stanul. Stařec však na něho zbožným zrakem pohleděv napomenul ho, by neváhal, nýbrž aby ve všem Boha všemohoucího slavil, a oznámil divícímu se knížeti rozličnými znameními, že jest Vintíř, jeho křestní otec.

Tu kníže na tato slova více se sebrav a na mysli ustáliv táže se nábožného muže, kterak nebo kdy do té šíré pustiny zašel, nebo proč tak strohý mnišský život si zvolil, a dosti přímluvami přátelskými i se slzami ho prosil, aby nadále, poněvadž tak vznešeným jest mužem, neskrýval se lidmi nepoznán, nýbrž aby se zabral ve

knížectví jeho, kde by lépe byl ošetřován, anebo v budoucnu aby u něho v pokoji zůstal. Muž Boží však to docela odřekl, snažně knížete žádaje, aby v ničem vůli Boží neodporoval. Tomu kníže velice se podivoval, velmi pak také utěšen byl zbožným jeho napomínáním, odporučil se v modlitby muže svatého a slíbil mu, že sám z vlastního se postará, by mu budoucně nic potřebného nechybělo.

Všecko to blahoslavený Vintíř od knížete laskavě přijímal, avšak i mnoho budoucích věcí předpověděl a jako tušením nějakým mezi ostatními slovy nábožné rozmluvy řekl: Přišel-lis, synu milý, abys mi lásku prokázal, neodpírej mé prosbě, neboť tělu mému již rozdělení nastává; rozličtí sice rozličně o pohřbu mém smýšlejí, já však, jak v duchu mluvím, přeji si, aby se toto od Všemohoucího stalo. Pročež, nejmilejší synu, na památku mou místu Břevnovu nějakou útěchu podej. Aby i na mne v Pánu, i na tebe i na všecky potomky tvé památka v Boha byla, i na místo, kde odpočívati a čekati do dne soudného budu, rozumně to zařiď, aby tomu v časy budoucí také tak bylo. Především však, chceš-li věděti, kdy z tohoto života odejdu, zítra hodina třetí, tak jakož Boží úradek o smrti mé ustanovuje, určí konec tohoto života křehkého.

To když kníže slyší, na mysli jest zarmoucen a líbaje ho, s velikým žalem a mnohými slzami takto promlouvá: O nejmilejší otče, proč mne byť i pozdě k tobě přicházejícího odpuzuješ? O ctihodný starče, jehož jako anděla Božího, ačkoliv nehodný, objímám, proč mne syna svého duchovního tak rychle jako sirotka opouštíš? Tvé obzvláště modlitby, tvé časté, jakož věřím, posty mé slabosti musí býti, tak jak posud byly, bezpečnou ochranou, a budou mně u Boha všemohoucího na pomoc a přímluvu za mé viny, jimiž křehkosť lidská často poskvrněna bývá, a jež, aby člověk páchal, nepřítel lestný tolik ukládá.

Nářkem tím jsa pohnut nábožný Vintíř takto řekl plačícímu: Ustaň, synu, tak činiti a s důvěrou v Boha neboj se, mou pak prosbu rád vykonej. Nyní však vrať se již ke svým, a co jsi uzřel, nikomu nevyjevuj; ale vrátíš-li se zítra skoro, budeš moci, dá-li Bůh, býti při tom, když budu umírati. Tu kníže velmi zarmoucen a s pláčem požehnání dostav odešel se svým panošem a přísně jemu zakázal, aby žádnému o tom nic nepravil. Druhého však dne kníže Břetislav, vzav s sebou ctihodného biskupa Šebíře, jenž mu byl zvláště přátelským, za ranního úsvitu k celi muže Božího přišel; tam pak shledali ho na modlitbách chválu vzdávajícího Bohu.

Když však modlitbu dokonal po řečích sladkých o životě budoucím, když biskup Šebíř mši odsloužil, muž Boží, posilniv se Tělem a Krví Páně, v hodinu třetí ranní za zpěvu těch, kteří při tom byli, i za pláče jejich, s modlitbami ducha neposkvrněného Bohu odevzdal. Zemřel dne 9. října 1045. a pochován byl, jak si přál, v Břevnově.[5])

A nyní, milý čtenáři, suď sám, mohla-li se tato legenda „osvícenému“ básníku XIX. století líbiti! Pravda, že nikoliv! Vždyť kdo

[5]) Piter l. c. p. 23—27.

pak by teď ještě v našem století takto psal! Nyní se musí věc chopiti za jiný konec! Proto i Jaroslav Vrchlický, když již báseň o sv. Vintíři psáti chtěl, nebyl dlouho na rozpacích. Že žil Vintíř v Šumavě kdesi a že nějak s Němci jednal, to věděl, z legendy pak si vybral, že se s ním na loži smrtelném shledal kníže Břetislav, a bylo po starosti; ostatek je beztoho vedlejší věc. Tu už si básník může dovoliti „licenci“: tedy může říci, že byl Vintíř z vlasti vyvržen a v Čechách že našel klid, ačkoli jest zcela jisto, že byl Vintíř bohatým šlechticem a že dobrovolně do kláštera se zabral; dále může básník říci, že Vintíř za peníze vedl vojsko německé, ukrýval císaře, když byl poražen, ač o tom žádný neví; konečně že za zrádu svou měl se státi opatem a biskupem, ačkoli to rovněž nikomu není známo atd. Či snad již také podle nějaké filosofie jest básníkovi pravda a lež zcela jedno? Ať jest tomu již jakkoliv, o to se příti nebudeme. Vždycky však musíme hájiti zásady: „Pravdy hajme, lži se braňme!“

Zevrubné Dějiny Českého Písemnictví Doby Nové.

Napsal František Bačkovský na Král. Vinohradech. Díl I. Období předbřeznové. Cena sešitu 40 kr.

Spis tento našel, pokud jsme z rozličných časopisů seznali, u české kritiky laskavého přijetí a příznivého posouzení. A vskutku, přečetše 8 dosud nám zaslaných sešitů, přihlašujeme se k těm, kteří se nad dílem tímto radují a z něho se těší. V práci Bačkovského jest viděti velikou sečtělosť a znalosť české literatury, mravenčí píli (opravil četná životopisná data a jiné údaje o literatuře a křisitelích národních), jakož i vlasteneckou nadšenosť.

Seznavše tyto krásné vlastnosti jeho díla nemálo jsme se podivili jeho úsudku o Jesuitech a ještě více nemile jsme byli dotknuti příkrými slovy, jimiž se o tomto řádu zmiňuje.

Spravedlivý literarní kritik nesmí míti zřetel k jednotlivým stavům společnosti lidské a my jsme ti poslední, kteří bychom si přáli nebo žádali nějakou shovívavosť pro stav kněžský, řeholní i světský: nechť se vytkne, co výtky zaslouží, ale ať se při tom šetří spravedlnosti a důstojné mluvy.

Že by byl pan Fr. Bačkovský spravedlivě posoudil řád jesuitský*), nezdá se nám, neboť ve stavu tomto nebylo nikdy zásady, ničiti řeč některého národu. Addiscere linquam regionis, in qua habitat (přiučiti se řeči krajiny, v které bydlí) bylo povinností každého člena

*) Pravíť na str. 15: Jesuité .... Individualit národních vůbec neuznávali a individuality národu českého tím méně. Temnou nocí zastřeli kraj český. A poněvadž moc jejich byla veliká, nemohl tudíž vzejíti nový život národnosti české, pokud řád jesuitský nebyl zrušen .... Když však odstraněn tento největší rdousitel národu našeho, násilí, národnosti české se strany vládní činěné, nebylo již s to, by konalo to, co konali jesuité, nýbrž právě naopak způsobilo ... netušený odpor ... A na str. 29. praví: Rok ten (t. j. 1774.) byl i prvým rokem, kde nebylo řádu jesuitského, který ještě roku předešlého vše, co bylo českého, nemilosrdně a násilně rdousil.

řádu jesuitského, a že Jesuité tuto reguli i v Čechách zachovávali, o tom se může poučiti každý v Jungmannově historii literatury české (druhé vydání, IV. oddělení str. 121. a 122.). V Praze každého dne bylo v koleji zvoněno zvonkem, načež sešli se členové řádu, Bavoráci a jiní a učili se hodinu češtině. V nejtrudnějších dobách pro řeč českou kázali Jesuité česky v Praze u Matky Boží před Týnem, u sv. Jakuba, u sv. Štěpána, u sv. Ignacia a chrám sv. Salvatora založili výhradně pro českou bohoslužbu, ba Jesuité kázávali česky i tam, kde se nyní káže německy, ku př. v Krumlově. V stoletích XVI., XVII., XVIII. a na začátku XIX. vydal tento řád ze svého středu 22 českých spisovatelů a z jeho škol vyšla řada vynikajících, o vlasť zasloužilých mužů. Ano nebude nezajímavo uvésti, že v řádu jesuitském byli v Čechách patres a v ústavech jejich žáci, kteří němčiny vůbec ani neznali.

Toto ve vší dobrotě p. spisovateli Bačkovskému připomínáme, upozorňujíce jej, aby nahlédl také do Eckertova díla Posvátná místa kr. hl. města Prahy I. sv., str. 364. a str. 370.

Vytýkáme mu dále přílišné velebení francouzských encyklopedistů (str. 15.), jakož i to, že pád prvních rodičů jmenuje pověstí (str. 115.).

Až vyjdou celé Dějiny, opět se k nim vrátíme a hlavně k tomu budeme míti zřetel, jaké stanovisko zaujme pan spisovatel k nynější české poesii. *T. Škrdle.*

Anděl Strážný,

měsíčník pro křesťanskou mládež, rediguje Vilém Ambrož, katecheta na vyšší dívčí škole v Brně, v tiskárně benediktinů Rajhradských. Celý ročník 80 kr.

Máme více časopisů pro naše dítky, ale jsem přesvědčen, že lepšího listu v naší literatuře nestává nad „Anděla Strážného.“ Lístek ten přináší vše, co by naši mládež vzdělávalo a šlechtilo, ano lístek ten jest pravým andělem strážným našich dítek. Strýček Ambrož rozmlouvá s nimi jako upřímný otec — a hle, dítky ty mají k němu též velikou důvěru, ony mu píšou a on jim odpovídá, podává jim pěkné básničky, příjemné povídky, z nichž vždy nějaká cnosť vyplývá, články dějepisné, zvláště o našich sv. patronech, články přírodopisné, jež čtenáře velice zajímají, též jim strýc Ambrož podává louskati ořechy, hádanky a rebusy, rozluštění uveřejňuje — zkrátka které dítko „Anděla Strážného“ do rukou dostane, již si jej zamiluje, jej rádo čte, ano i ujmu si učiní, by se naň předplatiti mohlo — a též se strýčkem Ambrožem hned se spřátelí a — jemu dopisuje. Také obrázky jsou úhledné. Velmi chvalitebné jest, že i páni učitelé „Anděli Strážnému“ přejí, a sami jsou spolupracovníky toho výborného lístku. Kéž by „Anděl Strážný“ všude byl na školách našich rozšířen — aby jej dítky četly, zajisté by se umenšila surovosť, hrubosť a spustlosť našich žáků, na něž se za nynějších časů tak velice naříká. *Fr. Wildmann.*

ROČNÍK I. SRPEN. ČÍSLO XI.

VLASŤ.

Ke dni nastolení

J. M. Františka hraběte Schönborna knížetem-arcibiskupem pražským.

»Elevamini portae aeternales!«

Vtu naši bibli, z které rtoma lásky
vypráví matka dětem dějin zkazky,
v tu knihu velkou listů zkrvavělých
a přec tak drahou, z nížto věků celých
kmet řádky dočet, zamyslí se časem,
až skráně vzplanou pod bělostným vlasem —
v ten poklad dějin, jejžto po staletí
líbati budou vděčné předků děti,
k odkazu otců hlásíce se v pýše —
dnes anděl vlasti nové jméno píše.

A Praha zlatá, k dómu vznášíc hlavu,
v červáncích jitra zří, jak v zlatohlavu
dnes šedý kmet ten radostí se nítí
a slza blaha v řasách se mu třpytí,
jak za dob dávných. Okny zář se leje,
jak druhdy růže sypouc na šlépěje

knížat a králů, věrných vlasti synů;
zpěv hymnů vážných vzlétá k Hospodinu!
„Již otevřte se dómu vlasti brány,
ať jménem Páně vejde požehnaný!“

Ať v klenbu vkročí, pod níž dávní dnové
vídali, jak tam slavní vítězové,
s trofejí míru, ve třpytivé zbroji,
se vracívali po vítězném boji;
a šumem bouře v prostor přitemnělý
tam drahých předků zbožné zpěvy zněly.
Kde klenot vzácný, vlasti naší zdoby,
v svém lůně kryjí oslavenců hroby,
kde čela světců oblila zář zlatá,
kde každá píď půdy té je svatá!

Nuž vítej, kníže, v české metropoli,
pod jejíž klenbou věků slasť i boly
v zášeří dřímou naší minulosti.
Ty rodů slavných svěží letorosti
nám jaro zvěstuj. A Tvé jméno slavné
buď zdrojem lesku Církve, Vlasti dávné.
Ó dlouho třímej berlu Vojtěchovu,
jí květ ať pučí ze zapadlých rovů,
a v bibli dějin vlasti milované
nech věky zlatem Tvoje jméno plane!

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

c) Básníci a — Bůh.

Motto: *Bůh, je-li, jeho soud mne nepoleká.*“
(Vrchlic. Sfinx. 94.)

„Dios!... si; pudiera ser; no contradigo,
Si es un Dios razonable, que lo haga,
Que al fin nada tendrá ver conmigo.“
(El siglo XIX).

Redaktor „Osvěty“ Václav Vlček jednou napsal, jednou přednášel a dvakrát tisknouti dal mezi jiným i toto: „Rozum lidský středně dlouho byl dušen a utlačován v temnotách žalářních jako nějaký Kašpar Hauser, aby svět zůstal jemu nepřístupným. Konečně strhal vazby své a rozbil tlusté zdi své lidomorny“ (Tužby 67—68.) a „jal se zkoumati zemi i nebesa, bádati o věcech vůkol sebe, o všemmíru, o božstvu. Chtěl viděti a věděti, co bylo koliv lidstvo dosud jenom tušilo a bájilo... rozptýlil odvěká mračna, aby chodil na výsluní, zaplašil svůdné bludičky a z bezedných bažin postavil se nohou svojí na pevnou půdu... Rozum vniknul i v nebe i v peklo, aby také zde na místo nesmyslných báchor dosadil důstojnou pravdu. Rozum očistil obraz samého boha, z něhož bylo tyranstvo učinilo lidstvu největšího tyrana, který ve slepé libovůli a zlomyslném vzteku do ubohého člověčenstva hromoklínem pere.“ (Tužby 68.).

My ovšem nevíme, co si as tenkráte ctěné dámy a slečny v Měšťanské pražské besedě myslily, co mluvily a jak se tvářily, když jim přednášel Vlček tuto řeč „o krasocitu“; ale zdá se nám, jako bychom viděli, kterak se při prvním z uvedených svrchu odstavců ctěným dámám a slečnám stahuje obočí, vraští hladká čílka, mračí jasná očka, až z nich pojednou jak z chmurného nebe vyšlehují blesky pohrdání provázené pošklebkem růžových i nerůžových rtíků, přes něž mimovolně přelétají slova: „hanba tmářům! hanba zpátečníkům! ať žije rozum!“ A dále zdá se nám, jako bychom slyšeli, kterak při dalších Vlčkových slovech, jež velebí rozum, slečinky i paničky ochotně přizvukují, tleskají rukama, volají: „výborně!“ a po tichu ještě dodávají: „Pánbíček dobrý jest a hněvati se ani neumí!“

Vrchlický nazval jednou básníky a spisovatele „don Quijoty ideálu“ a neměl snad úplně nepravdu. Jsouť básníci a spisovatelé, kteří pějí a píší rozumně a moudře o mnohých věcech; sotva že však zavadí o náboženství aneb o něco, co s náboženstvím úzce souvisí, stávají se ihned pravými don Quijoty, jimž se pletou jednotlivé pojmy, čili krátce lidmi, kteří buď z nevědomosti neb zaslepenosti, z předpojatosti neb vášnivosti pravdu náboženskou neb historickou zpitvoří v obavnou karrikaturu a pak do ní buší palcáty, meči i sudlicemi. — Stane-li se něco podobného básníku či spisovateli obyčejnému, jest to poklesek, který se dá buď omluviti aneb vysvětliti stanoviskem spisovatelovým. Pohrouží-li se však redaktor „Osvěty“ tak hluboko v učení církve a její dějiny, že se kolem něho v nesmírné té hloubce rozprostírá tma, čili přímo řečeno: nevezme-li si redaktor „Osvěty“, když chce mluviti o víře katolické, ani tolik práce, aby poznal učení a působení církve alespoň v hlavních jejích obrysech, aneb zamhuřuje-li před jasným světlem učení a působení církve zúmyslně oči, aby neviděl, aneb vezme-li si falešné brejle (rozuměj spisy církvi nepřátelské), skrz něž vidí místo ukrutného skoro tři století trvajícího pronásledování církve — „mocnou církve záštitou“ [1]), místo vznešeného celý život církve a veškeré její působení pronikajícího náboženského ducha — jenom zevnější obřadní formy [2]) a místo vznešené, velebné tváře Boží spravedlivé sice ale zároveň plné dobroty, lásky, shovívavosti a milosrdenství — skřivenou tvář

[1]) Dí totiž: „V nejvzdělanějším světě, řeckém totiž a římském, našlo také nejvznešenější náboženství půdu kyprou a rovněž i mocnou záštitu.“ Ano! Nero, Domitian, „humanista“ Marc-Aurel, od Vrchlického velice chválený, Trajan, Valerian, Diocletian a mnozí jiní poskytovali církvi tak „mocnou záštitu“ (!), že po všech krajinách rozsáhlé říše římské zkypřela půda — krví křesťanů!!

[2]) Praví totiž: „Řím učiněn jest ohniskem nových velikých myšlének, — ohniskem křesťanství. Během věkův myšlénky tyto v Římě vybledly; zůstaly namnoze jen jmena jich, jen stíny, podoby, jen strnulé formy, z nichžto *duch* byl vymizel.“ Tak Václav Vlček, ale ne v řeči, již měl nad hrobem kněze katolického — Václava Beneše Třebízského, nýbrž ve svých „Tužbách“ str. 28., při čemž se mu jenom ta nehoda stala, že si spletl adressu a místo: „v Petrohradě“, „v Moskvě“, „v Berlíně“ napsal „v Římě.“ Ano, pane redaktore „Osvěty!“: křesťanství skostnatělé, zledovatělé, ztrnulé, — křesťanství, jehož hlavní věcí jest bohoslužebná forma bez ducha, jenž všecko oživuje, najdete v Moskvě, najdete v Petrohradě a, chcete-li, i v Bělehradě. V Berlíně pak najdete i z „forem“ jenom trosky, z nichž „ducha“ vypudili už velmi dávno rozličtí „duchové“ nepovolaní!

„tyrana, který ve slepé libovůli a zlomyslném vzteku do ubohého člověčenstva hromoklínem pere“, jest to — k smíchu! [3]) My se však nesmějeme, aniž hněváme pro ten políček, jejž dal Vlček Římu a církvi katolické, kteráž jest nyní právě takovou, jakou bývala ve středověku, nýbrž odpouštíme z plného srdce redaktoru „Osvěty“, co kdy nesprávného o víře naší a o církvi napsal, a to předně proto, že nás víra naše odpouštěti učí, a za druhé proto, že se u něho ani rozumu, jejž přec tak vychválil, nevede valně lépe nežli víře. Či jest to snad nějaká chvála rozumu, jenž „vniknul i v nebe i v peklo a očistil obraz samého Boha“, když o něm Vlček takto píše: „Pronikavý rozum bez smyslu pro krásu [4]) ... totě démon; ten zná sice boha, však jen co všemocného nepřítele, potlačovatele a vede s ním nekonečný boj?“ (Tužby 71.).

Ještě však větší „chválu“ rozumu obsahuje věta následující: „Při pouhém rozumu nemůže v lidstvu býti nic velikého, nic vznešeného, ano nic rozumného“ (Vlček, Tužby 70.). Toť věru až příliš rozkošné! — Týž rozum, jenž „očistil obraz samého Boha, z něhož bylo tyranstvo učinilo tyrana“, „zná sice Boha, avšak jen co všemohoucího nepřítele“, jen „co“ — tyrana! — „Při pouhém rozumu — nic rozumného!“ Kdybychom chtěli býti zlomyslnými aneb úskočnými, mohli bychom napsati na základě těchto výroků as následovně: je-li jistou pravdou, že „pronikavý rozum bez smyslu pro krásu vede s Bohem nekonečný boj a jemu se rouhá, musí býti i opáčně pravdou, že člověk či „rozum“, jenž se rouhá Bohu a s ním bojuje, „nemá žádného smyslu pro krásu“, žádného krasocitu, jelikož „jest krasocit věčné pojidlo mezi člověkem a bohem“ (Tužby 71.), „s Bohem nebojuje, nýbrž jej miluje jako svrchovaný svůj vzor a jej nápodobí, neboura jen, ale staví a dle božských vzorů v malém krásu (sic!) tvoří“ (ibid.).

Ano my bychom mohli na základě myšlének Vlčkových ještě dále říci, že „rozum“ či člověk, jenž se rouhá Bohu, není vlastně ani člověkem, nýbrž „démonem“, a to že jest právě tak pravda, jako že „člověk jen uměním svým může dosíci, nač myšlénkou svou nikterak nestačí“ (Tužby 71.), ačkoli víme, že jsou ještě na světě tací „zabedněnci“, kteří se domnívají, že „nač člověk my-

[3]) Když Vlček dokáže, že církev katolická ve středověku učinila z Boha takového tyrana, jak on tuto praví, zaplatíme čtyři dukáty na „Ústřední Matici“.

[4]) Jak může Vlček na str. 71. mluviti o „rozumu bez smyslu pro krásu“, když v téže přednášce a sice na str. 59. napsal: „Každému člověku vrozen jest smysl pro krásu“ — to suď Bůh!“

šlénkou nestačí", co si nikterak mysliti nedovede, toho že také žádným uměním nemůže znázorniti! — A kdybychom konečně nevražili na rozum, mohli bychom se chytiti věty: „při pouhém rozumu — nic rozumného", abychom rozum hodně snížili. Ale nám „tmářům a zpátečníkům" (!), nám „nepřátelům" (!) všeho rozumu, jak nám spílají nepřátelé naši, (nám) jest rozum darem nebes tak drahým a vzácným, že bychom ho za žádnou cenu nesnížili tak, jako jej snižují až příliš často odpůrcové naši. Nám jest rozum rodným bratrem víry a proto si ho vždy budem vážiti a vždy jej budeme bráti v ochranu proti každému, kdož by jím pohrdal a jej snižoval, tak jako jej v ochranu brali už v dávnověku sv. Otcové a církevní spisovatelé proti bludařům. Tak psal na př. slovutný Origenes proti Celsovi: nezacházej s rozumem tak nešetrně a nemluv o něm tak pohrdavě, neboť znamenán jest znakem Božím et procedit ab ipso Verbo Dei" (Contra Cels. l. IV. c. XXV.). A možno snad rozum více chváliti, než jak jej chválil sv. Řehoř Nyssenský, když o něm napsal: „homo cum sit particeps r a t i o n i s, vero nutritur Verbo?" (In cant. hom. V.). Synesius konečně a sv. Řehoř Nazianský — abychom o jiných úplně pomlčeli — chválí rozum tak, že se to až skoro odvážným býti zdá; neboť nazývají r o z u m n o u d u š i částečkou čili partikulí božství, kapkou uroněnou z oceanu věčnosti, jiskrou božství". (Sv. Řehoř Naz. Carm.; Synesius, Hymnus III. v. 713.). Kdyby se někdo z těch odpůrců našich, již si pro rozum na rozum nevidí a sedíce ve tmách nám tmářů spílají a zpátečníků, nepřátel vědy a nepřátel rozumu, — kdyby se někdo z nich o tom chtěl poučiti, jak že smýšleli mužové víry o rozumu lidském a co o něm soudila a soudí dosud církev katolická, ten si přečti alespoň dodatek ku II. sv. Landriot-ova díla: „Le Christ de la tradition", anebo „první část" proslulého díla: „Věda a zjevení Boží", jež napsal theolog a filosof španělský Orti y Lara, aneb — chutná-li němčina lépe nežli franština a španělština — dílo Hurter-ovo „o právech rozumu a víry", a přesvědčí se, kterak se tam rozumu připisuje poznání i velmi mnohých náboženských pravd, jakož i dále poznání toho, že máme Boha čistým, zbožným srdcem a posvátnými úkony ctíti [5]).

---

[5]) Kdo pak se chceš poučiti o tom, jak byl v středověku „rozum lidský dušen a utlačován" (!?), jak nás chtěl Vlček nakašparovat, přečti si aspoň v dílku Dra. Rütjesa: „Der Teufel" str. 104—111; my o tomto předmětu promluvíme později.

Ne o pouhém rozumu platí tudíž slova Vlčkova, nýbrž o rozumu zaujatém předsudky, zaslepeném vášní, jenž se leká víry jako sova světla, čili o jednostranném rozumu užívání, jak Vlček dále dobře pověděl, řka: „Rozum jest převzácný dar boží, ale jednostranná jeho vláda zavedla by lidskou společnosť na hrůzoplná bezcestí.“ (Tužby 70.)

Při takovémto rozumu jednostranném, předpojatém, vášní zaslepeném nemůže ovšem býti skoro nic rozumného; takový rozum jest nepřítelem všech nemilých mu pravd; takový rozum „zná sice Boha, ale vede s ním nekonečný boj“ (Tužby); takový rozum není sice démonem, ale má do sebe něco ďábelského; takový rozum rouhá se a posmívá všemu, co odporuje předsudkům a vášním, jimiž jest zaujat. Takový rozum jest však též raněn osudnou slepotou a platí o něm slova Danteova:

„Lume non è, se non vien dal sereno
Che non si turba mai, anzi è tenebra,
Od ombra della carne, o suo veneno.“
(Dante, Paradiso c. XIX. v. 64—67.)

Proti rozumu druhu tohoto povedeme boj s pomocí rozumu a s pomocí Boží a neustaneme, třebas by k nám i sám Vrchlický stokráte volal ještě něžněji nežli ve verších následujících:

„Nuž pokračujme, kdo víc při tom ztrácí,
vy ve svém lání a já ve své práci,
vy v záští, hněvu, šklebu, pohrdání,
já v myšlení a písni, v přemítání;
vy v bahně předsudků, z nichž již dávno vzletla
má duše jako motýl v ether bezdný.
Vy na mne bláto, já na vás pel hvězdný.
Co zbude v sled? Na hrobech trochu trávy.
Leč rád bych věděl, kdo z nás dřív se znaví?“
(Vrchl. Jak táhla mračna str. 113.)

Ano, my necouvneme ani před „duchy,“ jež nechává Vrchlický takto zpívati:

„ . . . . . My hlubinami
jsme prošli nocí, prošli tmou,
v boj krytí svými myšlénkami
a poesie modlitbou.
Jdem k slunci stínům ku postrachu.“
(Duch a svět 136.)

Kdo totiž stojí v jasném světle pravdy, nemusí se lekati toho, jenž chce stíny plašiti, a ještě méně bude se báti toho, jenž, chtěje plašiti stíny, teprve si *jde* k tomu jasnému božímu sluníčku pro nějaký oharek. Chlubí-li se pak onino duchové, že jdou „v boj krytí *svými* myšlénkami," odpovídáme, že i my jsme tak smělí míti *své* myšlénky, jichž můžeme použiti v boji s myšlénkami jako meče, pancíře a štítu. Co se pak týče konečně brnění, jakýmž kryje zmíněné duchy „modlitba poesie", toho se věru nejméně lekáme.

A proč? Předně proto, že jim neskytá pražádné ochrany; jelikož, jak Vrchlický pověděl, „modlitba ni vzdor nevnikne nad oblohu;" nevnikne-li tam modlitba vůbec, nevnikne tam ani modlitba poesie; za druhé pak proto, že jest jim ochrana modlitby poesie jen ku škodě a zkáze; tak tvrdíme my, opírajíce se o svědectví dějin, kteréž vypravují, že „vojsko", jehož „modlitbou byla poesie" volající k němu:

„Pij víno jen a líbej ženu,
v tom vše moudrosti hlubiny"
(Vrchl. Co život 128.),

v počestném boji nikdy nic nesvedlo, byť byl jeho vůdcem třebas Hannibal.

Poesii druhu tohoto a pak poesii, kteráž „jako motýl" tak vysoko „vzlétla v ether bezdný," že náboženské naše přesvědčení nazývá „bahnem předsudků," nikdy si nezvolíme za svou „modlitbu," nikdy ji též nebudem „chtíti rozuměti", jsouce toho pevného přesvědčení, že poesie druhu tohoto jesti „motýlem" a „parnassií", na něž se hodí slova Nerudova, jež tuto podáváme skoro nezměněná:

„Já hnal se pestrým, luzným za motýlem,
byl samý nach a plný zlaté zdoby —
však trhám zpět zas zelenou svou síti:
kam on mne zaved, bují tořič — kvítí
umrlčí hlavy do podoby.

Já vesel hledal sněžnou parnassii,
má květ tak milý, srdce do obrazu;
já našel ji, — však ruka zpět se veze:
kol kvítka můra smrtonoška leze
s umrlčí lebkou ve svém vazu" (Prosté motivy 47.).

Ač máme poesii velice rádi a ač „rozumíme" s velikou radostí každému dobrému dílu básnickému, nechť si jest již jeho

autorem Sofokles, Aischyl, Calderon, Dante, Mickiewicz, Milton, Gundulič, Kollár, Puškin nebo Shakespeare, tož přece poesii, jež se rouhá Bohu, snižuje pravdy učení křesťanského a mravní cit náš směle uráží, nikdy nebudeme „chtíti rozuměti“, třebas by psal básník přímo a určitě na adressu naši ještě zdvořilejší a něžnější verše, než-li jsou tyto:

„My nechcem! Propasť v slovu tom je děsná!
Ať jeho píseň bouřlivá či plesná,
co nám je po tom; svoje uši
my zacpem, pak je rukou přidržíme!
My nechcem slyšet, ať si třeba hříme
a volá, křičí, pláče, buší.

My jednou řekli nechcem! a to dosti.
Co nám jsou jeho choutky, sny a zlosti,
my klid a svatý pokoj chceme.
Kdo volal jej? My nechcem rozuměti,
vše bludné jest a špatné, co chce pěti,
my napřed dávno rozhodneme.

Byť *Ayschil* (!), Milton, Dante — Nechcem krátce!
Já chápu zcela. Chrápe se to sladce,
nač lítat v bouři z plné klece?
Mlať do osla z největší síly svojí,
on nechce dál, když před bodlákem stojí,
a filosofem proti nim je přece!“

(Vrchl. Jak táhla mračna 133.)

Očekáváš, milý čtenáři, že přičiníme k rozkošným těmto veršům nějaké poznámky? Toho od nás nežádej. —

Básník, jenž chodí pro titulatury až mezi osly a jenž se nad logikou zapomíná tak, že osla graduuje na filosofa pro totéž jednání, pro něž člověka snížil až pod osla, jest zajisté rozčilen a člověk rozčilený potřebuje klidu. Ale tolik ti, laskavý čtenáři, prozradíme přec, že se nám při čtení zmíněných veršů zakmitla hlavou slova, jež pověděla nevíme už ani která velemoudrá německá ústa:

„Freund, du wirst gr — gar zu höflich;
Mein Pfeil war wohl gezielt.“

(Pokračování.)

Trachiňanky, tragoedie Sofokleova.

Po stránce aesthetické rozebírá **Al Hlavinka.**

(Dokončení.)

Základní myšlénka tragoedie.

Než přistoupíme k této otázce, vidí se nám o něčem se zmíniti. Nebylo a není úlohou básníka tragického, aby si snad obral to ono pořekadlo a pak si vyhledal v bájích nebo v dějinách příhodnou látku, do níž by jako do básnického roucha onu průpověď oděl. Bytosť a účel tragoedie se nezakládá na řadě poučných výkladův a průpovědí, ale život a zjev tragoedie spočívá v ději, v postupu událostí. Praví Aristoteles VI.: „Tragoedie totiž jest nápodobou ne lidí, nýbrž jednání a nezdaru životného, proto činy a děj jsou účelem tragoedie.“ Odtud také jméno drama. Tragoedie jest dílo umělecké. Básník, zvoliv si látku, urovná si na mysli příčinu vzornou a material představ, ze kterých tvoří a povznesen byv nadšením a silou tvorby udobří své dílo. Při tom ovšem čím větší jest jeho vloha, tím více se drží pravdy historické nebo báje. „Protož vyžaduje básnictví člověka velenadaného nebo nadšeného“, volá Aristoteles v Poëtice XVII Vedle hlavní tendence dá prosvítati momentu ethicko-mravnímu, ale nedává mu zaujati místo přední.

Ve mnohých zajisté, a to dokonalých dramatech lze hlavní myšlénku vytknouti, ne-li zrovna jediným slovem, alespoň větou. Tak jest i zde. Ideu Trachiňanek docela případně obestihne průpověď: Člověk — otrok osudu. Kdyby tragoedie byla zbudována na základech názoru křesťanského, obepínala by její ideu věta: „Člověk míní, Pán Bůh mění.“ Podle názoru křesťanského, byť i všecky podniky se zvrhly v opak, přece všecko to dopouští a řídí Otec přelaskavý, všemocný Hospodin a Správce všehomíra, jenž vše vede k dobrému a zaslouženému konci, buď již na tomto světě neb na onom. Než slepý osud pohanský, rovně nezbytný jako spravedlivý, jest zákon, jenž klade i na malou vinu nesmírný trest a úplnou záhubu, jenž nikomu není poddán, ale jemu jest poddáno všecko, zákon, jenž nezná leč zlomiti, zdrtiti a zničiti, bez naděje, bez odplaty, někdy i s příšerným posměchem. Co klesá, klesá zoufale do nejisté, hrozné prázdnoty. — Proto od Prozřetelnosti Boží k řecko-pohanskému osudu εἱμαρμένη jest právě tak daleko jako od vůle osoby svrchovaně moudré a dobré k nutnosti neosobné a slepé, nebo k vůli osoby, která ze závisti nedovolí člověku, aby byl úplně šťasten.

Podle názoru řeckého člověk, jest-li mu souzeno chybiti, ani sebe větší opatrností se neustřehne chyby. Často jest ostražit, když toho není třeba; však jakmile se mu udá v něčem učiniti krok rozhodný, vytratí se mu i zpomínka obezřetnosti, i rozhodne rychle, a domnívaje se, že jedná správně, pochybí, dostane se dál a dál na scestí, až dospěje konce — právě opačného, než se byl nadál. Tak jest mu souzeno, a on marně se brání. Odtud Aischylos svádí své reky ve vzdorný, ovšem marný boj s nepřemoženým osudem, onou εἱμαρμένη, Euripides předvádí lidi skrušené a zlomené, protože je krutý osud drtí vítěznými kolesy. Sofokles pak milým způsobem ukazuje, jak nésti rány slepého osudu beze vzdoru, ku záhubě sice, ale pevně a důstojně. Ovšem, že ani zde není ušetřeno zpurných a posměšných slov, jako třeba v Trachiňankách dí Herakles (v. 1265.): „Veliké dáte mi svědectví o těchto věcech, veliké i bohům, v jich jednání a konání všem zříce n e m o u d r o s t.“

Jiní jinak rozumují o idee dramatu. Hartung třeba, ve svém metrickém překladě, nalezá zde tutéž základní myšlénku jako mají Goetheovy „Wahlverwandtschaften“ neb Ino neb Athamas od Euripida. Jest to věru podivný nápad, z něhož ať se soudnému čtenáři zodpoví sám, může-li. L. Oxé zase soudí: „Sophoclis autem in tragoedia hac conscribenda consilium hoc videtur fuisse, ut explicaret mortalium neminem ne optimum quidem ac clarissimum a temeritate liberum esse, unde maximae exoriantur calamitates.“

Na snadě také jest nalézti ethický moment dramatu. Tento jest na plno zahrnut tehda byť ne již novou, přece oblíbenou průpovědí Solonovou, aby se nikdo, než umře, nepočítal za úplné blažena. Tam rozhodně tíhnou slova prologu:

„Jest průpověď to dávná, lidmi vyřčená,
že nevyzkoumáš, zdali ze smrtelných kdo
je šťastně živ či bídně, dokud nezemřel.“

A neméně slova pěstounky po smrti Deianeřině:

„Tak stalo se. A proto počítá li snad
kdo na dva dni neb na víc ještě s jistotou,
jest pošetilým; neboť není zejtřka nám,
dřív nežli dnešní šťastně dokončíme den.“

O prologu Trachiňanek.

Prologu nemá žádná jiná ze zachovalých tragoedií Sofokleových, a proto jest předmluva, proslov u Trachiňanek hlavní

oporou těch, kdož nechtějí dramatu uznati za Sofokleovo. Prology prý zavedl teprve Euripides, a proto prý drama toto snad jest od Sofokleova syna Jofonta neb od kohos jiného z pozdější doby.

Nelze upříti, že proslov tento podoben jest proslovům Euripidovým jmenovitě v Orestu a v Heraklidech, kdež také se vychází od průpovědi Solonovy: ale dramaticky živá, sympatická předmluva naše velice se liší od plytkých, ledabylých a chladných předmluv Euripidových. Ani pak nelze si na mysli urovnati, proč by prolog Trachiňanek byl nápodobou vynálezu Euripidova. Cožpak vynalezl prology Euripides? Či snad bylo začíti prologem Sofoklea proto nedůstojno, že tak začínal Euripides? Ostatně kdož ví, jak bylo v ostatních tragoediích Sofokleových, jichž bylo 130 neb aspoň 113, ale zachovalo se jen 7, kdož ví, zda prologem začínaly jen Trachiňanky? — Všimnouti si tu dlužno také slov Aristotelových v Poëtice V.: „Kdo však zavedl škrabošky nebo p r o s l o v, nebo počet herců a pod, není známo.“

Někteří na oko právem ukazují k tomu, že jest zbytečno, aby Deianeira vyprávěla pěstounce, co zkusila v manželství s Herakleem, protože pěstounka, jsouc u Deianeiry již od malička, zajisté vše věděla. Dobře tak zajisté. A přece prolog jest po psychologickém právu ústrojnou částí dramatu, ze příčin vnitrných i vnějších. Deianeira jest žena muže svého vřele milovná. Jakže si nestěžovati ve své opuštěnosti, zvláště tehda, kdy srdce jí praví, že mu hrozí cosi zlého: „a jest to hrozná jakás strast“ (v. 46.). Vždyť přirozeno jest člověku, trápí-li jej nejistota a neví-li si rady a pomoci, aby si své strasti zpřítomňoval a u jiných hledal porady. To platí jmenovitě o ženě, o kteréž praví sám Sofokles v Aiantě: „velmi‘ žena k nářku náchylna“ (580.). Jako Antigona i Elektra „slavičím nářkem“ opět a opět oplakávají smrť bratra, tak Deianeira truchlí a teskní po manželu.

Po stránce vnější, totiž ze příčin dramaticko-technických vidělo se básníku diváka uvésti do situace, tím že mu před očima rozprostřel úvodní báj. Toť nebylo věcí docela zbytečnou, neboť báj ona o mnohých jsouc variantech netanula asi všem divákům na mysli jasně a jednotně. Bylo také potřebí při stěsnanosti děje Deianeiřina hned z počátku pomýšleti o to, aby se jí dodalo vznešenosti, a tím aby se položil základ ku soustrasti s ní a ku tragičnosti děje. O té může býti řeč jen tehdá, když osoba, jež klesá, jest vznešena, jak dí Aristoteles XIII.: „. . . jsa ve velké slávě a blahobytu . . . vůbec vynikající mužové.“

Prolog tedy zcela dobře vyhovuje slovům Aristotelovým v Poëtice VII.: „Třeba, aby báje dobře sestavené nikoli ledakde začínaly, aniž ledakde přestávaly.

O choru dramatu.

V tragoedii Sofokleově ubylo již choru důležitosti a významu, jejž měl u Aischyla, ale přece zůstal podstatnou částí tragoedie. Aristoteles chválí jej z toho v Poëtice XVIII.: „I sbor má jeviti se jedním z herců a býti článkem celku a spolu hráti, ne jako v Euripidovi [1]), nýbrž jak u Sofoklea.“

Capellmann dobře uznamenal, že Sofokles v oněch dramatech, v nichž děj se vypřádá z dychtění a snah osob, které tedy při větší opatrnosti mohly se zkázorodého činu uvarovati, postavil jim po boku sbor osob mladších. Tak jest nejen ve Filoktetě a v Elektře, ale i v „Trachiňankách“. Ve dramatech pak, kde se diváku předvádějí následky zkázonosného činu, jako v Aiantě, v Oidipech a v Antigoně, stojí reku neb rekyni po boku sbor mužů věkem vážných, radou zralých, dospělých.

Dle rozdílného obsahu a základu tragoedie, ovšem tedy s patřičným zřetelem ku věku, stavu, rodu a smýšlení reka neb rekyně zařizoval Sofokles i sbor. V našem dramatě jsou sborem panny trachinské, mladistvé to přítelkyně Deianeiřiny. I v tom slušno hledati jenom vypočítavosť básníkovu, že nedosti rozvážlivé Deianeiře dal za rádkyně mladistvé, nezkušené družky. Působivosť této kombinace největší platnosti dochází v okamžiku, kdy Deianeira v rozhodné chvíli táže se o radu:

„Jsem nastrojila toto, ač-li nezdám se
snad jednat pošetile; jinak ustanu.“

A přední družka jí odpovídá:

„Však máš-li jakou k tomu činu důvěru,
ne se zlou jsi se potázala, zdá se nám.“

Z mladistvé bujarosti pak zapějí radostné stasimon rázu hyporchematického, že Herakles vítězem se vrací, a ejhle, hned po té vyběhne z domu Deianeira všecka zděšená.

Jak jinak bylo by jednati sboru z osob věkem vážných a zkušených! Byly by zajisté varovaly Deianeiru důrazně, a ona poslechnouc rady nebyla by se dopustila tragické viny, nebo ne-

[1]) „Euripides uvolnil svazek sboru se hrou tak, že nesouvisel s ní mnohem více než naše hudba mezi dějstvy.“ P. J. V.

uposlechnouc byla by pozbyla soucitu obecenstva, — a tragoedie sama byla by nemožna.

Sbor dívek, anať se jich ještě netkla ani jaká těžší starosť, ani hlubší strasť, snadno byl nachýlen ku živé soustrasti s Deianeirou. Jinak také tím více vynikl rozdíl mezi bezstarostnými dívkami a ustaralou manželkou.

Či jsou Trachiňanky?

A. W. Schlegel se domnívá, že drama toto není Sofokleovo, nýbrž snad jeho syna Jofonta. Domněnky té ovšem nelze naprosto vyvrátiti. Uvádí důvody vnitrné, i budiž mu vnitrnými odpověděno. Kdyby byl spolehlivý důvod vnější, padla by ovšem hned celá osnova důvodů vnitrných.

Všeckou koncepcí dramatu vane jarý, teplý proud citu a života, jenž velmi svědčí proti Jofontovi, jenž byl člověk chladný a rozvláčný (ψυχρὸς καὶ μακρός), tak říkajíc fádní. Básník Trachiňanek jak důmyslně zvolil, tak šetrně a pietně zdělal báječnou látku a hojně ji proložil situacemi velmi účinnými ku prospěchu básnické krásy a psychologické pravdy. Charakteristika jest výrazna, byť ne u všem jednak pečlivě dokreslena. Charaktery jeví se více činem než slovem a dávají divákú cestou prostě psychologickou se vnořiti až na dno duše reka neb rekyně. Zvláště se líbí básníku malovati účinné kontrasty povahy mužné ku povaze ženské, něžné.

Po jednom: jasná a rozmanitá odůvodněnosť neblahého rozhodnutí Deianeiřina, mistrně rozpočtená, z vážnosti a lsti zosnovaná domluva její Lichovi, a j. v.; s druhé strany pak mistrná umírněnosť Heraklea na jevišti: celková jemnosť citův a smýšlení a dokonalý dramatický takt: neklamně obrací zraky ku velikému mistru Sofokleovi.

Umělá, velmi důmyslná zapletenosť děje, kyklos událostí, jež jako železná kola zubová do sebe zasahují a vzájemně se pošinují; obmezené, nejvíce trpné, obecně lidské účastenství sboru, jenž jest spojen s rekyní svazkem čistého přátelství, jemný, nicméně živý a napínavý dialog jmenovitě ve stichomythické t. j. řádkomluvné části rozmluvy Deianeiřiny s Lichou a Herakleovy s Hyllem, bohatá, květnatá a ku zvláštní povaze osob dobře připadající mluva, jadrná i úsečná úsloví, sem tam slovný šperk a záblesk častěji věcné než slovné ironie: přese vši někde značnou porušenosť textu jasně prozírají ze dramatu. Odtud směle a právem lze říci, že Trachiňanky důstojně se řadí k ostatním dramatům

Sofokleovým, a že mají některá místa, jež lze přirovnati a na roveň postaviti jen nejkrásnějším místům jeho ostatních tragoedií. Vždyť pak ani ty ostatní nejsou všecky a u všem jednak dokonalé.

Takový soud o Trachiňankách není ani jediný, ani první. Praví Schöll: „Jakkoli v Trachiňankách, jak se nás dochovaly, právem lze o ledačem pochybovati, přece v odůvodnění nešťastného ženského úradku Deianeiřina a v jejím vnitrném boji nelze nepoznati mistrovské stopy Sofokleovy. Ku domněnce, že základní nákres tragoedie pochází od samého Sofoklea, přiznává se i Bernhardy". — Schöll a Bernhardy uznávají tedy stopu Sofokleovu a připouštějí původní nárys tragoedie za Sofokleův: ale tím připouštějí všecko. Jest-li rozštěpení děje na dvě osoby dílem Sofokleovým, pak ostatní náměty neznamenají téměř nic.

Thudichum ve známém svém překladě soudí takto: „Trachiňanky jsou dílo Sofokleovo tak dokonalé jako kterékoliv jeho jiné; všecky jeho umělecké zásady, všecek způsob myšlének a citů, jemnosť a velikosť jeho poesie i zde plnou měrou se zračí. Novou stránku života zde líčil, ku dvěma velikým charakterům ženským, totiž ku sestře Antigoně a dceři Elektře přidal manželku Deianeiru, a také v tom postavil vzor dokonalé krásy."

O oekonomii tragoedie.

Ku předešlé části o bohatosti děje a rozmanitosti osnovy událostí, o duševní hloubce charakterův a účinném kontrastě povahy něžné s povahou strohou a j. bude dobře přiřaditi několik slov o oekonomii dramatu.

Již průběhem článku tytýž jsme ukazovali ku náhlým obratům peripetickým, ku přirozenému rozvoji pathosu Deianeiřina a k jeho síle a hloubce, jakož i ku vášnivým sporům a srážkám různých charakterů, jež vesměs jsou prudkým výronem bohatého života vnitrného. Dobře se tu plní slova Aristotelova v Poëtice VI.: „Čím tragoedie dojímá nejvíce, jsou části báje, to jest obraty a poznání."

Nejen nad harmonickým zakončením, nad celým dramatem se vznáší pravá tragická nálada. Hned v prologu jako lehká prchavá chmura přeletí mysl rekyně předtucha veliké strasti. Chmura mine a jako jasné slunce ozáří situaci radostná zpráva o brzkém šťastném a vítězném návratě Herakleově. V té jako blesk z čista jasna padne zpráva rozprávného posla o Iole. V mysli Deianeiřině se vzmáhá vír vášně: Deianeira se proviní. Divák s ní cítí slasť i strasť, želí její viny, ale jí neodsuzuje. Soustrasť a bázeň do budoucna vzrůstá s nejistotou a strachem jejím. Jako náhlý

rachot hromu zaduní na jevišti a otřese Deianeirou zpráva Hyllova. Vznět vášně Hyllovy, zoufalosť Deianeiřina, vrchol vášně Herakleovy — poznání ἀναγνώρισις — poslední vznět — a zvelebení ἀποθέωσις se sdružilo s očistou κάθαρσις. Výslední ton, jímž se mysl řeckého diváka zachvívala, bylo vnitrné usmíření. Není to pouhé hromadění hrůzy, ale hluboká krása. Z celé tragoedie prozírá síla a vkus.

I nelze připustiti domněnky Bernhardyho, že oekonomie této tragoedie jest na Sofoklea příliš přehledná a jednoduchá. Praví Schöll: „Právě také o Filoktetě se vyjádřil (Bernhardy), že se tam pohřešuje jednotné pathetické snahy, i v Aiantě viděl místo zapletené peripetie jen rozloženou, plýtkou, prostince pathetickou, o Kolonském Oidipě soudil, že jest spíše hlubokým než drastickým obrazem duševním a že jest v něm proti úvahám a rozlohám mysli velice málo pohyblivého děje. Toť mu však nevadilo, aby uznal v dramatě tom plnou sílu a umělosť Sofokleovu. Proč pak tedy vidí v Trachiňankách v témž nedostatku vášnivých protisnah najednou nepřiměrnou oekonomii? — Jakkoli tedy ne bez důvodu jest jeho výtka o povrchnosti provedení nebo proti jednotlivým částem Trachiňanek, nedostatku pathosu Deianeiřina a oekonomie jeho rozvoje, kterýž nedostatek že by byl vzešel z chabě vášnivých kontrastů, neuhájí Bernhardy, aby se nedostal do sporu sám se sebou. Uznává zde, že Deianeira budí sympathii svou odvážlivostí, přehmatem i trestem, a to vše může pocházeti jen z dojemné změny věrně zobrazené vášnivé lásky."

Tu však Schöll háje Trachiňanek, sám připouští povrchnosť jich u provedení. Rádi dáváme, že část tragoedie do smrti Deianeiřiny jest provedena mnohem vábněji a dokonaleji a že po její smrti, kdy Herakles přikazuje Hyllovi, aby jej na Oitě spálil a Iolu vzal za manželku, děj odporu a svolení Hyllova poněkud rovnoběžně a nedosti měnivě se dopřádá. Připouštíme se Schneidewinem, že drama toto nikdy nedojde dojmu tak jednotného: přece nelze v dané báji neuznati pečlivé propracovanosti děje i situace. Co z té báje dalo se vyraziti, pečlivě bylo vyraženo. V této příčině na pravou strunu uhodil Kayser řka: „Vnoří-li se člověk v tento nepřebraně bohatý obraz života, divno jest, kterak mužové, jimž jinak nelze upříti smyslu k lepšímu, mohli považovati Trachiňanky za prvotné dílo Sofokleovo, dokud ještě nedospěl úplného rozvoje své uměny nebo za nedopilované ledabylé dílo z jeho starohy."

Tím ocitli jsme se na konec u otázky

kdy byla sepsána tato tragoedie?

Předkem dlužno se přiznati, že se nezachovala ani jediná dosti věrojatná zmínka o tom, tak že místa dosti jest ponecháno všelikým domněnkám a dohadům. Jest jich hojně, a to rozmanitých, i docela protivných.

Dissen tvrdí, že Sofokles zbásnil toto dílo, dokud ještě nedostoupil úplné dokonalosti své uměny. Bergk, jsa s ním zajedno, klade vznik dramatu v dobu ještě aischylovskou. Téhož rozumu jest G. Hermann, Thielemann, Oxé a j.

Však Bernhardy proti tomu tvrdí, že tragoedie, poněvadž jest dílo nedokonalé a jen povrchně provedené, spadá do pozdních let Sofokleových. Tak soudí Jacob, Capellmann a j. Jiní dokládají domněnku tím, že kladouce prolog dramatu na roveň Euripidovým, počítají drama do doby, kdy Euripides již měl pojištěné vavříny a Sofokles, slábna na duchu, nevěděl si rady, leč se přizpůsobiti této u obecenstva oblíbené zvláštnosti Euripidově. Co o tom souditi, pravili jsme pod nápisem: O prologu.

Posléze třetí domněnku, že drama vzniklo, když byl Sofokles ještě při plné síle poetické a právě v nejlepším díle, dáváme zastávati W. Dindorfovi: cum cantica chori pauciora et breviora sint quam in antiquioribus Sophoclis fabulis rariorque in iis sit metri dactylico-trochaici usus, non improbabile est tragoediam hanc ad m e d i a m referendam esse aetetem poëtae. — Soud tento jest asi nejsprávnější. Bohatý i hluboký obraz tento nikterak nepřipadá na Sofoklea s t a r c e, aniž pak j i n o c h byl by se odvážil na začátku své dráhy umělecké vystoupiti s takovou zvláštností, jakou zajisté bylo rozštěpení děje na dvě osoby. Čehosi takového se mohl odvážiti umělec, jenž měl řadu vítězných trofejí za sebou, a jenž i své umělosti směl tušiti, že cosi takového provede zdárně.

Ponechávajíce zevrubný soud o této otázce, ostatně dosti nepodstatné, časům příštím a silám povolanějším, shrnujeme tu hlasy, jež o Trachiňankách pronesli Schneidewin, Capellmann, Thudichum, Kayser, Oxé, Wunder, Schenkl a j. v nadšená slova Volckwartova: omnia omnibus numeris absoluta, že jest to dílo po všeliké stránce dokonalé.

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vítězslav Pitra.**

(Pokračování.)

8.

Před sto lety, kdy náš příběh se udál, ještě silnic nebylo. Z Vratislavic, jež asi hodinu cesty od Liberce jsou vzdáleny, byla jen cesta a ta bídná. Po cestě té, jež se údolím Nisy a pak po návrší vinula, kráčel ráno po přepadení Prusů husary Vurmsrovými kmotr Kohout. Šel do Liberce. Klopýtal často, tu o kámen, tu o svou hůl, vždyť neměl času, aby hleděl na cestu, jsa myšlénkami, tu chmurnými tu radostnými, cele zabaven. Časem zabučel nějaké nesrozumitelné slovo a větu, z níž „Brázda“ a „rychtář“ jasněji vyznělo. Však jej také slova ta nejvíce zajímala. Brázda, ten protivný Brázda! Sousedil s ním, zírali si do oken. Brázda přátelsky se k němu choval, ale Kohout ho z té duše nenáviděl. Oči jeho zaplály hněvem, když si vzpomněl, co mu Brázda učinil. Celý obraz tehdejšího děje vynořil se mu v mysli. Stál právě na vršku u Božích muk, kde se cesta sklání k městu, a odkud rozkošný je rozhled údolím. V Kohoutově hrudi byla bouř, hromobití. Utichlo na chvilinku, když Kohout si odpočinul a ponořil zraky na Vratislavice. Kohout zadíval se na domky, na kostel, pod kostelem na školu, na svůj statek a vedle jeho statku — rychta. Bodlo jej u srdce. V té rychtě Brázda! Ten ničema. Ošidil jej, dav v jedné při, kterou měl Kohout s nebožtíkem Mezníkem, za právo Mezníkovi. Vzpomínal často toho soudu a dosud neměl příležitosti na mstu, až nyní. Ó jak se rychtáři pomstí. Ještě jednou zahleděl se od Božích muk ku Vratislavicům, ještě jednou oživil v sobě vzpomínku na příkoří, jež mu Brázda učinil, obrátil se a ani čepice nesňav, kráčel k městu. Neměl času. Přemýšlel již, kterak odpoledne půjde do Dubu a rychtářství si koupí. Pan vrchní je z Berouna. A kdyby i byl času měl, Kohout by nesmekl. Nevěří na ty staré babské třesky. Na staroměstském libereckém náměstí se kmotr zastavil. Byl sice chlapík kurážný, ale zde, před tolika vojáky, se mu kolena chvěla. Ohlížel se tam a sem. Spatřiv jakéhos urozeného pána tázal se ho po veliteli. Lámal německy, jak to šlo, až se dorozuměli. Kohout udal a tvrdil, že rychtář Brázda zrádně vydal našim Prusy.

Zde vezmi za svou zvěst! pravil general, hodiv Kohoutovi měšec peněz, jejž tento dychtivě uchopil. — Okamžitě pojede

deset mužů do Vratislavic a přivedou rychtáře. Husaři tam již nejsou? — Nikoliv, pane.

Kohout odcházel z radnice. Ha! to byla šťastná myšlénka! Nejen se rychtáře zbavil — však se přeptal, jaký na to trest a řekli mu, že šibenice — ještě peníze získal. Jidášův peníz ho netísnil. Svědomí jeho dávno bylo mrtvo. Tak, tak, rychtáři, tobě jsem posvítil. Ty mi již na očích nebudeš a slovem svým mne více nepoškodíš. Houpati se budeš na šibenici, ty ničemo. — A teď do Dubu! Lakomec klesal se stupně k stupni.

9.

Řekni, posle, svému veliteli, že rychtář Brázda dnes ráno o páté hodině byl propuštěn drábem z vězení, kde tři dni seděl. Posel se uklonil, vyšvihl se na koně, bodnul jej ostruhou a již uháněl plným cvalem k Liberci.

Pan vrchní Česko-Dubský se nemohl ani dosti vynadiviti, co by poselství to znamenalo. A k tomu od pruského generala. Hm! Co chce s Brázdou? Pan Jan si hlavy dlouho nelámal. Však se dozví. Bylo již poledne. Pan Jan přešel nádvoří, zavolal na Steničku, jenž na špýchaře měřil obilí, a šli k obědu. Pan Jan se naobědval. Po obědě se vždy trochu prospal. Když se probudil, šel za Steničkou na sýpku. Stenička stál v hořením patře, opřen jsa o zeď, v jedné ruce knížku a v druhé pisátko a věrně zapisoval každou míru. Když pan vrchní vešel, měřili právě poslední.

Kolik jich načítal? — Šest set sedmdesát pět, urozený pane, odvětil písař.

Dobře. Nechal toho. Rád bych s ním o důležité věci pohovořil. Šli. Zahnuli do zahrady.

Poslouchal, Steničko, neví, co by se bylo Brázdovi přihodilo? — Nevím, urozený pane.

Byl tu posel z Liberce, ptáti se po tom, kdy Brázda odtud odešel. Snad se Prusům něco stalo a podezřívají Brázdu, který se vymluvil, že zde byl zavřen.

Možno. — A co v přádelně? — Jde to zvolna. Hana Roudných je sice zručná, ale nedosti. Nepostačí.

Neohlédl se nikde po jiné? — Nemohu nalézti.

Nemohu, nemohu. Takovou písničku mi zpívá pořáde. Mám snad hledati já sám? — Vyprávěl mi, urozený pane, dráb, že by Kohout z Vratislavic mohl svou schovanku sem poslati. Je prý

to děvče velmi dovedné a hbité. Ale starý je lakomec. Je sice největší sedlák ve vsi, ale za darmo prý ničeho neučiní, co nemusí.

Zaopatřil to děvče. Raději mu něco dám, tomu chámovi, abych se těch upomínek z Vídně jednou zbavil. — Učiním tak ještě dnes.

A jak je s jeho rašelinou? usmál se pan vrchní. — Jen kdyby urozený pán ráčil dovoliti. Mžikem bychom se dali do práce a věru, že by ani urozený pán, ani slavná vrchnosť ku škodě nepřišli.

I šel, šel, Steničko. Však jsem já kus jeho země zkoušel. Hořelo to, ovšem, ale kloudného ohně, ani tepla nebylo. Kde by se také vzalo? Shnilé dřevo! Pan vrchní nechtěl žádným způsobem přistoupiti k návrhu písařovu. On, vrchní, měl by přijímati návrhy od písaře? Nikdy! A byť i byly velmi dobré a pan Jan dobrotu jejich uznával, přece nemohl se jimi říditi. Ztratil by na vážnosti. Dokud on bude pánem, dotud nebude na panství novot. Je jich dosti ode dvora a ty jen moc jeho seslabují.

Vyšly ze zahrady, aby ještě ve stodole se udělal potřebný pořádek. Proti nim kráčel dvorem kmotr Kohout a s ním Anna. Pan Jan poznal Kohouta hned. Má přadlenu! Už přestanou ty vyhrůžky z Vídně. Však mu v posledním listu i pokutou, a to nemalou, pohrozili.

Kmotr Kohout sňal beranici a blížil se pokorně k vrchnímu a oznamoval mu, že byl Brázda v Liberci oběšen; pak zavedl řeč na rychtářství a oklikami vyjádřil nejponíženější prosbu, že jako on, Brázda, by si toho úřadu přál a jej dobře zastával. Na dotvrzení své prosby dodal, že tu přináší urozenému pánu nějakou maličkosť a že pokorně prosí, aby pantatínek neráčil zamítnouti.

Pan Jan změřil bleskem obsah měšce. Co s tím, sedláku? tázal se pan vrchní přísně; Kohout však dobře zahlédl žádostivý jeho pohled. — Malý dárek za vyplnění mé prosby.

Snad si, cháme, nemyslíš, že já za tvé peníze tě udělám rychtářem? — Bůh uchovej! Je to za vyplnění mé druhé prosby, malé odškodné za námahu urozeného pána.

Kteraká je ta tvá druhá prosba? — Týká se Anny. — Nu? — Vzalo si mi to děvče do hlavy lásku a k tomu lásku nesmyslnou, nemožnou. Je sirotek, vzal jsem ji z útrpnosti do domu, aby ve světě hladem nezahynula, a teď, kdy dorostla, myslí, že je můj statek její. Zadívala se do sousedova syna a nedá za jinou, že prý se vezmou. Chci tedy prositi urozeného pána, aby mi pomohl vyhnati jí z hlavy bláhové ty myšlénky.

Já? Kterak já? — Chtěl jsem jen pokorně prositi, aby urozený pán holce věc rozložil, rozmluvil, aby jí řekl, že k tomuto sňatku svolení dáti nemůže. A za tu pomoc . . . . Kohout pohlédl na měšec.

Nu, uděláme, co možného. A co chceš s ní počíti? — Tu bych se odvážil ještě o jednu prositi milosť?

Mluv! — Kdyby urozený pán ji přijal do práce do zámku. Zde na svou lásku zapomene. Sejde s očí, sejde s mysli.

Panu vrchnímu se obličej vyjasnil. Byl rád, že má přadlenu, že nebude pokutován.

Jest Annička volna, vstoupiti sem do služby? tázal se vrchní. — Není sice, ale já ji přinutím, věda, že urozenému pánu je zručné dělnice třeba.

Hovořili spolu ještě dlouho. Když se rozcházeli, tázal se Kohout pana vrchního:

A rychtářství? — Je tvoje.

Annička šla cestu trnovou. Chce ji tedy Kohout vyhnati. Dobře. Lépe jí bude ve službě, než zde.

10.

Byla již čirá tma. Ve vsi bylo ticho, jen psi vedli svou. Divná věc, že psi nejraději štěkají v noci. Po „lidské duši“ nebylo ani zmínky. Každý byl už s prací hotov a při světle z krbu se po námaze denní pěkně večeřelo a ještě pěkněji povídalo. Zvláště dnes. Bylo také látky! Za kolik roků se tolik důležitých událostí nesběhlo, jako za jediný dnešní den. Prusové, ty pijavice, byli pryč, vypuzeni. Frantík Dvořákův a Vojta Mezníkův vojáky. Brázda odveden Toť látky na kolik večerů. A ten Brázda. Dopoledne jej odvedli a dosud se nevrátil. Ve vsi proskakovaly pověsti, že je mrtev, že jej oběsili.

Na rychtě bylo děsně bědno. Rychtářka i Verunka plakaly a s nimi plakala Annička. Šla si milé přítelce postěžovat, s ní se rozloučit.

Svaté ticho spočívalo nad celou vsí, nade všemi statky a chatami, ale v chatách a statcích mnohé srdce mocně tlouklo.

Zadní dvířka dvora Kohoutova se otevřela a zvolna plížila se kolem plotu postava zahalená v temný, až přes uši sahající plášť. Kohout, ohlížeje se na všecky strany, zda nikoho není na blízku, šoural se až ku plotu statku Mezníkova, přitiskl se ke sloupu, vstrčil dva přední prsty do úst a pískl krátce, pronikavě. Zdálo se, že někdo na toto znamení čekal. V zápětí otevřely se

dveře u Mezníků a rychlým krokem blížila se Mezníková. Opatrně se ohlédla, pohrozila pěstí v tu stranu, kde stál barák výměnkářský a již stanula před Kohoutem. Plot je od sebe dělil. Dobrý večer, Jeníčku. Tys? — Já, Mařenko. Dobrý večer.

Tykali si již. Byli jako svoji, pevně majíce za to, že jim nic již překážeti nemůže. Mezníková se těšila na to, až bude Kohoutovou a Kohout se těšil na Mezníkův statek. Podali si ruce. Mezníková přelezla nízký plot a již byli sobě v náruči. Samou láskou ani nepozorovali, že za silnou lípou, jež u zahrady Mezníkové stála, byl ukryt muž. Muž ten kráčel po mezi travou porostlé a proto nebylo slyšeti jeho kroků. Mimo to štěkal Kohoutův Vořech, když hospodář ze statku vyšel, tak že by ani silnějších kroků nebylo lze znamenati. Slyše muž ten zahvízdnutí stanul. Když pak hned na to Mezníková ze statku vyšla, přikrčil se za lípu a čekal, co dále se bude díti.

Mezníková, pohladivši kmotra po tváři, děla: Kdes byl, Jeníčku, po celý den? Ani jsem tě od rána okem nespatřila? Taková něžnosť sluší lidem mladým, ale u staré Mezníkové byla směšnou. Však se muž za lípou přemáhal, aby nepropukl ve smích.

Vykonal jsem, Mařenko, cestu nemalou. Byl jsem v Liberci a v Dubu.

To vše za jeden den? A co jsi tam dělal? — Povím ti milerád. Nikdo nás neslyší. Budeš rychtářovou! Kdyby nebyla čirá tma vadila, viděl by Kohout široce rozevřená ústa i oči své nastávající. Tak se tomu podivila.

A jak to?

Poslyš. Kohout přitulil se k ní blíže, mluvil hlasem tlumeným, ale přece zřetelně dosti, že muž za lípou mu rozuměti mohl. Ohlédl se sice kmotr kolem, poslouchal chvíli, neznamenaje však ničeho, vypravoval, jak Brázdu v Liberci udal.

Jene! Ty? Víš, že se povídá, že Brázdu oběsili?

Vím. Tím se nám otevře nové blaho. Hned po tom šel jsem do Dubu, pokračoval Kohout, vypravoval jsem panu vrchnímu, co se s Brázdou stalo a koupil jsem si od něho rychtářství.

Ty? A co jsi za ně dal? — Mnoho, Marie, mnoho. Padesát tolarů hned, ostatní přijde.

Mezníkové tanul dosud Brázda na mysli. Jene, tys jej vydal na smrť! To's činiti neměl. Jsi vrahem! —

Hm! odvětil Kohout s úšklebkem, nejsme my oba již vrahy? Nedali jsme oba hochy smrti v šanc?

Mezníková se zachvěla. Ona vražednicí! Divné jest věru lidské srdce. Ohavnosti páše bědné, při nejčernějším skutku ani se nezachvějíc, když však někdo skutek ten odhalí a plným nelíčeným jménem jej nazve, tu chvěje se člověk před slovem, kdežto čin konal buď lhostejně neb s rozkoší. I Mezníková cítila bodnutí při slově vrah. Ale mohla jednati jinak? Tolik jej milovala. Staré přísloví dí: Zblázní-li se starý, zblázní se důkladně. To platilo i o Mezníkové. Byla slepá, hluchá. Pro ni nebylo jiného zákona, jiného vodítka, než snaha, zalíbiti se Kohoutovi. Stržena byvši jedenkrát v proud nepravosti neměla tolik síly, aby se vyprostila, aby vybředla. A těžko také vybřésti. Kde není víry, není modlitby, tam těžko se vítězí nad pokušením, nad žádostí těla a očí, nad pychem života. Mezníková nadýchala za čas svého vdovství nemálo jedu z úst Kohoutových. Však jí nikdo od té chvíle neviděl v chrámu Páně a sv. svátostí by byla nepřijala ani za celý svět. Nevěřila již na ty věci. Obětovala své ničemné lásce vše, svou čest, své svědomí, svou víru, jen aby se zalíbila miláčkovi nevěrci.

Muž bez víry jest pouští, v níž bylí všeho druhu bují, v níž není studánky občerstvující, aby se z ní žíznivý po pravdě a dobrotě napiti mohl, kde vše hárá žárem pekla, vyprahujíc duši až do dna. A nalezne-li se studánka, vytryskne-li z duše nevěrcovy pramen, pak běda těm, již z něho pijí a nabírajíce jiným ku pití podávají. Každá krůpěj jest nejprudším jedem, jenž duši usmrcuje pro věčnost. Muž bez víry jest děsný. Děsnější však jest žena bez víry. Jest dravcem, jenž vše trhá, ničí. Jest tygrem, jenž vše hltí, jenž se nebojí krve lidské, ale s hltavostí touží po tom, aby člověka zdávil. Muž bez víry přece tu a tam rozumem krotí přílišné bezuzdí své, ač po řídku tak se děje, ale žena bez víry jest míčem, jejž si chtíče, náruživosti a posléze i zločiny podávají, sem a tam jím pohazujíce. Mezníková víry neměla. Tu i tam zableskl nějaký paprsek v duši její, někdy ozvalo se i svědomí, ale slabě, slabounce, vždyť je hubila násilně, vytrvale. Zapomněla na Boha úplně. Jí byl Kohout vším, pro něho by vše obětovala. Tím více pak se zatvrdila, když sousedky, vidouce, že chrámu Páně nedbá, se jí vyhýbaly. Lála jim i tomu knězi, jenž se opovážil s kazatelny pokárati ty, již na své křesťanské povinnosti zapomínají. Zanevřela na Boha, proto že jeho přikázaní jí v plánech jejích v cestu se stavěla, zanevřela na ty, již jej milují, proto že jejímu bezúzdnému životu v odpor se stavěli. Musila tak učiniti, chtíc státi se za každou cenu nejbohatší selkou, Kohoutovou.

Mezníková byla dravcem. Zachvěla se sice, když Kohout trpkou pravdu jí bez obalu a cetek pověděl, ale zdusila brzo tento hlas, ten pokyn Boží, jenž k ní z nitra volal, a oddala se zcela ďáblu. Či byl Kohout co jiného?

Brázdu tedy pověsili? — Pověsili. Teď je zpupnému jeho rychtářování konec. Však se mne něco nazlobil. A nyní budu rychtářem já. Pan vrchní mi určitě slíbil.

Máš rychtářství jisté? — Jisté, úplně jisté. Anna půjde již zítra a hned na to budu rychtářem. Jen si pomysli, Marie, tyto dva statky a rychta, to vše bude naše. Jak se budou ti, již mi lakomců spílali, přede mnou klaněti. Ha, ha! zasmál se Kohout dosti hlasitě.

Buď tišeji, Jeníčku, někdo by tě mohl slyšeti. Tedy rychtářem budeš a já rychtářovou. Nikdy bych si byla nepomyslila, že budu tak vznešenou. Mezníková objala vroucně Kohouta. Hned však stanula zasmušile a trpká slova řinula se přes rty. A on, ten bídník, on ještě nezemřel. On žije. Jene, cítím v srdci, že nám bude on, jedině on překážkou. Co platna ta rána? Co platno mé a tvé namáhání, můj plán? Vše v niveč obráceno. Vše jsme tak pěkně urovnali a nyní nám vstoupil opět on v cestu. — Kohout se zamračil. Proklatý Vojtěch! A leží dosud na výměnku?

Dosud. Má horečku, ale k smrti to není.

Divíš se asi, laskavý čtenáři, kterak se Vojtěch dostal k Mezníkovům na výměnek. Takto. Když husaři Vratislavic dojeli, rozlétli se po vsi, aby Prusy lapili. Vojtěch zvěděl, že u Kohoutů je také jeden ubytován. Bál se o svou Annu. Vsí takměř letěl. Již byl u statku. Seskočil s koně a hnal se do dvora. Prus, jenž vyběhl ze statku, uslyšev zatroubení, rychle se vrátil. Husar bez koně je jako člověk bez rukou. Prus vskočil zpět, vyvedl bleskem koně, vyskočil na něho, zamával palašem a hnal se proti Vojtěchovi. Vojtěch nasadil karabinu. Vzdej se! Tu máš! vzkřikl Prus a zasadil Vojtěchovi prudkou ránu do hlavy. Vojtěch sklesl. Prus však neunikl, chytili jej.

Rána Vojtěchova byla nebezpečná. Byl více mrtev než živ, když jej odnášeli k Mezníkovům. Mezníková ho do statku nepřijala, říkajíc, že by neměl pohodlí, klidu, že by jej stále něco rušilo. Dali jej do výměnku. Však si Mezníková myslila, že té ráně podlehne.

Lidé běželi honem pro starou Vavřincovou. Bylať ona moudřejší, než mnohý felčar a lazebník. Vavřincová vymyla a obvá-

zala ránu. Vojtěch se po dlouhé době probral z mrákot. Křičel, řval bolestí. Chtěl obvazky strhati, zabránili mu. Zuřil. Svázali mu ruce a přivázali jej k posteli, aby se nemohl hnouti. Lomcovala jím hrozná horečka. Vavřincová u něho bděla, pilně přikládajíc studené obkladky. Mezníková plakala tak na oko, škytala, ale ani slzičky neuronila.

Nevím, nevím, pravila Vavřincová, zdali to přestojí. Rána je hluboká. Slova ta byla balsámem pro Mezníkovou. Ať zhyne! Statek bude její. I Kohout se ráno zaradoval, zvěděv, že Vojtěch brzo dokoná. Co říká Vavřincová? tázal se nyní Mezníkové.

Obsluhuje jej, močí obkladky, užívá všech prostředků, aby jej při životě zachovala, odvětila Mezníková trpce. — Má horečku?

A jakou! V prvním návalu chtěl strhati obvazky. Svázali jej. Kéž by jej byli nechali. Mohlo býti rázem všemu konec. Křičí ustavičně, volá Annu a tebe obviňuje ze zrady. — Jak že?

Jene, potkal jsi někoho, když jsi šel do Rádla? — Ani živé duše.

Vojta ví, kdo jej zradil. Byla jsem ve výměnku. Náhle sebou Vojta trhl, začal křičeti, prositi, Annu volati. Pojď, pojď, Anničko, chraň mne, chraň! Nevidíš kmotra Kohouta? Už jde. V ruce má husarský stejnokroj, na čele jizvu, strašnou jizvu. Roste mu, už se rozvírá, z ní vyčnívá meč — napřahá po mně — Anno — Anno! — Tak volal.

Kohout naslouchal, ani nedýchaje. Poznal jej. Ptal se asi vojáků, jak vyhlížel ten, jenž o jejich úkrytu pověděl. Ta jizva, ta jej prozradila. A uzdraví-li se Vojta? Ne, on se uzdraviti nesmí. Marie, uzdraví-li se, pak jsem ztracen, pak se jeho hněv obrátí proti nám oběma. On musí zemříti!

Musí! Jak ráda bych tomu byla, ale jak to navléci?

Kmotr se zamyslil. Přemýšlel dlouho o tom, jak by Vojtěcha se světa sprovodil. Věděl dobře, co by se stalo, kdyby Vojta zůstal na živu. Vojta ví, že jej Kohout zradil, že byl v Rádlu u hejtmana. Ten šev. Proklatý šev! Vojta se brzo domaká, proč jej Kohout chtěl zahubiti. Nitka ta povede jej dále. Kdo mu za to ručí, že se Vojta v Liberci nepřeptá, jak muž ten vyhlížel, jenž Brázdu udal. Vojta ví, že Brázda Prusů nevydal, ale Kohout. Pověděli-li mu vojáci jedno, povědí i druhé. A Vojta půjde do Liberce. Třeba jej i páni chránili, jména jeho nepověděli, stálo tam vojáků plno a toho švu si Prusové asi také všimnuli, jako Rakušané. A kdyby se Vojta pravdy dopátral — a dopátrá se jí jistě — pak bude zle, strašně zle. Celé jeho pletivo by bylo

přetrháno a z pletiva toho by usoukali provaz na Kohoutův chřtán. Vojtěch žíti nesmí. Hm, prohodil po chvíli Kohout, tobě bude snadno života jej zbaviti.

Mně? Kterak mně? — — Pošli Vavřincovou domů a hlídej dnes v noci sama. Za noci strhej mu obkladky a obvazky a ráno bude mrtev. Řekne se, že tak učinil z návalu horečky, když jsi usnula umdlením.

Nemožno. Vavřincová dnes domů nepůjde, to je jisto. A pak — Vojta je přivázán! — Proklatě! zvolal Kohout a opět se zamyslil. — Už to mám! zvolal náhle radostně. Ať si dnes Vavřincová ponocuje. Udrží-li se Vojta do rána, nechť! Však ho ta hořečka za noc neopustí. Zítra pak se ty k němu měj laskavě, ošetřuj jej pečlivě, přikládej sama obkladky na rány. Pošli pak Vavřincovou domů, by si odpočinula a popros ji, aby na noc opět přišla. Až Vavřincová odejde, rozvážeš provazy. Kdyby se později někdo ptal, proč jsi tak učinila, řekneš, že se mu provazy zařezávaly do těla a že ti ho bylo líto. Mimo to že tvrdě a klidně spal, že jsi mu chtěla tedy provazy přeložiti, aby neměl takových bolestí. Pak strháš obkladky. Co se dále stane, uvidíš. Buď se zabije sám v horečce, nebo se rány chytí zánět a on zhyne. Řekneš pak, že jsi jen na chvilku odběhla pro ledovou vodu a v té chvíli že se probudil a si sám smrť přivodil. Rozumíš?

Rozumím. Co však tehda, zacelí-li se rána do zítřka? — Jsi blahová! Taková rána potřebuje aspoň čtyry neděle důkladné péče, aby se jen začala hojiti.

Dobře, Jeníčku! Učiním, jak myslíš.

Ještě něco šeptali, pak se políbili a v malé chvíli zmizeli, každý ve svém statku.

Ukrytý muž kráčel s hlavou skloněnou kolem Kohoutových a zmizel v rychtě. (Dokončení.)

Život Boleslava Jablonského.

Sepsal **Alois Mattuška.**

(Pokračování.)

Po skončeném prvním roku právnickém rozhodl se Tupý, že studia právnická opustí a věnuje se spisovatelství. Taková myšlénka zroditi se mohla ovšem jen v idealním Tupém, který pro všechny dobré a krásné zámysly zapomínal na sebe.

Když ku konci roku 1836. vzdal se Tyl redakce „Květů“, ujal se jí Karel Tupý zároveň s Jaroslavem Pospíšilem, nejstarším to synem obětovného knihkupce a vlastence upřímného Jana Hostivíta Pospíšila, jenž byl časopisu toho vydavatelem. Jan Hostivít Pospíšil pocházel z Kutné Hory a koupil sobě knihtiskárnu zprvu v Králové Hradci, později v Praze, kdež užitečným a obětovným užíváním svého umění knihtlačitelského stal se dobrodějem vší mladé generace spisovatelské, kterou štědře podporoval. V obezřetném řízení pražské knihtiskárny pomáhal mu syn jeho Jaroslav, jsa i velmi pečlivým korrektorem, takže mu otec knihtiskárnu tuto v roce 1842. zcela postoupil. Časopisu „Květům“ po odchodu Tylově z Prahy vedlo se dobře i za prozatimní redakce Jaroslava Pospíšila a Karla Tupého, kteří dbali hlavně správnosti slohové a pravopisné.

Tupý mimo redakci „Květů“ zanášel se přípravami k novému literárnímu podniku. V rozkvítající literatuře české všeobecně uznávána byla potřeba vyplnění mezery almanachové, kteráž i nemile nesena býti počala u mnohých vlastenců a přátel literatury. Tu Karel Tupý vybídl roku 1836. Jaroslava Pospíšila k vydání almanachu na rok 1837., hodlaje mu dáti jméno „Vesna“. Pospíšil rád se uchopil této myšlénky a nemeškal oznámiti ji všem čtenářům českým ve „Květech“.

Tak vznikla „Vesna“, jejížto sestavení a uspořádání Tupý převzal. Pospíšil připravil půdu novému almanachu a Tupý jal se sám příspěvky sháněti, upravovati i korrigovati, pilen jsa zvláště libozvuku a podařilo se mu nad očekávání; sešloť se mu takové množství látky, že mohl jenom ty nejlepší práce vybrati. Příspěvky do „Vesny“ podali všichni přátelé Tupého, nejvíce Václav Filípek, František Rubeš, Bojislav Pichl, Karel Jaromír Erben, ano i básnířka jedna, Lidmila Tichá. Redakce a korrekce „Vesny“ nalézala se v bytě Ant. Jar. Vrťátka, kterýž bydlil se Svobodou v Haštalské ulici, v domku „na starém špitále.“ Sem chodil Tupý každého dne a s Vrťátkem, v němž nalezl nejhorlivějšího pomocníka, přispěvatele a spoluredaktora a který na vzniku i životě almanachu „Vesny“ rovného měl s Tupým podílu. Karel Tupý piloval na příspěvcích celý den, hladil, rytmicky upravoval, až příliš úzkostlivě libozvuk zaváděl a tak si s tím hrál, že mnohdy věci spíše uškodil, nežli prospěl.

Roku 1837. dostal se almanach na veřejnosť s titulem: „Vesna, almanach pro kvetaucj svět. Sestavil Karel Tupý. Roč. 1.“ a dedikován byl „Vysoce urozenému pánu, panu Jindři-

chovi hraběti Kolovratovi Krakovskému, Pánu na Radeníně a na Hrobech“ [29]). Do obsahu vloženy dvě rytiny od Rybičky, vyobrazení hradů Žebráku a Točníku a scéna ze „Snoubenců Dražických“.

„Vesna“, kam jen zavítala, vzbudila velikou sensaci. Četla se všude, ano i od úředníků krajských, což mnoho tehdá znamenalo. Perlou celého almanachu byli Vrťátkovi „Snoubenci Dražičtí“ (romantická povídka z dob Karla IV.), kteří došli největší obliby, zvláště u čtenářek [30]). Ano „Snoubenci Dražičtí“ vyšli v německém zpracování i za hranicemi, v Hamburku, jako původní novella a později, že se na jich český původ zapomnělo, přepracováni zase na českou dějehru a na jednom soukromém divadle v Praze byli provozováni [31]).

Skvěle vyplnilo se přání redaktora „Vesny“ Karla Tupého, kterýž v tištěném ohlášení o vydání almanachu takto k čtenářstvu promlouvá: „Doufáme, že almanach tento nejen rozmanitostí a zajímavostí obsaženého čtení, alébrž i zevnitřní svou úhledností nad

[29]) Pestrý obsah almanachu byl takto sestaven: I. Básně: Předzpěv, od K. Tupého — Květinoválka, od F. Rubeše. — Zpomínky, od Jar. Langera. — Sámo, od V. Štulce. — Spící Miladě, od Boj. Pichla. — Mroucí lilie, od J. Erbena. — Odchod, od téhož. — Na hřbitově, od téhož. — Dvé sester, od Lidmily Tiché. — Vyhnanec, od Boj Pichla. — Růže u jezera, od F. B. Trojana. — Sirotek, od K. Erbena. — Mladší bratr, od téhož. — Výjevy ranní, od K Sabinského. — Veselá Běla, od W. J. Picka. — Nemoc dívčí, od téhož. — Obrana krásného pohlaví, od F. Rubeše. — II. Články prosaické: Snoubenci Dražičtí, od A. J Vrťátka — Masopustní láska, od V. Filípka. — Životopis starého kabátu, od F. Hajniše. — Hradové: Žebrák a Točník, od T. — Vesna, od téhož. — Alchemista, od J. K. Tyla. — Zpomínky na Halič, od J. Pospíšila.“

[30]) Jak mile dojat a překvapen byl autor povídky, když, přišed k Němečkovům, zastal v předsíni služky prádlo perouci, před nimiž rozložena byla „Vesna“, a jedna z nich předčítala právě „Snoubence Dražické“ ostatním služkám horlivě poslouchajícím!

[31]) Ještě po 14 letech byla po „Snoubencích Dražických“ taková sháňka, že si umínil Jaroslav Pospíšil vydati je zvláště, jak tomu nasvědčuje tento dopis Vác. Svobody k Vrťátkovi z roku 1851.: „Pan pater Doucha mně vypravoval, že po tvých Snoubencích náramná jest poptávka a že mnozí jen pro Snoubence Vesnu sobě kupují, kteréž ale prý jenom asi 6 výtisků stává. Pan Pospíšil (Jaroslav) tě tedy prosí, abys dovolil Snoubence zvláště otisknout a sice pod titulem: Otisk z Vesny, asi prý 400 exemplářů. Až prý ještě jiné novelly budeš hodlat vydati (což ale snad se tak brzo nestane, a čtenářstvo by zatím zkráceno bylo), pak prý budeš moci Snoubence dle nynějších náhledů opraviti.

mnohé vynikající od skromných a nestranných čtenářů a krasomilovných čtenářek s takovým vděkem přijat bude, s jakovouž pilností a opatrností příspěvky k němu sbírány a obstarávány byly". Na konec pak praví: „Utěšenou nadějí se kojím, že almanach tento, jemuž jsem z pouhé lásky ke drahým krajanům mnoho času obětoval, od velectěného čtenářstva rovněž s láskou přijat bude." Podrobný úsudek o „Vesně" podal František Palacký v Časopise českého Musea (roč. 1837.), pravě v úvodě kritiky své takto: „Že almanachová literatura, u jiných národů tak spanile kvetoucí a tytýž i vzácné plody vydávající, u nás posavad ještě ani ujmouti ani rozkořeniti se nemohla: to my mezi nejkormutlivější znamení stavu národnosti a literatury naší počítáme. Nákladem p. Pospíšilovým r. 1823. vydán první almanach český, Novoročenka, jenž roku 1824. pod týmže titulem, a r. 1825. pod titulem Dennice, přičiněním nejprve pánů Klicpery a Chmely, potom pp. Chmely a Čelakovského opětován byl. Od té doby žádný více spis takový na světlo nevyšel, (neboť páně Klicperův šestiletý dramatický almanach jen pouhé jméno almanachu na sobě měl), až opět letos p. Pospíšil ku podniknutí takovému se odhodlav, redakci jeho p. Tupému svěřil." Dále vysvětluje Palacký, proč se almanachy v literatuře české až dotud neujaly: „Tato dlouhá přestávka zdá se býti důkazem, že almanachové u nás ještě svého jistého publikum nemají, a že tedy střední třídy národu našeho, jmenovitě osvícenější krásná pleť, posavad jen na mále potřebu čtení českého cítí. I chudosť počátků těchto na ozdoby rytinné, tak podstatné v tomto druhu literatury, neméně značně dávala o stavu tomto svědectví.

Jest arci pravda, že květ literatury vůbec s květem almanachů zvláště nespolkuje úžeji, nežli ku př. novověká osvěta s veřejnými koncerty, bály, a co tomu podobného, i že tedy ony jsou jen luxus a ne potřeba: než i to zapírati se nedá, že za našeho věku a i okolnostech našich literatury bez takového luxusu obejíti se a zdárně zkvétati nemůže." Karel Tupý dostal za korrekci almanachu 2 dukáty, avšak postaral se s A. J. Vrťátkem, aby i ostatní přispívatelé „Vesny" byli odměněni a tak obdržel každý z nich 4 zl. 50 kr. honoráře.

Obliba a znamenité rozšíření „Vesny" bylo pobídkou pro vydavatele, že se chutě pustili do příprav k vydání nové „Vesny" na rok 1838. Přispěvatelům slíbena opět odměna v učiněném oznámení Karla Tupého, vybízejícího spisovatele české k další podpoře: „Pp. přispívatelé račtež své práce v zapečetěných oba-

lech do knihtiskárny pana Jana Host. Pospíšila (v Praze, Liliové ulici č. 946) laskavě zaslati. — O slušnou odměnu za přijaté články bude všemožně pečováno.“

Almanach „Vesna“ stal se vedle „Květů“ kyprou půdou pro spisovatelskou činnosť mladých literátů. Avšak neušla přece „Vesna“ ostrého šípu literárního, který vyslal na ni Fr. Lad. Čelakovský. Již od roku 1834. táhla se nemilá půtka mezi Tylovými „Květy“ a Čelakovského „Českou Včelou“. Práce mladších spisovatelů ve „Květech“ podávané ovšem na mnoze nedospěly ještě plné zralosti a formální vytříbenosti, za to však vězela v pracích těch bujarosť, síla, p ů v o d n o s ť a těmi vlastnostmi líbily se „Květy“ a v době tehdejší právě oním směrem velmi důležité měly postavení národní. Naproti tomu „Česká Včela“ přinášela větším dílem překlady, v nichž dbáno na prvním místě správnosti jazykové. Čelakovský vyjel si také pohrdavě na „Vesnu“ v jednom dochovaném epigramu: „Nomen — Omen“, kdež o mladém spisovatelstvu takto se pronáší:

„Vesna, Květy, Flora, Zora, též Aurora,
s pozlátkem i bez pozlátka,
vše to hlasně ohlašuje
nedospělá pacholátka.“

Jedno to pacholátko zaslalo mu na to následující odpověď:

„Na pacholátka jako rek
vytasil se pacholek.“

Ačkoliv takové epigramy již vytištěny byly, přece veřejnosti nedošly, potlačeny byvše a potajmu jen opisem poněkud se rozšiřovaly [32]).

Nicméně „Vesna“ nedala se zastrašiti, jsouc sobě povědoma šlechetných snah svých, a dále se držela. Tento almanach jak velikou měrou veřejnosti české a jménu Karla Tupého prospěl, tak zase vnitřní stav duše, jeho štěstí a blaho úplně porušil a poklid mysli úplně rozerval, takže po dlouhý a dlouhý čas těžko zhojitelné následky bytostí Karla Tupého zmítaly.

Byla to záležitosť jeho s r d c e.

Jsa zaměstnán korrekcí almanachu „Vesny“ v knihtiskárně Jana Hostivíta Pospíšila a docházeje za tou příčinou i častěji do příbytku rodiny Pospíšilovy, přicházel ve styk s dítkami J. H. Pospíšila a tu vzplála v něm vroucí, něžná náklonnosť k mladší sestře Jaroslava Pospíšila, M a r i i, téměř ještě k dítěti. Vzorný

[32]) Hanuš: Život a působení Fr. L. Čelakovského. 1885.

otec Hostivít pečlivě se byl postaral o řádné vychování a vzdělání svých četných dítek. I byla Marie dívka ušlechtilá a vzdělaná, vynikala myslí veselou a zbožným citem. Není tedy divu, že spanilý zjev dívčí okouzlil citlivého básníka a že v Marii znenáhla ideal svůj spatřoval, jehož dojití však nebylo mu přáno. Byla to láska čistá, v pravdě ideální Vlídnosť její a upřímnosť byla příčinou, že ve společnosti její dlíti bylo mu největším blahem. Ze snů a vidin, kteréž si Karel Tupý o své lásce do budoucnosti tvořil, rušily jej neblahé zprávy z domova, kteréž mu přátelé a známí podávali o rozhodném rodičů přání, by se vrátil do kláštera. Ano otec napsal mu list, v němž jemu oznamoval, nebude-li knězem, aby se k němu více nehlásil. K tomu ještě prabídné poměry spisovatelské trpčily postavení jeho a naděje do budoucnosti byly ještě smutnější. Přátelé Tupého na Strahově, vidouce krušný stav jeho, volali ho zpět do svého bratrského středu, avšak on ostýchal se vstoupiti tam, odkud byl již jednou vystoupil; i rozhodl se, že vstoupí do semináře budějovického. Skutečně také rozloučiv se se vším, co jej k světu poutalo, vydal se na cestu do Budějovic. Tu však setkal se v Kotecanech se svým bratrem Františkem, kterýž za svým obchodem kamsi jel, a svěřil se mu s úmyslem, že hodlá vstoupiti do budějovického semináře. František jej vyčastoval a 14 dvacetníky na cestu obdařil. Leč Karel přišel po třech dnech domů, neznámo, zda-li z té příčiny, že vůbec o přijetí nežádal, anebo zdali pro nějakou příčinu přijat nebyl. Hněv otcův rostl a neustávající prosby matčiny, by vyhověl žádosti otcově, pálily svědomí jeho jako žhavé železo .... V tom dostal ze Strahova zprávu, že by opat ochotně jej přijal, kdyby jen se hlásil. Byla to jediná cesta, kterou mohl z nešťastné situace své vyváznouti. Přátelé Tupého, Alois Matoušovský a Alois Jelínek, kteří s ním z kláštera strahovského vystoupili, nalézali se již oba zase v ústavu duchovním. Matoušovshý uposlechl rektora semináře pražského Royta a jeho přímluvou vstoupil do semináře v Praze. Jelínek vyžádal si od opata Zeidlera povolení k návratu do kláštera strahovského, při čemž přijal zase jméno klášterní „Ivan“. Konečně také Karel Tupý, vzdav se vší naděje života světského, a cit i lásku zapřev, sklonil poslušné své čelo pod vůlí rodičův. Svou Marii s pláčem opouštěl. Jaroslav Pospíšil, svědek scény, kdy se Karel Tupý s milenkou svojí loučil, vypravuje: „Duševní boj Tupého, když se odhodlal podruhé vstoupiti do kláštera strahovského, byl skutečně hrozný; pamatuji se, že plakal jako dítě, když jej přítel jeho, klášterní novic p. Jelínek, z příbytku

mého odváděl. — Z kláštera psal mně potom dopisy plné vroucnosti a touhy — dlouho, dlouho trpělo drahé to srdce“.

Prelat strahovský Jeronym Zeidler přijal vlídně Karla Tupého dne 5. dubna 1837. po půldruhém roce jeho vystoupení z kláštera. *)

Vyhráno!

Povídka od **Václava Špačka.**

(Pokračování.)

V.

Kdo by se domníval, že Jakub úplně se vymanil ze dřívější náruživosti, hry v loterii, mýlil by se. Pravda sice, že ve chvílích, kdy rozmlouval s Terinou a zvláště když viděl její zármutek, měl úmysly nejlepší; bohužel však, že úmysly ty mizely, jak mile byl Jakub o samotě. Nebyl ovšem již tak zaslepen, jako dříve; pochopil aspoň tolik, že by byl mravně zahynul a v úplné opovržení všech lidí upadl, kdyby byl hověl své náruživosti dřívější měrou: však o úplném polepšení nemohlo být u něho ani řeči. Byl Jakub zvláštní člověk: myšlénka, že bude s Terinou snad navždy nerozlučně spojen, krotila jeho náruživost, nedávajíc mu klesnouti ve dřívější bídu. A zase pobádala jej táž myšlénka někdy, by zkoušel štěstí ve hře. Jak snadno, myslíval si, mohl bych učiniti Terinu šťastnou. To bylo Jakubovým nejvřelejším přáním; byl by Terině, kdyby mohl, na zemi nebe připravil. Jak často litoval jí, když viděl, jak vykonává těžké práce, a že jí snášet obtíže horka i zimy. Jak rád byl by tomu odpomohl, jak rád byl by jí učinil život pohodlným a bezstarostným. Jen o to se jednalo Jakubovi, jakým spůsobem by milované dívce život zpříjemnil, a tu zdála se mu býti hra v loterii vhodným prostředkem. V takových chvílích zjevovala se mu vychřadlá postava otcova, mluvící k němu slova: Jakube, vyhraješ, a veškeré dobré úmysly byly ty tam.

Jakub poskytuje nám obraz člověka propadlého náruživosti, který veškeré síly napíná, by dostal se z propasti, do níž byla jej uvrhla. Již jest na pokraji, jen jediné mužné vzpružení, a kyne

*) Pozn. redakce. V budoucím čísle nemáme již tolik místa, abychom mohli otisknouti celistvou, v sobě uzavřenou část životopisu tohoto; z té příčiny odkládáme pokračování do II. ročníku, kdež v každém čísle větší než dosud díl této zajímavé práce budeme uveřejňovati.

mu naděje, že bude pevně státi na bezpečné cestě; v tom zaslepí slabý kmit bludičky ve propasti se míhající jeho zrak, a nešťastník opět klesá hlouběji; pozdě poznává, že nezjevilo se mu zářící světlo, nýbrž jen bludička, a znovu jest mu napjati veškeré síly, by dostal se tam, odkud byly jej svrhly klam a lehkověrnosť. Jakubovi se zdálo, že neutrácí mnoho; náruživosť jeho kreslila mu budoucnosť zlatými číslicemi loterní výhry, zakrývajíc zrakům jeho minulosť, aby neviděl číslic, které naznačovaly jeho ztrátu ve hře. Jinak ovšem bylo Terině: nebylo jí tajno, že Jakub ještě příliš hoví svému zlozvyku, kupuje jenom věci nejpotřebnější a donáší ostatní mzdu do loterie. Napomínala ho a prosila, a Jakub jí sliboval, že toho již „opravdu" zanechá; jak pevné však byly jeho úmysly, právě jsme poznali. Každý dovede tedy posouditi ztrátu, která Jakuba potkala v době, kdy byl horlivě zabrán v loterní hru. Ztratily se mu všecky reškonty, které byl zdědil po nebožtíku otci; bylo jich několik set. Jakub uschovával je pečlivě ve stodole ve slámě; ulekl se, když vešel do stodoly a poznal, že bylo slamou hýbáno v místě, kde byl uschován balíček s reškontami. Sláma brávala se obyčejně na nejbližším místě, neboť kdo by byl lezl až ke štítu, kde byla Jakubova tajná skrýš! Nedivme se tedy, že v Jakubovi stydla krev, když viděl, že někdo nepovolaný vloudil se k jeho pokladu. A leknutí jeho bylo nesmírné, když nabyl přesvědčení, že neblahé tušení ho nesklamalo: reškonty byly ty tam. Kdyby byl Jakub ztratil poslední kabát, nebyl by se víc ulekl. Stálť ubožák všecek bledý ve slámě a pohlížel strnulými zraky v prázdné místo, kde býval ukryt jeho poklad Brzy však ustoupilo leknutí zimničnému rozechvění. Jakub jal se s velikým chvatem přehazovati slámu, ale jeho práce byla marna: nenalezl ničeho.

Nikdo nemohl tušiti, co Jakub ve stodole skrývá, a tento domníval se právem, že skrýše jeho byla nalezena pouhou náhodou. Kdo jeho poklad náhodou nalezl a vzal, toho nemohl se ovšem domysliti. Jakub očekával, že někdo prozradí se záhy ně jakým vtipem, že nalezl něco ve slámě, ale nikdo nepromluvil slova, kteréž by bylo oprávňovalo Jakuba v podezření. Ubožák div si nezoufal. Bezpečné vodítko, které, jak se domníval, mohlo mu pomoci k výhře, bylo to tam. Aby se byl někoho z domácích na reškonty otázal, k tomu se nemohl odhodlat, obávaje se hanby a výsměchu. Tu vzpomněl Jakub, že má ještě otcovu zápisní knížku. Rychle pospíšil do komory a nalezl ji šťastně ve staré roztrhané kazajce. Nyní bylo po starosti: ve knížce byla zapsána

nejenom všecka čísla, která byla na reškontách, nýbrž i jiná, pro Jakuba velmi důležitá poznamenání.

Aby laskavý čtenář dovedl posouditi, jak důležitým byl pro Jakuba zápisník otcův, podáváme z něho některé ukázky: Dne 25. ledna 185* vsadil jsem na Brno: 5, 14, 28, 39, 50 za 20 kr. Tah byl 2. dne m. února. Nevyšlo ani jediné. Dne 6. m. února vsadil jsem (zase na Brno) 15 kr. na čísla 8, 36, 42, 57, 80. Vyšlo 8 a mimo to také 5, kteréžto číslo jsem vsadil předešle. Jinde byla vedle čísel vsazených zaznamenána všecka čísla vyšlá, by bylo patrno, jaká jest mezi obojími číselná vzdálenosť. Někde bylo připsáno: Tato čísla sestavil jsem ze živého snu, očekával jsem, že jistě vyjdou. A jinde: V tato nekladl jsem velikou naději; proto vsadil jsem jen 10 kr. Mimo to bylo ve knížce zaznamenáváno, která čísla byla nejčastěji a po jaké době opět vytažena, a která „vycházela" zřídka kdy.

Z tohoto zápisníku, který byl zajisté s velikou pílí psán, mohl si Jakub vzíti výstrahu. Kdyby byl sečetl obnos všech sázek v něm zaznamenaných, byl by shledal, že otec jeho během několika málo let odnesl značné peníze do loterie a že téměř ničeho nevyhrál. Ale toho si Jakub nevšímal; jemu byl otcův zápisník bezpečnou pomůckou k sestavování čísel, která, jak se domníval, dojista vyjdou. Knížku tu nosil Jakub neustále při sobě a v noci kladl si ji pod hlavu. Kdyby mu byl snad někdo hory doly sliboval, nebyl by mu dovolil do ní nahlédnouti. Když byl několikráte dle zápisníku čísla co nejbedlivěji sestavil a vsadil, ale ničeho nevyhrál, umínil si, že nebude darmo vyhazovati peněz, a skutečně pak nějaký čas nesázel. Ale brzy zachvátila jej loterní horečka opět, nutíc jej, aby hleděl častějšími sázkami vynahraditi, co byl zameškal.

Nemůžeme však tajiti, že Jakub jen tenkráte sázel, kdy se mu zdálo, že přece jest na světě osamocen a sám sobě zůstaven. Terina nemohla se posud odhodlati ku sňatku s ním, ačkoli téměř úplná dvě leta uplynula od smrti matčiny. Nebylo divu: Jakub neměl ničeho, Terina velmi málo; nepohlížela již na život okem bezstarostným, věděla, že manželům jest mnohého potřebí, bez čeho svobodní snadno se obejíti mohou. Což kdyby Bůh dopustil na některého z nich nemoc nebo jiné neštěstí? Bylo zajisté třeba, by měli pro takový případ něco peněz v záloze, a čeho jest mimo to i nejchudším manželům zapotřebí, bylo jí dobře známo. To uváděla na paměť Jakubovi, kdykoli na ni naléhal, aby se konečně odhodlala ku sňatku. Jakub jí obyčejně přisvědčil,

nemoha vyvrátiti její námitky, ale když býval o samotě, všecko jej mrzelo.

Zatím ovšem nezůstalo domácích tajno, co se děje, a hospodář počínal již věřiti, že jsou to pravé divy. Byl sice zbaven starosti, že by Terina lákala k sobě Antonína, ale sám nevěděl, proč se z toho netěší. Naopak, pocítil nelibosť, že Terina zavrhla jeho syna, dávajíc přednosť Jakubovi. Kdyby si byla vyvolila někoho jiného, snad by mu to bylo bývalo lhostejno; ale z tohoto sňatku nemohl se nadíti pro Terinu, které se byl za poslední doby naklonil, nic dobrého.

Co mi na ní záleží, pomyslil si konečně, jak si ustele, tak si lehne. Ale starosti se tím přece nezbavil.

Dohnálková spráskla ruce, když jí Terina oznámila, že si vezme Jakuba, a ji prosila, by jim o svatbě něčím přispěla. Ubohá dívka dala se při tom do pláče, že nemá nikoho, kdo by jí dal požehnání. Holka, holka, co myslíš? hrozila se panímáma. Pozorovala jsem vás již dávno, ale tohohle bych se nebyla nikdy nadála. Jsi ovšem chuda, ale mnohý chlapec z baráku by si tě rád vzal. Kdyby byl Jakub jako jiný, neříkala bych ničehož, ale takhle! Snad mi Pán Bůh pomůže, panímámo, že Jakuba napravím, pravila Terina. A co by si ubohý počal, kdybych se ho neujala?

Ovšem, ovšem, ale pamatuj nejprve na sebe: sama sobě jsi přednější. — Panímámo, jinak již nebude.

Nemůže-li jinak býti, Bohu poručeno, pravila hospodyně. My ti svatbu sami vystrojíme, o to neměj starosti. Pak můžete u nás oba zůstati ve službě jako posud. Jen aby si Jakub konečně umoudřil; rozumná žena může nerozumného manžela napraviti: dej Bůh, abys to dokázala.

Dohnálek dlouho vrtěl hlavou, když mu manželka pověděla, jaký hovor měla s Terinou. Kdo pak ji může nutiti, pravil, ale dlouhé vlasy, krátký rozum, lidé odjakživa říkávají. Ostatně Terinu nikdo nepřemlouval. Ve vsi se sice mnoho mluvilo o její svatbě, neboť nikomu téměř nebylo známo, že není Jakubovou sestrou; ale Terina ze statku ani nevyšla a byla ušetřena dotěrných lidí.

Hospodář sám obstaral, čeho bylo potřebí. Sám psal faráři osady, kde Terina byla křtěna, o křestní list a po několika dnech jej obdržel. Terina se jmenovala Horecká — po matce; byla nemanželské dítě. Dohnálková byla by ráda věděla něco bližšího o její matce. Ve křestním listě bylo napsáno, že byla dcera nádeníka z obce v horské krajině, o níž v Borčanech bezpochyby

nikdo nevěděl, a že posledně sloužila za děvečku; kde, nebylo známo. Dohnálek si křestní list dlouho prohlížel a zíral do něho zrakem tak upřeným, že panímáma projevila své podivení, co v něm pořád vidí.

Ona se jmenuje Horecká, šeptal pantáta sám k sobě, a ruce se mu chvěly.

Nevím, co v tom pořád vidíte; člověk se od vás ani odpovědi nedočká, mrzela se panímáma. Měla nyní hlavu plnou starostí: chtěla se s manželem poradit o svatbě. Inu, zahanbiti se nedáme, dí hospodář. Oba vyrostli u nás, jejich rodiče upadli v neštěstí, koupili jsme jejich statek, a to lacino. Nebožtík Slída, dej mu Bůh radosť věčnou, pracoval nám za dva, dokud mohl. Jen si, matko, dej na tom záležeť, jako by byli naše děti. Sám je dovezu do kostela, Toník půjde za mládence. Zůstanou u nás a v komoře budou bydleti; zemřeli tam jejich rodiče. A budeme se starať, aby se jim nevedlo zle. Jakub si dá snad konečně říci. Dohnálková se divila, že jest manžel tak pohnut, ale srovnala se s ním úplně; milovala Terinu jako dceru.

Ze všech příprav bylo lze souditi, že svatba bude slavná. Hospodář sám koupil nevěstě svatební šaty, Jakub si již byl objednal u krejčího, ale netajil, že zůstane něco dlužen. Dohnálek za něj zaplatil. Klobouk, jejž byla hospodyně Jakubovi kdysi o štědrém večeru darovala, dočkal se přece svatby. Jakub jej pečlivě uschovával a neměl ho ani jednou na hlavě. Rozmarina na něm nyní ovšem byla.

Jakub měl se za nejšťastnějšího člověka a nemohl se dočkati dne svatby. Neměl tušení, že Terina přináší mu velikou oběť, podávajíc mu svou ruku.

Když nadešel očekávaný den, a Jakub vešel do komory pro nevěstu, nalezl ji plačící. Jakube, pravila sepjavši k němu ruce, ještě dnes budu tvou, a pak bude nám žíti spolu a snášeti, co na nás Bůh sešle. Vím, že mne miluješ, ale posavadní tvůj život nesrovnával se mnohdy se sliby, které jsi mi činil, když jsi mne ujišťoval o své lásce. Než, kdybys byl i nejhorším člověkem, Jakube, přistoupila bych s tebou k oltáři. Snad pamatuješ, že matka tvá přála si před svou smrtí mluviti se mnou, já jediná viděla jsem ji umírati. Tenkráte dověděla jsem se od ní, že jsem dítě opovržené, opuštěné, nemající v širém světě nikoho. Matka tvá pověděla mi, jaké dobrodiní mi prokázala, přijavši mne za své dítě a pečujíc o mne se svým manželem, tvým otcem. Řeč matčina dotekla se mne velmi bolestně; cítila jsem, že jsem byla

tvým rodičům zbytečným břemenem, když ocitli se v bídě, a poznání, že ta, kterou jsem pokládala za svou matku, jest osoba docela cizí, bylo pro mne hrozným. A přece bylo mi nesmírně teskno, když jsem viděla, že ji ztratím a že nebudu pak míti docela nikoho. Děkovala jsem jí plačíc za všecku lásku a péči, a když mne prosila, bych byla pamětliva jejích dobrodiní a odměnila se jí za ně na tobě, slíbila jsem jí, že tak učiním. Ano, Jakube, slíbila jsem tvé matce, že se stanu tvou ženou, budeš-li toho žádati. Myšlénka na tebe a starosť o tvou budoucnosť stěžovala matce tvé poslední hodinku, a já jsem v té chvíli cítila její neštěstí, a starosť její byla starostí mou. Slíbila jsem jí vše, a slib, který jsem učinila umírající, byl mi svatým. Tvá matka, Jakube, mi děkovala a žehnala; viděla jsem, že se jí ulehčilo, a že jsem svým slibem zapudila obavy, které tížily její mysl. Jakube, dnes plním slib, který jsem učinila umírající matce; měj se mnou útrpnosť! Budu ti věrnou a pečlivou manželkou, jen za to tě prosím, abys nezapomínal na slova matčina. Jsi její vlastní syn, uposlechni jejího hlasu, jako jsem uposlechla já, jakkoli jsem nebyla její dcerou. Učiníš-li tak, budu s radostí vzpomínati na dnešní den a myšlénka, že jsem vyplnila přání své dobroditelky, bude mne naplňovati blahem. Jakube, slib mi, že tak učiníš!“ Jakub byl tak dojat, že nemohl ani promluviti. Objal šlechetnou dívku, a políbení jeho bylo výmluvnější nežli slova.

Hospodář i hospodyně snoubencům požehnali. Dej vám Pán Bůh štěstí, děti, pravila panímáma, líbajíc Terinu. Ani Dohnálek nemohl se zdržeti, aby jí nepolíbil, ale panímáma se naň proto nezlobila.

Toník byl mládencem; byl by sice býval raději ženichem, ale přece nebyl žárliv. Byl se dověděl od Teriny, že jinak se státi nemohlo, a snášel svůj osud jako pravý muž. O svatbě byl vesel jako jiní, z čehož měli ovšem největší radosť rodiče.

Po svatbě zavládl ve statku zase dřívější pořádek. Jakub a Terina děkovali hospodáři i hospodyni za vše a slíbili jim býti vděčnými. Jenom jedno nestalo se, jak si byli Dohnálek a jeho manželka přáli: Terina nechtěla již ve statku bydleti. Prosila, by mohla nechati své i Jakubovy lepší věci v komoře, ale za obydlí najala si s Jakubem malou světničku ve vsi.

Dohnálkovi se z toho netěšili, ale vědouce, že Terina ničeho nečiní bez příčiny, neměli jí za zlé. Jakubovi to bylo lhostejno: jen když byla Terina jeho, byl spokojen.

Terina byla opatrna: nechtíc Jakubovi zavdati příčiny k výčitkám, ježto věděl, co se stalo někdy mezi ní a Toníkem, umínila si ze statku se vystěhovati. Ve službě u Dohnálkův ovšem zůstala i s Jakubem, a bývali ve statku po celý den, odcházejíce jen večer do najatého bytu.

VI.

Po roce narodilo se Terině děvčátko. Jakub byl radostí všecek u vytržení, a malá Františka stala se záhy jeho miláčkem.

První doba Jakubova manželství byla dobou pravého štěstí: Jakub dělal, co Terině na očích viděl, a její spokojenost šla mu nade všecko. Však Terina zasluhovala jeho lásky plnou měrou: byla přičinliva, šetrna a dbala o pohodlí manželovo více než o své.

Na Františce bylo viděti, že se jí daří, jak náleží dobře. Tvářičky měla jako bochníčky a na každého se smála. Nejraději měla tatíka, který, jakmile přišel z práce, ji choval, s ní tančil po světnici a vůbec tak si počínal, že Terina mnohdy ho napomínala, aby měl přece trochu rozumu.

Jakub žil nyní jen přítomnosti, nepřipouštěje si starostí o budoucnost; ale u Teriny bylo jinak. Ráda byla by Františce zahospodařila tolik, aby jí nebylo třeba vykonávati hrubých prací, až vyroste.

Nyní již máme na koho šetřiti, Jakube, říkávala. Ráda bych, aby se Františce jinak vedlo, než-li se vede nám.

Jednoho dne šel Jakub náhodou do města. Bylo mu jíti mimo kollekturu, a nemohl se zdržeť, aby tam nevešel a nevsadil. Poněvadž neměl čísla připravena, vsadil jenom devítku „extráto“. Terině neřekl ovšem ničeho. Na neštěstí — devítka vyšla, a Jakub dostal za vsazený desetník čtrnáct vyhraných. Každý uvěří, že měl ze své nepatrné výhry velikou radosť. Byl však na rozpacích, má-li se Terině svěřiti, či ne. Zdálo se mu sice, že by lépe učinil, kdyby jí neřekl ničeho. Vyhraných peněz mohl by užiti na další sázky; po desetníku mohl by čtrnáckrát vsadiť, ne jedno, ale více čísel, a některá z těch sázek mohla by jej učiniti boháčem. Tato myšlénka nutila Jakuba, by Terině ničeho nepovídal; ale radosť z výhry nedala mu pokoje. Sdělená radosť, dvojí radosť, říkává se, a Jakub nepochyboval, že Terina bude se radovati s ním. Kromě toho se domníval, že mu dovolí, aby čas po čase vsadil, když bude věděti, že vyhrál.

Ale Terina nejevila z Jakubovy výhry ani nejmenší radosti, spíše prozrazoval její obličej leknutí.

Však by se i Terina radovala, kdybych častěji vyhrál, myslil si Jakub. Až by spatřila peníze, rozplašily by se její smutné myšlénky.

Jakub ocitl se zase na nebezpečné cestě. Dokud byla jeho láska k manželce a k dítěti mocnější než náruživosť, byl v sázkách opatrným a staral se, by Terina o jeho počínání se nedověděla. Ale nezdar ve hře rozněcoval jej víc a více, tak že znenáhla na domácnosť zapomínal a jen loterií v myšlénkách se obíral. Terina nemohla ovšem záhy nespozorovati, co se děje, a počala Jakuba napomínat a mu domlouvati.

A hle, povolný jindy Jakub jí odporoval. Náruživosť počala si jej zase úplně podmaňovati.

Terina obávala se nejhoršího: domácí mír, spokojenosť a štěstí jejího dítěte byly ohroženy. Pověděla hospodáři, jak Jakub si počíná, a žádala ho za pomoc.

Dohnálek ovšem Jakubovi notně domluvil, ale Terině tím pramálo pomohl. Jakub se cítil uražena. Vytýkal Terině, že ho hlídá jako chlapce a cizím lidem že na něj žaluje. On krejcaru zbytečně neutratí, a když někdy vsadí desetník do loterie, již jí to není vhod, a má jej za nejhoršího člověka.

Ubohá Terina, po jejím štěstí bylo veta! Co proseb vyslovila, co slz vyronila — ale vše nadarmo.

Toho roku Terina málo ušetřila. Měla celkem asi šedesát zlatých, které ji Dohnálek uložil do městské spořitelny. Příštího roku nezachovala docela ničeho; Jakub si počínal hůř a hůře.

U Dohnálků měli v té době i jiné starosti: panímáma počala postonávati. Hospodář byl již práce a lopocení syt a naléhal na syna, by se oženil. Antonín však neměl k tomu chuti.

Dohnálková stonala dlouho. Terina jí dlouho posluhovala, neboť nemocná měla nejraději kolem sebe ji. Františka bývala s matkou u ní. Hospodář přijal do služby ještě jednu děvečku

Všecka pomoc v nemoci Dohnálkové se neosvědčila. Dobrá panímáma zemřela, jsouc ode všech známých oplakávána. Terina ztrácela v ní druhou matku. Byla u ní, když nadešla její poslední hodinka. Panímáma jí žehnala jako matka a věstila jí, že se dočká blaženějších dnů.

Dohnálek byl smrtí manželčinou takořka zdrcen. Chodil, jakoby byl rozumu zbaven, a málo mluvil. Patrně ho nic netěšilo. Za krátký čas sestárnul až k nepoznání.

Terina zastávala ve statku hospodyni; domácnosť neutrpěla smrtí panímáminou ani dosti málo, vždyť byla Terina ve statku

jako doma a znala dobře povahu hospodářovu i jeho syna. Byli s Terinou úplně spokojeni a nebyli žádostivi změny.

Jakub ovšem neměl z toho škody. Hospodář byl již lopocení syt, a domnívaje se, že Jakub více bude se přičiňovati, přidal mu platu. Totéž učinil i Terině. Ale zdálo se, že to vše jest Jakubovi ničím, a že se mu služba ve statku znechutila. Býval neustále zasmušilý, odpovídal každému jenom na půl slova, hovoru pokud možná se vyhýbaje.

Příčinu nevrlosti Jakubovy shledávala Terina v loterní hře. Jakub sázel náruživěji a náruživěji, ale bez výsledků, z čehož ovšem nemohl míti radosť. Mysl jeho byla pohroužena ve tvoření nových a nových sázek loterních, a nezbývalo mu tedy času k rozmluvám.

Kterak Jakub na poli se přičiňuje, Terina nevěděla, jsouc odkázána k domácnosti; kdyby byla věděla, s jakou nechutí i nejmenší práce vykonává, jak hněvivě pohlíží na hospodáře a ještě hněvivěji na jeho syna, jak mnohdy i na nevinných zvířatech zlosť si vylévá, byla by snad i jinde hledala příčinu jeho duševního stavu. Tonik sice viděl, jak Jakub si počíná, ale nedomlouval mu, věda, že by ho popudil, a pomýšleje na služby, které Terina jemu i otci prokazovala. Mlčel a přičiňoval se raději více sám.

Terina měla tolik práce, že sotva byla s to, by ji zastala; byloť jí obstarávati dvojí domácnosť. Hospodář sice ji vybízel aby se přestěhovala s Jakubem zase do statku. Mohli býti s nimi po celý den ve světnici, Terina mohla pro všecky zároveň vařit a práti; mohla vše dobře zastat a ušetřiti paliva; Jakub nechtěl o tom však ani slyšeti.

Terina poznala záhy, že nelze jí učiniti zadost povinnosti, v níž byla se uvázala, a že jest potřebí, by věnovala se zase jen své domácnosti.

Prosila hospodáře, by měl Antonína k tomu, aby se oženil.

Hospodář i syn uznávali, že jinak ani býti nemůže. Po krátkém čase slavena byla u Dohnálků svatba, ale beze všeho zbytečného hluku. Hospodář odevzdal statek synovi a pojistil si výměnek.

Nová hospodyně byla hodná žena: šetrná, ne však lakomá a vůbec pořádná. Starého hospodáře ctila jako otce a manželu byla oddána celým srdcem. Antonín ženil se sice spíše z potřeby, než-li z lásky, ale poznav šlechetnou manželku zamiloval si ji upřímně.

Mladá hospodyně nezaváděla ve statku zbytečných novot, ale hleděla přivyknouti posavadnímu pořádku, vědouc, že se tím zavděčí manželu i tchánovi. Jakub i Terina zůstali ve službě.

Nicméně změnilo se ve statku mnoho. Antonín byl ještě šetrnější než otec a nenáviděl zahálky. Byl nyní pánem a žádal poslušnosti a svědomité práce od těch, kdož u něho pracovali. Jakub si toho valně nevšímal, a hospodář ostýchal se mu domluviti, jak by zajisté byl učinil jinému, pokládaje ho spíše za příbuzného než-li za čeledína.

Ale trpělivosť a shovívavosť i nejmírnějšího člověka má svůj konec, je-li neustále a přílišně zkoušena. Mladý hospodář jal se Jakuba vlídně napomínat, a když to neprospělo, i jemu domlouvati.

„Jakube," řekl mu kdysi, tohle by ti nikdo jiný netrpěl, a já jinému také ne, věř mi. Všeho moc škodí, a kdybych nebyl pamětliv, že Terina u nás poctivě hospodařila, když matka zemřela, a že posud hledí vynahraditi přičinlivostí, co ty leností promeškáš.

Nuže, tedy jen k vůli Terině mne máš ve službě, řekl Jakub; a kdybys nebyl pamětliv jejích služeb, tedy co?

Antonín neznamenal pichlavého přízvuku, kterým Jakub pronesl svá slova, a řekl chladně: Tedy bych tě zkrátka vyhnal.

Ale T e r i n u bys ve službě podržel? To věřím! zasmál se Jakub zlostně. Tak vida!

Nyní teprvé pochopil Antonín smysl slov Jakubových. Ulekl se tak, že nemohl ani promluviti a všecek se chvěl.

Utrhači bídný! zvolal hněvivě, když byl poněkud se vzpamatoval, tak opovažuješ se soudit o mně a o své ženě? V tu chvíli se kliď odtud, sice nedovedu se přemoci a ztrestám tvou nestoudnosť, jak zasluhuješ!

Jakub nečekal dalších slov a nechal práce. Ale Terinu snad pošleš za mnou? dodal jizlivě.

Mladý hospodář nechal všeho a pospíchal domů. Nejsa sobě vědom ani nejmenší viny pověděl Terině u přítomnosti své manželky, co mu byl Jakub řekl, a že jej hned vyhnal ze služby.

Starý Dohnálek vrtěl hlavou. Nedej Bože, ale zdá se mi, že jej loterie připraví o rozum jako jeho otce, pravil.

Terina se dala do žalostného pláče. Viděla před sebou budoucnosť jako zející propasť, které nemohla se vyhnouti. Ve statku nemohla déle zůstati.

Všichni ji litovali, ale nikdo jí nezdržoval, věda, že jinak býti nemůže.

(Dokončení.)

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

IX.

Křesťanstvím zachován jest národ náš — toť jeho spása.

Napsal **A. Adamec.**

(Pokračování.)

Aj, kdož nezná světel oněch jasných,
Jimiž první jaro z východu
V písních zavítalo libohlasných
Slovanskému všemu národu?

J. Soukop.

Záhubné boje proti Polabanům počaly již za Karla V. Mohutný a jinak o církev velezasloužilý císař ten, veden jsa politikou římskou „divide et impera — děl (míchaje se v různice) a ovládneš, pomáhal Bodrcům pod knížetem Vlčanem ve svárech proti Luticům, jimž vládl Dragovít, a popleniv zemi jejich uložil jim roční daň (789.), ustanoviv Dražka, nástupce Vlčanova, vrchním knížetem všech sobě poplatných Slovanů. Ale že Dražko nebyl ode všech najmě od Luticů a Srbů (Miliduch) uznáván, to bylo podnětem k novým rozbrojům domácím a zároveň k opětnému poručníkování panovníků francko-německých. Tak — právě v době sv. Cyrilla a Methoděje — obraceli císařové Ludvík Němec (843.—876.) i ostatní Karlovci často zbraň proti Polabanům (i Bodrcům), ale nikdy neuvedli jich ve stálou podrobenosť. Více již upevnil nadvládí své nad nimi císař Jindřich I. (918.—936.) z rodu saského, přinutiv je, netoliko aby daň platili, nýbrž i ku přijetí křesťanství. Všemi pak prostředky, mírnými i násilnými, mečem i křížem, usiloval podrobiti sobě Polabany císař Otto I. (936.—973.); i dosáhl toho pomocí markrabat svých, hlavně ukrutného Slávobijce zrádného Gerona; pozvalť Geron, markrabě severní marky, k sobě na hostinu 30 slovanských náčelníků a tu dal je úkladně zavražditi (940.). Slované polabští (960.), násilím jsouce nuceni, přiznali se ku křesťanství, ale spolu i k lennímu svazku s říší prozatím sice pod domácími knížaty Tugomírem, Nakonem a Mstivojem I. (Bodr.) za dozorství markrabat německých. V Polabanech založeno bylo již r. 834. biskupství Hamburské, pak 968. arcibiskupství Děvínské s podřízenými biskupstvími Braniborským,

(949.), Stargradským (967.) a Havolským (946.), pak Meziborským (968.), Žíčanským (968.) a Míšenským (965.). Ale Slované, nemohouce tuhé jho poddanství toho při nenasytné lakotě a častých nátiscích markrabat a úředníků císařských snášeti, vztýčili pod Měčislavem a Mstivojem za Otty II. (973.—983.) znovu prapor odboje a svrhli se sebe nejen nadvládí císařské (983), nýbrž i křesťanství, mníce je byti prostředkem a oporou onoho nenáviděného jha; chrámy křesťanské jsou zbořeny, kláštery ztroskotány, kněží a mnichové vypuzeni a domácí křesťanská knížata zahnána neb usmrcena. Konečně 996. donucen císař Otto III. (987.—1002.) uznati neodvislosť Luticů. Tak s nadvládím cizím bohužel i křesťanství vyhubivše dobyli sobě Polabané, ovšem při ustavičných půtkách, svobody a neodvislosti politické, ale reakcí tou upadli znovu do duševní poroby pohanstva, jež bylo pak i hlavním zárodkem a přední příležitostí nové jejich poroby politické, ano úplné jich záhuby. Tak zvláště Srbové předlabští, uvedení již od Jindřicha I. v poplatnosť, navždy r. 1033. v moci své jsou zlomeni, když Ekkard II., markrabě míšenský, i Milčansko zaujal.

V polovici XI. století počala svítati Polabanům naděje lepší budoucnosti. Sice již 1022. přijal kníže Bodrců Pribigněv, syn Mstivoje II., křesťanství, ale bohužel brzo zahynul vražednou rukou jakéhosi Sasa. Když pak později (1042.) syn jeho Gottšalk v Němcích po křesťansku vychovaný pomocí Dánů se uvázal v knížectví Bodrcké a později i Lutické a jiných Polabanů, zakládaje tak na severu rozsáhlou říši slovanskou, jal se opětně vší mocí šířiti ve svých zemích víru křesťanskou; odevšad zval a přijímal věrověsty, zakládal biskupství, chrámy a kláštery a tytýž i sám pomáhal německým kazatelům učiti lid novému náboženství, cizí jich řeč po slovansku vykládaje. Než, byv snad poněkud více než třeba bylo a slušno Němcům nakloněn i podroben, nenalezl ani Gottšalk důvěry a obliby u svých krajanů. Po čtyrmecítmaleté jeho vládě 1066. vzbouřili se Bodrci i Lutici a usmrtivše s četným kněžstem i knížete svého, křesťanství opět z kořene vyhladili a za krále zvolili sobě Kruka, pohanské kníže ranské. Tím nabyla Rana převahy v celém Polabsku a chrám i kněžstvo staroslavné pohanské Arkony zdáli se zatemňovati i všechen lesk tehdy hlavně od sv. Benny, 1066. biskupa Míšenského, způsobem tytýž mírným zaváděného křesťanství. Ale i Kruk, jinak moudrý kníže, po delší pokojné vládě úklady Jindřicha, syna Gottšalkova, zavražděn (1105.), a Jindřich německou pod-

porou uvázal se v rozsáhlé jeho panství celého Polabska, sídle v Ljubici. Tu počalo křesťanství opět poněkud se ujímati; byl pak tehdy 1128.—1154. hlavním zde křesťanským věrověstem sv. Vicelin, z řádu sv. Augustína, později biskup starogradský, a jeho nástupce Gerold. Ale spolu zmáhal se i vliv německý, který po smrti Jindřichově způsobil tuhé sváry mezi syny jeho Knutem a Svatoplukem, a pak novou reakci pohansko-slavskou za knížat Niklota bodrckého a Pribislava vagerského. Proti pohanským těmto knížatům učiněna byla (1148.) křížová výprava, vedená vévodou saským Jindřichem Lvem a Adalbertem, arcibiskupem Hamburským, za pomoci moravských knížat Otty, Vratislava, Svatopluka a olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Chrabrý Niklot odolal sice výpravě té, ale podlehl přece později (1160.) přesile Jindřicha Lva, sám zahynuv v boji. S ním zanikla u Bodrců poslední svoboda Slovanů polabských, neboť Lutici z největší části již 1157. od Albrechta Medvěda, markraběte braniborského, úplně byli podmaněni a jen díl Luticů severních dostal se pod vládu Vratislava, knížete Pomořanův. R. 1168. dobyta jest od Dánů konečně i slavná kdysi Arkona ránská, a chrám Svantovítův rozbořen. —

Tu teprvé, když chrabrým, ale nesvorným Polabanům smrtelná již byla zadána rána, počalo na ssutinách svobody a národnosti křesťanství jako poslední útěcha hlubších kořenů zapouštěti na severu slavském. Ale již pozdě. Neb zároveň nastalo tu klopotné poněmčování. Ve slovanských krajinách usazováni jsou němečtí soudcové, správcové a hrabata, zpustošené osady zalidňovány jsou německými osadníky, lid domorodý utiskován a huben, ani zatím cizinci všemožnými výsadami a ochranou jsouce podporováni mohutně se šířili a utvrzovali v novém domově. Panovnický rod Niklotovců droben v četná údělná knížata a vasaly říše německé, a tak se stalo, že již v polovici XIII. st. veškerá důležitosť někdejšího slovanského národa Bodrců a Luticů vymizela spolu i s jazykem a národností jejich. V Pomořanech předních, kde sv. Otto († 1139.), biskup bamberský, dvojí apoštolskou poutí svou (1124. a 1129.) bez meče a vojska pravým způsobem věrověstným křesťanství založil, uchoval se aspoň sice panovnický rod slovanský, ale nikoliv slovanská mluva a národnosť. Bylo tu panství rodu Krukova založeno a upevněno (1107.) křesťanským knížetem Vratislavem I., synem Krukovým, a dochovalo se až do století XVII., vyhynuvši teprv 1637. Boguslavem XIV. — Toliko v Lužici zachránili Srbové polabští zbytky

jazyka svého i své národnosti až do naší doby, aniť, přijavše hlavně působením sv. Benna, biskupa míšenského († 1106.) a z části také již dříve i později pak za mírné velkomoravské, polské a české vlády náboženství křesťanské, volnějšími byli plniti pak vložené na ně závazky k říši německé. Tak zanikly bez křesťanství mocné ony větve slovanské, nad jichž hroby zbudována posud stojí mohutně se rozvíjejíc veliká říše prusko-německá.

Mnohem lepšího osudu dostalo se sousedům našim Jihoslovanům. Politický rozvoj u nich nebral se sice směrem příliš šťastným. Požívaliť Slované korutanští jen krátký čas samostatnosti pod vlastními knížaty Borutem († 750.), Chotimírem († 769.), byvše brzo přinuceni uznati vrchní moc Bavorů za Thasilla II., pak Franků za Karla V. (788.) a později Němců za Arnulfa (880.). Srbové, jsouce mezi sebou nesvorní, podlehli častěji nadvládě tu Řeků, tu Bulharů. Chorvatům pak ve dvoje knížectví: dalmato-chorvatské (Bělehrad) a chorvatsko-posávské (Sisek) rozpadlým bylo záhy po svržení vlády byzantské na delší čas 788. až 830. až do Porýna úpěti pode jhem panství franckého.

Ale již v VII. století a dříve přicházeli jednak z Italie a z Němec ku Slovanům korutanským, jednak z říše byzantské a z Říma ku Chorvatům a Srbům kněží křesťanští hlásat spásonosné nauky Kristovy, která zde záhy a tím více u Jihoslovanů balkánských hluboce zapouštěla kořeny k mocnému vzrůstu, tak že již r. 766. rodilý slovan Nicetas povýšen jest až na důstojenství patriarchy carhradského. Bylať tu založena víra v Krista na klidném, nesobeckém hlásání slova Božího, na úplném, nijak nepodezřelém vlastním přesvědčení národů.

První apoštolové Korutanců byli Eustazius a sv. Amand, vrstevník Sámův (630.), pak solnohradští biskupové Rupert a Virgilius, který za kn. Chotimíra již na prvního biskupa korutanského posvětil Modesta, a konečně solnohradský arcibiskup Arno (798.), který započaté dílo svých předchůdců dovršil.

Srbové pak pod několika knížaty čili župany, a Chorvati, jimž vládl Porga, byli již r. 640. na víru Kristovu obráceni od kněží na žádosť byzantského císaře Heraklia z Říma od papežů Honoria I. a Jana IV. k nim poslaných. Ale dlouho ještě potom kolísali se mezi pohanstvím a křesťanstvím, až teprv za věku sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje okolo r. 868.—878., poddavše se obojí — Srbové pod knížetem Mutimírem a Chorvaté pod kní-

žetem Zdeslavem — znovu nadvládě cára byzantského Basilia, vlivem jeho úplně ku křesťanství přilnuli, přijavše zároveň i liturgii slovanskou. U Srbů zachovala se liturgie slovanská až dosud, bohužel ovšem i s rozkolem vyznání řeckopravoslavného, který právě tehdy r. 867. od Fotia, patriarchy carhradského, byl započat a později r. 1054. od patriarchy carhradského Michaela Caerularia úplně byl proveden. U Chorvatů byla slovanská liturgie několikráte odstraněna, jako již za Branimíra r. 879., jenž od Řeků odstoupiv k církvi římské pod papežem Janem VIII. opět se připojil, pak za Tomislava na synodě Splitské 925. za papeže Jana X., a později za Křesimíra IV. v letech 1059. a 1068. opětně na synodě Splitské. Konečně dovolil papež Innocenc IV. r. 1248. užívati slovanského jazyka v liturgii, ale dle ritu římského a sice jen v krajích, kde potud byl v obyčeji, a tak zachoval se římský obřad v jazyku slovanském s písmem hlaholským podnes hlavně v dioecesi kerkské (Veglia) a v několika chrámech dioecese Senjské, Zaderské, Šibenické a Splitské. Nyní jsou Srbové ponejvíce pravoslavni, Chorváté pak katolíci.

Bulhaři, kmen uraločudský, přišli r. 678. pod vůdcem Asparuchem do Moesie, obyvané Slovany. Sbratřivšc se tu v brzce se slovanskými svými poddanými přijali jejich řeč, mravy i způsob živobytí, tito pak přijali od pánů svých jméno. Tak založena mocná tytýž slovanská říše bulharská. Avšak dlouho žili Bulhaři ještě v pohanství. Na počátku IX. věku hlásali zde víru Kristovu řečtí věrověsti, biskup Manuel a mnich Theodor. Než teprv za panování mocného Borisa (843.—885.), nejslavnějšího mezi panovníky bulharskými, přijali Bulhaři víru křesťanskou, a sice dle legend moravské a bulharské právě působením našich sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje. Vypravujeť se o sv. Methoději, kterak vytvořiv hrůzojemný obraz posledního soudu, jím a svou výmluvností pohnul krále Borisa, že přijal křesťanství. Boris pokřtěn v letech 861.—863. Oba pak prý sv. bratří Methoděj i Cyrill, pak věrověstové od papeže Mikuláše I. z Říma poslaní i kněži z Řecka přišlí, a posléze učenníci Methodějovi s úspěchem velikým hlásali bulharskému národu víru Kristovu, tak že v krátké době náboženství křesťanské u celého národa zavládlo. V nastalých sporech mezi papežem a patriarchou cařihradským o přivtělení Bulhar k západnímu neb východnímu patriarchátu přilnul sice Boris k papeži, avšak na koncilu cařihradském (869.—870.) Bulharsko navždy přisouzeno patriarchátu carhradskému. Tím byla řecká duchovní vláda v Bulharsku pojištěna. Liturgie za-

vedena u Bulharů znenáhla slovanská, zvláště když po smrti sv. Methoděje zavítali a působili tam z Moravy vypuzení učenníci jeho, kněží slovanští Kliment, Naum, Angelar, Gorazd, Sava a Vavřinec, nesouce sebou obřadní knihy slovanské. Jmenovitě Kliment, stav se biskupem v macedonské Velici, po dlouhém blahodárném působení zemřel a pochován jest v Ochridě (927.) a záhy ctěn jest jako světec. Boris zemřel r. 907. v klášteře, kam se uchýlil, když byl již r. 885. trůn svůj postoupil synu svému Vladimírovi. Vladimír přál sice pohanstvu, ale pohanská reakce přemožena a na trůn povýšen r. 888. druhorozený syn Borisův, slavný Simeon, první „car" bulharský. — I Bulhaři strženi byli v rozkol řecký, a teprv r. 1861. za papeže Pia IX., jenž jim ustanovil biskupa Josefa Sokolski-ho, z části s církví katolickou opět jsou sjednoceni. Ale všeliké další sjednocení bylo hlavně ruským vlivem překaženo.

II.

Co takto na severu pohanští Slované záhubě vstříc se brali, a na jihu svěží símě blahodárné nauky zdárně vzešedší již vzkvétati počalo, dlel národ československý ještě v temnotě pohanské. Státní a politický rozvoj jeho bral se celkem směrem dosti zdárným. Již na počátku VII. století sjednotily se různé větve kmene česko-slovanského pod chrabrým vůdcem Samem s jižními a severními slovanskými sousedy svými a svrhše se sebe jho avarské i odolavše útoku výbojných Franků utvořily první velký stát slovanský, který sahal od Alp štyrských až ku Sprévě a Havole na sever a do Karpat na východ. Ale smrtí Samovou rozpadla se i tato první ochranná jednota Slovanů. Pevnějšího základu a delšího trvání mělo teprv druhé sjednocení drobných větví Slovanů západních, uskutečněné od Mojmírovců, knížat moravských. Na počátku století devátého vystupuje z šera na temném obzoru dějin moravských Mojmír, velemoudrý kníže, jenž, přijav křest sv. od Urolfa, biskupa pasovského, zachovával mír a přízeň s Franky, svými tehdy poněkud vrchními pány. Bylit se bezpochyby Moravané již asi r. 803. v Řezně zavázali poplatkem Karlovi V. po jeho vítězství nad Avary. Zaujímal pak tehdy národ moravský snad pod různými knížaty netoliko nynější markrabství, nýbrž i dolní Rakousy a Pannonii severní od Avarů spustošenou. A Mojmír, sídle na Velehradě, snažil se rozšířiti a upevniti moc svou po celé Moravě, především tím, že

sobě menší její knížata podroboval, a poje tak všecky Moravany v celistvý svazek, jal se opětně zakládati velkou říši slovanskou. Mezi jinými zapudil r. 830. spůrného pohanského dosud knížete Nitranského, Privinu, který však od Ludvíka Pobožného vlídně přijat byv dal se pokřtíti a obdržel ve správu panonskou krajinu na Blatenském jezeru. Znamenaje Mojmír, v čem tehdy a vůbec jedině spočívala spása národu pohanského, podporoval všemožně v lidu svém vznikající křesťanství; byl6 posvěcen za něho od Adalrama, arcibiskupa a metropolity solnohradského, kostel křesťanský v Nitře, jakož prý snad i v Olomouci, Brně a Velehradě, župních sídlech, stály již chrámy křesťanské. I Privina ve svém údělu mnohé vystavěl chrámy (Mosburg) a křesťanství vydatně podporoval. Církevně pak přidělena byla Morava i horní Pannonie od r. 803. a zvláště od. r. 829. biskupství pasovskému (Urolf a Reginar, biskupové tehdejší), jež bylo podřízeno metropolitovi solnohradskému, a Pannonie dolní na východ a jih od řek Litavy a Ráby byla podřízena přímo arcibiskupům solnohradským (Arno a Adalramus). I v Čechách vidíme již tehdy první stopy křesťanství; dalo se totiž za knížete Hostivíta (845.) v Řezně dobrovolně pokřtiti čtrnáct českých lechův i s lidem svým. A od té doby počítány byly Čechy až do založení biskupství pražského 973., vyjma dobu Methodějovou, k dioecesi řezenské.

Ale vzrůstající Mojmírova moc neupokojila Ludvíka (843. až 876.), krále německého; proto vtrhnul 846. na Moravu a sesadiv Mojmíra ustanovil knížetem synovce jeho Rastislava (846.—870.). Ale sklamal se velice Ludvík, doufaje míti příště v Rastislavu knížete sobě věrně poddaného. Vyvolil6 sobě Rastislav za úkol svého života zjednati sobě a národu svému plnou svobodu a nezávislos6, a založiti trvalou, samostatnou, k západoevropské vzdělanosti lnoucí říši slovanskou vedle říše německofrancké. Již r. 855. spojiv se s Bulhary a domem Byzantským hleděl se vymaniti z područí franckého a poraziv vojsko Ludvíkovo do Moravy vtrhlé, dobyl vskutku Moravanům vážnosti a vlivu politického, jakožto národu nezávislému. Než právě proto bylo mu pak téměř ustavičně válku vésti s Ludvíkem Německým. S počátku sice ostaven byl od Bulharů a důvěřuje příliš málo vlastním silám účastnil se ponejvíce jen v odbojích proti králi, zvláště v častých vzpourách kraleviců Karlomanna a Ludvíka, synů Ludvíka Německého; ale roku 868. spojiv se s Čechy a Srby, tytýž s vydatným prospěchem bojoval proti přesile spojených tří vojsk

franckých, jimž veleli zatím s otcem svým smíření synové královští Ludvík, Karloman a Karel (Tlustý) a opíraje se o nedobytnou pevnosť Velehrad a Děvín, samostatnosť říše nejen uhájil, ale též ji utvrdil, přinutiv posléze r. 870. císaře Ludvíka německého výhodným pro Slovany mírem uznati byť ne výslovně, aspoň skutkem samým neodvislosť. Tím způsobem, dokládá Šafařík, stál Rastislav z počátku l. 870. na vrchu své moci a slávy, hotov jsa požívati krvavě dobytého míru ke svému i národu svého blaha.

Zatím však byl již dříve znamenal i Rastislav, že nelze uhájiti samostatnosť národa a uchystati jemu blahou a trvalou budoucnosť, setrvá-li i dále v pohanství. Byl sice Rastislav sám již křesťanem, jakož i mnozí jiní Moravané, zvláště přední muži a vladykové; ale jádro národa trvalo dosud v temnotě pohanství. Neboť příchozí tehdy věrověsti nauky křesťanské byli ponejvíce kněží ze sousedních dioecésí německých. Byvše pak kněží tito slovanského jazyka, mravů i obyčejů ponejvíce neznalí, nedovedli dorozuměti se s předky našimi a pravdy křesťanské přesvědčivě jim přednášeti, a proto křesťanství tak hlásané nezapustilo tehdy kořenů hlubších v půdu moravskou, ač u zbožného lidu slovanského vůbec úrodnou. Závadou velikou u zdaru křesťanství na Moravě, jak píšou i němečtí spisovatelé Gfrörer, Huber, byla i ta okolnosť, že znamenali dobře svobody milovní Moravané, kterak sousedé jejich křesťanskou nauku více méně jen za prostředek a záminku užívají, aby též u nich jako u Slovanů severních její pomocí moc a vládu svou rozšířili, a odejmouce jim samostatnosť, jho poddanosti a poplatnosti na ně vložili. To dobře věda Rastislav mínil uhnouti se kříži z Němec, nehodlaje však při tom zříci se pro národ svůj spásonosného křesťanství. I obrátil se tedy o věrozvěsty k Byzantu, státu tehdy téměř způli slovanskému.

III.

S ochotou vyslyšeli v Carhradě žádosť jeho, připovídajíce sobě nejen konečné obrácení národu moravského, nýbrž v něm i mocného spojence proti nepřátelům. Za nejschopnější k úkolu tomu vyhlídnuti jsou sv. bratři Cyrill a Methoděj, kteří apoštolskou sílu a způsobilosť svou již tak skvěle osvědčili, a jsouce ze Soluně, i jazyka slovanského dobře byli znalí a v něm zběhlí. Svatí bratří s radostí přijali vznešený ten úřad apoštolský. Věděv pak sv. Cyrill, že při hlásání a hlubším vštěpování slova Božího zvláště knihy posvátné jsou užitečny, ba potřebny, byl již dříve dle mnicha

Chrabra „O písmenech črnorizca“ r. 855, dle Šafaříka a jiných asi r. 862. právě před odchodem na Moravu uspůsobil jazyku slovanskému z vnuknutí a přispění Božího novou azbuku a jal se překládati především části Písma svatého a některé knihy obřadní. Tak i jinak ještě se připravivše vydali se r. 863. sv. bratří na apoštolskou cestu k národu našemu.

Všude slovo Boží hlásajíce prošli kraj bulharský a dospěli do říše velkomoravské. S radostí uvítal muže svaté kníže Rastislav, s nadšením uvítal bodrý a dobromyslný lid pravé apoštoly. Nepřišli to „cuzí úsilno v dědinu, aby cuzími slovy“ poroučeli a dávné mravy a obyčeje ničíce násilně cizotu zaváděli; nebyli to nástrojové cizích panovníků, by vojskem podporováni jsouce s náboženstvím cizím i porobu a poplatnosť na lid svobodný uvalili; ale byli to mužové právě apoštolští nesoucí nauku spásy a míru, símě zbožnosti a ryzí vzdělanosti a zárodek pravé svobody i blahobytu. Nitra a hlavně Velehrad, staroslavné sídlo knížecí, byly středem a ohniskem apoštolské činnosti jejich, odkud pak jako v mohutných paprscích světlo spásy a osvěty po vlastech našich se šířilo. Bez únavy putovali sv. bratří po širých krajinách říše moravské a na pomezi země české, ba snad i dále po Čechách, Slezsku a Polsce a přirozeným jazykem lidu, klíčem to k jeho srdci, bez osobního zisku a výhod vlastních hlásali slovo Boží, zakládali chrámy a školy, semeniska osvěty křesťanské, a slovanským jazykem pravou bohoslužbu zaváděli. I do zemí jihopannonských popřán jim byl brzo přístup od knížete Kocela. Cesty jejich zřejmě naznačují věkovzdorné pomníky chrámů a kaplí svatoklementských, které sv. bratří všude zakládali na poctu sv. mučenníka, jehož ostatky je jako mocná záštita na cestě provázely. Táhneť se řada jich od Chorvat (Kelemen) do Uher k Dunaji (sv. Klement v území Blatenském a Kostelec mezi Budínem a Ostřihomem), pak k Nitře (v Močonku před Nitrou) a přes Moravu do Čech. V Čechách uvádí se kaplí těch, jak níže vypočteno, osmnácte, na Moravě pak jen tři, totiž v Hořejším Břečkově ve Znojemsku, v Osvětimanech u Kyjova a v Lipůvce u Brna. Jiné památky cyrillomethodějské v podání lidu zvláště na Moravě zachované jsou jmenovitě chrám sv. Šimona a Judy ve Špičkách na Přerovsku, Methodka neb Strachotinka u Dědic na Vyškovsku, Apoštolská voda v Přibicích blíž Hustopeče, Cyrillka v Podivíně, kámen sv. Cyrilla v Uhřicích, zvláštní pocta sv. Cyrilla a Methoda v Ostrém Kameně (Rausenšteině) u Svitavy, tis Methodův u Pernštýna a svěcení vody přede dnem sv. tří Králů. Všude tu do-

jemnou výmluvností jejich a silou pravdy množil se den co den více počet vyznavačů Kristových. Byliť předkové naši národ povahy mírné, v životě domácím i veřejném cnostný a spořádaný. Úcta k božstvu, ve kterém vedle různých bohů a bohyň vždy ještě od prazjevení uznávali jednoho, svrchovaného Boha, jenž dobré odměňuje a zlé tresce, byla živlem jejich života, cudnosť byla u nich u veliké vážnosti, věrnosť mezi manžely obecná a hostinnosť k příchozím jako dědičnou jich cností. Tichou a mírnou přirozenou povahou svou více k rolnictví a řemeslu se nesli, než ku válce a výbojům, ač kde šlo o vlastní práva, svobodu a národnosť, i hrdinstvím nemalým prokázati se dovedli. I není divu, že za čtyrleté horlivé apoštolské činnosti sv. bratří u národa našeho křesťanství tak rychle a utěšeně se vzmohlo.

Radostná zvěsť o zdárném postupu křesťanství u národa slovanského dostala se brzo i do Říma. Než s ní snad zároveň docházely papeže i různé stížnosti proti sv. apoštolům z Německa. Biskupové totiž solnohradský, pasovský a řezenský, a kněžstvo německé považovali kraje velkomoravské a české za části svých dioecesí. A vidouce nyní, kterak velice v nich se vzmáhá křesťanství působením kněží řeckých na ujmu jejich moci a vlivu, šířili u sv. Otce různé podezřívání našich apoštolů, jakoby s liturgií slovanskou spolu i řecké bludy mezi lidem slovanským zaváděli. Mikuláš I. (858.—867.), papež duchem výtečný, v trudných oněch dobách, kdy právě pyšný a ošemetný Fotius strojil rozkol církve řecké, chtěje tam neodvislou vládu církevní sobě založiti, bál se, aby snad i věrověsti onino nebyli stoupenci Fotiovi a celý národ československý v rozkol nestrhli. Chtěje se tedy přesvědčiti o ryzosti jejich učení, a pak utvrditi je v jich postavení, povolal je do Říma. A sv. bratří jako poslušné dítky pravé matky církve ochotně poslechli hlasu jejího a vydali se bez odkladu r. 867. do Říma, by tam před rozsudnou stolicí nejvyššího učitele církevního prokázali pravosť své nauky a nabyli schválení působnosti a apoštolování svého obřadem slovanským, aby vyučené mladíky slovanské na kněžství dali světiti a konečně aby tu církvi odevzdali nalezené ostatky sv. Klementa. Cesta vedla je z Moravy zeměmi Kocelovými. I tuto cestu naznačují nám dosud četné kaple svatoklementské v Krajinsku, Furlansku a Benátsku. Pověsť slavná předcházela sv. bratry a lid křesťanský i pohanský odevšad se sbíhal poslechnout slova Božího z úst sv. věrověstů v mateřském svém jazyku slovanském. Tak dostali se, podstoupivše v Benátkách tuhý spor s latinským kněžstvem, do Říma, staroslavného středu

křesťanstva. Moudrý a horlivý papež Mikuláš I. byl zatím zemřel a nástupcem jeho zvolen jest Adrian II. (867.—872.) Uslyšev o příchodu sv. věrověstů zaradoval se velice sv. Otec, a že přinášeli sebou ostatky sv. Klementa, třetího náměstka Kristova, vyšel jim osobně ve slavném průvodu kněžstva a lidu v ústrety za brány Říma. Skvěle a laskavě takto je přijav nemeškal pak přesvědčiti se spolu s učenými biskupy a kněžími římskými o pravosti nauky jejich. Nebylo nesnadno našim apoštolům vydati počet z posavadní tak požehnané činnosti věrověstné a dokázati přesnosť víry své; ale ne tak snadno bylo jim ospravedlniti novoty jazyka slovanského, který dle příkladu východních církví i v obřadech byli zavedli. Než i tu povedlo se zvláště výmluvnosti Cyrillově ukázati tehdejší skutečnou jich potřebu a jasnými důvody předsudky překonati. Sv. Otec dovedl moudře uvážiti všechny ty důvody, a když pak po tuhém sice odporu i ostatní biskupové přesvědčeni byli, tu nejen činnosť jejich schválil a obřad v jazyku slovanském potvrdil, ale i vycvičené mladíky v obřadu jazyka slovanského Gorazda, Savu, Klimenta, Nauma, a Angelara na kněze a jáhny posvětil. Pak hodlaje znovu zříditi na Moravě neodvislé arcibiskupství s biskupstvím i oběma sv. bratřím důstojenství a posvěcení biskupské udělil.

Tu však sklíčila tuhá nemoc sv. Cyrilla. Horlivý sluha Boží poznav, že pouť jeho vezdejší již ku konci se chýlí, oblekl posvátné roucho mnišské — přijav bezpochyby tu teprv klášterní jméno Cyrill, an dříve Konstantin se nazýval — a již jedině ku smrti jal se chystati. Než i tu ještě celým srdcem lnul dobrý pastýř ku stádci sobě svěřenému, pln jsa péče o zdar jeho. Neboť krátce ještě před smrtí odkazoval slovy tklivými bratru a učenníkům svým horlivou péči o zdar víry a spásy předků našich, až pak nepřestávaje za ně modliti se k Bohu, se všemi se rozžehnav, zesnul v Pánu dne 14. února 869. Tělo svaté pochováno bylo ve chrámě sv. Klimenta, jehož ostatky sám zde byl dříve uložil, a duch jeho povznesl se k výsostem nebeským ku Tvůrci svému. Byl ť život jeho v pravdě svatý, plný zásluh, a působnosť jeho pro blaho vlastní, blaho člověčenstva a pro rozšíření království Božího veliká a velezdárná. (Dokončení.)

Z posledních dob † Petra Maixnera.

Sděluje **B. Hakl.**

Slyšel jsem, že Petr Maixner přibyl do Hořic, ale že nezdržev se, ihned odebral se a to s chotí a dítkami na Libín ku svému zotavení. Bylo to o lonských prázdninách.

Libín jest nepatrná vesnička, ležící mezi vrchy na úbočí stráně, jež ku východu tvoří část rozkošného údolí Mezihořského, jímž Javorka, jinak též zvaná Zlatnice, protéká a kudy též dráha od Ostroměře ku Bělohradu a dále ku Pace se vine.

Ach, rozkošný Libín! V pravdě rozkošný; málo chalup jako u jednom chomáči, samé stromoví vnitř i vůkol, dolů vyhlídka do vnadného údolí, na tři strany svahy, stromovím orostlé, na jejich vrších lesy, svaté ticho, jen semotam některá kozička neb kravička se ozve, když ji na pastvu vyhánějí, ba ani sprostý pes tu nezaštěká — pravý Libín, pravý idyllický ráj!

Co divu, že ve vůkolí znám jest a to nejen pro své výborné švestky, ale též a to jmenovitě pro svou přirozenou krásu a rozkošné své položení; pročež i údolí Mezihořské často výletníky z Jičína, Bydžova a odjinud bývá navštěvováno. I Fr. Šubrt pojal je ve své „Čechy".

Dobře tedy vyhlídl si to milé, tiché místečko i v Pánu zesnulý společník J. Neffa na Příkopech, Jan Kubišta, čili, jak jsme mu pro jeho horování pro svatou Rus převzděli, Ivan Ivanovič Kubišta, který — Bůh mu dej lehké odpočinutí a slávu věčnou — ze samé lásky k Rusům i juchtovou vestu nosil! Dobře si to místečko vyhlídl a pomýšleje na to, věk života svého v tichosti tráviti, tu sobě i villu vystavěl, pěknou, zdravou, suchou, o jednom patře, všecku ze dřeva, způsobem domků švýcarských. Ano, tu pobýval, trávě as před 10 lety nějaký čas zde na zotavení své.

A toto místečko vyhlídl si loni, poslední rok života svého, i Petr Maixner, ku svému zotavení, doufaje tu pookřáti od mnohého namáhání a nových nabyti sil na vykonání a ukončení prací, jichž ještě mnoho v mysli i před rukama měl. Ano, Libín, a pěkná villa v něm lákaly, táhly jej; tu zatím chtěl na čas odpočinouti, tu na chvíli žíti jen sobě a svým milým a drahým.

Libín dojista jen od svého rozkošného položení tak jest pojmenován; kdy, kým založen, kdož ví? —

Tož i já, slyše, že Petr Maixner tam pobývá, a že jest churav, umínil jsem, ho navštíviti. Cesta vede nad starobylé vesnice Chlum, Chloumka, Chodovice, jež ku statku, rovněž starobylému, Holovúsům, přísluší.

Po návrší, jižním to svahu posledních výběžků Krkonošských kráčeje, a daleko na jih, do roviny, vida, požíváš cestou vyhlídky nad míru půvabné a tudy zábavy ustavičné. Přemilá to procházka v krajině vůbec známá. Tudy se jde do Libína. Kdožby tam nešel navštivit churavého přítele, zasloužilého vlastence, výborného umělce, když již i sama cesta tak jest lákava?

Bylo jednoho dne o prázdninách, jednoho krásného odpoledne! práce na pilno nebylo, chvilka příhodná ku provedení úmyslu svého. Šel jsem sady, stromořadím, lesem; cesta vystupovala nad planinu výše a výše. Ženci žali, ptáčkové jim zpívali, motýlci bezstarostně s kvítka na kvítko poletovali. Žil jsem tou chvílí sám sobě; jen občas zalétal duch již napřed do Libína a kladl sobě otázku: „Kterakým ho býti nalezneš? v jakém stavu ho shledáš?“ — neboť pověsť byla vyprávěla, že jest velice churav a že života jeho bude na mále. Bohužel, bylo pravda! —

Po půldruhéhodinné procházce vystoupil jsem z lesa a stál nad Libínem; tu leželo klidně to tiché místečko, útulek mistra Mus. Všecko bylo ve stromoví zahaleno; jen žlutá, dřevěná villa, jsouc o jednom patře, vyčnívala ze stromoví nad ostatní obydlí výše. —

Sestoupiv ponenáhlu se stráně za nedlouho stál jsem před villou. Vešel jsem. Všecka rodina byla pohromadě — při odpolední kávě. Otec a hlava rodiny, Petr Maixner, seděl za stolem, oblečen ve svůj šedý, obyčejný oděv; na hlavě dlouhý, hustý vlas, semotam již prokvetalý, který až po plece mu splýval a dobře mu slušel; ale v těle byl již chatrný a slabý; jmenovitě stěžoval si na bolesti v prsou. Jeho choť a tři prostomilé dívky, dva chlapečkové a děvčátko, tvořili milou jeho a dojista nejdražší mu společnosť.

Dítky, zvláště hošíci, velice si na Libíně libovali; honili se za motýly, sbírali brouky, naslouchali ptákům, byli pořáde ve větru; a otec i matka jim toho z té duše přáli; přišlíť z Prahy, život na venku jim byl vzácný, mělť i oni se zotaviti, sesíliti. Jim šlo k duhu; svižní a veselí, s červenými lícemi jako jablíčka, vše to pravilo, že jim na venku svědčí. — Hůře bylo otci; ale doufal, že bude lépe. Čistý, venkovský vzduch, v půvabné krajině,

mezi lesy, a zvláště odpočinek na schátralé zdraví jeho blahodárně působily; jen stěžoval si do mnohého nepohodlí a mnohých obtíží ohledně stravy; jak pomoci? — na osamělé vesničce jinak nebývá.

Co u něho jsem pobyl, vyprávěl příhodu, kteráž před některým dnem se mu tam stala a kterou i já tuto chci vyprávěti:

Děvčátko jeho, to jediné, kteréž měl, as 4leté, hrálo si s některými Libínskými dětmi nedaleko domu. Tam bylo při stěně vysoko narovnané, těžké čtvercové kamení. Děvčátko Petrovo stálo vedle, u kamení. I vylezlo jedno Libínské děvče nahoru, na ono kamení, a podávalo děvčátku Petrovu něco dolů; tu však nejsvrchnější kámen, kterýž se hýbal, se zvrtl, a za ním sesulo se ještě několik jiných kamenů a zrovna na děvčátko dole. Nedaleko byl Petrův otec, stařeček 85letý. Ten se ulekl, a vida, co se stalo, jak mohl, přiběhl a chtěl děvčátku pomoci. Avšak slabý, vetchý stařec nemohl kamením tak hrubým hnouti; tedy volal, křičel o pomoc. I přišel otec dítěte a oběma sotva podařilo se, kamení odstraniti a dítě jeho oprostiti. I myslili nejinak, než že dítě jest rozmačkáno! Avšak hle! dítě pod kamením živo a zdrávo, ani nehleslo, ani nezaplakalo, jen na zádičkách jedinou mělo červenou skvrnu. Ano, jeden kámen mělo i přes živůtek a ručičky pod ním. A když kámen zdvihli, pravilo: „On mne netlačil, já jsem ho držela.“ Ubohé dítě, onoť by jej bylo udrželo! Děd i otec zůstali jako omráčeni; radostí a překvapením nemohli ani slova promluviti; jen vděčně pohlíželi k nebi, uznávajíce patrnou ochranu Boží. —

Druhého dne potkal pisatel těchto řádků otce, starce v Hořicích na ulici a otázav se ho, jak se mu vede, slyšel z úst jeho vypravovati příhodu tuto, při čemž stařec opět a opět opakoval slova: „Patrný zázrak se stal, patrná ochrana Boží.“

Dětem bylo zdrávo, ale otec ubohý více se nevzpamatoval; přece zase odebral se do Prahy, práce volala, až tu pojednou roznesla se truchlivá zvěst, že 22. října mistr skonal, ukončiv dráhu činného života svého. Úmrtní cedule hlásala: neduhem prsním, od mnohé, klopotné práce, ublíživ si prý za posledních dob zvláště na Klecanech. Ty osudné Klecany!

Již dva bratří, umělci, z rodiny Maixnerovy odebrali se na věčnost, kteroužto rodinu možno, jak veřejné listy pravily, nazvati rodinou umělců, jako rodinu Mánesovu; neboť

dala vlasti umělce tři, Petra, Karla a Vincence (Čeňka), z nichžto oba první malíři již zemřeli; třetí, kterýž oba bratry přežil, jest dřevorytec či xylograf.

Listy veřejné, jmenovitě německá „Politik“, přinesla celý dlouhý feuilleton o Petru Maixnerovi, z péra dvojího, a důstojně i spravedlivě ocenila práce a působení jeho, jmenovitě dotkla, že co se zachovávání a obnovování starých prací tkne, není téměř nikoho, kdo by ho nahradil. Tedy ztráta pro vlasť a domácí umění citelná! Zemřelť jako pravý křesťanský umělec, zaopatřen byv svátostmi umírajících, smířen s Bohem a lidmi, jak úmrtní cedule hlásala. Pokoj věčný budiž jemu [1]).

Ze čtyř bratří Petrových žijí ještě dva: svrchuzmíněný Čeněk, kterýž z illustrovaných časopisů obecenstvu dobře jest znám; a Jan, knihař a obchodník, soused a měšťan v Hořicích, jehož dům v Pánu zesnulý Petr pěknými fresky na façadě a pracemi „a sgrafitto“ ozdobil, jakovéž okrasy ovšem žádný jiný dům v Hořicích nemá. Kéž by památka ta po něm dlouho — dlouho se zachovala!

Jiné památky po něm jsou v Hořickém chrámu Páně Křížová cesta, kde zvláště maloval vždy osobu Krista Pána, ostatní pak † Karel; pak menší obraz, sv. Jan Nep.; v blízkých pak Sobčicích jest obraz na hlavním oltáři, sv. Prokop.

Ještě kráčí stařičký otec, Fr. Maixner, po ulicích Hořických; velestará, ctihodná to tvář; i on získal si zásluh o vlasť, odchovav syny, kteří platných služeb jí prokázali [2]).

[1]) Komu na tom záleží, znáti zápis jeho v matrice křestní, tedy věz, že narodil se 13. března 1831 (ne 1832., jak některé listy psaly); na křtu dáno mu jméno Petr Josef. Narodil se v domě č. 345.; nárožní to dům dole na náměstí. Otec: Frant. Maixner, pekař; matka: Barbora, dcera Vincence Bičiště, mydláře č. 150. Kmotři: Petr Reymann, řezník; Barbora, manželka Fr. Müllera, Anwald (sic). Křtil: Josef Čžižek (tehdy snad kaplan). Bába: Barbora Bičišťová. — Tolik jen, a nic více v matrice se nenalezá.

[2]) Maixnerové, kteréžto jméno v Hořicích nyní velice jest rozšířeno, neboť rod jest mnohonásob rozvětven, psávali se původně „Meissner“, Míšňáci; nepochybně že přišli z Němec, jako mnozí jiní do krajiny Hořické, a vyskytuji se nejprve r. 1683.: Meisner Alžběta, ze Šárové Lhoty; r. 1686. Meysner Friedrich, též z té Lhoty; ale již roku 1689. naskytá se Maixner Marie, z téže Lhoty. Později zažilo to jméno obměn všelijakých: Meissner, Mejsnar, Mejxnar, ano i Macnar a Mejcnar, ale v Hořicích nyní vůbec Maixner. —

LITERATURA.

Sborník Velehradský.

Redaktor Jos. Vykydal, děkan a farář na Velehradě, roč. IV. Tisk knihtiskárny rajhradských benediktinů.

Šiřitelem vznešených ideí našich apoštolů sv. Cyrilla a Methoděje stal se v pravdě sborník Velehradský. A jaké jsou to idee slovanských světců? — Na tu otázku odpovídá redakce v úvodu svém takto: „Tři hlavně jsou idee v dějinách lidstva vládnoucí, idea pravdy, krásy a dobra — — — hlavními nositeli těchto ideí pravdy, krásy a dobra v dějinách národů slovanských jsou naši apoštolé Cyrill a Methoděj“ — dále podotýká — „chceme po pravdě, právu a spravedlnosti v lásce Kristově rozřešovati otázku hýbající světem; chceme za příkladem sv. našich apoštolů zůstati věrni Bohu, církvi, vlasti, císaři a králi našemu — —“ Hle toť snaha plna šlechetnosti! Z celé značně objemné knihy tryská mohutným proudem láska a vznešená úcta k svatým věrozvěstům, která letos v 1000leté památce dostoupí nejvyššího vrcholku svého.

Sborník počíná lahodnou a vroucí písní jubilejní na rok 1885. od Jana Soukopa, v níž vyslovena touha o združení všech kmenů slovanských v jednotu víry. Následující článek „Papež Řehoř VII. a zánik slovanské liturgie v Čechách a na Moravě“ jest vzácnou historickou statí, jež pádnými důvody odmítá nepodstatná podezření proti papežům, jimž kladeno za vinu, že zanikla slovanská liturgie. [1])

Další článek „Církev Cyrillo-methoděj ská,“ objasnil Fr. Sasinek, jest pokračování z dřívějších ročníků a vyniká vědeckou hloubkou hodnou tak pilného a nadaného spisovatele. — K. Eichler přispěl článkem „Císařské silnice na Moravě vystaveny pod ochranou sv. apošt. Cyrilla a Methoděje a jich stráži svěřeny.“ Jest to životopisný nástin Fr. M. Šubíře, sv. barona na Chobině, muže pro upravení silnic na Moravě velmi zasloužilého a ctitele sv. slovanských apoštolů nejhorlivějšího.

„Na obranu křížů cyrillo-methoděj ských“ a „O některých památkách cyrillo-methoděj ských“ od J. Havelky; v obou článcích zmínka se děje o křížích, jakožto pozůstatku dávného ruchu křesťanského na Moravě. Za cenu a hodnotu článku následujícího ručí jméno p. spisovatele a titul článku samý:

[1]) Nejnověji tak učinil jakýs Jos. Svoboda v 1. čísle Přítele Domoviny. Má býti „Př. dom.“ knihovnou prostonárodní, aby lid za laciný peníz měl „dobrou“ četbu. Vydavatelství slíbilo 1000 zl. na Ústř. Mat. dáti za určitý počet odběratelů. Půjdou-li však ostatní čísla takovým směrem, bude naší svatou povinností proti šíření se takového liberárního čtení vší silou bojovati.

„Velmi závažný důkaz katolických Rusínův pro tvrzení, že slovanská liturgie sv. Cyrilla a Methoděje byla překladem řecké“, od dra. M. Procházky. Za těmito články vědeckými pro osvěžení mysli je nadšená báseň Frant. Kyselého „K jubileu Methodějovu.

K nejobsáhlejším pracím náleží „Zpomínky na cyrillo-methodějský rok 1863.“ druhá část od J. Andrejeva. Jest to obšírné vylíčení dobrodiní, jež vykvetlo z jubilea r. 1863. Jsou to spolky: „Koruna soluňská,“ mající za účel povznešení a utvrzení náboženství v lidu československém a zvelebení Velehradu; „Matice Velehradská“ pro zvelebení a okrášlení Velehradu; „Jednota paní a panen moravských,“ pečující o prádlo kostelní. V druhém oddílu: Pomníky jubilejní, podán seznam kostelů, kaplí, oltářů, soch, křížů, obrazů, korouhví, zvonů atd., jež v zápětí měla velkolepá slavnosť. Třetí část podává přehled literatury s tendencí cyrillo-methodějskou. Konečně následuje „Slavnosť jubilejní cyrillo-methodějská roku 1863. a bohoslovci českoslovanští“: sbírka dopisů, v níž zrcadlí se ušlechtilá snaha bohoslovců slavnosť jubilejní oslaviti podnikem literárním. — Jak patrno, obsah bohatý a velmi cenný, pročež Velehradský sborník přátelům svým co nejvřeleji odporučujeme. *Vinc. Drbohlav.*

Jak ledabylo naloženo u nás s Kollárovou „Slávy Dcerou“?

Oznamuje **František Bačkovský.**

Veleslavný básník Jan Kollár jest naším klassikem a jeho „Slávy Dcera“ plodem klassickým v pravém toho slova smyslu, avšak přes to přese všechno literární dějepisci čeští i nejnovější vydavatelé „Slávy Dcery“ dopustili se ve příčině básně té ledabylo rozmanitých vad, na něž upozorniti jest úkolem tohoto článku.

Nejprve povšimněme si zmínek o Kollárovi v Jeřábkově „Staré době romantického básnictví“, kde již i jméno Kollárovo psáno tak, jak Kollár nikdy se nepodepisoval, totiž „Kolar“; krátké „a“ jest vytištěno sice na titulním listě vydání z r. 1821., ale již v „Dobroslavu“, roč. 1821., kde ve svazku třetím jest oznámeno vydání to, napsáno dlouhé „á“, které vyskytá se potom na všech vydáních „Slávy Dcery“, jedno pak „l“ není nikde.

Jeřábek o Kollárovi zmiňuje se ve svém spise na sedmi místech, a to na čtyřech z nich chybně. Mluvě o vítězném zápase verše přízvučného s časoměrným píše na str. 30. a 31.: „Ještě sám Jan Kolar rozdělil sice v „Slávy dceři“ [1]) srdce své mezi antický dystich a mo-

---

[1]) Pisatel tohoto článku soudí, že jest psáti „Slávy *D*cera“, a to z toho důvodu, že rozuměna-li jest „Dcerou“ Mina, jest psáti „D“ tak, jako psány jsou náměstky, na ni se vztahující, začáteční písmenou velikou, a rozuměna-li jest „Dcerou“ vlasť všeslovanská, že „Dcera“ jest jméno vlastní.

derní znělku — kteréž poslední on, žák Danteho a Petrarky, musel arci věnovati tu větší srdce půli.“ Téhož dotýká se na str. 40. slovy: „Jan Kolar, dobrým taktem veden, chtěl oproti starometrikům a časoměrcům dokázat rýmoschopnosť a zvučnosť našeho jazyka a volil k tomu znělku“, a na str. 398. slovy: „Co do formy volil Kolar znělku, místo metra jiného, aby oproti časoměrcům a pseudoklassikům své doby dokázal bohatou rýmovnosť českého jazyka.“ Avšak že by byl Kollár dával přednosť prosódii přízvučné před časoměrnou, ze „Slávy Dcery“ není nijak patrno, ba spíše bylo by lze dokázati opak toho, ačkoli Kollárovi bezpochyby obě tato metra byla stejně mila. „Předzpěv“ ke „Slávy Dceři“ vyšel tiskem teprve r. 1824., kdežto 86 znělek bylo vydáno již r. 1821. Skládal tedy Kollár znělky přízvučné dříve nežli časoměrný „Předzpěv“, i uchýlil se tedy spíše od přízvuku k časomíře, zůstav věren i přízvuku, než od časomíry ke přízvuku. Ostatně jsou mezi „Menšími básněmi“ Kollárovými básně časoměrné, z nichžto některé byly prvně otištěny r. 1832., jiné teprve r. 1845. a jiné docela teprve r. 1852., jakž tedy možno domnívati se, že Kollár svými básněmi způsobiti chtěl, aby časomíra byla přízvukem poražena? Že pak Kollár i více přál časomíře nežli přízvuku při překladech starověkých, sám výslovně projevil ve znělce 71. zpěvu IV. [2]). A takž Jeřábkovo trojnásobné o tom povědění ukazuje se býti nedosti promyšleným. Větší ještě chyby dopustil se Jeřábek na str. 384., kde praví, že Dante postavil českého krále Přemysla Otakara II. do očistce, kdežto Kollár že jej „zaklel do pekla“ a že tedy Dante byl k němu spravedlivějším; Kollár však o králi tom ve zpěvě V. — v pekle — nižádné zmínky nečiní, nýbrž věnoval mu celou znělku 131. zpěvu IV., tudiž uvedl jej do nebe, popřáv mu místa „v zadku nebe“, jak při pomíná hned na počátku znělky té.

Také Josef Jireček v „Anthologii“ má nemilou chybu o Kollárovi, a to ve všech pěti vydáních svazku III. Napsalť o něm (ve vydání pátém na str. 110.) toto: „ . . . . jemu (Kollárovi) patrně Múza jen za zlaté mladosti přála. V dospělejších letech zcela oddal se skoumáním starožitnickým.“ Kollár ovšem nebásnil později tou měrou jako dříve, ale zcela Múza Kollára neopustila nikdy. Do vydání „Slávy Dcery“ z r. 1845. přidal nových 7 znělek, a ve vydání z r. 1852. jsou otištěny v „Dodatku“ 23 znělky, které, jak výslovně jest u nich připomenuto, složil teprve v letech 1845 – 1851. Ostatně také sám Kollár o sobě zaznamenal, že poesie neopustila ho ani ve stáří, o čemž viz ve „Spisech Jana Kollára“ na str. 206. dílu IV., a známo jest i všeobecně jeho „Zalkání nad smrtí Jungmannovou“, složené r. 1847., které jest otištěno prvně ve „Květech“, roč. 1847., na str. 609. a potom teprve roku 1862. mezi „Menšími básněmi“ Kollárovými.

Co týče se vydání „Slávy Dcery“, vyšly, jak známo, r. 1862. a 1863. „Spisy Jana Kollára“ o čtyřech dílech, z nichžto díl prvý obsahuje „Slávy Dceru“ s přídavkem „Básní drobnějších“ jakožto „třetí, obnovené a rozmnožené vydání“. Poznámka na titule, že to jest vy-

[2]) Viz i ve „Spisech Jana Kollára“ na str. 4—8. dílu II.

dání „třetí“, jest patrně chybna neb aspoň úplně nepochopitelna; jestiť to, čítáme-li hned vydání z r. 1821., kdy skladba ta vyšla s prostým názvem „Znělky, neb Sonetty“, vydání již šesté a s názvem „Slávy Dcera“, s kterýmžto názvem vyšla před tím r. 1824., 1832., 1845. a 1852., vydání páté, o pěti pak zpěvích vydání čtvrté. R. 1868. „Slávy Dcera“ vyšla znova, a to nikoli vzhledem k vydání z r. 1862. beze změny, jakožto „čtvrté vydání“, kteréhožto vydání na př. Josef Jireček v „Anthologii“ ve třetím svazku pátého vydání, vydaného r. 1881., a Karel Tieftrunk v „Historii literatury české“ ve druhém vydání, vydaném r. 1880., vůbec ani neznají; Jireček ostatně v „Anthologii“ (na str. 116. vydání druhého a na str. 110. vydání pátého) neví ani o vydání z r. 1852., a Tieftrunk v „Historii“ (na str. 106. vydání druhého) zmiňuje se jen o vydání z r. 1821. a 1832., a přece každé z vydání „Slávy Dcery“ tak značně různí se od všech ostatních! Jest i poznamenati, že vydání z r. 1868. není v žádné z přístupných knihoven pražských.

Důtky však zasluhuje nemalé, jak ledabylo vydána jest „Slávy Dcera“ r. 1862. a zvláště r. 1868.

O vydání z r. 1862. pisatel těchto řádků zmínil se v té příčině v letošní „České škole“ ve článku o mluvě Kollárově [3]). I budiž připomenuto zde toliko všeobecně, že vydavatel „Slávy Dcery“ z r. 1862. dovolil si všelijaké změny, kterýchžto Kollár sám byl by asi nikdy nepřijal za své. A změn těch jest značný počet a dotýkají se netoliko jednotlivých slov, ale také celých veršů, čímž ovšem znělky „Slávy Dcery“ nabyly vnější podoby podstatně jiné. Vydavatel pak nejen že neučinil nižádné zmínky o tom, jak se má vydání jeho k vydáním dřívějším vůbec a k vydání z r. 1852. zvláště, nýbrž i dopustil se při tom rozmanitých nesrovnalostí a neshod i různých vad a chyb jiných, o čemž snadno se přesvědčí, kdo bedlivě vydání to srovná s vydáními dřívějšími.

Jestliže však není vydání „Slávy Dcery“ z roku 1862. vydáno správně, jest mnohem a mnohem nedbaleji vydáno vydání její z r. 1868. Jsouť v něm všechny nesprávnosti vydání z roku 1862. ponechány a kromě toho bohužel veliké množství velmi nemilých přiděláno. Většina nových nesprávností těch vznikla ovšem vlastně jen omyly tiskovými, ale tak, že buďto nelze domysliti se pravého znění, nebo že vůbec ani za omyly tiskové poznati je nelze potud, pokud nesrovnáme znění to s dřívějším.

Z nových nesprávností ve vydání z roku 1868. uveďme si na doklad, abychom ukázali, jak ledabylo jest vydáno, toto: Ve zpěvu I. ve znělce 33. položeno „bodnout Ji v pyštěk nebo líce“ místo „bodnouti Ji v pyštěk aneb líce“ — tedy dvě změny, z nichžto prvá ubírá verši jednu slabiku; ve znělce 37. přidáno ve verši 10. mezi „proč“ a „dlel's“ slůvko „si“, čímž verš má chybně o slabiku více; ve znělce 38. jest přídavné jméno „větrožalmý“ místo podstatného „větrožalmy“; ve znělce 59. „kdybychom“ místo „kdybysme“; ve znělce 60. „ucha“ a „růžoplodné“ místo „uška“ a růžoplotné“; ve

[3]) Viz číslo 17. a 18. „České školy“, roč. 1885.

znělce 119. vynecháno ve verši 10. „kde“ a ve znělce 129. ve verši 8. „už“ a ve verši 9. „ven“; ve zpěvu II. ve znělce 12. dáno „hnedle“ místo „rychle“; ve znělce 18. přidáno ve verši 5. „se“ a ve verši 10. položeno „a“ místo „i“; ve znělce 21. „jest nám“ místo „nám jest“; ve znělce 27. „prý“ místo „prvý“; ve znělce 32. „městě“ místo „městech“; ve znělce 35. „Slavovraha“ místo „Slavovrahá“; ve znělce 40. „středu“ místo „středku“; ve znělce 50. „vézti“ místo „vésti“; ve znělce 51. „líbali“ místo „líbáli“; ve znělce 54. „lhají“ místo „lkají“; ve znělce 74. „cnost“ místo „cnosti“; ve znělce 86. „chvěli“ místo „chtěli“ a ve znělce 132. „zpovinilo“ místo „zpovinnilo“; ve zpěvu III. ve znělce 27. „přijda“ místo „přijde“; ve znělce 48. „Tatar“ místo „Tater“; ve znělce 87. „nesla“ místo „snesla“; ve znělce 88. „pouti“ a „stroje“ místo „proutí“ a „strojte“; ve znělce 119. „zplodil“ místo „zplodnil“ a ve znělce 121. „nějkrásnější“ — dvě tiskové chyby v jednom slově! — místo „nejkrásnější“; ve zpěvu IV. ve znělce 19. „vlastenstvím“ místo „vlastenectvím“; ve znělce 123. ve verši 12. „tu“ místo „tak“ atd.

Již z této řady nesprávností dostatečně vysvítá, jak ledabylo vydána „Slávy Dcera“ roku 1868. Kromě toho pak učiněno v něm množství ještě změn nepatrnějších a také zcela bez příčiny a neprávem. Proti tomu zase, co bylo změniti, zůstalo beze změny, ba jsou opakovány z vydání dřívějšího i některé velice makavé omyly tiskové, jako na př. „hnedby“ (I. 5.) místo správného „hnedky“, „mu“ (I. 14.) místo „um“, „téměr“ (II. 82.) místo „téměř“, „žížeň“ (IV. 7.) místo „žízeň“, „vzácnost“ (IV. 75.) místo „vzácnot“, „se“ (IV. 104.) místo „si“, „semnou“ (V. 4.) místo „se mnou“, „břechů“ (V. 108.) místo „břehů“ a pod. Odstraněno sice také několik nedůsledností, které jsou ve vydání z roku 1862, ale neodstraněny všechny, nýbrž pouze malá menšina, a to namnoze opětně nedůsledně.

Tak ledabylo tedy naloženo u nás s prvým moderním zjevem klassickým v básnictví novočeském, s Kollárovou „Slávy Dcerou!“ [4]).

Růže Sušilova.

Almanach bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Vídně a Ostřihoma. Redaktor Alois Hlavinka. Cena 1 zl. 70 kr.

Především nutno podotknouti, že v almanachu tomto nalezají se prvotiny mnohých mladistvých spisovatelů, jež porovnati lze s poupaty, které teprve v krásné spanilé růže vykvésti mohou a tedy nároky na úplnou dokonalosť nečiní; se stanoviska toho také almanach posuzujeme. Práce v almanachu uveřejněné lze rozděliti na tři části: 1. pojednání vědecká, 2. část zábavná, 3. básně.

Pojednání vědecká mají vesměs ráz theologický. Odkud jméno „Růže Sušilova“, o tom poučují nás články: O původu „Růže Suši-

[4]) Z těchto příčin i jiných ještě pisatel těchto řádků vydá Kollárovu „Slávy Dceru“ sám jakožto číslo I. „Sbírky nejdůležitějších českých plodů básnických“, která bude vycházeti nákladem Frant. Borového v Praze; vyjde ještě letos.

lovy“ od Drašara, Kde se vzala „Růže Sušilovka“ od J. Soukopa, a „Nárys vlasteneckého ruchu v kněžském semináři v Brně“ od Vejchodského. V článku „Vznik literární jednoty v semináři litoměřickém“ udává pan spisovatel Jos. Fr. Rejzek mylně, že se před rokem 1882. odebíral v semináři tamnějším pouze „Světozor“ a nic více. Jenom prostřednictvím nížepsaného odbíralo se na 20 „Osvět“, také tolik exemplářů orgánu pražských bohoslovců „Božetěcha“ a dále mnozí z jednotlivců předplatili si jiné časopisy pro sebe, jež výměnou jiným půjčovali. Nebylo tedy v onom semináři tak mrtvo, jak se pan spisovatel domníval. Při čtení článku „Počátek a konec cirk. lit. slov. školy na semeništi ostřihomském“, který jedná o nepřízni Maďarů k slovenským bohoslovcům, bolestně a trpce dojalo nás nynější bratříčkování se s oním „rytířským“ národem. Kéž by nám toto přátelení se žádných nemilých sklamání nepřineslo. Článek Jana Tenory: „Primát a slovanští apoštolové ss. Cyrill a Method“, jest svědomitě a pečlivě vypracován a svědčí o pilném studiu dějepisném. „O Sušilově prvé sbírce národních písní moravských“ pojednává dobře a věcně P. J. Vychodil. Tomuto vyrovná se výborný článek „Proč apošt. stolice dovolila sv. Methodu liturgii slovanskou?“ od Hlavinky a s vlasteneckým nadšením napsaný článek „Polabané“ od Skotáka. Pěkné příspěvky v almanahu jsou také: „Pentateuch samaritánský a Septuaginta“ od J. Michele. Dále „O svědomí“. „O zbožnosti bývalých cechů řemeslnických“ od K. Mráčka. „Nynější nevěra“ od Krska. Dogmatické pojednání: „Praeambula fidei a rozum“, podal Fr. Janovský. V článku „U Babylonu“ dokazuje J. Ševčík jak z historie a podání, tak i z jazykozpytu, pravdu zprávy Mojžíšovy o věži babylonské a počíná si při tom statečně. Z vědeckých prací nalezáme v almanachu dále: „Slovo o reformě hudby kostelní“: podává Alois Slovák, mravoučný článek „Však“ a „Nechť“ jsou bratří, napsal Josef Kašpar a konečně tři malé, ale zdařené články „Obraz Panny Marie Písecké“ od J. Hille, „Něco ku povaze Vacka-Kamenického“ a „O památnostech kláštera Vyšebrodského“ od S. Žlábka. Úvaha bedlivého povšimnutí hodna jest článek Frant. Kováře: „K čemu nás povzbuzuje památný rok — svato-methodějský“. — Celkem dosti zdařené jsou články belletristické „Odplata“ od A. Dostala. „V šeru a na úsvitě“ od Zahradníka, ač ovšem v obou nelze nepoznati vlivu Benešova. Pěkné jsou genry „Štědrý večer“ od Palečka a „Před výbuchem“ od Šubrta. K dobrým nadějím opravňují obrázky: „Obměkčil se“ od V. Drbohlava a „Vystěhovalci“ od F. Janovského. Z básní epických vynikají nad prostřednost „Mučenice“ od Stránského. „Mnich“ od O. V. Pitry a „Jidáš“ od Krska. — Z lyrických líbí se nám: „Stvoř svět“, „Věnování“, „Host“, „Zlaté stopy“ od Kyselého. „Pozdní poutník“ od F. E. Ibla. „Trojlist“ od O. V. Pitry. „Již vlají plachty“ od Vejchodského. „Za lásku“ od Krska a tklivé „Bratom“ od M. Čaráně. „Jako se bluda sveta vytkatia“ od O. Dalbovského. „Pohled“ od Andrlického. „V zimavé chvíli“ od Bozděcha. „České chýše“ od J. Stašty. Jinými dosti podařenými básničkami přispěli: Českuta, Frühbauer, Jeřábek, Konečný, Koubek, Rejzek a Tumpach. Ze jmen v almanachu uvedených již mnohé nalezáme v čelnějších našich časopisech a jmenovitě „Vlast“

jest to, kolem které náš mladý, čilý, vlastenecký dorost v šik spořádaný seřadil se.

Ku konci nelze nám nezmíniti se o redaktoru této publikace, nyní již neomystovi dp. Al. Hlavinkovi, který tuto zajisté nesnadnou práci k tisku připravil. Můžeme ho ujistiti, že byl almanach celkem velmi slušně redigován, a že v něm není práce, která by se nalezala pod niveau prostřednosti. Při tom nebude nezajímavo čtenářstvu našemu uvésti na paměť, že tento velice nadaný a nadějný neomysta brzy po vzniku našeho spolku ještě jako bohoslovec přistoupil ke družstvu „Vlasť“ za člena zakládajícího.

P. *Václav J. Červinka.*

Z dějin starých Slovanů.

Studie z literární pozůstalosti Václava Křížka, býval. ředitele c. kr. vyš. real. gymnasia Táborského. S podobiznou a se životopisem spisovatelovým, jejž napsal F. A. Slavík. V Táboře, 1883. Str. 163.

Upozorněn byv recensí tohoto spisu, podanou na str. 324—325. letošního „Časopisu musea království českého“, zaopatřil jsem sobě toto dílo, poněvadž se již mnohá léta s podobnými studiemi obírám; a mohu vyznati, že jsem nelitoval té zlatky, kterou jsem dal zaň knihkupectví Fr. A. Urbánka v Praze. Dobře spozoroval p. recensent, že jest to jakoby přípravná práce do díla velikého, kterého se ulekl i sám veliký duch Šafaříkův, a škoda, že smrť oběma přetrhla další studie v oboru tomto. Spis tento však budiž pohnutkou nadaným dějezpytcům, aby v tomže směru dále pracovali. Látky a předpráce je v tom stručném spisu nakupené nad očekávání, a želeti jest jen to, že jak to při spisovatelích ve sbírání a značení materialu bývá, na mnohých místech nejsou udány aneb jsou chybně udány (ku př. Tudegár místo Fredegár, Campanarius místo Canaparius) dějepisné prameny, z kterýchž by se čerpalo štědřejší světlo k objasnění některých posicí, tak že jen znalec může se domýšleti, odkud to aneb ono tvrzení bral. Spojíme-li však jednotlivá, sem i tam roztroušená pojednání o starožitnostech slovanských, zvláště „Pogląd na dzeje Słowian“ od dr. Sieniawského, vyhneme té úzké prostoře, na kterou se byl postavil Křížek, a na které se dosavad obyčejně pohybovali (?) zkoumatelé starých dějin slovanských. Šafařík z opportunity popouštěl německým učencům, když nevyslovil autochtonii Slovanů v střední a západní Evropě, jak to poznati z rozvrhu jeho pro druhé spracování „Starožitností Slovanských“, v němž vyměřil již širší pole pro dějiny Slovanů. Navzdor tomu Křížek, dle příkladu jiných, viděl staré Slovany jen za Vislou a Karpaty, a tím náramně si zavázal ruce neunavné v hledání starožitností života a dějů Slovanů z této strany Visly a Karpat. Chtějí-li naši učenci jasněji a pravdivěji poznati minulosť a děje starých Slovanů, ať sobě dají říci, že toho nedovedou na základě strannických, více poetických nežli historických

děl německých; musí se vymaniti z této dosavadní spisovatelské poroby a postaviti na nohy vlastní. Kdo pozorně přečte svrchu jmenovaný spis Křížkův, musí přijíti k tomu přesvědčení, že takový všestranný ústroj života slovanského v střední a západní Evropě padá do další minulosti, než-li ji on za příkladem Šafaříka klade; z toho povstává nutnosť, bychom důkladněji studovali klassiky, nepopouštějíce Němcům dějů, které náleží starým Slovanům. Potřeba tato ukazuje se zvláště při mythologii slovanské, která jest ve spisu Křížkově jeho stránkou nejslabší; a vzhledem na toto bych radil, nebrati za základ: „Primos fecit deos timor," nýbrž prvotní Mojžíšovu revelaci, která skutečně tvoří základ náboženství starých Slovanů a jen pozdější pověrčivostí byla u nich pokalena. Ostatně upřímně odporučuji spis tento s tím poznamenáním, že i se své strany ve „Vlasti" pokusím se zdokonalovati idee Křížkovy.

Fr. V. Sasinek.

Útočiště.

Historická povídka z dob husitských. Napsal Alois Dostál. Zábavné bibliotéky dílo XCIII. Vydavatel P. Placid Mathon v Brně 1885. Cena 30 kr.

Povídka tato líčí původní život benediktinských mnichů kláštera Opatovického. Bratři mniši jedni mýtí lesy, druzí vzdělávají pole a luka, pěstují zahrady, zakládají vesnice; kněží z řádu pěstují vědu přírodní, hvězdářství, domácí dějiny atd. a žijí v klášteře všichni prostě a jednoduše, jsouce zbožností prodchnuti; nešťastní nalézají v klášteře útočiště, chudí a nuzní podpory. Zbožnosť a blahobyt šíří mniši kláštera Opatovického do celého okolí. Za to však od loupežných rytířů a Husitů jsou nenáviděni, až konečně tato bašta zbožnosti, věd, práce a blahobytu jest od Husitů v r. 1421. dne 22. března rozmetána. Povídka tato sepsána jest směrem tím, aby hájila kláštery proti novomodním lžiliberálníkům, kteří kláštery tupí, za pelechy lenochů a tmářů vyhlašují.

Povídka tato jest velmi poutavá, poučná, na základech pravdy sepsaná, a odporučujeme ji každému, aby seznal život klášterní a zásluhy mnichů, kteří celé krajiny zvelebili a vzdělali, a lid zušlechťovali a jejichž domy byly útulkem věd, umění a památek starožitných. Sloh jest plynný, úprava vkusná — a celá povídka velmi poučná. Odporučujeme ji laskavým čtenářům nanejvýš.

Fr. Wildmann.

VLASŤ.

Různé bejlí z českého Parnasu.

Sebral a proklepává **Fr. Pohunek.**

(Pokračování.)

c) Básníci a — Bůh.

Motto: *Bůh, je-li, jeho soud mne nepoleká.*“
(Vrchlic. Sfinx. 94.)

„Dios!... si; pudiera ser; no contradigo,
Si es un Dios razonable, que lo haga,
Que al fin nada tendrá ver conmigo.“

(El siglo XIX.).

Vrchlický stěžuje si, jak jsme už slyšeli, že prý jeho básním nechceme rozuměti; ale nám zdá se, že jest tato stížnosť neoprávněna, a to z příčin dvou. Předně nepsal básník veršů svých jen pro nás, nýbrž také „věčnosti a sobě“ (Symf. 26.) a za druhé pověděl, že:

„ . . . . . lká, čím srdce bije,
„ve choré písni, již svět nepochopí“
(Jak táhla mračna 95.).

Že nejsou básně jeho úplně zdravé, nýbrž že strádají mnohým neduhem, přiznává básník sám, když „píseň“ svou nazývá písní chorou, a nemá tudíž žádné příčiny vytýkati nám duševní ospalosť, lenosť a pohodlnosť proto, že v jeho básních nechceme míti žádné záliby. Nebo směl-li se odvážiti Bodenstedt, „der Sänger des Weines, des Weibes und des irdischen Glücks“, raditi nám:

„Kdy básník odváží se k nekonečnosti,
hned jeho zpěvník budiž odložen —
neb mnohé jeho nesrozumitelnosti
svůj původ mají v nerozumu jen“ (Mirza Schaffy) [1]);

tož nejenom smíme, nýbrž máme odkládati stranou básně takové, jež jsou plny rouhání a oplzlostí, jakož i plny smělých a ničím neodůvodněných úsudků právě o těch věcech, na nichž spočívá štěstí neb neštěstí pro čas i věčnosť. Že pak básně našeho Vrchlického a ještě i některých jiných básníků vad těchto prosty nejsou, jest vůbec známo. Vrchlický sice praví:

„Ó šťastný ten, kdo v svaté vnořen dumy
jak včela z všeho med jen píti umí
a jako lotos žije po tichu“ (Mythy II. 46.),

a jako by pevně přesvědčen byl o tom, že on je tím šťastným, vyvoleným pěvcem, ujišťuje nás vážně a slavně:

„ . . . . z duše mojí teče manna písní,
ji dávám rád jak skála svoje zřídlo,
ať pták tam smočí duhové své křídlo
a chodec nohu pomazanou blátem,
plám stejně purpurem i jitra zlatem“
(Vrchl. Jak táhla mračna 23.);

ale my v této nevěrou tak příliš prosáklé době nevěříme ani tištěnému slovu slavného básníka, nýbrž chceme důkazy, dobře vědouce, že ne každý, kdo dovede „píti med“ z růžových rtíků a růžových lící, dovede též jako včelička ssáti ze všeho jenom sladký med a nikdy sladký — jed.

Že však básně našeho Vrchlického a ještě některých jiných básníků neobsahují čistou jen „mannu“ a pravý, libovonný český „med“, nýbrž i značné dávky sladkého jedu otravujícího víru a dobrý mrav, viděli jsme již a poznáme ještě, jak doufáme, lépe průběhem tohoto pojednání, v němž prozatím ještě přihlédneme k tomu, jak že dále smýšlejí někteří z našich přednějších básníků o Bohu vůbec a o Kristu zvlášť.

[1]) Verše tyto, jež dle souvislosti a dle celé tendence Bodenstedt-ovy žádného jiného nemají smyslu, než: když básník počne mluviti o Bohu, o víře a věcech nadpozemských, „lege sein Liederbuch schnell aus der Hand“ (orig. vyd. 115. strana 82.), našli jsme též ve „Zlatých zrnkách,“ jež vydal v Plzni Jul. Koráb, prof. a c. k. okresní školní inspektor, čemuž jsme se nemálo podivili. Podobnými „zlatými zrnky“, jichž jest v knížce té více, mohl by nás pan vydavatel ušetřiti.

Mužík na př., jenž psával do protestantské „České rodiny“ básně v pravdě zbožné, dí poměrně ještě dost mírně:

„Oba jej (člověka) vyhnali v staletou bídu,
jednoho proklínal, druhého ctil.

Jeden mu naléval rozkoší pohár,
do mysli vodil mu rajské ty dny,
v ruku mu vkládal věčnosti berlu,
v lebce mu spřádal o pomstě sny.
Bez planých slibů hned podával jemu
meč, by jím splatil nepravý dluh.
Druhý jej konejšil: „Tiše strádej!“
Jeden byl démon — a druhý byl bůh“

(Mužík, Hlasy 70.).

I Josef Sládek, ačkoli ptá se nedůvěřivě:

„Nad spícím stádem či bdíš tam Pane?“

(Na prahu ráje 61.)

a ač líčí Boha jako mrzouta, jemuž jest všecko jednání lidské „jako nevražení, jako hraní dětí,“ vyznává o něm přec, že vyslýchá aspoň vroucí prosby dětí, neboť takto pěje:

„S své nevyzpytné výše hledíš dolů
na naše blaho, naše neštěstí,
na naši lopotu, na zmatek v štěstí, bolu,
na naše boje, ctnosť i neřesti,
na naši pravdu, naše bezcestí —
a všeckno je Ti
jak nevražení, jako hraní dětí.

V své nevyzpytné touze ku Tvé výši
hledíme my a jako Kyklopi
ve vzdoru vrozeném Tvou dobýváme říši —
Ty zpět nás v propasť sráží! — proč? kdo pochopí? —
Vždyť přec ta ruka Tvoje uchopí
se spjatých děcka dlaní
a přivineš je k sobě v usmívání!“ (Sládek, Jiskry 28.)

Kdyby si byl Sládek předložil otázku, proč že dobrý otec jinak přijímá milované dítko vinoucí se k němu s dětinnou láskou a jinak opět dítě neposlušné a vzdorovité, jež ho o majetek oloupiti chce násilím, byl by snad pochopil, proč Bůh, jenž v propasť sráží toho, jenž „vzdorem dobýt chce jeho říši,“

přivinuje k sobě modlící se dítko; a kdyby snad byl neřekl s Mužíkem:

„Ó povstaň, moje dítě! Chci modliti se dnes!
Jak? Zapomněl jsem zcela, kdy ve propasť jsem kles',
kde k žehnání a prosbě se nehne chladný ret,
kde vzdor a kletba spurná svůj těžký vleče let.

Ty pojď a uč mne prosit a modliti se tak,
jak v blahých dobách mládí, kdy matky vroucí zrak
s mým dětským okem vzhůru se vznášel, a odkud k nám
skrz jasné nebe dolů zas Bůh se díval sám"

(Mužík, Hlasy 36.);

tak kdyby byl, pravíme neřekl, byl by snad přišel aspoň na myšlénku, že modlitba jest, jak praví Juan Donoso Cortés,[2]) oním zázračným žebříkem Jakobovým, po němž vystupuje člověk až do nebe a Bůh sestupuje až na zemi k člověku. Vrchlický tomu ovšem nevěří, neboť ptá se:

„Však zdali víme,
čím dětský ret neb lebka holá
modlitbou jásá, úpí, volá,
co tajně v srdcích dříme,
že jistě uslyší to bůh?" (Vrchl. Dojmy 156.)

Ano Vrchlický nejen pochybuje, zda-li slyší Bůh modlitby, úpění a vzdechy lidské, nýbrž přímo dí, že prý nikoli, když takto pěje:

„Kdo zabuší dřív na edenu bránu,
zpěv andělský, či nářky millionů?
Kam jde ta píseň? Myslíte že k Pánu?
Já pravím ale: k lidstva pantheonu!" (Symf. 10.)

A ptáme-li se našeho básníka, proč že neslyší Bůh ni „modlitby děcka", odpovídá nám, že prý jest Bůh k lidem úplně netečným, úplně lhostejným, prosbám a nářku jejich úplně nepřístupným (široce ve Sfinxu 72.); jenom hudbou a písní bývá prý vyrušen ze své lhostejnosti a pak „na chvíli ku člověku se nachýlí." Pějeť Vrchlický:

„Bůh veliký jest! . . .
Na zemi člověk choré dítě noci,
lká, úpí, klne bez pomoci,

[2]) Ensayo sobre el Catolicismo, el Liberalismo y el Socialismo, Ed. 3. Madrid 1880. p. 22.

chce silou obra, láskou děcka k němu
a nedotkne se ni jeho roucha lemu;
své prosby k němu vznáší, modlitbu a vzdor,
ti oba letí až nad čela hor,
však brzy klesnou k ňadrům země matky,
modlitba, motýl, a vzdor, havran, zpátky.
Tu našel člověk hudbu, hraje, zpívá,
co hromem burácí, co třtinou kývá,
a šumí lesy, hučí moře bouří
a sopek čela pod blesky se chmouří,
pták zpívá v hudbě, vichr lká, zem duní,
o nebe tříští se jek mořských tůní![3])
Ta píseň zmate boha. Na chvíli
on ku zemi se nachýlí,
a úsměv jeho splyne s mračen lemu —
a člověk může k němu.“ (Sfinx 136.)

Co však jest to platno ubohému červu pozemskému, že může k Bohu svému pomocí písně nebo hudby, když mu Bůh ničím nemůže pomoci, ničeho mu dáti! A proč ne? Proto že jest sám nejenom chudým, nýbrž — dle Vrchlického — bídným žebrákem, nebo:

„Kdo není žebrák světa ve okruhu?
Zem celá s lunou žebračka je taky,
jak Lazar zvedá zaslzené zraky
ke slunci oděnému v světla duhu.
A slunce samo s všemi planetami,
jež známe, žebrák soustavy jest jiné,
a dále to jde, až kde v řase stinné
mlh bezdných neznán, nepochopen námi,
Ten trůní věčný! A já dím směle,
on rovněž žebrák jest, neb lásky nezná“ (Sfinx 154.).

To by náš Vrchlický jinakým byl „bohem!“ ten znal by „lásku“ a uměl by z ní dobře kořistiti, neboť takto pěje:

„Ó drahá, věř, kdybych já bohem byl,
mně andělé by širém po světě
všech milujících sladké polibky
jen sbírat musili a bezdnou číš
bych vyhloubil si z nebes azuru
a pil z té číše velké štěstí jich,

[3]) Mořské tůně ječí a jek jejich tříští se o nebe!!!

a vyprázdniv číš řek' bych: Anděli,
svět krásný jest, sem jednu číši ještě!"
(Vrchl. Poutí 13.)

Básník by si ovšem liboval; zda li by však s jeho jednáním „milující" byli spokojeni a zdali by ho neproklínali, že je olupuje o všechno jich štěstí, jest jiná otázka. Možná, že by ho nazvali ukrutníkem, závistným lakomcem, „bohem" necitelným, jehož neobměkčí ani „pohled ženy ani modlitby malého děcka" (Vrchl. Perspektivy 9.). Či by snad hněv jejich ukonejšil sliby o větším štěstí a větší blaženosti? Ale oni by mu mohli odvětiti: Což jsi neučil sám, dokud jsi ještě pouhým básníkem byl, že Bůh dobrovolně člověku nic nedá a že:

„co Jahveh slíbí, nedá pranikomu?" (Sfinx 10.)

Ale snad by skrotil je, když by pohrozil jim přísnými tresty? Myslíme, že nikoli; neboť by se mohli odvolati na vlastní jeho slova, jimiž učil, že prý Bůh netrestá ani svých nepřátel nejúhlavnějších, když jej uváděl takto mluvícího:

„Ó byť i vzpjal se člověk se vzdoru pochodní,
byť strhal s nebes hvězdy i zoři východní,
byť šlehaly až ke mně všech sporů plameny
a kol mne v strachu chvěl se tlum duchů zděšený:

Víc ku hromům a bleskům má ruka nesáhá,
nechť sem až k trůnu mému jich vzlétne odvaha!
Já vstříc jim vyjdu klidný a v divý války jek
jen skanout nechám tiše svých zraků paprslek!

To pohled mojí lásky; ten jeden jediný
hloub sáhne nežli blesky jim s srdcí hlubiny,
on vykoupí zas lidstvo a zemi posvětí,
a člověk svému bratru zas klesne v objetí.
— — — — — — — — — — — —
Jen láskou trvá božství, jen láskou žije svět!"
(Vrchl. Duch a svět 105.)

Co by však učinil, kdyby řídíce se jeho příkladem „paprskem jeho zraků," „pohledem jeho lásky" směle pohrdli a volali k němu:

„ne o soucit, jen s výčitkou a vzdorem,"

jako on kdysi volal,

„z dna propasti, než zoufalství sup šedý
ho v srdce tal" (Co život dal 48.):

nech si svůj „pohled lásky!“ raději ustaň „píti nám naše veliké štěstí“, za něž jest tvůj „pohled“, tvých „zraků paprslek“ slabou náhradou?! — Tak kdyby k němu volali směle, snad by rozhněval se a řekl by mrzutě: Já sice nechtěl dokázati pravdu slov Göthe-ových:

„Wie einer ist,
So ist sein Gott,
Darum ward Gott
So oft zum Spott“ (Zahme Xenien),

ale přece musím vyznati, že nežli býti „bohem“ takovým, jak jsem ho vylíčil já, mnohem „moudřejší“ jest, „uzavříti se v resignaci,

být šťastným v ženy políbení,
s moudrostí zvěře jíti spat“ (Poutí 83.),

jak jsem kdysi napsal,

„když kles můj duch a zmdlela noha“ a
„já přestal v světě hledat boha“ (ibid. 83.),

kromě „boha“ lásky, k němuž jsem volal:

„Lásko! ty jediný a největší bože světa, teď mne neopouštěj“ (Mythy II. 226.); „být otrokem tvým sladké vítězení!“ (Jak táhla mračna 34.) — Prosit!

My básníku tohoto „vítězství“ nezávidíme a proto podotkneme jenom kratičce: nejeden básník, jenž chtěl směle řešiti problemy a záhady světové, jehož „slova byla balvany, jimiž v nebe hřměl“, a jenž jako Titan dobyti chtěl nebe a Boha svrhnouti s odvěkého trůnu, „zmoudřel“ u „vítězném otroctví lásky“ tak velice, že zpíval sobě:

„Systemy a utopie,
problemy a zákonníky,
tyto skřipce lidských duchů,
do moře jsem hodil všecky.

Lepšího jim není hrobu,
ať tam dřímou až v den soudný“ [4])
(Vrchl. Rok na jihu 125.)

nebo „lidí rosa a světa osa je polibek“ (Vrchl. Jak táhla mračna 49.), jakožto znamení důvěrné lásky, kteráž působí i na ducha silného, i na genia tak prudce opojně, že nohu, kteráž mu jako otroku hrdě na šíj stoupá, ještě vřele líbá a ku jejímu opěvování takto se povzbuzuje:

[4]) Místo: do soudného dne!

„A nožka, která vyzývá mne sama,
bych zlíbal ji, nechť na šíj mou se klade —
jak nemá vše motivem písně být?“ (Vrchl. Dojmy 17.)

O takovéto „lásce“ a o „vítězství“ druhu tohoto nechceme my ovšem ničeho věděti; to ponecháme „geniům“ vyvoleným; my, již „vězíme v bahně předsudků,“ jak Vrchlický pravil, my neshýbáme otrocky šíjí svých před žádným člověkem, ba my tak nečiníme ani před Bohem, dobře vědouce, že jsme svobodni a že si svobody své máme vážiti; nýbrž vzdáváme každému člověku příslušnou mu úctu a k Bohu přistupujem s nejhlubší sice pokorou, ale zároveň i s dětinnou důvěrou a s dětinnou láskou jako dítky k milenému otci, ale nikdy jako zbůjníci, nikdy jako rouhači a nikdy též jako otroci, již se bojí jenom karabáče! —

Anděl míru.

Z kruhu legend „Bílý kněz“ od **Frant. Kyselého.**

Čarovná to báj, jak za večera
anděl lásky sstoupá od nebes,
který plnou hrstí v ňádra sterá
netušený sype mír a ples
a kam perutí jen mávne vonnou,
oči přimyká snů hebkou clonou.

Jako tento rajský posel míru
Norbert tiše po Francii spěl,
rozsévaje do všech útrap víru
blahonosné těchy vonný pel,
kam jen vlídně kynul rukou svojí,
zavítal ráj klidu po rozbroji.

Jednou tak, když v zeleň jarosvěží
odíval se hebce luh i sad,
do vísky, již zubovatou věží
hlídal ostražitě šedý hrad,
přibral on se na své tiché pouti
utěšit, kdo neklidem se rmoutí.

Sotva lidu hemživými roji
protísnil se do chrámových stěn,
juný rytíř ve kmentu a zbroji
za rámě jej chopil uděšen

a tak prosí utlumenou řečí:
„Vybav mne, můj otče, z nebezpečí!

Druh můj z mládí od nedávné doby
záští neupřáhlou ke mně vzplál,
všady stíhá mě spár jeho zloby,
také dnes — tam ukryt opodál;
utiš jej, ať Boží ve svatyni
krví mou svých rukou nepošpiní!“

Rovnou kněz, kam pokynuto, míří;
mladík za šerý tu schován sloup,
bradku jeho kryje sotva chmýří,
za to blýská hněvem oka hloub
a zpod dlaně rukojeť se chvěje;
kněz mu pohlíd ve stín obličeje:

„Zlatý pane, promiň, že tu chvíli
skromné přání zavádí mě sem:
Vím, že pomsty duše tvá dnes pílí,
obtížena hněvu balvanem;
uvolni, ach! zloby pouta tuhá,
nestíhej — snad vraždou — mládí druha!“

Dohovořiv takto řečí měkkou
v ruce chopí rytířovu dlaň,
oči toužebné, z nichž perly tekou,
upírá hloub v jeho pyšnou skráň;
mladík chvatem ruku vymykaje
hlavou zavrtí a zrak mu plaje:

„Otče, považ, smí-li beze hněvu
řádný rytíř na to pomyslit?
Oba sličnou kochali jsme děvu —
vlásky len a blankyt očí svit;
on však odolav mně, touhy soku,
přitulil to poupě k svému boku!“ —

„Proto, zlatý, vášeň tvoje brojí,
nevinnou chtíc prolévati krev?
Nezvolí přec jedna srdce dvojí,
jinou hledej ze spanilých děv;
leč, tvé záští dokud neustane,
z rukou nepustím tě, milý pane!“

Prudce jinoch dlaní mávl jatou,
až se k zemi kácí Boží muž:
„Komu chceš, ty radu dávej svatou;
jindy vetknu v jeho srdce nůž!
Mžikem ven, kde bujný oř naň čeká,
rozvášněný mladík davem těká.

Smeknuv otěž s omšeného kmene
v sedlo vyhoupne se na poskok
a jen jiskry letí ode třmene,
ostruhou co bodá bronův bok;
do výše bron podrážděný skočí,
stane zas, leč o píď nepokročí.

Znova v prchlivosti rozpoutané
v boky zaryl skvoucí ostrohy,
znova skočí výš a znova stane
jako přikován bron ubohý,
a kam hlídne rytíř na zástupy,
odevšad naň zeje výsměch tupý.

Než zas u vzteku tím prudším machem
ubodá v bok brona po třetí,
pohled ohnivý jen v mihu plachém
před koně tam v zástup záletí:
aj! tu Norbert, ruce zalomeny,
k nebi pozvedá zor ojasněný.

Nemetá kněz trpké smíchu hloží
v mladíkova hněvu bouřný vír,
ale tuše tajemný div Boží
o blahý se modlí jeho smír;
lahoda, jíž slovy nelze říci,
vane z jeho tváře hárající.

Zarazil se odvážlivec mladý,
zmizel oka blesk i čela mrak:
Hle! co v líci Norbertově vnady,
jakým kouzlem hárá jeho zrak!
Jistě zrakoma on zářivýma
brona jeho přikována třímá! —

A jak tajnou mocí pobádaný
ze sedla se rytíř vyšine;
v bázni lid už prchá na vše strany,
msty se obávaje zločinné,
ale poklekaje k Norbertovi
měkkými se mladík ozve slovy:

„Ustal jsem už v rozkacení mstivém;
promiň, otče, lehkovážný hřích!“
Zdvih' jej kněz: „Můj drahý, Božím divem
pokořen byl na koni tvůj pych,
ale smířeného s lásky sokem
unese tě bron tvůj hravým skokem!“

Už pak rytíř stíhaný dřív hněvem
vykročí sem z davu rozpačit,
spanilá choť po boku mu levém —
vlásky len a blankyt očí svit;
a co šťastný k druhu druh se sklání,
Norbert dlaně zvedá k požehnání.

Ve svém středu kněžnu, holubici,
oba rytíři jak sokoli
letí do hradu tam nad vesnicí,
starý hněv jich více nebolí;
kněz však dále chvátá na své pouti
utěšit, kdo neklidem se rmoutí.

Kmotr Kohout.

Napsal **Otto Vitězslav Pitra.**

(Dokončení.)

11.

Nad Vratislavicemi sneslo se rozkošné jitro. Slunko bylo již dávno nad horami, rozlévajíc milé teplo po celé krajině. Však se již letos jeho síla a palčivosť dosti osvědčila. Sedláci Vratislavičtí posekali a svezli již obilí s panských polí, nyní byla řada na vlastním. Ještě než se slunko ukázalo, chystali se v celé vsi na pole. Vázali povřísla, namáčeli je ve vodě, aby byla ohebnější, aby byl lepší a pevnější vaz, spravovali žebřiny, ohledávali pabuzy, hospodáři poroučeli, prohlíželi kosy, jsou-li naostřené, naklepané, hospodyně pracovaly kolem krbu, aby čeledi uvařily trochu polévky na posilněnou, nu, vždyť laskavý čtenář ví, jak to ve žních všude chodí. Vyjížděli ze vrat a odcházeli na pole. Posekají rychle, svážou, vždyť je vše zralé a suché na padrť, svezou, aby dešť obilíčku neuškodil. A dnes tak krásně po ránu, ale do večera se asi počasí změní. Však si stará Hejlíková dobře všimla, že pavouk křižák si tak vesele nevede a že vlašťovice houfně při zemi poletují. A ryby se vyhazovaly v Nise až cele nad hladinu. U Straků sletěl kohout s bidla, postavil se na zem, a kokrhal do únavy. Neomylné znamení deště.

Boží úrody je hojnosť. Jen aby ji za pomoci Boží sklídili suchou, pak bude dobře. Přičiní se, aby do večera co nejvíce bylo doma.

Slunko již bylo vysoko, již pálilo řádně, když se kmotr Kohout strojil na cestu do Dubu. Povede tam Annu. Šla jen

ještě se rozloučit s Verunkou a přijde v okamžení. Kohout zaskočí ještě k Mezníkové, aby jí dal potřebný návod a vše jí ještě jednou vštípil v paměť a pak půjde. Právě obléká kabát. Po návsi běží soused Tereba celý zděšený. Co se stalo? Snad skonal Vojtěch. Kéž se tak stalo. Kohout se rychle oblékl, aby zaskočil k sousedce, vzal beranici, hůl, nakročil — ale z domu nevyšel. Dvéře jizby se otevřely — a Kohout se skácel na lavici. Byl bledší než ta stěna, o niž se opíral. Ústa rozevřel do kořán, oči mu vytřeštěně vystouply z důlků, prsa mocně pracovala, jako by ani dechu stačiti nemohla, ruka napřáhla se ku dveřím, jakoby něčemu brániti chtěla a chropotně vydralo se z úst jeho jediné slovo, v němž celá tíha jeho děsu spočívala, jediné slovo: „Brázda!“

Ba, Brázda. Asi dva kroky ode dveří stanul rychtář Brázda v témže obleku, jaký nosíval. Tyže oči, tyže vlasy, tože oko, táž podoba, Brázda, skutečný Brázda! Přišel Kohouta strašit. Jest to jeho duch.

Uběhlo hodně času, než se Kohout poněkud vzpamatoval. Postava u dveří se ani nehýbala, jen pronikavé oči její upíraly se tak na Kohouta, že znova a znova omdlíval. Ne, ne, Brázda nežije, Brázdu oběsili! Jest to jen přízrak, duch. Kohout chtěl vstáti, ale kolena jeho se zachvěla, síly jej opustily a kmotr sklesl zpět na lavici, když se světnicí rozlehlo známým hlasem rychtářovým pozdravení: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Dej ti Pán Bůh dobré jitro, kmotře.

Kohout nevěděl, jak mu je. V hlavě mu vířilo, krev proudila mu rychle tělem, brzo jej polilo horko, hned zase jej obrazila zima. Brázda — živý Brázda, žádný duch, vždyť mluví. Jak to možno? A přece jej oběsili! Či by se byl mýlil? Vždyť mu páni řekli, že rychtáře za to pověsí. O, proč nepočkal v Liberci, aby měl jistotu. Chtěl záhy se vytratiti, aby nikdo nevěděl, kdo Brázdu zradil a nyní — ne — ne — to není Brázda!

Což pak jsi od včerejška, kmotře, oněměl, že mi za pozdrav ani neděkuješ, ba ani mne nepřivítáš? — Ze sevřeného hrdla Kohoutova vydralo se pracně: Brázdo!

Divíš se tomu, kmotře, že jsem mezi živými, divíš. Však se dnes celá ves sběhla, když jsem vyšel. Bloudi! Myslili, že jsem oběšen, já však žiju, jsa zdráv jako ryba. — Jak to možno? vykoktal ze sebe Kohout. Již věřil, že před ním stojí živoucí rychtář.

Ani jsem si nepomyslil, kmotře, že máme ve vsi dobrodinečka, jenž mne Prusům označil jako zrádce. Měl to dobře utkáno, ale Pán Bůh mu nitky přetrhal. — Kohoutovi se zatočila hlava.

Brázda žije! Kohout je ztracen, zničen. Brázda se na něm strašně pomstí. Pomstí? Ví Brázda, kdo jej zradil? Kohout nabýval zmužilosti. Kdyby Brázda věděl, sotva by jej byl asi navštívil. Neví? Tím lépe. Ale kterak vyváznul?

Vidím v očích laskavých čtenářů tuže otázku. Nechtěje zvědavosť napínati na skřipec od srdce rád s laskavými čtenáři osudy Brázdovy sdělím.

Vyslaný oddíl pruských vojínů přivedl asi ve dvou hodinách spoutaného Brázdu. Rychtář byl úzkostí více mrtev, nežli živ. Co mu chtějí? Proč jej sem vlekou spoutaného? Zavedli jej do velké síně na liberecké radnici. Sedělo tam vojenských pánů asi padesát. Uprostřed nich seděl muž širokých plecí, mohutné postavy. Vlasy i vousy již prokvětaly, ale jiskrné oko plálo dosud ohněm mladickým. Pruský general.

Brázdu spoutaného postavili před stůl, po každé straně vzpřímil se voják se zbraní v ruce, proti Brázdovi zaujal místo člověk, jejž Brázda již jednou viděl. Byl ze zdejší krajiny. Velitel se ozval.

Kdes byl dnes ráno? — Brázda nerozuměl. Kdo by také rozuměl německy! Člověk, jenž proti Brázdovi stál, přeložil mu otázku na česko. Byl tlumočníkem mezi Brázdou a generálem.

Byl jsem v Českém Dubu, vzácný pane a asi o deváté hodině jsem se vrátil domů, vypravil ze sebe polekaný Brázda.

Lžeš! Byl's v Rádlu! — Nebyl, vzácný pane. Seděl jsem tři dni v Dubu v žaláři. Dnes ráno o páté hodině mne pustili. Šel jsem rovnou cestou domů, nikde se ani nezastaviv.

A kdo pověděl husarům v Rádlu, že jsou naši lidé ve Vratislavicích? — Nevím, urozený pane.

Nevíš, lotře? Já ti to tedy povím. Ty jsi pověděl, ty jsi nás zradil, ty jsi v Dubu ani nebyl, ale celé tři dni v Rádlu a tam jsi s husary kul zrádný plán. — Urozený pane, to je lež. Kdo tak pravil? — Byl zde z Vratislavic muž a ten nám vše pověděl. — Muž? Kterak se jmenoval?

Co ti po tom? — Ať mi to řekne ještě jednou do očí!

Chtěl bys, bídáku, chtěl, ale nebude po tvém. Jsi zrádce. — Oběste jej!

Brázda zavrávoral. Již se ho chtěli chopiti, jej odvésti, aby jej oběsili, když se dvéře radní síně rozletěly a jimi takměř vpadl celý zchvácený, uprášený a zablácený voják pruský. Pane — pane — všecky — zabili — zajali — dále nemohl únavou. Když se poněkud vzpamatoval, rozhlédl se síní. Ty zde, rychtáři? Co zde děláš?

Znáš jej? tázal se velitel. — Znám. Byl jsem u něho bytem.

Počkejte, neodvádějte rychtáře. Snad se nyní dovíme více.

Voják ten, jenž sem byl v tak zbědovaném stavu přišel, byl Hauser, onen Prus, jenž husarům z rychty úvozem unikl. Bloudě po cestě dostal se pozdě do Liberce, ale přišel právě v čas, aby Brázdovi zachránil život.

Byl rychtář tyto dni doma? — Nebyl.

Kde byl? Nevíš? — Byl zavřen v Českém Dubu.

Příčina ti známa není? — Nepřivedl předepsaného počtu rekrutů?

Odkud to víš? — Hned druhý den po odchodu rychtářově přišel dráb, aby odvedl některé na robotu. Vypravoval, že rychtář je v chládku. Bylo mi ho líto. Ptal jsem se, co zavinil. Neposlechl prý vrchního. A v čem? ptal jsem se já. Nepřivedl rekrutů, jež přivésti měl. Sedí již dlouho? Dlouho, pravil dráb. Asi o třetí hodině jsme jej dali do klády, pak do vězení a tři dni si posedí.

Byl rychtář k vám nevlídný? — Nebyl. Činil nám pomyšlení.

Kdy se vrátil do Vratislavic? — Nevím. Když jsem z rychty prchal, nebyl ještě doma.

V kolik hodin vás husaři přepadli? — Bylo asi půl šesté, nebo šest hodin po ránu.

Hm! Rychtáři! Kdy tě pustili z Dubu? — V pět hodin, vzácný pane.

Jak je daleko z Dubu do Rádla? — Dvě hodiny.

Je pravda, co praví rychtář? tázal se velitel svého pobočníka. — Pravda. Dle seznamů a map ještě něco více.

Dle toho nemohl rychtář doraziti do Rádla před sedmou hodinou a husaři přišli v šest. Kdo však mi za to ručí, rychtáři, že tě z Dubu pustili v pět hodin?

Víte sám, vzácný pane, jak je život lidský drahý. Máte rodinu? Máte. Já také. Což kdyby vás zabili? — Generál se zachvěl. Já mám také rodinu. Přesvědčte se dříve o pravdě mých slov, než mi vezmete život a rodině živitele. Pošlete do Dubu posla. Stane se.

Když se posel s večerem z Dubu vrátil, byl rychtář okamžitě z vězení propuštěn. Musil se nejprvé posilniti, než odejde domů. Celý den ničeho nepožil, údy jeho hlad a strach seslabil, bylo tedy třeba na cestu posily. Jen jedno mu vrtalo mozkem, kdo jej asi co zrádce označil. Byla již tma, když dorazil ku vsi. Ruka Páně jej zachránila. Jak Bohu děkoval! Pustil se pěšinou a došel

právě k Mezníkovic lípě, když Kohout zapískl. Tam vyslechl rozmluvu obou svých dobrodinců.

První cesta Brázdova druhého dne po návratu byla ku Kohoutovi. Tomu lotrovství musil překaziti. Brázda viděl zděšení kmotrovo, když jej týž spatřil. Musil jednati opatrně, aby oba vinníky, kmotra i kmotru, společně překvapil zprávou, že o jejich pletichách ví. Vojtěcha odporučí péči Vavřincové, kterou musí ještě zastati, než jí Mezníková domů pošle.

Slyšel jsem, kmotře, pravil Brázda zcela přívětivě a přátelsky, což Kohouta v domnění, že Brázda o jeho ničemnosti neví, utvrdilo; slyšel jsem, že se Vojtovi Mezníkovic stala nehoda. Je prý těžce raněn. — Ba, rychtáři, těžce. Sotva se asi vykřesá.

Mou povinností jako rychtáře a tvou jako prvního konšela jest, abychom jej navštívili. Pojď se mnou. Jdu právě k Mezníkovům. Kohout tušil, jak asi bude Mezníkové, až se rychtář živ a zdráv objeví. Zdráhal se jíti, vymlouvaje se, že mu jest jíti s Annou do Dubu.

Povídala mi Anna, že se chceš ženiti a proto že jsi ji od sebe, z domu svého, vypudil, zahnal. Musí prý do Dubu. Nač by tam chodila? Zůstane u mne. Já to urozenému pánu povím, proč ji tam nechci dáti. Pamatuj, že jsem já jejím poručníkem. Zůstane na rychtě. Nyní však pojď, rád bych se brzo vrátil. Máme práci v poli a tu na lelky času po skrovnu.

Kohout se točil dlouho sem a tam, konečně však přece šel, aby jeho odpor nevzbudil podezření. Mezníková vešla na chvíli před nimi do výměnku a obsypávala Vojtěcha něžnostmi. Chtěla jej právě obejmouti, když se ve dveřích objevil rychtář s Kohoutem. Leknutí Mezníkové líčiti nebudeme.

Potěš vás Pán Bůh, kmotra. Těžká rána vás stihla, těžká. — Ba, odvětila Mezníková. Více nemohla. Toto slovo jí sotva z úst se prodralo. Nebyla ani spořádané myšlénky schopna samým leknutím.

A Vavřincová hlídá. Dobře tak. Jak je nemocnému? — Třeba nové masti," pravila hlídačka.

Jděte si, kmotra, pro mast. My zatím budeme na hlídce. Obkladky přiložím sám. Vavřincová odběhla. Brázda byl s oběma sám. Šel ku dveřím, zavřel, posadil se na stolici a jal se hovořiti. Tak, tak, byl jsem vám oběma na závadu já, byla vám Anna a je vám Vojtěch. Mne jste zradili Prusům, Annu dáváte na službu a Vojtěcha chcete zabiti. — Ticho! — Slyšel jsem včera večer, když jste se umlouvali. Stál jsem za lípou!

Kohout zesinal, chytil se stolu, aby neklesl. Mezníková omdlela. Vzkřísili ji. — Vím vše, vím, čeho jste schopni. Jdu do Dubu, abych ves podobných lotrů sprostil. — Brázdo! vzkřikl Kohout cele zoufale. — Hleď, kmotře, tam tě zavedla tvá lakota, tebe i Mezníkovou. Boha jste se nebáli, chtěli jste podvodem, vraždou nabyti, co vám nenáleželo. Ale starý Pán Bůh ještě žije a živ bude na věky. Zmotal vám to vaše předivo, že jste v něm sami uvázli. Slyšte však, na čem jsem se ustanovil. Krista Pána ukřižovali a On se za své nepřátely modlil. Jsem křesťan, odpouštím vám. Já vám odpouštím. S Pánem Bohem se vyrovnejte sami. Nikdo o vašich pletkách neví mimo mne. Odpustil jsem vám oběma, chci mlčeti, ale za své mlčení též něco požaduji.

Co žádáš? sténal Kohout chvějícím se hlasem.

Předně vám povídám: Stane-li se Vojtěchovi něco nepřirozeným způsobem, vyzradím vše. On se uzdraví; vím to jistě. Rána není smrtelná. Dobrá péče a zdravá přirozenosť přemůže mnoho. Vavřincová bude Vojtěcha opatrovati a já sám jí dám potřebné rozkazy. Za druhé: Anna zůstane u mne tak dlouho, dokud bude chtíti. Chce-li jíti do Dubu, ať jde, dříve však tam půjdu já. Sňatku Anny s Vojtěchem nebudete vy klásti žádné překážky v cestu. Za třetí: Zítra půjdete oba ku správě Boží a pustým, bezbožným životem svým nebudete obci nikdy více zlý dávati příklad. Konečně, kdybyste se chtěli toho jediného, jenž vaši ničemnosť zná, zbaviti, chraňte se toho. Ještě zítra — dnes nemám času, mámť obilí na poli — ještě zítra napíšu listinu a zanesu ji do Dubu s dodatkem, aby po mé smrti byla otevřena. Stane-li se mi jiná nehoda, já se toho dopátrám, máte-li vy úva v tom své prsty a pak vás šetřiti nebudu. Znáte mou vůli.

Vavřincová vešla s obklady a nálepky. Hlídejte Vojtěcha jako oko v hlavě. Dostane se vám ode mne dobré mzdy. Nikoho k němu nepouštějte, nikoho! Sama mu vše dělejte a ani na okamžik se odtud nevzdalujte. Rozuměla jste, kmotra Vavřincová? — Rozuměla a učiním dle vaší vůle, rychtáři. — Nuže, pojďme. Buďte, kmotra, beze starosti. Vavřincová jej dobře opatří. Tak. S Pánem Bohem. — Vyšli ven. Nezapomeňte, co jsem vám řekl. Brázda se otočil a šel na pole.

Jene, jsme ztraceni, zahořekovala Mezníková, vstupujíc s Kohoutem do světnice. Kohout měřil dlouhými kroky jizbu. Oko jeho plálo příšerně.

Nezhynul! Ďábel je s ním. Bídník! Tedy do kostela — k zpovědi — ku prokletému knězi — ha, ha, troup, myslí, že tak učiním?

A že spíše listinu? Zítra, zítra! Však ty jí zítra nespíšeš. Kohout uchopil Marii za ruku. Doufej! Ještě není nic ztraceno. Tak to udělám a bude dobře.

Odběhl domů, vytáhl pušku, již zde Prus ve chvatu zapomněl, prohlížel ji, cídil a kletba za kletbou, rouhání za rouháním řinula se z jeho úst. Co s tou puškou?

12.

Již se chýlilo k večeru a Brázdovi měli ještě skoro polovinu obilí v mandelích na poli. Pracovali do úpadu celý den, přibrali lidi, co jich mohli sehnati a nyní zdvojnásobili píli a úsilí, vždyť se od Ještěda hnal mrak černý jako sukno. Z daleka ozýval se již hrom, ale jen málo a zřídka zahučel. Že však přijde bouře krutá, bylo jisto. Čeledín nakládal na vůz, co se vešlo, honil koně, jen aby byl brzo zpět, ale naděje, že vše svezou, nebylo. Asi čtvrtina zmokne. Brázda pracoval pilně. Bylo již temno, když poslední snopy složil do mandelů, posadil na vrch „koňskou hlavu“, aby voda po ní sběhla a do snopů nevnikla, požehnal obilí, poručil je Pánu Bohu v ochranu, zahalil se v plášť, který mu na pole přinesli, aby nezmokl, poněvadž zůstal poslední, a šel k domovu. Blesk za bleskem rozrýval černé mraky, déšť se jen lil. Brázda kráčel opatrně ve tmě.

Za jabloní, asi sto kroků od statku Kohoutova, v širém poli stanul v největší bouři Kohout. Kdykoli blesk krajinu osvítil, zahleděl se v tu stranu, odkud Brázda přijíti musil. V tom jej spatřil. Kohout si urovnal pušku.

Je Prušačka. Zabiju jej, psa. Budou mysliti, že se mu Prus nějaký pomstil. Zahodím ji daleko. Však jsem více jak sto kroků od stavení. Musí se světa! Zablesklo se. Kohout spatřil, jak se Brázda křižuje. Křižuj se, křižuj, ničemo. Však ti ten tvůj Pán Bůh nepomůže. Ďábel tě z Liberce vysvobodil, ale proti tomuto je ďábel bezbranným — Bůh! — K smíchu! — Trestá prý zločin. Ať mne zabije, ať udeří tím bleskem do mne!... Neudeřil. Není! Ale má síla jest a ta tě, bídníku, zničí. Zablesklo se znovu. Teď po něm střelí. Je mu na ráně. Jen ještě jeden blesk, aby dobře viděl a nechybil. Teď — — — Blesk — rána — ticho. Ve chvíli byla jabloň v plamenech. Již se nezablesklo, ani nezahřmělo.

Lidé se sběhli. Pod jabloní byl kmotr Kohout s roztříštěnou puškou v ruce, opodál ležel rychtář. Rychtáře vzkřísili — Kohout byl mrtev. Blesk jej zabil. Ruka Páně!

* * *

Vojtěch a Anna jsou svoji. I Frantík se vrátil z vojny zdráv a odvedl si svou milenou Verunku do svého statku.

Pan vrchní měl Brázdu opět v lásce. Písař Stenička se svými návrhy u pana Jana neprorazil. Když však pan Jan Janotík r. 1785. zemřel, stal se písař Josef Stenička vrchním a na panství provedeny rozsáhlé opravy a novoty. Po čem Stenička toužil, vše vykonal a lesnictví zdejší pod ním valně vzkvétalo.

Mezníková ze svého žáru a zmámení vystřízlivěla. Kající sv. zpověď a kající její život byl později příkladem celé vesnici. Na tom místě, kde blesk Kohouta zabil, dal Brázda, když se ve vsi rozneslo, co Kohout učiniti zamýšlel, postaviti kamenný kříž a vtesati do kamene slova:

„Kdo nedbá Božích zákonů, zhyne.“

Z nových básní Vojtěcha Pakosty.

Prosloy

přednešen v akademii, pořádané ve prospěch Bolsanova sirotčince.

V podobě steré, bledá, uslzená
jde bída světem prosíc o soucit:
Lazarem u vrat bohatcových stená,
„chléb dejte“, volá, „dejte oděv, byt...
jen krůpěj z moře na ty rány živé,
zdrásané hladem, zimou, nahotou...!“
Slyšíte hlas ten? Prosby k slzám tklivé,
dozní-li k srdci děckem — sirotou.

To ptáče bědné! zkřehlé, zhladovělé,
kdy hnízdo urval jemu bouře běs,
teplounké, milé. Teď tak osamělé,
hlavinku tesknou choulí k sněti dnes
a svět mu pouští. Ó jak šťastno bylo,
kdy otec, matka tiskli k ňadrům svým,
leč sotva v loktech jejich pozasnělo,
již v světě širém bědným, samotným!

Týž osud krutý dnes nám v srdce buší,
bytostí sirých, bědných, ubohých!
Dnes soucit v ňádru, vřelá láska v duši,
nech sluncem vzplane, a jak jarem sníh,

po nivách mizí a zas radosť v luhu,
a zpěv a květy, steré vnady vděk,
nad mraky bídy skleňte lásky duhu —
ubohým d o m o v dejte, ú t u l e k!

Zvedněte kvítek, dosud svěží, milý,
jenž rozvát vichry štěstí na rovech,
v sad přeneste jej luzný, ušlechtilý,
by nezmařil ho mrazný zloby dech,
by rostl, zkvétal Bohu, vědě, ctnosti . . .
a zas těm očkám, líčku, kadeří,
rozpjaly náruč, co jim hrob už hostí:
otecká péče, láska mateří.

Nebeské těchy vláha v srdce splývá
za skutek dobrý, jejž kdo vykonal,
a Ten, co řekl, že kdo soustrasť mívá,
poskytnul Jemu, co kdy nuzným dal,
odplatí hojně. — Nuže k lásky činu
přičiňme rukou v blahém pomnění,
že v slunci zkvétá, co kdys mřelo v stínu,
a věky příští žní nám odmění.

Škola — matka.*)

V rozchodu době křížek, pocel vřelý,
matička dětem tiskne pečlivá —
a co v té chvíli pronese ret schvělý,
nebeskou hudbou v duši zaznívá,
a svatým dětem rozkaz matky tklivý:
„Zůstaňte hodny, matky pamětlivy!“

Ta slova vážná, v bol i city blahé
hladinu duší dítek rozčeří,
slov výmluvnější jejich zraky vlahé:
jak milá jim ta náruč mateří. —
Leč osud velí — a už širým světem,
se rozlétají mladých ptáčat letem.

Kraj Vesnou plane. Květ se s větví směje,
azurem září jasný nebe lem,
hruď blahem kyne, kdy se rozepěje,
do výše vzletnuv, skřivan nad polem . . .

*) Při slavnosti na konci škol. roku dne 11. července 1885. přednesla žákyně VIII. třídy Novoměstských škol měšťanských v Praze.

a děti radosť, zpěvy, pestré kvítí . . .
v své lásce s matkou touží rozděliti!

Žár slunce tíží. Mraků temné stěny
se k zemi řítí v bouři děsivé,
i v bouře běsu dítky uděšeny
se k matce v duchu vinou v bázni své.
Víť: v blahu, v hoři na té pouti světa,
že jedno matkou pravé blaho zkvetá.

Matičko, školo! i my rozloučiti
se máme s tebou. Dnes nás propouštíš!
Nám bol i blaho dnes se v nitru nítí,
kdy v náruč tvou se ještě vinem blíž,
než v nivy žití volny, širým světem,
se rozletneme mladých ptáčat letem.

Leč v květech jara, v žáru, v bouři žití,
si tebe, školo, vděčně vzpomenem;
co srdce šlechtí, ducha hřeje, sytí,
chcem dochovati vezdy v nitru svém,
neb co svým věnem, jměním ducha zveme,
jen tobě, matko — školo děkujeme!

Ty jako cherub v každém žití čase,
kdy vážné doby činů nastanou,
v mrákotách trudu, v růžném blaha jase
nad námi rozkleň náruč ochrannou,
by símě nauk blahé, ušlechtilé,
v žeň zkvetlo hojnou: Bohu, vlasti milé!

K oslavě a poctě sv. věrověstů slovanských Cyrilla a Methoda.

IX.

Křesťanstvím zachován jest národ náš — toť jeho spása.

Napsal **A. Adamec.**

(Dokončení.)

IV.

„Mile bratře, posavad jsme dva souspřeží byli, oba jednu brázdu táhnouce; nyní já na líše padaje končím věk svůj Ty však setrvej v díle spasitelném a nedej se láskou k domovu zavésti, abys je opustil.“ Tak zněl poslední odkaz umírají-

cího sv. Cyrilla bratru svému. A sv. Methoděj, pamětliv jsa důležitého úkolu toho a volán byv knížaty Rastislavem a Kocelem, spěchal nazpět na pole činnosti své. Zatím sv. Otec snad pro veliké ony vzpomenuté hoře (869.), nepokoje s Němci na Moravě, poodložil úmysl zříditi tam stolici metropolity, ale obnovil na žádosť Kocelovu zašlé srěmské biskupství sv. Andronika v Pannonii a rozšířiv je i na Moravu, svěřil je Methodovi. Odebral se tedy věrověst náš s listem papežským, mnohými výsadami a pravomocí samostatnou, ač ne-li již jako arcibiskup a metropolita, nejprve ku knížeti Kocelovi, synu Privinovu na Blatno čili Mosburg, nyní Salavar. Horlivě tu hlásaje všude slovo Boží rozmnožil a utvrdil křesťanskou víru lidu dolnomoravského a upraviv zde správu duchovní zamýšlel do Veliké Moravy k Rastislavovi. Tu však stihla těžká rána říši moravskou. Rastislavův synovec Svatopluk, údělný kníže nitranský, veden jsa ctižádostí a vládychtivostí a pobádán královicem Karlomannem, vévodou korutanským a později od r. 876. do 880. i bavorským, odepřel poslušnosť Rastislavu a usiloval sám zmocniti se vlády. Rastislav chtěl potrestati odbojného synovce, ale upadnuv v osidla lsti jeho, byl zajat r. 870. a vydán králi Ludvíku Německému. Král, zbaviv ho vlády i zraku, dal ho zavříti do kláštera kdesi v Němcích. Do Moravy pak vtrhl Karlomann, a nenalezaje odporu, svěřil správu země Vilému a Englšalkovi, markrabím východním v nynějších Rakousích. Tak pozbyla Morava výtečného panovníka, a Methoděj zbaven jest hlavní své podpory; neboť neschvaluje daremný čin Svatoplukův, přišel u něho v nechuť a nenávisť. Toho také použili Adalvin, arcibiskup solnohradský, Ermenrich, biskup pasovský a Hanno frisinský a zajali na rozsudné synodě solnohradské (871) Methodia, nedbajíce na jeho biskupskou důstojnosť i papežské poslání, pod záminkou, že nebyv povolán, bez dovolení v jejich dioecesi káže a ji spravuje. Zároveň poslali staré své stížnosti na něho ku papeži. Teprv působením Kocela a zvláště hrozbou papeže Jana VIII. (872.—882.) — byl† Hadrian r. 872. zemřel — přinuceni jsou biskupové onino propustiti po tříleté asi vazbě Methodia na svobodu (873.).

Na Moravě byly se zatím poměry poněkud vyjasnily. Svatopluk, nejsa dosti povolným, ano domáhaje se snad samostatnosti, lstí od Karlomanna zajat jest a v žaláři bylo mu pak poznávati a želeti křivdu spáchanou na ujci a národu svém. Ale Moravané povstali pod kněžem Slavomírem proti pohaně této. Neboť věděli, kterak svoboda a národnosť jejich, křesťanstvím právě utužená a ušlechtěná, nachází se ve zjevném nebezpečí úplného zániku.

V tísni té Karlomann s poctou a dary skvělými propustil Svatopluka na svobodu. Ale chytrý kníže náš všemožně nyní hleděl napřed očistiti se a smířiti s národem svým. Převzal tedy na oko jako věrný man vložené naň vedení vojska německého proti Moravanům, ale když dorazil do země své až k Velehradu, tu, dorozuměv se na rychlo s krajany svými, dal z nenadání udeřiti na tábor německý a potřel neslýchanou porážkou nepřátely (871.). Tím a ve spojení s Čechy i Srby jinými ještě vítěznými boji vymanil Moravu úplně z panství německého. Za hlavní pak snahu vlády své vytknul sobě zvelebiti a zveličiti vlasť svou moravskou, a vymaniti ji vůbec z jakéhokoliv i zdánlivého područenství. Již smlouvou Forchheimskou r. 874. zaručil Svatopluk Moravě mírem s Ludvíkem Německým uzavřeným i samostatné postavení veleříše a pak též úplné vymanění z duchovní správy biskupů německých hleděl ji, jak píše Beda Dudík, i s hlediště politického pojistiti. Neboť na žádosť jeho — jak čteme u Palackého, Brandla a Štulce — povýšil papež Jan VIII. biskupa Methodia na arcibiskupa a zřídil samostatnou metropoli pannonsko-moravskou, ač nestalo-li se to již dříve — jak dle Šafaříka, Bílého, Dudíka a Procházky mnohé prameny nasvědčují — při obnově biskupské stolice Andronikovy, což by pak nyní byl sv. Otec snad jen znovu potvrdil a uznání úplné samostatnosti moravsko-pannonského arcibiskupství též od německých biskupů a krále Ludvíka vymohl. Zároveň však, poměry jsa veden, obmezil tu papež užívání jazyka slovanského při bohoslužbě jen na činnosť kazatelskou r. 873.—874.

Methoděj byl se zatím vrátil ze zajetí svého, a smířiv se s polepšeným Svatoplukem, s horlivostí právě apoštolskou ujal se správy své arcidioecese, která nyní od Moravy přes Pannonii až i na Srbsko se vztahovala. Sídlo své měl Methoděj v knížecím městě Velehradě, a tu byl také stoličný chrám arcidioecese jeho.

Od smlouvy Forchheimské nastaly pro Moravu časy míru; mělť poslední Karolingové v zápletkách dynastických a říšských sami se sebou co dělati a proto nebránili volnému vnitřnímu vývoji v říši Svatoplukově. Doba míru byla i křesťanství moravskému velice ku zdaru. Pozorovati pak tu dlužno hlavně trojí směr činnosti sv. Methodia. Především hleděl k tomu, aby pod štít víry Kristovy uvedl c e l ý n á r o d č e s k o - s l o v e n s k ý a pak i okolní národy slovanské, zvláště Lužičany a Poláky. A námaha jeho nezůstala zajisté bez výsledku. Neboť záhy zdařilo se jemu uvésti světlo nauky Kristovy i do Čech, dosuď ještě z největší části pohanských. Byloť se křesťanství z Němec z téže pří-

činy jako na Moravě a v Polabanech i u Čechů velmi nepatrně šířilo. Ovšem jinak počínal sobě sv. Methoděj. Bořivoj totiž, kníže český, dav dle pověsti za manželku sestru svou Svatoplukovi, uzavřel s ním přátelství na obapolnou obranu obou říší proti nepřátelům (871.). Tím stalo se, že Bořivoj častěji zavítal ku Svatoplukovi na Moravu. Tu na dvoře křesťanského knížete brzo poznal v pravém světle spásonosnou nauku křesťanskou, i dobra pro stát z ní plynoucí, a byv od sv. apoštola důkladně u víře vyučen, přilnul k ní cele a dal se snad s celým průvodem svým na Velehradě pokřestiti (874.). Vraceje se do Čech vzal sebou kněze moravské, a horlivě působil s nimi a zbožnou chotí svou k tomu, aby celý jeho národ Krista přijal. I sv. Methoděj navštívil za nedlouho zemi jeho, pokřtil choť Bořivojovu, kněžnu Ludmilu, a s horlivostí neunavnou učil a křestil národ český. Záhy vypínal se chrám sv. Klementa na knížecím hradě Levém Hradci nad Vltavou, a kaple téhož svatého na Vyšehradě, pak v Litomyšli. Mělníku — rodišti Ludmilině — a jinde.[1]) — Vedle latinské bohoslužby, která někde již byla zavedena, i slovanská liturgie a slovanské písmo v Čechách u veliké míře ovládlo, ano nabylo snad i převahy. V krátkém čase celý národ přijal nauku Kristovu, základ své budoucí mohutnosti. Čechy přivtěleny jsou ku rozsáhlé již arcidioecesi Methodově a správa mladistvé církve svěřena jest horlivému knězi Pavlu Kaichovi. — Podobně mocně vnikala víra křesťanská z říše moravské i k ostatním sousedům s Moravany spolčeným, jmenovitě v Lužici, Slezsku a Polsku.

Neméně dařilo se sv. apoštolovi našemu i druhé jeho úsilí, aby totiž národu novokřestěnému vzdělal kněze horlivé a schopné učitele; neboť brzo vynikli mnozí žáci jeho ve sboru kněžstva od něho na Moravě zřízeného, jako mezi jinými jmenovaný Pavel Kaich, pak Klement Bulhar, Vavřinec, Naum, Angelar, Sáva a zvláště Gorazd.

„Počet pak jich," píše kanovník dr. M. Procházka, „při daleko široko rozprostraněné činnosti Methodově stále rostl, tak že při úmrtí jeho r. 885. čítalo se a oplakávalo ztrátu mileného otce

[1]) Dr. Hermenegild Jireček uvádí, jak již hoře vzpomenuto, ve Sborníku Velehradském I. takových cyrillo-methodějských památek, kaplí a kostelů sv. Klimenta v Čechách osmnácte, totiž v Litomyšli, v Hradci nad Lab., v Dobřenicích, v Sadské, na Vyšehradě, na Opyši, v Podhradí pražském na Poříčí, v Podhradí pražském u mostu, na Levém Hradci, v Staré Boleslavi, v Bubnech, v Odoleně Vodě (Odolce), v Chlumčanech, v Chržíně, v Murách, na Hradišti n. Sáz., v Mirovicích a na Prachni.

(dle bulharské legendy) na dvě stě slovanských kněží, jáhnův a podjáhnův."

Třetí jeho snaha směřovala k tomu, aby dokonal započatou již práci překladu Písma svatého. Bohoslužebné knihy a části Písma svatého, jako Nový Zákon a Žaltář a nejpotřebnější knihy obřadní přinesli sebou svatí bratří již přeložené na Moravu, anebo je v prvních letech na Moravě sepsali.[2])

Po smrti pak bratrově prohlédaje sv. Method ku potřebě chovanců svých stavu duchovního a pak k tomu, aby lid náš úplně v křesťanství utvrzen a od něvěry a bludu i budoucně zachován byl, viděl se nucena podati jemu vedle nauky ústní i úplné Písmo svaté v jazyku jeho. Po kuse překládal tedy a dával bedlivě opisovati i ostatní knihy Písma sv. a jiné knihy církevní z řeckého na jazyk slovanský, až konečně celé Písmo sv. bylo přeloženo r. 884., 26. října[3]).

Ale i v blahodárném působení tom jinak dosti klidném byl sv. apoštol z mnohých stran vyrušován hlavně sočivou závistí cizích i domácích. V zemi Kocelově, západní Pannonii, dostalo se

---

[2]) Knihy, které ještě sv. Cyrill spolu s bratrem svým sv. Methodem byl sepsal, uvádí Šafařík tyto: Čtení z evangelií a epištol, Zaltář, Paremejník čili čtení ze St. Zákona, Časoslov či breviář, Služebník či liturgiář, Trebník čili rituale a Oktoich Damaskina, t. j. kniha zpěvů církevních. Též se mu přisuzuje řecký spis: Hádání s Mohamedány a Židy v Kozařích, později od sv. Methoděje na slovensko přeložený.

[3]) Vypravuje pak legenda pannonská o činnosti sv. Methoděje v písemnictví slovanském takto: „Vybrav z učenníků svých dva kněze rychlopisce přeložil v brzce všecky kanonické knihy sv. Písem sv. Methoděj, počínajíc od března měsíce do 26. dne října měsíce. Žaltář i evangelie s apoštoly i vybranými službami církevními s filosofem přeložil nejprvé. Tehdať i nomokanon, říkajíc zákona pravidlo [čili knihu církevních zákonů] i otecké knihy [bezpochyby tak řečené Paterikon, krátké zprávy o životu a obcování nejpřednějších a nejproslulejších poustevníků] přeložil. — Skončiv překlad náležitou chválu i slávu Bohu vzdal, jenž propůjčil takovou milosť i úspěch a sv. tajemství s duchovenstvem svým oslaviv vykonal památku sv. Dimitria." Vynalezením přiměřené azbuky, překladem Písem sv. a jinými knihami sepsanými, pak zakládáním škol a cvičením četných žákův, položili sv. bratří mezi Slovany první základ křesťanské jedině pravé osvěty i křesťansko-slovanského písemnictví. Právem napsal F. L. Čelakovský ve svém: Čtení o počátcích dějin vzdělanosti a literatury národů slovanských: „Důstojně otevíráme pořadí spisovatelů našich jmény oněch dvou učených a co ještě větší váhy jest, svatých mužův" — Cyrilla a Methoděje . . .

„Víc než mečů na tisíce
Tichá spůsobila cyrillice."

po smrti knížete r. 874. živlu německému nové posily, poněvadž jako odumřelé léno připadlo Karlmannovi, a tím přibylo též protivníků Methodových. Na Moravě zprvu sice i kníže Svatopluk podporoval dosti vydatně činnosť arcibiskupovu a hájil ho proti utrhačným pomluvám franckých kněží. Ale brzo (878.) obnovili bavorští biskupové a kněží opět dávné své stížnosti skráceného práva, viníce spolu sv. Methoděje u papeže i knížete Svatopluka z řeckého bludu, jakoby původ Ducha sv. i od Syna popíral a blud ten obřady slovanskými zahaloval. Svatopluk sám, přáteleje se s knížetem Arnulfem, synem a nástupcem Karlomana († 880.) u vévodství Korutansko-panonském, jal se dopřávati příliš sluchu a přístupu kněžím franckým a počal již následkem sočení různého a křivých pověstí o Methodovi pochybovati. Papež poslal tedy Svatoplukovi list, v němž jej u víře utvrzoval a Methodia rovněž listem svým pozval do Říma 879. V průvodu Zemžízna, vyslance Svatoplukova a něm. kněze Vichinga, nastoupil tedy sv. apoštol ochotně druhou svou cestu do Říma ku náměstku Kristovu. Než ovšem nepořídili ani tu ničeho protivníci Methodiovi. Papež Jan VIII., přesvědčiv se sám osobně i na svolané synodě biskupů a kněží o přesnosti víry Methodovy, sprostil ho veřejně všeho podezření, potvrdil ho v moci a důstojnosti metropolity a bohoslužebný jazyk slovanský zvláštním listem na novo schválil, pod podmínkou i dříve snad již stanovenou, aby evangelium nejprve latinsky a pak slovansky odzpěvováno bylo. Ale jinou ještě větší důležitosť měla ta cesta apoštolova pro úplné vymanění Moravy. Vymohl sv. Methoděj, že zřízena jest nová biskupská stolice v Nitře, na niž po přání Svatoplukově dosazen a vysvěcen jest milovník jeho, kněz Viching, a pak k ustálení řádné hierarchie i jiná ještě biskupství zříditi že jest mu slíbeno a povoleno. Vrátiv se r. 880. šťastně do Moravy zdárně vše ve skutek uváděl, co mu bylo uloženo a povoleno. Ale znovu nastalo tu sv. muži protivenství nejen od cizích, nýbrž i od vlastních podřízených a samého knížete. Svatopluk neporozuměl velkolepé idei papežů, založiti na Moravě slovanskou, od německé nezávislou církev jako hrázi proti hrdým tytýž a příliš svémocným záměrům biskupů německých. A jakkoliv by tím i politická samostatnosť velice byla utvrzena bývala, nicméně Svatopluk příliš klonil se ku směru kněžstva německého. Viching pak, dospěv svého cíle, odhalil v pravé světlo svou ošemetnou povahu. Maje býti podporou a pomocníkem sv. kmeta stal se z podnětu knížat německých jeho úhlavním protivníkem. Spoléhaje na knížecí přízeň nastupoval zpupně proti

svému metropolitě, a nedbaje i napomenutí jeho, osoboval sobě práva nenáležitá, jakoby jemu od papeže svěřen byl i dozor nad arcibiskupem a jeho pravověrností. Methodius, nenalezaje podpory u Svatopluka, obrátil se opět na náměstka Petrova. A to byl — dle V. Štulce — bezpochyby podnět třetí jeho cesty do Říma (882.), ač došlo-li vůbec ještě k cestě té. Zakročením papeže, jakož i tou okolností, že té doby přátelství mezi Svatoplukem a Arnulfem za své vzalo, nastaly opět poněkud příznivé poměry církevní na Moravě. Viching donucen jest k poslušnosti, a Svatopluk opět se choval se vší vážností a úctou k Methoději, vydatně ho tytýž podporuje. V této také asi době navštívil sv. Method ještě Cařihrad a setkal se na cestě i s králem Uhrů, který ho přijal se zvláštní poctou a modlitbám jeho se poručil. Vrátiv pak se — jak se ve zprávách ovšem nedosti zaručených vypravuje — posvětil prý sv. Methoděj též chrám sv. Petra a Pavla v Brně r. 884., 29. června. —

Tak sestárnul sv. apoštol v péči o rozšíření víry a osvěty v rozlehlých vlastech slovanských, v úsilí o zachování obapolné svornosti mezi kněžstvem obojího, ba dle užívané řeči trojího obřadu slovanského, latinského i řeckého, ve starosti o výchovu zdárných sluhů Božích a duchovních učitelů mileného národa, konaje časté cesty apoštolské na vše strany rozsáhlého svého arcibiskupství, všude uče lid pravdám svatým i pravé osvětě a veda jej ku spáse časné i věčné. Stráviv takto 22 let v horlivé činnosti na vinici Páně mezi předky našimi povolán jest r. 885. dne 6. dubna, když celý národ česko-slovanský ku Kristu již byl přivedl, od Boha do lepší vlasti, by tam přijal korunu slávy věčné za tolikeré oběti a útrapy, jež byl přetrpěl pro pravdu a spásu slovanského lidu sobě svěřeného. Národ, žele ztrátu výtečného velepastýře svého, sešel se u velkém počtu na Velehrad, aby poslední poctu prokázal otci a dobrodinci svému. I pochován jest sv. apoštol při stoličném chrámu Matky Boží na Velehradě. Tam odpočívá svaté tělo našeho apoštola, dle bulharské legendy „ve velikém chrámě moravském po levé straně ve zdi za oltářem svaté Bohorodičky.“

Lid česko-slovenský ihned a znenáhla veškeří národové slovanští jali se ctíti oba sv. bratry a apoštoly své za svaté a zachovali památku jejich přes všeliké následující bouře a převraty. Roku 1349. nařídil olomoucký biskup Jan VII., aby památka moravských „otců, apoštolů a patronů,“ svatých „vyznavačů a biskupů“ Cyrilla a Methoda v celé dioecesi jeho — tehda v celé Mo-

ravě — od duchovenstva a lidu v den 9. března každoročně jako zasvěcený svátek radostně se světila. Papež Pius IX. přeložil r. 1863. svátek jejich na den 5. července, dobu pro obvyklé velké pouti na Velehrad příhodnější; a nynější sv. Otec Lev XIII. encyklikou „Grande munus" ze dne 30. září 1880. nařídil, aby svátek sv. Cyrilla a Methoděje církevně, zvláštním officiem kněžským a sv. mší, po veškerém katolickém světě byl svěcen.

V.

Zatím Svatopluk dostoupil již vrcholu své politické moci a slávy, vládna širokodalekosáhlé, neodvislé říši. Čechové, ač pod vlastním samostatným panovníkem, byli již od r. 871. s mocným Svatoplukem se spojili. Podobně i ostatní slovanští sousedé, jako Polabané až k Děvínu a polští obyvatelé dřevního Bělochorvatska. Smlouvou na vrchu Comianském u nynější vsi sv. Ondřeje na severozápad od Vídně r. 884., když byl Svatopluk, pomáhaje hr. rak. Aribovi, Arnulfa pokořil, obdržel od císaře Karla Tlustého, syna a nástupce Ludvíka Němce na trůnu německém 876.—887, dobytou Pannonii západní v léno. Avšak dílo meče, mladý stát moravský, brzy zahynulo v pohromách věku následujícího. Nedovedlť Svatopluk říši své zjednati delší trvalosti přirozeným základem a pojidlem směru církevně-národního, ač mu sami papežové prostředek ten zřejmě na ruku dávali. Ale ovšem dílo ducha, Methodovou apoštolskou horlivostí vykonané, zachováno jest a svou živou silou zachránilo život národu uprostřed nastalých bouří a sveřepostí divokých hord východních. Dokud žil Svatopluk, odolával sice mocně po krátkém přátelství novým útokům Arnulfovým, který zatím po Ludvíku Tlustém r. 887.—899. králem něm. se stal a odrazil rekovně také nával Maďarů, které byl Arnulf 892. povolal proti Svatoplukovi. Ale r. 894. zemřel Svatopluk — jak dí Palacký — nejmohutnější svého věku panovník a po něm nastoupil Mojmír s mladšími dvěma bratry, jež byl Svatopluk vrchní jeho moci podřídil. Mojmír nebyl sice nehoden hrdinného otce svého; ale bratří jeho záhy vzpírali se podvolovati vrchní moci jeho a zvláště mladší Svatopluk způsobil proti němu zjevný odboj, jsa nemálo podporován Arnulfem a lestným Vichingem, který zatím k Arnulfovi přestoupiv, stal se kancléřem říše německé. Nad to působením krále Arnulfa odtrhli se Čechové po smrti Bořivoje 894. pod knížaty Spytihněvem a Vratislavem a podobně i Srbové od říše moravské a dali se dobrovolně v ochranu říše německé. Tehdy snad též Čechy při-

děleny jsou k dioecési řezenské. A Maďaři opětovali náběhy své vezdy s větším úsilím. Těm tolikým různým útokům jen s těží bylo brániti se Mojmírovi a říše jeho, stále jsouc vysilována, ztenčila se na jihozápadě i východě, spějíc k osudné katastrofě.

V církevním ohledu nastaly po smrti Methodiově nemalé zmatky. Moravan Gorazd, od sv. apoštola za nástupce odporučený, působením Vichingovým nedosáhl ani přízně Svatoplukovy, ani potvrzení papežského, ba i s ostatními čelními kněžími — jmenovitě Klementem, potomním arcibiskupem bulharským — z Moravy vypovězen byv, odebral se na jih. Vliv německých kněží stále nabýval převahy a s nimi i liturgie latinská. Ano i krásný církevní řád, úsilím Methodia a papežů na Moravě zavedený, v hoře vzpomenutých zápletkách a nepokojích brzo silně v základech jest otřesen. Když pak Viching 898. stal se biskupem pasovským, tu církev moravská na dobro osiřela. Pročež kníže Mojmír, jakmile jen poněkud se byl zotavil a říši opět jaksi urovnal, obrátil se do Říma s prosbou za obnovu církevního řádu ve své říši. (899.) Papež Jan IX. (898.—900.), sleduje příklad svých předchůdců, obnovil i proti vůli a hrozbě arcibiskupa solnohradského a jeho podbiskupů neodvislosť moravského arcibiskupa a posvětiv nového metropolitu (Jana ?), podřídil jemu nově zřízené tři biskupy v říši Mojmírově. Avšak to byl poslední pokus samostatnosti moravské. Byltť již r. 901. za Ludvíka Dítěte 899.—911. na sněmu řezenském přinucen Mojmír II. v beznadějném postavení svém svoliti v mír s Němci ne příliš výhodný a snad již r. 906 podlehl úplně návalu Maďarů, znova na pomstu do Němec se hrnoucích. Konečná pak asi rána zasazena jest říši velkomoravské r. 907. v osudné bitvě u Prešpurku, kde s vojskem německým i Moravané na hlavu jsou poraženi. Tak zanikla jako jasný meteor veleříše moravská, dílo meče a rekovnosti, neměvší ovšem pevného základu ni ve vlastní síle, ni v příznivých okolnostech. Lehly popelem nádherné chrámy i pevné hrady, lehl rumem i posvátný Velehrad, sídlo knížecí a metropolitní. Zbylý národ moravský dílem vystěhoval se, z větší však části, zvláště na severu v nynějším markrabství byl ujařmen, uchovávaje tu před zhoubou jen drahé dědictví Methodějovo, světlo křesťanství a s ním ovšem i svou národnosť, až mu po mnohých letech opět zasvitla spása ze sousedních Čech. Tamť dílo Methodějovo, osvěta křesťanská, potrvala nezkalena, stále se zmáhajíc.

Liturgie slovanská zanikla sice znenáhla i v Čechách, hlavně vlivem německým, tak že v XI. století téměř jen ve školách vy-

šehradských, v Budči a pak hlavně v klášteře sázavském, od sv. Prokopa v letech 1032.—1037. pomocí a nadáním knížat Oldřicha a Břetislava I. založeném, se udržela. Vratislav II. (1061.—1092.) žádal sice papežskou stolici v Římě, aby liturgie slovanská v celých Čechách znovu byla zavedena, ale žádosť jeho nebyla od papeže Řehoře VII. r. 1080. schválena. Za Břetislava II. r. 1096. po známém opatu Božetěchovi i z kláštera sázavského slovanští mniši pro vlastní nesvornosť jsou vypuzeni a latinští z Břevnova tam uvedeni. Teprv otec vlasti Karel IV. (1346.—1378.), veden byv snahou sjednotiti církev východní se západní, hleděl zavésti v Čechách liturgii slovanskou; obdržel však od papeže Klementa VI. r. 1346. pouze povolení, aby v jediném klášteře emauzském na Slovanech v Praze služby Boží ve slovanském jazyku se směly konati. Ale i ta výsada pozanikla již v bouřích husitských, až pak r. 1635. za císaře Ferdinanda II. a papeže Urbana VIII., který sice r. 1631., jakož později r. 1754. i papež Benedikt XIV. slovanské knihy znovu prohledl a pro Jihoslovany schválil — pro Čechy nadobro jest zrušena.

Ale jinak nejdražší dědictví sv. Cyrilla a Methoděje, přesné náboženství křesťansko-katolické, právě snad jednotou obřadu a jazyka latinského se západem tím více v Čechách mohutnělo, ano zdárným působením Bořivoje i ostatních Přemyslovců a zvláště apoštolskou horlivostí našich světců a světic, sv. Ludmily, sv. Václava, sv. Vojtěcha, sv. Prokopa, bl. Anežky a později sv. Jana Nepomuckého a bl. Jana Sarkandra dospěvši rozkvětu plodonosného rozproudilo pak nový život i na Moravu. Již r. 955. mohutným knížetem českým Boleslavem I. z velké části a konečně r. 1028. chrabrým Břetislavem úplně vysvobozeni jsou Moravané až na nebohé Slovensko ze jha maďarského a připojeni k Čechám. Od doby té pak tvoří jednotnou říši jednotného národa československého, jeden osud sdílejíce s Čechy u jednotném vývoji křesťanské osvěty, která vyklíčivši ze semene nauky sv. bratří stále mohutní a jedině podmiňuje život i rozkvět celého národa. Církevní neodvislosť národa našeho, založená sv. Methodiem, nebyla tu sice ihned obnovena, nýbrž Morava zároveň s Čechami dostala se pod řízení biskupů řezenských. Ale již r. 973. za knížete Boleslava II. a papeže Benedikta VI. opět vymaněna jest církev česko-moravská zřízením biskupství pražského pod metropolitou mohučským a r. 1063. za knížete Vratislava II. a papeže Alexandra II. zřízením biskupství olomouckého pod týmž metropolitou, a konečně celé dřevní samostatnosti nabyla znovu r. 1344.

za papeže Klimenta VI., jenž působením Karla IV. biskupství pražské na arcibiskupství povýšil. Jemu jako metropoli podřízena jsou téhož roku moravské biskupství olomoucké a nově založené biskupství litomyšlské, zaniklé pak 1425. v bouřích husitských. Téže metropoli pražské podřízena jsou i všecka později založená biskupství česká, totiž r. 1656. za císaře Ferdinanda III. a papeže Alexandra VII. zřízené biskupství litoměřické, roku 1664. za císaře Leopolda I. a téhož papeže nové biskupství královéhradecké a r. 1785. za císaře Josefa II. a papeže Pia VI. založené biskupství budějovické. Roku 1777. za císařovny Marie Terezie a papeže Pia VI. povýšeno jest i biskupství olomoucké na arcibiskupství a jemu jako metropoli podřízeno téhož roku nově zřízené biskupství brněnské.

Tak plynula od těch dob staletí v lůno času; mnohé bouře politické i náboženské burácely, mnohé změny stěžejné otřásaly národem naším, ale Božský dar sv. bratří a věrověstů našich, životní dar našeho národa, nevzal posud změny podstatné a bohdá nikdy nevezme. Velehrad, kdysi hlavní město říše velkomoravské, byl ohniskem, odkud vzplanula spása národu našemu i ostatním kmenům slovanským; Velehrad byl středištěm, z něhož vycházela, i těžištěm, k němuž se nesla všeliká působnosť sv. věrověstců našich Cyrilla a Methoděje. Z Velehradu náboženstvím křesťanským vztýčen jest pevný štít, pod nímž nalezli mocnou ochranu, ano pod nímž před zánikem zachráněni jsou všichni národové slovanští, kteří spásonosnou nauku Kristovu přijali. Praví Palacký výslovně o Češích, co platí o všech Slovanech: „Že Čechové osudu Obodritů, Luticů, Ratarů a jiných pokrevenců svých znikli, za to nejvíce děkovati mají včasnému a upřímnému pokřesťanění svému“... „V pokřesťanění záležela oné doby životní otázka všech národů slovanských“, dokládá týž veliký náš dějepisec.

Posvátný Velehrad byl před 22 lety, posvátný Velehrad jest opět v letošním jubilejním roce hlavním středem velké oslavy a účinného ruchu cyrillo-methodějského. Kýž pak jest posvátný Velehrad nyní východištěm novým, odkud by vzešla nová jednota všech národů slovanských v náboženství křesťansko-katolickém, jednota u víře a přesném křesťanském učení pod jednou nejvyšší hlavou, římským náměstkem Kristovým, jakož byla zajisté za času našich sv. apoštolů: jednota v podstatě křesťanství, „spolek víry a lásky s Římem“, jak jej usilovali provésti přední zástupcové sjednocení srbského z roku 1863., Jan Gagarin, Jan Mar-

tinov a Eugen Balabin, kněži z Tovaryšstva Ježíšova, byť dle snahy jejich řecký obřad a bohoslužba v jazyku slovanském, jak kde dosud zavedená, i dále potrvala. Kýž bude Velehrad nyní opět středem všech kmenů slovanských, pravověrných i doposud rozkolných a sv. bratří naši Cyrill a Methoděj příkladem a památkou svou novými apoštoly velikého sjednocení všech Slovanů v křesťansko-katolické církvi. K tomu cíli nechať do všech končin zaznívají slova cyrillo-methodějských básníků našich F. Sušila a J. Soukopa:

„Tam k Velehradu, národe,
směr obrať svojich kroků,
tam západe a východe
lej vody svojich toků.
Tam čiňte lásky obnovu,
tam stavte míru budovu!“ — Sušil.

„U hrobky té si, bratři, ruce dejme,
Druhdy jak bylo, k práci ku svorné,
K matce se všichni ku společné znejme,
Velehrad nový sobě vzdělávejme
Na skále Církve Páně nesborné.“ — Soukop.

Krajům šumavským.

Ach vy kraje Bohu milé, drahé,
v něž tak často pozírám tu s hory
šumavskými obklíčené bory,
ach vy kraje štěstí zlatoprahé!

Zřím to štěstí! Hle, teď šíré stráně
jím se zatřpytly jak sličným květem!
Ó vy kraje, širošírým světem
vy jste nejsličnější éden Páně!

Aspoň srdci mému! Neb kde více
duch můj věrou v život pookřeje
leč zde u vás? Věrou dech váš hřeje,
když se hnete, sladko promluvíce!

Hle ty chaty! Slunéčkem se právě
obestřely! Ó v nich slunko celé
upřímnosti bodré zář svou stele,
síňkami se béře, hrá si v trávě!

Květ tam srdcí bez úhony posud
vůni nosí zdravou, libodechou,
zlatem svítí pod doškovou střechou,
sladí, polehčuje každý osud.

Kraje blahé! Kolik již se hnalo
přes vás vicherů, že vlasť se chvěla,
sténal národ, tvář mu zkrvavěla — — —
blaho vaše hrobu nepoznalo!

I vy arciť truchlily jste, lkaly,
zatemnily na čas krásy všecky —
ale při tom zůstaly jste děcky,
jakže bude, jste se nelekaly.

Důvěra vás posílila v Boha!
Jemu svěřily jste všecky trudy
a tak z drsné žití svého rudy
zlato tepaly jste — vzácná vloha!

A tak nyní ve zlatě se skvíte,
slunečka a květů šat vás halí,
ba vám dnové slávy nebývalí
kynou — kéž se tudíž připravíte!

Jar. Chod.

Vyhráno!

Povídka od **Václava Špačka.**

(Dokončení.)

VII.

Očekáváš-li, milý čtenáři, že budu nyní vypravovati o hádkách a snad ještě o bouřlivých výstupech, které se dály u Slídů, mohu říci ku tvému upokojení, že nic podobného se nedělo. Terina cítila se sice býti nejnešťastnější ženou; její dřívější spokojenosť byla zničena, a nebylo naděje, že se kdy vrátí. Terina obávala se, že úkolu svému nedostojí, a že se obětovala nadarmo. Byly to zajisté hrozné myšlénky, které skličovaly ubohou ženu; neboť vědomí, že vše, co jsme pro dobrou věc učinili, jest marno, a že snad i vše, co učiniti hodláme, zůstane bez výsledku, že ti, pro které se obětujeme, v bláto šlapou zásluhy a snahy naše, jimi nelítostně pohrdajíce — vědomí to úplně dostačí, by oloupilo člověka o všecku lásku k životu. A ku vědomí tomu družila se v mysli ubohé Teriny bolesť způsobená křivým podezříváním Ja-

kubovým. Terina cítila skutečně k Antonínovi náklonnosť, když jí nadcházel, než li slíbila ruku svou Jakubovi. Přemohla se, vypudila ze srdce cit, který ji k němu pojil — a to vše učinila pro Jakuba, chtíc vyplniti přání zesnulé matky. Naklonila se mu tak, jak žena manželu svému nakloniti se může, volila snášeti s ním chudobu — a nyní podezříval ji z nevěry! Než, Terina nepodlehla bolesti. Když byl první nával její lítosti pominul, jala se ovšem důkladně přemýšleti. Pochopovala, proč byl Jakub dlouhý čas tak mrzut. Přemýšlela, od které doby? Od smrti staré Dohnálkové. Proč asi? Dříve pracovala obyčejně s ním, ale po smrti panímámy bývala po celý den ve statku, nevídajíc Jakuba jen večer, a tu bývala celodenní prací tak zemdlena, že toužila po odpočinku. Všímala si ho méně než dříve. Dělo se tak její vinou? Nikoliv, ale okolnosti to způsobily. Ale mohla se diviti, že Jakub ji podezříval? Nemohla; znal její dřívější poměr k Antonínovi, býval neustále na poli, Antonín přicházel mnohdy ráno později, a v poledne i večer docházel dříve domů. Jakub mohl se domnívati, že Terina byla často s Antonínem ve statku samotna. Po práci zdržel se ve statku málo kdy, odcházeje s Františkou do najaté světničky, a Terina přišla obyčejně až pozdě večer za ním. Věru, Terině se zdálo, že Jakub jinak ani mysliti nemohl. Jsouc nevinna, sama sobě dávala vinu a manžela omlouvala. A kdyby mi ještě více křivdil, pomyslila si, přece nemohla bych mu míti za zlé. Jest nešťasten a trpí neméně než já. Jest mou povinností, bych mu hleděla pomoci, bych mu domlouvala a hleděla jej uvésti na dobrou cestu. A toho mohu docíliti pouze mírností a laskavostí. Tak smýšlela šlechetná žena a tak i jednala. Z počátku sice prolévala hojné slzy, a zdálo se, že zármutek ji usmrtí, ale když ve vhodné chvíli Jakubovi plačíc vytýkala křivdu, které se na ní dopouští, když ujistila jej o své věrnosti a lásce k němu, když uvedla mu na mysl dřívější své skutky a matčinu smrť, ulehčilo se jí, a když viděla, že Jakub o ní zlého nemyslí, že poznává svůj blud a ho lituje, všecka lítosť ji opustila.

Terina nevyčítala Jakubovi, že jeho vinou oba odešli ze statku; tvářila se lhostejně, jako by jí ztráta dobré služby pranic nermoutila, a hledala ji jinde. Byla známa pro svou poctivosť a pracovitosť a proto nalezla službu brzy. K vůli ní přijali do práce i Jakuba.

Nemohlo býti jinak, manželčina mírnosť Jakuba obměkčila. Litoval křivdy, které se byl na ní dopustil, a hleděl spláceti jí dobrým za dobré. Mír zavítal zase do jejich světničky, a kdyby

Jakub nebyl myslil na loterii, byla by bývala jejich spokojenosť úplná.

Ale nešťastná loterie! Terina se bála budoucnosti, vidouc, jak Jakub čím dále, tím více sází. Namáhala se, domlouvala mu, plakala, ale nadarmo. U Slídů bývalo obyčejně ticho, ale jakmile počala Terina mluviti o loterii, vznikla hádka, ne sice prudká, ale téměř nekonečná, která domácí mír obyčejně na několik dní zapudila z domácnosti.

Terina nabyla záhy jistoty, že Jakub loterie se nespustí, a že učiní nejlépe, když i v té věci bude mu hověti.

Ano, milý čtenáři, Terina, by zachránila domácí mír, stala se loteristkou; ne sice náruživou, ale přece tak činnou, že sama sestavovala s Jakubem čísla. Nebylo mu již třeba skrývati před ní otcův zápisník; Terina sama jej často prohlížela a vyslovila se o něm, že je sepsán s velikou pílí, a čísla že jsou v něm sestavena na základě dlouholeté zkušenosti, což může jim někdy přinésti štěstí, budou-li se zápisníkem říditi. Soudila, že nejlépe učiní, když budou sázeti jen čísla v zápisníku zaznamenaná.

Jakub naslouchal výkladům Terininým jako rajské hudbě. Měl nesmírnou radosť, že ji obrátil konečně „na svou stranu."

Ale ve všem Terina Jakubovi po vůli přece nebyla. Nedovolila mu sázeti příliš mnoho najednou a svolila-li k tomu někdy, bylo Jakubovi odříci se sázek na příští tah. Za to měla však Terina sama na starosti sázky, kteroužto povinnosť vzala na se dobrovolně. V neděli sama chodívala do města a kromě rozličných potřeb, kterých na týden nakoupila, přinášela domů i loterní reškonty, kteréž odevzdávala Jakubovi. Později jí Jakub tak důvěřoval, že nežádal ani, by mu je odevzdávala, a Terina sama je ukrývala. Terina ustanovila jakýsi řád pro loterní sázky. V sobotu, když obdrželi mzdu, jala se s Jakubem počítati. Vypočítala, kolik bude třeba na živobytí do příští soboty, pak ustanovila částku na oděv a na obuv připadající průměrem na týden, jakož i týdenní nájemné. Ob čas uschovala také něco pro případ nemoci. To vše bylo jako nedotknutelno. Co zbývalo, obětovalo se loterii.

Jakubovi nebylo to vždycky vhod; byl ť ve své hráčské činnosti omezen. Kdyby byla Terina svolila, byl by prosázel snad celou mzdu každý týden. Ale nechtěl býti neuznalým. Když mu Terina tolik učinila k vůli, slevil také něco, ať již rád či nerad. Jenom někdy, když se mu zdála zvláštní „numera", nedal Terině pokoje a nutil ji, by povolila půjčku z úspor pro případ nemoci. Terina byla mu po vůli, kdykoli bylo se obávati hádky, ale ne-

zapomněla příležitostně půjčku do úspor splatiti. Zkrátka, Terina byla, jakkoli sázela nyní do loterie s Jakubem, přec jen opatrnou hospodyní.

Nejhůře bývalo, když měl býti již brzy tah, a Jakubovi se zdála důležitá „numera“, od kterých nechtěl upustiti. Kdo měl běžeti všedního dne do města? Než, i tehdá bývalo přání Jakubovo vyplněno. Starý Dohnálek vzal si numera na starosť a nešel-li sám do města za nějakou příčinou, zajisté se o někom dověděl, kdo náhodou do města šel, a odevzdal Jakubovi nebo Terině ještě před tahem reškontu.

Starý Dohnálek docházel totiž několikráte v týdnu, skoro každodenně, ku Slídovům. Jakub litoval slov, která byl řekl mladému hospodáři, a neusmířil-li se s ním Antonín úplně, otci jeho to nevadilo. Starý Dohnálek zvykl Terině a její dcerušce tak, že se mu po nich stýskalo. Nejednou řekl, že jej Františka k nim „táhne“. Měl sice již také doma s kým se těšiti, neboť i jeho syn měl dcerušku, ale s tou se mohl baviti stařec po celý den. Večer docházel obyčejně ke Slídovům.

Jakub sám starého Dohnálka rád u sebe vídal, neboť nebyl od něho nikdy kárán. Vida, již mi neříká nic, myslil si mnohdy, protože také Terina sází. Na ní nevidí žádných chyb. Kdybych sázel sám, kázal by mi neustále.

U Slídů hospodařilo se od týdne k týdni. V sobotu bývalo „nula od nuly pojde“, v záloze nebývalo ani krejcaru. Zdálo se, že ani matce neleží na srdci budoucnosť jediného dítěte.

A zda li pak někdy Slídovi vyhráli? Zřídka kdy „extráto“. Pro vyhrané peníze docházela také Terina sama. Ale stalo-li se, že některé číslo Jakubovi vyšlo, nedal Terině vzíti z výhry ani krejcaru a užil peněz těch k častějším nebo ku větším sázkám.

Terina starala se téměř úzkostlivě, by Jakub sám do města nedocházel. Bylo-li mu třeba tam jíti, šla obyčejně s ním za tou neb onou záminkou, ač nejraději chodívala sama. A nemohla-li s ním jíti, nedala mu více peněz, než kolik nutně potřeboval. A vsadil li někdy sám do loterie, Terina se toho brzy dověděla a vyčítala mu, že ji podvádí. Pak nesměl po celý týden o loterii ani promluviti, Terina se opravdu hněvala.

Obyčejně se stalo, že čísla, která Jakub sám vsadil, nevyšla, neboť za několik let učinili Slídovi jenom několik málo výher na „extráto“. Terina neopomenula pak nikdy Jakubovi vytýkati, že neumí čísla sestavovati, a kdyby se byl poradil s ní

o jiných číslech, že mohli vyhráti. Protož odhodlal se Jakub zřídka kdy, aby vsadil bez vědomí manželčina.

Jakkoli Terina zdála se býti spokojenou, nikdy si nestěžujíc u přítomnosti Jakubově, přece bývala truchliva, když byla o samotě, a její časté vzdechy a slzy svědčily o tom, že spokojenosť její jest pouze líčena. Jí šlo jen o zachování domácího míru, pro ten se obětovala. Neboť co by bylo z jejich dítěte, kdyby bylo vídalo každodenně různice mezi otcem a matkou?

Františka byla pravým pokladem matčiným, ve mnohém se jí podobajíc. Chápala se každé práce, byla ticha, poslušna a ku každému přívětiva. Matku milovala se vší vroucností dětského srdce; hleděla ji zastati v domácnosti, jak mohla, a starala se všemožně, aby jí ulehčila. Jak ráda byla by chodila do města místo matky, ale ta svolila k tomu zřídka kdy.

Františka nerada zahálela, a domácnosť jejích rodičů poskytovala jí nemnoho zaměstnání. Naléhala na matku, by jí dovolila jíti do služby. Terina nechtěla k tomu svoliti, ale starý Dohnálek matku a dceru rozsoudil: odvedl Františku do synova statku, kde měla sloužiti za chůvu. Ani Jakub ani Terina nebyli proti tomu.

U Dohnálků měli již tři děti, děvčátko a dva chlapce; menšímu bylo půl léta. Františka měla tedy práce dosti.

Terina byla tomu povděčna: věděla, že u Dohnálků budou o Františku dbáti jako o svou, a kromě toho nebylo jí třeba se báti, že bude dítě její svědkem různic mezi rodiči, které hra v loterii někdy vyvolávala.

Však právě po odchodu Františky různice se množily. Františka dostávala za svou službu oděv a stravu a něco málo peněz, a rodičům bylo tím ovšem ulehčeno. Terina se těšila, že bude moci přece něco zachovati, ale Jakub byl by nejraději viděl, kdyby zbývající peníze byly se obětovaly na loterní sázky.

Terina tentokráte nechtěla povoliti. Byli bychom nehodni svého dítěte, které by nás zahanbovalo, pravila. Františka toužila po službě, nechtíc nám býti břemenem, a naší povinností jest, abychom aspoň tolik jí zachovali, oč naše výdaje jejím odchodem se zmenšily. Vždyť prosázeli jsme beztoho mnoho peněz.

Slova Terinina byla zajisté pravdiva, ale Jakub jich nedbal. Je to snad něco zvláštního, že šla do služby? pravil. Jiné děti v jejím stáří také slouží, a nikdo jim toho nepočítá za zásluhu, protože to jest jejich povinností. Mně nezahospodařil nikdo ni-

čeho, musil jsem se starati o sebe sám, ať holka činí podobně a na nás ať nespolehá.

Tak mluvil Jakub, tentýž Jakub, který byl dříve dítě své takořka šíleně miloval. Není divu: náruživosť olupuje člověka o každý ušlechtilý cit. Jindy sázel Jakub do loterie jen proto, by zbohatl a pojistil tak manželce a dítěti bezstarostnou budoucnosť; nyní na budoucnosť jejich již nemyslil a sázel v loterii jen proto, by vyhověl svým slepým choutkám.

Nicméně Terina zvítězila, jakkoli bylo jí mnohdy snášeti výbuchy Jakubova hněvu. Dokázala mu nezvratnými výpočty, že svým výdělkem uživí sotva sám sebe, prohrávaje značnou část své mzdy v loterii. Nebrání mu, nechtíc míti mrzutostí s ním, ale z výdělku svého nedá do loterie ani krejcaru. Ať vyhledá si výnosnější službu, by mohl ještě víc utráceti: ona jiné služby hledati nebude, jsouc s posavadním výdělkem spokojena, a co jí zbude, zachová svému dítěti.

Jakub nebyl přece tak spustlý, aby byl na manželce peníze násilně vynucoval; kromě toho znal i její odhodlanosť a bál se, že by dovolávala se pomoci, kde by mohla, kdyby s ní surově zacházel. Bylo se mu spokojiti s posavadním pořádkem; dlužiti se styděl a doma by byl peněz nenalezl: Terina mu nepověděla, kam je ukládá.

Jakkoli nestalo se, čeho se byla Terina obávala, totiž neustálé různice, přece bylo jí smutněji než jindy. Zmocňovala se jí úzkosť posud nepoznaná; snad cítila ubohá žena tíži viny nějaké. Probděla mnohdy celé noci a přála si, by zbavena byla strachu — ať již jakýmkoli způsobem.

VIII.

Nevím věru, milý čtenáři, zajímá-li tě domácnosť našich známých tou měrou, bych mohl odvážiti se dále ji líčiti. Sám o tom pochybuji. Všední, pravšední život všedních lidí jsem ti vypsal, život, jaký žije množství manželů chudých a snad i takových, které bychom chudými nenazvali — ale přece je to jen život všední. A náš milý lid nerad poslouchá dlouhé líčení věcí tak často se naskytajících. Jaký byl konec? Jak to s nimi dopadlo? tak zní obyčejně otázky poslouchajících, jimiž naléhají na čtenáře.

Kdybych pozvolna líčil příhody našich známých, málo zajímavého byste se dověděli. Všední život: jaký byl včera, taký je dnes a taký bude i zítra. Jenom někdy poruší ten všední ráz

života událost zvláštní, která každého dne se nepřihodí, působící někdy žal, někdy radost, někdy lásku, někdy hněv. Ale i takové události, ač nejsou docela všední, jsou tak neplatny, že by sotva zajímaly.

Přejděmež tedy dobu několika let a poznáme zajisté všecky své známé. Jenom na Slídovu Františku jest nám pozorně se dívati, bychom ji poznali. Stala se z ní švarná dívčina, švarnější ještě než matka, která byla za svého mládí mnohými starostmi sklíčena.

I starý Dohnálek jest posud živ, ale sestaral již velice. Hlavu má bílou jako sníh a již nechodí zpříma jako tehdá, když Terina sloužila v jeho statku.

Ostatní osoby snadno poznáme: jsou právě v letech, o kterých možno říci, že nečiní člověka ani mladším, ani starším. Jenom Jakubovi bychom hádali více let, ale to způsobila náruživost, které se byl oddal.

Zajděme tedy ke Slídovům. Jest večer, a Jakub právě přišel z práce. Není zasmušilý jako jindy, ale v očích jeho jeví se plamen vášně, kteráž ovládá jeho mysl.

Jakub manželku ani nepozdravil a přešel několikráte kvapnými kroky po světnici.

Poslouchej Terino, počal po chvíli, my jsme přece jenom blázni! Tolik peněz již jsme vyházeli pro nic a za nic — mohli jsme již býti boháči.

Terina nevěřila vlastnímu sluchu. Nabyl snad Jakub konečně rozumu a chce zanechati hry v loterii?

Blázni jsme, povídám, pokračoval Jakub. Znáš Podolského Pavlíčka? Tomu vyšla právě včera čtyři numera! Ale Pavlíček také sázel! Nelitoval několika krejcarův a sestavoval čísla neustále, až připadl na ta pravá. Ale co děláme my? Vsadíme jednou za čas jenom čísla ze staré knížky, o které se domníváme, že nám dopomůže ku štěstí. Již toho mám dosti: každý člověk mívá jiné sny a každý může si sestavovati čísla sám. Jenom čísla z jeho snů mohou mu přinésti štěstí. Pavlíček měl sen, sestavil z něho čísla a vyhrál. Budu činiti podobně, mluv co mluv. Takovým hračkám bude konec! Ode dneška nedbám tvých řečí a budu sázeti více.

Terina si vzdychla. Jakube, mírni se, pravila prosebně. Výhry z loterie nevynutíš. Pavlíčkovi přálo štěstí, nám nepřeje, a mám za to, že bychom nevyhráli, kdybychom sázeli sebe více. Štěstí není každému souzeno.

Ne, ne, štěstí člověka nehledá, ale člověk musí jeho hledati, chce-li býti šťasten, pravil Jakub. Opakuji ti, že se již nedám od tebe držeti tak zkrátka na úzdě. Kdyby nebylo tvých vrtochů, mohli jsme již dávno vyhráti.

Terina se domnívala, že Jakub ze svého rozčilení se prospí a se upokojí. Ale klamala se: Jakub nespal celou noc, a ráno bylo na něm viděti, že mysl jeho jest rozrušena ještě více.

Loterní horečka zachvátila ubožáka veškerou svou mocí: měl ve dne v noci před očima samá čísla, nežil životu skutečnému, ale žil snům, z nichž nejvíce zaměstnával jeho mysl sen o veliké výhře. Práce Jakuba netěšila: vykonával ji téměř nevědomky, jako bezvolný stroj. Mnohdy nechal všeho a počal prohlížeti zápisní knížku, do které zaznamenával vše, co se týkalo loterie, po způsobu otcově, jenom že ještě s větší pílí a důkladností. Večer sedával dlouho při lampě, zapisuje vyšlá čísla a sestavuje je v amba, terna atd. Každý list ve knížce rozdělil čarou ve dva stejné díly: na jednu stranu zaznamenával sázky, na druhou vytažená čísla. Zápisek Jakubových přibývalo, a bylo mu jich čím dále, tím více zapotřebí, neboť jeho paměť byla jako neprůhlednou rouškou zastřena a přestávala mu sloužiti.

Terina nemohla Jakubovi odporovati. Již nebyla jista, že by neužil proti ní násilí, kdyby mu v něčem bránila; neboť mu bylo vše lhostejno. Byla mu po vůli, obstarávajíc sázky jako dříve, čímž aspoň toho docílila, že sám neodbíhal z práce do města. Beztoho hrozil mu hospodář, že jej propustí, nebude-li pořádně pracovati. Ubohá Terina necítila se ještě nikdy tak nešťastnou, jako nyní: obávala se právem, že Jakuba stihne týž osud jako jeho otce, a ji že očekává hanba, zármutek a bída.

Než, nemělo se tak státi: oběť její neměla býti marna. Byl čtvrtek, den po pražském „tahu“. Syn hospodáře, u něhož Jakub a Terina pracovali, šel náhodou do města. Jakub nemohl se ho ani dočkat, až se vrátí, neboť ho byl požádal, aby se podíval na čísla, která včera vyšla.

Konečně se hospodářův syn vrátil. Jakube, 4, 19, 40, 15, 62! volal z daleka. Jakub vytáhl svůj zápisník a zadíval se do něho, Pak divoce zajásal a vyhodil čepici do výše. 4, 19, 40, 15, zvolal několikráte. Já se zblázním! Terino, dej sem klíč! Kde jsou reškonty? — Kde jsou — na polici, vždyť víš, odpověděla. Ale co počínáš, vždyť jsi, pokud se pamatuji, vsadil docela jiná čísla? — Ne, ne, raduj se Terino, jsme boháči! jásal Jakub a vytrhnuv manželce z ruky klíč běžel do vsi.

Všichni, kdo byli na poli, pohlíželi s úžasem na Jakuba. Požehnej vám toho Pán Bůh, řekl hospodář, však jste již dosti prosázeli!

Františku, tázala se Terina chvějícím se hlasem mladíka, vyšla opravdu ta čísla? — Opravdu, jistil mladík, visela tam v rámečku, ale pro jistotu zeptal jsem se ještě lidí, kteří tam stáli, jsou-li to ta nejnovější?

Bože, pomoz mi! zvolala Terina, já jsem těch čísel nevsadila! — Cože? ulekl se hospodář. Nu, tohle ještě — pomoz vám Pán Bůh, Slídová! Jakub se dojista zblázní, má-li ještě kousek rozumu. To je hrůza! Dobře, že jsme zde! Jakub se bezpochyby brzy vrátí, až nenalezne reškonty, a my vám nedáme ublížit!

O Terinu pokoušely se mdloby. Františku, tázala se opět, byla to skutečně pražská čísla? — Pražská? To věru nevím, neboť nejsem s loterií tak obeznámen, odpověděl Frantík, ale lidé mi řekli, že jsou to ta nejnovější.

Ovšem, tam jsou vždycky vyvěšena nejnovější čísla; ale byla modrá, či červená? — Modrá byla, to vím jistě, řekl mladík.

Tak! zvolal hospodář. Což nevíš, že jsi se měl podívati na pražská čísla a ne na brněnská? Pražská jsou červená.

Díky Bohu, tedy jsme nevyhráli! oddychla si Terina. Jenom byla-li ta čísla skutečně modrá, Františku! — Byla! jistil Frantík. Stálo tam několik lidí; na červená se právě nikdo nedíval, a proto jsem myslil, že na nich tak nezáleží, a podíval jsem se také na modrá. Starší děvečka nemohla se zdržeti smíchu, neboť hospodářův syn nebyl právě z moudrých.

Tak vida, kdyby byl Jakub vsadil na Brno, mohli jste býti boháči, řekl hospodář. — Ne, lépe jest, že se stalo tak, pravila Terina, která se byla zatím poněkud upokojila. Jakub se na pole nevrátil. Přiběhnuv domů sebral všecky reškonty, co jich bylo na polici, a pádil do města. Sběratel se ho téměř ulekl, jak divoce vrazil do krámu.

Vyhrál jsem kvaterno! zvolal Jakub, hodiv hrst reškont na stůl. — Na Prahu?

Ano, na Prahu: 4, 19, 40, 15. — Co mluvíte? Vždyť na Prahu vyšla docela jiná čísla, dí sběratel; podívejte se ven, máte je na dveřích. Čísla, která jmenujete, vyšla před týdnem v Brně.

V Brně? ulekl se Jakub a vytáhl zápisník. Ano přehlédl jsem se, pravil, vyhrál jsem na Brno. — Na Brno těch čísel u mne nikdo nevsadil, řekl sběratel.

Vsadil jsem je, jistil Jakub, vždyť to zde mám napsáno. Prve jsem se přehlédl, domnívaje se, že jsem je vsadil na Prahu. Tu se podívejte, že je mám zapsána mezi brněnskými. — Co pak je mi po vašich zápiskách! řekl kollektant. Vsadil li jste, ukažte reškontu.

Inu, vždyť je tu máte. — Sběratel jal se prohlížeti loterní lístky a vrtěl hlavou. Člověče, vy jste sázel snad od narození, pravil. Tahle reškonta jest již dvacet let stará!

To nemůže býti, všecky jsou nové, tvrdil Jakub. Ale snad přece tomu rozumím, horšil se sběratel. Tuhle jest jedna z novějších, přirovnejte ji k této; vidíte snad, že není docela taková. Kromě toho jest na každé napsán den, kdy byla čísla vsazena.

Nerozumím tomu, neumím německy, dí Jakub. — Na tom nezáleží, číslice jsou pro Čechy i pro Němce stejné: podívejte se, zde stojí $18^{10}/_{8}59$., to znamená 10. den měsíce srpna roku 1859.

Jakub se všecek třásl. Srovnával reškonty a shledal skutečně mezi starými a novějšími rozdíl v tisku i v úpravě, ač ne příliš patrný. Snad by si toho byl povšímnul, kdyby byl reškonty bedlivěji prohlížel; ale jemu stačilo, když mu Terina lístek ukázala, dále se o něj nestaral.

A ta reškonta mezi nimi není? tázal se chvějícím se hlasem. Musím ji tedy míti doma, vždyť jsem ta čísla vsadil.

Sběratel prohlédl seznam posledních sázek do brněnské loterie a pravil: Mýlíte se, čísla ta vsazena nebyla — u mne aspoň ne. Jakub div nepozbyl rozumu. Vyběhl z krámu a běžel úprkem domů. Terina připravovala zatím již oběd, neboť bylo poledne.

Kde je reškonta? zvolal Jakub, přiběhnuv do světnice. — Co by ti byla platna? pravila uleklá žena, vždyť vyšla ta čísla na Brno.

Ovšem, na Brno, ale já jsem je vsadil minulý týden — vlastně ty jsi je měla vsaditi na Brno! řval Jakub. Mluv, kde je reškonta? Terina se potácela. Jakube, pro milosrdenství Boží — odpusť mi! zvolala, klesajíc na kolena.

Kde je reškonta? zuřil Jakub, přiskočiv k ženě. — Jakube, pro všecky Svaté — já nevsadila! úpěla Terina.

Jakub uchopil klečící ženu za vlasy a trhl jí do výše. Pak napřáhl svalovitou, těžkou pěst.... Hrůzno psáti.... Jakub po prvé týral ženu.... ale hrozně. Kostnatá ruka chopila ze zadu zběsilce za krk a trhla jim zpět. Co počínáš, padouchu? zvolal starcův hlas. Jakub poznal starého Dohnálka. Co tu chcete — jdete mi kázat, starý kazateli? Mohl jste kázati dříve! Či jdete

bránit tu —? Nepřibližujte se ke mně — ona zničila mé štěstí! Já vyhrál tisíce —

A duši tvou vyhrálo peklo, bídníku! zvolal Dohnálek, odstrčiv zběsilce; Terinko, pro Boha, vzpamatuj se.

Stařec sklonil se k ubohé ženě, která ležela na zemi omráčena. Jakub na ni pohleděl, zachvěl se a vyběhl ze světnice. Dohnalkovi podařilo se po dlouhé době Terinu vzkřísit a dovésti ji do synova statku. O Jakubovi nikdo nevěděl.

IX.

Po několika dnech zaklepal někdo pozdě v noci na vrata Dohnálkova statku. Hospodář rozsvítil a vyšel ven. Kdo je to? tázal se. Já, zněla odpověď. Kdo já? tázal se hospodář.

Já jsem to, Jakub; Antoníne, prosím tě, otevři. Antonín otevřel a tázal se: Co chceš tak pozdě? — Co dělá má dobrá žena, Toníčku? tázal se Jakub. Prosím tě, doveď mne k ní.

Nemohu, Jakube, nikoho nezná, má horečku, řekl hospodář. Lékař zakázal, abychom nikoho k ní nepouštěli. Před chvílí usnula, a nesmíme ji buditi.

Já bídník! zvolal Jakub; jak rád bych ji uviděl a odprosil! A co dělá pantáta? — Spí již dávno, Františka také, ráno pojedou spolu bezpochyby do Prahy, až jak bude nemocné.

Proč tam pojedou? — Sám nevím, odpověděl hospodář.

A kdy budu moci s Terinou mluviti? tázal se Jakub. Nevím, vece hospodář, bezpochyby teprve po několika dnech, až jak usoudí lékař.

Bože, nedopouštěj, aby zemřela. Musil bych si zoufati! bědoval Jakub, maje se k odchodu. Kam bys ještě šel, Jakube? řekl hospodář; zůstaň zde a vyčkej, až bude Terině lépe.

Nezůstanu, Toníčku, darmo bys mne přemlouval, dí Jakub. Venku bude mi volněji. — Díky Bohu, myslil jsem, že již nežije.

Nezoufej, Jakube, ještě se může vše napraviti, napraviš-li se ty, dí Antonín.

Ach, Toníčku, věř mi, všecko bych jí udělal k vůli, jen kdyby ji Pán Bůh pozdravil, řekl Jakub měkce. Přijdu sem zítra zase, připrav ji, aby se mne nelekla. — Po několika dnech směl Jakub jíti k manželce.

Odpusť mi, drahá duše! štkal, pokleknuv u jejího lůžka.

Není ničeho, co bych ti měla odpustiti, pravila měkkým hlasem, snažíc se jej slabou rukou pozvednouti. Co se mi stalo, zasloužila jsem, neboť jsem tě dlouho klamala. Kromě toho zma-

řila jsem výhru z loterie, nevsadivši čísel, jak jsi mi uložil. Odpustiš mi?

Ne, Terino, ničeho jsi nezavinila! lkal Jakub. Vše zavinila má pomatenosť. Byli bychom ničeho nevyhráli, i kdybys byla vsadila; neboť čísla ta nevyšla. Byl jsem v neděli před tím ve městě a zaznamenal jsem si čísla, která byla v brněnské loterii vytažena. Byl jsem všecek spleten a zapsal jsem čísla ta mezi čísla vsazená. Nezpozoroval jsem toho ani později a domníval jsem se, že jsem čísla ta skutečně vsadil; vždyť jsem měl čísel plnou hlavu a jedno pro druhé jsem zapomínal. Teprve později, když jsem bloudil po lesích a polích, jsa hnán výčitkami svědomí, uvažoval jsem příčinu svého ukrutného činu; mlhy, které obestíraly mou paměť, se rozprchly, a poznal jsem, že jsem tě týral bez příčiny. Odpusť mi, odpusť!

Díky Tobě, Bože! šeptala Terina.

Ta nešťastná příhoda mi otevřela oči, pokračoval Jakub; věř mi, že tě nikdy nezarmoutím a té prokleté hry úplně zanechám. Vždyť bych se byl stal pro ni vrahem. Od neznámého člověka dověděl jsem se, že žiješ, a pospíchal jsem k tobě; kdybys byla zemřela, byl bych si zoufal.

Nemluv tak, Jakube, pravila Terina laskavě. Nebyla to nešťastná náhoda, ale šťastná, že jsi loterní čísla zaznamenal na jiné místo ve své knížce, neboť poznal jsi nyní, jak zavésti může člověka loterie, a já jsem zbavena strachu, který mne neustále mučil. Snad ještě pamatuješ, Jakube, že se ti před lety ztratil balíček loterních reškont, když jsme sloužili v tomto statku. Bylo to před naší svatbou. Reškonty vzala jsem já. Tušila jsem, že budeš sázeti čísla, která sázel nebožtík otec, a proto jsem lístky ty schovala. Nemýlila jsem se. Když jsi nechtěl ode hry upustiti, byla jsem ti po vůli, jak jsi se domníval, ale nebylo tomu tak: peníze, které byly určeny na sázky, jsem schovávala, odevzdávajíc je našemu dřívějšímu hospodáři, který nám zůstal přítelem. Tebe jsem klamala starými reškontami. Jenom někdy, když jsi chtěl vsaditi jiná čísla, která nebyla zaznamenána v otcově knížce, musila jsem jíti do města a vsaditi. Pak jsem ti mohla beze strachu odevzdati lístek, ale obyčejně jsem ti jej pouze ukázala, obávajíc se, bys nepoznal snad rozdíl mezi starými a novými reškontami. Považ mou úzkosť: což kdyby byla náhodou vyšla čísla, která měla jsem vsaditi? Ta myšlénka mne strašila dnem i nocí; na štěstí vyšlo nám zřídka kdy jedno číslo, a pak mi pantáta vy-

platil výhru. Někdy jsem nevsadila, i když neměla jsem reškonty znějící na ta čísla, spoléhajíc se, že čísla nevyjdou. Nevšímala jsem si jich příliš, a proto jsem myslila, že ona nešťastná čísla skutečně jsem měla vsaditi. — Pantáta zasýlal naše peníze pojišťující společnosti do Prahy, ukládaje je jako věno pro naši Františku. Snad bys ani nevěřil, že bychom byli každého roku prosázeli asi čtyřicet zlatých. Klamala jsem tě, Jakube, ale nemohla jsem jinak: budoucnost našeho dítěte ležela mi na srdci. Nyní jest, bohudík, přetvářce konec.

V tom vešel starý hospodář do světnice a položil na stůl deset stovek. Zde máš tisíc zlatých, Jakube, pravil, je to věno tvé dcery. Ujednal jsem s pojišťovací společností, by nám vyplatila peníze po dvanácti letech, v nichž odváděli jsme každoročně vklady. Doba ta právě nyní vypršela. Co jsi ty prohrál v loterii, vyhrála manželka tvá šetrností.

Jakub uchopil ruku své manželky a vřele jí líbal.

* * *

Domnívám se, milý čtenáři, že více od mého vypravování neočekáváš. Avšak než opustíme své známé, seznámím tě s minulostí osoby, která sama nepoznala svých rodičů.

Ano, jest nám promluviti ještě o minulosti šlechetné Teriny, jejíž posavadní život byl nepřetržitou řadou utrpení a sebezapírání.

Starý Dohnálek téměř omládnul, když viděl štěstí Slídovy rodiny. Jakub tentokráte svůj slib věrně plnil, a svornost i láska zavítaly do jeho světničky, jako tehdá po svatbě.

Slídovi brzy se přestěhovali do Dohnálkova statku. Starý pantáta si toho přál, a mladý hospodář proti tomu nebyl Jakub i jeho manželka a dcera byli zaměstnáni ve statku.

Ale již po roce dobrý pantáta ulehl, aby již nepovstal. Bylo mu bezmála sedmdesát let.

Borčanský pan farář, který nemocného zaopatřoval, pobyl u něho celé půldne. Měl s pantátou dlouhou, a jak se zdálo důležitou rozmluvu.

A když pak umírající požehnal dětem a vnukům, a když i Terina přistoupila k jeho lůžku, pravil tichým hlasem: Bůh ti žehnej, milé dítě! Poznáváš, ubohá, otce v jeho poslední hodině.

Pak požehnal i Františce a skonal.

Terina nechápala smysl slov, která byl umírající k ní mluvil, ale brzy mělo jí býti vše vysvětleno.

Nazejtří spočívalo tělo stařečkovo v rakvi. Mimo nadání přišel do statku pan farář a vyzval hospodáře a Jakuba i jejich manželky, by šli s ním do komory, kde ležel zemřelý.

Milí přátelé, pravil duchovní pohnutým hlasem, jsme lidé hříšní, a cesty Páně jsou nevyzpytatelny. Blaze nám bude, očistíme-li se ze hříchů svých a vstoupíme-li očistěni před Pána, jako předstoupila před Něj duše drahého vám zesnulého. Hle, na tváři jeho jeví se úsměv, smrť jeho byla klidná. Mně však jest vykonati těžký úkol: otec váš uložil mi, bych žaloval naň vám, jeho dětem, než mrtvola jeho vynesena bude ku chladnému hrobu. Plním tedy vůli umírajícího, jakkoli jest mi těžko; on sám žaluje na se svými ústy a žádá vás za odpuštění.

Znal jsem otce vašeho mnoho let jako muže šlechetného, a kdo jej i za jeho mladých let znal, vydává o něm pochvalné svědectví. Ale člověk jest křehký tvor, a člověk nejspravedlivější sedmkráte za den klesne, jak praví písmo. Suďme tedy mírně o poklescích svých bližních, zvláště jsou-li našimi dobrodinci.

Když byl váš otec ještě mlád, Antoníne, sloužila u jeho rodičů chudá dívka. Byla z daleka. Váš otec pocítil k ní náklonnosť; ona naklonila se mu též. Mladí lidé dopustili se hříchu, jehož následky brzy počaly se jeviti. Dívka svěřila se plačíc milenci, že se stane matkou, a stav mladých lidí byl hrozný. Otec váš obával se přísnosti otcovy, a dívka vědouc, že by rodiče jeho ku sňatku nesvolili, a bojíc se hanby, odešla tajně ze statku dříve, než rodiče jeho něco tušili, aby neučinila celou rodinu nešťastnou. Vyhledala si službu daleko odtud, ale když nová hospodyně poznala stav její, vypověděla ji. Ubohá bloudila pak z krajiny do krajiny, nemajíc přístřeší, neboť rodičů neměla a ku příbuzným jíti se neopovážila.

Posléze, přicházejíc k neznámé vesnici, cítila, že se blíží bolestná pro ni chvíle. Doplížila se až k prvnímu stavení, jehož útrpný majetník ji přijal pod střechu. Nešťastná dívka porodila v jeho domku děvčátko, ale sama zemřela, svěřivši svému dobrodinci, který se jí ujal, jenom své jméno a své rodiště. Šlechetný domkář, maje sám jediné dítě, přijal děvčátko za své dítě a vychoval je, nikdy mu nesvěřiv, že není jeho otcem. Když pak brzy šťastnou výhrou zbohatl, odstěhoval se z krajiny, kde byl dříve bydlel, a koupil tento statek, v němž pak přebýval.

Milí přátelé, snad tušíte, koho z vás řeč má se týká. Terino, vy jste ono dítě, které nepoznalo své matky, zde v rakvi leží váš otec. A nyní vás prosím, děti zesnulého: nezpomínejte mu jeho hříchu, ctěte jeho památku. On činil dobrovolně těžké pokání a vyznal se své manželce před její smrtí; odpustila mu a on s jejím svolením zabezpečil budoucnosť své nemanželské dcery, jejíž jméno zvěděl teprvé při její svatbě. Ve staré truhle, kde míval zemřelý šatstvo, naleznete spořitelní knížku, znějící na pět tisíc zlatých. Ta náleží Terině. A nyní prosím vás opět: ctěte památku zemřelého.

City Teriny nelze vypsati: poznala otce, kdy ho již nebylo; však o ni právě otcovsky vždy pečoval, ačkoli se jí neprohlásil. V nikom nemísil se trpký pocit v pohnutí, jaké způsobila ve všech slova duchovního, a den pohřbu pantátova byl zároveň dnem shledání bratra a sestry.

Slídovi doufají, že Františka bude jednou hospodařiti na statku, v němž hospodařil Jakubův otec, neboť Antonín hodlá jim jej přepustiť a koupiti větší hospodářství. Peníze zatím uložili a všichni pilně pracují a šetří, tak že majetku jejich stále přibývá.

O pověrách.

Napsal **Josef Smola**, učitel.

Pověry jsou fantastické výtvory lidu, zakládající se na nejasných představách. Zřídlem jejich byla a jsou náboženská učení pohanská. Lid vytvořil si pomysly a obrazy. Ústním podáním ustálily se a spojily se téměř nerozlučně s duchem i řečí lidu. O tvoření těchto pomyslů a obrazů pojednává symbolika. Vysvětliti pak a převésti pověry na původní význam je záslužná snaha bájesloví [1]). Každý národ má dle podstaty svého náboženství pověry a ty se liší od pověr národa druhého. Pověry jsou druhu:

1. bájeslovného, jejichž předmětem jsou bozi, bůžkové a bohyně, ku př.: Svantovít, Radhosť, Perun; šotci či skřítkové, vodníci, běsi a ďasi; Lada, polednice, meluzina atd.

[1]) Primus Sobotka v Osvětě z r. 1874. a ve Světozoru 1885. podal cenné příspěvky.

2. náboženského (biblického). Svěcené proutky a kočičky jsou základem početných pověr.

Pán Ježíš putuje po zemi zkrátil klasy obilné na nynější rozměr, poněvadž zastal ženu, zneuctívající Boží dar.

3. lékařského v nemocech a neduzích jakožto přehojná lékovadla či zaříkávadla s demonstracemi a znameními. Zvlášť lekuje se na návní či laskou kost, stříle (rheuma), růži a nátku, bradavice, žábu v hubě, na škrkavky, na živý vlas (v oku), neštovice (na oku), lišej, škytavku, na různé druhy zimnice, úbytě, žloutenku, uděláním vody, čímž trpícího zbavuje ouroku či uhranutí, nebo-li přehlídky, koňské špánky a na schnutí plece a kterému koliv dobytčeti na červy.

Mnohá zaříkávačka dovede též uhodnouti zloděje, pronášejíc říkadlo a činíc pokusy s řešetem, do jehož lubu rozevřené nůžky byly zaraženy, anebo pomocí evangelia kilijanského, v němž je zastrčen klíč. Sem spadá též zaklínání hučících mraků, z nichž zaříkávač zaklínáním a modlitbou „svádí kroupy“ na draha či pastviska, do lesů, příkopů a na jiná místa, kde by neuškodily.

I světýlka se zaklínají. Vodí-li někoho světýlka, a ta se zjevují vždy v lichém počtu, jedno, tři, pět atd. a takový člověk se modlí, aby ho Bůh od nich osvobodil, přibývá jich a dorážejí na něho tím více. Jediné klením lze se jich zbaviti.

Rovněž sem náležejí různá čarování, ku př. dobytku, aby nedojil, nebo aby dával hojně užitku, ve kterémžto případě napomáhá rostlina „oman“, jež se dobytku do krmě přimísí.

4. vychovatelského, ku př.: Když dítě zakrojí chléb na jedné straně hlouběji než na druhé, činíc ho neúhledným, káře je otec, poučuje je a zároveň vštěpuje mu pravidlo společenského života krásným naučením: Kdo se nesrovnává s chlebem, nesrovnává se s lidmi.

5. přírodovědeckého, ku př.: pověry o světýlkách, čápovi, nebo kdo přejde náckovo koření v lese, zabloudí tam. Živý vlas sejde z oka při zažehnávání na klásky jarého žita přirozené nebo do černa opálené. Po lekování zjeví se živý vlas na kláscích a trčí na nich, jako dříve trčely osiny. Při zaříkávání žloutenky nařeže zaříkávačka devět kolének z „celadoni“ (Chelidonium = lašťovičník) a navléká je při lekování na niti.

6. milostného. Dle směru padající dohořelé sirky soudí dívka, se které strany pochodí budoucí její choť. Dívka, vítajíc projevené city milencovy, potvrzuje výlevy jeho laskavcem (třezalkou), jenž

mnutím zčervenal v cípku jejího bílého kapesníku a vzájemným vyznáním spečetí obapolnou jich náklonnosť.

7. Pověry, týkající se činnosti člověka, jako chůze a práce, vzezření, ku př.: osoba vydávající se na cestu, má vykročiti pravou nohou přes prah. Potká-li táž osoba nejdříve babu, přeběhne-li jí zajíc přes cestu, nebo musí-li se pro něco vrátiti, stihne ji nějaké neštěstí, neb aspoň nehoda. Člověk nějak znamenaný (zrzek, klibáč = se zahnutým nosem, mžouravý, hrbatý, belhavý) nepožívá důvěry.

8. pověry druhu věštebného, předpovídající smrť. Když zaříkávačka zažehnává oubytě, smáčí ruku ve třech lžících vody, již do hrnku odměřila a potírá jí ruce a nohy. Je-li potom pět lžic vody, tedy více, věstí nemocnému smrť, jelikož má „velké souchotiny". Shledá-li zase tři lžíce vody, znamená počátek souchotin. Nalezne-li vody méně než tři lžíce, je člověk jen churavý, nemá souchotin.

Následující věštebné pověry vyňaty jsou ze Světozoru z r. 1885., str. 108. z Prostonárodních věšteb a příznaků smrti. Z národních pověr sebral a sestavil Alois Dostál.

Na štědrý den u večeře ať sedí se v párech, sice lichý brzo zemře. — Kdo na smrtelnou neděli při útěku po utopení Morany upadne, ten podruhé slavnosti té nebude slaviti. — Stolovníci zafouknou svíčku, a jde-li ke dveřím, toť znamená, že někdo z rodiny zemře do roka; jde-li kouř ke stropu („do povala"), pak všici budou ještě dlouho žíti. — Umře-li v rodině mužský člen, míře pak jeden za druhým; umře-li ženská dříve, dlouhého věku se všici dočekají. — Sýček a kulich věstí blízkou smrť, krkavci a havrani čenichají blízkého oběšence.

Zvláštní druh pověr jsou lékovadla či zaříkávadla. Skoro v každé obci venkovské jsou dvě i tři osoby, nejčastěji ženské (babičky), jež umějí zažehnávati. Mnohý muž, lekuje-li i dobytku, považuje se za tajného zvěrolékaře.

Následujtež aspoň dvě lékovadla!

Živý vlas (v oku nebo též v ráně) zaříkává zaříkávačka následovně: Vezme trochu potoční vody na misku a ohřeje ji, aby byla vlažna. Je-li živý vlas v ráně anebo pouze v jednom oku, přinese devět klasů, je-li živý vlas v obou očích, osmnácte klasů, a ty opálí, aby osiny zmizely. Léčenec nahne se nad misku a zaříkávačka pak říkajíc: Ve jménu O. † i S. † i D. † sv. dělá mu svou pravicí tři kříže na temeni. Po té vezmouc dva klasy tak, aby byly stejnoměrnými, klade přes ně třetí. V této úpravě drží je levou rukou na chorém místě, ku př. na oku a šplouchajíc vodou na oko, aby tekla přes klasy zase do misky, šeptá následovní zaříkávadlo: A vy, živé vlasy, vy jste počátek od Boha všemohoucího. A vy, živé vlasy, jděte na ty klasy, Františkovi (křestní jméno léčence) kosti nelamte, masa nežerte, krve nepijte a žil netrhejte. K tomu mně dopomáhej B. O., B. S., B. D. sv. Při tom činí kříž

léčenci na temeni, avšak není již nutný. Zaříkávačka nyní tři klasy odloží, vezme další tři klasy předešlým způsobem a činí a šeptá totéž jako po prvé. Konečně dojde i na třetici klasů a děje se podobně, jako v obou předešlých případech. Je-li i druhé oko choré, provede na něm týž výkon s druhými devíti klasy jako na zmíněném prvém oku. Po lékování prohlíží zaříkávačka každý jednotlivý klas proti slunci v okně a tu tvrdí, že bývá na nich viděti živé vlasy — chloupky, jež jsou postaveny. Ty dělávají v oku „největší bryndu". Kdo měl živý vlas v oku, řezalo a pichalo to v něm. Neměl-li kdo živého vlasu, jenom to pálilo, a to je z krve. Upotřebené klásky se spálí a voda vyleje se tam, kudy se nechodí. Léčenec musí se dostaviti při kterémkoliv dnu a to když měsíc „schází" a slunce zapadá.

Zvíře zbavuje červů zaříkávač takto: Má-li nějaké zvíře, ku př. kráva, svině atd. červy (muší larvy) v ráně, bývá zaříkávač majitelkou toho zvířete požádán, aby mu je zaříkal. Zaříkávač, obyčejně obecní slouha, vyhledá buď před východem slunce a to je lepší, nebo po západu slunce tři bodláky, ohne je a položí „hlavičkou" k východu. Na lodyhu pak za hlavičku položí kámen. Načež pak u každého bodláku říká: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Já tě vítám, bodláčku! Já tě nepustím z vězení, pokud nevypícháš červy — té krávě z krku — pojmenuje se dobytče a určí se místo, v němž červi vězí. K tomu mně dopomáhej B. O., B. S, B. D. sv. Mohlo by se státi, že kdyby se položil jen jeden bodlák, kámen by mohl býti svalen, čímž by arci nenastala působivosť; proto se kladou tři a to na různých místech, aby tak snadno nebyly osvobozeny a aspoň některý byl v poutech zachován. — V každé krajině bývá na týž neduh jiné zaříkávadlo s různými znameními.

Ráz lékovadel je asi ten: Zaříkávač počíná třemi kříži, jež učiní zaříkávanci na čele, při čemž někdy klade svoji pravici na jeho hlavu. Potírají-li se údy (kůrkou chlebovou nebo vodou), stává se to napřed na pravé, potom teprve na levé okončině neb jiné části těla. Obyčejně lékuje se před východem slunce v suché dni, ve středu a pátek, druhdy též i v pondělí. Počítá se často od devíti k osmi, od osmi k sedmi .... od dvou k jedné, od jedné k žádné, poněvadž lid má za to, že nemoc je devaterého druhu. Zaříkávač posílá neduhy na vrchy, na skály, do lesa, na trní a na zelenou louku, dovolávaje se pomoci Kristovy, PannyMarie a svatých.

Podnět ke vzniku lékovadel dala obyčejně nějaká nahodilosť spojená s výtvory obrazotvornosti, ku př : Tajný zvérolékař po všelikých marných prostředcích zimnice se zbaviti, vzal jednou ze sklepa ucháč asi s dvěmi litry mléka a vypil je najednou. Na to upadl ve dvoudenní spánek. Když se probudil, byl uzdraven. Nyní doporučuje týž prostředek proti zimnici, dodávaje ještě, že chorý toho mléka musí se zmocniti tajně, sice by se zimnice prodloužila.

V čas potřeby přetvořilo se stávající lékovadlo v lékovadlo na jiný neduh, což je patrno z lékovadla na růži a na škrkavky; též při laské kosti, schnutí plecí a špáncích koňských.

Mnohé pověry vykořenily se příchodem křesťanství, ale i mnohé teprve příchodem křesťanství u pověrčivých osob vznikly, ku př.: pověry o domněle působivé moci svěcené ratolesti; zimnice zanáší se do kostela holí, jež se tam zanechá; chorý tímtéž neduhem opatří si víno zbylé v konvičkách ode tří mší sv. a je vypije atd.

Z velkých měst po většině pověry již vymizely a udržují se jenom v menších městech a vesnicích, kde lid dosud věří v blahodatný jich účinek. Pověry samy mají často též ráz varovný s příchodem bázně. Nemívají u pověrčivých osob zlých účinků, až na ty, jež dotýkajíce se předmětů hospodářských (různé čáry na dobytek a dojení, nebo též ušknutí), způsobují u sousedek tytýž nevoli. Surovosť prozrazuje v jediném případě pověra, že tonoucímu nemá se pomoci, aby ochrance na sebe nepopudil vodníka. Se stanoviska paedagogického je nutno poukázati na neúčinnosť pověr, vzděláním vymýtovati ducha pověrčivého a povznášeti ho nad pověry, avšak buditi k nim vážnosť jako k důležitému výtvoru ducha národního.

Mimo výše uvedené práce Sobotkovy uveřejněny jsou snůšky pověr v „Časopise Českého Musea“ zvláště r. 1853.-1856. od Houšky, ve „Květech“ z r. 1846.—1847., v Erbenově sbírce „Prostonárodních písní a říkadel“, v Bes. učitelské z r. 1883. od učitele Ad. Schustra. Ve sbírkách Pohádkové kommisse, brněnské „Vesně“ r. 1885. Zvláště „Světozor“ přinesl mnoho pověr. Německy a česky vyšly v „Beiträge zur Geschichte Böhmens“ pod názvem: „Aberglauben und Gebräuche aus Böhmen und Mähren“ od Dra. Grohmana.

Dějepisné památky a pověsti v západních Čechách o cestě sv. Volfganga do Čech.

Podává **František Wildmann.**

Svatý Volfgang, biskup řezenský, narozený asi v roce 930. ze šlechtických rodičů v zemi švábské, má velikou zásluhu o naši vlasť českou, že svolil, aby země koruny české od jeho biskupství byly odtrženy, a v Praze nové biskupství bylo zařízeno. Proto též co dobrodinec národa našeho do počtu menších patronů země české byl přijat.

Částku řezenské biskupské osady tvořila naše milá vlasť česká, které bylo velice potřebí vlastního domácího biskupa. K tomu svolil na prosbu českého vévody Boleslava Pobožného sv. Otec Jan XIII., pak li řezenské biskupství práva svého ustoupí. Boleslavovu žádosť za propuštění Čech z osady řezenské podporoval jeho přítel, Jindřich II., vévoda bavorský, též císař Ota I. se synem svým. Biskup Volfgang, sezvav ku poradě kapitolu svou, otázal se jí o radu, avšak i věhlasní v kanovnickém sboru rádcové kladli odpor, že prý by tím důchod řezenského biskupství zhubeněl. Jináč soudil a počítal svatý pastýř, což zřejmo jest z jeho odpovědi. „Drahou perlu zříme, anať se pod českou zemí skrývá, té však nedobudeme, leč zákupem ze svého zboží. Ejhle já, cožkoliv mám i sebe sama rád na to vynaložím, aby na zmohutnělé v Čechách církvi dům Páně ustálel.“

Srdečnou užilosť a lásku k českému národu vyjevil pastýř Volfgang také tím, že na počátku roku 973. sám základní listinu pražského biskupství skládal, ano dle pověstí národních v lidu zachovaných a památek pošumavských sám se súčastnil slavného nastolení prvního českého biskupa Dětmara v Praze. Vypravuje pověsť, že se ubíral pralesy šumavskými a první české obyvatele zastihl ve vesnici, nyní Zelené Lhotě zvané. Na kopci u vesnice té hlásal jim slovo Boží a modlil se za národ český a prosil s nebe o požehnání. Hora ta se zazelenala a dvorce ty pak nazvány Zelenou Lhotou. Vděční obyvatelé postavili světci tomuto chrám Páně a zvolili jej za svého osadního patrona. Toť první kostel svatého Volfganga, nyní farní v Pošumaví. Odtud ubíral se světec tento pořičím Úhlavy k Chudenicům, až došel vesnice Pravovic, o níž pověsť dávnověká z IX. století vypravuje následující:

Pastevci této vesnice shromáždili se jednoho dne před dávnými věky na blízkém pastvišti, kde, jak se i nyní stává, zpívajíce a hulákajíce rozdělali sobě mohutný oheň, a bavili se při tom, hrajíce sobě na krále. Jeden z chlapců sedí rozkročen nad plamenem plápolajícím, kdežto ostatní větve a pejručí přinášejí. Mezi těmi, kteří z lesa přicházejí, má jeden uschované vyřezávané dřevo, žezlo královské představující. U plamene rozkročeně sedící král musí nyní uhádnouti, u kterého z chlapců žezlo se nalézá, a neuhádne-li, jest po jeho pohodlném panování a koruna přejde na toho, který se žezlem vykázati může.

Mezi tím, co pravovická mládež hlučně si hrála, blížil se po pastvišti neznámý stařec, v jehož postavě se zračila velebnosť a váženosť. Stříbrovlasé šediny jeho nezadržely však rozpustilou mládež, aby

skotačivě k cizinci neběžela a do společné hry nenutila. Ale poněvadž stařec cizinec váhal dříví z lesa na oheň přinášeti a před chlapcem králem se ukláněti, činila si bezbožná ta mládež z něho posměch a holemi a metlami bila na ctihodnou jeho hlavu. Ale tento pamětliv jsa Božských slov Spasitelových, za zlé zlým se neodpláceti, kráčel vážně vzhůru na skalnatý vrchol hory, žehnaje a blahoslavě celé zemi. Od té doby až po dnešní den nazývá se tato skalnatá hora, již cizí, velebný stařec poutník dostoupiv, Čechům slovo Boží hlásal, na památku tohoto svatého poutníka Hora sv. Volfganga, neboť stařec tento nebyl nikdo jiný než sám sv. Volfgang.

Později postaven na hoře této velikolepý chrám Páně ku cti svatého Volfganga a poutníci z blízka a zdaleka na tuto památku sem přicházeli. Na temeni hory té stoje kázal prý slovo Boží novokřesťanům českým a žehnal české vlasti. Později byl na tomto památném místě kostelík vystaven, kamž vždy zbožní rytířové Černínové z Chudenic se svými rodinami se utíkali, v bídách a v souženích o pomoc a přímluvu u Boha od tohoto světce hledajíce, aneb za prokázané dobrodiní a pomoc Boží děkujíce.

Proto též sv. Volfgang byl vždy ochrancem a přímluvcem u Boha od celého Černínského rodu nazýván a obyvateli celé krajiny chudenické zvláště ctěn a za pomoc a přímluvu vzýván. To dosvědčují i matriky na farních osadách krajiny chudenické, že velmi zhusta na křtu sv. dáváno chlapcům jméno sv. Volfganga, a lid český, který ztěžka to jméno vyslovuje, upravil si je ve slovo. „Bolfánek.“

Památné toto místo a léčivý pramen jasné skalní vody navštěvovali v dávných dobách tisícové poutníků, tak že kaple sv. Volfganga často davům lidu nedostačovala. Z Bavor veliké množství poutníků se každoročně sem scházelo, a nemohouce se u sv. Volfganga směstnati, noclehovali v okolních vesnicích u Chudenic. Z té příčiny počal hrabě Heřman Jakub Černín stavbu prostranného poutnického kostela, kterou jeho syn František Josef r. 1725. dokončil. Byl to kostel krásný a jako poutnický proslulý v celém Pošumaví; však na rozkaz císaře Josefa II. byl r. 1785. zrušen a rozbořen, tak že zůstala z něho jenom štíhlá věž a základy, které dosud o prostrannosti chrámu toho smutně hlásají. Malá dřevěná soška, sv. Volfganga představující, byla v obzvláštní vážnosti u lidu celého okolí, ano zdejší lid prostý dosud velmi rád o ní vypravuje. Když již za všeobecného pláče okolního lidu kostel sv. Volfganga byl stržen, nechtěl si lid sošku tu dát vzíti a když farář chudenický, poslušen jsa rozkazu císařského, sošku ze

svatyně odstranil, tu prý hned hněv Boží ho zastihl, neboť veza sošku do Prahy, zemřel náhle na cestě, raněn byv mrtvicí, a posvátná tato soška sv. Bolfánka zmizela a nikde se po ní nižádné stopy nenalezá. Tak nerad se loučil lid náš se svým milým patronem, sv. Bolfánkem.

V kapli pozůstalé jest obraz sv. Volfganga a balvan s otisky šlépějí sv. Volfganga, odkud tento světec obyvatelům krajiny chudenické slovo Boží hlásal. Z kaple této přijde se po několika schodech k dolejší části balvanu, jenž kryje jeskyňku, která prý byla úkrytem a ložem světci tomuto. Pouť sv. Volfganga konána bývala v prostřední velikonoční svátek a na každý svátek prostředních Božích hodů a dosud se ještě koná, ale již v kostele chudenickém, na kteréž pouti sv.-Volfgangské se mnoho lidí z celého okolí do chudenického kostela schází.

Pověst vypravuje, že se anděl v tak zvaném andělském pokoji v chudenickém zámku zbožnému rytíři Humprechtu Černínu z Chudenic ukázal, když právě ranní pobožnost svou konal, a pravil: „Ačkoliv jsi zcela zdráv, vůlí Boží jest, abys za tři dny zemřel; rozluč se se světem a v blízké lesní kapli sv. Volfganga odporuč duši svou v modlitbě Bohu.“

Humprecht, jsa 76letý stařec, shromáždil všecky své děti kolem sebe a zděliv jim nebeské poselství, putoval s celou svou rodinou do blízké lesní kaple sv. Volfganga, aby svou ctnostnou a bohabojnou duši modlitbou posilnil. Rozloučiv se se světem, třetího dne, jakž mu andělem předpovědíno, zemřel (r. 1601.).

Rod Černínský ctí sv. Volfganga co svého rodného patrona a všecky události ze života tohoto světce v krajině chudenické zběhlé jsou od mistrů malířských vyobrazeny v albu rodinném ve proslulé obrazárně černínské ve Vídni. Též v celé krajině úhlavské od Zelené Lhoty až k Chudenicům nalézalo se více kapliček zasvěcených sv. Volfgangu a mnoho lidí, jak již řečeno, bylo z úcty k tomuto světci v krajinách českých na jeho jméno pokřtěno, ano ještě nyní docela vyskytují se jména tato v krajích ryze českých od Zelené Lhoty až za Chudenice.

LITERATURA.

Mínění naše o J. Vrchlického „Julianu Apostatovi".

Podává **B. Hakl.**

Ačkoli veřejná kritika o tomto kuse soud svůj již pronesla: budiž přece dovoleno i nám mínění své u věci té vyjádřiti.

Myslíme, že bylo pochybeno u volbě hrdiny ku tragoedii, a to v ohledu několikerém.

Nejprv je potřeba, jak jsme se učívali ve školách, ku truchlohře pravého hrdiny. Hrdina takový musí býti osoba naskrz sympathická, morální; není-li, musí býti idealisována, avšak tak, aby přece poněkud za základ jí ležela pravda historická. Nebo, ač básníkům mnoho dovoleno, však všecko přece nikoliv (Schillerův Don Carlos; „pictoribus atque poetis quidlibet audendi semper fuit aequa potestas". Horat. ad Pis.). Lépe však, když osobnosť ta jest už z historie známa charakterem velikým, naskrze šlechetným.

Úkolem hrdiny jest, aby za svou velikou, šlechetnou úlohu padl, slavně padl, hrdinsky padl. Život jeho je zápas, zápas stálý a trvalý, a to s krutým, nepřátelským osudem, jemu vždy a všudež na odpor se stavícím. V zápase tom musí vytrvati, s neoblomnou myslí v něm státi; neustále musí pobádati jej ta jedna idea, po níž duch jeho se nese; ale vždy nové a nové překážky staví se mu v cestu, jež on překonává, až konečně odporný jemu osud, anebo nepřátelská moc postaví se mu vstříc v takové síle, že jej více překonati nemůže; zápas dostoupí vrcholu, přesahá síly lidské, a hrdina podlehne, tragicky padne; toť tragická krása a tragický hrdina. Vše s ním sympathisuje, s ním cítí; můžeť každý směle, přímo a bez ostychu tak učiniti, neboť hrdina padl pro věc pravou, svatou a spravedlivou; a nikdo nemusí se báti, že přijde v odpor se svým citem přirozeným, spravedlivým, což by bylo, kdyby básník se prohřešil proti historické pravdě. Pak by odcházeli diváci nedojati, neupokojeni, u vnitřním odporu sami s sebou, což plodí cit nelibosti. A tak, tušíme, vedlo se tragoedii „Julianu Apostatovi."

Julian dle historie není tou osobností, která by dle názoru práva a pravdy hodila se za hrdinu ku tragoedii; nebyltě ani šlechetným (idealním), ani nepadl za svou ideu.

Nebyl šlechetným, neboť bez příčiny pronásledoval křesťany a podporoval staré, spuchřelé pohanství; dle počínání svého zdá se nám býti spíše náboženským blouznivcem a fantastou, než filosofem a opravčím náboženství. Zdá se, že byl to více vrtoch jeho a libůstka, než přesvědčení.

Nebyl ani ideálním; nebyl samostatný veleduch; neboť známo jest, že, chtěje staré, přežilé pohanství opět přivésti ku platnosti, napodobil strýce svého, Konstantina Velikého. Jak dějepis svědčí, užíval všech těch prostředků, jichž užii jeho strýc, když

podporoval církev, ne násilných a zjevných, ale mírných a klidných, ale tím mocněji působících. V tom ovšem se viděla moudrosť a opatrnosť Konstantinova; Julian však se jeví jako padělavatel, napodobitel, a tudy duch slabý, pouhý kopista, který nepoznal ani ducha času, ani doby, ve které žil. Ovšem: „duo si faciunt idem, non est idem.“ A tak ani se stanoviska tohoto nejeví se Julian býti schopným individuem ku tragoedii.

Jsa duch slabý a marnivý nepoznal, že pohanství bylo mrtvola, již vzkřísiti nebylo možná. Měl na mysli starou slávu Říma, k té mělo pomoci staré pohanství, jemuž dávno již sami augurové a haruspikové se smáli.

Ovšem, jeho pohanství nebylo staré pohanství, ale jakési raffinované, přečistěné, vytříbené pohanství, jak o něm dí Alzog ve své církevní historii, že jeho pohanství nemělo se starým, leč jméno společné; a dále dí: Im Ganzen erschien sein Heidenthum als ein eckelhaft verzerrtes Nachbild des Christenthums.“ § 99. str. 211. — Nemohl popříti výbornosti křesťanství a přece proti němu bojoval; toť svéhlavosť, kteráž není žádná ctnosť!

Známo též, že byl pokrytec; z mládí tvářil se býti křesťanem, ale potají čítal pohanské knihy, jež mu starý paedagog jeho Mardonius opatřoval a dodával; veřejně čítal Písmo svaté, ale ve skrytě spisy pohanské, Učitelem jeho v řečnictví byl známý tehdáž výtečný řečník Libanius a platonický filosof Maximus Efezský.

Určen jsa z mládí ku stavu duchovnímu byl lektorem ve chrámě Nikomedském, hlavním sídle císařovu. Čítal velmi horlivě spisy starých pohanských mudrců a sám rád si dával titul filosofa; důkaz, jak málo byl filosofem! Když pobýval v Athenách s Basiliem Velikým a Řehořem Nazianzským, pronesl o něm tento ta památná slova: „Jak velikézlé vychovává si římská říše v tomto člověku!“

Když odrostl a strýcem svým Konstantiem učiněn jest velitelem vojsk v Gallii: sám sváděl vojsko své ku vzpouře proti ujci svému, dokládaje se při tom čistým svědomím svým“, že prý ničeho „ze své vole“, leč co ku všeobecnému blahu směřuje, nepočíná a počínati nebude: Incorruptam conscientiam meam, quod nihil voluntate, praeter ea, quae in commune conducunt, aggrediar auttentabo. Ammian. Marcellin. XXI. 5. a tento jeho chvalořečník dále o něm dí, že myslil, že, když rozvine prapor vzpoury, bezpečnějším bude: professa palam defectione se tutiorem fore existimavit. Ale na štěstí Konstantius brzy umřel (361.), načež Julian nikterak s pohanstvím svým se netajil.

Ale nejen mírných, užil též prostředků násilných a velice nemravných ku šíření svého pohanství; jako: zakázal křesťanům ve školách se učiti a cvičiti, posmívaje se, křesťanům že nenáleží věda, jen „věř;“ oni že stvořeni jsou ku „hlupství a nevědomosti“, o čemž i sám jeho chvalořečník a obdivovatel, Ammianus Marcellinus, pohan, takto nechvalně se vyjadřuje XXII. 10.: „Illud autem erat inclemens, obruendum perenni silentio, quod arcebat docere magistros rhetoricos et grammaticos, ritus

christiani cultores.“ — To však bylo nemoudré a věčným by přikryto mělo býti mlčením, že bránil učiti učitelům řečnickým a mluvnickým, kdož ctitelové byli křesťanského obřadu.“ — Jakož i to, že směšným chtěl učiniti výrok Kristův o zkáze a stálé spoustě Jerusaléma, ale směšným se učinil sám.

Vybízel k úctě bohův a sám tak hojných obětí přinášel, že (dle téhož Ammiana Marcellina) nedostatek hovězího dobytka způsobil, přejav titul i funkce nejvyššího kněze (Pontifex Maximus).

Sám pak vypravuje ve svém spisu: Večery Antiochenské, kterak jednou spěchal do Antiochie, mysle, že uzří veliké zástupy putovati do chrámů a přinášeti hojné oběti bohům: ale co našel? jednoho starého kněze Apollonova s husou pod paží a nic více, začež se Antiochenským dostalo přísné kapitoly, jak o tom všem možno se dočísti v Julianově spisu Misopogon str. 361—363.

Jak malicherný byl, patrno i z toho, že velice se zlobil na Antiocheňany, kteří jeho kozí bradě, již po způsobu filosofů nosil, se posmívali, a proto i schvální spis proti nim napsal na obranu svého vousu pod titulem: Misopogon (satyra), ve kterém směšnou marnivostí horlí pro svůj vous, rovněž jako pro své pohanství.

Konečně Julian ani za svou ideu neumírá, byť i nepravou; známo, že padl v bitvě proti Peršanům r. 363., dne 26. června. Že by byl zvolal: Vicisti Galilee! není jisto; jakož ani to, žeby ho byl křesťan jakýsi zabil z pomsty. Ale dejme tomu, že tak bylo, přece rovněž o jeho marnivosti svědčí, že umíraje sám si činil chvalořeč — že jen dobré zamýšlel a že nic nemá, coby si vytýkati mohl. Ani z Ammiana Marcellina, kterýž jsa pohan toho by byl jistě nezatajil, nevysvítá, žeby ho byl křesťan zabil; praví: „Et incertum subita equestris hasta, cute brachii ejus praestricta, costis perfossis, haesit in ima jecoris fibra;“ spíše zdá se, že dle slov těchto císař v lomozu bitvy příliš daleko se odvážil a že z nenaděje jízdeckým kopím, kteréž i na pravé ruce lehce jej poranilo, do pravého boku byl proboden. Oštip prorazil mu žebra a vjel do nejspodnější části jater. Kdo to byl, jenž tak učinil, o tom Ammianus Marcellinus ničehož nepovídá.

Tolik ku karakteristice Juliana Apostaty; sudiž každý, zda-li to pravý hrdina? Spíše měl básník věc obrátiti; měl vylíčiti zápas křesťanství s pohanstvím, a mohl učiniti hrdinou kusu třeba onu mladou křesťanku; proti ní (co krásných momentů!) třeba milence pohana, třeba císaře Juliana se vším jeho apparatem, intrikami, prostředky pronásledovacími. — Nesmí mysliti ct. básník, že křesťanství už tak se přežilo, že bude oslavovati doba naše snad staré pohanství? Mýlí se; křesťanství jen spí, jest na čas utlumeno, zas se probudí, ano probouzí; anima naturaliter cristiana, pravil Tertulian. Bylo pochybeno v kuse a proto může býti jist p. spisovatel, že kus ten nikdy neupokojí a tudy se neudrží; bojujeť proti pravdě, proti přirozenému citu; ale básník ukázal, kterého jest smýšlení, a s ním mnozí jiní za dnů našich, že raději by byli pohané, než křesťané.

Krassetovo desítidenní duchovní cvičení tak zvané exercitie čili Křesťan v samotě.

Naučení dušim, jež duchovní samotě čili duchovním cvičením se věnovati chtějí. V české řeči podává milenému lidu slovanskému P. Angelus Lubojacký. V Praze. Nákladem vlastním. Rok 1885. Cena 1 zl.

Kniha tato, kterou nám podává kněz řádu sv. Dominika z Prahy, pojednává velmi důkladně a poučlivě o všem tom, o čem každý člověk, zvláště katolický křesťan, má v soukromí rozjímati. Tak poukazujeme zvláště na některé odstavce: o určení člověka, o nadvládě Boží nad jeho tvory, o povinnostech Boha milovati a jemu sloužiti, o svaté zpovědi a řízení svědomí, o zlobě hříchu smrtelného, o smrti a soudu soukromém a všeobecném, o pokoře, o lásce k bližnímu, o náboženské čistotě, o mši svaté, o svatém přijímání, o příčinách a nebezpečí opětného pádu a o prostředcích proti nim atd.

Knížka tato zajisté velice prospěje tomu, kdo se chce duchovní samotě věnovati a jiné k tomu pobádati, a z té příčiny zvláště duchovenstvu bude příručnou knihou jak pro jich život, tak i pro poučení lidu jim svěřeného, na čež zvláště upozorňujeme.

Leopold Všetečka.

O kulturním významu svatých Soluňanův, apoštolův a učitelů slovanských.

Napsal professor Hynek Krch. V komisí knihkupectví K. Prombergra v Olomouci.

Mezi záplavou spisů jednajících o životě sv. Cyrilla a Methoděje za příčinou roku jubilejního, vyniká jak stručností, tak spolu jasností a jadrností spisek svrchu řečený. Nejprv líčí spisovatel život obou světců, než vydali se na cestu do Moravy a nastiňuje krátce poměry, za kterých slovanská církev byla založena. Dále vypisuje blahodárné účinky toho, že sv. apoštolové mluvili jazykem slovanským, lidu srozumitelným a že působení jejich nemělo pouze vliv na pokřestění Čechoslovanů, v Moravě, Čechách a ve Slezsku, nýbrž i na Polsku a t. d. V druhém díle přichází spisovatel k vlastnímu thematu svého pojednání. — Sv. apoštolové vynalezli a přinesli písmo slovanské, tedy jednu z prvních podmínek ku vzdělání. — Jejich přičiněním povstaly první školy, kde se vyučovalo i jiným jazykům a pěstována hudba i zpěv církevní. Stavěny nové chrámy a tu ovšem zkvétala umění stavitelská, malířství, řezbářství, sochařství a jiná umělá řemesla. Konečně přičiněním sv. věrozvěstů a rozšířením křesťanství posvěcen jest svazek rodinný, základ to všeho společenského řádu. — Toť as krátký obsah zmíněného spisku, jejž co nejvřeleji všem čtenářům „Vlasti“ odporučiti můžeme; neboť neznáme mezi tolika jubilejními spisy jiného, který by při tak malém objemu tolik látky poučné obsahoval.

P. *Václav J. Červinka.*

Posvátné zpěvy Cyrillo-Methodějské.

Vydává a rediguje Ant. J. Zavadil, učitel obecné chlap. školy na Horách Kutných.

Velepilný a snaživý učitel, pan Ant. Zavadil, obohatil opětně kostelní hudbu českou vší chvály hodným dílem: Posvátnými zpěvy Cyrillo-Methodějskými. Sešit I. obsahuje tři krásné a zdařilé skladby: Českou mši pro čtyry mužské hlasy od K. Weisse; Chorální mši pro čtyry mužské hlasy od Frant. Gregory a Prosbu k českým patronům, jednohlasou mši pro lid s průvodem varhan od J. C. Sychry.

Již jména skladatelů jsou nám zárukou prací zdařilých a dokonalých. Prvé dvě skladby ovšem možno provésti toliko se zpěváky cvičenými, jelikož provedení těchže dosti jest nesnadno, ale za to tím více vděčno. Skladbu třetí možno bez nesnází nacvičiti hlavně mládeží školní, a opravdu rádi bychom viděli, kdyby mší touto z kostelů našich vytlačena byla zakořeněná píseň „Zde v skroušenosti padáme," jejížto česká slova k německému nápěvu rozhodně se nehodí. Mše Sychrova vyhovuje úplně nápěvy svými lahodnými, slohu kostelnímu přiměřenými, textu českému, jejž zdařile podal Vlad. Šťastný. Slova ku mši chorální od Fr. Gregory napsal B. M. Kulda, kanovník Vyšehradský.

Zdržujíce se všeho bližšího posuzování těchto důstojných zpěvů kostelních, upozorňujeme tuto pouze na dílo toto všechny pp. řiditele kůru a varhaníky, by krásné skladby tyto nacvičili a v kostelích je provozovali. Jest skutečně již na čase, by všeliké nešváry z kostelů našich byly vymýtěny, v kteréž příčině mnoho ještě jest činiti. Podnikem páně Zavadilovým učiněn v té příčině veliký krok v před.

Cena partitury všech tří mší = 1 zl. 50 kr., cena jednotlivých hlasů 10 kr., úprava jak partitury tak i hlasů je velice slušná, papír pěkný a silný, titulní pak list partitury zdobí velmi krásný obraz sv. apoštolů Slovanstva: Cyrilla a Methoděje. Tisk proveden jest ve chvalně známé knihtiskárně benediktinů rajhradských v Brně k úplné spokojenosti [1]).

G. J. Lašek.

Písně české mládeže.

Sbírka jedno- dvou- a tříhlasých písní ku potřebě škol obecných a měšťanských i středních, sestavil Ant. J. Zavadil, učitel obecné školy na Horách Kutných. Sešit I., písně jedno- a dvouhlasé pro školy obecné. Cena 60 kr. Sešit II., písně tříhlasé a sice 100 písní pro školy měšťanské a střední. Cena 75 kr. Písně tyto schválilo 23 jednot učitelských, což jest nejlepším jejich odporučením.

---

[1]) Duchovenstvo naše zajisté najde pramen ku zakoupení „Posvátných zpěvů" pro řiditele kůru, které při každé příležitosti provésti se dají, a mimo to budou chloubou archivu kůrového Lze je dostati u Ant. J. Zavadila na Horách Kutných. Pozn. red.